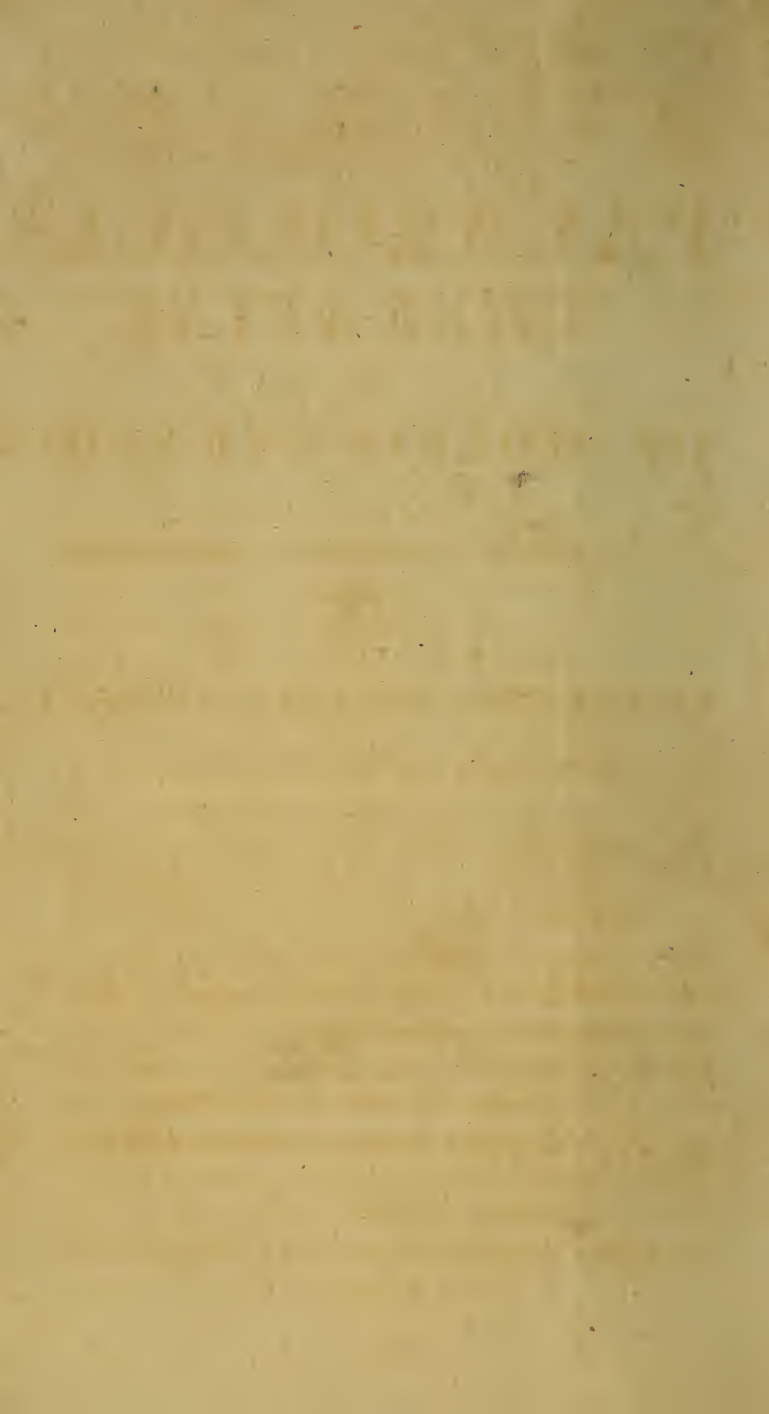

1399

LB 11911
Kul

BOSTON MEDICAL LIBRARY
PURCHASED FROM THE INCOME OF THE
SAMUEL WHEELER WYMAN
MEMORIAL FUND

D. JOANN. ERN. HEBENSTREIT
THERAP. NVPER IN VNIVERS. LITT. LIPS. PROF. PVBL. ORD. MED.
DECAN. ACADEM. LIPS. DECEMVIR. COLLEG. MAIOR. PRIN-
CIP. COLLEGIAT. ET POLIATRI LIPSIENS.

PALAEOLOGIA THERAPIAE

QVA VETERVM
DE MORBIS CVRANDIS
PLACITA POTIORA
RECENTIORVM SENTENTIIS AEQVANTVR.

ACCEDIT

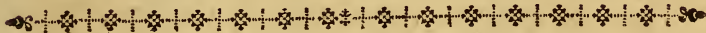
EIVSDEM

ORDO MORBORVM CAVSSALIS.

NVNC PRIMVM IVNCTA EDIDIT,
PRAEFATIONEM, VITAM AVCTORIS,
NOTVLAS QVALESCVNQVE, INDICEMQVE
RERVM ADIECIT

D. CHRIST. GODOFR. GRVNER

SERENISS. DVC. SAXO-VINARIENS. AC ISENACENS. A CONSIL. AVL. BOT. AC
THEORET. IN VNIVERS. LITT. IENENS. PROF. PVBL. ORD. FACVLT. MED. ASSESS.
ET H. T. DECAN. ACAD. NAT. CVRIOS. MOGVNT. SCIENT. VTIL.
SOCIET. ACADEM. PRINCIPAL. HASS. SODALIS.

H A L A E

APVD IOANNEM IACOBVM GEBAYER
c1o1o CC LXXVIII.

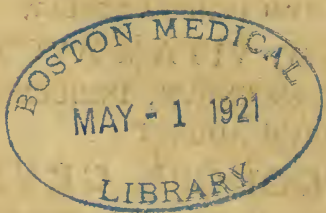
11 JOURNAL DE HERBERT STREET
LONDON

PALAEONTOLOGIA THERAPIAE

1852 A 591

DE MORBIS GYRANDIS
W. J. B. BOSTON

1839/1840

PRAEFATIO.

Saepe miratus sum, quid sit, quod multi medicorum recentium veteres spernant, tanquam deliros senes, et quorum lectione nihil utilitatis reportari queat. Cuius contemptus causae multae variaeque mente fingi verbisque adduci possunt. Etenim nec placet illis censoribus per ardua et aspera progredi, limpidissimos Graecorum Romanorumque fontes adire, atque videre, quam viam ingressi principes sint ad artem cum inveniendam, tum stabiliendam, quos progressus fecerint, quanta cum accuratione observarint, quale ingenii acumen iudiciiue vim in detegendis morborum recessibus, qualem patientiam laboremque indefessum in veritate confirmanda ostenderint. Oderunt ergo, quae ignorant, rident, quae ridicula non sunt, decernunt de pretio auctorum, quorum monumenta ne obiter quidem inspexerunt, irritam operam putant, quae in iis ponitur, et, etiam si rudes atque inermes iudices, tamen de sella et tribunali pronunciant,

ciant, fūcum et verba dant lectoribus. Sed hi
 fere sibi ipsi fidem derogant, prae fracte negantes,
 quod testimoniis vsus quotidiani et argumentis
 virorum clarissimorum satis confirmatum est. Nisi
 enim me omnia fallunt, manent istos veteres sua
 merita, non ingenii nouaturientis pruritu, sed
 inuestigatione naturae parta. Natura, in cuius
 adyta penetrarunt, aeterna et immutabili lege
 fertur, quidni et obseruationes inde deductae
 certissimae sint? Magni est ingenii, disciplinis
 lucem accendere, et obscurissima loca collustrare;
 at vero diuini ingenii est, medicinam simplicissi-
 mam et paucis herbis constantem in tanta rerum
 et adiumentorum inopia cogitando assequi et ra-
 tionalem efficere, incantamenta et fraudes sacri-
 ficulorum ab animis hominum, dispellere, prae-
 cepta commendabilia et salubria docere, quae
 vbique terrarum certissima, post innumera secula
 etiamnum verissima reperiuntur, morborum na-
 turam, symptomata, signa, causas et curationem
 sic describere, vt postgenitis parum superfit, quod
 vel addant, vel demant.

Fecit hoc diuus noster HIPPOCRATES, a
 quo omnis demum vera medicina profecta est.
 Quantum enim ex libris vere Hippocraticis elu-
 cet, vbique naturam simplicem sectatur, peni-
 tus et aperte odit Cnidiorum in diuidendo sub-
 tilitates, atque diligenter refellit, alienus ab
 enunciationibus precariis, omnis vero in fide
 obseruationibus est, clarissimus imaginis morbo-
 rum exprimendae artifex, excellentissimus ac pe-
 ritissi-

ritissimus praesagiorum enarrator, praeclarissimus febrium acutarum obseruator, haud raro cunctator, non actor. Hinc factum est, vt, more FABII cunctatoris, rem salutemque aegrorum restitueret, et certas naturae leges faceret, quas quidam scientiae salutaris turbatores prorsum ignorant. Erat praeter haec diuinus senex, si quis alius, totus in naturae contemplatione, eaque duce, pauca litteris consignata relinquebat morborum genera, paucas caussarum differentias, curatius perspecta naturali quadam cognatione. Recte enim statuit, quicumque morbus ab eadem causa oritur, eadem symptomata ostendit, etiamsi loco affecto alio, eundem tamen morbum esse debere, eundem euentum habere, eandem medendi rationem desiderare. Sic nomen morbi multifariam mutatur, natura minime. Sic omnem febrium ambitum, quem recentiorum diligentia dicam, an praepostera quaeuis fingendi libido, incredibiliter auxit et amplificauit, restrinxit ad pauca genera, eaque naturae et experientiae perapposite. Praeter febres inflammatorias, biliosas, malignas et putridas, nullas habet. Conferenti cuique inter se libros, qui in morbis popularibus atque praedictionibus versantur, satis superque patebit, quam vere haec dicta sint, quam accurate naturam febris singulis diebus descripserit, quam bene symptomata, quae fatum aut citabant, aut remorabantur, enarrarit, quam parcus et cautus in medicamentorum administratione fuerit!

Neque vero existimandum est, ac si bonus senex prorsum ab iis abstinerit. Id enim nec consentaneum arti, quam in lucem protraxerat, est, nec medicum verum decet, ideoque propius a vero abest, eum non, nisi tum medicamenta commemorasse, cum quid commodi vel detrimenti attulissent, ut haberent posterius exempla ad cautius mercandum. Plus enim, me quidem iudice, prodest, qui morborum grauium tristes casus, quam qui felices, litteris produnt. Hi facile fallunt vel ad imitandum impellunt, illi vero cautiorem faciunt medicum. Quidni ergo suspiciamus et colamus virum, a quo tanta tamque praeclara beneficia in medicinam redundarunt? Quidni eum eo maiorem praestantiorumque reputemus, quo sincerius professus sua peccata est, *more scilicet magnorum virorum et fiduciam magnarum rerum habentium?* Nam sub auctore CELSO *) *leuia ingenia, quia nihil habent, nihil sibi detrahunt. Magno ingenio multaque nihilominus habituro conuenit etiam simplex veri erroris confessio, praecipueque in eo ministerio, quod utilitatis causa posteris traditur, ne qui decipiantur eadem ratione, qua quis ante deceptus est.*

In signorum vero doctrina facile princeps est, fuit, erit, Cuius senex. Quae si conclusiones firmarum obseruationum sunt, quid, quaeso, auctore illo est diuinius, quid ad imitandum aptius? Confirmauit insequentium seculorum attentio, quae pronunciarat, correxit diligens obserua-

*) De Medicin. VIII. 4. p. 515. ed. Kraus.

feruatio, quae aut non satis definita, aut sub conditione vera reperiiebantur. Quid multa? Omnis praesagiorum scientia et ab eo inuenta est, et medicis consummatis ad ulterius proferendos fines proposita. Artificis vere Hippocratici est, veritatem, e profundo DEMOCRITI puteo extractam, magis magisque experimentis confirmare.

Denique laudanda eius opera est, in exquisita victus ratione posita. Multum in morbis valet medicina, plus victus cura, eaque saepenumero sola graues morbos persanat. Mirum ergo esse debet nemini, HIPPOCRATEM et in hac parte magnum et excellentem extitisse, eamque a maioribus quasi per manus traditam, rudem mehercle ac indigestam, ita stabiliisse ac perpoliuisse, ut eo demum auctore rationalis fieret, in ea vero, quae ad febres acutas attinet, vix aliquid residuum extaret, quod addi posse videretur.

Neque defuerunt post HIPPOCRATEM posterii, qui eius vestigia presso pede sequerentur. In his maxime nominandus CELSVS est, vir eloquens et disertus, qui de medicina conscripsit, non sine cultu ac nitore. Cuius praecepta si strictim percensere vellem, pauca superessent, quae non ex Coo sene aut repetiit, aut ad verbum expressit, adeo, ut exinde possis interdum emendare Hippocrateos locos haud paucos vel turpiter corruptos, vel male cohaerentes. Praeter haec vero, ut paucis complectar, anatomen faciendam et corporis humani interiorum fabricam,

cam, maxime ossium, scrutandam docet, in chirurgia multa memorat, quae antecessorum diligentia neglexerat vel ignorarat, v. c. Ravianam calculi secandi, et ossis cariosi multis exiguis foraminibus terebrandi, rationem ante RAVIVM et BELLOSTIVM, spumam argenti ad erysipelam ante GOVLARDVM, denique in medicina clinica non vltimus auctor est.

Quin ipsi adseclae alterius sectae, quales sunt Empirici, Methodici, Pneumatici, ne dubitant quidem amplecti praecepta HIPPOCRATEA, quippe naturae et experientiae longe convenientissima, etiamsi passim ab iis paullum deflectant. Vnde intelligitur, cur ARETAEVS totus se ad diui senis exemplum scribendo et observando composuit. Accuratus enim est in causis, signis temporibusque morborum notandis, diligens in explicandis medicamentis, proficuis, v. c. cantharidibus apponendis, et lacte muniendis humoris obsceni viis, praeclarus in singulis aegrorum historiis consignandis, attentus ad rariora euenta explicanda, eius vt lectio diurna nocturnaue commendanda cuique sit. Gratum est, verum sectari sine partium studio, gratius, a principibus et coryphaeis repetere, gratissimum, suum cuique ex aequo tribuere.

In haec fere tempora incidit CAELIVS AVRELIANVS, homo acer, durus veterum medicorum, inprimis HIPPOCRATIS, osor ac monitor, strenuus scholae methodicae sectator, qui, horrido dicendi genere vsus et graecarum literarum

rum non adeo gnarus, decreta Methodicorum amplexus est, strictum puta, laxum et medium, spreuit vehementiora medicamenta, emetica, purgantia, venae sectionem, rarius memoravit administrationes chirurgicas; at vero est, quod eum valde laudes. Conseruauit innumerabiles veterum locos et scita, exhibuit perfectissimam et naturae quam maxime respondentem morbi cuiusque imaginem, commendauit medicamentorum delectum, ostendit iudicium vere clinicum. Sic, vt his utar, accuratissime describit apoplexiam, neruorum resolutionem, lethargum, phrenitidem, conuulsionem, epilepsiam, catalepsin, tetanum, anginam, pleuritidem, peripneumoniam, incubum, morbum cardiacum, hydrophobiam, insaniam, choleram, satyriasin, phthiriasin, podagram, punctiōnem ventris rel. neque raro ipsi GALENO diligentia in exprimenda mali imagine longe antistat, v. c. in morbo herculeo, naturam et ordinem symptomatum admirabili modo ad intuendum quasi oculis proponit, et quaedam adfert, quae vulgo aetatis nostrae esse perhibentur. Nam memorat in aquae timore penis arrectionem et feminis profusionem, in lienosis pediculorum prouentum et mutonem sub ventris egestionē stabilem, in insanientibus verbera et vincula reiicienda, in membrorum resolutione balnea stillatitia, in sistendo sanguinis sputo frigidam, ligaturas artuum, mucilagines, adstringentia remedia, in cruore gelato et spissato vim aceti soluentem, in anhelitu lauationem frigidam, feminarum satyriasin, hydropem cum

hydatidibus copulatum, nec a scirrho natum, podagrae et calculi affinitatem mutuam, irritam lienis excindendi operam, sensum partium natura sua insensilium morbosum cet. Quin nec locum affectum, in quo quisque morbus infidet, negligit, et diligentissime narrat, quo variae veterum opiniones pertineant. Nam si quaeritur hodie, num acutus laterum dolor membranam succingentem occupet, an pulmonem ipsum, et alius aiat, alius neget, nihil profecto dicitur, quod non dictum sit prius. Evolve CAELIVM, et inuenies, quae non putaras. Scriptor est veterum decretorum scientissimus, morborum obseruator praestantissimus, scholae Methodicorum intus cognoscendae dux non poenitendus, vt, si spectes auream messem, ab lectione oriundam, facile spernas incomtum orationis genus.

Ita demum medicina graecanica ad GALENVUM transit, virum HIPPOCRATI parem, si consideres obseruandi studium, superiorem, si ingenium et auctoritatem apud posteros partam, inferiorem, si prurium nouaturiendi, et enunciationes precario sumtas in medicinam introducendi, si arrogantiam et iactationem meritorum incredibilem. Sic arti salutari et profuit, et nocuit. Etenim omnem pathologiae campum emensus est, de morbis, symptomatum causarumque differentiis diligenter ac copiose conscripsit, naturam et signa curatius explicauit, mendendi rationem aptam consignauit, cum omnium morborum, tum maxime febrium acutarum. In

quo ita versatus est, vt insequentium medicorum plausus ferret, neque deessent, qui cum GALENO suo errare, quam verum videre ac probare mallerent. Contra negari non potest, eum ingenio et philosophiae peripateticae magis, ac par erat, indulgisse, generalia et paullo abstrusiora impensius sectatum esse, morborum differentias subtilissime percensuisse, notas medicas minutatim diuifisse, falsas, certe ludicras, notiones in medicinam transtulisse, cum primis tria morborum genera, intemperiei, malae conformationis, et solutae vnitatis, denique in caussarum scrutatione identidem errasse.

Quae cum ita sint, mirum non est, GALENI auctoritatem per multa secula tantam tamque eximiam fuisse, vt nefas putaretur ab eius placitis recedere. Ideoque non possum non publice profiteri, in eius operibus multa latere scientiae humanae et artis criticae semina, multa veterum philosophorum ac medicorum fragmenta et placita hinc inde dispersa, multa praecepta arti promouendae salubria, multas obseruationes ad salutem ciuium aptissimas, dignas profecto, quae nostris medicis seorsim dentur. Hinc vellem equidem, clarissimus nuper seculi nostri medicus, HALLERVS, in nouam veterum medicorum editionem recepisset epitomen optimorum libellorum, omissis iis, a quibus hodie non licet proficere.

Restat GALENI sequacium incredibilis copia, quorum fragmenta hinc inde conseruata le-
gun-

guntur: Restant collectanea ORIBASII et AETII, sine quibus consistere historia medicinae graecanicae non potest, et quibus haud spernenda insunt artis praecepta, inuenta praeclara, curandi viae commodae, nonnunquam et quaedam additamenta noua; Restant in sequioribus Graecis, ACTVARIO, THEOPHILO, DEMETRIO PEPAGOMENO, SYNESIO, PALLADIO, NICOLAOMYREPSO cct. praeter ea, quae ab antiquis acceperant, aliqua noue detecta, cum maxime medicamenta, ideoque dignissimi habendi sunt, qui etiamnum legantur.

In his vero auctoribus nominandos maxime putamus ALEXANDRUM TRALLIANUM et PAVLLVM AEGINETAM. Ille enim sibi solus experientia et vsu sufficit, antecessores veneratur, sed non sine ratione atque dissensu, morbos, quos ipse curarat, diligenter describit, exorsus a capite atque ad calcem vsque progressus, causas, GALENO duce, fere adsumit, medendi momenta apte docet, totus in signis est, et longe accuratissimus in diagnosticis, cum in iis, quibus morbus quisque noscitur, tum quibus ab aliis discernitur, diligentissimus in medicamentorum obseruatione, compositione, modo ac tempore adhibendi, plenior ceteris in parte therapeutica, etsi magis more Empirici, quam Dogmatici, ideoque quam studiosissime corradit remediorum vsu expertorum formulas. Vnde forte intelligitur, cur in febribus intermittentibus purgantia leniora paulo valentioribus praeferret, vomitum ante accessionem

sionem ciceret, in syncope ab redundantia venam
 secaret, opium in phrenitide, quam a cerebro,
 non a septo transuerso repetiit, dissuaderet, in
 lethargo vesicantia, in epilepsia castoreum, bal-
 nea et rutae odorem grauem, in melancholia,
 quae phantasiae ludibriis mirificis debetur, vi-
 ctum exquisitum, balnea et oblectamenta lauda-
 ret, in angina talia commendaret, qualia ne
 multi e nostris quidem, in acuto laterum dolore
 humidorum magnam copiam sorbendam cura-
 ret, in cholera vinum emeticum et cucurbitulas
 sine igne ventri apponendas, in dysenteria et de-
 bilitate iecinoris rheum, in scirrho lienis ferrum
 aqua infusum vel per se dari, in exacerbatione
 calculi et dysenteria rheumatica sanguinem mitti
 iuberet, in fame canina vermes accusaret cet.
 Quin et inde colligas, cur antidota crebrius alle-
 get, cur ad superstitiosa et abiurda nonnunquam
 delabatur. Ad PAVLLVM vero quod attinet,
 vix aliquem veterum scio, qui in chirurgia et ar-
 te obstetricia maior et praestantior sit, et mirari
 subit, quid sit, quod multis ante honorificam
 VOGELII commemorationem ignobilis auctor
 esse videretur.

Ex his, quae adhuc breuiter adduxi, cum
 per singula ire nec huius loci, nec temporis sit,
 satis patere arbitror, veteres medicos graecos et
 latinos non spernendos adeo, sed diurna noctur-
 naque manu versandos esse, cum maxime a ve-
 teranis et in arte sua bene versatis. Tyrones
 enim cum nondum firmo pede incedant, et ne-
 sciant,

sciant, in quo praestantia resideat, desiderant praeceuntem magistrum, et monitorem, qui doceat, quid imitandum, quid fugiendum sit: Quem si nacti fuerint, vel si iam sine cortice, ut in prouerbio est, natare possunt, nunquam temporis, studii et diligentiae eos poenitebit.

Neque mihi veterum merita vehementer collaudanti succenseant velim nostrae aetatis medici, quasi vero nesciam vel me nescire simulem, quantum medicina nostra ab illa veteri ac simplici distet. Nemo me paratior est ad suum cuique tribuendum. Assurgo perlubenter magnis nominibus, iisque concedo. Sperno neminem, nisi qui ita se gerit, ut contemptionem proborum mereatur, ex aequo quemque diiudico ac aestimo, et id vnum opto, ut copuletur vtriusque medicinae cum antiquae, tum recentioris studium. Ita demum speremus perfectam et omnibus numeris absolutam artem medicinalem. Etenim quicquid alteri deest, alteri inest. Imitemini veteres in obseruandi peritia, accuratione, diligentia: Imitemini in recte aestimando vsu et experientia, quae bona et laudabilis est, si cum contemplatione naturae iungatur, mala vero et periculosa, si sine hac sit: Imitemini in exprimendis breuiter, solide ac idonee morborum vel grauissimorum imaginibus, in extricandis ac explicandis signis, in prudenti medicamentorum administratione ac constantia quadam non temere desistendi ab officio. Contra deseramus veteres alieno periculo cauti, si quando philosophia
mala

mala corrupti cauffas morborum multiplicant, fingunt, exornant, fi nomina fola captant et infeliciffime nouaturiunt, fi medicamenta vndiquaque corradunt, et his vnice confidunt, fi in verba magiftri iurant, et nefas putant inde paullum declinare, fi tempus et otium perdunt in excogitandis vel adaptandis enunciationibus precariis, in effingendis et acriter defendendis conclufiunculis contortulis, fi fcholae vel hominis odio adeo concedunt, nihil vt pulcrum, nihil praeclarum et laudabile putent, nifi quod ipsis debetur. Quae dum vitamus fedulo, et ad naturae contemplationem inueftigationemque folam nos conuertimus, non poterit non vtilitatis plurimum in medicinam redundare. Aut omnis fallor, aut hac via fola licet in intimos artis recessus penetrare, atque audentius eundo difpellere difficultates, quibus paffim in experiundo premimur.

Quare, cum multi e noftris fint, qui nefciant bona, in veterum monimentis adhuc latentia et ad artis vfum perquam accommodata, vel fi fciant, tamen tempore deftituantur his impallefcendi, et taedia laboris fugiant, vellem equidem exfurgat tandem aliquis, in vtraque medicina bene verfatus, qui nobis quafi compendium clinices graecanicae exhibeat. Poterit vero illud negotium (puto) ita confici, vt morbi inde a vetuftiffimo auctore, H I P P O C R A T E, vfque ad vltimum e Graecis medicum colligantur, ordinentur, definiantur, cauffae, fymptomata, notae medendique viae quam diligentiffime

me addantur, apposito tamen cuiusque primi testis nomine, vt videant lectores, idoneus sit, nec ne, antiquus, an recentior, nouus morbus, nec ne, et quo potissimum tempore primum singuli apparuerint, rel. Sic quasi aliud agendo et obiter memorando nec antiquitatibus medicis deerit iste clinicus, et iis placebit, qui, praeter panis lucrandi praesidia, literas humaniores amant, ac cum illis domi, foris, rure ac vrbe esse cupiunt.

Haec praefanda duxi, ne quis mihi editionem *palaeologiae therapeuticae* HEBENSTREITII, celeberrimi quondam in vniuersitate literaria Lipsiensi professoris, vitio verteret. Est enim haec *palaeologia*, quae inde ab anno c1010CCXXXVIII. ad c1010CCLIII. vsque membratim prodiit, iam vero iunctim cum lectoribus communicatur, veluti quoddam compendium eorum, quae apud veteres de morbis eorumque caussis, symptomatis, signis et curandi viis leguntur, quatenus cum recentiorum decretis vel consentiant, vel dissentiant, et suauissimum est videre, quam exigua intercedat discrepantia. Nam saepius habitum artis mutatum deprehendes, naturam nullo modo. Ecquid ergo mirum est, hos HEBENSTREITII libellos, viuo auctore, vehementer laudatos a viris doctis esse, et, eo mortuo, persudiose quaesitos lectuque dignissimos visos? Neque iniuria. Est enim ingenii et doctrinae Hebenstreitiana index locuples, qui doceat, quantum vtriusque medicinae scientia ad cultum et vtilitatem valeat.

Reliquum ergo est, ut dicam, quae in hac editione praefiti. Primum in vnum volumen cogendae dissertationes et prolationes erant, quae sub *palaeologiae* nomine prostant, deinde expungenda operarum vitia, post adscribendi auctorum loci, in quibus testimoniorum vis continetur. Ratus igitur, non incongruens fore, si adessent paginae et capita, ab HEBENSTREITIO, nescio quare, prorsum omissa, euolui quam diligentissime scriptores, quos testes idoneos ad scita confirmanda esse voluerat. Sed iste labor quam durus ac improbus sit, quantopere defatiget, ii probe norunt, qui talia tentarunt. Quos ergo cunque inuenire potui locos, fideliter addidi, ceteros intactos reliqui. Porro notulas quasdam adieci, quia stetit pro ratione voluntas, sed rarissime, non quod nihil prorsum vel addi, vel refecari posse putem, sed ne auctoris nobilissimi manibus molestus sim. Durum, me quidem iudice, est, eorum, qui ante nos vixerunt, libellos ita dispungere, ut ORBILII in scholis solent, si quis puer PRISCIANO alampam inflixit. Satius ergo erat, quantum eius fieri poterat, a tali ausu abstinere, contra eiusdem viri clarissimi *ordinem morborum caussalem*, in quo aptissima nosologiae praecepta continentur, item vitae rationem apponere, ut haberent lectores exemplum studiorum, factorum et diligentiae summae notationem, et mortem praematuram nobiscum lugerent. Si virtutis doctrinaeque praemium haud contemnendum est, et a coaeuis laudari, et a postgenitis coli, beatissimus

perfecto putandus est, qui post facta praeconem meritorum disertissimum nanciscitur. Nactus vero HEBENSTREITIVS duo laudatores est, alterum S. V. ERNESTIVM, a quo laudari non ultima laus est, alterum medicum, ignotum nobis quidem nomine, at non ignobilem. Uterque in exprimenda vitae imagine ita se gessit, nihil ut relinquerent, quod ad penitus cognoscendum virum optimum valere posse videretur. Desistendum ergo censui a consilio, quod primum ceperam, conscribendae ipsius vitae. Periculosum certamen est, quod cum tantis tamque eximiis viris initur.

Ultimo loco memorandus index rerum notatu digniorum est, quem, quam fieri poterat, diligentissime conficiendum curavi. Scio enim, multos nec posse, nec velle singulas paginas percurrere, ideoque talem operam non ingrattam fore spero. Scripsi Ienae a. d. XII. April. MDCCCLXXVIII.

MEMORIA

IOANNIS ERNESTI HEBENSTREITII

MEDIC. DOCTORIS ET PROFESSORIS PRIMARII, ORDINIS MEDICORVM DECANI PERPETVI, ACADEMIARVM VRATISLAVIENSIS NATVRAE CVRIOSORVM ET MASSILIENSIS SODALIS,

AUCTORE

IOANNE AVGVSTO ERNESTI,

VIRO SVMMÆ VENERABILI *).

Non eget nostra, vel ad vos, Ciues carissimi, vel ad posteritatem, commendatione memoria IO. ERNESTI HEBENSTREITII, cuius ingenium doctrinamque, Academiae et literis acerba morte interceptam, dolemus: adeo ipsam per se vobis esse, vt debet, caram putamus, adeoque multis monumentis eam ipse viuis stabilivit, et ad omnem posteritatem propagavit. Sed vt non volumus habere imagines parentum, coniugum, liberorum et fratrum, in quibus nihil praeter oris figuram, lineamenta coloresque, expressum videmus, cum in animis nostris multo luculentiores imagines, non modo corporum, sed etiam animorum, repositas spectemus: ita nec iis, qui vel viui HEBENSTREITII ingenium, doctrinam virtutesque e propinquo, et per vsum disciplinae fruendo, vel scriptis expressas legendo cognouerunt, iniucundum fore putamus, in hac veluti tabula, aliquam Hebenstreitiani ingenii, animi, totiusque vitae imaginem propositam intueri: quae si non ad viuum exprimat, quicquid vel ab natura datum habuit, vel studio

b 2

edio

*) Conscripta est Lips. 1757. fol. et rec. in Opuscul. Orator. Ed. sec. Lugd. Bat. 1767. 8. p. 280. sequ.

dio curaque partum, vel denique per doctrinam et virtutem aliis publice priuatimque impertiuit, saltem eorum cum suauitate quadam admoneat. Nam etiam de bonis iucundisque rebus, nec modo nostris, sed etiam alienis, valet, quod est de aduersis acerbisque apud poëtam dictum: *Etiam meminisse iuuabit.*

Editus est in hanc lucem in Villa noua Dioeceseos Neostadiensis in Variscis, a. d. XV. Jan. A. C. 1622. patre IO. DAVIDE, qui tum ibi, post Neostadii, sacra fecit, matre felici ingenii praeclaris edendis, ESTHERA SVSANNA, IO. GEORGII GUTNERI filia, qui Luscauiae, dioeceseos Colditanae oppidulo, sacerdotium obtinuerat, e SVSANNA SHUZIA, sacerdotis in dioecesi Neostadiensis filia. Auum paternum habuit IOANNEM, in eadem Villa Noua sacerdotem, qui in matrimonio habuit REGINAM, DAVIDIS STEMLERI, Archidiaconi Neostadiensis, filiam. Initia religionis et literarum cum pater ipse tradidisset, datus est primum in disciplinam IO. OSWALDI THOELITSCHII, in ludo Neostadiensis Conrectoris, et DAVIDIS WENDLERI, Rectoris, post, missus in Vinariense Gymnasium, magistris vsus est magno illo IO. MATTHIA GESNERO, qui tum Conrectoris ibi munus sustinebat, et IO. CHRISTOPHORO KIESEWETTERO, Rectore, hospite autem IO. FRIDERICO HEBENSTREITIO, ad aedem S. IACOBI tum Pastore, post Butstadiensis Ecclesiae et Dioeceseos Praefule: qui eum, vt filium, aluit atque amauit. Ibi cum sub tam excellentibus doctoribus praeclare profecisset in literis Latinis et Graecis, in Iennensem Academiam se contulit a. 1628. natus annos duodeviginti. Sed cum ibi non reperisset, unde viueret, in hanc urbem se contulit, sperans, fore, vt, quae fratrem maiorem benigne ad id temporis aluisset, eam ipse quoque benignam experiretur. Quae spes eum non sefellit. Nam et in conuictu publico locus ei contigit, et stipendium regium, et patronus AVG. QVI-

RINVS FLORENS RIVINVS, qui eum, perspecto ingenio, celeriter adamavit, et omnibus in rebus, quae ad vixit, enixissime iuuit. Praeceptores secutus est, philosophiae et literarum causa, LEHMANNVM Physicum, et A. F. MULLERVM: in medica autem doctrina, illum ipsum maxime RIVINVM, tum PAVLLVM, SACHERVM, ETMULLERVM, WALTHERVM, PLATNERVM et LISCHVICIVM, herbariae rei causa, praeter RIVINVM, etiam HAHNIVM. Emensus studiorum curriculum, ad docendum adiunxit animum, disceptataque pro cathedra, sub LISCHVICIO, Exercitatione, *de continuanda Riuiorum industria in emendando plantarum caractere*, magistri philosophiae honores cepit a. 1627. et anno post, ius priuatim docendae philosophiae, defendenda Exercitatione *de Ordinibus Conchyliorum methodica ratione constituendis*. Secutus est post duos annos a. d. V. Maii a. 1629. Doctoratus artis medicae, scripta et feliciter defensa *de viribus medicis minerarum et mineralium diatriba*: quo accepto, etiam aditum sibi munire coepit ad collegium Ordinis Medici per aliam Disputationem, *de sensu externo virium in plantis iudice*. Sed cum omnes medicae doctrinae partes studiose diligenterque tractaret, tum vero imprimis, et suo quodam studio incensus, et RIVINI cohortatione et exemplo inuitatus, rem herbariam cupidissime et felicissime colebat, adiuuante etiam memoria, cuius prope diuina vis erat. Quod cum videret RIVINVS, impense eum commendauit CASPARI BOSIO, Senatori aedilitio, et horti Bosiani maioris tum domino, ut eius opera vteretur in plantis raris, quae ibi alerentur, tuendis et ordinandis. Ille vero ei rei praefectus, tanta non modo diligentia, sed etiam sollertia usus est, ut et ipse BOSIVS vehementer probaret eius operam, ipsumque ea causa omni genere benignitatis foueret, et iudices maiores mirifice curam eius et sollertiam laudarent. In quibus vel maxime fuit celeberrimus ille HEUCHERVS,

Medicus regius, qui, cum horti plantas inspexisset, **HEBENSTREITIVM** que per eam occasionem propius cognouisset, mirifice collaudato ipso, memorem se eius fore apud Regem, liberaliter promisit. Cui promisso mox fides constitit. Itaque quod studium, liberalis delectationis maxime causa, erat susceptum, etiam ad utilitatem valuit, quae esset tanto magis iucunda et honesta, quanto minus ab initio fuisset quaesita. Erat tum adhuc in viuis **AVGVSTVS REX**, huius Nostri *) Pater, inter ceteras virtutes plurimas et maximas, etiam amore incredibili omnium bonarum et pulcrarum artium atque rerum praeditus, inprimisque naturae operum omnium cognoscendorum, inque sedem suam, **Dresdam**, ex omnibus terrae partibus congerendorum cupidissimus, plane alter **PTOLEMAEVVS PHILADELPHVS**. Nam **PTOLEMAEVVS** ille, ut ex **AGATHARCHIDIS** Periplo Maris Rubri **DIODORVS Siculo** **) tradit, non modo libros ex omnibus locis congerebat, et eruditissimos quosque viros liberalissime fouebat et alebat, sed etiam rariora et specie admirabilia animalia Alexandriam magno sumtu adduci curabat, propositis ingentibus praemiis, si qui in eo genere aliquid, quod visendum esset, cepissent, atque ad se adduxissent. Is igitur **AVGVSTVS** induxerat in animum, mittere in Africam, qui inde vel viua animalia maiora, vel eorum exuuias et membra peterent, nec plantas aut alia naturae opera, quae illi terrae propria essent, negligerent. Destinabatur autem iis peragrande Africa, primum septentrionalis, quae mediterraneo mari adluitur, (Barbariam vulgo vocant,) ad deserta usque Libyae, (Saram nunc appellant,) deinde occidentalis, inde ab Atlante ad Bonae spei promontorium: nam orientalem, hoc est, Aegyptum, iam perlustrarat **TOVRNEFORTIVS**. His destinatis perficiendis cum quaeretur

*) **AVGVSTI III.** Regis Poloniar. inde ab anno 1693. Sed iam defuncti. G.

**) L. III. p. 169. ed. *Rbod.*

retur vir idoneus, commendabatur Regi ab HEVCHE-RO HEBENSTREITIVS, in quo esset et historiae naturalis et linguarum scientia ei rei apta. Missus igitur est, cum adolescentum, quos ipse sibi delegisset, in his LVDWIGII, qui nunc *) Ordini medicorum apud nos praeest, comitatu, instructus literis Regum Franciae, Britanniae et Principum Belgii foederati, quibus non modo Legatis eorum, sed etiam Principibus Africae commendaretur. Profectus Dresda a. d. XXIII. Octobris a. 1699. per Germaniam, Heluetos et Franciam, extremo anno peruenit Massiliam: vnde cum soluisset a. d. XXIII. Januarii proximi, difficili et molesto cursu, a. d. XXVII. demum Februarii portum Algerii attigit. Ea in vrbe cum tres amplius menses ita commoratus esset, vt subinde in vicinas regiones excurreret, Iunio medio inde naui digressus, venit Bonam, Tunetanorum finium, sed Algerianae ditionis oppidum, haud procul Hipponis regii ruinis: vnde excurrendi facultas dabatur in Constantinae fines, quae et ipsa est Algeriani regni, et veteris Numidiae pars, versus Orientem sita, antiquitatis Romanae reliquiis imprimis referta, cuius caput est Constantina vrbs, olim Cirta, Numidiae regum sedes. Inde oram marinam legens, adiit Thabracam insulam, nobilem coralliorum captura, quam ibi Genuenses exercent, Bisertamque urbem (quae est Hippo Diarrhytus, s. Zarrhytus, vnde et nomen corruptum est in Bisertam) breui interuallo ab Utica distantem, ad vltimum terrestri itinere Tunetem. Ea vrbs cum vicina sit veteri Carthagini, e cuius excidio olim incrementa cepit, non modo eius ruinas spectabat, sed et visendarum vicinarum regionum facultatem sibi datam sperabat. Sed ea tum quidem spes irrita fuit. Etenim Princeps Tunetanus ita infesto erat in christianos animo, vt eis pera-

b 4

gran-

*) Puta, cum haec vita scriberetur. Etenim iam aliquot abhinc annis meritis, conspicuus et inarasmò senili confectus diem suum obiit. G.

grāndorum Tunetanorum finium potestatem omnem adimeret. Itaque mox Tripolim contendit, inspectisque diligenter, quae regio ea visenda habet, per Melitam insulam Tunetem reuersus est. Sed dum aberat, LVDWIGVS, qui valetudinis caussa ibi remanserat, aditu ad Principis beniuolentiam reperto, impetrauerat visendarum regionum vicinarum veniam, easque peragrando peruenerat ad Sarae vsque fines. Qua re cognita, persecutus eum est HEBENSTREITIVS, et cum alias regiones, tum maxime Africae partem eam peragrauit, quae inter Tunetanum et Tripolitanum regnum ab angustis initiis ducta, latioribus spatiis versus interiora Africae propagatur: Arabes *Bled - ol Gerid* *) vocant, hoc est, terram palmarum, quarum ibi magnus prouentus est. His terris peragrandis cum multa spectanda praeberet natura, tum vero vir antiquitatis eruditae et amans et intelligens, saepenumero mirifice adfectus est animo, cum reliquias vel urbium clarissimarum, ut Carthaginensis, ut Vticae, ut Hipponis vtriusque, magnificentiae porro antiquae in viis publicis, in aquaeductibus, similibusque videret, vel vestigia summorum et clarissimorum Imperatorum, Episcoporum, et campos victoriis maximis insignes calcaret, cum per ruinas Carthaginis erranti, HANNIBALIS et SCIPIONIS imago offerretur, cum etiam MARI, qui in eiusdem urbis ruinis quondam delituisset. Atque vtinam neque cupiditati eius vel visendorum monumentorum, vel describendorum titulorum, stultus error barbarorum, existimantium, thesauros terris abditos inspiciendis titulis quaeri, neque consilio edendorum eorum, quae vidisset ac descripisset, omninoque itineris illius describendi, negotiosae vitae occupatio atque breuitas obstitisset! Habermus, aut habituri certe essemus, quae antiqui-

*) Lingua vulgari incolae vocant *Bled - ol - Gerid*, in libellis Geographicis est *Bilidulgerid*. Sed SHAVIVS Britannus (*Shaw*) in Itinerario T. I. p. 272. ait, esse *Bled al* vel *el Feriddo*, vel *Fereed*, terram siccam.

tiquitati vel accuratius cognoscendae, vel ornandae egregie prodesse.

Sed cum ex illo itinere a. d. XIV. Martii a. XXXIII. esset reuersus Tunetem, inopinatum ac triste impedimentum itineris persequendi, quo vellet, oblatum est nunciata AVGVSTI morte, quae necessitatem reuertendi in patriam imponeret. Itaque non multo post, relicta Africa, per Galliam et Batauos, mense Octobri, rediit Dresdam, inde, rationibus itinerum redditis, Lipsiam, adiitque mox d. XX. Nouembr. Physiologiae Professionem Ordinariam, quae ei absenti erat decreta, vt quam celerime praemium ferret laboris eruditi, et periculorum quae terra marique adisset. Ipse vero tanta Principis liberalitate ita incensus est ad studium bene de Academia, de iuuentute medicae artis studia aemulante, deque arte sua merendi, vt totum se ad medicinam vel docendam, vel scriptis illustrandam atque ornandam, vel faciendam denique conferret. Cuius studii et alimenta habuit a multitudine eorum, qui eius vel doctrinam in discendo, vel opem in valetudine tuenda et recuperanda expeterent, et praemia a Principe plurima. Nam intra sedecim annos ab ultimo Ordinis sui loco in primum est prouectus, cui ille cum magna et sua dignitate, et Ordinis Academiaeque vniuersae vtilitate per octo annos praefuit. Quo magis omnes, non modo ipsius et familiae amplissimae caussa, sed etiam Academiae nomine, doluimus, cum ille praematura morte e viuis est sublatus: de qua priusquam dicamus, breuiter de eius studiis, disciplina et scriptis commemorandum videtur.

Cum esset omnium bonarum literarum et amans et studiosus, imbutus eo amore primum a patre, deinde a praeclaris, quos supra commemorauimus, praeceptoribus, maxime tamen et adamarat et colebat poëticam Latinam, et literas Graecas, quarum scientia maiorem ceteris humanitatis partibus copulationem cum arte medica haberet. Et ad poëticam quidem ab ipsa natura im-

pellebatur, vt, si vitae genus concessisset, in ea plane excellere potuisset. Etenim extemporali facilitate fundebat versus, etiam cum aliud ageret, cum luderet. Testis est libellus *de usu partium*, hexametris versibus scriptus, ad Lucretiani carminis similitudinem, cuius partes plures fecit ludens aleam cum IVNIO, affine suo, viro consultissimo, cum interea collusorem, qui nihil aliud nisi de mouendis ex arte calculis cogitaret, tamen vinceret. Literarum graecarum autem studium maxime conferebat ad medicos graecos cognoscendos ac legendos: in quibus quam tritus fuerit, si quis ipsi de se dicenti *) nolit credere, quamquam alienissimo ab omni vanitate, *Palaeologiae Therapeuticae* credet, in qua praecepta Therapiae ex omni antiquitate, Graeca maxime, quamquam et Latina, exhibet, comparatis iis, quae nunc sunt in vsu, sentiendi, loquendi, faciendique formis: in quo se dicebat non modo hoc spectare, vt Graecae linguae extinctum apud quam plurimos amorem refocillaret, sed etiam praecepta morborum curandorum sub eruditae linguae inuolucris latentia exponeret, atque sic iuuenes artis medicae studia aemulantes, ad fontes artis reuocaret **). Sed multo maius eius scientiae documentum dedisset, si ei contigisset, vt AËTIVM, ill. GVNZII morte destitutum, absolueret, cuius exemplum manu scriptum, cum ei traditum esset ab ERNESTO nostro, legeretque ipso audiente loca quaedam, statim non modo dicebat, ex quo scriptore esset quodque sumtum: (est enim in AËTII libris Synopsis quaedam medicorum veterum:) sed etiam quaedam memoriter ex illis ipsis, alia ingenio corrigebat, accommodate ad linguae rerumque rationem. In medicae doctrinae partibus maximo studio tenebatur rei herbariae, vt supra diximus, rerum naturalium omnium, imprimisque earum, quae e terrae visceribus eru-

untur:

*) In Tentamine Philol. Med. super Aëtii libris ineditis cet. p. 4.

**) Palaeol. Therap. Specim. I. p. 4.

untur: in quibus generibus ita notata mente omnia et trita habebat, vt cum nihil fugeret, omnia in promptu essent. Itaque communis interpres adhibebatur in museis nostris, Richteriano, Bosiano, Linkiano, si quis ad ea visenda venerat, erantque demonstrationes rerum eiusmodi, vt non modo peritia earum, sed etiam amor appareret, qui consuetudine videndi non imminutus, vt fit, sed auctus et confirmatus esset.

Ad artem faciendam se contulerat statim, cum ex itinere Africano redierat. Et expetebatur opera eius a multis. Erat enim in visendis aegrotis assiduus, praesertim cum periculi aliquid subesse videretur, in curando diligens, lenis, et qui aegrotos non modo remediis artis iuuaret, sed etiam orationis humanitate, ad animos erigendos et confirmandos apta, quae interdum plus prodest, quam remediorum salubritas. Nam et amabat eos, a quibus adhiberi solebat, et in aliis quoque rebus consilio aut re prodesse cupiebat. Nec minus assiduus ac diligens erat in docendo. Erat autem disciplina eiusmodi, vt non modo necessaria ad artem vel intelligendam vel faciendam accurate traderet, sed etiam, quae ad ornandam valerent, promeret liberaliter ex interiori doctrina. Quod erat perfacile viro lectionis prope infinitae, memoriae autem ita felicitis, vt facile suggereret, quicquid res et locus posceret. Nam legendi insatiabilis aviditas erat, et quicquid ex Italia, Gallia aliisque locis adferebatur librorum, ad aliquam vel naturalis scientiae, vel medicae doctrinae partem pertinentium, id omne legebat, et ita accurate legebat, vt summam rerum traditarum, et quicquid in iis nouum esset et exquisitum, in literas referret, et Aëtis Eruditorum inferendum curaret. Itaque a multis annis nemo alius magis illis Commentariis profuit. Atque beata haec doctrinae exquisitae et variae copia cernitur etiam in iis, quae per occasiones academicas, aliasque, scripsit in omni genere doctrinae suae.

Sed

Sed vt magis libero a domesticis curis animo, et in muneribus publicis administrandis, et in studiis doctrinae tractandis, versari posset, mature de matrimonio inuendo cogitauit, duxitque anno XXXVIII. a. d. IV. Non. Febr. IO. GVILIELMIAM, VLR. IVNII, Mathematicum quondam apud nos Professoris clarissimi, ex OLEARIA filiam, ornatissimam sexus sui decoribus, e qua eodem anno, prid. Cal. Decembres, tulit filium, GEORGIUM ERNESTVM, felicissimi ingenii paterni heredem, sed cum acerbissima matris iactura. Nam septimo a partu die obiit. Sed eam iacturam reparauit a. XLII. dueta a. d. XVII. Cal. Aug. CHRISTIANA EVGENIA BOSSECKIA, virgine ornatissima, quae nunc ereptum sibi praematura morte maritum moeret. Ex ea sex liberi viuo, vnus filius mortuo natus est: quae suboles, vt sub matris amantissimae tutela feliciter adolescat, et communis humanitatis, et multo magis parentis, tam bene de rebus nostris meriti, caussa, optamus, praesertim cum nulla alia de caussa magis miseranda videri debeat mors viri, vita longiori dignissimi, quam quod tam multos parente amantissimo priuauit, qui eius consilio et cura cum maxime indigebant.

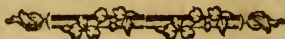
Eam contraxit ex tali caussa. Habuerat, in ceteri corporis robore et constante sanitate, ante aliquot annos vtrumque oculum male adfectum e suffusione. Sed ea ita erat curata, vt, cum oculum vitreo instrumento iuuaret, legendo, scribendo, ceterisque rebus sufficeret, quae oculi aciem desiderant. Itaque cum e lugubri apud Rosbacum pugna vulnerati essent in hanc urbem delati, assiduus aderat vulnerum curationibus, et vulnera ipsa inspiciebat, non modo vt consuleret aegrotantibus, et qui vulneribus manu curandis adhiberentur, sed etiam vt exemplo suo discipulorum studium ad visendum, ac visendo discendum, excitaret. Ibi, dum saepe propius admouet oculos vulneribus, nimio plus hausit putridi et perniciosi vaporis. Primum quidem febricula eum corripuit a. d. VII. Cal. Nou. quae catarrhali similis esset, nec ab consuetis laboribus ab-

traheret. Sed paucis diebus post, maior vis mali prorupit, apparuitque, periculum subesse. Nam marcor quidam et dormiendi assidua libido cum putrida febre accesserat. Conuolant collegae, viri artis medicae consultissimi, omnemque artem expromunt, si possint seruare virum, sibi necessitudine collegii carum, et humanitate iucundum. Sed artem superauit vis morbi. Itaque Nonis Decembr. placide exspirauit, magno cum dolore non modo suorum, sed etiam omnium, qui, quantam in eo iacturam sui, quantam ciuitas haec, quantam denique academia, et vniuersa res literarum publica fecisset, satis aestimarent.

Quo magis confidimus, omnes eius memoriam perpetuo, cum pietate in ipsum, et beniuolentia in eos, ad quos maximus dolor ex eius morte peruenit, conseruatu-ros. Vobis autem, clarissimi Ciues, et qui studia doctrinae colitis, viri talis memoria tanto debet esse commendatior, quanto magis vos vel ad pietatem in Deum, virtutem et studia honestae doctrinae incitare, vel in rebus angustis et aduersis ad spem et patientiam confirmare ac roborare potest. Quis enim vestrum, in quantacunque inopia, desperet, ac non potius ad bene sperandum excite- tur, cum cogitet, HEBENSTREITIVM, cum in re nulla esset, nec quicquam in hanc urbem suam, praeter ingenium, attulisset, tamen reperisse, vnde viueret honeste, vnde subsidia necessaria ad studia doctrinae persequenda acciperet, et ab illa tenuitate ad primum Ordinis sui locum, non ita multis annis, et in florente aetate, peruenisse? Sed ille non modo paupertatem attulerat, verum etiam pietatis in Deum et virtutis amorem, et fiduciam in eius prouidentia, et acerrimum studium discendi, quod rei domesticae difficultate laborisque molestia non modo non minueretur, sed etiam incenderetur. Non destituet profecto nec vos, carissimi, spes vestra, non deerit felix successus studiis vestris, si eius pietatem, virtutem, studium, industriam imitabimini. Erat autem pietas eius non ea, quae se verbis ostentaret, sed quae pectus obsideret, atque inde se
agendo

agendo proferret. Itaque in illo vltimo morbo, cuius vi plane deiectus de statu animus erat, cum aliquando se, quod semel tantum ei contigit, ad breuissimum tempus recepisset, nihil aliud ei in mentem venit, nisi vt se animamque suam Domino IESV CHRISTO, et suos prouidentiae diuinae commendaret. Ab hac autem pietate (vnde enim, nisi ab hac, posset?) nata erat illa perpetua animi tranquillitas, quae nullis vitae incommodis et malis turbaretur, ille semper non modo placidus, sed etiam hilaris et subridens vultus, non qui callide et per artem dissimularet malorum sensum et tumultus animi, sed quem pectoris tranquillitas explicaret atque serenaret. Nec aliud maius subsidium studiorum habuit illa ipsa religiosa animi tranquillitate. Neque enim vilo modo potuisset tam multa agere, docere, scribere, ac prope infinita legere, animo continere, et sine vlla difficultate, cum opus esset, reddere, nisi animum ab molestiis et curis omnibus intactum perpetuo seruasset, et ita in potestate habuisset, vt conuertere, quo vellet, atque opus videretur, totum posset.

Hac igitur tali pietate in Deum finite animos vestros a Spiritu S. imbui, ad illam malorum patientiam per pietatem animos durate, ad illam animi tranquillitatem placate. Sit vnusquisque nostrum museo, immo animis, inscriptum, quod MUCIANVS RVFVS ille, Canonicus quondam Gothanus, museo suo inscripserat: *Beata tranquillitas*. Ita non modo ad doctrinam magnam et exquisitam peruenietis, (peruenire autem omnes velle debetis) sed etiam aduersus omnes vitae molestias et miseras, aduersus ipsum mortis, quamuis repentinae, timorem, animos munietis. Ita ergo facite, carissima capita, ita HEBENSTREITII memoriam colite, et omnia ex sententia agite. P. P. Dom. XX. p. Trin. a. c. clolbCCLVIII.

MEMORIA

IOANNIS ERNESTI HEBENSTREIT,

PHILOSOPHIAE ET MEDICINAE DOCTORIS, IN VNIVERSI-
TATE NOSTRA LIPSIENSI THERAPIAE PROFESSORIS PV-
BLICI ORDINARIJ, ORDINIS MEDICORVM DECANI, ACA-
DEMIAE DECEMVIRI, MAIORIS PRINCIPVM DICTI COLLE-
GII COLLEGAE, POLIATRI LIPSIENSIS, IMPERIALIS NA-
TVRAE CVRIOSORVM ET REG. MASSILIENSIS SCIEN-
TIARVM ACADEMIARVM SOCIJ *).

Recentiores medici num veteribus anteferendi, an
postponendi sint? quaestio saepius orta fuit. Primi
artis salutaris conditores ipsius regulas ex sola quidem
hauriebant experientia, neque vixdum rerum causas
explicare valebant; attentione tamen, industria, studio,
morbosque cum eorum remediis bene obseruandi peri-
tia, omnium subsequantium seculorum medicis quam
maxime egregium, quod imitarentur, dedisse exemplum,
iisque optima, quibus artis suae doctrinam in systematis
modum redactam superstruerent, reliquisse fundamenta,
vix non omnes consentiunt, adeo, vt recentiores, licet
naturae penetralia perscrutati, mysterium eius nexumque
causarum et effectuum promptius perspicere feliciusque
reuelare posse videantur sibi que certe persuadeant, vete-
rum tamen obseruationibus tantum saepius inniti cogan-
tur, quando vti omnem suam intelligendi vim, sic et
scientiarum iam conditarum ambitum multo interdum
arctioribus, ac ipsi crederent, circumscriptam esse limiti-
bus intelligunt experiunturque. Iis tamen sua perpetuo
manebit laus atque honos, qui et veteris et recentioris
aeui

*) Vide Comment. De Reb. in re nat. et medicina gestis,
T. VI. P. IV. p. 721. seq.

aeni doctorum obseruata, inuenta placitaque cognoscere, inuestigare, veritatemque, vbicunque demum eam inuenierint, detegere fatagunt.

Fuit omnino ex eorum numero b. HEBENSTREIT, qui pari studio atque cura et veterum, in primis graecorum latinorumque, et recentiorum libros peruolutauit, vt dictu difficile sit, num horum, an potius illorum cognitione maior fuerit. Excellenti enim ingenio, valde acri et tenacissima memoria, et inexhausta discendi legendique natus erat auiditate, vt iam a teneris inde totum sese daret musis, seque cum iis per omnem vitae suae decursum delectaret. Vt igitur artium scientiarumque doctrinam ab ipsarum quasi origine percipere posset, summo prorsus studio non latinam solum, sed quae hac ipsa multo est vberior et locupletior, graecam quoque linguam addiscebat, eamque sibi adeo reddebat familiarem, vt hanc sibi fere patriam fecisse videretur. Quum harum autem literarum caractere valde minuto oculorum visum crebrius legendo fatigaret, tam hebetem quoque eorum sensum sibi contrahebat, vt ipsis, cum virilem adhuc aetatem ageret, offunderetur caligo, ita, vt ortae tandem suffusionis medelam in manu chirurgica quaerere cogeretur. Nec Graecia tamen Latiiue tantum, sed plurimos quoque, quibus nunc diuersi Europae populi vtuntur, sermones probe callebat, ideoque sapientiae thesauris vix non ex omni terrarum regione colligendis par erat. Insignis omnino, qua pollebat, memoriae vis in hoc studiorum genere vehementer ipsum iuuabat, quippe quae tanta erat, vt veterum, et philosophorum, et medicorum sententias ipsorum verbis memoriter enumerare posset, easque fere totas complecteretur. Accedebat et hoc, quod ingenium ipsius erat alacre promptumque, ac, vti ad quaslibet artes optimas, sic in primis ad poësin valde aptum. Ingeniosum enim et quem elegantissimum aetas nostra tulit, in ipso mirati fui-

fuius poëtam. Praeter maximum enim poëmatum numerum, quae vel anonymo, vel aliorum cecinit nomine, *de homine sano et aegroto carmen*, quod auctum politumque edidit ante hos quinque annos, egregium huius rei praebet documentum, adeo, ut eum Germanorum LVCRETIVM recte appellare possis. Poëtam tamen nec esse, nec certe posse fieri, philosophus nisi vna esse et doctus et acer, bene Noster intelligens, et philosophiae, omnium artium procreatrici et quasi parenti a CICERONE dictae, multum dabat temporis studiique. Ex omnibus autem, quae ad illius doctrinam pertinent et referuntur, partibus eam in primis in sinu atque deliciis habebat, quae res naturales earumque originem, causas, naturam atque usum docet. Vniuersae itaque et historiae et scientiae naturalis amantissimus omnia sibi reddebat cognita, ulteriusque inuestigabat, quae tria sic dicta naturae regna complectuntur. Quem latere poterit egregia rerum naturalium collectio in *Museo* nostro *Richteriano* reperiunda, cui et comparandae, et in ordinem redigendae plurimum adhibuit operae? Maius autem insuper studium in plantarum cognitione, easque secundum optimas ab ipsa natura indigitatae methodi regulas disponendi arte collocabat. Quid? quod post RIVINVM atque WALTHERVM, Viros, quorum memoria semper nobis erit cara atque antiqua, ex primis omnino fuerit cum LVDWIGIO nostro, qui excolendi illius studii cupidinem in iunioribus nostris medicis excitaret confirmaretque. In silvas igitur, arua prataque, floribus abundantia, non solum cum delecta artis studiosorum manu, ut colligeret plantas harumque examinaret structuram, saepius excurrebat, sed ipse quoque aedificabat hortum, in eoque colebat herbas, in primis exoticas. Quum satis autem intelligeret, vel quoque maximam et vberimam rerum cognitionem esse fere nihili, ea nisi ad communem hominum usum accommodari possit: omnes quoque artes atque scientias, quae medicum, huius nomine vere dignum,

non ornant solum, sed etiam perficiunt, pari studio, ut iam a primis vitae academicae annis eas didicerat, sic et per totum aetatis suae tempus tractabat, agebat amplificabatque. Grauissimi huius, quae Nostro competit, laudis testes omnino sunt, et insignis, quos in nostra musarum sede docuit atque formauit, medicorum numerus, qui multis iam in regionibus artem et docendo et faciendo profitentur, et fatis quoque numerosa, cuius indicem paullo post suppeditaturi sumus, scriptorum copia, quae cum erudito orbe communicauit. Itaque multa, cur magni haberetur, in Nostro erant argumenta; alia tamen eaque certe non minora accedunt iis, cur multo ab omnibus bonis ciuibus amore exciperetur. Verus enim Dei cultus et religionis sanctitas in eo exsistebat, ita, ut non officia solum, quae summo numini, sed etiam, quae debemus vitae fociis, ex animo et semper praestaret. Cunctis igitur, quibus praefectus erat, muneribus omnium cum fide atque dexteritate perfungebatur, iis itaque acceptus, qui summam imperii tenent: Medicinam et docebat, et faciebat omni studio, solertia atque candore, ideoque et ciuibus academicis, et aegris, qui in consiliis eius quaerebant auxilium, gratus: In egenos liberalis erat atque beneficus, non oratione, sed re ipsa, ideoque pari ratione ab iis aestimatus atque dilectus: Omnibus autem, quantum demum cunquē posset, inferuendi studio adeo flagrabat, ut callidis interdum et occultis hominibus eorumque simulata bonitate captus, nimium fere huic virtuti tribuere videretur. Dignus igitur omnino fuit, cuius memoriam commendamus posteris, et cuius exemplum, quod imitentur, tironibus artis proponamus.

Natus erat Noster in Variscia, quae Saxoniae est prouincia, Neostadii, quae ad Orilae flumen sita est vrbs, anno huius seculi secundo, die mensis ianuarii decimo quinto, patre IOANNE DAVIDE, qui archidiaconi nomine sacrorum ibi curam gessit, et matre ESTHERE

SUSANNA, ex gente GVTNERIANA prognata. Filium optimae spei pater quidem ipse et veri cultus diuini, et linguarum artiumque rudimenta docebat, sed eum simul institutioni IOANNIS OSWALDI THOELITZSCHII et DAVIDIS WENDLERI, illius conrektoris, huius vero rektoris in schola patria dignissimi, tradebat. Adolefcens iamiam, quanta ipsi inesset ingenii vis, facpius docebat, qui reliquis commilitonibus palmam praeriperet. Graecas potissimum litteras iam inde vsque a puero vehementer amabat, et carmina iam tum et graeca conficiebat, et latina: natus enim erat poëta, cui *spon*
sua carmen numeros veniebat ad aptos. Anno seculi decimo sexto sese conferebat in gymnasium Vinariense, ibique optimis praeceptoribus, et IOANNE MATTHIA GESNERO, conrectore, et IOANNE CHRISTOPHORO KIESWETTERO, rektore vsus, et optimi patruelis IOANNIS FRIDERICI HEBENSTREITII, tunc temporis sacra Vinariae, deinde vero Buttstadii curantis, liberalitate prorsus sustentatus tam egregios in addiscendis litteris faciebat progressus, vt iam anno aetatis duodeuicesimo, seculi nimirum decimo nono, a celeberrimo Ienensium doctore SLEVOIGTIO, academiae tunc rektore, in numerum academicorum ciuium reciperetur. Ienam vero ipsam petebat sequenti anno post, ibique studiis vacare constituebat. Quum autem admodum exiguas haberet opes, (pater enim octo genuerat filios, qui omnes litterarum studio sese dare cupiebant,) in aliorum beneuolentia solamen atque auxilium quaerere cogebatur: illud vero in Ienensi academia, vti optauerat, non inueniens Lipsiam se transferebat anno seculi vicesimo primo. Si cui igitur vnquam, certe nostrae vniuersitati illa data est felicitas, vt pluribus gaudeat emolumentis, quibus opem ferre possit indigentibus bonaeque spei ac diligentiae adolescentibus. Quod expectauerat Noster, facile quoque impetrabat. Inter alios enim bene ipsi cupientes, breui post, quam Lipsienses salutasset musas, AVGV-

STVM QVIRINVM RIVINVM, academiae nostrae post mortem adhuc decus, praeceptorem rerumque suarum strenuum nanciscebatur statorem et amplificatorem. Optimo illi viro semper ad manus erat, et in eius gratiam, cum studii imprimis botanici esset amantissimus, eo citius veniebat, quo maiore cupidine atque feruore et ipse in illud ferebatur. Ex diffitis itaque saepe locis colligebat apportabatque plantas huic suo praeceptoris, quoties is scholas habebat botanicas, vt, quicquid ad illarum pertinet notitiam, artis tirones doceret, fautori inde eo carior factus. Quo fiebat, vt ab eo commendaretur CASPARO BOSIO, mercatori famigeratissimo, hortum sic dictum botanicum, itemque museum instructuro, vt huius negotii curam in se susciperet. Quemadmodum autem semper multisque modis a *Bosia* gente fotum amatumque se fuisse saepe praedicabat, sic et tunc temporis satis honestum ab illo viro merebatur stipendium, quo in reliqua fere cuncta studia academica eo felicius incumbere posset. Omnium enim artium scientiarumque, quae medicum doctum atque felicem formare possunt, studiosissimus omne suum a botanicis laboribus liberum tempus illarum culturae atque exercitio prorsus dabat. Fidelissimis itaque et doctissimis utebatur praeceptoribus, praeter iam laudatum RIVINVM, PAVLLIO, SCHA-CHERO, ETTMULLERO, WALTHERO, PLATNERO atque LISCHWITZIO, viris omnibus, quorum memoria vniuersitati nostrae admodum adhuc est honori. Horti interim Bosiani suae curae traditi diligentissime omnem habebat curam, indeque b. HEVCHERI, Archiatri regii, viri in amplificandas artes nati, amicitiam familiaritatemque sibi conciliabat, ab eoque fortunae olim stabiliendae spem acquirebat, tamen non spe solum, sed veris patrocinii eius documentis paullo post fruendi habebat opportunitatem. Illius enim viri consiliis atque commendationi potissimum tribui debet illud iter, quod ex Clementissimi Nostri Regis, AVGVSTI secundi, volun-

tate atque mandato Noster cum selecta comitum manu in Africam suscipere iubebatur.

Postquam enim anno seculi vicesimo septimo artium liberalium atque philosophiae magistri a Lipsiensium Philosophorum Ordine, tribus vero annis post a Medicorum Collegio doctoris medici honore, titulo et priuilegiis exornatus fuerat; Potentissimus vero Noster Rex eodem tempore ad augendam rerum naturalium Dresdae asseruatorum collectionem, potissimumque ad obtinenda rariora animalia exotica, et viua, et in exuuiis, si viua afferri non possent, vel certe in partibus cognoscenda, harum rerum peritum in varias Africae regiones ablegare constituerat: Optimo Regi a suo medico, iam laudato HEVCHERO, commendabatur Noster, huic persoluendo negotio prae aliis aptus, linguarum peritia nimirum clarus et in vniuersa historia naturali versatissimus. Illud nunc ipsi primum dabatur in mandatis, vt socios sibi eligeret, quorum opera adiutus omnem historiae naturalis ambitum, quatenus in Africae prouinciis liceret, emetiretur atque inuestigaret. Quam ob causam in societatem adsciscibat CHRISTIANVM AVGVSTVM EBERSBACH, adiuncti nomine electum, CHRISTIANVM GOTTLIEB LVDWIG, qui nunc Decani munere apud nos fungitur, tum vero botanices in primis inuestigandae causa itineri committebatur, ZACHARIAM GOTTLIEB SCHYLZE, cui anatomici officium, IOANNEM HENRICVM BVECHNER, cui omnium ad rem oeconomicam societatis pertinentium cura tradebatur, tandemque CHRISTIANVM SCHVBERT, pictorem, qui ea certe, quae apportari non possent, depingeret. Cunctis deinde ad suscipiendum iter necessariis in suum ordinem redactis, illud die mensis octobris vicesimo tertio, anno seculi tricesimo primo Noster inibat, litteris eum in finem commendatitiis munitus, quas a Magnae Britanniae Galliaeque Regibus, Belgiique foederati Ordinibus acceperat.

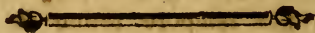
perat. Quemadmodum autem TOVRNEFORTIVS nonnullas Aegypti partes olim perlustrauerat, sic et nostra societas septentrionalem Africae regionem, quam Barbariam vulgo vocant, perquirere, deinque iter suum ad deserta loca regionesque occidentales ad promontorium vsque sic dictum bonae spei dirigere, et intra trium annorum spatium absoluere debebat. Germaniae itaque, Heluetae Galliaeque partem ea transiens, die mensis decembris decimo septimo eiusdem anni perueniebat Massiliam, ibique ad vicesimum quartum vsque diem Ianuarii subsequenti anni 1600ccxxxii commorata, nauim Algeriam versus directam conscendebat, tandemque post iter taedii periculique plenum die vicesimo sexto Februarii Africam intrabat. Tempore aliquot mensium Algeriae consumto, vicinaque regione saepius peragrata, medio mense Iunio in prouinciam, quae imperii Algeriensis orientalis pars est, Constantiam, variis antiquitatis monumentis claram, tum in insulam Tabracam, ob coralliorum piscaturam celebrem, Bizertam vsque urbem a veteri Utica haud procul distantem, nauis se transferebat, itineris huius parte reliqua per continentem terram Tunetum vsque producta. Principis autem Tunetini (*Bay*) aduersus christianos odium erat tantum, vt itinera, per sui imperii fines prosequenda, nostrae societati prorsus interdiceret. Tripolin itaque nauis petebat HEBENSTREITIVS, LVDWIGIVM valde aegrotantem Tuneti relinquere coactus. Die decimo quinto decembris Tripoli secedens iter suum continuabat in insulam Melitam, vbi sub initium anni 1600ccxxxiii. appellebatur. LVDWIGIVS interim, sanitate recuperata, Principis Tunetini benevolentiam sibi societati que conciliauerat, adeo, vt iter ad confinia vsque desertae regionis, Saarah dictae, pergere liceret. HEBENSTREITIVS itaque Tunetum reuertens hancque principis veniam percipiens sequebatur LVDWIGIVM, et praeter alias imperii huius prouincias, eam praecipue transibat, quae *Gerid* siue *Bled el Gerid*,

Gerid, vnde corruptum nomen *Bilidulgerid*, dicitur, inter Tunetanum regnum atque Tripolitanum sita, ab exigua latitudine ad maris littora semper in maiorem amplitudinem ad deserta vsque loca sese extendens, veterumque forte interior Libya credi poterit. Antiquitatis monumenta insignia rerumque naturalium egregiam vberimamque ibi copiam obseruans, quantum poterat, colligebat. Tunetum reuertebatur die decimo quarto martii, tristissimo de optimi sui Regis morte nuncio ibi percussus. Iter enim vltius profectui non licebat; hinc reditum in patriam meditans per Galliam Belgicque foederati prouincias proficiscens, mense Octobri eiusdem anni Dresdam redibat, fatis numerosam collectarum rerum copiam et ipse et per LVDWIGIVM afferens. Hic vero Tuneti a societate secesserat inque nauis aliqua Anglicae Hamburgum fecerat iter, vt viua animalia, ipsius curae commissa, eo facilius posset adducere. Huius quidem itineris totius rationem e suis atque sociorum schedis in libri aliquam formam redigere inque publicum vsum edere Noster voluerat; sed, vti in ipso continuando itinere per regis obitum, sic et in exaranda eius descriptione per graua nimisque multa, quibus Lipsiam reuersus implicabatur, negotia impeditus fuit.

Physiologiae enim docendae munus publicum, eo absente, per mortem ETTMULLERI iam vacuum factum, illico post reditum suscipiebat eodem anno 1700. die nouembris vicesimo secundo, oratione ideo habita, qua per illud iter suum collecti obseruationum thesauri partem publicare incipiebat, *antiquitatum* nimirum *Romanarum per Africam repertarum memoriam* recolens. Ab illo tempore totum se dabat nostrae Lipsiae, et medicinam faciens inter ciues, et illam docens artis studiosos, ab vno munere academico ad alterum prouectus. Anno enim seculi tricesimo septimo anatomiae et chirurgiae, quadragesimo sexto pathologiae,

giae, tandemque biennio elapso, post b. PLATNERI, semper nobis adhuc cari, mortem, therapiae Professor vnaque Medicorum Ordinis Decanus, quadragesimo sexto post b. WALTHERI obitum poliater Lipsiensis constitutus, ante iter autem susceptum Imperialis Academiae Naturae Curiosorum, post illud vero confectum Regiae scientiarum Massiliensis Socius nuncupatus, iis muneribus cunctis, vti et reliquis ad ea pertinentibus officiis, singulari prorsus studio indefessaque industria semper faciebat satis.

Matrimonium bis iniit, vnum anno clōlōccxxxviii. cum IOANNA WILHELMINA, ex IVNIA gente orta, ex quo filium permultae spei, GEORGIUM ERNESTVM, adhuc superstitem suscepit; alterum autem anno clōlōccxxxxi. suauissima ista coniuge primo iam coniugii anno in puerperio extincta, cum CHRISTIANA EVGENIA, ex celebri gente BOSSECKIA, quae septem ipsi peperit liberos, ex quibus adhuc quinque optimo patri supersunt. Quamuis autem a natura validum corporis habitum accepisset Noster, laetaque vt plurimum sanitate fruitus fuisset, sub finem tamen superioris anni ab ista febre maligna petechiali, quae post cladem istam Rosbacensem tristissimam inter nostrates stragem fecit, correptus, ei paullo post, die nimirum decembris quinto, succubuit, magnum sui desiderium apud orbem eruditum, vtramque nostram ciuitatem et amicos relinquens, pii, docti, suavis omniumque diligentissimi viri perpetuam laudem adeptus.

INDEX SCRIPTORVM

A B. HEBENSTREIT
EDITORVM.

LIBRI.

De vsu partium carmen, seu physiologia metrica, ad modum TITI LVCRETII CARI, de rerum natura, in gratiam auditorum concinnata. Lipsiae 1739. 8.

Pathologia metrica, seu de morbis carmen, in gratiam auditorum concinnatum. ibid. 1740. 8.

Museum Richterianum, continens fossilia, animalia, vegetabilia, marina, illustrata iconibus et commentariis D. I. E. H. accedit (I. FR. CHRISTII) de gemmis sculptis antiquis liber singularis. ibid. 1743. fol.

Παλαιολογίας Therapiae, qua veterum de morbis curandis placita recentiorum sententiis aequat, Specimina XXXV. ibid. 1748 - 1754. (*Sunt illa specimina et dissertationes, et programmata in variis occasionibus, quas munera academica Nostro suppeditabant, conscripta.*)

Anthropologia forensis, sistens medici circa rem publicam causasque dicendas officium, cum rerum anatomicarum ac physicarum, quae illud attinent, expositionibus. ibid. 1751. 8. *)

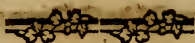
Idem liber. Editio altera c. fig. aeneis. ibid. 1753. 8. **)

c 5

Eξη-

*) Vide, sis, Comment. Lips. Vol. I. P. III. p. 365.

**) V. Comment. Lips. Vol. II. P. III. p. 418.

Εξηγησις ονοματων των περι παθων. Exegesis nominum graecorum, quae morbos definiunt. *Erklärung griechischer Wörter von Krankheiten des menschlichen Körpers.* ibid. 1751. 4. *)

De homine sano et aegroto carmen, sistens physiologiam, pathologiam, hygienem, therapiam, materiam medicam. Praefatur de antiqua medicina carmen: subnectuntur similes poetarum sententiae, accedunt singula quaedam carmina. Lipsiae, 1753. 8. **)

Ordo morborum caussalis. Specimina VII. ibid. 1754-1757. 4. (*Itidem programmata academica continentur.*)

Aetiologia chemica seu expositio caussarum sani et aegroti hominis secundum principia chymica, dissertationibus clarissimorum quorundam iuuenum exposita, c. indice necessario. ibid. 1757. 4. (*Academicas dissertatiunculas numero septem complectitur haec aetiologia.*)

Tentamen philologicum medicum super AETII AMIDENI synopsis medicorum veterum libris octo, post illos octo, quos ALDVS MANVTIVS Venetiis 1734. euulgauit. ibid. eod. 4.

Praeter ea praefatus est beatus ille Vir ad libros sequentes: D. NICOL. BÖRNER'S *Physic, oder vernünftige Abhandlung natürlicher Wissenschaften.* Leipzig, 1735. 8.

D. CHRISTIAN GOTTHOLD SCHWENKE vom gesunden Landleben cet. ibid. 1751. 8.

*) Vide Comment. Lips. Vol. I. P. III. p. 378.

**) Vid. Comment. Lips. Vol. II. P. III. p. 533.

IO. IAC. WOYTS *Gazophylacium medico - physicum, oder Schatzkammer medicinisch - und natürlicher Dinge in einer richtigen und ordentlichen Alphabeth. Ordnung. Leipzig, 1751. 4. maj. c. f. (Huic libro additus fuit ille iamiam recensitus: Εξήγησις ὀνομασιων cet.)*

D. ANTON. HEINS *Pharmacia rationalis, oder vernünftiger Gebrauch auserlesener Genesmittel, ibid. 1757. 4. maj.*

DISSERTATIONES.

De continuanda Riunorum industria in eruendo plantarum caractere. Praeside IO. CHRISTOPH. LISCHWITZ. Lipsiae, 1726. 4.

De ordinibus conchyliorum methodica ratione instituentis. Resp. IO. GEZAVR. Lipsiae, 1728. 4.

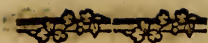
De vitiis nominum in significato tentamina quaedam. Resp. IO. CHRISTIAN. BARTHOLOMAEI. ibid. 1729. 4.

De viribus minerarum et mineralium medicamentosis, pro gradu doctoris. Praeside IO. CASP. KÜCHLERO. ibid. 1730. 4.

De sensu externo, facultatum in plantis iudice. Resp. CHRISTIAN GOTTLIEB LUDWIG. ibid. eod. 4.

Definitiones plantarum. Resp. CHRIST. AVG. EBERSBACH. ibid. 1731. 4.

De indicatione medica. Resp. GEO. AVG. LANGGVTH. ibid. 1733. 4.

De usu hydrargyri interno ad mentem recentiorum. Resp. CHRISTOPH. FRID. SARTORIO. *ibid.* 1735. 4.

De partium coalescentia morbosa, *von den widernatürlich-zusammengewachsenen Theilen des menschlichen Körpers.* Resp. GOTTLÖB CAROL. SPRINGSFELD. *ibid.* 1738. 4.

De dentitione secunda iuniorum. Resp. IO. ANDR. VNGEBAVER. *ibid.* 1738. 4. c. f.

De morbis ex perungilio. Resp. IO. CAR. PVSCHER. *ibid.* 1740. 4.

De pulsu inaequali ad mentem GALENI de caussis pulsuum. Resp. IO. ANDR. VNGEBAVER. *ibid.* 1741. 4.

De capitonibus laborioso partu nascentibus. Resp. ANTON. HEINS. *ibid.* 1743. 4. c. f.

De oculo lachrymante. Resp. IO. FRID. KVPPE. *ibid.* eod. 4.

Historiae naturalis Fossilium caput de Terris. Resp. IO. GEO. LVTHER. *ibid.* 1745. 4.

Exercitationes adolescenti aetati salubres. Resp. FRID. SAM. SPARR. *ibid.* eod. 4.

Funiculi umbilicalis humani pathologia. Resp. IO. ANDR. LEHMANN. *ibid.* 1747. 4. c. f.

De metascematismo morborum. Resp. IO. GOTTLIEB MEYER. *ibid.* eod. 4.

De suspecta valetudine. Resp. IO. CHRISTOPH. ELHARD. *ibid.* 1757.

PROGRAMMATA.

- De organis piscium externis. Lipsiae, 1733. 4.
Anatome hominis recens nati repetita. *ibid.* 1738. 4.
De basi calvariae. *ibid.* 1738. 4.
De methodo cerebrum incidendi. *ibid.* 1739. 4.
De arteriarum corporis humani confiniis. *ibid.* eod. 4.
De rarioribus quibusdam ossium momentis. *ibid.* 1740. 4.
De diploë ossium. *ibid.* eod. 4.
De venis corporis humani. *ibid.* eod. 4.
De vaginis vasorum. *ibid.* eod. 4.
De methodo plantarum ex fructu optima. *ibid.* eod. 4.
De medici cadauera secantis religione. *ibid.* 1741. 4.
De flexu arteriarum. *ibid.* eod. 4.
De medicis archiatri et professoribus. *ibid.* eod. 4.
De vermibus, anatomicorum ministris. *ibid.* eod. 4.
c. fig.
De vasis sanguiferis oculi. *ibid.* 1742. 4.
De insectorum natalibus. *ibid.* 1743. 4. c. f.
De mediastino postico. *ibid.* eod. 4.
De corpore delicti, medici secantis culpa incerto. *ibid.*
eod. 4.
De venis communicantibus. *ibid.* 1744. 4.
Historiae naturalis insectorum institutiones. *ibid.* 1745.
De foetu vegetabili. *ibid.* 1747. 4.
De ordinibus gemmarum, verbis C. PLINII secundi ex
eius naturalis historiae libr. XXXVII. *ibid.* eod. 4.
Ευπραγία αγαθῶν ιατρῶν, celebri exemplo beati I. Z.
PLATNERI. *ibid.* 1748. 4.

Medicinae cum iurisprudencia comparatio ad recolendam memoriam anniuersariam *Silverssteinio-Pilnickaiuanam*. *ibid.* 1749. fol.

De cura pascuorum. *Lipf.* 1752. fol.

Περὶ ἀναφώνησεως, de declamatione, antiquae gymnasticae parte. *ibid.* 1753. 4.

De laesionibus ex dispositione vulnerati morbosa letiferis. *ibid.* 1755. 4.

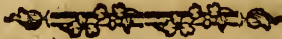
De obsequio principum erga medicos, *ibid.* eod. 4.

Misericordiae limites in exercenda arte. *ibid.* 1756. 4.

AETII AMIDENI *Ανεκδοτων* lib. IX. caput XXVIII. exhibens tenuioris intestini morbum, quem ileon et chordapsum dicunt, vna cum veterum super hac aegrotatione sententiis. *ibid.* 1757. 4.

ORATIO.

Oratio auspicalis, qua antiquitatum Romanarum per Africam repertarum memoriam recolit. *Lipsiae*, 1733. 4.

PALAEOLOGIAE THERAPIAE
CONSPECTVS.

I. De officio medici clinici.	Pag. 3
II. De officio medici forensis.	P. 25
III. De prophylaxi morborum.	P. 51
IIII. De diaeta prophylactica in genere.	P. 78
V. De diaeta prophylactica ad morbos primarum viarum.	P. 95
VI. De diaeta prophylactica ad morbos viarum remotiorum.	P. 112
VII. De tempore in morbis.	P. 134
VIII. De temporibus februm propriis.	P. 177
VIIII. De vi vitae ad iudicandos morbos.	P. 202
X. De motibus criticis in genere.	P. 238
XI. De symptomatibus signisque criticis.	P. 258
XII. De motu cordis et arteriarum, secundum tempora morborum vario.	P. 278
XIII. De fluxu intestinorum critico.	P. 302
XIIII. De diuresi critica.	P. 316
XV. De excretionibus cutaneis criticis.	P. 334
XVI. De sputo critico.	P. 349
XVII. De haemorrhagiis criticis.	P. 364
XVIII. De morbis criticis.	P. 376
XVIIII. De indicatione formanda.	P. 390
XX. De indicationibus communibus.	P. 404
XXI. De indicatione mutante fluida.	P. 419
XXII. De indicatione mutante solida.	P. 465
XXIII. De indicatione vitali.	P. 479
XXIIII. De indicatione euacuatoria.	P. 489
XXV. De indicatione mitigatoria.	P. 521
	XXVI.

XXVI. De cognoscendis medicamentorum facultatibus.	P. 539
XXVII. De fonte auxiliorum diaetetico.	P. 554
XXVIII. De fonte auxiliorum therapeutico-medico, deque fluentibus ex illo medicamentis, primas vias purgantibus.	P. 578
XXVIII. De fonte medicamentorum, remotas vias purgantium.	P. 602
XXX. De antispasticis.	P. 634
XXXI. De alterantibus.	P. 641
XXXII. De fonte auxiliorum chirurgico.	P. 659
XXXIII. De chirurgia partium mollium.	P. 675
XXXIII. De chirurgia ossium.	P. 686
XXXV. De chirurgia efficaciori eorum, quae auertenda vel reponenda sunt.	P. 699

ORDO MORBORVM CAVSSALIS.

I. De methodo morbos ordinante.	P. 717
II. De genere morborum ad artis vsum constituendo.	P. 731
III. De caractere ad genera morborum constituenda optimo.	P. 742
III. De notionibus simplicibus ad constituendos morborum ordines ex solidorum indole.	P. 753
V. De notionibus morborum simplicibus, ex rationibus fluidorum.	P. 770
VI. De limitibus generum morbi.	P. 792
VII. De incerto morborum genere.	P. 804

PALAEOLOGIA THERAPIAE
QVA VETERVM
DE MORBIS CVRANDIS
PLACITA POTIORA
RECENTIORVM SENTENTIIS AEQVANTVR

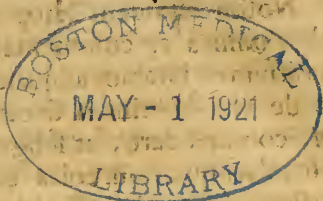
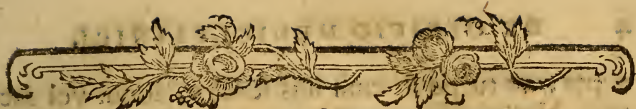
PHARMACOLOGIA THERAPEUTICA

QUAESTIONES

DE MORBIS CURANDIS

LEONARDI FORSTNERI

PHARMACOLOGICAE ET THERAPEUTICAE

ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΙΑΣ ΤΗΡΑΡΙΑΕ

ΣΠΕΚΙΜΕΝ Ι.

DE OFFICIO MEDICI CLINICI.

Quamvis disciplinis, quae artem faciunt or-
nantque, omnibus salutaris scientiae con-
ditores instructi haud fuerint caruerintque
anatomie exquisitius culta, de vsu partium doctrina
politioe, et medicamentorum, quae simplicia cor-
rigit et miscet, theoria; quamvis etiam aliis, ad ne-
gotium sanitatis procurandae aptis, quarum copia
nunc data est, eruditionis philosophicae aequae ac
medicae generibus, corporum nempe naturalium
per effectus suos cognitione seu physica, potissi-
mum autem demonstratione, quae mentem medi-
tatione facili et distincta de proportionibus ac vi-
ribus rerum instruit, scilicet mathematica, fuerint
destituti; ita tamen a ratione et vtilitate haud absunt
medicorum graecorum aequae ac latinorum *) prae-
cepta,

*) Mire hoc de argumento olim et nuperrime disputatum est. Alii nihil bonum reputarunt, nisi quod veteres edixerant, et cum iis errare, quam verum videre ac profiteri maluerunt, alii eos, tanquam senes deliros, riden-

cepta, vt turpe sit cum illis sentire, loqui vel facere. Nolim equidem Hippocraticum illud, quod Arabes omnes et commentatorum turba subierunt, famulitium et iuratum aliquam iuxta placita antiquorum de vita hominum decernendi, veluti religionem, commendare; at feligendas ex decretis veteris scholae quasi aureolas et lectissimas, quae his intersunt, sententias esse duco, veluti id a praestantissimis viris, qui cum arte sapientiam et graecarum literarum studium professi sunt, factum esse intelligo, vt scripta sua decretis HIPPOCRATIS, CELSI, GALENI, aliorumque probatae fidei auctorum, quos temporum iniuria superesse passa fuit, testimoniis condecorarent. Nec dulce tantum, honestum ac pium, sed et vtile esse puto, haud negligere eos, qui prima scientiae fundamenta iecerunt a). Quapropter rem auditoribus (lectoribus) meis haud ingratam facturum me esse arbitratus sum, si *therapiae* *) *praecepta* ex omni antiquitate colligere, et illis,

ridendos ac spernendos censuerunt. At vterque male. Nam si spectes ea, quae ad artem contemplatricem pertinent, manci sunt ac intuti duces; at si artis opera et officium medici velis, hosce magnos viros legisse poenitebit heminem. Sed de his in praefatione pluribus. G.

- a) Ita HIPPOCRATES *De Vet. Medicina* §. 3. p. 15. T. I. ed. Lind. suo iam tempore sentiebat: Ἀρχὴ καὶ ὁδὸς εὐρημένη ἐν πολλῷ χρόνῳ καὶ τὰ λοιπὰ εὐρεθήσεται, ἢν τις ἐκείνους τε ὦν καὶ τὰ εὐρημένα εἰδὼς, ἐκ τῶν ὁμαίων, ζητήσῃ.

Principium et via inuenta sunt, — longo post tempore et reliqua inuenientur, si quis aptus est, et inuenta noscens, illis compulsus, quaerit.

- *) Omnis veterum medicorum praestantia, quantum equidem scio, in eo quaerenda est, primum vt artem morbos bene obseruandi, suis signis internoscendi, accurate ac dextre describendi bene calleant, deinde vt curandi rationem naturalem edoceant, hinc vero etiamnum digni sint, quos magistros ac duces sequantur medici nostri. G.

illis, qui nunc in usu sunt, sentiendi, loquendi faciendique modis ad latus ponere fusciperem. Efficiam illud scriptionibus academicis, quarum elaborandarum opportunitatem nobilissimorum iuuenum academicus ardor mihi frequentem faciet, quo in negotio duplicem mihi finem proposui, alterum, ut graecae linguae extinctum penes quam plurimos amorem refocillem, alterum, ut morbos curandi regulas ^{b)}, sub pallio eruditae linguae absconditas, exponam, nec dubito, fore, quo excitati ad lectionem fontium artis nostrae iuuenes inuenturi sint amplissimum veteres liberaliter imitandi argumentum ^{c)}.

Dicendi initium *de ipsis sanitatis consiliariis deque eorum*, quod gerendum susceperunt, officio *) capiam. Proximo ab artis incunabulis tempore fuerunt, uti nunc etiam sunt, qui scientiae celebritatem affectarent, at in negotiis gerendis hebesce-

A 3

rent,

b) GALENVS L. *Quod optimus medicus sit etiam Philosophus*, p. 359. T. II. ed. Chart. Μηδ' ἢ καθάπερ κολοῖον ἢ κόρα καὶ περὶ Φωνῶν ζυγομαχεῖν, ἀλλ' αὐτὴν τῶν πραγμάτων σπᾶδάζειν τὴν ἀλήθειαν.

Nec veluti graculus aut coruus de verbis vna disputandum, sed ipsa operum solerter indaganda est veritas.

c) GALENVS *ibidem*. Φιλοσοφητέον ἡμῖν ἐστὶ πρῶτον, ἅπερ Ἱπποκράτης ἀληθῶς ἐσμὲν ζήλωται, κ' ἂν τῆτο ποιῶμεν, ἐδὲν κωλύει μὴ παραπλησίως, ἀλλὰ καὶ βελτίως αὐτῶ γενέσθαι, μανθάνοντας μὲν, ὅσα καλῶς ἐκάνω γέγραπται, τὰ λάποντα δ' αὐτῶ ἐυρίσκοντας.

Philosophandum nobis primum est, siquidem HIPPOCRATIS vere sumus imitatores; si illud fecerimus, nihil impedit, quo minus non tam similes illi, sed et meliores illo euadamus, discentes, quae bene illi scripta sunt, quae autem supersunt, ipsi inuenientes.

*) Haec medicorum officia veteres raro solebant singulatim percensere, sed passim et quasi aliud agendo. Vbi-que tamen id voluerunt, ut medicus sit vir probus et artis suae gnarus, ciues vero fugiant, qui demum cunque nomine medici sunt, non re. G.

rent, sublimiori doctrinae dediti, scientiarum autem, quae peritiae medendi fundamentum sternunt, negligentiores ^{d)}: Alii sibi plurimum, aegris parum commodi, lucri causa artem faciebant, per fora circumeundo, et sanitatem, veluti vendibilem mercem, exponendo, verbosi suarum virtutum praecones ^{e)}, a quibus abhorrebant genuini medici, tanquam artis opprobriis ^{f)}, et in summa scientiarum, ad sanitatem procurandam facientium, ignorantia versantibus ^{g)}; quanto peiores erant, qui breui

d) GALENVS de Philosopho optimo medico, p. 356. II. ἔτω περὶ τέτων σπευδάζουσι, ὡς ἔ μόνον ἐκάστῃ τῶν μορίων ἐστίν, ἢ πλοσὴν, ἢ διάπλευσιν, ἢ μέγεθος, ἢ τὴν πρὸς τὰ παρακάμμενα κοινιανίαν, ἀλλ' ἐδὲ τὴν θέσιν ἐπίσανται.

Ita circa has (philosophiae disciplinas) versantur, ut non tantum vniuscuiusque viscerum essentiam aut texturam, aut formam, aut magnitudinem et cum accumbentibus communicationem, sed et situm ignorent.

e) Ἱητροὶ Φήμῃ μὲν πολλοὶ, ἔργῳ δὲ πάγχυ βλαιοὶ. Medicī gloriatione multi, opera autem omnino pauci. HIPPOCR. de Lege §. 1. p. 41. I.

Ἀνακυκλῶντες ἐν πόλεσι. Circumeuntes in vrbibus. Ibid. §. 3. p. 42.

Hos infectatur C. PLIN. Hist. Nat. L. XXX. 1. In hac artium sola euenit, ut cuicumque medicum se professio statim credatur, cum sit nullum periculum in alio mendacio maius. Nulla praeterea lex, quae puniat inscientiam, nullum exemplum vindictae. Discunt periculis nostris, et experimenta per mortes agunt, medicoque tantum hominem occidisse summa impunitas est.

Φαρμακῆς εἰσὶν, αἰτ GALENVS l. c. p. 359. ἐκ ἱατροῦ, καὶ χρωῶνται τῇ τέχνῃ πρὸς τέτυκτον ἢ πέφυκεν οἱ φιλοχρήματοι.

Venditores pharmacorum sunt, non medici, et vtuntur arte in contrarium, quam nata est, lucri cupidi homines.

f) HIPPOCRATES appellat Ἐλέγχους. Malae notae homines. In Praecept. §. 6. p. 63. I.

g) Ἐν βύθῳ ἀτεχνίης ἰόντας. In fundo ignorantiae versantes. Ibid.

breui b). studio se artem complexos esse rati, magna proteruia salutis arbitrium in se suscipiebant, optimos autem quosuis fusque deque habebant, et conuiciis proscindebant i). Ab ista morum ferocia longe absunt, qui sapientiae studium simul cum arte colunt. Quali scientiarum apparatu aegrorum curam suscipi oporteat, quantus etiam sit vniuersae medicinae ambitus, illi raro praeuident, qui animum praecocius eidem addiscendae dedicant. Quare in ipso limine monendi sunt tyrones, immensas illis disciplinas exhauriendas k), magnis cum aeru-

A 4

mnis

h) GALENVS L. de Sect. ad Introducendos. Μεθοδικῆς αἰρέσεως Φασί, ἐδὲ μακρὰν τὴν ἰητρικὴν, ἐδὲ χάλειπὴν εἶδος, ῥάστην δὲ καὶ σαφῆ, καὶ μυσίαν ἐξ ὅλην τάχιστα γνωθῆναι δυναμένην.

Methōdicorum sectae dediti perhibent, nec magnam medicinam, nec difficilem esse, facilem et luculentam, et mensibus sex omnem celeriter ediscendam.

i) Τῇ δὲ λόγων ἔ καλῶν τέχνη τὰ τοῖς ἄλλοις ἐυρημένα ἀιχύνειν - - - ἔρετι δουκεία ζυνέσιος ἐπιδύμημά τε καὶ ἔργον εἶναι, ἀλλὰ καταγγελίῃ μᾶλλον φύσιος ἢ ἀτεχνίης.

Verborum pessimorum artificio ab aliis inuenta deturpare, non videtur sapientiae institutum et opus esse, sed conuicium potius instinctu naturae, quam incitiae.

HIPP. De Arte §. I. p. I. T. I.

k) Artem exercitaturum quae scire oporteat, GALENVS loco allegato, De optimo medico philosopho, p. 358. II., vberius docet: σωφροσύνης γέν φίλος, ὡσπέρ γε καὶ ἀληθείας ἐταῖρος ὃν ἀληθείης ἰητροῦς ἐξέυρηται, καὶ μὲν δὲ καὶ λογικὴν μέθοδον ἀσκῶν χάριν τῆ γνώωναι, πῶσα τὰ πάντα κατ' εἶδη τε καὶ γένη νοσήματι ὑπάρχει, καὶ πῶς ἐφ' ἐκάστῃ ληπτέον ἐνδείξιν τινα ἰαμάτων.

Prudentiae amicus, vti et veritatis focus, ille demum genuinus medicus inuenietur. Et quidem oportet illum cogitandi artem exercere. vt cognoscat, quales sint omnes, secundum species et genera morbi, et quomodo ad vnumquemque capienda sit indicatio curatum.

Et paullo post, p. 359. Φύσιν γινώσκειν τῶν σωμάτων, ἐνεργείας ὀργάνων, καὶ χρείας μορίων, καὶ διαφορὰς νοσημάτων καὶ θεραπειῶν ἐνδείξαι.

Natu-

mnis ac miseris, dum faciunt artem, illis conflictandum, satiusque esse, nisi mentem, veritatibus coniectura aucupandis aptam, felixque ingenium secum afferant, ad alias disciplinas diuerti ^{l)}, quamuis nulla sit, etiam ex vilioribus, quae non ^{m)} μάθησιν καὶ ἀσκήσιν, scientiam et exercitium, postulet. Postquam ergo istis, quae artem vtilem efficiunt, auxiliis instructus ad officium generi humano praestandum accedit artifex, nolit arbitrari, in tenebris palpandum, aut fortunae vel inopinato casui salutem

Naturam cognoscere oportet corporum, effectus organorum, vsum partium, differentias morborum, curationum indicationes.

Idem L. De opt. Secta. Πρῶτον δὲ δεῖ τὴν φύσιν τῶν βοηθημάτων καὶ τὴν χρείαν, ἣν παρέχεται, μὴ ἀγνοεῖν.

Primum oportet naturam auxiliorum et vsum, quem praestant, non ignorare.

Idem L. De secta ad Introducendos, c. i. p. 286. Η. Ἱητρικὴ ὑγιανῶν καὶ νοσηρῶν ἐπιστήμη· ὑγιανὰ μὲν τὰ τε φυλάσσοντα τὴν ἕσταν ὑγίαν καὶ τὰ τὴν διεφθαρμένην ἀνασώζοντα· νοσηρὰ δὲ τ' ἐναντία τῶν. Δεῖται ἀμφοῖν ὁ ἰητρὸς τῆς γνώσεως.

Medicina est salubrium et insalubrium scientia. Salubria quidem, quae existentem sanitatem custodiunt, et corruptam conseruant. Insalubria autem his contraria. Vtrorumque cognitione medicus indiget.

l) Satius esse non suscipi negotium, quam infectum relinqui, illustrari potest simili, quod extat apud GALENUM in Introductione seu Medico.

Ὡς περ καὶ κυβερνήτῃ αἰρετώτερον, τὸ πρὶν εἰς χαμῶνα ἐμπεσεῖν, διαπεραιώσασθαι, ἢ χαμαδιέντα καὶ κινδυνεύοντα ἐκφυγεῖν.

Sicut et gubernatori optabilius, antequam in procellam incidat, in portum concedere, quam procellis exagitatam et periclitantem effugere.

m) GAL. ibid. εἰ γὰρ ὑφάντης ἢ σκυτότομος ἀγαθὸς ἄνευ μαθήσεως τε καὶ ἀσκήσεως.

Non enim textor aut coriarius bonus sine scientia et exercitio.

tem humanam relinquendam esse "). Firma debent esse artis principia, et in ipsa veritate reposita °), quamvis eorum ad ultimum finem destinatio saepe lubrica sit atque fluctuet P), utpote cum aegri robur, indoles, aetas, multa in contrarium afferre, et optimorum quorumvis medicamentorum vim mutare possint q). Veluti enim ratio saepe nulla

A 5 est,

n) HIPPOCRATES *De Arte* §. 5. p. 3. Ἠγεῦμαι δὲ τοῖσι θεραπευομένοισι νασήμασι τὴν ἀτυχίην ἐπειδαι, τοῖσι δὲ ἐν, τὴν εὐτυχίην.

Arbitror autem id infortunium esse, si morbi male curentur, ex bene curatis autem fortunam sequi.

Et *De Loc. in Hom.* §. 58. p. 399. I.

Ἐμοὶ γὰρ δοκέσει μᾶνοι καὶ ἐπιτυχάνειν, καὶ ἀτυχᾶν οἱ καλῶς τε καὶ κακῶς πρῆξαι ἐπιστάμενοι. ἐπιτυχάνειν τε γὰρ κατ' ἐστὶ τὸ καλῶς ποιέειν· ἀτυχᾶν δὲ τὰτ' ἐστὶν, ὃ ἢν τις μὴ ἐπίσται.

Mihi videntur tantum felices aut infelices esse, qui bene vel male agere norunt. Bona enim fortuna uti, idem est, ac bene facere: mala autem, illud est, si quis artis gnarus haud fuerit.

o) GALENVS *De Opt. Secta c. 1.* p. 299. II. Ἐκαστον τῶν ἰατρικῶν θεωρημάτων καὶ καθ' ὅλα πᾶν θεωρημα, πρῶτον μὲν ἀληθὲς εἶναι δεῖ, ἅτα χρήσιμον, αὐτ' ἀπόλεθον ταῖς ὑποθετάσαις ἀρχαῖς. Αληθεῖα τῶ λόγῳ συμφωνία πρὸς τὰ ὑποκείμενα.

Singula sententiarum medicarum, et in genere omnis sententia, primum vera sit, deinde utilis, hinc ex suppositis principiis consequens. Veritas enim est rationis cum obiectis consensus.

p) Οὐ γὰρ ἀπὸ τῶν θεωρημάτων σοχαστικὴ λέγεται, ἔσηκε γὰρ ταῦτα, ἀλλ' ἀπὸ τῆς πράξεως καὶ τῆς τῶν ἰατρουόντων ἐναργείας. αὐτὴ γὰρ ἄσατον ἔχουσα τὴν ἐπιτυχίην, σοχαστικὴν τὴν τέχνην ποιεῖ, ἐπὶ τὰ θεωρήματα βέβαιά τε ἐστὶ καὶ ἐσηκότα.

Non enim propter theoremata coniecturalis appellatur, (haec enim firma sunt,) sed propter exercitium et medentium socordiam. Haec enim instabilem habens euentum, coniecturalem artem facit, licet principia firma sint et stabilita.

q) Τὰ βοηθήματα καθ' αὐτὰ ἔχ' οἷα ἐπὶ ποιῶσαι τὴν τῶν αἰτιῶν ἀναίρεσιν, δεῖται δὲ συνεργείας τῆς φύσεως, καὶ σχεδὸν μόνην τὴν ἀφορμὴν καὶ τὴν ἀρχὴν τῆ φύσεως ἐνδίδωσι, τὰ δὲ λοιπὰ ἢ φύσις

est, cur medici morborum sanationes sibi arrogantes tribuant^r); ita etiam culpam haud ferunt, dummodo a regulis artis haud aberrauerint, si morborum euentus voto haud respondeat, siquidem non in medico, sed in morbi conditione positum est, quo quis conualescat. Quo autem difficilior est, quae circa sanitatem humanam procurandam versatur expeditio, eo maiore industria, prouidentia et circumspectione illud negotium geri debet. Perpicacia et absconditarum in aegro caussarum cognitio totius artis fulcrum esto^s): His enim detectis, medi-

δι ἐαυτῆς ἐτελεῖ. Auxilia in se ipsis considerata, non, uti sunt, faciunt caussarum ablationem. Opus est cooperante natura, equidem saltim impulsum et principium naturae indunt, reliquum natura per se ipsam efficit.

Hinc taxat GALENUS Methodicos *De Sect. ad Intro. duc.* c. 6. p. 291. II.: "Ουτε αἰτίαν, ἔτε ἡλικίαν, ἔτε ὥραν, ἔτε χώραν, ἔτε τῆ νοσήντος τῆς δυνάμεως τὴν ἐπίσκεψιν ἢ τῆς φύσεως, ἢ τῆς ἐξέως ἐπελογίζοντο.

Quod nec caussam, nec aetatem, nec tempus, nec locum, nec roboris in aegro, nec naturae aut habitus eius inspectionem cum ratione habuerint.

Γ) AVREL. CORN. CELSVS *De Re Medica* VII. Praef. p. 405. ed. Lipsf. *In morbis cum multum fortuna conferat, potest dubitari, secunda valetudo medicinae, an corporis beneficio contigerit.*

HIPPOCRATES *De Arte* §. 12. p. 7. et §. 18. p. 11. monet: "Επιτηρεῖν δὲ τὰς ἀμαρτίας τῶν καμούντων - - οἱ ἐθέλοντες τὰ πρὸς τὴν νῆσον ἡδέα μᾶλλον ἢ τὰ πρὸς ὑγίαν προσδέχεσθαι, τῷ δὲ ἰητρῷ τὴν αἰτίαν προσῆψαν - - ἐχ οἱ θεραπεύοντες αὐτὰς αἰτίαι, ἀλλ' ἢ φύσις ἢ τε τῆ νοσήντος, ἢ δὲ τῆ νοσήματος.

Animaduertendum est in aegrotantium peccata - - qui cupientes, quae ad morbum iucunda magis, quam quae ad sanitatem, accipere, in medicum culpam transferunt - - non medentes culpam ferunt, sed natura partim aegrotantis, partim morbi.

δ) HIPPOCR. *ibid.* §. 19. p. 11. "Ὅσα τὴν τῶν ὀμμάτων ὄψιν ἐκφύγει, ταῦτα τῇ τῆς γνώμης ὄψει κεκράτηται. ὁ μὲν γὰρ, ἐπεὶ

medicamenta haud difficulter inuenias, si meditan-
di artem ^t) calles. Licet autem medicus eruditus
magnum sit sanitatis praesidium, vtpote qui latentibus
caussis detegendis, nouis etiam auxiliis, vbi
morbi faciem mutant, parandis, ob ingenii virtu-
tem par esse potest, illud tamen vitii habet idem il-
le, qui alta sapientia elatus aegrorum curam susci-
pit, quod ad noua quaeuis tentanda et ad experi-
menta ab aegrotis capienda sit facillimus, veluti
sententiae praeoptatae modulus id exigere vide-
tur. Abinde exitiale illud *νεωτεροποιεῖν*, quo ma-
gnae aegrotorum cateruae ad orci fauces ablegan-
tur ^u). Securius omnino est, non temere mutare
vias

ἐπὶ ἐκ τῆν αὐτῶ ὄψαι ἰδᾶν τὸ μοχθῆρον, ἐδ' ἀκοῆ πιδέειδαι, λο-
γισμῶ μετήε.

Quae oculorum aciem effugiunt, haec intelligentiae
visu comprehenduntur; aliquis enim, si non est da-
tum ipsi, oculis contemplari morbidum, nec auditu
percipere, ratione assequitur. (Veteres vero recte sta-
tuebant, medicum esse posse neminem, nisi qui et ar-
tem bene addidicit, et in caussarum inuestigatione
probe versatus est. Aliter recentiores multi, qui quo ma-
gis rudes ab litteris iis sunt, quae ab humanitate no-
men acceperunt, et ceterarum disciplinarum expertes,
eo feliciores se practicos fore censent. G.)

t) De inueniendis auxiliis loquens ita habet HIPPOCRATES *de Vet.
Medic.* Ἐξέρχονται ἐ τοῖσι βεληθῆσιν, ἀλλὰ τοῖσι δυνατῆσι,
δύνανται δὲ, οἷς τὰ μὲν τῆς παιδείας μὴ ἐκποδῶν, τὰ δὲ τῆς φύ-
σεως ἐκ ταλαίπωρα.

Inueniuntur non volentibus, sed valentibus. Pos-
sunt autem, quibus, quae ad doctrinam, non procul
absunt, et quae ad naturam (*naturalem artis exercendae
facultatem*) non infelicia.

Quare consulit τὴν σοφίην εἰς τὴν ἰητρικὴν μετάγειν, Sa-
pientiam ad medicinam transferre.

u) Ὅμοιος, μάλιστα ἐν ἰητρικῇ, αὐτὴν τοῖσι περρημένοις, ὄλεθρον
δὲ τοῖσι χροομένοις ἐπιφέρει.

Opinio, maxime in medicina, administrantibus op-
probrium, vtentibus autem interitum adfert. HIPPOCRATES *De
Dec. Ornat.* S. 4. p. 54. l.

Μηδὲν

vias curandi, quas frequens vsus dedit, et iisdem sub sanae rationis moderamine sapienter vti *). Ita tamen in isto negotio medicus sese gerat, ne serui- li credulitate ea saltim consilia pro veris et fide dignis accipiat, quae a magnis in arte viris lata sunt, multo minus confidendum est medicamentis, specioso titulo venditis, quae plus lucri inuentoribus, quam salutis aegrotantibus afferunt. Ita enim, vti ab artis nostrae incunabulis fuit, etiam nunc euenit, vt medentes mox eruditioni nimium tribuant, hinc auxilium pro morbi et aegrotantis mutationibus subinde nouum esse debere putent, et dogmaticorum, quibus experientia nihil commodi afferre possit, titulo superbiant, mox praeoptatas quasdam opiniones, nulla dissentendi libertate relicta, constanter teneant, et eodem modulo morbos, aliqua similitudine inter se iunctos, metiantur, vti methodicis olim in more fuit, mox obseruationes rerum, a se vel aliis gestarum, ad inuenienda auxilia sufficere, vti empiricorum *) consuetudo est, arbitren- tur.

Μηδὲν νεωτεροποιεῖν, μήτε φαρμακίησι, μήτε ἄλλοισι ἐπι-
θήμασι.

Nihil innouandum, nec medicamentis, nec aliis in-
stitutis. HIPPOCR. Epid. I. Aphor. 20.

Eiusmodi medicos suo sentiendi modo singulare quid
affectantes *ιδιογνώμονας* appellat HIPPOCRATES L. *De*
Aere, Aquis et Locis.

x) Ita methodum accipi vult HIPPOCR. Epid. VI. Sect. 3.
p. 805.: Ὅδός, καὶ τῶν ὀρθῶς ἐχόντων δοκιμασίη καὶ τῶν μὴ,
ἐλεγχῶς, - - οἰκονομίη πρὸς τὸν νοσέοντα.

Via, et recte sese habentium exploratio, eorum,
quae minus recte se habent, correctio - - et veluti rei
familiaris penes aegrotum procuratio et oeconomia.

y) GALENVS *De Sect. ad Introduc.* c. 2. et 3. p. 287. II.
Sectae empiricorum ac dogmaticorum sententias colligens fere ambigit, vtrum securius dogmatico, mor-
bum scholastica seueritate inuestiganti, an empirico,
ex memoria ante factorum probata et vsu auxilia affe-
renti

tur. Magna, vti semper fuit, nunc etiam est medicinae

renti aeger tradi possit. Transcribam quaedam de singulis.

Μνήμη τῶν πολλάκις καὶ ὡσαύτως εἰδέντων — ἀπὸ πάθος ἐπὶ πάθος ὅμοιον τὸ αὐτὸ βοήθημα μεταφέρσιν. — Τοιαύτη μεταβάσις ὁδὸς μὲν ἐστὶν ἐπὶ τὴν εὐρησιν πᾶσαν ταύτην τὴν ἐπομένην τῇ τῆ ὁμοίᾳ μεταβάσει, τριβικὴν καλεῖσιν, — ὑπόμνησιν δὲ, τῶν πολλάκις ὡσαύτως, τετηρημένων; ἀπολογέμενοι καὶ συστατικὴν καὶ αὐτάρκη, καὶ τεχνικὴν δεκνῦναι περιῶνται τὴν ἐμπαρίαν, καὶ τῆ ἀναλογισμῆ κατὰπτονται.

Memoria saepe et simili modo visorum, ex morbo in similem morbum illud ipsum medicamentum transferunt. Haec translatio via est ad Inventionem. Tentamen illud, quod ex similibus translatione sequitur, TRIBICAM appellant, reminiscenciam autem, rerum saepe eodem modo compertarum. Dum suam sententiam defendunt, empiricam et constantem, et sufficientem, et artis nomine dignam esse, demonstrare conantur, et ad analogisimum prouocant.

Ἡ δὲ διὰ λόγου, φύσιν ἐκμαθεῖν παρακελεύεται, τῆ τε σώματος, ἔπιχειροῦ ἰαῖδας, καὶ τῶν αἰτίων ἀπάντων τὰς δυνάμεις, τῶν νοσημάτων ἀπάντων τὰς αἰτίας; εὐρίσκη καὶ τῶν ἰαμάτων τὰς δυνάμεις, πρὶν ἐν τέτοις γυμνάζεσθαι πολυαδῶς ἅπασιν, ἐχ ἰαμάτων εὐπορήσαν. Καὶ παρὰ τῆς δυνάμειος τῆ νοσήντος ἑτέραν ἔνδαξιν εἶναι, καὶ παρὰ τῆς ἡλικίας ἄλλην, καὶ παρὰ τῆς ἰδίας αὐτῆ τῆ κάμνοντος φύσεως ἄλλην.

Quae autem per rationes medetur ars, edificere iubet et corporis, cuius curam suscipit, naturam, et causarum omnium effectus, et morborum omnium causas; Inueniendas etiam esse medicamentorum facultates, priusque in his omnibus multiuariam exercentur medicus, eum medendo haud profecturum. Et secundum aegroti vires aliam indicationem esse, et iuxta aetatem aliam, et iuxta propriam unicuique aegroti naturam, aliam.

De illa, quae *methodicorum* nomine veniebat *secta*, et nimia breuitate, paucioribus regulis artem complecti studebat, quaedam adduci fas est. CELSVS De Re Medica L. I. Praef. ita habet: *Quidam medici sub auctore THEMISONE contendunt, nullius causae noticiam quidquam ad curationes pertinere, satisque esse, quaedam communia morborum (GALENVS dix. κοινότητος) intueri, horum obseruationem*

dicinae pestis, *sectarum* *) studium. Quamuis enim discentibus opportunum omnino sit, fidem adhibere, a quibus proficiunt z), illis tamen, qui omni-

uationem μέθοδον nominant, neque rationalibus se, neque experimenta tantum spectantibus annumerari volunt. Principia huius sectae exposuit GALENVS L. De Sect. ad Introduc. c. 6. p. 291: Στέγνωσιν καὶ ῥύσιν ἔδεικτο, καὶ πᾶν νόσημα Φασὶν σεγνὸν ἢ ῥοῦδες εἶναι; ἢ ἐξ ἀμφοῖν ἐπιπεπλεγμένον. — ἔνδειξις τῆς συμφύροτος, ἐπὶ μὲν τῶν σεγνῶν τὴν χάλαξιν, ἐπὶ δὲ τῶν ῥοῦδῶν, τὴν σάλτιν ἐπάρχειν.

Laxationem et fluxionem supposuerunt, et omnem morbum perhibent strictum et laxum esse, vel ex ambobus compositum. Indicationem competentis medicamenti in adstrictis laxationem, in laxatis adstrictionem esse.

*) Quam fatalis iste sectarum amor olim medicinae fuerit, ex historia medicinae satis superque patet. Dum enim alia aliam confutare anniteretur, factum est, ut ars laetiores profectus facere non posset, sed post secula multa eadem esset, quae quasi in incunabilis fuerat. Habebat tamen quaeque quaedam praeclara, quae si inter se iuncta fuissent, neglectis nugis ac commentis, perfecta dudum ars extitisset. G.

z) Pythagoraeum illud, *αὐτὸς ἔφα*, tyronibus relinquendum, quos praeceptoribus fidem habere aequum omnino est, donec ad eam maturitatem deueniant, ut ipsi de vero et falso iudicare possint. Hanc fidem de suis postulauit PLATO: *Μὴ ζητεῖν νέον μηδὲν, πᾶσα καλῶς ἢ μὴ καλῶς ἔχει· μιᾷ δὲ φωνῇ καὶ ἐξ ἑνὸς σώματος πάντας ζυμφωνεῖν: ὡς πάντα καλῶς κῆται.*

Nemo iunior quaerat, quae bene vel male sese habeant, sed vna voce et vno ore omnes consonent, omnia recte sese habere.

Addit THEODORETUS Graec. Affect. Curat. Serm. I. De fide, pag. 479. T. IV. ed. Sirmoudi, *Οὐδὲ γὰρ τὰ πρῶτα σοιχεῖα μαθεῖν οἶόντε μὴ τῷ γραμματισῇ πεπισηυκότα, ὅτι τοιῶς δὲ χρὴ τὸ πρῶτον ὀνομάζειν, καὶ τοιῶς δὲ τὸ δεύτερον, καὶ τ' ἄλλα ὡσαύτως.*

Neque enim prima literarum elementa discere aequum est grammatico haud credentem, ita primam literam

omnibus ad artem necessariis disciplinis instructi sunt, turpe est, propriis consiliis vti nolle, sed illud saltim efficere, quod principi cuidam medicorum visum fuit, cum nihil a ratione alienum magis sit, quam contra morbos militare velle auctoritatibus, et caeca fiducia celebrium virorum placitis assentire *a*). Quare in accipiendis adoptandisque sententiis opus est, vt, deposito omni praeiudicio *b*), rationis *c*) modulo res componatur, qui est casuum similibus

teram appellandam esse, ita alteram, et reliquas similiter.

Ἐνταῦθα τοῖς ἀστρονόμοις οἱ φοιτῶντες πιστεύουσιν καὶ τῶν ἀστρῶν τὸν ἀριθμὸν λέγασθαι, καὶ τὰ διαστήματα μετρεῖσθαι. — Καὶ ὁ μὲν σκυτοτόμος ἐπιδείκνυσθαι, ὅπως δὲ τὸν περιτομέα κατέχευεν, καὶ τὰ δέρματα διακόπτειν, καὶ μέντοι καὶ ζυρῆράπτειν, καὶ τῷ καλάποδι προσαρμόττειν, ὃ δὲ πιστεύει τοῖς λεγομένοις, καὶ ἐκ ἀντιλέγει διδάσκοντι.

Sic astronomis credunt, qui cum illis rem habent, et astrorum numeros enarrantibus, et distantias eorum emetientibus. — Et sutor quidem ostendit, qua ratione oporteat cultrum ducere, corium dissecare, hinc consuere et pedi ligneo adaptare, discipulus autem credit, nec docenti contradicit. Ibid. p. 479. et 480.

a) GALENVS De Opt. Sect. c. 14. p. 312. seq. *de fide illis habenda, qui historias morborum scribunt, ita habet.*

Οἱ δὲ ἰητροὶ ἔ μόνον ἔ συμφωνῶσιν, ἀλλὰ καὶ τὰ ἐναντιώτατα δοξάζουσι. — διὰ ταῦτα ἐν κριτηρίῳ τινὸς χρῆμα ἐστὶ.

Medici non tantum non consentiunt, sed et contraria opinantur. Propterea criterio quodam opus est.

b) CELSVS De Re Medica L. I. Praef. p. 8. *Cur enim potius aliquis HIPPOCRATI credat, quam HEROPHILO? Cur huic potius, quam ASCLEPIADI? Si rationes sequi velit, omnium possunt videri haud improbabiles.*

c) Λογικὸς καταλαμβάνει ἕνασθαι τῶν ἐναντιωμένων τοῖς νοσοποιοῦσι αἰτίαις βοηθημάτων, καὶ πρὸς ὃ τι σύμπτωμα ἐναντιῶσαι πέφυκεν, ἐκ ἀγνοῦ.

Rationalis feligit quodque medicamentum, vti caussis morbificis contrariatur, nec, cui symptomatum contrarietur, ignorat. De Optima Secta, c. 18. p. 316.

similium comparatio ^{d)}), ne, quod iuuisse dicitur aliquem, hunc etiam iuuare posse perhibeatur, cum vix vllus sit morbus, quin iuxta vnus cuiuscunque texturam differat, et diuersum aliquod medicamentum postulet ^{e)}). Proinde ab illo, qui medicamentum inuenturus est, competens GALENVS ^{f)}) ingenium,

d) Τὸ ἐπικρίναν τὴν ἐν τῇ ἰατρικῇ ἰσορίαν, τὸν δὲ παρακείμενον τῇ τῶ ὁμοίᾳ μεταβάσει τρόπον ἀναλογισμὸν καλεῖσι.

Iudicium de morborum descriptionibus medicis ferendum, et propositum similitum comparatione modum, analogismum appellant. Ibid.

e) Ἀδύνατον ἐν ἀπάντι τῷ βίῳ, μὴ ὅτι πλείοσιν, ἀλλὰ καὶ δύο ἀρρώσταις πάντα ὁμοίως συμβῆναι.

Impossibile per omnem vitam, non dicam inter plures, sed nec duo reperiri aegrotos, quibus omnia similiter eueniant. Ibid.

f) Septem requisita postulantur, vt adsint illi, qui veritatem in medicina assequi vult.

De Medicarum Artis Constitutione, c. 6. pag. 177. II.

Πρῶτον μὲν ὄξεα Φύσις, ὡς περ, ὅπερ ἂν ἐκδιδάσκηται μάθημα λογικόν, ἐτοιμῶς ἔπειτα. Δεύτερον δὲ, ἢ ἐκ τῆς παιδικῆς ἡλικίας ἀγωγή τε καὶ ἀσκήσις, ὡς ἐν τοῖς πρώτοις γενέσθαι μαθήμασι, μάλιστα δ' αὐτὸν ἐν ἀριθμητικῇ τε καὶ γεωμετρικῇ γυμνάσει δὲ, καθάπερ καὶ Πλάτων συμβουλεύει. Τρίτον ἐπὶ τέτοις ἀπασιν ὑποχῆν τὰ ὦτα τοῖς κατὰ τὸν ἑαυτῆ χρόνον ἀριστοῖς ἀναγ' δοκῆσιν· αἶτα τέταρτον αὐτὸν ἀναγ' φιλοπονώτατον, ὡς μηδὲν μὴδ' ἡμέρας, μήτε νύκτας ἐκμελετᾶν ἄλλο, πλην τῶν μαθημάτων· αἶτα πέμπτον, ὅπερ ὀλιγίσοις ὑπῆρξεν, ἀληθείας ὁρεχθῆναι, — πρὸς τέτοις ἑκτὸν, ἐκμαθεῖν τινα μέθοδον — ἔβδομον ἐπὶ τέτοις ἀπασιν ἀσκήσασθαι μέθοδον, ὡς μὴ γινώσκων μόνον, ἀλλὰ καὶ χρῆσθαι δυνάσασθαι.

Primum quidem acutum ingenium, vt in illa, quam discendam suscepit, disciplina rationali apte proficiat: Secundo a puerili aetate data educatio et exercitium, vt in primis perficiatur scientiis, maxime autem illum in doctrina numerorum et mensurarum exercitatum esse decet, vti PLATO consulit: Tertio super his omnibus, aures aduertat illis, qui eo tempore optimi esse censentur. Hinc quarto oportet illum laboriosissimum esse, vt nihil nec de nocte, nec de die curae habeat aliud, quam eruditionem. Hinc quinto, quod paucis

genium, examinandi facultatem, veritatis studium et bonum ordinem, qui vera sit methodus, postulat, qua demum ratione tam sanitati seruandae, quam morbis profligandis par esse possit medicus.

Docuit nos haecenus HIPPOCRATES et GALENVS, a quibus, veluti ex adductis liquet, artis faciendae leges accipere honestum aequae ac vtile est, quibus disciplinis instructum esse medicum oporteat; reliquas, quae sanitatis consiliarium ornant, virtutes, vti *ad vitam honestam et morum suauitatem* *) faciunt, similiter enarrabo. Ipsa nominis ratio, quo officium medici indicitur, quid facere illum deceat, innuit. Curandus est aeger, nec tanti momenti res, vita humana, negligentius habenda g). Officiosissime tractandum est sanitatis negotium, nec dominum, sed ministrum aegrotantium

paucis datum est, veritatem appetat; Hinc sexto methodum quandam discat. Septimo in his omnibus ita methodum exerceat, vt non tantum scire, sed et vti possit.

*) Docuit haec, si quis alius, diuinus HIPPOCRATES L. Iusiur. De Decent. Ornat. De Medico, Leg. Praecept. vt recentiores parum haberent, quae addenda viderentur. G.

g) Passim penes HIPPOCRATEM et GALENUM legas τὸ ἀνακῶς, φυλαττικῶς, πεφροντισμένως, ἐπιμελῶς θεραπεύειν, ἀκριβέως πράττεσθαι μελέτην, ἀκριβέως, ἀτρεκέως ποιεῖν. De-center; provide, cum cura, diligenter curare, accurate agere medicationem, magna attentione, perfecte facere. Aurea est HIPPOCRATIS regula Libr. VI. Epid. Sect. 2. p. 801.: μηδὲν ἐικῆ, μηδὲν ὑπερορᾶν. Nihil temere, nihil negligendum. Temporis ratio habenda est, et subito efficiendum, quod cum periculo differtur. Hinc HIPPOCRATES De Locis in Homine ἡτρικὴν ἡλιγόναιρον, medicinam appellat disciplinam, quae paruo temporis spatio magna negotia gerat. Νόσος ταχύτης καιρὸν μὴ διδῶσα ἐς ἀναστροφὴν. Morbi celeritas tempus non concedit, vt denuo fiat, quod neglectum est.

tium medicus se gerat. Non hac demum aetate *gratiosi medici* dici coeperunt, sed antiquitas generosum mollemque animum sanitatis arbitris iniunxit, quos pro opportunitate temporis, *indulgentes* esse oporteat, ne, quod blanda medendi ratione effici potest, violenter agere, et quod expectandum est, extorquere intendant: Non enim medicus, sed natura morbos curat ^{b)}). Ne autem spontaneo morborum decursui nimium tribuisse videatur, oportet illum *inter temeritatem et cautionem media via* procedere. Nam nimia prouidentia tempus teritur, opportunitates medendi de manu mittuntur, et ignorantia auxilii capiendi saepe indicatur expectationibus ⁱ⁾). *Temerarium* cum ratione decet esse *medicum*, maxime eum, qui manu medetur. Proinde ut aegrum praeceptis obsequiosum et subeunda etiam heroicae medicinae paratum habeat, eo annitendum est, ut *fiduciam* eius erga se excitare possit.

h) HIPPOCR. Lib. VI. Epidem. Sect. 4. p. 808. τὰς τοῖσι κίμνεσι χάριτας, *gratias aegris indulendas* commendat, additque GALENVS in Comm. illud ad ἐνπίθεον, ad *fiduciam* penes aegrotum multum facere. Si PLINIO fides est, medici ob vrendi secandique saeuitiam Roma exules fuerunt. Damnat praeterea Cōus inutilem medicamentorum apparatus, τὰ πρὸς περιεργίην γινόμενα. Μηδὲν, ait L. Decent. Ornat. §. 7. p. 56. I. περιέργως ποιεῖν, μηδὲν μετὰ φαντασίης. *Nihil luxuriosius faciendum, nec nimio studio.* Ridet GALENVS THESSALVM, qui diatriron, artem fame triduana febres curandi, induxit, ἐταρίζευσεν ὅλαις τρισὶ λιμοκτονίας ἡμέραις τὲς ἀβρώσας. *Absumpsit aegros, et tribus continuis diebus fame enecauit. οὐχ ὁ ἰητρός, ἀλλ' ἡ φύσις.* *Non medicus, sed natura.* HIPPOCR. De Arte §. 8. p. 5.

i) Δειλίη μὲν ἀδυναμίην σημαίνει, θρασύτης δὲ ἀτεχνίην. Metus quidem impotentiam, audacia autem imperitiam indicat. HIPPOCR. L. De Leg. §. 3. p. 42. I.

Μὴ τολμῆ μᾶλλον ἢ γνώμη, θρασύνη μᾶλλον ἢ βίη. *Non plus audacia, quam prudentia, fortitudine magis, quam violentia.*

possit ^k). Maximam apud aegros gratiam medicus inquit *blanda oratione*, qua sola saepe curationis particula perficitur ^l). Cum enim et mentis, et cor-

B 2

poris

k) De fiducia aegrotorum in medicos necessaria ita lepide differit supra adductus THEODORETUS l. c. p. 480.

Ἰατροὺς μὲν ἴδτε τῆς ἰατρείας τὸν λόγον, ὃ δέγε τῇ νόσῳ παλαιῶν τῆτο μὲν ἐπιτάται, τῆς νόσος δέγε πιστεύει διὰ τῆς ἰατρικῆς ἀπαλλαγῆσεσθαι τέχνης. καὶ μὲν ται καὶ τὸ σπᾶφος ἰδίαν μόνου γε ἴσασιν οἱ τὴν κυβερνητικὴν ἐπιτάμενοι τέχνην· οἱ δὲ πλωτῆρες δι' ἐκείνων πιστεύουσι τοῖς ποδασμένοις λιμέσι προσορμιθήσεσθαι. Οὐκὲν κοινόν τι χρῆμα πάντων ἡ πίσις.

Medicus quidem nouit medendi rationem; qui autem cum morbo conflictatur, illud quidem ignorat, credit autem, se arte in melius conuersum iri. Similiter et nauem regere saltim norunt gubernatricis nauium artis conscii; nautae vero per illos credunt ad optatum portum se deferri posse. Communis ergo omnibus necessitas fides.

l) Iniungit medicis HIPPOCRATES L. De illis, quae medicum decent, §. 2 p. 53. ἐνεπίην, suauiloquentiam, ut solatium malorum, facta sibi, medici sermone, fiducia habeant: Est enim defectus animi ἡ ἀθυμία, desponsio animi, penes aegrotos inter causas, quae morbum grauare possunt, ut HIPPOCRATES passim adducit τὰς δυσχερεῖς φέροντας, eos, qui difficulter morbum ferunt. Senes potissimum, ait SENECA De Ira II. 19. difficiles sunt et queruli, ut aegri et conualescentes, et quorum aut lassitudine, aut detractio sanguinis exhaustus est calor. In eodem casu sunt siti fameque rabidi, et quibus exsanguis corpus est, maligneque agitur ac deficit. Eamque ob causam iracundiores sunt valetudine aut aetate fessi. Vetus prouerbiū est a lassio rixam quaeri, denique, quibus quauis ex causa corpus infirmum est, iis pathemata valida sunt. Quauis enim vera sint, quae HIPPOCRATES habet: Τὸ εἶδεν τεχνικῶς, μὴ ποιηθὲν δὲ, μεθόδεσ ἀτέχνης δεικτικόν, quae scite dicuntur, nec perficiuntur, modum ab arte alienum indicant, iubeatque L. De Dec. Ornat. §. 7. p. 56. μὴ δὲ πολλὰ λεοχνηνέουμενον τοῖσι ιδιώτησι, ἀλλὰ τ' ἀναγκαστῶς, non confabulandum multa cum inexpertis, sed saltim necessaria: Quauis etiam saepe vera sint, quae dici solent, ἰατροὺς ἀδό-

λεχος

poris curatio simul suscipienda sit, comitate opus est, ut aegri obsequium praestent, medicamenta lubenter accipiant, nec spe cadant, sed animum erigant^m). Monendi quidem sunt aegroti, ne, si fecus

λελογος νοσῶντι πάλιν νόσος, medicus garrulus aegroto alius morbus, Anthol. Epigr. graec. L. II; est tamen in blando medentium alloquio, quod dici nequit, iucundi et saepe salutaris. Non quaerit aeger, ait SENECA Epist. 75. medicum eloquentem, sed sanantem. Sed si ita comperit, ut idem ille, qui sanare potest, compte de his, quae facienda sunt, differat, boni consulet. Non tamen erit, quare gratuletur sibi, quod incidere in medicum etiam disertum: Hoc enim tale est, quale, si peritus gubernator etiam formosus est. Multum prae caeteris valet polita oratio ad mentis morbos persanandos.

m) Qua de re legendus est THEODORETUS l. c. pag. 464. cuius ex Sermone I. De Fide partem, propter orationis elegantiam, transcribo.

Ἱατρικὴ Θεραπεία ἐστὶ μὲν πρὸς καὶ σώματος, ἔστι δ' αὖρα καὶ ψυχῆς. Καὶ γὰρ δὴ καὶ ταύτη καὶ κείνη συχνὰ προσγίνεται πάθη, ἄλλα τῷ μὲν ἀκέραια, τῇ δὲ ὡς ἐπίπαν ἀνδραίρετα. Τὰ τοῦ ἐν τῷ εἶδιος, οἷος δὴ πάνσοφος Θεὸς ὁ καὶ ψυχῶν, καὶ σωμάτων, καὶ τῶν ὄλων δημικρογός, ἑκατέρω φύσει προσέειμεν ἀρμόδια φάρμακα. Καὶ μὲν τοὶ καὶ ἱατροὺς ἐπέστησε, τὰς μὲν ταύτην, τὰς δὲ ἐκείνην ἐκπαιδύσαντας τὴν ἐπιστήμην, καὶ στρατηγῆν, καὶ ἀριστέαν κατὰ τῶν νοσημάτων ἐκέλευσεν. Ἄλλ' οἱ μὲν τὸ σῶμα ἐκ ἐνδιακάμενοι, καὶ τὴν νόσον δυσχεραίνουσι, καὶ τῆς ὑγείας ἰμαίρονται, καὶ τοῖς ἱατροῖς ἔγκουσι, ἔ μόνον ἤπια προσφέρουσι φάρμακα, ἀλλὰ καὶ τέρνωσι, καὶ καίωσι, καὶ λιμώττειν κελεύουσι, καὶ πικρῶν τινῶν καὶ ἀηδῶν μεσῶς προσφέρουσι κύλικας. Καὶ διὰ τοιαύτης ἀνιαρᾶς ἐπιμελείας τὴν ὑγίαν καρπέμενοι, μισθὸν τοῖς ἔτιως ἀκμήνοισι ὀρέγουσι, καὶ τὴν Θεραπείαν δεχόμενοι τὴν τῶν φαρμάκων ἔ περιεργάζονται σκευασίαν. Τὴν γὰρ τοὶ σωτηρίαν ποδῶσιν, ἔ τὸν ταύτης τρόπον ἀνερευνῶσιν. Ὅι δὲ τῆς ἀπιστίας τὴν λώβην ἀσδεδεγμένοι ἔ μόνον ἀγνοῶσι τὴν παγχάλεπον νόσον, ἀλλὰ καὶ τῆς ἀκρας ἐυκληρίας ἀπολαύειν ἵπολαμβάνουσι. Ἦν δὲ τις τῶν ταῦτα Θεραπέειν ἐπισαμένων, ἀλεξίκακον φάρμακον τῷ πάθει προσενεγκῆν ἐβελήσῃ, ἀπιγορεύουσι αὐτίκα, καθάπερ οἱ φρονίτιδι κατεχόμενοι νόσῳ καὶ τὴν σφίσι προσφερομένην ἀποσείοντα Θεραπείαν καὶ τὴν ἱατρείαν ὡς ἀβρώσιαν ἀποδιδράσκουσι. Χρῆ μὲν τοὶ τὰς ταύτην μετιόντας τὴν ἐπιστήμην καὶ χαλεπαίνοντας

secus fecerint, quam iussum est, salutis negotium turbent"), sed dedecet sapientem virum seuerius

B 3

casti-

Φέρειν καὶ λοιδορευμένων ἀνέχεσθαι, καὶν πύξ παίωσι καὶν λακτί-
ζωσι· τοιαῦτα γὰρ δὴ ἅττα πλημμελεῖσιν οἱ παραφρονέοντες, καὶ
ἔ δυσχεραίνουσι τέτων γινόμενων οἱ ἰατροὶ, ἀλλὰ καὶ δεσμῶ
προσφέρουσι, καὶ κατακινῶσι βίᾳ τὰς κεφαλὰς, καὶ πᾶσαν μηχαν-
ὴν ἐπινοῶσιν, ὥστε τὸ πάθος ἐξέλκασαι καὶ τὴν προτέραν τῶν μο-
ρίων ἀρμονίαν ἀποδῶναι τῷ ὅλῳ.

Medica curatio quidem est corporis, est autem etiam animae; nam et huic, et illi frequentes morbi accidunt. Huic quidem praeter voluntatem, illi autem ex proprio delectu ut plurimum. Illud bene sciens, uti omniscientis Deus, animarum, corporum et huius uniuersi opifex, utriusque morbo naturae accommodata adiudicauit remedia. Et medicos constituit, hos hanc, illos illam curandi rationem tradentes, eosque oblectari et imperare morbis iussit. Hi quidem, qui corpore male se habent, aegritudinem difficulter ferunt, et sanitatem appetunt, et medicis obediunt, non tantum grata exhibentibus, sed et secantibus, et vrentibus, et famem imperantibus, et amaritudine rebusque ingratis plenos calices offerentibus. Et hac difficili curatione sanitatem lucrati mercedem ita medentibus dant, et sanitatem accipientes de medicamentorum apparatu haud sunt solliciti. Dum enim salutis assequendae curiosi sunt, rationem, qua assequuntur, haud curant. Qui autem infidelitatis labe adpersi sunt, non modo ignorant difficillimum morbum, sed et se ad summum felicitatis gradum peruénisse putant. Si autem quis tales morbos curare valentium salubre remedium morbo afferre voluerit, detrectant statim, veluti qui phrenetico detinentur morbo et oblatam sibi curationem reiiciunt, et curationem, tanquam alterum morbum, recusant. Oportet eos, qui hanc scientiam exercent, etiam patienter ferre, qui ferociunt, et conuicia pati, etiam si pugnis feriant, vel calcitent. Haec enim omnino faciunt veluti desipientes, nec grauitate ferunt, his ita factis, medici, sed inuitis etiam caput obliniunt et omnia machinamenta excogitant, ut et animi motus sopiant, et pristinam partium integritatem restituant.

n) HIPPOCR. Prorrh. §. 7. p. 492. I. διὰ τὴν ἀπαθείην γινόμενα κακὰ.

Propter inobedientiam quae eueniunt mala.

castigare miseros o), quos fatius est solari et frequentius inuisere, nullo inter diuites et pauperiores p) discrimine habito. Non autem aegrorum saluti tantum, sed et *famae* suae medicus consulat; Quare mature monendi sunt familiares, nec optima quaeuis promittenda, si morbus sua natura ita comparatus sit, ut certa salus sperari haud possit q). Quod si ergo in ancipiti versari res intelligitur, cum aliis artis doctoribus *sententias conferre* medicus ne detrectet, ne sibi nimium largiri videatur, sed ut aeger maiorem animo spem ex plurium consultatione concipiat, et ne quid omissum dicatur eorum, quae vulgi opinione ad conseruandam vitam pertinere putantur. De *consultationibus* eiusmodi apud antiquos exempla prostant r). Ne autem coram aegro-

o) Commendat HIPPOCRATES medicis L. De Dec. Ornat. §. 9. p. 57. τὴν ἀταρακτοποίησιν, vultum, gestus, orationem, habitum, qui percellere aegrum timore nequeat.

HIPPOCR. Ibid. §. 10. p. 58. ἐσὸς δὲ χρόνῳ πυνῶς, ἐπισκέπτεο ἐπιμελέστερον. Accede frequenter, et magna cum solitudine inspice.

p) HIPPOCR. Praecept. §. 5. p. 63. Ζέω δὲ ἐόντι καὶ ἀπροσόντι μάλιστα ἐπαρῆσαι ἢ γὰρ παρῆ Φιλανθρωπία, πάρεσι καὶ Φιλοτεχνία.

Hospiti autem et pauperi potissimum sufficientem operam praesta: Vbi enim adest humanitas, ibi et artis studium.

q) Μὴ ἐγχαράειν τοῖσι κενρατημένοισιν ὑπὸ τῶν νοσημάτων, εἰδότες, ὅτι ταῦτα ἔδύναται ἰητρικῇ ἐκ εὐδιορθώτοισι δεκαίως ἐκ ἂν ἐγχαράει τῆσι νέσοισι ἢ ἐγχαρευμένους ἀναμαρτήτως ἀνπαρέχη.

Ne in se suscipiant curam eorum, qui ad summam morbi deuenierunt, scientes, quod talia ars praestare nequeat. Nisi legitima methodo ante tractatis manus ne admoueat; Si autem aggressus quis fuerit, sua culpa nihil committat. HIPPOCR. De Arte, §. 13. p. 7.

CELSVS L. I. Praef. p. 13. Nemo in splendida persona periclitari coniectura sua voluerit, ne occidisse, nisi seruasset, videretur.

r) Iubet HIPPOCRATES Praecept. §. 7. p. 64. alios medicos in re dubia conuocari: ἄνεκα τῶν ἐκ κοινολογίας ἰσορήσασα

aegroti in artis opprobrium et aegroti afflictionem *) de dubii argumenti quaestionibus his moueatur, consultum est, tales in consortium laboris adsciscere medicos, de quorum peritia et circa principia artis consensu **) iam ante constet. Euitandi omnino sunt prurientis ingenii homines, qui aduocati illud sibi agendum esse putant, ut peregrinorum gentium **) medendi rationes ad imitationem proponant, aut propriis meditationibus **) facinuentis gloriam affectent, cum non famae tantum, sed aegrorum commodis in consultationibus studen-

B 4

dum

ἰσορροπία τὰ περὶ τὸν νοσέοντα. Eorum gratia, quae in consultatione circa morbum luculenter exponi possunt. Quam medendi rationem alibi ζῦλλογον Θεραπείην, medicinam consultatricem appellat.

s) PLIN. Hist. Nat. XXIX. 1. De disensionibus medicorum circa curas aegrotantium ita habet: Nec dubium est, istas famam nouitate aliqua aucupantes, animas nostras negociari. Hinc illae circa aegros miserae sententiarum concertationes, nullo idem censente, ne videatur assertio alterius. Hinc illa infelicis monumenti inscriptio, turba se medicorum periisse. Mutatur ars quotidie, toties interpollis et ingeniorum Graeciae flatibus impellimur, palamque est, ut quilibet inter istos loquendo polleat, imperatorem illico vitae necisque fieri.

ε) Ἠθελήθησμένοι καὶ ὁμοτεχνοὶ ἰητροὶ illi appellati sunt, qui lex Asclepiadarum gente essent, et fraterna veluti cum collegis sententiarum paritate in salutem aegrotantium conspirarent. Hoc titulo PLATO De Legib. I. et VIII. medicos ingenuos ab illiberalibus distinguit: ἰητροὺς ἀγαθὸς ὁμοτεχνος. Medicus bonus, qui cum collegis eadem opinioni deditus.

u) CELSVS De Re Medica L. I. Praef. p. 8. Differunt pro natura locorum genera medicinae, et aliud opus est Romae, aliud in Aegypto, aliud in Gallia.

κ) Μὴ λόγῳ μόνον, ἀλλὰ καὶ ἔργῳ ἰητροὶ νομίζονται ἢ δὲ ἀπαρὴν κακῶς Θεραπείας. Non ratiocinatione tantum, sed et effectu medici iudicantur: imperitia malus thesaurus.

HIPPOCR. De Leg. §. 3. p. 42.

Πολλὰ γὰρ ἐδὲ συλλογισμῶν, ἀλλὰ βοηθείης δέεται τῶν πραγμάτων. Multa enim curationum non ratiocinio, sed auxilio indigent. HIPPOCR. De Decore.

dum sit. Sunt et aliae virtutes, quae medicum ornant, quas HIPPOCRATES passim inculcat, inter quas Dei cultum et conscientiae rectitudinem primo loco nominari fas est ⁹). Quodsi ethnicos a vera religione remotos tales esse oportuit, si bonis placere vellent, ut praestantissimarum virtutum cum arte exercitium vna profiterentur, quid illos agere oportebit, quibus sanctioris doctrinae studium animos illustrat!

Υ) HIPPOCR. Ib. §. 5. p. 55. de medico sui temporis postulat ἀφιλαργυρίην, ἐντροπήν, ἐριδρύησιν, καταβολήν, δόξαν, κρίσιν, ἡσυχίαν, ἀπάντησιν, καθαριότητα, γνωμολογίαν, ἀπεμπόλησιν, ἀσασιδαιμονίαν, ὑπεροχήν. Θεῶν.

○ Avaritiae absentiam, reuerentiam, verecundiam, patientiam, auctoritatem, iudicium, pacis studium, familiaritatem, puritatem, scientiam, mercenariae artis odium, superstitionis defectum, diuinum cultum.

Et L. De medico §. I. p. 44. I. vult:

Τῆτον σκοπέοντα τὰ περὶ τὴν ψυχὴν σώφρονα, — περὶ τὸν βίον πάνν ἔυτακτον, καὶ φιλόανδρωπον, ἐκ ἀνδραδῆα ἢ μισάνδρωπον, τὸ γὰρ προπετές καὶ τὸ πρόχειρόν καταφρονέεται. εἰδὲ εἰς γέλωτα ἀνιέμενον καὶ λήην ἰλαρόν, ὃ φαρτικόν ὑπολαμβάνεται.

Considerantem circa animam, quae sapienter gerenda sunt, ad vitam omnino ordinatum et mansuetum, nec superbum aut ferocem: (Nam temeritas et audacia contemptui habetur;) nec ad risus effusum et nimis hilarem; id quod pro re onerosa accipitur.

Idem De Natura Muliebri, §. I. p. 358. II. Δὲ δὲ τὸν ὀρθῶς ταῦτα χαρίζοντα πρώτον μὲν ἐκ τῶν θεῶν ἀρχεδαί. Oportet eum, qui recte manu uti velit, in medicina, a diuinis primordium ducere.

Et De mor bo sacro, §. I. p. 324. ἄτι θεῶν ἐνεσι ἐν τῆσι νόσοισι. Est aliquid diuini in morbis.

Itidemque De Natura Muliebri, §. I. p. 358. μάλιστα μὲν τὸ θεῶν ἐν τοῖσιν ἀνδρώποισιν αἰτιον εἰν. Maxime τὸ θεῶν in hominibus agit.

Quidquid enim de isto diuino HIPPOCRATIS alii sentiant, diuinam naturam, rerum humanarum praecipuam causam, hac voce intelligi recte putat FOE-SIVS Oecon. Hippocr. voce θεῶν.

ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΙΑΣ THERAPIAE

SPECIMEN II.

DE OFFICIO MEDICI FORENSIS.

Nuper ^{a)} de medici clinici ^{b)} officio actum est, quo ille erga singulos aegrotantes suae curae creditos tenetur. Nunc autem, quid respublica, quid *forum* ^{*}) ab illo postulet, videbimus. Omni tempore medicis datum fuit, vt non singulorum tantum salutem curarent, sed etiam securitati publicae prospicerent, et generales sanitatis causas ordinarent. Illud officium medicis iniunctum fuisse **PLVTARCHVS** docet ^{c)}. Duo potissimum sunt, B 5
quae

a) Specimine I. De Officio Medici Clinici.

b) Latius nunc terminus *medici clinici* accipitur, in oppositione *forensis*, qui a iudice postulatus de artis suae momenti enunciat. *Clinici* olim dicti sunt, qui morbis saltim internis curandis animum addicerent, vti alii erant chirurgi manumque medentes, quod discrimen in republica romana seruatum fuisse **CICERO** De Orat. III. docet; ἀπὸ τῆς κλινῆς, a lectulo, ita dicti sunt. Conf. **HENR. LAMPE** Dissert. Historico-iuridica de honore, priuilegiis et iuribus singularibus medicorum, Groningae 1736. 4. §. 2.

* In hac medicinae parte, quam forenses dicunt, recentiores praeiis medicis longe antistant. Etsi enim negari non potest, proflare quasdam de homicidio, paricidio ceterisque corporis vitiis definiendis leges; tamen hae fere sancitae sunt nec consulto medico. Neque vero medicina forensis vltra constitutionem Carolinam extenditur, et, praeterito seculo in artis formam reducta, hodie parum a perfectione abest. G.

c) In *Praeceptis Sanitat.* medicinam, tanquam reipublicae valde vtilem disciplinam, commendans ait: Τῶν ἐλευθε-
γιῶν

quae sanitatis popularis negotium concernunt magistratus officia, alterum vt medicorum iudicio ordinetur victus, ne graues morbi oriantur, quibus hominum strages edi possit ^{d)}, quo et aquarum ^{e)}

cura

ῥαῶν τεχνῶν ἰατρικῇ τὸ μὲν γλαφυρόν, καὶ περίττον, καὶ ἐπιτερπέες, ἐδεμῖας ἐνδεέστερον ἔχει. *Inter liberales artes, quantum ad nitorem, et scientiae apparatus, et iucunditatem, nullam aliam magis necessariam habet.*

d) GALENVS *De boni malique succi cibus, c. 1. p. 417. VI.* de morbis a victu ita habet: οἱ κατὰ τὴν χώραν ἀνδραῖοι τροφαῖς κακοχύμοις ἠγαυιάζοντο· χρῆσαι δὲ ὄλε τῆ ἕρος ἐδίωντες ἀπρέμονάς τε καὶ βλασὰς δένδρων καὶ τάμνων, καὶ βολβῆς, καὶ εἴζας κακοχύμων φυτῶν. ἐμφορέμενοι δέ, καὶ τῶν ἀγρίων ὀνομαζομένων λαχάνων, ὅτε τις ἐτυχεν εὐπορήσας, ἀφαιδῶς ἀχρὶ πόρος, κατὰπερ καὶ πόας χλωρὰς ὄλας ἐψόντες, ἡδίων παρῆν ἐν ὄρεσιν ἐνίς μὲν αὐτῶν ἐν τοῖς ἐσχάτοις τῆ ἕρος, ἀπαντὰς δ' ὀλίγας δὲ ἐν ἀρχῇ τῆ θέρους ἀλισκομένους ἔλκεισι παμποπῆσι κατὰ τὸ δέρμα συνισαμένοις, ἐνίσι δέ τισι ἀνδρακνώσει τε καὶ Φαγεδαμνὰ γενόμενα μετὰ τῶν πυρετῶν ἀπέκτεινε πολλὰς, μῆγισ ὀλιγίδων σωθέντων.

Rurè viuentes homines alimentis mali succi cogebantur frui, toto vere summitates et turiones arborum et fruticum edentes cum bulbis et radicibus crudarum plantarum. Fame excitati et agrestibus dictis oleribus, quae quilibet casu inuenerat, ad satietatem, veluti et herbis viridibus integris coctis, vescabantur. Licebat ergo videre, omnes, paucis exceptis, in principio aestatis vlceribus multis in cute tactos, quibusdam autem ex his anthraces nascabantur, et rodentia vlcera cum febribus multis interficiebant, vix paucis conualescentibus.

e) HIPPOCRATES toto L. *De Aere, Aquis, Locis*, docuit, quantum intersit, quibus aquis ciues vtantur.

Πότερον ἐλώδεσι χρέονται καὶ μαλακοῖσιν ἢ σκληροῖσι ἢ καὶ ἐκ μετεώρων, καὶ ἐκ πετρωδῶν, ἢ τε ἀλυκοῖσι, καὶ ἀτερέμνοισι. *Vtrum aquis paludosis vtantur et mollibus aut duris, ex sublimi et saxeo loco scaturientibus vel falsis.* Ib. §. 1. p. 328. I.

De aeris efficacia in corpora, morborum epidemico- rum tempore, dubium vti nullum superest, ita cauendum, ait HIPPOCR. *De Morbo Sastro*, ἵνα μὴ πνεῦμα

μεμησμέ-

cura geratur, aer sincerus conseruetur; alterum, vt epidemici morbi vicinam prouinciam deuastantes arceantur, et grassantium impetus infringatur f.).

Veluti

μειρησμένον νοσηροῖσι μιάσμασι, εἰς τὸ σῶμα εἰσέλθῃ. Ne aer inquinatus morbosus effluuiis corpus ingreditur. Accusat GALENVS L. De Vtilit. Respirat. βαροδμεῖα βόραθρα, Tetricum ororem spirantes fossas; Hae expleantur.

f) HIPPOCRATES, cum pestilentia deuastaret ARTAXERXIS exercitum, inuitatus a rege, amore patriae ductus, haud comparuit, didicit autem a legatis:

Ὅμοιους χεῖ τῶν τοῖς κακῆ προσίοντος εὐλαβῆσαι ποιέεσθαι καὶ συγγράφων δευσιπέην ἐξετίθα περὶ τὰς πόλεις.

Quibus opus sit modis accedentis mali receptionem facere, et conscribens, methodum medendi exposuit et transmisit ad vrbes.

Quo autem auxilio ad depellendam pestilentiam vsus sit HIPPOCRATES, docet GALENVS:

Ὁ λοιμὸς πόλεις ὅλας ὑψηνομένους διαφθεῖρα κακῶς, τροπῆς τινὸς μοχθηρᾶς εἰς τὸ διαφθεῖραι δύνασαι περὶ τὸν αἶρα γινόμενης, καὶ τῶν ἀνθρώπων τῆ τῆς ἀναπνοῆς ἀνάγκῃ τὸ θανάον φεύγειν μὴ δυναμένιον, ἀλλὰ αὐτὸν εἰς αὐτὸς, ὡσπερτι δηλητήριον, διὰ σώματος ἐλκόντων τὸν αἶρα: Διόπερ ἐπαινώ καὶ τὸν θαυμασιώτατον Ἰπποκράτην, ὅτι τὸν λοιμὸν ἐκεῖνον τὸν ἐν τῆς Ἀιθιοπίας εἰς τὰς Ἑλλάδας φθάσαντα, ἐν ἄλλως ἐθεράπευσεν, ἀλλ' ἢ τρέψας τὸν αἶρα καὶ ἀποκρίσας, ἵνα μηκέτι τοῖσδε ἀν ἀναπνέηται. Κελεύσας ἐν ἀνὰ τὴν πόλιν ὅλην ἐξάπτεσθαι τὸ πῦρ ἐχ ἀπλήν τῆς ἀνάψεως τὴν ὕλην ἔχον, ἀλλὰ σεφάνων τε καὶ τῶν ἀνδῶν τὰ εὐωδέστατα, τοιαῦτα συνεβέλευσεν εἶναι τῷ πυρὸς τὴν τροφήν καὶ ἐπισπεύδειν αὐτῷ τῶν μύρων τὰ λιπαρώτατα καὶ ἠδέϊαν τὴν ὀσμὴν ἔχοντα, ἵν' ἔτω καθαρόν γινόμενον αἰ ἀνθρώποι ἀναπνεύσωσιν εἰς τὴν ἀπαλλαγὴν τὸν αἶρα.

Pestis vniuersas vrbes perflans corrumpit male, contagiosa conditione, quae corrumpere posset in aere orta, hominibus, ob respirationis necessitatem, crudele malum effugere haud valentibus, sed ipsum in se, veluti venenum aliquod, ore trahentibus aerem. Propterea laudo admiratione dignissimum HIPPOCRATEM, quod pestem illam ex Aethiopia Graeciam inuadentem non aliter curauit, quam conuertens aerem et mutans, vt neutiquam talis inspirari potuerit. Iubens ergo, per totam urbem ignes accendi non vulgarem incendii materiem

Veluti autem imperiti homines, vbi medicinam facere temerario quodam ausu suscipiunt, pestiferum non minus sunt reipublicae venenum; ita factum omni tempore fuit, quo nulli, nisi declaratae eruditionis et probatae fidei viro mederi liceret *g*). Nunc autem hominem occidendi summa est impunitas. Si enim ex lege Aquilia *h*) medici, quos artem callere praesumitur, tenentur leuissimam culpam ferre, quod in rebus sui officii deliquerint, quo magis animaduertendum est in friuolos impostores, qui artem, non nisi magno scientiarum apparatu exercendam, leuibus armis et noxiis omnino pharmacis aggrediuntur. Quapropter legibus cautum

teriem habentes, sed coronas et flores fragrantiores consuluit esse ignis nutrimentum, et insuper proiici aromatum pinguisima et fragrantem odorem habentia, vt ita purum aerem factum homines, data mutatione, inspirarent.

g) Hac fece hominum, qui medicorum nomine abuterentur, nulla tempora caruerunt. Tales erant *pharmacopolae*, quos a *myrepssis* auctoritate publica medicamenta vendentibus discernere debemus. Illi enim per fora ambulantes impune perpetrabant homicidia, vt est apud CICERONEM, Orat. pro A. CLVENTIO: Tum repente OPPIANICI pater Anconitanum quendam L. CLODIVM, *pharmacopolam circumforaneum*, qui casu tum Lavinum venisset, aggreditur et cum eo H.S. quadringentis transigit. L. CLODIVS, qui properaret, cui fora multa restarent, simul atque introductus est, rem confecit, prima potione mulierem sustulit. Nomine medicorum indignos hos declarant leges. Ita VLPPIANVS in l. i. §. 3. ff. Non tamen medicus est, si incantauit, si imprecatus, si (vt vulgari verbo impostorum utar) exorcisauit, non sunt ista medicinae genera, tametsi sint, qui hos sibi profuisse, cum praedicatione affirmant. Habent et aliae disciplinae sua stercola. MAXIMVS TYRIVS Diff. X. Μιμῆτε τε καὶ καὶ Φαρμακοπόλης ἰητρὸν, καὶ συκοφάντης ῥήτορα, καὶ σοφιστῆς φιλόσοφον. Imitatur et *pharmacopola medicum*, et *sycophanta rhetorem*, et *sophista philosophum*.

h) Si imperite secuerit vel perperam medicamentum dederit, vel curationem dereliquerit, vel simile quid admiserit.

fuit antiquissimis temporibus, ne vlli, nisi qui didicerat, mederi morbis integrum esset ⁱ).

Nec tamen omnia morborum auxilia ad se pertinere clinici putent. Quum enim, auctore SCRIBONIO LARGO ^k), vix hominis vitam omnibus medicae artis partibus addiscendis sufficere intelligerent Romani, factum est, vt illi demum plenum medici meruerint nomen, qui vnus partis sanandae peritiam profiterentur. Hinc tolerandi sunt in republica *ocularii, dentarii, iatroliptae* ^{*}), quos, cum varia a medico haud praestanda officia aegris

- i) Lege Atheniensium, narrante HYGINO Fab. 274. cautum fuit, ne quis seruus vel femina medicinam disceret, et HORAT. Epist. L. II. Ep. I. V. 114. seq. ita habet:

*Nauem agere ignarus nauis timet, abrotanum aegro
Non audet, nisi qui didicit, dare; quod medicorum est,
Promittunt medici, tractant fabrilia fabri.*

Imperatores medicos publica auctoritate constitutos stipendiis aiebant, collegiis etiam medicorum constitutis, quae salutis publicae curam gererent. Leg. 8. 9. Cod. THEOD. De Med. et Prof. et Leg. 9. Cod. IVSTIN. De Prof. et Med. Quot regionis vrbis sunt, totidem constituantur archiatri, qui scientes annonaria sibi commoda a populi commodis ministrari, honeste obsequi tenuioribus malint, quam turpiter seruire diuitibus. De Collegiis Medicorum ita est Leg. 9. Cod. THEOD. De Med. et Prof. Si qui in archiatri defuncti est locum promotionis meritis adgregandus; non ante particeps fiat, quam primis, qui in ordine reperientur, septem vel eo amplius iudicantibus, idoneus adprobetur.

- k) Epist. ad CAI. IVL. CALLISTVM, p. 5. ed. RHOD.

*) Hic veterum mos, quo cuique artis parti quidam se totos darent, laudabilis et imitatione dignus est, cum fere innumerae res ad medici personam rite tuendam requirantur. Sed tales, quales hodie sunt, nolim. Praecedat necesse est omnis natura et medicinae ambitus; quo perspecto, spes est, fore, vt et sibi honorificum illud nomen sit, et patriae ars vtilissima. G.

aegris exhibeant, non tam contemptui habere, quam consiliis et doctrina adiuuare medici debent. *Rem obstetriciam* potissimum ad feminas abiisse, neminem fore, arbitror, qui inuidebit ^l). Heroicam tamen, quae ad difficiles partus attinet, obstetriciam chirurgis dandam esse HIPPOCRATES iubet ^m). Quantae referendae sunt gratiae magistratibus, qui feminarum istarum, quarum arbitrio ciuium nascentium vita relinquitur, mores eruditis viris dedolandos tradunt, quo officio erga rempublicam vix aliud maius excellentiusue praestari potest.

Laudabili instituto iudices medicos postulant, et caussarum momenta, quae ex medicinae fundamentis erui debent, eorum arbitrio relinquunt. Id quod nouum non esse, Imperatoris voluntas docet, qui septimestris partus vitalitatem auctoritate HIPPOCRATIS decerni iussit. Nunc etiam quam plurimae quaestiones forenses medicis diiudicandae relinquuntur, quarum aliae ad sexuum facultates, aliae ad hominem nasciturum, aliae nascentem, aliae adolescentem et variis per vitam afflictionibus ab hoste laceffitum, hinc vindicandum, attinent. Haec argu-

l) Auctoritatem publicam habent obstetrices, et earum testimonio res muliebres coram iudicio stant. Obstetrices medicis annumerantur l. 9. ff. ad leg. aquil. l. 1. §. 2. ff. *De extraordin. Cognit.* Medicae ventres iubentur inspicere: Anianus Interpr. IULII PAVLLI Recept. Sent. l. II. T. 24. §. 8.

m) HIPPOCRATES uti passim, *De Nat. Mul. et De Mulier. Morb.* salutaria obstetriciae artis praecepta tradit, ita l. *De Dissectione Fetus*, obstetricium medicum sistit, traditque instrumenta muliebri manu minime tractanda, ἐλευσῆρα, tuncum tractorium, ἐμβρυοθλάδην, instrumentum, quo fetus in partes discerpebatur, μαχαίριον, cultrum ad istud negotium vtilem, ut dubium nullum supersit, obstetriciam a medicis tunc excultam fuisse.

argumenta, vtrum ex antiquae medicinae fontibus erui possint, tentabo.

Facultas mascula deest pueritiae, nec pubertatem anteuertit. Desinunt generare senes, quamuis, maxime quod ad virum attinet, incertum sint senectutis limites °), quos non anni, sed vires statuunt.

n) ARISTOTELES decimo quarto anno maturescere pueros afferit. Hist. Anim. VII. i.

Φέρειν σπέρμα πρότερον αρχεται τὸ ἄρρεν ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἐν τοῖς ἔτεσι τοῖς δὲ ἑπτὰ τετελεσμένοις· ἀμὰ τε καὶ τρίχῳσι τῆς ἡβῆς αρχεται, περὶ δὲ τὸν αὐτὸν χρόνον τῆτον ἢ τε φωνὴ μεταβάλλειν αρχεται ἐπὶ τὸ τραχύτερον, ὃ κελῶσι τραγίζειν.

Semen ferre primum suscipit masculus ut plurimum aetatis bis septem finitis. Simul pilorum eruptio ad pubertatem incipit. Circa illud ipsum tempus vox mutari incipit in grauius quid, quod caprire appellant.

ARISTOT. De Generat. Animal. V. 7. ἡ φωνὴ μεταβάλλεται, μᾶλλον μὲν τοῖς ἄρρεσι, συμφραίνετα δὲ τῆτον καὶ ἐπὶ τῶν θηλειῶν, ἀλλ' ἀδηλότερον.

Vox mutatur plus quidem masculis, accidit tamen illud etiam feminis, sed obscurius.

o) Quidquid annorum post *παρακμὴν* seu *virium leue decrementum* est, iam senectuti tribuitur. GALENVS De Marasm. c. 4. p. 183. VII. senectutem appellat *λανθάνουσαν τῶν παρακμαζόντων ἐπὶ θάνατον ὁδὸν*, occultam lentamque ab incipiente virium decremento ad mortem viam.

Ἀρχὴν τῆς γῆρας ὑποθέταται δυνατὸν εἶναι, ὅταν ἐπὶ πλεῖστον ἦκη τὸ σῶμα ξηρότητος.

Principium senectutis supponere licet, quando ad summam ariditatem corpus peruenit.

Saepe praecocius consenescent viri ob morbos, quod *προγηράσκειν*, mature senescere, GALENO est, qui L. De Praesagiis ex pulsibus I. adducit τὸ γῆρας ἐκ νόσου, senectutem ex morbo; HIPPOCRATI Epid. VI. Sect. 8. pag. 822. mature consenuit et elumbis factus est, φθινώδης ἐγένετο, SATYRVS quidam ob nocturnum feminis effluuium.

Elegans illud ex Anthol. L. VII. Epigr. 94. vbi senex amator de amore ita sentit:

Ἐξέρρωμαι,

statuunt. Feminae, postquam illis sanguis fluere desiit, vtero haud concipiunt ^p), veluti fluxus ille pubertatis femineae simulque aptitudinis ad coniugium index est ^q). Generandi praeterea facultas abest testiculis orbato aut iisdem morboſis vtenti ^r), aut

Ἐββίφθω, πολὴ γὰρ ἐπείγεται ἀντὶ μελαίνης,

Θριζὴ ἤδη συνετῆς ἀγγελος ἡλικίης,

Καί, παίζαν ὅτε καιρὸς, ἐπαίξασμεν, ἠνίκου δὲ νῦν,

Οὐκ ἔτι λωφτέρης φροντίδος ἀφόμεθα.

Nunc iacet omnis amor, pro nigris cana capillis

Caesaries, sanae nuncia mentis, adest.

Tunc, cum tempus erat ludendi, lusimus; at nunc

Conformes curas tempora nostra volunt.

Senex penes PLVTARCHVM L. An senex ad magistratum admittendus sit, p. 789. II. ed. Xylandr. ad quarentem,

Τίς δ' ἂν σε νύμφη, τίς δὲ παρθένος νέα

Δέξαιτ' ἂν; —

Quae nympha, quae iuuenacula virgo

Te amplectetur? —

respondet,

Γαμῶ γέρων, εὔ οἶδα, καὶ τοῖς γείτοσιν.

Vxorem duco senex, bene scio, et vicinis.

p) PLIN. Hist. Nat. VII. 9. Mulier post quinquagesimum annum non gignit, maiori parti quadragesimo profluuium genitale sistitur. PLVTARCHVS Sympof. III. Quaeſt. 4. p. 651. II. Λήγασαι τίττεσαι πολὺ πρότερον, ἢ γεννῶντες οἱ ἄνδρες. Desinunt prius parere, quam generare viri.

q) Παρὰνδρέμενοι ὥρῳ τῆ γάμῃ HIPPOCRATI coincidunt cum apparitione mensium, ὅταν τὰ γυναικεῖα κατέβῃ πρῶτον. Eodem, quo pueri pubescunt, anno femellas pubescere quidem HIPPOCRATES De Natura Pueri §. 17. p. 145. I. vult, ἅμα τριχᾶται ἢ ἦβη τῆ παιδὸς καὶ τῆς παρθένου. Simul pilos nutriunt pubes pueri et virginis. PLVTARCHVS autem Sympof. I. cit. αἱ δὲ παρθένοι τῶν παιδῶν ὀργῶσι πρότερον καὶ σαλεύονται πρὸς τὸ γεννᾶν. Virgines pueris priores lasciuunt et ad generandum incitantur. At ne hic quidem annis, sed viribus numerandum est.

r) GALENVS L. De Semine I. 15. p. 202. seq. VII. cum illo tempore essent, qui non intra testiculum, sed ἐν ἀγγείοις κερσοειδέσει, (in vasis varicosis) semen fieri putarent,

aut virilium formam minus opportunam habenti ¹). Fabulam tamen narrant, quod GALENO iam visum fuit, qui mixtum in homine sexum esse posse statuunt ²). Impostorum fraudes et falsas apparitiones erudite collegit THEODORVS TRONCHIN ³).

Femi-

tarent, contra eos, qui huic sententiae dediti essent, disputans, adducit, *ὡς ἐπὶ τῶν ἐκτμηθέντων τὰς ὀρχίδας, ἀνευ τῆ πᾶσῶν τῆς ἐπιιδυμίδος, ἀπόλλυται τῶν ζῶων ἔ τὸ σπερμαίνειν μόνον, ἀλλὰ καὶ ἡ ἀνδρεία, καὶ ὡς ἂν ἕποί τις ἀρρένότης. Quibus testiculi excisssi fuerunt, sine eo, quod epididymides tactae fuerint, animalibus periisse non tantum seminis producendi facultatem, sed et robur, et, ut ita dicat aliquis, virilitatem. Ibidem GALENVS meminit θλαθέντων καὶ σκιζθέντων ὀρχίδων, contusorum et induratorum testiculorum, tanquam sterilitatis causae.*

s) GALENVS *De Usu Part. XV. 3. p. 658. IV. Τοῖς ὑποσπυαδιαίσις ὀνομαζομένοις ἐπειδὴ διὰ τὸν ἐν τῷ τέλει τῆ καύλης δεσμὸν ὁ πόρος διέσραπται, γενεῶν ἀδύνατον. Hypospadiaei ita dicti, quia propter illud, quod ad finem colis est vinculum, canalis distortus est, generare haud possunt.*

Οἷς ὁ βάλανος ἔ τέτρηται, ἔ τεκνοποιᾷσι. Imperforati haud generant. PAVLLVS VI. ἡδ.

Τὸ δὲ αἰδοῖον ἐν τῷ κατασπείραν εἰς τὸ θῆλυ, πόρῳ καὶ κατὰ εὐθὺ προπέμπειν ἀδυνατεῖ τὸ σπέρμα, διασραμμένης τῆ πόρος.

Pudendum, dum emittit semen in feminam, procul et recta via proiicere non potest semen, distorto canali. GAL. *De Morb. Diff. c. 10. p. 12. VII.*

t) *Ibid. Οἷς οἱ πλάσσει πλάττῃσι τὰς καλεμένους ἑρμαφροδίτας ἀμφοτέρας ἔχοντας τέλει τὰ γεννητικὰ μέρη καὶ τὰ τῶν ἀρρένων καὶ τὰ τῶν θηλειῶν.*

Quales poetae fingunt sic dictos herinaphroditas, vtraque habentes perfecta genitalia organa et virorum et feminarum.

u) *Differt. De Nympha, Lugd. Bat. 1730. 8. Libidinis magis vitium et morum turpitudinem, quam naturae ludibrium hac voce notari asserit. Huius turpitudinis nota inclaruerunt SAPHO, ATTHIS, THELESIPPA, et aliae, vti est apud CLEMENTEM ALEXANDRINVM, γυναῖκες ἀνδρίζουσαι παρὰ φύσιν γαμικόμεναι τε καὶ γαμῆσαι.*

Feminae sterilesunt organorum ineptitudine et menstruorum vel aliarum, quae ad vterum attinent, conditionum praeternaturali statu *). Quam variae sint, quae circa vtriusque sexus aptitudinem in foro tam ciuili, quam ecclesiastico mouentur quaestiones, Iuris consulti docent. Mox diuortii

x) GALENVS *De Causs. Symptom.* III. II. p. 104. VII. sub finem, varias adducit vteri aegritudines, et inter alias, imperfōrationem.

Ἐλάττονα φέρεται τὰ καταμήνια τοῖς ἀτρήτοις εὐρισκομένοις. Parciores fluunt menses illis, quae atretae inueniuntur.

HIPPOCRATES adducit pelliculam orificio vteri interno praetensam, quae caussa fit, cur vtero concipere femina nequeat. *De Nat. Mul.* §. 62. p. 401. II.

Ἦν τὴν γονὴν μὴ δέχεται (τὸ σῶμα τῆς μητρὸς) ἢ μῆνιγξ ἐπίπροθεν τέτα γίνεται.

Si genituram non concipiat (vteri osculum), membrana illi praetensa erit.

Alias sterilitatis causas *idem* in prauo vteri situ quaerit. *Ib.* §. 8. p. 363. Μάλιστα ἐκ ταύτης τῆς νόσου ἀφοροὶ γίνονται, ἢν αἱ μητρὰὶ πρὸς τὸ ἰσχίον ἐνανθέωσι, τὰ τε ἐμμήνια ἐκ ἐγγίνεται, καὶ ἢν ἐσαφάσση τῷ δακτύλῳ, ἄψη τὸ σῶμα ἐν τῷ ἰσχίῳ.

Plurimum ob hunc morbum fiunt steriles, si matricēs ad ischium conuersae fuerint; hinc menses haud fluunt, et si digito explores, tangas osculum ischio obuersum.

Ἦν αἱ μήτραὶ παρὰ φύσιν χάνωσι, καὶ τὰ ἐπιμήνια πλέω τῆ δόοντος ἐρχεται, καὶ γλιχρότερα καὶ πυκνά, καὶ ἢ γονὴ ἐκ ἐμμένει· φύσει ἄγονος ἐξση τὸ μὲν πρῶτον ὑπολείπει τὰ μῆνια, καὶ ἐλάσσω γίνεται, καὶ τὸν χρόνον ὑπερβάλλει; ἐπειδὴ ἐξυπίνης ἐγένετο πολλὰ καθαρὰ καὶ ἰσχυρά.

Si matrices praeter naturam hiant, et menses plus iusto veniunt mucosi et spissī, hinc genitura haud immanet. Natura sterili mox deficient menses, mox pauciores fiunt, et tempus transcendent, hinc subito copiosi fluunt puri et frequentes. *Ib.* §. 13. p. 367.

Ἦν αἱ μήτραὶ ἐκ τῶν αἰδοίων ἐκπέσωσι ἐκκρόεμανται, ὡσπερ ὄχι.

Si matrices pudendis excidant et instar scroti dependeant. *Ib.* §. 5. p. 361.

uortii impetrandi gratia coniuges se inuicem impotentiae arguunt, morbosque, propter quos vna esse haud possint, allegant, mox de validitate matrimonii cum impubere contracti, de stupro in impubere commisso, agitur, mox si partus suppositus fuerit, feminam natura sterilem esse, vel ob aetatem parere haud potuisse adducitur. In quibus similibusque aliis quaestionibus medici, et ob honorem sexui habendum obstetrices consuluntur. Proxima ab his quaestio, frequens admodum, mouetur, de *graviditatem* dissimulantibus, vt famae seruandae gratia partum vel enecent, vel exponant, vel clam enutrient y), et virginibus interesse pergant, deque graviditatem simulantibus eum in finem, vt priuilegiis et iuribus grauidae datis perfrui valeant *). Quapropter interest, vt de signis, quae vterum foetu plenum indicare possint, liquide constet, quorum quidem alia remotiora sunt, mensium scilicet

C 2

defe-

y) Ita est apud T E R E N T I V M Hecyrae Act. IV. Sc. I. v. 15. seq.

Sed demiror,

Quid sit, quam ob rem tantopere hunc omnes nos celare volueris

Partum, adeone peruicaci animo, vt puerum praepartares perire.

z) Varia sunt vteri grauidi iura, in possessione bonorum manendi, a torturis et vltimo supplicio liberam esse, mitiore carcere detineri. Leges ne quaestionem quidem de praegnante haberi patiuntur L. 3. D. de poenis. Eadem immunitate gaudent lactantes, ab lactatis etiam alumnis, quamdiu lac mammis inest, terri torturis nequeunt sine periculo. P L U T A R C H V S De illis, qui sero a numine puniuntur, τῶν ἐν Αἰγύπτῳ νόμον ἐκ ἐκέρως ἡμῶν ἀπογράψασθαι δοκῶσιν ἐνιοὶ τῶν Ἑλλήνων, ὃς κελεύει τὴν ἔγκυον, ἀν ἀλφῶ θανάτῃ, μέχρι τέκῃ, φυλάττειν; Aegyptiorum legem noue conuenienter vobis assumpsisse videntur quidam Graecorum, quae iubet grauidam, si damnata sit morti, donec pepererit, custodiendam?

defectus ^{a)}), vomitio ^{b)}), oculorum languor ^{c)}), appetitus erroneus ^{d)} et ventris tumor ^{e)}), alia autem nullum

a) Grauidis nil minus menses procedere, quamvis cum foetus detrimento, notauit HIPPOCRATES *De Morb. Mulier.*

Παραμεθίασι τῷ αἵματος, ὡς περ ἔωθε χωρέαν, καὶ τὸ ἐν τῆσι μητέρῃσιν ἐὼν λεπτὸν γίνεται καὶ ἀδενές.

Intermiscent sanguinem, vti solebat procedere, et, quod matricibus inest, tenue fit et imbecillum.

b) GALENVS *De Causs. Sympt.* I. de Vomitu grauidarum agens illum salutarem pronunciat: Τοῖς ἐμέτοις ἐκκενηθείσης τῆς κακοχυμίας: *Euacuata vomitibus cacochymia.*

c) HIPPOCR. I. c. Κυῖσαν γυναῖκα ἣν μὴ ἀλλῶ γινώσκεις, ἐν τέτῳ γνώσεις, ὁρῶνται οἱ ὀφθαλμοὶ εἰλκυσμένοι καὶ κοιλότεροι, καὶ τὰ λευκὰ τῶν ὀφθαλμῶν ἐκ ἔχα τὴν φύσιν τῆς λευκότητος, ἀλλὰ πελιώτερα φαίνονται.

Grauidam mulierem nisi aliunde cognoscas, exinde cognoscere possis: Oculi torui sunt et concaui, et album oculorum non habet candidi naturam, sed liuidum quid apparet.

d) Καλεῖται πίττα τὸ πάθος, ὁρέγονται δὲ ἐν αὐτῷ μάλιστα μὲν ὀξέων τε καὶ σφυφῶν, ἐσι δὲ ὅτε καὶ ὀριμέων, ἐνίοτε ἤτοι κίμωνος γῆς ἢ ὀσράκων ἢ ἐσβεσμένων ἀνδράκων, καὶ τῆτο πύοχσι πλάζεις αὐτῶν, ἀχρι τῷ δευτέρῳ καὶ τρίτῳ μηνός. Γίγνεται ποτε καὶ ἀνδράσιν.

Vocatur pica morbus, appetunt autem in illo maxime acida et austera, aliquando et acria, aliquando etiam cimoliam terram, et testas, et carbones extinctos, illudque patiuntur plurimae earum vsque ad alterum tertiumque mensem. Accidit autem et viris.

PLVTARCHVS *Quaest. Nat.* p. 918. II. Τὰς ὀρέξεις ἐπιφέρεισι τοῖς ζώοις αἱ τῶν σωμάτων κράσεις, αἱ νοσοποιεῖσι ὡς δηλόν ἐσι ἐπὶ τῶν γυναικῶν, ὅταν κύωσι, καὶ λίθους, καὶ γῆν προσφερομένων.

Appetitus inferunt animalibus corporum miscelae, quae morbos faciunt, vti manifestum est in feminis, dum grauidae sunt, lapides et terram loco cibi habentibus.

e) De vtero grauiditatem mentiente haec habet, quando de molis grauidarum agit, HIPPOCRATES *De Nat. Mul.* I.

nullum de praesentia foetus dubium superesse sinunt, embryonis videlicet motus, lactis intra mammas, quod vltimis mensibus sese manifestare solet, praesentia f), et orificii manu obstetricis contrectati forma; Hac enim plenitudo vteri, illis autem plenitudo vitalis designatur. Fetuum cura gerenda est magistratibus, ne ante diem pereant. Piaculum est, ait AVLVVS GELLIVS g), *publica contestatione communicque odio dignum, in ipsis hominem primordiis, dum fingitur, dum animatur, inter ipsas naturae artificis manus interfectum ire, nec excusat homicidam fetus teneri parua vita, cum tantum sit impedire, quo minus nasci possit, ciuem h), quan-*

C 3

tum

Ἡ δὲ γαστήρ ὅτε μὲν σκληρὴ, ὅτε δὲ μαλθακὴ ἐστὶ καὶ φουσᾶται, καὶ μεγάλη γίνεται τὸ πλήρωμα. ταύτη μέχρι μὲν τῶν δεκαμηνῶν τὸ οἶδημα κατ' ὀλίγον αὐξέται, οἷόν περ τῆ ἐν γαστρὶ ἐχέσει, ἐπὴν δὲ οἱ δέκα μῆνες παρέλθωσι ἐμπύμπλαται ἢ γαστήρ ὕδατος. — —

Venter quandoque durus, quandoque mollis est, et inflatur ac grandescit plenitudine. Huic vsque ad decimum mensem tumor sensim augetur, ad instar eius, quae vtero gerit, postquam autem decem menses effluerint, vterus aqua repletus est. — —

Ἡ γαστήρ πλήρης ὡς περ κύσεως, κινέεται δὲ ἀδὲν ἐν τῇ γαστρὶ, ἀδὲ γάλα ἐν τοῖσι τιτθοῖσι ἐγγίνεταί.

Vterus plenus instar grauidae, nihil autem mouetur in vtero, nec lac in mammis generatur. HIPPOCR. De Morb. Mul.

f) Ὅπόταν δὲ κινήθῃ τὸ ἐμβρυον, τότε δὴ ἐπισημαίνει καὶ τὸ γάλα τῇ μητρὶ· οἱ γὰρ μαζοὶ αἵρονται καὶ αἱ θηλαὶ ὀργῶσι.

Quando autem mouetur foetus, insuper accedit fignum, lac matri; mammae enim extolluntur, et papillae tumescunt.

g) Noct. Att. XII. i. p. 162. ed. Ald.

h) Πολλοὶ εἶσι κίνδυνοι ἐν οἷσι τὰ ἐμβρυα φθάνονται, ἢ ἐν γαστρὶ ἐχέσει σέσει καὶ ἀδενήσει καὶ ἀχθῶς βιήσεται ἢ πηδύσει ἢ διδήσει καὶ πτύρεται ἢ κεράγη.

Multa sunt pericula, in quibus foetus corrumpuntur, si vtero gerens moueatur, et aegrotet, et onus ferat,

et

tum est, natum adultumque interimere. Quamuis autem viuere fetus etiam minores, inque illos homicidium committi posse nemo neget, vitae tamen in aere degendae non sufficiunt, ante quam temporis, quod maturitati consequendae Deus destinauit, mensuram expleuerintⁱ). Si qui praecocius utero exeunt, debilem omnino vitam agunt, et raro su-

per-
et saliat, aut tussiat, aut sternutet, aut clamet. HIPPOCR. I. cit.

Tunc iurando HIPPOCRATES suos obstrinxerat, εἰδὲ γυνῆ πέσσον φθώριον δάσω, ipse tamen musurgae foetum sexto a conceptione die, pessime corruptit. v. *De Nat. Pueri*, §. 4. p. 136. Ἐμεινυμένην, αὐτὴν πρὸς τὴν γῆν πηδήσασα, καὶ ἑπταίη ἤδη ἐπὶ ἐπεπήδητο, ἢ γονὴ κατεργάσατο ἐπὶ τὴν γῆν. Eiusmodi abortus paucis a conceptione diebus factos ἐκρούσας, ἀλλ' ἔ τρωσμὲς, effluxiones, nec abortus appellat, et abortuum τῶν τρωσμῶν titulum in eos cadere docet, qui quadraginta diebus maiores sunt, quo tempore frequentius abortiant feminae. Φῆσσι τὰς τρωσμὲς πλείους ἐν τῇ πρώτῃ τεσσαρακοντάδι γίνεσθαι. Perhibent abortus plurimos primo dierum quadragenario fieri. HIPPOCR. *De Septimestri*, §. 3. p. 170. I.

- i) Mensium, quorum decursu maturi eduntur, enumeratio apud veteres alia est atque alia. GALENVS *De Causis Symp.* III. II. p. 104. VII. vult. ἐννεαμήνες, HIPPOCRATES vbique δεκάμηνες habet. Poetae etiam dissentiunt. VIRGILIUS decem menses cupit: *Ecl.* IV. 61.

Matri longa decem tulerunt fastidia menses.

OVIDIUS nouem adducit *Metam.* L. X. 295. seq.

Iamque coactis

Cornibus in plenum nouies lunaribus orbem,

Illa Paphou genuit.

et *Heroid. Epist.* XI. 45. seq. decurrente decimo, partus fieri refert.

Iam nouies erat orta soror pulcherrima Phoebi,

Denaque luciferos luna premebat equos

Nescia, quae faceret subitos mihi caussa dolores,

Et rudis ad partus, et noua miles erat.

Sed facile conciliabis sententias, si solares menses lunaribus aequabis.

persunt, vtpote quibus organa mollia sint et robore destituta, veluti per externa quaedam signa constat ^{k)}, quorum contemplatione medici, quaesiti, vtrum maturus, an abortiuus in lucem editus infans fuerit, infanticidiorum et prolis legitimo connubio natae causa ^{l)}, magistratum erudiunt. Nec vexata minus est quaestio, si decimo aut vndecimo, ex quo maritus abest, mense mulier pariat, vtrum le-

C 4

gitime

k) Maturō foetui ἄμα τοῖσιν ὄνυξιν αἱ τρίχες ἐν τῇ κεφαλῇ ῥιζίζονται. Simul cum unguibus et capilli in capite radican- tur, quorum absentia hinc corporis maridi forma et statura tenuis, abortiuum arguunt.

l) Possē septimestres organis ad vitam aptis nasci HIPPOCRATES *De Septimestr.* §. 7. p. 173. auctor est, cuius auctoritati leges parent: οἱ ἑβδομοὶ μῆνες ταῖς ἐν γαστρὶ ἐχέουσι τὰ ἔμβρυα αἰς τὴν ἀρχὴν καθίστασι τῆς τελείωσης. Septimi menses utero gerentibus foetus in principium perfectionis constituunt. Octimestres, quos vti prouectiores, plus roboris habere decet, ille ipse HIPPOCRATES viuere in lucem editos haud possē propterea opinatur, quod illo mense verti incipiant, hinc aegrotent.

Περὶ τὸν ὄγδοον μῆνα τὰ ἔμβρυα ἐν τῇ μήτρῃ νοσῶσι, τῶν ὀκταμήνων ἔδεν περιγίναται, ἀρχεται γὰρ πονεῖαν τὸ παιδίον πρὸς τὰ τόκω καὶ κινδυνεύει ἀπολέσθαι, ὅταν ἐν τῇ μήτρῃ σρέφηται, οἱ ὄμφαλοι πολλακίς ἤδη τῶν παιδίων ἐφάνησαν περὶ τὰς τραχήλους.

Circa octauum mensem foetus in utero laborant, et nullus eorum, qui octauo nascuntur, superest. Incipit enim infans ad partum laborare, et periculum subire, ne intereat, quum in matrice vertitur. Funiculi siquidem infantum saepe reperti sunt circa eorum colla. L. *De Octimestr.* *)

*) Constat inter omnes, hanc HIPPOCRATIS auctoritatem de partu septimestri vitali, de octimestri non vitali, mirē perturbasse iureconsultos. Sed hodie quisque tyro nouit, eo vitaliorem fetum esse debere, quo senior est, ideoque falsum fore hoc decretum. Rident bonum senem multi, quasi vero in ista artis infantia et rei obstetriciae ruditate plus expectare liceat. In eo vitium est, quod a singulari obseruatione generale placitum deducendum putaret. G.

gitime possit decimestris et vndecimestris partus natus dici ^m). Hinc, si mulier, defuncto marito, pepererit, soboles autem mox a partu moriatur, nouusque, haereditatis caussa, partus suppositus esse dicatur, lis est, vere pepererit mater, an superfoetata ⁿ), an suppositus infans fuerit ^o). Fallax sane, similitudo cum parentibus, signum, genuinam prolem esse ^p). Alias de primogenito inter gemellos,

m) Δεκαμήνης καὶ ἑνδεκαμήνης quandoque nasci, HIPPOCRATES adducit sub finem libri *De Octimestri*, sed errare plerumque feminas in calculo, addit.

L. *De Nat. Pueri*. "Ἀλλ' ὅσαι δὴ ἐδοξάν πλείονα χρόνον δέκα καὶ μηνῶν ἔχον, κῆνον διελήθησαν.

Sed quotquot putabant plus temporis decimestri utero habuisse, falsae fuerunt.

n) Superfetationem fieri posse statuit HIPPOCRATES L. *De Superfet.* alio tamen sensu, quam vulgo accipitur, dum multi in ea versantur sententia, intra duodecim mensium spatium, mulierem bis puerperam fieri posse, quod superfetata fuerit. HIPPOCRATES saltim vult superfetatas feminas, quibus sero genitus perit, priore manente. *Vopiscos* appellat PLINIVS Hist. Nat. VII. 10. e geminis, qui retenti utero nascerentur, altero interempto abortu.

Ἐπικυύσκειται γυνή, ἣν μὲν ἐν τῷ μέσῳ τῆς μήτρας τὸ πρῶτον ἔχη παιδίον, καὶ τὸ ἐπικύημα προσπίπτει, ὑπὸ τῆ ἀρχαίᾳ ἐξωθεύμενον.

Superfetata est femina, quando media vteri regione praconceptum habet infantem, et superfetatio accidit, a praconcepto fetu (qui primus erat) expulsa. HIPP. I. cit. §. I. p. 645. II.

o) Ita est apud PLAVTVM Trucul. Act. II. Sc. 5. ubi mater suppositum alens conqueritur:

*Quae ausa sum tantum clam dolum aggredi
Lucri caussa, auara, probrum sum executata, alienos
dolores*

Mibi supposui.

p) In morum cum Parentibus similitudine quaerebant Pfylli prolis suae τὸ γνησίον, uti est apud LVCANVM Pharsal. Lib. IX. v. 398. seq.

los 2), de monstroso partu 3), controuersias nunc taceo. Trita magis et fere quotidiana est ob *infanticidio-*

C 5

Fiducia tanta est

*Sanguinis : in terram paruus dum decidit infans,
Ne qua sit externa veneris mixtura, timentes,
Letifica dubios exponunt aspide partus.*

Aliquid cum parentibus similitudinis partui inesse debere HIPPOCRATES vult *περὶ γονῆς* L. De Genit. §. 8. p. 130. I.

"Ἐστὶ δὲ ἐκ ἀνυσὸν πάντα τῇ μητρὶ *ἑοικέναι*, τῷ δὲ πατρὶ *μηδὲν*, ἢ τὸ ἐναντίον *τέτρα*, μηδ' ἐτέρῳ *ἑοικέναι* μηδὲν, ἀλλ' ἀμφότεροισιν ἀνάγκη *τίς ἐστὶν ἑοικέναι* τινί.

Non est irreprehensibilis sententia, omnia in foetu matri similia esse, patri autem nihil, aut in contrarium, aut neutri quidquam simile esse, sed ex alterutro parentum necessitas est, similem esse vni.

q) Ὅσοι τῶν διδύμων ἀνδρώπων ἀκριβῶς εἰσὶν ὅμοιοι, τοῖς μὲν ἀήδεσιν ἀγνώστοι φαίνόμενοι, πρὸς δὲ τῶν συνηθῶν ἐν τάχει διαγινώσκόμενοι.

Qui gemellorum perfecte sunt similes familiariter cum illis haud viuentibus, videntur haud dignoscendi: illis autem, qui vna viuunt, statim dignoscuntur. GALLEN. Anat. Admin. II.

*Ei sunt nati filii gemini duo,
Ita forma simili patri, ut mater sua
Non internosse posset, quae mammam dabat.* PLAVT.
Men. Prol.

r) Qui a forma humana penitus abludunt partus, vt capitis forma mentem abesse indicet, *monstra* dicuntur: reliquos organorum animalium integritate fruente *male conformatos* dici fas est. PLVTARCHVS in *Lycurgo* de Spartanis refert, *εἶδε ἀγενῆς καὶ ἄμορφον, ἀπέπεμπον εἰς τὰς λεγομένας ἀποθέτας παρὰ Τάυγετον τὸν βαραθρῶδη τόπον. Degeneres et monstrosos ablegabant in ita dictos apothetas prope Taygetum palustrem locum.* Interfici hos capitale: Ne autem eiusmodi terriculamenta saepe nascantur, prouidendum est magistratibus et arcenda a conspectu hominum naturae ludibria, ne matres offendantur, quas imaginationis vi foetus suos corrumpere, experimentis constat. Ita est penes HIPPOCRATEM De Nat. Pueri.

"Ἦν τισὶ κύσκασι γῆν ἐπιθυμήται ἐδίεδαυ ἢ ἀνδρακὺς, καὶ ἐθίονται, ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τῶν παιδῶν φαίνεται ὁκόταν τεχθῆ ἡ σῆμαίον

ticidiorum *) frequentiam in foro quaestio, an viuenti vis illata sit ¹⁾, an per signa de mortuo ante partum foetu constare possit, an sint, quae feminam paullo ante peperisse, foetumque vel exposuisse,

σημείον ἀπὸ τῶν τοιούτων. Πρωθᾶται τὸ παιδίον τῆς μητρὸς πληγείσης κατὰ τὸ ἔμβρυον ἢ ἄλλε τινὸς βιαίῃ παθήματος προσγενομένε.

Si grauidarum alicui appetitus oriatur edendi carbones edantque, in capite infantis, dum nascitur, apparet naeuus, propter haec. Vitiatur infans, si mater percussa fuerit erga fetum, aut aliud quoddam vehemens pathema enatum sit.

*) Res obstetricia, vt notum est, ad medicos olim non pertinebat. Hinc mirari desinamus, quid sit, quod veteres hac in re identidem errarint, quod signa conceptionis, grauiditatis et partus aut nulla habeant, aut longe fallacissima. G.

s) HIPPOCRATES signa mortui in vtero foetus desumit a tumore abdominis et putredine. *De Morb. Mul. I.* οἰδαλέον γίνεται τὴν κοιλίην. *Ventre intumescit*, et *De Superfoet. §. 6. p. 648. II.* οἰδήσεται, ἐπειτὰ τίχεται καὶ σήπεται τὰς σάρκας. *Intumescit, hinc colliquescit et putrescit.* Nunc certiora sunt homicidii in nato foetu commissi signa ex pulmonum conditione petenda. Si in aquam proiecti, integri atque disseci, natant, inspirauit vixitque foetus: Neque enim ante partum, nec durante partu, ob vterum costas amplexantem, respirare infans possit. HIPPOCRATES *De Superfoet. §. 7. p. 649.* sciebat, non statim a natiuitate respirare foetus, iubetque ἀποτάμειν τὸν ὀμφαλὸν ἀναπνέοντος παιδὸς, tunc demum ressecandum esse umbilicum, quando infans respirare incepit. Adeoque in viuentem, nondum tamen respirantem, mox a partu, homicidium committi potest: Hinc, pulmonibus in aqua subsidentibus, nondum liquet, foetum ante natales extinctum esse, liquet tantum, non respirasse. Aliud indubitatum extat vitae infantis post natiuitatem signum, sanguinis haud obligato umbilico, vt ex vacuitate vatorum colligitur, vel eiusdem inter cutem, carnes aut in caua effusio, vtpote quae cordis motum seu vitam supponit. Cauendum tamen, ne manu illata violentia dicatur, quae, praecipiti inopinato violento difficilique partu fieri potuit.

fuisse t), vel enecasse significant. Praeterea a morte matrum, *foetus ex utero caedi* n), seruandorum gratia, qui viuere possunt, leges imperant.

Aetatum

t) Thebani expositionem infantum lege sustulerunt, capitis supplicio constituto, si quis infantem exposuisset. Quo magis animaduertendum est christianis in eas, qui infantes trucidant, eiurato naturali erga liberos amore, quem eleganter exposuit *PLUTARCHVS De Amore Prolis*, p. 496. II.

Χαλεπὸς δὲ μᾶλλον, ἐπιμὲν ἂν, εἶναι καὶ μνησικάνης τὰς τέκνας τοῖς βρέφεσιν, κινδύνων τε μεγάλων καὶ πόνων αὐτοῖς γινομένων. — ἀλλὰ τὸ Φύσα Φιλόσοργον ἔκαμπε καὶ ἤγεν. ἔτι θερμὴ καὶ διαλγῆς, καὶ κραδαινομένη τοῖς πόνοις εἰς ὑπερέβη τὸ νήπιον, εἰς ἐφυγεν, ἀλλ' ἐπεσράφη, καὶ προσεμεϊδίασε, καὶ ἀνείλετο, καὶ ἠσπάσατο.

Iratas magis, dicerem fere, esse et memores mali, quae pariunt, erga infantes, grauibus periculis et laboribus illis factis; sed qui a natura datus est parentum amor, flexit et duxit. Adhuc a partu calens et dolerosa, et fracta laboribus, non negligit foetum, nec fugit, sed aduertit et abblanditur, et accipit, et deosculatur.

Propterea officium magistratus exigit, vindicare innocentium mortes, in ius vocatis, in quas suspicio cadit. Paulo ante peperisse, obstetrix cognoscit, explorato uteri orificio, deprehensis, quae a partu ire solent, purgamentis, et lacte mammaram. Non tamen omnibus lac esse a partu, vult *HIPPOCRATES De Nat. Pueri*, §. 41. p. 161.

Μετὰ τὴν ἐξόδον τῆ ἰχῶρος, ἡ κάθαρσις γίνεται, ὅτε μαζοὶ καταρρήγνυται.

Post exitum impuritatum purgatio fit, et mammae aperiuntur.

Ἀγάλακτοι ταῦται αἱ γυναῖκες αἱ ὀλίγα τὰ καταμήνια μετρίασαι, ξηρότεραι, καὶ πυκνοσαρκότεραι.

Lacte destitutae illae feminae, quibus pauca menstrua abscedunt, sicciores et carnosiores.

u) *SCIPIO AFRICANVS* primus Caesarum a caeso matris utero dictus, qua de caussa et *caesones* appellati. Simili modo natus et *MANLIVS*, *PLIN. Hist. Nat. VII. 9.*

*Aetatum quoque rationem iudices habent. Venti enim iuuenibus rei domesticae praeesse haud licet, nisi se corporis et animi robore aetatem praeuertisse testimonium acceperint; ita quoque senibus ab officio vacuis esse licet, si vires eidem gerendo haud sufficiant *). Deinde iudicium de personarum, quoad mentem et corpus, facultatibus medici, a iudice postulati, ferunt. Mentis integritate opus est, ut aliquis rei domesticae praeesse, et negotia publica gerere possit. Saepissime euenit, quoad explorandum animi statum eius, qui crimen commisit, mentis compos, an amens male fecerit, medicus postuletur. Quo in negotio gerendo ad corporis conditionem, quae mentem euertere potuerit, respiciendum est, morbos scilicet, qui, intercepto sanguinis circulo, eiusdem ad cerebrum appulsum augent †); hinc, instrumento sensationis communi oppres-*

x) PLVTARCHVS L. *An seni respublica gerenda sit*, adducit:

Ἰπὸ τῶν νέων ἔχόντων τὰ μαράκια καὶ τὰς νέας ἀποτροπομέ-
νες τῆ τὰ κοινὰ πράτταν.

Quod a sapientibus pueri et iuniores abesse iubeantur rebus communibus agendis.

Senes autem veniam aetatis ob senectutem, ut respublica excedant, habere posse negat, ἢν ἔπρακτικὰς, ἀλλὰ θεωρητικὰς τέχνας ἔχωσι, si non tam faciendo, quam deliberando utiles esse debeant, cum quantum viribus decedat, tantum accedat animi facultatibus, nempe

Ἡ τῶν πολιτικῶν ἕξις εὐβελία, καὶ φρόνησις, καὶ δικαιοσύνη, πρὸς δὲ τέτοις ἐμπειρία σοχαστικῆ καιρῶν καὶ λόγων.

Consuetudo cum republica, consiliorum facilitas et iustitia, et ad haec experientia, coniecturans tempora et rationes.

y) Ita HIPPOCRATES scite et recentiorum sententiis conuenienter admodum rationem explicat, qua virgines in errorem mentis ob anomaliam mensium abire possint. *De Virgin. §. 1. p. 356. II.*

Φοβεῦνται οἱ ἄνθρωποι ἰσχυρῶς, ὥστε παραφρονεῖαν καὶ ὄρεν δοκέειν δαίμονας τινὰς ἐφ' ἑαυτῶν δυσμενέας, ὅκοτε μὲν νυκτίς, ὅκοτε δὲ ἡμέρας, αἱ δὲ παρθένοι ὁμοίησιν ὥρη γάμος παρανδρέμεται τῆ-

oppresso, apparentium rerum umbras excitant, uti quilibet circa hanc vel illam materiam desipere primum inceperit. Videas enim, alios vni. ideae fixos inhaerere, alios circa omnes res sensibiles alienari, alios certa periodo insanire, alios perpetuis erroribus abripi. Sunt, qui furore, sunt, qui tristitia affliguntur *). Neutiquam autem sufficit ad excusanda

το μᾶλλον πάσχειν ἅμα τῇ καθόδῳ τῶν ἐπιμηνίων — ἕτερον γὰρ τὸ αἷμα ζυθαύβεται ἐς τὰς μήτρας — ἀναίσσει ὑπὸ πλήθους ἐς τὴν καρδίαν· ἐμωρώθη ἡ καρδία, εἶτα ἐκ τῆς μωρώσεως νάρκη, ἐκ τῆς νάρκης παράνοια ἐλάβεν. ὁότε δὲ ἄνευ φαντασμάτων ἠδονὴ τις, ἀφ' ἧς ἐρεῖ τῷ θανάτῳ, ὡσπέρ τινος ἀγυδῆ.

Timent homines valde, ut desipiant, et videre putent daemones quosdam, sibi infestos, quandoque de nocte, quandoque de die. — Virgines, quibus tempora nuptiis commoda sine marito transacta sunt, illud plus patiuntur iuxta mensium fluxum. — Nam retro confluit sanguis in matrices, redundat ob copiam ad cor, cor fatigatur, ex fatigatione stupor, ex stupore desipientia feminam capit, aliquando sine deliriis voluptas quaedam, qua amant mortem, tanquam bonum quoddam.

Κλαίσει ἐδενὸς λυπῆντος ἢ τύπτοντος, δεδοίασί τε τὰ μὴ φοβερὰ, λυπέσει ἐπὶ τοῖς μὴ προσήκασιν.

Plorant, nemine affligente, et timent minime horrida: Tristitia afficiuntur super rebus, de quibus haud par est. HIPPOCR. *De Diaet.* I. 33. p. 206. I.

Z) Varias impotentiae animi causas inodosque apud Veteres descriptos legas: Μαίνεσθαι καλεῖσιν τὰς ἄνευ πυρετῆ παραφρονῆντας, φρενετίξεν δὲ ἐν πυρετῶ μαίνεσθαι. Mania abripi illos appellant, qui sine febre desipiunt, phreneticos autem, qui in febre insaniant. Gradus furoris constituit HIPPOCRATES *De Morb. Mul.* II. καὶ ἄλλοφροσύνας, καὶ παράνοιας γίνονται μανιῶδες. Et desipientiae, et amentiae sunt furori similes. Iuxta idearum discrimen, alii tristitia, humani consortii odio, solitudinis amore, taciturnitate, mentis errorem produnt, alii iucundo furore abrepti risus et cachinnos edunt, qualis habitus fuit DEMOCRITVS Abderitanus. Sic *Auctori Defin. Med. GALENI* p. 247. p. 261. T. II. Μελαγχολία ἐστὶ πάθος βλάβη τὴν γνώμην μετὰ θυμίας. Melancholia est morbus

da atrocissima crimina dementiam allegasse, sed per signa certa ^a) ante crimen commissum illam constare oportet, quandoquidem haud desunt, qui simulare illam didicerunt.

Supereff, vt de *censura morborum* , vti illa a medico exigitur, quaedam dicam. Sunt enim haud pauci, qui morbos simulent, vt officiis publicis gerendis sese abdicare, militiam detrectare, tortura immunes abire, et carceris mitiorem custodiam obtinere valeant; Alii morbos dissimulant, ne beneficio, quod ambiunt, propterea illis carendum sit. Horum fraudes haud difficulter detegit, qui artem callet ^b). Difficilior est sententia circa *noxas ab ag-*
gresso-

bus laedens intellectum cum tristitia. Eiusmodi aegroti passim appellantur *μισάνθρωποι, σκύθρωποι, ἀπάνθρωποι.* HIPPOCR. *Epist. ad PHILOPOEM.* p 906. II. de DEMOCRITO desipere visō multa furoris adducit signa: *σιγηροί τε ἐνίοτε εἰσὶ καὶ μονηρέες, καὶ Φιλέρεμοι. Taciturni quandoque sunt et solitarii, et abditorum locorum studiosi.* Μετὰ γέλωτος παραφρονήσας, *cum risu desipere, acutarum febrium est* HIPPOCR. *Epid. VI.* Praeterea et stupiditatis (τῆς νάρκης) et stultitiae (τῆς μωρώσεως) fit mentio. GALENVS L. *Quod mentis mores corporis temperaturam sequantur*, post alia adfert: *Μωρίαν ἐργάζεται κώνεον ποθέν. Stultitiam efficit cicuta epota.*

- a) Inter signa, quibus impotentia animi cognosci debeat, nominantur varia: τὸ ἀσαφές ἐρεϊδάς, *Loquelae absurditas*, GAL. *Comm. II. in Prorrh. Hipp. Ἰσχίος ὀμμάτων ἰδιωτέων, Ferocia oculorum toruum videntium*, HIPPOCR. *De Morb. Mul. I.*
- b) GALENVS I. *Quomodo oporteat morbum fingentes arguere*, p. 916. VIII.

Διὰ πολλαῖς αἰτίας ἄνθρωποι πλάττονται νοσῆν δοκῆ δ' ἰατρῶν προσήκειν ἢ τῆς ἀληθείας ἔνρησις ἐν τοῖς τοιαύτοις ἄπασιν. Καὶ τῶν οὖν ἰδιωτέων ἀξίως διακρίνειν τὰς ψευδομένους τῶν ἀληθεύοντων. Καὶ γὰρ Φλεγμονὴ καὶ ἐρυσίπελας, καὶ ὀιδήματα γενοῦντα ἐξεπίτηδες διὰ τῶν ἐξωθέν Φαρμάκων, ἐνεσι Φωρῶσαι καὶ διακρίνειν τοῖς ἰατροῖς, ἀπὸ τῶν ἐξ αὐτῶ τῶ σώματος ἔρρωμένων παθῶν ἔτω δὲ καὶ πτύσιν αἵματος ἐκ τῶν κατὰ τὸ σῶμα χωρίων γινομένην, ἀπὸ τῆς ἐκ στομάχου καὶ κοιλίας ἢ τινὸς τῶν ἀναπνευστικῶν ὀργάνων. ἐβωράθησαν γὰρ ἤδη τινὲς ἐκόντες ἀνα-
βήτ-

gressoribus illatas, earum letalitate vel nocumentis. Ut enim sanguis humanus vindicetur, licet saepe animus

βήττοντες ἐπὶ τῇ τελευτῇ τῆς βιχῆος, ἀναπτύοντες αἷμα, φλεβὸς αὐτοῖς ἐτοίμως ἀνασομαζμένης κατὰ τι μέρος τῶν ἄλων, ἢν ὅποτε βεληθᾶεν μυζήσαντες τὴν γλώτταν καὶ βήξαντες δηθεν ἀπέπτυνον, ὡς κάτωθεν ἀνηνεγμένον αἷμα καὶ παραληρῆεν προσποιήσαντο καὶ μωραίνεσθαι, καὶ μωραίνειν ἑτέρας — Ἀναμνησέον ὡς ἐμπειρία μετὰ τῆς εὐπορίας εὐρίσκει καὶ τὰς ἄλλα τινα πλαττομένους, εὐρίσκει δὲ καὶ ἀλγῆν προσποιούμενος σφοδρῶς ἐφ' ἑκατέρω ἀντις φάσκων ὀδυνᾶσαι σφοδρότατα γόνους, — τὸ προσποιητὸν τῆς ὀδύνης ἐφώρασα, τὴν μὲν ὑπόνοιαν λαβὼν ἐν τῷ ἔδει τῶ νεανίσκου. τοῦτος γὰρ ἦν, ὅιος καὶ ψεύσασθαι τὰ τοιαῦτα καὶ μὲν δὴ καὶ τινὸς τῶν φιλέντων αὐτὸν ὁμοδόλων ἐρώμενος, ἅτις ἐρωτικῇ συνήθεια πρὸς τι γυναῖκιον ἢ τῷ νεανίσκῳ, δι' ἢν αἰκὸς ἴν αὐτὸν, εἰς ἀποδημίαν μακροτέραν κατὰ χώραν τῷ δεσπότη σελλομένη. θελήσαι μᾶναί. — Κατὰ δὲ αὐτὸ τὸ γόνυ μέγιστος ἦν ὄγκος ἰδιώτην εἰσπληῖζαι δυνάμενος, ἐμπέρω δὲ τῷ πράγματι ἐναργῶς φαίνόμενος, ὑπὸ θαψίας γεγεννημένος. — Τὰς τοίνυν σηπτομένους ὀδυνᾶσαι σφοδρῶς, τὸ μέγιστος τῷ πόνῳ, καὶ τοῖς ἀπὸ τῆς ἰατρικῆς ἐμπειρίας γνωρίμασι (ἐξελέγχαν δὲ) ἐν οἷς ἐσὶ καὶ τὸ δυσφορεῖν καὶ καταψύξασθαι τὰ ἄκρα καὶ ὠχρῶν ἐνίστε καὶ ψυχρὸν ἐφιδρᾶν, καὶ τὰς σφυγμῶς ἔχειν ἔ μόνον ἀνωμάλως, ὅπερ καὶ τοῖς μετρίως ὀδυνωμένοις ὑπάρχει, ἀλλὰ καὶ πλείους καὶ μικρὰς — —

Propter multas causas homines fingunt aegrotare. Videtur autem medicos decere veritatis inuentio in hisce omnibus, cum et plebei pares sint diiudicandi mentientes a verum loquentibus. Nempe phlegmonen et erysipelas, et oedemata, quae facta sunt admotis externe pharmacis, licet dignoscere et distinguere medicis, ab illis, quae ex ipso corpore irruunt, affectionibus, vti etiam sputum sanguinis ex locis in ore fitis factum ab illo, quod ex ventriculo et ventre aut aliqua organorum respirationis parte fit. Deprehensi scilicet sunt sponte tussientes sub finem tussis sanguinem exspuisse, vena illis opportune adaperata in aliquo ginguiarum loco, quam, quoties vellent, lingua sugentes et tussientes, statim tussuerunt, quasi ex imo educentes, sanguinem. Et se delirare simulauerunt et stultitia affici, cum aliis, tanquam stultis, imponere vellent. Memoria autem tenere oportet, quomodo experientia cum industria detegere possit illos, qui alia

quae-

animus occidendi capitale iam crimen fecerit, iudices, vtrum ex laesionis natura, an ex curae neglectu mors consecuta fuerit, a medicis resciscunt. Quapropter ex laesionibus illae mortem intulisse dicuntur, quae adynamiam curandi secum afferunt c).

Veneno-

quaedam fingunt; ita etiam inuenit illos, qui valde se dolere simulant. In altero aliquis praetexebat valde dolere genu; Fictum dolorem cognoui in suspicionem adductus per mores iuuenis. Talis enim erat, qui mentiri haec omnia posset. Namque aliquem ex amicis eius vna feruentibus interrogavi, num amatoria consuetudo cum femella quadam esset iuueni, propter quam probabile esset, illum, in longam peregrinationem ad prouinciam dimisso domino, domi velle manere. Ad ipsum quidem genu maximus erat tumor, qui ignorantem percellere potuisset, experto autem operis, facile apparens, vti per thapsiam excitatus. Detegere ergo oportet eos, qui valde se morbo affici praetexunt, secundum magnitudinem lassitudinis, et aliis medicae experientiae cognitionibus, inter quas est, impatienter ferre, ad extrema refrigerari et pallere, quandoque et frigida sudare, et pulsus habere non tantum irregulares, quod et mediocriter laborantibus accidit, sed et plures, et paruos.

- c) Laesionum letalitates, vti nunc quoque fit, in poenarum ordinandarum gratiam, etiam HIPPOCRATES, secundum celeritatem, qua occidunt, in classes digestit. De absolute letalibus agit Sect. VI. Aphor. XIIIX. p. 99. I. Κύσιον διακοπέντι ἢ ἐγκέφαλον, ἢ καρδίην, ἢ φρένας, ἢ τῶν ἐντέρων τι τῶν λεπτῶν, ἢ κοιλίην, ἢ ἥπαρ, θανατῶδες. Vesicam concidi aut cerebrum, aut cor, aut diaphragma, aut intestinorum tenuium quoddam, aut ventriculum, aut hepar, letale. Aliae laesiones lente occidunt, aliae cum obscura quadam salutis fiducia, dum paucissimi euadunt. Sic HIPPOCRATES habet *De Vuln. Capit. §. 3. pag. 689. seq. II.*

Τρωμάτα τῶν κατὰ βρέγμα, ὃ φλαῖται τε μᾶλλον ἢ ῥήγνυται, καὶ ἔσω ἐσφλαῖται, καὶ θανασιμώτερά ἐσιν καὶ χαλεπότερα ἰητρεύεσθαι — ἐν τῷ ὀπίθεν τῆς κεφαλῆς ἔχων τὸ τρωμα, ἐν πλείονι χρόνῳ ἀποθανῆ, — καὶ πλείονες ἐκφυγγάνασιν τῶν θάνατον. Ἀποθνήσκασιν δὲ μάλιστα ἐκ τῶν τρωμάτων, ἣν τις ἐγκέφαλον τρωσῆ ἢ βραχίτην μυελόν, ἢ ἥπαρ, ἢ φρένας.

Venenorum vis *) similiter ex effectu, eiusque cele-
ritate, dum medelam afferri haud passa sunt, iudica-
tur ^{d)}, a quibus haud multum absunt acria et inepta
ab empiricis propinata medicamenta ^{e)}, de quorum
administratione iudices cognoscunt medicosque
consulunt. Denique cum iudiciorum feueritas cum
mansuetudine christiano nomine digna bene stet,
de praesidiis explorandae veritatis ^{f)} deque poe-
nis

Vulnera ex his, quae prope caluam data sunt, si
deprimitur magis, quam rumpitur aut intus deprimitur,
et letalia magis sunt, et curatu difficiliora. — Retro
ad caput habens vulnus, longiore post tempore mori-
tur, et multi euadunt. Moriuntur magis ex vulneri-
bus, si quis ad cerebrum vulneretur, aut medullam
spinalem, aut hepar, aut diaphragma.

De aliis capitis laesionibus l. c. afferit: *θάνατος εἴ γί-
νεται κατὰ δίκην, ἢν γένηται.* Mors non fit necessaria se-
quela, si fiat.

*) Doctrina de venenis apud veteres manca est, si cura-
tionis vias spectes, at vero satis curata si de signis, qui-
bus quodque sese prodit, quaestio oritur. In hac ergo
parte eos sequamur, in illa deseramus. G.

d) In iudicio de venenorum noxis, ad viscerum sine mor-
bo cognito destructorum conditionem respici et exter-
narum etiam partium examen institui vult GALENVS
L. *De Mali Succo Aliment.* c. 4. p. 424. VI

*᾿Οἶδα γὰρ ἐνίς μὲν αὐτίκα διὰ μυκήτων ἐδωδὴν ἀποθάνοντας,
ἐνίς δὲ διὰ κωνέων ἢ καρθῆκων — ὥσπερ ἐκτὸς πολυαδῆς μὲν
ἐλκώσας ἐγένοντο ποικίλα δὲ ὕγκων ἢ θη φλεγμωδῶν τε καὶ ὀδη-
μάτων ἐρυσσιπελαδῶν τε καὶ σκιζῶδῶν· ἔτι καὶ κατὰ τινα τῶν ἐν
βάθει μορίων, ὅσα κυριώτερα, τοσαύτας διαδέσας ἐκχωρεῖν γεγονέναι.*

Noui quosdam statim a boletorum esu defunctos, ali-
os a cicutis et stupefactiuis herbis, vti et extus diuer-
sae formae vlcera facta sint variique tumores, tam in-
flammatorii, quam oedemata erysipelacea et scirrhusa.
Ita etiam iuxta quaedam in cauis sita nobiliora viscera
similes dispositiones sese manifestando euenerunt.

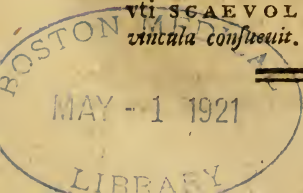
e) Medicamenti vox *ἐκ τῶν μέσων* in legibus saepe tantum
est, quantum venenum, vti L. 3. §. 1. ff. ad Leg. Corn.
de Sicariis.

f) Liberam confessionem criminis voluerunt iustissimi Ro-
mani, qui sub tormentis quaeri reos nolebant. CICE-
RO

nis afflictivus g) corporum mitior sententia obtinet, si in miserabiles propter aetatem vel morbos homines animaduertendum est. Non enim tantum pueri, senes, puerperae, lactantes et morbis viscerum alioque grauiore affecti mollius habendi sunt, sed et pessimis hominibus parcendum est, ne, si post cruciatus, obstinato animo perlatos, innocentes visi, tortura exeant membris fracti, habeant, de quo iure conqueri possint.

RO in DEIOTARO: *More maiorum de seruo ne tormentis quidem quaeri licet, in qua quaestione dolor veram vocem elicere possit etiam ab inuito.* Rei, laxato equuleo, quaerebantur, ut est apud VALER. MAX. *De Patientia* L. III. 3. et QVINCTIL. *Declamat. ult.* Dolor enim saepe ad pertinaciam reos excitat, ut est apud AMMIAN. MARCELL. XVIII. *Quaquam curuus sub equuleo staret, pertinaci negabat instantia.* Mulierum maior est in perferendis tormentis constantia, maxime illarum, quae partum iam expertae sunt. Ita refert PLUTARCHVS L. *De Virtut. Mulier.* de ARETAPHILA quadam Φίλτρον ἐνεκα, quod venenum amatorium miscuisset, torturae subiecta: *διεφύλαττεν αὐτὴν ἀήττητον ἐν ταῖς ἀνάγκαις, se inuictam inter tormenta praestitit.* Varias torquendi rationes descripsit ANT. GALLONIUS ROM. *De SS. Martyrum cruciatibus* Libr. Paris. 1609. 4. et HIERON. MAGIVS *De Equuleo hactenus incognito.* 8. Habuit suos quaeuis aetas modos veritatem extorquendi, quo maius crimen et conuictio maior fuerit. Qui enim praefracti sunt negatores, conuicti tamen, ne impunes exeant, torturam loco poenae accipiunt. Imperatores ad Taurum praefectum rescripserunt: *Si conuictus fuerit, et ad proprium facinus detegentibus repugnauerit pernegando, sit equuleo deditus vngulisque sulcantibus latera.*

- g) SALVSTIVS *De Coniur. Catil.* c. 47. *Decreuit senatus, ut LENTVLVS, itemque ceteri, in libera custodia habeantur.* VENVLEIVS ff. *de Custodia reorum.* Reus confessus, donec de eo pronunciarctur, in publica vincula coniiciendus. Ad veritatis confessionem saepe squalor carceris sufficit, uti SCAEVOLA: *Reus ob solam confessionem coniici in vincula constituit.*

ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΙΑΣ ΤΗΡΑΡΙΑΕ
SPECIMEN III.

QVO
PROPHYLAXIS MORBORVM
SISTITVR.

Cum duplex sit medici officium, alterum, quod reipublicae caussa gerit, alterum, quod singulis praestat; illud tamen primarium censetur, quo valentium ac aegrotantium salutem curat ^{a)}. Sani-
D 2 tatis

a) Δύο είν τὰ πρῶτά τε καὶ μέγιστα μέρη τῆς τέχνης. Καλεῖται δὲ τὸ μὲν ἕτερον αὐτῶν ὑγιανόν, τὸ δὲ ἕτερον Θεραπευτικόν, ἔμπαλιν ἔχοντά πρὸς ἀλλήλια τὰς ἐνεργείας: εἶγε τῷ μὲν φυλάξαι, τῷ δὲ ἀλλοιωῖσαι πρόκειται τὴν περὶ τὸ σῶμα κατάστασιν. ἐπεὶ δὲ καὶ ἀξιώματι καὶ χρόνῳ πρότερόν ἐστι ὑγεία νόσος, καὶ οὕτως καὶ ἡμᾶς, ὅπως ἂν τις ταύτην φυλάξοιεν, ἐπισκέψαι πρότερον, ἐφεξῆς δὲ καὶ ὡς ἂν τις ἄριστα τὰς νόσους ἐξιώτο. Κοινὴ δὲ ἀμφοτέροις ὁδὸς τῆς ἐυρέσεως, ἡ γνώμη μὲν, ὅποια τις ἐστὶ διάθεσις τῆς σώματος, ἣν ὑγείαν ὀνομάζομεν. ἔ γάρ τοι ἔτε φυλάττειν αὐτὴν παρῆσαν, ἔτε ἀνακτᾶσαι διαφθερομένην, οἷον ἂν ὁ μὲν ἀγνοῶν τὸ παρὰ πᾶν.

Duae sunt primae et maximae partes artis. Vocatur altera quidem illarum HYGIENE, altera THERAPEVTICE, quae mutuas erga se inuicem habent facultates: Nam illi quidem seruare, huic autem mutare incumbit corporis constitutionem. Quia autem et dignitate, et tempore prior est sanitas morbo, oportet adeoque nos, qua ratione aliquis illam custodire possit, considerare primo, deinde etiam quomodo quis optime morbos sit expulsurus. Communis autem utrisque via, inueniendi (auxilia), si quis cognoscat, qualis sit illa corporis constitutio, quam sanitatem appellamus; Neque enim conseruare praesentem, nec recuperare amissam quis poterit, qui ignorat, qualia ante

tatis tuendae negotium, sit licet praestantior medicinae pars ^{b)}, attingere nunc nolo, cum illud a therapia alienum ^{c)} suis propriis limitibus circumscribatur. Cum autem Hygiene duplici sensu accipiatur,

ante fuerint omnia. GALEN. De Sanit. Tuend. I. i. p.

40. VI.

Τῆς περὶ τὸ σῶμα τῆ ἀνθρώπου τέχνης μιᾶς ἕσης, δύο αὐτῆς ἐστὶ τὰ πρῶτα καὶ μέγιστα μέρη, τὸ μὲν πρῶτον ὑγιανόν, τὸ δὲ ἕτερον θεραπευτικόν· ἐπεὶ δὲ καὶ τῷ ἀξιώματι καὶ τῷ χρόνῳ πρότερά ἐστι ὑγία νόσος, χρὴ δὴπε καὶ ἡμᾶς, ὅπως ἂν τις ταύτην φυλάσσειεν ἐσκέψασθαι πρότερον.

Quae ad corpus hominis attinet, arte vna existente, duae eius sunt primariae et maximae partes, prima Hygiene, altera Therapiae; cum autem et dignitate, et tempore prior sit fanitas morbo, oportet etiam nos, qua ratione quis eandem custodire possit, dispicere primum. AET. Tetrab. I. Serm. IV. Cap. I.

b) Τὸ δ' ὑγιανόν ἔ μόνον ὡς μέρος ἰατρικῆς, ἀλλὰ καὶ ὡς κάλλιον τῆς θεραπευτικῆς, προτάττεται αὐτῆ. πολὺ γὰρ ἄμεινον τῆ ἀπαλλαγῆς τῆς νόσου, τὸ μῆτε τὴν ἀρχὴν ἐλάσαι νοσήσαι, ὡσπερ καὶ κυβερνήτη ἀρετώτερον, τὸ πρὶν ἐς χαμῶνα ἐμπεσεῖν διαπεραιώσασθαι, ἢ χαμαδέντα καὶ κινδυνεύσαντα ἐκφυγεῖν.

Hygiene non tantum vt pars medicinae, sed etiam, vt pulchrior, ipsi therapiae praefertur. Multo enim melius, illo, quo quis morbum abigit, illud, non finire morborum fieri principium, vti et gubernatori praestabilius, ante quam in procellam incidit, ad portum deuehi, quam procellis exagitatam et pericula subeuntem vix effugere. GAL. *Introduct.* seu *Medicus* c. 8. p. 366. T. II.

c) Τὸ ὑγιαῖνον σῶμα ἐδὲν τῆς ἰατρικῆς δεῖται ἐδὲ ἀφελείας, ἱκανῶς γὰρ ἔχει, ὡσε ὑγιαίνων ἐδείξ ἰατρῷ φίλος.

Sanum corpus medicina haud eget, nec ministerio: bene enim sese habet, vt fanus nemo medicum amet.

PLATO in LYSIDE.

Οἱ ἐν τὰ σώματα ἔχοντες φαρμακένεδα, ἐργῶδες.

Qui corporibus bene se habent, pharmacis vti negotiosum. HIPPOCR. Aph. Sect. II. 37.

Τὲς ὑγιανῶς ἔχοντας τὰ σώματα ἐργῶδες καθάρειν.

Bene valentes ad corpus negotiosum nimis est purgare. AET. Tetrabibl. I. Serm. III. c. 23.

tur d), altero, quo absolutissimam sanitatem optimaе dietae legibus regit, altero, quo dubiam erigit, et morbos germinantes opprimit, oportet sane alteram hanc eius partem therapiae tribui, quandoquidem sola dieta ad morborum causas, in corpore iam praesentes et effectum suum proxime edituras, penitus subigendas haud sufficit, licet illa multum possit e). Proinde falcem in alienam mes-

D 3 ————— sem

d) Διαφέρεα δὲ ἐν τῷ ὑγιανῶ πάλιν, τὰ ἐν ὑγῆα διατηρῆσαι τὴ προφυλάξαι νόσους ἐπιβάσας, τὸ μὲν γὰρ διὰ τῆς συνήθους διαίτης περιγίνεται, — τὸ δὲ ἤδη δαίται θεραπευτικῶν βοηθημάτων εἰς τὸ ὑποκαταλαμβάνεσθαι καὶ προδιαλύσαι μέλασσαν συνίστασθαι νέσον. ὅσα γὰρ ἤδη γινόμενα πάθη ἰάται, τὰντα καὶ πρὶν ἢ γενέσθαι, κωλύει συστῆσαι.

Differt in sanitatis tuendae negotio iterum illud, quod hominem in sanitate conseruare dicitur, ab illo, quod est praecauere morbos imminentes. Illud enim per attemperatam dietam perficitur, hoc autem therapeuticis auxiliis indiget ad praeuertendum et mature soluendum, consistere volentem morbum. Quae enim iam factos morbos sanant, ea etiam, priusquam fiunt, impediunt, ne consistant. GAL. *Introductio* seu *Medicus*, cap. et pag. cit.

e) GALENVS, quod ad senectutem, nullo morbo oppressus, peruenerit, dietae beneficio factum esse praedicat:

Κατάγε τὴν τῶν παιδῶν ἡλικίαν καὶ πρὸς ἔτι τῶν ἐφήβων τε καὶ μηρακίων, ἐκ ὀλίγαις, εἰ δὲ μικραῖς ἐάλωμεν νόσοις, ἀλλὰ μετὰγε τὸ ἕκαστον ὄγδοον ἔτος ἀπὸ γενετῆς ἑμαυτὸν πάσας, ὡς ἐπὶ τις ὑγιανὴ τέχνη, τοῖς προσάγμασι αὐτῆς ἠκολούθησα παρ' ὅλον τὸν ἐξῆς βίον, ὡς μηκέτι νοσῆσαι νόσημα μηδὲν, ὅτι μὴ σπάνιον καὶ πυρετὸν ἐφήμερον.

Iuxta puerilem aetatem et prope pubertatis ac adolescentiae tempus non paucis, nec paruis capti fuimus morbis, sed post vigesimum octauum annum a natiuitate, mihi persuadens, esse aliquam artem sanitatis seruandae, illius praecepta secutus sum per omnem abinde vitam, vt nullo morbo vnquam laborarem, praeter tenuem quandam aliquoties ephemeram. *De Sanit. Tuend.* V. 1. p. 139. VI.

sem misisse haud videbor, si artem, quae sanitatem labantem erigit, et morbos in ortu suo suffocat, *prophylaxin* *) puta, meam fecero, quandoquidem illa circa hominem versatur, qui restituendus est, quique circa aliquam sanitatis particulam iam deficit, dum errores commisit, qui morbum inducere possunt ac solent, licet mutationem abinde factam nondum perceperit f). Veteres sane prophylacticam artis partem ab illa, quae sanitatem tuetur, separauerunt, eique dederunt hominem nondum aegrotantem, in quo tamen iam causae mor-

Πολλοὶ ἐθεσι μοχθηροῖς ἐντραφέντες ἀπολασσότερον ἢ ἀργότερον διατέμενοι, διαφθέρουσι φύσεως χρηστῆς, ὡσπερ ἂν πάλιν ἐνιοὶ βίῳ σώφροσι καὶ γυμνασίοις ἐνκαίροις ἐπανορθώσαντο τὰ ποτὶ ἀσῶν ἐλαττωμένων.

Multi moribus turpibus innutriti, liberalius aut segnus victitantes, corrumpunt naturas optimas, sicut iterum quidam vita sapiente et exercitiis opportunis correxerunt inulta eorum, quae infirmata erant. G. A. LENVS Ibid. L. II.

*) Hac morborum per victum et quae huc spectant, praeservatione maxime praestantia veterum medicorum cernitur. In praeceptis fere toti erant, in medicamentis parci aut nulli, eaque in re etiam nunc tanquam exempla considerandi, in quae intueatur optimus quisque iuuenis. Dum enim valetudinis aduersae causas declinant iubendo, quae fieri debebant in prospera valetudine, quae vitari, non poterant non nobilissimi et principes medici videri. G.

f) Ἦν ἂν ἐν πόσει καὶ προσφοραῖς ἢ τισὶ πόνοις καὶ ἀταξίαις ἐτέροις τυγχάνωμεν γεγονότες, τὸ δὲ σῶμα μηδεμίαν ὑποψίαν παρέχη, μηδὲ προκαίδησιν, ὁμοίως δὲ φυλάττεσθαι καὶ προκαταλαμβάνειν.

Si in potu et cibo, aut quibusdam laboribus, aut erroribus aliis lapsi fuerimus, corpus autem nullam suspicionem exhibeat, nec praesensum, nil minus cauere nos oportet et morbum praeuertere. PLVTARCH. Praec. Sanit. p. 129.

morbum facturae adsunt g). Licet enim actionum nulla haecenus subruta sit aut penitus euerfa, est tamen alicubi in humoribus ac solidis abscondita materies, quae magnos naturae motus proxime excitabit. Praeter sanitatem et morbum nihil eius, quod ad medicum attinet, quidem esse videbitur. Verum rationibus haud carere arbitror veteres, quando statum aliquem inter optimam sanitatem et morbos medium ^{h)}) nominant; id quod non vno sensu

D 4

intel-

g) Το προφυλακτικόν μέρος τῆς τέχνης, ὃ δὴ καὶ καλεῖται ἰδίως προφυλακτικόν. Ὅταν γάρ ἦτοί πληθὸς τι χυμῶν, ἢ φανερῆς ἢ ἑμφράξις ἢ φαρμακικὴ δύναμις ἐγγίνηται τῷ σώματι, κίνδυνός ἐστι νοσήσαι τὸν ἄνθρωπον. ἔνεστι γινώσκειν αὐτὰ διὰ τινῶν συμπτωμάτων, ἃ μέσα πῶς τῶνδε τοῖς υἰγιαίνεσι ὑπαρχόντων καὶ τῶν τοῖς νοσῶσι συμβαινόντων, ἔτω μὲν σμικρὰ ταῖς μεγάλαις καὶ ἀδενῆ ταῖς δυνάμεσι ὡς μηδέπω καλύεσθαι πρὸς αὐτῶν τὰς συνήδεις ἐκάστω πράξεις, ἔτω σμικρὰ ὡς μήπω τὸν ἄνθρωπον ἀναγκάζουσαι κλινῆσθαι γενέσθαι.

Prophylacticam artis partem proprie omnino appellant eam, quae cauere docet. Quando enim iam plenitudo factorum aut prauitas, aut infarctus, aut putrefaciendi vis infuerit corpori, periculum est, ne aegrotet homo. Licet intelligere ea per accidentia quaedam, quae media inter ea, quae sanis fiunt, aut aegrotis accidunt, ita quidem tenuia magnitudine, et imbecillia viribus, vt ne impediuntur quidem per illa consuetae unicuique actiones, sic parua, vt nondum homo cogatur lecto affixus fieri. GAL. *De Constit. Med.* c. 19. p. 195. II.

h) Τῶν σώματων τινὰ τὰ δ' υἰγιανὰ καὶ τὰ νοσῶδη, καὶ τὰ ἐδέτερα τετύχηκεν ὄντα.

Corporum quaedam, illa quidem sana, haec autem morbida, alia neutra vt sint, factum est. GAL. *De Arte Medica*, c. 1. p. 197. seq. II. *)

*) Veteres recte adhibuisse putandi sunt triplicem hominis statum, sanitatem et morbum, ac quendam quasi medium s. neutrum, i. e. sub quo homini liceat aliquantulum munia sua obire, integris actionibus potioribus, sed cum molestia quadam, et sub quo facilis ad morbos transitus est. v. GAL. *Definit. Hos vero hodie debiles nominamus. G.*

intellectum volunt. Cum ad sinceram integritatem virium animi et corporis exquisitissima ea omnia esse debeant, quae sanitatem faciunt ⁱ⁾, fuerunt GALENI tempore, qui intemeratam actionum integritatem vlli hominum tribui posse negarent ^{k)}. Corrumperimur a caussis domi et foris ^{l)}. Ipse aetatis progressus, nostraeque actiones nos destruunt ^{m)}. Noluit quidem GALENVS istam *ἀειπαθείαν*, largitur

i) Τὴν τοιαύτην κατάστασιν, ἐν ἣ ἢ μήτε ὀδυνώμεθα, μήτε ἐν ταῖς κατὰ τὸν βίον ἐνεργείαις ἐμποδιζόμεθα, καλεῖμεν ὑγίαν.

Illam constitutionem, qua nec dolemus, nec in actionibus, per vitam fieri consuetis, impedimur, vocamus sanitatem. GAL. *De Sanit. Tuend.* I. 5. p. 45. seq VI.

Τῶν ὀργανικῶν σωμάτων ὑγίαια ἐν διαπλάσει καὶ ἀριθμῷ καὶ πηλικότητι καὶ συνδέσει τῶν ὁμοιομερῶν συνίσταται.

Corporum organicorum sanitas, in situ, numero, qualitate et textura similiarium consistit. GALENVS ibid et eodem sermone nexu:

Ἡ τῶν ὁμοιομερῶν ἐνκρυσία καὶ διάπλασις καὶ θέσις ἀριθμὸς τε καὶ πηλικότης τῶν ἐνεργειῶν ἐστὶν αἰτία, καὶ ὡς ἐν πλάτει καὶ πᾶσι πάντα ἐστὶ καὶ ὡς κατ' ἕκαστον ἄνθρωπον ἴδια.

Similiarium aequalis miscela et conformatio, situs, numerus, qualitas facultatum, caussa est, tam vti haec omnia in genere accipiuntur, quam veluti unicuique homini sunt propria.

k) Τὰ σπέρματα πάσων τῶν νοσῶν ἐνυπάρχειν ἡμῖν φασὶν οἱ τὴν ἀειπαθείαν ἐσάγοντες, ἀλλὰ διὰ τὴν σμικρότητα τὴν αἰδησιαν ἡμῶν ἐκφύουσι αὐτὰ.

Semina omnium morborum inesse nobis perhibent, qui *ἀειπαθείαν* (perpetuum cum morbis conflictum in homine) introducunt, sed propter tenuitatem sensum nostrum subterfugere illa GAL. *De Sanit. Tuend.* I.

l) Ἐπεὶ δὲ διττὰ ἔχει τῆς φθορᾶς αἰτίας, τὰ μὲν ἐνδοθέν τε καὶ ἐξ αὐτῆ, τὰς δὲ ἐκ τῶν ἐνδοθέν προσπιπτάντων, ἀναγκαῖον, αὐτὸν δεῖδαι προνοίας ἐ μικρῶς.

Cum duplices sint corruptionis caussae, aliae intus et spontaneae, aliae ex rebus, quae foris accidunt, necessum est, (hominem) indigere non mediocri prouidentia. GAL. Ib

m) Φθαρόμεθα ἢ διὰ γήρωσ ἐπὶ θάνατον προϊόντος ἢ διὰ τὸ βῆν τὴν εἰσὶν, ἢ διὰ τῆς τῶν περιττωμάτων γενέσεως.

gitur tamen, vti etiam res ipsa est, propter virium tenuitatem esse plerosque, in quibus sanitati quidpiam decedit ⁿ). In eiusmodi statu versantur conualescentes ^o), quique iam confenescent, quibus ad optimam sanitatem ^p) ducendis singularem medicinae partem antiquitas fanciuit ^q). Sunt praeterea

D 25 **haud**

Consumpimur vel senectute, sensim ad mortem procedente, vel effluxu substantiae, vel excernendorum generatione. GAL. *ibid.*

n) Εἴη ἂν καὶ ὑγιανὴ συμμετρία διττὴ τις, ἢ μὲν γὰρ ἀκριβὴς τε καὶ ἀρίστη καὶ τελεία καὶ ἄκρα, ἢ δὲ ἀπολειπομένη μὲν ταύτης ἔ μὴν ἤδη γέ πω τοσάτω, ὡς λυπεῖσθαι τὸ ζῶον.

Erit ergo et sana constitutio duplex, alia quidem exquisita, et optima, et absoluta, et summa, alia autem ab hac quidem deficiens, non tamen eo vsque, vt triste fiat animal. GAL. *Ib.*

EX GALENO plurima habere AETIVM Tetrab. I. Serm. IV. c. 1. consona priori, haec docet sententia:

Λέγεται δὲ ὑγία διττῶς, ἢ μὲν ἀκριβὴς τε καὶ ἀρίστη καὶ τελεία καὶ ἄκρα, ἢ δὲ ἀπολειπομένη μὲν ταύτης, ἔ μὴν ἤδη γέ πω τοσάτον, ὡς τε καὶ νοσῆν τὸ ζῶον καὶ τῆς αὐτῆς ὑποβάσεως ἔ μικρὰ διαφορὰ ἐπὶ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον ἐν τοῖς σώμασιν ἐγγίνεται.

Dicitur autem sanitas duplici modo, alia quidem exquisita, et optima, et perfecta, et summa, alia autem ab hac quidem deficiens, non tamen eo vsque, vt laboret animal, et huius quidem declinationis (a statu perfecto) non parua differentia ad maius et minus corporibus innascitur.

o) Λόγος πρὸς τὰς ἐκ τῶν νοσημάτων ἀναλαμβάνοντας, ἐφ' ὧν ἔτε αἴτιον ἔδεν ἐστὶ παρα φύσιν, ἔτε διάθεσις, ἰχνοῦτης δὲ μόνῃ μετὰ δυνάμειος ἀδενῆς.

Cura eorum, qui ex morbis conualescent, in quibus nec caussae quidpiam est praeter naturam, nec dispositio, sed tenuitas sola cum virium imbecillitate. GALENVS *De Constitut. Medicinac* Cap. 19. p. 195. II.

p) Τὸ ἀναληπτικὸν μέρος τῆς τέχνης.

Eam artis partem, quae conualescentes novis viribus implet. GAL. *ibid.*

q) Τοῖς παρακινῶσιν, illis, qui a vigore aetatis iam deflectunt, peculiaris ad prophylacticam referenda medicinae pars dedica-

haud pauci, qui per naturam infirmi *) aliqua parte in actionum exercitio delinquant, nec ea, quae absolutissimam sanitatem decet, constantia easdem celebrant, licet fanis interesse haud dum desinant, propterea quod saltim in similaribus minimisque corporis elementis insit morbi leue rudimentum, quod etiam circa organa virtuti debitae nonnihil deficit. Ante enim, quam ad sensum facultas laesa esset, morbum appellare statum hominis debilem, anti-
quitas

dedicata fuit, quam τὴν γεροκομικὴν, *artem, quae senescen-
 tibus fomenta parat*, vocauit GALENVS; de qua suo or-
 dine seorsim scribam. Huius disciplinae scopus est τὸ
 μὴ ταχύγηρὸν γενέσθαι, *non cito consensescere*. GALENVS
*De Sanit. Tuend. I. **)

*) Nec in hoc nostris inferiores sunt veteres, quippe diferte ac diligenter regulas docent, quibus cum conualescentes tuto ac sine offensa peruenire possint ad perfectam sanitatem, tum maxime senes prospere viuere. v. Gal. l. c. et maxime seriores Graecos, qui vltorius progressi in finiendis praeceptis sunt. Et si dicam, quod sentio, hic longe antistant illi nostris hominibus. Diaetetice enim rarissime in academiis traditur, cum tamen nulla pars medicinae magis sit scitu necessaria ad valitudinis vtriusque integritatem, et in libris practicis fere aut negligitur, aut oscitanter ac ieiune memoratur, quasi verò omnis medici vis re medicamentaria contineatur, neque multi magni morbi, teste CELSO, *abstinentia et quiete curentur*, immò vero et praecaveantur. Medicamentis saepe nihil proficitur, multum victu; quod si secum reputarent medentes, imitarentur veteres, non riderent; hoc enim hominem leuem, illiberalem ac plebeium denotat. G.

†) Τὰς δὲ διὰ φυσικὴν ἀδύναμιν ἢ τῆ τῶ σώματος ἄπαντος ἢ μορίων τινῶν ἐτοιμῶς βλαπτομένους εἰς τὴν προφυλακτικὴν ἀγωγὴν ἀξιῶμεν ἔλκεσθαι.

Illos autem, qui propter naturalem infirmitatem, aut ea, quae ad corpus totum, aut quasdam partes redit, debilitate, pro suo quilibet modo, laesi sunt, in prophylacticam tractationem putamus trahi. GALENVS
 lb. L. VI. 2. p. 166. VI.

quitas noluit *). Medius ille hominis status, quo nec multum a sanitate abest, nec ad morbum attinet, vario modo contingere potest. Multi a natiuitate languent, et morbidam vitam trahunt †); alii a vitae genere, quod sibi seiegerunt, sanitatem semper afflictam et in decliui positam habent †). His ipsa sanitas nocet, vt propter plenitudinem, dum illa cordi obluatur, salui diu esse nequeant †); alii

dispo-

-s) Τῆς ἀρίστης κατασκευῆς καὶ διαγνωστικῆς σημεῖα ταῦτά ἐστι, κατὰ τὰς ἐνεργείας ἢ τελειότης, ἣν καὶ ἀρετὴν ὀνομάζομεν — τῶν δ' ἀπολειπομένων μὲν αὐτῆς ὑγιεινῶν δ' ἔτι, τὰ μὲν ἐν τῇ τῶν ὁμοιομερῶν ἐσφαλταί κρᾶσει μικρὸν τι σφάλμα, τὰ δὲ ἐν τῇ τῶν ὁργανικῶν μικρὸν τι πανταῦθα — ὅσοι δ' ἀμφοῖν (τῆς ὑγιεινῆς καὶ τῆς νοσηρῆς διαφέσεως) διακριτικὸς ἢ τῆς ἐνεργείας ἀιδητῆ βλαβή.

Optimae constitutionis distinctiua signa sunt, actionum perfectio, quam etiam virtutem appellamus, illis autem, qui ab illa quidem deficiunt, sani tamen adhuc sunt, partim in simularium miscela paruus error commissus est, partim in organicarum paruus aliquis itidem, terminus autem vtriusque (et sanae et morbidae constitutionis,) distinctiuus, est actionis sensibilis laesio.

GAL. De Const. Medica c. 8.

t) Νοσῶδες δὲ ἐστὶ ἀπλῶς σῶμα τὸ ἐκ γενετῆς ἢ τοὶ δύσκρατον τοῖς ὁμοιομερῆσιν ἢ ἀσύμμετρον τοῖς ὁργανικοῖς — ὅτιπερ ἂν ἐν ἀπάσαις ταῖς ἡλικίαις διαμένει τοῖστον, τὸ δ' ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ καὶ μεταβολὰς τινὰς λαμβάνον.

Morbidum simpliciter corpus est, quod a natiuitate iam male mixtum in simularibus, aut male conformatum in organicis; Aliud quidem vel omnibus aetatibus tale manet, aliud autem, fere semper, aliud autem mutationes patitur. GALENVS ibid.

u) Ὅσοι καὶ φύσει ξηρότεροι, καὶ μάλιστα εἰ σὺν τάτῳ θερμοὶ τὴν κρᾶσιν ἔεν, εἰδοντό τε βίον ἐν πόνοις, καὶ ἀγρυπνίαις, καὶ φροντίσι, καὶ διαίτῃ λεπτῇ, τέτοις ἄωθεν εἰσβάλλειν ἐκτικὸς πυρετός.

Qui, natura sicciores, maxime si cum hoc mixtura calidi fuerint, vitam transigunt inter labores, vigiliis et curas, et victum tenuem, his solet imminere hectica febris. GALEN. De Different. Februum, I. 12. pag. 124. VII.

x) Ἄι ἐπ' ἀκρον εὐεξία σφαλερὰ, ἣν ἐν τῷ ἐσχάτῳ ἔωσιν εἰ γὰρ δύνανται μένειν ἐν τῷ αὐτέῳ. Qui

dispositiones ad morbos clam enutriunt, et veluti morborum femina in sinu latentia ferunt γ). Non enim omnes morbi derepente irruunt. Resistit vitae vis, nec superari sese ac opprimi patitur, donec coaceruata sensim materies actionem laedat aut auferat, quo morbus dici possit ζ): Videas etiam, qui inter curas et sollicitudines et morborum, quos sibi imminere putant, suspiciones tristissimam languidamque vitam ducunt, animo magis, quam corpore afflicti α). Ancipitem hanc vitae humanae conditio-

Qui ad summum iuerunt boni habitus, difficiles, si in extremo fuerint; nam nequeunt manere in eodem. HIPPOCR. Aph. Sect. I. 3. p. 68. I.

Περιττωματικά και πληθωρικά σώματα.

Abundantia superfluitatibus et plethorica corpora.

GAL. De Diff. Febr. II.

Πληθωρική διάθεσις διὰ τὸ τῆς διαίτης πλημμυρῆς.

Plethorica dispositio propter luxuriam in diaeta. ib.

γ) Τὰ τῶν νοσημάτων ἐκ ἐν δυσόπτῳ κείμενα ἔ πολλα, τὰ δ' ἐκ ἐν εὐδήλῳ πολλα ἔσι.

Morborum illi, qui non in obscuro positi, non multi, eorum autem, qui non in propatulo, multi sunt.

HIPPOCR. De Art. §. 16. p. 9. I.

ζ) ἔ γὰρ εὐθέως αἱ νέσοι τοῖσιν ἀνθρώποις προσγίνονται, ἀλλὰ κατὰ μικρὸν ζυλλεγόμενα ἀδρόως ἐκφαίνονται. πρὶν ἐν κρατέεσθαι ἐν τῷ ἀνθρώπῳ τὸ ὑγιανὲς ὑπὸ τῆ νοσερῆ, χρη ταῦτα καθιστάται ἐς τὴν ὑγίην.

Non enim celeriter morbi hominibus eueniunt, sed ex minimo collecti, simul apparent. Ante ergo, quam superetur in homine sanum a morbido, oportet ista restitui in sanitatem. HIPPOCR. De Diaet. I. 3. p. 182. I.

α) Ἡ μὲν ἐν ἀκριβῆς σφόδρα καὶ δι' ὄνουχος λεγομένη διαίτα, τότε τὸ σῶμα κομιδῇ ψοφωδέες παρέχεται καὶ σφαλερὸν, αὐτῆς δὲ τῆς ψυχῆς τὸ γαῦρον κωλύει.

Exquisita nimis et ad vnguem dicta diaeta corpus quidem iugiter turbulentum reddit et difficile, ipsius autem animae luminosum illud cohibet. PLUTARCH. Praecept. Sanit. p. 128.

Ουδένα γὰρ τῶν ἀμερπτον ἐχόντων τὴν τῆ σώματος ἔξιν ἔτ' ἐξῆμεν φάρμακα πίναν ἔτε λεπτυνέση διαίτα χρῆσθαι.

Nemi-

ditionem curat *prophylaxis* b), quae est morborum futurorum prouidentia; in caussarum, quae illos facere possunt; cognitione, et via errores, quantum fieri potest, ocyus corrigendi et dubiam sanitatem restituendi consistens. c) Illius terminos et confinia, quibus alias artis disciplinas attingit; ita posuit GALENVS, vt *phylaxin* sanitati, *prophylaxin* morbis nascentibus, *therapiam* iam factis tribui arbitretur.

Neminem ergo eorum, qui inculpatum corporis statum habent, opus habere putamus, vt pharmaca bibat, et extenuante diaeta fruatur. GALEN. *De Sanit. Tuend.* VI.

b) Τό τοι προφυλακτικόν ὀνομαζόμενον μέρος τῆς ἰητρικῆς τῶν σωμάτων μεταξύ τῶν τε ἀκριβῶς ὑγιαίνοντων καὶ τῶν ἤδη νοσούντων διακαμένων προνοῖται.

Prophylactica ergo dicta medicinae pars corporibus, inter perfecte sana et iam aegrota positis, prospicit. GAL. Ib. *)

*) Ex his et insequentibus patet, quousque procefferint boni veteres. Quid enim istis placitis vel additum, vel demtum sit recentiorum diligentia, equidem prorsus non video: Id vero perlubenter profiteor, hac via se ostendisse viros magnos et artis suae gnaros, quia, experientia magistra et teste, is demum bonus medicus est, qui morbos futuros ac imminentes dudum praeuidet, antequam incidunt, et praesidia adfert. Qua de re quasi parentem ac praesidem venerati sunt diuinum HIPPOCRATEM omnes omnium seculorum prudentiores medici, neque vnquam eos imitationis poenituit. G.

c) Χρὴ προμυθεῖσθαι, πρὶν ἂν ἐς τὰς νόσους ἀφικνέωνται.

Oportet praemeditari, antequam ad morbos progrediantur. HIPPOCR. *De Diet. Sal.* III. §. 21. p. 254.

Χρὴ πρῶτόν μιν ἐπίσταναι τὰς αἰτίας, ἐφεξῆς δὲ περᾶσαι μήτε περιπίπτειν αὐταῖς, εἰ δὲ καὶ περιπέσοιμεν ποτὲ, διὰ ταχέως ἐπανορθῆσαι τὰ σφάλματα περᾶσαι, τὸ μὲν δὴ μὴ περιπίπτειν ἐκ τῆς γινώσκαι, πότερον αὐτάρκης ἀποκρίνεται, τὸ δὲ ἐπανορθῆσαι μεθόδε τῶς προσδεῖ.

Oportet primum quidem nosse caussas, exinde tentare, ne in illas incidamus; Quodsi inciderimus aliquando,

tur ^d). Duplici sensu, quantum ad res, in quibus versatur, *prophylaxin* istam capi intelligo, altero, quo magistratum et medicorum officium, morbos, qui in vulgus grassantur, praevidendi arcendique significat ^e), altero, quo ad singulorum aegritudines refertur. Duae autem sunt nobilissimae istius disciplinae partes, altera, quae morbos imminentes, iam nascentes aut incipientes praespicit, *prognostica*, altera, quae morbos vel diaeta, vel pharmacis opprimit, *therapia prophylactica* ^f). Illa pars, quae prospicit, non tam ad medicos, quam ad omnes et singulos pertinet, quorum interest per signa ex tranquillitatis laesae sensu desumpta, minimum

quando, celeriter restitui errores tentandum. Illud autem, ne incidamus, ex cognitione, vtrum quid sufficienter secretum sit, illud autem, vt restituamur, methodi cuiusdam indiget. GAL. lb. L. I.

d) Προσῆκα καὶ τὰς ὑποσυρομένους εἰς τὰ νοσήματα προφυλάττειν τὰς νόσους, ἐπεὶ δὲ τὰς ἀμέμπτως ὑγιαίνοντας ἐν τέτῳ φυλάττειν.

Conuenit et illos, qui lente trahuntur in morbos, *praeseruari*; illos autem, qui inculpate valent, in hoc statu *seruari*. De Const. Med. cap. 18. p. 193. II.

Ἄσα νοσήματα φανερώς εἰσὶν, ἐκπέπτωκεν ὑγιεινῆς πραγματείας.

Qui morbi aperti sunt, excidunt arte sanitatem curandi. GALEN. De Sanit. Tuend. VI.

e) Ἡ τῶν κωλυθέντων ἀλῶναί τοῖς ἐπιδημίαις καὶ λοιμώδεσι νοσήμασι διάθεσι: εἰς σκοπὸς ἐπὶ πάντων κοινὸς, ἀπέριττον ὅτι μάλιστα καὶ ἔυπνοον εἶναι τὸ σῶμα.

Illud, quod ad prohibendos, ne capiantur epidemicis et contagiosis morbis, pertinet regimen. Vnus (eius) finis omnibus communis, a superfluitatibus vacuum, quantum fieri potest, et transpirabile corpus seruare. GALEN. De Loc. Affect. c. 5.

f) Προγινώσκων τὸ μέλλον εἶσεδει, θεραπεύειν δὲ προσηκόντως τὸ γινόμενον ἤδη πάθος.

Praenoscere, qui futurus est, morbum, curare autem conuenienter iam fientem aegritudinem. GALEN. lb. Libr. I.

mum etiam non negligere, quod sanitati decedit. Multi sane, illarum in corpore sensationum parum curiosi, quas propathias seu *morborum nuntios* appellat PLVTARCHVS, huius negligentiae suae poenas summo saepe vitae periculo luunt, dum illis idem euenit, quod nautis signorum incuriis, quae tempestates praedicunt, vt, cum potuissent in portum reuerti, mare procellis turbidum nauigant 3). Pau-

cissi-

g) Ὅσπερ γὰρ ἀμέλει πλείοντες ἐνιοὶ χειμῶνος ὄντος αἰδῶνται ἐπ' αὐτῆς διατρέβειν, ἔτα ἀναχθέντες αἰχίσι ἀνάκεινται βῶντες καὶ ναυτιῶντες, ἔτως ἐν ἰποψίᾳ καὶ προπαθείᾳ σώματος, ἀγενεὶς ἠγόμενοι μίαν ἡμέραν ἐν κλίνῃ διάγειν, καὶ μὴ παρατιδέειν τράπεζαν αἰχίσι πολλὰς ἡμέρας κείνται.

Veluti enim nauigantes quidam, tempestate existente, turpe putant ad litus commorari, hinc in mare prouecti turpiter decumbunt, queruli et nauseabundi; ita in prouidentia et futurorum corporis morborum praenotione ignobile putantes, vnum diem in lecto transigere, nec mensam sterni, turpiter per multos dies iacent. PLVTARCH. Praec. Sanit. p. 128.

DIOCLES in Epist. ad ANTIGONVM regem, libro PAVLLI I. subnexa, ita habet:

Οὔτε γὰρ χειμῶν ἐν τῷ ἔρανῳ συσαίη ποτέ, μὴ ἔχῃ σημεῖα τινὸς προγενομένης, ὅσπερ παρακολοιδῶσι οἱ ναυτικοὶ καὶ οἱ πολὺπειροὶ τῶν ἀνθρώπων, ἔτε πάδος ἐν ἀνθρώπῳ φύσει συσαίη ποτέ, μὴ ἔχῃ σημεῖα τινὸς προγενομένης.

Non enim tempestas in caelo orietur vnquam, nisi signis quibusdam ante euenientibus, quibus obsequiosi sint nautae alique experti homines, nec morbus in homine natura consistit vnquam, nullo signo praeexistente.

Et PLVTARCHVS Praec. Sanit. p. 129.

Ἀτοπὸν ἐστὶ κοράκιον μὲν λαρυγγισμοῖς καὶ κλωσμοῖς ἀλεκτορίδων ἐπιμελῶς προσέχειν σημεῖα ποικιμένοις πνευμάτων καὶ ὄμβρων, τὰ δὲ τῆς σώματος κινήματα, καὶ σάλεις, καὶ προπαθείας, μὴ προλαμβάνειν, μηδὲ προφυλάττειν, μηδὲ ἔχειν σημεῖα χειμῶνος ἐν ἑαυτῷ γενησομένης καὶ μέλλοντος.

Absurdum est graculorum quidem crocicationi et cantibus gallorum curiosius animum aduertere, signa facientibus ventorum et imbrium; at absurdum est, corporis motus et tumultus, et propathias, non praenoscere et praecauere, nec habere signa tempestatis in se ipso futurae et iam imminuentis.

ciffimæ sane morborum cauffae ita feriantur, vt, cum femel in corpore natae vel introductae fuerunt, aliquam actionem quodammodo haud laedant, sed plerique morbi suos veluti nuntios mittunt, dum homini varia secus fiunt, quam fieri oportet ^{b)}. Signorum istorum, quae flaccidam sanitatem indicant, et ad quaerenda mature consilia, quibus morbo nascenti obuiam iri possit, vel aegrum ipsum, vel medicum excitant, duo potissimum sunt fontes, alter, qui ex mutatis actionum conditionibus. alter, qui ex caussarum, quae laesurae sunt propediem, licet nondum laeserint, praesentia suspicionem proximi mali suggerit. Quod ad *actiones* attinet, tam ad mentem, quam ad corpus respiciendum est, vt praesentiat aliquis, sibi morbum imminere. Enim vero quid meis super hoc argumento verbis opus est, cum limpidissimae antiquorum sententiae allegari possint. ⁱ⁾? Praeterea caussae, dum praesentiam suam

h) Προφυλακτέον ἐν ταῖς προκαθείαις καὶ προκαθήσειν. ἔ γάρ ἅπασαι κατὰ τὸν Ἡσιόδον ἐπιφοιτῶσιν αἱ νόσοι

Σιγᾶ, ἐπεὶ Φωνὴν ἐξείλετο μητίετα Ζεὺς,
αἰὶν' αἰ πλείους καθάπερ προαγγέλες καὶ προδρόμες, καὶ κήρυκας ἔχουσιν ἀπειθείας καὶ δισκηνησίας.

Curae priores esse debent in signis morbos anteuertentibus. Non enim omnes iuxta HESIODVM inuadunt morbi

Tacentes, quia vocem abstulit sapiens Iupiter, sed plurimi veluti nuntios, et praecursores, et praecoces habent, indigestiones et languores in motu. PLUTARCH. L. cit. p. 127.

i) Ἦδη δὲ καὶ τὰ τῆς ψυχῆς κινήματα, τὸ σῶμα μηνύει πρὸς νόσον ἀσφαλῶς ἔχειν. ἄλογοι γὰρ ἴχουσιν ἀδύμια καὶ φόβοι, πολλάκις ὑπ' ἄδενός φανερᾶ τὰς ἐλπίδας ἀφνω κατασβεννύσασαι. γίνονται δὲ καὶ ταῖς ὀργαῖς ἐπίχολοι καὶ ὄξεῖς, καὶ μικρόλυποι, καὶ δακρυβρόοι καὶ ἀδημονῆσι. διότι δεῖ σκοπεῖν οἷς ἂν ταῦτα συμπίπτει, καὶ μνημονεύειν, ἂν μηδὲν ἢ πνευματικὸν, ὅτι σωματικὸν ἐστὶν αἴτιον.

suam effectibus arguunt, in declinui positam esse ho-
minis

Iam autem et animae motus corpus indicant ad mor-
bos se male habere. Sinē enim ratione inuadunt deie-
ctiones animi et timores, sine vlla apparente caussa fi-
duciam subito extinguentes. Fiunt etiam, quantum
ad iras, biliosi et feruidi, et animo delinquant, et illa-
crumant, et desperant. Quare oportet dispicere, qui-
bus haec fiunt, et reminisci, cum nihil adfit in spiritu,
corpoream caussam esse debere. PLVTARCH. *ibid.*

p. 129. Οὐ περὶ τροφήν μόνον, ἀλλὰ καὶ γυμνάσια δεῖ φυλάττειν τὸ σῶμα,
μηδὲ παρὰ τὸ εὐδαιμόνως ἀπτήται τῶν ὀνηρῶς καὶ ἀπροσδύμων, ἢ
πάλιν διψῶδες ἐστὶ καὶ πειναλέον, ἔχῃ ὡς πέφυκε, ἀλλὰ καὶ τῶν
ὑπνῶν τὸ μὴ συνεχῆς, μηδὲ λείον, ἀλλὰ ἀνωμαλίας ἔχον καὶ
διασπασμῶδες, εὐλαβεῖσθαι.

Non circa victum tantum aut exercitia oportet ob-
feruare corpus, vtrum praeter solitum non afficiatur
ab his languide, nec hilariter, vtrum iterum sitibun-
dum fit et potus auidum, non vti a natura inest, hinc
et illud, quod in somnis est, non continuum, nec leue,
sed irregulares motus habens, et pauores, probe con-
siderandum est. PLVTARCH. *ibid.* p. 129.

Ἀνορεξία, ἀρεξίς ἐπιτεταμένη, ἀμφω γίνεται τῷ σώματι
μηδὲ ἰκανῶς ὑγιαίνοντος, ὡς πέραν καὶ ἀδίφες παρὰ λόγον ἢ διψῶ-
δες ἢ δακνομένους τὸν σῶμαχον ἢ τὴν κοιλίην ἢ κοπῶδες ἑαυτὰς
αἰδιόνησαι. τοιοῦτος γὰρ τις ὁ τύπος ἐστὶ τῶν συμβαινόντων τοῖς
ὑποφερομένοις εἰς νῆσον.

Inappetentia, appetitus auctus, vtrumque fiunt cor-
pore haud exquisite valente, vti etiam praeter ratio-
nem haud sitire, aut sitibundos esse, aut ventriculo
admorfos vel ventre, vel languidos semet ipsos sentire.
Hoc enim signum est eorum, quae accidunt ad mor-
bum inclinantibus. GAL. *Const. Medic.* c. 19.

Βάρος ἦτοι κατὰ ὑποχόνδριον, ἢ ἀλλότι μέρος ἢ σπλάχνον,
ἔχῃ ἰκανὸν ἀποσῆσαι τῶν συνήθων, ἢ ὄγκος τῷ σώματι ἢ ἰχνό-
της ἢ ἀχροία ἢ ὁ πρὸς τὰς κινήσεις ὄγκος ἢ ὑπνώδης διάθεσις ἢ
ἀγρυπνία.

Similiter grauus dolor ad hypochondrium, aut ca-
put, aut aliam partem, aut viscus non valens sufficien-
ter proiicere consueta, corporis tumor, aut extenua-
tio, aut decoloratio, aut ad motus tarditas, aut somno-
lenta dispositio, aut vigiliae. GAL. *Ib. cap.* 19.

minis sanitatem, diserte loquuntur, ut excusandi non sint, qui corpora sua negligentius curant, et praeposteram aliquam fortitudinem in ferendis malis simulant, cum natura ipsa loquatur, et maturum auxilium postulet. Vix humor acer, amarus, acidus, ventriculo inesse coepit, quam tristis sensio oborta auxilium flagitat, grauioris mali auertendi causa^k). Est aliquid in homine, venae sectionibus adueto, quod illum, sensu plenitudinis oborto, ad celebrandam venae sectionem excitat, quod GALENO. L. De Plenitudine; ἀνάμνησις, κενώσεως, reminiscentia euacuationis, dicitur, ut alia, quibus causae morborum praesentes sese manifestare solent, documenta nunc reticeam. Sunt haud pauci, qui naturae omne id, quod in morbis minimum est, relinquendum esse statuunt^l), dum ipsi, otiosi spectatores,

k) Όταν πικρότης τις ἀποχυθῆ, ἢν δὴ χολὴν ζανθὴν καλέομεν, οἷα ὄσαι καὶ κᾶυμα, καὶ ἀδυναμίαι κατέχουσιν; ἀπαλασσόμενοι δὲ τὰτέξ ἐπίοτε, καὶ καθαιρόμενοι ἢ αὐτόματα, ἢ ὑπὸ φαρμάκων, ἢ ἐν καιρῷ τι αὐτέων γένηται, φανερώς καὶ τῶν πόνων, καὶ τῆς δέρμης ἀπαλασσόντας — οἷσι μὲν ὕψιπτες προσίσανται δοιμίαι τε καὶ ἰώδεις, οἷα λύσσαί καὶ δῆξιες σπλάγχων, καὶ θωρηκός, καὶ ἀπορίη; ἔ πάντοτε τὰτέξ πρότερον, πρὶν ἀποκαθαρθῆ.

Si amaritudo quaedam effusa est, quam bilem flauam appellamus, quales angustiae, et ardor, et debilitates eueniunt? Liberati autem abinde et purgati vel sponte, vel a pharmaco, si tempestiue tale quid fiat, manifeste et a doloribus, et a calore liberantur. — Et quibus acores praesto sunt et acrimonia, et biliositates, quales contorsiones et morsificationes intestinorum et thoracis, et defectio animi? Nec quidquam horum prius cessat, quam purgatum sit: HIPPOCR. De Vet. Medic. §. 34. p. 33. I.

l) Αὐτῷ ἑαυτῷ πάντ' ἐξευρίσκει τὸ ὑγιανόν σώμα ταῖς τῆς φύσεως ὁρμαῖς ἐπιτροπόμενον καὶ μάλιτα ἢ καλῶς εἶη τὰ τῆς ψυχῆς αὐτῷ πεκαυμένα.

Sibi ipsi omnia inuenit sanum corpus naturae viribus compulsum, maxime autem, si bene sese habeant ea, quae

tores, tantum negotium, quod curiosius tractandum erat, caeco casui relinquunt. Tentat quidem vitae vis, quam *naturam* appellamus, suisque viribus adaequat et corrigit humores, si quos conciliare et nutritioni aptos, postquam degenerauerant a bona indole, efficere potest, alios morborum euitandorum causa reiecit^m), verum, nisi ars illi in subsidium eat, metus omnino est, ne propter viarum angustiam et excernendorum obstinatam tenacitatem succumbat robur vitale, et corpus in perniciem ruat, veluti insufficientes istos naturae conatus GALENVS erudite admodum et recentium au-

E 2 ctorum

quae menti per doctrinam fuerunt indita. GAL. *De Sanit. Tuend.* V. *

*) Quidam veterum medicorum, maxime GALENVS, nimis laudant naturam, tanquam solam omnia molientem, otioso etiam si medico, et hinc materiam risus dederunt criticatris ac tonsoribus, quasi illi iusserint, medicum nihil profus facere, nihil tentare. In quo boni viri, qui, monumentis veterum ne inspectis quidem, nedum lectis, praeclari iudices in domo quasi aliena videri volunt, vehementer falluntur. Naturam si nosset, quacum consenuerunt veteres, aliter sentirent ac iudicarent. Iubent illi naturam inspicere, i. e. vt recte HEBENSTREITIVS, vim vitae et conjunctionum omnium actionum, nec non vim morbi, et tunc demum videre, quid factu opus sit. Si illa hac superior est, quid opus est medicamentorum farragine? Committe omne negotium naturae; Euadet aeger. Sin vero metus, ne aeger succumbat, succurrendum est illi. Rationem habeas febris ac symptomatum. Felix eris medicus, etiam si cunctator. In quo quid insit ridiculi vel falsi, equidem profus ignoro. Nam otiosum medicum tunc voluerunt, dum praestat quiescere, quam agere. G.

m) Αιμορροΐδας ἔχοντες ἔτε πλευρίτιδι; ἔτε περιπνευμονίῃ ἀλίσκονται.

Qui haemorrhoidas habent, nec pleuritide, nec peripneumonia capiuntur. HIPPOCR. *De Humor.* §. III. p.

etorum loquendi moribus conuenienter exposuit ⁿ). Quapropter viribus naturae confidendum vnice haud est, nec negligenter curanda sanitas, quod multi faciunt, dum vel negotiosam vitam, cur ad minimos motus animum aduertere nequeant, praetextunt ^o), vel magna temeritate, inconsultis medicis, sibi ipsis, auertendi morbi caussa, medicinam parant, et ignorantia eorum, quae facienda sunt, vti est apud ACTVARIVM ^p), salutem pessumdant, et

n) Παράται ἡ φύσις ἑαυταῖς χρωμένη δυνάμεσι, ὁμοῖν μὲν τοῖς τρεφόμενοις ὅσον ἂν ἐγχορεῖ γενέσθαι χρῆσον, ἐκκρίνων δὲ τὸ μὴ τοῖσταν ἦν δὲ ποτὲ διὰ πᾶχος ἢ πλήθος ἢ γλιχορότητα τῆ περιττώματος ἢ τινὰ σέγνωσιν τῶν ὁδῶν, ἀδυνατήσαι πᾶν ἐκκρίνασθαι τὸ μοχθηρὸν, ἀναγκαῖον αὐτῷ χρονίζοντι κατὰ τὸ τῆ ζωῆ σῶμα διαφθεράσθαι.

Tentat natura semper propriis vsa viribus, adaequans quidem nutriendis; quidquid adhuc infuerit optimi, eiiciens autem, quod tale haud fuerit; Si autem propter crassitiem, aut copiam, aut tenacitatem excrementitii, aut angustiam viarum; haud poterit omne eiicere turbidum; necessarium; hoc moram neccente in animali corpore, corruptelam fieri. GAL. De Diff. Febr. II. pag. 332.

o) Talis excusatio est apud GALENVM De Sanit. Tuend. II.

Προσῆκα ἢ τῆς ὑγιεινῆς πραγμάτων μόνω ἀσχολοῦνται τῇ τῆ σώματος ἐπιμελείᾳ, τὰ δ' ἄλλα πάρεργα τετεμενῶ. —

Conuenit hygienes exercitium vni, cui tempus vacat, quod corporis curae impendere possit, et qui reliqua negotia inter secundarias operas ponit.

Et L. VI. Πράττοντι δὲ ἀνθρώπων τὰ πολιτικὰ καὶ πολλαῖς ἀσχολαῖς δαλέοντι κάλλιον ἐστὶ μὴ ἐπιχειρεῖν.

Homini autem, negotia publica curanti, et multis officiis seruienti, fatius est, nil suscipere.

p) Τὴν αὐτῶν ὑγίαιαν ἀπολλύντες — ἀπεψίας καὶ ἐμφράξεις, καὶ ταῖς ἀλόγοις κενώσεσι — βουθητέον τέτοις τῷ λόγῳ, ὡς μὴ τύχοιεν ἀγνοία τῆ δέοντος ἀπολέσαντες τὸ πᾶν τῆς ὑγιείας καὶ μείζουσιν ἑαυτὰς ἐμβάλωσι πράγμασι.

Sanitatem propriam corrumpentes indigestionibus, et infarctibus, et euacuationibus sine ratione susceptis; his

et maxima sibi propter suam inscitiam negotia faciunt. Quamvis autem sapientissimi medicorum *prophylaxin morborum* paucissimis et fere duobus his, ABSTINENTIA et QUIETE⁹), complectantur; Attamen cum efficaciore medicina et exquisitiore victus regimine ad opprimendos mature morbos opus sit, operae pretium omnino est, leges certas, iuxta quas in isthoc negotio gerendo procedendum sit, stabilire. Neminem enim, nisi artis principiis im-

E 3

butus

his subueniendum est consilio, ne ignorantia eius, quod fieri oportet, evertant penitus sanitatem, et maioribus sese implicent negotiis. ACTVAR. *De Spirit. Animal.* II. II. p. 108. ed. Fischer.

Τὰ τῷ ὠφελᾶσαι καὶ τὰ τῷ βεβλάφθαι ὠρισμένα ἐ πᾶς ἰκανὸς γνῶναι.

Ea, quae iuuando, et ea, quae nocendo definiuntur, non quilibet idoneus scire. HIPPOCR. *De Arte*, §. 6. pag. 4.

9) Φυλαττομένων ἡμῶν πᾶσαν ὑπερβολὴν, εἰ δὲ ποθ' ἀμαρτηθεῖ καθ' ὅτιεν ἐπανορθέντων τὸ σφάλμα.

Cauendum ab omni excessu; Si autem quid peccatum fuerit in vnaquaque re, corrigendus error. GAL. *De Sanit. Tuend.*

Πόντοι, σίτοι, ποτά, ὕπνοι, ἀφροδίσια, πάντα μέτρια.

Labores, cibi, potus, fomni, res venerea, omnia modica. GALEN. *Ib. L. II.*

"Αριστα λέλεκται τροφῆς ἀκορίην, καὶ πόνων ἀοκνήν ὑγιανότατα εἶναι.

Recte dictum est, victus parsimoniam, laborem non citra defatigationem, sanissima esse. PLUTARCH. *Praec. Sanit.* p. 129.

Ἐγκράτεια καὶ δίαιτον ὑπὲρ ὑγείας.

Continentia optimum in sanitatis negotio. PLUTARCHVS *ibid.*

Ἦσυχία, θάλπισ μετρία, σιτίων ἐυχύμων ὀλίγων ἐδωδή, ὅνε πῶσις θερμαίνοντος ὀλίγου, καὶ αἱ τῶν θερμῶν ὑδάτων σύμμετρος χρῆσις.

Quietes, modica fomentatio, ciborum nutrientium paucorum usus, vini calefacientis potio modica, et calentium aquarum moderatae fruitiones. GAL. *De Const. Med.* c. 19.

butus sit, sapienter atque vtiliter aliquid in medium consulere posse, vt morbus opprimatur, exinde liquet, quod ipsa consilia ad statum hominis attemperata eiusque temperiei, consuetudinibus, aliisque, quae insigniter variant conditionibus accommodata esse oporteat. Veluti in morborum cura, ita et in prophylaxi ex duplici fonte auxilia petuntur, therapeutico aequae ac diaetetico. De *medicamentis*, quae morborum causas mature opprimere valent, primum dicam. Accommodanda sunt illa causarum indoli, vti haec, cum corrigi non possint, vel vacuari merentur, vel in statum naturae similem conuerti. quo in casu alterari inuertique eas fas est. Oportet pharmaca quam proxime ad partem

τ) Δοτίου δέ τι καὶ τῷ ἔθει, καὶ τῇ ὥρῃ, καὶ τῇ χώρῃ, καὶ τῇ ἡλικίῃ.

Dandum aliquid et moribus, et tempori, et regioni, et aetati. HIPPOCR. Aphor. Sect. I. 17 p. 71. I.

Δὲ ἔν πρὸς τὴν ἡλικίαν καὶ τὴν ὥρην, τὸ ἔθος καὶ τὴν χώρην καὶ τὰ αἶδα τὰ διατῆματα ποιέειδαι.

Oportet ergo ad aetatem, et ad tempus, et ad consuetudines, et ad regionem, ad mentis etiam ideas sanitatis regimen componere. HIPPOCR. *De Diet. I.* 2. p. 181.

Κάλλιστα δὲ τῶν περὶ τὸ σῶμα ὡς ἕκαστα περρωμένω χρήσιμόν ἐστι, εἰσαγόντα τὴν συνήθειαν εὐμενῆ καὶ γνώριμα τῇ φύσει καὶ δικῆα παρασκευάζαν.

Optima circa corpus sunt, vti quaelibet experto (applicare) vtile est, quae gratam consuetudinem secum afferunt, et naturae cognita, et applicatu familiaria sunt. PLVTARCH. L. cit.

Ἄτε μίαν ἅπαντες ἄνθρωποι ἐξ ἀρχῆς ἔχουσι κρασίον, ἔτε εἰ καὶ μίαν ἔχουσι ἔτε ἀμετάβλητον αὐτὴν ἐν ταῖς ἡλικίαις φυλάττεσι.

Non vnā omnes homines ab initio habent temperiem, nec si vnā habeant, immutabilem eam in aetatibus custodiunt GAL. *De Alim. I.*

ς) Πανόρθωσις τῶν ἐργαζόντων αὐτὰς (ἐνεργείας) διαθέσεων. Τὸ μὲν περιττὸν ἅπαν ἐκκεῖν προσηκείν ἔτε ὡς πόσον, εἴτε ὡς ποῖον, ἄτε

tem adducere, vbi caussae latent; quare alia primis viis danda erunt, alia remotioribus †). Postquam ergo per signa constat, crudos in ventriculo succos vel introductos, vel sponte natos esse †), quales illi sint, discendum est, falsi, an austeri, an acidi, qui omnium reliquorum ad vitalem circulum humorum ineptus maxime est *). Qui crudi dicuntur humores, licet morbus nondum sint, tale tamen motibus humorum impedimentum sistunt, vt morbos nasci oporteat. Sunt enim inertes et immobiles, infarciunt viarum angustias, excretiones cohibent, nec sibi tantum, sed et aliis succis expellendis ob-

E 4

sunt.

ἢ τε ὡς ἄμφω, τὸ δ' ἐπανελθεῖν δυνάμενον εἰς τὸ κατὰ φύσιν, ἀλλοιοῦν διὰ τῶν ἐναντίων, τὸ μὲν παχὺ καὶ γλιχρὸν λεπτινόντα, τὰς δ' ἐμφράξεις διαρρίπτοντα, τὰ δ' ὄλω τῷ γένει παρὰ φύσιν, οἷα τε τὰ δηλητήρια καὶ ἰοὶ τῶν ἰοβόλων ζῶων ἀλλοιοῦντα καὶ κενῶντα.

Restitutio dispositionum, quae istas actiones efficiunt. Omne, quod abundat, euacuare decet, siue ad quantum, siue ad quale, siue ad vtrumque. Quod autem reuerti ad statum naturalem potest, mutare per contraria, quorum alia, quod tenax et viscidum est, attenuant, et infarctus dissoluunt: alia id, quod toto genere a natura abest, qualia sunt venena et succi venenatorum animalium, conuertunt et euacuant. GALEN. De Sanit. Tuend. VI.

†) Ἐν ταῖς πρώταις φλεψὶ περιττώματα τοῖς ὑψηλάταις ἐκκαθάραν, τὰ δ' ἐν ταῖς ἄλλαις δι' ἔρων, τὰ δὲ κατ' ὅλην τὴν ἔξιν, ὅσα μὲν λεπτά, δι' ἰδρώτων.

Quae in primis viis sunt abundantiae, per aluum eiici oportet; Quae autem in reliquis, per vrinas, et quae per totum habitum, quae quidem tenuissima, per sudores. GALEN. ibid.

u) Ὁμοὶ καὶ ἄπεπτοι χυμοὶ.

Crudi et indigesti succi. GAL. Ib. L. IV.

x) Χυμὸς adducit HIPPOCRATES De Vet. Medic. §. 24. p. 27. ex iis, qui de cibis fiunt, πικρὸν ἢ στυφνὸν, ἢ ὀξύ, additque ἄρα ὀξύς ἀνεπίτηδαιος προσφύρων τῶν λοιπῶν μάλιςα.

Amarum, falfum, austerum, aut acidum. At acidus omnium, quae offeruntur, reliquorum ineptus maxime.

funt 2). Nam quales in primis viis erant, paullo post etiam in sanguine futuri sunt 2), et coenosa illuc immēabilia et difficulter mutanda reddent fluidorum minima. Quare quaedam in purgationibus fiducia esse potest. Satius enim est, non admittere pertinaces succos, quam eosdem cum periculo eicere a). Recte quidem PLVTARCHVS vomitus turpe repletionis solatium appellabat b). Non

υδρατον εν ita

Υ) Όμοιοι χυμοί, άργοί και δυσκίνητοι, δια τὸ πάχος προσεμφράττεισιν άπάσας τὰς σενάς οδὸς δι' ἧν χρῆ τὸ κενόμενον ἐν ταῖς καθάρσεσιν παραγίνεσθαι, και διὰ ταύτην τὴν αἰτίαν ἐπ' αὐτοὶ κενῶνται και τὲς άλλας ἐμποδίζουσι.

Crudi succi, socordes et immobiles propter densitatem, infarciunt omnes angustas vias, per quas oportet, quod commotum est, in purgationibus procedere, et propter hanc rationem nec ipsi purgantur, et alios impediunt GAL. I. C.

Ζ) Τὸ πικρόχολον, τὸ μελαγχολικόν, τὸ φλεγματώδες, τὸ αλυκόν, τὸ ὄξύ

Amarum felleum, melancholicum, pituitosum, salsum, acidum. GAL. I. C.

α) Πλήθος και περίττωμα, ὅσον ἰλὸς ἀναταραττομένη, μιαιρὰ ποιᾷ πάντα, και δυσχερῆ, και δυσάπαικτα. διὸ δεῖ, μὴ καθύπερ οἱ ἀγαθοὶ ναυκληροὶ, πολλὰ δι' ἀπλησίαν ἐμβαλλόμενοι τούντεῦθεν ἤδη διατελᾶσιν ἐντιλῶντες και ὑπεξάφροντες τὴν θάλατταν, ἕτιος ἐμπλήσαντας τὸ σῶμα και βαρύνοντας ὑποκαθάρσεν αὐτοὺς και ὑποκλύζαν, ἀλλὰ διατηρεῖν ἐνσταλές.

Plenitudo et abundantia, vti coenum cumulatam, omnia foedat, et immeabilia reddit, et immutabilia. Ideo non oportet, vti boni naucleri (faciunt), qui propter auaritiam nauem onerant, iterumque deplent exantlantes et eicientes sentinam, corpus onerare, iterumque expurgare, et clysteribus leuare, sed purum illud feruare PLVTARCH. Praec. Sanit. p. 127.

β) Ἐμέτες δὲ και κοιλίας καθάρσεις ὑπὸ φαρμάκων, μιαιρὰ παρμηρύθια πλησιονῆς, ἀνευ μεγάλης ἀνάγκης ἐκινητέον, ὡσπερ οἱ πολλοὶ κενώσεως ἕνεκα πληρῶντες τὸ σῶμα, και πάλιν πληρώσεως ἕνεκα κενῶντες, χάραν ἀεὶ ταῖς ἡδοναῖς παρασκευάζοντες, παραχῆς τῷ σώματι παρέχουσι και σπαρυγμᾶς.

Vomi-

ita grauiter fert corpus aluum ducentia, quorum tempestiuus vsus vna cum aliis vacuantibus vehementes morbos in ortu suffocat c). Rebellis saepe bilis est, tenaciter adhaerens, vt facile per vomitus excuti haud possit. Quare in vomitu, prophylaxeos causa instituto, cauendum omnino est, ne, dum morbum subsecare intendis, alterum facias. Respiciendum ad ea in homine, quae vomitum dissiuadere possint, fatiusque omnino, pharmacis vti, quae humectando abstergendoque, hinc laxando, bilem euacuare valeant d). Sapientissimi medicorum mitibus semper vsi sunt consiliis, cum nascentium morborum stamina soluere vellent. Antiquissimus feri lactis et clysmatum ad emolliendum ventrem

E 5

trem

Vomitus et aluinas purgationes per pharmaca, turpia solatia repletionis, sine magna necessitate haud moueantur, vti multi, vacationis gratia implentes corpus, et iterum repletionis causa euacuantes, semper locum voluptatibus procurantes, turbas corpori praestant et distorssiones. PLVT. Ib. p. 134.

c) Laudat GAL. De Cib. Boni Succo, c. 2. pag. 420. VI. τῆς γαστρὸς ὑπαγωγὴν, ὡραίας τε κενώσεις, ὑγιανῶν τε τινῶν Φαρμάκων, ἐν τοῖς προσήκεισι καιροῖς πινημένων χρῆσιν.

Alui ductionem et tempestiuas euacuationes, et salubrium medicamentorum in competente tempore eportorum vsum.

d) Καὶ χολὴ μὲν επικρατῆσα ξηρὴ, ἣν μὲν ἄνω ῥέπει, καὶ ῥαδιόν σοι ἐμεῖν, πειρῶ εἶδ' ἐμπέπλασαι παλαμὰ ἔσα καὶ σισηπέα, καὶ προσίχεται εἰς τὸ τῆς γαστρὸς βάλδος, μήτινος πυρετῆ ἐνοχλῆντος, ταύτην κενωτέον. καλὸν μὲν ὧδε ψύχαι καὶ ὑγραίναι, ἄμεινον δὲ καθαρτικαῖς ἐξάγειν Φαρμάκοις.

Et bilis quidem flaua exsuperans, si fursum fertur, et ad vomitum facilis es, experire; Si autem impacta est, antiqua existens, et putrida, et fundo ventriculi firmiter inhaerens, nulla adhuc febre tumultuante, mouenda erit; bonum autem, ante refrigerare, et humectare; fatius vero, laxantibus educere. ACTVAR. De Spirit. Animal. II. 12. p. 109. seq.

trem vsus e). Securius omnino et reliqui primarum viarum humores mutantur; quam vacuantur. Si autem fluida per corpus circumducta suspicionem faciunt, se quantitate, qualitate motuue peccare, hinc metus sit, ne morbus exinde consequatur, oportet omnino maturius consulere, quam vbi aegritudo iam consummata est, viamque deligere, qua educi humores possint, ex illis, quae per naturam datae sunt, facillimam expeditissimamque f). Ad sanguinem quod attinet, nihil vitae sanae coniunctius est copia eius g), sed hac ipsa nihil etiam ad morbos inducendos aptius, vt ipsa bonitas onerosa sit, et subitam defatigationem h), quae morbi particula est, inducat. Proinde ipsa natura, cum morbos, ex plethora subsecuturos, prospiciat, fontes excitat sanguinis, quos sponte scaturientes nefas est opprimere, vti haemorrhoidum sinistra medicatio id clare docet i). Sequitur naturae doctrinam ars, et

e) PAVLL. Lib. I. De subducentibus aluum et diureticis valentium Capite, inter alia consulit vsum ἑρῆς γάλακτος ἐν ἄλσιν, feri lactis cum salibus.

Toῖς φύσει δυσκοιλίαις, natura ad aluum tardioribus, consulit PAVLL. De Medicin. I. τοῖς κλύσμασι χρησίον, clysmatibus vtendum.

f) Ἀποκρίσεις κατὰ φύσιν, κοιλίης, ἔρων, ὑδρωτος πτυάλαι, μύξης, ὑσέρης, ἀμφορόιδων.

Excretiones secundum naturam, alui, vrinæ, sudoris, saliuæ, mucii narium, vteri, haemorrhoidum.

g) Σώμα ἀτάλαιπώρως διαιτωμένοισι, πληθωρικόν, ἐνδον μενόντων, ὡν ἐχρεῖν κενεῖσθαι.

Corpus hilariter nutritorum plethoricum, intus manentibus, quae oportebat vacuari. GAL. De Causs. Morb. c. 3. p. 21. VII.

h) Κόπος μετὰ πλήθους αἵματος.

Lassitudo cum plenitudine sanguinis. GAL. De Sanit. Tuend. IV.

i) Αἰμορροΐδας ἐνθέντι χρονίας, ἢν μὴ μία διαφυλαχθῆ, κίνδυνος ὑδρωπα ἐπιγενέσθαι ἢ φθίσιν.

Cui

et venae sectiones auertendi morbi causa, si corpus fert, instruit, annique aetatibus ^k) accommodat, si prophylacticae sint. Nam venae sectiones, morborum principiis oppositae, temporibus adscribi haud possunt, valentque semper, vbi necessitas istas exigit, nisi fatius sit diaetae regimine sanguinem imminuere ^l). Est tamen ad motus sanguinis compescendos nihil his efficacius ^m), dummodo multi, dum sibi ipsi consulunt, venae sectionis ministerio abusi, vires haud prosternerent; Debilibus enim haud conuenit sanguinem effundere ⁿ). Non minore prouidentia opus est, quod ad reliqua sanguinis vitia attinet, ne in flammam erumpant morborum

Cui haemorrhoides longae sanatae sunt, nisi vna (e multis) seruetur (fluens), periculum est, hydropem superuenire, aut phtisin. HIPPOCR. Aph. Sect. 6. 12. p. 99.

k) Πλήθος μὲν ἀφροίζοντος τῆ σώματος αἵματος ἀφαγρέσει κενῶν. ἐνίοις μὲν ἔν ἡμέρῃ εἰσβάλλοντος ἀντάρκης κένωσις μία καθ' ἑκάστην ἔτος γινομένη, τισὶ δ' ἐπίτηδες καὶ δευτέρας φθινοπωρινῆς.

Copia collecti in corpore sanguinis, ablatione imminuenda. Quibusdam ergo, vere inchoante, sufficiens euacuatio vna, singulis annis facta, quibusdam autem et altera autumnali opus est. GALEN. l. f. c.

l) Ἐι μὲν γὰρ πάντες ὁμοίως ἀνξήθῃεν χυμοὶ, διὰ φλεβοτομίας μὲν ἢ κυριωτάτη καὶ μεγίστη κένωσις, ἐξῆς δὲ διὰ τρίψεων καὶ γυμνασίων καὶ λουτρῶν καὶ αἰτίας.

Si enim omnes similiter augeantur humores, per venae sectionem quidem princeps et maxima euacuatio, deinde per frictiones, exercitia et balnea, et inedia. GAL. ibid.

m) Ἄιματος δὲ τῆ ἐνοχλῆντος ὄντος, τί ἂν εἴη φλεβοτομίας ἄμεινον;

Sanguine tumultuante, quid venae sectione praestantius? ACTVAR. De Spirit. Animal. II. 3. p. 69.

n) Ἀδενέα φλεβοτομεῖν ἐχ' ἰκανῶς.

Debili venam secare haud fas est.

rum igniculi. per vniuersum vasorum systema sparsi. Insunt enim plerisque hominibus dispositiones, quae aegritudinibus fauent, quarum aliae ad vasorum illam conditionem redeunt, qua transitus humorum impeditur, aliae autem a sanguinis ipsius textura pendunt. Has diatheses, vti in variis vario modo discrepant, veluti totidem morborum germina considerare licet, cum quibus in perpetuo conflictu esse debet, qui magnos morbos euitare cupit^o). Huic scopo obtinendo generalia ista medicamenta, quae propter tenuitatem, hinc diluendi atque aperiendi efficaciam, multum valent, inseruiunt, aquas putrefectas, quarum in conuertenda morbosa dispositione magna penes veteres fuit auctoritas^p). Pharmacis

o) Συμβαίνει δὲ σεγνωθέντων τῶν ἐκκυμαρόντων πόρων, ἑτέροις ἐπιβροῦεϊναι χώροις τὰ περιτώματα.

Accidit autem angustiam habentibus, quibus humores purgantur, viis, ad alias partes defluere excernenda.

GALEN.

Σεγνωσις βλάβη τῶν πόρων, ὑφ' ἧ καλύεται διαφορεῖδαι τὰ περιτώματα, γίνεται δ' αὐτῇ δι' ἐμφραξιν ἢ πύκνωσιν ἢν δὴ καὶ μύσειν ὀνομάζουσι τῶν πόρων. ἴασις τῆς ταύτης διαδέσεως δερμικσις ἐστίν, συντονωτέροις τε γυμνασίοις χρηστέον ἐστὶ, καὶ βαλανείοις θερμωτέροις.

Angustia vitium pororum, quo impeditur exhalari excernendum. Fit autem illa per infarctum vel condensationem, quam et clausuram pororum appellant. Cura eiusmodi dispositionis ad morbos, calor est; Intensioribus ergo exercitiis vtendum, etiam calidioribus balneis. GAL. De Sanit. Tuend. II.

p) Τὰ λυτρὰ γλυκίων ὑδάτων θερμαινόμενα, ἐξῆς δὲ τὰ ψυχρὰ, ἂν ἔτιωσι τὰ ἀντοφυέα ὀνομαζόμενα, τὰ δὲ ζέοντα, τὰ δὲ χλιαρὰ, τὰ δὲ ψυχρὰ.

Balnea dulcium aquarum calefacta, inde frigida, hinc eodem modo sponte nascentia dicta tam calida, quam tepida, quam frigida.

Ψυχρα-

macis enim vti, therapiae magis, quam prophylaxeos negotium est. Plurimum tamen ad opprimendos morbos valet vitae regimen et ordinata diaeta, de qua, veluti ad prophylaxin facit, proxime scribam, cum ea, quae super hoc argumento exponenda supersunt, pagella haec haud capiat.

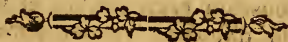
Ψυχρολασία ἄρχομένην θέρος πρὸ τῆ χειμῶνος ἐν ἅπαντι τῷ μεταξύ χρόνῳ.

Frigida lauandum incipiente aestate ante hiemem omni quod intercedit tempore. GALEN. De Sanit. Tuend. I.

Consultit GALENVS Ib. αὐτοφύεα ἕδατα θερμὰ, sponte nascentes thermales, et alibi L. VI. πηγήν φαρακίδεως ἕδατος, fontem medicatarum aquarum.

Τῶν αὐτοφύεων λατρῶν τὰ μὲν εἰς νιτρώδη, τὰ δὲ αἰχμυρῶδη, τὰ δὲ συπτηριώδη, τὰ δὲ θειώδη, τὰ δὲ ασφιλτώδη, τὰ δὲ χαλκώδη, τὰ δὲ σιδηρίζοντα. τὰ θειώδη νέυρων μαλακτικά καὶ θερμαντικά καὶ πόνων παρηγορικά. τὰ δὲ σιδηρίζοντα σομάχῳ καὶ σπληνὶ χρήσιμα.

Sponte nascentium balneorum alia quidem nitrosa, alia falsa, alia de atramento quid habent, alia sulphurea sunt, alia bituminosa, alia de aere, alia ferro participant. Sulphurea tendinum sunt emollientia, et calefacientia, et dolorum lenitiua; Quae ferri partem habent, ventriculo et lieni vtilia sunt. PAVLL. De Balneis sponte nascentibus L. I.

ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΙΑΣ ΤΗΡΑΡΙΑΕ

SPECIMEN IV.

QVO

DIAETA PROPHYLACTICA

IN GENERE

S I S T I T V R.

Morbos imminentes plus ratione ^{a)}, quae in re-
cto vitae regimine consistit, quam medica-
mentis auertimus. Quapropter nihil impedire ar-
bitror, quo minus quaedam *diaeta prophylactica* *)
dici

a) Ἐπὶ δὲ τινες ταῖς θύραθεν ἀνάγκαις, καὶ ἀκρατέων ὀρέξεσιν,
ἢ ταῖς τῶν ὤρων μεταβολαῖς, ἢ τισὶ πλημμελήμασι καὶ δια-
φόροις αἰτίαις διαφόρως διατεθέντες, λανθάνουσι τὴν καθαρὰν αὐτῶν
ὑγίαν ἀποδύντες δυσκρᾶσις τισὶ καὶ καταρξέουσι, καὶ ἀπεψίαις,
καὶ ἐμφράξεσι, καὶ ταῖς ἀλόγοις κενώσεσι καὶ πληρώσεσι, βοη-
θῆτέον καὶ τέτοις τῶ λόγῳ, ὡς μὴ τύχοιεν ἀγνοία τῆ δέοντος
ἀπολέσαντες τὸ πᾶν τῆς ὑγίαις καὶ μείζονα ἑαυτὰς ἐμβάλωσι
πράγμασι.

Quia autem quidam foris stantibus calamitatibus et
intemperatis cupiditatibus, aut temporum mutationi-
bus, aut quibusdam repletionibus et variantibus caus-
fis vario modo dispositi, latenter puram suam sanita-
tem corrumpunt, prauis quibusdam mixtionibus et flu-
xionibus, et indigestionibus, et infarctibus, et vacua-
tionibus sine ratione institutis, et repletionibus; iu-
uandi et hi ratione, ne fiant inscitia debiti, perdentes
omne sanitatis negotium, et magnis sese intricant ne-
gotiis. ACTVARIVS *De Spiritu Animal.* XII. 11. pag.
108. ed. *Fisch.*

*) Quae de hac medicinae parte praestantissima sentiam,
vberius, spero, antegressa scriptione dictum est. G.

dici possit, vti quaedam alia aegrotis ^{b)}), alia conualescentibus accommodata est ^{c)}). Sunt adeoque huius disciplinae longe maiora in genus humanum merita. Vti enim therapiae, quantum ad scientias illi exercendae necessarias, nulla ratione cedit ^{d)}), cum optimo sanitatis custodi scire intersit ea, quae corpus humanum faciunt ^{e)}); Vti etiam eundem cum arte sanandi finem agnoscit, eum scilicet, qui in actionum robore partibus impetrando consistit ^{f)});
ita,

b) Ἡ τέχνη, καὶ τοῖσι νοσέουσι πᾶσιν εἰς ὑγίην μέγα τι δύναται καὶ τοῖσιν ὑγιᾶσθαι εἰς ἀσφαλείην.

Ars et aegrotantibus omnibus ad sanitatem multum quid valet, et fanis ad constantiam. HIPPOCRAT. De Vict. Acut.

c) Ἐν τῆσιν ἀνακομιδῆσι τῆσιν ἐκ τῶν νόσων μακροῦσι, γίνονται πολλαὶ συμπαράταξιες.

In refectionibus autem post magnos morbos fiunt magni rerum apparatus. HIPPOCRAT. De Vet. Med.

d) Ἐστὶν ὑγιεινὰ πραγματεῖα ὡς περὶ ἡ θεραπευτικῆς.

Est hygiene ars, vti et Therapia. GALEN. Sanit. Tuend. I.

e) Συμμετρία τις ὑπάρχει αἰσ ὑγρῶν τῶν ὀργανικῶν, ἐκ τῆς τῶν ὁμοιομερῶν συνδέσεως τε καὶ ποσότητος καὶ πηλικότητος καὶ διαπλάσεως ἀποτελεσμένη, ὅς ἱκανὸς ἢ ταῦτα φυλάττειν, Φύλαξ ἔστω ἀγαθὸς ὑγιείας εἶη.

Aequalis mesnura fluidorum et solidorum cum sit ex similiarium compositione et qualitate, et quantitate, et textura effecta, qui idoneus erit haec custodire, custos ille bonus sanitatis erit. GAL. Ib.

Τῶν ὑλῶν ἀπατῶν τῶν ὑγιανῶν ἐπίσταται ἀναγκαῖον τὰς δυνάμεις τὸν τὴν ὑγιανὴν τέχνην μετιόντα, καὶ γὰρ ἐπιδέξις αὐτῶν χρῆσις ἐντεῦθεν ὀρμηται.

Materiae omnis, quae sanitatem facit, scire necessarium virtutes, illum, qui sanitatis tuendae artem aggredditur: nam dexter eorum usus exinde consequitur. GAL. Ib.

f) Ὁ σκοπὸς τῆς ὑγιεινῆς τε καὶ θεραπευτικῆς τέχνης ἐστὶ κατασκευὴ τῆς σώματος πρὸς τὰς ἐνεργείας φυλάττειν.

Scopus hygienae et therapeuticae artis est, dispositionem corporis ad actiones custodire. GAL. Ib.

ita, quantum ad effectus, cum maior virtus sit parca tueri, quam amissa recuperare, nisi diaetae ad morbos curandos cedit, paratamen illi aestimabitur. Enarrat GALENVS hygiēnes, quae tam seruandae sanitati, quam eidem contra morbos tuendae, dedicata est, admirabilem in auertendis morbis vim, atque sine doloribus confenscendi artificium seu diaetam ad longaeuitatem in ea reponit (8), veluti,

g) Θαυμασὰ τῆς (ὕγιανῆς) τέχνης ταῦτ' ἐσὶν ἔργα, γηράσαντα μέχρι πλείεσσι ταῖς ἀποθήσεσιν ἀπαθῶς ὑγιαίνοντα διὰ πάτων φυλάξαι ἀνύσσον, ἀνώδυνον, ἀλόκληρον. — Πάνυ μοι δοκεῖ τινὰς ὑγιανῆς φύσα θεῶσθαι παντόλλαις νόσοις ἀλισθημένους, καὶ τελευτῶντας, κατὰ γε τὸ γῆρας ἀνιάτοις περιπεσῶν πάθεσιν, οἷς ἐνὴν, ὅσον ἐν τῇ φυσικῇ τῷ σώματος ἔξει, ταῖς δ' ἀποθήσεσιν ἀπάσις ἀπηρώτους διατελέσθαι μέχρι γῆρας ἑκάστη, καὶ τοῖς ἄλλοις μορίοις ἀπασὶ τῷ σώματος ὑγιαίνοντας. Πῶς ἐν ἐκ ἀιχρόν ἐσιν, ἀρίστης φύσεως τύχοντα βασάζεσθαι μὲν ὑπ' ἄλλων δια ποδάγραν, κατατήκεσθαι δὲ ταῖς ὀδύνοις λιθιδιώντα, καὶ τὸ κῶλον ἀλγῶντα, καὶ κατὰ κύστιν ἔλκος ἐκ κακοχυμίας ἔχοντα; Πῶς δὲ ἐκ ἀίχρόν ἐσὶ, διὰ τὴν θαυμαστὴν ἀρδρότην ἀδυνατῶντα χρῆσθαι ταῖς ἑαυτῶ χερσίν, ἑτέρεθθεσθαι τῷ προσφύροντος τὴν τροφὴν τῷ σώματι, καὶ τῷ τὴν μὲν ἔδραν ἀπονίζοντος ἐν τοῖς ἀποπάτοις;

Mirabilia (tuendi sanitatem) artis haec sunt opera; senescentem, plurima parte sensibus indolenter valentem, per omnia se conseruare morbo vacuum, sine dolore, intemeratum. Omnino mihi videtur, aliquos sanos natura conspici, multis morbis clam oppressos et extinctos, et prope ad senectutem intolerabilibus circumueniri morbis; quibus liceret, quantum in naturali corporis dispositione est, et, sensibus omnibus intactis, transire vsque ad extremam senectutem, et reliquis partibus omnibus corporis sanis. Nonne indecens optimae naturae est, ab aliis ob podagram gestari, colliquescere autem doloribus calculo affectum et ad articulos afflictum, et ad vesicam vlcus ex eacochymia habentem? Nonne turpe est, ob mirabilem arthritidem defatigatum, propriis manibus vti non valentem, alio indigere, alimentum ori offerente, et podicem abstergente in cloaca? GALENVS lb. L. V. i. p. 140. VI.

cum HIPPOCRATIS tempore essent, qui medicinam ad sanitatem tuendam haud requiri contendere, COVS ^{b)} non dissimulat, solo vitae regimine eandem seruari posse. Quodsi enim senectus ipsa morbus est, cui fomenta parare docet *gerocomica* *), sane ne ille morbus cito ingruat, utque decrementum virium lentum sit, efficiendum est: Id quod curiosissima legum prophylacticarum obseruatione perficitur, quo fit, ut multi annos suos vix sentiant, dum illud, naturae suasu, multo magis sana ratione inducti faciunt, quod morbis paruis omnibus iam inchoantibus generali quadam via opponendum est, scilicet, ut causas nocentes intelligant, sese in omnibus, quae modum transcendunt, contineant, diaeta humectante vtantur, et abundantes humores tenui diaeta absumant ⁱ⁾). Et haec quidem

h). Ἡ ἀσιτία, ἢ πολυφαγία, ἢ ποτῶ πλείονι, ἢ δίψῃ, ἢ λεπτοῖσιν, ἢ ἀλκσίῃ, ἢ πόνοισιν, ἢ ἥσυχίῃ, ἢ ὕπνοισιν, ἢ ἀγρυπνίῃ, ἢ τῇ ἀπάντων τέτων παροχῇ χρώμενοι, ὑγιάνθησαν.

Aut abstinentia, aut vberiore esu vel potu, aut fiti, aut balneis, aut ab illis abstinentia, aut laboribus, aut quiete, aut somno, aut pervigilio, aut omnium horum administratione vsi, conualuerunt. HIPP. *De Art.* §. 6. p. 4. I.

*) Quantum ad senectutem vegetam conferat obseruatio praeceptorum diaeticorum, historia abunde testatur. Senes enim, quique vixere sobrii, rarius obnoxii motibus animi, sine magnarum rerum concupiscentia, et ambitione, sua forte contenti, cum, qui contrariam viuendi rationem ingrederentur, multiplici errore effeminati ac morbis fracti mature diem suum obirent. Hinc praeclare Ill. Trillerus, interrogatus, vnde sibi tam laeta senectus, mente ac sensibus integris, et spes ad futurum seculum perueniendi, respondit, victus ac quaedam quasi ἀπαθεια. G.

i) Καθαρόν καὶ ἀπειριτόν ἐστὶ τὸ σῶμα φυλάττεσθαι. καὶ σοὶ δύο μὲν ἤδη σκοπεῖς, τὲς κατὰ διαίταν ὑγιεινὴν, ὁ λόγος ἱφηνήσατο, τὸν μὲν ἕτερον ἀναπλήρωσιν τῶν κενωμένων, τὸν δὲ ἕτερον ἀποκρίσιν τῶν περιττωμάτων, ὁ γὰρ δὴ τρίτος, ὁ περὶ τῆς μὴ ταχύγηρον γίνεσθαι τὸ ζῶον, ἐξ ἀνάγκης ἐπιταί τοῖς ἐρημένοις.

Hebenstr. Palaeof.

F.

Purum

dem auxilia, quae praesentem salutem seruant, labantem restituunt, veluti antiquitas hygienem utroque hoc modo ubique accipit, ad sanitatem directa appellantur ^k). Verum uti *sanitas alia omnium*, κα-
τα

Purum et excrementis vacuum corpus seruandum. Nam tibi duo fines ad diaetam valentium, ratio suppeditat, alterum repletionem euacuatorum, alterum secretionem excrementitiorum: nam tertius finis, ne fenio confectum subito fiat animal, per necessitatem ex dictis consequitur. GALEN. *ibid.*

Τοῖς ἔν ἀπό ψιλῆς ἐνοχλημένοις δυσκρασίας φυλακτέον ἐστὶ πρῶτως τὰ προκατάρξαντα αἴτια, ἕπειθ' ἕτως τοῖς ἐναντίοις βοηθήτέον, καὶ δέσμης μὲν πλεονεκτέσης, ἀφαρετέον τῆ τ' ἕνεκα καὶ τῶν παχέων τροφῶν, καὶ ἐγκρατεῖα τε καὶ ἡσυχία τὸ πλεονούτεον — ὑγραίνεσθαι δὲ διαίταις ἀναληπτέον τὰς ἐξηραμένους — χυμῶν δὲ τινῶν ἀκμασόντων, τῷ χρόνῳ διὰ τινὰ πλημμελήματα, ταῖς ἐναντίαις μὲν καὶ ὡς χρῆσθαι διαίταις.

Illis ergo, qui a tenui perturbantur intemperie, cauendum, primum quidem a praecedentibus cauffis, deinde ita per contraria iuuandum, et calori abundantii quid auferendum, uti et vino et crassis alimentis, et continentiae et quieti plurimum tribuendum, humectantibus diaetis refici oportet exsiccatos, humoribus autem quibusdam auctis per tempus et quosdam largiores victus, contraria et hic diaeta vtendum. ACTV-ARIVS *De Spirit. Animal. II. 12. p. 109.*

k) Τῆς ἰατρικῆς τέχνης σκοπὸς μὲν ἡ ὑγία, τέλος δὲ ἡ κτῆσις αὐτῆς. ἐξ ὧν ὁ ἄν τις ἢ μὴ παρέσταν ὑγίαν ἐργάζοιτο, ἢ παρέσταν διαφυλάττει, γνώσκεισθαι μὲν ἀναγκαῖον τοῖς ἰατροῖς. καλεῖται δὲ τὰ μὲν ἐργαζόμενα μὴ ἔσταν ὑγίαν ἰάματά τε καὶ βοηθήματα, τὰ δὲ φυλάττοντα τὴν ἔσταν ὑγίαν, ὑγιανὰ διαστήματα. Ταῦτ' ἄρα καὶ αὐτὴν τὴν ἰατρικὴν ὑγιανῶν καὶ νοσερῶν ἐπιστήμην ὁ παλαιὸς λόγος φησὶν, ὑγιανὰ μὲν καλῶν, τὰ τε φυλάσσοντα τὴν ἔσταν ὑγίαν. καὶ τὰ τὴν διεφθαρμένην ἀνασώζοντα, νοσερά δὲ τ' ἐναντία τῆτων.

Medicae artis finis quidem sanitas, complementum autem fruitio eius; Ea, quibus aliquis vel non praesentem sanitatem procuret, vel praesentem custodiat, scire quidem necessarium medicis. Vocantur autem, quae faciunt non existentem sanitatem, *MEDICAMINA* et *AUXILIA*; quae autem custodiunt existentem san-
tatem,

τὰ τὰ κοινὰ, alia *individualis*, κατὰ τὰ ἴδια *), recte penes omnem antiquitatem dicitur; ita primum in diaeta prophylactica illud est, aetatibus, sexui, moribus, consuetudinibus, salutis consilia accommodare posse ¹⁾. Enimuero vt morbi, postquam illi praefensionibus, quas propathias appellant, sese manifestare incipiunt, in ortu suffocari possint, primum omnino esse debet, causas, quae nos ambiunt, quaeque a nobis vel geruntur, vel ingeruntur,

F 2

tur,

tatem, SALVRES DIAETAE. Propterea et ipsam medicinam salubrium et infalubrium rerum cognitionem antiquus sermo appellat, sanitatem seruantia dicens, quae custodiunt praesentem salutem, et eandem corruptam restitunt; nocentia autem, quae his contraria. GALEN. *De Sect. ad Introduc. c. 1. p. 286.*

*) In victu ordinando spectanda maxime est ista veterum distinctio, sine qua praecepta identidem fallere debent. Quae licet per se verissima sint, tamen ob quasdam cuique homini proprias res vel falsa reperiuntur, vel arctius finienda. Libri diaetetici certe, quos vidi, hac in re vehementer vituperandi ac corrigendi sunt; nisi de omni victus ratione eadem dicta velis, quae de *physiognomia*. Praecepta nimis generalia, suo quaeque loco quasi constringenda, nec a LAVATERO, homine ingenio nimis indulgente, temere assumenda. Alias rixandi ac errandi materia multiplex est. G.

1) Ὅσπερ γὰρ ἐνὶ καλλιποδίῳ πρὸς ἅπαντας ἀνθρώπους ἀδύνατον χρῆσθαι τοῖς στυτοτόμοις, ἕτω τοῖς ἰατροῖς ἰδέα βίης συμφερέσθαι μῖα.

Sicut enim vni pedi ligneo ad omnes homines vti impossibile futuoribus, ita nec medicis vna competente vitae ratione.

GALENVS *Sanit. Tuend. V.* τὴν ὑγιανὴν, πραγματείαν κατ' ἐκάστην φύσιν σώματος, *hygienem artem unicuique corpori accommodatam* appellat.

Πάμποδαί τινες συμμετρίαι τῶν κατασκευῶν ἔσονται, ὡς καὶ ὑγίαια πάμποδαί.

Multae mensurae apparatus erunt, vti etiam sanitates multae, GALEN. *Ib. I.*

tur, vel egeruntur ^m), ita ordinare, vt, quaecun- que ex illis nascenti aegritudini occasionem suppeditasse putatur, vel euitetur, vel corrigatur, vtque ex optimo earum, vel omnium, vel vnus alterius- que, vti ad rem propositam facere videbitur, regimine illud efficiatur, quo, tantum abest, vt mor- bus succrescere possit, vt potius conueniente diaeta sensim decrescat, mutetur vel eiiciatur, quod prae- ter

m) Τέτταρες δὲ τῆς τῶν αἰτιῶν ὕλης τὰς διαφορὰς οἱ δοκιμώτατοι τῶν νεοτέρων ἰατρῶν ἔθεντο, προσφερόμενα, ποιέμενα, κενέμενα καὶ ἔξωθεν προσπίπτοντα· προσφερόμενα μὲν ἐδέσματα καὶ πόματα καὶ εἶδη τινὰ τῶν φαρμάκων ἔσω τῆ σώματος λαμβανόμενα, καὶ τὸν ἀσπνεόμενον ἀέρα, ποιέμενα δὲ τρίψαις καὶ περιπάταις καὶ ὀχήσεσι καὶ ἵππασίαις, καὶ κινήσειν ἅπασαν, καὶ ἐρηγήσεις καὶ ὕπνεσι καὶ ἀφροδίαις, (addit alibi θυμὸς καὶ φροντίδας, καὶ λύπαις,) τὰ δὲ ἔξωθεν προσπίπτοντα πρῶτον μὲν ὁ περιέχων ἀήρ, ἔπειτα ὅσα προσπίπτει τῷ δερματι. Τῶν δὲ ἔξωθεν προσπίπτόντων ἐν μὲν ἀχώρισόν τε ἐστὶ καὶ διαπαντός ὑπάρχει καὶ ὡς ἂν ἔποι τις σύμφυτον ὁ περιέχων ἀήρ: Τὰ δὲ ἐκ ἀναγκαῖα καὶ κατὰ χρόνους τινὰς ἀτύκτως ὀμιλέντα ὁ δὲ περιέχων ἀήρ ἢ τῷ θερμαίνειν ἢ τῷ ψύχειν ἢ τῷ ξηραίνειν ἢ τῷ ὑγραίνειν: βλάπτοντα, τὰ δὲ τῆ θλῶν ἢ διασπᾶν ἢ τιτρώσκειν ἢ ἔξαρθρῶν τι ποιεῖν. ἐστὶ μὲν ἔν τις ἐνταῦθα λογικῆ.

Quatuor autem apparatus caussarum differentias praestantissimi recentium medicorum posuerunt; INGESTA, GESTA, EVACVANDA et quae AB EXTRA irruunt: INGESTA quidem cibus et potus, et quaedam pharmacorum genera in corpus suscepta et inspiratum aerem: GESTA autem, frictions, obambulationes, vectiones, equitatum et motum omnem, hinc vigilias et somnum, et rem veneream: (Iras, curas et moerores) Eorum, quae AB EXTRA incidunt, primum quidem est ambiens nos aer, deinde quae cuti accidunt, quorum, quae ab extra irruunt, vnum quidem inseparabile et vbique existens, et veluti con- nascens, ambiens nos aer; quae autem non necessaria, sed per interualla sine ordine nos attinent, ipse aer, aut incalescendo, aut frigus habendo, aut arefciendo, aut humescendo; Alia nocent frangendo, distrahendo, vulnerando aut dearticulatum efficiendo. In his quae- dam rationalis ars est. GALENVS lb. I.

ter naturam in vasis visceribusque vel sponte natum, vel illuc introductum fuit. In perpetua contra causarum istarum violentiam lucta illud est principium, quod naturam appellamus ⁿ), utpote quae noxas voluptuariis rerum fruitionibus illatas eludit, et corpus laboribus fractum, vti illos negotia gerenda secum afferunt, erigit atque obfirmat. Quem virium naturalium impetum, vt ad morbos auertendos sufficere possit, sustinere debent omnes, qui valere recte cupiunt. Proinde primaria prophylaxeos lex est, temperanter viuere, luxui non indulgere, nihilque in se committere, ex quo morbus nasci possit ^o). Veluti autem virtutis affectatio vbi-

F 3

que

η) Ἔστι δὲ μέγα καὶ θαυμαστὸν ἂν, ὅσων ἡ φύσις θεομένη δέχεται τῶν ἡδονῶν προσιέμενοι τῷ σώματι, μᾶλλον δὲ ἂν τὰ πολλὰ παρὰ τὰς πράξεις διαμαχόμενοι καὶ μόλις πάνυ ταῖς ἀνάγκαις χρηματίζοντες, ἢ, ὡς φησὶν Πλάτων, καὶ δάκνοντος, καὶ ἀποτένοντος ἐνδιδόντες, ἀβλαβεῖς ἀπαλλάττομεν.

Magnum aliquid et admirabile, quorum natura innocenter excipit voluptates: Corpore laxi, maxime vt plurimum per labores expugnati et prostrati, vt ne necessariis quidem fungi possimus, tamen, vti ait PLATON, frendente et obluetante natura, illapsi, sine noxa euadimus. PLVT. Praec. Sanit. p. 125.

ο) PLVTARCHVS EX CREONTE in Tragoedia, de computationibus et conuiuantium luxu agens, ita habet:

Κραῖσσον δὲ μοι νῦν πρὸς σ' ἀπεχθαστοῦ ξένη,

Ἡ μυλθακιοθένθ' ὕστερον μέγα σέβειν.

Praestantius mihi nunc tibi inimicum videri, hospes,

Quam emollitum postea vehementer ingemiscere.

additque:

Τὸ γὰρ, ἀγροικίας φοβηθέντα δόξαν, εἰς πλευριτὴν ἢ φρενίτην ἐμβάλλειν ἑαυτὸν, ἀγροικεῖ τινὸς καὶ νῦν ἐκ ἔχοντος, εἰ δὲ λόγον. ἀνευ κύλικος καὶ κνίσσης ἀνθρώποις ἐπιστάμενον ὀμιλᾶν, ἢ τε γὰρ παραίτησις, ἂν τὸ ἐπιδέξιον καὶ τὸ ἀσέων ἔχη, ἐχ ἥττον ἔσται κεχαρισμένη τῆς συμπεριφορᾶς.

Illud, rusticitatis opinionem pertimescere, seseque in pleuritidem et phrenitidem coniciere, rustici est et mentem

que a vitio proxime abest; ita rigorosior legum, quae ad diaetam attinent, obseruatio et arbitraria corporis cum exquisitissimo regimine cura hominem magis affligit, quam leuat; Proinde generalis et illa lex esse potest: Vti mollities et indulgentia, ita diaeta seuerior male consulunt. Illa enim virium, quibus ad morborum prophylaxin opus est, inertiam, haec virtutis debilitatem nihil minus adducit. Laxius aliquando vitae genus esse potest, si ratio et mediocritatis studium simul adsint, maxime penes illos, qui animum in seueriora studia intentum habent ^p). Aequalitas et vniformis rerum ingestarum gestarumque vsus tam hygienae, quam prophylaxeos basis est atque fundamentum ^q). Difficilis quidem est istarum rerum, quas *non naturales* vocant, qua ratione sub morborum apparitionibus regi debeant, expositio, cum propter vniuscuiusque idiosyncrasiam et propter alias conditionum diuersitates, eadem non valeant in omnibus ^r), nec vitae genus con-

mentem non habentis, nec rationem. Sine poculis et epulis cum hominibus discendum conuersari; nam excusatio si dextrum quid et vrbanum habet, non minus grata est, acceptatione. PLVTARCH. Ib. p. 124.

p) Ἀνίαν ἐμποιοῦ καὶ μαλακίαν ἀγύμνασον ἢ περὶ τὸ ῥᾶσον ἀεὶ διατρέψασα καὶ πρὸς τὸ ἥδεον ἀναχωρῶσα γλυκυθυμία τῆς ψυχῆς. Κακὸν ἀναισθησίας σώματι φάρμακον ἀπονία, ἐδὲν δὲ βελτίων ψυχῆς ἰατρὸς ῥαθυμία, μαλακία καὶ προσδοσία φίλων.

Remissionem facit et mollitiem motui ineptam, quae circa facillimas res versatur, et ad voluptuosum inclinat mentis tranquillitas. Malum, vt sine dolore sit, corpori medicamentum est socordia, ast nullus praestantior animae medicus facilitate mentis, laxitate et conuersatione cum amicis. PLVTARCH. ibid. p. 465. II.

q) Συμμετρία τῶν ἐδιομένων καὶ πινομένων πρὸς τὰ κενέμενα.

Vniformitas eorum, quae eduntur et bibuntur, cum euacuatis. GAL. Sanit. Tuend. VI.

r) Οὐχ ἀπλῶς ἀπεῖν, ἀλλὰ μετὰ τῆ προδῆναι τοῦαν ἡλικίας τῆ καὶ φύσειν ὕραις καὶ χώραις καὶ βίοις, ὠφέλιμόν τι ἐστὶν ἢ βλαφερὸν.

Non

conueniat vbique, ita quidem, vt his tenuis victus ad sanitatem consequendam praeposterum saepe sit consilium, aliis ille ipse suadendus sit ¹), veluti vel vita laboriosa, vel parum negotiosa geritur ²), et veluti vel atletico robore, vel comoda et urbana sanitate ad res gerendas opus est ³). Sunt tamen istis rebus, quarum regimine ad opprimendos morbos vtimur, suae facultates, generales, quas differentia singulorum hominum attemperat, vt omnibus omnes speratos effectus edere haud possint: In eo quidem discrepant singulae, quod datam sibi aliquam veluti prouinciam tueantur. Nutrientia quaedam humoribus conuertendis purgandisque prae-

F. 4

sunt,

Non simpliciter loquendo, sed cum additamento aetatum et naturarum, et temporum, et regionum, et vitae generis, salubre aliquid est aut nociuum. GAL. *De Alim. Facult.*

σ) Ἀσφαλεστέρα εἰν λεπτύνουσα διαίτητα προφυλακτικῆς ὑγείας ἕνεκα, τῆς παχυνούσης μάλλον, ὀλιγότερος δὲ ἔσται τόνος ἐκ ἐντίθησιν, ἐδὲ ῥώμην τοῖς σώμασιν, μάλιστα δ' ἂν ἀκινδύνως μεταλαμβάνουσι ἐκ αὐτῆς οἱ γυμνασίου τε προσέχοντες.

Difficilior est extenuans victus, prophylaxeos ad sanitatem causa, illo, qui magis incrassat: Parum enim nutriens cum sit, tonum haud indit, nec robur corporibus, maxime autem sine periculo illum suscipient, qui exercitiis dediti sunt. PAVLLVS L. I. ὄγ.

τ) Πάντες δὲ ὅσοι πρὸ τῶν σιτίων ἔχουσι οἱ τε εἰσι γυμνάζεσθαι, φευγέτωσαν τὰς παχυχύμους τροφὰς, ἀργοὶ δὲ μὴ δ' τοὶ ἐτάς τροφὰς τάντας προσιέτωσαν.

Omnes, qui ante cibos non consueti sunt exerceri, fugiant crassi succi cibos, ignaui autem nec hi quidem eiusmodi alimenta admittant. PAVLL. L. I. ὄγ. περὶ τῶν ἐν ταῖς τροφῶς δυνάμεων.

υ) Ὅστις ἐκ ἀθλητικῆν εὐεξίαν, ἀλλ' ἀπλῶς ὑγίαν ἔχει τὸν σκοπόν, ἔ πολλῶν αὐτῷ χρεῖα γυμνασίων εἰν.

Quicumque non athleticum habitum, sed simpliciter sanitatem pro scopo habet, non multis exercitiis indiget. GAL. *Sanit. Tuend. I.*

sunt *), veluti experientia, plus ratione, efficaciam eorum in corpora docet †), motus autem fibrarum robur facit, magnumque est salutis consequendae praesidium ‡). Hinc excretorum aequalis ratio id efficit, ne vel substantiae quid decedat §), vel ignobilia, impedimentum mouendis humoribus afferentia et excernenda, retineantur ¶). Spirituum tandem animalium aequalis impetus a tranquillitate animi pendet ††). Enimvero in eo omnes caussae, per leges

x) Τρόφιμον διαχωρητικὸν ἢ διερρητικὸν.

Nutriens alio purgandae vel vrinae excernendae aptum. GALEN. *De Alim. Facult. I.*

y) Ἐκ πείρας μόνῃς ἐγνωσθαι ἂν ἐν ταῖς τροφαῖς δυνάμεις καὶ μὴ ἐκ τῆς κατὰ κρίσιν ἐνδείξεως. ἡ πείρα διδάσκαλός ἐστιν ὡσπερ καὶ ἄλλων ποθῶν, ἔτω καὶ τῶν εὐπέπτων καὶ δυσπέπτων σιτίων, εὐσομάχων τε καὶ κακοσομάχων, ὑπακτικῶν τε καὶ λαπακτικῶν καὶ σαλτικῶν γαστρῶς.

Experientia sola cognoscuntur, quae cibis infunt, nec illa, quae iudicio fit, indictione. Experientia magistra est, vti et aliarum in alimentis multarum facultatum, ita et concoctu facilium aut difficilium ciborum, ventriculo acceptorum aut inimicorum, aluum subducentium et emollientium, et ventrem fistentium. GALEN. *Ib.*

z) Μέγιστον δὲ κακὸν εἰς τὴν τῆς ὑγείας φυλακὴν ἢ παντελὴς ἀργαία κατέστηκεν, ὡσπερ ἡ σύμμετρος κίνησις μέγιστον τῶν ἀγαθῶν.

Maximum malum ad sanitatis custodiam perfectum otium constitutum est, vti mediocris motus maximum bonorum. PAVLL. *L. I. ογ. περὶ τῶν ἐν ταῖς τροφαῖς δυνάμεων.*

a) GALENVS *Sanit. Tuend. I.* fluxiones indecentes ἀπορροήν τῆς ἐσίας, *effluxum substantiae*, appellat.

b) Στεγνώθησάν τῶν ἀρτηριῶν ὑπὸ πλήθους αἵματος ἢ τινῶν ἐμφραγμάτων ἐν τοῖς σώμασιν αὐτῶν γινομένων, ὡς μηδὲ μᾶς διαπνεῖσθαι.

Arteriis autem angustatis a multitudine sanguinis aut quibusdam infarctibus in osculis earum factis, vt transpirari nequeat. GAL. *De Causs. Morb. c. 3. pag. 21. VII.*

c) Θυμαδίαι καὶ ἀνέσας, καὶ ὑπνοὶ ὑγρότερον μὲν ἡμῶν ποιῶσι τὸ ψυχικὸν πνεῦμα, θερμότερον δὲ θυμῶν.

leges regiminis prophylactici recte dispositae, conueniunt, vt, dum illud minimum, quod sanitati decessit, corrigere intendunt, statum hominis reducant illuc, a quo recesserat, quodque in partium similarium ac organicarum aequali, quoad solida et fluida temperie, consistit ^d). Vti enim in medicamentorum administratione ad minima elementa, ex quibus corpus humanum contexitur, attentum animum medentes habere debent, vtpote in quibus plerorumque morborum sedes figitur; vti illuc deferuntur pharmaca, si talia sint, quae mutare id, quod in corpore minimum est, possint; ita et diaeta, morborum prophylaxin intendens, causas, quibus conualescendum est, ita ordinat, vt similaribus aequae ac organicis partibus accommodatae sint. Nam illud minimum in morbo, quod actionem nondum destruxit, ita sese gerit, vt mox in minimis fibris, mox in minimis vasis, mox in confectis exinde visceribus sedeat, veluti antè BOERHAAVIUM iam iam GALENVS illud ipsum subtili ingenio exposuit, et antiquitatis in illa μικρολογία gloriam vindicauit ^e). Vtinam, qui iam inualescere coepit morbus

F 5

semper

Obletationes animi et relaxationes, et somni, humidiores faciunt spiritum nostrum animale, calidiores autem irae. ACTVAR. *De Spirit. Animal.* II. cap. vlt. p. 124.

- d) Ὑγιεινὸν ἐστὶ ἀπλῶς σῶμα, τὸ ἐκ γενετῆς εὐκρατον μὲν ὑπάρχον τοῖς ἀπλοῖς καὶ τοῖς πρώτοις μορίοις, σύμμετρον δὲ τοῖς ἐκ τέτων συγκαταμένοις ὄργανοις.

Sanum simpliciter corpus est, quod a natiuitate bene mixtum existit simplicibus partibus, et bene confirmatum in organicis, quae ex his conflunt.

- e) Ἀνόμαλαι δὲ κατασκευαὶ γίνονται τριττῶς, διὸ καὶ ἡ τῶν σώματος ἡμῶν σύνθεσις ἐστὶ τριττῆ, μία μὲν ἢ ἐκ τῶν πρώτων στοιχείων, ἐξ ὧν γέγονε τὰ καλέμενα παρὰ Ἀριστοτέλους ὁμοιομερῆ· δευτέρω δὲ ἢ ἐκ τέτων αὐτῶν τῶν ὁμοιομερῶν, ἃ δὴ καὶ αὐτὰ στοιχεῖα πάλιν ἐστὶν ἀόδητὰ τῶν ὁμοιομερῶν, ὅθεν ἢ τῶν ὀργανικῶν

femper diaetae regulis opprimi posset! Inueteratae faepe sunt dispositiones morbosae, vt satisfecisse officio putandus sit medicus, si labantem sanitatem vtcunque sustinere, et veluti GALENVS habet, obsoletis vestibus pannum assuere valeat f). In disciplinae huius, quam PLATO g), aliter numeratis medicinae partibus, laudat, administratione ita procedendum est, vt, quem in finem diaeta ordinetur, primum elucescat. Hinc auxilia, quibus illum af-

sequi

τῶν γίνεται σύνθεσις ἐκ αὐτοῖς· ἢ τρίτη τῆ παντὸς σώματος ἐκ τῶν ὀργανικῶν.

Inordinatae autem dispositiones fiunt tripliciter, propterea et corporis nostri dispositio triplex est, prima quidem ex primis elementis, e quibus facta sunt, ab ARISTOTELE nominata Similaria: Altera autem illa, quae ex his ipsis similibus est, ipsa tamen iterum principium magis sensibile aliarum similium, ex quibus organicorum fit compositio: Tertia est corporis totius ex organicis. GAL. De Sanit. Tuend. VI 9. pag. 176. VI.

f) Ἐπὶ μὲν γὰρ τῶν ἡμετέρων σωμάτων καὶ ὅλως τῶν ὑπὸ φύσεως διοικημένων ἢ μὲν διὸν δημοκρατικὴ ἢ φύσις ἐστὶν, ἀνάλογον ὑφαντικῇ καὶ στυποκρατικῇ· τὸ πονήσαν ἐπανορθῶνται ἰατρὸς ἀνάλογον τῷ ῥάπτουσι τὰ ἱμάτια καὶ τῷ τὰ παλαῖα τῶν ὑποδημάτων ἐπανορθῶνται.

In corporibus nostris, et in genere omnibus per naturam directis, ipsa veluti gubernatrix natura est, simili ratione ad textoriam et coriariam. Quod laborat, corrigit medicus ad modum eius, qui consuit vestes, aut eius, qui obsoletos calceos ordinat. GALENVS ad THRASYBVLVUM: An medicinae, an gymnasticae sit hygiene, c. 17. p. 18. VI.

g) Τῆς ἰητροικῆς ἐστὶν εἶδη πέντε· ἢ μὲν Φαρμακευτικῇ, ἢ δὲ Διαιτητικῇ, ἢ δὲ νοσογνωμονικῇ, ἢ δὲ βοηθητικῇ. Ἡ δὲ διαιτητικῇ διὰ τῆ διαστῶν ἀπιυδάττα τὰς ἀρρώστιας.

Medicinae quinque sunt genera: pharmaceutice, diaetetice, (morbos cognoscens) nosognomonica, et auxiliatrix. Quae vitam ordinat, diaetae regimine morbos auertit. PLATONIS Vita.

sequi quis possit, facile inueniri poterunt ^{b)}). Quamuis autem diaetae prophylacticae titulo omnes res, quae nos ambiunt, tangunt, ingrediuntur, et quocumque denum modo afficiunt, complectar, et quamuis de victu ^{c)} solo illa vox accipiatur, non tamen aliter, quam antiqui scribunt, me scripsisse arbitror. Est enim diaeta vitae ratio et institutum, quod omnem modum, quem quis sequitur in rerum omnium usu et debili incolumitate, concernit ^{k)}). Hinc morbum facile suscipientibus marcidisque hominibus dedicatur ^{l)}). Subtiliter omnino varios san-

nitatis

h) Τὰς δυσκρασίας ἐν ὅλῳ τῷ σώματι γινομένης ἐπάνορθῶσαι χρῆ πρῶτον μὲν, ὧν προσήκοντα πράττειν, εὐρίσκοντα τὸν σκοπὸν, εἶτα τὰς δυναμείας αὐτὰ ὁρᾶν ὕλκας.

Prauas mixturas in toto corpore factas corrigere oportet, primum illos, quos facere illud par est, inueniendo scopum, deinde supellectilem, quae illum producere possit. GAL. De Sanit. Tuend. VI.

i) Hoc sensu accipitur ab HIPPOCRATE: διαίτα ἀδενέες καὶ ἰχυραῖ: *Victus imbecillus et fortis.* Epid. Aphor. 16. Sect. 4.

k) Λέγω δὲ διαίταν ἔ τὴν ἐν τοῖς ἐδιομένοις τε καὶ πινομένοις μόνον, ἀλλὰ καὶ πᾶσι τοῖς ἀλλοῖς, οἷον ἀργαῖς, γυμνασίοις, λατρύοις, ἀφροδισίοις, ὕπνοις, ἀγρυπνίαις, ἀπασί τε τοῖς ὅπως γινομένοις κατὰ τὰ τῶν ἀνθρώπων σώματα.

Nomino autem diaetam non tantum illam, quae in cibo potuque consistit, sed et omnibus aliis, vti otiiis, exercitiis, balneis, re venerea, somnis, vigiliis, et omnibus, quae ubicunque fiunt in hominum corporibus. GAL. Com. III. in III. Epid.

l) Ὑγείας ἕξης διττῆς, ἐτέρας μὲν τῆς κατ' ἕξιν, ἐτέρας δὲ τῆς κατὰ χέσιν ὀνομαζομένης. ἔ γὰρ δὴ πλεονί μὲν ἢ εὐεξία τὴν κατ' ἕξιν ὑγείαν, ἐλάττωσι δὲ καὶ τὴν κατὰ χέσιν ὑπερέχει. Γνοίης δ' ἂν ἐναργῶς, ἐκάστης αὐτῶν ἐπιμελιῶς ἀνασπεφάμενος τὴν φύσιν ἀνασκέψη δὲ τόνδε τὸν τρόπον. εἴητο τίς εἰς ἔννοιάν σοι νῦν ὧν ἐδεῖσθαι πολλάκις ἀρρώστων, ἰχυρῶς μὲν διανοησάντων, ἀπηλλαγμένων δὲ ἄρτι τῆ νοσῆν, ἕτος ἰχνός τε καὶ ἀδύνατος εἰς τὰς κινήσεις, ὡς ἐτέρων δῶταί τῶν μετακοσμίοντων, ἕτος ἰά-

nitatis gradus GALENVS distinxit ^{m)}, et singulis, vti gradu discrepant, peculiari prouidentia succurrendum esse affirmat. Proinde debili et saepe inter-

σεως μὲν ἐκ ἔτι χρήσει, μηκέτιγε νοσῶν, ἀντρέφειος δὲ τινὸς καὶ βίωσις, ἢ ἰσχυρὸς τε αἷμα καὶ πρὸς τοὺς κατὰ φύσιν ἐνεργείας γένηται καὶ φέρειν ἱκανὸς τὰ προσπίπτοντά. δῆλον γάρ, ὡς ἔτω διακέμενος, ὡς διακείται νῦν, ὅποτε πρότερον ἀπὸ ἀλλαντίας τῶ νοσῶν, ἔτε θάλασσο, ἔτε κρύου, ἔτ' ἀγρυπνίας, ἔτ' ἀπεψίας, ἔτε ἄλλο τῶν ἀπάντων ἄδὲν ἐνεργεῖν ἱκανὸς ἔσιν, ἀλλ' ἐκ τῶ βίωσις νοσήσει πάλιν, ὅς ἂν ἐκ ἀσφυλῆ τε καὶ μήπω πεπηγῶν κερτημένους τὴν ὑγιεινὴν κατὰσασιν.

Duplici existente sanitate, alia secunda habitum, alia iuxta dispositionem saltim nominata. Non quidem multum, absoluta natiua sanitas, sanitatem exercitio inductam, aliquo tamen modo, eam supergreditur, quae in dispositione (non satis exculsa) consistit. Possis autem accurate vnus cuiusque earum, si attente consideras, naturam cognoscere: considerabis autem hoc modo. Veniat tibi aliquis in mentem eorum, quos saepe videris, infirmorum, vehementer quidem aegrotantium, paullo tamen ante a morbo conuersorum. Ille tenuis et impotens ad motus, vt aliis indigeat, qui eius curam habeant: Ille quidem medela non indigebit porro, non porro scilicet aegrotans; ast refectiois et roboris cuiusdam, vt valens simul ad naturales actiones fiat, et habilis ad ferenda ea, quae accidunt: Manifestum enim, quod, qui, ita positus est, vti est talis, qui paullo ante e morbo euasit, nec aestum, nec frigus, nec vigilias, neque crudos cibos, nec aliud omnium ferre possit, sed facile iterum aegrotabit, vtpote qui nondum exquisitam et obfirmatam acquisiuerit sanam constitutionem. GALENVS ad THRASVBVLVM, *An iatrice plus, quam gymnastice ad sanitatem conferat*, c. 6. p. 11. VI.

m) Ἐπανορθωτικὸν μέρος reducendae ad illud, a quo secessit sanitati, τὸ εὐεκτικὸν athleticè valentibus, τὸ ὑγιανόν molliter valentibus, τὸ δημιουργικὸν ὑγιεινῆς impetrandae sanitati, τὸ φυλακτικὸν seruandae, τὸ προφυλακτικὸν minimis morbis opprimendis, τὸ ἀναληπτικὸν conualescentibus assignauit. GALENVS *ibid.*

interruptae sanitati fidendum neutiquam erit ^u), sed in minimis etiam curiosum prouidumque medicum esse decebit ^o), quandoquidem a tenui primordio virtutis paullisper deficientis, aliquantulum mutatae formae, boni habitus parum deliquescentis, magni morbi excrescere poterunt ^p). Mature capienda sunt consilia. Licet enim diaetas valentium innouare ^q) negotiosum esset et moleste fedulum; tamen easdem, si quae noxa exinde iam facta est, inmutari, ante quam magna perturbatio enascatur, oportet. Illud pro differentia hominis aliter aliterque quidem perficitur, sed quantum

n) Ὀυδὲς γὰρ ἐστὶν ἄτ' ἐλλιπῶς ἄτ' ὀλιγοχρονίως ὑγιαίνειν βελλόμενος.

Nemo enim est, qui vel imperfecte, vel breuiter valere velit. GAL. *ibid.*

o) Τοιᾶτόν τινα χρὴ τοῖς ὑγιαίνουσιν ἐφεσῶτα τεχνίτην εἶναι, σμιπρῶς διαφορῶς καὶ βλάβης ἀβδητικόν τε ἅμα καὶ ἐπανορθωτικόν.

Talem esse oportet valentibus adstiturum artificem, minimarum differentiarum et noxarum intelligentem simul et correctorem. GALEN. *ibid.*

p) Ἐι περὶ τὸ σῶμα καὶ τῶν ἐνεργειῶν βλάβη καταλύομεν καὶ τῶ κάλλει λυμαίνόμεθα καὶ τὴν εὐεξίαν καταρρήσαμεν: ἅπαντα γὰρ τὰυτα συναυξάνεται προσηκόντως.

Si circa corpus et virtutem actionum soluamur, si forma corrumpatur, si bonus habitus auferatur et sanitati quid decedat: Haec enim omnia sensim augentur. *Ibid.*

q) Ἐπειδὴν μὲν ἀκριβῶς ἔχη καὶ ὑγιῶς, μηδὲν νεωτερίζειν, ἐπειδὴν δὲ κατὰ τι τῆς ἀκρβείας ἐξίσταται συμμετρίας, εὐδὺς ἀντασάγειν τὸ λοιπὸν, πρὶν μεγάλην γενέσθαι τὴν πρὸς τὸ παρά φύσιν ἐκτροπήν.

Si quis exquisite sese habet et salubriter, nihil innouandum: si autem exquisitae sanitatis mensurae quid decedit, subito, quod excessit, reducendum est, priusquam magna fiat in praeternaturalem statum conuersio. GALENVS *ibid.*

tum etiam ille discrepet. sanusne fuerit, an aliquantum deficiens, iisdem tamen diaetae, vti illa res non naturales dictas ordinat, consiliis valet, vel conualefcit, vt hygiene et diaeta prophylactica, quantum ad praesidia tuendae sanitatis, nihil discrepent; Vtraque enim ex quatuor fontibus materiam salutis haurit r). Agam de singulis proxime.

τ) Τὸ μὲν ἔν ἐν τοῖς προσφερομένοις τῆς ὑγιανῆς τέχνης μέρος ἰδεοσμάτων τ' ἐστὶ καὶ πομάτων ἐπισήμη καὶ αἰς ὑγίαιας φυλακὴν ἀνηκόντων, τὸ δ' ἐν τοῖς κενυμένοις, ἰδρωμάτων τε καὶ διαχωρημάτων, ἔρων τε καὶ ὅλως ἀπάντων τῶν ἐκ τῆς σώματος ἡμῶν ἐκκενεῖσθαι δεομένων· τὸ δὲ τῶν ἔξωθεν προσπιπτόντων, ἀέρος, ὕδατος, τῶν δ' ἄλλων ἀπάντων τῶν τοιούτων. ἔτι δὲ καὶ τὸ τέταρτον καὶ λοιπὸν, ὅπερ ἐν γυμνασίοις ἐστὶ, καὶ τοῖς καλυμένοις ἐπιτηδεύμασιν, καὶ γὰρ ἐγρήγορσι καὶ ἀγρυπνίᾳ καὶ ὕπνῳ καὶ ἀφροδισιά τε καὶ θυμῷ καὶ φροντίδι καὶ λυτρῶν ἐκ τέταρτῶν γένεσις ἐστίν, καὶ χρῆσθαι διαγινώσκαι τῶν ὑγιανῶν ἐκάστη τῶν εἰρημένων ποσότητά τε καὶ ποιότητα καὶ καιρὸν.

Illa ergo ex alimentis salubris artis pars, ciborum et potus est scientia ad sanitatis custodiam: Quae autem ad euacuanda attinet, (est scientia) sudorum, secessuum, vinarum, et in genere eorum omnium, quae corpore expurgari oportet: Ea pars, quae extus accidentia tractat, est (scientia) aeris, aquarum et aliorum confimilium. Accedit etiam quarta et vltima, quae in facendis reponitur, (artis pars) in exercitiis, in sic dictis negotiis necessariis; nam et peruigilium, et vigiliae, et somnus, et res venerea, et ira, et cura, et balneum, ex hoc genere sunt. Et oportet cognoscere ex salubribus rebus dictis singulae quantitatem, qualitatem, tempus. GALEN. *ibid.*

ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΙΑΣ ΤΗΡΑΡΙΑΕ

SPECIMEN V.

QVO

ΔΙΑΕΤΑ ΠΡΟΦΥΛΑΚΤΙΚΑ

AD MORBOS PRIMARVM

VIARVM

S I S T I T V R.

Quam primum per signa ^{a)} constitit in ancipiti statu versari sanitatem, ex *diaetae prophylacticae* armamentario depromenda sunt, quae in hostem vitae ac tranquillitatis humanae, morbum, eminus euibrari possint tela, efficacissima sane, et illis, quae therapia suggerit, haud inferiora. Mentem

a) Signa imminentis morbi, praeter alia, vti ab HIPPOCRATE L. *De Humor.* §. 3. p. 317. seq. I. allegantur, sunt:

Τὰ διαχωρέοντα ἀναφρα, πέποινα, ὠμά, δυσώδεα, ξηρά, ὑγρά, ὀδημηκανώδεα. Δίψα πρόσθεν μὴ ἐνεῖσα. — Ὁμματα προσκακόμενα, χρώματος μεταβολή, σφυγμοὶ, ψύξις, παλμοὶ, σκληρυσμὸς φωνῆς, γνώμη. — Ὀδμαὶ χρωτὸς, σώματος, διαχωρήματος, ὠτὸς, φύσης, ἔρα, ἔλκεος, ἰδρωτὸς, πτυάλαι, ῥινόσ. Χρῶς ἀλμυρὸς, ἢ πτύελον, ἢ ῥίς, ἢ δάκρυον. — Ἐνύπνια, οἷα ἂν ὄρεη, ἢ ἐν τοῖσιν ὑπνοῖσιν, οἷα ἂν ποιέη.

Feces aluinae non spumosae, coctae, crudae, graues, aridae, fluidae, peregrino odore imbutae. Sitis antea non praesens. Oculi languidi, coloris mutatio, pulsus, refrigerium, tremores, durities vocis, intellectus. Odores cutis, oris, fecum, auris, flatuum, vrinae, vlceris, sudoris, salivae, narium. Cutis falsa, salivae aut narium mucus, aut lacrymae. Insomnia familia illis, quae quis videat, et in insomniis familia illis, quae quis faciat.

tem quidem non curat medicus, licet et illa a virtute ad vitium deflectat, et morum doctrina, dietae prophylacticae instar, ad vitam recte instituentiam indigeat. Verum bona mente ad prophylaxin opus est, cum rerum non naturalium pro auerendis morbis vsus regimine constet, et in prudentia animi hominum sanitatem affectantium consistat. Ergo ferina illa et ab omni ratione aliena, vti PLATONI ^{b)} dicitur, voluptas compescenda erit penitus, qua sapientia non tantum, quae sanitati imminent pericula, mature prospici auertique poterunt, sed etiam, si a sanitate consequenda discedas, maior hac felicitas, quae in virtutis consecutione consistit, obtinebitur ^{c)}. Proinde cum ad sanitatem stabilendam opus sit, vt, quae naturam faciunt, caussae ordinentur, et omnia tam solida, quam fluida, illi, a quo

b) Την τῆ σώματος ἕξιν καὶ τροφήν εἶχ' ὅπως τῇ θηριώδει καὶ ἀλόγῳ ἡδονῇ ἐπιτρέψας, ἐνταῦθα τετραμμένος ζῆσει, ἀλλ' εἰδὲ πρὸς ὑγίαιαν βλέπων, εἰδὲ τῆτο πρεσβέων ὅπως ἰαχυρὸς, ἢ ὑγιής, ἢ καλὸς ἔσται, εἰδὲ μὴ καὶ σωφρονήσειν μέλλῃ ἀπ' αὐτῶν, ἀλλ' αἰ τὴν ἐν τῷ σώματι ἀρμονίαν τῆς ἐν τῇ ψυχῇ ἕνεκα ζυμφωρίας ἀρμοττόμενος φάμηται.

Corporis culturam et nutritionem non ferinae veluti et irrationali voluptati committens, et ab ea agitatus viuat, sed, neque etiam ad sanitatem respiciens, neque illud primarium putans, vt fortis, fanus aut pulcher sit, nisi et sapienter viuere vna cum his velit, semper eam, quae in corpore, consonantiam ad illum mentis consensum accommodatam, demonstrat. PLATO *De Repub!* IX. sub fine. p. 510. ed. Lugd. 1590.

c) Ὅλη ἡ ψυχὴ εἰς τὴν βελτίστην φύσιν καθιςαμένη τιμιωτέραν ἕξιν λαμβάνει, σωφροσύνην τε καὶ δικαιοσύνην μετὰ φρονήσεως κτωμένη, ἢ σῶμα ἰαχύν τε καὶ κάλλος καὶ ὑγίαιαν λαμβάνον, τοσάτω, ὅσπερ ψυχὴ σώματος τιμιωτέρα.

Tota anima in optimam indolem redacta excellentiorem habitum acquirit, prudentiam et iustitiam, cum deliberatione acceptam, quam corpus robur et pulcritudinem, et sanitatem adipiscens, eo plus, quo anima corpore est excellentior. PLATO *ibid.*

a quo discedere inceperunt, aequilibrio restituantur ^d), oportet sane mentem, quae nocentium iuuantiumque rerum notitiam sibi ingenitam nata est, corporis sui curam in se suscipere; Quae si ad rectam vitae rationem instituta fuit, nemine etiam suadente, habitura est morbi per diaetae leges opprimendi consilium ^e). Intemperantia autem, ut PLATO ^f) ait, et iudicem, et medicum generi humano necessarium efficit. Quam inuidenda est pauperum fors, si incolumitatem spectes, quibus contra se ipsos luxu defaeuire propter inopiam haud licet ^g), ut inuiti fere valeant, et diaetae praeceptis volen-

- d) Ἐστὶ δὲ τὸ μὲν ὑγίαιαν ποιεῖν τὰ ἐν τῷ σώματι κατὰ φύσιν κατὰ φύσιν, κρατεῖν τε καὶ κρατεῖσθαι ὑπ' ἀλλήλων· τὸ δὲ νόσον, παρὰ φύσιν ἀρχεῖν τε καὶ ἀρχεῖσθαι ἄλλο ὑπ' ἄλλου.

Est autem fanitatem facere, ea, quae corpori iusunt, ad naturam componere, ut ad inuicem se vel superent, vel superari se patiantur: morbum autem, contra naturam imperare aliud alii et parere. PLATO *De Republ.* IV. p. 455.

- e) Ψυχὴ ἀγαθὴ τῇ αὐτῆς ἀρετῇ σῶμα παρέχει βέλτιστον. τὴν διάνοιαν ἰκανῶς θεραπεύσαντες παραδίδμεν αὐτῇ τὰ περὶ τὸ σῶμα ἀκριβολογεῖσθαι.

Anima bona sua virtute corpus praestat optimum: quodsi intellectui sufficienter medicinam parauerimus, tradamus illi ea, quae ad corpus, curiosius disponenda. PLATO *ibid.*

- f) Ἀκολασίας καὶ νόσων πληθυσῶν, ἐν πόλει ἀρ' ἔ δικασήριά τε καὶ ἰατρῆα πολλὰ ἀνοίγεται.

Intemperantia hinc et morbis multiplicatis, in vrbe non dicasteria tantum, sed et medicorum tabernae, plus aperiuntur. PLATO *ibid.*

- g) Βέλτιστον εἶη πρὸς ὑγίαιαν, ἀπέχεσθαι σιτῶν καὶ ποτῶν καὶ τῶν ἄλλων τῶν ἡδέων δοκέντων εἶναι, ὃ δὲ μὴ ὅσιος τ' εἶη δι' ἀκράτεια, βέλτιστον ἂν εἶη τέτω τῷ ἀνθρώπῳ μὴ ὑπάρχειν ὀπίθεν ἐκποριεῖσθαι τὰντα, μᾶλλον ἢ πολλὴν περιστάειν εἶναι τῶν ἐπιτηδείων, ἕτω γὰρ αὐτῷ ἐκ ἐξουσίας εἶη ἐξαρμαρτάνειν ἔδ' εἰ σφόδρα βέλαιοτο.

Satius esset ad fanitatem, abstinere a cibis et potu, et aliis, quae iucunda videntur esse. Qui autem non

volentes obsequi, pharmaceuticis haud indigeant^{b)}. Admonendi adeoque omnes, qui opibus abundant, ne illis in perniciem suam vti velint, discantque, ex quo sibi de tranquillitate sanitatis aliquid decedere intelligunt, aliqua voluptatis parte mature carere. Quodsi autem animus ad id primum aduertendus est, quod maxime affligitⁱ⁾, plenitudinem sane tam *primarum viarum*, quam vasorum omnium sollicite euitare debemus, qua dispositione ad morbos, inter omnes istos status sanitati morboque medios^{k)}; cum quibus potissimum rem habet prophylaxis, vix alia magnis morbis opportunior esse poterit^{l)}, cum, reple-

possit propter intemperantiam, praestantius esset eiusmodi homini, non illi esse, vnde possit haec acquirere, quam magnam abundantiam adesse rerum necessariorum. Ita enim illi non licentia esset peccandi, etiam si vel maxime vellet. PLAT. in Eryx.

h) Ἴατρον δὲ πρ, μὴ δεομένους μὲν σώμασι Φαρμάκων, ἀλλὰ διαίτη ἐθελόντων ὑπακῆαν, καὶ Φυλότερον ἐξαρκῆν ἡγμέμεθα.

Medicum, non indigentibus corporibus pharmaco, sed diaetae volentibus obsequi, viliorem sufficere putamus. PLATO De Republ. L. IV.

i) Ἀτρεκέστατα δὲ καὶ ἐπὶ πλεῖστον χρόνον τὰς φυλακὰς αἰ τῶν δεινοτάτων ποιέεσθαι.

Diligentissime autem et diutissime aduersus ea, quae maxime terrent, se munire aequum est. HIPPOCR. Prorrh. Lib II

k) Ὀνομάζω δὲ νοσώδεις διαθέσεις & μόνον ὅταν ἤδη νοσῶσιν, ἀλλὰ κἀπειδὴν ἀρχεταί τις αὐτῶν ξυνίστασθαι.

Appello autem in morbosas dispositiones, non tantum, si iam aegrotent, sed etiam, si quis morbus incipit consistere. GALEN. Comm. V. in Libr. Epid. HIPPOCR.

l) Μέγιστον ἐν σιτίοις ἀμαρτάνεται περὶ πλησμονὴν αἰ γὰρ τινὲ καὶ πέψοι χρηστῶς ἢ κοιλία, ἀλλ' αἱ φλέβες ὑπερμπιμπλαμέναι πονεῖσι καὶ διατείνονται καὶ ῥήγνυνται καὶ ἐμφράττονται καὶ πάνυ βρῖθονται. Κάκιστον ἐν νοσήμασι, φλεβῶν πλησμονὴν εἶναι.

Plurimum in cibis peccatur circa repletionem. Quamuis enim alicui bene coquat venter; vasa tamen ultra modum repleta laborant, et distenduntur, et rum-

pun-

repletionibus cumulatibus, veluti ignis igni, vti est apud PLATONEM ^m), affundatur. Quamuis enim natura, maxime si aetatis vigore et excellentibus virtutis vitalis dotibus sustineatur, onus circumducendorum, magno sane cordis labore, succorum patienter vtcunque ferat; inter colluctandum tamen saepe cadit, et a copia superandorum eorundemque resistentia superatur ⁿ). Felices illos, qui obtinere a se possunt, vt temperantius ingerant, siquidem non tantum morborum caussa ^o), sed etiam morbi

G 2

parti-

puntur, et infarciuntur, et omnino affliguntur. Pessimum in morbis, vasorum repletionem adesse. PAVL-

LVS L. I. λβ. περί πλησμονῆς.

m) Ἴνα μὴ πῦρ ἐπὶ πυρὶ (ὡς Φυσί) πλησμονή τε ἐπὶ πλησμονῇ γένηται.

Ne ignis ad ignem (vti aiunt), nec repletio ad repletionem fiat. PLVTARCH. Praec. Sanit. p. 123. II.

n) Τὸ δὲ ἀθροϊζόμενον πλήθος διττῶς λέγεται, ἢ γὰρ πρὸς δύναμιν λέγεται τὸ πολὺ, ἢ πρὸς τὴν ἐυρυχωρίαν τῶν περιεχόντων τὰς χυμὰς ἀγγείων· καθάπερ γὰρ ὁ τὸ φορτίον βασιάζων ἐκ ἐυδὺς ἅμα τῷ βαρύνεσθαι τε καὶ κάμειν ἤδη καταπέπτωκε καὶ νενίκεται πρὸς αὐτῆ, κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον, ὅταν ἡ δύναμις ὑπὸ πλήθους βαρύνεται, δυνατόν ἐστιν ἀντέχειν αὐτὴν ἐπὶ πολὺ καὶ μηδέπω νοσῆν τὸν ἄνθρωπον, ἐπὶ πλέον δὲ ἀμεληθέντι καταπίπτει ἡ δύναμις.

Congesta copia duplici sensu dicitur: aut enim AD VIRES appellatur vt plurimum, aut AD CAPACITATEM concludentium succos VASORVM. Vti enim onus ferens, non statim simul ac oneratur et laborat, succumbit et ab eo vincitur, eodem modo, quando vis a multitudine grauatur, possibile est, eam resistere diu, et nondum aegrotare hominem, sed diu negligenti cadit vis. PAVLLVS L. I. λβ. de Repletionem.

o) Ὅτι ἐκ ἀνέμεινε τὸν χρόνον τὸν ἰκανὸν μέχρις αὐτῆς ἡ κοιλία τῶν τῇ προτεραίῃ προσενηνεγμένων σιτίων ἀπολάυση τέλειως, καὶ ἐπικρατήση, καὶ λαπαχθῆ τε, καὶ ἡσυχάζῃ, ἀλλ' ἐπὶ ζέεσάν τε καὶ ἐξυμωμένην κοιλίαν καινὰ ἐπαισηνέγκατο, αἱ δὲ τοιαῦται κοιλίαι πολλῷ βραδύτερον πέσσει.

Quia non expectatum fuit tempus conueniens, quousque ventriculus eos, qui prima cibatione oblatis fuerunt,

runt,

particula est infatiabilis edendi cupiditas ^p). Cum ergo intra ventriculum primasque vias nascantur morborum semina, priusquam illa germen emittant, et radices agant, prospiciendum est omnique cura illud agendum, ut victu conveniente corrigatur, quod praeter naturam inest. Euacuantibus solis negotium illud haud absoluitur, quandoquidem, uti recte quidem GALENVS, istud vitium in repletione ventriculi *) non semper consistit. Est enim in tuni-

runt, cibos absoluerit perfecte et superauerit, et emolliuerit, et iterum quieuerit, sed, calente adhuc et fermentante illo, noui superinducti sunt, illi sane ventres multo tardius coquunt. HIPPOCR. *De Vet. Medicin.* §. 20. p. 24.

Οἱ μὲν γὰρ ἦν ἀριστήσωσι μὴ ἐνυμφορόντως ἑαυτοῖσιν, ἐνθὺς βαρέες καὶ νωθροὶ τὸ σῶμα καὶ τὴν γνώμην, χάσιμης τε καὶ νυσαγμῆς, καὶ δίψης πλήρεις. ἦν δὲ ἐπιδαπνήσωσι, καὶ φύσα, καὶ σρόφος; καὶ ἡ κοιλία καταβρόχνηται, καὶ πολλοῖσιν ἀρχὴ νέσεσ ἀυτῆ μεγάλης ἐγένετο.

Qui pransi sunt incompetente sibi modo; subito graues et socordes, quoad corpus et mentem; oscitationis et nauseae, et fitis pleni: Si etiam insuper coenaue- rint, flatus et murmur, et aluus fluit, et multis magni morbi hoc initium fit. HIPPOCR. *Ib.* §. 19 p. 23.

Ἀναλίσκων δ' ἔδυνατός ὁ ἀριστιζόμενος, ἂ πρότερον ἐδάπνη, ταῦτα δὲ ἐντὺ μετα σρόφου καὶ ψόφου καταβαίνοντα συγκλήθῃ τὴν κοιλίαν, δυσκοιτέσει τε καὶ ἐνυπνιάζονται τεταραγμένα καὶ δορυβώδεα.

Soluere non valens qui prandet, ea, quae ante coenatus est, haec ipsa cum sonitu et murmure descendencia. constipant ventrem. Difficulter dormiunt, et insomniis agitantur terribilibus et tumultuariis. *ibid.* pag 24.

p) Ἀκορίη τροφῆς, *Infatiabilis edendi cupiditas.* HIPPOCR. *Epid.* VI Sect 4 p 809.

*) Praeclarius, ac multi recentiorum medicorum, GALENVS respuit medicamentorum purgantium vsus nimis generalem: nam nec semper fomes morbi in intestinis est, nec tuto exinde euerritur, etiamsi haud pauci hodie contra sentiant. Interim ex iis, quae *Hebenstreit*

tunicis eius repositum saepe, quo humor lentus viscidus *peculiaris* laudato GALENO dictus 9), in cauum exsudat, cuius praesentiam angor et debilitas, et moeror, hinc inappetentia et nauseosa dispositio quandoque vomitus arguunt 10). His adeoque ad morbos saepe lentos et generi neruoso inimicos dispositionibus ex fonte diaetetico opponenda sunt *euchyma* 11), pro moribus, consuetudine et viribus

G 3

homi-

tius attulit, documentis satis colligitur, veteres neque in hac parte generalem vbiuis docuisse medendi viam, sed eam, quae cuique homini aptissima est atque consentanea. G.

- 9) Ἀλίαν μὲν ἂν λέγουσι ἐκείνας τῶν ὑγιανόντων, ὅσπερ ἂν αἰετοῖς παρῶσι δυσχεραίνοντες ἄλλοτε εἰς ἄλλα μεταβαίνοσι πράγματα τὰ τε καὶ πράξεις. Τῆτο δὲ ἐγνωμεν ἐκείνοισι μάλιχα συμβαῖνον ὅσπερ ἂν ἐν τῷ σώματι τῆς γαστρὸς, ὅπερ ἐνίοτε καταχρῶμενοι σόμαχον ὀνομάζουσι, περιέχεται τις ἰδίτης ὑγρότητος ἀναρῶς ἕτε πολλῆς ἕτ' ἐμπλεσίας τὰ κύτη τῆς γαστρὸς, ἀνατροπῆς δὲ εἰς τὰς χατῶνας αὐτῆς.

Angorem habere dicunt illos valentium, qui semper ab obiectis affliguntur, et ab vno ad alia transeunt in negotio et expeditionibus. Istud scimus illis potissimum euenire, qui in ore ventriculi, quod quidem per abusum stomachum appellant, habent peculiarem aliquam humiditatem difficilem, quae non multa est aut vtriculum ventriculi replens, sed quae in tunicas eius conuersa est. GAL. Comm. ad Epid. HIPPOCR. VII. Aph. 56.

- 10) GALEN. appellat, *De Loc. Affect.* V. 6. p. 492. VII. σωμαχὲ ἀνατροπῆς τὰς τε ἀνορεξίας καὶ τὰς ναυτιώδεις διαθέσεις, ἐφ' ἧς ἐνίοτε μὲν συμβαίνοσι ἔμεται.

Ventriculi sursum factas commotiones inappetentias et nauseosas dispositiones, a quibus quandoque eueniunt vomitus.

- 11) Τῆς σκέψεως ἐπὶ κεφάλαιον ἦτε τῷ σώματος φύσις, ἢτ' ἐπὶ τούτου συνήθεια.

Meditationis summum caput est corporis indoles et consuetudo eius. GAL. *De Tuend. Valet.* VI.

Τὰ καλέμενα ὑπὸ τῶν ἰατρῶν εὐχυμα ἐκλέγεσθαι.

Appellata a medicis EUCHYMA feligenda sunt. *ibid.*

hominis artemperanda *). Cum enim viscidum illud sit et glutinosum mucidum, quod tantopere ventriculos affligit, vt senectus praecox, γῆρας ἐκ νεότητος, *senectus ex morbidō succo orta*, lentorque sanguinis inducatur, haud sane, quae ex animalibus defumuntur euchyma, speratum finem assequuntur, sed vegetabiles succi plantarum acidularum, et farinae teneriores, et opsonia, solantur eiusmodi ventriculos, lento tabo contaminatos, vt propterea ratione non destituatur PLVTARCHVS**), quando sarcophagiam damnat. Alio tamen tempore, ab intemperantia verus ventriculi infarctus et repletio oritur, nondum quidem morbus, sed ex qua prope diem

t) Ζητήσαι τροφήν ἀρμόζουσαν τῇ φύσει.

Quaerendus victus conueniens naturae. HIPPOCR. *De Vet. Med.*

υ) Καὶ κράτιστον μὲν ἐδίδοι τὸ σῶμα μηδεμιᾶς προσδεῖσθαι σαρκοφαγίας. ποτὶ δὲ γὰρ ἔ μόνον πρὸς διατροφήν ἀφθονα, ἀλλὰ καὶ πρὸς ἐπάθειαν καὶ ἀπόλαυσιν ἀναδίδωσιν ἢ γῆ, τοῖς μὲν αὐτόθεν ἀπραγμόνως χρῆσθαι παρέχεσσε, τὰ δὲ μινύμενα καὶ παντοδαπῶς παρασκευαζόμενα συνηθύνειν. Ἐπεὶ δὲ τὸ ἔθος τρόπων τινα φύσις ἔ παρα φύσιν γέγονεν, ἔ δεῖ χρῆσθαι κρεοφαγίας πρὸς ἀποπλήρωσιν ὀρέξεως, ὡς περ λύκας ἢ λέοντας, ἀλλ' οἷον ὑπέρισμα καὶ διάζωσμα τῆς τροφῆς ἐπιβυβλωμένως, ἑτέροις σιτίοις χρῆσθαι καὶ ὄφιοις, ἃ καὶ τῷ σώματι μᾶλλον ἐστὶ καὶ κατὰ φύσιν, καὶ τῆς ψυχῆς ἥττον ἀμβλύνει τὸ λογικόν.

Praestantissimum ita adfuefacere corpus vt nullius carnis esu indigeat. Multa enim non tantum ad nutritionem minime suspecta, sed etiam ad tranquillitatem et fruitionem (commoda) suggerit tellus, tum ea, quae sine alia praeparatione in vsum conuerti possunt, exhibens, tum ea, quae mixta, vt vna stare possint, multis modis praeparata sunt: Quia autem consuetudo aliquid naturae simile, certe non praeter naturam, fit, non decet vti carniū esu ad repletionem appetitus, luporum et leonum more, sed veluti ad secundas mensas, et cibi complementum vltimo loco addentes. Alio victu vtendum et opsoniis, quae scilicet et corpori magis ad naturam sunt, et animae minus obtundunt τὸ rationale. PLVTARCHVS *Praec. Sanit.* p. 131. sequ.

pediem morbus sit oriturus. Accidit illud quidem omnibus, qui sibi ipsis imperare nesciunt, illis tamen prae ceteris, qui vitam exercitiis vacuam degunt^x). Fit etiam, vt sola qualitate noceant cibi^y), vt ex eorum abufu cuiuscunque demum conditionis oriantur fucci, qui cum humoribus circumducendis stare nequeunt^z), suntque inter medicos ipfosque valentes haud pauci, qui molesta sedulitate, id quod primis viis inesse putant, vnde morbus consequi possit, purgantibus educendum esse arbitrantur, quod quidem culpandum non est, si robore valent purgandi, fiduciam in pharmaco positam habent, et signa adsunt, quae prauos humores indicant^a). Enim-

G 4

uero

x) *Περὶ διαίτης τοῖς ἔν ἀχόλῳ βίῳ διάγειν.* De diaeta eorum, qui otiosam vitam degunt. PAVLL.

Φευκτέον ἐσὶν ἕκαστον τῶν σιτίων τε καὶ πομάτων ὅσα πέφυκε γενεᾶν ἐτοιμῶς τὸν ἀδραϊζόμενον αὐτοῖς χυμὸν.

Quemlibet fugere oportet cibos et potus, qui ita nati sunt, vt possint facile generare abundantem illis succum.

y) Ἡ δὴ μὲν τῶν περὶ τὴν γαστέρα περιττωμάτων ἐπίχσεις ἦται διὰ τὰ λαμβανόμενα σιτία τε καὶ ποτὰ γίνονται ἂν, παρὰ τὴν ποιότητα καὶ ποσότητα τῶν ληφθέντων, ἔτι τε πρὸς τέτοις τάξι τε καὶ τὸν τρόπον τῆς χρήσεως.

Intra ventriculum, superfluitatum collectio, mox ab acceptis cibis potibusque fieri possit, ob qualitatem et quantitatem assumptorum, insuper tamen etiam ob ordinem et modum fruitionis. GALENVS *De Tuend. Valet. I.*

z) Ἀσῶδες καὶ κακωτικὸν τῆ σωμαχῆ καὶ τῆς δυνάμεως καταβλητικὸν καὶ τῆς κακοχυμίας ἀυξητικόν.

Angens illud et corrumpens ventriculi et virtutis destructorium, et cacochymiae augmentum praebens. GAL. *Ib. IV.*

a) Χρησέον τοῖς καθαρητικοῖς φαρμάκοις ἐπὶ τῶν ἔυτόνων τῇ δυνάμει καὶ προθύμων τῇ προαφρέσει, σωμαχόν τε ἔυτονον ἐχόντων καὶ πολλὴν ὕλην ἀχρεῖαν ἐν τῷ σώματι συλλεγόντων

Vtendum euacuantibus pharmacis penes illos qui optimum virtutis tonum et praeconceptam mentem habent

uero multi euacuantium abufu alui feignitiem lucrantur ^{b)}. Satius est, castigare ventrem parco tenuique victu ^{c)}, et aliquid alimentis subtrahere, quo vis vitae, quae chylopoeiticis organis inest, excoquere, et conuertere morbidum illud possit interea, dum cibo ex parte vacat. Magnae tamen valentium abstinentiae, qua fortasse fuerint, qui vtendum esse putabunt, vt malus humor absumatur, vehementer nocent ^{d)}: deterit enim esuriens ventriculus villösam tunicam. Hinc probanda minus est eorum sententia, qui inedia morbos auerti posse arbitrantur ^{e)}. Sufficit aliquantulum minus eo, quod

bent ex praeiudicio, ventriculumque bono tono instructum possident, et multam materiam inutilem in corpore collegerunt. *ibid.*

b) Χαίρεισιν ἐνιοὶ σφοδρῶς κενωθέντες· ὅσῳ δ' ἂν μᾶλλον ἐκκενωθῶσι, τοσοῦτον μᾶλλον ἢ γαστήρ ἔχεται κατὰ τὰς ἐξῆς ἡμέρας.

Delectantur quidam, si valde purgati fuerint: Quo autem plus euacuentur, eo plus venter constipatur sequentibus abinde diebus. *ΑΕΤ. Tetr. I. Serm. IV. c. 30.*

c) HIPPOCRATES *Praecept.* opponit ζυνεσαλμῆνη διαίτην, victus rationi tenui, ξυγχαρήνην, concessionem et indulgentiam. *CELSVS De Medic. II. 18.* valentissimum cibum vocat, in quo plurimum alimenti inest, imbecillissimum vero, in quo paucius, vbi etiam eiusmodi cibos *infirmos* vocat.

d) Τὸ τῆ λιμῆ μέρος δύναται ἰαχυρῶς ἐν τῇ φύσει τῆ ἀνθρώπου καὶ ἐγνώσκει καὶ ἀδενέει ποιῆσαι. Πολλὰ δὲ ἄλλα κακὰ, ἑτεροῖα μὲν τῶν ἀποπληρώσεως, ἐχ ἤσσον δὲ ἅμα θανά κενώσεως, δὲ γὰρ μέτρον τινὸς σοχάζεσθαι.

Famis particula multum potest in natura hominis et ad sanandum, et ad infirmandum: Multa etiam et varia mala ex repletionem, non autem pauciora simulque peiora ex abstinentia. Opus enim est aliquod medium inuenire. *HIPPOCR. De Vet. Medic.*

e) *GALENVS adducit L. De Rat. Victus in morbis, medicos diatritarios dictos, qui inedia morborum vim frangi debere consulebant: βέλονται ὑπὸ τὰς ἀρχὰς τῶν νέσων προταρχέουσιν τὰς ἀνθρώπου ἢ δύο ἢ τρεῖς ἡμέρας, ἢ καὶ πλείους. Consulunt sub initium morborum extenuandos esse homines duobus tribus pluribusue diebus.*

quod sumi solitum est, capi f). Sufficit praescindere ex cibationibus alteram, hinc, vti commodum erit, vel coena, vel prandio carere ε). In vniuscuiusque enim conscientia repositum est, an aliquid alimentis detrahendum sit, intelligere h), siquidem et aetas i), et anni tempora k) aliquid circa cibationum necessitates mutationis adferunt. Expectandum, nec praeuertendum est alimentorum desiderium; Carent enim haud mediocri voluptatis parte l), qui ventrem subinde farciunt, dum nesciunt, quam dulce sit, famem explere. Ante ergo ad capiendas escas animus aduertendus haud est,

G 5

quam

f) Ἐλαττον ἢ ὡς μεμαθήκει, φαγέτω: minus, quam consuetum est, edat. HIPPOCR. L. De Intern. Affect.

g) Μονοσιτέειν, semel de die cibum capere, de coena sumitur: opponit enim HIPPOCRATES illi τὸ ἀριστέον, prandere, De Antiqua Medicina, ὁ μεμαθηκὼς ἀριστήσσειν, qui prandere consuevit.

h) Σκεπτέον, πότερον ἅπαξ ἢ δις ἐδίαν.

Dispiciendum, vna vice, an bis cibandum. GALEN. De Sanit. Tuend. VI.

i) Τὰ ἀυξανόμενα πλείους δαΐται τροφῆς.

Quae in augmento versantur corpora, plurimo alimento opus habent. HIPPOCR. Aphor. Sect. I. 14.

k) Ἄι κοιλία χειμῶνος θερμότεται καὶ ὕπνοι μακρότατοι, ἐν ταύτησιν ἐν τῆσι ὥρησι καὶ τὰ προσάσματα πλείω δοτέον.

Ventres hieme calidissimi, et somni prolixiores, in hisce adeoque temporibus apparatus etiam alimentosi plus dandum. ibid. Sect. I. 15.

Τῶ χειμῶνος ἐδίαν ὡς πλείω, πίνειν δ' ὡς ἐλάχισα — τῶ δὲ θέρους τῆ δὲ μάζῃ μαλακῇ τρέφειν καὶ τῶ ποτῶ ὑδαρῆι καὶ πολλῶ.

Hieme plurimum edendum, minimum bibendum, aestatis tempore molli maza vescendum et potu aquoso ac multo. HIPPOCR. De Diaet. Salubr.

l) Καθαρὰ δὲ καὶ ἀκραφονῆς ὄρεξις ὑγιαίνουντι σώματι πᾶν ἡδὺ ποιεῖ, καὶ ἀσπαλέον, ὡς Ὀμηρος φησὶ, καὶ πρόσφορον.

Pura et exquisita appetitio sano corpori omne gratum efficit, et raptim acceptum, vti HOMERVS ait, et oblatum. PLYT. Praec. Sanit. p. 126.

quam exinanitus fuerit ventriculus ^{m)}), debetque pro iacturae virium et depletionis praegressae norma repletio institui, quod ἀντισηκῶσαι, *nutritionem lance metiri*, significanter admodum appellauit COVS ⁿ⁾). Seruandus tamen in omnibus modus est, ne potu vel cibo quis excedat ^{o)}). Eleganter fane PLVTARCHVS tantum ait esse periculi illis, qui epulantur, quam qui turbidum procellis mare nauigant ^{p)}). Seligenda, si cui ea fortuna est, vt optio detur, sunt alimenta pro aetatis viriumque mensura, proque exercitiorum frequentia, maxime si

m) Μέχρις ἢ κοιλίη τῶν τῇ προτεροῦν προσηνεγμένων σιτίων ἀπολάυση τελέως καὶ ἐπικρατήση καὶ λαπαχθῆ τε καὶ ἡσυχῆση.

Donec ventriculus, priore cibatione oblata alimenta absumperit perfecte, et vicerit, et emolliuerit, et quieuerit. HIPPOCR. *De Vet. Medic.*

n) Τὸν μὲν παρὰ τὸ ἔθος κενευγῆσαντα ζυμφέρει τάυτην τὴν ἡμέρην ἀντισηκῶσαι.

Ei, qui praeter consuetudinem exinanitus est, con-
ducit eodem die paria dari. HIPPOCR. *De Diaet.*

o) Κατὰ δὲ τὴν τῶν ἐδιομένων τε καὶ πινομένων φύσιν, ἐν ποσότητι καὶ ποιότητι καὶ δυνάμει, σκοπός ἐστι τὸ σύμμετρον, ὡς μήτε πλεῖον μήτ' ἐλάττω λαμβάνειν.

Secundum edulium et potulentorum indolem, in
quantitate et qualitate et virtute finis positus est me-
diocritas, ne quid plus vel minus. GALEN. *De Sanit. Tuend. VI.*

p) Μάλιστα δὲ φυλακτέον πλησμοναῖς καὶ μέθαις, καὶ ἡδυπαθείαις. Ἐορτὴν τινα μέλικσαν ἢ φίλων ὑποδοχὴν ἐν χερσὶν ἔχοντας, — οἷον ἐπιόντος ἀνέμου καὶ κύματος, εὐσαλὲς τὸ σῶμα καὶ κῆφον ἐν ἐυδία παρασκευάζοντες.

Maxime cauendum a repletionem et ebrietate, et frui-
tione voluptuaria. Festum diem futurum et amico-
rum receptionem ad manum habentes, vti ortis pro-
cellis et tempestatibus, ordinatum corpus, et leue, et
serenum seruare debent. PLVT. *Pracc Sanit. p. 123.*

Ὅπως ἂν τροφὴ πλείων παρὰ φύσιν εἰσέλθῃ, νόσον ποιεῖται.

Vbi plus alimenti praeter naturam ingreditur, mor-
bum facit. HIPPOCR. *Aphor. Sect. II. 17.*

si debile et imbecillum corpus fuerit q). Simplificimos esse cibos decet. Quamuis enim arti coquinariae suus habendus sit honos r), nec levis sit ex grato sapore et odore paropsidis ad hilarem fruitionem s) exhortatio; transcendit tamen sanae voluptatis limites, artis peregrinos sapes miscendi lenocinium, et vires emollit ac frangit t). Quamuis autem intemperantia in utroque alimentorum genere nocere possit; minus tamen officit potulentorum copia u). Horum selectus necessarius est, uti eundem

q) Τῶν μαλακοσάρκων τροφή καλλίστη τοῖσδε μὴ γυμνασασμένοις ἐστὶ καὶ γέραςί καὶ ἀδενέσι καὶ τοῖς νοσηλευομένοις, οἱ γυμναζόμενοι δὲ τροφιμωτέρων ἐδεσμάτων δεόντας.

Mollioris carnis alimentum optimum est illis, qui non exercentur; Est et fenibus, et imbecillis, et morbidis: exercitati autem solidioribus cibus indigent. GAL. *De Alim. Fac.* III. 2. p. 373. VI.

r) Προπαρασκευάζει τῷ σώματι τὰ ἐδέσματα, τινὰ δὲ ὀπτησίς, τινὰ δὲ ἔψισις ἢ ταγήνησις, ἢ ἀπλή βρέξις.

Praeparat ori cibos, quosdam elixatio, quosdam coctio, quosdam frixatio aut simplex assatio. GAL. *De Praeb. et Mal. Aliment. Succ.* c. 5. p. 428. VI.

s) Τῶν ἐδεσμάτων ὅσα διασαπέντα κατὰ τὴν ὁσμὴν ἡμῶς ἀνίστα, τῶντα ἐνθὺς ἀποθρίπτομεν ἐδὲ ἐπιχαροῦντες γένεσθαι, καὶ χεδὸν ἐπὶ πάντων ὁμολογῶσιν ἀπλήλως ὀσφρησίς καὶ γεῦσις.

Edulium quae putrida ad odorem, nos offendunt; proiicimus illico, nec gustare fuscipimus, et prope in omnibus respondent inter se odor et sapor. A E T I I *Tetrabibl.* L. I. *Serm.* I.

t) Τὰ γὰρ ἐντελῆ κρατῆ τὴν ὀρεξιν ἐπὶ τῶν φυσικῶν μέτρων, ὀσφοποιῶν δὲ τέχναι καὶ δημιουργῶν, καὶ τὰ πανῆργα τῶντα ὑψάρια καὶ ὑποτρέιμματα, κατὰ τὸν κωμικόν, ἀεὶ τὰς ὀρεξ τῆς ἡδονῆς μετετίθησιν εἰς τὸ μπροσθεν, καὶ παραλλάττει τὸ συμφέρον.

Exquiritiora superant appetitum ultra naturalem mensuram: coquorum artes et artificum cupediae, ista opfaria et fercula, iuxta comicum, semper fines voluptatis transferunt praeuertendo, et conuertunt, quod vtile. PLVT. *Praec. Sanit.* p. 125.

u) Ῥᾶρον πληροῦσθαι ποτῆ ἢ σιτίς.

Facilius repleri potu, quam cibo.

eundem sexus, aetas, regio, vitae genus et dispositio ad morbos postulat. Antiquitas vini et aquarum vsus pro diuersitate temperiei hoc illoue modo suavit *) . Quantum ad primarum viarum morbosas dispositiones, cum de morbis ipsis imi ventris viscerum dispicere nondum liceat, duo saltem inuenio status sanitati morboque medios, quos, ne in verum morbum exeant, matura prophylaxi, succulentorum maxime regimine, praeuertere possumus. Altera in roboris intra canalem alimentosum vitalis defectu †), altera in praesentia austeri succi ‡) et absentia corrigentis eum bilis et liquoris intesti-

x) In vinorum selectu magno studio versati sunt graeci medici. Rarius, nec, nisi cum intemperanter viuerent, meraco vsi sunt. Commendat HIPPOCRATES οἶνον ἴσον ἰσῶ πινόμενον Epid. II. qui ἰσοκρατῆς dictus est, οἶνον δινώδεα, *vinosius vinum*, quod vel meracius esset, vel, vti GALENVS interpretatur, generosius: ὀνομάζεται ὁ μὲν ἰχυρὸς δινώδης, ἃ δ' ἀδενῆς ὑδατώδης. *Generosius vinum vinosius, imbecillum autem aquosum vocatur.* Comm. in HIPPOCR. Libr. de ratione diaetae in morbis. Quandoque cum marina bibebant (οἶνον τεθαλασσομένον), cui opponitur ἀθάλασσος. DIOSC. Mat. Med. V. miscendi modum docuit.

y) Ἐπέχεται γαστήρ τὸ δὲ πικρόχολον περίττωμα, διὰ τὴν ἀρωγίαν τῆς ἐκκρινέσεως αὐτὸ δυνάμειος καὶ διὰ στενωχρίαν.

Continetur venter cum fecibus atris ob debilitatem excernentis easdem virtutis et ob angustiam. GAL. De Sanit. Tuend. I.

z) Στυφυνὰ ἢ ἀυστηρὰ ταῖς συστάσεσιν πλείονα ὑπάρχουσι, ὡς ἀδενῆ φανερώς ἐργάζεσθαι τὴν προωσικὴν δύναμιν ἢ τοι τῆς γαστρὸς μόνης ἢ τῶν λεπτῶν ἐντέρων ἢ τῶν παχέων, ἢ συμπάντων ἅμα τῶν εἰρημένων ἢ τινῶν ἐν αὐτοῖς.

Adstringentia et austera ad consistentiam multa insunt, vt debilis manifeste fiat propellens vis, mox ventriculi folius, aut intestinorum tenuium ac crassorum, mox omnium simul, mox quorundam ex illis. GAL. Ibid. I.

intestinalis a) consistit. Utraque dispositione, illic laxitate b) intestinorum, hinc strictura et siccitate, necessaria ad vitae tranquillitatem aluina excretio lentescit saepissime. Ex hisce viscerum imi ventris dispositionibus languidi varii oriuntur status, nondum sane morbi, cum nec perpetuus mali sensus, nec determinata actionum laesio adsit, quos hypochondriorum affectiones appellamus c). Ne adeoque increbescat malum, providendum est. Quamuis enim modestae alui subductiones his non male respondeant ex mente AETII d); dissuadet tamen

a) Ἡ μὲν ἀβρωσία τῆς κύσεως ὅλης καὶ τῶν ἐπὶ τῷ ἥπατι καὶ τῶν ἐξ αὐτῆς εἰς τὸ σπλάγχχνον ἀγόντων σωμαίων καὶ τῶν εἰς τὸ ἔντερον ἐξερευγομένων πόρων.

Imbecillitas vesicae (felleae) totius, hinc eorum, quae ex hepate, et eorum, quae ex ipsa ad intestinum (tenue) ducunt, osculorum, et eorum, quae ad intestinum euomuntur, tubulorum. GALEN. *De Sanit. Tuend.* I.

b) Προγαστέρες καὶ πρόκοιλοι.

Tumido ventre homines, aqualiculum alentes.

c) Ὑποχόνδρια μετέωρα.

Hypochondria elata. HIPPO. *Epid.* I. Aegr. 8.

Ὑποχόνδρια διασφορβρίζοντα.

Hypochondria flatuosa. Ib. L. V. sq.

Ποικίλλοντα ὑποχόνδρια.

Variantem sensum imprimencia hypochondria. *Prorrh.* et in *Coac. Praen.*

Κοιλίης ἀλογοὶ ἐπάσεις.

Ventris elationes sine caussa manifesta. *Coac. Praen.*

Ζύμωσις ἥπατος.

Fermentatius circa hepar motus. *Epid.* IV. 47.

d) Ἐπὶ πάντων δὲ τέτων κοινὸν βοήθημα ἢ τῆς γαστρὸς σύμμετρος ὑπυγωγὴ, καὶ μάλιστα ὅσοις εἰς φύσει σκληροτέρα ἢ γαστήρ.

In his omnibus commune auxilium, ventris mediocris subductio, maxime quibus natura ficcior venter est. AET. *Tetr.* I. Serm. IV. c. 30.

tamen PLVTARCHVS e), et emollientia, a solidis alimentis abstinentiam, hinc aquarum vsum, ex fonte diaetetico proponit. Austeram mitiganda sunt dulcibus et pinguibus f) alimentis, plus succosi, quam solidi habentibus, quorum alia regnum vegetabile suggerit, fructus scilicet horaeos, dummodo illis recte, nec ad luxuriam vti quis possit g), alia ex regno animali depromuntur. Laudat ostrea

GALE-

e) Ἰφισαμένης δὲ κοιλίας, εἰδὲν φάρμακον, οἷα τῶν σιτίων ἐνιαυτοῦ μαλακῆς ἐνδίδοντα προθυμίας καὶ διαλύοντα πρῶτος, ὧν ἢ τε παρὰ πᾶσι συνήθης, καὶ ἢ χρῆσις ἀλυπος. ἀν δὲ τέτοις ἀπαθῆ, πλείονας ἡμέρας ὑδροποσίαν, ἢ ἀσιτίαν, ἢ κλυσηῖρα προσδετέον μᾶλλον ἢ ταρακτικῆς καὶ φθαρτικῆς φαρμακείας.

Constipata aluo, nullum pharmacum praeter cibos quosdam irritantes et soluentes molliter, quorum experientia vnicuique fit familiaris, et vsus commodus. Si istis non obsequatur (aluus), per plures dies aut aquae potum, aut abstinentiam, aut clysterem adhibere debemus, quam conturbantia et corrumpentia medicamenta. PLVTARCH. Praec. Sanit. p. 134.

f) Τὰ δ' αὐσηρὰ καὶ σφυρὰ (τὰ περιττώματα) γλυκέσι τε καὶ λιπαροῖς εὐδοκῆν.

Austerae et siccae impuritates dulcibus et pinguibus manufaciendae sunt. GAL. De Sanit. Tuend. I.

g) Τὰ μόρα, καὶ τὰ γλυκῆα κεράσια, τῶν οἴνων οἱ γλυκῆς καὶ παχῆς, οἱ δὲ πέπονές τε καὶ μηλοπέπονες ὀνομαζόμενοι, δι' ὑγρότητα τε καὶ γλυχρότητα πρὸς ὑποχώρησιν εἰσὶν ἐπιτήδαιοί τε καὶ δυνάμιν γε ἔχουσι μετρίως ῥυπτικῆν.

Mora et dulcia cerasa, ex vinis dulcia et densa, pepones dictique melopepones, secundum humiditatem et mucilaginem ad feces sunt vtilis, et virtutem habent mediocriter laxantem. GAL. De Alim. Fac. I. 1. p. 304. VI

Ἐράβοι ὀνομαζόμενοι καρποὶ ἀπὸ τῆς ὥρας. ὥραν ἔτας ὀνομάζουσι οἱ Ἕλληες ἐκᾶνον τὸν καιρὸν, ἐν ᾧ μεσῆντι τὴν τῆ κυνὸς ἐπιτολὴν γίνεσθαι συμβαίνει.

Horaei dicti fructus ἀπὸ τῆς ὥρας. ὥραν anni illud tempus Graeci nominant, in cuius medio canis ortum fieri contingit. ibid. L. II. 2. p. 335.

GALENVS, eademque lubricandae alui caussa proponit ^{b)}). Quid sero lactis efficacius esse possit ⁱ⁾? Nocentium etiã rerum ratio habenda est, eorum scilicet alimentorum, quae aluum constipant ^{k)}, et coctioni resistunt, quam motus iuuat, vti sine exercitiorum vsu motuque corporis flaccescit digestio ^{l)}).

h) Τῶν ὀστρακοδέρμων ζῶων κοινόν, ἀλυκόν χυμὸν ἔχαι ἐν τῇ σαρκὶ καὶ λαπακτικόν τῆς γαστροῦ. Τὰ μὲν ὄστρεα μαλακοτάτην ἔχει τῶν ἄλλων ὀστρακοδέρμων τὴν σάρκα.

Animalium marinorum testaceorum commune illud, falsum succum in carne habere, quo aluus emolliatur. Ostrea molliorem reliquis ostracodermis carnem habent.

Τὰ δὲ ὄστρεα χωρὶς ἐψήσεως ἐδίωσιν, ἔθιοι δὲ καὶ ταγηνίζουσιν.

Ostrea citra coctionem edunt, quidam et frigunt. *ib.*

L. III. 33. p. 397. seq.

Τὰ ταριχευθέντα δύσπεπτα πᾶν ἐστὶ.

Frixa indigesta omnino. *ibid.*

i) Τῆ γάλακτος τὸ ὀρρώδες.

Lactis serosa pars. *ibid.*

k) Τῶν ὀσπρίων ἐ μέμηθησαι κυλὸν εἰς εὐχυμίας λόγον, ὦν γὰρ μηδὲ ἐδίωσιν ἄνθρωποι πρὶν ὑπὸ λιμῆ βιασθῆναι.

Leguminum mentionem facere non bonum ad optimi succi rationem, quibus etiam non vescantur homines, nisi fame compulsi. *GAL. De Euchym.*

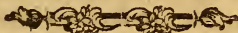
Στεγνωτικὰ τῆς κοιλίας, δύσπεπτα καὶ φουσώδεα.

Aluum constipantia, dyspepta et infantia.

l) Ἡ δὲ ἀδένεια τῆς λυΐσης θερμότητος ἀγυμνασίας ἐργοῦς ὑπάρχει.

Debilitas soluentis cibos caloris inertiae foboles.

GAL. De Sanit. Tuend. I.

ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΙΑΣ ΤΗΡΑΡΙΑΕ

SPECIMEN VI.

QVO

DIAETA PROPHYLACTICA AD MORBOS VIARVM REMO- TIORVM

S I S T I T V R.

Non tantum primis viis instrumentisque chylo-
poieticis gratam operam praestat, dum in-
choantis morbi scintillas suffocat, cauetque, ne in
flammam erumpant, prophylaxis, sed etiam secu-
ritati *remotiorum viarum*, qua voce vasa atque visce-
ra indicimus, prospicit. Ista, quae tubo alimenta-
rio dedicata est prouidentia, intra intestinorum li-
mites sese haud continet, sed maximam vtilitatem
vasis organisque, humores circumducentibus, mu-
tantibus et sequestrantibus, simul adfert, dum illud
abiicit aut corrigit, quod sanguini datum, morbum
facturum est ^{a)}, veluti ista curam corporis gerendi
ratio, superiore specimine a me exposita fuit. Pe-
culiaris ergo prophylaxeos morborum pars illa erit,
quae leges circuli humorum turbatas, anteaquam
in

a) 'Οι συναχῶς ἐτῶν ἐκ ὀλίγων ἐφεξῆς γεόμενοι λιμοὶ ἐναργῶς
ἐπεδείξαντο τοῖς γε μὴ παντάπασιν ἀνοήτοις, ἡλίκην ἔχει κακο-
χυμίου δύναμιν εἰς νόσων γένεσιν.

Continenter, annis haud paucis consequentibus, orti
contagiosi morbi efficaciter declarauerunt, non omni-
no nihil intelligentibus, qualem habeat cacochymia
vim ad morborum generationem. GALENVS *De Bon.
et Prau. Aliment. Succ. c. 1. p. 417. VI.*

in seditionem et intestinum bellum leues quidam in republica vitali motus efflagrent, restituit atque obfirmat. Sunt enim in partium solidarum corporis humani tam similiarium, quam organicarum inque earum cum fluidis commercio. certi quidam status, nondum morbi quidem sed quos antiquitas conuenienter admodum διαθέσεις aut dispositiones appellat, sub quibus morbi, tanquam genere suo summo, sistuntur ^{b)}, dum aegritudo minima saepe ita adest, ut actionem aliquam, licet non frangat, infirmet tamen, quo media ^{c)} quaedam saepe fit inter

- b) Γένος ἄδὲν ἐστὶ νοσήματος ἄτε ἐν τοῖς ἀπλοῖς ἄτ' ἐν τοῖς συνθέτοις ἴδιον ἐκατέρως σεγνώσεως, συνήξεσις, καὶ ἔμφραξις, ἐνρύτητος, ἔντασις, ἔκπτωσις τῶν σοιχείων — ἔστιν ὅτε δὲ ῥύησις ὅτε δὲ ὄγκος.

Nullum genus est morbi nec in simplicibus, nec in compositis proprium aliud, quam angustiae vasorum, concretionis et infarctus, amplitudinis vasorum, confectionis humorum, delapsus elementorum, aliquando et fluxio: Est et tumor. GALEN. *De Different. Morb.* c. 5. p. 5. VII.

Θερμότερα γίνονται σφῶν αὐτῶν, (τὰ ὁμοιομερῆ) ἢ ἐκ κινήσεως τινός, ἀυξανόμενα τῆ θερμῆ, ἢ ἐκ σηπεδόνοσ, ἢ ἐξ ὁμιλίας ἐτέρωσ θερμότερα σώματος, ἢ ἐκ σεγνώσεωσ.

Calidiora se ipsis fiunt (similiaria) vel ex motu quodam, calore aucto, vel ex putredine ob commercium cum calidior corpore, vel ob angustiam vasorum. GAL. *De Causs. Morb.* c. 2. p. 16. VII.

-) Μέση ἢ κατ' ἔξιν ὑγίαια ταῖσ ἐνεργείαισ, ἐστὶ δὲ καὶ κατὰ χέσιν ὑγίαια, καὶ τῆσ ἐνεξίαισ. εἰ μὲν γάρ κατὰ χέσιν, ἀρρώσεσ ἔχεισ τὰσ ἐνεργείαισ· εἰ δὲ ἐνεξίαι, ῥωμαλέαισ: εἰ δ' αὖ κατ' ἔξιν, ἔπω μὲν ἐνώσεσ, ἀρρώσεσ δ' ἐκ ἐπι· χρήσιμοσ εἰσ τὰσ πάσαισ τῆ βίαι τὰσ πράξεισ ἐστὶν ἢ κατ' ἔξιν, εἰ μὴν ἤδη τὸ κατ' ἀρετὴν ἔχουσα, μόνη γάρ ταῦθ' ὑπάρχει τῇ ἐνεξίαι.

Media, quae κατ' ἔξιν seu ad sufficientiam dicitur, sanitas quaedam est. Est autem et alia ad χέσιν seu ad mediocritatem sanitas, et quaedam ad ἐνεξίαν seu ad complementum boni status. Si ad schesin (mediocritatem), infirmas habet actiones; Si autem euexia, fortes;

ter sanitatem morbumque vitae conditio, cui ad exquisitiorem statum reducendae prophylaxis famulabitur. Illud adeoque homini per naturam datum est, quandoquidem nemini illam, quae annorum lapsu consequitur, virium humorumque ac solidorum mutationem euitare licet, vt certe illos, quos errore vel casu sibi inductos esse intelligit, status ad morbum decliues mature corrigat. Quod si ergo fluant alicubi humores, quos manere fatius foret, opus est, vt substituantur deperditis similes, cibo potuque selectiore, quo solidorum fluidorumque aequilibrium seruetur. Opus etiam, vt igneae illi, qua viuimus, parti, subinde aliquid accedat, vnde illud augmentum capere possit. Enimuero cum ex altera parte sinceritas similarium corporis nostri partium in conformi legibus naturae turpium abundantiumque succorum expulsionem consistat, et maximorum morborum primordia ab instrumentorum excernentium infarctu pendeant, hac etiam ratione labanti sanitati succurrimus, si viarum istarum, depellendis noxiis humoribus destinatarum, libertatem conseruare quouis modo studemus, veluti haec prophylaxeos consilia sapienter omnino GALENVS ^{d)} nobis suggerit. Praeterea sunt dispositiones

tes; Si ad *sufficienciam*, actiones habet non firmas, nec tamen et debiles. Non omnino vtilis ad omnis vitae functiones ea est, quae κατ' ἔξιν dicitur, nondum illud, quod ad robur requiritur, habens, quod soli euexiae inest. GAL. ibid.

- d) Γῆρας, σύμφοτος ἀνάγκη φθορὰ ἅπαντι τῷ γεννητῷ σώματι. ταύτας τὰς βλάβας ἐδενὶ γεννητῷ σώματι φυγαῖν ἐγχωρεῖ. τὰς δ' ἄλλας βλάβας ὅσαι ταύταις ἔπονται, δυνατόν φυλάξασθαι προμυθόμενον. Ῥεξισης γὰρ τῆς συστάσεως, ἀ μὴ τις ἑτέρας ὁμοίας ἀντεσάγει τῷ ἀπορρέοντι, διαφορήσεται καὶ σκεδαθήσεται σύμπαν ἕως τὸ σῶμα. Διὰ μὲν ἐν τῆς ἐδαδῆς ἀναπληρῶμεν ἕσον ἀπορρῦνῃ τῆς ξηροτέρας ἐσίας, διὰ δὲ τῆ πόματος τὰς ὑγροτέρας ἀντεσάγομεν, εἰς τὴν ἀρχαῖαν ἱπανάγοντες ἀμφω συμμετρίας.

tiones ad morbos, quae in virium corporis tenuitate e) consistunt, licet earum vix vlla sit, quae spirituum defectui sola tribui possit, quin alia in soli-

H 2

dis

ἔτω δὲ καὶ τῆς αἰρώδους καὶ πυρώδους ἔσθιας τὴν συμμετρίαν ἀναπνοαῖς καὶ σφυγμοῖς διασώζομεν. Ἐπειδὴ μὲν ἔν τὸ πίναν καὶ τὸ ἐδίαν ἀναγκάσαι τοῖς ζώοις ὑπάρχει ἀκολέδα δὲ τέτοις ἢ τῶν περιττωμάτων γένεσις ὄργανά τε πρὸς τὴν ἀπόκρισιν αὐτῶν ἢ φύσει παρεσκεύασεν, καὶ χρῆ δῆπε καὶ ταῦτα μὴτ' ἐμφράττεσθαι κατὰ τι, μὴτε ἀρρώσειν κατὰ τὰς ἐνεργείας, ὑπὲρ τῆς κηδαρὸν αἰετῆ καὶ ἀπέριττον φυλάττεσθαι τὸ σῶμα: Καὶ σοι δύο μὲν ἤδη σκοπεὺς τὰς κατὰ διαίτην ὑγιανῆν, ὁ λόγος ὑφηγήσατο, τὸν μὲν ἕτερον ἀναπλήρωσιν τῶν κενκμένων, τὸν δ' ἕτερον ἀπόκρισιν τῶν περιττωμάτων, ὁ γὰρ δὴ τρίτος ὁ περὶ τῆ μὴ ταχύνηρον γίνεσθαι, ἐξ ἀνάγκης ἐπεταὶ τοῖς ἐρημένοις.

Senectus connascens necessitate corruptio omni nato corpori; Has corruptelas nulli nato corpori effugere licet: alias autem noxas, quae ex se inuicem sequuntur, possibile praecauere, mature cogitando. Fluente adeoque substantia, nisi quis alias similes res introducat iterum, corrumpetur et dissiparetur totum corpus. Cibis adeoque quidem replemus, quidquid abscefferit de solidiore substantia, potu autem fluidiora iterum inducimus, vtrumque in pristinam restituentes aequalem mensuram. Sic etiam aetherei et ignei entis aequilibrium, respiratione pulsuque integrum seruamus. Quoniam autem et vt bibant, et vt edant, necessarium est animalibus, consequitur autem ex his abundantium rerum generatio, organa etiam excretioni eorum natura praeparauit, et oportet omnino ista haud obstrui, etiam in minimo, nec laborare secundum actiones, quo purum semper et abundantibus rebus liberum conseruetur corpus. Et tibi duo quidem scopos diaetae ad sanitatem ratio proposuit, alterum repletionem euacuatorum, alterum excretionem abundantium rerum; tertius enim, qui ad illud attinet, ne subito consenescas, per necessitatem ex dictis consequitur. GALEN. *De Marasmo* c. 3. p. 181. VII.

e) Τί γὰρ ἄλλο τὴν ἀτονίαν λέγειν ὑπολαμβάνοι, πλὴν τῆς ἐνεργείας ἀρρώσειαν;

Quid enim aliud atoniam dicere conueniat, quam actionis debilitatem? GAL. *De Morb. Diff.* c. 7. pag. 8. VII.

dis fluidisque vitia *f*) simul supponat. Haec est illa corporum atonia, nondum quidem morbus, sed quae subinde augeri, et lentam corporis tabem et praecox senium *g*) inferre possit. In debili eiusmodi statu versantibus, ut parua negotia vix sustineant, cibis offendantur non admodum facilibus, leuissimas aeris mutationes grauiter ferant, quibus sanitatis definitio, ob constantiae in laboribus ferendis defectum haud omnino competit, opus est auxiliis, quae vitale robur augeant. Euchyma illis ciborum genera *h*) conueniunt, potusque meracior, dummodo absit luxuries. Tantum enim abest, ut robur addat vini generosioris potus, ut debilitet potius *i*), et pharmacorum ardentium ritu, motus febriles succendat.

f) Πᾶσα δυσκρασία λανθάνουσα ἀτονία ὀνομάζεται, ἐδὲ μίαν τῆ μὴ πέπτων ζητῆσαι αἰτίαν.

Omnis mala miscela latens atonia appellatur, non aliam, quam quae ex coctione laesa est, quaerens causam. *ibid.*

g) Γαστρός ἀτονία καὶ φλεβὸς καὶ ἀρτηρίας καὶ μὺς καὶ παντὸς ἀπλῶς ὀργάνη ζωτικῆ τε καὶ ψυχικῆ.

Ventriculi atoniae et venarum, et arteriarum, et musculorum, et omnis simpliciter organi vitalis ac animalis. *GAL. ibid.*

h) Ἐυχυμα ἐδέσματα ἄστοι καταργασμένοι ζύμη συμμέτρον καὶ ἄλων μίξει.

Digestu faciles cibi, panes fermento pauco et salis mixtura facti. *GAL. De Sanit. Tuend. IV.*

Χυλὸς πτισάνης: Χόνδρον ἠρτημένον τῇ πτισάνῃ.

Ptisanae mucilago; alica ptisanae accommodata. *ib.*

Ἄι σάρκες ὅταν καλῶς πεπεφθῶσιν, αἵματος εἰσὶν γεννητικαὴ καὶ μάλιστα ἐπὶ τῶν εὐχύμων ζώων.

Carnes bene coctae sanguinem generant, maxime animalium boni succi. *GAL. De Alim. Facult.*

i) Ὅνος ἄκρητος πολὺς ποθὰς διατίθησι τὸν ἄνθρωπον ἀθενέα.

Vinum meracius multum epotum efficit hominem debilem. *HIPP. De Vet. Med.*

dat^k). Moderata fruitio vini securam eius voluptatem reddit, veluti PLVTARCHVS ^l) vini commoda noxasque sapienter descripsit. Nam ne vegetis quidem intemperantius vina bibere et impune licet^m). Quodsi ergo modice bibas, caloris augmentumⁿ) et humorum nocentium expulsium pharmacum vino habiturus es^o). Parum a debilibus atque infirmis absunt illi, qui mollem placidamque inter litteras et philosophiae studium domi vitam degunt, dum subtili meditatione abrepti corporis cu-

H 3

ram

k) "Οινε παλαμῆ καὶ δριμέως προτενεχθέντος πλείονος ἀδενεῖ σώματι, καὶ Φαρμάκων δριμέων ἀλεξητηρίων τε καὶ δηλητηρίων ἐπύρεξαν ἄνθρωποι.

Vino vetusto et forti plus oblato infirmo corpori, vti pharmaco forti alexiterio et nociuo, februnt homines. GAL. De Causs. Morb. c. 2. p. 17. VII.

l) Πρὸς τὸν οἶνον, ἅπερ Εὐριπίδης πρὸς τὴν ἀφροδίτην, διαλεκτέον: ἄησ μοι, μέτριον δέπως ἔησ, μηδ' ἀπολείποις. Καὶ γὰρ ποτῶν ὠφελιμώτατον ἐστὶ, καὶ φαρμάκων ἥδιον. — Τὸν οἶνον ἢ παντελῶς ἀφαιρετέον, ἢ προσοισέον πολλῇ καταπεραυνύμενον διὰ μέσση, καὶ κατακλυζόμενον ὑδροποσίᾳ.

De vino, quae EURIPIDES de venere, pronuntianda: ADSIS MIHI, PARCVS TAMEN ADSIS, NEC DEFICIAS. Nam et potuum maxime vtile est, et ex medicamentis iucundissimum. Aut omnino carendum est vino, aut offerendum multa aqua ad mediam partem mixtum, aut aquae potu elotum. PLVTARCH. Præc. Sanit. p. 132. II.

m) Ὅυδὲ τοῖς τελείοις ἄνευ τῆ προσήκοντος μέτρη πινόμενος οἶνος ἀγαθός.

Nec consummatae fanitatis hominibus sine conueniente mensura potum vinum bonum. GALEN. De Sanit. Tuend. I.

n) Ἄλξη τὴν ἔμφυτον θερμασίαν ὁ σύμμετρος οἶνος, ὡς ἂν οἰκαστάτη τροφή.

Augēt infitum calorem moderatum vinum, veluti familiare alimentum. GAL. De Causs. Morb. ib.

o) Δι' ὑδρώτων τε καὶ ἔρων ἐκκενῶν οἶνος.

Per sudores et vrinas purgans vinum.

ram negligunt p). Maximam sane illi ad roboris vitalis consecutionem impedimentum habent in quiete et laxitate corporis positum, cum labor vim instrumentis ingeneret q), debilitatis causa fit quies r). Non tantum alimenta ad sanitatem his parum accommodantur s), sed etiam tarditas humorum, infarctus viscerum et minimorum immeabilitas, quietos homines infectatur t). Recte adeoque PLATO u) corporis et animae motus simul esse debere vult. In qua *eruditorum* prouidentia morborum, qui a vita quieta inseparabiles sunt, prophylaxis ponitur. Immobilem vitam agentibus abstinentia quandoque salubris

p) Φιλολόγοις καὶ πολιτικοῖς φυλακτέον ἐστὶ, δριμυτέραν ἐν γράμμασι καὶ μαθήσεσι μικρολογίαν, ἀφ' ἧς ἀφαιδέειν καὶ ἀμελεῖν τῆ σῶματος ἀναγκάζονται.

Literariis et rempublicam curantibus cauendum a subtili in studiis et meditationibus speculatione, qua negligentius habere et non curare corpus coguntur. PLUTARCH. L. cit p 137.

q) Τοῖς γυμνασίοις ῥώμη τοῖς ὀργάνοις ἐγγίνεται.

Exercitationibus robur organis inditur. GALEN. *De Sanit. Tuend. I.*

r) Μέγιστον κακὸν εἰς ὑγείας φυλακὴν ἐστὶν ἡσυχία παντελὴς τῆ σῶματος, ὡσπερ καὶ μέγιστον ἀγαθὸν ἢ σύμμετρος κίνησις.

Maximum malum ad sanitatis custodiam est quies absoluta corporis, vti et maximum bonum moderata commotio. GAL. *De Fuchymis*, c. 12. v. 438. seq. VI.

s) Ὅου δύνатаι ἐδίωκ ἀνδρῶπος ὑγιαίνειν ἢν μὴ πονέη.

Non potest edens homo valere, nisi laboret. HIPPOCR. *De Diaet. Salubr.*

t) Σκίρρῶς, ἔμφραξις, θλίψις καὶ μύσις.

Scirrhus, infarctus, attritus vasorum, obturatio. GAL. *De Sanit. Tuend. I.*

u) Ὁρθῶς ἔν ὁ Πλάτων παρήνευεν, μηδὲ σῶμα κινεῖν ἀνευ ψυχῆς, μηδὲ ψυχὴν ἀνευ σώματος, ἀλλ' οἷόν τινα συνωρίδος ἰσορροπίαν διαφυλάττειν.

Recte igitur PLATO monuit, nec corpus mouendum sine anima, nec animam sine corpore, sed veluti ad normam aliquam aequilibrium seruandum esse. PLUTARCH. *Praec. Sanit.* p. 137.

lubris est *). Auocandus saepe est a feriis negotiis animus γ), quem a pastu omni meditationi vacare decet *). Exercendum corpus obambulationibus; a turbidi aeris allapsu cauendum sedulo α). Comoda tempestate rusticandum β). Prae ceteris iuuat equitatus, vtpote quo imi ventris viscera, eruditus plerumque infarctui obnoxia, succutiuntur quam saluberrime c). Supplet motus muscularis defectum penes eruditos, qui vitae academicae sese deuouerunt, intensior loquelae vsus ac declamatio, quam ἀνοσφώνησιν antiqui appellant. Non enim tantum, musculis ad loquelam adstrictis, imi ventris viscera salubriter commouentur d), sed etiam pul-

H 4

monum

x) Διακνή και ήσυχία.

Abstinencia et quies. PLVT. Ib.

y) Ἐκάστη κατασκευή σώματος μοχθηρῶ βίος ἐλεύθερος μετ' γνῶσι.

Vnicuique conditioni corporis laboriosae vita liberaliter agenda intermiscenda est. GALENVS' *De Sanit. Tuend.* II.

z) Περιπάτους τὰς ψυχὰς διαφέρειν μετὰ δάπνον, μήτε πράγμασι μήτε φροντίσι μήτε σοφιστικῶς ἀγῶσι.

Obambulationibus animas occupare post pastum oportet, non negotiis, nec curis, nec philosophicis concertationibus. PLVTARCH. L. cit.

a) Πρωτὶ δὲ χρέεσθαι τοῖσι περιπάτοισιν, ἡλίας δὲ φυλάσσειν καὶ τὰ φύχια τότε ἐν πρωτῷ καὶ τὰ ἐν τῇ ἑσπέρῃ.

Mane fruendum est obambulationibus; Solares aeftus vitentur, vti et refrigeria, quae mane et vespera. HIPPOCR. *De Diet. Salubr.*

b) Σκέπτειν, κλέειν ἀμπέλεις, ἀμάειν, ἱππέειν, ὄδοιπορεῖν, κυνηγετεῖν, ζύλα χεῖρειν.

Fodere, vites ferere, curru vehi, equitare, iter facere, venari, ligna findere. GAL. *De Sanit. Tuend.* II.

c) Ἐν ἱππασίαις σέεται τὰ σπλάγχνα.

In equitatibus commouentur viscera. GAL. Ib. L. I.

d) Συγκινῶσι μὲν πῶς τὰ κατὰ τῶν φρένων σπλάγχνα αἱ μέγισται τῶν ἀναπνοῶν καὶ φωνῶν.

Commouent viscera sub diaphragmate sita inspirationum et vocum maximae. GAL. lb.

monum frequens, modesta tamen. actio sanguinem circuli legibus e) accommodat. Quapropter, quid metuant. haud est illis, qui docendo diem terunt, dummodo, quod in omni labore fieri opus est, inter-

e) **PLVTARCH.** *De Exercitiis, quae philologis conueniunt,* ita habet:

Ἡ κατ' ἡμέραν τῆς λόγου χρεία διὰ φωνῆς παρανομένη θυμασὸν, οἷον ἐς γυμνάσιον, ἔ μόνον πρὸς ὑγίειαν, ἀλλὰ καὶ πρὸς ἰσχύν. — ἡ φωνὴ τῆς πνεύματος ἔσται κίνησις, — τὸ θερμὸν αὐξάνει καὶ λεπτύνει τὸ αἷμα, καὶ πᾶσαν μὲν ἐκκαθάσει φλέβα, πᾶσαν δ' ἀρτηρίαν ἀνοίγει.

Qui quotidie fit sermonis vsus, voce celebratus admirabile quoddam est exercitium, non modo ad sanitatem, sed etiam ad robur. Vox spiritus cum sit commotio, calorem auget, rarefacit sanguinem, omnes venas deplet, arteriam omnem aperit. **PLVT.** *Praec. Sanit.* p. 130.

Ἐν ταῖς ἀναφωνήσεσιν ἡ μὲν ἐυμέλεια χρησοφονία ἐδὲν ἂν συμβαλλοίτο πρὸς ὑγίειαν, ὁ δὲ τῶν βαρυτέρων ἤχων φθόγγος χρήσιμος, ὥστε τῆτον ἀσκητέον, ἕτω γὰρ πλεῖστος αἰρ ἐς τὸ σῶμα κατ' ἀναπνοὴν ἐλκόμενος, διασέλλα τὸν τε θώρακα καὶ τὴν κοιλίαν καὶ τὰς κατ' ὄλον τὸ σῶμα πόρους ἀνευρίνει καὶ διέσχει· διόπερ καὶ ἐν αὐταῖς ταῖς ἀναγνώσεσιν τῶν πλεοναζόντων ὑγρῶν ποιῶται τὰς ἐκκρίσεις: τοῖς μὲν ἔν τῶν ἄνω ἀναγνώσεσιν μᾶλλον καὶ δι' ἰδρώτων, τοῖς δὲ ἐπιεικέστερον ἐντανομένοις διὰ τῆς ἀδήλης ἀποφορᾶς. Συμβαίνει γὰρ διὰ τὸν λεπτισμὸν ποδῶν περιττωμάτων ἀναχρεμπτομένων καὶ πτυελῶν καὶ μύξης καὶ φλέγματος, ἐκκρίσιν γίνεσθαι καὶ ἀναπάλωσιν.

In declamationibus modulata vox et tenera loquela nihil conferre possit ad sanitatem; ast grauium sonorum accentus utilis, quare talis vsu acquirendus est. Hoc enim plurimus aer in corpus inspiratione tractus distendit thoracem, et abdomen, et omnes corporis poros dilatat et disgregat. Quapropter in ipsis praelectionibus abundantium humorum secessus fiunt, illis quidem, qui grauiore tono praelegunt, per sudores, illis autem, qui magis intendunt vocem, per occultam transpirationem. Accidit enim attenuatione, multorum abundantium succorum si reatu reiectorum, et saluarum, et mucii, et phlegmatis euacuationem fieri et absumptionem. **PAVLLVS I.** *Θ. περὶ ἀναφωνήσεως,*

terquiescant *f*). et noctes tranquillas, nec peruigiles turbidasque *g*), magno sanitatis incommodo lucubrationibus transigant, cum somni vigiliarumque vicissitudines ordinatae sanitatem faciant, interruptae corpus infirmant *h*). Habent quidem eruditi, dum animo sublimibus intento, corpore deficiunt, excusationem; at deridendi omnino sunt, qui ob ignaviam virtute vitali ad sanitatem carent *i*). Illos nunc non attingo, qui ob morum squalorem flaccidi sunt inertesque, ac inutilia terrae pondera, sed eos volo, qui a causa corporea torpidi fiunt, sanguinis scilicet copia *k*) et spissitudine humorum. Hos ex-

H 5

tenuari

f) Ἐν πάσῃ κινήσει τῆ σώματος, ὁπόταν ἀρχηται πονεῖν, τὸ διακίπειν ἐυθὺς ἀκίπειν.

In omni motu corporis, ubi laboriosus ille esse incipit, subito quiescere, lassitudinem leuat. GAL. De Sanit. Tuend. II.

g) Ὑπνοι φαντασιώδεις καὶ ταραχώδεις, νύξ κοπώδης, ἀσπώδης, ἀγρυπνος.

Somni imaginibus pleni et terribiles, nox laboriosa, inquieta, peruigil. GALEN. Ib. IV.

h) Ὑπνος, ἀγρυπνίη, ἀμφότερα τῆ μετρίας μάλλον γεγόμενα, κακόν.

Somnus, vigiliae, vtrumque mensura plus factum, malum. HIPPOCR. Aph. Sect. II. 3.

Περὶ ὕπνον, κατὰ φύσιν σύνηδες ἡμῖν ἐστὶ τὴν ἡμέραν ἐγρηγορέναι, τὴν δὲ νύκτα καθεύδειν, ἢν δὲ εἴη τῆτο μεταβεβλημένον, κακίσιον.

Quod ad somnum attinet, secundum naturam consuetum nobis est diem vigiliis absumi, de nocte dormire. Si illud fuerit inuersum, pessimum. HIPPOCR. Progn.

i) Ῥαθυμίη ὑγραίνει καὶ ἀδυνές τὸ σῶμα ποιεῖ.

Ignavia humectat et debile corpus efficit. HIPPOCR. De Diet. I.

Ἀργὸν βίον βίοντες ὀπποῦνται τοῖς ὑπερπονῶσι, illis, qui laboribus franguntur. GAL. De Sanit. Tuend. VI.

k) Ἀργότεροι πρὸς τὰς κινήσεις εἰσὶν οἱ πληθωρικῶς διακείμενοι, κατὰ πᾶν καὶ οἱ θερμότεροι τὴν κρᾶσιν.

Ignavi magis ad motus sunt plethorice constituti, vti et qui calidiores miscela sunt. GAL. Ib. II.

tenuari oportet ^{l)}) victu macilento et aquae potu, quo tamen vno, nec per vinum temperato victitare incongruum ^{m)}) est. Maxime autem laboribus addicendus est animus, quosunque vitae ratio fert, quo abundantes succi imminuantur ⁿ⁾), solida subigendis humoribus accommodentur ^{o)}), et attritu ad praestantissimum robur sensim inducantur, a qua fluidorum legitima mutatione laudabilis nutritio vni- ce pendet ^{p)}). Debilibus etiam annumerantur illae homi-

l) Ἐι δὲ ἐμφραχθεῖεν οἱ πόροι διὰ πάχος ἢ πλήθος ἢ γλιχρότητα περιττωμάτων, ἢ λεπτόνεσα διάττα τέτοις ἀρμύσαι.

Si infarcti fuerint pori ob spissitudinem vel copiam, aut lentorem abundantium humorum, extenuans diaeta his conueniet. GAL. Ib. I.

m) Ταῖς θερμαῖς φύσεσιν ἀπάσαις ἐν δικαίῳ οἴνω, ἀλλ', ἄμεινον ἐπ' αὐτῶν εἰς ὕδωρ ποτὸν — ἀτοπὸν ἐφ' ὕδατος μόνῃ διατάξει.

Calidioribus naturis omnibus non familiare vinum, sed melior est illis aquae potus. Inconditum tamen, aqua sola victitare. GAL. Ib. V.

n) Γυμνάσια λίσαν δύναται τὰ περιττώματα καὶ διὰ πόρων ἐκκενῶν.

Exercitia soluere possunt abundantes succos et per poros euacuare. GAL. Ib. I.

o) Παρασκευάζει (ἢ κίνησις) τὰ ὀργανικὰ μέρη ἕτονα πρὸς τὰς ἐνεργείας, τὴν δὲ τῆς τροφῆς ἀλλοίωσιν ἐτοιμοτέραν καὶ τὴν θρέψιν βέλτιον ἐργάζεται, ἐκκαθαίρει δὲ καὶ τὰς πύρας, κενῶν τὰ περιττώματα διὰ τὴν τῷ πνεύματος ἰσχυρὰν κίνησιν.

Efficat (motus) organicas partes ad actiones robustas, alimenti mutationem aptiorem, nutritionem re- ctius perficit, expurgat poros, vacuans superfluitates per spiritus validam commotionem. PAVLL. I. 15. περὶ γυμνασίων.

p) Ἀνάγκη τρία ταῦτα γενέσθαι πρὸς κίνησιν, κατὰ τὸ γυμναζόμενον σῶμα, τὴν δὲ σκληρότητα τῶν ὀργάνων ἀδύηλοις παρατριβομένων, τὴν δὲ ἐμφύτη θερμότητος αὐξησιν, τὴν δὲ τῷ πνεύματος κίνησιν.

Oportet tria ista fieri per commotionem, in exercitato corpore, firmitatem organorum ad inuicem attritorum, infiti coloris augmentum, spiritus commotionem.

hominum conditiones, quae inter tranquillitatis exquisitae eiusdemque quodammodo laesae statum medio modo sese habent ?); Quibus adeoque, ne vacillent cadantque penitus, prophylaxis consulit. *Grauidae*, suo quidem modo sanae, in declivi tamen semper positae sunt, et fastidiis aliisque incommodis, quae illas hilares omni ratione esse haud sinunt, exercentur. Quarum adeoque simulque foetuum curam gerere iussit (PLATO^r), et diaetam illis ordinavit, animi tranquillitatem corporisque motum^s), quibus

Τὴν πρὸς ἐνεργείας εὐτονίαν, τὴν τῶν ἀναδιδομένων ἀλλοίωσιν ἐτοιμοτέραν, καὶ τὴν θρέψιν βελτίονα, καὶ τῶν περιττωμάτων κένωσιν.

Ad actiones robur, assumptorum mutationem praefantio-rem, nutritionem meliorem, et excrementorum euacuationem. GAL. Ib. II.

q) Ὁ γὰρ ἐμὸς δὴ λόγος ἐδ' ἡδονὰς φησὶ δὲν διώκειν τὸν ὀρθὸν βίον, ἔτ' αὐτὸ παράπαν φεύγειν τὰς λύπας, ἀλλ' αὐτὸ ἀσπά-
ζεσθαι τὸ μέσον.

Sermo meus non voluptates dicit esse quaerendas per optimam vitam, neque omnino carendum esse afflictionibus, sed illud optandum esse, quod medium. PLAT. *De Leg.* VII. p. 629.

Τί ἐστὶ κύσσα; Ὁρεξίς τῆς ἀτυνηδεσάτης τροφῆς, ἡ κατὰ τινὶ ταῖς ἐγκυήσας γυναιξὶ συμβαίνα σὺν πλεονεξίᾳ τῶν χυμῶν καὶ ναυτίᾳ.

Quid est Pica? Appetitus non consueti alimenti, qui tempore aliquo grauidis feminis accidit cum abundantia humorum et nausea. MOSCHION L. *De Muliebr.* p. 5. T. I. *Gynaec.* ed. WOLPH.

r) Θεραπεύειν τοῖς ἐντὸς τῶν αὐτῶν μητέρων τρεφομένοις καὶ τοῖς κυημένοισι ποιεῖν.

Curam foetuum intra matres nutritorum ipsarumque grauidarum habere. PLAT. l. cit.

Τὴν μὲν κύσσαν περιπατῶν.

Grauida ambulet. *ibid.* p. 628.

s) Δεῖ καὶ τὰς φερέσας ἐν γαστρὶ πασῶν τῶν γυναικῶν μάλιστα θεραπεύειν ἐκᾶνον τὸν ἐνιαυτὸν, ὅπως μήτε ἡδοναῖς τισὶ πολλαῖς ἅμα καὶ μάργοις προσχρήσεται ἢ κύστα, μήτε αὖ λύπαις, τὸ δὲ ἴλεον καὶ εὐμενὲς πρῶτον τε τιμῶσα διακρίσῃ τὸν τότε χρόνον.

Opor-

quibus decens victus et ex pharmacis quaedam, quae sanguinem imminuere aluumque liberam feruare possint, ad latus ponenda erunt. Longe imbecillior, adeoque curae prophylacticae indigentior est ipse foetus, cuius debilem vitam sustinere, mollicitiem partium, ne crescendo defleant, stabilire iussit PLATO^t). Qua ratione illud fieri statim a natiuitate oporteat, MOSCHION^u) docet. Maxime eo dirigenda cura est, vt optimi lactis *nutrix* tenello procuretur, eademque provide regatur, vt habeat, ex quo robur et incrementum capere possit alumnus^x).

Qua-

Oportet vteroque ferentes plus reliquis feminis curare per hunc annum, ne voluptatibus quibusdam et nimis et vehementibus fruatur praegnans, neque afflictionibus, sed placidum, et modestum, et mansuetum affectans viuat per hoc tempus. PLAT. Ib. p. 629.

t) Τὸ γεννιάμενον πλάττειν καὶ μέχρι δυῶν ἐτοῶν σπαργανῶν.

Natum foetum componere et per duos annos ligare fasciis. PLATO Ib. p. 628.

u) Ἡ δὲ σρωμνὴ τῆς κοίτης αὐτῷ ἔτιω ἐσω ἐσρωμένη, μαλακῆ, ἀλλὰ μὴ σφόδρα, ἵνα μὴ πολὺ κείμενον τὴν ῥάχιον τὸ νήπιον ἢ τὸν τράχηλον διασρέψῃ. ἔτιω μετριῶς καθιδρυμένης καὶ τῆς κεφαλῆς τὸ νήπιον κείσθαι δεῖ.

Sratum lectuli (neogenito) ita praeparetur, vt molle sit, nec tamen nimis, ne inclinetur valde spina infantulus, et collum distorqueat. Ita etiam mediocriter obfirmato capite infantulus iacere debet. MOSCHION l. cit. Quaest. ζδ. p. 13.

x) (Ἡ τροφή) κοινῶς, καθὼς πάντες οἱ ἀνθρώποι, ὑγιεινὴ εἶναι δύναται· γυμνάζεσθαι τοίνυν τὸ σῶμα ἀνακτῶν, καὶ τροφὴν ἱκανῶς λαμβάνειν αὐτῇ δέ, καὶ αἰεὶ τὴν μέθην καὶ τὴν ἀπεψίαν ἀποτρέπειν — τὰ ἀνωτέρα μέρη καὶ τὰς χεῖρας ὅτι μάλιστα γυμνάζειν, ὅπως πλέον τὸ γάλα καὶ πεπεμμένον τοῖς μασοῖς ἐπιβρέυσῃ — εἰς τὸν ἴδιον ἄνδρα καθ' ὅλε μὴ προσπελάσῃ, μήπως τῇ ἀφροδισίων χεῖρα τὴν κάθαρσιν ἀναμνησθῇ, ἧς ἐπερχομένης τὸ γάλα ἐξαφανίζεται καὶ ἀποσβέννυται. Ταῖς δὲ πρώταις ἡμέραις, αἷς θηλάζειν ἀρχεται, ὑπλὰς τροφὰς λαμβανέτω, καὶ ὕδωρ πινέτω, μὴ στερεὸν τὸ γάλα τῷ ἀρτιγενεῖ νηπίῳ σὺν δυσχερίᾳ διὰ τῆ γενεῆ λάρυγγος καθέλθῃ, καὶ καθάπερ τὸ βρέφος πα-

βερχο-

Qualem hanc esse deceat γ), ipsiusque boni lactis signa eleganter PAVLLVS exposuit ζ). Praestat tamen

περχομένων τῶν ἡμερῶν καὶ μηνῶν σερεῖται, ἕτως καὶ σερεῖς τροφῆς λαμβάναν ἀρξήται αὐτή.

(Nutrix) similiter, vti omnes homines, sana esse poterit. Vt adeoque corpus exerceat, adigenda est, et vitum decenter capere debet, et semper ebrietatem et indigestionem vitare: Superiores artus et manus maxime exercere debet, vt maiore copia lac costumque mammas influat. Marito non accedat, ne veneris vsu menses prouocet: Quibus superuenientibus, lac euanescit et extinguitur. Primis diebus, quibus lactare incipit, simplices cibos capiat, et aquam bibat, ne spissum lac recens nato cum difficultate ad angustum laryngem descendat, et veluti infans, transeuntibus diebus et mensibus, obfirmatur, ita et solidiores cibos sumere incipiat. MOSCHION Ib. οζ. p. 14.

γ) Ἀισθηταὶ ἔν χρεὶ τιτθῆν μὴδ' ὅτι᾽ ἔν νόσημα ἔχουσαν, καὶ μὴ ἄγαν πρεσβυτέραν, μὴτε δὲ νεωτέραν. Στήθος μέγα ἐχέτω καὶ τιτθῆς μεγάλας, καὶ θῆλας μὴτε μεμυκίας μὴτε ἀπεσεμμένιας. ἔσω δὲ τὸ ἄλλο σῶμα μὴτε πῖον ἰχυρῶς, μὴτε ὑπέρλεπτον. Χρητῆν τιτθῆν μὴ πάλας τετοκυῖαν εἶναι, φυλάσσεσθαι δὲ τὰ ξηραῖνοντα καὶ τὰ ἀλυκὰ καὶ δριμέα καὶ σφυρῶν καὶ ἰξέα καὶ πικρὰ, ἀπεχέσθω καὶ λαγνείων, καὶ ποναίω διὰ τῶν χειρῶν καὶ ὤμων· ἐπὶ ἀγκύλης ἔχεσα τὸ παιδίον περιαγέτω.

Seligere adeoque oportet nutricem, nullum, qualis sit, morbum habentem, non valde annosam, nec iuuenulam. Thoracem elatum habeat, mammas magnas, et papillas nec elatas, nec distortas. Reliquum corpus sit nec vehementer pingue, nec ultra modum tenue. Oportet nutricem non longo ante tempore peperisse. Vitare debet desiccantia et falsa, et acria, et austera, et acida, et amara. Abstineat a venere, et laboret manibus atque humeris, vlnis gestans infantulum circumferat. PAVLL. Libr. I. β.

ζ) Γάλα δὲ βέλτισον ἐστὶ τὸ σύμμετρον πάχου, πλήθει, χροῶς, ὀσμῆς, γούσου, χρήσιμον δὲ ἐστὶ καὶ τὸ ἐπὶ τῷ ὄνυχου ἐπιμαζόμενον τῷ μεγάλῳ δακτύλῳ, ὅταν δὲ ἐν τῷ κάμπταν τὸν ὄνυχα μὴτε ταχέως μὴτε βραδέως ἀπορῆθῃ; χρήσιμον, δοκιμάζειν δὲ καὶ ἕτως, ἐψηθέντα τῷ γάλακτος εἰς ἀγγεῖον ὑάλινον, ἐμβάλλαν τῷ ταμίῳ σύμμετρον, καὶ διαθλίψαι τοῖς δακτύλοις. αἶτα εἰάσαντες εἰς πηγῆ

men lacte matris nutriri infantes, tanquam familiari ipsis alimento, quo scilicet per sanguinem adducto in utero etiam materno vixerant a). Maxima abinde cura habenda est, ne debilia infantum officula neglectu nutricum vitium capiant b), neque, ubi sensus

παῖν θεωρεῖν ἐπ' ἔλαττον τὸ τυρώδες τῆ ὀρέωδης, τὸ γὰρ τοῖστων γάλα ἀχρησον, τὸ δὲ ἐναντίον δύσπεπτον, ἄριστον δὲ τὸ σύμμετρα ἔχον ἀμφοτέρω.

Lac optimum est mediocre, spissitudine, copia, colore, odore, sapore, vtile est illud, quod super vnguem pollicis consistit, vt, dum flectitur vnguis, nec celerius, nec tarde defluat, vtile autem comprobandum ita, infundendo de lacte, quid in vas vitreum, adde coaguli lactis parum et digitis misce. Hinc relinquentes, donec coaguletur, videndum, an minus caseosi est, quam ferofi: Tale enim lac inutile, et contra, indigestum. Optimum vtrinque partem aequalem habens. PAVLLVS L. I. γ.

- a) Ἄριστον ἄπυσι βρέφει τὸ τῆς μητρὸς ἐστὶ γάλα, πλὴν ἐ μὴ τύχη νεοσηκός, ἐξ ἁίματος ἔτι κυκμένοις ἡμῶν ἢ τροφῆ.

Optimum omnibus infantibus est matris lac, nisi sit morbosum. Ex sanguine nobis adhuc in utero versantibus nutritio erat. GAL. De Sanit. Tuend. I.

Ἐξ ἁίματος δὲ καὶ ἢ τῶ γάλακτος γένεσις ὀλιγίστην μεταβολὴν ἐν τοῖς μασοῖς προσλαβόντος, ὡς ὅσα παιδικὰ τῶ τῆς μητρὸς γάλακτι τρέφεται συνηθεσάτη δὲ ἁμα καὶ δικιοτάτη τροφῆ χρῆται.

Ex sanguine etiam lactis generatio, parum mutationis in mammis passi, vt, quicumque infantes matris lacte enutriuntur, vtantur consueto simulque domestico alimento.

- b) Τὰς τροφὰς ἀναγκάζομεν, νόμῳ ζημιῶντες, τὰ παιδιά — ἀέπη φέρον, μέχρι περ' ἂν ἰκανῶς ἴσασαι δυνατὰ γένηται, καὶ τότε διευλαβεμένας ἔτι νέων ὕντων, μήπως βία ἐπετραυμένων σρέφεται τὰ κῶλα.

Nutrices adigimus, lege postulantes, vt infantes continenter gestent, donec, vt sustineant se ipsos, habiles efficiantur. Illud etiam curent, ne violentia suo pondere pressis flectantur artus. PLATO De Leg. VII. pag. 628.

fus eorum robur acquirunt, terroribus, et, quam fletu significant, tristitia grauius, quam sanitas fert, afficiantur, siquidem ad animorum etiam culturam haud parum confert blanda cum infantibus viuendi ratio c). Veluti ergo sensim per annorum successiones robur humanum crescit; ita debiles esse nondum desinunt minores, et culturam tam corporis, quam animi annis suis parem et professioni, quam quilibet amplexurus est, conformem postulant d). Illa scilicet aetate, optimo vitae regimine, obfirmandum corpus bonisque succis replendum est, vt vel morbis penitus carere, vel eosdem minimos breues ac salutare habere, sicque ad senectutem perdu-

Τὰ τρία ἔτη παρῶτο πᾶσαν μηχανὴν προσφέρων, ὅπως τὸ τρεφόμενον ὡς ὀλιγίστη προσχρήσεται ἀλγηδόνι, καὶ φόβοις, καὶ λύπῃ πάσῃ κατὰ δύναμιν: ἃρ' ἐν διόμεθα ἐνθυμον μάλλον τε καὶ ἴλεων ἀπεργάζεσθαι τήνκαῦτα τὴν ψυχὴν τῶ τρεφομένῳ;

Tribus annis tentet, omni studio annitens, vt alumnus minima afficiatur tristitia et timoribus et dolore quocunque, quoad eius fieri possit. Nonne putandum, mansuetam magis et molliter elaborari posse hoc modo animam alumni? PLATO Ib. p. 629.

e) Τὸ σῶμα πρὸς ὑγίαιαν ἅμα καὶ εὐεξίαν ἀσκᾶν, τὴν τε ψυχὴν εἰς εὐπείθειάν τε καὶ σωφροσύνην.

Corpus ad sanitatem simul et robur exercere, animam autem ad obsequium et mansuetudinem. GALEN. De Sanit. Tuend. I.

d) Ἄρχῃ τῆς τεσσαρσκαίδεκαετίδος ἡλικίας φυλαττέσθω γυμναζόμενος μήτε πόνυ ποδῶν μήτε βίαμα, μήπως αὐτῷ τὴν αὐξησιν ἐπιχῶμεν. μετὰ δὲ τὴν δευτέραν ἐβδομάδα μέχρι τῆς τρίτης, εἰ μὲν εἰς τὴν ἄκραν εὐεξίαν ἄγειν αὐτὸν ἐθέλων, γυμνάζαν τὸ σῶμα.

Ad vsque decimum quartum annum aetatis cauendum, ne (puer) nec omnino frequenter, nec violenter exerceatur, ne eius incrementum cohibeamus. Post alterum autem annorum septenarium ad tertium vsque, si ad summam sanitatem eum educere velis, exercendus. GALEN. Ib. I.

perdurare possit e). Haec ex necessitate consequitur f), nec tam morbus est, quam inseparabilis vitae debilitas, ex fibrae rigiditate sensim inducta nascens g), cuius, si ad summum profecta est, imaginem EX HIPPOCRATE GALENVS b) sistit. Omnium

- e) Τίς τῶν καθ' ἡμᾶς φιλοσόφων ἔγραψε βιβλίον, ἐπιδακνύς, ὅπως ἐνεσιν ἀγῆρον τινα μῆναι τὸ πάμπαν. — Δευτέραν ἔκδοσιν ἐποίησατο, περὶ τῆς θαυμαστῆς ἀγηρασίας, ἐπιδακνύς, ὡς ἔπᾳς ἄνθρωπος ἀγῆρος δύναται διαμένειν, ἀλλὰ δεῖ μὲν εἰς τῆτο κατὰ φύσιν ἔχειν ἐπιτηδεῖαν. μάλιστα δὲ ἔν, εἰ πρώτη τροφῇ τοιαῦτα βιάσθαιτο θεμέλια, καὶ ἐπηγγείλατο, τῶν ἐπιτηδεῶν εἰς τῆτο βρεφῶν εὐθὺς αὐτῶ ἐπισατῶν, αὐτῶν ἀθάνατα ποιήσασιν τὰ σώματα.

Aliquis nostratum philosophus librum scripsit, demonstrans, qua ratione liceat alicui non senescenti manere omnino. Aliam editionem fecit DE ADMIRABILI NON SENESCENDI ARTE, demonstrans, non omnem hominem posse haud senescentem manere, sed opus esse ad id aliqua naturae conuenientia. Maximum illud esse, si primis alimentis eiusmodi fundamenta iacta fuerint, et denunciauit, si apti ad hoc infantes sibi traderentur, se eorum immortalia facturum corpora. GAL. De Marasm. c. 2. p. 179. seq. VII.

- f) Γῆρας πάθος ἐξ ἀνάγκης ἐπόμενον.
Senectus passio ex necessitate sequens.
- g) Μαρασμός ἐστι φθορὰ ζῶντος σώματος ἐπὶ ξηρότητι.
Marasmus est corruptio viuentis corporis ex siccitate. GAL. Ib.
Ἄρχεσθαι χρὴ τὴν τῆ ζωῆς γένεσιν ἐκ μαλακῆς ἕσις, τελευτῆ μὲν δὲ γίνεσθαι σκληρῆν.
Oportet oriri animalis generationem ex molli substantia, eamque sub finem fieri duram. GAL. Ibid.
- h) Ἐἰς ὄξεια, ὀφθαλμοὶ κοῖλοι, κρόταφοὶ ξυμπεπτοκότες, ὡτα ψυχρὰ καὶ συνεσαλμένα καὶ οἱ λόβοι τῶν ὠτων ἀπεσραμμένοι, καὶ τὸ δέρμα περὶ τὸ μέτωπον ξηρὸν τε καὶ περιτεταμένον καὶ καρφάλιον ἔόν.

Nasus acutus, oculi caui, tempora collapsa, aures frigidae et contractae, et lobi aurium distorti, et cutis circa

Omnem debilitatum confluxum propterea senectutem PLATO ^{l)}) esse dicit, qui primus senes bis pueros esse scripsit. Quamuis enim sanitas *senibus* derogari haud possit, est tamen infirma ^{k)}). Quo plus obrigescent minima, quae instrumenta senum faciunt, eo plus flaccescunt actiones, carnes desiccantur, motusque fit inertia ^{l)}), siquidem et vasa sanguiflua denique senibus indurantur, vti iam a GALENO ^{m)}) obseruatum est. Est adeoque quaedam pro-

circa frontem ficca, densa et aspera. Ex HIPPOCR. *Progn.* GAL. *De Marasm.* c. 2. p. 179. VII.

i) Ἐἰς τὸ γῆρας πᾶν συβῆσθαι τὸ τῆς φύσεως ἐπιμήτρον καὶ δυσαλθέες: Δὲς πᾶσδε οἱ γέροντες γίνονται.

In senectutem omne confluit, quod in natura est infirmum et insanabile. Bis pueri senes fiunt. PLATO in AXIOSCHO. Cf. *De Legib.* I. p. 573.

k) Ἐγγίαια γέροντος, ἔχ' ἀπλῶς ὑγίαια. ἐπιμήτρον γὰρ ἀμεμπτός ἐστι διὰ τὴν τῶν ἐνεργειῶν ἀρετὴν, μεμπτή δὲ ἡ τῶν γερόντων.

Sanitas senis, non simpliciter sanitas. illa enim inculpata est ob actionum robor, culpanda autem ea, quae senum. GAL. *De Sanit. Tuend.* VI.

l) Περισσότερον τῆ προσάκοντος ἢ δὴ ξηροτέρων ἀπάντων τῶν ὀργάνων γιγνομένων, αἳ τε ἐνεργίαι χεῖρον ἐπιτελεῖνται, καὶ ἀσαρκατέρον τε καὶ ἰσχνότερον ἑαυτῆ γίνεται τὸ ζῶον. ἐπὶ πλέον δὲ ἀναξηρόμενον ἐκ ἀσαρκατέρον τε μόνον, ἀλλὰ καὶ ἑυσσόν ἀποτελεῖται, καὶ τὸ πᾶλλον ἄκρατὲς καὶ σφαλερόν ἐν ταῖς κινήσει.

Plus, quam par est, ficcis omnibus organis factis, actiones in peius eunt, et macilentius tenuiusque se ipso fit animal. Plus autem exsiccatum, non macilentius tantum, sed et rugosum fit, et articulus infirmus in motibus. GALEN. *De Marasm.* I. c.

m) Ἀναγκαῖον ἐπὶ προήκοντι τῷ χρόνῳ ξηρότερον γίνεσθαι σφῶν αὐτῶν ἔ τὰ σπλάγχνα μόνον, ἀλλὰ καὶ τὰς ἀρτηρίας καὶ τὰς φλέβας.

Necessarium, succedente tempore, ficciora fieri se ipsis non viscera tantum, sed et arterias et venas. ib.

prophylaxeos pars, *Gerocomica* *), cuius finis in eo ponitur, vt prohibeantur fibrae cordis eo vsque exsiccari, vt illis a motu vitali quiescendum sit ^η). Soli diaetae illud artificium relinquendum est, videndumque, an talia adduci sanguini possint, quae formam minimorum elementorum mutare, et aequalem illis vim conciliare ad humores mouendos valeant ^ο). Pharmaca sane ad senectutem nihil faci-

*) Veteres et omnem victus rationem bene descripserunt, et maxime eam, quae aetati cuiusque hominis consentanea est, in qua haud vltima pars erat, docere, quid seni faciendum vel fugiendum sit, vt senectus, ni prorsum auertatur, saltem leniatur. Hinc passim apud philosophos haud leuia praecepta legas, quae ex natura deprompta videntur, apud medicos, quae vsu et experientia comprobata nouerant, ideoque quam diligentissime commendabant. In eo solo deliquisse putandi sunt, quod interdum explicant, quae sola obseruatione constant. G.

η) Καλύσαι ξηρανθῆναι σφοδρότερον τὰ ὁμοιομερῆ.

Impedire, ne desiccentur nimium similes partes. ibid.

Τὸν δὲ τῆ γήρως μαρασμὸν ἀδύνατον δῆπε καταλύσαι, βοηθεῖσθαι δὲ, ὡς ἐπὶ πλεῖστον ἐκταθεῖναι, δυνατόν, καὶ τότε γηροκομικὸν ὀνομαζόμενον μέρος τῆς ἰατρικῆς τῶτ' ἐστὶ, σκοπὸν ἔχον, ἐνίστασθαι καὶ διακωλύειν ὡς οἶόν τε, μὴ ξηρανθεῖναι τὸ σῶμα τῆς καρδίας εἰς τσῆτον, ὡς ἐνεργῶν ποτε παύσασθαι.

Senectutis marcorem impossibile est soluere, iuuari autem, vt in longum differatur, potest, et haec quidem fomenta senibus parans medicinae pars illa est, quae scopum habet sistere et cohibere, quantum possibile, ne desiccetur corpus cordis in tantum, vt laborare desinat. GAL. *De Marasmo*, c. 6. p. 186.

ο) Ἐτέραν ἐνθάσθαι σσιχάσων ἀναλόγως ἴσσην κατὰ δύναμιν, ἕτως ἂν μόνως ἀγηρόν τε καὶ ἀφθαρτὸν φύσεως δημιάργημα ἔμηνε.

Aliam indere elementarem constitutionem conuenienter aequalem ad vires. Sic forte tantum senectutis expers et incorruptibile naturae aedificium maneret. GAL. lb.

faciunt p). Hanc non tam annis, quam viribus metimur. Quapropter erunt, qui citius tardiusque confescent, vti vel naturae vis nascentibus indita, vel diaeta, vel morbus, vel turbulenta vita, vnum alterumue fieri permittit q). Illos autem fero mori scribit GALENVS, qui, praestantissimo robore nati, sibi solis viuere, et a publicis negotiis abesse possint r), quam senectutem, otio acquirendam, nemo sapientum optabile quid esse putauerit. Ex HOMERO curam corporis senilis adducit GALENVS, et omnium causarum bonum ordinem, maxime quietem et balnea s), laudat, quae ad

I 2

emol-

p) Ἡκιστα Τιβέριον ποτε Καίσαρα ἐπᾶν, ὡς ἀνὴρ ὑπὲρ ἐξήκοντιε γεγονώς ἔτη, καὶ προτένων ἰατρῶν χεῖρας, καταγέλασός ἐστιν.

Audiui, TIBERIVM quondam Caesarem dixisse, quod vir sexaginta annos natus, praebens medico manum, ridiculus sit. PLVTARCH. Praec. Sanit. p. 136.

q) Ἡ κράσις ἐςὶ δὲ ἦν καὶ γηρῶμεν ἄλλος ἐν ἄλλῳ χρόνῳ προῖαι-
τερον ἢ ὀψιαιότερον, ὡς ἂν καὶ φύσεως ἔχωμεν ἐξ ἀρχῆς καὶ ἐπι-
τηδεύματος ἢ διαίταν ἢ νόσος ἢ φροντίδας ἢ τι ταιῶτον, ζηραν-
θέντες ἀμετρώτερον, τύχωμεν.

Temperamentum est, per quod et senescimus, alius alio tempore, et citius, et ferius, vti naturae quid habemus ab initio, vel dispositionis, vel diaetam, vel morbos, vel curas, vel aliquid simile, immoderatus exficcati, nacti fuerimus. GAL. De Sanit. Tuend. V.

r) Ὅπως ἂν τις ἀρίστης τυχῶν παρασκευῆς τῆς σώματος, ἀποχω-
ρήσας ἀπάντων τῶν κατὰ βίον εἰς τὸ κοινὸν συντελέωντων, ἐαυτῶ
μόνη ζήσῃ, μήτε νοσήσας μήτε ἀποθανὼν ἐμπροσθεν τῆς μηδέε
χρόνος τῆς ζωῆς.

Vti aliquis optimam nactus constitutionem corporis, secedens ab omnibus (negotiis), quae per vitam in communem vsum suscipiuntur, sibi soli vixerit, nec aegrotabit, nec morietur ante summum tempus vitae. GAL. Ib. I.

s) Κωλύσαι μὲν τὸ γήρας ἀδύνατον, ἐπιχεῖν δὲ τὸ τάχος αὐτῆς δι-
νατόν. ἔοικε τοίνυν Ὅμηρος, ἀπὲρ τι καὶ ἄλλο, καὶ τῆτο μαντι-
κῶς περὶ τῶν γερόντων:

ἐπᾶν

emolliendam rigidam fibram plurimum confecturunt^t). Molles cibi^{u)} sunt; lac forte proficuum fuerit, cuius vsu aliquis penes GALENUM ad summam senectutem euectus est, dum alter imitaturus noxam abinde passus fuit^x). Abstinētia

— — ἐπεὶν λάσαιτο, φάγοιτο
ἐυδέμενοι μαλακῶς, οἷα δίκη ἐστὶ γερόντων.

Καὶ γὰρ τὸ λᾶτρον, τῶν ὑγραίνοντων ἐστὶ, καὶ ἡ μαλακὴ κοίτη καὶ ὁ ὕπνος, ἡ δὲ τροφή πρώτη καὶ μάλιστα. μόνη γὰρ αὕτη μέρος γίνεται τῶν τροφαιμένων σωμάτων.

Impedire quidem senectutem impossibile, continere autem celeritatem eius, possibile videtur. Propterea HOMERVS, si quid vnquam, hoc poetice de senibus:

— — *Inde lauetur edatque,
Molliter atque cubet, senibus lex conuenit ista.*

Nam balneum ex humectantibus est, et cubatio, et fomnus, victus autem primum et maxime: Solus enim ille pars fit nutriti corporis. GAL. *De Marasm.* c. 5. P. 184.

- t) Βαλανεῖον φαίνεται ἐναργῶς ὑγραίνων τὰς κατεξηραμένες, ὡς ἐνεσιν ἐπὶ τῆ τῶν ὁδοιπορησάντων. ἐν ἡλίῳ θερμῶ ἢ καὶ ἄλλως ὀπισθὺν γυμνασαμένων ἢ ἐγκαυθέντων θεάσσαται. Τέτοις γὰρ ἅπαντας, ἔτι τε πρὸς αὐτοῖς ὅσοι διψῶδες εἰσὶν, ὑγρὰς καὶ ἀδίψες καθίστησι καὶ ἐργάζεται.

Balneum videtur efficaciter humectare deficcatos, vti licet penes viatores, inque sole aestiuo aut alio modo exercitatos aut adūstos videre. Hos enim omnes, et praeterea, quotquot siticulosi sunt, humidos et siti vacuos silit atque efficit. GAL. *De San. Tuend.* II.

- u) Μηδὲν τῶ γέροντι προσφέρεισθαι παχύχυμον, ἐμφρόττεται γὰρ ἐξ αὐτῶν ἥπαρ τε καὶ σπλῆν καὶ νεφροὶ. κἀντῦθεν οἱ δὲ ὑδρῶσι, οἱ δὲ λιθῶσι.

Nihil seni offerendum spissi succi: infarciuntur enim ex his hepar, et splen, et renes. Quare exinde quidam hydropici fiunt, quidam calculos gignunt. GAL. *Ib.* V.

- x) Γέροντά τινα γεωργικὸν ἐγνωμεν, ἔτη πλείω ῥ βιώσαντα κατ' ἀγρόν, ᾧ τὸ πλεῖον τῆς τροφῆς αἰγασίου ἢ γάλα, πότε μὲν ἄρτα θρημμάτων ἐν αὐτῶ διαβρεχομένων, ἀλλὰ τῆτόν γε τίς μισησά-

cia ^γ) senibus prodest; vina hos iuuant veterana ^z). Nocet venus ^a). Licet autem quies senectutis fomentum sit; oportet tamen et illos conuenienter moueri, aut fricari ^b). Cute enim a frictionibus calente, auctor est GALENVS, tonum vitalem suscitari, et nutritionem, calore vitali aucto, iuari, vt multos tabidorum hoc auxilio carnibus repleuerit.

μενος διὰ παντός ἐβλάβη, ἐβαρύνετο γὰρ αὐτῷ τὸ σῶμα τῆς γαρὸς καὶ μετὰ ταῦτα τὸ δεξιὸν ὑποχόνδριον ἐτένετο.

Senem quendam agricolam nouimus, qui plus annos centum vixerat ruri, cui plurimum alimentum erat lac, aliquando panis micis illi intritis, sed illum aliquis imitatus, penitus laesus est. Grauatum enim illi fuit os ventriculi, et abinde dextrum hypochondrium illi tumefactum fuit. GALEN. Ib.

γ) Γέροντες εὐφορότατον νησάνην φέρουσι.

Senes facile ieiunium ferunt. HIPPOCR. Aph. Sect. I. 13.

z) Ὅσον μετρίως παλαιωθέντα πίνειν χρὴ τὴν πρεσβύτητα.

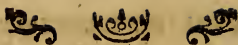
Vina mediocriter vetusta bibere decet senes. GALEN. Ib.

a) Τὰ δ' ἀφροδίσια μίνης τῆς τῶν ἀκμαζόντων ἡλικίας ἐσίν, ταῖς δὲ πρόθεν καὶ ὀπίθεν ἡλικίας ἔδει ὅπως σπερμαίναν.

Venerea saltim vegetae aetatis hominum sunt: Quae ante et post aetates sunt, generare haud debent. GAL. Ibid. II.

b) Δέονταί οἱ γέροντες ἔδεν ἦττον τῶν νέων εἰς κίνησιν ἄγειν τὸ σῶμα γερόντων ἔδει χρῆσαι παντελῆς ἡσυχίας, ἢ τρίψις ἐπεγείρασμα τὸν ζωτικὸν τόνον αὐτῶν καὶ θερμαίνεσθαι τὰ μέτρια, τὴν δ' ἀνάδοσιν εὐπετεστέραν ἐργάζεται καὶ τὴν θρέψιν ἐτοιμοτέραν. ἔτω διατρώμενοι πολλοὶ τῶν ἀτροφέντων ἐσαρκώθησαν.

Debent senes non minus, quam iuuenes ad motum ducere corpora. Senum nemo proficit perfecte quietus. Frictio excitat vitalem tonum eorum, et calefacit mediocriter. Hinc applicationem alimenti faciliorem efficit, et nutritionem promptiorem. Ita gubernati multi tabidorum carne repleti fuerunt. GAL. Ib. V.

ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΙΑΣ ΤΗΡΑΡΙΑΕ
SPECIMEN VII.
DE TEMPORE IN MORBIS.

§. I.

CVRA CORPORIS EXQVISITISSIMAM
TEMPORIS RATIONEM POSTVLAT.

Quam in aeternae felicitatis consecutione habendam temporis rationem sacra oracula praecipunt ^{a)}, illam negotia quaeuis domestica aequae ac publicae, quotquot eorum prudente animi destinatione suscipiuntur, nisi a scopo aberrare velit, qui facit, pariter postulant. Omne enim, quam minimum fuerit, opus, multo magis, quod arduum et magna contentione gerendum, per successiones naturali nexu iunctas ita decurrit, ut sint eius momenta, quae primo, sint, quae propiore huic loco, sint, quae ultimo et ad scopum propius attinente, expediri oporteat, veluti leges unicuique arti ac disciplinae familiares, scientia ac rerum usu com-
proba-

a) Ἐιδότες τὸν καιρὸν.

Tempus inspicientes. Rom. XIII. 11.

Τῷ καιρῷ δαλένοντες.

Tempori inseruientes. Rom. XII. 11.

Ἐξαγοραζόμενοι τὸν καιρὸν.

Ex tempore lucrum capientes. Eph. V. 16. et Coloss. IV. 5.

probatae, id exigunt ^{b)}. Quae cum ita sint, ut quilibet, in facultatum vitae beatitudinem facientium et extra hominem positarum acquisitione, magna cura et sollicitudine supellestem naturae operi accommodet, quo maiore circumspectione ac providentia suscipiendae, maturiore consilio exsequendae erunt, quae internam, propter quam reliqua omnia fiunt, hominis securitatem ac tranquillitatem, respiciunt expeditiones? Cum enim nemo facile inueniatur, quin sanitatis praesentis conseruationem, amissae recuperationem, omni rerum lucro pluris

I 4

fit

b) Κατά τε ναυπηγίαν καὶ κατ' οἰκοδομίαν καὶ ἐν πολλοῖς ἄλλοις τῆς ζυλουργικῆς, κανόνι καὶ τόνῳ χρῆσθαι, καὶ διαβήτη, καὶ σάδιμῃ, καὶ τινι προηγῶντι νεκομψευμένῳ. Καὶ μὴν ἰατρικὴν ὡσαύτως ἐυρήσομεν ἔχουσαν.

In architectura nauium, aedium structura, et in multis aliis ligneae fabricae negotiis regula et torno opus est, et amussi circino, et perpendicularo, et vecte ad ligna regenda commodo. Similiter inueniemus medicinam sese habere. PLATO in PHILEBO, p. 90.

Χρὴ γὰρ εἶναι τὰ θεμέλια τοῖς οἰκοδομήσασιν ἰσχυρὰ προκαταβεβλησθαι καὶ τὴν τροπὴν τοῖς σκάφουσιν, εἰ μέλλει τι τῶν ἐπ' αὐτοῖς οἰκοδομημένων τε καὶ πηγνυμένων ἀσφαλὲς γενήσασθαι.

Oportet enim arbitror) fundamenta aedes struentibus solida ante sterni, et carinam nauibus, si quid eorum, quae ab iis exstructa vel compacta sunt, exquisitum fieri debet GALEN. Method. Medendi II. 7. pag. 48. T. X.

Ἐοικίαν κατασκευαζόμενος τις ἐκ ἀγνοῦν δῆπερ, εἴθ' ὡς πρῶτα χρὴ θέσθαι τὰ θεμέλια τῶν τοίχων, εἴθ' ὡς ἐπ' αὐτοῖς καὶ ἀκλίνας ἐγείρειν τὰς τοίχους, εἴθ' ὡς κατὰ τῆτον πῆξασθαι τὴν ὀροφὴν, εἴθ' ὡς θυράς τε καὶ θυρίδας, ἕκαστόν τε τῶν ἄλλων μερῶν τῆς οἰκίας, ἐν οἰκίᾳ τάξαι χωρίῳ.

Domum exstructurus non ignorat quidem, nec, fundamenta primum iacienda esse murorum, nec, super his ad perpendicularum erigendos esse parietes, nec compingendum esse fastigium, nec ianuas fenestrasque, et singulas alias domus partes, suo quamuis ordinandas esse loco. GAL. Ib. VI. 2. p. 132.

sit facturus ^{c)}), neminem etiam fore arbitror, qui vllibi plus dispendii aut commodi in temporum administratione, quam, vbi de corio humano luditur, esse existimet. Soli famae et vitae, illi perpetuae, huic breui ac fluxili, datum est, semel interire posse. Omnium felicitatum iacturae habent, de quo sarciri possint; At vero quae vtramque hominis partem spectant prosperitas, socordia neglecta aut errore pessumdata, nunquam recuperabitur, cum experimentorum sinister euentus nouo tentamine corrigi haud possit. Quapropter recte quidem arbitror, artem, grauissimo huic labori dedicatam, *medicinam, breuis temporis operam* ^{d)}), ipsaque eius, quae infumi possunt, *tempora velocissima* ^{e)} dicta fuisse. Quo breuiora ergo sunt temporum momenta, quae ad salutem homini procurandam faciunt, eo maiori cura atque sollicitudine obseruanda sunt eadem ^{f)}), ne quid negligatur eorum. quae fieri oportet, ne etiam praecoci consilio aliquid agendum susci-

c) Πλεσιότατος, ὅστις πλείεξ ἄξια κέκτηκε. ἐκ ἔν δι υἰγαίνοντες τῶν κκμνόντων πλεσιότεροι ἂν εἴησαν, εἰπερ ἡ υἰγία πλείονος ἄξιον κτῆμα ἢ τὰ τῆ κάμνοντος χρήματα; ἔ τις γὰρ, ὅστις ἐχί προτιμήσασεν υἰγαίναν, ὀλίγον κεκτημένος ἀργύριον, μᾶλλον ἢ τὰ βασιλέως τῆ μεγάλες χρήματα κεκτημένος νοσᾶν.

Ditissimus, qui pluris aestimanda possidet. Nonne valentes aegrotantibus locupletiores erunt, siquidem sanitas maiore in pretio habenda possessio, quam aegrotantis opes? Nemo enim est, quin praeoptabit valere, parum possidens argenti, potius, quam regis magni pecunias lucratus aegrotare. Auctor ERYXIAE apud PLATONEM.

d) Ἡ ἰητρικὴ ὀλιγόκαιρος.

Medicina breuis temporis negotium. HIPPOCR. *De Loc. in Hom.*

e) Καιροὶ ὀξέες.

Tempora velocissima. HIPPOCR. *Praedict. II.*

f) Καιροφυλακῆσαι, καιρὸν ἐπιτηρῆσαι.

Tempori animum aduertere, tempus obseruare. HESYCH. Lexic.

suscipiatur ante, quam res id exigat g). Vti enim natura ipsa instar opificis et magistri, artis gnari h), corpus sedulo curat, siquidem spontanei morborum decursus clare docent, in singulis eorum aetatibus singulas mutationes, versus salutem directas, apposite fieri; ita ad normam illius principii actiones suas sapiens componit medicus, cuius in transducendo i) per sua tempora morbo sollertia ipsaque medicina, rerum domesticarum intra aegrotum quaedam veluti est administratio k).

§. II.

TEMPORIS SIGNIFICATIVS IN MORBO VARIIVS.

Tempus in morbis vario sensu acceptum penes antiquos esse legimus. Enimuero vna eademque significatus istius ratio esse ex natura morborum nequit. Totius morbi duratio et negotii salutis ad finem deductio tempus est omnibus morbis commune l), dum ab inuasionis tempore ad finem vsque

I 5

vis

g) Μηδέν ὑπερορᾶν, μηδέν ἀκῆ.

Nihil fugitiuo oculo inspicendum, nihil temere.

HIPPOCR. Epidem. VII.

h) Ὅσον δημιοργός τε καὶ τεχνίτης ἡ φύσις.

Instar opificis et artificis, natura. GAL. Meth. Medend. III. 1. p. 54.

i) Ἡ θεραπεία ἀγωγή τις ἐστὶ.

Sanatio est quaedam conductio. GAL. ibid.

k) Ὁικονομία πρὸς τὸν νοσούντᾳ.

Administratio rei domesticae penes aegrotum. HIPPOCR. Epid. VI. Sect. 2. p. 803. T. I.

l) Ὅτι ὅλα τῆ νοσήματος καιροί.

Communia totius morbi tempora. GALEN. L. De Totius Morbi Tempor. c. 1. p. 304. T. VII. *)

*) Docuit haec omnia scitu perneccessaria docte atque apposite GALENVS, quem legisse poenitebit neminem. Magna certe temporum vis est et ad cognoscendum morbi

vis vitae, veluti via quadam regia, procedit ^{m)}), celeriori tardiorie decursu, vti vel caussa mouenda plus minusue resistit, vel virtus ipsa viget aut flaccet ⁿ⁾). Proinde temporis istius follers obseruatio, methodus et veluti viarum recta ratio appellatur ^{o)}). Cum autem morbi haud pauci, interea dum decurrunt, exacerbentur saepius, iterum quiescant, illiusque conflictus quaedam peculiaris sit duratio, *paroxysmorum* nomine celebrata, horum etiam progressus

morbi initium, et ad diiudicandum decursum ac euentum, eaque de re (puto) factum esse, vt multi recentiorum plura veterum placita, v. c. ordinem dierum decretoriorum, recidiuas, nisi rite eueniant morborum stadia rel. praefracite negent. Accedit, quod nemo feliciter mederi morbis potest, sine hac temporum cognitione, nam quae, incipiente morbo, conueniunt, non item conueniunt sub augmento, statu vel fine. G.

m) Ἡ ἐπὶ τὰς ἰάσεις ὁδός.

Via ad curationes. GAL. *Method. Med.* VIII. 8. pag.

212.

n) Ἡ μέγεθος νοσήματος ἢ βλάβην δυνάμεως ἀσκέειν διαγινώσκαι, ἢ τὴν μέλλεσαν ἀκμήν προγινώσκαι· καὶ μὴν ἀνευ τῆς τῶν τριῶν τέτων ἀκριβῆς διαγνώσεως, καὶ ἐνδέχεται περὶ σωτηρίας εἶδεν δυνατὸν ἐξευρεῖν, καὶ μᾶλλον ἢ, εἰ φορτίον τις ἰκανὸς κομίζαν ἔσοιτο, χωρὶς τῆ καὶ τὴν βλάβην εἰδέναι τῆ ἀνδρώπια, καὶ τὸ μέγεθος τῆ φορτίου, καὶ τὸ μῆκος τῆς ὁδῆς.

Et magnitudinem morbi, et robur virtutis adfuescendum est discere, et id, quod in morbo summum erit, praenoscendum. Et quidem sine horum trium exquisita cognitione non sperandum, circa salutem aliquid posse inueniri, non plus quis intelligat, vtrum aliquis onus aptus sit ferre, nisi et robur hominis sciat, et oneris magnitudinem, et durationem viae. GAL. *De Crisib.* III. 4. p 432. T. VIII.

o) Describitur ab ΗΙΠΠΟΚΡ. *methodus*, quod sit ὁδός καὶ τῶν ὀρθῶς ἐχόντων δοκιμασίη, καὶ τῶν μὴ ἐχόντων ἔλεγχος.

Via, et recte sese habentium rerum exploratio, et non ita sese habentium correctio. *Epid.* VI. Sect. III. p. 805. T. I. ed. Lind.

Μεθ' ὁδόν, ἐν ἴσῳ τῶ καθ' ὁδόν.

Methodus, quod in recto viae est. HESYCH. Lexic.

gressus tempus dicitur p). Deinde omnes in morbo singulares *eventus*, qui aegroti praesentem statum quocumque modo inuertunt, tempora audiunt q), maxime autem temporis nomine insignitur illa *morbis aetas*, qua, quod mouendum erat, vi vitae superatur atque maturefcit r). Sensu magis ad praxin accommodato, ab illa, qua quid fieri vel expectari oportet, opportunitate tempus a PLATONE s) definitur, cuius momentum in ordinatis rerum successibus quaerendum sit t). Haec est illa *εὐκαιρία*, qua ad auxiliorum aegris ferendorum adhibitionem in morbis destinamur u). Enimuero in medicorum arbitrio positum haud est, quandocumque velint, agere, sed circumspicienda illis, et ex natura morbi arripienda erit occasio x). Nulla sane est morbi parti-

p) Ὅτι τῶν ἐν μέρει νεσῶν καιροί.

Morborum per partes tempora. GAL. singulari libro hunc titulum habente.

q) Αἰ μεταβολαὶ φυλακτέαι.

Mutationes sunt obseruandae. HIPPOCR. *Epid.* VI. Sect. III. p. 805. T. I.

Ἄκεσις χρόνου, ἐστὶ δὲ ἡνίκα καιρῶν.

Sanatio tempore fit, sed magis opportunitate. HIPPOCR. *De Vet. Medicina.*

r) Καιρὸς χρόνος ἀκμὴ πρὸς τὸ σύμφερον.

Maturitas, temporis summum, ad vtilis consecutionem. AucT. *Definitionum* apud PLATONEM.

s) Καιρὸς, ἐν ᾧ ἕκαστον ἐπιτήδειον παθεῖν, ἢ ποιῆσαι.

Tempus est, in quo commodum pati aut facere. *Ib.*

t) Ἐυκαιρία, χρόνος ἐπιτάξις ἐν ᾧ χρὴ παθεῖν ἢ ποιῆσαι.

Temporis opportunitas, est ordo, secundum quem conuenit pati aut agere. *Ibid.*

u) Προσῆκων χρόνος, ὑπὲρ ἧ τὰ βοηθήματα σκοπέμεθα.

Conueniens tempus, secundum quod de auxiliis meditamur. GAL. *De Tempor. in Morb.* c. 1. p. 292.

x) Τὴν ἰδίαν ἐπισκέψαι καιρὸς, ἀναγκαίως ὑπάρχοντας εἰς τὴν τῶν βοηθημάτων ἔυρεσιν.

Propria (unicuique morbo) inspicienda sunt tempora, necessaria ad auxiliorum inuentionem. GAL. *De Totius Morbi Tempor.* c. 7. p. 311.

particula, cui non sua attemperanda consilia γ) sint quam curiosissime, illud puta durationis, quae aegritudinibus data est, punctum, in quo vis vitae, quae natura est, determinatum aliquod per leges praestabilitas opus superandae causae morbificae gratia in se suscipit, motibus ordinatis et serie connexa contingentibus α). In ista temporum usurpatione consistit medici rationalis providentia α), quae ille a stupido empirico distat, et cuius ministerio adiutus supellectilem ita ordinat, quo adsint in eius mente singula, quae singulis morbi euentibus mutationibusque seu temporibus respondent, quod προ-
 παρασκευάζειν et προβλεψέσθαι apposite omnino a
 graecis

γ) Διαρίσασθαι καιρὸς ἕνεκα τῆς τῶν βοηθημάτων ευκαιρίας χρήσεως.

Distinguenda sunt tempora propter auxiliorum tempestivum usum. GAL. De Tempor. in Morb. c. 6. p. 299.

Καιρὸν τῆς δόσεως τῆ ῥοφήματος μάλιστα φυλάττεσθαι.

Tempus, quo sorbitio danda est, obseruari oportet. HIPPOCR. De Vict. Acut. §. 10. p. 276. II.

β) Τεταγμένον τὸ χρῆμα ἐστὶν ἢ φύσει, καὶ πειδὸν κρατῆ τῆς ὕλης, ἀναλογίαις τισὶν ἀρισμέναις καὶ περιόδοις τεταγμέναις αἱ κινήσεις αὐτῆς γίνονται.

Ordinatum quoddam negotium est natura, et postquam superauerit materiam (morbificam), determinata paritate et certis circuitibus motus eius fiunt. GAL. De Dieb. Crit. II. 2. p. 475. T. VIII.

Ἀρισμέναι καὶ τεταγμέναι εἰσὶ τῆς φύσεως αἱ κινήσεις, ὅταν ἐυρωσῇ τε καὶ κρατῆ τῆς ὕλης, καὶ τοῖς οικείοις λόγοις ἐνεργῇ, ἀόριστοι δὲ καὶ ἀτακτοί, καὶ διὰ τὸτο ἄγνωστοι, κραταμένης.

Definiti et ordinati sunt naturae motus, si valet, et materia morbifica superior est, et familiaribus sibi legibus agit: Sed indefiniti sunt, et inordinati, et propterea obscuri, si superetur. GAL. De Crisib. III. c. 10. p. 442. T. VIII.

α) Τὸν ἰητρὸν δοκίει μοι ἀριστον εἶναι, πρόνοιαν ἐπιτηδεύειν.

Optimus mihi videtur medicus, qui providentiae studet. HIPPOCR. Prognost. §. 2. p. 447. T. I.

graecis medicis passim dicitur *b)*). Nihil sane in administrationibus medicis unquam, nisi recto tempore oblatum, iuuat *c)*), quod poëtae etiam ita visum est:

Temporis ars medicina fere est, data tempore profunt,

Et data non apto tempore vana nocent *).

Ex opportunitatis, qua quid efficaciter agendum suscipi possit, consecutione fluunt agendorum mutuae successiones *d)*), ordinem puta, qui consultatione antea, quam facias *e)*), et rectae rationis exercitio *f)*) stabilitur. Impossibile sane est, ex PLATONIS *g)*) sententia, rei variabili simplex et constans

b) Προνοῦσα, ῥῆμα παρὰ τοῖς Ἑλλησιν ἐσὶν ἐπὶ τῷ φροντίζειν τινὸς ἢ προπαρασκευάζειν αἰεὶ τὸ συμφερόμενον, λεγόμενον: ἀλλὰ καὶ τὸ προνοῖα τὸν κόσμον διοικῶσα, τῆτο δὴ τὸ πολυφύλοητον πρόβλημα.

PROVIDERE, verbum apud Graecos est, curam gerere et praeparare ad rem utilia, significans, siquidem et mundum providentia regi tritum illud est, quod dici solet. GAL. Comm. in Prognost. HIPPOCR.

c) Τὰ μὲν γὰρ ἀφελήσαντα, τῷ ὀρθῶς προσενεχθῆναι ὠφέλησαν. Quae iuuant, eo, quod recto tempore oblata fuerint, iuuant. HIPPOCR. De Arte §. 7. p. 5. T. I.

*) OVID. Remed. Amor. v. 131.

d) Τάξις ἐργασίας, ὁμοιότης τῶν πρὸς ἀλλήλα πάντων ὄντων.

Ordo negotii est conuenientia eorum, quae fiunt, inter se. Auct. Definition. ap. PLATONEM.

e) Συμβέλευσις παραίνεσις πρὸ πράξεως τίνα δὲ τρόπον πράττειν. Consultatio, est meditatio, ante quam facias, qua ratione faciendum sit. Ibid.

f) Γυμνάζειν τὸν λογισμὸν.

Ratio exercenda est. GAL. De Loc. Affect. II. 1. pag. 401. T. VII.

g) Ἀδύνατον εἶναι ἔχειν πρὸς τὰ μηδέποτε ἀπλᾶ, τὸ διαπαντὸς γινόμενον ἀπλᾶν. ἰατρὸς μέλλων ὑπομνήματα γράφειν, ἐκ ἂν τολμήσειεν ἀλλὰ ὑποτίθεσθαι, ξυμβαίνόντων ἀλλων βελτιόνων τοῖς κἀκεῖνοι διὰ πνεύματα ἢτι καὶ ἄλλο παρὰ τὴν ἐλπίδα τῶν ἐκ

stans consilium destinari posse, qui ridiculum existimat fore medicum, si sententiam, a principio morbi latam, obstinato animo seruare, nec voluntatem contingentibus accommodare velit. Absit in tanti momenti negotio intempestiua temeritas ^{h)}, sed generalis GALENI ⁱ⁾ lex: *Qualis morbus, qua vi vitae, quo tempore sit sustinendus, videndum*, omnium artem facientium animis inscripta esto. Ne autem aliquid omisisse videar eorum, quae ad temporis rationem in morborum cura habendam spectant, illud etiam addendum esse puto, praeter illa quae morbi decursum emetiuntur tempora, ad *vitae* etiam humanae et *annorum aetates*, vtpote quae morbi

Διὸς ἑτέρως πως τῶν ἐιοθότων γενέσθαι. καρτερῶν δ' ἂν ἠγοῖτο εἶναι μὴ ἐκβαίνειν τὰ ἀρχαῖα ποτὲ νομοθετηθέντα, μήτε αὐτὸν προστάττοτα ἄλλα, μήτε τὸν κάμνοτα ἕτερα τολμῶντα πυρὰ τὰ γραφέντα δρᾶν, ὡς τῶντα, ὄντα ἰατρικὰ καὶ ὑγιεινὰ, τὰ δὲ ἑτέρως γινόμενα, νοσῶδη τε καὶ ἐκ ἐντεχνα. ἢ πᾶν τὸ τοιούτου ἐνγε ἐπισήμη ζυμβαῖνον καὶ ἀληθῆ τέχνη περὶ ἅπαντα, παντάπασι γέλως ἂν ὁ μέγιστος γίνοιτο.

Impossibile est bene sese habere ad res nunquam vni-formes rem semper inuariabilem. Medicus, qui secum statuit consilia scribere, nec animo secum reputare, qua ratione his alia subiungenda sint, dum alia et meliora aegris eueniunt, ob ventos, aut quid aliud, praeter spem dei voluntate aliter, quam consuetum est, fieri. Obstinatum etiam, si se putet oportere esse, nec discedendum a primis ante ordinatis, nisi alia ipse imperet, nec ab aegro alia praeter solita obseruari tam curatiua, quam dietetica, quae vero aliter accidant, noxia et praeter artem. An potius quicquid eiusmodi circa scientiam artemque veram accidit, omnibus sane magno risui erit. PLATO in Politico, p. 185.

h) Μὴ παρὰ κηρὸν ποιεῖν.

Nihil praeter tempus agendum. HIPPOCRATES. *De Vict. Acut.*

i) Ἀκριβῶς σοχάζεσθαι, πηλίκον νόσημα, πηλίκη βῶμη δυνάμεως, ἐν πόσῳ χρόνῳ διενεγκᾶν ἰκανόν.

Curiosissima coniectura intelligendum, qualis morbus, quo robore virtutis, intra quod tempus, transduci fit commodus. GALIENUS. *De Crisib.* III. 9. p. 469.

morbi indolem simulque medici consilia haud parum mutare possunt, respici oportere. Non illud nunc innuo, quod a scopo alienum foret, qua ratione morbi aetatibus humanis annique temporibus addicti sint. sed illud volo, plurimum interesse, cum quo aegroto rem habeas,

*Maturusne senex, an adhuc florente iuuenta Feruidus; **)

qua etiam *tempestate aërisque temperie **)* morborum cura suscipiatur, eo magis, cum ipsorum morborum duratio ab rebus circumstantibus pendeat. Obseruandae proinde erunt sedulo illae mutationes in morbis, quae ab annorum vigore vel marcore pendent. Facilius quidem morbos, ob vim vitae magnam *k)*, quodque heroica auxilia fortius sustinent *l)*, ferunt iuuenes, verum et flaccidae aetati sua est commoditas, siquidem illa ob refraenatum sanguinis atque humorum impetum ex acutis euadit felici-

*) HOR. *De Arte Poët.* v. 115.

**) Mire falluntur medici, qui, posthabita et neglecta saniori disciplina, maximeque differentiis istis, putant satis esse, nosse remedia qualiacunque. Mutant enim identidem istae iudicium prudentis medici, et alia medicina est aestate, alia hieme, alia in iuvene, alia in sene, alia, si simplex morbus est, alia si complicatus vel epidemicus. Obseruatoris praecleari est, haec penitus indagare, empirici vero, crepare medicamenta. G.

k) Φυλάττειν τὴν ἰδίαν τῆς ἡλικίας κράσιν.

Obseruanda est propria unicuique aetati temperies.

GALEN. *Method. Curand.* VIII. 1. p. 179. T. X.

Ἡ τῶ νοσῶντος ἡλικία τὴ καὶ φύσις βεβαιῶσα τὴν ἐλπίδα.

Aegri aetas et natura obfirmat fiduciam. GALEN. *Therapeut.* ad GLAUCONEM I. 1. p. 344. T. X.

l) Τὰ δὲ ὀξέα πάθει φλεβοτομήσεις, ἣν ἰσχυρὸν φαίνεται τὸ νόσημα καὶ οἱ ἔχοντες ἀκμάζωσι τῇ ἡλικίῃ, καὶ ὀψιμη παρῆ αυτοῖς.

In acutis passionibus vena secanda, si validus morbus, et qui eum habent, adoleuerint aetate, et robur illis adfuerit. HIPR. *De Viët. Acut.*

felicus, vtut ex longis morbis eluctari adeo facile haud possit ^m). Nihilo fecius aduertendus est animus ad aegroti cum aëre commercium, secundum anni vicissitudines. Hiems sane, licet magnos inque vulgus grassantes morbos secum haud adferat, omnibus tamen, quos adducit, morbis inimica est, ideo, quod iusta aëris ad gradum caloris vitalis existimatio, quacunq; etiam industria, intra aegrotantium stationes seruari haud possit, proinde euitari nequeat, quo minus leue etiam admissum frigus cutem stringat, si morbus sudoribus sanandus est ⁿ). Multo magis liberior hiemis aer morbis obest tardis, pectora oppressa vrget ^o), neruorum ossiumque morbos grauat ^p), et intermittentium febrium ^q) decursum detinet. Nihilo minus tempus, quod phasi lunari aestimatur, in mutandis morbo-

m) 'Οι πρεσβύται τῶν νέων τὰ μὲν πολλὰ νοσέουσι ἡσρον. οὐκ ὅσοι δ' ἂν αὐτέοις χρόνια νοσήματα γένηται, τὰ πολλα ζυγαποθνήσκουσιν.

Seniores iunioribus plerumque aegrotant mitius. Quicunque autem illis chronici morbi accidunt, plerumque ad mortem durant. HIPPOCR. Aphor. Sect. II. 39. p. 75. T. I.

n) Τὸ ψυχρὸν δακνῶδες, δέρμα ἐπισκληρύνει.

Frigus mordax cutem indurat. HIPPOCR. Aph. Sect V. 20. p. 92.

o) Τὰ ψυχρὰ, οἷον χιὼν καὶ κρύσαλλος, τῷ στήθει πολέμια.

Frigida, vti nix et glacies, thoraci inimica. HIPPOCR. Aph. Sect V. 24. p. 92.

p) Τὸ ψυχρὸν πολέμιον ὀστέοισιν, ἔδῃσι, νέφροισι, ἐγκεφάλῳ, νοτικίῳ μυελῷ, τὸ δὲ θερμὸν ὠφέλιμον.

Frigidum infestum ossibus, dentibus, neruis, cerebro, medullae spinali, calidum autem vtile. HIPPOCR. Aph. Sect. V. 18. p. 91.

q) 'Οι θερμοὶ τεταρτάοι τὰ πολλα γίνονται βραχέες, οἱ δὲ φθινοπωρινοὶ μακροί, καὶ μάλιστα οἱ πρὸς τὸν χειμῶνα συνάπτοντες.

Aestivae quartanae plerumque fiunt breues, sed autumnales longiores, maxime, si hieme accendantur. HIPPOCR. Aph. Sect. II. 25. p. 74.

morborem periodis valet ^r), vti, quod per solis ortum atque occasum determinatur tempus, vicissitudines haud leues in morbis, maxime acutis, secum adfert ^r). Hinc temporis illius, quod morbum praecessit, necessaria est medentibus recordatio, et eorum, quae aegro haud ita pridem euenerunt, vti ad praesentis mali negotium attinent, *memoria* ^r), cum vis aegroti iam fracta sinistrum morbi euentum, vel in alium morbum conuersionem denuntiet ^u), longe autem difficilior eluctantur illi, qui omne a natiuitate tempus vno veluti morbo longo consumserunt ^s).

§. III.

Addit GAL. in Comin.

Ὁυ μόνον τετραρταῖοι βραχεῖς γίνονται τῆ θέρου, ἀλλὰ καὶ τ' ἄλλα νοσήματα διὰ τὸ χεῖρα περιττῆς χυμῶς, καὶ πάντῃ τῆ σώματος φέρεσθαι.

Non tantum quartanae fiunt breues aestate, sed et alii morbi, propterea, quod colliquescant superflui humores, et vbique de corpore decedant.

r) Γυναικὶ αἷμα ἐμέσθη τῶν καταμηνίων βαγόντων λύσις.

Mulieri sanguinem vomenti, mensibus erumpentibus, solutio. HIPPOCR. Aph. V. 32. p. 93.

s) Ὁκόσοισι ἡ κρίσις γίνεται, τετέοισιν ἡ νύξ δύσφορος ἢ πρὸ τῆ παροξυσμῆ, ἢ δ' ἐπιῆσα εὐφορωτέρη ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ.

Quibus crisis imminet, illis nox grauis, quae ante exacerbationem; sed quae proxima est, tolerabilis maxime vt plurimum. HIPPOCR. Aphor. Sect. II. 13. p. 73.

t) Τρεῖς χρόνοι παρὰ τοῖς νοσήσει, τὰ τε παριόντα, καὶ τὰ προγεγονότα, καὶ τὰ μέλλοντα ἔσεσθαι.

Tria tempora sunt consideranda penes aegrotos, et praesens, et praeteritum, et futurum. GALEN. in Prognost. HIPPOCR.

u) Ἦν προπεπονηκός τι ἢ πρὸ τῆ νοσῆν, ἐνταῦθα σηρίζει ἡ νῆσος.

Si ante morbo affecta fuerit quaedam pars, in illa morbus figitur. HIPPOCR. Aph. IV. 33. p. 85.

x) Ὅσα δὲ σώματα νοσῶσι κατασκευὴν ἔχουσα εὐθὺς ἐν τῇ πρώτῃ γενέσει, ταῦτα τὴν ἀρχὴν μὲν εὐδ' ἀφικνεῖται ποτε εἰς τὸ γῆρας, εἰ δ' ἀφικνεῖτο, πάντα ἐν τῇ νόσῳ χρόνιον ἔχει.

Quaecunque corpora morbidam constitutionem nacta sunt statim in prima generatione, illa ne ad principium

§. III.

DE MORBI DECVRSV PER SVA
TEMPORA.

Ex quo actiones, quae sanitatem faciunt, impedimentum habent, quo fiat, vt exerceri nequeant ^γ), *morbis* nascitur. Est quidem haud raro praecipit et subitanea tranquillitatis humanae in doloris aut cuiuscunque alius languoris ac tristitiae sensum conuersio ^δ), verum in quamplurimis sanitatis mutationibus obscura sunt morborum primordia, quae, veluti sensim fiunt, ab homine rerum suarum curioso obseruatore, non imminere tantum, sed etiam prope adesse, hinc in aliqua corporis parte sedem struxisse intelliguntur ^α). Tametsi enim causae

quidem deueniunt senectutis, et si peruenerint, omnia vnus continuus chronicus sunt morbus. GALEN. *De Tuend. Valetud.* VI. 2. p. 166. T. VI.

γ) Νόσημά ἐστι διάθεσις σώματος ἐνεργείας ἐμποδιστική.

Morbis est dispositio corporis actiones impediens.

GAL. *De Sympt. Different.* III. 1. p. 30. T. VII.

Ἡ τὴν ἐνεργίαν ἐμποδίζουσα διάθεσις ὀνομαζέσθω νόσος.

Actionem impediens dispositio morbus appelletur.

GAL. *Meth. Medendi*, I. 5. p. 14.

δ) Ἐξαίφνης αἰσέβαλε νόσημα, καθάπερ καὶ Ἱπποκράτης ἐπὶ πολλῶν ἀρρώστων ἔγραψεν, ὅτι πρὶν ὑπάρξασθαι νοσεῖν, ὀρδοσάδην ἠνοχλῆντο.

Derepente inuasit morbus, veluti HIPPOCRATES de multis infirmis scripsit, quod, anteaquam laborare inciperent, deambulantes adhuc, iam perturbati fuerint. GAL. *De Dieb. Crit.* I. 6. p. 460.

α) Ἐπειδὴν τινες ἀνεμπόδιοι ταῖς ἐνεργείαις ἀπάντων ὥσι τῶν τῷ σώματος μορίων, ὑγιαίνειν τὴν σφᾶς αὐτὰς τηλικαῦτα φασὶ, καὶ ἂν ὄντων ὀνομαζέσθαι τῶν ἰατρῶν, ἐπειδὴν δὲ τῶν κατὰ φύσιν ἔργων τῷ σώματος ὀτιῶν αἰσθάνονται σφισιν, ἢ κακῶς ἢ μηδὲν ἔτι γινόμενον, ἠγῆνται γε νοσεῖν ἐν ἐκείνῳ τῷ μέρει τῷ σώματος, καὶ τὴν ἐνεργίαν ὀρῶσι βεβλαμμένην, ἰατρῶν δὲ συμβέβηκε χρῶνται περὶ τῆς ἰάσεως.

fae ^{b)} aliquo ante, quam actionem laedunt, tempore in corpore adsint; hominem tamen latenter affligunt, eumque ita nondum constituunt, ut aeger dici possit ^{c)}. In similaribus corporis partibus delitescunt morbosae dispositiones, quae suo tempore in morbos organicos sunt erupturae, ut adsit fibra laxa vel rigida, adsit minimorum angustia, resistentia humorum contra vim cordis et alia morborum elementa, cognitu omnino difficilia ^{d)}. Enimuero

K 2

a na-

Si qui haud impediti ad actiones partium corporis sunt, se ipsos valere propterea asserunt, nec putant indigere medicis: Postquam autem actionem corporis secundum naturam quamcunque sibi sentiunt aut male, aut non perfecte fieri, putant se aegrotare in illa parte corporis, cuius facultatem videant laesam, et medico consiliario utuntur ad sanationem. GAL. *Metb. Med. I.* p. 14. T. X.

b) Προηγμένα αιτία.

Praecedentes causae. GAL. *Ib.*

Προκαταρτυτική αιτία.

Praeparantes causae. GAL. *De Morb. Causf. c. 2.*

p. 17. T. VII.

c) Σκισρῶδεις ὄγκοι τρισὶ γε ἐνίοτε καὶ τέτταρσιν ἔτεσιν ἀυξανόμενοι κατὰ βραχὺ, χωρὶς τῆ παρεμποδίζεν αἰδιότηως τὰς ἀναγκαίας τῆ σκέλης ἐνεργείας.

Scirrhusi tumores tribus quandoque et quatuor annis increuerunt, sine eo, quod impediuerint ad sensum necessarias corporis actiones. GAL. *De Tot. Morb. Tempor. c. 4.* p. 308. T. X.

d) Ἀνώμαλοι ἢ νοσῶδεις κατασκευαὶ γίνονται τριτῶς· μία μὲν ἢ ἐκ τῶν πρώτων σοιχείων, ἐξ ὧν γέγονε τὰ καλέμενα παρὰ Ἀριστοτέλους ὁμοιομερῆ· δευτέρα δὲ ἢ ἐκ τέτων αὐτῶν τῶν ὁμοιομερῶν, ἃ δὴ καὶ αὐτὰ σοιχεία πάλιν ἐσὶν αἰδιητὰ τῶν ὁμοιομερῶν, ὅθεν ἢ τῶν ὀργανικῶν γίνονται σύνθεσις· ἐπ' αὐτοῖς ἢ τρίτη τῆ παντὸς σώματος, ἐκ τῶν ὀργανικῶν ἐυκολωτέρα μὲν ἐν ἐσὶν ἢ τρίτη λεγομένη καὶ διαγνωδιῆται, καὶ προνοίας τυχεῖν, δυσκολωτέρα δὲ ἢ δευτέρα, χαλεπωτέρα δὲ ἢ πρώτη.

Inordinatae et morbosae constitutiones fiunt tribus modis; una quidem est primorum elementorum, ex quibus fiunt dicta ARISTOTELI similaria; altera eorum, quae

a natura morbi eiusmodi dispositiones absunt ideo, quod nulla haecenus earum facultatem laesa sit, quae sanitatem efficiunt, licet languida sit vita, et medius veluti inter bonam valetudinem morbumque status. Proinde a vi vitae, ad conflictum cum causis morbificis propius adducta, *morbi initium* capiendum esse, recte omnino GALENVS e) autumat. Ab eo, quo principium morbi ductum fuit, tempore, quam brevis etiam illius futura sit duratio, multo magis, si mora opus sit, vt illud negotium absoluitur, pro breuitate aut diuturnitate mali, incrementum aegrotantium calamitates. Sentiunt enim miseri partim causae vrgentis nocendi vim, partim virtutis vitalis conatus, superandi id, quod cum vita et tranquillo actionum exercitio stare nequit. Quamuis enim sint, qui subito aegrum prosternant, morbi f), in quorum decursu nulla temporum successio adesse videbitur; nullus tamen eorum, qui ob causas internas fiunt, erit facile, quin mora opus sit, quo fieri possit vitae sanae cum debili permutatio. Etiam si enim apoplexiam g) diuersum quid docere posse

quae ex his fiunt, simularium, quae tamen adhuc elementa sunt, sed magis sensu percipienda, ex quibus fit organicarum partium compositio; ex his *tertia* totius corporis ex organicis contexti. Facilior quidem ergo tertia haec dicta, et ad cognitionem, et ad id, vt curam fortietur; difficilior autem altera, longe difficilior prima. GAL. *De Sanit. Tuend.* VI. 9. p. 176. T. VI.

e) Πρὸς τὴν ῥώμην τῆς φερέσης ῥαδίως ἢ νικωμένης ἤδη δυνάμειως ἢ τοι νόσου ἐστὶν, ἢ ἑδαιτέρα διάθεσις.

Secundum robur facile ferentis aut victae iam virtutis, aut morbus est, aut neutra dispositio. GAL. *Ars medica*, c. 21. p. 214. T. II.

f) Ἡράκλειος νῆσος, ἰσχυρὴ, μεγάλη, κακοήθεις, θηριώδης.

Herculeus morbus, fortis, magnus, malignus, ferinus. Passim apud Graecos.

g) Τὰ ὄξια τῶν νοσημάτων, ὡς ἡ ἀποπληξία, ἅμα τῇ προσβολῇ τὴν ἀκμὴν ἀπελαμβάνει.

posse putes; nec illa tamen fulminea adeo celeritate inuadit, vt non, si memoria repetas, quae ante, quam morbus inuaderet, facta sunt, intelligas, infirmatum, flaccidum, aut vertigine tentatum fuisse hominem antea, quam concideret. Nihil adeoque impedit, quo minus morbus nasci, cum aliqua mora adolescere ^{h)}), tandemque senescere dicatur. Ita enim et antiqui loqui ⁱ⁾) solent, et recentiores con-

K 3

fenti-

Acuti morbi, vti apoplexia, simul cum inuasionem et summum statum acquirunt. GAL. *De Opt. Sect. ad Thrasylbul.* c. 21. p. 318. T. II.

h) Ἡλικίαν δ' ἐδεμίαν ἀδρός πεσῶσαν ἴσμεν, ὥσε τὸν παῖδα κατὰ τὴν ὑπεριάν ἀνδρα γενέσθαι, μὴ κατὰ βραχὺ διὰ τε τῆς τῶν ἐφίβων καὶ τῶν μειρακίων ἡλικίας ὁδοιπορήσαντα. ὁμοίως καὶ ἐν ταῖς νέσοις.

Aetatem nullam celeriter decedentem nouimus, vt puer altero die iam vir fiat, vt non potius sensim per epheborum et adolescentium aetates iter faciat. Similiter et in morbis. GALEN. *Comm. in VI. Epidem.* HIPPI.

i) Ὅτιόν τι τοῖς ζώοις ἐστὶν ἢ κατὰ τὰς ἡλικίας διαφορὰ, τοιαῦτον τοῖς νοσήμασι, ἃς ὀνομάζουσι καιρὸς. δηλοῦται διὰ τῆςδε τῆς προσηγορίας ἢ τῶν νοσημάτων ἡλικία χρόνων ἀμοιβαῖς ὑπαλλοττομένη. — ἐδὲς χρόνος ἐστὶν ἴδιος, ἀλλ' ἐκδύς ἀπὸ τῆς πρώτης εἰσβολῆς ἀυξάνεται, καὶ τῶν εἰκότως γίνονται. τὸν τεύθειν ἕτερος ἐφ' ἑτέρω καιρὸς ἐκδέχεται τὴν ἀύξησην τῆ πάθους ἀχρι τῆς παντελῆς ἀκμῆς· ἀπὸ τῆς πρώτης εἰσβολῆς ἀχρι τῆς ἀκμῆς τὸ μεταξὺ πᾶν ἐπίδοσις, καὶ μετὰ ταύτην τὴν ἀνάβασιν εἰς ἀκμὴν, ἐφ' ἣ δηλονότι ἢ καλεσμένη παρακμῆ. εὐδὴλον δὲ, ὅτι τὴν ἀύξησην ἐπίδοσιν ὀνομάζουσι ἐνίοι, καθάπερ ἄλλοι τινὲς ἀνάβασιν, ἡμεῖς δ' ἅπασιν τοῖς ὀνόμασι, ὡς ἂν ἐπέλθῃ, χρησόμεθα, δηλοῖ γὰρ ἐν πράγματι πάντα.

Veluti animalibus secundum aetates est differentia, ita morbis, quae appellantur tempora: Declaratur hac elocutione morborum aetas temporum more mutata. — Morborum nullum tempus separatum est, sed statim ab inuasionem augmentum est, et illud conuenienter fit. Idcirco alterum propius alteri tempus excipit augmentum mali ad completum vsque incrementum. A prima inuasionem ad vsque statum, quod intercedit omne, est addi-

sentiunt, vt *quatuor* ^{k)} *morbis tempora* adsignanda esse existiment. Secundum istas morborum aetates, si ex voto aegri atque medentium res succedit, vt ille ad plenum, quod ante morbum erat, robur euehatur, et ex morbo eluctetur penitus, aliud tempus praeter illa, quae nominata sunt, statuendum est, illud scilicet, quod in *restauracione virium* ^{l)} consumitur, omnium saepe longissimum, cui peculiarem therapiae partem, ἀνακομιδὴν seu *restauratoriam* dictam, dedicauerunt veteres ^{m)}. Illi adeoque, qui morbum superant, has quatuor eius aeta-

additamentum, et post hunc progressum deinde status, a quo deinde sic dictum decrementum. Apparet autem, augmentum additionem appellare quosdam, vti alii adscensum. Nos autem omnibus his nominibus, veluti commodum erit, vtemur: vnam enim rem omnia denotant. GALEN. *De Tempor. in Morb.* c. I. p. 292.

k) Τέσσαρα ἅπαντα τὰ μέρη τῶν νόσων εἰσὶν, ἀρχή, καὶ αὐξήσις, καὶ ἀκμὴ, καὶ παρακμὴ.

Quatuor in vniuersum partes morborum, PRINCIPIVM, AVGMENTVM, STATUS, DECREMENTVM. GAL. *De Crisib.* I. 2. p. 377. T. VIII. *)

*) In hac cognitione omnis medici, bene de febrium acutarum euentu iudicaturi, vis et praestantia cernitur. Sine hac luscus et haud raro caecus, ideoque infortunatus esse debet. G.

l) Κατάστασις τῆς σώματος μία μὲν τῆς ὑγιανῆς, ἑτέρα δὲ τῆς ἐν ἀρχῇ τῆς νοσήματος ἄχρι τῆς ἀκμῆς, αἰτ' ἄλλη ἄχρι τῆς παντελῆς λύσεως, καὶ μετ' αὐτὴν τῆς ἀναλήψεως ἄχρι τῆς κατ' ἕξιν ὑγείας.

Status corporis, vnus quidem sanitatis, alter principii morbi ad vsque statum eius, hinc alius vsque ad plenariam morbi solutionem, et post illum, refectionis status vsque ad stabilem sanitatem. GAL. in HIPPOCR. *De Vict. Acut.* Comment. II.

m) Ἀνακομιζέειν, reficere, restaurare aegrum. Ἀνακομιδὴ, restauratio ex morbis per victum, quae fit τῷ ἀνατρέφεσθαι ἐκ νόσου, HIPPOCRATES passim.

aetates emetiuntur ⁿ⁾), aliis in aliquo trium priorum vi mali oppressis, aliis, noui morbi ex priore, vti caussa, nascentis primo labore nondum absoluto, initia celebrantibus ^{o)}), siquidem morborum triplex est, *in sanitatem, mortem, nouumue morbum expeditio.*

§. IV.

DE PRINCIPIO MORBORVM, QVO INVADVNT.

Quandoquidem singulae morbi aetates singularia consilia postulant, plurimum omnino refert limites constituere, qui sanitatem et morbum dirimant, quos supergressus homo in principio morbi constitutus recte dicatur. In aprico haud semper res ponitur, quandoquidem nondum aegrotare eum, qui ad actiones hebescit, alibi diximus ^{p)}). Tametsi enim illud tempus, quo caussae praesentes eminus tela euibrant, nondum tamen, ob vim vitae superiores, leges oeconomiae animalis euertere poterunt, non mediocrem prouidentiam postulat; attamen maturiora sint oportet consilia, si conditiones adfuerint, quibus datis, morbus est. Sunt au-

K 4

tem

n) 'Ο σωζόμενος ἅπαντα διέξασι τῆς νόσου τὰς καθ' ὅλας καιρὰς, ἀρχὴν καὶ ἀνάβασιν καὶ ἀκμὴν καὶ παρακμὴν.

Conualescens omnia transit morbi communia tempora, PRINCIPIVM, AVGVMENTVM, STATVM, DECREMENTVM. GAL. *De Crisib.* III. 9. p. 441.

o) Ἡ ἀπίθλυνται κάμνοντες, ἢ ἀνευ ἄλλων κακῶν ἐ γίνονται ὑγιέες, ἀλλ' ἀποσηρίζα τὰ τοιαύτοτροπα.

Aut pereunt aegroti, aut sine aliis malis non conualescunt, sed obfirmantur morbi ita conuersi. HIPPOCR. *De Victu Acut.*

Πολλάκις ἐπὶ νόσηματος γίνεται νόσημα.

Saepe ex morbo fit morbus. GALEN. *De Different. Morb.* c. 2. p. 2. T. VII.

p) Vide Programmata *De Prophylaxi morborum* conscripta.

tem ex illis haud pauci, qui, quandoquidem actiones animales vitalesque haud affligunt, homini sanitate speciem superesse patiuntur. Quapropter circa initia tranquillitatis laesae sensus obscurior est ^{q)} et obscurum morbi primordium ^{r)}. Id quod tunc maxime ita fit, quando, prout quilibet valentior est, et obstinato magis animo oblectatur, corpus erectum seruandi habitus seu ὀρθοσαδία manet ^{s)}. Illi quidem hac sua praepostera fortitudine, dum sanos se mentiuntur, plus peccant illis meticulosis ac suspiciosus hominibus, qui, leuissima corporis mutatione perterriti, adesse morbum significant ^{t)}, quam minimarum afflictionum animaduersionem PLATO ^{u)} casti-

q) Περὶ τὰς ἀρχαὶς καὶ τὰ τέλη πάντα ἀσθενέστερα, περὶ δὲ τὰς ἀκμὰς ἰσχυρότερα.

Circa initia aut fines omnia (mala) debiliora, sed circa status morborum validiora. GAL. *De Totius Morbi Tempor.* c. 8. p. 311. T. X.

r) Ἄε δὲ γὰρ ἀρχαί τῶν νοσημάτων ἀσαφεῖς ἐνίστε.

Principia morborum quandoque obscura. GAL. *De Dieb. Crit.* I. 6. p. 459.

s) Καρτεριὸς ὑπάρχων καὶ ἀταλαίπωρος δύναται τις ἔπω μὲν κατακλίθαι, κεκακῶσαι δὲ.

Fortis existens et haud facile frangendus aliquis poterit quidem nondum decumbere, attamen infirmari. GAL. *L.* cit.

t) Καὶ μὲν γε καὶ μαλακὸς τις τὴν γνώμην καὶ ταλαίπωρος καὶ δαίλος καὶ ὑποπτος ἐπὶ μικραῖς προφάσεσιν εὐθὺς κατακλίνεται.

Enimuero et mollis aliquis animo, et fragilis, et meticulosus, et suspiciosus ad minimas apparitiones statim decumbit. GALEN. *Ib.*

u) Ἡ περιττὴ ἐπιμέλεια τῆς σώματος, πρὸς οἰκονομίαν, πρὸς στρατίαν, καὶ πρὸς ἐδραίαν ἐν πόλει ἀρχαὶς δύσκολος, τὸ δὲ δὴ μέγιστον, ὅτι καὶ πρὸς μαθήσεις ἀστυασῆν, καὶ ἐννοήσεις καὶ μελέτας χαλεπὴ, κεφαλῆς τινὰς ἀὰ διατάσεις καὶ ἰλίγγυς ὑποπτέουσα, καὶ αἰτιωμένη ἐκ φιλοσοφίας ἐγγίγνεσθαι, ὥστε ὅπη αὕτη ἀρετὴ ἀσκῶσθαι καὶ δοκιμάζεσθαι πάντῃ ἐμποδίου. κάμνουν γὰρ οἶεσθαι ποιῆν ἀὰ καὶ ὀδυνώμενον μήποτε λήγαν περὶ τῆς σώματος.

castigat. Alii autem sunt morbi, qui subita inuasione *) clarisque signis praesentiam suam arguunt, dum hominem porro ὀρθοστάτην esse haud sinunt, et statum eius a naturali prorsus discessisse variis actionum laesionibus y) denuntiant. Cum autem per integrum morbi decursum in labore sensim aucto, crudorum quorumuis coquendorum gratia, natura versetur, oportet omnino ad morbi principium causam morbificam quamuis crudam esse, id est, mo-

K 5

tibus

Superflua cura corporis, ad negotia domestica, ad militiam, ad confessuum vrbanoꝝ praesidia difficilis, quod autem maximum est, et ad scientias quasuis et doctrinas et occupationes grauis, capitis semper quasdam tensiones et vertigines suspicata, et causata studium sapientiae, quasi inde nascantur. Hinc omni virtuti impedimento futura. Nam aegrotantis opinionem facit semper, vt aegrotare putemus, neque desinamus vnquam de habitu corporis conqueri. PLATO De Republ. III. p. 440.

x) Ἀρχὴν τῆ νοσῆσαι ἐκείνου εἶναι νομισέον τὸν χρόνον, ἥνικα σαφῶς πυρέττειν ἀρξάμενοι κατεκλίθησαν.

Principium morbi illud esse putandum tempus, vbi aperte febrile incipientes decumbunt. GAL. De Dieb. Crit. I. 6. p. 459.

y) Ἦτις ποτὲ τῶν νοσημάτων ἡ ἀρχὴ? Ἀγρυπνεῖσι καὶ ἀνορεκτεῖσι καὶ κεφαλὰς βαρύνονται, καὶ νωθροὶ, καὶ δυσκίνητοι, καὶ κοπῶδες γίνονται, καὶ μυρία τοιαῦτ' ἕτερα πάσχουσιν οἱ πλεῖστοι τῶν μελλόντων νοσήσαι, καὶ ταῦτ' ἐσβάλλει μὲν αὐτοῖς τὴν πρώτην σμικρὰ, παραύξεται δ' αὐτὰ καὶ μᾶλλον κατὰ βραχὺ, περιερχομένοις ἤδη καὶ τὰ συνήθη πράττεσιν. Ἐπαδῶν δὲ πρώτου νικηθῶσιν ὑπὸ τῆ δυσαρξήματος, τηνικαῦτα κατακλίνονται.

Quale est morborum primordium: Vigilant, nausant, capite grauantur, lenti ad negotia et immobiles, et doloribus oppressi fiunt, et mille eiusmodi alia patiuntur plures eorum, qui in eo sunt, vt aegrotent, et haec quidem accidunt illis ab initio minuta, augentur autem semper et magis et sensim circumeuntibus adhuc et consueta facientibus. Quam primum autem victi fuerint a calamitate, deinde decumbunt. GAL. L. cit.

tibus cordis obnitentem, visceribus aut sanguini alte inradicatam ^z).

§. V.

DE INCREMENTO MORBI.

Quamprimum res eo deducta fuit, vt caussa vel sponte nascens, vel introducta, mortem vel languidam vitam illatura, expugnanda sit, conflictus ille, quem morbum appellamus, vti susceptus providentia naturae est, pro resistentia impedimenti plus minusue durat, et ab illa natura, quae necessitatibus corporis nostri prospicit, sapienter ita quidem dirigitur, ne vnus certaminis dubio euentui tota salus hominis committatur. Leues adeoque fiunt concertationes et quasi velitationes, et sensim ad decisoriam pugnam deuenitur. Intenditur cordis, spiritibus animalibus adiuti, in causam rebellem actio, et sensim morbus crescit ^a). Paciscitur haud raro interquiescens natura inducias, vt morbus lento progressu nascatur atque increascat ^b). In decur-
fu

z) Ἰπποκράτης καλεῖ ἀρχὴν ἐκείνον ἅπαντα τὸν χρόνον τῆ νοσή-
ματος, ἐν ᾧ παντελῶς ἐστὶν ἀπεπτον.

HIPPOCRATES appellat principium illud morbi tempus, in quo quid crudum omnino est. GALEN. *De Iudicat.* I. 9. p. 389. T. VIII.

a) Ἀπὸ τῆς πρώτης ἐμβολῆς ἄχρι τῆς ἀκμῆς τὸ μεταξύ πᾶν ἐπί-
δοσις.

A prima inuasiōne vsque ad summum morbi statum, omne, quod intercedit, augmentum est. GAL. *De Tempor. Morb.* c. 9. p. 303.

b) Ἰσαται ποτὲ τὸ νόσημα καὶ παύεται τῆς ἀυξήσεως καὶ φαίνε-
ται διαμένον ἴσον ἑαυτῷ κατὰ τινα χρόνον, ἢτοι μακρότερον ἢ
βραχυτέρον· εἴτ' ἐντεῦθεν ἔλαττον ἑαυτῆ γινόμενον ἢτοι διὰ τα-
χέων, ἢ χρόνω πλείονι.

Subsistit aliquando morbus, et desistit crescere, et speciem habet manentis in statu sui simili per aliquod tempus, mox longius, mox breuius; deinde se minor euadit siue celeriter, siue tardius. GAL. *lb.*

su temporis illius conualescere aegrotō, ex morbi natura, haud licet: Salutis enim consecutio decremento morbi relicta est vnice c). Durante conflictu, dubius manet exitus. Nemo, nisi victrice natura, eluctatur d). Quare si qui intereunt durante morbi incremento inque ipso eius statu, vita excedunt e) non sufficiente vitae robore, quo id, quod cum vita stare nequit, coquatur, maturescat et penitus exsoluatur f). Fit tamen, quo incerto Marte dubiaque victoria desinat certamen, morbus haud soluatur, languida vita maneat, dum *quartum, decrementi, tempus* haud decurrit, et ob virium debilitatem causa humoribus solidisque infixā manet, vt noui eiusque longe periculosis morbi supersit OCCA-

c) Ὁ τέταρτος τῆς παρακμῆς καιρὸς, ὅταν γε μέλλωσιν οἱ κάμνοντες σώζεσθαι.

Quartum, decrementi, tempus, dum in eo sunt aegri, vt conualescant. GAL. De Crisib. III. 9. p. 441.

d) Μὴ σωθῆναι δυνατόν τις ἢ μὴ κρατήσκειν ἢ φύσις τῆς νόσου, μήτε ἀπόλλυται, χωρὶς τῆς νικηθῆναι μὲν τὴν φύσιν.

Nec conualescere potest quispiam, nisi superet natura morbum, nec perire, nisi superetur natura. GAL. De Totius Morbi Tempor. c. 8. p. 311.

e) Θάνατος δὲ ἐν τοῖς τρισὶ καιροῖς, ἀρχῇ, καὶ ἀναβάσει, καὶ ἀκμῇ.

Mors autem in tribus temporibus, principio, augmento et statu. GALENVS De Crisib. l. cit. c. 6. p. 437.

Φθασάντων γὰρ ἀποθανεῖν τῶν κάμνόντων ἦτοι κατὰ τὴν ἀνάβασιν ἢ τὴν ἀκμὴν, εὐδηλον ὡς εἰ διεξῆλθεν ἅπαντας τὰς καιρὰς ἢ τοιαύτη νέσος.

Cum aegri moriantur, aut circa morbi augmentum, aut statum, manifestum est, talem morbum omnia tempora haud absoluisse. GAL. De Totius Morbi Tempor. c. 5. p. 297.

f) Μηδενὸς ἀγαθῆς σημείω ὄντος, τεθνήσκειται ὁ κάμνων μὴ δυνάμενης τῆς δυνάμεως ἐξαρκέσαι τῇ πέσει τῆ νοσήματος.

Nullō bono existente signo, morietur aeger, virtute haud valente, vt sufficiat coctioni morbi. GALEN. Comm. IV. in Libr. HIPPOCR. De Vict. Acut.

occafio, vti quotidiana experientia fatis superque docet, non tam expugnatos morbos, quam palliativa curatione semifopitos quiescere g).

§. VI.

DE EO, QVOD IN MORBIS SVM-
MVM h) EST.

Cum autem in morbis, naturae statutum sit, aut vincere, aut mori, adest denique tempus, quo vis cordis summa contentione *mutando, euacuando, substituendo in locum deperditi rem similem i)*, causam morbi debellare suscipit. Felicem, si ad praecoces et praeposteros conatus excitata ante haud fuit, quo adsint ad sustinendum extremum huacce impetum facultates. Est enim haec summa certaminis k). Hoc morbi tempore *diuinum illud in morbis l)* seclare

g) Μή λυόμενα νοσήματα, διὰ τὴν τῆ κάμνοντος ἀδυναμίαν ἢ διὰ τὴν τῶν νοσημάτων ἰχὺν, ἢ διὰ τὰ συναμφοτέρα.

Non soluti morbi, ob aegri debilitatem, aut ob morbi vim, aut per vtrumque. GAL. *De Temporib. Totius Morbi*, c. 9. p. 303.

h) Μῆκος τῆς νόσου.

Summum in morbo. ARETAEVS.

i) Tres conualescendi modos, ἀλλοίωσιν, (*mutationem*) κένωσιν, (*euacuationem*) πλήρωσιν, (*repletionem*) antiquitas passim proponit.

k) Ἐκάσῃ δὲ πάντων τῶν ἔοντων ἰχυρότατον ἢ ἀκμή.

Omnium, quaecunque sunt in morbo, temporum valentius, status. HIPPOCRATES. *De Vet. Medicina*.

l) Τὸ θεῖον ἐνεσι ἐν τῆσι νόσοισι.

Aliquid diuini est in morbis. HIPPOCRATES. in Prognost. *)

*) Diu multumque olim disputatum est de hoc *diuino in morbis*; Alii enim deum quendam fospitorem ac medicum sibi fugebant, alii morborum popularium generationem, vt GALENVS, alii aëris constitutionem, vt FERNELIVS et GORRAEVUS, (cf. FOES. Oecon. HIPPOCRATES. sub hac voc. p. 267.) alii supernaturalem affectionem astrorum, et daemonum, artes magicas, fasci-

clare manifestat, dum, rebus in ancipiti positis, parua licet superstitute vita, maximi tamen momenti negotia gerantur, remittentibus sese subitanea aliqua conuersione ^{m)} truculentis symptomatis, nisi in ipsa lucta homo perit. Stupendum illud naturae Deique naturae auctoris opus CRISIS est, cuius indolem indagandam singulari commentatione, deinde subnectenda, dignam iudicauimus ⁿ⁾).

§. VII.

DE MORBI DECREMENTO.

Ab illo tempore, quo per crises, naturae morbi consentaneas, morbidum a sano separari, vel quaecunque ea est alia morborum forma, immutari atque in statum naturae propiorem conuerti incipit, quod quidem negotium non tam dierum et communium aliorum temporum numero, quam signis, caussae fugam nuntiantibus, aestimatur, tunc quarta morbi aetas, quae παρακμή, *decrementum*, *decur-*

na cet. vt IORDANES, (L. De eo, quod diuinum aut supernaturale in morbis est, Frft. 1651. 4.) alii aliter sentiebant. At vero reputanti mihi animo eos locos, in quibus τὸ θάνατον memoratur, videtur intelligenda aut incomprehensibilis rerum morbificarum mutatio, vt certo statoque tempore expellatur, quod superfluum vel noxium est, aut ipsa vis vitae tunc demum quasi inualescens, dum periculum summum imminet. G.

m) Ἄι ἐν ταῖς νόσοις μεταβολαὶ ἢ ἐξαίφνης εἰς ὑγίαν μεταπίπτειν, ἢ ἐξαίφνης ἀποκτάνειν, ἢ κατὰ βραχὺ τέτων ἐκότερον, ἢ μικτῶς γίνεσθαι.

Mutationes in morbis aut derepente in sanitatem transeunt, aut subito perimunt, aut sensim alterutrum efficiunt, aut mixtim. GALEN. De Crisib. III. 1. pag. 428. T. VIII.

n) Κρίσις μὲν γὰρ ἦτοι κατὰ τὴν ἀμην, ἢ μικρὸν πρὸς αὐτῆς γίνεσθαι.

Crises aut in statu, aut paullo propius ab illa fiunt. GAL. L. cit.

decursus et declivis in sanitatem via, dicitur, progredi ad finem vsque aegritudinis incipit. Constitutionis istius indoles in superioribus ad resistantiam materiae morbificae viribus naturae ponitur ^o). Est sua etiam isti tempori duratio. Saepe fit, quo brevioribus morbis brevis etiam fit et subitanea a summa afflictione ad optimam sanitatem conuersio, vt videantur esse, qui hac quarta sui aetate ^p) destituuntur, morbi subito scilicet et optima quidem ratione soluti, verum, cum ex natura temporis haud sit ^q), sine morarum successione ad propositum finem deduci, nullum superest dubium, omnibus morbis in salutem abeuntibus datum esse, vt decrecant. At in mortem qui desinunt, hoc decrementi, quod salutare esse debet, tempore omnino destituuntur ^r). Ipsa enim mortis natura, cum vim morbi auctam supponat, mali incrementum secum adfert. Proinde eluctati periculo censentur, quibus ad παρακμὴν accedere licuit ^s). Licet enim haud desint, qui isto tempore versantes pereant; recte

o) Παραλθέσης τῆς ἀκμῆς τῆ νοσήματος, ἢ μὲν φύσις ἤδη κενράτηεν, εἰδὲ μὲν γὰρ ἄλλως παρήκμασε τὸ νόσημα.

Postquam id, quod in morbo summum est, transiit, natura quidem iam obtinuit; Aliter enim decrescere morbus haud posset. GAL. Ibid.

p) Καί τισιν μὴ δοκῆ γίνεσθαι παρακμὴν κατὰ τὰς αἰφνιδίαις κρίσεις.

Quibusdam videtur haud fieri morbi decrementum tunc, cum subitanea fit in sanitatem conuersio. Ibid.

q) Ἐάν τι ἢ ἐν χρόνῳ, ἀπὸ αὐτὸ αὐτῆ πρὸς βύτερον γίνεσθαι ἀνάγκη.

Si quid in tempore est, se ipso senius fieri semper oportet. PLATO in PARMENIDE, p. 60.

r) Τῷ τεθνηζομένῳ δὲ αἴς μὲν τὸν τῆς παρακμῆς καιρὸν ἀδύνατον ἐξικέσθαι, εἰδ' ἐξ ἀνάγκης αἴς τὸν τῆς ἀκμῆς.

Morituro impossibile tempus decrementi accedere, nec de necessitate quidem incrementi. GAL. Ib.

s) Κίνδυνος θανάτου μετὰ τὸν τῆς ἀκμῆς καιρὸν ἐκ ἐστὶ.

Periculum mortis post summum morborum statum haud est. GAL. ibid.

recte tamen monet GALENVS †), non illo, qui ab initio erat, sed nouo morbo illos abripi, quem praua quaedam caussae ad diuersas corporis partes translatio, hinc aegrotantium atque ipsius medentis grauis aliquis error induxerint *). Verum etiam si res ita se habeat, vt omnia post statum morbi mitiora eueniant; ipsum tamen decrementum haud destituitur perturbationibus suis, quibus, veluti suppletorio opere, caussarum reliquiae *) conquiruntur, expelluntur, aut quouis alio modo corriguntur, vt propterea placidum et motuum expers morbi decrementum esse semper haud possit, quin eueniat, quo illud tempus haud raro in longum producatur †).

§. VIII.

t) Καί τοι δηῶσι τινὲς ἐωρᾶσθαι τεθνεῶτας ἐν ταῖς παρακμῶσι, ἀλλ' ἔτε τῇ πείρᾳ χρῆν κρίναν, ἔτε τῷ λόγῳ, κατ' ἀλλό τι τέρας ἀποθανόντας οἶδα, καὶ ἔ κατ' αὐτὸ τὸ νόσημα. πάντες γὰρ ἐφ' ἀμαρτήμασιν ἀπώλοντο, καὶ μάλιστα μὲν τοῖς ἑαυτῶν, ἐνίοτε δὲ καὶ τοῖς τῶν ἰατρῶν.

Putant multi, se vidisse defunctos in morborum decrementis, verum siue experientia decet iudicari, siue ratione, ex alio morbo hos mortuos esse noui, nec ex eodem, qui ab initio erat. Omnes ergo ob peccata perierunt, et maxime quidem propriis, aliquando tamen et medicorum. Ib. c. 5. p. 436.

u) Ἡ μετάστασις ἐτέρων ἴχει ἀρχὴν παροξυσμῶν καὶ πόνων, ὡς δεῖσθαι πάλιν ἄλλῃς χρόνῃς πρὸς τὴν πέψιν τῆ τόπῃ τῆ σώματος εἰς ἣν ἡ μετάστασις ἐγένετο.

Translatio materiae morbificae de parte ad partem exacerbationum cohibet primordia, vt opus sit nouo tempore ad coctionem in illo loco corporis, ad quem translatio facta est. GAL. Comm. III. in HIP. De Vict. Acut.

x) Τὰ ἐγκαταλιμπανόμενα ἐν τῇσι νέσοισι μετὰ κρίσιν, ὑποστροφῆς ποιεῖεν αἰῶθεν.

Reliquiae in morbis post crisin, expergefiunt facile. HIP. Aphor. Sect. II. 12. p. 73.

y) Παρακμῆ ἀρχομένη, ἢ προϊῶσα, ἢ προσελθῶσα ἐπὶ πλέον.

Decre.

§. VIII.

SIGNA QVAE AETATES MORBI
DEFINIVNT.

Incerta omnino est et lubrica *aetatum morbi* definitio, si illas ex temporis vulgaris, quod solis siderumque motu aestimatur, rationibus metiri quis velit, licet februm acutarum decursus dierum numero magis adstrictus sit. Quapropter ex natura ipsorum morborum signa, quae tempora morborum definiant, petenda erunt. Veluti ergo morbi inuasio per sua signa constat; ita *augeri morbus* tamdiu dicitur, quamdiu cruda manent, et immota persistunt omnia. Quare etiam quo plus illa resistunt, diuturniorem *ἀναβάσεως* durationem, maiorem luctam et maius vitae periculum esse omnino oportet *). At virium imbecillitas cum magna mouendae materiae resistentia breuem et letalem istius temporis moram fore praefagiunt †), licet illud sibi arrogare medicus haud debeat, quo omni spe vacuos esse, qui vehementer aegrotant ‡), aut procul

Decrementa morborum, inchoantia, aut procedentia, aut progressa magis. GAL. *Method. Med.* X. 1. p. 223. T. X.

z) Ἐάν ἐπὶ πλείονα χρόνον ἀπεπτον διαμείνῃ τὸ νόσημα, κίνδυνος ἀπολέσθαι τὸν ἄνθρωπον, εἰ μὴ τι ἄρα τὴν ἀντίχρσαν τῷ νοσήματι δύναμιν ἰχυροτάτην ἔχει.

Si longiore tempore crudus manet morbus, periculum est, interire hominem, nisi in contrarium morbo obnitentem vim habeat fortiolem. GAL. *Comm. in HIPPOCR. Progn.*

a) Ἄνευ κρίσεως ἐν τοῖς ὀλεθρίοις νοσήμασιν κατὰ τὰς ἀκμὰς, θάνατος, τῇ σφοδρότατῃ τῆ παροξυσμῆ νικηθείσης τῆς φύσεως.

Sine crisis in perniciosis morbis prope statum, mors, vehementia exacerbationis victa natura. GAL. *De Crisib.* III. 5. p. 436.

b) Κινδυνῶδες νόσημα ἐστὶ τὸ βροπὴν ἴσῃν ἔχον, καὶ πρὸς ὀλεθρον, καὶ πρὸς σωτηρίαν. λέγοιτο δ' ἂν τῶτο καὶ ἀμφίβηλον.

cul abesse periculo, qui praeter temporis rationem valent, declarare velit. Quamuis enim interquiescat morbus; non tamen propterea, si signa critica haud adfuerint, morbum decrescere quis recte putabit ^c). Verum *ad summum iuisse morbos* exinde intelligas, si criseos nuntii adfuerint, nec tamen morbus remittat, veluti eius praesentia, iunctim cum aegroti euphoria, *decrementum aegritudinis* laeto augurio designat. Haud enim solae crises, saepe praecoces et praeposteras, solatium adferunt, quas, crescente interea malo, vana spe medicum lactare videmus quam saepissime, ut, rebus apparenter bene stantibus, in ipso portu fiat naufragium ^d). Plurimum etiam ad internoscenda tempora confert
 follers

Periculosus morbus est, qui aequae pendet ad interitum et ad salutem, ac si quis diceret, dubius. *Auct. Definit. Med. apud GAL. n. 145 p. 250. T. II.*

Ἵσιον καταπνιγείσης καὶ ἀπισβεδείσης τῆς φύσεως.

Veluti suffocata et extincta natura. *GAL. De Crisib. III. c. 9. p. 442. T. VIII.*

Ἀποθανεῖν ἀναγκαῖον, ὅταν ἡ δύναμις ὑπὸ τῆ νοσήματος ἡττηθῆ.

Mori necesse, si vis a morbo victa est. *GAL. ibid. c. 5. p. 436.*

Τὰ πάθεα ὑπὲρ τὴν δύναμιν τῶν σωμάτων.

Morbi ultra vires corporum. *HIPP. Progn.*

c) Τῶν ὀξείων νοσημάτων ἔκ πάμπαν ἀσφαλές αἰ προαγορεύσεις ἔτε τῆ θανάτου, ἔτε τῆς ὑγείης.

Acutorum morborum non omnino expeditae praedictiones, nec in mortem, nec in sanitatem. *HIPP. Aphor. Sect. II. 19. p. 73. I.*

d) Ὅκόσοις δ' ἂν οἱ πυρετοὶ πάνοντα μῆτε σημάτων γενόμενων λυτηρίων, μῆτε ἐν ἡμέρησι κρίσεμῃσιν, ὑποσφοπὴν προσδέχεται χρὴ τετέοισιν.

Quibuscumque febres quiescunt, nec signis solutiuis factis, nec in diebus indicatoriis, reuersionem expectare oportet. *HIPP. Prognost.*

follers *ſymptomatum contemplatio e*). Haec enim, vti ex morbo, tanquam cauſſa ſua, propullulant, et ab ipſo morbo, tempore acceſſionis, facile dignoſcuntur, dum, veluti vmbra corpus, primarium malum ſequuntur *f*), et, quando adſunt, increſcere morbum arguunt, mox ſalubria morbumque ſolutura, mox inſalubria, eumque grauantia *g*). Tunc vero ad *ἀκμὴν* morbus perueniſſe, ſi omnia contentioſa et luſtuoſa fuerint *h*), exiſtimabitur, cum nulla decreſcenti morbo, vtpote iam victo, quae ex eius natura conſequantur, adeſſe poſſint ſymptomata, quamuis caſu illatis *i*) haud deſtituatur.

§. IX.

DE MORBORVM DVRATIONE.

Maximum illud naturae, quo conualeſcimus, negotium, veluti mox ſuperioribus cordis viribus et minore cauſſarum reſiſtentia, mox iisdem inferioribus,

- e) *Λαθραίως τελευτῶντες.*
 Latenter morientes. HIPPOCR. Coac. Praenot.
 Exponit GALENVS, μηδὲν ἔχειν δοκῶντες κακὸν ἡγεῖν ὡς ἐν ἀκινδύνῳ καθεſῶτες.
 Nihil habere viſi mali, et veluti extra periculum conſtituti.
- f) *Συμπτώματα νοσημάτων ἔκγονα.*
 Symptomata ex morbis naſcentia. GAL. *De Cauſſ. Symptom.* I. i. p. 64. T. VII.
- g) *Συμπτώματα χρήσιμα, ἀχρηſτα.*
 Symptomata vtilia et nocentia. GAL. *De Opr. Sect.*
- h) *Ἐπιπορευόμενοι ἡγεῖν συνδρομὴν συμπτωμάτων.*
 Frequentia et concursus ſymptomatum. GAL. *De Sectis*, c. i. p. 286. T. II.
 Ἐπεταὶ πολλαῖς ἑτέρον ἑτέρῳ συμπτώματι.
 Sequitur ſaepe aliud ſymptoma aliud. GALEN. *De Cauſſ. Symptom.* I. cit.
- i) *Συμπτώματα μὴ ἴδια, συμπίπτοντα δὲ κατὰ τινα τύχην.*
 Symptomata non propria, ſed ex aliquo caſu. GAL. *Meſb. Med.* I. c. 8. p. 22. T. X.

ribus, geritur, citius tardiusue absolui solet ^k). Proinde, qui a partibus debilis vitae stat medicus, illud sibi datum esse intelligit, quo consilia sua breviori longiorique morborum durationi accommodet, et tempori hac etiam ratione inseruiat. Est quaedam a sana etiam vita inseparabilis rerum vicissitudo, qua, ceteroquin ad actiones quasvis recte valentibus, eueniunt transitoriae quaedam dolorum aut alius tristis cuiusdam sensus perceptiones, quas inter morbos, ob breuitatem, numerari GALENVS ^l) noluit. Verum paruo etiam temporis spatio haud raro maximae res geruntur, deque vita ac morte, morbis, vti breuibus, ita valde ancipitibus, decernitur; id quod et ratione temporis, quo colluctandum est, et ratione celeritatis, qua mutationes fieri solent, acutum, ipseque *morbis acutus* appellatur ^m). Hoc *febribus* potissimum, fulminea

L 2

aliqua

k) Τῶν νοσημάτων τὰ μὲν ἐς ἰ συνεχῆ, τὰ δὲ διαλείποντα, τὰ δὲ ὀξεία, τὰ δὲ κατοξεία, τὰ δὲ χρόνια.

Morborum alii quidem sunt continui, alii autem intermittentes, alii acuti, alii peracuti, alii autem tardi.

Auctor Definition. apud GALENVM, n. 135. pag. 249.

T. II.

l) Δῆξις δὲ γαστρὸς ἢ κατὰ σόμαχον, ἢ κατὰ τι τῶν ἐντέρων, ἢ ἐπὶ τοῖς διαχωρημένοις, ἢ ἐμειμένοις, ἢ ἐρκεμένοις, ἢ τις ἕτερος μέτριος πόνος, ἐκ τῆς γένεως μὲν ἐστὶ τῶν παρὰ φύσιν: ἔκτω δὲ νοσεῖν οἱ ἄνω ἔχοντες λέγονται, καθάπερ ἔδ' οἱ βαρυνόμενοι τὴν κεφαλὴν ἢ ἀλγῶντες, ὅταν γε μηδέπω διὰ ταῦτα πρὸς τὰ συνήθη τῶν ἔργων ἐμποδίζονται.

Morficatio ventris aut in ventriculo, aut in aliquo intestinorum, aut aluo deiicienda vel vomitu reddenda, aut vrinis expellenda attinens, aut alius aliquis dolor, ex genere eorum quidem est, quae praeter naturam fiunt. Nondum autem aegrotare, qui ita sese habent, dicuntur, vti nec, qui grauantur capite aut dolent, quandoquidem nondum propterea in consuetis negotiis impediuntur. GAL. *Ars Medica*, c. 21. p. 214. T. II.

m) Ὁ καιρὸς ὀξύς.

Tempus subito decurrens. HIPPOCR. *Aph.* Sect. I. 1. p. 68. T. I.

aliqua celeritate inuadentibus ⁿ), proprium est, ut breui temporis spatio in mortem vel sanitatem, aliquando in statum vitae medium exeant. Alia omnino est illarum aegritudinum ratio, quae in absol- uendo suae durationis stadio diu sunt, nec certo tempori, intra quod finiri illas oporteat, adstrin- guntur ^o). Sunt tamen ex illis, qui mensibus ^p) aesti-

Τὰ ὀξεία νοσήματα μεγάλα τε ἐσὶ καὶ πρὸς τὴν ἀκμὴν ἐπα- γόμενα διὰ ταχέων, αἰκίως ἔν ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ καὶ τὰς μετα-βολὰς ποιῆται μεγάλας.

Celeriter decurrentes morbi et magni sunt, et subito ad culmen deuecti. Similiter etiam intra paruum tem- pus magnas mutationes faciunt. GALEN. Comm. II. in HIPPOCR. Aphor. I.

n) Πυρετὸς ὀξὺς εὐθύς ὑπὸ τὴν πρώτην εἰσβολὴν ἀκμάζων, κα- τὰπερ ὑπὸ κεράνῳ πλεγέντος τ' ἀνθρώπου.

Febris acuta statim ad primam inuasionem crescens, veluti fulmine tacto homine. GAL. De Crisib. I. 3. p. 379. T. VIII.

o) Βραδέες νόσοι.

Tardi morbi. ARETAEVS.

Ἀλίσκεσθαι, παράτασιν δηλοῖ τῷ χρόνῳ.

Sensim capi, extensionem significat temporis. GAL. Comm. in Epid. V.

Ἀρρώσθημα ἐσὶ νόσημα ἐγκεχροισμένον μετ' ἀθενείας πλείονος.

Valetudo aduersa est morbus in longum protractus cum infirmitate plurima. Auct. Defin. GAL. n. 148. p. 250. T. II.

Χρόνιον νόσημα ἐσὶ τὸ μεταβάλλον ἐπὶ τὸ χεῖρον καὶ ἐπὶ τὸ κρεῖττον, κρινόμενον ἐν μηνσὶ καὶ ἐνιαυτοῖς, ἢ καὶ συναποθνή-σκον τῷ ἀνθρώπῳ.

Tarda affectio ea est, quae alternis vicibus in peius et melius vertitur, soluta mensibus et annis, vel etiam commoriens homini. ibid. n. 141. p. 249.

p) Μίσην νόσημα ἐσὶ τὸ μεταξὺ χρονίᾳ καὶ ὀξείᾳ, μεταβάλλον ἐπὶ τὸ χεῖρον καὶ ἐπὶ τὸ κρεῖττον, κρινόμενον τέπιπαι ἐν ἡμέ-ραις ἐξήκοντα ἢ ὀγδοήκοντα.

Medius (duratione) morbus est, qui tardo et acuto interest, alternis vicibus in peius et melius vertens, plerumque diebus sexaginta vel octoginta. ibid. n. 142. p. 250.

aestimantur, sunt qui annum 2) emetiuntur, aliis aetati cuidam humanae synchronis 1), aliis denique nunquam soluendis atque perennibus 3). Tametsi autem *morbis longus* ille est, qui lento passu suas aetates absoluit, fieri tamen etiam solet, quo plures morbi, sua natura breuiores, diuerso tempore nati,

L 3

nati,

q) Νόσοι εἰς ἐνιαυτὸν παραμένοντες, ὡσπερ καὶ ὁ τεταρταῖος ἐστὶν ὅτε.

Morbi in annum durantes, vti et quartana quandoque est. GAL. *De Totius Morbi Tempor.* c. 4. p. 308.

Ἐνιαύσια ἔλκεα.

Annosa vlcera. HIPPOCR. *Epid.* VI.

Παλαιὸν ῥεῦμα ἐν τῷ μορίῳ.

Antiqua fluxio in parte. GAL. ad GLAUCON. *Theorap.* II. 2. p. 370. T. X.

γ) Τὰ δὲ πλεῖστα τοῖσι παιδίοισι πάθη κρίνονται τὰ μὲν ἐν ἑπτάμησι, τὰ δ' ἐν ἑπτὰ ἔτεσι, τὰ δὲ πρὸς τὴν ἡβην προσάγχειν, ὅσα δ' ἂν διαμένῃ τοῖσι παιδίοισι πάθηα καὶ μὴ ἀπολυθῆ παρα τὸ ἡβασκεῖν ἢ τοῖσι θήλεσι περὶ τὰς τῶν κατὰ μνησίων ῥήξιας, χρυσίζεν εἰσθῆν.

Plurimi, qui pueris accidunt morbi, hi quidem septem mensibus, illi septem annis absoluuntur: alii prope ad pubertatem accedunt. Quicumque autem manent pueris morbi, nec soluuntur pubescendo, aut femellis, prope ad mensium eruptiones, in longum trahi solent. HIPPOCR. *Aph.* Sect. III.

Ἐπauξέες νόσοι.

Morbi subinde aucti. HIPPOCR. *Epid.* VI.

Exponit GALENVS *Comm.* V. τὰς αὐξανόμενας ἐν τῷ χρόνῳ καὶ χείρονας αἰεὶ γινόμενας, ἢ μὴ φθάσειε λυθῆναι.

Cum tempore aucti et peiores semper facti, nisi eueniat, quo soluantur.

Adducit autem et aliam interpretationem, nimirum intelligi hac voce νέσας τὰς τοῖς παιδίοις γινόμενας καὶ συναυξανόμενας.

Morbi pueris facti simulque adolescentes.

δ) Περιεσηκὸς νόσημα ἐστὶν, ἔπερ ἐδέξατε ἀναιρετικὸν γίνεται, ὅσον ἐφ' ἑαυτὸ, ἐπειδὴ πολλαῖς δι' ἀμάρτημα κινδυνῶδες γίνεταιί.

Constans morbus est, qui nunquam fit peremptorius, quantum per se, quoniam multoties ob errorem periculofus euadit. *Auct. Defin.* ap. GALENUM, n. 144. p. 250.

nati, quos propterea *complicatos* appellamus, dum vnus alteri intexitur, concatenatis afflictionibus ¹⁾ in longum aliquem morbum euadant, veluti illi, qui oppressi magis, quam curati sunt, subinde reuertentes, in longum similiter extenduntur. Quodsi ad illud, quod vtrique morborum acutorum atque tardorum familiae intercedit, discrimen respicias, illud partim in caussarum maiore vel minore ad vires cordis renisu, partim in crisium lentore ²⁾ constitutum esse deprehenditur.

§. X.

DE CAUSSIS, QVAE DVRATIONEM MORBORVM DEFINIVNT.

Non temere et caeco veluti quodam euentu accidit, quod aliis morbis datum sit, paruo temporis spatio absolui posse, aliis, non sine argumento et ratione, in longum protractis, sed caussae in vtramque partem adsunt, quae acutis tardisque passionibus mensuram durationis suae largiuntur. Brevitatem morbis necessariam facit, caussae talis in fluidis solidisque praesentia, quae, nisi subito amoueat, corpori interitum allatura est.

Quare

- 1) Ἐνδέχεται ἐνὶ καὶ τῷ αὐτῷ χρόνῳ, καὶ δυοῖ, καὶ τρισὶ νοσήμασιν ἔχεισθαι τὸν ἄνθρωπον, ὧν τὸ μὲν ἤδη παρακμάζει, τὸ δὲ τὸν τῆς ἀρχῆς ἔτι μένει καιρὸν, ἢ τὰ πρῶτα τῆς ἀναβάσεως.

Accidit, quo vno eodemque tempore et duobus et tribus morbis detineatur homo, quorum hic quidem decrescit, ille in principio est temporis, aut in prima parte augmenti. GAL. *De Totius Morb. Tempor.* c. 7. p. 310. T. X.

- 2) Συμβάίνει δὲ, χρονιζόντων τῶν νοσημάτων, τὰς κρίσεις ἀποτίθεσθαι μὲν τὸ τῆς ταραχῆς σφιδρόν καὶ τῆς ἀλλοιώσεως τὸ σύντομον.

Accidit autem, in longum protractis morbis, quo crises deponant perturbationis vehementiam et mutationis compendium. GAL. *De Dieb. Crit.* II. 5. p. 481.

Quare etiam post acrem breuemque luctam vel perire, vel eluctari, hominem oporteat *). Et tunc quidem maxime cum breuitate coniunctus est ambiguus aegri status, si cum causae ferocia y) simul

L 4

adfit

x) "Οτι δ' ἀνάγκη διὰ τὸ μέγεθος τῶν νοσημάτων καὶ τὴν σφοδρότητα τῶν συμπτωμάτων ἢ νικηθῆναι διὰ ταχέως τὴν δύναμιν, ὡς τ' ἀπολέσθαι τὸν ἄνθρωπον, ἢ πρὸς τὴν τῶν λυπέντων ἔκκρισιν ὀρμήσασθαι, εἰ μὲν κρατήσῃσιν ὧν πρόδετο, κρίσιν ἀγαθὴν, ἢ δὲ κρατηθῆναι, κακὴν ἐργάσασθαι, πρόδηλον παντὶ, διὰ τῶν ἐν ἀδύνατον εἰς μακρὸν χρόνον ἐμπεσεῖν τὴν κρίσιν ἐν τοῖς ὀξέσει νοσήμασι.

Quandoquidem necessum est, propter magnitudinem morborum et vehementiam symptomatum, aut vinci subito vim vitae, quo pereat homo, aut eandem, versus affligentium rerum expulsionem, magno impetu delatam, si obtinuerit ea, quae sibi proposuit, CRISIN BONAM; si victa fuerit, MALAM elaborare. Proinde manifestum est unicuique, propterea impossibile esse, quo in longum tempus incidat crisis in acutis morbis. GALEN. Comment. II. in HIPPOCR. Aphor.

GALENVS febrium acutarum, celeriter et periculose homines in illa pestilentia romana inuadentium, rationes in causarum acerbitate quaerit, quod alii fame compulsi, nocentibus herbis vsi essent, alii solidorum viscerumque graui noxa afflicti L. De Bon. et Mal. Succ. c. i. p. 418. T. VI.

᾿Οἶδα γὰρ, ἐνίοτε μὲν αὐτῆκα διὰ μυκήτων ἐδωδῆν ἀποθανόντας, ἐνίοτε δὲ διὰ κονείων ἢ ναρθηκῶν — ἀπάσιν ἐν τοῖς ἄλλοις ἀνθρώποις ἐναργῶς ἐφαίνετο, τῶ λογισμῷ σκοπεύμενοις, ὡς περ ἐκτὸς πολυειδῆς μὲν ἐλκώσεως ἐγένοντο, ποικίλα δὲ ὄγκων εἶδη φλεγμονωδῶν τε καὶ οἰδηματωδῶν, ἐρυσιπελατωδῶν τε καὶ σιρρωδῶν.

Noui adeoque, quosdam subito post boletorum esum defunctos, quosdam ob comestas cicutas aut triticum temulentum. Omnibus reliquis hominibus deprehensum est, cum ratione inspectis, quare abhinc multiuaria vlcera facta sint et variae tumorum species, inflammatoriorum, oedematosorum, erysipelaceorum, scirrhororum.

y) Γίνεται δὲ τῶτο, μεγάλως τῆς φύσεως ὑπὸ τῆ νοσήματος κρατηθῆσθαι. τῆνικαὺτα γὰρ εἰς ἐπιχειρεῖ διαγωνίζεσθαι πρὸς αὐτὸ. χωρὶς δὲ τῆ διαγωνίζεσθαι κρίσις εἰ γίνεται.

adfit debilis vitae vis ^{z)}, ob humorum lentorem, aetatis imbecillitatem ^{a)}, innatam forte humorum turpitudinem, et, quae morbum praecedat, viscerum labem, propter alia etiam, quae sanguinis expedito motui sese obiciunt, impedimenta ^{b)}. Sunt quoque viscera excellentiora, quae morbos grauius ferunt, ea maxime, quae actiones perpetuas exercent, quorum inflammatorii affectus celeriter, sed raro feliciter, exeunt ^{c)}. Habent autem, quo bene

Fit autem hoc, natura vehementer morbo oppressa. Propterea enim ne suscipit quidem colluctari contra illum: Sine lucta autem crisis haud fit. GAL. *De Crisib.* III. 9. p. 441.

z) Ἡ δύναμις ἀδυνήσ γίνεταί ἐνίστατε, καὶ διὰ καχεξίαν τῆ κάμνοντος, καὶ διὰ γῆρας.

Vis vitae imbecillis fit quandoque, et propter viscosos laborantis humores, et propter senium. GAL. *Method. Medend.* X. c. 1. p. 223. seq.

a) Νοσῶδες ἀπλῶς σῶμα τὸ ἐκ γενετῆς ἤτοι δύσκρατον τοῖς ὁμοισμερῶσιν ἢ ἀσύμμετρον τοῖς ὀργανικοῖς, ἢ ἀμφοτέρω.

Morbidum simpliciter corpus, quod a natiuitate iam male mixtum in similaribus, aut male constructum in organicis, aut utroque modo comparatum est. GAL. *Ars Med.*

b) Ὅι καχεῖες σφόδρα, κατὰ φύσιν ταχυθάνατοι μᾶλλον γίνονται τῶν ἰσχυῶν.

Perquam obesi secundum naturam magis subito moriuntur, quam tenues. HIPPOCR. *Aphor. Sect. II.* 44. p. 76.

Rationem addit GALENVS: Μοχθηρὰ δὲ ἢ εἰς πᾶχος ὑπερβολὴ σενὰ γὰρ εἰσὶν τέτων αἱ ἀρτηριαὶ καὶ αἱ φλέβες.

Onerosa his in crassitiem vergens abundantia; angustae enim sunt eorum arteriae venaeque.

c) Ὁ τόπος ὁ πεπονθῶς ἐν κινήσει πολλῇ, καὶ θερμὸς, καὶ μανὸς, καὶ κύριος, ὀξυτέρων ἔσεται προδηλοῦ τὴν νόσον. ὁ δὲ μὴ ἐν κινήσει συνεχῆ, καὶ ψυχρὸς, καὶ πυκνὸς, καὶ ἄκυρος, εἰς χροῖον ἐκπέμπεται μακρότερον.

Pars affecta multis motibus obnoxia, et calida, et sensilis, et princeps, acutiorem fore praenuntiat morbum:

bene sperare possint, morbos, licet acutos, bene cessuros esse, illi, quibus intra humores tantum caussa latet ^{d)}, quibus excellentior est naturae impetus ^{e)} viscerumque integritas ^{f)}. Hi enim ex periculosis ceteroquin afflictionibus brevi tempore euadunt ^{g)}. Tunc maxime illud euenire potest, si viae, quibus humores purgari debent, apertae, ipsique humores expediti ^{h)} et facile mouendi fuerint. Quodsi ex altera parte ad morborum, tardo gradu per aetates suas proficiscentium, indolem respicimus, cur in isto labore diu naturam esse oporteat, causas non minus euidenter adesse cognoscimus. Quo enim altius inradicata, densior et proinde difficilius commouenda fuerit materia, eo etiam maius facessere negotium illam oportet, dum prudenti consilio, lenta motuum salubrium successione, securius efficitur, quod tumultuaria breuique exped-

L 5

ditio-

bun: Quae autem haud in motu continuo et frigida, et densa, et minus princeps est, in tempus emitti longius. GAL. *De Crisib.* II. II. p. 423.

d) Νοσήματα εύλυτα καὶ ευκίνητα, ὧν αἰτίαι ἐν τοῖς ὑγροῖς.

Morbi soluti faciles, quorum caussae in fluidis. *Auct. Definit.* GAL.

e) Μεγάλη ῥώμη τῆς φύσεως.

Magnum robur naturae. GALEN. *Comm.* II. in *Progn.* HIPPOCR.

"Ευτονα σώματα.

Optimi toni corpora.

f) "Ευσπλαγχοι.

Qui viscerum bonitate pollent.

g) "Ευανάληπτοι, εὐανάσφαλτοι.

Facile reficiendi, facile conualescentes.

h) "Ευρεν τὸ σῶμα.

Fluxile corpus. HIPPOCR. *Epid.* II.

Exponit GALENVS: εὐρεν ἐστὶ τῶν μετὰ πόρων ἀπάντων ἀνασπομαθέντων, τῶν δ' ὑγρῶν τμηθέντων καὶ λεπτινθέντων.

Fluxile est, poris omnibus apertis, fluidis concisis et attenuatis.

ditione male cedere poterat ⁱ⁾). Fit adeoque, quo intra viscerum minima vasa adfit infarctus, mox nunquam soluendus, mox difficulter excutiendus, si viscidus tenaxque humor, sensim ibi collectus, aliquando etiam adstringentium, veluti scite GALENVS ^{k)} monet, sinistro vsu, magis obfirmatus est, quo tandem magno eodemque inflammatorio motu opus sit, vt, dubia tamen semper lucta ^{l)}, et summo cum vitae periculo ^{m)} nodus iste solvatur. Est etiam, cur morbi oblucentur, in eo aliquid positum, quod coctioni resistant humores, aut copia viri-

i) Ἡ διάθεσις ἢ δυσκινητοτέρα, καὶ ψυχροτέρα, καὶ πυκνοτέρα, χρονιῆ.

Dispositio motu difficilior, frigidior et densior, longa est in morbis. GAL. De Crisib. II. II. p. 423.

Ἐιδ' ἰχυρῶς οἱ χυμοὶ σφηνωθεῖεν, ὡς μοχλείας δαΐσαι σφοδροτέρας, ἐκτένεσθαι μὲν ἀνάγκη τὰς τοιαύτας πυρετὰς.

Si fortiter succi incuneati fuerint, vt vecte indigeant efficaciore, extendi quidem necesse has febres. GAL. Method. Med. IX. I. p. 202. T. X.

k) Ὁ ἀναιδήτος σκιρῆὸς ἀνίατος, ὁ δὲ δυσαιδήτος ἐκ ἀνίατος μὲν, ἀ μὴν ἐνίατος. γίνεται γὰρ ἐκ γλιχρῆ καὶ παχέως χυμῶ δυσλύτως ἐμπλαττομένοις τοῖς σκιρῆκμένοις μορίοις. Ἐνίοτε μὲν ἐν ἐυθύς ἐξ ἀρχῆς κατὰ βραχὺ συνίσταται τε καὶ αὐξάνεται, τὰ πολλὰ δ' ὑπὸ τῶν ἰατρῶν κατυσκευάζεται συψάντων καὶ ψυζόντων σφοδρῶς.

Qui sensu haud percipitur, scirrhus insanabilis; qui obscure tamen sentitur, non insanabilis, nec tamen curatu facilis. Nascitur enim ex viscido tenacique succo, compulso intra scirrhosas partes. Aliquando quidem statim ab initio sensim augetur, saepe tamen et a medicis efficitur adstringentibus et refrigerantibus nimium. GALEN. ad GLAUCONEM Therapeut. II. 6. p. 378. T. X.

l) Ἡ δύναμις οἷον μάχην τινὰ ἔχει ἰσοθεῖν.

Vis vitae veluti luctam habet, incerto Marte susceptam. GAL. Comm. II. in Progn. HIPPOCR.

m) Ἐὰν ἐπὶ πλείονα χρόνον ἀπεκτον διαμείνη τὸ νόσημα, κίνδυνος ἀπολείσθαι τὸν ἄνθρωπον, εἰ μὴ ἄρα τὴν ἀντέχεσσαν τῷ νοσήματι δύναμιν ἰχυροτάτην ἔχει.

Si longiore tempore crudus manserit morbus, periculum perire hominem, nisi resistentem morbo vim fortio-riorem habeat. GAL. L. mox cit.

viribus maiores, diuturno conflictu expugnandi sint ⁿ). Accedit colatoriorum, maxime eius, quod halitum insensibilem disiiicit, resistentia ^o), qua fieri solet, quo, si quis mole corporis grauior est, eundem etiam, ob cutis spissitudinem, in morbis superandis tardiozem esse oporteat ^p).

§. XI.

DE EO QVOD RECTVM IN MORBIS ^r) EST.

Quae cum ita sint, vt opus illud, quo vel pristina sanitas restituenda, vel hac melior alia procuranda est, certae momentorum temporis successioni, ex voluntate creatoris, per insitas naturae potentias ^r) adstringatur; propterea etiam est aliquis ordo, secundum quem, a principio, per reliquas morbi aetates, motus legitimi atque salutare, quibus crisis vel quaecunq; alia solutio fit, se inuicem excipiunt. Generalem istas vicissitudines significandi valorem habent ^s) *typus* atque *periodus* ^t), vt, qui legi-

n) Ἀκατέργασόν τε καὶ ὠμὸν τοῖς μὲν διὰ τὴν ἀργίαν, τοῖς δὲ διὰ τὴν πλησμονήν.

Male elaboratum et crudum, aliis quidem ob ignauiam *humorum*, aliis ob plenitudinem *vasorum*. GAL. De Crisib. I. 5. p. 382.

o) Ὅτι ἀρκετώτεροι φύσει διαφορῶνται καὶ συγκόπτονται βραδίως, ἐπεὶ δὲ πυκνότεροι χρονίζουσιν ἐν ταῖς νόσοις.

Tenuiores natura sudoribus diffluunt, et deficiunt facilius, crassi autem tarde procedunt in morbis. GAL. Comm. in HIP. De Vict. Acut.

p) Στενότης δέρματος διαφορῶς ἐμποδισικῆ.

Angustia cutis transpirationis impedimentum.

q) Τὸ ὀρθὸν ἐν νόσοις.

Rectum in morbis. HIP. De Arte.

r) Προῖεσμία.

Praedestinata lex in morbis. ARETAEVS.

s) Ὅμοια καὶ ἀνόμοια νοσήματος.

Aequalitas et inaequalitas morbi. GAL. Comm. I. in Prognost. HIP.

t) Τύπος ἐστὶ τεταγμένη ἀνταπόδοσις ἐπιτάξεως καὶ ἀνέσεως· περίοδος δὲ ἐστὶ χρόνος ἐπιτάξεως καὶ ἀνέσεως ἐν νοσήματι γεγόμενος.

legibus, ex natura machinae fluentibus, obsequuntur morbi, *regulares*, at vero *irregulares*, qui dissonant, appellantur. Diuersa tamen est vtriusque illius ordinis, qui, seruatus, sanitatem sperare iubet, ratio. *Typus* enim actionem cordis liquido nerueo adiuti significat, qua repetito iterumque seruandarum virium causa quiescente impetu, res mortem vel grauiorem morbum, si maneret, illatura, tandem debellatur; at *periodus* temporis totius, intra quod istas mutationes fieri oportet, durationem et mensuram determinatis interuallis definitam, et circuli rationes habentem ^{u)} explicat, quocumque demum modo labor vertatur, vt vel diurna, vel menstrua, vel annua etiam vicissitudine, vel aetatum rationibus illud negotium, quod exemplis illustrare longum nunc foret, absoluitur. Quod si haec, quam diximus, vtraque motuum sanitatem restaurantium permutatio corporis vnus cuiusque, intra quod fiunt ^{x)}, necessitati respondet, recte ordinateque, et proinde salubriter ^{y)} morbus ire dicitur.

TYPVS est ordo augmenti et remissionis: **PERIODVS** autem est tempus incrementi et remissionis in morbo eueniens. *Defin. Med. ap. GALENUM, n. 198. p. 255. *)*

^{*)} Conf. prae ceteris **GALEN. L. De Typis T. VII. ed. CHART.** in quo quae huc conferre aliquid posse videntur, luculenter explicantur. *G.*

^{u)} Περιερχομένης τῆς νόσου κατὰ τινὰ κύκλον ἐκ τῶν αὐτῶν ἐπὶ τὰ αὐτὰ διὰ τῆς αὐτῆς τάξεως, ὀνομάζονται τὸν τοιαῦτον κύκλον ἕκαστοι οἱ ἰατροὶ περίοδον.

Circumeunte morbo per aliquem circulum ex iisdem in eadem eodem ordine, appellant eiusmodi circulum omnes medici **PERIODVM. GAL. De Tempor. Totius Morb. c. 4. p. 307.**

^{x)} Ἀδύνατον ἐν ἅπαντι τῷ βίῳ μὴ ὅτι πλείοσιν, ἀλλὰ καὶ δυσὶν ἀρρώστοις πάντα ὁμοίως συμβῆναι.

Impossibile in omni vita, non dicam pluribus, sed nec duobus infirmis omnia similiter procedere. **GAL. De Optima Diaeta.**

^{y)} Ἐστὶ τὰ μὲν ἀγαθὰ ταῦτα, ἐπιτείας φέρειν τὸ νόσημα, ἔμπνο-

citur. Tametsi autem in morborum expeditione nulla lex adeo firma est atque stabilis, quin eandem aetas, sexus, hominis temperies, et alia *), quodammodo mutant; omnium tamen afflictionum, ut recta via procedant, regula quaedam veluti est et lex perpetua, quod adesse oporteat, ex quo affligitur homo, causam morbi, viribus vitae inferiorem et sensim superandam, actionum vitalium libertatem, tristium sensuum stato tempore abolitionem, excretionum libertatem, quietem a labore, intermixtam tranquillitatis perceptionem, hinc motuum cordis aequalitatem, cum signis, quae sufficientiam virium indicant a). His stantibus, de salute

ον εἶναι, τῆς ὀδύνης ἀπηλλάχθαι, τὸ πτύελον ἐπιθίως ἀναβήσασεν, τὸ σῶμα πᾶν θερμὸν τε ὁμαλῶς εἶναι καὶ μαλθακόν, καὶ δίψην μὴ ἔχειν, ἔρα δὲ καὶ διαχωρήματα, καὶ ὕπνος, καὶ ἰδρώτας.

Haec quidem bona sunt, facile ferre morbum, respiratione libera uti, dolores habere mutabiles, spiritum facile tuffire, corpore omni aequaliter calidum esse et mollem, et situm haud habere, urinas autem, et deiectiones, et somnos, et sudores. GAL. *De Crisib.* I. 5. p. 383. T. VIII.

Ἐυτάκτως ἀπὸ τῆς πρώτης λήψιος (εἰς ἀκμὴν ἐπιυξάνεται ἡ νόσος).

Ordinate a prima inuasionem ad summum morbi statum augetur morbus. HIPPOCR. *Epid.* I.

Ἀκίνδυνον νόσημα εἰς τὸ αἰεὶ ῥέπον εἰς σωτηρίαν, ὅσον ἐφ' ἑαυτὸ, τῇ δυνάμει ταύτων ὑπάρχον τῷ περιεσηκῶτι.

Periculi expers morbus, qui semper versus sanitatem pendet, quantum in ipso est, idemque facultate cum salutari est. *Auct. Defin.* GALENI, n. 146. p. 250.

Z) Ἡλικία, ὥρα, καὶ χώρα.

Aetas, tempus, regio. HIPPOCR. *passim.*

a) Τὸ ἐξῆρωθαι τε τὴν διάνοιαν, καὶ εἶναι ἔχειν πρὸς τὰς προσφορὰς, ἀγαθὸν ἀγαθὸν δὲ καὶ ἢ ἐυπνοία, καὶ ἢ εὐσφυζία, καὶ ἢ εὐφορία, καὶ τὸ τοῖς ὑγιαίνουσιν ὁμοίωτατον πρόσωπον, εὐσχημῶν τε κατάκλισις, ὁμαλότης τε τῷ σώματος σύμπαντος — κακὰ δὲ τὰναντία τῆς, τῆς ἐστὶ, δυσφορία, κακοσφυζία, δύσπνοια καὶ μάλιστα ἢ ψυχρὰ τῷ πνεύματι ἐκπνεομένης γινομένη.

Valere

lute acquirenda desperandum haud est. Id quod, quamuis ad omnes morbos pertineat, vt ordinate procedere dicantur, attamen *febris* ^{b)} prae reliquis datum est, bene ordinari, repetito cordis post quietem impetu, quem *paroxysmum* appellamus, mox vni tempori addictum, mox variantem ^{*}), veluti separata enarratione illud a nobis indicandum erit postea.

§. XII.

DE FALSO IN MORBIS ^{c)}.

Ita comparatum est vbique cum negotiorum administrationibus, vt male fiant, si, stabilito legibus vel natura ordine, haud fiunt ^{d)}). Quapropter etiam in morborum expeditionibus metus est, ne exitus voto haud respondeat, siquidem motus illi, qui ad rem faciunt, debitis temporum successionebus haud respondent, si fluant statim ab initio cruda, quae sero magisque commota fluere debebant, ipsa-

Valere quoad intellectum, et post medicamentorum oblationem bene se habere, bonum. Bonum etiam, libera respiratio, pulsus rectitudo, et in melius conuersio, et sanis similis vultus, et bene digestae deiectiones. Mala autem contraria his, id est, in peius conuersio, pulsus prauitas, difficilis respiratio, maxime ea, quae frigido spiritu efflato contingit. GAL. *De Crisib.* I. 14. p. 398. T. VIII.

b) Πλάσινα τῶν παθῶν τυπῆνται μὲν, ἀλλὰ σπανιώτερον, πάντων δὲ μάλιστα πυρετοὶ τυπῆνται.

Plures morborum typum quidem habent, sed rarius, omnium autem maxime febres. GAL. *Ars Medica.*

*) Πυρετοὶ ἐσῶτες, κινήμενοι.

Febres stabiles, mobiles. GAL. *ibid.*

c) Τὸ μὴ ὀρθὸν ἐν νόσοις.

Quod non rectum in morbis. HIPPOCR. *De Arte.*

d) Καλὸν, ἕκαστον μένειν, ἐφ' ἧς τετύχηκε τάξεως· τὸ δὲ ὑπερβαίνειν ἐς ἂ μὴ χρεὴ, λυόντός ἐστι τὸ δίκαιον.

Bonum, vnum quodque manere in illo, quem forte datum habet, ordine. Transire autem ad ea, quae non oportet, soluere est rectitudinem. LUCIANVS.

ipfarum crisiſum confuſa ſit apparitio, duratio iuſto breuior longiorue, exacerbationum inuaſio momentis temporum haud addiſta, lentum morbi ſit incrementum, vt paruus ille videatur eſſe e) ab initio, ſuccedente mox ſubitanea in ſummas perturbationes conuerſione, ſi conſequatur mendax ſine criſibus conualeſcentia, et praeceps conuerſio ab eo, quod in morbo ſummuſ eſt, ad fallacem tranquillitatis ſenſionem. Quae omnia *in morbis falſiſſima* aeſtimari debere ratio et experientia loquitur. Morbos male ordinatos GALENVS f) appellat, quorum ſolemniſ progrediendi finiendique ratio ſeu typus fluctuat g), veluti, qui nullo magiſtrae ac principis naturae arbitrio dirigatur. Praeterea adhuc varias, quae morborum decurſus in obliquum flexunt, falſitates obſeruare liceat. Nolim in anomalorum numerum referre morbos compoſitos h), quando cum diuerſis ſua natura hoſtibus viſ vitae confligit, hinc, in quam partem ſeſe vertere debeat, neſcit. Eſt enim et in mixtis ſuus ordo, veluti februm typi luculenter docent, quarum, ſi duplicatae ſunt, admirabilis quaedam eſt et concinna ad horas inuaſionum deſtinatio. Verum iſtud erroneum omnino eſt, temporum ſolemniſ viciffitudines haud ſeruare, vltra conſuetum durationis tempus progredi, quieſce-

e) Κακότηδες νόσημα ἐς τὸ δυνάμει μὲν μέγα καὶ χαλεπὸν, Φαντασίᾳ δ' ἀδυνές, ἐκ ἔχων κρίσεως χρόνος ὠρισμένους.

Malignus morbus ille eſt, qui potentia magnus et grauis, primo intuitu autem leuis eſt, non habens criſeos tempora definita. *Defin. Med.* apud GALENVM, n. 140. p. 249.

f) Ἄτακτοι τὸν τύπον νόσοι.

Inordinati, quoad typum, morbi. GAL. *Ars Medica*.

g) Ἀλλοιοτροπείδας, ποικίλως τρέπεδας.

In aliam faciem conuerti, vario modo verti. HIPPOCRATES. *De Intern. Affect.*

h) Συνδέτε τῷ νοσήματι υπάρχοντος ἔκαστ' ἐπιπέτες ἢ διάγνωσις.

Composito morbo existente, non facilis dignotio. GAL. *De Criſib.* I. 3. p. 378.

quiescere re nondum confecta ⁱ), vana spe salutis imponere, iterumque exacerbari, vel, tempore toto nondum absoluto, sine ratione et praecipitantius desinere, mox reuerti, deque nouo inuadere ^k), inque alium peiorem conuerti ^l). Quae omnia erroribus, ab aegro et medente commissis, vel rebus extrinsecus irruentibus plerumque tribuuntur ^m), licet etiam spontaneae sint istae mutationes quam saepissime.

i) Ἀτάκτως καὶ πεπλανημένως.

Inordinate et confuse. HIPPOCR. Epid. I.

Χρόνια μὲν ἐν καὶ δυχερέα καὶ πάνυ ἀτάκτως καὶ πεπλανημένως καὶ ἀκρίτως τὰ πλεῖστα τῶν νόσων διετέλει γινόμενα.

Diuturni quidem, et difficiles, et omnino inordinate et confuse, et sine crisi- bus, plurimi horum morborum finiebant, ex quo fieri coeperant. GAL. in Comm. ad hunc locum.

k) Τὰ ἀλόγως ῥασιωνήσαντα φιλυπόσροφα.

Qui sine sufficiente ratione cessant morbi, facile iterum reuertuntur.

GAL. Comm. III. in HIPPOCR. Progn. explicat: Ἀλόγως ῥασιωνήσαι λέγεται ἂν, ὅσα μῆτε μετὰ σημεῖων λυτηρίων, μῆτε ἐν κρίσιμοις ἡμέραις ἐδοξε πεπᾶνθαι.

Sine ratione restitui, dici possent, quae nec post signa solutiua, nec in diebus criticis, videntur quieuisse.

Damnat HIPPOCR. in Prognost. πλεῦρκα ἄλγημα ἀλόγως εἴφανθαι.

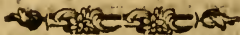
Lateris dolorem subito disparentem.

l) Τὰ τελῆως ἀκίνδυνα, πολλῶν καὶ μεγάλων ἐφεξῆς γεγενημένων ἀμαρτημάτων, εἰς τὴν τῶν ὀλεθρίων μεταπίπτει φύσιν.

Omnino periculi expertes morbi, multis magnisque abinde commissis peccatis, in pernitosorum delabuntur naturam. GAL. De Dieb. Decret. I. 9. p. 469. sequi. T. VIII.

m) Ἡ τῆς φύσεως κίνησις γίνεται μὲν ἐν περιόδοις τεταγμέναις κατὰ γε τὸν ἴδιον λόγον, κωλύεται δ' ἐνίοτε φυλάττειν τὰς περιόδους ὑπὸ τῶν ἐξωθεν εἰς αὐτὴν ἀμαρτανομένων.

Naturae motus quidem fit in ordinatis circumductio- nibus, et secundum propriam aliquam rationem, impeditur autem quandoque seruari periodos ab illis, quae externae in ipsam peccantur. GAL. L. cit.

ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΙΑΣ ΤΗΡΑΡΙΑΕ

SPECIMEN VIII.

DE TEMPORIBVS FEBRIVM
PROPRIIS.

Si vllibi, sane in doctrina de *febris*, non reticendae sunt laudes, quas priscae medicinae statores ^{a)} iure postulant, quorum, circa rationes *temporum et mutationum*, quibus isti morbi addicti sunt, curiosissimas et acri iudicio institutas obseruationes, nemo recentium est, si sapit, quin magno in honore habendas existimet. Tametsi autem, quod ad communia morborum tempora attinet, nihil adsit, quod ad febres similiter haud referatur, cum et illae, cuiuscunq; durationis fuerint, per suas aetates ferantur, vt, ex quo inuaserunt, aucto calore vitali ^{b)} crescant, subsistant, et si superari se caussa

- a) 'Ου δὴ διὰ τῆτο δᾶ τὴν τέχνην ὡς ἐκ ἔξασαν, ἀδὲ καλῶς ζητεμένην τὴν ἀρχαίην ἀποβαλέσθαι, εἰ μὴ ἔχει περὶ πάντα ἀκριβήν, ἀλλὰ πολὺ μάλλον, διὰ τὸ ἐγγὺς εἶναι τῆ ἀτρεκεσότη, ὁμῆ δύνασθαι ἢ κεν λογισμῶ ἐκ ποδῆς ἀγνωσίης, θαυμάζαν τὰ ἐξευρημένα, ὡς καλῶς καὶ ὀρθῶς ἐξευρηται, καὶ ἐκ ἀπὸ τύχης.

Non propterea oportet artem priscaam, tanquam quae nuspiam fuerit, nec bene inuenta, contemptui habere, quandoquidem non circa omnia accuratorem habet, sed potius propterea, quod prope sit ad exquisitissimum, quodque simul peruenire ad rationem potuerit in tanta ignorantia, admirari inuenta, vtpote quae bene et recte, nec casu inuenta sint. HIPPOCR. *De Prisca Medicina*.

- b) 'Η τῆ πυρετῆ γένεσις ἐκτροπή τῆς ἐμφύτης θερμασίας ἐπὶ τὸ πυρῶδες.

caussa morbi passa est, decrescant ^c). Est tamen in febrium decursu singularis quaedam mensura momentorum, quae durationem earum conficiunt, non tantum propterea, quod *communia* ista *tempora* illis sint, quam in reliquis aegritudinibus esse solent, luctuosiora et in ancipiti magis posita, sed ideo etiam, quod *propria* quaedam habeant ^d), *paroxysmos* puta, quorum, vti in variis febribus aliter sese aliterque gerunt, morae, interualla, symptomata, effectus, mutationes subitaneae, hinc, quae pro hisce differentiis discrepat et prudenter arripit debet, vtpote celeriter euanescens, curandi opportunitas ^e), tale quid sua natura habent, quod a reliquis morborum negotiis toto genere discrepat. Quapropter opus etiam esse videbatur, quo de *temporibus febrium propriis* seorsim quaedam exponerem. Qui febrem pulsum cordis et arteriarum auctum esse asserunt, nihil quidem noui afferunt, quod non scriptum sit prius ^f). Nullo certe signo febrem adesse clarius intelligas, quam illo, quod a pulsus

Febris generatio conuersio innati calidi ad igneum.
GAL. Comm. I. in HIP. De Vict. Acut.

c) Τῶν πυρετῶν τέσσαρες εἰσὶν καιροὶ, ἕς καὶ χρόνος προσαγορευόμενος, ἐσβολή, ἀνέξισις, ἀκμὴ, παρακμὴ.

Febrium quatuor tempora, inuasio, augmentum, status, decrementum. *Auct. Definit.* apud GALEN. n. 136. p. 249. T. II.

d) Οἱ ἐν μέρει καιροὶ τῆς νόσου.

Tempora singularia morbi. GALEN. De Tempor. in Morb. c. 3. p. 294. T. VII.

e) Χρόνος ἐστὶν ἐν ᾧ καιρὸς, καὶ καιρὸς ἐν ᾧ χρόνος ἔστι πολὺς.

Tempus est, in quo opportunitas, et opportunitas, in qua non multum temporis. HIP. Praecept. §. I. p. 60. T. I.

f) Πυρετὸς ἐστὶ πλεονασμὸς θερμασίας νοσώδους ἀναφερομένης μετὰ παραίλαγῆς σφυγμῶν ἐπὶ τὸ πυκνότερον καὶ σφοδρότερον.

Febris est abundantia caloris morborum, auctioris, cum conuersione pulsum in frequentius et vehementius. *Auct. Definit. Med.* ap. GAL. n. 185. p. 254. T. II. *)

pulsus mutatione desumitur, cuius aucta celeritas inuasionis momentum clare designat; quod bene nosse, plurimum refert. Quamuis enim nec alia desint, quae primordium morbi indicere valeant, argumenta, horror scilicet, hinc aestus, cum nulla facile febris sit, nec continens quidem ipsa, quin a leui horrore initium capiat g); nihil tamen ad primam morbi huius aetatem designandam pulsus exploratione, utpote qui, inhorrescente aegrotto, nil minus celer est, habetur efficacius. Verum non ita est cum reliquis febrium temporibus, quae *communia* vocantur. Nam certis omnino signis illa haud constant, cum incrementi status ac decrementi, veluti febres vel duratione h), vel typo i) ac perio-

M 2

do

*) Inde a priscis temporibus ad nostra vsque disceptatum est de notione, maximeque definitione febris, nec conuentum, quia singula symptomata saepenumero insunt feбри, at non semper. Hinc peruelim adeant cupidī hunc ipsum Galeni locum, in quo plures allegantur definitiones, ad naturam febris plenius perspiciendam, ni fallor, satis accommodatae, item L. *De Febr. Different.* et inter recentissimos auctores C. ERN. KRIEGER *Diff. De Morbor. Tempor.*, Poson. 1773. 8. G.

g) Μετὰ βραχείως ἀυξεται ῥίγος ἐκ ἀμνημερινός μόνον, ἀλλὰ καὶ ἡμιτριταῖος, καὶ ἄλλοι τινὲς τῶν συνεχῶν. τὰδ' ἄλλα γνωρίσματα τό τε τῆς θερμασίας ἐστὶ ποιὸν καὶ πόσον, καὶ ἢ τῶν ἀρτηριῶν κίνησις.

Cum breui inuadunt horrore non quotidiana tantum; sed et heinitritaea, et aliae quaedam continentium: Alia (febrium) signa sunt, caloris quantum et quale, et arteriarum motus. GAL. *De Different. Febr.* II. 8. p. 138. T. VII.

h) Πυρετὸς ἐστὶ χρόνιος καὶ ὀξεία.

Febris est vel tarda, vel acuta. GAL. ad GLAVCON. Therap.

i) Τύπος ἐστὶ χρόνος πάθος, ᾧ καὶ παραξυσμός, καὶ διέλειμμε τεταγμένον συμβαίνει.

Typus est tempus morbi, cui et exacerbatio, et remissio stata accidit. *Auct. Defin.* GAL. n. 196. p. 255.

do ^{k)} discrepant, singulares omnino sint rationes, ad vnam legem vix reuocandae. Interea tamen omnibus *febribus* quaedam *communia* esse puto *signa*, quae certiores medentes reddere poterunt, in qua aetate illae, nec intermittentibus quidem exceptis, versentur. In *augmento* febres nondum esse tunc intelligas, si illae sibi sint similes, excretis, maxime vrina, nondum mutatis ^{l)}. Verum vbi vis vitae colluctari cum caussa febrili incipit, et contentiose agere, augmentum tunc est in omnibus ^{m)}. Quo in negotio, cum aequa vi penes omnes, ob virium diuersitatem, natura haud progrediatur, aequales etiam temporum morae, quae interea, dum *status* ingruit, absoluuntur, definiri nequeunt ⁿ⁾. Ad summum iuisse febrem, superatos esse scopulos, et victricem exiuisse hoc certamine naturam, docent symptomatum, quae, durante incremento, circa

k) Πυρετὸς ἐκ ἔχων διάλειμμα: Διαλείποντες πυρετοί.

Febris haud habens intermissionem: Intermittentes febres. GAL. *Method. Med.* II. 2. p. 29. T. X.

l) Μερόντων ὁμοίως τῷ τε πυρετῷ καὶ τῶν ἔρων, ἔπω τῆς ἀναβάσεως ἢ νέστος ὑπέρβατο.

Iisdem manentibus febre et vrinis, nondum adscensum morbus exorsus est. GAL. *De Crisib.* I. 12. p. 393. T. VIII.

m) Ἡ ἀρχὴ τῷ κριτικῷ παροξυσμῷ.

Principium exacerbationis criticae.

Ἡ ἀρχὴ τῷ κριτικῷ κινήματος.

Principium critici motus. GAL. *De Diab. Crit.* I. 6. p. 459. T. VIII.

Σάλος ὁ προηγόμενος τῆς λύσεως.

Tumultus praecedens solutionem. GAL. *ib.*

n) Διαγνώσκειν, πότερον ἀβήρωσος ἢ ἐύρωσος ἐστὶν ἢ δύναμις τῷ κάμνοντος, ἐν πόσει τε τῶν ἡμερῶν ἢ πέψις ἔσται τῷ νοσήματος.

Cognoscendum ex eo, vtrum debilis vel fortis vis vitae penes aegrotum fuerit, intra quot dies futura sit morbi coctio. GAL. *In Hippocr. De Vict. Acut.* Comm. II.

circa tempora critica °) acerbiora erant °), remiffior status, hinc humorum purgandorum libera fluxio, quam *coctiōnem* appellant °). Abhinc, quod in febre reliquum est, mitioribus motibus, durante *decremento*, perficitur, vt sensim illa soluatur °), in qua successione non tam ad temporum absolutos numeros, quam ad vires aegroti respiciendum est.

Non autem tantum illa tempora, quae omnium morborum sunt, transigit, sed etiam aliquam propriam, sibi que vnice relictam temporis rationem febris habet, quod *παροξυντικὸν* °) appellatur. Quamuis enim alii etiam morbi exacerbentur, vt a statu dolorum aliarumque sensationum tristium acri ac luctuoso, ad tranquillitatis aliquam fruitionem delabantur, iterumque per vices affligantur aegroti °); Attamen, cum ad *paroxysmi* indolem, praeter sensum mali reuertentem, ordo requiratur, qui-

M 3

libet

o) Τὰ συμπτώματα μοχθηρὰ μείζονα δύναμιν ἔχει ἐν κρίσιμοις ἡμέραις φαινόμενα.

Symptomata laboriosa maiorem vim exercent, in diebus criticis comparentia. GAL. Comment. IV. in HIPPOCR. cit. Libr.

p) Νέσς ἀταραξίη μῆκος σημαίνει νέσς.

Morbi perseverantia in symptomatibus, summum significat morbi. HIPPOCR. Praecept. §. 12. p. 67. T. I.

q) Ἀκριβῆς καὶ πέψως γνωρίσματα δι' ὕρων, ἢ πτυσμάτων, ἢ ἀποσημάτων.

Summi status et coctiōnis signa ex vrinis, sputo, et iis, quae abscedunt. GAL. ad GLAUCON. Therap.

Ἀκριβῆς πέψις ἐν ταῖς ἀκριβαῖς γίνεται.

Exquisita coctio in summis morborum statibus fit. GAL. De Crisib. III. 5. p. 435.

r) Κρίσις ἀπόλυσις νέσς.

Crisis solutio morbi. HIPPOCR. Praecept. I. cit.

s) Παροξυντικὸς καιρὸς.

Tempus exacerbationis. GAL. Method. Med.

t) Ἐτεροδόπιές οἱ κάμνοντες.

Aegri in hunc aliumue statum per vices proiecti.

HIPPOCR. Prognost.

libet intelligit, qui fiat, quod τὸ παροξύνεσθαι καὶ τυπῆσθαι, ad tempora febrium propria referatur. Est enim in isto cordis motu, se sensim augente, iterumque remittente, non tantum ad dies et horas determinata conditio, sed etiam illud tempus, quod paroxysmum describit, in sua subdivisa tempora denuo abit"), in quibus singulis, variis molimini- bus, natura causam morbificam excutere, et ver- sus organa, criseos causa, dirigere allaborat. — Du- plici autem sensu *febres exacerbari* dicuntur. Aut enim

u) Πρῶτος χρόνος ἐστὶ τῆς ὅλης περιόδου, καὶ ὃν ἐψύχθη τὸ σῶμα σὺν ταῖς τῆ σφυγμῆ μεταβολαῖς, ἢτοι ἐξ υἰείας, ἢ ἐκ διαλείμματος εἰς τῆτο ἀφικνόμενος. Ἐτερος δ' ἐπὶ τέτρω δεύτερος ὁ τῆς εἰς τὰ ἐναντία μεταβολῆς τῶν τε σφυγμῶν καὶ τῆς θερμοσίας, ἀρχὴ περὶ ἣν ὀμαλῶς γένηται θερμοὺς ὁ σύμπασις ὄγκος τῆ σῶμα-τος. αἶτ' ἐπ' αὐτῷ τρίτος, ἀυξανόμενης μὲν ἐτι τῆς θερμοσίας, ἀνάλογον δ' αὐτῇ καὶ τῶν σφυγμῶν ἐπιιδόντων εἰς μέγεθος, καὶ τάχος, καὶ πυκνότητα. Τετάρτη δὲ κατάστασις ἐπὶ ταῖς ἀρημέ-νυις τρισὶν ὁραται, τῶν ἀρημένων πάντων ἴσον ἑαυτοῖς φυλαττόντων τὸ μέγεθος, ὡς πρὸς τὴν ἡμετέραν αἰσθησιν αἶτ' ἐντεῦθεν ἄλλος πέμπτος, ὅταν ἢδη μὲν ἐλάττων ἢ θερμοσία γένηται σα-φῶς, ἀτμὸς δὲ ἐκκρήνηται διὰ τῆ δέρματος, ὁ σφυγμὸς δὲ ἐπὶ τὴν κατὰ φύσιν ἐπανέρχεται κατάστασιν. ἐν τέτρω τῷ χρόνῳ καὶ ἰδρῶς τοῖς πλάσις γίνεται, καὶ μετὰ τῆτον ὁ τῆ διαλείμματος ἀφικνεῖται χρόνος.

Primum tempus totius periodi illud est, secundum quod frigit corpus, cum pulsus mutationibus, siue ex sanitate, siue post intermissionem id factum sit. Aliud tempus, post hoc, alterum, conuersionis pul- suum et caloris in diuersum statum, donec aequaliter incaluerit volumen corporis; abhinc, post hoc, terti- um, quando calor augetur pariter pulsibus elatis ad magnitudinem, celeritatem et frequentiam. Quarta constitutio post dictas tres conspicitur in eo posita esse, quod dicta omnia aequalem sibi ipsis seruent magnitu- dinem, quantum ad nostram perceptionem; Abinde aliud quintum tempus, quando iam remissior calor manifeste factus est, vapor excernitur per cutem, et pul- sus ad naturalem constitutionem redit. In hoc tempo- re et sudor plurimis fit, et deinde intermissionis succe- dit tempus. GAL. De Morb. Temp. c. 3. p. 295. T. VII.

enim paroxysmus pro illa mutatione, qua per sensum frigoris ad perceptionem caloris aeger transit, accipitur, aut, etiamsi frigoris, hinc caloris nulla sit vicissitudo, quin etiam, insidiosè omnino, remissior sit aestus *), pro noua symptomatum haud solemnum apparitione y) paroxysmus capitur, qui licet semper sit vehementior et dubius magis, nisi cum horrore ingruat, attamen, ex voluntate naturae, crisis procurare non minus intendit. Hoc duplici paroxysmi significatu nulla erit febris, quin exacerbetur interea, dum per suas aetates decurrit, ea quidem ratione, vt tamdiu oporteat insultus manere acerbos, donec caussa cedat; qua vacillante, illi sensum mitescunt *).

Sine remissione caloris, ex quo cum horrore inuaserunt a), ad complementum aetatis suae, quae

M 4

septi-

x) Μὴ πισεύειν τῇ ἀνέσει τῶν πυρετῶν.

Non fidendum remissioni febrium. HIPPOCR. *De Vict. Acut.*

Addit GALEN. in *Comm.* IV. ὅταν μετὰ συμπτωμάτων καὶ σημεῖων μοχθηρῶν γίνονται.

Si cum symptomatibus et signis luctuosis fiant.

y) Παροξυσμὸς, ὅταν εἰσβάλλῃ ἅμα νεωτέροις τισὶ συμπτώμασι. ἐν ἐκείνῳ τῷ παροξυσμῷ γενέσθαι τὴν κρίσιν ἀναγκαῖον, ὅποια τις ἔσται, τετέστι εἰ δὲ αἰμορραγίας, ἢ ἐμέτων ἢ ἰδρώτων ἢ τινὸς ἄλλου.

Paroxysmus, quando febris inuadit cum nouis quibusdam symptomatis. In hoc paroxysmo fieri aliquam crisis necesse est, quaecunque sit, siue per haemorrhagias, siue per vomitus, siue sudores, aut alio modo. GAL. *De Crisib.* III. II. p. 446. seq. T. VIII.

z) Ἀπὸ τῆς πρώτης εἰσβολῆς παροξυσμὸς ἄχρι τῆς ἀκμῆς ἐν πολλῶν χρόνῳ παραγίνεται κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον, ἀπὸ τῆς ἀκμῆς κατὰ βραχὺ μειῖται.

A prima (febris) inuasionè, ad eius summum statum, diu eodem modo paroxysmus celebratur; at a summo statu sensim ille imminuitur. GAL. *De Morb. Tempor.* c. 9. p. 303. T. VII.

a) Φριγνῶδες πυρετοὶ συνεχῆς ὄξεις.

Cum

septimum diem ^{b)} haud excedit, grassantur *continentes*, nec illo quidem modo, quo reliquae *febres*, de calore interdum remittunt, sed homotonae semper manent, donec, quocumque demum euentu, soluantur ^{c)}. Haud paucae ex illis, septimo die priores, cedunt ^{d)}, sed raro salubriter, tunc maxime, si inflammatoriae sint ^{e)}, et ita comparatae, vt earum ferociam superare vires vitae superstites haud possint.

Cum horroribus inuadunt continentes acutae. GAL. *De Differ. Febr.* II. 9. p. 139. T. VII.

- b) Τῶν συνεχῶν πυρετῶν ἡ ἀκμὴ τῆς νοσήματος ἔσθ' ὑπερβόωτερον τῆς ἐβδομῆς ἔσεσθαι μέλει, ἣν ἐστὶν ἡ δύναμις ἰσχυρά καὶ τὰ τῆς ἡλικίας ὁμολογεῖ, ὅσοις δὲ ὑπερβόωτερον τῆς ἐβδομῆς ἡ ἀκμὴ τῆς νόσου, τὰ τῆς δυνάμεως ἐκ ἔυρωσα.

Continentium februm summus status non vltra septimum diem futurus est, si virtus robusta est, et aetas consentit. Quibus autem vltra septem dies summa est totius morbi, virtus haud est bene valens. GAL. ad GLAUCONEM Therap. I. 14. p. 357. T. X.

- c) Συνεχῆς ἐστὶν, οἷσιν ἀρχόμενος ἀνδρῶν καὶ ἀκμάζει.
CONTINENS est, si quibus, a quo incipit, statim viget et augetur. GAL. *De Crisib.* I. c. 3. p. 379.

Μηδεμίαν αἰδητήν ἑτέραν παροξυσμῶν λαβὼν εἰσβολὴν.

Nullam sensibilem aliam paroxysmi suscipiens inuasionem. *ibid.*

- d) Οἱ δὲ κακῆθῆσονται καὶ ἐπὶ σημάτων δεινοτάτων γινόμενοι, τεταρταῖοι κτάνεσιν ἢ πρόθεν.

Ferocissimae et cum signis atrocissimis factae febres, quarta die aut ante occidunt. HIPPOCR. *Progn.*

- e) Φλεγματώδης συνεχῆς.
Inflammatoria continens. GAL. *De Different. Febr.* I. 1. p. 107.

Καῦσος ἐστὶν ὁ μετὰ πυρώσεως πολλῆς γινόμενος ἀναισθητικὴν μηδεμίαν τῷ σώματι παρέχων.

CAUSOS est, cum aestu magno fiens, remissionem nullam corpori impertiens.

possint f). Quapropter etiam illas, ob celeritatem exitus, *peracutas* appellare solemus g).

Mitius cum aegrotantibus agunt *continuae*, quibus datum est, vt permittant, aliqua remissione aestus facta, interquiescentibus simul symptomatis, ad nouum conflictum naturam reuerti h). Repetunt insultus febriles, inhorrescente aegri corpore, et illud paroxysmi tempus est breuissimum i). Aliquando, quod peius, cum summae debilitatis sensu, ipsaque lipothymia k), inuadunt; Quod vbi fa-

M 5

Etum

f) 'Ει τελῶς κρατᾶτο ἡ φύσις τὴν ἀρχὴν, εἰδ' ἐγχαρῶι κρίνειν εἰδ' ὅπως ἀντέχων πᾶν βραχὺ, διανίσταται μὲν ὡς εἰς μάχην, ἠττᾶται δὲ εὐδύς, αἰτία ταύτης τῆς ἀκαίρου ἐπαναστάσεως ἢ βία τῆ νοσήματος ἐρεθιστικὴ τις ἔσται καὶ ὀξύς.

Si absolute subacta fuerit natura ab initio, eo non peruenit, vt iudicetur, nec vt omnino resistat, nisi parum. Exsurgit quidem, veluti ad luctam, subigitur autem statim: Causa huius intempestiuae colluctationis est vis morbi, exstimulans scilicet et acris. GAL. De Iudicat.

g) Κατοξὺ πάθος ἐστὶ τὸ δυνάμει μᾶλλον καὶ χαλεπότερον τῆ ὀξείας, τῆσπιαν κρινόμενον ἐν ἡμέραις ἐπτά, διὰ τῆτο καὶ ὀξύτατον προσαγορεύειν εἶωθεν.

PERACVTVS AFFECTVS est, impetu maior et acrior acuto, vt plurimum iudicandus diebus septem; propterea etiam acutissimum appellare mos est.

h) Σύνοχος ἐστὶν ὁ μὴ διαλείπων μήτε νυκτός, μήτε ἡμέρας, ἀνέσας δὲ καὶ ἐνδύματι, καὶ παροξισμὸς ἐπιφέρων.

CONTINVA est FEBRIS, non intermittens nec nocte, nec die, remissiones autem et mitigata tempora, et paroxysmos habens.

i) Τῶν ἐν μέρει καιρῶν καὶ τῇ τάξει πρῶτος ὁ τῆς περιφύξεως.

Partialium (paroxysmi) temporum breuissimum, horror. GALEN. De Totius Morb. Tempor. c. 2. p. 305. T. VII.

k) Καυσώδης δὲ καὶ κακοήθης πυρετῶ, ὅσοι διὰ μέγεθος φλεγμονῆς, ἢ ἥπατος ἢ κοιλίας ἢ σπλάγχνα πυρέσσουσι, λαποθυμῶσι κατὰ τὰς ἀρχὰς τῶν παροξισμῶν.

In caufode et maligna febre, quotquot ob magnitudinem inflammationis vel hepatis, vel ventris, vel ventricu-

Etum est, paroxysmus inter summas anxietates transigitur ^{l)}, tunc maxime, si infarctus sanguinis, et abhinc orta inflammatio, tandemque putredo ^{m)} febrim excitauit, aut febris sit cum fluxu magno humorum coniuncta ⁿ⁾. Duplici adeoque intuitu *febres continuas* inspicere oportet. Aut enim *sunt vnus veluti paroxysmus* ab inuasionem ad crisin vsque morbi que lytin perdurans, qui triplici modo decurrit, vt repetiti motus ad finem vsque aequales maneant, sitque *febris homotona*, vt iidem, quam prius erant, fiant acerbiores, sitque *febris anabatica, acmastica, epacmastica*, vt etiam sensim illi mitescant, sitque *febris paracmastica* ^{o)}, aut *quaeque totius febris exacerbata*

tricoli laborant, animo delinquent iuxta principia paroxysmorum. GALEN. ad GLAUCON. Therap. I. 15. p. 358. *)

*) Cf. Defin. Med. n. 188. p. 254. vbi plenior descriptio. G.

l) Ἀσώδεις πυρετοὶ ἐν οἷς οἱ κάμνοντες ἀσπῶνται καὶ ἀηδῶς ἔχουσι.

ASODEAE FEBRES, in quibus aegrotantes anguntur et inquiete sese habent. GAL. Comment. IV. in HIPPOCR. De Vict. Acut.

m) Ὁ φλεγματικός, ὅταν τὸ αἷμα σφηνωθῆν ἐν τῷ βρεγματιοδέντι χωρὶς διασπῆ.

INFLAMMATORIA, quando sanguis incuneatus in partibus rheumate affectis computrescit. GAL. De Crisib. I. l. c.

Ὁξὺς πυρετὸς, σηπομένης τινὸς χυμῶν ἢ μορίης φλεγμαίνοντος.

ACUTA FEBRIS, humore quodam aut parte inflammata putrescente. Ib. II. 6. p. 425. T. VIII.

n) Ρωδῆς πυρετός.

Febris cum fluxionibus. Defin. Med. ap. GALEN. n. 191. p. 254.

o) Τῶν συνόχων ὁ σύμπας χρόνος εἰς παραξυσμὸς ἐστὶν ἢ τοι διαπαντὸς ὁμότονος ἢ ἀυξανόμενος ἢ μειζόμενος, ἀχρι κρίσεως.

Continuarum omne tempus vnus est paroxysmus, aut vbique aequalis, aut auctior, aut debilior, vsque ad crisin. GAL. De Different. Febr. II. 9. p. 139. T. VII.

cerbatio singulare tempus habet. Quamuis enim in sinceram apyrexiam illae nunquam desinant, sed in remissione etiam earum statu calor modestus adfit, ut sudores per illa, quibus resipiscunt, interualla lucida continuent P); est tamen inter utramque exacerbationem, si bene cedit negotium, a symptomatis acrioribus quies; Quae nisi fuerit, metuumdum valde est, ne aeger pereat Q). Eo autem benignior censenda est febris, quo maius et luculentum illud est remissionis tempus, ut, licet calor haud penitus extinguatur, haud tamen plus vna vice per *νοχθήμερον* exacerbatio recurrat, vti *quotidianae continuae* in moribus habent r), quae pro-
pterea

Καὶ τινὲς ὀνόματα τοῖς μὲν πρώτοις ὁμοτόνους τε καὶ ἀκμασικὰς, τοῖς δὲ δευτέροις ἀναβατικὰς τε καὶ παρακμασικὰς ἔθεντο.

Et quidam illos HOMOTONOS et ACMASTICOS, hos autem ANABATICOS et PARACMASTICOS, nomenclarunt. GAL. *ibid.*

p) Ὅτι οὐδὲ πάυσει τὰς παρακμὰς τέτων τῶν πυρετῶν οἱ ἰδρωῶτες, ὡσπερ ἐν τριταίοις καὶ τεταρταίοις, ὅθεν καὶ αἱ ἀπυρεξίαι ἐρχονται σαφεῶς.

Non quiescunt, decrefcentibus paroxyfinis harum febrium, sudores, vti in tertianis et quartanis, vnde nec in apyrexiam veniunt manifestam. GAL. ad GLAUC. Therap. I. 15. p. 358. T. X.

q) Οἱ μὲν γὰρ περιεσόμενοι ἐυπνοὶ τε καὶ ἀνώδυνοι εἰσὶν, καὶ κοιμῶνται τὰς νύκτας, τότε ἄλλα σημεῖα ἔχουσιν ἀσφαλέστατα· οἱ δὲ ἀποδύμενοι δύσπνοοι γίνονται, ἀλλοφάσσοντες, ἀγρυπνέοντες, τότε ἄλλα σημεῖα κίνησις ἔχοντες.

Quibus conualescendum est ex morbo, respiratione sunt libera, et dolore vacui, et dormiunt nocte, et alia signa habent facillima: At quibus pereundum, difficulter respirant, desipiunt, vigilant, et alia signa pessima habent. HIPPOCR. Progn.

r) Καθ' ἐκάστην ἡμέραν παροξυνόμενος εἰς ἀπυρεξίαν δὲ μὴ σταυόμενος ἀμφομερινὸς σύννοχος.

Quotidie exacerbata, in apyrexiam haud quiescens, QUOTIDIANA CONTINVA. GAL. *De Febr. Different.* II. 9. p. 140. T. VII.

pterea illis continuis, quorum tempus paroxys-
ticum per diem aliquoties redit, omnino sunt mi-
tiores.

Februm continuarum, quarum diuersas species
ac vniuersam pathologiam enarrare, nostrum nunc
non est, dispar habetur *duratio*. Celerrime per
suas aetates decurrunt *ephemerae*, et illud, cuius
gratia commouentur, naturae opus intra diei noctis-
que spatium absoluunt ^s). Licet autem vnus idem-
que continuus sint paroxysmus ^t); esse tamen hora-
ria interualla haud desinunt, et caloris subitaneae
quaedam permutationes. Post paucas horas iam ad
summum deuenitur ^u); Succedunt crises eo celerius,
quo minores causae ^x) fuerint, quas febris facile ex-
cutit, veluti, si *purpura urticata*, *erysipelas*, *diar-
rhoea*, *vomitus*, et alia minuta, laborem soluant.
Enimuero videre liceat *ephemeras* istas *exitiales*,
ipsam, quam Deus auertat, pestilentiam, quae bre-
uiter

s) Καλένται μὲν ἔν παντί ἐφήμεροι οἱ τοιαῦτοι πυρετοὶ, διότι
λύεσθαι πεφύκασιν, ὅσον ἐφ' ἑαυτοῖς, ἡμέρας μιᾶ, συναριθμη-
μένης αὐτῇ δηλονότι καὶ τῆς νυκτός.

Vocantur omnes *DIARIAE FEBRES* illae, quae,
quantum ad illas attinet, solui possunt vna die, simul
adnumerata nocte. *GAL. Method. Medendi X. 2. pag.*
224. T. X.

t) Πυρετοὶ ὧν ἅς ὁ παροξυσμὸς ἡμέρας μιᾶ περιγραφόμενος.

Febres, quarum vnicus paroxysmus vna die circum-
scribitur. *GAL. Therap. Method.*

u) "Ουτε ὁ λεγόμενος σύνοχος πυρετὸς ἐκ τῆς ἀκμῆς ποτὲ
ἀσέβαλεν, ἀλλὰ ἀπὸ τῆς πρώτης προσβολῆς ἄχρι τῆς τελευτά-
της ἀκμῆς ὥραις ἤτοι τέταρσι ἢ τρισὶν ἀφικνεῖται τελάχισον.

Neque dicta *SYNOCHVS* statim a summo sui statu
inceptit, sed a prima inuasionē vsque ad absolutissimum
incrementum, horis quatuor aut tribus ad minimum,
peruenit. *GALEN. De Tempor. in Morb. c. 5. p. 297.*
T. VII.

x) Διὰ τὴν σμικρότητα τῆς αἰτίας μονήμερος γίνεται.

Ob breuitatem causae, *DIARIA* fit. *GAL. Method.*
Medendi X.

uiter suam ludit tragoediam, et aegrum ob symptomatum gravitatem ^{γ)} subito occidit ^{z)}. *Benignas* autem *ephemerās catarrhales*, nemo sane est, quin experiatur frequenter et salubriter, sponte solvendas ^{α)}. Quodsi autem caussa magis renitens exsuperanda sit, plurium dierum labore opus est, fiuntque *febres polyemerae* ^{β)}, natura breui apparatu ^{ε)} et breui facillique motu ^{δ)} ad profligandam caussam febrilem vtente. Proinde etiam sponte liquet, dierum numerum in febribus augeri, prouti illae in resistentes magis nodos impingunt. Quapropter licet dies statos variis continuarum speciebus antiquitas scripsit ^{ε)}; sapientius tamen **G A L E N V S**

γ) Ἀδυναμία δαρή, τρόμοι, ἀψυχία, ἀσφυξία, σκοτοδίνη, δυσθυμία.

Debilitas atrox, tremor, animi deliquium, pulsus imperceptibilitas, vertigo, mentis impotentia. **G A L.** de peste agens **L. De Succ. Bon. et Mal.**

z) Τὸ μέγας ὀλέθριον ἐν τάχει ἀπόλλυται.

Quod summe perniciosum, statim occidit. **G A L. De Crisib. I.**

α) Ἐπὶ αὐτοματισμῷ λύεται τὰ μικρά.

Sponte solvuntur minima. **H I P P. De Vict. Acut.**

β) Ἐπὶ ταῖς ἰχυραῖς σεγνώσεσιν, ἀναγκαῖον ἐστὶ πολυήμερον γίνεσθαι τὸν παραξυσμόν.

Ob fortiores infarctus oportet plurium dierum fieri paroxyfinum. **G A L. Meth. Med. IX. I. p. 202. T. X.**

ε) Κατὰ τὰς βραχείας παρασκευὰς ἢ φύσις ἐξορμᾷ πρὸς τὴν διακένωσης κρίσιν.

Breui praeparatione natura impetum facit ad euacuationis crisin. **G A L. ad GLAVCON. Therap. I.**

δ) Οἱ ἐνηθέστατοι τῶν πυρετῶν (συνεχῶν) καὶ ἐπὶ σημείων ἀγαθῶν βεβαιῶτες τεταρταῖοι πάνονται ἢ πρόδεν.

Benigniores febrium continuarum et bonis signis in-nixae ad quartum diem vel ante quiescunt. Loquitur de *Ephem. plur. dierum* **H I P P. Progn. §. 20. p. 464. T. I.**

ε) Ἡ πρώτη ἐφοδος τεταρταῖα τελευτᾷ, ἢ δὲ δευτέρα εἰς τὴν ἐβδόμην περιάγεται, ἢ δὲ τρίτη εἰς τὴν ἐνδεκάτην, ἢ δὲ τετάρτη εἰς τὴν τεσσαρεσκαίδεκάτην, ἢ δὲ πέμπτη εἰς τὴν ἐπτακαίδεκάτην, ἢ δὲ ἕκτη εἰς τὴν ἑκκισήν.

Prima

NVS f) durationem earum secundum mobilitatem aut renitentiam caussarum aestimat. Negandum enim non est, HIPPOCRATIS discipulos in exigendis dierum, quibus crisin fieri oporteat, rationibus paullo fuisse feueriores, veluti, si quando *de temporibus morborum criticis scribendi* opportunitas est, exponam. Omnes sane continuarum *februum dies sunt critici* g), illi tamen magis, qui radicitus caussam euellunt, id quod diei datum est, cum quo et exquisita crisis, et euphoria aegri coincidunt, utpote qui, quotusquisque sit, summus in febre esse recte dicitur, siquidem etiam ultra vigesimum aliquando eiusmodi continuae excurrere solent h). Cum autem continuae typum suum feruent, et quodammodo quiescant, fit etiam, quo, uti id ex typi febrilis natura consequitur, inuasionis tempora ita sese gerant, ut vel horas mutent, quod praestantius,

Prima finiendi ratio est quatruiduana, altera ad septiduum educitur, tertia ad vndecimum, quarta ad decimum quartum, quinta ad decimum septimum, sexta ad vigesimum. HIPP. Ib.

f) Ἀρρωστος εἰ μὲν μέγα τὸ νόσημα καὶ ταχέως εἴη κινούμενον, ἑνδεκαταῖος μᾶλλον ἢ τεσσαρεσκαίδεκαταῖος κριθήσεται. Μικροτέρως δὲ ὄντος, ἢ μὴ πᾶν ταχέως κινούμενα, τεσσαρεσκαίδεκαταῖος ἢ ἑνδεκαταῖος.

Aeger, si magnus morbus est, et celeriter commotus, vndecimo magis, quam decimo quarto iudicabitur. Minore existente (morbo), nec omnino celeriter commoto, magis decimo quarto, quam vndecimo. GAL. De Crisib. III. 4. p. 434. T. VIII.

g) Ἄι κρίσεις γίνονται μὲν ἐν πάσαις ἡμέραις, ἀλλ' ἔχ' ὁμοίως πιστά.

CRISES fiunt quidem in omnibus diebus, sed non aequaliter fideles. GAL. De Dieb. Crit. III. 1. p. 494. T. VIII.

h) Λείψανον τῆς νόσου μέχρι τεσσαρακοστῆς ἡμέρας ἐπιτεταμένον.

Reliquiae morbi vsque ad quadragesimum diem protensae. GAL. In HIPP. Progn. Comm. I.

tius, et brevitatem indicat, vel iisdem tenaciter insistant, quod diuturnioris morae indicium est ⁱ). Ad nauseam sane vespertinae inuasionis et nocturnae exacerbationis tempus seruant *febres marasmodeae* vel *hetticae*, et eo diutius aegrum dubia salutis fiducia detinent, quo minus, se adesse, per luculenta indicia significant ^k). Lucida sunt illarum febrium interualla, quae permittunt aegris, ad statum sanitati similem reuerti, omnium scilicet, quae cum horrore vel frigore inuadunt, et sudoribus post calores, in tempus omnino vacuum, quod *apyrexia* dicitur, desinunt ^l), quas propterea *intermittentes* appellari fas

- i) 'Οι σύνοχοι ιδίως ὀνομαζόμενοι ἐ ἐπέειγντο καὶ προλαμβάνουσιν ἀὰ τῆς συνήθους ὥρας καὶ σφοδρότερος γένοιτο πῶλλον καὶ διὰ τριτῆς ἀπαντῶν, ἐν τάχει κριθῆσεσθαι δηλᾶσι, εἰδ' ἀργῶς κινῶντο καὶ τὴν αὐτὴν ὥραν ἀσβάζουσιν, ἐφ' ἐκάστη δὲ γίνονται ἡμέρας, μετὰ πλείονα χρόνον ἔσεσθαι σημαίνει τὴν κρίσιν.

CONTINVAE proprie sic dictae, si augmentur et anticipant semper consuetam horam, et vehementiores fiunt, et tertianae in morem recurrunt, se subito iudicatum iri indicant. Si autem lente mouentur, et eadem hora inuadunt, et vnaquaque die recurrunt, adhuc longe abesse crisin significant. GAL. *De Crisib.* III. 4. p. 435. T. VIII.

- k) Ἀλαμπέες πυρετοί.

Febres haud elucescentes. ARETAEVS.

Λανθάνει μαρασμώδης πυρετός.

Latet febris marasmodes. Sic GALEN. attamen *De Febr. Different.* II. 10. p. 121. T. VII. eius signa docet:

Δι' ἡμέρας καὶ νύκτωρ βραχυχρόνια τὰ μέρη τῆ παροξυσμῆ καὶ μετὰ νότιός τινος ἢ ἀτμώδης διαπνοῆς· ἔυκρατον ἀποτομένους τὸ σῶμα, τὰ δὲ κατὰ τὰς ἀρτηρίας σημεῖα, τὸ τάχος καὶ ἡ πυκνότης τῆς κινήσεως.

Paroxysmorum vel de die, vel nocte breues partes, eaedemque cum vapore quodam et halituosa transpiratione; moderate calens, tactu exploratis, corpus, et quantum ad signa ex arteriis, celeritas et frequentia motus earum.

- l) Οἱ μετὰ κρίσεως ἢ φρίκης ἰσχυρῶς ἀρχόμενοι, σὺν ἰδρωτί δὲ πάντως ἀσπυρεξίαν τελευτῶντες.

Febres

fas est ^m). Has prae reliquis *periodicas* esse dicimus ⁿ), quandoquidem ad leges circuli, translatis de hora in horam paroxysmis, ita vertuntur, ut in illud, a quo exordiebantur, diei tempus exacerbatio recurrat ^o); Non enim ita semper est, ut tertiana, septies reuersa, extinguatur, sed in longum saepe protenditur ^p). Oportet enim eo usque febrem recurrere, donec euulsa sit penitus caussa, propter quam motus iste salubris excitabatur ^q). Si repetitos istos impetus, quibus post absolutam cordis

Febres cum horrore vel frigore magno incipientes, cum sudore autem omnino in statum febre vacuum desinentes. GAL. *De Crisib.* II. 2. p. 408. seq.

m) Διαλέποντα μὲν ἐς τὰ ταῦτα: τριταῖος, ἡμῆμερινός, τεταρταῖος, πεμπταῖος.

Intermittentium febrium formae hae sunt, tertiana, quotidiana, quartana, quintana. *Auct. Definit.* GAL. n. 200. seq. p. 255.

n) Κατὰ περίοδον τινὰ πυρέττοντες.

Qui per aliquem circuitum febricitant. GAL. ad GLAVCON. Therap. I.

o) Ἔστιν ὅτε καὶ τρίτον καὶ τέταρτον καὶ πέμπτον δὲ περιέρχεται τὰς νόσους κατὰ τινὰ κύκλον ἐν τῶν αὐτῶν, ἐπὶ τὰ αὐτὰ, διὰ τῆς αὐτῆς τάξεως.

Fit autem, quo tertia, quarta, vel quinta vice circumducatur morbus per aliquem circuitum ex iisdem in eadem, eodem ordine. GAL. *De Tempor. Morb.* c. 7. p. 299. T. VII.

p) Ὅ μὲν γὰρ ἀκριβῆς τριταῖος τὸ μακρότατον ἐν ἑπτὰ περιόδοις κρίνεται, τὸν ἕτερον δὲ τὸν ἐκ ἀκριβῆ οἶδά ποτε φθινοπῶρος μὲν ἀρξάμενον, ἤρος δὲ παυσάμενον.

Exquisita tertiana ad summum septem paroxysmis indicatur, alteram autem haud exquisitam noui, autumnoinchoantem, vere desinentem. GAL. ad GLAVCON. Therap. I. 5. p. 350.

q) Διαμένεσθαι τῆς αἰτίας, αὐτῆς ἕτερον ἀναγκαῖον ἀνάπτεισθαι καὶ πολλακίς γε χαλεπότερον τῆ πρόδεν.

Manente caussa, iterum alteram necesse est accendi, et saepe difficiliorem priore. GAL. *Metb. Med.* IX.

dis et arteriarum quietem, nouo tentamine facto, principium vitale renitentem morbi causam ag-greditur, propius intuemur, nouimus quidem, omnium insultuum primordia a frigore capi, meli-us tamen ire febres, quae ab illo magno et treme-bundo inchoant quam quae leuiter inhorrescunt. Illae enim et citius exsoluuntur, et benigniores r) sunt, hae, vti protenduntur, ita ob caloris acerbi-tatem aegrum valde affligunt; Illarum breuiores sunt, harum paroxysmi plus temporis absumunt s). Cum autem prouidentia diuina, quam a morborum negotio excludere velle, vti impium, ita absurdum foret, lege his febribus lata, cauerit, ne liceret il-lis statim reuerti, vtque concedi oporteat aegroto virium recuperandarum opportunitatem, operae pretium est, quomodo febres, ratione huius inter-ualli,

- r) Οἱ μὲν τριταῖοι εὐθὺς ἐν τῇ πρώτῃ καταβολῇ πολλάνης μετὰ σφόδρα τὰ ῥίγες ὑπέρβαινον, τεταρταῖον δ' ἐκ οἰδαμεν μετὰ σφόδρα ῥίγες ἀρξάμενον

Tertianae quidem saepe prima statim accessio-ne cum magno frigore incipiunt, quartanam autem nescimus cum vehemente frigore inchoare. GAL. ad GLAVCON. Therap. I. 5. p. 350. T. X.

Ἄμφημερινός ἐ μετὰ ῥίγες ἀσβάλλει, ἀλλὰ περιψυξίς αὐτοῖς μάλλον, ἢ ῥίγος γίνεται, καὶ σαφὴς ἀταξία τε καὶ ἀνωμαλία συνεδρέουσι τοῖς σφυγμοῖς κατὰ τὴν ἀρχὴν τῶν παροξυσμῶν.

Quotidiana neutiquam cum frigore inuadit, sed in-horrescentia illis magis, quam frigus fit, et manifesta confusio est, et inordinatus pulsuum motus, iuxta principium paroxysmorum. GALEN. De Crisib. II. 5. p. 414.

- s) Παροξυσμὸν ποιησάμενος ὡρῶν ἐ πλειόνων δώδεκα, ὁ χρόνος ἐν τριταίοις γνησίους, πολλὰ δὲ ποτὲ μὲν ἐπτά πασιῶν ὡρῶν ὁ παροξυσμὸς αὐτοῖς γίνεται.

Paroxysmum constituens non pluris est horarum duo-decim tempus tertianis genuinis, saepe autem etiam septem integris horis paroxysmus illis fit. GAL. L. cit.

ualli, quod *intermissio* dicitur ^t), sese gerant, dispi-
cere. Aequalis omnium haud est paroxysmorum
distantia, vti in vulgus liquet. Quo plus autem
interualli est, eō tardior deprehenditur esse totius
operis febrilis exsolutio, vt quartanas propterea
esse oporteat longiores, breuiores his tertianas et
quotidianas ^u). Est enim interstitium illud, quod
duobus paroxysmis medium intercedit ^x), absolutif-
sima cordis a labore quies ^y). Vti autem paro-
xysmi ipsi variant; ita et intermissionum eadem
mensura et temperies esse nequit, quin earum du-
ratio et tranquillitas haud leuiter differant ^z). *Fe-*
bris longitudinem fore, subinnuunt interuallorum
lucidorum mensurae aequales ^a), grauitatem vero
eorum

t) Διάλαμμα, επειδὴν εἰς ἀπυρεξίαν ὁ παροξυσμὸς πάνηται.

Intermissio, quando in statum febre vacuum paro-
xysmus quiescit. GAL. lb. I.

u) Ἐπὶ τοῖς διαλείψεσιν ὀξύτερος τε ἄμα καὶ ἐπιεικέστερος ὁ τρι-
ταῖος ἐστὶ, μακρότερος δὲ καὶ ἀκίνδυνος, ὅσων ἐφ' ἑαυτῆ, ὁ τε-
ταρταῖος, ὁ δ' ἄμφομερινὸς ἐκ ἀκίνδυνος.

Ex intermittentibus celerrima simul et maxime regu-
laris est tertiana, longissima et periculi expers, ex se
ipsa, quartana; at quotidiana periculo haud caret.
GAL. ad GLAVCON. Therap. I. 10. p. 354.

x) Τὸ μεταξύ διάστημα τῆς ἀρχῆς καὶ τελευτῆς τῶν δύο πυρετῶν.

Interstitium inter principium et finem duarum febrim.
GAL. De Different. Febr. II. 2. p. 128. T. VII.

y) Ὅταν ὁ σφυγμὸς ἐν τῇ κατὰ φύσιν ἐσίν, ὡς πρὸς ἡμετέραν ἕι-
δησιν, καταστάσῃ, τοῖστων δὲ τὸ κάλλιστον διάλαμμα.

Quando pulsus in naturali, quantum ad nostros fen-
sus, statu est, haec optima intermissio. GAL. De Tem-
por. Morb. c. 5. p. 297.

z) Ὁ τῆς διαλείψεως χρόνος ἢ μακρότερος τῆς πρόθεν ἢ βραχυ-
τερος ἢ δυσφορότερος ἢ ευφορότερος.

Intermissionis tempus aut priore maius est, aut bre-
uius, aut intolerabilius, aut tolerabilius. GAL. De
Crisib. I. 5. p. 384. T. VIII.

a) Ὅταν ἰσάζῃ πως μάλιστα τὰ κατὰ τὰς πυροξυσμῶν ἀμφοτέρων,
ἀκμάσαν δηλοῖ τὴν νόσον.

Quando magis aequalia sunt, quae intersunt paro-
xysmis, increfcere hoc significat morbum. GAL. L. cit.

eorum paruitas ^{b)}). Quo enim maior vtrique paroxysmo intercedit mensura temporis, intra quod status aegri sanitati sensim similior redditur, eo maior decrementi febrium esse potest fiducia ^{c)}). Principium intermissionis caloris finis est; Quapropter illa pro paroxysmorum ab hora in horam translatione diuersum etiam habet inchoandi finiendique terminum. Duplici autem modo *inuasiones* variant. Aut enim illam, qua primum inuadebant, horam praeuertunt, quod molestum et ominosum est diurnitatis signum ^{d)}), aut primitiua hora serius accedunt, quod felici augurio quidem fieri antiqui volunt, at metus semper subest, ne hac ratione noctes insomnes fiant, nisi simul adsit symptomatum mansuetudo ^{e)}.

N 2

Abso-

b) Οἱ μακρὰν μὲν ἔχοντες τὴν ἐπισημασίαν, μικρὰν δὲ τὴν ἀνεσίαν οἷος ἀμφημερινός.

Febres magnam habentes caloris durationem et paruam remissionem, vti quotidianae. GAL. *Ars Medica*.

c) Οἱ μικρὰν ἔχοντες ἐπισημασίαν, μακρὰν δὲ τὴν ἀνεσίαν, οἷον τριτάτοι τε καὶ τεταρταῖοι.

Febres paruam habentes caloris durationem, magnam autem remissionem, vti tertianae et quartanae. GAL. *ibid*.

d) Παροξυσμοὶ τῆς συνήθους ὥρας προλαμβάνοντες καὶ μακρότεροι καὶ σφοδρότεροι καὶ κακοηδέτεροι σὺν μοχθηροῖς καὶ πολλοῖς συμπτώμασι.

Paroxysmi consuetas horas praeuertentes, et longiores, et vehementiores, et maligniores cum grauius et multis symptomatis. GALEN. *De Crisib.* I. 8. P. 385.

Προληπτικῶς παροξύνοντες.

Anticipando febrientes. GAL. *Ib.* II.

e) Dum bona signa febris optime cedentis exponit GAL. *De Crisib.* I. ita habet:

Τῆς μὲν ἀσβολῆς ὑπεριζήσης τῆς μήκους τε καὶ τῆς μεγέθους τῆς κατὰ τὸν παροξυσμὸν ἐλαττώσεως, καὶ τῆς κακοηθείας πραινομένης καὶ τῶν ἐπιγινομένων συμπτωμάτων ἐλαττώσεων τε καὶ ἀπλεξέων ὄντων, τῆς παραυμῆς ἐυφώρας καὶ μακρῆς γινομένης καὶ πάντα ἐξαλειφθήσης τὰ τῆς παροξυσμῆς συμπτώματα.

Inua-

Absolutis intermissionum halcyoniis, turbantur iterum omnia, cuius commotionis antesignani, cum varia, tum nox parum tranquilla esse solet *f*). De istis *temporum febrilium mutationibus* eo confidentius eloqui possunt medentes, quo frequentiores illae et saepe epidemicae sunt, veluti haec anni tempestas *g*) fidem facere potest.

Quamdiu ordinatis motibus per suas aetates febres procedunt, et paroxysmorum consuetae rationes seruant *h*), illud naturae opus, quo aegri conualescunt, recte peragi putatur. Enimuero fieri solet saepissime, quo propter vim vitae debilem, causarum febrilium copiam et reluctantiam, deinde propter varias res extrinsecus irruentes consuetam legem febres frangant, et veluti turbine abreptae instabiles ferantur; Quas propterea, donec ad rectum aliquem typum peruenerint, relinquendas, nec medicamentis tentandas esse, recte monet HIPPOCRATES *i*). Recedunt autem a recto tramite febres

Inuasiōe retrograda, grauitate et magnitudine paroxysmi imminuta, malignitate mansuescente, et superuenientibus symptomatis numero paucioribus et simplicioribus, paroxysmi tempore tolerabili, et illo, quo paroxysmi decrescunt, magno, in quo omnia paroxysmi symptomata extinguantur.

f) Ἐποπτος ὥρα καὶ ἦν εἰσέβαλεν ὁ πυρετός ἐν τῇ πρώτῃ τῶν ἡμερῶν.

Illam, probabile est, paroxysmi horam fore, in qua febris prima die febrili inuaserat. GAL. *Metb. Med.* VIII. 1. p. 179.

Ἄι νύκτες αἱ πρὸ τῶν παραζυντικῶν ἡμερῶν δύσφοροι γίνονται.

Noctes praecedentes paroxysmi diem, grauius ferendae. GAL. *De Tyris*, c. 4. p. 153. T. VII.

g) Ἐπιδημία νῦν ἐστὶ τεταρταίων πυρετῶν.

Epidemica nunc quaedam est quartanarum febrium inuasio: GAL. *De Crisib.* II. 4. p. 413.

h) Ἐυσαθέες πυρετοὶ, quibus opponuntur ἀκατάστατοι. HIPP. *Epid.* III. Sect. 3. p. 726. T. I.

i) Τῆς ἀκατάστατης τῶν πυρετῶν ἕξις, ἕως ἀν σῶσιν.

Instabiles febres relinquendae, donec sistantur. HIPP. *De Vict. Acut.*

febres haud vno modo. Mox paroxyfmi vagi sunt, et sinceram aliquam apyrexiam, quam certam et debite longam fore aegri sperant, esse haud sinunt^{k)}, mox, cum euauisse videntur, breui post insidiosè reuertuntur, inque hac mutatione, saepe fallaces, ludunt^{l)}, et tale quid haud metuentem aegrum infestant^{m)}; vt alia non attingam peregrina, quae ex natura febrium haud fluunt, symptomata, quandoquidem de illis tantum erroribus, qui circa tempora accidunt, sermo nunc habendus est. Quando autem febres complicatas minus ordinatis aut anomalis annumerare intendo, multis parum ordinate scripsisse videbor, ipsamque antiquitatem obloquentemⁿ⁾ habiturus sum. Est enim, veluti supra a me adductum fuit, in eiusmodi inter se mutuo contex-

N 3

tis

k) Πυρετός ἄλλοτε ἄλλοίως παροξυνόμενος τὰ πλεῖστα ἀτάκτως.

Febris aliter aliterque exacerbata, et plerumque inordinate. HIPPOCR. *Epid.* III. l. c.

Πεπλανημένος ὁ πυρετός.

Febris secedens a via regia. GAL. *De Crisib.* II.

Ἄτακτοι πυρετοί.

Inordinate febres. GAL. ad GLAUC. *Therap.* I.

Ποτέ μὲν προλαμβάνουσι, ποτέ δὲ ἐφυσεῖσιν, ἀτάκτως δὲ ἐκότεροι.

Febres mox anteuertunt, mox postponunt; vtroque modo inordinate. GAL. *De Typis*, c. 4. p. 155. T. VII.

l) Διαλείπειν καὶ ἐπιλαμβάνειν πεπλανημένον τρόπον.

Cessare iterumque erronea ratione inuadere. GAL. *De Crisib.* III. Ἐπιπαροξύνεσθαι. ib. *Libr.* II.

Πυρετοὶ πλανέες, Πυρετοὶ πλανήται.

FEBRES ERRANTES, FEBRES ERRATICAE. *ibid.*

m) Ἀπροσδοκίως ἐμβάλλειν.

Praeter expectationem inuadere. GALEN. *περὶ τῆς προγινώσκου.*

n) Πολλάκις δὲ διὰ τὴν ἐπιπλοκὴν τῶν περιόδων ἀγνοαμένην τοῖς ἰατροῖς, ἀτάκτως ἔδοξαν οἱ νοσῶντες παροξύνεσθαι.

Saepe propter complexum periodorum ignoratum medicis, inordinate visi sunt aegroti exacerbati fuisse. GAL. *De Febr. Differ.* II. 18. p. 151. T. VII.

tis morbis, non minus curiosa ad tempus destinatio, quam quae est simplicium. Enimvero, licet motus febriles mixti, pro substrata, quam oppugnant, materia alii, quam quales sunt, esse nequeant, sitque ex machinae legibus saepe necessarium, duplicari febres; nibilo tamen secius, cum plurium concursus non tantum vim vitae superet, sed etiam temporis ad naturam febris necessarii, remissionis puta aut intermissionis, momentum intercipiat; obtinere a me haud potui, quin, relatione facta ad simplices, puras atque legitimas, illas *illegitimas* omnes nominem, quae, cum prius solae essent in homine, sociam accipiunt aliam, siue eiusdem, siue diuersi generis, febrem^o). Dicitur non potest, quam singulares saepe sint febrium ex classe intermittentium complicationes, et quam confusa proinde sint istorum morborum tempora, eo magis, quod, cum de hora in horam transferantur paroxysmi, oriri abinde oporteat collisiones motuum, saepe ancipites^p). Oportet enim tempus illud deleri, quod refi-

o) Ἀπλοὶ δὲ εἰσὶν οἱ μίαν ἐπίτασιν ποιῶμενοι, σύνθετοι δὲ οἱ ἐκ πλειόνων ἐπισημασιῶν καὶ ἀγασίων συνεχῶτες: τῶν δὲ συνθέτων τύπων οἱ μὲν ἐξ ὁμογενῶν συνίστανται, οἱ δὲ ἐξ ἑτερογενῶν.

SIMPLICES sunt, quae vnam exacerbationem faciunt; COMPOSITAE autem, quae ex pluribus caloribus inductionibus remissioribus constant: hae quidem ex congeneribus componuntur, illae autem ex disgeneribus. GAL. *De Different. Febr.* II. 2. pag. 129. T. VII.

Ἐπαναδίπλωσις, ἀναδίπλωσις, ἐπανάληψις.

Duplicatio, reduplicatio, superinductio noui paroxysmi. GAL. *De Tempor. Morbor.* c. 8. p. 301. T. VII.

p) Ἀμφημερινὸς διπλῆς ὁ καὶ ἐκάστην ἡμέραν δις ἐπισημαίων ἑμοίως, δις τε ἐπανείσι. Δύο δὲ τριταῖοι τυγχάνουσιν, ὅποτε διαφόρων ἐπισημασιῶν καὶ ἐκάστην ἡμέραν ἐπιγιγνομένων ἑαυτοῖς διὰ τρίτης ἀπαντῶσι.

QUOTIDIANA DVPLICATA, quae per vnamquamque diem bis accedit. DVAE autem TERTIANAE

reficiendarum virium caussa a benefica natura concessum est 9). Hinc eiusmodi febres non tantum continuis euadunt similes, sed etiam in earum naturam saepe conuertuntur. Pessime tunc cum aegroto agitur, si continuae intermittentibus admiscetur 7).

N 4

Illud

NAE fiunt, quando diuersis accessionibus, singula die factis, tertia die exacerbatio fiat. GAL. *De Typis*, c. 5. p. 155. T. VII.

Ἡ τριταῖοι διπλοῖ ἢ δύο τριταῖοι τυγχάνουσιν, ἢ πάλιν δύο καὶ τρεῖς τεταρταῖοι, ἢ ὅταν λόγῳ χάριτι τριταῖω συμπλοκῇ τεταρταῖος.

Si tertianae duplicentur, aut duae tertianae fiant, aut iterum duae vel tres tertianae, aut, verbi caussa, tertianae complicetur quartana. *ibid.* p. 156.

Ὁ τεταρταῖος τοῖς καλεκμένοις πλάνησί τε καὶ πλανήταις ἐπιγίνεται.

Quartana dictis errantibus superuenit. GALEN. ad GLAVCON. *Therap.* I. 6. p. 350. T. X.

Ἀμφήμεροισι δὲ καὶ τριταῖοι καὶ τέτοις τεταρταῖοι καὶ ἀλλήλων οἱ ὁμοειδῆς συμπλέκονται.

QUOTIDIANAE et TERTIANAE, et his QUARTANAE, et inter se aliae congeneres complicantur. GAL. *De Crisib.* II. 7. p. 416. T. VIII.

9) Ὅυτος ὁ πυρετὸς αἰς ἀπυρεξίαν ἐδέποτε παύεται.

Talis febris in apyrexiam nunquam quiescit. *Ibid.*

Ἐν ταῖς ἐπιπεπλεγμέναις, ὁ μετὰ τὴν ἀκμὴν καιρὸς σενῆται, φθάνουσι εἰσβάλλειν ἐπισημασίαις ἐτέρῳ παροξυσμῷ πρὶν τὴν πρότερον περιόδον ἀκριβῶς πληρωθῆναι.

In COMPLICATIS, quod post paroxysmi summum statum esse debet, tempus angustum fit, accedente inuasionem alius paroxysmi, priusquam prior periodus perfecte impletur. GAL. *De Tempor. Morb.* I. cit.

7) Διαλειπόντων μίξις τοῖς συνεχέσιν.

Intermittentium miscela cum continuis. GAL. *De Crisib.* II. I. c.

Ὁμογενῆς πυρετοὶ συνεχῆς ἐνάσῳ τῶν διαλειπόντων, τριταῖω μὲν ἀκριβῆ ὁ ἀκριβῆς κῶσος: ὅτε γὰρ ἀκριβῆς κῶσος ἀπαντα τ' ἄλλα φυλάττων, ἀκριβῆς τριταῖς γνωρίσματα μόνω τῷ μὴ μετὰ ῥήγας εἰσβάλλειν μὴτ' εἰς ἀπυρεξίαν παύεσθαι διενήνοχεν.

Simul sunt febres continuae cum singula intermittentium, cum tertiana simplici caufos simplex; nam cau-

Illud enim, quod a GALENO ^{s)} animaduersum fuit, simul cum tertianis ac quartanis esse sole- re continuas, nostris his temporibus, hac febrium omnigenarum illuue, obseruatur quam saepissime, eo ancipiti magis negotio, si exanthemata adsint, quae calor extorquet, intermittentis complicatae horror retropellit. Huc referri debent *hemitritae- ae febres*, quas adeo frequentes obseruare haud licet, quamuis non desint febres continuas, seruantes ty- pum tertianae ^{t)}. Illas duplici sensu accepit anti- quitas. Aut enim hemitritaea degener est tertiana, ita protensa in longum, vt alter paroxysmus alteri veluti manum porrigat ^{u)}, vti, qui tertianam indi- cat,

causos pura omnia seruat curiose cum tertiana signa, hoc solo, quod nec cum frigore repetat, nec in statum febre vacuum exeat, differt. Ibid.

Συνεχές atque σύννοχοι, licet vehementer differant, hic, vti alibi, vsurpantur promiscue.

s) Συνεχής ὁ πυρετός, διὰ τρίτης δὲ ὁ παροξυσμός.

Continua febris et tertia die paroxysmus. GAL. *De Dieb. Crit.* I I. p. 451.

t) Γεννάται ἀπὸ τριταίης παρεκταθέντος, ὅς δὴ συνεγγίξει τῷ συνε- χεῖ πυρετῷ.

HEMITRITAEA gignitur a tertiana protensa, vt accedat ad naturam continentis febris. GAL. *De Typis*, c. 4. p. 154.

u) Πυρετός Φρικώδης καὶ παντοίως ἀνώμαλος ἐν τε τοῖς σφυγμοῖς καὶ τῇ κατ' ὅλον τὸ σῶμα θερμοσίᾳ ὡς πολλὰκις ἐγγὺς ἀκμῆς εἶναι νομιζόμενος ἢ καὶ τὰ μέση τῆς ἀναβάσεως ἐπέχων, αὐτοῖς δ' ἐπιγίνεσθαι Φρικώδης καὶ τὰς σφυγμὰς μικροτέρως τε καὶ ἀμυδροτέρως καὶ βραδυτέρως καὶ ἀραιότερως ἔχων καὶ τὴν θερ- μασίαν ἀποχωρῶσιν τῶν ἄκρων. τῆτον ἂν τις ἐκ ἀλόγως ἐλπί- σαιεν ἡμιτριταίον εἶσεσθαι, πυρετῶν ἐκ ἐπιπλεκρομένων ἀπλήλους, ἀλλὰ δὲ ὅλας κεραννυμένων.

FEBRIS HORRIDA et omnino irregularis, et quantum ad pulsus et totius corporis calorem, vt, saepe ad summum peruenisse visa, aut certe ad medium augmenti sui, decidat, iterumque fiat horrida, pulsus- que minores, obscuriores et tardiores, et rariores ha- beat,

cat, horror repetens docet; aut febris est continens quaedam valde acris, et ab omni lege aliena *), horribus intercurrentibus et tertianae typum seruantibus, pulsu debili et paruo. Quare huncce typum ferinum omniumque periculosissimum esse GALENVS scripsit y). Toto denique genere, mutatis simul temporum modis, excidunt febres, quod speciali earum doctrinae relinquitur. Enimuero, vti apud PLATONEM est, *omnium, praeter malarum, rerum mutationes sunt periculosae z).*

beat, et calorem discedentem ab extremis. Talem quis non sine ratione putabit hemitritaeam esse, febribus non tam complicatis, quam omnino mixtis. GAL. *De Crisib. II. 9. p. 419. *)*

*) Cf. Defin. Med. n. 197. p. 255. T. II. G.

x) Κινδυνώδης ὁ ἡμιτριταῖος: ἀγριὸς καὶ κινδυνώδεστος ἔτος ὁ τύπος.

Periculosa semitertiana: ferinus et periculosissimus hic typus.

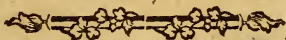
y) Ἐἰς ἕτερόν τι γένος μεδίσησιν, ἔ κατὰ τὴν οἰκείαν αὐτῶν ἀποβαίνεισι φύσιν, ἔδὲν γὰρ δὴπερ δαυμασόν, ἐκ τῶν ἀμαρτανομένων ἔ μηκύνεσθαι μόνον ἢ μεταπίπτειν εἰς ἕτερόν τι γένος ἦντιν ἔν τῶν νόσῳ, ἀλλὰ καὶ γεννᾶσθαι νῦν ἔμπροσθεν ἐκ ἑσῶν.

Qui in aliud genus conuertuntur morbi, non secundum consuetam sibi procedunt naturam, nec mirum quidem est, propter peccata non tantum augeri aut conuerti in aliud genus quemcunque morbum, sed et alium nasci ante non praesentem. GAL. *Meth. Med. X. I. p. 223. T. X.*

Μεταπίπτεισι ἀφ' αὐτῶν εἰς τὰς ὀξείας πυρετὰς οἱ ἐφήμεροι.

Delabuntur ex se ipsis in febres acutas EPHEMERAE. GAL. *Therap. VIII.*

z) Πάντων πλὴν κακῶν μεταβολὴ σφαλερώτατος. PLATO *De Leg. VII. circa fin.*

ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΙΑΣ ΤΗΡΑΡΙΑΕ

SPECIMEN IX.

QVO

VIS VITAE

AD IVDICANDOS MORBOS

S I S T I T V R.

Noua et recentiorum ingeniis debita neutiquam est *Virium Vitae*, quibus a Deo datis ad superandos morbos vtimur, significatio, sed varios conualescendi modos in potentia inque debilitate illius principii, quo mouente leges vitae persistunt^a), mors differtur, posuit etiam antiquitas, prudentior in illo sentiendi modo, quod animam rationalem in cura corporis habenda officio carere noluerit^b). Aliã sane salubris morborum exitus ratio nulla est, quam quo adsit homini afflicto roboris sufficientia, qua causae affligenti, humoribus ac solidis perniciem intendenti, valenter sese opponere, eius impetum fortiter sustinere, nec ab illa statim frangi, tandem autem superare illam, vel conuertendo, vel eiicendo possit, vt morbus soluatur^c). Virtutis quidem

a) Μέγισον ἀξίωμα τὸ τῶν δυνάμεων εἶναι αὐτὸ γὰρ τὸ εἶναι ἡμῖν ἐν τῆς τέτων ὑπάρχει φυλακῆς.

Maxima doctrina illa est *de viribus*; nam ipsum *uiuere* nobis ex illarum est prouidentia. GALEN. *Method. Med.* IX.

b) Ῥώμη καὶ ἀρρώστια τῆ λογιστικῆς μερὸς.

Robur et debilitas rationalis partis. AETIVS *Tetra-bibl.* I. *Tract.* 6. c. 4.

c) Ἄνθρωπος ἐξαρκεῖται δεῖ νοσήματι μεγάλῳ διὰ τὴν ευρωσίαν τῆς δυνάμεως· ἀδύνατον γὰρ ἄλλως ἀντιχεῖν ἰσχυρῶ πάθει. Καὶ

dem istius, qua viuimus atque valemus, praestantia omni tempore concessas sibi a creatore optimo dotes in perennitatem, quousque possibilis illa est, corporis, inque tranquillitatis, quae sanitas, fruitionem erogat quam efficacissime, nullo tamen tempore efficacius, quam illo, quo vel ob spontaneum internarum rerum conflictum et rebellionem, vel propter ortam ab introductis peregrinis seditionem, vel propter alias iniurias, ab externis quibusuis ortas, sua interesse intelligit, vt omni, quam causae infestantis grauitas postulat, contentione et impetu ad resistentias accommodato, cruda conuertantur, depredita restituantur, quae stare nequeunt, eiiciantur, aut transferantur. Quo in negotio ita sese gerit, vt mox vno impetu, quod coeptum est opus, perficiat, mox breui repetitoque per vices conatu excutiat id, quod, si maneret, corpori cladem allaturum ^{d)} foret.

Quae

πάντως εἶναι (δὲ) ἐν τοῖς σφυγμοῖς αὐτῆ ῥώμην τε ἅμα καὶ πάντα τὰ ἄλλα κατὰ τὴν φύσιν σωζόμενα: Τῷ κάμνοντι τὰ περὶ τὴν ἀναπνοὴν τε καὶ τὴν ὄρεξιν ἀνεμπτά μεγάλην ἔχοντα δύναμιν εἰς σωτηρίαν: Πολλῷ χρόνῳ μόγις ἢ φύσις ἐκράτησε τῆ νοσήματος, ἀιμορραγίαν τε κινήσασα, ἰσχίς δὲ ὀδύνην, τῆς νέσας πεττομένης διὰ τῶν ἕρων, ἐφ' οἷς μετὰ βραχὺ πεφθῆσα παντελῆ λύσιν ἐποίησ' αὐτο.

Homo sufficere debet magno morbo per valitudinem virtutis suae. Impossibile enim est, aliter sese opponere validae aegritudini. Oportet ergo omnino adesse in pulsibus robur et omnia alia ad naturam valentia. Aegrotanti sane ea, quae in respiratione et appetitu sincera sunt, magnam habent in conualescendo efficaciam. Saepe longo tempore natura vix morbum opprimit, mox sanguinis fluxionem mouens, mox ad coxam dolorem voluens, morbo per vrinas excocto, quibus sensim maturans, perfectam solutionem faciat. GAL. Comment. III. in III. Epidem. HIPPOCR.

- d) Ἐνεργῶ δ' αὐτὴ κατ' ἐπέρας τὰς καιρὸς ἐν οἷς ἀν' αἰσθητῶν λυπέντος τινός. ἐν δὲ τι τῶν λυπέντων αὐτὴν ἐστὶ καὶ τὸ ὀδύνην ἐργαζόμενον αἴτιον, ὅτι ποτ' ἀν' ἡ: Τῆτ' ἐν ἀποτρίψαι σπένδουσα, φλεγμο-

Quae cum ita sese habeant, vt intra oeconomiam animalem ab illo tempore, quo tristis aliquis sensus est, robur vitale corpus suum eiusue partes, efficaci contra causas morbosas molimine sustineat, in partes afflictas salutari impetu ruat *e*), motuque et veluti pugna, quae superandae rei praeternaturali par esse possit, peregrina tundat atque diffringat *f*), ratio sane adest, propter quam sub luctae imagine conualescendi actio concipi queat, vt, veluti qui armis decernunt et colluctantur, contrariis nixibus inuicem feruntur, ita etiam vis vitae, antagonistarum more, in morbi materiem praiceps ruat, medici, si sola sibi sufficere non possit, adiuta commilitio *g*). Cum autem ista mox robore excellat penes

Φλεγμονήν, ἐσὶν ὅτε κατὰ τὸ μέρος ἐργάζεται: Ὅταν γὰρ ταῖς πρώταις ἐαυτῆς κινήσει μηδὲν ἀνίσῃ, τῆνικαὐτ' ἤδη σφοδρότερον ἐπιχειρῶσα τὸ λυπεῖν ἀποτρέψουσθαι.

Agit illa secundum ista tempora, in quibus alicuius affligentis rei sensum habet. Est autem vna ex rebus affligentibus eam illa, quae dolorem facit, causa, qualiscunque sit: Quam consumere intendens, aliquando inflammationem in parte operatur. Vbi enim primis suis motibus nil proficit, subito vehementius rem aggreditur, id, quod affligit, confringere volens. GAL. *Method. Med.* XIII. 6. p. 300. T. X.

e) Ἡ κατ' ὄρμην κινήσεως δύναμις.

Impetum faciens, motus potentia. GAL. *De Loc. Affect.* III.

f) Ἀναμάχεται γὰρ ἡ δύναμις καὶ διαγωνίζεται πρὸς τὰ λυπεύοντα μέχρι περ' ἂν ἐκμοχλεύσῃ τε καὶ διώσῃ πάντα.

Conflictatur ergo vis et colluctatur contra ea, quae affligunt, donec arietando commouerit et diffregerit omnia. GAL. *De Causf. Symp.* II. 2. p. 65. T. VII.

g) Ἡ δύναμις ἀντιτίεται τῇ νόσῳ καθάπερ τις ἀνταγωνιστῆς, καὶ πρόκαταί γε τῷ ἰατρῷ βοηθεῖν ταύτῃ καὶ συναγωνίζεσθαι τρόπον παντί.

Vis opponitur morbo, veluti colluctator aliquis, et incumbit propterea medico illud, vt hanc iuuet, omnique modo illi commilitet. GAL. *Method. Med.* II. 3. p. 33. T. X.

nes quam plurimos, mox penes haud paucos propter aetatem, sexum, vitae genus, et si quid aliud in corporibus discrepat, imbecilla sit ^b), cumque ex caussis morborum aliae leuiter compulsae statim vacillent, aliae altius radicatae et peruetustae se superari a magna etiam vi facile haud patiantur; quilibet proinde perspicit, a virium rationibus, ad aegritudinum resistentias comparatis, morborum durationem pendere, ut breues esse oporteat illos, dum conflictus pro salute magna contentione geritur, tardos autem, si dubia lance fortuna belli istius vitalis huc illucue pendet ⁱ). Neque vero ita existimandum est, ac si vires, quibus conualescimus, calori vitali, quod ipsis anima ^{*}) est, veteres tribuerint vnice, licet reprehendendi propterea esse haud videan-

h) Διαφέρει (ὁ κάμνων) κατὰ τὴν βίωσιν, καὶ ἀξιώσιν τῆς δύναμews.

Differt aegrotus iuxta et robur, et infirmitatem virtutis. GAL. Comment. II. in HIPPOCR. De Vict. Acut.

i) Ὅσπερ ἐν τοῖς ὀλιγοχρονίοις, ὑπεροχὴ μεγάλη ποτὲ μὲν τῆς φύσεως ἐστὶ, ποτὲ δὲ τῆ νοσήματος, ἕως ὅταν μηδέτερον ὑπερέχεια μεγάλως ἐδετέρη, ἀλλ' ὥσπερ ἀνταγωνισαὶ ἰσόρροποι διαμάχονται, χρόνος δὲ πλείονος εἰς τὴν θάτεραν νίκη.

Veluti in paruae durationis morbis excessus magnus (virium) est, mox naturae, mox morbi, ita si neutrum ex his multum praeualet alterutri, sed colluctatorum aequa vi pugnantium more decernitur, plus temporis requiritur ad alterutrius victoriam. GALEN. Comment. III. in HIPPOCR. Prognost.

*) Male. Veteres enim nunquam, excepto GALENO in quibusdam locis, calidum innatum et animam eadem esse statuerunt. Est vero calidum innatum idem, quod vim vitae sustinet, et cordi quasi proprium est. Hinc docte nuper demonstrauit CL. BALDINGERVS, consentire prorsus, mutato etsi nomine, calidum innatum cum irritabilitate Halleriana. v. Progr. I. II. Vestigia irritabilitatis Haller. in veterum monumentis exemplo calidi innati, et Vindiciae irritabilitatis Hallerianae, Gotting. 1775. 4.

videantur, quod fluidorum ad minima sua vasa rationes ex caloris istius valore aut defectu aestimauerint^k). Quin intelligas, illos plurimum dedisse cordis actioni^l), quo morbus per consuetas mutationes suas ad finem speratum deducatur^m), nec solidorum etiam efficaciae parum tribuisse, quorum auxilio vis ista vitalis causas morborum mutare et depellere annititurⁿ).

Est ergo vis ista vitalis, cui ad veterum mentem recentiores corpus sanandi efficaciam confidenter tribuunt, ut hac loquendi forma penes illos vix alia frequentior occurrat, *complexus causarum omnium, quae homini aegrotato insunt, quarum quaeque nihil facit omnes autem ad conualescendi negotium plus magisque conferunt*. Veluti autem in re-

rum

k) Ὁ ἐν τῷ κατὰ φύσιν ἔχειν ἀπέχρει λεπτυνόμενόν τε καὶ κατεργαζόμενον ἀκριβῶς ὑπὸ τῆ συμφύτα τοῖς ζώοις δερμῆ, τῆτο νῦν ἀβρώσῃσαντος αὐτῆ δια τὴν φύξιν ἀτμωδέστερον καὶ παχυμερέστερον γίνεται, ὡς τ' ἔχ' ἐτοίμως διαπνεῖσθαι καθάπερ ἐμπροσθεν, ἀλλ' ἔχειαί τε κατὰ τὸ δέρμα καὶ σπυχωρέμενον ἐν τῇ διεξόδῳ βραδύνει κατὰ τὴν ὁδόν.

Quod, cum secundum naturam homo esset, effluxit attenuatum et ab ingenito animalibus calido curiosissime elaboratum, illud, eodem nunc aegrotante, propter frigus, crudius et crassis magis particulis constans efficitur, ut prompte, velut antea, non transpiret, sed retinetur iuxta cutem insuper constipatam, hinc in transitu lentescit secundum vias. GAL. *De Causf. Symptom.* I. 7. p. 58. T. VII.

l) Σφυγμική δύναμις ἐβρώμενη.

Pulfatrix virtus praeualens. GALEN. *Method. Med.* II. 1. c.

m) Ἐπὶ τοῖς σφοδρῶτάτοις σφυγμοῖς ἐκπύσκειται τὰ φλεγμαίνοντι μόρια.

A maximis pulsibus in pus mutantur inflammatae partes. GAL. *Loc. Affect.* II. 3. p. 404. T. VII.

n) Ἡ δύναμις τὴν ἕλιν ἔχουσα σύμμαχον.

Vis materiem habens vna militantem. GAL. *Causf. Symptom.* II. 2. p. 65.

rum gerendarum administratione quavis ad aliquam principem, quae reliquas ad agendum excitet, causam necessario respicitur; ita in sanitatis restituae negotio spiritus, nervis aduectos, ultimo sane loco allegandos esse nemo arbitrabitur, utpote qui pro suorum, quae mouent vel impellunt, organorum contextu varios effectus, dum causa mortem allatura homini inest, propter salutem edunt, ut propterea diuersas homini ad conualescendum virtutes inesse antiqui putauerint ^o), quarum altera, id quod a natura hominis longe abest, ad similitudinem redigat, mutet atque conuertat, ac veluti coquat ^p), altera, quod conciliari omnino nequit, repudiet atque proiciat ^q). Vis ista vitalis nihil quidemquam est aliud, quam illa hominis facultas, quam, naturam, consueta et in vulgus recepta significatione appellamus. Est sane aliquid intra animal, cuius arbitrio ad sanitatem omnia fiunt, dum morbi, lege stabilita, impuritatibus ad certos locos destinatis,

o) Τέσσαρες εἰσι παντὸς σώματος δυνάμεις αἰκεία, ἐλκτική, καθεκτική, ἀλλοιωτική, καὶ ἀλλοτριῶν ἀποκριτική.

Quatuor omnis corporis propriae sunt virtutes, **A**TTRACTRIX, **R**ETENTRIX, **M**VTATRIX et peregrinorum **E**XPVLTRIX. **GAL.** *De Temperament.* III.

p) Ἀλλοιωτική δύναμις καθ' ἣν ἐξομοιοῖ τοῖς ἐφ' αὐτῆς διαικμενοῖς σώμασι τὴν τροφήν ἢ φύσιν· αὕτη πέψις ὀνομάζεται.

MVTATRIX **V**IS, secundum quam assimilat corporibus a se regendis alimentum natura, et haec *Coctio* dicitur. **GAL.** *Comm.* IV. in **HIPP.** *De Vult. Acut.*

q) Ἡ ἐκκρινῶσα τὰ λυπῶντα δύναμις.

EXCERNENS res affligentes **V**IRTUS. **GAL.** *De Causs. Symp.* III. 3. p. 89.

Ἡ τῶν λυπῶντων ἐκκριτικὴ δύναμις αὐτὴν ἐπεγείρῃσα πρὸς τὰς σφοδρότατας κινήσεις ὑπὲρ τῆ διώσασθαι τὰ λυπῶντα.

Affligentia excernens virtus seipsam excitat ad vehementes quosuis motus, ut commoueat ea, quae affligunt. *Ib.*

tis, conuertuntur^r), siue spiritus, cuius igne calescimus, natura sit^s), siue isthanc morbos sanandi virtutem ad totum hominem referas, vt sit facultatum omnium, quotquot illi ingenitae fuerunt, complexus^t). Ipsa enim anima rationalis illius instinctus, quo conualescimus, partem in se habet, dum plerique quidem, ex salutaribus, motus nobis insciis eueniunt, quidam tamen ex illis destinato et erga sanitatem directo animo celebrantur, cum nemo futurus sit, etiam in arte rudis, quin rebus nocentibus, experientia compertis, intra morbum se sponte sit abditurus. Multo minus ab impetu erga salutem et salubrium euacuationum aliarumue mutationum procuracione excludenda sunt vel *fluida*, quorum miscelae, vel *solida*, quorum texturae et quae abinde pendet, in contentos humores efficaciae ac obfirmatae ad strenue agendum habitudini, quam antiqui *Ἐξιν* appellant, in sanitatis negotio tribuenda sunt plurima. Quamuis autem, quando naturam inducimus, conuenientius sit, vni principio omnia haud tribuere, sed rem inter omnes corporis partes dispartiri, breuiloquentiae tamen, cui in sermone ac scriptione aliquid largiendum est^u), gratia ita

nunc,

r) Ὁ πολεμῆ φύσις καὶ νόμος.

Non pugnata natura cum lege. LVCIANVS in *Abdicato*.

s) Θερμὸν ἐν τοῖς ζῴοις δρασιμώτατον.

Calidum in animalibus efficacissimum. GAL. *Comm. in Hipp. Epid. III.*

t) Ἄλλ' ἐχάπλῳς εἰπῆν χροὴ φύσιν, ἀλλὰ προσθεῖναι τὴν τίνων καὶ πᾶ.

Non simpliciter nominanda natura, sed adiiciendum est, cuius ea sit, et vbi. GAL. *Method. Med. III. 1.*

P. 53.

Ὅλον ἐκάτο τὸ γένος δυνάμεων, ἵφ' ἔτις διασάζεται.

Totum genus virium, quibus quis conualescit. GAL. *Sympt. Causf. I. l. c.*

u) Ὁ τρόπος τῆς φιλοσοφίας βραχυλογία.

Est aliquis philosophiae modus, breuiloquentia

PLATO in PROTAGORA.

nunc, veluti olim fuit, constitutum est penes omnes artis doctores, vt naturae termino illud, quod morbos sanat, significetur *). Huic ergo facultati, quae solidis fluidisque iunctim inest *), merenter omnino dotes istas attribuimus, quae enti scienti, volenti, intelligenti et iuxta leges sibi notas agenti competunt ^a), quod caussis morbum facientibus obluetur ^b), quod necessitates corporis sui intelligat, magnaue contentione ac festinatione res afflictionem adferentes, qua parte commodum videtur, deiciat ^c). Maximum prae ceteris

x) Ἡ φύσις λίγος πάσης δυνάμεως τῆς διοικήσεως τὸ ζῶον, ἢτε κατὰ τὴν ἡμετέραν προαίρεσιν, ἢτε καὶ χωρὶς ταύτης ἀντιδικιῶμεν ἀπάσῃ τῇ παρὰ φύσιν αἰτίᾳ, δι' ἣν βλάπτεται καὶ διαφθείρεται τὸ ζῶον.

Natura ratiocinium est totius virtutis illius, quae animal regit, siue cum nostra conscientia, siue sine illa obluetur omni praeter naturam causae, per quam laeditur aut corumpitur animal. GAL. *ibid.*

z) Πολλὰ μὲν σημαίνει τὸ φύσει ὄνομα, νῦν μὲν τὴν κράσιν τῶν χυμῶν, τὴν αὐτῶν τῶν μορίων κατασκευὴν καὶ ἔστιν νῦν.

Multa significat naturae terminus, mox humorum miscelam, mox partium solidarum texturam et habitum GAL. *Comm. II. in Hipp. De Vict. Acut.*

a) Ὅιον δημιουργός τε καὶ τεχνίτης ἡ φύσις.

Instar architecti et artificis est natura. GAL. *Meth. Med. III. l. c.*

b) Διαγωνιζομένη φύσις τοῖς νοσηροῖς αἰτίοις.

Obluetur natura causis morbificis. GAL. *De Crit. fib. III. 9. p. 441. T. VIII.*

c) Ἡ φύσις εὐθύς σπένδασα ἀποτρίβεται τὸ διοχλῆν, ὡς καὶ τὸις κατὰ τὴν γαστέρα τε καὶ τὸν σῶμαχον ἰδῆν ἐστὶν ἐναργῶς, ὅσα δάκνη καὶ σροφᾶ καὶ βαρύνει καὶ ὀπωσῆν ἀλλῶς ἐρεθίζει. τὰ μὲν γὰρ ἐπιπολάζοντα, δι' ἐμέτων ἀπωθεῖσθαι, τὰ δ' ἐν τοῖς κατωτέροις χωρίοις, δι' ἐδρας ἐκκρίνει.

Natura statim festinat absumere, quod tumultuatur, vti in illis, quae in ventre et stomacho sunt, videre licet euidenter, quae mordent, et flatuosa sunt, et grauant, et alio modo laceffunt. Quae enim ad superiora vergunt, vomitu rejicit: Quae autem in inferioribus locis, aluo expurgat. GAL. *ibid.*

ris illud est, quod naturae largimur, potentiae momentum, quo morbos sola curare posse perhibetur, id quod, quandoquidem ad artem exercendam proxime attinet, consideratione eo dignius, quo plus subest periculi, ne, si nimium naturae tribuis, oscitanter agas; Si parum, molestae sedulitatis ac temeritatis notam incurras. Dum ergo natura morborum medica dicitur ^{d)}, veluti eam iure meritoque sic appellari posse spontanea aegrotorum conualescentia docet ^{e)}, et brutorum animantium medella, sola quiete et abstinentia vel ingenito erga obvium passim auxilium instinctu facta, arguit ^{f)}; non sane ita capiendum spontaneum illud in morbis est, ac si caeco quodam impetu et veluti turbine quodam, res humanae intra morbos abripiantur, quod a ratione ipsaque experientia ^{g)} alienum foret, qua vtraque magistra docemur, nihil illo, qui per regularium morborum aetates procedit, decursu illaque ad sanitatem via, qua caussae sensim superan-

d) Ἄε φύσις τῶν νόσων ἰατροί.

Naturae morborum medicae. GAL. *De Crisib.* l. c.

e) Ὅου χρησάμενοι ἰητροῦ νοσήοντες ὑγιάνθησαν.

Nulla videntes medico aegri conualescunt. HIPPOCR. *De Arte.*

f) Ἡ φύσις καὶ τοῖς ἀλέγοις ζωῆς τὰς ἐπὶ πάναντία τῶν λυπέντων ὁρμὰς ἐντίθησι.

Natura et ratione destitutis animantibus contra nocentes res impetum indidit. GAL. *Method. Medendi* X. 1. p. 223. seq. T. X.

g) Τὸ αὐτόματον ἔδεν φαίνεται, ἐὸν ἐλεγχόμενον. πᾶν γὰρ τὸ γινόμενον, διότι ἀνευρίσκειτ' ἂν γινόμενον, καὶ ἐν τῷ διά τι τόδε, αὐτόματον ἔ φαίνεται ἔσταν ἔχον ἐδεμίαν, ἀλλ' ἢ ὄνομα μόνον.

Spontaneum illud, nihil esse apparet, cum sit confutatum. Omne enim, quod fit, cur factum sit, deprehenditur; at in illo, cur aliquid fit, spontanei nihil apparet, utpote quod essentiae nihil habeat, sitque tantum vox irrita. HIPPOCR. *De Arte*, §. 9. p. 5. T. 1.

perantur, esse posse ordinatius ^{b)}). Sed illud demum *spontaneum* appellari fas est, quod intra legum, corporibus animatis ad vitam longam atque beatam ingeneratarum limites manet, et sapienter a motore ad propositum finem dirigitur. Hac ratione nullum superest dubium, plurimos, eosdemque grauissimos morbos, caussis sponte labentibus, et nulla medicorum ope adiutis, decurrere ⁱ⁾), dum ipsae res hominem affligentes sua acredine, vt excerni eas oporteat, efficiunt, et tubulorum capacitas aliter illud fieri haud permittit ^{k)}). Quidquid autem mechanismus ille, antiquis haud ignoratus, ad solutionem morbi conferat; proficere tamen in demonstratione admirabilium, qui in morbis eueniunt, successuum vix quisquam poterit, nisi rationibus, ex machina fluentibus, eam, quae spiritibus animalibus insidet, facultatem, expellendi ^{l)}

O 2

id,

h) Ὅθενός ἰατρῶ συμβελεύσαντες ὑπὸ τῆς διοικήσεως τὸ σῶμα φύσεως ἀγόμενοι πρὸς τὸ δέον.

Nulla medico consulente, ab ea, quae corpus regit, natura ducimur, quorsum decet. GAL. *Method. Med.* X. ib.

i) Φύσις ἐξαρκῆ παντάπασιν.

Natura sufficit omnibus. GAL. *De Dieb. Crit.* I. II. p. 468. T. VIII.

k) Ἀυτόματα γενέσθαι λέγομεν ἐκ τῆ σώματος, ὅσα χωρὶς τῆ πρῶξά τι τὸν ἰατρὸν, ἐκκρίνεται, ποτὲ μὲν τῆς διοικήσεως τὰ σῶμα φύσεως ἐκκαθαίρεσθαι αὐτὰ, ποτὲ δὲ δι' ἐρεθισμὸν ἢ τὸ μὴ γένεσθαι πρὸς τῶν ἀγγείων.

Sponte purgari dicimus ex corpore, quae sine opera medici excernuntur, aliquando, quae corpus regit, natura expurgante isthaec, aliquando tamen etiam propter humoris ipsius acrem stimulum, et quod ille tenuior fit, quam qui contineatur in vasis. GAL. *Comm. in Hipp. Epid.* IV.

l) Περιῶνται μὲν γὰρ ἡ φύσις αἰὲ εαυτοῖς χρωμένη δυνάμει, ὁμοίῳ μὲν τοῖς τροφόμενοις ὅσον ἂν ἐγχωρεῖ γενέσθαι χρῆσθόν, ἐκκρίνεται δὲ τὸ μὴ τοῖστο.

Experi-

id, quod turbidum est vitaeque inimicum, accom-
modet. Quamvis autem ita sese res habeat, vt na-
turae, excellentior omni arte, hominique ingenita,
optimoque vitae sanae regimine exculta, virtus vim
morborum sponte frangat ^{m)}); non tamen ita capi-
enda res est, ac si desidem adsidere, et ignaum
operis naturae spectatorem sese gerere medicus de-
beat. Habet ille, etiamsi recto tramite morbus de-
currat, quo ingenii vires exercere, et gratam ae-
grotis operam praestare possit. Natura scientiam
haud odit, habetque, vti in domesticarum rerum
cura, quodque morbi tempus, quod attendi clare-
que perspicere oportet, licet vltra vim naturae medi-
cum sapere haud deceat ⁿ⁾). Accipit *minister natu-
rae medicus* ^{o)} legem ^{p)}), non fert: Metitur natu-
rae

Experitur natura semper, suis vsa viribus, assimilare
nutriendis, quidquid possibile est, bonum fieri; expel-
lere autem illud, quod ita sese haud gerit. GAL. *De*
Different. Febr. II. 11. p. 141. T. VII.

m) 'Ανευρίσκει ἡ φύσις ἐαυτῇ τὰς ἐφύδας, ἀπαίδευτος ἔσσα καὶ ἐ-
μαθῆσα τὰ δέοντα, ποιεῖ.

Inuenit natura sibi ipsi vias, nullius magistri indi-
gens, et quae sine praeceptis debita facit. HIPPOCR. *Epi-
dem.* VI.

Ἵγίειες γίνονται αὐτόματοι ἢν μήτι ἐξ ἄλλης κακουργῆται ὁ ἄν-
θρωπος.

Sponte conualescunt, nisi quid aliunde male actum
fit, homines. HIPPOCR. *De Nat. Hom.*

n) Πρὸς τὸ παρὸν εὖ βεβλήεσθαι, καὶ μὴ μείζονα φρονεῖν τῆς δυ-
νάμεως.

Ad praesens tempus bene consulere, nec plus sapere
velle, quam vires permittunt. ISOCRATES in AR-
CHIDAMO, p. 290. ed. WOLPH.

o) Ἰπποκράτης τὸν ἱατροῦν ὑπηρετήν ὀνομάζει τῆς φύσεως, τὸν ὄν-
τως ἱατροῦν, ἐ φαρμακοπούλην τινὰ ἐν τριόδῳ.

HIPPOCRATES medicum ministrum appellat natu-
rae, illum, qui vere medicus est, non triuialem phar-
macopolam. GAL. *De Diab. Crit.* I. 11. p. 468.

p) Ἡ φύσις δηλοῖ τοῖσι τὰ τῆς τέχνης εἰδῶσι τὰ ποιητέα.

Natura indicat artem scientibus faciendam. HIPPOCR.
De Arte.

rae indolem ac vires ex corporum locique conditionibus, et nisi efficiendo multum valere possit, attamen, ne quid erroris ab aegro committatur, sedulo cauet, et impediendo, ne quid secus, quam par est, fiat, consulit; Qua quidem prudenti expectatione, quae omni molesta sedulitate prior est, nihil in morborum cura potest esse efficacius.

Vtinam autem confidendum semper esset naturae viribus! Enimvero, veluti illi salui euadunt, spontaneis adiuti motibus, qui vim vitae integram ^{q)} nullisque ante caussis fractam secum ad morbum adferunt, nec magnis, durante eodem, humorum effusionibus debilitantur, nec caussae ipsius gravitate et pondere opprimuntur, quod *benignum* atque *mansuetum in morbis* dicitur ^{r)}; Ita difficulter omnino eluctantur, quibus *vis vitae parua* est, aut, uti recentes loqui solent, quibus non tam vita inest, quam *vitae superstitis* ^{s)} quodpiam veluti rudimentum et virtutis scintillula. Multi sane fragili sanitatis rate, iam hiscente prora, morborum aequor nauigant; Hos praecedens aliquis morbus confecit, illos aetas et vita miserabilis ante aeta desiccavit ^{*)}.

O 3

His

q) Δυνάμειος ἕως ἰχυρῶς ἕσης, ὡς περιγίγνεσθαι τῆ νοσήματος, ἀνάγκη σωθῆναι τὸν ἄνθρωπον, ἀ δὲ τῆ μπαλιῶν ἔη, πάντως τεδνήζεται.

Virtute ita valida existente, ut sufficiat ad morbum, necessum est, saluum fieri hominem; Si autem contrarium fuerit, omnino morietur. GAL. ad GLAUCON. Therap. I. i. p. 344. T. X.

r) Τὸ ἕηδες, τὸ πρᾶν, ἐν νέτοις.

Benignum, mansuetum in morbis. Graeci *passim*.

s) Καταλαπόμενον τῆς δυνάμειος μικρὸν καὶ ἀμυδρὸν, μὴ ὅσον ἀνταρκῆς εἰς τὴν ὠφέλειαν τῆ πεπονδότητος.

Residuum virtutis paruum et obscurum, non sufficiens ad auxilium aegri. GAL. L. cit. II.

*) *Passim* legas penes GALENUM aliosque, τὰς προεξιδυναμένους, τὰς προεξήραμένους, λιμοκτονημένους, ante quam morbus ingruit, viribus fractos, ante desiccatos, fame aliisque miseriis confectos, qui morbum difficulter ferant.

His morbus etiam ex mitioribus aliquis grauis esse potest atque damnosus. Verum nec athletici habitus homines propterea habent, de quo sibi gratulari possint, si morbis, sua natura magnis t), et vim vitae etiam valentiozem superantibus, oppressi fuerint, quorum symptomata sint vrgentia et ita comparata, vt virtutem hominis extenuari oporteat, quandoquidem vomitibus forte, sanguineis fluxibus, alui deiectionibus, sudoribus magnis, virtus ad conualescendum necessaria deliquescit u), multo magis, si sinistra medicatione educti fuerint humores, quos ad sustinendum morbi impetum fatius fuisset mansisse. Efficitur adeoque his omnibus, vt organa, quibus excerni turbida oportet, vigore suo destituantur x), et naturae virtus illi actioni, quae coctio crudorum appellatur, sine qua conualescere penitus nulli licet, haud sufficiat y). Veluti enim ad omnem conuersionem causae morbificae, vt vel dotes vitales denuo acquirat et manere possit, vel tanquam deserta deiiciatur z), requiritur, vt adsit robo-

t) Μέγα νόσημα, ὅταν ὑπὲρ τὴν δύναμιν ᾖ. *GAL. De Totius Morb. Tempor. c. 5. p. 309. T. VII.*

u) Δύναμις καταλυομένη διὰ τε κένωσιν ἐξ αἰμορραγιῶν, ἢ ἐμέτων, ἢ διαχωρημάτων, ἢ ιδρωμάτων.

Virtus soluta per euacuationem, a fluxibus sanguineis, aut vomitibus, aut deiectionibus, aut sudoribus. *GAL. Comm. II. in HIPPOCR. De Vict. Acut.*

x) Ἡ τῶν ἐκκαθαριόντων μορίων ἀτονία.

Excernentium organorum infirmitas. *GAL. De Sympt. Caus. II. 7. p. 60. T. VII.*

y) Μὴ δυναμένη ἢ δύναμις ἐξαρκέσαι τῇ πέψει τῷ νοσήματος.

Virtus sufficere ad coctionem morbi non valens. *GAL. Comment. IV. in HIPPOCR. De Vict. Acut.*

z) Ἐστὶ τις φύσις ἢ ἐπὶ σωτηρίᾳ πάντα πράττει τῶν ζώων, ἧς ἐκκρινέσθαι τὰ περιττώματα, τῶν νόσων ἀπαλλάττονται.

Est quaedam natura, quae ad sanitatem omnia facit in animalibus; qua excernente superfluum, a morbis liberantur. *GAL. De Crisib. III. 9. p. 441. T. VIII.*

robore praestantia; ita, si illud defecerit, vel putrescunt humores, quod mori est, vel immoti inane, quod vitam languidam et noui morbi materiam sistit. Quantum ad istam caussarum mutationem robur vitale conferat, exemplo puris legitimi, si vires adsunt, recte elaborati, ichoris autem putridi, si illae desint, effecti, eleganter omnino GALENVS a) confirmat. Illud ergo naturae negotium, quo immoti humores soluantur, graues et difficulter circumducendi in subtilius quidpiam conuertuntur, acres cicurantur, et legibus vitae accommodantur et veluti maturescunt, *coctio* dicitur b), nomine ab ea sani hominis actione, quae alimentum in nutriens illud, quod minimis solidis apponitur, conuertit, quamque moris est coctionem dici, translato c). Maxima enim vtrique huic operi intercedit

O 4

dit

a) Μεταβολή χυμῶν κατὰ ποιότητα ποτὲ μὲν ἐπὶ τὸ σηπεδονῶδες, ὅταν, ὡς ἐν νεκρῷ σώματι, μηδὲν εἰς τὴν πέψιν αὐτῶν ἢ φύσις ὑπὸ ἀρρώστιας ἐνεργῆ, ποτὲ δὲ, ἐκείνης ἰσχυρέως, εἰς πύον ἢ μεταβολὴ γίνεται.

Mutatio humorum secundum qualitatem, mox in putridum fit, vbi, veluti in mortuo corpore, nihil ad coctionem eorum, natura ob infirmitatem confert; aliquando autem, illa valente, in pus conuersio fit. GAL. *Comm. I. in HIPPOCR. Prognost.*

b) HIPPOCRATES πεπασμὸν, καὶ λύσιν, καὶ ἀραιώσιν, coctionem, et solutionem, et in subtile quid conuersionem, in morbis habet, *Epidem. VI.*

Πεπασμὸς, πᾶσα ἀγωγή εἰς τὴν σύμμετρον κράσιν, ὡς ἐπὶ τῶν πεπεινομένων ἐδείχθη καρπῶν.

Coctio omnis est ad mensuratam mixtionem conductio, vti in maturescantibus apparet fructibus. GAL. *Comm. ad h. loc.*

c) Πέψις ἐστὶ ἀλλοίωσις ἐτοίμη πρὸς ἐξαιμάτωσιν, ἣτις γίνεται ὑπὸ τῆς φύσεως διὰ θερμασίας ἐψήσει παραπλησίως.

Coctio est mutatio conueniens, ad sanguinis elaborationem, quae naturae valore perficitur per calorem, coctioni similis. *Auct. Defin. GAL. n. 99. p. 243. T. II.*

Πέψις

dit similitudo, quae in mutatione quavis, mox solutione in minima, mox in solidius quidpiam conversione consistit ^d). Huius mutationis, qua quid similitudinem cum principiis corporum vitalium habiturum est, ratio in mixtione, subtractione, et minorum, vi aliqua compulsorum, iuxta se inuicem ^e) attritu consistit. Id quod, quo maiore naturae studio perficitur, eo celeriores nobilioresque tam in sano, quam aegroto corpore effectus producet, mansuetosque humores efficiet, ut tam valere, quam conualescere homo, dum succi eius vitales coquantur, possit ^f). Sensu autem, ad corporis aegroti rationes magis accommodato, *coctio* est virtutis vitalis in causam morborum actio, ut illa conuertatur, hinc vel dotes vitae sustinendae aptas acquirat, vel si acquirere haud possit, secedat. Hanc solidorum in humores valida actione perfici, tam bene GALENVS ^g) exposuit, ut curiosius recentiores nequeant.

Quae

Πέψις ὀνομάζεται μεταβολή τῆς μελέξης τρέφαν ἕστας.

Coctio appellatur mutatio illius, quae nutritura est, materiae. GAL. *Comm. IV. in HIPPOCR. De Vict. Acut.*

d) Πέσσεισθαι, καὶ μεταβάλλειν, καὶ λεπτίνεσθαι, καὶ παχύνεσθαι ἐς χυμῶν εἶδος, διὰ ποσσῶν εἰδῶν καὶ παντοίων.

Coqui, est mutari, extenuari vel condensari multis rationibus ac variis. HIPPOCR. *De Prisca Medicina*, §. 35. p. 34. T. I.

e) Τάνεται τὸ κινέμενον, καὶ θλίβεται, καὶ θλάται, καὶ τιτρώσεται προσπίπτον τοῖς πλησιάζουσιν.

Tunditur commotum et fricatur et frangitur, et molitur, illabens vicinis. GAL. *Loc. Affect. II. 5. p. 405. T. VII.*

f) Ὅσῳ ἂν πλείοσι μίσηται, τοσάτω ἡπιώτερα καὶ βελτίονα.

Quo plus miscentur (humores), eo mitiores et praestantiores HIPPOCR. *De Prisca Medicina*, l. cit.

g) Ὅι πεπασμοὶ γίνονται τῆς φύσεως κρατέσης τῶν νοσηδῶν αἰτιῶν. — ἡ πέψις τῆ νοσήματος ἐν τῇ τῶν χυμῶν ἀλλοιώσει γίνεται. διὰ γὰρ τῶν σερεῶν ἡ φύσις διατέταται, δύναμις ἐκάνων ἔσται, καὶ τὸ πέττεσθαι τοῖς χυμοῖς ὑπὸ τῶν σερεῶν ὑγιαίνοντων γίνε-

Quae cum ita sint, ut naturae negotium, quod illa intra hominem, durante morbo, suscipit, in perpetuo labore humores ipsasque saepe partes solidas conuertendi ^{b)} consistat, operae sane pretium est, quid mutandum in homine sit, dum morbus est, ex prisca medicina ediscere. Quidquid in vasis acre est, quod morbum facit, isthanc suam nocendi facultatem exuit, quando a tenui ista et colliquescente sua, veluti in febribus esse solet, indole in crassius quid conuertitur ⁱ⁾, et ita mixtum conuersumque secedit atque effluit ^{k)}: Id quod non tantum de vrinis valet, ut coqui asserantur, quando morbus vergit, sed etiam de omnibus humoribus, acredine

O 5

pec-

γίνεται, ὡς, ὅταν γε καὶ αὐτὰ ταῦτα νοσῶ, καὶ ἔξιν μὲν ἦδη τὸ νόσημα τῆτο καὶ κίνδυνον ἔχουσαν ἐπάγει

Coctiones fiunt, natura morbificas causas superante. — Coctio morbi in humorum mutatione fit. Nam per solidas partes natura agit, nihil aliud, quam *vis eorum* existens: et *Coqui* humoribus a sanis partibus solidis datur, ita, ut, si hae ipsae aegrotent, habitualis fit morbus, et extremum adducat periculum. HIPPOCR. *Epidem. II. Sect. I. p. 686. T. I.*

b) Τὸ πεφθῆναι, γίνεται ἐν τῷ μίχθῆναι, κρηθῆναι τε ἀπὸ ἡλίου καὶ συνεψηθῆναι.

Coqui fit eo, quo, quid misceatur, inuicem conteratur et conferuescat. HIPPOCR. *De Prisca Medicina*, I cit.

i) Πάντα τὸ μὲν πρῶτον ἀλυσθὰ τε καὶ ὑγρὰ καὶ ὀσμύρα ἀφία, καὶ ἐν τοῖσι τατένοι ἐρῶσται τὰ νοσήματα. ὅταν δὲ πυκνότερα καὶ πεπαύτερα γένηται καὶ πάσης ὀσμύρας ἀπὸ ἀλλοιωθῆται, τότε ἦδη καὶ οἱ πυρετοὶ λύονται καὶ τ' ἄλλα τὰ λυπέεστα τὸν ἄνθρωπον.

Omnia primum quidem salsa et aquosa, et acria, remittunt, et ita curantur morbi. Cum enim crassiora et coctiora fiunt, et omnis acridinis expertia, tunc et febres soluuntur, et alia, quae hominem affligunt. HIPPOCR. *De Prisca Medicina*, §. 25. p. 28. T. I.

k) Ὅσα διὰ χυμῶν ὀσμύρας καὶ ἀκρησίας γίνονται, ἀποκαθίστανται κρηθῆναι καὶ πεφθῆναι.

Quaecunque propter acridines et cruditates fiunt, sedunt commixta atque cocta. HIPPOCR. *Ib.*

peccantibus, fieri perhibetur ^l). Hic primus est coquendi aut conuertendi modus. Alter in eo consistit, vt, quod immobile, hinc immeabile et veluti incuneatum visceribus est ^m), virtute vitali commoueatur enodeturque, hinc quocumque demum modo, siue euacuatione, siue ad alias partes translatione et discussione, siue correctione viscerum, quae similiter coctio nuncupari poterit ⁿ), libertas circuli salutis causa restituatur. Verum cum et morbi ferrosi sint haud pauci, quorum materies a prius dictis discrepat, inque nimia fluiditate, hinc in cellulas pinguiferas secessu consistit, proinde et illi coctione curantur, dum glutinis naturam aqua ista intercus consequitur, et sanguinis purpuræ maritatur tenacius ^o). Sola saepe coctione, sine vlla fere notabili

- l) Ἄι πέψεις παχύνουσιν ἐξ ἕρα μόνον ἀλλὰ καὶ διαχωρήματα κατὰ γαστέρα καὶ πτύσματα περιπνευμονικοῖς τε καὶ πλευριτικοῖς καὶ φλέγματα ἐν κατάδροις καὶ κορύζαις καὶ λήμας ἐν ὀφθαλμοῖς καὶ πύον ἐν ἕλκεσιν.

Coctiones condensant non vrinas tantum, sed et excrementa alui et sputa peripneumonicorum ac pleuriticorum, et serum in fluxionibus et coryzis, et lemas in ophthalmiis, et pus in vulneribus. GAL. *Comment. in Prognost.*

- m) Ἐμπεπλωσμένος καὶ ὡς ἂν ἄποι τις ἐσφηνόμενος ὁ λυπεῦν χυμός.

Impactus, et, vt ita quis dicat, incuneatus affligens humor. GAL. *De Causs. Sympt.* III. 5. p. 92. T. VII.

- n) Χρὴ ὥμην καὶ παχεῖαν ἄνοι τὴν τῶν χυμῶν ὕλην, ἣν αἷς τε χρόνον πλέονα ἐκπέση τὸ νόσημα, καὶ μὴ δι' ἐκκρίσεως, ἀλλ' ἦτοι δι' ἀποσάσεως ἢ μόνης πέψεως ἰαθῆ.

Oportet crudam crassamque esse humorum materiem, si in tempus longum morbus excurrit, nec euacuatione, sed vel translatione, vel sola coctione curetur. GAL. *Comment. in Prognost.* HIPPOCR.

- o) Τῶ δὲ ὑγρῶ ποτὲ ἢ πέψεις ἀρκῆ μόνη, ποτὲ δὲ ἢ κέναντις ἐστὶ δ' ὅτ' ἀμφω συμπίπτει.

Serose aliquando coctio sufficit, aliquando euacuatione, aliquando vtrumque accidit. GAL. *De Causs. Symptom.* l. c.

bili excretionē, curantur morbi; Quae, quandoquidem humorum morbosorum in statum vitalem conuersio est, in omni morborum cura momentum debet esse primum. Hac demum peracta, euacuatio eorum fit, quae integritati suae reddi haud poterant, veluti sapienter GALENVS P) monet, et medicos sui temporis, fortasse et nostri, qui euacuantibus nimium largiuntur, castigat. Est adeoque coctio, quo termino omnium causarum, quae corpus faciunt, maxime autem spirituum cordisque erga causam morbificam motum accipi posse puto, effectus fluxio quaeuis. Licet enim saepe interna humorum in melius conuersio sufficiat, saepe materiae peccaminosae translatio morbiue vnus in alium permutatio criseos vices gerant, vti alio tempore exponendum a me est; tamen, cum illud legis indolem assequatur, quod vt plurimum accidit, coctio finem, quem illa intendit, restitutionem fluiditatis deperditae intra humores, et minimorum vasorum pro transmittendis humoribus facilitatem esse,

p) Ὁ τῆς παντελῆς πέφειως κριτὸς ὅρος ἐστὶν τῆς τῶν περιττωμάτων ἀποκρίσεως. Τὸ δὲ προεκήρυχθαι, (καὶ γὰρ ἕως ὀνομάζειν ἄωθεν Ἰπποκράτης,) μόχθηρόν ἐστιν· ὁμῶς γὰρ τοῖς λυπεῖσιν ἐκκρίνεται τὰ χρεῖα, καὶ γίνεται τῆτο τῆς φύσεως ἐρεθισθῆσης ἢτοι πρὸς τινος τῶν ἐξωθεν, ἢ καὶ τῶν ἐν αὐτῷ τῷ σώματι ἐμπεριεχομένων.

Coctio omnino absolutae tempus, terminus est, quo superfluitates sequestrantur: Praecox autem eruptio (ita enim loqui solet HIPPOCRATES) perniciofa est: Simul enim cum affligentibus eiiciuntur praestantissima res, fitque illud, natura irritata a quadam rerum, quae ambiunt, vel in ipso corpore suscipiuntur. GAL. De Dieb. Crit. III. 8. p. 499. *)

*) Cf. De Crisib. III. 10. p. 443. T. VIII. In utroque loco dextre explicat GAL. quid HIPPOCRATES per προεκήρυχθαι intelligat, i. e. iudicium ante statum, idque maxime conuenire morbis grauib. ac exitialibus, in quibus ob vehementiam ac irritationem materiae iudicatio anticipat. G.

esse, nihil est, quod impediatur, quo minus affirmem 9). Quo in negotio gerendo, veluti, si vis vitae haud proficit, nec morbi causam superat, metus sane est, ne mors abinde consequatur 10), vel in longum differatur conualescentia, et languida vita febrisque lenta supersit 11); ita tum alii plerique morbi, cum maxime febres sine coctione et salubri solidorum ac fluidorum in statum sanitatis conuersione haud curandae 12), motuum horum vitalium celeri successu euentum illum, qui *crisis* 13) in morbis dicitur, post se trahunt quam expeditissime.

Quam-

q) Χρη- τὸς χυμοὺς, ὡς ἐνὶ μάλιστᾶ, τῷ κείμενοντος ἐνρυσάτες ἄνοι, τετέσι, λεπτὸς καὶ ἥκιστα μετέχοντας γλιχρότητος τινός, ἀναπεπταμένους τε τὸς πόρους δι' ὧν ἡ κάθαρσις μέλαι γενέσθαι, καὶ μηδεμίαν ἐμφραξιν ἔχοντας.

Oportet humores, vt licet maxime, penes aegrotum fluidissimos esse; hoc est, tenues et minimum habentes glutinis cuiusdam, apertos autem poros, per quos euacuatio futura est, et nullum infarctum habentes.

GAL. Comm. II. in Aphor. HIPPOCR.

r) Ἐὰν ἐπὶ πλείονα χρόνον ἀπεπτον διαμένει τὸ νόσημα, κίνδυνος ἀπολέσθαι τὸν ἄνθρωπον εἰ μὴ τι ἄρα τὴν ἀντέχασαν τῷ νοσήματι δύναμιν ἰχυροτάτην ἔχει.

Si per longum tempus incoctus maneat morbus, periculum est, perire hominem, nisi in contrarium nitentem morbo vim quam valentissimam habeat. GAL. Comm. II. in Prognost. HIPPOCR.

s) Ὅσον δ' αὖ χρόνον ταῦτα μετέωρα ἦ καὶ ἀπεπτα καὶ ἀκρητα, μηχανὴ ἐδεμίη ἔτε τῶν πόνων πάσασθαι ἔτε τῶν πυρετῶν.

Quanto iterum tempore humores turgidi fuerint, et incocti inmixtique, tanto minus est rationis, aut dolores cessaturos, aut febrem. HIPPOCR. De Prisca Medicina.

t) Πυρετοὶ μὴ δυνάμενοι λυθῆναι πρὸ τῆς πέψεως.

Febres solui non possunt ante coctionem. GALEN. Comm. IV. in HIPPOCR. De Dieta.

u) Πεπασμοὶ ταχύτητι κρίσεως καὶ ἀσφάλειαυ ὑγιείης σημαίνουσι.

Coctiones, celeritatem iudicationis et exquisitiorem sanitatis statum significant. HIPPOCR. ap. GAL. De Crisib. I, 5. p. 38 l. T. VIII.

Quamuis autem euacuationes, quae morbum frangunt vel mutant, et si quid aliud est moliminis naturae, quo aegritudines conuertuntur, criseos nomine indicari plerumque soleant; longe tamen aliter illa vox ab antiquis accipitur. *Crisis* enim illis morbi euentus est quilibet, qui motus internos, pro morbi conditione plus minusue turbidos, post aliquam euacuationem aut materiae peccantis a loco in locum translationem *) consequitur. Antiquissima vocis istius acceptio ea est, vt *iudicatus* dicatur esse *morbus*, si ex voto aegrotantium cedit, et, recuperata sanitate, soluitur. Quae sententia est HIPPOCRATIS y) et GALENI z), licet hic a se ipso dissentiat alibi, dum vagum crisi significatum attribuit. Mox enim de quocunque demum morbi exitu, mox de mutatione, qua ille mitescit, mox de turbis crisis praegressis, mox de solutione morbi quauis, etiam illa, qua in nouum degenerat, mox de optima in salutem conuersione a) eundem

x) Ἄι κρίσεις ἄπασαι μετὰ τινὸς φανεραῖς κενώσεως ἢ ἀποάσεως.

Crisis omnes post manifestam aliquam vacuationem, vel translationem. GAL. *Comment. III. in Prognost. HIPP.*

y) Κρίσις δὲ ἀπόλυσις νόσῳ.

Crisis solutio morbi. HIPP. *Praeception.*

z) Μόνη τοίνυν ἀπλῶς κρίσις ἢ εἰς υἰγιάν οἰζύρροπος μεταβολὴ προσγορεύεται, καὶ γίνεται μὲν πάντως ἐπὶ φανεραῖς τισὶν ἐκκρίσεσιν ἢ ἀξιολόγοις ἀποάσεσιν. ὅσοι γὰρ ἄλλως ἐξήρασαν, ὑποτροπιᾷζει κακηθέτερον.

Sola ergo simpliciter Crisis in sanitatem subitanea conuersio dicitur, et fit omnino post manifestas quasdam excretiones aut luculentas translationes. Quicumque enim aliter conualuerunt, recidunt malignius. GAL. *De Crisib. III. 2. p. 429.*

a) Ἔτε τὴν ἀφροῦν ἐν νόσῳ μεταβολὴν, εἴτε τὴν ἐπὶ τὸ βέλτιον ἔσπην μόνην, εἴτε τὴν προηγουμένην αὐτῶν ταραχὴν, εἴτε καὶ τὴν λύσιν ἄπασαν τῆ νοσήματος, εἴτε καὶ ταύτης μόνην τὴν ἀγαθὴν θέλοι τις ὀνομάζειν κρίσιν, & πρόκειται διακρίσασθαι ὅτι μὴ πάρεργον.

Sive

eundem proponi asserit, et *quatuor criseos modos* stabilit, vt iudicari dicatur morbus, si conualefcit aeger, si moritur, si melius, si peius illi est. Tametsi ergo GALENVS crisi omni mutationis celeritatem tribuit, eandemque morbis potissimum acutis ^{b)} largitur; nulla tamen adest ratio, qua fieri haud possit, vt longi etiam morbi iudicari perhibeantur. Similiter, cum de *crisi* deque *lysi morborum* diuersimode loquantur veteres, vt aliud illis sit iudicari, veluti re adhuc in dubio posita, aliud peni-

Siue quamuis celerem in morbo mutationem, siue ad melius inclinationem solam, siue, quae praecedit has, perturbationem, siue et solutionem omnem morbi, siue bonam saltim velit quis appellare CRISIN, parum interest dispicere, nisi vti negotium secundarium. GAL. L. cit. I. 7. p. 438. T. VIII.

- b) Ἡ κατὰ τὰ νοσήματα κρίσις ἀπὸ τῶν ἐν τοῖς δικασηρίοις μετανήνεται, σημαίνουσα τὴν ὀξύρροπον ἐν νόσῳ μεταβολὴν, γινομένην κατὰ τέτταρας τρόπους, ἢ γὰρ ἀπαλλάττονται τῶν νοσημάτων ἐυθέως, ἢ μεγάλην μεταβολὴν ἐπὶ τὸ βέλτιον ἴχασιν, ἢ ἀποδηήσκουσιν ἐυθέως, ἢ χέρας γίνονται πολλῶ. Τὰς μὲν ἐν πρώτας δύο κρίσεις ἀπλῶς ὀνομάζουσι κρίσεις, τὰς δὲ δευτέρας δύο, τὰ πολλὰ μὲν ἅμα προδηκή, κακὴν κρίσιν, ἢ μοχθηρὰν κρίσιν, ἢ τι τοιαῦτον τῆς κρίσεως ὀνόματι προστιθέτες.

In morbis CRISIS, a negotiis in foro gestis translatio est, significans celerem in morbo translationem, factam quatuor modis: Aut enim soluntur aegri morbo celeriter, aut magnam in melius mutationem perpetiuntur, aut statim moriuntur, aut peiores fiunt multo. Primas ergo duas crises simpliciter nominant crises, alteras autem duas, vt plurimum quidem cum additione, MALAM CRISIN aut AMBIGVAM CRISIN, aut aliquod aliud crisi nomen addentes. GALEN. *Comm. III. in Prognost. HIPPO.*

Τὰ ὀξέα νοσήματα μεγάλα τέ ἐσι καὶ πρὸς τὴν ἀκμὴν ἐπιγόμενα διὰ ταχέων, αἰκότως ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ τὰς μεταβολὰς ποιεῖται μεγάλας, ὅπερ ταυτὸν ἐστὶ τῶν κρίνεσθαι.

Acuti morbi et magni sunt, et, vbi ad summum sui statum peruenerint celerrime, pariter breui tempore mutationes faciunt magnas, quod idem est ac iudicari. GAL. *Comm. II. in HIPPO. Aphor.*

penitus solui, haec quoque, licet leuior quibusdam videri possit, circa vocem ambiguitas excutienda est. *Solui* adeoque GALENO^{c)} dicuntur *morbi*, qui breui aliqua naturae contentione, nunquam tamen sine quadam, licet tenui, euacuatione, excurrunt, dum, si *iudicari* morbus dicitur, opus sit, vt magno aliquo conflictu, vti in iudiciis fit, de vita et morte ambigua aliquamdiu haereat sententia^{d)}. Alibi tamen *lysim* eandem esse, atque *crisim* e), largitur;

c) Τῶν νοσημάτων αἱ λύσεις, ὅσαι μὴ κατὰ βραχὺ μειωθέντων, ἀλλ' ἐξαίφνης παυσαμένων γίνονται, δέονται πάντως, ἐν ᾗσι πεισαι, διαφιλῆς τινὸς ἐκκρίσεως, ἢ ἀποκρίσεως ἐκ ἀφανῆς, ὡς, ὅσα χωρὶς τέτων ἐρράσωνησαν, ὑποτροπιάζαν Φιλῆ.

Morborum solutiones, quae neutiquam, illis sensim decrefcentibus, sed subito quiescentibus, fiunt, indigent omnino, vt fidae sint, tenuis cuiusdam vacuationis, vel abscessus, vti, qui sine his curantur, reuerti amant. GAL. *De Dieb. Crit.* I. 1. p. 450. T. VIII.

Ἄσσαι δὲ κατὰ βραχὺ πύκνεται νοσήματα λύσθαι μὲν ἐν τῷ παρόντι λεγέσθω, κρίνεσθαι δὲ μὴ λεγέσθω.

Qui autem breuiter quiescunt morbi, solui quidem in praesenti dicantur, iudicari non dicantur. GAL. *De Crisib.* III. 7. p. 438. T. VIII.

d) Ἀνάγκη διὰ τὸ μέγεθος τῶν νοσημάτων καὶ τὴν σφοδρότητα τῶν συμπτωμάτων ἢ νικηθῆναι διὰ ταχέως τὴν δύναμιν ὡς ἀπολέσθαι τὸν ἄνθρωπον, ἢ πρὸς τὴν τῶν λυπέων ἐκκρίσιν ὀρμήσασαν, εἰ μὲν κρατήσασιν ὡν πρόβλετο, κρίσιν ἀγαθὴν ἐργάσασθαι.

Opus est propter magnitudinem morborum et vehementiam symptomatum, aut vinci celeriter vim, vt pereundum sit homini, aut, dum ad affligentium euacuationem tendit, si obtinuerit, quae in proposito habet, *crisim* bonam procurare. GAL. *Comment.* II. in HIPPOCR. *Aphor.*

e) Ἐἰς μὲν δὴ τρόπος ὅδε λύσεως νοσημάτων ὃν ἔχῃ ἡμεῖς μόνον νῦν ἀξιόμενον ἕνεκα σαφῆς διδασκαλίας ὀνομάζεσθαι κρίσιν, ἀλλὰ καὶ οἱ παλαιοὶ πάντες ἔτω ἐκάλεον.

Vnus modus ille solutionis morborum, quem non nos tantum nunc putamus luculentae doctrinae causa *crisim* appellari, sed et veteres omnes ita appellaauerunt. GAL. *De Crisib.* III. 1. c.

tur; Qua in re cum HIPPOCRATE sentit, qui solui promiscue omnes tam acutos *f*), quam tardos *g*) morbos vult, dummodo in salutem aegri exeant. Diuersa isthaec euentuum in morbis ratio, mox ad virium vitalium excellentiam aut imbecillitatem, mox ad caussae mobilitatem ac resistantiam refertur, iuxta quod vtriusque huius momenti discrimen morbi vel obsequiosi sunt et commode cedunt, vel refractarii et vehementer difficiles ac perniciosi *h*): Quorum propterea etiam *crises* seu contentiones istae ac luetae, quae pro salute ac vita suscipiuntur, ita differunt, vti vel caussae virtuti vitali obluantur, vel eidem facile cedunt, suntque vel *bonae*, vel *malae*, veluti vel *absolutiores*, vel *interruptae* ac *imperfectae*, *grauibus mitibusue naturae motibus* excitatae, *praecoces* aut *serotinae*, vel *legitimo tempore effectae* fuerint *i*). Vtroque enim modo, siue bene,

f) Ἐν τοῖς κούσσισι ἰχίωγ ὀδύνη καῦσον λύει.

In ardentibus, cruris dolor aestum soluit. HIPP.
De Judicat.

g) Ὑπὸ ὑδροπικῆς ἐχομένων κατὰ τὰς φλέβας εἰς τὴν κύσιν ἢ κοιλίην ὑδατώδης ῥύεντος, λύσις: Ἦν ὑπὸ λευκῆ φλέγματος ἐχομένω διάρροια ἐπιγίνεται, ἰσχυρὴ λύσις.

Si qui ab hydrope detinentur, his ex vasis in vesicam aut intestina aquosum fluat, solutio: Si a leucophlegmatia detento diarrhoea superuenit, valida lysis. HIPP. L. cit.

h) Μεμαθήκαμεν αἰεὶ γίνεσθαι τὴν κρίσιν ἢτοι τῆς φύσεως ἐπικρατήσεως τῆ νοσήματος, ἢ νικηθείσης ὑπ' αὐτῆ. Τῶν μὲν ἐν ἐπισκευάτων νοσημάτων ἡ φύσις τάχιστα κρατεῖ, νικᾶται δὲ ὑπὸ τῶν χαλεπωτάτων

Didicimus, semper fieri crisin, siue natura morbum superante, siue ab eodem victa Mitissimos ergo morbos natura statim subigit, vincitur autem a difficillimis. GAL Comment III in HIPP. Prognost.

i) Ἄν κρίσεις διαφέρῃσι τῶ τὰς μὲν ἀγαθὰς αὐτῶν γίνεσθαι, τὰς δὲ κακὰς καὶ τὰς μὲν μετὰ πλείωνων τε καὶ χαλεπωτέρων συμπτωμάτων, καὶ σὺν ἀγῶνι μάζον, τὰς δ' εὐδὺς ἐξ ἀρχῆς
εἰς βάλ.

bene, siue male, in salutem, an in morbum alium inque mortem morbus exeat, *iudicari* ille dicitur^k). Veluti autem illud bonum est, quod delectabile, securum finique accommodatum, ac legibus conueniens; ita in perfectione *criseos bonitatem* consistere, aequum est. Huius ergo indolem GALENVS in actionum, quibus conualescimus, constantia, symptomatum nocentium absentia, solemnium et morbis addictorum motuum familiaritate et consuetudine, signorum perspicuitate, et salutis certitudine^l) ponit.

εἰςβάλλειν ἀσφαλῶς· τὰς μὲν ἐλλιπεῖς γίνεσθαι, τὰς δὲ τελείας, τὰς μὲν διὰ τῶν ἐπιδήλων ἡμερῶν προδηλωθῆναι, τὰς δ' ἐξαιφνιδίον τε καὶ ἀδοκίτως.

Crises differunt eo, quod quaedam ex illis bonae sint, quaedam malae. Hae quidem cum pluribus difficilioribusque symptomatis, cumque maiore contentione, illae autem, si statim ab initio ingruant festinantius. Quod etiam quaedam deficientes sint, quaedam perfectae, quaedam diebus significantibus praenuntientur, quaedam derepente et inexpectate fiant. GALEN. *De Dieb. Decret.* I. 2. p. 452. T. VIII.

k) Ἐπ' ἀμφοτέρων τὸ κρίνεσθαι, τῶν τ' ἐπ' ἀγαθῷ καὶ τῶν ἐπὶ κακῷ τὴν μεταβολὴν ποιημένων.

Ex utroque est τὸ *iudicari*, quibusdam in bonum, quibusdam in malum, mutationem facientibus. GAL. *Comm.* III. in *Prognost.* HIPPOCR.

l) Κρίσιν τελείαν μὲν καλῶ τὴν μηδὲν ὑπολάπασαν τῆ νοσήματος, πιστὴν δὲ καὶ βεβαίαν καὶ ἀσφαλῆ τὴν μηκέτι ἐπανεροχομένην, ἀκίνδονον τὴν ἀνευ συμπτωμάτων σφαλερῶν, ἔτω δὲ καὶ σαφῆ τὴν μετὰ τινὸς ἐκκρίσεως ἢ ἀποστάσεως φανερᾶς, ἔυσημον τὴν προδηλωθεῖσαν ὑπὸ τῆς ὑποδήλας, ἀγαθὴν αἰς ὑγίαν τελευτῶσαν.

PERFECTAM CRISIN appello eam, quae nihil superesse finit morbi; FIDAM et INDUBIAM, quae non casu superuenit; PERICULO VACVAM eam, quae sine grauibus est symptomatis, simul etiam LVCULENTAM illam, quae cum aliqua est vacuatione, vel ad partes secessu apparente; OPTIMIS Hebenstr. Palaeol. P SIGNIS

ponit. Oportet enim, si sanitatis fiducia est, ab euacuatione mitescere mali sensum ^m), symptomata mansuescere ⁿ). Par est, praecocius et fallaci sanitatis specie morbum grauem haud solui. Vt fida sit solutio, satius est, eandem consueto tempore accidere. Adsint oportet conuersioni in melius factae haud suspecta, quae ex habitu corporis et roboris augmento non doloso desumuntur, signa, veluti illa AETIVS ^o) enarrat. Verum his virtutibus crises carent

SIGNIS DONATAM, ante significatam, die significatoria; BONAM, in sanitatem finitam. GALEN. *De Dieb. Decret.* l. c.

m) Ἐὰν εὐφορώτερος ὁ κάμνων ἐπὶ τῇ κενώσει γίνεται.
Si tranquillior aegrotus ab euacuatione fit. GAL. *Comm. II. in II. Proorrh.* HIPPOCR.

n) Ἐι μὲν γὰρ τὰ συμπτώματα πάντα ἡπιώτερα γίνονται, καὶ παρέπειτο τῇ κρίσει εὐφορία.

Si symptomata omnia mansuetiora fuerint, et crisis subsequatur euphoria. AETIVS *Tetrabibl. I. Tract.*

§. α. 5.

o) Γνωρίσματα τῆ τελείως καὶ πισῶς λελύθηται τὸ νόσημα.
Κατὰ τὴν ἀκμὴν λυθῆναι.

Παρακμαστικῶς λυθῆναι.

Ἐν τῇ περιττῇ ἡμέρᾳ κρίσις γίνεται.

Οἱ πεπασμοὶ τῶν περιττωμάτων προφαινόμενοι ἐν τοῖς ἐπισήμοις ἡμέραις.

Τὸ χρῶμα μεταβάλλειν ἐκ τῆ παρὰ φύσιν εἰς τὸ κατὰ φύσιν.

Ἐυφορώτερον εἶναι κατὰ πάντα.

Ἐυρόννηθαι πρὸς λόγον τῆς ἀναλήψεως.

Significationes perfecte et fideliter solui morbum :

Vbi morbus ad summum peruenit, solui.

Sensim decrescendo, vel in decremento morbi solui.

In die, quae criticos interest, crisis fit. (*In die enim critico saltim perturbatio est, et motus ad crisis, non ipsa crisis.*)

Coctiones superfluitatum ante apparent in significationis diebus.

Si color mutetur ex praeternaturali in naturalem.

Melius sese habere ad omnia.

Robur accipere ab illis, quae refectionis causa dantur. AET. *Tetrabibl. I. Tr. v. vβ.*

carent quam saepissime, et vitiis contaminantur, *acrisia*, propter virtutis vitalis imbecillitatem et caussae contumaciam, *dyscrisia*, propter euacuatio-
num inertiam, imperfectionem aut intermissio-
nem, et *procrisi*, dum praecocius secedunt, nullo aegroti commodo, quae serius fieri oportebat p).
Quantum ad ἀκρισίαν, quam a δυσκρισίᾳ differre vult
HIPPOCRATES q), est illa vel coctionis, et quae
hanc consequitur, vacuationis defectus, aut certe
difficultas summa r); quae quando adest, illud se-
cum habet, quod ἀκεσον, *insanabile*, et ἀνεπανόρ-
θωτον, *incorrigibile* in morbis s) dicitur, quod vires
hominis longe superat t), siue sua natura imbecillus
sit, siue a praegressis morbis extenuatus u), aut la-

P 2

be

- p) Ἀκρισία.
Absentia crifeos. HIPPOCR. *Epid.* I.
Δύσκριτα.
Quae prava crisi fiunt. HIPPOCR. *Epid.* III.
Προκρινόμενα.
Quae praecocius iudicantur. HIPPOCR. *Epid.* II.
- q) Ἀκρισίαι πολλάι, τὰ δὲ δύσκριτα.
Crisium defectus multi, et malae iudicationes. HIPPOCR.
Epidem. III. Sect. 3. p. 722.
- r) Τὸ τῆς ἀκρισίας ὄνομα μέμνηται δὴπε λεγόμενον διττῶς, ὡς
ἦτοι μηδ' ὅλως ἐσομένης κρίσεως ἢ μοχθηρῶς ἐσομένης.
ACRISIAE nomen, memor sum, dictum dupliciter,
siue nunquam futura crisi, siue difficili et laboriosa fu-
tura. GAL. *Comm.* II. in *Epid.* I.
- s) Ἀνεπανόρθωται βλάβαι.
Incorrigibiles noxae. GAL. in HIPPOCR. *De Vict. Acut.*
Comm. II.
- t) Πάθεα ὑπὲρ τὴν δύναμιν τῆς σώματος.
Morbi super vim corporis. HIPPOCR. *Prognost.*
- u) Προεξανδυνατήσαντες, προεκμηκότες τὴν δύναμιν, οἱ μετ'
ἐκλύσεως καὶ ἀδυναμίας.
Morbis aliove modo ante confecti, laboribus, quoad
virtutem, fracti, qui cum exsolutione et imbecillitate
in morbum incidunt. GAL. *Comm.* VI. in VI. *Epid.*

be viscerum corruptus *) ad morbum accedat. Verum et illud in morbis ἀκριτον ac citra costionem, hinc vacuationem, factum, passim a priscis dicitur, quod sine vlla morbidi a sano separatione fit, nec signis, rem confectam esse, prodit; quod fide dignum haud est y), veluti, si sine sputo pleuritis abeat, dolorque cesset praeter euacuationem quamcunque z). Mali certe ominis est mendax ista in acutis morbis ac subitanea, sine signis fidelibus, sanitatis apparitio a). *Dyscrisiam* autem illum in aegritudine euentum, ex mente veterum ipsaque nominis ac rei natura appellari fas est, quo, si mutationes, morbum frangere solitae, seu τὰ κρίσιμα, hominem nihil iuvent, male cedat negotium, inque mortem vel dubiam sanitatem vertatur, vt *dyscrita* sint, exponente GALENO, quae, ceteroquin iudicare solita, nihil nunc in salutem hominis efficiunt b), imo statum eius in peiorem conuertunt.

x) Χρή τὸν ὑπὸ τῆ ὕδρωπος ἐχόμενον καὶ μέλλοντα περιέσεισθαι ἔνσπλαγχνον εἶναι καὶ ἔνπνοον.

Oportet eum, qui ab hydropē detinetur, si euadendum illi est, optimo viscerum habitu et respiratione bona esse. HIPPOCR. *Prorrh.* II. II. p. 495. T. I.

y) Ὅπου χρεὶ πεισεύειν ἀσήμως πάσσαμένους.

Non oportet fidem habere illis morbis, qui sine signo conualescunt. GALEN. *Comm.* II. in II. *Prorrh.*

HIPPOCR.

z) Πλευρὰ ἀλγῆμα ἀλόγως ἀφανισθέν.

Lateris dolor sine ratione disparsens. HIPPOCR. *Prorrh.* I.

12. p. 479.

a) Τὰ ἀλέθρια ἀσήμως βρασηθήσαντα θάνατον σημαίνα.

Sua natura perniciosi morbi, si sine signo melius habent, mortem significant. HIPPOCR. L. cit.

b) Τὰ κρίσιμα, μὴ κρίνοντα, τὰ μὲν θανατώδεια, τὰ δὲ δύσκριτα, τῶν ἐσιν, ἀκριτα ποιᾷ τὰ νοσήματα: Τὰ μὲν γὰρ ἐπὶ κρίσιμοις ἔδεν ἀφελόμενα, δύσκριτα.

Ea, quae ceteroquin iudicare solent, nisi iudicant, quaedam mortem afferunt, quaedam imperfectos, vel, quod

tunt c). Vocatur ista *crisis imperfecta ac deficiens* d), qua quidem nihil omnino boni pro aegroto effici potest, vt potius metuendum semper sit, ne superfluae nocentesque res, quae ob copiam euacuationibus, etiam naturae morbi accommodatis, euerri educique haud potuerunt, transuehantur e) ad vitalia viscera, fiantque grauioris morbi noua materies. Hos morborum euentus *metaptoses* antiqui nuncupant. Nouo enim nunc conflictu; vt superstes de priore morbo mala massa, si fieri possit, superetur, opus est; quod, nisi mortem adfert, in longum tamen protenditur f). Numquam enim, nec tunc

P 3

qui-

quod idem est, nihil iudicatos faciunt morbos. Quae enim post motus ad iudicandum aptos nihil iuuant, dyscrita: GAL. *Comm.* III. in III. *Prorrh.* HIPPI.

c) Κακὰς ἴσμεν κρίσεις ἐκείνας λεγομένας, ὅσαι γενόμεναι μετὰ φυσικῶν κενώσεων ἢ ἀποσάσεων ἐ μόνον εἶδεν ὠφέλησαν τὰς κάμνοντας, ἀλλὰ καὶ χεῖρον ἔχεν ἢ πρόδεν, ἐποίησαν.

MALAS scimus CRISES illas dici, quae, cum factae sint post naturales euacuationes vel abscessus, non tantum nihil iuuerunt aegrotantes, sed etiam, vt peius sese haberent, quam ante, effecerunt. GAL. *Comm.* II. in II. *Prorrh.* HIPPI.

d) Τῶ μὴ τελείως ἀπαλλάτταν τῆς νόσας, ὀνομάζεται τοῖς παλαιῖς ἀτελής κρίσις ἢ ἐλλιπὴς κρίσις.

Et, quod quis morbo perfecte haud exsoluatur, vocatur antiquis IMPERFECTA CRISIS, aut DEFICIENTIS CRISIS. GAL. *De Crisib.* III.

Ὅσαι ἡμιρρόπως κριθέντα (νοσήματα) ταῦτα ἐκ μεταπτώσεως ὀξεία.

Qui ex femisse iudicantur morbi, per conuersionem fiunt acuti. GAL. *Comm.* II. in *Aphorism.* HIPPI.

e) Τὰ περισσώματα παραγεγόμενα, μεταχηματιζόμενα, ἢ μεταποιέμενα.

Superfluitates transuectae, in alios morbos conuersae, et transmutatae. HIPPI. *De Decenti Habitu.*

f) Νῆσοι ἐκ μεταπτώσεως ἐς χρόνον μῆκος ἐκτενομένα.

Morbi ex conuersione vnus in alterum. GAL. *Comm.* III. in HIPPI. *Prognost.*

quidem, quando morbi grauitate opprimitur, vis vitae pro salute corporis sui curam gerere definit, vt, si efficere nequeat, quod velit, efficiat id, quod possit, dum mortem, translatis ad extrema pessimis succis, quod ἀφισέναι priscis dicitur, euitat s). Verum si debilis illa omnino est, effugere sane putredinem nequit; valentior autem, pure effecto et abscessibus exanthematibusue criticis eductis, tamen adhuc eluctatur, vt conualescant, quos saluos esse posse desperabas antea h). Veluti autem praestantiora haud sunt, quae festinanter capiuntur consilia; ita etiam in conualescendi negotio fit, vt praecoces naturae conatus, multo magis illi, quos medicus acriori remedio prouocauit, voto haud respondeant i). Hanc enim rationem fuisse puto, quod anti-

Κρίσις ἐκ ἀγαθῆ, ἢ εἰς ὄλεθρον ἄγα, ἢ εἰς χρόνιον μῆκος.

CRISIS NON BONA aut ad interitum ducit, aut ad temporis longitudinem. GAL. *Comm. I. in Aphorism. HIPPOCR.*

g) Ὡμὰ δὲ καὶ ἀπειτα, καὶ εἰς κακὰς ἀποστάσεις τρεπόμενα, ἢ ἀκρωσίας, ἢ πόνους, ἢ χρόνους, ἢ θανάτους, ἢ αὐτῶν ὑποστροφάς.

Cruda et minus cocta, et in malos abscessus conuerfa, aut intemperies, aut lassitudines, aut morbos longos, aut mortes, aut morborum recursiones. HIPPOCR. *Epidem. II.*

h) Μεταβολὴ ποτὲ μὲν εἰς τὸ σηπεδονῶδες, ὅταν ὡς ἐν νεκρῷ σώματι μηδὲν εἰς τὴν πέψιν τῶν χυμῶν ἢ φύσις, ὑπ' ἀρρώστιας, ἐνεργῆ, ποτὲ δὲ, ἐκάνης ἰσχύσεως, εἰς πῦρον ἢ μεταβολὴ γίνεται.

Transmutatio aliquando quidem in putridum, quando, veluti in mortuo corpore, nihil ad coctionem humorum natura ob infirmitatem confert, aliquando autem, illa valente, in pus conuersio fit. GAL. *Comm. I. in HIPPOCR. Progn.*

i) Πρᾶσιον ἐκφυγεῖν κατὰ Ἱπποκράτους ἀπαντὰ τὰ πρὸ τῆς ἀκμῆς ἐπὶ κρίσιν ὁρμᾶντα.

Praecocius erumpere, vocat HIPPOCRATES omnia, quae ante statum morbi summum, ad crisis impetum faciunt.

antiqui medici, negotium illud, quod morbos depellit, κρίσιν, expeditionem scilicet, iuxta leges a Deo et natura datas acri iudicio et matura meditatione suscipiendam, appellauerint. Quare etiam, cum nulla ars plus magisque elimatam prouidentiam postulet medica, philosophi se ad eius normam, dum animorum culturam exercent, componere haud erubuerunt, cum etiam in persuadendo multum valeat iudicium^{k)}, nihilque in morum doctrina, vti nec in arte exercenda, opinio temeritate^{l)} sit pestilentius. Quamuis enim saepe longum

P 4

foret,

Χείρων γίνεται τῆς ἐν ἀκμῇ τοσῶτον, ὅσον πρόλαβεν ἡ κρίσις.

Peior fit illa, quae in summo morbi statu contigit, crisis tantum, quantum anteuertit. GAL. De Crisib.

Τὰ κρίνοντα ἐκ αὐτίκα ἐπιφανέσθω.

Ea, quae iudicant, ne statim appareant. HIPPOCR. Epid. II.

- k) Ὁ αὐτὸς περὶ τρόπος τέχνης ῥητορικῆς, ὅς περὶ καὶ ἰατρικῆς. ἐν ἀμφοτέροις δὲ διελέσθαι φύσιν, σώματος μὲν ἐν τῇ ἐτέρα, ψυχῆς δὲ ἐν τῇ ἐτέρῃ· ἀ μὲλλαι μὴ τριβῆ μόνον καὶ ἐμπειρίαν, ἀλλὰ τέχνη τῶ μὲν φάρμακα καὶ τροφὴν προσφέρων ὑγίαιαν καὶ ῥώμην ἐμπόησαν, τῇ δὲ, λόγος τε καὶ ἐπιτηδεύσεις νομίμας, παιδῶ, ἢν αὐ βέλη, καὶ ἀρετὴν παραδώσειν.

Eadem est ratio artis oratoriae, quae et medicae. In vtraque oportet dispicere circa naturam, corporis quidem in hac, animae autem in illa, si quidem futurum est, vt, non exercitio tantum et experientia, sed etiam arte, illi quidem pharmaca et alimenta offerens sanitatem et robur ingenerare, huic autem rationes et consilia opportuna, persuasione, quacunque velis, ac virtutem, tradere possis. PLATO IN PHAEDRO pag. 354.

- l) Καὶ μὲν δὴ καὶ ὡς ἀρρώστων κατακινήσαμεν καὶ τὰ σωτήρια καὶ παιώνια προσενέγκαμεν φάρμακα, πρῶτον δὲ γε τῶν ἄλλων τὸ τῆς οὐσίας ἰατρεύσωμεν πάθος.

Scilicet vti aegrotos vngimus, et salubria ac paeonia illis exhibemus medicamenta, ex omnibus etiam primariam, quae in opinione est, curemus aegritudinem. THEODORETUS ad Graecos infideles, Sermone I. De Fide.

foret, spontaneos naturae motus expectare, fatiusque sit morbi incrementum praeuertere, in quo negotio gerendo felix audacia frigida expectatione est praestantior, vti mascula seueritate iudices plus rempublicam iuuant, quam muliebri indulgentia^m); et quamuis virtuti vitali omnia largiri, otiosi medici res est, et consilii inopiamⁿ) prodit, tamen virium humani corporis, veluti illae in morbis sese gerunt, consideratio gnomon veluti aliquis est nauticus, cui intentus naturae minister scopulos latentes

- m) Ὡς τάχις αὖ δίδοναι δίκην παρὰ τὸν δικαστὴν, ὥσπερ παρὰ τὸν ἰατρὸν, σπεύδοντα, ὅπως μὴ ἐγχρονισθῆν τὸ νόσημα τῆς ἀδικίας ὑπελὸν τὴν ψυχὴν ποιήσῃ καὶ ἀνίατον.

Celerrime iusta soluenda sunt a iudice more medici festinantis, ne inueteratus iniquitatis morbus animam purulentia sub cicatricis velo abscondita vitiet infanabilemque efficiat PLATO in GORGIA, p. 294.

Καθόλου δ' ὥσπερ ἐν ἰατρικῇ τὸ χρήσιμον καὶ δίκαιόν ἐστι, καὶ γελοῖος ὁ φάσκων ἀδίκον εἶναι τῶν ἰσχυρίων πονέντων καίειν τὸν ἀντίχαρα· ἔτις ὁ περὶ τὰς κολάσεις ἄλλο τι δίκαιον ἢ τὸ θεραπεύειν τὴν κακίαν ἠγόμενος, καὶ ἀγανακτῶν, ἐάν τις δι' ἑτέρων ἐφ' ἑτέρας ἀναφέρῃ τὴν ἰατρούαν, ὥσπερ οἱ τὴν φλέβα διακρῖντες, ἵνα τὴν ὀφθαλμίαν καθίσωσιν, ἐδὲν ἔοικε περὶ αὐτῶν τῆς αἰσθησεως ἐφορᾶν.

In vniuersum autem, veluti in medicina, quod vtile, idem et aequum est; risu etenim dignus, iniquum esse dicens, si, quando coxa dolet, maior pedis digitus vritur; Similiter si quis circa punitiones aliud quodcunque iustius esse malitiae medicina putauerit, indignatusque fuerit, quod quis per alios ad alios translulerit hanc medelam, vti (faciunt) qui venam discindunt, vt inflammatio oculi subleuetur, nihil videbitur vltra sensus perspicere. PLUTARCH. De illis, qui a num. sero puniuntur.

- n) Οὕτω δ' ἂν μάλιστα βεβηλέσθαι παροξυνθείης, εἰ τὰς συμφορὰς τὰς ἐκ τῆς ἀβελτίας ἐπιβλέψῃς.

Eo magis ad consulendum excitaberis, si euentus, qui ex neglectu curae esse possunt, perspiciamus. ISOCHR. Orat. ad DEMONICVM, p. 18.

tes et salutis vitaeque humanae naufragium euitare magna sollicitudine studet, dum leges istas secum mature perpendit, secundum quas, non aliter, ac in republica *), caussae, quae, durante morbo, inuicem agunt, sapienter admodum disponuntur. Horum modestum regimen, ne quid ultra vires aegri fiat, postulat. Quare lentor inque agendo suspensus animus opprobrium in tanti momenti negotiis parere non poterit medentibus P), eoque minus,

P 5

quod,

ο) Ἀδικία τε καὶ δικαιοσύνη εἰδὲν διαφέροντα τῶν ὑγιαίνων τε καὶ νοσῶντων, ὡς ἐκάνα ἐν σώματι, ταῦτα ἐν ψυχῇ. Τὰ μὲν πρὸς ὑγιανὰ ὑγίαιεν ἐμποιοῦν, τὰ δὲ νοσῶντι νόσον. ἐκὼν καὶ τὸ μὲν δίκαια πράττειν, δικαιοσύνην ἐμποιοῦν, τὸ δ' ἀδικία, ἀδικίαν. Ἀνάγκη. Ἐστὶ δὲ τὸ μὲν ὑγίαιεν ποιεῖν, τὰ ἐν τῷ σώματι κατὰ φύσιν κατιστάσαι, κρατεῖν δὲ καὶ κρατεῖσθαι ὑπ' ἀλλήλων· τὸ δὲ νόσον, παρὰ φύσιν ἄρχαν τε καὶ ἄρχεσθαι ἄλλο ὑπ' ἄλλου. ἐκὼν ἂν τὸ δικαιοσύνην ἐμποιοῦν, τὰ ἐν τῇ ψυχῇ κατὰ φύσιν κατιστάσαι, κρατεῖν δὲ καὶ κρατεῖσθαι ὑπ' ἀλλήλων· τὸ δὲ ἀδικίαν, παρὰ φύσιν ἄρχαν τε καὶ ἄρχεσθαι ἄλλο ὑπ' ἄλλου. Ἀρετὴ μὲν ἄρα, ὡς εἴποιεν, ὑγιάει τε τις ἂν εἴη, καὶ κάλλος, καὶ εὐεξία ψυχῆς· κακία δὲ, νόσος τε καὶ αἰσχος, καὶ ἀδύναμις.

Iniustitia et iustitia nihil differunt a sanitate et morbo. Vt haec corpori, sic illa insunt animae. Salubria enim sanitatem ingenerant, insalubria morbum. Similiter legibus conuenienter agere iustitiam facit, iniuste, iniustitiam. Necessium id. Est autem, sanitatem praestare, res corporis naturae conuenienter constitutere, imperare, et subiici inuicem; morbum autem, praeter naturam imperare ac subiici aliud alii. Similiter iustitiam facere, est, ea, quae animae insunt, naturae conuenienter ordinare, imperare et subiici inuicem; iniustitiam autem, praeter naturam imperare, ac subiici aliud alii. Virtus adeoque, vti consentaneum est, sanitas quaedam erit, et pulchritudo, et bonus animae habitus: Malitia autem, morbus et deformitas, et infirmitas. PLATO De Republica IV. p. 455.

p) Ὅτι γὰρ ἰατροὶ μὲν, ἰδιώτην ὄντα, συμβαλεῖν λογισμὸν, ὡς πρότερον ἐν ἔτεμεν, ἀλλ' ὕστερον, εἰδὲν χρεῖς ἔλαπεν, ἀλλὰ σήμερον, ἔργον ἐστὶν περὶ θεῶν δὲ θνητῶν εὐχάδιον ἢ βέβαιον εἶπαι ἄλλο, πλὴν ὅτι τὸν κοινὸν εἰδὼς ἄριστα τῆς περὶ τὴν κακίαν ἰατρίας,

quod, quae vsu comprobata sunt in quamplurimis, in vno aliquando exemplo propter hominum idiosyncrasias 9) fallere possint; at semel perit vita, nec, quod male cessit experimentum, nouis iteratisque tentaminibus in rectum deduci potest. Quapropter, vt in omni, ita etiam in hoc, quod ad vitae securitatem in iudicandis morbis attinet, argumento ingenium

ιατροίαις, ὡς Φάρμακον ἐκάστη προσφέρει τὴν κόλασιν, ἕτε μετέθετο μέτρον κοινὸν ἕτε χρόνον ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν ἐπὶ πάντων ἔχουσαν.

Non enim cum medico ignorantem aliquem super rationibus contendere, quod prius non fecerit, sed posthaec, non heri lauerit, sed hodie, decet. De Deo autem an fatius quidquam constantiusque est dici, quam, quod tempus noscens optime illius, quae ad malitiam attinet, medicinae, tanquam medicamentum vnicuique adfert punitiones, nec grauitatis mensuram eandem, nec tempus vnum ac idem in omnibus habentes. PLUTARCH. *ibidem*.

9) Ὅυδείς ποτέ ἀνθρώπων εἰδὲν νομοθετεῖν, τύχαι τε καὶ ξυμφοραὶ παντοίαι πίπτουσι παντοίως, νομοθετεῖσι τὰ πάντα ἡμῖν· πολυλά τε καὶ νόσοι ἀναγκάζουσι καινοτομεῖν.

Nemo hominum quidquam stabilita lege sancit: Fortunae et euentus varii, accidentes vario modo, omnia nobis lege firmant; vti saepe etiam et morbi res innovare cogunt. PLATO *De Legib.* l. cit.

Νόμος ἐκ ἂν ποτε δύναιτο τό τε ἄριστον καὶ τὸ δικαιοτάτον ἀκριβῶς ἅμα πᾶσι περιλαβὼν τὸ βέλτιστον ἐπιτάττειν. αἱ γὰρ ἀνομοιότητες τῶν ἀνθρώπων, καὶ τῶν πράξεων, καὶ τὸ μηδέποτε μηδὲν, ὡς εἰπῆν ἔπος, ἡσυχίαν ἄγουσι τῶν ἀνθρωπίνων, εἰδὲν εἴωσι ἀπλῆν ἐν εἰδενὶ περὶ ἀπάντων καὶ ἐπὶ πάντα τὸν χρόνον ἀποφαίνεσθαι τέχνην εἰς ἣντιν.

Nulla sane lex, quae, quod praestantissimum, quodque iustissimum, exquisite simul omnibus fistat, optimo modo praecipere poterit. Dissimilitudines enim hominum et actionum et illud, quod nunquam quidquam, nec in sermone quidem dicendo, constanter agat in rebus humanis, non permittunt simplex quidpiam in vlla re, circa omnia et omni tempore comparere, in arte qualibet. PLATO *in Politico*, p. 185.

nium atque ratio experientiam ¹⁾ temperare debet quam curiosissime. Illa autem, quam caussarum omnium, quae uiuentibus insunt, nexum esse diximus, natura, dum perennitatem et constantiam uirium, qualem secundum aetatis rationes expectare licet, corpori procurat, durante debili morborum statu, vitae superstitis robur versus caussas affligentes ea destinatione dirigit, inque illo conatu facientorum aliquam ueluti summam constituit, quo morbidum a sano separetur ²⁾. Tametsi enim quaedam aegritudines, ueluti superius expositum fuit, sola resolutione, quae in restituta ad actionem quamuis aptitudine consistit, perficiantur; tametsi etiam haud pauci inter morbos existunt, quibus, dum a uacuitate uasorum et humorum defectu ³⁾ proueniunt, quod proiici extra corporis limites possit debeatue, nihil inest, ut propterea aliquis conualescendi modus in supplemento eius, quod deest, uince, nil autem quidquam in uacuatione consistat, et quamuis ex morbis, quibus manu medemur, haud pauci sine crisi solui posse uideantur: tamen nec in his, nec in minimis morbis, nulla notabili crisi delendis, nec etiam in uita sana, tempus ullum esse potest, in quo uis vitae de profligandis peregrinis, nocituris uel nocentibus, haud cogitet. Est adeoque

1) Τίτι χρη κρινεσθαι τὰ μέλλοντα καλῶς κριθήσεσθαι ἄρ' ἐκ ἐμπερίᾳ τε καὶ φρονήσει καὶ λόγῳ.

Qua ratione oportet iudicari ea, quae recte iudicio discernenda sunt, nonne experientia, ingenio et ratione?
PLATO *De Republ.* IX. p. 509.

2) Ἡ κρίσις γίνεσθαι τῆς φύσεως διακρινέσεσθαι ἀπὸ τῶν χρησῶν τὰ μοχθηρὰ καὶ παρασκευάζεσθαι πρὸς τὴν ἔκκρισιν.

CRISIS fit, natura fecernente ab optimis ea, quae laboriosa, et praeparante ad eiectionem. GAL. *Comm.* II. in *Aph.* HIPPOCR.

3) Παρὰ λόγον κενεαγγικὸν ἀδυναμίᾳ.

Qui citra rationem uacuitate uasorum fiunt infirmitates. HIPPOCR. *Prorrh.* I.

que summus aliquis et generalis motuum criticorum conceptus in separatione rei, cum qua sanitas stare nequit, inque eius secretione u) positus, ad quem omnes conualescendi rationes, tanquam ad aliquod dicendorum caput, reuertuntur. Quare culpanda et suspecta omnino est in morbis euphoria, quae nullis purgamentis de corpore eiectionis, praecocius, quam morbi indoles secum adfert, consequitur x). Quae cum ita sint, ut secessum materiae rebellis ab inquietina et mansueta in morborum curationibus fieri oporteat, quot modis ista proiectionis causae morbificae contingere soleat, dispiciendum omnino est. Oportet illam penitus corpore excedere, si salutis fiducia esse debet. Vti autem illud saepe in consiliis arduis et celerrimae expeditionis negotiis arripimus, quod propius est, auxilium, nec id semper opportunum censetur, quod velis, sed quod possis; ita etiam in morborum euentibus fit, ut, quod purgari nequit, ad alias partes transferatur, et dubia salus certa morte potior y) aestimetur. Perfecta autem crisis quaeuis in

u) Διάκρισις, secretio materiae peccantis, eiusque ἐκκρισις, euacuatio, passim apud Graecos et distincte legitur.

x) "Όταν ἐισβάλλει νόσημα σφοδρὸν, εἴτ' ἐξαίφνης ῥασιωνήσῃ, μηδὲ δι' ἰδρωτὸς ἢ ἐμέτων ἢ διαχωρημάτων ἢ αἰμορραγίας κενωθέντος τῆς σώματος, ἀλλὰ μηδὲ πέψεως φανέντων σημείων, ἀπίστον ἡγήσεται εἶναι τὴν τοιαύτην ῥασιωνήν.

Quando inuadit morbus vehemens, si subito quis conualescat, nec per sudores, nec per alui deiectiones, aut sanguis fluxus purgato corpore, nec coctionis apparentibus signis, INFIDA aestimatur esse eiusmodi conualescentia. GAL. Comment. II. in Aphor. HIPPOCR.

y) Κένωσις ἐπινοῦται διττῇ, ἢ μετισταμένε πρὸς ἕτερα χωρία τῆς περιεχομένης κατὰ τὸ φλεγμαῖνον ἢ ἐξωθεν τῆς σώματος ἐκκρονομένης.

VACUATIO intelligitur duplex, aut translato ad alias regiones eo, quod ad inflammationem tendit, aut extra

in fluxione, quae morbo accommodata magis est, ponitur, dum mox de solidis ramenta, vitalitate priuata, mox corrupti perditissimique humores ^z) profligantur. Remouendum tamen illud est sedulo, quod cum natura fluxionis salutaris stare nequit, violentum scilicet omne illud et tumultuarium, quod nullo naturae consilio ob solidorum labem et integritatem laesam ^a) contingit. Sed id demum est purgare, humores abundantes atque noxios secure, et, si fieri possit, molliter ^b) depellere.

extra corpus depulso. GAL. *Method. Medendi*, XIII. 6. p. 300. T. X.

z) Ὅσα δὲ ἐκκρίνεται, τὰ δὲ ὡς μόρια τῶν πεπονθῶτων, τὰ δὲ ὡς περιττώματα.

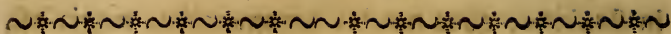
Quaecunque fecernuntur, quaedam vti particulae affectorum locorum, quaedam vti superfluitates. GAL. *Ars Medica*.

a) Ἦτοι δὲ διὰ βλάβην τινὰ γίνεταί δυνάμει, ἢ ἐρεθισμὸν ἀκαρῶν ἢ πλημμελῆ κίνησιν ἐπεγείροντα τὴν δύναμιν, ἢ δι' ἀνασώμασιν, ἢ διὰ ῥῆξιν ἢ διάβρωσιν ὀργάνων τινῶν, ἔθεν χεῖρον, ἀπὸ ἐκκρίσεως ταύτης ἀρξέσθαι.

Si autem propter labem aliquam fit virtutis, aut intempestiuum stimulum, quo ad vberiores motus vis excitatur, aut per aperturam, aut per ruptionem, aut erosionem alicuius visceris, nihil peius illo, qui a tali vacuatione incipit, morbo. GAL. *De Causs. Sympt.* III. 5. p. 93. T. VII.

b) Ἡ ἐκκρίσις ἀὰ τῶν περιττωμάτων γίνεταί.

Euacuatio semper secundum abundantes humores fit. THEOPHR. *De Sudorib.* I.

ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΙΑΣ ΤΗΡΑΡΙΑΕ

SPECIMEN X.

DE MOTIBVS CRITICIS

IN GENERE.

Coquit quidem natura, et heterogeneum conuertit in homogeneum; euacuat quidem, sine coctione, quod sola copia peccat, verum in plerisque exemplis praeuia coctione, purgatione hinc subsequente, sanat morbos, quibus, sanari posse, sua indole conceditur. Licet enim haud pauci sint ex aegritudinibus, quibus manu medemur, soli artificis industriae parentes; tamen nunquam in hoc negotio artifex vnus est, sed viribus vitae ad perficiendam sanitatis procurandae operam vehementer indiget. Quandoquidem autem rarissimi, nec, nisi mitissimi ex omnibus morbis, mutando conficiuntur; quandoquidem et in his, quibus sola coctio sufficit, plerumque vacuatio quaedam intercurrit: proinde opus esse arbitror, vt prius, quam illos, quibus conualescimus, impetus *motusue criticos* excutiam, vias, quibus ea fluunt, quae mutari nequeunt, indicem, et ipsarum euacuationum criticarum differentiam, indolem modosque agendi declarem. Tria sunt, quae ad ἀπόκρισιν caussarumque morbificarum expulsionem adesse vult GALENVS, debitam, quae organis excernentibus respondeat, materiae consistentiam, organorum omnium robur motumque, et horum singulorum ad diuersos humores

mores a) aptitudinem. Haud enim par est, nec ex vitae sanae vel imbecillae legibus fluit, omnibus, sine selectu ac discrimine, locis, purgari quoduis posse, sed partim locorum affectorum, in quibus morbi sedes figitur, propinquitas et cum variis colatoriis cognatio, partim morbi, et quae illum faciunt, caussarum indoles efficiunt, vt, quod vacuandum est, versus hanc potius, quam aliam corporis cloacam b) destinetur. Quid conuenientius et propter situm nexumque mutuam educendae caussae inflammatoriae, quae intra thoracem substitit, accommodatius *aspera arteria*? Quid propius ad viscera imi ven-

a) Ἐπειδὴν δὲ τι δακνώδες ἐν αὐτῷ (τῷ ζῳῷ) συστῆ, καὶ μάλιστα ὅταν ἔχη κίνησιν ἰχυρὰν, ἀνιᾶται γε καὶ ἀπακρίναν αὐτὸ σπένδα, καὶ ἂν ἐν ἐγχωρεῖ μάλιστα τόπον, — συναγωμένων δηλονότι καὶ σφιγγομένων εἰς ἑαυτὰ τῶν μορίων.

Quando id, quod in animali mordax est, constiterit, et maxime si adfuerit illi motus validus, resoluitur illud, et ad separandum semet ipsum instigat versus illum, qui maxime idoneus, locum, vna agentibus hunc in finem et in semet ipsas coactis partibus. GAL. De Causs. Sympt. II. 5. pag. 76. T. VII.

b) Πέψις ἰδίᾳ ἐκείσῳ, τῆς μὲν κάτω γαστρὸς τὰ κατὰ φύσιν διαχωρήματα, τῆ φλεβώδους δ' ἂν γένεσι τὰ ἕρα, τῶν δ' ἀναπνευστικῶν ὀργάνων τὰ πτύσματα, κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον τὰ ἕρα νεφρῶν, καὶ ἐρητήρων, καὶ κύσεως, καὶ καυλῆ.

Coctio quaeque idoneo organo, illius, quae in imo ventre perficitur, excrementa, secundum naturam; quae ad vasculosum genus, vrinae; quae ad respirationis organa, sputa. Eodem modo vrinae respondent renibus, vreteribus, vesicae, mentulae. GAL. De Crisib. I. 7. p. 387. T. VIII.

Συμφέροντα δὲ ἐστὶ χωρία κενώσεις, ἔντερα τε καὶ γαστήρ καὶ κύσις καὶ μήτρα καὶ ζύμπαν τὸ δέρμα καὶ πρὸς τέτοις αἰ δ' ὑπερῶαί τε καὶ ὄνες.

Conuenientia euacuationibus loca, intestina et ventriculus, et vesica, et vterus, et tota cutis, et super haec, palatum et nares. GALEN. Comm. I. in Aph. HIPPOCR.

ventris, vt illorum res nocentes expelli possint, *intestinis*, ad renum morbos, *urinariis viis*, ad capitis affectus, *quae ex palato, naribus, saepe et auribus destillant* c)? Quantumuis autem iuxta morborum discrimen colatorii etiam selectus, siue naturae, siue artificii, instituendus est, vt huic vel illi hoc aliudque organon purgationis causa censendum sit accommodatius, icteri alui deiectionibus, hydropes urinae fluore, arthritides transpiratione modestisque sudatiunculis feliciter cedant; tamen, certi atque definiti in isto naturae negotio nihil ita est, vt vni eidemque euacuationi vnus idemque morbus adduci possit aut debeat, sed sexus, aetas d), propria vnicuique homini indoles, vitae genus, constitutio epidemica, regio, qua viuatur, et si quid aliud est, quod in variis variat, semper aliquid noui secum adferunt. Satius tamen semper est et maiorem salutis fiduciam facit, si tales viae apertae in morbo fuerint, quae

- c) Τῆ περιπνευμονίᾳ, τὸ διὰ τῆς τραχείας ἀρτηρίας ἀναφέρεται τὰ περιττώματα τῶν φλεγμαινόντων μορίων διὰ τὴν θέρσιν αὐτῶν γίνεται καὶ διάπλασιν, ἐκροὴν γὰρ ἔχει ταύτην μόνην: Γαστρὶ μᾶλλον δ' ἐπιπολάζει τε καὶ ἀνεμῆται, τὰ κατ' αὐτὸν μοχθηρὰ, τὰ δ' ἐκ ἐντέρων, διαχωρεῖται, καθάπερ γε τὰ μὲν ἐκ νεφρῶν καὶ κύσεως ἐρεῖται: Τὸν δ' ἐξ ἐγκεφάλου διὰ ῥινῶν μὲν μάλιστα, ποτὲ δὲ καὶ διὰ ἐρανίτικῆ καὶ ὑπερώας καὶ ὠτων ἐκκενῆται.

PERIPNEUMONIAE, vt per asperam arteriam educantur superfluitates inflammatarum partium, propter situm earum et nexum, accidit; Hanc enim effluxionem habent solam: Ad ventriculum magis redundant et vomuntur, quae illi insunt, nocentia; Quae autem intra intestina, fecesflu abeunt, veluti ea, quae ex renibus et vesica minguntur; Quae autem ex cerebro, per nares maxime; aliquando etiam columella, et palato, et auribus euacuantur. GAL. *De Loc. Affect.* II. 3. p. 404. T. VII.

- d) Πολυθρόνητον illud apud HIPPOCR. passim: Πρὸς ἄραν καὶ χώραν καὶ ἡλικίαν ἐτοιμάζαν τὰ ποιητέα, ad tempus, et regionem, et aetatem facienda attemperare.

quae causae eius educendae sufficiunt, quamuis illae in vna aegritudine possint esse variae. Si febrium decursum contemplamur, vix vnquam vnum colatorium sufficit, nec consueta illa, quae vrinam aut sudorem mouent, sola semper sunt in hoc negotio. Mox vomitus cum spontaneis adest alui deiectionibus, mox menses salubriter erumpunt feminae e). Fit etiam haud raro, vt, pro hominis indole, veluti ille, cum sanus esset, excretionibus haud conuetis vsus est, insolitis, sanguinis forte per anum, fluxionibus, tum febres, tum alii morbi, leuentur quam efficacissime; id quod ominosum neutiquam est, dummodo bonae criseos signa adsint, tempestiua apparitio, sufficientia, facilitas, et euphoria f). Negandum tamen haud est, esse ex euacuationum numero haud paucas, quae violentiam solidis illatam supponunt, quas, licet morbum aliquantulum solentur, pro fide dignis et legitimis habere neminem

e) Ἐνηθησάτοις πυρετοῖς, ἔρα ἀποχωρόντα, διαχωρήματα κοιλίης, αἵματος ἐν ῥινῶν ῥύσιν, ἔρησις ποδῶν, ἔμετος, γυναικί ἐπιμηνίων ὁδοί.

Optimi moris febrium est, vrinis turbidis, alui deiectionibus, sanguinis ex naribus fluxu, vrinae fluxu copioso, vomitu, et quod ad mulierem, mensem via, iudicari. HIPPOCR. *De Iudicat.* §. 3. p. 439. T. I.

f) Τὰ δὲ ὀξέα κρίνεται, αἵματος ἐν ῥινῶν ῥύεντος ἐν κρίσιμῳ καὶ ἰδρωῶτος πολλῆς γενομένης καὶ ἔρε πυώδους καὶ ὑαλώδους γενομένης ὑπόσασιν χρησὴν ἔχοντος καὶ ἀδρόε γενομένης καὶ ἀποσήματος ἀξιολόγου καὶ κοιλίης μυζώδους καὶ αἱματώδους καὶ ἐξαπίνης καταρράγεισης καὶ ἐμέτων ἐ μοχθηρῶν κατὰ κρίσιν.

Morbi acuti iudicantur, sanguine ex naribus fluente, die iudicatorio, et sudore multo facto, et vrina purulenta ac vitrea facta, bonumque sedimentum habente, et opaca reddita, et abscessu sufficienter magno, et aluo pituitosa ac sanguinea, ex improviso fluxili, et vomitu non laborioso, criseos tempore. HIPPOCR. *Coac. Praenot.* §. 1. p. 534. T. I.

nem decet. Has toto genere a natura abludere il-
 lique inimicas esse GALENVS 8) docet, ratio vult,
 experientia confirmat. Nemo etiam eorum, qui
 vires hominis in morbo aestimare norunt, est, quin
 assensum Scholae Galenicæ praebeat, quando illa
 sudores in morbis acutis haud multum optabiles esse
 pronuntiat, eosque naturae, quandoquidem transpi-
 rare vel madere fatius securiusque sit, parum con-
 sentaneos, haud raro exitiales esse iudicet b). Post
 istas, quibus solida destructa esse discimus, quibus
 etiam fluida in compactius conuertuntur, et vires
 hauriuntur, *euacuationes*, quas *symptomaticas* ma-
 gis, quam criticas esse, effectus sinister docet, nulla
 vnquam est, quibuscunque, remotioribus etiam a
 parte affecta locis, eueniat, quae, si illi optimae
 purgationis signa paullo post enarranda insunt, salu-
 bris esse haud possit. Saepe insolitis viis humores
 noxii fluunt; illacrumant salubriter oculi, id quod
 ceteroquin morbosum est; a vulnere, siue sponta-
 neo, veluti si varices rumpuntur, siue per artem
 factò, ab ulcere quouis alioque impuro inquinamen-
 to, quod super cutem efflorescit vel arte prolectum
 in illa fuit, veluti HIPPOCRATES i) acute vidit,

tan-

g) Ἐπεὶ δ' ἂν ἀπὸ τ' αὐτομάτης τις αἰμορραγίῃ ἢ ἐμέσας ἢ ἀνα-
 βίξας ἢ χρεμψάμενος ἢ κάτω διαχωρήσας ἢ ἐρήσας αἷμα τύχη:
 Ταῦτα μὲν ἔν ὅλῳ τῷ γένει παρὰ φύσιν ἐσὶ.

Si quis sponte sanguinem fundat, aut vomens, aut
 tussiens, aut screans, aut deiiciens, aut sanguinem
 mingens fuerit. Haec quidem toto genere praeter na-
 turam sunt. GAL. *De Causf. Symptom.* III. 5. pag. 93.
 T. VII.

h) Ἀμφισβητήσαι τις καὶ περὶ τῶν ἰδρώτων ὡς ἐδ' αὐτῶν ὄντων
 κατὰ φύσιν.

Ambiguus esse aliquis posset circa sudores, ac si
 nec illi secundum naturam essent. GAL. *Ib.* II.

i) Διέξοδοι: ἔξοαι, κατ' ὑσέρας, πτύλαι, κατὰ ρῖνας, ὄμματα,
 ἰδρῶς, ἐκ φυμάτων, ἐκ τραυμάτων, ἐξανθημάτων, ἐκόστα αὐ-
 τόματα, ἐκόστα τέχνησι.

tanquam secundariis et subsidiariis naturae viis, salutem multi accipiunt; saepe capitis dolores sputis, abscessibus, furunculis, varis, tinea, scabie, aliisque cute educendis, saepe alui fluxu^k), sopiuntur. Tanta tamque admirabilis est naturae vis et in deducendis ad commoda colatoria peccaminosis rebus insita diuinitus prouidentia, ut saepe, neglectis viis ordinatis, quandoquidem impedimenta adsunt, materia morbi ad organa minus solemnia legibus circuli deuehatur. Ita euenire solet in pulmonum et laterum affectibus, ut, licet propius ad asperae arteriae fines accedere sanguis et pus queant, veluti in capite de *transuectis ex loco ad locum morbi caussis* plenius exponendum erit; tamen vtraque materies haud raro vel renibus mingatur, vel aluo deiiciatur^l), licet satis opportunus ille sanitatem procurandi modus haud sit, et plerumque male cedat^m).

Q 2

Sa-

Exitus: urinae, per vteros, salivae, per nares, oculos, fudor, per vlcera, ex vulneribus, exanthematibus, quae spontanea, quae arte. HIPPOCR. *De Humor.* 4. p. 515. T. VII.

k) Κεφαλαλγίην λύει πύον διὰ ρινῶν ἢ πτύελα παχέα καὶ ἄνοσμα, λύει δὲ καὶ ἐλκῶν ἐκθυσίς καὶ κοιλιῆς ῥύσις.

Cephalalgiam soluit pus per nares, aut sputum crassum et inodorum; Soluit et vlcera eruptio, et alui fluxio. HIPPOCR. *Coac. Praenot.* §. 2. p. 536.

l) Ἀποσήματος ποτὲ ἐν πνεύμονι γενομένου, δυνατόν τὸ πύον διὰ νεφρῶν ἐκκαθαρθῆναι, καὶ δώρακος, διὰ τε τῶν ἐντέρων καὶ τῆς ἕδρας.

Abscessu aliquando intra pulmonem nato, possibile est, pus tam per renes expurgari, quam pectore reici, perque intestina et secessum. GAL. *De Locis Affect.* loc. cit.

m) Ἐπὶ πλευρίτιδος ἢ ἐπὶ περιπνευμονίης ἐχομένῳ διάρροια ἐπιγενομένη κακόν.

Pleuritide aut peripneumonia detento fluxus alui, superueniens, malum. HIPPOCR. *Aphor. Sect. VI.* 16. p. 99. T. I.

Sapienter etiam in conualescendi negotio ita apud naturam constitutum est, vt excretionum quaedam sit vicissitudo, et, quod aluo vel vrinis deiici haud potuit, quod vomitu, dum intra primas vias adhuc erat, haud cessit, quod haemorrhagiis absolutum haud fuit, quae omnia, maturius contingentia, vim morborum acutorum efficaciter frangere poterant, tandem, febre magis aucta, sudoribus educatur ⁿ). Satius tamen optabiliusque semper est, eiusmodi excretionibus morbos iudicari, quae eorum indoli plus magisque respondent, partem affectam prope tangunt, et materiem ipsam mali locis solemnibus ac consuetis deriuant. Id quod agendum quando in se natura suscipit, vt vel, quod iusto plus est, minuat, vel, quod morbidum, a sano segreget, et vtraque hac ratione purget corpora; opus est, vt in opere suo propter imbecillitatem ne deficiat, sed, quod semel agere instituit, strenue, et pro fatietatis modulo, indefinenter continuet perficiatque. Omne enim, quod in excretionibus paucum est ac intermittens, cum non sufficiat, salutem assequi nequit, veluti HIPPOCRATES ^o) vbique docet, ratio

n) Ἡ ἀναλόγως ἐπιχεθῆ ἢ γαστήρ ἢ ἕσραι, τῆς ἐκκρίσεως ἐγγύς ἕσης, ἐλπίζειν χρὴ ῥίγος, εἰ δ' ἀμφοτέρων ἐπίχεσις γέγονεν, ἔκπερσαι σημεῖα ἐμέτα ἢ αἰμορραγίας, ἰδρῶς ἐξ ἀνάγκης ἔσαι πολὺς.

Si conuenienter contineatur aluus aut vrina, prope existente crisi, sperandus est febrilis horror; Si vtriusque continentia adest, nec adsunt signa vomitus aut fluxus sanguinis, sudor ex necessitate erit multus. AETIVS *Tetrabibl. I. Tract. V. v.*

o) Τὸ μικρὰ ἐπιφαινέσθαι, ὅσον σάξιος, καὶ ἕσρον, καὶ ἔμετον, καὶ διαχωρήματα, κακὸν μὲν πάντως, κάκιστον δὲ, ἐγγύς ἀλλήλων ἰόντα.

Illud, quod quid paucum compareat, instar guttarum, quantum et ad vrinas et ad vomitum, et ad deiectiones, malum omnino; Pessimum autem, si exiguus interuallis haec repetantur. HIPPOCR. *Coac. Praenoz.*

ratio suadet, vsus confirmat. Relinquantur enim, si haec ita fiunt vel in toto homine, vel in eius partibus mortis vel noui morbi caussae, quandoquidem, veluti febres, icterus, hydrops et inumeri alii morbi in moribus habent, ob vacuationes minus absolutas, pristina infirmitas malo reuertitur augurio *p*). Vt autem intelligas, euacuationes criticas decentes esse, tum ad ea, quae purgantur, vtrum ea sint, quae oportet, tum ad effectus, qui abinde consequuntur, respiciendum esse, ex HIPPOCRATE GALENVS *q*) docet, inque euphoria aegrotorum, nisi mendax illa est, et stupor magis, quam quies, sed apparente et stabili, post fluxiones conuenientes, criseos legitimae signum collocat, et si contraria his fiant, malè sperare iubet. Verum enim vero, non leuis ille labor est, nec parui constat, illud efficere, quo sanitas, expulsis de corpore rebus noxiis, restitutis salutaribus, homini cum actionum constantia reddatur atque obfirmetur. Adsunt enim,

Q 3

quo

p) Λείψανα τῶν μοχθηρῶν χυμῶν, ἐγκυαταλιπόμενα μετὰ κρίσιν, ὑποστροφώδεα.

Reliquiae morbosorum humorum, superstites post crisin, excitantur de nouo, morbusque reuertitur.

GAL. *Comm.* II. *in Aphor.* HIPP.

Στάσεις αἰεὶ ἐλάχισαι κακαί.

Stillae minimae, malae. HIPP. *Coacae Praenot.*

Μικρὰ ἀποσάξεν ἔχει τι δύσκολον.

Minima stillare, aliquid difficultatis habet. HIPP.

Coac. Praenot.

q) Ἐν τῆσι παραχίης τῆς κοιλίης καὶ τοῖσιν ἐμέτοισιν, ἢν μὲν οἷα δὲ καθαίρεσθαι καθαίρωνται, ζυμφέρα τε καὶ ἐυφύως φέρονται, ἔτω δὲ καὶ ἡ κενευγείη, ἢν μὲν οἷα δὲ γίνεσθαι, γίγηται, ζυμφέρα τε καὶ ἐυφύως φέρονται, ἢν δὲ μὴ, τὲναντίον.

In perturbationibus alui, et vomitibus, si, quae oportet purgari, purgantur, conducit, et aegri facile ferunt; Similiter in vasorum euacuationibus, si talis, qualis fieri debet, fiat, conducit, et aegri facile ferunt; Sin minus, contrarium. GAL. *Comment.* I. *in Aphor.*

HIPP.

quo leuior grauiorque morbus fuerit, faciliores difficilioresque superatu resistentiae, quarum expugnandarum studio delata vitae vis, ingenitas sibi facultates, minore vel maiore motuum, quos criticos vocamus, contentione exercet. Aliquando ea est naturae voluntas, vt debita ad vitam sanam fluiditas restituatur, viae minimae aperiantur, viscida concidantur, quod est resoluere ^r), hinc tamen eicere, cum sola resolutio ad morbos curandos nullo exemplo sufficiat; Eo autem maior intensiorque est colluctatio, si sanguis iuxta arteriarum apices ita subsistat, vt in serum solui, et ad venas reduci haud possit ^s), quae febrium malignarum et inflammatarum in gangraenam procliuium est indoles. Incuneari intra viarum angustias humores ^t) motu indigent, qui propulsioni in venas par sit, efficacissimo; omnium enim humorum difficillimus est viscidus ille, qui propter dispositionem inflammatoriam ἀπὸ τῆ φλέγην, *phlegma* dicitur, vtpote qui tenacius firmitusque minimis inhaeret, quam fluidum, quodcunque illud sit, aliud ^u). Quapropter, qui
inde

r) Ἐυρον ἔσται, τῶν μὲν πόρων ἀπάντων ἀνατομωθέντων, τῶν δὲ ὑγρῶν τμηθέντων καὶ λεπτυνθέντων, ἕπερ τὶ παχὺ καὶ γλιχρὸν ὑγρὸν ἢ κατὰ τὸ σῶμα.

Fluidum erit, si meatus omnes reclusi fuerint, humida concidantur et attenuentur, vbicunque crassum quid et glutinosum humidum existat in corpore. GAL. *Comm. II. in Aphor. HIPPI.*

s) Τὰ δυσπόλυτα καὶ δυσανάγωγα τῶν κατὰ τὰς ἀρτηρίας ὑγρῶν.

Indissolubilia et irreducibilia eorum, quae iuxta arterias sunt, fluidorum. GAL. *De Causis. Sympt. I.*

t) Σφηνῶσαι κατὰ τινὰς τῶν στενοχώρων ὁδῶν.

Incuneari iuxta quasdam angustiorum viarum. GAL. *Comm. II. in Prognost. HIPPI.*

u) Ἰχυρῶς γλιχρὸν ἐμπλάττεται δυσπόλύτως τοῖς μορίοις.

Firmiter viscidum infigitur, difficulter resoluendum, partibus. GAL. *Comm. II. in Prognost. HIPPI.*

inde proueniunt morbi, veluti exemplo viscerum pulmonibus inhaerentis clarum est, quod maximo conatu tussique ferocissima difficulter elicitur *), conatus, quibus conualescendum est homini, infunt valentiores, symptomata critica grauiora eueniunt, euentus in ancipiti ponitur. Quodsi autem solutu difficilior sit viscerum intra viscus scirrhus oppressum tenacitas †), propterea, quod extremi vasorum apices non tam angustiores facti, quam prorsus excaecati ‡) sunt, languescunt naturae motus, quandoquidem inanis labor est nihilque illo proficitur. Fiunt ergo *febres lentae, marasmodeae*, et morbus cum homine, ambiguum interea statum seruante, senescit. Alia autem et a priore haud parum discrepans est naturae ad motus criticos destinatio, si non tam propter humores immotos atque tenaces, sed propterea, quod plus fluidi §) vasis insit, quam quod capi ab illis et circumduci possit, et propter plethoram, siue sanguinis, siue feri, siue totius hominis, siue quorundam eius viscerum, actiones variae laeduntur. Tunc enim, ne quid eorum, quae propter plethoram fieri possunt ac solent, eueniat,

Q 4

eua-

x) Ἐνίχεται (τὸ γλιχρόν) προσκωλλόμενον ταῖς σήραγγι τῆ πνεύμονος.

Inhaeret glutinosum, adglutinatum fistulis pulmonum. GAL. L. cit.

y) Γλιχρὸς καὶ παχὺς χυμὸς δυσλίτως ἐμπλαττόμενος τοῖς σκιρῶμένοις μορίοις.

Viscidus et crassus humor, insolubiliter infixus scirrhus affectis partibus. GAL. *Therap. ad GLAVCON. II.* 6. p. 378. T. X.

z) Τὰ σώματα τῶν πόρων ἐσγνῆται μόνον, ἀλλὰ καὶ παντελῶς τυφλῆται πολλάκις.

Oscula meatuum non angustantur tantum, sed penitus excaecantur saepe. GAL. *De Causs. Morb. II. c. 7. p.* 26. T. VII.

a) Περίττωμα πάμπολυ, σέγνωσις σφόδρα.

Superfluitates multae, angustia magna. GAL. *Ib.*

euacuationes, quae humori respondent, per motus singulares, ad hunc finem prospicientes, instituuntur et eo vsque continuantur, donec mensurae inter solida atque fluida aequalitas restituta sit. Ille autem, qui viribus vitae datus est, impetus efficere semper haud potest, vt necessariae humorum versus locos debitos destinationes, sufficientesque eorum fluxiones celebrentur quam expeditissime; nam excernendorum copia et organorum ineptitudo, quo minus fieri possit, quod factu opus est, vehementer saepe impediunt: Fit ergo secundarium quoddam opus, quod excretionibus vtcunque aequiualeat, vt, qui secedere prorsus nequeunt humores, per totum diffundantur hominem, et ad alias eius partes transferantur ^{b)}). Incerta omnino, vaga atque lubrica est humoris eiusmodi morborum, qui per debitum sibi organon expurgari haud potuit, destinatio. Mox huc, mox illuc transferuntur rheumata; ex pede dolente caussa mali venis absorpta, cordi reddita, pulsu arteriarum applicatur, vti casus quidem fert, mox nobiliori visceri, mox alii, quod ad vitam minus confert ^{c)}), malo sane aegrotorum fato, si virus illud animale ad nobiliores partes, postquam

b) Ἡ στενοχωρία βλέπτει τὴν διάκρισιν, τὸ δὲ πλεῖθος τῆς περιτάματος, ὅταν ἀμετρον ᾖ, πᾶν ἐκκαθαρίζεται μὴ δυνάμενον, ἅμα τῷ αἵματι πανταχόσε φέρεται τῷ σώματι.

Angustia corrumpit secretionem, et multitudo abundantium humorum, si vltra capacitatem vasorum sit, cum omnis expurgari haud possit, simul cum sanguine, vndiquaque per corpus circumfertur. GAL. De Symptom. Causs. II. 2. p. 65. T. VII.

c) Μοχθηροὶ χυμοὶ ἄλλοτ' εἰς ἄλλο μέρος, ἐνίοτ' εἰς κύριον μεταστέλλονται, ἐνίοτε δὲ εἰς ἄκυρον.

Laboriosi humores, in aliam aliamque partem, aliquando in principem transeunt, aliquando ad ignobiliorem. GAL. Comm. I. in HIPPOCR. Prorrh.

quam purgari haud potuit, delatum est ^d). Admirabilis fane est migrantis eiusmodi materiae, qualiscunque sit, indoles, vt, veluti in arthritide vaga contingit, fulmineo quodam impetu vis morbi ex parte ad partem conuertatur, et aegritudinem ^e) illa, quae prius fuit, peiorem inducat. Cum enim ad perfectam morbi expeditionem, quae in salutem cedat, requiratur, vt vna vel plures ex illis, quae materiam malorum purgare solent, fluxionibus locum inueniat, fieri fane aliter nequit, quam quo, si via regia procedere natura nequit, diuerticulum quaerat alicubi, seruandi corporis studio, hinc ad partes corporis varias secedant inquinamenta, inque solidum quid, difficulter postea mouendum, concrescant ^f). Neutiquam autem fortuitus ille est casus, vt perinde sit, quorsumcunque malus humor vergat, nec etiam soli naturae voluntati, quamuis facultas ista principio vitali deneganda prorsus haud est, ille euentus tribuitur, sed mechanicae, cur il-

Q 5

lud

d) Ἡ μετάρροσις ἄλλοτε κατ' ἄλλο μέρος γινομένη.

Transfluxio ex parte ad partem facta. *Ibid.*

e) Ἄι εἰς τὰ κύρια μέρη μετάρροια διαφείρασι τὸ ἐπιεικές.

Ad nobiliores partes factae transfluxiones, corrumpunt id, quod fieri par est. *Ibid.*

f) Τῶν ζῶων ἡ φύσις ἐστὶν ὅτε τὰς ἐν τοῖς κυρίοις μέρεσι μοχθηρὰς χυμὸς ἐκκενῶσα, τινὰς μὲν δι' ἕρων ἢ ἐμέτων ἢ τῆς κάτω γαστρὸς ἐκκρίνει, τινὰς δὲ ἐξωθεῖ μὲν ἐπὶ τὸ δέρμα· κενῶσαι δ' ἐδυναμένη διὰ τὸ πάχος, ἀποτίθεται ταύτη, φύματα δὲ ἐν τῷ σώματι ἔτιω γίνονται.

Animalium natura quandoque nobiliorum partium prauos succos euacuans, quosdam quidem per vrinas, vel vomitum, vel imum ventrem proiicit, quosdam autem ad cutem propellit. Euacuare autem haud valens, propter tenacitatem, deponit alicubi, et infarctus in corpore sic fiunt. GAL. *Comm.* II. *in Aphorism.*

HIPP.

lud ita fiat, rationes subsunt. Quodsi enim, veluti GALENVS 8) haud ignorauit, quocumque vel regiminis, vel therapiae peccato, vel insufficiente ad motus robore vitali, vel excernendorum copia, crisis legitima, euacuatione debita, haud contingit, transfluunt retenta et in partes magis imbecillas *) deferuntur. Quapropter vel ad glandulas, vel ad extrema, vtpote quibus textura laxior per indolem suam data est, conuertitur humoris residuum b).

Maiores

g) Τινὸς συμβάντος ἀμαρτήματος ἐκ ἑτ' αὐταρκῆς μόνῃ τὰ φυσικὰ τῶν ὀργάνων ἀποκαθαίρειν τὸ πλῆθος τῆ περιττώματος, καὶ τῆ κατασκήπτει ρεύματα τοῖς ἀδινεσέροις μορίοις, στεγνωθέντων τῶν ἐκκαθαίροντων αὐτὰ πόρων.

Accidente quodam peccato, non sola sufficiunt naturalia organa ad expurgandam superfluitatum copiam, et propterea incidunt rheumata debilioribus partibus, in angustiam coactis, qui illa purgant, meatibus. GAL. *De Causis Morbor.* c. 7. p. 26. T. VII.

*) Contra hanc veterum de iudicatione morborum doctrinam nuper quaedam motae sunt dubitationes, sed leues illae, et profectae a iudice, qui, dum audacter negat sine vlla comprobatione, videtur non satis habitasse cum natura. Hinc multis respondere contra non lubet. G.

b) Ἐὰν μὲν δὴ τις ἀφροῦς ἀπὸ ἀλλήλων τῆς νόσου, πάντως μὲν τῆ κένωσις ἀξιόλογος ἀπήνηται, δι' ἐμέτων, ἢ γαστρῶς, ἢ ἰδρώτων, ἢ ἄρων, ἢ αἰμορραγίας ἐκ ῥινῶν, ἢ αἰμορροῖδων ἐξ ἔδρας, ἢ καταμηνίων φορῶς ἐπὶ γυναικῶν· ἀλλὰ καὶ παρωτίδων ἀπὸ ἀλλήλων ἐκ ὀλίγου ἐν καιρῷ τῷ δέοντι, καὶ εἰς γόνατα, καὶ εἰς πόδας, καὶ εἰς ἄλλο τι καὶ ἄλλο τῶν ἀκέρων μορίων ἀπόσκημμα.

Si quis sincere reuersus est ex morbo, omnino quidem huic vacuatio fide digna occurrebat, per vomitus, aut aluum, aut sudores, aut vrinas, haemorrhagias narium, aut sanguinis ex ano fluxus, aut mensium deiectiones in feminis. Enimvero etiam ille ad parotides, conuertebat haud paucos, si in legitimo tempore, et ille, qui in genu, et pedes, et in aliam aliamque ex ignobilibus partem iuit, decubitus. GAL. *De Crisib.* III. 7. p. 437. sequ. T. VIII.

Maior tamen semper est morbi metastasin passii difficultas; nam vel imperfecta illa crisis est, vel omnino perniciofa ⁱ). Neutiquam autem ad culposam materiae morbificae versus partes proiectionem referendi sunt illi decubitus, quos morborum indoles secum adfert, siue in aliqua parte firmentur, vti arthritides fixae id volunt, siue in toto homine circumeant, vti arthritides vagae et rheumata in moribus habent ^k). Saepe etiam vagae quaedam et instabiles euacuaciones, per metastasin in locum legitimarum surrogatae, tamen morbum solunt, quales sunt sudorum deiectionumque alui vicissitudines, retrograda iterumque reuerfa exanthemata ^l). Quicquid autem illud est negotii, quod vitae seruandae causa

- i) Ἡ παρώτιδες ἢ τὰ ἄλλα ἀποσκήμματα, σύμφωνα καὶ κρίσιμα καὶ ἐ κρίσιμα γίνονται κατὰ διττὸν τρόπον, ἢ τῷ μὴδ' ὅλως ποιῆται κρίσιν, ἢ τῷ καθὼς ἐργάζεσθαι.

Aut parotides, aut alii decubitus, et iudicare valent, et minus valent, duplici ratione, dum vel perfecte crisin haud faciunt, vel male efficiunt. GAL. Ib. I. 14. p. 398.

- k) Σκεπτόν εἴτε σύμπαν ἤδη τὸ περιττὸν ἢ φύσις ἐναποτίθεται τοῖς πεπονθίσιν μέρεσι, εἴτ' ἐστίν, ὅτι καθ' ὅλον τῶ ζῶα τὸ σῶμα μοχθηρῶν χυμῶν περισσία.

Dispicendum, vtrum totam iam superfluitatem natura deposuerit intra partes affectas, an potius in toto animalis corpore sit superuacaneum istud. GAL. Comment. II. in Aphor. HIPPOCR.

- l) Ἐνίοτε δ' ἐκ αἰς τὸ δέρμα τὴν ὀρμὴν, ἀλλ' εἰς τὰς ἐσω τῶμας ποιησαμένη, (ἢ περισσία) δι' ἐμέτων τε ἅμα καὶ διὰ κάτω γαστρὸς ἐκκενῆται, πολλάκις δὲ ἄνω τε καὶ ἔξω κατὰ τὴν αὐτὴν ἡμέραν ἠνέχθη.

Aliquando non versus cutem, sed ad internas partes impetum faciens abundantia, per vomitum simul et imum ventrem euacuatur; Saepe etiam et ad intrā, et ad extra, eodem die, delata est. GAL. De Causs. Symptr. III. 1. p. 84. seq. T. VII.

caussa suscipitur, non potest non aliquo et tali impetu, qualem morbi et causarum obluquantium vis postulat, expediri. Quapropter illo tempore morborum, quo robur vitale magna contentione morbidum a sano separare intendit, maiores, quam quae paullo ante erant, afflictiones aegrotus perferentificit, quod *παροξύνεσθαι*, *exacerbari*, *ταράττεσθαι*, *perturbari*, dicitur. Ipse ille tumultus, quo vires hominis efferuntur, dum penes virtutem vitalem decretum est, extrema quaevis pro vita lucranda pati atque agere, *ταραχή*, *perturbatio critica* ^{m)}, appellari siveit, quandoquidem tranquillitas aegroti eo tempore, quo crisis consecutura est, plus magisque laeditur ⁿ⁾. Magna etiam illius intra hominem factae commotionis est necessitas. Placide enim solui humorum lentores, acredines, infarctus et solidorum vitia quaevis nequeunt ^{o)}, sed conflictus

m) Καὶ μὲν δὴ προηγᾶται, καὶ συνεδρέσει ἔσμιμκρά ταραχή κατὰ τὸ σῶμα τῆ κάμνοντος, παραποίεσι τε καὶ δυσπνεῦσι, καὶ ἁσώδεσι εἰσι.

Et quidem praecedit ac concurrat non levis perturbatio in corpore aegroti; delirant enim, et anhelose respirant, et inquiete se iactitant. GAL. *De Crisib.* III. 2. p. 438. T. VIII. *)

*) Cf. Si placet *De Dieb. Decret.* I. I. p. 451.

n) Προηγμένην ἀπασῶν τῶν ὀξυρόπων ἀλλοιώσεων ταραχὴν ὀνομάζειν ἐθέλοι τις.

Praecedentem omnes subitaneas mutationes perturbationem appellare quis posset. GAL. *Ib.* I. I. p. 377.

Δυσφορία προηγᾶται κρίσεως ἀπάσης.

Maior mali sensus praecedat crisin omnem. GAL. *ad GLAVCON. Therapeut.* I.

o) Χρή, εἰ μέλλοι βεβαίως πάυεσθαι, μέγα τι καὶ ἰχυρὸν νόσημα προηγᾶσθαι τῆς λύσεως.

Oportet, si perfecta quies futura est, magnum et validum morbum praecedere solutionem. GAL. *De Dieb. Crit.* I. I. p. 451.

Etus aliquis esto, quo compulsa caussa morbi cedat crisisque consequatur *p*). Id quod, licet in omnibus morbis ita euenire solet, vt maior mali sensus crisin praecedat; in febrium tamen exacerbationibus longe id fit manifestius, dum, quod paroxysmum antecedit, quodque ipsam exacerbationem conficit, tempus luctuosius omnino est illo, quod consequitur *q*). Postquam enim, quantum ad intermittentes, frigus febrile magno et tremebundo musculorum motu, quem suspiriosa respiratio comitatur, caussam, quae maiorem morbum, si manet, factura est, vehementer excussit minimis viscerum locis, tandem, post aestus coctionis gratia excitatos, sudor cum euphoria consequitur *r*). Est adeoque in horrore febrili singularis quaedam vis atque efficacia, tum alios humores, tum sanguinem ipsum versus colatoria debita compellendi,

p) Σφοδρὰ καὶ ἀγωνιστικὴ κρίσις.

Vehemens et luctuosa crisis. GAL. *De Cris.* III. l. c.

q) Μειδέσης παρῶναι τῆς κρίσεως, προηγᾶται ἔ σμικρὰ ταραχὴ κατὰ τὸ τῷ κείμεντος σώμα, καὶ μάλιστα κατὰ τὴν τῷ προκριτικῷ παροξυσμῷ νύκτα.

Crisi apparitura, praecedit non parua perturbatio in aegroti corpore, maxime in ea nocte, quae instantem crisin praecedit. AETIVS *Tetrabibl.* I. Tr. V.

Ὅμοιοις ἢ κρίσις γίνεται, τετέοισιν ἢ νύξ δύσφορος ἢ πρὸ τῷ παροξυσμῷ, ἐπιῶσα εὐφορωτέρη ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ.

Quibus crisis fit, his nox est difficilis, quae ante paroxysmum; quae sequitur, faciliior vt plurimum. HIPPOCR. *Aph.* Sect. II. 13. p. 73. T. I.

r) Τῆς κινήσεως καὶ φορᾶς αὐτῆς τῆς φύσεως ἅμα τε σύμπτωμα καὶ σημεῖον ἐστὶ τὸ ῥίγος, καὶ δὴ καὶ ἰδρᾶσι τέντεῦθεν οἱ ἔτω ῥιγώσαντες.

Motus atque impetus naturae simul et symptoma et signum est frigus; nam et sudant abinde ita frigentes. GAL. *De Causs. Sympt.* l. c.

di, vt propterea et signum fit saepe salutare horror superueniens: Indicat enim, pus generari intra abscessus, excretiones imminere cruentas ^{s)}, et alia quam plurima, quod exponere nunc longum foret, salutis caussa perfici. Solent ergo penes febres istas algidas eo copiosiores esse sudores, aestusque eo est remissior, quo tremebundum magis fuerit frigus, vt hinc intelligere possis, sudores frigoris modulum sequi, et salutarem motus huius critici effectum esse. Nec enim ante, quam vbi aestus sese remiserit, sudores apparent ^{t)}, veluti in magnis musculorum motibus parcior est sudor illo, qui quiescentibus a cursu aut alio graui labore superuenit ^{u)}. Neque vero et vrinae durante paroxysmo febrili turbantur, sed absoluto demum eodem,

s) Ῥίγη, μείζονα τὴν κίνησιν ἐργαζόμενα ὅλα τῷ σώματι καὶ τῷ κατ' ἐαυτὸ πλεονάζοντος αἵματος, ἐπεγείρει τὴν φύσιν εἰς ἀπόκρισιν τῷ περιττῷ.

Frigora, maiorem motum facientia totius corporis et abundantis in illo sanguinis, excitant naturam ad separationem superflui. GAL. *Comm. III. in III. Provrh.* HIP P.

Περὶ τὰς γενέσεις τῷ πυρὸς οἱ πόνοι καὶ οἱ πυρετοὶ μᾶλλον, ἢ γενομένως.

Circa generationes puris, dolores et febres magis, quam vbi illud factum est. GAL. *De Tot. Morb. Temp. c. 1. p. 293. T. VII.*

Ἐπὶ κάυσσιν ἐχομένῳ ἐπιγενομένῳ ῥίγος λύσις.

Ab ardente febre correpto, superueniente horrore, solutio. GAL. *De Crif. II. 6. p. 415. T. VIII.*

t) Οὐδ' οἱ πονήντες, ἀλλ' ὅταν πάσωνται, μᾶλλον ἰδρῶσιν.

Non in summo morbi statu, sed vbi quiesuerunt aegri, magis sudant. THEOPHR. *De Sudor.*

u) Διαλείποντες τῷ τρέχειν ἢ παλαίαν μᾶλλον ἰδρῶσιν.

Qui desistunt a cursu aut palaestra, magis sudant. THEOPHR. *Ib.*

dem, sedimentum ponunt, nec alui deiectiones, nec vlla alia ex spontaneis euacuationibus in omni morborum decursu procedunt, nisi magnus aliquis conflictus intra hominem, in quacumque demumensione tristi consistens, praecedat *). Quae omnia prouidentiae y) virtutis vitalis et ingenitis homini facultatibus z)), bonitate viscerum suffultis a), debentur. Si tamen, siue in febribus, penes quas perturbationes criticae et frequentiores et vehementiores esse solent, siue in morbis longis, ad proximam, quae corpus ad crisin instigat, causam respicias, pro triplici ista, qua morbi conuertuntur, ratione, vt resoluatur, vt coquatur simulque euacuetur, vtque transferatur ad partes mate-

x) Ἐπαδὴν ἢ φύσιν ἐπάγεται πρὸς ἔκκρισιν, ἀξιόλογος ἐν τῷ σώματι γίνεται ταραχή.

Si natura excitatur ad euacuationem, notatu digna in corpore fit perturbatio. GAL. *Comm. III. in HIPPOCR. De Diaeta Acut.*

y) Ἰδρῶς, ἢ γαστρὸς διαχώρησις, ἢ ἔρα, τοῖς ἀρρώστοῦσι γίνεται μὴ ὅτι βεβλαμμένης ἐνεργείας τινὸς, ἀλλὰ καὶ μετὰ βλάβης καὶ προνοίας τῆς ζωῆς.

Sudor aut aluina excretio, aut vrina, infirmis fit, non ob facultatem aliquam laesam, sed secundum robur et prouidentiam animalis. GAL. *De Causf. Morb. c. 3. p. 20. T. VII.*

z) Ἡ κίνησις ἅπαντα συμφύτα δυνάμειος ἐστίν, ἣν ὀνομάζουσι ἔθος ἡμῶν ἐκκριτικὴν τε καὶ ἀποκριτικὴν.

Motus omnis connatae virtutis res est, quam nominare consuetudo nobis excretoriam et secretoriam. GAL. *De Causf. Symp.*

a) Ἐυπνοῖαν χρὴ νομίζειν κάρτα μεγάλην δυνάμειν ἔχειν εἰς σωτηρίην, ἐν ἅπασιν τοῖσι ὀξείσι νοσήμασιν ὅσοι ζῶν πυρετοῖσιν ἐστί.

Liberam respirationem oportet existimare, magnam vim habere in morbis acutis, quotquot cum febribus sunt. HIPPOCR. *Prognost.*

materia, vario etiam modo impetus internos hosce excitari videbis. Vt enim aliquid disiiciatur, vel ab acredine remittat, ac organis excretoriis adaptetur, aestu ^{b)}, qui a cordis et arteriarum motu pendet, opus est; Vt etiam caussa morbifica ex loco in locum migret, inque partibus ad vitam minus necessariis subsistat, vi cordis haud exclusa; ipsius materiae summa mobilitas accusanda erit, qua fit, vt illa leuibus quibusuis offensionibus, veluti penes exanthemata videmus, disiici et sanguini de nouo admisceri, hinc vehementes motus concitare possit ^{c)}. Quantum autem ad motus istos criticos, qui euacuationes procurant, attinet, oportet illos adesse; Molliter enim humores ad conueniens, quo purgari possunt, organon motu cordis et impetu spirituum haud feruntur, sed fluxiones quasuis, extra corpus factas, aliasque, praecedat tristis intra aegrotum sensio et tumultus aliquis, qui impulsui caus-

b) Καῦμα καὶ φλογμὸς ἕχατος κατέχει μέχρι τινὸς, μέχρις ἂν τὰ ρεύματα πεφθῆ καὶ γένηται παχύτερα.

Aestus et ardor extremus est ad certum terminum aliquem, donec scilicet, quae fluere debent, coquantur et crassiora fiant. HIPPOCR. *De Vet. Medicina.*

Παχύνεσθαι δὲ χρὴ τὸ διαχώρημα πρὸς τὴν κρίσιν ἰσῆς τῆς νόσου.

Incrassari oportet excrementum quoduis, ad crisin procedente morbo. HIPPOCR. *Prognost.*

c) Ὅτι οἱ χυμοὶ ἐν κινήσει σφοδροτέρῃ καὶ μεταρρύσει ἐκ μορίων εἰς μόρια ἐνοχλεῖσι τὸν ἄνθρωπον κινῶντες καὶ γαργαλίζοντες καὶ ἡσυχάζειν ἐκ ἐπιτρέποντες, ἀλλ' αὐτοὶ τε κινέμενοι καὶ μεταρρέοντες, ἐνοχλεῖν τῇ τασάυτῃ φορᾷ τὸν κάμνοντα.

Succi in motu vehemientiore et transfluxione ex partibus ad partes, perturbant hominem mouentes et irritantes et quiescere haud finentes, sed ipsi commoti et transfluentes, turbant hoc suo impetu aegrotantem. GALEN. *Comm. I. in Aph.* HIPPOCR.

cauffarum agentium soli non debetur d). Est enim in humoribus ipsis quaedam acredo, quae secundum leges machinae vitalis, sensu stimuli, corpus ad notabiles motus excitat, et perturbationum criticarum causa esse potest, prout antiqui haud ignorauerunt e).

d) Τὰ λυπᾶντα τῷ βιαίῳ σασμῶ ἢ καὶ κλόνῳ ὠθόμενα φέρεται πάντη πρὸς τὰς εἰκόντας τόπας, τὰ μὲν εἰς τὴν ἄνω, τὰ δὲ εἰς τὴν κάτω γαστέρα, τὰ δ' ἐπὶ τὸ δέρμα πρὸς τὰ κτῆς.

Res affligentes valido motu et tumultu propulsa feruntur passim ad conuenientes locos, quaedam ad superiorem, quaedam ad imum ventrem, quaedam ad cutem extrorsum. GAL. *De Cauff. Symp.*

e) Ὅταν πικρότης τις ἀποχυθῆ, ἣν δὴ χολὴν ξανθὴν καλέομεν, οἷαι ἄσαι καὶ καῦμα, καὶ ἀδυναμία κατέχουσιν; Ἀπαιδασσόμενοι δὲ τρεῖς ἐνίοτε καὶ καθαιρόμενοι ἢ αὐτόματοι, ἢ ἀπὸ φαρμάκου, ἣν ἐν καιρῷ τι αὐτέων γένηται, φανερῶς καὶ τῶν πόνων, καὶ τῆς θερμῆς ἀπαιδάσσονται. ὅσον δ' αὖ χρόνον ταῦτα μετέωρα ἢ καὶ ἀπεπτα, καὶ ἀκηρτα, μηχανὴ ἐδεμία, ἔτε τῶν πόνων πάυσασθαι, ἔτε τῶν πυρετῶν.

Si ista amaritudo effunditur, quam bilem flauam appellamus, quales inquietudines, aestus, debilitates, hominem tenent? Hoc autem humore priuati, aliquando purgati vel sponte, vel pharmaco tempestiuo, manifeste doloribus et aestu leuantur. Quamdiu autem illi turgescunt, vel crudi sunt, nec mixti, nulla ratio adest, qua fiat, vt vel dolores, vel febres quiescant. HIPPOCR. *De Vet. Med.* §. 34. p. 33. T. I.

ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΙΑΣ ΤΗΡΑΡΙΑΕ

SPECIMEN XI.

DE SYMPTOMATIBVS
SIGNISQVE CRITICIS.

Cauffae morbificae vi compulsae de corpore excedunt; propterea omni morbo solemnis est critica quaedam exacerbatio. Attamen ille principii agentis in res, humoribus atque solidis inhaerentes, impetus pro resistentia earum ita variat, vt mox luctuosissimi quidam circa crises morbi sint, mox pro leuitate et obsequio materiae tam molliter procedant alii, vt motus criticos illis inesse vix sentias. Quare etiam haud pauci sine notabili euacuatione conuertuntur, veluti est intra quasdam diarias febres aliosque morbos, a vi vitae, dum iuxta principia adhuc sunt, iugulatos. Hos *lysi*, non *crisi* mutari GALENVS ^{a)} vult, lyseosque indolem in eo consistere asserit, vt illam motus aliquis vehemens intra hominem haud praecedat, dum crises praeuia conspicua quadam commotione celebrari oport-

a) Ὡσπερ δὲ ταῖς κρίσεσιν ἐξ ἀνάγκης ἦτοι κένωσις ἀξιόλογος, ἢ πάντως ἀπόσκημμα μετὰ τινὸς ὀξείας γίνεται ταραχῆς, ὅπως ταῖς λύσεσιν ἔτε σάλος εἶδὲς, ἔτε κένωσις, ἔτε ἀπόσκημμα συμπίπτει.

Veluti autem in CRISISBVS ex necessitate aut vacuatio fide digna, aut omnino eiectione quaedam ad extrema, post vehementem aliquam perturbationem, ita LYSIBVS nulla nec perturbatione, nec euacuatio, nec eruptio ad extrema contingit. GAL. *De Crisib.* III. 7. p. 438. T. VIII.

oporteat. Verum HIPPOCRATES ^{b)} omnes, qui sine motuum internorum perceptione abeunt, morbos insidiosos esse pronunciat, qui aliquando sint redituri, et maiorem noxam secum allaturi. Veluti ergo in vita communi ex vno malo nascuntur plura, et nulla calamitas sola est; ita morbi, dum per suas aetates decurrunt, siue in sanitatem, siue in mortem, siue in nouam aegritudinem exeant, caussae fiunt nouarum afflictionum, quae ideo, quod accidunt, συμπτώματα, quod superueniunt, ἐπιγενηματα appellatur. Licet enim antiquis *symptomata* saepe dicatur tristis sensio quaeuis, quae sano homini superuenit, sitque vocis huius eadem, quae morbi est, acceptio ^{c)}; Attamen ex antiquiore HIPPOCRATIS schola si rem repetas, symptomatum indoles est, primario morbo accedere, siue iuxta eius principium illa appareant, siue superueniant ferius. Horum quaedam morbis semper adsunt, et vix quidquam ab illis differunt, quaedam, vti ex essentia morbi haud sunt, separatim ab illis considerari possunt; Superueniunt enim, tanquam effectus motuum criticorum, et illo tempore apparent, quando vis vitae aliquid, superandae caussae morbificae gratia, molitur. Quare etiam symptomatum criticorum titulo insigniri solent, quae, si proficua sunt, et causam commouent, *salutaria*; Si ultra vires hominem affligunt, si a causa rebelli eiusdemque contra vim vitae nisu nascuntur, si separationem morbidi a sano impediunt, a vi vitae debili, ab introductis peregrinis, ab euacuationum legitimarum

R 2

impe-

b) Νόσος ἀταραξίην μῆκος σημαίνει.

Morbi DECVRSVS sine perturbatione, eius prolixitatem indicat. HIPPOCR. Praecept.

c) Πάν, ὅτιπερ ἂν παρὰ φύσιν συμβαίνει τῷ ζῳῷ, σύμπτωμά ἐστι.

Omne, quidquid praeter naturam accidit animali, SYMPTOMA est. GAL. De Sympt. Differ. c. 1. p. 32. T. VII.

impedimentis, et omni illo, quod a legibus conualescendi abludit, oriuntur, *insalubria* d) appellari fueuerunt. Horum apparitio cum illo tempore coincidit, intra quod motus critici a natura instituuntur. Qua propter etiam, quia temporis intra morbos momentum, caussarum, vti mobiles vel firmitus infixae partibus sunt, indolem, vitae superstitis robur, et varium morbi euentum significant, *Signa critica*, vario respectu, nominari possunt ac solent e). HIPPOCRATES signa, quae morbum hoc alio modo solui indicant, siue ab excretis eorumque conditionibus, siue tantum ab actionibus laesis, siue ab habitu corporis desumantur, mixto significatu etiam pro symptomatis accipit, vt adeoque a natura rei alienum haud sit, de symptomatis signisque criticis simul exponere f). Neutiquam autem ita cum illis

d) Συμπτώματά τε καὶ σημεῖα, τὰ μὲν ἐστὶ παθογνωμονικά, τὰ δὲ συνεδρεύοντα, τὰ δὲ κρίσιμα, τὰ δὲ πέψεως, ἕνια δὲ ἀπιψίας, καὶ τὰ μὲν σωτηρίας, ἄλλα δὲ ὀλέθρου δηλωτικά. τὰ μὲν ἔν παθογνωμονικά συνεισβάλλει τῷ νοσήματι, τὰ δὲ συνεδρεύοντα, ποτὲ μὲν συνεισβάλλει, ποτὲ δ' ἐπιγίνεται, ἔ γὰρ ἀχώριστα ἐστὶ τῷ νοσήματος, ἔδὲ τὴν ἔσταν αὐτῶν συνίστησιν.

Symptomata et signa, alia quidem a morbo sunt inseparabilia, alia eidem superueniunt, quaedam morbo soluendo sunt idonea, quaedam, dum materia morbi coquitur, fiunt, quaedam propter coctionis defectum adsunt, quaedam salutem, quaedam interitum significant. Ea, quae a MORBO sunt inseparabilia, simul cum morbo accedunt, SUPERVENIENTIA autem aliquando simul sunt, aliquando superueniunt; non enim sunt inseparabilia, nec essentiam eorum constituunt. GAL. *Comm. I. in Aphorism.* HIPPOCRATES.

e) Τὰ κρίσιμα σημεῖα συμπτώματά ἐστι τῷ γένει, δηλῶντα τὰς ἐσημένιας ἐκκρίσεις, ἢ ἀποστάσεις.

Quae crisin futuram indicant signa, symptomata, quoad genus, sunt, et futuras euacuationes vel materiae ad partem aliquam secessus notant. GALEN. *Comm. III. in Prognost.* HIPPOCRATES.

f) Σημεῖα λυτήρια eadem, quae κρίσιμα, de quibus GALENVS L. *De Dieb. Decret.* pluribus agit.

illis comparatum est, vt casu vel errore, aut mala semper fortuna adducantur, sed, si legitima sunt et ordinata, si debito tempore accedunt, magnam sane vim ad excutiendas morborum causas possident, siquidem ab eo, quo apparent et perturbationem criticam faciunt, tempore, morbi salubriter conuertuntur. Significant adeoque simulque iuuant, humores et solida coquunt, inque statum naturae similem conuertunt, vel, si nequeant, expellunt. Vt autem proficua sint symptomata, possintque haberi pro beneficis, optimis moribus debent esse praedita, actiones vitales ne laedant; Magnum enim in conualescendi negotio robur habent pulmonum ³) cordisque ^h) expeditae functiones, possuntque aegroti in illo turbido morborum statu, qui *ταραχή* dicitur, quascumque demum afflictiones securius experiri, potest medicus inter omnes istas symptomatum turbas animum non despondere, si cordis robur, hinc vitae vis, haud defecerint ⁱ). Oportet

R 3

etiam,

g) 'Οι περιεσόμενοι ύπνοοί τε καί άνάδουοί άσι, καί κοιμώνται τας νύκτας, τά δε άλλα σημεϊα έχουσιν ασφαλέςατα.

Euasuri ex morbo libere respirant, et dolore carent, et dormiunt nocte, et omnia signa habent benigniora.

HIPP. Prognost. §. 21. p. 465. T. I.

Ύπνοια έν πάσιν μεγάλην έχει ροπήν ές σωτηρίαν.

Respiratio libera in omnibus magnum pondus ad conualescendum habet. HIPP. Coac. Praenot.

h) Η ύπνοια καί ή ένσφυζία δηλοϊ την καρδίαν έξρωΰδαί.

Respiratio bona et pulsus bonus, significant, cor recte valere. AETIVS Tetrabibl. I. Tract. 6. c. 4.

i) Όισι μέλαι κρίσις γενέδαί, τούτοις ή νύξ δύσφορος πρό τῃ παροξυσμῃ καί άγρυπνία καί παραφροσύνη καί κώματα καί δύσπνοια καί σιτιτόδιοι καί δυσαιθησία, καί άλγήματα κεφαλῆς καί τραχήλε καί σομάχε καί ποδών άλλων μορίων, ώτων ήχοι καί μαρμαρυγαί πρό τών οφθαλμών φαίνονται καί δάκρυον άκέσιον ρεϊ, καί ξρον ίχεται, καί χεϊλος σείεται, καί άλλο τι μέρος τρομώδες γίνεται, καί λήθη καί άγνοια τών παρόντων.

etiam, vt debito accedant tempore, illo scilicet, quod *criticum* dicitur, nec tam dierum numero, prout alibi exponendum erit, quam lenta placida-que materiae morborum a fanis separatione, hinc expulsiōe quae motus cordis maiores necessario secum adfert, definitur ^h). Hinc *boni symptomatis* est,

των. Ἰατροὶ γε μὲν ἐστὶ γενναίως μὴ ταράσσεισθαι, ἀλλ' ἐκ τῶν παρόντων προγιγνώσκουσιν, ὅτι κρίσις μέλαι εἴσεται.

Quibus crisis imminet, his nox turbida ante paroxysmam, et vigiliae, et desipientiae, et somnolentia, et difficiles respirationes, et vertigines, et stupores, et dolores capitis, et colli, et ventriculi, et multarum aliarum partium; aurium fonitus, et fulgores prae oculis apparent, et lacrymae inuoluntariae fluunt, et vrina fistitur, et labrum contremiscit, aut alia quaedam pars tremebunda fit, et obliuio, et cognitio nulla adstantium: sed genuini medici est, haud terreri, sed ex praesentibus praenoscerē, quod crisis immineat. AETIVS *Tetrabibl. I. Tract. 5. κε.*

κ) Τοῖς ἐλαχίστω χρόνῳ μέλαισιν ἀπόλλυσθαι μέγιστα σημεῖα ἀπ' ἀρχῆς γίνονται. Δυσπνόητοι γὰρ εἰσίν, καὶ ἔ κοιμούνται τὰς νύκτας, καὶ τὰ σημεῖα προφαίνουσι ἐπικίνδυνα.

Illis, qui intra minimum tempus interituri sunt, maxima ab initio symptomata significatoria insunt. Anhelosi enim sunt, non dormiunt nocte, et signa edunt periculosa. HIPPOCR. *De Iudicat. §. 8. p. 444. Γ. I.*

Τὰ κρίσιμα, ἕτε ἐν ταῖς ἀναβάσει, ἕτε ἐν ταῖς ἀρχαῖς, ἀλλ' ἐν ταῖς ἀκμαῖς ἐπιφαίνουσι χροί.

Quae significant symptomata, neque in morborum incremento, nec in principiis, sed in summo morborum statu apparere debent. GAL. *De Crisib. I. 8. p. 387. T VIII.*

Τὰ κρίσιμα συμπτώματα τῇ μὲν ἀκριβοῦς πρώτῃ τῶν νοσημάτων ἀρχῇ συνασβάλλειν ἔ πέφυκε, ταῖς δ' ἄλλαις δύο πέφυκε, ταῖς ἀναβάσει καὶ ἀκμαῖς τῶν νοσημάτων.

SYMPTOMATA CRITICA primae accurate morborum inuasiōni coincidere non solent, sed reliquis duobus morbi temporibus solent, et incrementis, et statibus GAL. *Comm. I. in Aphorism. HIPPOCR.*

Τὰ μοχθηρὰ συμπτώματα μάζονα δύναμιν ἔχου ἐν κρίσιμοις ἡμέραις.

est, post euacuationes, quas designabat et procurabat, desinere, hominique inducias pacisci ^l). Saepe enim in morbis, sua natura innocuis, veluti febribus intermittentibus ^m), adeo dira superueniunt symptomata, vt extrema imminere putes, quae tamen post debitas fluxiones subito remittunt. Vt autem bono animo esse possint medentes, nec symptomatum grauitate offendantur, habent sane, ex quibus vim vitae sufficientem et superando morbo parem intelligere possint, signa, ex habitu corporis desumpta, quae, similiter critica appellari apud

R 4

HIPPO-

LABORIOSA SYMPTOMATA maiorem vim habent in iudicatoriis diebus. HIPPO. *De Diaeta Acut.*

1) Τὸ τῆς πέψεως σημεῖον αἰμορρογίας τε καὶ ἰδρωῶτες, καὶ παρωτίδες, καὶ τ' ἄλλα ἀποσκήμματα.

COCTIONIS SIGNA sunt haemorrhagiae, et sudores, et parotides, et eiusmodi alia excrementa. GAL. *De Crisib.* l. 14. p. 398.

Κρίσιμα τῆς πέψεως γνωρίσματα, iudicatoria coctionis indicia, GALEN. l. c. multis demonstrauit.

Ἐπειδὴν εἰς λύσιν τῆ νοσήματος ἢ γενομένη ταρμαχὴ τελευτήσῃ, κεκρίσθαι λεκτέον.

Si in solutionem morbi perturbatio facta definit, dicitur iudicatus morbus esse. GAL. *De Dieb. Crit.* l. 9. p. 464.

II) Ἰγος σφοδρὸν, καὶ καῦμα πολὺ καὶ δίψος ἀφόρητον ἔπιταί, καὶ βοῶσι, καὶ ἀναπηδῶσιν, ὡσπερ ἔμπληκτοι, ἀπαιτ' ἐξ αἰφνης ἰδρῶς ἐξέβρωσε πολὺς, ἢ τις ἔμετος ἐκ ὀλίγος ἐπηκολέδησεν, ἢ γαστήρ ἀδρόως κατέρρηξεν, ἢ καὶ λαβρῶς αἰμορροαγῶσιν, ἢ καὶ πάνθ' ἅμα συμπίπτει, καὶ φόβος ἐπήρηται τοῖς ὄρωσιν ἐ μικρὸς.

Frigus magnum et aestus multus, et fitis intolerabilis sequitur, et clamant, et exsiliunt de lecto, instar furibundorum, deinde statim sudor erumpit multus, aut vomitus haud paucus sequitur, aluus confertim deiicitur, aut prolixè sanguinem ex naribus fundunt, aut omnia haec simul fiunt, et metus intuentibus haud inediocris oritur. GAL. *De Crisib.* III. 2. p. 429. T.VIII.

HIPPOCRATEM ⁿ⁾ lego, qui in prognosi morborum ad faciem aegroti respexit quam curiosissime, et ex eius colore, ad sanum accedente, exque oculorum ad hilaritatem compositorum intuitu, sufficientiae virium argumenta desumpsit ^{o)}, licet ista faciei tranquillitas et color naturali similis suspectus aliquando esse possit ^{p)}. Saepe vnus signi bonitate inter vrgentia quaeuis symptomata ad spem salutis erigun-

n) Συντεκμαίρεσθαι, *simul significare*, de signis ex facie desumendis habet *COVS Prorrh. I.*

o) Ὁφθαλμῶν καθαρότης καὶ τὰ λευκὰ αὐτέων ἐν μελάνων ἢ πελίων καθαρὰ γίνεσθαι, κρίσιμον.

Oculorum puritas, et albugineam eorum ex obscuro aut liuido in lucidum conuerti, criticum est. *HIPP. Coac. Praenot.*

Ἐυσημον πρόσωπον.

Boni omnis facies. *AETIVS Tetrabibl. I. Tract. 6. c. 4.*

Ἐυανθές τὸ πρόσωπον. *GALEN. Comm. II. in II. Libr. Prorrh. HIPPOCR.*

Ἐυχροῖν ἐν νοσήμασι, ὅμοιον τοῖς ὑγιάνεσιν, ἄριστον.

Bono colore esse in morbis instar sanorum, bonum. *GAL. L. cit.*

p) Ἐν πυρετοῖσι πρόσωπον ἐξρώμενον χρόνιον.

In febribus facies valens, morbi diurnitatem indicat. *HIPP. Coac. Praenot.*

Προσώπῃς εὐχροία καὶ τὸ λίην σκυθρωπὸν, πονηρόν.

Faciei bonus color, et quod in illa turbidum est, malum. *HIPP. Prorrh. I. 7. p. 475.*

Ἐυανθές πρόσωπον μετὰ δυσπνοίας ὡς ἐπὶ τῶν περιπνευμονικῶν.

Facies florida cum difficili respiratione, vti peripneumoniacis. *AETIVS Tetrabibl. I. Tract. 6. c. 4.*

ὑπὸ θερμασίας ποδῆς ἐξέρυθροι, ὅμοιοι τοῖς εὐχροῖσι φαίνοντες.

A calore multo subrubentes, similes illis, quibus color sanus est, apparent. *GAL. Comm. II. in II. Libr. Prorrh. HIPPOCR.*

eriguntur medici ^q), si delirium somnus abigat ^r), si somnolentia causam manifestam habeat, agrypniam scilicet, quae praegressa est, diuturnam ^s), si simul adsint propinquae criseos signa. Quantae afflictiones praecedunt salubres morborum mutationes, maxime febrium! Quam efferata sunt, quae exanthematum eruptionem anteuertunt, symptomata ^t)!

R 5

Ani-

q) Ἀγαθὸν σημεῖον ὑπὸ μείζονος κακῆ νικηθεῖναι δυνατόν, καὶ κακὸν ὑπὸ μείζονος ἀγαθῆ.

Bonum signum a maiori malo superari potest, et malum a maiori bono. GAL. *Comm. in HIPPOCR. Aphor.*

Μὴ καταπλαγῆς ἢν παραφρονᾶντα τὸν ἄνθρωπον καὶ ἀνάπηδῶντα θεάσαιτο.

Ne perturberis, si desipientem hominem et de lecto exfilientem videas. GAL. *Therap. ad GLAUCON. I. 16. p. 366. T. X.*

r) Ἐν ᾧ νοσήματι ὕπνος πόνον ποιεῖ, θανάσιμον ἢν δὲ ὕπνος ὠφελῆ, ἔ θανάσιμον.

In quo morbo somnus lassitudinem facit, letale; si autem somnus iuuat, non letale. HIPPOCR. *Sect. II. Aph. I. p. 72. T. I.*

s) Γένοιτ' ἂν ποτὲ ἀγαθὸν αἰτιὸν τε καὶ σημεῖον ὁ κάρως, ἐωράκαμεν ἂν ἐπ' ἐνίων ἀρρώστων ἠγρυπνηκότων ἐφεξῆς ἡμέραις τρισὶν ἢ τέταρσι δυσδιεργετὸν ὕπνον γενόμενον, ὠφελήσαντα μεγάλως.

Fieri possit aliquando, vt bona causa bonumque signum sit somnus profundus. Vidimus quibusdam aegrotis, cum diu vigilassent, diebus tribus quatuorue haud excutiendum somnum contigisse, valde proficuum. GAL. *Comm. II. in Libr. II. Prorrh. HIPPOCR.*

t) Σπᾶται σφόδρα, ὡσε μὲν κατέχευται ὑπὸ τῶν παρεόντων.

Vehementer conuellitur, vt contineri ab adstantibus haud possit. HIPPOCR. *De Dieb. Iud.*

Παρακοπή, mentis emotio. HIPPOCR. *Coac. Praenot.*

Κίνησις, ἔκπτασμοί, ὕπνος ταραχώδης, ταραχώδεις σὺν θρασύτητι ἐγέρσεις.

Motus, lecti iactitatio, somnus turbulentus, pauidae cum truculento aspectu expergefactiones. HIPPOCR. *Coac. Praenot.*

Ἀνάστα ἐν τῷ ὕπνῳ καὶ ἐνύπνια ὄρα Φοβερά.

Cum subsultatione expergefit de somno, et insomnia videt turbulenta. HIPPOCR. *De Diebus Iudicat.*

Ἄλλο-

Animum proinde non deiiciunt, qui morbi indolem haud ignorant, et crisin ante fores esse per signa") intelligunt. Interea tamen, ob rerum humanarum, maxime in morbis acutis, lubricitatem atque inconstantiam, confidendum naturae viribus semper haud est, si symptomata accesserint, robor vitae superstes supe-

**Ἀλοφάσσοντες*. Absurda loquentes. *HIPP. Praenot.* (*GALEN.* in *Expos. Voc. Obsol.* p. 83. T. I. *παραπαίωντες, παραφρονῶντες, τεθορυβημένοι.* Suauiter et iocose delirantes, desipienter perturbati.)

υ) *Τραχήλα ὀδυνώδεα, ὄμματα ἐξέρυθρα, ἀιμορροϊκὰ.*

Colli dolores, oculi rubri, sanguinis fluxum significant. *HIPP. Protrb.*

Τὰ σείοντα κεφαλὴν, καὶ ἡχώδεα, ἀιμορροῖς, ἢ γυναικί τὰ γυναικίᾳ καταβιβάσσει. ἄλλως τε καὶ ἢν κατὰ ῥάχιν καῦμα παρακολαθεῖ.

Capitis vertigo, tinnitus aurium, sanguinis fluxum praeuertit e naribus: Si femina, menses mouet, maxime si et circa spinam aestus subsequatur. *HIPP. Coac. Praenot. §. 2. p. 536. T. I.*

*Οἱ κερηβαρικοὶ, κατὰ βρέγμα ὀδυνώδεις, ἄγρυπνοι, ἀιμορρογέκται.

Capite graues, et scincipite dolentes, vigiles, sanguinis fluxum habituri sunt. *HIPP. ibid.*

Τῶν ἐκκρίσεων σημεῖα: Κεφαλαλγία, εἰ μὴ κατ' ἀρχὰς ἐνθὺς ἀστέβαλεν, οἷον σύμπτωμά τι τῆ νοσήματος, ἀλλ' ἐν τῇ πρὸ τῆς κρίσεως ταραχῇ — δύσπνοια ἀιφνίδιος ὠινεὶ σενοχωρημένε τῆ θώρακος — ἐξαιφνης ὀγκώμενοι σφυγμοὶ — εἰ τὰς χεῖρας ἐπὶ τὰς ῥίνας φέρονται, ὡς κνύμενοι, ῥέον ὄψα τὸ αἷμα.

Euacuationum signa, dolor capitis, nisi ille iuxta principia statim inuaserit, tanquam symptoma morbi, sed in ea, quae crisin praecedit, perturbatione, difficultas respirandi subitanea, veluti contracto thorace, eleuatus subito pulsus: Si manibus admoueant, veluti vellicantes, fluentem videbis sanguinem. *GALEN. ad GLAVCON. Therap. I. 16. p. 366.*

Βάρος μὲν ἐπίσημον ὀσφύος καὶ ἀλγῆμα καὶ τάσις προσηγῆται τῶν ἐπιμηνίων.

Grauitas notabilis lumborum, et dolor, et tensio, praecedit menses. *GAL. De Crisib. III. 11. pag. 449. T. VIII.*

superantia, licet familiaria, et quae ex morbi natura fluant, ac tempore critico ingruant. Multo tamen magis de vita periclitantur aegroti, si peregrina illis accidunt; quae sua natura nocent, veluti, vt ex multis pauca adducam, si febrientis calor augetur, cum siti, inquietudine viriumque prostratione, si ille ipse, qui paullo ante vehementer incaluit, interfrigescat anxius, soporosus, lassus, vertigine oppressus, subsudans *). Haec omnia, siue symptomata, siue signa, licet insalubria, nihilo tamen fecius critica, cum et mori criticum sit, magno studio collegit antiquitas, docuitque dira morborum omina, quae, nisi certam mortem, dubium tamen euentum praenuntiant y). Quae cum scitu omnino sint necessaria, vt in prognosi inque consiliis capiendis, quod dictu factuque opus est, medicus sapienter exsequatur, eruenda atque tum propter rerum copiam, tum propter sermonis graeci elegantissimi

x) Περικαέες πρὸς χεῖρας, ποδῶν, διψώδεις, ἀσιώδεις.

Ad contactum manuum vbique ardentem, debiles, fiticulosi, inquieti. HIPPOCRATES. *Coac. Praenot.*

Ὁ ἀλυσμὸς αἰὲν κακὸς, ὡσαύτως καὶ τὸ περιψύχεσθαι.

Inquietudo semper mala; Similiter, per totum corpus frigescere. GALEN. *Comm. II. in Libr. II. Prorrh.* HIPPOCRATES.

Κεφαλὴν καὶ πόδας καὶ χεῖρας κατεψύχεσθαι, κοιλίης καὶ πλευρῶν θερμῶν ἔόντων, κακόν: Βέλτιστον δὲ πᾶν ὁμοίως τὸ σῶμα θερμόν τε εἶναι καὶ μαλθακόν.

Caput, et pedes, et manus frigescere, ventre et lateribus calidis existentibus, malum: Optimum, totum aequaliter corpus et calidum esse, et molle. HIPPOCRATES. *Coac. Praenot.*

Κωμικτώδεις, κοπιώδεις, ἀχλυώδεις, ἐφιδρωῖντες, πυρετοὶ κακοηδέες.

Soporosae, imbecillae, vertiginosae, subsudantes, febres malignae. HIPPOCRATES. *Prorrh. I.*

y) Νεσημάτων προφάσεις ἄγνωστοι.

Morborum futuri euentus incerti. HIPPOCRATES. *De Natura Hominis.*

gantiam describenda esse puto ^a). Video autem, veluti vbiq̄ue, ita etiam nunc inter symptomata interque signa critica discrimen constituendum esse. Licet enim symptomata eadem et signa sint; dantur tamen signa, quae non, nisi per vocis abusum, qui veritatem offendit ^a), symptomata appellare quis vellet. Dicam autem antea de symptomatis, quae benefica propter grauitatem esse nequeunt, inque actionum variarum, maxime autem vitalium, oppressione consistunt, et ab illis primordium dicendi capiam, quae mentem laedunt. Suspecta minus intra morbos acutos sunt atrociora *deliria* ^b), quae criticas euacuationes praecedere diximus, illis, quae cum imbecillitate et summa virium prostratione complicantur, vt tremebundi desipiant ^c), floccos legant ^d), nec aduertentes vrinam inscii emit-
tant,

z) Τὸς ἀποθανεμένους προαγορεύων ἀναίτιος ἂν ἔη.

Si morituros praedixerit, culpa vacuus erit. HIPPOCR. *Prognost.*

Ἐπὶ μὲν δὴ τῶν τοιούτων ἀρρώστων προλέγων τὸν θάνατον, ἀνεγκλητὸν φυλάξαις σεαυτὸν μηδέτι βοηθήματι γενναίῳ χρώμενος.

Si infirmis praedixeris mortem, te ipsum inculpatum seruabis, si generoso medicamento vsus haud fueris. GAL. *Meth. Med.* XII. 1. p. 275. T. X.

a) Ἀλήθεια, τῆ λόγος συμφωνία πρὸς τὰ ὑποκείμενα.

Veritas, dictionis est consensus cum subiecto. GAL. *De Optima Secta ad THRASYB.* c. 2. p. 299. T. II.

b) Θρασεές παρακρέςιες καὶ θηριώδεις.

Audaces et ferae desipientiae. HIPPOCR. *Coac. Praenot.*

c) Τρομώδεις ψηλαφώδεις παρακρέςιες ὀpponuntur τῷ θράσει.

Tremebundae et cum palpatione coniunctae desipientiae. HIPPOCR. *Coac. Praenot.*

d) Χεῖρες πρὸ τῆ προσώπου φερομένηαι καὶ θηριεύουσαι διὰ κενῆς, καὶ ἀποκαρφολογῆσαι καὶ κροκίδας ἀπὸ τῶν ἱματίων ἀποτίλλασαι καὶ ἀπὸ τῆ τοίχης ἄχαιρα ἀποσπῶσαι, πῦσαι κικαὶ καὶ θανυτιώδεις.

Manus faciei oblatae, et inane quid captantes, et floccos legentes paleasue carpentes e vestibis, et a parie-

tant e), dolorum omniumque rerum obliuiofi f), et inter febriles aestus ne quidquam sitientes g). *Affectus soporosi* in omnibus morbis omen habent h), illi autem maxime, quibus intersunt deliria, vt exper-

gefa-

parietibus ea, quae manibus prehendi nequeunt, abigentes, omnes malae et mortiferae. HIPPOCR. *Prognost.* §. 4. p. 451. T. I.

e) Τὰ ἐρέμενα μὴ ὑπομνησάντων ὀλέθρια.

Vrinae non aduertentium perniciosae. EX HIPPOCR. *Praedict.*

Οἷσι λανθάνει τὸ ἔρον προσπίπτον, ἀνέλπιστοι.

Quibus ignorantibus vrina fluit, spe vacui sunt.

HIPP. *Coac. Praen.*

f) Λήθη καὶ ἀγνοία τῶν παρόντων.

Obliuio et cognitio adstantium absens. GAL. *De Crisib.* l. c.

Ἄγνοια κακόν, κακόν καὶ λήθη.

Inaduertentia malum, malum et obliuio. HIPPOCR. *Prorrh.* I.

Νάρκα καὶ ἀναιδησία γινόμενα παρὰ τὸ ἔθος, ἀποπληκτικῶν συμβησομένων σημεῖον.

Stupores et sensuum defectus praeter consuetudinem, apoplexiae imminentis signum. HIPPOCR. *Coac. Praen.*

Ὀπίοι, πονέοντος τῆ σάματος, τὰ πολλὰ τῶν πόνων ἐκ αἰδίωνται, τετέοισιν ἢ γνώμη νοσεῖ.

Quotquot, corpore dolentē, plerosque dolorum haud fentiunt, illis mens aegrotat. GAL. *Comm. II. in II. Prorrh.* HIPPOCR.

g) Ὅι φρενетиκὶ βραχυπόται.

Phrenetici parum bibunt. HIPPOCR. *Prorrh.* I.

Δίψα παραλόγως λυθῆσα ἐν ὀξείσι, κακόν.

Sitis praeter rationem soluta in acutis, malum. HIPPOCR. *Prorrh.* I.

Κακόν δὲ πάντως ἐν ὀξείᾳ δίψα παραλόγως λυθῆσα.

Malum omnino in acuta, sitis praeter rationem soluta. HIPPOCR. *Coac. Praenot.*

h) Τὸ καρῶδες πανταχῶς κακόν.

Somnolentum vbique malum. HIPPOCR. *Prorrh.* I.

gefactus aeger absurda loquatur ⁱ). Si *motum muscularem* penes aegrotantem respicimus, veluti illius sufficientia et composita ad voluntatem aegri ratio, magnum in conualescendi negotio momentum est, et vires vitae superesse significat ^k); ita parum superest, quod sperari possit, si eoque flaccescit aeger, vt corruat ad pedes, hiulca pendulaque mandibula iaceat, distortis decumbat cruribus ^l), et, quod ad mortem propius est, paralyti tentetur gula, vt cum tussi forbeatur ^m), metusque subsit, ne potus aegrum strangulet, quandoquidem, sine tumore

i) Κατ' αὐτὰς τὰς ὕπνους φθέγγονται παρακοπτικῶς καὶ ἢν ἐξεγείρονται, μέχρι πολλῆ παρανοῶσιν.

In somnis loquuntur confuse, et si expergiscuntur, diu delirant. GALEN. *Comm. II. in Aphorism.* HIPPOCR.

k) Στρέφεται δὲ ῥηιδίως χεὶρ τὸν νοσέοντα, καὶ ἐν τοῖσι μετεωρισμοῖσι ἐλαφρόν βαρύτης δὲ ὅλα τῆ σώματος καὶ χειρῶν καὶ ποδῶν πονηρόν.

Conuerti facile oportet aegrotum et in surrectionibus leuem esse; grauitas autem totius corporis et manuum, et pedum, mala. HIPPOCR. *Coac. Praenot. §. 3. p. 571.*

l) Ἡ καὶ καταρρέει προπετῆς ἐπὶ πόδας, χεῖρον, θανάσιμον δὲ καὶ κεχηκέναι καὶ κινδύναν αἰῶ, καὶ τὰ σκέλεα ὑπὲρ καμμένα συκεκυμμένα τε εἶναι ἰχυρῶς καὶ διαπεπλεγμένα, πόδας δὲ γυμνὰς ἔχειν καὶ χεῖρας μὴ θερμὸν ἔοντα ἰχυρῶς καὶ τὰ σκέλεα διεθρίφθαι, κακὸν, ἀλυσμὸν γὰρ σημαίνει.

Si et defluat praeceps ad pedes, peius; mortiferum etiam ore hiscere, semperque dormire, et crura, supino iacente aegro, concaua esse valde aut diducta, pedesque nudos habere, et ad manus non valde calidum esse, et crura habere distorta, malum; anxietatem enim significat. HIPPOCR. *Coac. Praenot. ib.*

m) Ποτὸν χαλεπῶς καταβρογχίζοντι, πνέματι βηχῶδη, ἐρευγμὸς ὑποσπόμενος ἴσω καταλέμενος, πονηρόν.

Bolum difficulter deglutientes, respiratione tussiculosa, ructus subterfugiens et intro tractus, malum. HIPPOCR. *Coac. Praenot.*

more tamen inflammatorio n), deglutitionis summa difficultas adest, hinc forbilia cum strepitu oesophagi tubum o) transeunt, vel, pendulis solutisque labiis, ex ore aegroti defluunt p). Habet etiam *loquela hominis*, quo periculum subesse indicetur, ne aeger occidat, si ob roboris vitalis q) defectum, ob somnolentiam r) vel ob linguae s) solutionem interceptus vel deletus omnino, vel singultuosus t) sit

n) Ἐν πυρετῇσι ἐξαπίνης πνίγεσθαι καὶ καταπίνειν μὴ δύνασθαι, χωρὶς οἰδήματος, κακόν.

In febribus statim suffocari et deglutire non posse, sine tumore, malum. HIP P. Coac. Praenot.

Τράχηλον ἐπισημαίνει μὴ δύνασθαι, μηδὲ καταπίνειν, θανάσιμον τὸ πόλλά.

Collum ad latus flecti, nec deglutire posse, letiferum ut plurimum. HIP P. Coac. Praenot.

o) Ὑποφοφύοντες, ὑπερβορβορίζοντες, χαλεπῶς καταβρωχθίζοντες, ὀλέθριον ἐν ὄξεισι.

Cum fonitu deglutientes, et cum murmure rugientes, difficulter deglutientes, perditii sunt in acutis. HIP P. Coac. Praen.

p) Θανατώδες δὲ καὶ χεῖλεα ἀπολούμενα καὶ κρεμάμενα καὶ ψυὰ καὶ ἐκλευκα γινόμενα.

Mortiferum, et labia soluta atque pendula, et frigida, et subalbida. HIP P. Progn.

q) Ἄι μετ' ἐκλύσεως κατόχως ἀφωνίας ὀλέθρια.

Cum solutione virium, stupidi loquela defectus, perniciosi. HIP P. Progn. I.

Ἄι μετ' ἐκλύσεως ἀφωνίας ἐν πυρετῷ ἀνιδρώτι εἰς μὲν θανάσιμοι, ἤσσαν δὲ τῷ ἐφιδρῶντι.

Cum solutione virium loquela defectus in febre sudoribus destituta mortiferi; minus tamen illi, qui insuper sudat. HIP P. Coac. Praenot.

r) Ὑποκυρώδες ἀφωνίας.

Soporosi loquela defectus. HIP P. Coac. Praenot.

s) Γλῶσσαν παραλελυμένοι, κακόν.

Lingua soluti, malum. HIP P. Coac. Praenot.

t) Μετὰ λυγγὸς ἀφωνία, κάκιστον. Μετ' ἐκλύσεως ἀφωνία, κάκιστον.

Cum

fit fermo, tremulum quid vox fonet ^{u)}, aut a consueto sono, praeter quod organa loquellae inflammata vel tumida sint, abludat oratio ^{x)}. Subitanus *sensuum defectus*, quotiescunque veluti symptoma consideratur, siue a stupore et alienatione animi, siue ab organorum paralyfi oriatur, malo superuenit augurio. Curiosissimus, si quis vnquam fuit, phaenomenorum intra morbos acutos obseruator HIPPOCRATES, tum passim, tum maxime in *Coacis Praenotionibus* et *Prorrheticorum* libris, quamuis illos HIPPOCRATI GALENVS haud tribuat, sed THESSALO vel DRACONTI, HIPPOCRATIS filiis, adiudicet; Hinc in *Prognosticis* tam acri iudicio tamque adposite de signis, quae sinistrum morborum euentum indicant, scripsit, vt obtinere a me nequeam, quin, quod praestantius legenti visum est, licet compilatorem egisse visus fuero, tyronum caussa adducam. Mox obtusa vel prorsus deleta *oculorum* acies, tanquam symptoma, quod cerebri ipsius labem significat, mox *palpebrarum* languidus lapsus, mox inuoluntarius *lacrumarum* fluxus, in morbis acutis vitae periculum et fere desperationem portendunt ^{y)}. Nec mitius sentire

Cum singultu loquellae defectus, pessimum. Cum solutione virium loquellae defectus, pessimum. HIPP. *Prorrh. I.*

u) Φωνή τρομώδης.

Vox tremula. HIPP. *Coac. Praenot.*

x) Ὄξυφωνή κλαυθμώδης.

Vox lacrumosa. HIPP. *Coac. Praen.*

Ὄξυφωνή κλαγγώδης ποιηρόν.

Vox clangosa, malum. HIPP. *Prorrh. I.*

y) Τὸ ἀχλυῶδες τῶν ὀφθαλμῶν ἢ τὸ λευκὸν ἐρυθρόμενον, ἐκ ἀσπίου, φλαῦρον δὲ καὶ τὸ τὴν ἀγνήν φεύγειν ἢ δακρυῖαν ἢ διασρέφεισθαι, καὶ τὸν ἕτερον ἐλάσσω γίνεσθαι, ποιηρόν, καὶ τὸ τὰς ὀφθαλμῶν

tire licet de illis, quibus *auditus* subito disperit ^{z)}.
Si ab illis, quae ob solutos corporis neruos eueni-
unt,

ὄφθιας πυκνά διαβρίπτειν, ἢ λημῖα μικρά, ἢ αἰγίδα λεπτήν ἔχαι, ἢ κρύπτεσθαι τὸ μέλαν ὑπὸ τὸ ἄνω βλέφαρον, πονηρὸν δὲ καὶ κοιλότης ὀφθαλμῶν καὶ ἐκθλιψίς ἔξω σφύρα, καὶ λαμπηδόνος ἐκθλιψίς, ὥστε μὴ δύνασθαι τὴν κόρην ἐκτείνεσθαι, καὶ βλεφαρίδων καμπυλότης, καὶ πῆξις ὀμμάτων, συνεχῶς δὲ μύσιν καὶ χρώματα μεταβάλλειν καὶ βλέφαρα μὴ συμβάλλαν ἐν τῷ καθεύδειν, ὀλέθριον, κακὸν καὶ ἰθαίνων ὀφθαλμός.

Tenebricosum illud oculorum, vel albuginea rubens, non id est, quod decet; malum autem, lucem fugere, aut lacrumare, aut oculis distorqueri, aut alterutrum habere minorem: Malum, et oculos frequenter diducere, aut lemas paruas, aut tenuem in angulo mucum habere, aut nigrum oculi sub palpebra superiore abscondi: Malum autem et cavititas oculorum, et eminentia, quae foris est maior, et lucis oculorum extinctio, ut iris moueri nequeat, palpebrarum distorsio et fixus in rem oculus; continenter nictitare, et colores mutare, et palpebras haud committere inter dormiendum, perniciosum: Malum etiam contremiscens oculus. HIPPOCRATES. *Coacae Praenot.* §. 2. p. 541.

Ὅσοισι τῶν πλευριτικῶν ὀφθαλμοὶ ἐντεριώδεις καὶ ἀχλιώδεις, ἀπόλλυνται.

Quibuscunque pleuriticorum oculi flauo subfusi et tenebricosi, pereunt. HIPPOCRATES. *Coac. Praenot.*

Ὅου σκαρδαμύσσα προσφερομένη τῷ δακτύλῳ.

Non nictitat admoto digito. HIPPOCRATES. *De Diebus Iud.*

Ἰσχυροὶ τῶν ὀφθαλμῶν ἐν τοῖσιν ὑπνοῖσιν, ἢν τι ὑποφαίνηται τῷ λευκῷ, τῶν βλεφάρων μὴ ζυμβαλλομένων, ἢ μὴ εἰδισμένῳ ἔτω καθεύδειν.

Subapparitiones oculorum in fomnis, si albugineae quidpiam subappareat, palpebris haud commissis, nisi consuetum sit ita dormire. HIPPOCRATES. *Prognost.*

z) Βόμβος ἐν ὀξέσει καὶ ἦχος ἐν ὠσὶ, θανάσιμον.

Sufurrus intra acutas et sonitus in auribus, mortiferum. HIPPOCRATES. *Coac. Praen.*

Κώφωσις ἐν ὀξέσει καὶ παραχώδεσι, κακόν.

Surditas in acutis et tumultuariis febribus, malum. HIPPOCRATES. *Coac. Praenot.*

unt, symptomatis ad illa discessero, quae ob *conuulsos musculos* fiunt, nec illa quidem aegrotis proficui aut salutaris quidpiam praefagiunt. *Singultus*, nisi a causa ventriculum affligente ortus fuerit, ubique suspectus, tunc maxime, si cum virium prostratione summa eueniat ^{a)}. *Subsultare tendines* ^{b)} musculorum, qui digitos regunt, ubique ominosum, *dentium stridor* pueris in febre damnosus, nec bene sperare iubet ^{c)} *epilepsia febrilis*, nisi simul cum febre inuadat ^{d)}, quae saepe est innocens; Nam si sero accedit, iugulat plerumque hominem ^{e)}. Post illa quae sensum motumque concernunt, symptomata ea plus nocent, quae actiones vitales ipsas opprimunt, et perditissimum organorum, quibus illae celebrantur, statum simul significant. Veluti validam pulmonum actionem magnum in conualescendi negotio momentum adferre, supra diximus; ita, si morbi vis hoc organon vehementius affligit, metus sane est, ne cor moueri desinat. Quare in prognosi formanda tantum ad pulmonum actionem, quan-

a) Κοπιώδεις, λυγγώδεις, κώτοχοι, κανοί.

Imbecilli, singultuosi, stupidi, mali. HIPPOCRATES. *Coacae Praenot.*

b) Ὅτι πρὸς χεῖρα ἀνίσσονται, κανοί.

Iuxta manum subsultantes, malum. HIPPOCRATES. *Ib.*

c) Ὅδοντας συνερίζειν καὶ πρίειν ὧ μὴ σύνηδες ἐκ παιδῆς, μαυικὸν καὶ θανάσιμον.

Dentes fortiter comprimere et stridere, nisi alicui a pueris consuetum fit, desipientiam indicat et mortiferum est. HIPPOCRATES. *Ib.*

d) Πυρετῶν ἐπιγενομένων σπασμοί.

Ab inuasione febrium conuulsio. HIPPOCRATES. *De Diebus Iudicat.*

e) Κτάνει δξίως σπασμῶδα τρόπον.

Acute occidunt conuulsio modo. GALIENUS. *Comm. II. in II. Proorrh.* HIPPOCRATES.

quantum ad cordis vim et arteriarum motum, respici debere arbitror, veluti, qua ratione iudicium istud formari debeat, HIPPOCRATES exponit f). Verum nondum excedere hac scriptio de symptomatis signisque, crisin, siue bonam, siue malam, praegressis licet. Veluti enim haecenus de symptomatum, quae in aliqua actione laesa consistunt, significatu actum est; ita supersunt corporis aegroti conditiones variae, quae in mutato eius externo habitu ponuntur, et simul significant. Omnium enim circumstantiarum, ut de euentu morborum iudicare possit, curiosum decet esse medicum. Inspicienda est aegroti *facies*. Vti enim *hilaris* illa, quae salutem sperare iubebat supra, de viribus vitae sufficientibus loquitur; ita, quam *hippocraticam* vocamus, distorta illa, deformis, vitalitatis characterē orbata, extrema quaeuis praenuntiat. Alia autem ratio nulla est, cur ita appellata sit ista moribundorum facies, quam, quod HIPPOCRATES effigiem eius verbis pinxerit quam iudiciosissime.

S 2

me.

f) Πνεῦμα πυκνὸν μὲν καὶ σμικρὸν ἐὼν, φλεγμανὴν καὶ πόνον ἐν τοῖσι κυρίοισι τόποισι σημαίνει, μέγα δὲ καὶ διὰ ποῦδ' ἔ, παραφροσύνην ἢ σπασμὸν: Ψυχρὸν μὲν θανάσιμον, θανάσιμον δὲ καὶ πυρετώδες καὶ λιγνυῶδες πνεῦμα, ἥσσον δὲ τῆ ψυχρῆ. Καὶ τὸ μέγα ἔξω πνεόμενον, σμικρὸν δὲ ἄσω, καὶ τὸ μικρὸν ἔξω, μέγα δὲ ἄσω, κάκιστον δὴ καὶ πλησίον θανάτου καὶ τὸ ἐκτῆνον, καὶ τὸ ἐπέγον, καὶ ἀμαυρὸν, καὶ διπλῆ ἄσω ἐπανάκλησις.

Spiritus frequens et tenuis existens, inflammationem et dolorem in principibus locis indicat; magnus autem et longo interuallo tractus, delirium et conuulsionem: Frigidus letalis, letalis et ardens et fumosus spiritus, minus tamen frigidus; Et qui magnus efflatur, paruus autem introrsum ducitur, paruus extrorsum, magnus autem introrsum; pessimus et proximus ad mortem, et ille, qui longo tractu fit, et ille, qui post intermissionem redit, et debilis est, et duplicata eius intus refractione. HIPPOCR. *Coac. Praen.* §. 2. p. 545. T. I.

me s). At non tantum ad vniuersum hominis *vultum* in prognosi morborum formanda, sed etiam ad singulas eius partes advertendus est animus. De oculorum significato inter symptomata critica, vti tunc signum sunt, iam dictum est; *Ad genas* etiam respicias, quarum vtriusque *color* mutabilis, ominousus^{h)}, rubens, in pleuritide suppurata letalis HIPPOCRATIⁱ⁾ dictus est. Neque vero partes intra os sitae, significandi valore destituuntur. Fertilis

g) Σκέπτεσθαι δὲ χρὴ ἐν τοῖσιν ὄξεσι νοσήμασι πρῶτον μὲν τὸ πρόσωπον τῶ νοσέοντος, ἃ ὁμοίον ἐστὶ τοῖσι τῶν ὑγιαίνοντων, μάλιστα δὲ ἐξ αὐτοῦ ἑαυτοῦ, ἔτι γὰρ ἂν εἴη ἄριστον, τὸ δ' ἐναντιώτατον τῶ ὁμοίῳ δεινότατον· εἴη δ' ἂν τὸ τοῖόν τε: εἰς ὄξεια, ὀφθαλμοὶ κοῖλοι, κρόταφοὶ ζυμπεπτωκότες, ὦτα ψυχρὰ καὶ ζυνεαλμένα, καὶ οἱ λόβοι τῶν ὠτων ἀπεσραμμένοι, καὶ τὸ δέρμα τὸ περὶ τὸ μέτωπον σκληρόν τε καὶ περιτεταμένον καὶ καρφαλέον ἐὼν καὶ τὸ χροῖμα τῶ ζύμπαντος προσώπου χλωρόν τε ἢ καὶ μέλαν ἐὼν καὶ πελιόν ἢ μολιβδῶδες.

Dispicere oportet in acutis morbis primum quidem faciem infirmi, vtrum similis est valentibus, maxime vtrum ipsi, *cum sanus esset*; Sic enim esset optima; Quod autem maxime contrarium est similitudini, *cum statu sano*, pessimum. Erit autem talis: Nasus acutus, oculus cauus, tempora collapsa, aures frigidae et collapsae, et lobuli aurium auersi, et cutis circa frontem rigida et rugosa et aspera, et totius faciei color pallidus, aliquando obscurus et liuidus aut plumbeus. HIPPOCR. *Prognost.* §. 2. p. 448. T. I.

^{h)} Ἐν τοῖσι προσώποισι παρασρέμματα.

Vultus contorfiones. HIPPOCR. *Proverb.* II.

i) Ἡ τὸ χροῖμα ἕτερον ἐξ ἑτέρου μεταβάλλεται, μήκος νόσος σημαίνει.

Si color ex alio in alium couertitur, magnitudinem morbi significat. HIPPOCR. *De Iudicatione* §. 3. pag. 445. T. I.

i) Ὅσοι ἀπὸ τῶ πύθης ἢ μήλης χρωματίζονται, καθάπερ ἀπὸ πυρός, ἀπόθνησκουσι, ὡς τὰ ποδά.

Quibus, cum pus in thorace habeant, mala rubescit, veluti ab igne, pereunt plerumque. HIPPOCR. *Coac. Pruen.*

tilis signorum fons *lingua* est, siue ad cognoscendas morborum causas, quod ad me nunc nihil attinet, siue ad statum morbi definiendum. Veluti ergo, si decenter madida et natiuo colore picta est, saliuæ et sanguinis, vnde haec oritur, statum praestantiorum indicat; ita, quo aspera magis, rigida atque fissa fuerit, eo peiorem semper morbi statum indicat; dum liuida, nigra, arida, certus mortis est nuntius ^k). Quod ad *dentes* attinet, nec illos censura carere voluit obseruatorum industria. Vti enim suo glutine et saliuæ circumquaque madent, quamdiu folliculi gingiuarum mucipari vitalis circuli virtute vnguen suum circa radices dentis singuli deponunt; ita pessimi semper status summique aestus ac extremæ humorum parsimoniae indicium est, dentes in morbis sordescere ac desiccari ^l).

k) Γλῶσσα ῥήγνυται τραχηνομένη καὶ ξηρὴ γίνεται.

Lingua aspera et ficca. HIPPOCR. *De Dieb. Iudicat.*

Δασύαι γλῶσσαι καὶ καταξηραὶ Φρενιτικάι.

Linguae asperae et ficcae, delirium significant. HIPPOCR. *Prorrh. I.*

l) Ὅπόσοισιν ἐπὶ τῶν ὀδόντων, ἐν τοῖσι πυρετοῖσι, περίγλιχρα γίνεται, ἰχυροὶ γίνονται οἱ πυρετοί.

Quibuscunque super dentes in febribus circumquaque mucidum est, fortes fiunt febres. HIPPOCR. *Aphor. Sect. IV. 53. p. 87. T. I.*

Ὅλεθρον δὲ καὶ ξηραίνεσθαι τὰς ὀδόντας.

Perniciosum etiam, desiccari dentes. HIPPOCR. *Coacae Praenot.*

ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΙΑΣ ΤΗΡΑΡΙΑΕ

SPECIMEN XII.

DE

MOTV CORDIS ET ARTERIARVM
SECUNDVM TEMPORA MORBO-
RVM VARIO.

Cum nullus omnino morbus sit, quin per communia aegritudinum tempora ante, quam legitime soluitur, procedat ^{a)}; cum praeterea diuersa sit hominis valentis, quam quae est flaccidi, mox decumbentis, dein conualescentis conditio ^{b)}; quandoquidem etiam natura istorum temporum constitutionibus motus suos, sanitatis restituendae causa, accommodat, vt quaedam sint, quae prius fieri oporteat, parum prospera, si fero fierent ^{c)}, quaedam incre-

a) Ουδέν ἐστὶ τῶν λυομένων παθῶν, ὃ μὴ διεξέρχεται τὰς καιρὰς.

Nullus est eorum, qui soluuntur, morborum, quin per sua decurrat tempora. GAL. *De Morbor. Tempor.* c. 5. pag. 297. T. VII.

b) Μία κατάστασις ὑγιεινῆς, ἑτέρα τῆς ἐν ἀρχῇ τῆ νοσήματος ἀχρὸ τῆς ἀκμῆς, εἰτ' ἄλλη ἀχρι τῆς παντελῆς λύσεως καὶ μετ' αὐτὴν τῆς ἀναλήψεως ἀχρι τῆς κατ' ἔξιν ὑγείας.

Vna constitutio sanitatis, altera morbi circa principium vsque ad statum, hinc alia ad perfectam vsque solutionem, et post eam conualescentiae ad perfectum vsque sanitatis habitum. GAL. *Comm. II. in HIPPOCR. De Vict. Acut.*

c) Ἐν τῇ πρώτῃ περιόδῳ αἵματος ῥῆξις ἐκ τῶν ῥινῶν κάρτα ὠφέλεσι.

In prima februm periodo sanguinis fluxio ex naribus vehementer iuuat. HIPPOCR. *Prognost.* Ἐνδε-

increfcente, ftante ac decrefcente morbo, perficiantur ^d); fieri proinde aliter nequit, quam, quo cordis et arteriarum motus pro temporum iftorum moribus fimiliter haud parum difcrepet. Vberrimus ille eft fons, ex quo figna, tempus morbi, vitae fupervivens vires, cauffarum refiftentiam variam, euentum ipfum feu crifin denotantia, hauriri poffunt, *motuum fcilicet cordis atque arteriarum contemplatio*. In tardis ^e) quidem paffionibus haud parum in *pulfibus* eft, quod intelligi ex eorum contretatione poffit. Languent illi non minus in longis, faepe ferociunt vel claudicant; at plus refert in *morbis fubito auctis* ^f), in acutarum februm decurfu, tum etiam in tardarum exacerbationibus ofcillantem experiri arteriam. Illis femper notabilis adefit pulfum a ftatu naturali deflequentium mutatio ^g), his

S 4

circa

Ἐνδεκαταίοισι σάξιος δύσκολαί.

Vndecimo die ftillae fanguinis difficiles. HIPPOCR. Prorrh. I.

d) Ὁ τῆς ἀπεψίας τῶν λυπέντων χυμῶν χρόνος, ἀρχή, ἔταν δὲ ἀρξήται πέπτεσθαι, πέπαιται μὲν ἡ ἀρχή, ὁ δὲυτερος δ' ἦκα καιρὸς ὁ τῆς ἀναβάσεως ὀνομαζόμενος, ἔταν δὲ ἡ πέψις ἀποτελεῖται μάλιστα, ὁ τῆς ἀκμῆς, ἐξῆς ὁ τῆς παρακμῆς, ἐν ᾧ πέπαιται ἤδη τό τε μέγεθος τῶν συμπτωμάτων.

Illud, intra quod affligentes humores crudi funt, tempus, principium est; cum autem incipit coqui, definit quidem principium; secundum autem venit tempus, incrementi dictum; Vbi autem coctio absoluta est maiorem partem, summi status tempus est, abinde decrementi, in quo magnitudo symptomatum quiescit. GAL. De Tot. Morb. Temporib. c. 3. p. 306. T. VII.

e) Τὰ μακρότερος χρόνος δεόμενα πρὸς τὴν λύσιν.

Quae longo tempore ad solutionem indigent. GAL. Comment. III. in HIPPOCR. Prognost.

f) Παρηυξημένον ἐπ' ὀλίγον ὄξύ.

Quod intra breve tempus augetur, acutum. GAL. Comm. in Prognost. HIPPOCR.

g) Κατὰ τὰς ἀκμὰς ἢ καὶ ἀνεξανόμενων ἔτι (τῶν πυρετῶν) ταχέως μὲν ἀνάγκη καὶ πυκνὰς εἶναι τὰς σφυγμὰς.

Iuxta

circa paroxysmos abludunt ^{b)}), vt nulli, quam febribus, morbo familiaris magis sit, quae ab arteriarum motu sumitur, significatio ⁱ⁾). Cum autem febribus, vno paroxysmo deflagrantibus, non minus insit exacerbationum varietas, oportet sane etiam in his pulsum ratio alia esse atque alia, vt iuxta temporum, quae illis insunt, discrimen, mox magna cum contentione cor atque arteriae agant ^{k)}), mox sese remittant, tunc, quando vis vitae consultum esse putat, tantisper a labore quiescere denuoque ad illum reuerti postea. Quae *plus* etiam illo, quo ^{l)}) tenaces, hinc immoti humores sunt, *minus* autem

Iuxta summum statum aut incrementibus etiam febribus, celeres, necessum est, et frequentes pulsus esse.

GAL. ad GLAVCON. Therap. I.

h) Ἡ ἐξαίφνης τῆ σφυγμῆ μεταβολὴ παροξυσμὸν ἀγγέλλει.

Subitanea pulsus mutatio exacerbationem nuntiat.

GAL. De Prognosi Pulsuum IV. 11. p. 305. T. VIII.

i) Τὸ ἴδιον τῶν πυρετῶν σημεῖον ἐναργὲς ἐν τοῖς σφυμοῖς.

Proprium febrium signum efficax in pulsibus. GAL.

ad GLAVCON. Therap. I.

k) Σφυγμὸς κατ' ἀρχαίς τῶν ἐπισημασιῶν σφοδρότερος.

Pulsus ad principia paroxysmorum intensior. GAL.

De Typis, c. 2. p. 153. T. VII.

l) Ὁ σφυγμὸς πάμπολυ ἀθροίζεται κατὰ τὰς σήψεις τῶν χυμῶν ἐφ' αἷς ἀνάγκη πυρετὸς ἀνάπτεισθαι ἀνάλογον δὲ καὶ κατὰ τὰς πυρετὸς ἐν μὲν ταῖς ἐπισημασίαις πλέον, ἐν δὲ τοῖς ἄλλοις καιροῖς ἥττον, καὶ πλέον μὲν ἐπὶ τοῖς παχέσι καὶ γλιχραῖς χυμοῖς, οἷοιπερ οἱ φλεγματώδεις εἰσὶ καὶ ἔς ὀνομάζουσι αἰμές.

Pulsus saepe frequentior fit prope ad humorum putredines, a quibus, necessitas est, febres excitari; conuenit etiam intra febres in paroxysmis quidem plus, in reliquis autem temporibus minus, et plus quidem in crassis tenacibusque humoribus, quales pituitosi sunt, et quos crudos appellant. GALEN. De Prognosi Pulsuum II. 1. p. 258. T. VIII.

Ἐγγύς δ' ἤδη τῆς ἀκμῆς ἐξημμένων τε τῶν χυμῶν καὶ ζέοντων ἀθροῦν αὐξήν τὸ τάχος τῆς συστολῆς λαμβάνει.

Prope autem ad incrementum incensis flagrantibusque humoribus, frequens augmentum celeritudo contractionis (cordis) accipit. GAL. L. cit. IV. 2. p. 297.

autem illo, quo mobiles et obsequiosi fiunt, ac per sua colatoria haud difficulter eunt; *plus* illo, qui a summo incremento febris proxime abest tempore, et quo euacuationem aliquam aliamue morbi mutationem fieri par est ^m), *minus* in decremento vel totius aegritudinis, vel paroxysmi, pulsus arteriarum eleuantur et concitantur. Intra breue illud tempus, quo febrium intermittentium paroxysmi deflagrant, notabilis est pulsuum mutatio. Principium enim vniuscuiusque, inhorrescente aegroto, ita capitur, vt adsint pulsus rari et debiles ⁿ); qui prope augmentum celeres et magni sunt, dum decrementum magni et molles, quos sudor sequitur ^o), significant. Quae cum ita sint, vt pro temporum in morbis varietate pulsus discrepent, ad duo momenta, istud

S 5

cordis

m) Ὁ ὑψηλὸς ἀπάσης ἐκκρίσεως ἐστὶν γνώρισμα.

Altus pulsus omnis excretionis est indicium. GAL. *De Crisib.* III. 11. p. 448. T. VIII.

n) Σφυγμοὶ βραδῆς ἐπὶ ταῖς ἰαχυραῖς ψίξεσιν.

Pulsus tardi in magnis horroribus. GAL. *De Prognosi Pulsuum* III. 7. p. 290. T. VIII.

Κατὰ τὴν ἀρχὴν τῶν παροξυσμῶν, ἤνικα θιγῶσιν ἔτι οἱ νοσῶντες, ἱκανῶς ἀραιοὶ καὶ βραδῆς αὐτῶν οἱ σφυγμοὶ γίνονται.

Iuxta principium paroxysmorum, vbi horrent aegroti, insigniter rari et lenti eorum pulsus fiunt. GALEN. ad GLAUCONEM *Therap.* I.

o) Κατὰ τὰς παρακμὰς ἐκλύεται τὸ τάχος τῆς συστολῆς, καὶ μάλιθ' ὅταν εἰς ἀπυρεξίαν ἢ ἐγγὺς αὐτῆς ἀφίκονται, ἐπιτάσσεται δὲ κατὰ τὰς ἀναβάσεις.

Secundum decremента (paroxysmorum) soluitur celeritas systoles, et maxime quando aegri ad statum febre vacuum, aut prope ad illum perueniunt; intenditur autem iuxta incrementa. GAL. *De Prognosi Pulsuum* IV. 12. p. 307.

Ἐι δὲ καὶ κυματώδης ὁ σφυγμὸς γένοιτο καὶ μαλακὸς ἐπισήμως, ἔτι μᾶλλον ἐλπίζαν ἰδρωτάς.

Si autem vndosus pulsus fiat, et notabiliter mollis: tunc plus sperare oportet sudores. GAL. *De Crisib.* III. 11. p. 448. T. VIII.

cordis negotium concernentia, respicere nos oportet, quorum *alterum* temporis ipsius, iuxta quod arteriarum pulsus a naturali abludit, rationes, *alterum*, pulsuum mensuram, vti per illam morbi causa, aetas, euentus, vitae vis medicique necessaria actio definitur, concernit. Tametsi autem ad dierum intra acutos numerum vbique respiciendum scholastica aliqua seueritate haud est, vt aliquo septimo, nono, vndecimo, quarto decimo vicesimoque die, moueri humores crisinque subsequi oporteat, cum nec antiquitas quidem huius opinionis adeo tenax et censurae, ex numeris petendae, intenta semper fuerit, quin in diebus decisoriis definiendis ad symptomatum apparitiones magis respererit ^p); Tametsi etiam morborum duratio pro aegrotantium ^q) indole discrepat, multique ex illis sua natura breuiores sunt et celeriter iudicantur ^r), vt

propte-

p) Ἡμέραι κρίσιμες καλεῖσιν ἐν αἷς μεταβολαί πικρά τε ἅμα καὶ πλεῖσαι γίνονται.

DIES CRITICOS appellant, in quibus mutationes fidae et plures fiunt. GAL. *Comm. III. in Prognost* HIPPOCR.

q) Οἱ ἀραιότεροι φύσει διαφορῶνται, οἱ δὲ πυκνότεροι χρονίζουσιν ἐν ταῖς νόσοις.

Natura macilentiores sudant, crassiores autem tempus terunt in morbis. GAL. *Comm. II. in HIPPOCR. De Vict. Acut.*

r) Τὰ διὰ ταχέων κρινόμενα (νοσήματα).

Qui cito iudicantur morbi. GAL. *Comment. III. in HIPPOCR. Prognost.*

Τὸ μὲν τῆς πέψεως ἐυθύς ἐν ἀρχῇ φαινόμενον ἐν τάχει σωθῆσθαι τὸν ἀνθρώπον δηλοῖ.

Illud, quod coctio cito appareat, celeriter saluum fore hominem indicat. GAL. *De Crisib. I. 5. p. 383.*

Ταχέως παραγίνεται καὶ πέψιος ἐδεμιῶς προσδέεται.

(Morbus) celeriter transit, et nullius coctionis indiget. HIPPOCR. *De Prisca Med.*

Τὰ μικρὰ πάθη, χωριζέντων τῶν ποιόντων αἰτιῶν, ἀντίκα παύεται, τῆς φύσεως ἰωμένης αὐτὰ, μόνα γὰρ ἐκᾶνα δῆται τῆς ἐξωθεν βοήθειας, ὧν διὰ μέγεθος ἀδύνατ' ἔκραιπναι ἢ φύσει.

Parui

propterea aestimari dies ad numeros nequeant; ad-
sunt tamen, quae *dierum aestimationem* necessariam
reddant, argumenta. Ratio enim suadet, nihil in
magnis negotiis, nec in sanitatis consecutione¹⁾, con-
stans et perpetuum esse posse, si breui opera perfici-
tur, opusque esse, quo ordinatus sit in rebus ge-
rendis labor. Experientia autem hoc secum adfert,
naturam passim temporum seruare numeros, ad an-
nos *aetates*, ad menses *partum*, ad dies *fluxus fe-
mineos*, ad horas *paroxysmorum inuasiones* dispone-
re. Proinde absolum haud est, diebus etiam intra
febres aliquid largiri velle, cum rerum vsus doceat,
firmius certiusque esse omne, quod aliquo
ex assumtis ab antiquitate diebus geritur, negoti-
um²⁾. Licet autem, decurrente febre, intra quam
curiosius, quam penes longos morbos tempora ae-
stimantur, omnes dies, siquidem natura semper
agit, suas perficiant operas³⁾, omnesque proinde,
latius accepto significato, *critici* appellari possent;
est tamen in decursu acutarum febrium non insuper
habenda dierum successio⁴⁾. Cum enim ultra vi-
cesimum primumque diem acutae febres haud ex-
cur-

Parui morbi, separatis affligentibus caussis, subito
sopiuntur, natura sanante illos; soli enim illi indigent
externo auxilio, quos propter magnitudinem subigere
natura nequit. GAL. *Loc. Affect.* I. I. p. 384. T. VII.

s) Τὰ κρίνοντα ἐπὶ τὸ βελτίον, μὴ αὐτίκα ἐπιφαίητο.

Quae meliorem crisin effectura sunt, non statim ap-
pareant. GAL. *De Crisib.* I. 7. p. 386.

t) Ὡφελεῖ μάλλον εἰάν ὁ λυπῶν ἐκκενώτο χυμὸς ἐν ἡμέρᾳ κρίσεως.

Iuuat plus, si affligens humor euacuetur in die iu-
dicatorio. GAL. *Comm.* II. in II. *Prorrh.* HIPPOCR.

u) Τῶν ἡμερῶν ἐκάστης ἐστὶ τις ἴδιος φύσις.

Diebus singulis sua est indoles. GAL. *De Crisib.* I.
I. cit.

x) Ὅτι ἀριθμοὶ τῶν χρόνων μέγα δύνανται.

Numeri temporum multum valent. HIPPOCR. *De Veteri
Medicina.*

currant, et intra hunc terminum vel morte, vel sanitate, vel nouo morbo desinant ʸ); experientia docuit, illis diebus, qui ad rationes quaternarii vel septenarii numerantur, solemne quid et ponderosum perfici, quod in salutem, nisi insuperabilis causa, vis autem vitae parua est, cedat et prospere eueniat. De hoc dierum, quos propterea *criticos* appellant, quia decidunt et iudicant, discrimine et effectibus HIPPOCRATES ʒ) ita sentit. *Quartus* ab ineunte febre significatorius est septimi, et, euacuatione quacumque demum instituta, indicat, septimo

ʸ) Ἦν δὲ πρὸς τὰς ἡμέρας διαγίνωνται τὰς δύο καὶ ἑικοσι, καὶ τὸ πῦρ μεθῆ, καὶ ἐν ταύτῃσι μὴ ἐκπτύσθῃ, ἔμπυοι γίνονται.

Si ad diem (pleurides) supersunt a vigesimo alterum, et calor manserit, et in his nihil tussis reiectum fit, empyematici fiunt. HIPPOCRATES. *De Morbis I.*

Πέρασ τῶν ὀξέων ἰδ' ἡμέρα.

Finis acutarum februm XIV. dies. GAL. *Comment.*

III. in *Prognost.* HIPPOCRATES.

ʒ) Τῶν ἐπτά ἢ τετάρτη ἐπίδηλος, ἐτέρης ἑβδομάδης ἢ ὀγδοῆ ἀρχῆ, θεωρητὴ δὲ ἢ ἐνδεκάτῃ αὐτὴ γάρ ἐστὶ τετάρτη τῆς δευτέρας ἑβδομάδος: θεωρητὴ δὲ πάλιν ἢ ἑπτακαιδεκάτῃ αὐτὴ γάρ ἐστὶ τετάρτη μὲν ἀπὸ τῆς τεσσαρεσκαδεκάτης, ἐπτά δὲ ἀπὸ τῆς ἐνδεκάτης.

Septem dierum quartus est significatorius, secundae septimanae octauus principium, indicatorius vndecimus; hic enim quartus est alterius septimanae. Indicatorius denuo decimus septimus; hic enim quartus est a decimo quarto, septimus autem ab vndecimo. HIPPOCRATES. *Aphor. Sect. II. 24. p. 74. T. I. **)

*) De hac dierum decretoriorum veritate multi dubitant; Sed minus bene: nam quotidie obseruantur. Magis litigant de causa, quare alternis diebus et morbi vehementia increfcit, ac remittit, et morbus ipse decernit. Varias adductas causas sunt, quas iam diiudicare non lubet. Nuperrime quidam anonymus (v. GREGORY *Anfangsgründe der Behandl. der Krankheiten*, Leipz. 1777. p. 12.) docuit, hanc dierum criticorum causam quaerendam esse in febre alternis diebus auctiori, tuncque facilius istis eam iudicari posse. Haec admodum probabiliter, et pereleganter. G.

mo isto die, qui criticus princeps est, exacerbatione oborta, morbum solutum iri. Sin istud haud fiat, alter quartus, qui *octauus*, mouebit vndecimo die purganda; qui solemnis propterea est, quod sit a quarto septimus. Quod *vndecimus* non conficit, absoluet princeps alter criticus *decimus quartus*, cum sit secundi septenarii vltimus. Quodsi tamen expediri ne tunc quidem salutis negotium potuit, *decimus septimus*, cum sit, connumerato decimo quarto, quaternarius aliquis, leuioribus tamen motibus subruit atque euertit ea, quae *vicesimo primo die* absoluuntur. Est tamen, vel apud ipsum HIPPOCRATEM, vel apud eius interpretes, GALENUM atque AETIVM, aliquis circa dierum istorum numeros dissensus; id quod, quamuis scholasticum aliquibus videri possit, a scriptionis academicae natura alienum tamen haud est a). Quamuis autem

a) Κρίνονται δὲ οἱ πυρετοὶ τεταρταῖοι, ἑβδομαῖοι, ἑνδεκαταῖοι, ἑπτακαίδεκαταῖοι, εἰκοσῆ πρὸς τῆ μιᾶ, ἐκ δὲ τῶν τῶν ὀξείων τριακοσαῖοι, αἷτα τεσσαρακοσαῖοι, αἷτα ἐξηκοσαῖοι ὅταν δὲ τέρας τὸς ἀριθμὸς ὑπερβάλλῃ, χρονίη ἤδη γίνεται ἢ κατάσασις τῶν πυρετῶν.

Iudicantur febres, quarto, septimo, vndecimo, decimo septimo, vigesimo primo die, ex his acutis, sunt, qui trigesimo, deinde quadragesimo, hinc sexagesimo; Quando autem hos numeros superant, longa iam fit constitutio febrium. HIPPOCR. *De Diebus Iudicat.* §. 9. p. 437. T. I.

Οἱ δὲ πυρετοὶ κρίνονται ἐν τῆσιν αὐτέσιν ἡμέρησιν τὸν ἀριθμὸν, ἐξ ὧν τε περιγίνονται οἱ ἄνθρωποι, καὶ ἐξ ὧν ἀπόθνυνται. οἱ τε γὰρ ἐνηθέσονται τῶν πυρετῶν καὶ ἐπὶ σημάτων ἀσφαλεσάτων βεβαιώτες, τεταρταῖοι πάνονται, ἢ πρόθεν, οἱ δὲ κακοθηδέσονται καὶ ἐπὶ σημάτων δεινοτάτων γινόμενοι τεταρταῖοι κτάνουσι, ἢ πρόθεν. ἢ μὲν ἐν πρώτῃ ἔφοδος αὐτέων ἄτως τελευτᾷ, ἢ δὲ δευτέρῃ εἰς τὴν ἑβδόμην περιάγεται, ἢ δὲ τρίτῃ εἰς τὴν ἑνδεκάτην, ἢ δὲ τετάρτῃ εἰς τὴν τεσσαρεσκαίδεκάτην, ἢ δὲ πέμπτῃ εἰς τὴν ἑπτακαίδεκάτην, ἢ δὲ ἕκτῃ εἰς τὴν εἰκοσὴν.

Febres iudicantur secundum numeros, veluti in quibusdam diebus vel euadunt, vel pereunt homines; benignif.

autem diebus criticis, quaedam habenda sit fides, certoque constet, inter illos, qui febrem vno cursu absol-

nignissimae enim febres et super optimis signis fundatae, quarto die quiescunt aut ante, pessimae autem et cum signis difficilissimis factae, quarto die occidunt, vel ante. Et prima periodus sic quidem finitur, altera autem ad septenarium excurrit, tertia ad vndecimum, quarta ad decimum quartum, quinta ad decimum septimum, sexta ad vigesimum. HIPPOCR. Praenotion. §. 20. p. 464. T. I.

Ἡ ἐβδόμη ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τῆ νοσήματος ἡμέρα πάντων μά-
 λιστα τῶν ἡμερῶν λύει τελείως αἰὰ καὶ πρισῶς καὶ ἀγαθῶς καὶ
 ἀκινδύνως καὶ σαφῶς καὶ εὐσήμως: Τῆς ἐβδόμης δὲ τὴν πρίην ἢ
 τεσσαρεσκαίδεκάτη μιμῆται μάλιστα: Πλησίον δὲ αὐτῶν ἐστὶν ἢ
 ἐνάτη καὶ ἢ ἐνδεκάτη, καὶ ταύτης ἐστὶν ἐγγύς ἢ ἑπτακαίδεκάτη
 καὶ πέμπτη, μετὰ δὲ ταύτας ἢ τέταρτη, καὶ μετ' αὐτὴν τρίτη
 καὶ ἀποσὴ: ἢ δὲ ἕκτη ποδῶν μὲν κρίνει, ἀλλὰ τὰς πλείους
 κρίσεις μοχθηρὰς ἢ καὶ θανατώδεις ἐπιφέρει, αἰ δὲ μήγε, εἰ τελεί-
 ας, εἰ δὲ πρισῶς, ὑποτροπιάζει γὰρ τὰ ἐν τῇ ἕκτῃ ἡμέρᾳ κρινόμε-
 να νοσήματα, καὶ λελύσθαι δοκεῖ, εἰ δὲ καὶ τελείᾳ κρίσει, ὅπερ
 ἐστὶ σπάνιον, ἐν τῇ ἕκτῃ γένηται, μετὰ κινδυνῶν συμπτωμά-
 των καὶ χαλεπῶν γίνεται: Τῆς μὲν ἔν ἕκτης τὴν φύσιν ἀδελφία
 ἀλλῆ ἐμιμήσατο τῶν ἡμερῶν· εἰ δὲ ποτε εἰς τὴν ὀγδόην ἡμέραν ἢ
 τὴν δεκάτην ἐκπέσοι λύσις ἀθροῦ νοσήματος, ὁμοίεται πως τῇ
 κατὰ τὴν ἕκτην: Σπανίως δὲ καὶ ἐν ταύταις λύεται, καὶ εἰ δὲ πι-
 ρισῶς εἰ δὲ ἀγαθῶς, ἔτε τελείως, ἀλλὰ καὶ ἀσαφῶς καὶ ἀσήμως·
 μεταξὺ δὲ πως τῶν πρώτων εἰρημένων ἀγαθῶν καὶ τῶν μετὰ
 ταῦτα κακῶν ἢ τρισκαίδεκάτη μάλιστα κατεφάνη τετάχθαι, μή-
 τε ὁμοίως ἀπόβλητος ἔσα ταῖς κακαῖς μήτε ὁμοίως ταῖς ἀγα-
 θαῖς πεφυκυῖα: δᾷ δὲ πάντῃ, αἰ μέλλει ἀγαθῇ γενέσθαι κρί-
 σις, προδεδηλώθαι μάλιστα μὲν ἐν τοῖς ἔρσις ἢδε καὶ τοῖς λοι-
 ποῖς σημάσις, ἢ μὲν ἔν τρίτῃ καὶ τετάρτῃ καὶ πέμπτῃ τῶν
 ἡμερῶν προδηλῶνται εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς, ἢ δὲ τετάρτῃ προδηλοῖ
 τὴν ἐβδόμην, ἢ δὲ ἐβδόμῃ τὴν ἐνδεκάτην, ἢ δὲ ἐνδεκάτῃ τὴν τεσσα-
 ρεσκαίδεκάτην, ἢ δὲ τεσσαρεσκαίδεκάτῃ τὴν ιζ', ἢ δὲ ιζ' τὴν κ'.
 Ὅρος δὲ τῶν ὀξείων νοσημάτων ἢ ἰδ' ἐστὶ, ὡς ἄγε ταύτην ὑπερβαί-
 νει τὸ νόσημα, ἐκπέπτωκε τῶν ὀξείων.

Septimus ab initio morbi dies, omnibus diebus plus, perfecte semper et fideliter, et bene, et sine periculo, et clare, et cum bonis signis soluit: Septimi fidem decimus quartus imitatur. Proxime est nonus et vndecimus, huic prope est decimus septimus et quintus, post
 has

absoluendam perficiunt, dies, quosdam *κυρίας*, *principes*, et *ἀγτίας*, *absolutiores*, quosdam *περιττάς*, *superfluos* veluti *vacuosque*, in quibus negotii nihil geratur, et aeger, quoad calorem et symptomata, remissior sit, quosdam denique *θεωρητῆς* et *ἐπιδήλης*, *significatoriosque* esse, qui moueant, nihil tamen perficiant, sed ad dies criticos saltim praeludant ^{b)}; Quamuis etiam dubitatum haud sit, pro grauitate sua febres mox intra primum, mox intra alterum dura-

has quartus, hinc tertius et vigesimus. Sextus saepe iudicat, sed plurimas crises laboriosas vel etiam letales affert, vel certe non perfectas aut fideles: Reuertuntur enim, qui sexto die iudicantur morbi, et soluti esse videntur; Etiam si perfecta crisis, quod rarum, sexto die fiat, post periculosa et difficilia symptomata fit. Sexti ergo naturam nullus alius imitatur dierum; Si autem aliquando in octauum diem vel decimum excidat solutio subitanea morbi, aequiparatur quidem illi, quae sexto fit, raro tamen et in his morbus soluitur, nec fideliter, nec bene, nec perfecte, sed obscure et sine signis. Inter prius dictos dies bonos, et, qui post hos sunt, malos, medius decimus tertius maxime videtur constitutus esse, non reprobandus omnino, uti mali dies, nec etiam indolem habens bonorum: Oportet autem vbique, si bona futura est crisis, praeindicare, maxime vrinis, vel aliis signis; tertius ergo, et quartus, et quintus dierum, praeindicatur statim ab initio, quartus autem praeindicat septimum, septimus vndecimum, vndecimus decimum quartum, decimus quartus decimum sextum, decimus autem sextus vigesimum. Terminus autem acutorum morborum decimus quartus est, ut si quis hunc supergrediatur morbus, excidat ex classe acutorum. AETIUS *Tetrabibl.* I. 5. κέ.

b) Ἐπίδηλος καὶ θεωρητὴ ἡμέρα, ἐν ἣ τὶ σημεῖον φαίνεται δηλωτικὸν τῆς ἐσομένης κρίσεως ἐν ἑτέρῃ τινὶ τῶν κρινεσῶν ἡμερῶν.

SIGNIFICATORIVS et speculatiuus DIES, in quo signum apparet, manifestans futuram in alio quodam criticorum dierum crisin. GAL. *Comm.* II. in *Aphor.* HIPPOCR.

durationis suae septenarium confici ^c), intraque hunc terminum vel salute, vel morte, si tamen mors crisis est ^d), decurrere, mox autem ad vicesimum protendi: animus tamen istorum dierum significationi seruiliter addicendus haud est, sed, ipsa antiquitate sic statuente, ad symptomatum grauitatem ^e) in dierum discrimine definiendo respiciendum plus magisque erit. Proinde *dies* aliquis *criticus* ille futurus est, quem subita mutatio in statum meliorem consequitur ^f), nec futurus est, etiamsi numerus id velit, vel euacuationes id innuant, si conuersio in melius simul haud adfuerit ^g). Denique in omni, longusne, an acutus sit, morbo ille dies criticus est, intra quem magna contentione magnum aliquod negotium geritur, et ad finem feliciter deducitur. Fidem istius temporis signum cordis motus est, cum signorum concurrentium bonitate magnus et validus, quo virtutis vitalis eminentia ^h) adesse indicitur.

c) Κάτοξυ, τὸ μὲν ζ' ἡμέρας ἐκ ἐξωτέρω προίον.

PERACVTVS MORBVS est, qui septimum diem non excedit. GAL. *Comm.* III. in *Prognost.* HIPPOCR.

Τὲς καυσώδεας διακρίνουν αἱ τεσσαρεσκαίδεκα ἡμέραι, καφίξασαι ἢ ἀναιμῶσαι.

FEBRES CAVSODEAS definiunt quatuordecim dies, aut leuantes, aut occidentes. HIPPOCR. *Coac. Praen.*

d) Τῷ τρόπῳ τῆ θανάτε τὸ τῆς κρίσεως ἐκ ἐπιφέρομεν ὄνομα.

Conuersioni in mortem criseos non indimus nomen.

GAL. *De Crisib.* 7. p. 438. T. VIII.

e) Ὅι μέγιστοι παροξυσμοὶ τὴν ἀκμὴν ἀφορίζουσι.

Maximi paroxysmi definiunt morbi summum statum.

GAL. *De Tot. Morb. Tempor.* c. 4. p. 307.

f) Τοῖς σφοδρτέροις παροξυσμοῖς αἱ κρίσεις ἐπονται τῆ πύταν.

Maximos paroxysmos crises sequuntur plerumque.

AETIVS *Tetrabibl.* I. *Traet.* V. κς'.

g) Ἐὶ δυσφορία μετὰ τὴν κρίσιν παρακολοῦθῃ.

Si tristis sensio crisin sequitur. AETIVS *ibid.*

h) Κρίσιμος ἡμέρα, ἐν ᾗ τὰ συμπτώματα πάντα ἡπιώτερα γίνονται, καὶ ἀκίνδυνος καὶ ἀγαθὴ γένοιτο ἡ κρίσις.

tur. Vti enim cordis ventriculi ⁱ⁾) alternis vicibus acceptum *diastole* sanguinem *systole* proiiciunt; ita a proiecto sanguine diducuntur, eodemque in venas excurrente, contrahuntur tunicarum suarum virtute arteriae, quod vtrumque momentum motus cordis et arteriarum, principii vitalis influxui respondet ^{k)}), illudque est phaenomenon, quod *pulsus* dicitur, cuius mensura atque numerus ad illius interualli, quod diductae iterumque in se contractae arteriae motibus

IUDICATORIVS DIES, in quo symptomata omnia mansuetiora fiant, et periculo carens et bona fiat crisis. AETIVS ib.

Προσδοκασμένης ἤδη τῆς κρίσεως, ἀπτεσθαι δὲ τῶν σφυγμῶν, ὃ γὰρ ὑψηλὸς σφυγμὸς ὡσπερ καὶ ὁ σφοδρὸς κρίσεως ἀπάσης ἐστὶ γνώρισμα, καὶ βέβαιον σημεῖον τῆ παρήνας ἤδη τὴν κρίσιν τῆ νοσήματος.

Expectata nunc crisi, tangendi sunt pulsus; Elatus enim pulsus, vti et fortis, omnis crisis est indicium, et firmum signum, iam prope adesse iudicationem morbi. AETIVS *Tetrabibl. I. Tr. VI. κς'*.

- i) Σφυγμὸς ἐστὶ κίνησις ἀρτηριῶν καὶ τῆς κατὰ τὴν καρδίαν ἀρτηριώδους κοιλίας. Σφυγμὸς ἐστὶ ἀρτηριῶν καὶ τῆς τῆς καρδίας ἀρτηριώδους μέρους διαστολῆ καὶ συστολῆ.

Pulsus est motus arteriarum et arteriosi cordis ventriculi. Pulsus est arteriarum et arteriosae cordis partis diastole et systole. GAL. *De Different. Puls. IV. 2. p. 81. sequ. T. VIII.*

- k) Σφυγμὸς ἐστὶ διάστασις καὶ συστολῆ ἀρτηριῶν πάντοθεν, τῆ χιτῶνος ἐπανισταμένης καὶ πάλιν εἰς ἐκυτόν συντρέχοντος ὑπὸ ψυχικῆς καὶ ζωτικῆς δυνάμεως.

Pulsus est diductio et contractio arteriarum per totum, tunica earum expansa et iterum in se recurrente, ab animali vitalique facultate. GAL. *L. cit. p. 82. **)

- *) Mira est veterum de definitione pulsus disceptatio, quae h. l. in vtramque partem percensetur. Vnde facile colligitur, eos nec sanguinis in orbem fluxum nouisse, vt multi existimant. G.

Σφυγμὸς ἐστὶ διαστολῆ καὶ συστολῆ ἀρτηριῶν φυσική.

Pulsus est dilatatio et contractio arteriarum naturalis. *Auct. Definit. apud GAL. n. 205. p. 255. T. II.*

bus interest ^{l)}, rationes aestimatur. Et venas quidem pulsare nouimus, quando iuxta immersionum suarum locos impedimentum adest, quapropter effundi sanguis nequeat, vt ab irruente a tergo sanguine eas distendi oporteat, veluti HIPPOCRATES ^{m)} illas, pulsam aemulatas, vidit, et GALENVS ⁿ⁾, dum τὰς φλέβας de venis praedicari discrete docet, suffragatur, illumque venarum motum a substratis arteriis procurari asserit. Et spasmus aliquis muscutorum aliquando pulsam mentitur, quem motum, nullo typo instructum, nec perpetuum, a flatuosa plerumque abdominis tensione intra musculos

l) Ὁ μεταξύ δύο πληγῶν χρόνος, ἐν ᾧ διασέβεται ἡ ἀρτηρία καὶ συσέβεται.

Quod duobus ictibus intercedit tempus, in quo ducitur arteria iterumque contrahitur.

Διάλειμμα, ἢ μεταξύ δύοῶν πληγῶν ἡσυχία.

INTERVALLVM, quae duobus ictibus intercedit quies. GAL. *De Pulsib. ad Introducendos*, c. 4. pag. 2. T. VIII.

m) Φλέβες αἱ ἐν κροτάφοισι σφυγματάδεες.

Venae in temporibus pulsam aemulantur. HIPP. *Coac. Praenot.*

Φλεβῶν σφαγιτίδων παλμὸς ἰσχυρός.

Venarum iugularium pulsus validus. HIPP. *Coacae Praenot.*

n) Ἐν κεφαλαλγίαις, μάλιστα ὅταν μετὰ ποδῆς θερμότητος γίνονται, φαίνονται σφύζεσθαι καὶ διοτρεῖς κλοναζόμεναι αἱ κατὰ τὰς κροτάφους φλέβες· ποδῆς καὶ τὰς ἐν τραχήλῳ σφαγιτίδας τὰς ἐπιποδῆς δηλονότι δοναζόμεναι ἐθιασάμεθα σφυγμῶν τινα παραπλήσιον κίνησιν, καὶ δοκῆ καὶ ἐν τοῖς κροτάφοις ἐκ τῶν ὑποκειμένων ἀρτηριῶν ἢ κίνησις γίνεσθαι.

In doloribus capitis, maxime si cum multo calore fiunt, apparent pulsantes et veluti aestuantes temporum venae. Saepe etiam in venis colli iugularibus per se plerumque tumidis vidimus pulsui alicui similem motum, videturque hic, vti et ille venarum in temporibus motus a subiacentibus arteriis fieri. GAL. *Comm. III. in III. Libr. Protrrb.* HIPP.

los abdominis excitatum, παλμὸν ο), *palpitationem*, Graeci nominant; at nihil ista pulsus attinent. Illa tamen cordis ipsius, quae tactu ipsoque haud raro auditu percipitur, recepta voce, palpitatione ρ) ad pulsuum doctrinam merito refertur, vti depletionem cordis impeditam, magnamque alicubi contra cor, quaecunque ea sit, resistantiam denotat, et summam in febribus naturae contentionem et cum causa morbifica luctam indicat; veluti etiam aegroti, signo non valde commodo, arteriae magnae ad spinam dorsi pulsus manifeste saepe intelligunt numerantque 1). A quo, quandoquidem perpetuum haud est, si discesseris, arteriarum motus, quascun-

T 2

que

ο) Παλμός ἐστιν ἐπαρσις καὶ ὑφεσις σώματος μυώδα, ἐπὶ πνεύματος γινόμενος, ἐκ αἰεί, ἀλλὰ κατὰ τινὰς χρόνας.

Palpitatione est elatio et subsidentia corporis musculosi a flatu orta non semper, sed quandoque. *Auct. Defin.*

GALEN.

Σφυγμός ἐν τῷ ὑποχονδρίῳ θόρυβον σημαίνει.

Pulsus in hypochondrio tumultum indicat. *HIPP.*

Prognost.

Περὶ ὀμφαλον πόνου παλμώδεις.

Circa umbilicum dolores palpitantes. *HIPP. Coac.*

Praenot.

Οἱ κατὰ κοιλίην παλμοὶ αἰμορροαγικοί.

Palpitationes in imo ventre fluxum sanguinis indicant. *HIPP. Proorrh. I.*

Οἱ κατὰ κοιλίην παλμοὶ ὑποχονδρία, αἰμορροαγικοί.

Hypochondriorum in imo ventre palpitationes, fluxum sanguinis indicant. *HIPP. Ib.*

ρ) Καρδίας παλμός.

Cordis palpitatione. *HIPP. De Humor.*

Κατὰ γε τὰς φόβας καὶ τὰς ἀγωνίας ἐναργῶς ἡ καρδία φαίνεται παλλομένη.

Post timores et post colluctationes vehementer cor apparet palpitare. *GAL. De Different. Puls. IV. 2. p. 82. T. VIII.*

q) Κατὰ ῥάχιν ἀσθητικὴ τῆς μεγάλης ἢ αἰσθητῆς κίνησις.

Secundum spinam dorsi magnae arteriae sensibilis motus. *GAL. Comm. I. in Prognost. HIPP.*

que explorare manu possis, fideles erunt temporum in morbis indices. Nostrum illud nunc non est exponere, quibus de caussis ^{r)} per vitam sanam pulsuum rationes saepissime conuertantur; Illud tamen ad iudiciosam eorum explorationem in morbis vehementer requiri arbitror, vt quis, nisi halucinari velit, supponat, veluti quilibet sanguine plenior est ^{s)}, ad victum ^{t)}, sexus ^{u)}, aetatum ^{x)}, somni ^{y)} et

r) Ἀπὸ τῶν ἕξωθεν αἰτιῶν ἐτρόπησαν οἱ σφυγμοί.

A caussis externis mutantur pulsus. GAL. *De Progn. Pulsf.* II. 1. p. 258.

s) Ἡ δύναμις ἰχυρὰ καὶ ἐαυτὴν, βαρύνεται δὲ ὑπὸ πλήθους ἢ δυσκατῆ παντάπασιν ἔχει τὰ ὄργανα.

Vis vitae, in se valida, grauatur ab humorum multitudine; hinc immorigera vbique habet organa. GAL. *De Caussf. Pulsf.*

t) Σιτία ποτὰ ἀτάκτως τὰς σφυγμὰς ἐργάζεται.

Multi cibi inordinatos pulsus efficiunt. GAL. *Ib.* III.

Τὸ μέγεθος τῆ σφυγμῆ ὁ οἶνος ἐξαίρει.

Magnitudinem pulsus vinum extollit. GAL. *De Pulsf. ad Introducendos*, c. 10. p. 7. T. VIII.

u) Ἄνδρες γυναικῶν ὡς ἐπίπαν μείζονα ποτῶν καὶ σφοδρότερον ὡσάυτως ποτῶν, καὶ βραδύτερον ὀλίγων καὶ ἀραιότερον ἰκανῶς τὸν σφυγμὸν ἔχουσι.

Viri, quam feminae, vt plurimum maiorem multo et fortiozem, fimiliter multo et paullo tardiozem et notabiliter rariozem pulsus habent. GALEN. *De Caussf. Pulsf.* III. 2. p. 203.

x) Ὁ τῆ νεογενῆς παιδὶς πυκνότατος, ὁ τῆ γέροντος ἀραιότατος, μέγιστος ὁ τῶν ἀκμαζόντων σφυγμός.

Recens geniti infantis frequentissimus, senis rarissimus, maximus adolescentium pulsus. GAL. *L. cit.* c. 5. p. 206.

Ἐκάσῃ τῶν ἡλικιῶν ἔστι τις κατὰ φύσιν σφυγμός.

Vnicuique aetatum aliquis secundum naturam diuersus pulsus est. GAL. *De Different. Pulsf.* I. 8. p. 21.

y) Οἱ ὕπνοι τρέπουσι τὰς σφυγμὰς.

Somni mutant pulsus. GALEN. *De Caussf. Pulsf.* III. 9. p. 211.

et pathematum ^z) rationes variare pulsus, nec morbis tribui, quod idiosyncrasiae est, oportere. Exercitio proinde, et veluti GALENVS ^a) consulit, cognitione pulsuum, qui sano fuerant, opus est. Non enim raro intelligas, durante vita sana, pulsus intermittere, et variare, licet nulla ad sensum adsit ratio, quae efficere possit, vt cor aequalibus interuallis suas haud perficiat systolas; quorum arterias si intra morbum tangas, ob vitae ante actae ignorantiam summum adesse circuli sanguinis impedimentum in homine putares. Similiter arteriarum profundior sub carne situs ^b) vel tumor aliquis propinquus ^c) iudicium de pulsibus dubium facerent, nisi loco radiaee, aliae adessent, quae palpari possent, arteriae. Vfus etiam docet, magnitudinem pulsuum et respirationis celeritatem esse synchronas, reliquas

T 3

etiam

z) Θυμῆ μὲν ὑψηλὸς ἐστὶν ὁ σφυγμὸς, καὶ μέγας, καὶ σφοδρὸς, καὶ ταχὺς, καὶ πυκνὸς, λύπης δὲ μικρὸς, καὶ βραδύς, καὶ ἀμυδρὸς, καὶ ἀραιός.

Irae elatus est pulsus, et magnus, et fortis, et celer, et frequens; Tristitiae autem tardus, et debilis, et rarus. GAL. *De Puls. ad Introducendos*, c. 12. p. 8.

a) Τὸν σφυγμὸν τὸν μὲν ἴδιον ἐκάσῃ ἀκριβῶς ἂν τις πειραθεῖς μάθοι, καὶ δὲ πολλάκις ἤφθαι τῆς ἀρτηρίας, μάλιστα μὲν ὑγιαίνοντος ἀμέμπτως, καὶ ἐν ἡσυχίᾳ πάσης σφοδρῆς κινήσεως.

Pulsuum unicuique proprium, exquisite, exercitatus aliquis discere possit, et oportet saepe arterias tangere maxime eius, qui inculpate valet, et in quiete ab omni valido motu. GAL. L. cit. c. 9. p. 4.

b) Ἀρτηρίας τὸν αὐτὸν τρόπον σφύζουσι ἀπλήλως τε καὶ τῇ καρδίᾳ, ἀλλὰ αἱ ἐν τοῖς ἀσάμκοις μέρεσι προφανέστερον, αἱ δ' ἐν τοῖς σαρκώδεσι ἀμυδρότερον.

Arteriae eodem modo pulsant, et relatione ad se invicem, et respectu cordis; quae in partibus carne nudis, manifestius; quae autem in carnosis, obscurius. GAL. *Ibid.*

c) Τὰ μέρη τῶν ἀρτηριῶν θλίβεται, παραπλησιῶν ὄγκων.

Arteriarum partes premuntur a vicinis tumoribus. GAL. *De Causs. Puls.*

etiam pulsuum conditiones, si curiosius rem perspicere velis, aliquam mutationem in pulmonum actione secum adferre, quod antiquitas bene perspexit, vt HIPPOCRATES vbique plus respirationis examini, penes aegrotantes, quam pulsuum considerationi, dederit^d). *Respirationis* certe magnitudo et frequentia vti aëris elaterem sanguini applicat quam efficacissime; ita simul in motu cordis augendo haud parum valet, vt propterea inter symptomata critica et salutaria numerandum saepe sit asthma febrile, quandoquidem intensiore pulmonum motu magnum celeritati sanguinis momentum accedit, et natura illud, quod agendum suscepit, negotium coniunctis cordis follisque aërei viribus gerat. Veluti ergo elatus, frequens et profundus ac sine impedimento introductus spiritus sanitatem facit^e); ita iunctim

d) Τραπήζονται οἱ σφυγμοὶ κατὰ τὸν τῆς δυσπνοίας λόγον.

Pulsus ad respirationis rationes conuertuntur. GAL. *De Diagnosi Puls.* II. 2. p. 129. T. VIII.

Τρέπεται ὡσαύτως ἐπὶ ταῖς αὐταῖς αἰτίαις ἀναπνοὴ τοῖς σφυγμοῖς.

Similiter et ab iisdem causis respiratio et pulsus mutantur. GAL. *De Vsu Puls.*

e) PAVLLVS I. cap. 19. *De Vociferationis vsu in re medica.*

Ἐν ταῖς ἀναφωνήσεσιν ἢ μὲν εὐμέλεια χρῆσοφωνίας ἐδὲν ἀν συμβέλλοιτο πρὸς ὑγίαιαν, ὃ δὲ τῶν βαρυτέρων ἤχων φθόγγος χρήσιμος, ὡς τε τῆτον ἀσκητέον· ἔτω γὰρ πλείστος ἀῆρ ἀς τὸ σῶμα κατ' ἀναπνοὴν ἐλκόμενος, διασέλαει τὸν τε θώρακα καὶ τὴν κοιλίαν, καὶ τὰς κατ' ὅλον τὸ σῶμα πόρκας ἀνευρύει καὶ διέτησι. διόπερ ἐν αὐταῖς ταῖς ἀναγνώσεσι τῶν πλεονάζοντων ἰγρῶν ποιῶται τὰς ἐκκρίσεις. Τοῖς μὲν ἔν τῶν τῶν ἀναγνώσεσιν μᾶλλον καὶ δι' ἰδρώτων, τοῖς δὲ ἐπισπαστικῶν ἐνταυνομένοις διὰ τῆς ἀδήλας γιγνομένης ἀποφορᾶς κατ' ὅλον τὸν ὄγκον, συμβαίνει, καὶ διὰ τὴν λεπτυσμὸν πολλῶν περιττωμάτων ἀναχρεμπωμένων, ἐκκρίσιν γίνεσθαι καὶ ἀναπάλωσιν.

In declamationibus (*sanitatis causa institutis*) acutum melos et blanda vox nihil ad sanitatem confert, sed grauiorum sonorum bombus optimus; quare hic exercendus

Et cum cordis valente motu intra morbos quosuis, maxime tamen intra febres *f*), crises adiuuat quam efficacissime *g*). Quod si etiam a respirationis consideratione recesseris, in pulsum tamen consideratione habiturus es, quo vel naturae superstes robur, vel infirmitatem *b*) cognoscere possis. Dum ergo cor et arteriae vicissim suo robore se sustinent, calor

T 4 est;

est. Ita enim plurimus aër in corpus respiratione attractus, diducit thoracem, et abdomen, et omnes in toto corpore poros dilatatur et diducit. Propterea inter *Lectiones* ipsas, abundantium humorum euacuationes fiunt. Illis ergo, qui intenta magis voce legunt, plus per sudorem, illis autem, qui vocem remissius intendunt, per insensibilem transpirationem in vniuerso corporis ambitu, et per attenuationem multarum superfuitatum screatu reiectarum, euacuationem fieri et discussionem oportet.

f) Ἐν καυσώδεσι πυρετοῖς πλεῖστον μὲν καὶ τάχιστον καὶ πυκνότερον ἀναπνεῖσαι, μεγίστας δ' ἔχουσι καὶ ταχίστας καὶ πυκνοτάτας τὰς σφυγμὰς.

IN FEBRIBVS CAVSODEIS, plus celeriusque, et frequentius, aegri respirant, maximos autem habent, et celerrimos, et frequentissimos pulsus. GAL. *De Vsu Puls.*

g) Δύσπνοιά τις ἀιφνίδιος διωνεὶ γενοχωρημένε τῷ θώρακος, ἀ ἐπὶ τέτοις ἀπασιν ἐξαιφνης ὀγκώμενοι οἱ σφυγμοὶ μὴ κατὰπίπτουεν εἰς μικρότητα, τὴν κρίσιν ἐλπίζεν.

Si difficultas respirandi quaedam veluti angustato thorace, aut super his omnibus derepente elati tumidique pulsus ad paruitatem haud redeant, crisin sperare oportet. GAL. ad GLAVCON. *Therap. I.*

b) Διὰ τὴν τῆς ἀντιτιμωρήσεως ὄρεξιν ὑψηλοὶ καὶ μεγάλοι, καὶ ταχεῖς, καὶ σφοδροὶ διὰ δὲ τὴν τῶ παδῶν μᾶλλον ἢ δρασαί προσδοκίαν μικροὶ καὶ ταπεινοὶ, καὶ ἀμυδροὶ, καὶ βραδεῖς γίνονται.

Propter naturae in contrarium nitendi instinctum, alti et magni, et celeres, et fortes, sed propter illam, qua plus patitur, quam facit, expectationem, parui, humiles, debiles et lenti fiunt. GAL. *De Causf. Puls. I.*

2. p. 168.

Τῆς δυνάμεως ῥώμη καὶ ἀββωσία.

Virtutis vitalis robur et imbecillitas.

est; *frigus*, si vtriusque motus flaccet ⁱ). Magna vel parua humorum resistentia duriciem et mollitiem pulsibus affert ^k). Circuli libertas ordinem ^l), virtutis vitalis praestantia magnitudinem ^m), alterna et aequalis cordis et arteriarum systole ac diastole eurythmiam ⁿ) procurant. Illo autem morbi tempore pulsus plus magisque eleuantur, quando non procul a primordiis ardentium, postque intermittentium frigus, conflagendum naturae est cum materie morbi, veluti illa firmiter inhaeret solidis, et varia contra cor resistentia luctatur. Dierum, quos *πρόκριτικὸς* Graeci appellant, labor, magnus celerque pulsus est. Plethoricis febribus familiaris censetur magnus et fortis, aequalis tamen et ordinem con-

stan-

i) Τῆς ἐμφύτης θερμασίας ἐκπύρωσις τε καὶ κατάψυξις.
Infiniti caloris, aestus et frigus.

k) Τῆς τῶν ἀρτηριῶν χιτῶνος σκληρότης καὶ μαλακότης.
Arteriarum tunicae durities et mollities. GAL. Libr. cit. I.

l) Ἐνταξία τῶν σφυγμῶν.
Legitimus pulsuum ordo. AETIVS *Tetrabibl.* Tract. 6. c. 4.

m) Σφυγμικὴ δύναμις ἐξῆρωμένη.
Vis pulsatrix valens. GAL. *Method. Med.* XI.
Ἐν τοῖς χιτῶσιν τῶν ἀρτηριῶν τοικη δύναμις καρδίας ἰχυρῶς ἐκθλιβέσης.

In tunicis arteriarum tonica vis, corde vehementer sanguinem exprimente. GAL. *De Different. Pulsf.* III.

Ἡρόφιλος φησὶ ῥάμην τῆς ἀρτηρίας ζωτικῆς δυνάμειος αἰτίαν εἶναι σφοδρῶς σφυγμῶ, Ἀθήναιος δὲ τῆ ζωτικῆ τόνος τὴν ἰχύν.

HEROPHILVS ait, robur animalis in arteria facultatis causam esse pulsus fortis: ATHENAEVS autem vitalis toni vim. GAL. Libr. cit.

n) Τοσῶτον μόνον κατὰ φύσιν ἔχουσιν ἡμῶν αἰ κατὰ τὴν καρδίαν καὶ τὰς ἀρτηρίας κινήσεις, διασελλομένων κατὰ κύκλον αὐτῶν καὶ εἰς ἑαυτοὺς συναγωμένων.

Ita saltim secundum naturam se habent cordis et arteriarum motus, si inuicem ac in circulum diducantur iterumque in se contrahantur. GAL. L. cit. IV.

stanter feruans ^o). Tametsi autem magnitudo et robur pulsum virtus ^p) est; laudari tamen, si dolor simul ad pulsus numerari potest, nequit; inflammati quid ^q) subest. Pulmones tamen inflammati pulsum propterea, quod ventriculus cordis sinister sanguine tunc parcius repletur, magnum et naturali fere similem exhibent ^r), nec in eorum, nec in laterum

T 5 rum

o) Όταν ευσαρκοί τε καὶ πολύαιμοι καὶ πυκνοὶ τὰς ἔξαις οἱ κάμνοντες ὧσι, ἢ περιττώμασι θερμοῖς πεπληρωμένοι, τοῖς ἔτω πυρέττειν ὁ σφυγμὸς μέγιστος ἐστὶ, καὶ ὀμαλὸς, καὶ σφοδρὸς.

Si carnosī, et sanguinei, et crassi secundum habitus aegroti fuerint, aut calentibus superfluitatibus repleti, his ita febrientibus pulsus maximus est et aequalis, et fortis. GAL. Meth. Med. IX.

p) Σφοδρὸς δὲ σφυγμὸς ἐστὶ ὁ πλήττων ἐυρώτως τὴν ἀφῆν.

Fortis pulsus est valide afficiens tactum. GAL. De Puls. ad Introducendos, c. 8. p. 4.

Ἐν τοῖς πυρετοῖς ἀκινδύνοις θερμοῖς τε καὶ περικαέειν ὁ σφυγμὸς γίνεται μέγιστος ὅταν ἡ δύναμις ἐυρωσῆ.

In febribus periculo vacuis, calidis et tepidis, pulsus fiunt maximi, quando vis vitae valet. GAL. De Prognosi Puls. II.

Τὸ μέγεθος καὶ ἡ σφοδρότης (τῶ σφυγμῶ) εἰ κινδυνώδης, ἀλλὰ καὶ μέγιστον ἀγαθόν.

Magnitudo et fortitudo pulsus non periculosa, sed maximum bonum. GAL. Ibid.

q) Φλεγμονῆς δὲ μεγάλης γενομένης, ἢ ἐρισυπέλατος ἢ ἀποσήματος, αἰδοθανόμεθα πὺν ὀδύνη τῶ σφυγμῶ τῶν ἀρτηριῶν, ὅταν τὰ περιέχοντα αὐτὰς σώματα θλίβωσιν αὐτάς.

Phlegmone magna facta, aut erysipelate, aut abscessu, sentimus cum dolore pulsum arteriarum, quando quidem tunc circumiacentia illis corpora eas premunt. GAL. De Loc. Affect. II. 3. p. 403. T. VII.

Ἄυτὴ καὶ ἑαυτὴν φλεγμονώδες πάθος παῖσσα (ἀρτηρία) μετ' ὀδύνης σφύζει.

Ipsa in se ipsa inflammationem passa arteria, cum dolore pulsata. GAL. Ib.

r) Ὁ τῶν περιπνευμονικῶν σφυγμὸς μέγας, καὶ ἀμυδρὸς, καὶ μαλακὸς ὁμοίως τῷ τῶν ληθαργικῶν.

rum inflammatorio statu ad pulsuum rhythmos, vti tamen in aliis inflammatis euenit, dolor percipitur. Scirrhus partium duros pulsus, at dolore vacuos, secum adfert. Est et spasms sua pulsus durities; est etiam inflammatis. Sed, ne quidquam, praeter magnam naturae contentionem, si magnitudo et robur simul adsit, illi significant ^ε). Ominosus magis ille est, cui, cum durus sit, post aliquot diastolas vna deficit ^ε): Post viginti enim vel triginta vnam desiderat

Peripneumonicorum pulsus magnus et mollis, lethargicorum more. GAL. *De Causs. Puls.* IV. 12. pag. 227. T. VIII.

Ἐν περιπνευμονίᾳ γενήσεται πόνος σφυγματώδης, ἕτ' ἐν πλευρίτιδι διὰ τὴν τῶν μορίων φύσιν· ὁ μὲν γὰρ πνεύμων ἀνάσθητος.

Nec in peripneumonia fiet dolor pulsatorius, nec in pleuritide, ob partium naturam; nam pulmo sensu caret. GAL. *De Loc. Affect.* II. 3. p. 404.

δ) Τοῖς σπλάγχχοις σκίρρῶμένοις σαφέστατα καὶ συνεχέστατα σκληροὶ σφυγμοὶ γίνονται.

Visceribus scirrhus induratis manifeste et continuo duri pulsus fiunt. GAL. *De Prognosi Puls.* I. 4. p. 251.

Ἐν τοῖς σκίρρῶσι ἀνώδυνος ἐστὶν ἢ τῶν ἀρτηριῶν κίνησις.

In scirrhis dolore carens est arteriarum motus. GAL. *De Loc. Affect.* II. 8. p. 414.

Τῶν σπωμένων, αὐτὸ τὸ σῶμα τῆς ἀρτηρίας συνῆχθαι δοκεῖ, καὶ ἐσφηνῶσθαι.

Spaffico morbo correptis ipsum arteriae corpus contrahi et figi videtur. GAL. *De Puls. ad Introducendos*, c. 12. p. 12 T. VIII.

Ἄι κατ' ἕλον τὸ ζῶον ἀρτηρίας τανομένης σκληρότερον ἐργάζεταιται.

In toto animali tensae arteriae durius agunt. GAL. *De Prognosi Puls.* IV. 2. p. 298.

ε) Φλεγμονῆς σφυγμοῖς, οἷν ἐμπρίων, ἀρτηρίας σκληροτέρας φαινομένης, καὶ σφοδρότερος, καὶ ἰσχυρότερος, καὶ πυκνότερος ἀκμαζέσεως φλεγμονῆς ἐστ' ὅτε καὶ ἀνώμαλος καὶ ἀτακτος.

Phlegmones pulsus mallei instar ferit, arteria duriore visa, fortior et celerior et frequentior incremente inflammatione, aliquando et inaequalis et confusus. GAL. *De Pulsib. ad Introducendos*, c. 12. p. 8.

derari, parum refert, pulsuumque errores pro partium affectarum nobilitate et maiore ad vitam necessitate, proque infarctuum obstinatione, in acutis inque longis morbis, valde discrepant; id quod, licet aegros medicosque haud parum offendat, saepe tamen tempore excusatur, quo euenit. Nam et intermittentium, et continuarum exacerbationes cum pulsu anomalo innocenter fiunt, si bonae notae character alius, moderatus pulsuum lentor, adsit, et ea sit morbi aetas, in qua crisis *) expectatur. Solent enim euacuationes commodae, maxime sudor, et si quid cum illo erumpit, celeres, duros, intermittentes x), conuertere, et pessimos quosuis alios pul-

Ἐνωμαλία ἢ ἀρρυθμία τῶν σφυγμῶν.

Anomalia et mensurae defectus in pulsibus. GAL. ad GLAUCONEM Therap. I.

u) Ἄνωμαλος ὁ σφυγμὸς ἐπὶ τῶν πλείστων μὲν γίνεται κρίσεων, καὶ μάλιστα ἐπειδὴν ἀγωνιστικὸν τι καὶ περιεινδυνευτικὸν ἔχουσιν.

Anomalous pulsus in plurimis quidem fit crisis, et maxime si contentiosum quid et anceps habeant. GAL. De Crisib. III. 9. p. 441. T. VIII.

x) Σφυγμὸς διαλείπων, ἑτεροσφυζία.

Pulsus intermittens, pulsus ambiguus. GAL. Comm. III. in Prognost. HIPPOCR.

Ὁ κατὰ μίαν πλαγὴν ἄνιστος ἀνώμαλος.

Qui, vno saltim inter plures ictu, irregularis est. GAL. De Pulsibus ad Introducendos, c. 6. p. 3. T. VIII.

Ἡ μὲν ἐν διαλείπῃσιν καὶ ἓνα σφυγμὸν ἀνωμαλία χαλεποτάτη πάσῶν ἐστὶν ἀνωμαλιῶν.

Intermittens post singulum pulsuum anomalia, difficillima omnium est anomaliarum. GALEN. De Prognost. Puls. II. 4. p. 261.

Διαλείπων ἐστὶ σφυγμὸς, ἐφ' ἧ ἐκ ἐπὶ δύο μόνον, ἀλλ' ἐπὶ τρεῖς ἢ καὶ ἐπὶ πλείεσσιν πληγῶν ἢ ἀρτηρίᾳ ἐλλείπει διαστολὴν μίαν, ἢ καὶ δύο, ἢ καὶ πλείεσσιν.

Intermittens pulsus, in quo non post duos saltim aut tres, sed et plures ictus, diastole vna deficit, vel duae, vel plures. Auctor Defin. apud GALENUM II. 228. pag. 259. T. II.

Ἀποχωρεῖ πρὸς βραχὺ καὶ αὐτὸς παύει ὁ διαλείπων.

pulsuum mores γ) ad frugem reuocare. Debilitas etiam paruitasque pulsuum, secundum tempora, vel inchoante paroxysmo z), vel cedente morbo, nihil mali significat, vti nec celeritas aut frequentia a), si simul adsit mollities b). Asphyxia quando-

que

Euanescit breui tempore, et iterum ludit intermit-
tens. GAL. De Different. Pulsf. I.

- γ) Ἦν καὶ παχὺ πως ἢ γλιόχρον τοῖς ἐσχάτοις τῶν ἀρτηριῶν πέρασι ἐσφηνωμένον εἴη, χαλεπωτάτην ἐργάζεται τὴν ἀνωμαλίαν καὶ μάλιστα ὅταν ἦτοι τῆς καρδίας αὐτῆς ἐγγύς, ἢ καὶ πόρρω μὲν ἀλλ' ἐν κυρίοις μέρεσιν ἢ σφίνωσις τῶν ἐμφρακτόντων χυμῶν γίνεται.

Si densum quid et viscidum vltimis arteriarum finibus incuneatum erit, difficillimam efficit anomaliam, et maxime, si vel prope ad cor, vel, quamuis procul, in principibus tamen partibus, incuneatio infarcientium humorum fit. GAL. De Causs. Pulsf.

Ἡ διὰ τὴν τῶν ὀργάνων κάκωσιν ἀλλοίωσις τῶν σφυγμῶν.

Quae propter organorum deprauationem fit mutatio pulsuum. GAL. De Prognosi Pulsf. III.

- z) Τῶν παροξυσμῶν ἐσβαλόντων οἱ μὲν τὲς πυκνὰς τε καὶ μικρὰς, οἱ δὲ πρὸς τέτοις καὶ τὲς ἀμυδρὰς· ἐνιοὶ δὲ καὶ τὲς ἀνωμάλεις. εἰσι δ' οἱ καὶ τὲς βραδεῖς (σφυγμὰς ἔχασιν).

Paroxysmis inuadentibus quidam frequentes et paruos, alii insuper et debiles, quidam et irregulares; Sunt etiam, qui tardos (pulsus habent). GAL. Ib.

- a) Ταχὺς ὁ ἐν ὀλίγῳ χρόνῳ διασελλομένης τῆς ἀρτηρίας γινόμενος. Celer pulsus, qui paruo tempore diducta frequenter arteria fit. GAL. De Pulsf. ad Introducendos, c. 8. p. 4.

Σφυγμὸς πυκνὸς ὅταν βραχὺς ὁ τῆς ἡσυχίας χρόνος, ὠραιοὶ δ' ὅταν πολὺς.

PULSVS FREQVENS, quando breue quietis tempus; RARVS autem, quando multum. GAL. Ib.

- b) Ὁ κυματώδης δύναμιν ἐνδείκνυται τότε μετρίου μετέχουσαν, ἥνικα μᾶλλον κρίσιμον ἰδρῶτα προσηλοῖ.

FLVCTVOSVS vim indicat moderatum tonum habentem, vnde maxime sudorem criticum praedicit. GAL. De Prognosi Pulsf. II. 9. p. 270.

Τὸ μυλακτὸν ὄργανον ἐτοιμῶς ἐκτετατόμενον πάντῃ ῥαδίως διασέλλεται, τὸ δὲ σκληρὸν ἐκ ἀνευ μεγάλης βίας.

Molle organon commode extendendum, facile diducitur; durum autem non sine magna vi. GAL. De Causs. Pulsf. I.

que mala ^c). At cum inaequalitate debilis, formicans ^d), myurus ^e), vermicularis ^f), dicrotus, palpitans et tremebundus ^g), pessima quaeuis portentunt.

c) Ἀσφυκτον λέγομεν τὸν ἔτω διακείμενον ἄνθρωπον, ὡς μηδεμίαν ὑποπίπτειν κίνησιν ἐν μηδενὶ μέρῳ τῆς σώματος ἀρτηρίας μηδεμιᾶς.

Pulsu orbatum dicimus ita constitutum hominem, ut nullus in sensum cadat motus in vlla corporis parte arteriae vllius. GAL. *De Pulsuum Different.* IV.

d) Μυρμηκίζων ἐστὶ μικρὸς, κενὸς, πυκνὸς, ἀμυδρὸς, πάντων ἐπὶ τὸ ἔχατον κατηγμένος, εἶοι μύρμηκος περιπατᾶντος.

FORMICANS PULSUS, est parvus, vacuus, frequens, debilis, omnibus his ad extremum ductis, veluti formicae ambulantis. *Auff. Desin. apud GALENUM*, n. 233. p. 259. T. II.

e) Μύκρος, ὅταν κατὰ τὰ πρῶτα μέρη τῆς ἀρτηρίας ὁ σφυγμὸς σφοδρότερος, ἐν δὲ τοῖς ὑποκάτω μικρότερος.

MYVRVS, quando ad superiores arteriae partes pulsus valentior, in infra sitis autem minor est. GAL. *De Prognosi Puls.* II. 10. p. 271.

f) Ὁ σκωληκίζων καὶ χωρὶς πυρετῶν φαίνεται, γινόμενος ἐπὶ κενώσεσιν λάρυσι, ἀιμορραγίαις τε καὶ διαβροαίαις, καὶ χολέραις, καὶ καθάρσεσιν ἰχυραῖς, ἐμέτοις τε σφοδροῖς καὶ ἔργοις παμπόλλοις, καὶ παταμηνίων ἀμέτροις καταβήξεσιν.

VERMIVM instar REPENS etiam sine febribus apparet, factus ab euacuationibus frequentibus, sanguinis profluiis, et alui fluoribus, et cholericis, et fortibus purgationibus, vomitibus vehementibus, vrinis copiosis, et mensium immodicis profluiis. GAL. *Ib. c. 9.* p. 271.

g) Σφυγμὸς δίκροτος, κλονώδης, παλμώδης, τρομώδης.

PULSUS BIS SALIENS, contractus, palpitans, tremens. GAL. *De Different. Puls.* IV. passim.

ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΙΑΣ ΤΗΡΑΡΙΑΕ

SPECIMEN XIII.

DE FLVXV INTESTINORVM
CRITICO.

Materies morbi, motibus naturae criticis excitata, conuenientibus ^{a)}, vti vel humorum textura fert, vel loci affecti propinquitas id postulat, organis vel deponitur interea, vel expellitur ^{b)}. Cum autem vitio haud careant illae conualescendi rationes, quae nouo morbo, per ἀπόσπασιν inducto, celebrantur, satiusque semper sit, si optio datur, secedere de corpore res nocentes, quam quiescere et relinqui; proinde praestantius esse illud naturae opus videbitur, quo morbi euacuando sanantur. Secundarium forte negotium est, quod, translatione

a) Ἄ δὲ ἀγειν, ταύτη ἀγειν ὅτι ἀν μάλιστα βέπη ἢ φύσις, διὰ τῶν συμφερόντων χωρίων.

Quae ducere oportet, ducenda sunt quorsum natura maxime vergit, per conuenientes locos. HIPPOCR. Aphor. Sect. I. 21. p. 71. T. I.

Explicat GALENVS in Commentario ad hunc locum, p. 38. T. VI. Συμφέροντα δ' ἐστὶ χωρὶα κενώσσειν ἔντερά τε καὶ γαστήρ, καὶ κύστις, καὶ μήτρα, καὶ σύμπαν τὸ δέσμα, καὶ πρὸς τέτοις αἰ δ' ὑπερῶσαι τε καὶ ῥίνας.

Conuenientes autem loci euacuationibus sunt intestina, et venter, et vesica, et vterus, et vniuersa cutis, et super his palatum, et nares.

b) Πολλάκις ἀποσπάσεις ἔυρομεν ἔ μόνον τῶν κατ' ἀπόθεσιν, ἀλλὰ καὶ πρὸς τῶν ἐκκρίσεων.

Saepe secessus humorum inuenimus, non tantum per depositionem, sed etiam per euacuationes. GAL. Comm. III. in Epid. HIPPOCR. VI.

ne mali ad partes facta, geritur. Oportet ergo de euacuationibus, salutis caussa susceptis, primo loco exponi. Harum veluti omnium, hinc singularum, virtutes sunt, τὸ spontaneum ^{c)}, sufficientia ^{d)} temporis opportunitas ^{e)}, ad locum excretorium aptitudo ^{f)}, et, si fieri possit, facilitas ^{g)}. Quo autem patentioribus viis humores secedunt noxii, eo plus aeger proficit. Hinc maximi saepe morbi, acuti aequae ac longi, fluxibus ad canalem alimentorum redeuntibus, iudicantur eo conuenientius, quo certius primarum viarum vel viscerum his respondentium noxae excretionibus, proxime ad mali fontem institutis, in ipsis haud raro natalibus opprimuntur. Haec etiam est ratio, propter quam salubres intestinorum fluxus inter reliquos primi nominan-

c) Ἐκκρίσις ἀυτομάτη.

Spontanea euacuatio. GAL. Comment. II. in Progn. HIPPOCR.

ἽΟτι δ' ἀν τέτων ἀυτοματήσαι, λύει τὸ νόσημα.

Quidquid horum spontaneum fuerit, morbum soluit. GAL. Comm. IV. in HIPPOCR. De Vict. Acut.

Ἄυτόματα ἀφελεί.

Spontanea sufficiunt. HIPPOCR. De Humor.

d) Πάν τὸ πολὺ τῆ φύσει πολέμιον.

Omne nimium naturae inimicum. HIPPOCR. Sect. 2. Aph. 3.

Πάντα τῆ μετρού μᾶλλον γινόμενα κακά.

Quaecunque plus, quam modulus fert, fiunt, mala. HIPPOCR. Sect. II. Aph. 3. p. 72.

e) Ἵν ἐν καιρῷ τι γένοιτο, βέλτισον.

Si quid in tempore fiat, optimum. HIPPOCR.

f) Τὰ χωρέοντα μὴ τῷ πλήθει τεκμαίρεσθαι, ἀλλ' ὡς ἀν χωρή, οἷα δᾶ.

Quae abscedunt, non multitudine aestimentur, sed si secedant, quae oportet. HIPPOCR. De Humor.

g) ώΟταν δὲ ταῦτα μηνύωνται, μὴδ' αὐτῆ ἡ φύσις ἐκῆσα ἀφίει, ἀνάγκης ἔυρηκεν ἥστιν ἡ φύσις ἀζύμως βιασθεῖσα ἀφίεισιν.

Dum ista indicantur, nec ipsa natura sponte dimittit, necessitates inuentae sunt, quibus natura haud violenter adacta dimittat. HIPPOCR. De Arte.

minandi esse visi mihi fuerint, quorum prior vomitus, veluti ad vitam sanam et morbos auertendos haud parum confert ^{h)}, ita in morborum etiam variorum decursu feliciter euenire solet. Illi autem prae reliquis morbi effusione humorum, ex ventriculo per os facta, recte breuique negotio soluntur, quorum causae intra primas vias, quo titulo organa chylopoeitica insignimus, sedent, siue ab introductis, siue a sponte nascentibus rebus noxiis sollicitetur ventriculus, siue, qui vomendi sunt, humores ex toto homine per villos intimae tunicae ad cauum deferantur, siue ex cognatis visceribus per tubos communicantes adducantur, aut ex osculis vasorum sanguiferorum ad caua hiantium, quod salutare

h) Τοῖσι μικροῖσι καὶ νεογνοῖσι παιδίοισι ἔμετοι.

Paruulis et recens natis infantibus, vomitus. HIPPOCRATES. Aphor. Sect. III. 24. p. 81.

Πρὸς τὰς συμβαίνοντας ἔμετους τοῖς πλοισζομένοις, τοῖς μὲν πρώτοις γιγνομένοις, ἔτε γάδιον, ἔτε χρήσιμον ἀντιτάσσεσθαι· πάντα γὰρ ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ εἰωθεὶν ἀφελᾶν. Δεῖ δὲ μετὰ τὸν ἔμετον μὴ πολλαὰ μηδὲ τὰ τυχόντα βρώματα προσφέρεισθαι, ἐπὶ πλείω δὲ χρόνον πλείωνων γενομένων ἐμέτων τῇ ὑποσολῇ τροφῆς σφοδρότερα χρῆστέον. δεῖ δὲ καὶ βλέπειν ὡς ἤμισυ εἰς τὴν θάλασσαν εἰς εἰς τὸν ἐρισμὸν ἔλθῃ τῆς ἐν τῷ πλοίῳ διατριβῆς, καὶ τοῖς ὕδασι δὲ προσέχειν, ἵπως μὴ θολερὰ μήτε δυσώδη μήτε ἀλυκὰ ἔσται.

Contra vomitus, qui nauigantibus eueniant, et prima vice contingunt, nec facile nec vtile quidquam opponi; omnibus enim modis vt plurimum solent proficere. Oportet autem post vomitum, non multos, nec fortuito oblatos cibos apponi. Longiore autem tempore, plurimis vomitibus factis, subtractione ciborum pertinaciore vtendum. Oportet autem frequenter prospicere in mare, donec ad consuetudinem vitae nauticae perueniat, et aquis animus aduertendus, ne vel putridae sint, vel graueolentes, vel falsae. PAVLLVS Libr. I. 55.

lutare aliquando est, materia vomenda proueniat ⁱ). Paulo quidem laboriosius hepatis ductus, qui bilem vtramque duodeno tradunt, emunguntur vomitu, cum commodior omnino sit fellis, quod κάτω purgatur, deiectio ^k); Est tamen in illo musculorum imi ventris et diaphragmatis conatu, in quo vomitus rationes prae reliquis consistunt, singulare aliquod, quod hepatis canales felleos compellere valet momentum ^l). Propterea in morbis omnibus, (sunt

i) Τα ἐμέμενα ἐκκρίνεται ποτὲ μὲν ὡς πλείω τε καὶ βαρύνοντα τὴν κοιλίαν, ὡς περ ἐνίοτε τὸ πλήθος τῆς τροφῆς, ὅτε δὲ ὡς ἀνιῶντά τε καὶ δάκνοντα, καθάπερ ὅταν ὀξύδης ἢ κνισσώδης ἢ πικρά καὶ δριμύτια κατὰ τὴν ἀπεψίαν ἢ προσερχθεῖσα γένηται τροφή. Τέτα τῶ γένεσι ἐπὶ καὶ τὰ χολώδη καὶ φλεγματώδη καὶ ἀρόωδη περιττώματα τὰ τ' αὐτόδι γεννώμενα καὶ ὅσα συρροῦν πέφικεν εἰς αὐτὴν ἐξ ὅλης τῆς ζώης τῆς ἐξέως: Καὶ αὐτὸ γε τὸ αἷμα τὸ εἰς τὴν κοιλίαν ἐκχυθὲν ἐμῆν αὐτὸν ἀναγκάζει.

Vomenda expurgantur, aliquando vti superflua et grauantia ventriculum, veluti quandoque multitudinem ciborum, aliquando vti affligentia et mordentia, veluti quando acidus et nidorosus, aut amarus, aut acris, tempore aepsiae, oblatus fuerit cibus. Huius generis etiam sunt biliosae, et phlegmaticae, et ferofae superfluitates, tum quae ibidem nascuntur, tum quae in eundem (ventriculum) confluere solent ex totius animalis habitu. Et ipse etiam sanguis, in ventriculum effusus eundem ad vomendum adigit. GAL. De Symp. Causs. III. 2. p. 87. T. VII.

k) Τῶν καθ' ἥπαρ λυπέντων ἐκκινῶσαι χρῆζόντων ἐπιτήδεια ἴσως καὶ κατὰ τὴν γαστέρα καὶ ταύτης αὐτῆς, βελτίων ἢ κάτω, τῆς ἑμέτων.

Eorum, quae hepar affligunt, et vacuatione indigent, destinationes versus ventriculum, sed hac ipsa, quae vomitu fit, melior ea, quae deorsum. GAL. Comm. I. in HIPPOCR. Aphor.

l) Ἐκκινῶσαι μὲν δήπε χρῆ τῶ ἥπατος ὅσον ἀθροίζεται κατ' αὐτὸ τῶ τε πικροχόλης χυμῶ καὶ τῶν ἐκ τῆς φλεγμονῆς ἰχώρων: Τῶ δὲ ἐκ ἀνιγέναιτο χωρὶς τῶ διαρροῦν τεταρῶ μὲν τὰ κατὰ τὸ σπλάγχχνον ἀγγεία, τὸν δὲ εἰς τὴν νῆστιν καθήκοντα πύρον ἐνασομεῖσθαι.

Hebenstr. Palaeol. Utiatur Euacua.

(sunt autem plurimi) ab immorigera bile ^m) ortis, tum maxime in ictero, fel flauum, viride, nigrum, ore reici oportunitum est et valde salubre ⁿ). Licet enim et illud prospere eueniat, si bilis vtraque, impedimentum introitus ad ieiunum superare haud valens, venis hepaticis absorpta, cordi data et circumducta, cutem pingit, quam excretionem, nisi morbum ipsum, symptomata certe grauiora morbi soluentem, *criticam* recte appellauit GALENVS ^o); fatius tamen, conuenientius semper ac optabilius est, hepatis faecem, vomitibus obortis, ante, quam sanguinem subeat, in limine tolli, morbumque in ipsis natalibus suffocari. Similiter febrium, a bile aliaque primarum viarum illuue accensarum, continuaene, an intermittentes fuerint, acidis, amaris,

visci-

Euacuari nempe oportet, quidquid intra hepar colligitur et biliosi humoris, et corruptorum ex aliqua inflammatione succorum. Hoc autem fieri nequit, nisi vasa ipsius visceris euacuentur, et, qui ad ieiunum ducit, canalis aperiat. GAL. *Method. Med.* XIII. 14. p. 306. T. X.

m) Ἀθροισμένη κατὰ τὸν στόμαχον χολή.

Collecta in ventriculo bilis. GAL. *Comm. in HIPPOCR. De Viét. Acut.*

Δῆξις ὑπὸ δριμέων χυμῶν ἢ τοι κατ' ἐντέρων ἢ κατὰ γαστέρος γενομένη καὶ μάλιστ' αὐτῆς κατὰ τὸ σῶμα.

Rosio ab acribus succis, siue intra intestina, siue ventriculum facta, maxime autem in eius orificio. GAL. *Comm. II. in HIPPOCR. De Viét. Acut.*

n) Ἐπιγενομένα χολάδες ἐμέτε, παραχρῆμα συνέβη πάντων ἀπαλαγῆναι τῶν ὀχληρῶν. Ἐνιοὶ δὲ ἔτω παρόντων ἡμέσαν φαῖα, καὶ τινεὶ ὅμοια πράσιν χυλῶ.

Superueniente vomitu bilioso, statim contigit omnibus liberari noxis. Quidam, qui ita patiebantur, vomebant fusca, quidam similia prasii succo. GAL. *De Loc. Affect.* VI. 6. p. 493. T. VII.

o) Χολῆς ὠχρᾶς ἀνάχυσις εἰς τὸ δέρμα γενομένη κριτικῶς ὡσπερ ἄλλα τινὰ τῶν ἀποσημαίων.

Bilis flavae effusio in cutem facta critice, vti alia, quae illuc secedunt. GAL. *De Loc. Affect.* VI. 8. p. 497.

viscidis, indigestis P), aliquando etiam purulentis?) vomitu reiectis, mitescunt, nec raro, sine vlla alia euacuatione critica, solo soluuntur vomitu. Inest adeoque vomitui singularis, succos varios acres, solidis ruinam intendentes, et veluti venenosos V), antequam ad sanguinem progrediantur, proiicendi efficacia; Hinc nulla adest ratio, quapropter ille inter motus criticos stare haud possit. Insunt enim illi omnia, quae crisin faciunt, motus ipse, ab humoris rebellis textura et acredine excitatus V), spontaneum,

U 2

taneum,

P) Τινας ἐν πυρετοῖς ἐθεασάμην σπασμὸν ἐξαίφνης ἐδὲνι προηγησαμένῳ σημαίῳ τῶν προδηλάντων σπασμῶν, οἷς, ἐπιγενομένην χολώδης ἐμέτε, παραχρῆμα συνέβη πάντων ἀπαλλαγῆναι τῶν ὀχληρῶν. — Τινες δ' ὑπὸ πλήθους ἐδεσμάτων μοχθηρῶν βαρυνόμενοι, καρῶδες ἐγίνοντο, μέχρι τῆς τὰ θλίβοντα τὸ σῶμα τῆς κοιλίας ἐξεμέσαι πάντα.

Quosdam in febribus vidimus conuulsos subito, nullo praecedente signo, quod spasmus praediceret, quibus superueniente bilioso vomitu, statim ab omni noxa liberari contigit. Quidam a copia ciborum indigestorum grauati, soporosi facti sunt, donec ea, quae os ventriculi premebant, vomuissent omnia. GAL. L. cit. V. 6. p. 493.

Q) Ἐπὶ φύματος ἄσω ξήξεως ἐκλυσις, ἐμέτος.

Ab abscessu intus rupto exsolutio, vomitus. HIPPOCR. Aphor. Sect. VII. §. p. 101.

R) Οἱ ἐν τῷ σώματι χυμοὶ εἰς φαρμακώδεις ποιότητας ἐκτετραπέται.

Succi in corpore in venenosas qualitates conuertuntur. GAL. De Euchym. et Cacoch. c. 1. p. 419. T. VI.

S) Καὶ οἷσι μὲν ὀξύτητες προσίστανται δριμυταὶ τε καὶ ἰσχυραὶ, οἷα λίσσαι καὶ δήξιος σπλάγχων, καὶ θύρηκος, καὶ ἀπορίη, καὶ παύεται ταῦτα πρότερον, πρὶν ἀποκαταρθῆναι τε καὶ κατασορθεῆναι, καὶ μικρῇ τοῖσιν ἀλλοίωσιν.

Quibus acidae cruditates accumuluntur, et acres, et virulentae, quales anxietates et morficationes intestinorum et thoracis, et desperatio, non quies ab his est prius, quam expurgata et restaurata, et mixta cum aliis fuerint. HIPPOCR. De Veteri Medicina, §. 34. pag. 34. T. 1.

taneum, coctio, tempus, morbi solutio ^t) vel certe euphoria, maxime si adsit facilitas ^u) et humoris, quem hac via purgari oportet, conuenientia. Plurimum tamen saepe obest, quo minus *critici* esse vomitus possint, quin imo pessimi symptomatis indolem habent haud pauci, dum refractarii sunt et steriles ^x), magnas anxietates ^y), sitim, sudores frigidus ^z), secum adferunt, nec vomenda, sanguinem,

ε) Ἐν τῆσι ταραχῆσι τῆς κοιλίης καὶ τοῖσι ἐμετοῖσι, τοῖσιν αὐτομάτως γινόμενοις, ἦν μὲν, οἷα δὲ καθαίρεσθαι, καθαίρωνται, ζυμφοῦραι τε καὶ εὐφώως φέρουσιν· ἦν δὲ μὴ, τέναντιον.

In perturbationibus alui et vomitibus sponte factis, si, quae oportet purgari, purgantur, conducit, et bene se abinde habent aegroti; Si minus, contrarium. HIPPOCR. Aph. Sect. I. 2. p. 68.

Αὐτομάτως γινόμενοι ἐμετοὶ κρίσεως λόγῳ.

Sponte facti vomitus ad legem criseos. GAL. Comment. III. in Prognost. HIPPOCR.

ζ) Ἐμετὸς δὲ ἀλυπότατος φλέγματος καὶ χολῆς συμμεμιγμένος· ἀπομὴ πάλως δὲ κάρτα ἐμείδω.

Vomitus facillimus, qui phlegmate et bile miscetur: Ne autem nimium vomatur. ibid.

κ) Τὰ μικρὰ ἐμέσματα χολώδεα ἔχρησιμα.

Paruae vomitiones biliosae non bonae. HIPPOCR. Coac. Praenot.

γ) Ἀσώδεις ἀνεμώδεις κακὴν.

Anxii, non sequente vomitu, malum. HIPPOCR. Coac. Praenot.

Ἐμετοὶ ἀσώδεις.

Vomitus cum anxietate. HIPPOCR. Progn.

Ἐμέσματα ἀκρητὰ, ἀσώδεα πονηρά.

Vomitiones male mixtae cum anxietatibus, malae. HIPPOCR. Praedict. I. 62.

ζ) Ἐπὶ πάσῃ καθάρσει πλεονάζουσα φύξις μετ' ὑδατος ὑλέθριον, καὶ οἱ ὑπερμερόντες διψώδεις· ἐν τέτοισι κακόν.

In omni purgatione abundante refrigerium cum sudoribus exitiale, et qui vomituriens siticulosi; in his malum. HIPPOCR. Coac. Praen. 568.

nem ^{a)}, stercora ^{b)}, eiiciunt, continui sunt ^{c)}, nigri ^{d)}, coloribus variantes ^{e)}, foetidi ^{f)}, morbisque sua natura dubiis, ab afflictis neruis superueniunt.

U 3

a) 'Οκόσοι αἷμα ἐμέκσιν, ἢν μὲν ἄνευ πυρετᾶ, σωτήριον ἢν δὲ ζὺν πυρετῶ, κακόν.

Qui sanguinem vomunt, si sine febre, salutare; Si cum febre, malum. HIPPOCR. Aphor. Sect. VI.

'Ἐστὶ δὲ θανάσιμος ὁ ἐρυθρὸς ἔμετος, καὶ μάλιστα εἰ μετὰ ἀνάγκης ἐμέοιτο ἐπωδύνῃ.

Est autem letalis ruber vomitus, et maxime si cum conatu vomatur doloroso. HIPPOCR. Coac. Praenot.

b) 'Ἐπὶ ἰλεῶ ἔμετος κακόν.

Ab ileo vomitus, malum. HIPPOCR. Aphor. Sect. VII. 10.

'Ειλεώδεσιν ἔμετος κακόν.

Ileo correptis vomitus, malum. HIPPOCR. Coac. Praenot.

c) Καὶ ἔμετοι μετὰ ποικιλίας κακόν, ἄλλως τε καὶ ἐγγὺς ἀπαλήλων ἰόντων.

Vomitus cum colorum varietate malum, praeterea si prope sint ad se inuicem. HIPPOCR. Praedict. I. 61.

d) Τὸ ἐμέυμενον πρασοειδὲς, ἢ πέλιον, ἢ μέλαν νομίζαν χρησιμὴν εἶναι.

Vomitu reiectum, prasinum et plumbeum, et nigrum aestimandum malum esse. HIPPOCR. Progn.

'Οκόσοισιν ἐκ νασημάτων ὀξείῃ ἢ ἐκ πολυχρονίων ἢ ἐκ τραυμάτων ἢ ἄλλως πως λεπτυνομένοις χολὴ μέλαινα ἢ ὀκόσιον αἷμα μέλαν ἐπέλθῃ, τῇ ὑστεραίῃ ἀποθνήσκουσι.

Quibus ob morbos acutos aut diuturnos, aut vulnera, aut alio modo extenuatis, nigra bilis aut qualiscunque sanguis niger superuenit, postridie moriuntur. HIPPOCR. Aph. Sect. IV. 23. p. 84. T. I.

e) Τάχιον δὲ θάνατον σημαίνει ὁ πελιδὸς καὶ κακώδης (ἔμετος).

Celerrimam mortem designat liuidus et foetidus vomitus. HIPPOCR. Coac. Praen.

'Εἰ πάντα τὰ χρώματα ὁ ἄνθρωπος ἐμέει, κάριστα ὀλέθριον τῆτο γίνεται.

Si omnes colores vomat homo, valde letale hoc. HIPPOCR. Prognost.

f) Πᾶσαι δὲ αἱ ὑπόσαπροι καὶ δυσώδεις ὀσμαι, κακαὶ ἐπὶ πᾶσι τοῖσιν ἐμεομένοισιν.

Omnes subputridi et foetidi odores mali in omnibus vomitu eiectis. HIPPOCR. Praenot. 85.

niunt g). Non minus commoda primis viis expurgandis h) est aluina proluuies, et alternas haud raro cum vomitu critico vices gerit i), illo tamen mitior optabiliorque. Quare etiam hepatis faeces biliofae versus intestina, sua natura diriguntur k), et a medicis illuc deducuntur l). At non vna etiam est ratio, propter quam aluinae deiectiones remotioribus partibus salutare et proficuae esse possint, quandoquidem saepissime euenit, vt turbidi humores, circuli lege ex nobilioribus visceribus abrepti, tum aliis colatoriis, tum tunicae intestinorum villosae, salutis caussa applicentur et euacuentur m). Ita variorum morborum, in serosa colluue consistentium, naturae aptum est, fluxu aluino propter villosae tunicae

g) Ἐπὶ τρώματι χολῆς ἔμετος ἐπιγενόμενος, κακὸν, καὶ μάλιστα ἐπὶ τοῖσι κεφαλικοῖσι.

Post vulnus vomitus superueniens, malus, et maxime in capitis vulneribus. HIP P. Coac. Praenot. 507.

h) Τὰ ἐν ταῖς πρώταις φλεβί περιττώματα ὑψηλάταις ἐκκαθαίρονται.

In primis venis superfluitates, aluo expurgantur. GAL. Constit. Med.

i) Ὑπὸ διάρροιας ἐχομένῳ μακρῆς, ἀπὸ ταυτομάτε εἶμετος ἐπιγενόμενος, λύει τὴν διάρροϊαν.

A diarrhoea magna correpto, sponte vomitus superueniens soluit diarrhoeam. HIP P. Aph. Sect. VI. 15. pag. 99.

k) Καθ' ἥπαρ ὀδυνώδεσι πυώδεα κατὰ κοιλίην προίονται.

Iuxta hepar dolentibus puri similia per aluum procedunt. HIP P. Coac. Praenot.

l) Τὰ ἐν τοῖς σιμοῖς τῆ ἥπατος πρὸς ἔντερα προτρέφονται.

Quae in sima hepatis parte sunt, ad intestina ducimus. GAL. Constit. Med.

m) Διαθέσεις ἐκείνας ὅταν χυμοὶ τινες ἐνοχλεῖντες πρότερον ἐτέρῳ μορίῳ, καταλιπόντες ἐκείνο εἰς ἕτερον μετασῶσιν. ἀπόσασιν καθ' ἐκροὴν ἢ ἐκκρίσιν.

Illae dispositiones, quando succi quidam tumultuantes in alia parte, illam deferentes in aliam migrant. Abscessus, secundum fluxum aut euacuationem. GAL. Comm. III. in Libr. VI. Epid.

nicae indolem fanari posse, et experientia rationi subscribit ⁿ). Est enim ferosorum humorum omnium quaedam ad intestina veluti destinatio, ex legibus circuli fluens, qua totius hominis faburra ^o) ad canalem alimentosum eo facilius ablegatur feliciusque purgatur, quo maior est tubulorum halantium per internam intestinorum superficiem frequentia. Fauet proinde, vt ex multis exemplis pauca adducam, *ophthalmiae* aluina proluuies ^p); fauet etiam *febribus*, non quidem omnibus, (sunt enim sudoribus ac vrinis iudicandae, quae fluxum aluinum ^q) aegre ferunt), sed illis, quarum caussae in visceribus, intestinali tubo connascentibus, hepate, liene,

U 4

pan-

n) Τοῖσιν ὑδροπιώδεσι ἐς κοιλίην φαιγέτος τῆ ὕδατος, λύσις.

Hydropicis, in aluum perrumpente aqua, solutio.

HIPP. Coac. Praenot.

Τὲς λευκοφλεγματοῦντας διάρροια πάνει.

Leucophlegmatia correptos diarrhoea solatur. HIPP. Coac. Praenot.

^a Ἦν ὑπὸ λευκῆ φλέγματος ἐχομένῳ διάρροια ἰχυρὴ ἐπιγένηται λύει τὴν νῆσον.

Si ab albo phlegmate detento diarrhoea fortis superueniat, morbum soluit. HIPP. Aphor. Sect. VI.

o) Ἐκ τῆ σώματος ἀς τὰ κατὰ γαστέρα συβῆ δακνώδη περιτώματα.

Ex corpore in viscera abdominis confluunt superfluitates. GAL. De Symp. Causs. I. 7. p. 58. T. VII.

p) Ὀφθαλμιῶντα ὑπὸ διάρροίας ἀλῶνας ἀγαθόν.

Ophthalmia laborantem a diarrhoea corripit, bonum.

HIPP. De Iudicat.

^a Ὀφθαλμιῶντι διάρροια χρησίμων.

Ophthalmia laboranti diarrhoea salutaris. HIPP. Coac. Praenot.

^a Ὀφθαλμιῶντα ὑπὸ διάρροίας ληφθῆναι, ἀγαθόν.

Ophthalmia laborantem a diarrhoea corripit, bonum. HIPP. Aphor. Sect. VI.

q) Κοπιᾷ ὁ ἄνθρωπος ὑπὸ τῆς ζυνεχέως ἐξαναστάσεως, καὶ ἀγρυπνοίῃ ἄν, ἀ δὲ ἀθρόον πολλάνις διαχωρῆει, κίνδυνος λεπασυμῆσθαι.

Affligitur homo a continuo ad desidendum stimulo, et vigilat, et si confertim saepe fecedit, periculum, ne animo delinquat. HIPP. Progn.

pancreate, sedent, veluti *intermittentes* plerasque esse puto, illisque, quae metastaseos lege, quod sudoribus ac vrinis propter impedimenta purgari nequit, aluo deiiciunt ^r). Oportet adeoque etiam diarrhoeis, vt euacuationis criticae titulum mereri possint, ea inesse momenta, quae commodas et salubres efficere possunt excretiones quascunque alias, *vim vitae ne frangant, nec a commodioribus organis excernenda liquida reuellant*. Tales nocebunt phthisi pulmonica confectis ^s), dum, quod trahendo morbo par est, sputum oborto fluxu intestinali opprimunt. Morbo quodam languido detentis et summe debilibus ^t) opportuna esse haud poterunt aluinae fluxiones, vti nec illis, qui lenta febre absumuntur, *motus criticos ne anteuertant, nec febrium primordis sint synchronae*. Laudat proinde HIPPOCRATES deiectiones in febribus epidemicis, quas ventris perturbatio praecesserat ^u). Nulla tamen huic

r) Ῥωδῆς πυρετὸς ὁ μετὰ ῥύσεως κοιλίας, πολλαὶς δὲ καὶ ἐμέτων περιψύξεις ἐπιφέρων, καὶ ταχέαν καθάρσεις τῆς δύναμews, μετὰ δόξης καὶ ἀγρυπνίας, καὶ μικρότητος σφυγμῶν.

Fluida febris, quae cum fluxu alui, saepe et vomitibus refrigerationem infert, subitamque virium defectiōnem, cum siti et insomnio, et pulsuū paruitate. Auctor Defn. GALEN. p. 191. p. 254. T. II.

s) Ἐπὶ φθίσεως ἐχομένῳ διάρροια ἐπιγενομένη, θανατῶδες.

Phthisi correpto diarrhoea superueniens, letalis. HIPPOCR. Aphor. Sect. V. 4. p. 91.

Ἄσσοισι φθισικοῖσιν ἐπιγίνονται διάρροια, θνήσκουσιν.

Quibuscunque phthificis superueniunt diarrhoeae, moriuntur. HIPPOCR. Coac. Praen.

t) Τὸ, κωματώδεσι, νευθρευμένοισιν, ὑγρὸν διαχώρημα, κάκιστον.

Somnolentis ac torpidis eueniens deiectio fluida, pessimum. HIPPOCR. ib.

u) Ἀπὸ κοιλίης ἐρεθισμῶ σμικρῶ κόπρανα λεπτά, οἷα ἄπεπτα πολλὰ διῆται μετὰ πόνη.

Ab alui stimulo paruo faeces tenues indigestis similes exhibant cum dolore. HIPPOCR. Epid. I. Sect. 3. Aegr. 2. pag. 674. T. I.

huic excretioni, vti nec aliis, certa lex ad dierum numeros scripta est. Saepe materiae peccantis copia praecoces alui fluxus secum affert *). *Frequentes et breui tempore multae, nocent ?*). *Cauissani morbi secum auferant*. Praestant adeoque *bile tindae faeces* *) intra febres, quandoquidem *albae certissimum hepatis obstructi mittunt nuntium, hinc omen habent a)*. *Commode secedant faeces, nec inani conatu intestina vellicent b)*. *Mature ad spissitudinem*

U 5

nem

Ἀπὸ κοιλίης ἐρεθισμῶν ὑγρὰ παραχάδεα διήλθε μετὰ ἐλμίνθων.

Ab alui stimulo fluida turbulenta exhibant cum veribus. HIPPOCR. Ib. Aegr. 12. p. 682.

x) Ἡ φθάνουσα τὸν συνήθη καιρὸν ἐκκρίσις, τῆς κοιλίης ὀδύνη μεμένης τε καὶ πεντημένης ὡς ὑπὸ δάκνοντος, ἢ ὡς ἀπότρυγον καὶ ἐκ οἰκῆον ἀποθνήσκουσα, γίνεται.

Praeuertens consuetum tempus effluxio, aluo admorfa et compuncta, tanquam a re acri, et veluti alienum et non domesticum quid expellente, fit. GAL. De Sympt. Causs. III. 2. p. 87.

y) Ἰγρὸν διαχώρημα καὶ ἄφροον καὶ κατὰ μικρὸν, καιρὸν.

Liquida faex, et copiosa, et saepe ac parum fluens, malum. HIPPOCR. Coac. Praenot. 609.

z) Περίπλυσις κοιλίης, ἢ τῶν λεπτῶν κατὰ σύστασιν ὑγρῶν διαχώρησις καὶ χολῆς ὀλίγης μικρότερον.

Illuuius alui, tenuium, quoad consistentiam, liquidorum secessus est, et parca bile mixtorum. GALEN. Comm. in HIPPOCR. Prorrhet.

a) Λευκαὶ αἱ διαχωρήσεις γίνονται μὴ καταρρέεσθαι ἐξ ἥπατος εἰς τὴν γαστέρα χολῆς.

Albae deiectiones fiunt, non defluente ex iecinore ad ventrem bile. GAL. Comm. III. in III. Prorrhet. HIPPOCR.

Ἄι λευκαὶ διαχωρήσεις δύσκολαι.

Albae deiectiones difficiles. HIPPOCR. Prorrhet. I.

Ἐκλευκὸν διαχώρημα ἐν πυρετῶ ἐκ ἐνκρινέας.

Alba faex in febre non bene iudicat. HIPPOCR. Coac. Praen. 615.

b) Κοιλίη διαβορβορίζουσα κεναῖς ἀνασάσει, δύσκολος.

Aluus murmurans, irritis ad desidendum conatibus, difficilis. HIPPOCR. Prorrhet. I.

nem c) *reuertantur*. Quaecunque autem alui deiectiones *nescientibus* fiunt d), vel sua consistencia, colore, odore, solidarum partium destructionem prodrunt, viscerisque labem e) hoc ipso innuunt, laudari sane

c) Ἐν τῆσι τῆς κοιλίης ῥύσεσιν αἱ μεταβολαὶ τῶν διαχωρημάτων ὠφελέσσιν.

In alui fluxibus faecum mutationes proficuae sunt. HIPPOCRATES, *Aphor. Sect. II. 14. p. 73.*

d) Θανατῶδες δὲ καὶ πᾶν ἐστὶ διαχώρημα τὸ ἀναιδήτως διεξιόν.

Mortifera omnis est deiectio, quae sine sensu procedit. HIPPOCRATES, *Coac. Praenot.*

e) Συντήξεις καὶ σηπεδόνος σημεῖα κοιλίης ῥύσεις λιπαρά, καὶ δυσώδες, καὶ κάσμοι.

Colliquationis et putredinis signa alui fluxus pingues, et graeolentes, et foetidae. HIPPOCRATES, *Aphor. Sect. II. Exponente GALENO in Commentario II.*

Θανατῶδες ἐστὶ τῶν διαχωρημάτων τὸ λιπαρὸν καὶ τὸ μέλαν καὶ τὸ πελιὸν μετὰ δυσωδίας.

Letiferae ex faecibus, pinguis et nigra, et liuida cum foetore. HIPPOCRATES, *Coac. Praenot. 631.*

Ἐξέρυθρον ἐν περιπλύσει διαχώρημα φλαῦρον, φλαῦρον καὶ τὸ σφόδρα χλωρὸν ἢ λευκόν, ἢ ἀφρώδες ὕδαρες, καὶ τὸ μικρὸν τε καὶ γλίχρον καὶ λείον καὶ ὑπόχλωρον, κακόν.

Rufa in proluvie faex, mala; Mala etiam valde viridis et alba, et sputuosa, et aquosa, et parca, et mucida, et leuis, et subuiridis. HIPPOCRATES, *Coac. Praen.*

Θανατῶδες δὲ καὶ αἰμορροεῖν αἱματῶδες, πολὺ, θρομβῶδες.

Letiferum, sanguinem fluere multum, thrombis mixtum. HIPPOCRATES, *Coac. Praen.*

Τὰ μέλανα ὑποφαινόμενα διαχωρήματα, καθάπερ αἵματος τρυξ, σηπεδόνα τινὰ λαβόντος, ἀποκότον, μεγάλην κάκωσιν ἐνδείκνύμενα τῷ σπλάγχχνι.

Quae subnigra apparent stercora, veluti sanguinis putredinem habentis faex, plerumque magnam indicant visceris labem. GALENUS, *Comm. IV. in Aphor. HIPPOCRATES.*

Μελάνων διαχώρησις κακόν.

Nigrorum deiectio mala. HIPPOCRATES, *Coac. Praenot.*

Ἰδαρές δὲ κάρτα, ἢ λευκόν, ἢ χλωρὸν, ἢ ἐρύθρον ἰχυρῶς, ἢ ἀφρώδες διαχωρεῖν· πονηρὰ ταῦτα πάντα. Τετῶν δὲ θανατωδέστερα ἂν εἴη τὰ μέλανα, ἢ λιπαρά, ἢ πελιὰ, ἢ ὕδατα, ἢ κάκωσμα.

sane nequeunt, inque ancipiti aegros versari denuntiant. Veluti autem consideratio alui medica motus naturae criticus versus canalem intestinorum directos diiudicat; sic illa ex faecum inspectione viscerum chyloporum statum tam sanum ^{f)}, quam morbosum, signis a colore stercorum desumptis, percipit, ut *albae faeces* icterum ^{g)}, *sanguine mixtae* varia sanguinis per hepar transiiciendi impedimenta ^{h)}, quandoque intestinorum erosiones ⁱ⁾, *aridae*, *globosae*, *caprinis similes*, fluidi defectum et caloris augmentum, et si quae alia sunt ^{k)}, significant.

Aquosum autem valde, aut album, aut viride, aut rubrum valde, aut spumosum deici, mala haec omnia. Magis autem his mortiferae sunt faeces nigrae, pingues, liuidae aut virosae, aut foetidae. HIPPOCR. *Prognost.* §. 10. p. 456. T. I.

f) Διαχώρημά τε εἰς ἄριστον τὸ μαλθακὸν τε καὶ ζῦνεσιμὸς, καὶ τὴν ὥρην, ἥνπερ καὶ ὑγιαίνοντι ὑπεχώρεα, πλῆθος δὲ πρὸς λόγον τῶν εἰσόντων.

Faeces sunt optimae, molles, consistentes, hora sanis consueta, secedentes et copia ingestis pares. HIPPOCR. *Progn.* §. 9. p. 455.

g) Λευκὴ διαχώρησις ἴδιον τῶν ἐντερικῶν σύμπτωμα.

Albae faeces proprium sunt ictericorum symptoma. GALEN. *Comm. I. in I. HIPPOCR. Prorrh.*

h) Ἐξέρυθρος περίπλυσις ἐν ταῖς ἡπατικαῖς διαθήσεσιν.

Rubra proluuies, in morbois hepatitis constitutionibus. *ibid.*

i) Ἄιμα καὶ ζύσματα διαχωρόντα.

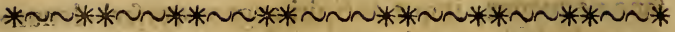
Sanguis cum tunicarum ramentis secedens. HIPPOCR. *Prorrh. II.*

k) Διαχωρήματα συγκεκαυμένα πυρώδη τὴν ἐν ὅλῳ τῷ σώματι διάσειν εἶναι σημαίνει.

Faeces adustae, calidam totius corporis dispositionem indicant. GALEN. *Comm. I. in III. Epid.*

Κοιλίας ἀπολελαμμένας, σμικρὰ καὶ μέλανα σπυρωτώδεα πρὸς ἀνάγκην χαλῶσαι.

Alui obstructae, paruum et nigram globosam faecem difficulter excernentes. HIPPOCR. *Prorrh. I.*

ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΙΑΣ ΤΗΡΑΡΙΑΕ

SPECIMEN XIV.

DE DIVRESI CRITICA.

Quamuis addicta adeo legibus conualescendi non sit natura, vt certos humores noxios adscriptis vnice huic fini organis expellat, vtque diuersi morbi diuersis iudicentur emunctoriis, quin liberum hoc sit, inque principii necessitatibus corporum prospicientis arbitrio positum maneat, vias salutis, vti hominis idiosyncrasia fert, eligere, ac vni colatorio alterum substituere; sunt tamen in morborum ordinatorum decursu humorum singulares versus colatoria singularia destinationes; quae post vasorum directiones et materiae variam aptitudinem a spirituum animalium impetu pendent. Proinde etiam *serum* sanguinis, et si quae huic insunt alia sanguinis principia, siue quantitate, siue textura vitiata, familiari aliquo, vt sordes suas emungant, vtuntur diuerticulo, *renibus*, postea, cutis emunctoriis. Sero tamen flauo et succis, maiori minimorum mole constantibus, et propterea cuti non respondentibus, prae ceteris dedicantur renes, vt proinde serum ad se allicere ^{a)}, totumque corpus ab humorum illuvie libe-

a) Τῶν νεφρῶν ἐνέργεια τὸ διακρίναν καὶ διηθεῖν τὸ ὀρῶδες ὑγρὸν ἀπὸ τῆς αἱματος

Renum efficacia, separare et diuidere serosum fluidum a sanguine. GAL. De Renum Morb.

Χρεία τοῖς νεφροῖς τὸ ἔλκεν τὸ ὀρῶδες περίττωμα.

Vfus renum, attrahere serosam superfluitatem. GAL.

Ibid.

liberare ^{b)} dicti sint veteribus, inter quos GALE-
NVS, vti multa sapienter, ita etiam hoc dixit, cor-
dis atque arteriarum actione serum sanguinis et sa-
no, et aegroto homine, ad renes proiici ^{c)}. Est
propterea vrina sanguinis quaedam proluues, cum
quae eiusdem, hinc etiam solidarum quandoque par-
tium vitia, funduntur. Vnde factum esse arbitror,
quod vrinae τὸ χῦμα ^{d)} a veteribus graecis appel-
lentur, quarum propterea maxima vis est et effica-
cia, nocentes humores quosuis depellendi, dum
aliorum saepe emunctoriorum vices renes gerunt,
simulque varia illa tempora significandi, intra quae
vis vitae sua illa causas superandi contentione vel
proficit, vel subsistit, vel succumbit ^{e)}. Id quod
quamuis in omnibus fere morbis criticum sit, quo-
cum vrinis expellantur turbida, quae renum tubulis
respondent; febrium tamen, per suas aetates pro-
uectarum, indoli conuenientius esse, vt illae potissi-
mum vrinis iudicentur, experientia docet, ratio
non repugnat ^{f)}. Ne autem, agyrtarum more, le-
uibus

b) Ἡ φύσις ἐκκαθαρίζουσα διὰ νεφρῶν τὰ τῶ παντὸς σώματος περιττώματα.

Natura renibus expurgat totius corporis superfluitates. GAL. *Comm. ad HIPPOCR. Aph. Sect. IV.*

c) Φέρονται ἀπὸ τῆς καρδίας ἀρτηρίαι ἐμβάλλουσαι ὀρθῶδες περιττώματα (τοῖς νεφροῖς).

Feruntur a corde arteriae, deferentes serosam superfluitatem ad renes. GAL. *De Renum Morb.*

d) Οὐρον καλῶ τὸ χῦμα παρὰ τὸ νεχύδιαι.

Vrinam voco τὸ χῦμα, a fundendo. GAL. *De Vrin.* c. i. p. 337. T. VIII.

e) Όταν τὸ χῦμα ἐπέσει ἢ φύσις, ποτὲ δὲ ἄ, μάχην δηλοῖ τῆς φύσεως πρὸς τὸ νόσημα, καὶ κἄθεν ποτὲ μὲν ἀπεπτον, ποτὲ δὲ ἄ.

Quando vrinam coxit natura, quandoque non, pugnam hoc indicat naturae cum morbo; hinc aliquando cruda est, aliquando minus. AETIUS *Terrabibl. I. Tract. V.* κθ.

f) Ἐπὶ τῶν πύρεκτικῶν μάλιστα νοσημάτων ἢ ἐκ τῶν ἔρων σημεῖα-
σις χρησιμωτάτη κατέστηκεν.

uibus coniecturis innixi, lubrica incertaque ac vaga diagnosi et prognosi de vrinarum significandi valore sentiamus aut eloquamur, oportet nos vroscoptiae solida quaedam ac secunda fundamenta stabilire. Duo sunt, quae in vrinarum contemplatione conspici vult GALENVS g), *consistentiam* et *colorem*. Sunt tamen et aliae earum conditiones, quarum consideratio medicum ad mutationum criticarum cognitionem deducere valent, *fluendi modus, sensus aegroti, tempus*, et alia b). Quod ad *consistentiam* attinet, ad conceptus de pellucido vnice illa reuertitur, et a tenuitate, quae cruditatis caussaeque immotae ac pertinacis signum est, ad crassum turbidumque sensim excurrit i), quod separationem morbidi a sano indicit, *coctumque* k) appellatur. Quae inter vtramque media est, *subturbida* et *opaca*, veluti naturam in opere suo progredi, et humores in eo nunc esse, vt coquantur l), significat; ita praecoci

In febrilibus maxime morbis ex vrinis est significatio. AETIVS Tetrab. I. Tract. V. αζ.

g) Δύο χύματος διαφοραί, τὸ μὲν σύσασις, τὸ δὲ χροία.

Duae vrinae differentiae, altera consistentia, altera color. GAL. De Vrinis l. c.

h) Τέσσαρα ζητῶμεν ἐν τῷ παρυσιαμένῳ χρωμῆ τε καὶ τρόπον, σύσασιν τε καὶ χρόνον.

Quatuor sunt, quae quaerimus in vrina, quae mutari incipit, colorem, modum, consistentiam, tempus. GAL. Ib.

i) Ἡ σύσασις διακεῖται εἰς λεπτότητα καὶ παχύτητα, καὶ τὸ ἐξ ἀμφοτέρων σύμμετρον.

Consistentia diuiditur in tenuitatem et opacitatem, et id, quod ex vtroque mixtum. GAL. Ib. p. 349.

k) Ἡ πέψις παχύνει τὴν σύσασιν.

Coctio increffiat consistentiam. GAL. Ib.

l) Τὸ ἀναθολέμενον δηλοῖ τὴν φύσιν ἀρχεῖσθαι πέτταν.

Quod turbari incipit lotium, indicat, naturam nunc in eo esse, vt coquat. GAL. Ib. c. 2. p. 337.

coci perturbatione laudabilior est ^m). Quaecunque autem consistentia isthaec fuerit, colores ⁿ) secum adfert, quorum quisque causae suae praesentiam in sanguine, bilem ^o), sales, putridum, alia, significat. Quo plus ergo in negotio suo, ad salutem hominis directo, natura proficit, eo in vrinis rei mucidae vel turbidae plus est. Ab initio, si ordinatae febres sunt, nec corruptae, apparet *nubecula*, res superficiei propior ^p), non autem summa; siquidem ea, quae superficiei innatant, *pinguia*, sinistri plerumque sunt ominis ^q): haec febris vigorem designat ^r). Ab

hinc

m) Τὸ μὲν ἔυχροον ἔρον καὶ μετρίως παχὺ πάντων ἔρων ἐστὶ κάλλιτον.

Vrina sanam colore referens, et modeste crassa, omnium vrinarum optima. GAL. De Tot. Morb. Tempor.

Μόνον ἐν ἔρον ἐστὶν ἀμεμπτον, ὅπερ ἀντὶ κατὰ μὲν τὴν χροῖαν ἔπωχρον μετρίως, κατὰ δὲ τὴν σύστασιν σύμμετρον.

Vna saltem vrina inculpata, quae fuerit colore subfulua parum, et consistentia mediocris. GAL. Comm. II. in II. Protrrh.

n) Ἐστὶν πρῶτον ἔρον τὸ λευκόν, αἶτα τὸ ὀχρὸν, ἐγγὺς τῷ λευκῷ, ἐφεξῆς δὲ τῶν τῶν πυρρόν, τέταρτον δὲ τὸ ξανθόν, μετὰ δὲ τῶν ἐστὶ τὸ ἐρυθρόν, σύνεγγυς τῷ μέλανος.

Prima vrina alba, deinde flava prope ad album, exinde rufa, quarto fulua, hinc rubra prope ad nigrum. GAL. De Vrinis, c. 3. p. 338.

o) Πυρρὰ μὲν καὶ ὑπέρυθρα, καὶ ἐρυθρὰ ἔρα, αἱματικῆ ἀκμάζοντος χυμῆ μάλλον, ἔρα ξανθὰ δὲ τῆς τοιαύτης χολῆς.

Rufa et subrufa et rubra vrina a sanguineo morbi adolescentis succo plus est; fulua autem, ab eiusdem coloris bile. ACTVAR. De Spirit. Animal. II. 13. p. 112.

p) Νεφέλαι δὲ ἐν ἔροισι λευκαὶ καὶ κάτω, λυσιτελεῖς.

Nubeculae in vrinis albae et descendentes, proficuae. HIPPOCR. Coac. Praen.

q) Τὰ πρὸς τὴν ἄνω ἐπιφάνειαν τῆ χύματος.

Quae ad superficiem sunt fluidi vrinalis. AETIUS Tetrabibl. I. Tract. V. κθ.

r) Οὐρα λεπτά, ὑποφέλα, ἐν μέσῳ ἐρεῖμια, εἶγος σημαίνει.

Vrinae tenues, nubilae, in medio obscurae, horrorem significant. HIPPOCR. Coac. Praen.

Νεφέ-

hinc *enaeorema* est, mucida res, gravitate sua fundum magis petens, alba et aequalis, in globum collecta, praestantior ^{s)} illa, quae diffusa et laxior. Tandem grauvia sanguinis ramenta, proejectiore morbo, fundum petunt, quod *sedimentum* est. Proinde urinarum apparitiones aetatibus morbi et viribus naturae ^{t)} aequivalent. Videas quidem, haud paucas

Νεφέλη πέφιν σημαίνει ότι εγενήθη, ἀμυδράν δέ.

Nubecula coctionem significat obscuram. GAL. De Urinis, c. 20. p. 342.

S) Μετεωρίζεσθαι ὑπόσασιν κατὰ τὸ μέσον ποιεῖ τὸ καλέμενον ἐναϊώρημα.

Eleuata subsidentia iuxta medium, facit enaeorema. AETIVS *Tetrabibl. I. Tract. V. κδ'*.

Τὸ λευκόν, καὶ λεῖον, καὶ ὀμαλὸν ἐναϊώρημα κάλλιστον ἐστίν.

Album, laeve et aequale illud sublime, optimum est. GAL. *Comit. II. in II. Proorrh. HIPPOCR.*

t) Πρῶτα μὲν ἐπιφαίνει νεφέλη, ἔπειτα ὑποκάταβαίνεσα ποιεῖ τὸ ἐναϊώρημα, ἐπὶ τέλει δὲ ὑπαφανίζεσθαι ἐν τῷ πυθμένι τὰ ἀγχείαι ὑποχωρεῖ.

Primum quidem apparet nubecula, deinde descendens facit enaeorema, tandem dissipata in fundo vasis subsidet. GAL. *De Urinis, l. c.*

Ἐφόσον ἐν τῷ ὑπὸ τὸ πνεῦμα μερίζαν καὶ μετεωρίζαν τὴν ὑπόσασιν ἢ ἐναϊώρημα, ἢ νεφέλην, ἐπὶ τοσούτον ἀπεπτότερον νόμιζε τὸ ἔρον, εἰ δὲ μήτε ὑπόσασιν, μήτε ἐναϊώρημα, μήτε νεφέλην ἔχει τὸ ἔρον, ποτὲ μάχην δηλοῖ τῆς φύσεως πρὸς τὸ νόσημα.

Quantum ergo valet spiritus diuidere et leue reddere, id quod subsidet, aut in medio suspensum est, aut superstat, tantum crudiozem esse putat urinam. Si autem nec sedimentum, nec mediam rem, quae enaeorema dicitur, nec nubeculam habeat urina, luctam indicat naturae cum morbo. AETIVS *Tetrabibl. I. Tract. V. κδ'*.

Ουρον ἄριστον τὸ ὑπόξανθον καὶ ὑπόπυρρον, λευκὴν καὶ λεῖαν καὶ ὀμαλὴν τὴν ὑπόσασιν ἔχον. — τὰ λεπτὰ τῆ συστάσει ἔρα τῆν τῶν χυμῶν σημαίνει ἀπεψίαν. ἔσθ' ὅτε καὶ δι' ἐμφράξεις φαίνεται τὰ τοιαῦτα τῷ οἴον διυλίζεσθαι. τὰ δ' αὖ παχύτερα, ἐπιχειρηκέναι μὲν τῆ πέψαι τῶν χυμῶν τὴν φύσιν, μήπω δὲ κρατηκέναι, καὶ διὰ τῆτο αὐτὰς ἐτι ὀργᾶν. — Καὶ τὰ μὲν πρὸς τὸ λευκότερον ῥέποντα τῶν χυμῶν αὐτῶν ἐδιδάξαν τὴν φυσικὴν

paucas febres continuas aequae ac intermittentes hosce vrinae modos haud feruare, quibusdam, ex quo nebula apparet, quibusdam, ne hac quidem apparente, sed lotio saltim saturatius tincto solutis ^{u)}, quod partim febris ipsius, si ita eueniat, indoli ac simplicitati bonisque moribus, partim aliis concurrentibus salubribus excretionibus ^{x)} tribuitur. Non tamen admodum secunda est ista conualescendi ratio, quae sine solemni illoque, qui ex natura morbi fluit, motu critico absoluitur; multo minus habet, de quo sibi gratuletur, aeger, si *sincerum* mingat *lotium*, quod cruditatis ^{y)} est, nec illud semper optabile, dum

Ἐπιμήν σημαίνει, ὡς καὶ τὰς χυμὰς ἐντεῦθεν ἐλαπτῶς πέπτεισαι.

Vrina optima subflaua et subrufa, album et leue et aequale sedimentum habens; tenues autem consistentia vrinae humorum significant cruditatem aliquam, aliquando tamen est et infarctus. Indicant istae, dum veluti defaecantur iterumque crassescunt, tentare quidem naturam coctionem humorum, nondum autem vicissim, eosque propterea adhuc feruere, et quantum ad illas, quae ad album vergunt colorem, deficere calorem naturalem indicant, vt proinde succi imperfecte coquantur. ACTVAR. l. cit.

u) Ἐπὶ δὲ τῶν ἀκριβῶν τριταίων καὶ τῶν ἐφημέρων νεφέλη μόνη ἤρκεσε πρὸς λύσιν τῆς νοσήματος, ἐνίοτε δὲ καὶ τὸ εὐχρῶον γένεσαι μόνον τὸ ἔρον.

In exquisitioribus tertianis et ephemeris, nebula sola sufficit ad solutionem morbi; aliquando etiam, saturatiorem factam fuisse vrinam sat est. AETIVS Te-trabibl. I. Traçt. V. κδ'.

x) Ὅσον ὡμὸν πλέονά χρόνον γινόμενον, τῶν ἄλλων σωτηριῶν ἐόντων.

Vrina cruda diu esse potest, signis reliquis salutari-bus. HIPPOCR. Coac. Praenot. §. 5. p. 580. T. I.

y) Ἄπεπτον ἔρον ἐστὶ, ὃ μῆτε ἐνωσιώρημα, μῆτε ὑπόσασις ἔχει, μῆτε νεφέλην, ἀλλὰ μῆτε πάχος τι προσεληφὸς ἢ ὠχρότητα, λευκὸν τε ἐστὶ τῆς χροιοῦ, καὶ λεπτὸν τῆς συστάσεως, καθάπερ ἕδωρ.

Hebenstr. Palaeol.

X

Cruda

dum sedimentum ponitur ocyus, si symptomata simul haud mitescunt ^z), sed veluti in omnibus negotiis gerendis successiones ordinatas laborum tumultuariis expeditionibus plus magisque laudari conuenit; ita praestantius omnino est, vrinas sensim coqui, perque varios opacitatis gradus ad turbidum procedere ^a), vt grauis quaedam res ^b), quaecunque sit, fundum vroscoopi petat, quod ὑπόσασις seu sedimentum dicitur. Est autem alia atque alia istius *sedimenti facies*. Laudatur *album*, illudque non lateritium, sed mucidum ^c) continuum, nec diuulsum

ac

Cruda vrina est, quae nec enaeorema, nec sedimentum, nec nubeculam, nec crassitiem aliquam aut obscuritatem accipit, sed alba est colore, et tenuis consistentia, instar aquae. *Ibid.*

z) Τὰ πέποινα ἔρα ὅταν μὴ λύει τὴν νῆσον, ἐκ ἀγαθόν ἐσι σημεῖον.

Coctae vrinae, si morbum non solunt, non bonum sunt signum. GAL. *Comm. II. in II. Proorrh. HIPPI.*

a) Ἐπὶ μὲν ἐν τῶν χρηστῶν ἔρων πρῶτον μὲν ἐπιφαίνεται νεφέλη, ἔπειτα ὑπόκαταλαμβάνουσα ποιεῖ τὸ ἐναιώρημα, ἐπὶ τέλος ὑφίσταται ἐν τῷ πυθμένι τῆ ἀγγείας ποιεῖ τὴν ὑπόσασιν δῆλον ὅταν τελείως πεφθῇ.

In optimis vrinis primum apparet nubecula, deinde subsidens facit sublime illud, denique subsidens in fundo vasis, facit sedimentum distinctum, quando perfecte cocta fuerit. AETIVS *Tetrabibl. I. Tract. V. λ'.*

b) Ἐποσάσεις τῶν ἔρων ὡμοὶ ἐν ταῖς ἔροις συνεκκρινόμενοι χυμοὶ.

Sedimenta vrinarum (sunt) crudi in vrinis simul excreti humores. ACTVAR. l. cit.

c) Τὸ δὲ ἔρον ἀριστόν ἐσι, ὅταν εἴη λευκὴ τε ἢ ὑπόσασις, καὶ λείη, καὶ ὁμαλὴ παρὰ πάντα τὸν χρόνον, ἐς τ' ἂν κριθῇ ἢ νῆσος σημαίνει γὰρ ἀσφάλειάν τε καὶ νέσημα ὀλιγοχρόνιον ἔσεσθαι.

Vrina optima, quando album fuerit, et laeue, et aequale omni tempore sedimentum, donec iudicatus fuerit morbus; Indicat enim assiduitatem et morbum breuem fore. HIPPI. *Prognost. §. II. p. 456. T. I.*

Ἐοῖσιν λευκὴν ὑπόσασιν τὸ ἔρον ἴχει ἐν τῇ τετάρτῃ, λύσιν ἐν τῇ ἐβδόμῃ σημαίνει.

Quibus album sedimentum vrina tenet quarto die, solutionem septimo significat. HIPPI. *Coac. Praenot.*

Πυρε.

ac fluitans ^d); Secunda est *lateritii* illius rubraeque arenae similis dignitas ^e). Quaecunque autem sit illud, suis adscribitur, ut opportunum sit ac fidum, temporibus. In febribus continuis absolutioribus ac puris ordinem Hippocraticum, quo ille vrinas turbari vult ^f), feruari plerumque intelligas. Saepe tamen et *praecocius apparentia sedimenta* profunt ^g), propterea, quod brevis fortasse febris fuerit. Est etiam in sedimentis vrinarum quaedam vicissitudo, *febris* quidem *intermittentibus* domestica, quae post paroxysmos turbant lotium, deflagrante aestu, *fuluum* habent, aut aliud pro sudoris

X 2

et

Πυρετώδεια γονοαΐδες ἀρήσιες λύξαι.

Febriles motus geniturae similes vrinae solvunt.

HIPP. Coac. Praenot.

d) Λῆαν ὑπόσασιν καλεῖ (ἰπποκράτης τὸ συνεχές καὶ ἀδιάσπαστον.

Laeue sedimentum vocat HIPPOCRATES continuum, nec diuulsum. GALEN. De Vrinis, c. 16. p. 341.

e) Ἐὶ δὲ εἴη τὸ τε ἄρον ὑπέρυθρον, καὶ ἡ ὑπόσασις αὐτὴς ὁμοίη καὶ λείη, πολυχρονιώτερον μὲν τῷτο τῷ πρώτῳ γίνεται, σωτήριον δὲ κέρτα.

Si autem fuerit vrina subrufa, et sedimentum eius simile et aequale, longius quidem hoc priore tempus significat, salutare tamen valde. HIPP. Prognost. ibid.

p. 457.

f) Τὸ δὲ ὑπέρυθρον καὶ τὴν ὑπόσασιν ἔχον ὑπέρυθρον (ἄρον) πρὸ μὲν τῆς ἐβδόμης γενόμενον, ἐβδομαῖον ἀπολύει, μετὰ δὲ τὴν ἐβδόμην χρονιώτερον ἢ πάντως χρόνιον, τὸ δὲ ἐν τετάρτῃ λαβὸν ἐπινέφελον ὑπέρυθρον, ἐβδομαῖον ἀπολύει, κατὰ λόγον ἐχόντων (τῶν λοιπῶν).

Subrufa autem et sedimentum subrufum habens vrina, quae ante septimum diem fit, intra septiduum soluit; verum, post septimum, diuturniorem fore vel omnino diuturnum (fore morbum indicit); Quae autem quarto die accipit consistentiam nubilam et subrufam, intra septimum diem soluit, ceteris paribus. HIPP.

Coac. Praenot. §. 5. p. 580.

g) Οἷσι ἄρα ταχέως ὑπόσασιν ἴχα, ταχέως στοι κρίνονται.

Quibus vrinae subito sedimentum tenent, subito hī iudicantur. HIPP. Coac, Praen.

et potus rationibus varium ac pellucidum; at in continuis non laudanda, nam diurnitatem innuit^{b)}; veluti etiam illud attendendum est quam curiosissime, vtrum, ex quo *vrina* fluxit, *turbida* appareat, maneatque talis, quod grauitatem morbi designat, an turbida, deinde sedimentum ponat, et desuper *pelluceat*, quod benigniusⁱ⁾; an *clara* mingatur, et post quietem turbetur^{k)}, quod praestantissimum. Quidquid autem illud est, quod in matula subsidet, causam certe fuisse oportet, quae morbum fecerat, cum, si cetera respondeant, symptomata a grauitate non parum postea recedant^{l)}. Dubium autem nullum

h) Ἐἰ δὲ διαλείποι καὶ ποτὲ μὲν καθαρὸν ἐρείτο, ποτὲ δὲ ὑφίσταται τὸ λευκὸν καὶ λεῖον, χρονιότερα γίνεται ἢ νῆσος καὶ ἥσσαν ἀσφαλῆς.

Si autem intermittat (vrina), et aliquando quidem pura mingatur, aliquando autem subsideat album quid et aequale, diurnior fit morbus, et minus sincerus.

HIPP. Progn.

Τὸ μεταβάλλον ἐπὶ τὸ βέλτιον καὶ χεῖρον, χρόνιον.

Vrinae in melius peiusque conuersae diurnitatem indicant. HIPP. Coac. Praen.

i) Τὸ παχὺ ἢ ἐρείται παχὺ, καὶ μένει παχὺ, καθίσταται δὲ καὶ γίνεται λεπτόν· δηλοῖ τὸ μὲν πρότερον ἀκμάζαν, τὸ δὲ δεύτερον ἀρχεῖσθαι τὴν διάρρηξιν.

Crassa vrina aut mingitur crassa, et manet crassa, aut subsidet, et fit tenuis; Prius indicat crescere morbum, alterum autem, incipere separationem morbidi a sano.

GAL. De Vrinis, c. 3. p. 337.

k) Τὸ λεπτόν τέμνηται διχῆ· Τὸ μὲν λεπτόν ἢ ἐρείται λεπτόν, καὶ μένει λεπτόν, ἢ ἐρείται λεπτόν, καὶ ἀναθολᾶται, καὶ γίνεται παχύ.

Tenuis vrina diuidi poterit duplici modo, aut mingitur tenuis, et manet tenuis, aut turbatur, et fit crassa. GAL. Ib. c. 1. p. 337.

l) Τεκμαιρεται δ' ἐκ τῶν ἔρων τὸ μέλλον ἔσεσθαι, ἢν μὲν γὰρ παχύτερα καὶ ὠχρότερα, βελτίω.

Significatur vrinis, quod futurum est; Si enim crassiores et obscurae magis, melius. GAL. in HIPP. De Diaet. Acut.

nullum superest, feбри ipsi motuique cordis tribui oportere, quod vrinae turbentur, et sedimentum ponant, quandoquidem illae ad rationes motuum febrilium ^m) apparent, et magnis motibus criticis excitantur, puris ⁿ) exemplo, cuius coctio febre pro causa agnoscit vnice, vt, febre extincta, ichor malignus oriatur, prout ERASISTRATVS ^o) hoc similitudinis argumento ad vrinarum expositiones eleganter omnino vsus est. Quemadmodum ergo, aucta febre, sensim spissescit lotium; ita, obseruante AETIO ^p), euenire tamen solet, quo, lege contraria,

X 3

vrinae,

m) Ἀνάλογον τῇ μειώσει τῆ πυρετῆ ἢ τῶν ἔρων πέψις προχωρεῖ.
Conuenienter iuxta februm decrementum vrinarum coctio procedit. GAL. *Method. Med.* IX.

n) Παράδειγμα δὲ τῶν ἔρων τὰ ἔλκεα ποιέονται. Τάτε γὰρ ἔλκεα, ἢν μὲν ἀνακαθαίρονται πύω λευκῷ, ταχέην θεραπείην δηλοῖ, ἐὰν δὲ μεταβάλλῃ εἰς τὰς ἰχώρας, κακοήθη γίνονται, τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ τὰ ἔρα σημαίνει.

Exemplum vrinarum vlcera sunt. Illa enim vlcera, quae expurgantur pure albo, celere conualescentiam significant; Si autem conuertantur in ichorem, maligna fiunt. Eodem modo et vrinae significant. HIPPOCRATES *De Humor.*

o) Ἐρασίστρατος τὰς ἐν τοῖς ἔροις ὑποστάσεις ἐπὶ τῶν πυρεσσόντων, πῦον εἶναι ἠγείσας.

ERASISTRATVS vrinarum sedimenta febrientium, pus esse putat. GAL. *in Proorrh.* HIPPOCRATES *Comm.* III.

p) Ἐπὶ δὲ τῶν ὠμῶν χυμῶν εὐδρῆς ἐξ ἀρχῆς εἰς τὸν πυθμένα τῆ ἀγγείας ὑποχωρεῖ πλῆθος πολὺ· μετὰ τὸ εἶναι κικόχρον τὸ χύμα, ὅλον ἔπειτα δὲ, καὶ κατὰ βραχὺ πεττόμενον καὶ λεπτυνόμενον, θεωρεῖται κατὰ τὸ μέσον τῆ χύματος καὶ ποιῆ τὸ ἐναιώρημα: ἔται δὲ ἐπὶ πλέον λεπτυνθῆ καὶ πεφθῆ, ἐφίσταται ἐπὶ πολὺ τῆ χύματος καὶ ποιῆ τὴν νεφέλην καὶ πλαναῖ τὰς ἰδιότητας, ὡς ὑπολαμβάνειν, ἐπὶ τὸ χεῖρον προβαίνειν τὴν νόσον.

Si crudi humores fuerint, statim in vroscoπι vasis fundum subsidet magna quantitas. Postquam vrina tota obsoleti coloris fuerat, breui tempore cocta et attenuata conspicitur in medio vrinae loco, et facit enaeorema; Postquam autem plus attenuata fuerit et cocta, in summum vrinae locum eleuatur valde, et nebulam facit,

vrinae, ab ineunte morbo statim turbidae, sensim clariores fiunt, turbido in nubeculam, hac in limpidum conuersis. Nihil enim in vroscofia ita firmum ac stabile est, vt non indiuidui temperies, naturae singulare studium, errores in diaeta, medicamenta, semper aliquid noui secum adferant. Sub his, quae dictae sunt, vrinae conditionibus, si cetera paria fuerint, salutem sperare possumus ac solemus. Terrent autem medicos lotia, quae colore, consistencia, admixtis peregrinis, odore, copia, ab eo, quod salubriter fieri per experientiam constat, abluunt^q). Non admodum sincerae sunt *sanguinei coloris vrinae*^r), nec *nigrae* placere possunt;

facit, et fallit ignorantes, vt suspicentur in peius procedere morbum. AETIUS *Tetrabibl. I. Tract. V. λ'*.

q) Ὄουρα πονηρά ἐστὶ ταῦτα, χλωρά ἢ πελιδνά, μέλανα, αἱματώδη καὶ λίαν παχέα, τὰ πυρρὰ λίαν ἀκρατά, τὰ πυρρὰ καὶ λεπτά, καὶ μηδεμίαν ὑπόσασιν ἔχοντα, καὶ λιπαρά, καὶ ἐλαιώδη, καὶ ὑπερβάλλοντα τὸ πλῆθος τῶν πινομένων.

Vrinae malae hae sunt, virides, liuidae, nigrae, sanguineae et admodum crassae, rufae vnaque valde crudae, rufae et tenues, et nullum sedimentum habentes, et pingues, et oleosae, et superantes copiam potus. GAL. *De Vrinis*, c. 37. p. 345.

Τὰ δυσώδη σήψιν καὶ τῷ σώματι νέκρωσιν μέλλουσιν δηλοῦ.

Foetida (lotia) putredinem et in corpore corruptionem fore, significant. GAL. *De Vrinis*, c. 30. p. 348.

Ἐναιώρημα μέλαν, ὑπόσασις μέλαινα, σύμπαν ζοφῶδες ὀλέθριον ὑπάρχει, καθάπερ εἶ καὶ κρημνώδη τινα ἢ πεταλώδη κατ' αὐτὸ φαίνεται, καὶ τὸ δυσώδες ἰχυρῶς καὶ τὸ λιπαρὸν ὅπερ ἐλαιώδες ὀνομάζουσι, μεγάλα νοσήματος γνωρίσματα.

Enaeorema nigrum, sedimentum nigrum, omne id tenebricosum, exitiale est; Si etiam grumosa quaedam et foliacea in ea (vrina) appareant, et foetidum valde, et pingue, quod oleosum appellant, magni morbi sunt indicia. Ib. c. 22. p. 342.

r) Ἐρυθρὸν ἔρον ἐστὶν ἐξ αἱματος ἰχωροειδές· ἐπὶ δὲ τῶν συνόχων πυρετῶν ἐπὶ πλήθει αἱματος συνισαμένων ἐκκρίνεται ἔρον ἐρυθρὸν.

sunt ³); nihil tamen efficiunt, si illae penes plethoricos, hae apud ictericos obseruantur. At *nigrae* omnes, siue in nebula, siue in sedimento tales fuerint, ob gangraenae metum, tum in longis, tum in acutis, spem fere deliciunt ⁴). Desperata fere etiam salus est, si intra morbos acutos *vrina* fluat *aquae similis* ⁵), siticuloso aegro, et statim a potu lotium fundente liberalius ⁶). Vitae enim vim,

X 4

qua

Rufa vrina est ex sanguine ichoroso; in synochis autem febribus a multitudine sanguinis ortis, excernitur vrina rufa. AETIVS *Tetrabibl.* I. Tract. V. λγ'.

σ) Τὸ μέλαν χροῖμα προσγίνεται τοῖς ἕρσι, ἐκκαθαρισμένῃ (τῇ μελαγχολικῇ χυμῷ).

Niger color accidit vrinis, expurgato melancholico humore. AETIVS *Ib.* μδ'.

τ) Νεφέλαι πελιδναί, μέλαιναί καὶ ζοφώδες, ποικίλαι, διασπασμέναι, πονηραί.

Nubeculae plumbei coloris, nigrae et tenebricosae, variae, diuulsae, malae. GAL. *De Vrinis*, c. 38. p. 346.

Ἐλέθριον ἐστὶ τῶν ἕρων τότε μέλαιναν τὴν ὑπόστασιν ἔχον, καὶ τὸ μέλαν, καὶ τὸ χαλαζώδες, γονοειδές.

Perniciosa est inter vrinas ea, quae nigrum sedimentum habet, et nigra, et grandinosa, geniturae finilis.

HIPP. *Praenot. Coac.* §. 5. p. 581.

Τὸ πυῶδες καὶ τὸ μέλαν αἱματώδες κακὸν σὺν πυρετῷ.

Purulenta et nigra, sanguinolenta, mala, cum febre. HIPP. *Ib.*

υ) Κάκιστον ἕρον, τὸ ἔκλευκον.

Pessima vrina, albida. HIPP. *Ib.*

Λευκὸν καὶ καταχρόμενον διαφανὲς ἕρον πονηρὸν, μάλιστα ἐν φρενιτικοῖσι ἐπιφαίνεται· πονηρὸν δὲ καὶ τὸ μετὰ πότα ταχέως διακρέμενον. Πονηρὸν δ' ἐν τοῖσι ὄξεισι τὰ χλωιδέα μὴ ἐπὶ χροίῃ ἔόντα.

Alba, et quae pellucida effunditur, vrina, mala, maxime in deliriis apparet; mala autem etiam, quae post potum subito mingitur; malae etiam in acutis palidae, colorem non feruantes. HIPP. *Ib.*

Ἔουρα διάφανα, λευκά, πονηρά.

Vrina alba, pellucida, mala. HIPP. *Apb. Sect. V.*

χ) Ἔουρον πονηρὸν τὸ μετὰ πότον ταχέως διακρέμενον.

Vrina

qua morbidum excoqui oportet, fractam omnino tunc esse constat ^γ), et globulos sanguinis rubros in serum defecisse significatur. Proinde *diabetes* ^z) ille *febrilis* nihil boni denuntiat; Neque proficuum est, vrinas pallefcere in tardis morbis sat multis ^α); at tumores serofi, oborta largiore diuresi, eaque limpidiore, feliciter expediuntur. Immixta vrinis *peregrina*, alia quidem superficiei supernatant, *pinguia*, *spumosa*, *araneorum telis similia*, et haematofin laefam ac colliquationem pinguis rei nutrientis designant ^β); alia vero penitus immixta sunt, *turbida*,

Vrina mala, quae statim post potum mingitur. HIPPOCR. *Coac. Praenot.*

γ) Τῶν λεπτῶν γινομένων ἔρων ἀπεπτον δηλέται τὸ νόσημα.

Tenuibus factis vrinis, crudus significatur morbus.

GAL. *Comm. IV. in HIPPOCR. De Dieta Acut.*

z) Ὁ καλέμενος ὑδρωψ εἰς ἀμίδα, τινὲς δὲ διαβήτην αὐτὸν ὀνομάζουσιν, ἄλλοι δὲ διάρροϊαν εἰς ἔρα.

Sic dictus hydrops ad matulam, quidam autem diabetem appellant, alii diarrhoeam ad vrinas. GAL. *De Causs. Morbor.*

α) Ὑδατῶδες δὲ καὶ λευκὸν διατελέως ἐν χρονίοισι δύσκριτον γίνεται, καὶ ἐν ἀσφαλές.

Aquosa et alba vrina omnino in longis difficilem iudicationem efficit, nec sincera est. HIPPOCR. *Coacae Praen. l. cit.*

β) Καὶ τὰς λιπαρότητας δὲ τὰς ἀνω ἐφισαμένας ἀραχνοειδίας μέμφοσθαι, ζυντήξεως γὰρ σημεῖα.

Et pinguedines illas, quae superstant, araneorum telis similes, culpae oportet; nam colliquationis sunt signa. HIPPOCR. *Prognost. §. 12. p. 456. T. I.*

Ὅυρον ἀφρωδες ἢ ὠμὸν καὶ ἀπεπτον.

Vrina spumosa, cruda, non cocta. GAL. *Comm. III. in III. Prorrh. HIPPOCR.*

Τῆς πιμελῆς τηκομένης τὰ ἐλαιώδη ἔρα ἐκκρίνεται ἐν ἀρχῇ τῆς συντήξεως, εἰδ' ὑδατῶδη, εἰτ' ἐλαιώδη ἔσαι, ἐν δὲ τῇ ἀναβύσσει ἐλαιοφανῆ γίνεται, ἐν δὲ τῇ ἀκμῇ τῆς συντήξεως ὅλα δὲ ὅλων τὰ ἔρα καὶ ἐν χρώματι καὶ ἐν συστάσει οἷον ἐλαιον εἰσίν.

Pinguedine deliquescente, oleosae vrinae excernuntur in principio tabis, deinde aquosae, abhinc oleosae erunt,

da, nec subsidentia, vt iumentorum lotium vrinae tunc referant ^{c)}: Quae si sine motu critico in ipsis februm, sua natura pluribus diebus iudicandarum, primordiis ^{d)} apparent praeccocius, non possunt non dubium morbi euentum praedicere. A solidis quidpiam reuelli, *grumosae* ^{e)} vrinarum *subsidentiae* designant. Timent etiam medici, si *stillae* ardentes cadant ^{f)}, sique *nescientibus* vrina fluxerit ^{g)}, fere desperant. Sapienter autem HIPPOCRATES monet, vrinam, vt ad totum hominem spectant, ab illis, quae renum ac vesicae statum morbosum declarant, dignoscendas esse quam curiosissime ^{h)}. *Arena*

X 5

nae

erunt, in progressu autem ipsius olei similitudinem habent, in summo autem tabis statu vrina, tota quanta, et colore, et consistencia, instar olei est. AETIVS *Tetra-bibl. I. Tract. V. 29'*.

c) Παχύ ερέμενον καὶ μὴ καθιζόμενον οἶον ἐστὶ τὸ τῶν ὑποζυγίων, ταραχὴν ἐν τοῖς χυμοῖς (σημαίνει).

Crassa vrina, nec consistens, qualis iumentorum, turbas in humoribus significat. AETIVS *lb. 28'*.

d) Ὅουρα ἐξαίφνης παραλόγως ἐπ' ὀλίγων πεποιθόμενα φλαύρα, καὶ ὅλως τὸ παραλόγως πέπον. φλαῦρον.

Vrinae statim sine manifesta causa paucis (motibus criticis) coctae, malae, et omne, quod sine ratione subito perficitur, malum. HIPPOCRATES *Coac. Praenot. I. cit.*

e) Τὰ κρημνώδη σάντηξιν ἰσχυρὰν τῶν σερειῶν σημαίνει.

Grumosae vrinarum colliquationem validam solidorum significant. GALIENUS *De Vrinis, c. 28. p. 344.*

f) Ὅουρα ἐπίπονα πονηρὸν, καὶ τὸ μικρὰ ἐπιφαίνεσθαι οἶον σάζεις.

Vrinae laboriosae malae, et quae parcae apparent instar stillarum. HIPPOCRATES *Prorrh. I.*

g) Τὰ ερέμενα μὴ ὑπομνησάντων, ὀλέθρια.

Vrina non aduertentibus mala. HIPPOCRATES *Coac. Praen.*

h) Μὴ ἐξαπατάτω δέ σε, ἦν γε ἡ κύστις τι νόσημα ἔχουσα τῶν ἄλλων τὰ τοιαῦτα ἀποδιδῶ. ἔ γάρ τῷ ὅλῳ σώματος σημεῖον ἐστίν, ἀλλ' αὐτῆς καὶ ἑαυτῆς.

Ne autem te fallat, si vesica morbum habens eiusmodi vrinam edat; Non enim totius corporis signum tunc sunt, sed ipsius in se ipsa. HIPPOCRATES *Progn.*

nae subsidentes, renum et vesicae lithiasin denotant, si dolor accedit ⁱ). *Pingues* urinae renum ac vesicae vasa aliqua rossione ^k) laesa esse innuunt, dum dolor ^l) et admixta varia viarum vrinariarum ramenta id vberius designant. Abraesae et sanguini ac puri immixtae *squamulae* ^m), aut detritum instar *furfuris*, vesicae porriginem ⁿ), *pingue*, *foetidum*, *urinae*

i) Οἷον ἐν τοῖς ἔργοις ψαμμώδευ ὑφίσταται, τατέοισιν ἢ κύσις λιθιάξ.

Quibus in urinis arenosa subsident, illis vesica calculo laborat. HIPPOCR. *Aphor.* Sect. IV. 79. p. 89. T. I.

Addit GALENVS: Ὅου πάντως ἢ κύσις, ἀλλ' ἐνδέχεται καὶ νεφρὸς ὁ ἀφορισμός.

Non tantum vesica, sed etiam renes complectitur aphorismus.

k) Ἦν αἷμα ἢ πύον ἔρρη, τῶν νεφρῶν ἢ τῆς κύσεως ἔλκωσιν σημαίνει.

Si sanguinem aut pus mingat, renum aut vesicae vlcus significat. HIPPOCR. *Aphor.* Sect. IV. 75. p. 89.

Addit GALENVS: Μετὰ ἀναβρώσεως αἵματος ἔκκρισις ἐπακολεσθῆ.

Post erosionem sanguinis fluxus sequitur.

l) Ἦν αἷμα ἔρρη καὶ θρόμβους καὶ σφυγγερίην ἔχη καὶ ὀδύνη ἐμπίπτῃ ἐς τὸ ὑπογάστριον καὶ τὸ περιτοναϊόν, τὰ περὶ κύσιν πονέει.

Si sanguinem mingat aut grumos, et ardorem urina habeat, et dolor incidat in hypogastrium et peritonaeum, quae circa vesicam sunt, laborant. HIPPOCR. *Aphor.* Sect. IV. 80. p. 89.

m) Ἦν αἷμα καὶ πύον ἔρρη καὶ λεπίδας καὶ ὀσμὴ βαρῆα ἢ, τῆς κύσεως ἔλκωσιν σημαίνει.

Si sanguinem et pus mingat, et squamulas, et odor grauis sit, vesicae vlcus significat. HIPPOCR. *Aph.* Sect. IV.

Πεταλώδη μὲν ἐστὶ τὰ τῆς κύσεως ἀπορυπτόμενα μέρη, σαρκοειδῆ δὲ τὰ τῶν νεφρῶν.

Foliosae quidem sunt a vesica detritae partes; carnosae autem, quae a renibus. GAL. *De Locis Affect.* VI.

n) Ὅκίσουσιν ἐν τῷ ἔργῳ παχῆ ἔοντι πιτυρώδεια συνεζέρεται, τατέοισιν ἢ κύσις ψωριῶξ.

Quibus in urina crassa, furfuracea simul minguntur, illis vesica porriginem infestatur. HIPPOCR. *Aphor.* Sect. IV. 81.

nae innatans^o), *fila longa et carunculae* lotio immer-
 fae^p), renum vlcus indicant. Sunt et alia, quae
 renum inflammationem, quae vias vrinarias, vlcere
 exefas, designant, lotia, quorum significandi valo-
 rem ἑλληνικότατος ille RVFVS EPHEIVS^q) ita
 expo-

o) 'Οκόσοισι δὲ λιπαρὴ ἢ ἐπίσασις καὶ ἀδρῶν, τετέοισιν νεφριτικὰ
 καὶ ὀξεία σημαίνει.

Quibus pinguis in superficie lotii apparitio et fre-
 quens, his renum morbi acuti indicantur. HIPPOCR. *Arb.*
 Sect. VI.

p) 'Οκόσοισιν ἐν τῷ ἔρω παχῆ ἔοντι σαρκία σμικρὰ ἢ ὡσπερ τρίχες
 συνεζέροντο, τετέοισιν ἀπὸ τῶν νεφρῶν ἐκκρίνεται.

Quibus in vrina crassa carunculae parvae, veluti ca-
 pilli, vna egrediuntur, his ex renibus egreditur. HIPPOCR.
Aphorism. Sect. IV. 76.

GALEN. addit: 'Οι νεότεροι τριχίαισιν τὸ πάθος καλεῖσι.

Recentiores trichiafin (mictura capillorum) hunc
 morbum vocant.

q) 'Οσοις δὲ ἔμπυοι οἱ νεφροὶ γίνονται, ἤδη μέντι καὶ ἐξογκῆ περὶ
 τὰς κενεῶνας, ἀτὰρ καὶ καῦμα ἰχυρὸν ἔνεσιν ἐν τοῖς νεφροῖς, καὶ
 ἔρῃσι πυρρὰ καὶ ἀκρατα, καὶ αἱ οὐνάαι ἐκείτι μὲν ὀξείαι εἰσιν
 ὡς πρόοθεν, βαρυτέρας δὲ καὶ σφύζεσας, οἱ πυρετοὶ δὲ κλιθεσῶτες,
 ἀλλὰ πεπλανημένοι γίνονται καὶ ῥιγώδας· τέτοις ῥήγνυται τὰ
 μὲν ποιλὰ ἐπὶ κύσιν, καὶ ἐστὶν αὐτῇ τῶν ῥήξεων ἡ κρατίστη, πο-
 τὲ μὴν καὶ ἐπὶ ἔνταρον ῥήγνυται, ταύτη κορυφώσαντος τῆς ἔμπυ-
 ματος καὶ σαπέντος. Πραξάγορας δὲ ἔφη, τινὲς τὸ ἔρον διὰ τῆς
 ἔδρας ἰδῆν ἐκκρινόμενον, καὶ βιῶναι μὲν τέτον ἔτη δώδεκα. Ἄλ-
 λαις δὲ ἐπὶ τὰ ἔξω ῥήγνυται, παρεξιδὸν τὸν κενεῶνα, ὃν πληρῶ-
 σαι ἀνάγκη πύκτε καὶ ἔρε, καὶ αὐτῆ μένει, χρόνιο δὲ βια-
 σάμενα εἰς τὴν ἔδραν ἦσαν καὶ ταύτη ἰέναι ἔξω. τοῖς δὲ τισιν
 ἐδὲ ῥήγνυται ἐδέλαι ἐκ τῶν νεφρῶν, ἀλλ' αὐτῆ μένει χρόνον
 πολὺν, ἔς τ' ἂν ἢ διακαύση ἢ ἄλλον τρόπον ἀποσομῶση, ῥαγέν-
 τα δὲ ἐπὶ κύσιν, τὰ μὲν πρῶτα μυζοποιῶ τε καὶ αἱματώδη ἐρῶ-
 σιν, ὡσπερ ἐκ τινὸς καὶ ἑτέρου τομῆς ἔμπυματος. ἕπατα κατὰ
 λόγον τῶν ἐλκῶν, αἶ μὲν τὰ ἔλκη πονηρένοιο, οἷα καὶ ἐπὶ τοῖς
 ἄλλοις ἔλκεσι σηπομένοις πολλά τε καὶ δύσοσμα καὶ πικρὰ καὶ
 μυζώδη, καὶ τινὰ καὶ σαρκία παραμῆκη ὅποια ἴνες ἀπέρχεται.

Quibus purulenti fiunt renes, non tantum aliquid
 protuberat circa lumbos, sed etiam aestus renibus in-
 est plurimus, et mingunt rufa et cruda, nec dolores
 quidem, quales ante, acuti sunt, sed grauatiui et pul-
 santes.

exposuit, vt post illius sententias verbis haud opus sit. Non autem tantum colore, contentis, fluendi modo, et sensu, quem aeger inde percipit, malam rem vrina significat, sed etiam tarditate sua, qua turbari recusat, inertiam febris prodit; Id quod vario modo euenire solet. Aut enim *sanae similis vrina* manet, quamuis aetas morbi prouectior aliquam mutationem postulet, quod signum fallax multos saepe inducit, vt omnia in vado esse et prope litus nauigari arbitrentur, cum caussa mali humoribus ac solidis firmiter inhaeret, et vires separandis morbidis tunc non sufficiunt; aut, quod proprio significato τὸ ἀκατάστατον *) in vrinis dicitur, *opaca et subcrassa vrina* non subsidet, sed *sublimamentum* aliquod est in medio fluidi suspensum, quod fundum non petit; vnde

santes, febres non stabiles, sed errantes fiunt et horridiusculae. His quidem vt plurimum pus ad vesicam erumpit, et haec ruptio omnium praestantissima, aliquando tamen etiam ad intestinum rumpitur, si illuc fastigiatur, et putredine transuectus abscessus fuerit. PRAXAGORAS ait, se cuidam lotium ano effluens vidisse, eundemque adhuc duodecim annis superuixisse. Aliis autem extus rumpitur, iuxta ilia transiens, quae repleri oportet pure et vrina, ibi manentibus, et tempore prouectum ad anum procedere, et ibi foris ire. Quibusdam rumpi recusat, sed longo tempore manere solet, donec vel exsiccetur vel absorbeat alio modo. Quodsi ad vesicam proruperit, pure mixta et sanguinolenta mingunt, veluti quodam alio abscessu inciso: Deinde ad viccerum rationes, sicubi vlcera sordida facta sunt, talia, qualia in vlceribus putridis, multa foetida, et liuida, et mucosa, et quaedam carunculae minutae, instar fibrarum, abscedunt. RVFVS EPHES. De Vesicae Kenumque Affect. c. 8.

γ) Τὰ ἀκατάστατα ἔρα ἐναλωρέυμενα μὴ καθιζάμενα.

Vrinae haud subsistentes, cum sublimamento turbidae, nec deiectae. GAL. Comm. I. in HIPPOCR. Prorrh.

Μὴ καθιζάμενα ἔρα, ὅταν ἐναλώρημα μετέωρον ἔχῃ ἴδρυτο.

Non subsistentes vrinae, quando sublime illud pendulum non deicitur. HIPPOCR. in Libr. Epid. passim.

unde intelligas similiter, in sanguine crudum a nexu suo cum laudabilibus succis exsolutum nondum esse. Id quod quidem mirari neminem decet, si contumax sua natura morbus est, vti ex *continuis* haud paucae decimum saepe quartum diem sine vllis coctio- nis sufficienter peractae signis transire sinunt, donec, nouis ortis motibus criticis, quos *secundarias febres* appellari fas est, tandem consequatur, quo sedimen- tum decidat. Serotini istius secessus nocentis rei, cuius argumentum vrinae produnt, caussa, tum aliae, tum illa esse solet, quod aliae excretiones id agendum in se susceperint, cuius gratia vrinae tur- bantur. Saepe sudores hauriunt omnem morbi ma- teriem, saepe aluinae deiectiones vrinas mutari non sinunt, et *illud* quidem excusabile omnino est, cum sudores saepissime vrinarum vices gerant, hae illo- rum defectus suppleant; *Hoc* autem semper male euenit, vt alius fluat, quo tempore vrinas turbari fas est. Haud enim ita comparatum est in morbis, vt perinde sit, quacunq; via aliquid fluat; sed ha- bent humores suam versus dedicata sibi organa desti- nationem certissimam, vt difficile sit surrogari alia; medico certe non licet emunctoria pro lubitu deli- gere, aluumque imprudentius in febre vrinis iudi- canda sollicitare, cum certum sit, hoc errore et dia- phoresin ¹⁾, et diuresin criticam intercipi.

s) Ἦν τι κινήσας κατὰ κοιλίην, τὰ ἔσρα ἔ πεποιίνεται, ἀλλ' ἄνιδρός τε καὶ ἄκριτος ὁ πυρετός ἐπὶ πολὺν χρόνον ἔσται.

Si quid moueas in ventre, vrinae non coquuntur, sed sudore vacua et non iudicata febris erit longo tem- pore. HIPPOCRATES. *De Victu Acut.*

ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΙΑΣ ΤΗΡΑΡΙΑΕ

SPECIMEN XV.

DE EXCRETIONIBVS CVTANEIS CRITICIS.

Postquam natura res nocentes intra hominem co-
quere, diuidere, inque succi praestantis indole-
lem ^{a)} compingere vario modo tentauit; proiicit
illa, mox, si vnus visceris morbus est, proximo
quodam organo et singularibus partibus adscripto,
mox, si in toto homine aegritudo latet, emuncto-
riis, similiter toti homini adscriptis, caussarum mor-
bificarum inquinamenta ^{b)}. Nulla autem post vrinas
euerrendis humorum, maxime autem feri sangui-
nis, fordibus commodior est purgatione cutanea ^{c)}.
Cutis enim propter immensas tubulorum halantium
series, a finientibus arteriis profectas, facilius et
conuenientius omni emunctorio corporis purga-
menta, quorum indoles in re tenui ponitur, acci-
pit,

a) Πέσσειθαι δὲ καὶ μεταβάλλαν, καὶ λεπτύνεσθαι, καὶ παχύνε-
σθαι ἐς χυμῶν εἶδος διὰ ποδῶν εἰδέων καὶ παντοίων

Coqui, se conuertere, et attenuari, et incrassari in
succorum laudabilium speciem, multis modis variisque.
HIPPOCRATES. *De Veteri Medic.* §. 35. p. 34. T. I.

b) Ἐπεὶ εἰς ὅλον ἢ νόσος ἐξέτατο τῆ ζῶε τὸ σῶμα, καὶ τὴν κέ-
νωσιν ἂν ἐξ ἅπαντος ὁμότιμον ἐποιῶτο.

Si morbus in totum animalis corpus extensus est,
euacuationem etiam ex omni aequalem fieri decet.
GAL. *Comment. IV. Aphor.* HIPPOCRATES.

c) Κένωσις τῶν κατὰ δέρμα περιττωμάτων.

Euacuatio superfluitatum per cutem.

pit ^d), dum calor auctus, spiritu ipso simul peruadente, eam raram efficit, in maximorum quorumuis morborum solacium ^e). Pauci enim ex illis sunt, quin, nisi deleantur penitus, leuentur tamen, sudoribus ^f) aliisque impuritatibus in cutem proiectis ^g). Maximum sane ex cute transpirabili beneficium et valentes et infirmi lucrantur, vt, qui ad actionem istam, qua per corporis ambitum diffantur humida, segniores sunt, in conualescendi negotio haud procedant commode ^h). Est autem non leuis

d) Τὸ δέγμα, οἷον σκέπασμά τι καὶ περίβλημα τῆ ζωῆ σύμφυτον, — ἐυλόγως ἐκδέχεται τὰ τῆ σώματος ὅλα περιττώματα.

Cutis, instar alicuius tegumenti et inuolucris animalis, facile recipit omnes corporis superfluitates. GAL. *De Causis Morb.* c. 6. p. 24. T. VII.

e) Ἀραικόμενα ὑπὸ τῆς θερμασίης τῆ χρωτὸς, διέρχεται τὸ πνεῦμα διὰ τῆ σώματος, ὡσεὶ παῦλαν τινα γενέσθαι τῶν πόνων.

Rarefacta per calorem cute, transfit spiritus per corpus, vt quies fiat morborum. HIPPOCR. *De Flatibus*, §. 14. p. 407. T. I.

f) Τῶ ἰδρῶτι κεφίζονται οἱ πλεῖστοι (τῶν καμνόντων).

Sudore leuantur plurimi aegrotantium. HIPPOCR. *Prorrh.* I.

g) Τὰ ὑπὸ τῶ δέρματι συνησάμενα.

Quae sub cute consistunt. GAL. *Therap. ad GLAVICON.* II.

Δι' ἀπόσυσιν κρίνεσθαι.

Per abscessum indicari: (id quod de quavis purgatione cutanea usurpatur). GALEN. *Comm.* II. in *Prognost.* HIPPOCR.

Ἐπὶ τῆς φύσεως ἀπωθῆσθαι κριτικῶς ἐπὶ τὸ δέγμα.

A natura expelli critice in cutem. GAL. *De Causis Symptom.* III. 9. p. 99. T. VII.

h) Ὁι διαπνεόμενοι καλῶς ἀδενέσθαι καὶ ὑγιεινότεροι, καὶ ἐνανασφάλτοι· οἱ διαπνεόμενοι κακῶς, πρὶν ἢ νοσήσιν, ἰσχυρότεροι, νοσήσαντες δὲ δυσανασφάλτοι.

Debiliores, faniores et facilius conualescentes, qui bene transpirant; Qui male transpirant, priusquam aegrotent, fortiores, et quando aegrotant, difficulter conualescentes. HIPPOCR. *De Aliment.* §. 6. p. 596. T. I.

leuis in isthac ad halitum insensibilem vel sudores procliuitate, secundum aetates ⁱ⁾), aliarum excretionum robur praeualens ^{k)}), variasque praeterea conditiones, differentia, qua efficitur, vt aequales conualescendi rationes penes vnumquemque esse haud possint, hinc maiorem oporteat esse in morbis conflictum, si plus magisque motui cordis obstat cutis, nec dimittat facile, quod sua indole in subtilem aliquem halitum dissipari solet, et paria post cutem excretionum organa inuenturum haud est, nisi forte quoddam aliud effugium, vt potest, natura quaerat, et praestantiori organo surroget secundarium ^{l)}). Quando autem *sudores* nomino, quibus morbos longos aequae ac acutos, seruata tamen et aliis emunctoriis sua libertate, iudicari fas sit; omnes istas virtutes, quae crisin quamuis ornant, adesse illis debere intelligo. Veluti salubrior euacuatio quaeuis est, quo modestior ^{m)}); ita effusissimo sudore

i) 'Οι παῖδες δυσίδρωτες, διὰ τὴν αὐξησιν, εἰάν δέ τι καὶ γένηται περίττωμα, τῷτο ἐκκρίνεται κατὰ κοιλίαν, ἕυρους γὰρ καὶ ἐπίπαν ὑγροτέρα τῶν παιδιῶν.

Infantes difficulter sudant, propter incrementum, et si etiam illis fuerit quoddam superfluum, hoc excernitur per aluum; fluxilis enim ista et plerumque humidior est infantibus. THEOPHRAST. *De Sudorib.*

k) Ὅταν αἱ κοιλίαι ὑγραῖ καὶ εἰς κύσιν ἐπιβροια, ἐκ εὐίδρωτες, ὅτι πᾶν τὸ ὑγρὸν ἐνταῦθα ὠρηκεν.

Quorum ventres humidi et destillatio ad vesicam, ad sudorem non sunt faciles, quia omne humidum illuc delatum est. THEOPHR. *Ib.*

l) Τὰ νοσήματα πάντα λύεται ἢ κατὰ ὄγκον, ἢ κατὰ κοιλίαν, ἢ κατὰ κύσιν, ἢ τινὸς ἄλλ. & ἄσθρ. κυρίε, ἢ δὲ τῷ ἰδρώτος ἰδέη κοιλῆ ἀπάντων.

Morbi omnes soluuntur aut habitu corporis, aut aluo, aut vesica, aut alio viscere nobiliore; Sudores autem idea communis omnibus. HIPPOCR. *De Vitu Acut.*

m) Ἐτοιμοτέρα ἢ κένωσις ὅσῳ διὰ μεόνων.

Praestantior euacuatio quaeuis, quo moderatior. GAL. *Ars Medica.*

sudore praestat mador ⁿ). Temporibus addic̄ti sint sudores, vt illis febris vel mitescat, vel penitus soluatur ^o). Vti enim in febribus continentibus et continuis, plurium dierum numero absoluendis, aliquid ad dies redit, quos criticos appellamus; ita opportunius omnino est, si aeger paullo liberalius et constantius sudet tunc, quando commotum et funditus euersum est, quod fluere debet; id quod definita aliqua temporum successione, quam praecocius fieri, fatius est. Proinde *in diebus criticis sudare* aegros HIPPOCRATES ^p) postulat. Non inferius illud est bonitatis penes sudores argumentum, si symptomata leuent, et euphoriam aegrotis adferant. Proinde laudantur illi, qui *dormientibus* ^q) largiter fluunt, quandoquidem certissima illa est salubris sudorum effectus significatio, vt eosdem consequatur tranquillitas, et, quod alibi scriptum a me est, stare sudor cum summo aestu summaque pulsus contentione et lucta cordis nescit. Inde est.

quod

n) Ὅι ἰδρω̄τες μετὰ σαλαγμῶν καὶ ἀτμίζοντες, ἀγαθοί.

Sudores, cum madore, et halantes, boni. HIPPOCRATES.
Prognost.

o) Ἰδρω̄ς ἄριστος ὁ λύων τὸν πυρετὸν.

Sudor optimus, qui morbum soluit. HIPPOCRATES. *Coac. Praenot.*

Λυτικὸν εἶναι δεῖ τὸν ἰδρω̄τα, ἢ πρὸς λόγον κερφίζοντα καὶ ἐν φροῦτερον ἀποφαίνοντα τὸν ἄρρωστον.

Soluendo morbo parem decet esse sudorem, aut quodammodo leuantem, et qui bene sese habentem reddat infirmum. AETIVS *Tetrab. I. Tract. V. v.*

p) Ἰδρω̄τες ἄριστοι μὲν εἰσὶν ἐν πᾶσι τοῖς ὀξείσι νοσήμασιν, ὁπόσοι ἐν ἡμέρησι κρίσιμοισι γίνονται καὶ τελείως τὸν πυρετὸν ἀπαλλάττεσιν.

Sudores quidem optimi sunt in omnibus acutis morbis, quotquot in diebus criticis fiunt, et perfecte febrein mutant. HIPPOCRATES. *Progn.*

q) Ἐν ὑπνοῖς ἰδρω̄τες ἀγαθοί.

In somnis sudores boni. HIPPOCRATES. *Prorrh. I.*

quod aestus vna cum sudoribus legitimis remittit, laudaturque sudor, qui *mediocriter incalescit* r). Tametsi autem haud raro partes quaedam solae salubriter sudant, frons, pectus, aliae; in febribus tamen expeditius est, *totum sudare* hominem, quod inter virtutes sudoris merenter numeratur ab HIPPOCRATE s). Praeterea, quod ad *sudoris copiam* attinet, licet illa pro conditionum penes aegrotantes diuersitate insigniter variet, vt certi quidpiam statui de eadem nequeat; febrium tamen omnium indoli conuenientius est, blande, lente, at sufficienter, sudare t).

Quodsi ab istis virtutibus sudores recedunt, non possunt salubriter omnino aegrotantibus euenire. Quantum enim ad *temporis opportunitatem* attinet, officiosi haud sunt illi, qui statim a principio febrium fluunt u), iique copiosiores *): Diffuso enim fluido, manet crassum, et vis vitae simul dilapidatur v), nec ipsis recte valentibus sudores magni, siue illi a causis ambientibus excitati fuerint, siue

r) Θερμὸν εἶναι δὲ συμμέτρως τὸν λυτικὸν ἰδρῶτα, καὶ δι' ὅλε σώματος γινόμενον.

Calidum esse oportet moderate sudorem, soluendo morbo idoneum, et omni corpore nascentem. AETIVS *Tetrabibl. I. Tract. V. 7.*

s) Ἀγαθοὶ οἱ ἰδρῶτες διὰ παντὸς τῆ σώματος γινόμενοι.

Optimi sudores, qui toto fiunt corpore. HIPPOCR. *Prognost.*

t) Ἰδρῶτες οἱ κατὰ μικρὸν, ὠφελέσσι, οἱ δὲ ἀδρόοι.

Sudores lenti iuuant et continui. HIPPOCR. *Coac. Praen.*

u) Ἰδρῶς ἅμα πυρετῶ γινόμενος ἐν ὀξεί, φλαῦρος.

Sudor, statim cum febre ingruens in acuto morbo, malus. HIPPOCR. *Ib.*

x) Ἰδρῶς πολὺς ἅμα πυρετῶσιν ὀξείσιν γινόμενος, φλαῦρος.

Sudor multus vna cum febribus acutis factus, malus. HIPPOCR. *Prorrh. I.*

y) Ὁ ἰδρῶς τῆζις τις ἐστίν.

Sudor colliquatio quaedam est. THEOPHRAST. *De Sudoribus.*

sive sua sponte fluant, bene euenire solent ²). Plus tamen nocet, *deficere sudores*, quam luxuriare ³), estque iniquum, cutem inter calores habere aridam et siccam ⁴); iniquius, frigentem anxiumque non sudare ⁵). Nocentior omnino sudorum defectus est, quandoquidem praestantiorum conualescendi modum opprimit; dubia saltim erit sudorum profusio, possuntque excusari, si ex toto aequaliter homine, calente illo et signis aliis salubribus gaudente, fluunt; damnantur autem *frigidi*, ad caput tantum et faciem aut iugulum, siccis reliquis partibus, miliariibus erumpentes guttulis, soluto flaccidoque aegro, et ad contactum frigente ⁶), vel a frigore ad calorem,

Y 2

2) Ἰδρῶς πολὺς ἀκρήτως γινόμενος ὑγαιῖνοντι νόσον σημαίνει, θέρους μὲν μείω, ψύξεως δὲ πλείω.

Sudor multus immoderate contingens sano, morbum significat, aestate quidem minus, frigida autem tempestate plus. HIPPOCR. *De Iudic.*

a) Ἰδρῶτες ἀμέτρως ἐκκρίνεσθαι κακόν, (χῆρον δὲ) ἐχέειν μὴ δεόντως.

Sudores immoderate excerni, malum; peius autem, cohiberi haud debite. GALIENUS *De Causis Morb.*

b) Καρφαλέον δέρμα.

Aspera cutis. HIPPOCR. *Epid.* VI. Sect. 6. p. 812. T. I.

Καρφαλέον καὶ περιτεταμένον τὸ δέρμα.

Aspera et indurata cutis. lb.

c) Ἀλυσμῶ ἀνιδρῶτι περιψύχεσθαι, κακόν.

Cum anxietate et sine sudore frigescere, malum.

HIPPOCR. *Prorrh.* I.

d) Ὅτι εἰ λυσιτελέες (ἰδρῶτες). Κάκιστοι δὲ οἱ ψυχροὶ τε καὶ μένον περὶ τὴν κεφαλὴν τε καὶ τὸ πρόσωπον γινόμενοι καὶ τὸν ἀνχένα· ἔται γὰρ ξὺν μὲν ὀξείᾳ πυρετῷ θάνατον προσημαίνειν, σὺν δὲ πρηνιτέρῳ μῆκος νόσου, καὶ οἱ κατὰ πᾶν τὸ σῶμα, ὡσαύτως γινόμενοι τοῖσι περὶ τὴν κεφαλὴν. οἱ δὲ κενχρσαδῆες καὶ μένον περὶ τὸν τράχηλον γινόμενοι, πονηροί. — Κατανοῶν δὲ χρὴ τὸ σύνολον τῶν ἰδρῶτων· γίνονται γὰρ οἱ μὲν δι' ἐκλυσιν σωματίων, οἱ δὲ διὰ συντονίην φλεγμονῆς.

Sudores, qui perfecte non soluunt: Pessimi autem frigidi, et qui saltim circa caput et faciem fiunt, et collum:

rem, a calore ad frigus alternis vicibus conuerso; damnantur etiam *steriles* illi, quibus aeger nihil proficit e), sed deliquescit, tum maxime, si diarrhoea accedat f); qua, sudante aegro, nihil potest esse turbulentius, quod sudores subsistere, fluente aluo, nequeant, et fractae iam vires nouo fluxu penitus deliciantur: damnat etiam *foetidos* HIPPOCRATES^{g)}, quod putredinem prodant. Non tamen ita ominosi sunt, vt bene propter illos sperare desinamus, siquidem multi etiam ex hilariter valentibus ob exercitia et calorem partium, prope quas sudor erumpit, hircum olent h). In morbis suspectus ma-

gis

collum: Hi enim vna cum febre acuta mortem significant; cum benigniore autem, morbi diuturnitatem; et qui per totum corpus similiter fiunt, vti illi, qui circa caput; Miliariibus autem guttulis prodeuntes, et saltim circa collum nascentes, mali: Sciendum autem est id, quod ad sudores in genere attinet. Alii enim fiunt propter infirmitatem corporis, alii autem ab augmento caloris. HIPP. *Prognost.* 5. p. 452. T. I.

e) Ἦν τὸ χροῶμα φύχεται καὶ αὐτῆς θερμοαίνηται ἢ τὸ χροῶμα ἕτερον ἐξ ἑτέρου μεταβάλληται, μήκος νόσος σημαίνει· ἢν πυρεσσόντι ἰδρῶς ἐπιγίνηται, μὴ ἐκλείποντος τῆς πυρετῆς, κακὸν, μὴ κίψει ἢ νῆσσει.

Si cutis frigescat, iterumque incalescat, et color ex alio in alium mutetur, magnitudinem morbi significat. Si febrienti sudor superueniat, non remittente febre, malum; crescit enim morbus. HIPP. *De Cris.*

f) Ἐφιδρῶσι πολλαὶ κοιλίας καὶ θυγαυρῶν θεῖσαι, κακὸν.

Plurimum sudantibus, ventres humidī, malum. HIPP. *Coac. Praenot.*

g) Πᾶσαι δὲ ὑπόσαπροι καὶ δισώδεις ὀδομαί, κακαί.

Omnes putridi et foetidi odores mali. HIPPOCR. *Prognost.*

h) Πολλοὶ τῶν γυμναζόντων καὶ δοκάντων εἶ ἔχουσιν, βαρεῖς καὶ κακῶδεις τοῖς ἰδρῶσιν.

Multi eorum, qui corpus exercent, et bene sese habere putantur, graueolentes sunt, et foetidi sudoribus. THEOPHRAST. *De Sudoribus.*

Ἐκ

gis est *sudoris foetor*, et putrida exanthemata subesse plerumque nuntiat ⁱ); quibus expulsis ad frugem redit. Nihil sane effugit veterum circa signorum obseruationes industriam, quare et *colorem sudoris* attendebant. *Sanguini fere similis* THEOPHRASTO ^k) aliquis est, forte ille, quem rhachitide correpti infantes sub alis habent. *Luteum* morbo regio laborantibus salubriter fundi quotusquisque est, qui nesciat ^l). Non autem tantum serum sanguinis abripit sudor, cumque illo febrium causas fundit et disiiicit, sed etiam *putre illud*, omni alio emunctorio corporis efficacius, aufert, quod, *exanthematum* nomine, in cutem erumpit, et illi defixum ac manens salutem adfert aegrotantibus. Ita enim sapienter prouidit auctor naturae, Deus, vt sponte sua ^m)

Y 3

ad

Ἐκ τῶν μαχάλων ἰδρῶς καὶ ὄλως ὁ ἐκ τῶν κοιλῶν, κακωδέστατος: Κατάπνιξις καὶ κοιλία ποιεῖ τὴν κακωδίαν.

Ex alis sudor, et in vniuersum ex cauis, foetidissimus. Suffocatio et cavititas facit foetorem. THEOPHR. *De Sudorib.*

i) Ἰδρωῖτες δυσώδεις ἀποσήματα σηπεδονώδεα.

Sudores foetidi, foetida ea, quae ad cutem abscedunt. GAL. *De Euchym. et Cacoehym.*

k) Ἰδρωῖτα τινὲς φασὶν καὶ αἵματι ἀνάσαι.

Sudorem quidam aiunt sanguini similem fuisse. THEOPHR. L. cit.

l) Ἰκτερος μὲν ἐνίοτε γίνεται καὶ ἰδρῶς κριτικὸς, ἀποτιθεμένης τῆς φύσεως εἰς ὅλον τὸ σῶμα καὶ μάλιστα πρὸς τὸ δέρμα τὴν ξανθὴν χολήν.

Icterus quandoque fit, et criticus sudor, deponente natura in totum corpus, et maxime ad cutem, flauam bilem. GAL. *Comm. IV. in Arbor. HIPPOCR.*

Γίνονται μὲν ἰκτερικοὶ καὶ λόγῳ κρίσεως ἀγαθῆς ἐν πυρετοῖς, ἐπισκίψαντος τῆ χυμῶ τῆ χολώδους πρὸς τὸ δέρμα.

Fiunt quidem icterici ad rationem bonae criseos in febribus, abscedente succo bilioso ad cutem. GALEN. *De Compos. Medicam. secundum locos IX. 1. pag. 595. T. XIII.*

m) Ἐκδύματα ἀυτομάτως ἐξανθῶντα κατὰ τὸ δέρμα.

Efflo.

ad cutem ferantur ea, quae, si manerent in sanguine, maiorem morbum ipsamque mortem allatura forent, sintque hoc suo ad ambitum corporis fecesu, aliarum aegritudinum medelaⁿ⁾, certumque vitae praesidium. Quem saluberrimum sane rerum nocentium ad cutem motum, si qui naturae tribuere simplicius nolint, fatiusque ducant, necessitatibus a directione arteriarum cutanearum pendentibus illum largiri, ego non abnuo. Quocumque modo illud accidat, salubre est et sanitatem intendit, licet causae saepe adsint, propter quas hoc beneficio uti, et salutem abinde consequi aegrotantes nequeant. Sunt autem, quae in cutem cum sudore, veluti exanthematum vehiculo, salubriter erumpunt, varia, quorum summa capita adduxisse nunc sufficiat. Aut rufa cutis fit, aut purulenta, aut scabra, aut ulcerosa; nihil etiam impedit, quo minus criticis sudorum effectibus attribuamus id, quod ad glandulas aliquid, quod, manens in sanguine, noxam crearet, officiose declinet. Horum quaedam, parua febre commota, prodeunt, et, febre cessante, manent; alia magna febre, mox continente, mox continua, excutiuntur, sudoresque habent comites. Laudat HIPPOCRATES^{o)} erysipelas laete rubens, quod

Efflorescentia sponte tubercula ad cutem. GALEN. *Comm. III. in HIPPOCR. Epidem. III.*

α) Ἀποσάσεις ἐπέρων ἄκρος.

Quae ad cutem abscedunt, aliorum sunt sanatio. HIPPOCR. *De Humorib.*

ο) Τὸ ἔρευθος προσώπου: Ἐρυσίπελας προσώπου.

Rubor faciei: Erysipelas faciei.

Τὰ πρὸς ἔς ἐμπροσθεν ἐρυθήματα.

Pone aurem anteriorem rubor. HIPPOCR. *Coac. Praenot.*

Ἵδιωμα καὶ ἐρύθημα ἐν τῷ στήθει γινόμενον, ἀγαθὸν, ἕξω γὰρ κρέπεται τὸ νόσημα.

Tumor

quod tumet caletque ^p). Veluti enim facer ille ignis felici omine super cutem apparet, et febres soluit, si persistit et discutitur; ita in summum vitae discrimen aegros adducit, si disparet ^q), satiusque est, nisi penitus solui possit, in abscessum conuerti erysipelas ^r). Eadem est *macularum* quarumuis febrilium ratio, ut in eruptione salus, in fuga sit pernici-

Y 4

cies,

Tumor et rubor in pectore factus, bonum; Extrorsum enim vertitur morbus. HIPPOCR. *Epidem.* VI. et VII.

Ἀσφαλές ἐστι τὸ οἴδημα καὶ τὸ ἐρύθημα ὡς μάλιστα ἔξω πρέπεσθαι.

Fraestabilius, tumorem et ruborem quam maxime extrorsum verti. HIPPOCR. *Progn.*

^p) Ἐὶ δὲ τὸ οἴδημα ἐκφύα καὶ οἰδίσκεται πρὸς τὰ στήθεα καὶ ἐρυθρὸν αἶμα καὶ καίεται, ἐλπίδες πλείονος ὑγίαιας.

Si autem oedema efflorescit, et tumet ad pectus, et rubrum fuerit excandescatque, spes vberioris fanitatis adest. HIPPOCR. *De Morb.* II.

^q) Τῷ ἐρυσιπέλατος ἡ διαφοραμένη κατὰ τὴν ἐκτὸς ἐπιφάνειαν, ἢ μόνον ἐκ ἀγαθὸν εἰς τὸ τοιῆτον, ἀλλὰ καὶ μέγιστον κακόν.

Erysipelate non transpirante ad externam superficiem, non tantum bonum istud haud est, sed etiam maximum malum. GALEN. *Comment.* III. in *Prognost.* HIPPOCR.

Τὸ ἐρυσιπέλας ἔξωθεν μὲν ἐπιγίνεσθαι, χρήσιμον, ἄσω δὲ πρέπεσθαι θανάσιμον. πρέπεται δὲ, ὅταν ἀφανίζομένη τῷ ἐρυθρήματος βαρύνηται τὸ σῆθος καὶ δυσπνοώτερον γένηται.

Erysipelas extrorsum procedere, proficuum; intus autem conuerti, letale. Retrocedit autem, quando, disparente rubore, grauatur pectus, et anhelosum fit. HIPPOCR. *Coac. Praenot.*

^r) Σώζονται ἢ μὴ παλινδρομῆναι τὰ ἐρυθρήματα· ἢ δὲ ἀφανίζονται μῆτε φύματος συσραφέντος ἔξω ἐν ἡμέρησι κρίσιμοις, ὀλέθρια γίνονται.

Salui fiunt, quibus non retrocedant rubores; Si autem dispareant, tuberculo extus haud collecto, in diebus criticis, perniciosi fiunt. HIPPOCR. *Coac. Praenot.*

cies ¹⁾, nec quidquam aliter sese gerunt *papulae*,
 quas febris et sudor excitat ²⁾, et si quae alia puru-
 lenta.

Λυομένης φλεγμονῆς ἢ τῶν πύξ γενέσεις, ὅρος τῆς ἀκμῆς.

Aut discussa inflammatio, aut puris generatio, ter-
 minus summi (*febrivum*) status. GALEN. *De Tot. Morb.*
Tempor. c. 3. p. 305. T. VII.

s) Ἐξανθήματα κνησμώδεα θερμά ὡσπερ περιίκανσα.

Exanthemata pruriginosa, ardentia, veluti ambusta.
 HIPPOCR. *Epidem.* VII.

Ἐξανθεῖ οἷα κωνώπων κεντήματα.

Efflorescit quidpiam, veluti culicum morsus. HIPPOCR.

Coac. Praenot.

Ὅμοια τῶν κωνώπων δῆγματα.

Instar culicum puncturae. HIPPOCR. *Epidem.* V.

Ὅποσα ἀσήμεως ἀφανίζεσθαι, δύσκριτα, οἷον τῆ τῆ πολεμάρ-
 χος παιδίσκη ἐρυσίπελος.

Quaecunque absque iudicationis signo disparent, ma-
 le decernunt, veluti, quod POLEMARCHI ancillae
 contingit, erysipelas. HIPPOCR. *De Morb. Vulg.* II. Sect.
 3. p. 699.

Σώζονται ἢν μὴ παλινδρομή τὰ ἐρυθήματα, ἀσφαλέςατον
 δὲ τὸ ἐρεθδος καὶ τὰς ἀποσάσιας ὅτι μύλια ἐξω τρέπεσθαι.

Salvi fiunt, nisi retrocedant rubores; Optimum au-
 tem, rubores et alia quae ad cutem secedunt, quam
 maxime extrorsum verti. HIPPOCR. *Coacae Praenot.*

t) Ἐξανθήματα μεθ' ἰδρωτος ἐρυθρά, στρογγύλα, σμικρά, οἷον
 ἰόνθου.

Exanthemata cum sudore, rubra, rotunda, parua,
 instar varorum, manebant. HIPPOCR. *Epidem.* I.

Ἐγένοντο καὶ ἐν τοῖσι θερμότησι πυρετοῖσι περὶ ζ' καὶ ἢ καὶ θ'
 τροχίσματα ἐν τῷ χρωτὶ κεγχρώδεα, τοῖσι ὑπὸ κωνώπων γινομέ-
 νοις ἴκελα ἀναδήγμασιν, εἰ πάνυ κνησμώδεα, ταῦτα διετέλεα
 μέχρι κρίσεως.

Fiebant autem in aestivis febribus circa septimum, et
 octavum, et nonum diem aspredines in cute miliares,
 culicum similes moribus, non valde prurientes; haec
 permanebant vsque ad morbi finem. HIPPOCR. *Ib.* II. Sect.
 3. p. 697.

Vide, an purpurae febrilis nostratis imaginem hic of-
 fendas. *)

*) Dispu-

lenta ad cutem secedunt *), quorum virtutes praeterea in debita eruptionis celeritate *) et complemen-

Y 5

*) Disputationem hanc nuper attigi in *Antiquit. Morbor.* Sect. II. n. 1. p. 110. sequ. ex quo colligitur, veteres non prorsus ignorasse varia eruptionum genera, sed non satis curate descripsisse, vagos fuisse in symptomatis, sine quibus certi quid hodie affirmare non possumus. Submiratus hinc sum, cum iunior quidam medicus, scholae quondam nostrae alumnus, nos tecte carperet, quasi vero ignorem, quae purpurae, quae peticularum notae sint: Omiserat enim, ut solent tales iudices, quae paullo post sequebantur. G.

Καὶ ὑπεγίνοντο μὲν ἐν τῷ δέρματι ἀχῶρες, ἐγκαταλαμβανόμενοι δὲ ἐδερμαίνοντο καὶ κνησμὸν ἐνεποίεον: αἶτι Φλυκταίνιδες ὡσπερ πυριήκαυσοι διανίσταντο καὶ ὑπὸ τὸ δέρμα καίεσθαι ἔδοκον.

Et sub cute apparebant achores, stabiliti vero incallescabant, et pruritus faciebant; deinde vrentes papulae exsurgebant, et sub cute vri putabant. HIPPOCR. Ib.

υ) Τὰ γενόμενα ἔλκεα, καὶ κρινόμενα πυρετὰς καὶ φύματα, οἷσι ταῦτα μὴ παραγίνεσθαι, ἀκρισίαι.

Vicera, quae facta sunt, ut febres iudicent et tubercula, si quibus haec non accidunt, febris haud iudicata manet. HIPPOCR. Ib.

Τὸ πῦον ἀποκορυφῆται πρὸς τὸ δέρμα.

Pus fastigiatur in cutem. GAL. *De Loc. Affect.* VI.

Ἐνδραξ, βεβίωνες, φύματα, φύγεθλα, φλυκταῖνας, ἐπιπολῆς τῷ δέρματι ἀνίστησιν.

Furunculus, bubo, tubercula, phygethla, phlyctae-nae, maxima cutis parte exsurgunt. GAL. *Therapeut.* ad GLAUCON. II. 1. p. 369. T. X.

χ) Φυμάτων φλεγμοναὶ καὶ ὅσα ἄλλα ἐπιφαίνονται ἕτερον, ἴσως δὲ καὶ ἄλλων πρηγμαίων κοινῶν, τὰ μὲν θῦσσον, βραχύτερα, τὰ δὲ βραχύτερον, μακρότερα.

Tuberculorum inflammationes et quaecunque apparent post morborum principia, veluti et alia communia morborum negotia, quae quidem citius, breviorum; quae serius, longiorem exitum nuntiant. HIPPOCR. Ibid.

mento γ), inque distantia a partibus nobilioribus consistunt. Aliquando etiam *abscessus* grandior salubriter efflorescit ad aurem ζ), in ore α) passim β), vt non tantum acutae febres ab illo beneficium accipiant, vti intercurrentis bubo purpurae albae, tutelare malum est ε), sed etiam lentae febres hac ratione feliciter expediuntur δ). Oportet autem, vt proficui sint abscessus, pus habere exquisitissimum, album,

γ) Τὰ διαπυήματα, ὅποσα μὲν ἔξω τρέπεται, ἄριστά ἐσιν, μικρά τε ἔόντα καὶ ὡς μάλινα ἐκκλίνοντα ἔξω καὶ ἐς ὄξυ ἀποκύρτέμενα· τὰ δὲ μεγάλα τε ἔόντα καὶ πλατεῖα καὶ ἦκιστα ἐς ὄξυ ἀποκυρτέμενα, κάκιστα.

Purulentia, quotquot extrorsum vertuntur, optima, parua si fuerint, et quam maxime extus vergentia, in acumen conuergentia; Quae autem lata et minime in acumen educta, pessima. HIPPOCR. *Progn.*

Vide sis, an variolarum effiziem in hac descriptione offendas.

ζ) Τὰ παρ' ἐς μάλινα ἐκ τῶν ὀξέων ἐν τοῖσι κυσώδεσι γίνεται.

Parotides, maxime ex acutis, in ardentibus febribus fiunt. HIPPOCR. *Coac. Praenot.*

α) Ἀποσάσεις ἐν ἔλοις καὶ παρ' ἐς.

Abscessus in gingiuis et ad aurem. HIPPOCR. *Ib.*

Τῶν παρ' ἐς passim apud HIPPOCRATEM fit mentio, vti febrem soluant.

β) Ὅτι διαφεύγοντες μετ' ἀποσήματος διαφεύγασιν.

Qui effugiunt, cum abscessu effugiunt. HIPPOCR. *De Diaet. Acut.*

ε) Ὅτισιν ἐν συνεχέσι φλυζάκια κατὰ πᾶν τὸ σῶμα ἐκφύει, θανάσιμον, μὴ γινομένην πυώδες ἀποσήματος.

Quibus in continuis papulae per omne corpus efflorescunt, letale, nisi fiat purulentus abscessus. HIPPOCR. *Coac. Praenot.*

δ) Πυρετοὶ μαλακότεροί τε καὶ οἷον σμυχόμενοι χρονίζουσι τε καὶ ἐς ἀποσάσεις ἐρμῶσι τὰ πόδια.

Febres lentae et veluti depascentes, longae sunt, et in abscessus desinunt vt plurimum. GAL. *ad GLAVCON. I.*

album, inodorum, aequale e). Pessimi ominis res est, eos ex profundo surgere, putrilagine affectos esse, derepente deficcari, aut nigros ichores fundere f), veluti exanthemata depascentia quaeuis corruptum corporis habitum significant s). Saepe etiam cutis, interna caua inuestiens, pus fundit salubriter, veluti, si illud ex naribus et aure fluat, quod bene cedere b) capitisque dolores mitigare HIPPOCRATES i) intellexit. Si ab illis discedas, quae

e) Τὸ δὲ πῦον ἄριστον λευκὸν τε εἶναι (χρῆ) καὶ ὁμαλὸν καὶ λεῖον, καὶ ὡς ἡκίστα δυσᾶδες· τὸ δὲ ἐναντίον τετὲν, κάκιον.

Pus autem optimum album esse, et aequale, et laeue, et quam minime foetidum (debet); Quod autem contrarium huic, pessimum. HIPPOCR. *Prognost.*

Σημεῖον δὲ, ἢν μέλαι ἐκφέυξεσθαι, ἢν μὲν τὸ πῦον ἢ λευκὸν καὶ καθαρὸν καὶ ἴσος αἵματος ἐπέσῃ, ὡς τὰ ποικίλα ὑγιῆς γίνεσθαι.

Signum, si euasurus est aeger, si quidem pus sit album, et purum, et striae sanguinis infint, tunc vt plurimum sanus fiet. HIPPOCR. *De Morbis II.*

f) Νόσος θανατωδὲσται ὧν αἰ σηπεδόνες βαδύταται καὶ μελάνταται καὶ ξηρόταται, πονηραί δὲ καὶ ἐπικίνδυναι ὅσαι μέλαινα ἰχῶρα ἀναδίδῃσι.

Pascentes abscessus maxime letales, quorum putrilagines maxime profundae, et nigerrimae, et maxime siccae. Mali etiam et periculosi, qui nigrum ichorem reddunt. HIPPOCR. *Prorb. II.*

g) Τὰ ἀμυχώδεα ἐξανθήματα φθίσιον ἐξίως σημαίνει.

Depascentia exanthemata absuntionem habitus designant. HIPPOCR. *Coac. Praenot.*

h) Πῦον δ' αὖ ἔλθοι διὰ μύλων ἢ διὰ ὠτων ἐπὶ σωτηρίῳ τῷ κάμνοντος.

Pus si venerit per nares et aures, salutare est aegrotantibus. GAL. *Comm. in Prognost.* HIPPOCR.

i) Κεφαλὴν περιδυνᾷντι καὶ νοσέοντι, πύξ' ἔραντος, ἢ κατὰ τὰ ὠτα ἢ κατὰ τὰς εἴνας, λύει τὸ νόσημα.

Capitis dolorem acutum habenti aegrotanti, pure fluente aut per aurem, aut per nares, soluit morbum. HIPPOCR. *De Iudicat.*

quae intra febres salubriter per cutem eiciuntur, varia etiam cutis purgamenta ^{k)} habiturus es, quae sine febre ordinata erumpunt, et, licet sordidum malum sint, magno tamen, dum viscera relinquunt, hominem augent beneficio. Propterea psoram, scabiem aliasque cutis sordities turpitudinem magis quam morbum esse HIPPOCRATES ^{l)} asserit, et tineam capitis propter insignia merita commendat ^{m)}. Simili modo salubria sunt *antiqua ulcera*, dum mortiferum aliquod virus emungunt de sanguine, proinde desiccari illa aut malam materiam fundere, perniciosum.

k) Ἐξανθήματα γίνονται, παχέων χυμῶν ἐν τῷ δέρματι σφηνωθέντων.

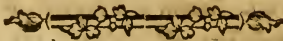
Exanthemata fiunt crassis humoribus intra cutem defixis. PAVLL. Libr. IV. de Exanthem.

l) Λέπρη καὶ κνησμός καὶ ψώρα καὶ λαχῆνες καὶ ἀλφός, καὶ ἀλώπεκες, ὑπὸ φλέγματος γίνονται, ἐς ἃ δὲ τὰ τοιαῦτα αἴσχος μᾶλλον ἢ νοσήματα.

Lepros et prurigo, et psora, et lichenes, et porrigo, et alopecia a phlegmate fiunt; Sunt autem ista, turpitudine magis, quam morbi. HIPPOCRATES. *De Affectionibus.*

m) Τὸ ρεῦμα τὸ ἐπὶ τῇ κεφαλῇ θλιβόμενον ὑπέκκα καὶ ἔλκεα εἰς τὴν κεφαλὴν ἐκθύσσει, καὶ κατὰ τὰς ὀφθαλμοὺς δακρύσσει καὶ ἐκ ἑλκῶντα τὰ βλέφαρα, ἐδὲ δάκρυα, ἐδὲ ἀμβλυώσσει ποιεῖα, ἀλλ' ὕξυ ὄρων γίνεται.

Rheuma, quod caput afflixit, secedit, et ulcera in capite efflorescunt, et illacrumant oculi, sed non ulcerantur palpebrae, nec pruriunt, nec hebetudine afficit oculos, sed acute videntes fiunt. HIPPOCRATES. *De Locis in Homine.*

ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΙΑΣ ΤΗΡΑΡΙΑΕ

SPECIMEN XVI.

DE SPVTO CRITICO.

Diuersi omnino sunt, nec origine, materie aut fine conueniunt humores, quos spuimus, vt sub eodem titulo ^{a)} illorum eiectione stare haud possit. Enim vero, cum latina vox itidemque graeca euacuationes illas, quae ex oris glandulis et aspera arteria fiunt, vna voce sputi, cui τὰ πτύελα Graecorum respondent, designet ^{b)}, opportunitate termini vsus, diuersorum quidem organorum actiones criticas,

a) GALENVS τὰς διὰ τῆς σώματος κρίσεις, purgationes ore factas, iunctim nominat, et per illas sputa, saliuam aequae ac pituitam intelligit, quae, exponente FOESIO, Oecon. HIPPOCR. V. κρίσις, p. 357. sequ. extremas asperas arterias et faucibus inhaerent. Verum generis loco esse nequit, iste conceptus, cum diuersissimae res, ventriculi, intestinorum sordes, narium mucus, sanguis varius ore egerantur.

b) Vnaquaeque earum euacuationum, quae ore celebrantur, vt natura differunt, ita diuersum penes graecos medicos nomen sortitae sunt: ἐμέειν est vomere, σιαλοχέειν saliuas fluxum exprimit, βήξ tussis et χρέμψις screatus differunt, exponente PETRO PETIT in Comm. super ARETAEI De Causis et Signis Acutorum locum: βήσσει ἀντὶ τῆς χρέμψις, tussunt loco screatus: quod illa est ex pectore cum motu thoracis, haec vero e faucibus duntaxat. Quae palato defluunt, κατὰ ῥοὶ vbiq; audiunt: vt propterea diuersa res diuersis nominibus vbiq; compelletur; at pulmonum sordes, seu pituita, seu pus, seu sanguis fuerint, πτύσις, πτύσμα, πτύελον, promiscue appellantur, vt ex postea allegandis patet. *)

*) Cf. si placet, WEBER Disp. De signis ex sputo, Gott. 1775.

criticas, nisi naturali, grammatico tamen nexu coniunctas, simul tradi posse arbitratus sum. Friuolae sunt et scholis relinquendae, quae circa nominum significatum in re seria mouentur altercationes ^{c)}, si circa veritatem consensus est.

Sputa adeoque, quaecunque sint, morborum conuenientium impetus frangere et materiem illorum educere solent possuntque; hinc locum merenter inter humores habent, qui fluxu suo salutem procurant vel certe intendunt ^{d)}. Quod ad illa attinet, quae *faliuam* ore ducunt, habent omnino haud leuem, qua iuuare possint, opportunitatem, dum organis vtuntur ducendo copiosissimo liquido adaptatis ^{e)}. Haec enim, vti in vita sana, salutis caussa perpetuis fontibus scaturiunt ^{f)}; ita proficua sunt

c) Ὅου χρηὴ περιέλεικεσθαι τοῖς ὀνόμασιν: Ἀπὸ τῶν πραγμάτων ἀρξάσθαι διαφορᾶς, ἐκ ἀπὸ τῆς τῶν ὀνομάτων.

Non oportet circum nomina trahi: A negotiorum discrimine incipiendum est, non a nominum. GALEN. *De Method. Med. I.*

d) Ἀποκρίσεις κατὰ φύσιν: κοιλίης, ἄρων, ἰδρώτος, πτυάλης, μύξης ὑσέξης, καὶ αἰμορροΐδα, ἐκ ῥινῶν, ἐκ πνεύμονος.

Secretiones secundum naturam: alui, sudoris, faliuae, mucii vteri, per haemorrhoides, e naribus. HIPPOCR. *De Aliment.*

Ἀποσάσεις ἢ διὰ φλεβῶν, ἢ διὰ κοιλίης, ἢ διὰ δέρματος, ἢ κατὰ ὀσέα, ἢ κατὰ τὸν νωτιαῖον, ἢ κατὰ τὰς ἄλλας ἐκτραῖς, στόμα, αἰδοῖον, ὠτα, ῥῖνας, ἐξ ὑσέξης.

Separationes, vel per vasa sanguifera, vel per aluum, vel per cutem, vel ad ossa, vel ad spinam dorsalem, aut ad alia colatoria, os, pudendum, aures, nares, vterum. HIPPOCR. *Epid. II. Sect. I. p. 687. T. I.*

e) Ἀδένας σιαλοχόου.

Glandulae faliuales. GALEN. *Comment. I. in HIPPOCR. Prorrh.*

f) Πτυελίζαν, τὸ πτύειν πῶλκις ἢ πληρᾶσθαι συνεχῶς πτύειν τὸ σῶμα.

Sputare, saepe spuere, repleti continue faliuis ore. GALENVS *Comment. I. in Prorrh. HIPPOCR.*

Quod

sunt in morbis, et euacuationum criticarum vices haud raro gerunt. Non enim tantum propter insignem, quae effundi potest, salivae quantitatem humorum copia eius fluxu imminuitur *g*), sed etiam variae sanguinis sordes eadem eluuntur quam efficacissime, vti falsa *b*), pinguis *i*), amara *k*), aliove sapore viciata fuerit. Est quaedam saliviarum ad os veluti conductio *l*), et viarum, quibus illae fluunt, aptitudo, qua sanguini respondent, et eiusdem fieri possunt excerniculum. Aliquando, sine apparente effectu, morborum, maxime gastricorum, saltim sunt symptoma, et nauseam comitantur *m*); alio autem

Quod alibi HIPPOCRATI est *σιαλοχόειν* et *σιαλοχέειν*, salivam frequenter spuerere, HIPPOCRAT. De Morbis III. interque mala febrium omnia refertur: *σι ὁ ἀρρώστος κερχηνὸς κέεται σιαλοχέων, infirmus ore hians iacet, et salivam fundit.* Aliis autem etiam secundum naturam euenit, vt inter loquendum sputent, vti HESYCHIUS *σιαλοχός* exponit *τὸς προσραίνοντας σίαλον ἐν τῷ διαλέγεσθαι, eos, qui inter loquendum salivam ore spargunt, et salubriter in angina, de quibus HIPPOCRATES Epidem. II. habet, quod sint διαλεγόμενοι σιαλόχοι, salivam fundentes, dum loquuntur.*

g) Μύζα καὶ πτύελα πλησμονῆς ἐπίκρισις.

Pituitae et salivae, repletionum sunt curatio. HIPPOCRAT. De Diact. III.

h) Σίαλον εἰς τὸ στόμα ποῦλον καὶ ἀλμυρόν.

Saliua in os multa et falsa. HIPPOCRAT. De Morbis II.

i) Πολύ καὶ ἀφρώδες σιαλόν.

Multa et spumosa salivua. HIPPOCRAT. De Diebus Iudicat.

k) Σιαλὸν ἀθροίζοντες πικρόν.

Salivam amaram colligentes. Ita *σιαλοχός* explicat EROTIAN. in Gloss. HIPPOCRAT. p. 133. T. II.

l) Στόματος σιάλας ἀγωγή.

Ad os saliviarum conductio. HIPPOCRAT. Epid. L. VI. Sect. 5. Aph. 3.

m) Ὅτι μέλλοντες ἐμεῖν πτυαλίζουσιν ἐμπροσθεν.

Qui vomituri sunt, sputant. HIPPOCRAT. Coac. Praes. Δακνόμενοι τὸν στόμαχον σιελίζοντες.

Qui

tem tempore criticum quid habent. Prodest autem *spontaneus* ille *salivae fluxus*, cum primis vicinis orī partibus, aliquo morbo affectis. Glandularum pone aurem tumores magnum abinde accipere possunt beneficium ⁿ). Abscessus faucium atque angina propius aliud excerniculum, illoque opportunius aliud haud inveniunt ^o). Capitis dolores uti varias agnoscunt causas; quapropter etiam diuersis colatoriiis res nocentes expurgari fas est; sic post alias euacuationes criticas ^p) salivae etiam fluxum experiuntur salubriter, maxime si catarrhales fuerint. Toti homini ille prodest, si febris superuenit, quibuscumque etiam, maxime tamen acutis, cum primis tunc, si sudores oppressi fuerunt, quorum vices gerit ^q), veluti ptyalifmus, variolis accedens, huius

Qui ventriculo mordentur, sputant. AETIVS Libr. VIII. cap. 58.

n) Πτυελισμός τὰ παρ' ἑς ἀπιθάσσα.

Ptyalifinus tumores ad aurem mutat. HIPPOCR. *Prorrh.* I.

Τὰ παρ' ἑς ἐξέρχεται.

Quae ad aurem fiunt, eructantur ad os. HIPPOCR. *Prorrh.* I.

o) Ἐν ταῖσι περιοθμίσιτιν ἔλκεσιν μετὰ τὰς πρώτας χρόνους διαφθεῖν φλέγμα διὰ τῆ σόματος, πρότερον ἐχ' ἦν, χρήσιμον.

In abscessibus, qui ad palatum nascuntur, post prima tempora, fluere phlegma ad os, cum antea illud haud esset, utile. HIPPOCR. *De Dentitione.*

p) Κεφαλαλγίην λύει πῦον διὰ ρινῶν ἢ πτύελα παχέα καὶ ὄνοσμα, λύει δὲ καὶ ἑλκῶν ἐκθύσις, ποτὲ τε καὶ ὑπνοὶ καὶ κοιλίης ῥύσις.

Capitis dolorem soluit pus ex naribus, aut sputa crassa et inodora, solvunt etiam, quae cute efflorescunt, et somni, et alui fluxus. HIPPOCR. *Coac. Praenot.*

q) Ἀνιδρώντι πτύελα παρορρέοντα πυρετώδεα εἰσὶν, εὐήθεα
Non sudanti, salivae fluentes, febrienti, benigna. HIPPOCR. *Coac. Praen.*

Πτύελα ἀναχρέμψιες ἐν πυρετῶ.

Salivae screatus in febre. HIPPOCR. *Epidem.* VII.

huius rei exemplum esse potest, et commoda ad dentientes infantulos abinde redundantia, id vberius confirmant. Quamuis HIPPOCRATES 1) ptyalifismum aliquando culpat; laudat tamen eundem passim, veluti morbum sacrum leuet, dum, spuma oris oborta, torqueri angique aegroti desinunt 2), et soporosis affectibus salubris fit 3).

Quae *pulmonibus* educuntur *sputa*, vti varia sunt; ita singula criticae euacuationis dignitatem tuentur. Haec perpetua est et recte etiam valentibus proficua, dum inuestiens asperam arteriam eiusque fines tunica vnguifosa 4) quotidie lentos succos, respirationis optimaе causa destillat, quos oporteret praefocare guttura, nisi tussis esset, quae in expiratione aucta, collectos intra tracheam mucos expellente, consistit 5). Multo autem magis vitam

1) Πτυελισμός, κακόν.

Ptyalifismus, malum. HIPPOCRATES. *Prorrh. I.*

2) Καὶ ἀφροὶ διὰ τῆς σώματος ἀνατρέχουσι ἀνώτως.

Spumae per os decurrunt conuenienter. HIPPOCRATES. *De Morbo sacro.* Addit:

Ἀποξέσαντος τῆς ἀφροῦ καὶ κατασάντος τῆς αἵματος καὶ γαλήνης ἐν τῷ σώματι γινομένης, πέπανται τὸ νόσημα.

Deferbescente spuma, et quiescente sanguine, tranquillitate in corpore facta, quiescit morbus. Ibid.

3) Νῆσος ἢ καλαμένη λήθαργος: βῆξ ἴχα καὶ σίαλον πτύα παλὺ καὶ ὑγρὸν.

Morbus, qui lethargus vocatur; Tussis habet et saliuam spuit multam et tenuem. HIPPOCRATES. *De Morbis II.*

4) Ὁ ὑπαλείφων ἐνδοθεν τὴν τραχηλὴν ἀρτηρίαν ὑμῶν.

Inungens intus asperam arteriam tunica. AETIUS *Libr. VIII. c. 58.*

5) Βῆξ μηδὲν ἄλλο ἐστὶν ἢ σφοδρότατη τις ἐκφύσησις, ἵνα πλείστον ὁ ἄμα καὶ τάχιστα φερόμενον ἔξω τὸ πνεῦμα παρασύρη τε καὶ προωθῇ τῇ ῥώμῃ τὰ ἐμφράττοντα τὰς ὁδούς.

Tussis nihil est aliud, quam vehementior exhalatio, vt plurimus et celeriter extrorsum delatus spiritus

vitam sustinet in morbis pectoris, quos, nisi curat, tamen leuat, dum peregrinos humores, vel intra pulmonem genitos, vel illuc translatos, educit, estque ex omnibus euacuationibus, quae aegrum solari possunt, desideratissima ^γ). Quam misera est quacumuis dyspnoea detentorum aegrotantium conditio, dum tussis sicca ^z) speratum auxilium illis haud adfert, quia variae caussae eam excitant, sputis haud auferendae, defluens acre ad asperam arteriam, consensus cum ventriculo ^α), tumor durus pulmo-

euerrat et expellat robore suo ea, quae vias infarciunt.
GAL. De Sympt. Causf. II. 4. p. 71. T. VII.

Βῆξ ἐνεκα τῆς καθαρῆς ἐργάσασθαι τὰς ὁδὸς τῆς ἀναπνοῆς, γίνεται.

Tussis propterea, vt purae fiant viae respirationis, fit. GAL. Comm. in VI. Epid. HIPPOCR.

γ) Βῆχα ποιεῖ τὸ ἐν τῆσιν ἀορτῆσιν ἐνεχόμενον, ὡς τε σπῆλαι διατρήσιαι ἐχέσας τὰς ἀορτάς, σπυροχωρίην τῷ πνεύματι παρέχειν, ὡς τε ἀναλιπόμενον αἶμα ἐπιδυμῆσαι ἀναπνεῖν.

Tussim facit, quod in aortis (asperae arteriae finibus) continetur, vt angusta foramina habentes asperae arteriae fines angustum iter spiritui faciant, vtque, quod relictum intus est, semper cum desiderio velit efflari. HIPPOCR. De Locis in Homine.

z) Βῆχες ξηραὶ ἐφ' ὧν ἔδεν ἀναπτύεται.

Tusses siccae, quibus nihil exspuitur. HIPPOCR. Epid. IV. Aph. 54.

Βῆχες κοπιώδεις.

Tusses laboriosae. HIPPOCR. Epid. VI. Sect. 7.

Βῆξ κερχναλέη καὶ ρεγχώδης.

Tussis stridula et stertorosa. ib. Libr. VII.

Βῆξ πνιγμώδης.

Tussis suffocatiua. *ibid.*

α) Βηχὸς αἰτίας διαφορᾶς: καὶ γὰρ ὑγρὸν ἀπὸ κεφαλῆς καταρρέον εἰς τὴν τραχεῖαν ἀρτηρίαν ἐργάζεται βῆχα, ἢ τραχύτης δὲ μόνη τῆς ὑπερῆφροντος ἐνδοσθεν τὴν τραχεῖαν ἀρτηρίαν ὑμένοσ' ἐρεθίζει βῆχα, καὶ τὰ παρεμπύπτοντα δὲ πινόντων ἢ ἐδιόντων βῆχα κινῶ, χυμὸς δὲ δριμύς ἐνοχλῶν τῷ σωματικῷ καὶ ποιότητά τινα ἐρεθιστικὴν παρεμπέμπων τῇ φάρυγγι φαντασίαν βηχὸς ἐργάζεται.

pulmonibus innascens ^{b)}, tenax pituita, vias praecludens spiritui ^{c)}, spasmus stringens guttura ^{d)}, morbus prior aliquis, cuius symptoma dyspnoea est ^{e)}, in quibus omnibus tussiendo nihil proficiunt aegroti. Sunt, vti omnibus euacuationibus criticis; ita et huic, sua, intra quae perfici possunt, tempora; Est etiam sputis sua maturitas, quae *coctio* dicitur, et febre aliqua, sine qua nihil morbidi a sano separatur, perficitur ^{f)}. Haec enim, si bene-

Z 2

fica

Tussis causae variae: nam humidum ex capite defluens ad tracheam, efficit tussim, sola siccitas inungentis intus asperam arteriam tunicae irritat tussim, eaque, quae intercidunt bibentibus et edentibus, tussim mouent, et succus acris perturbans ventriculum, et qualitatem aliquam stimulantem transmittens pharyngi, simulacrum tussis efficit. AETIVS Libr. VIII. c. 58.

b) Ἄσθμα χωρὶς πυρετῆ, τινὸς ἀπέπτυκ φύματος ἐν τῷ πνεύμονι συσάντος.

Asthma sine febre, tuberculo in pulmonibus concreto. GAL. Comm. IV. Libr. VI. Epid.

c) Ἄσθμα καὶ ὀρθόπνοια τὸ πάθος ὀνομάζεται χωρὶς πυρετῆ γινόμενον, παχέων καὶ γλίχρων χυμῶν καταλαμβανόντων τὰς ὁδὸς τῆ πνεύματος.

Asthma et orthopnoeam morbum appellant sine febre, crassis viscidisque humoribus occupantibus spiritus viam. GAL. Comm. IV. in Epid. VI.

d) Σπασμώδεια πτύελα.

Spasmodica sputa. HIPPOCRATES Coac. Praenot.

e) Δύσπνοια ἐτέροις πλείεσι ἐπακολοθεῖσα πάθεισιν.

Dyspnoea alios plures comitans morbos. PAVLLVS Libr. III. c. 29.

Ἐν παροξυσμοῖσιν ἀσθμαίνοντες.

In paroxysmis anhelantes. ARETAEVUS De Causis et Signis Chronicorum Morborum.

f) Πέποινα δὲ ἐστὶ τὰ μὲν πτύελα, ὁπόταν γένηται ὅμοια τῷ πύρῳ.

Cocta sunt sputa, dum fiunt similia puri. HIPPOCRATES De Victu Acut.

fica est, facilem de pectore cuiuscunque demum materiae expulsionem secum adfert g).

Sunt autem sputa isthaec, si materiem et ortum spectes, tria. Alia plus minus acria, tenuia vel mucosa ex glandulosa asperae arteriae tunica scaturiunt, et febre excocta tussi reiiciuntur, quae ab affinibus aliis *glandularum muscosarum stillicidiis criticis, catarrhis vulgo dictis*, proxime a me describendis, separare nolo; alia intra pulmonum substantiam fiunt, *cruenta*, sinceri sanguinis *alia*, quae *haemorrhagiis criticis* relinquo, alia *purulenta*, eaque vel ingenua pulmonibus, vel illuc translata. Tubercula nascuntur in pulmonibus, quae, si vires sufficiunt, et fors bene cadit, maturescunt, rumpuntur, sputisque sanantur h). Verum valde anceps ille pulmonum status est i), semperque suspecta manent *purulenta sputa*, licet optima, ea autem maxime, quae, praecedente sanguinis sputo, eueniunt k), aut antiqua sunt, febremque lentam comitem habent l). Vera haec phthisis ratio est, in absces-

g) Πτύελον ἀνωδύτως καὶ ταχέως ἀναφερόμενον, ὀλίγης δαταί βηχός.

Sputum sine dolore et celeriter educendum parua indiget tussi. GAL. Comment. II. in Prognost. HIPPOCR.

h) Ἦν μὲν ἀποπτύσῃ πᾶν, καὶ ἡ κοιλίη, ἐν ᾗ πῦον ἐνῆ, προσπέσῃ καὶ ἀναξηρανθῆ, ὑγίης γίνεται.

Si tussi reiiciat omne, et finis, in quo pus infuerit, concidat, et desiccetur, conualescunt. HIPPOCR. De Morbis I.

i) Πῦον λευκόν, ἀνοσμον ὁμόχρουν ἀφλέγματον.

Pus album, inodorum, aequalis coloris, haud tenue. HIPPOCR. in Prognost. et Coac. Praenot.

k) Ἐπὶ αἵματος πτύσαι, πύκ πτύσις, κακόν.

Post sanguinis sputum puris sputum, malum. HIPPOCR. Aphor. Libr. VI Sect. 7. Aphor. 15.

l) Ἦν ἐντὸς ἐξ ἀποσάσιος ἐν τῷ πνεύμονι γένηται, ἢ ἐκ βηχός χρονίης, ἢ ἀναγαγῆς αἵματος, καὶ ἀναβήσῃ πῦον, πύη καὶ φθίσις

abscessu intra pulmonem nato, qui callum induxit, consistens ^m), licet omnes, quicunque sensim deficiunt et extenuantur, phthificos HIPPOCRATES ⁿ) appellet. Vnica illorum fiducia, vt viuere possint, in sputo critico ponitur, actumque de illis est, si obortae alui deiectiones tussim sputumque delent ^o), aut alia de caussa educi pus haud potest ^p)). Pessi-

Z 3

mae

Φθίσις κικλήσκειται, ἣν δὲ ὁ πνεύμων ἔλκος ἴσχει τένομα φθῆσι μεταλαμβάνει: ζύνεσι δὲ καὶ πῦρ ζυνεχές ὡς μὴ δοκίαν, λήγον μὲν ἕκαστε καὶ ἐς νύκτα ἐκλύμπει.

Si intus ex abscessu in pulmone fiat, aut ex tussi diuturna, aut tussi sanguinis, et sputat pus, *Pye* et *phthisis* vocatur; Si autem pulmo vlcus concipit, nomen *Phthoe* assumit: Simul est continua febris, quae vix putatur esse, nunquam quidem desinens, ad noctem tamen elucescens. ARETAEVS *De Morbis Chron.* Cap. 8.

m) Πτύελον χρῆ ἐπὶ πᾶσι τοῖσιν ἀλγῆμασι τοῖσι περὶ τὸν πλέυμονα καὶ τὰς πλεῦρας ταχέως τε ἀναπτύεσθαι καὶ εὐπετεῶς ζυμμεμιγμένον τε φαίνεσθαι τὸ ξανθὸν ἰσχυρῶς τῷ πτυέλῳ.

Sputum oportet in omnibus doloribus, qui circa pulmonem sunt et pleuras, cito eiici, et facile admixtum apparere flauum valde, sputo. HIPPOCR. *Prognost.*

n) Ἰπποκράτης φθινώδεις τίνας ἀρῆκεν, & πάνυ σαφές ἐστιν: ἔωθε γὰρ τὰς ὅπως δῆποτε ἰσχυρομένους τὸ σῶμα καὶ φθινέντας ἕτως ὀνομάζειν, & μόνον τὰς διὰ τὴν τῆ πνεύμονος ἔλκωσιν ὅλον τὸ σῶμα τηκομένους.

HIPPOCRATES tabidos quos appellauerit, haud liquet: Solet enim quoscunque extenuatos corpore ita compellare, non tantum, qui ob vlcus pulmonum toto corpore deliquefcunt. GALEN. *Comment. in I. Epid.* HIPPOCR.

o) Ἐμπυον θεραπεύονται ἢ κοιλίῃ ῥυθῆσα, διαφθέρει.

Pus habentem si curas, quando aluus fluit, occidit.

HIPPOCR. *De Morbis I.*

p) Ἡ τῆ πτύεματος ἀνω κάθαρσις ἐχ ὁμαλή γίνεται τῆς κοιλίης ἀγέσης πάντα κάτω εἰς ἐαυτήν.

Sputi per superiora purgatio non aequalis fit, aluo omnia ad se trahente. HIPPOCR. *ibid.*

p) Ἐπὴν δὲ τὸ πτύελον ἴχεται, ἀποθνήσκουσιν.

Si sputa cohibentur, intereunt. HIPPOCR. *Libr. VII.*

Aph. ibid.

Ἐν

mae praeterea notae sunt *phthysicorum sputa*, quae tussi reiecta foetent ^q), aut prunis iniecta graueolent, quod putredinis est; in aquam proiecta fundum petunt ^r), quod grauitatem purulentae materiae et abrasam pulmonum substantiam significat. Ad summam mali peruentum est, si, quae spuuntur, *foedicoloris* sunt, nigra, parca, fauces vrentia ac acria ^s), quae

^q Ἐν φθινώδεσιν ἐπιχέσιες πτύαλων, (κακόν).

In tabidis sputorum oppressiones, malum. HIPPOCR. Coac. Praenot.

q) Ὅδμῆν ἔχον ἐκβήσσει.

Foetorem habentes res tuffiunt. HIPPOCR. Progn. II.

Τοῖσιν ὑπὸ τῶν φθίσεων ἐνοχλημένοισιν ἦν τὸ πτύσμα ὅτι ἀν ἀποβήσσωσι βαρὺ ὅζῃ ἐπὶ τὰς ἀνδρακας ἐπιχεόμενον, θανάσιμον.

Quibus a phthysi correptis sputum, quod tuffiunt, graue olet prunis iniectum, letale. HIPPOCR. Aphor. Sect V.

Τῶν φθισικῶν οἷσιν ἐπὶ τῆ πυρὸς ὅζει τὸ πτύαλον κνίσσης βαρὺ, ἀπόλλυνται.

Phthysicorum, quibus ad ignem olet sputum foetore graui, pereunt. HIPPOCR. Coac. Praenot.

r) Ἐς τὸν πυθμένα βαδίζειν τὸ πῦρον ὀλέθριον συντόμως.

Ad fundum demergi pus, perquam letale est. HIPPOCR. Coac. Praenot.

Τῶν φθισικῶν οἷσιν ἐπὶ θάλασσαν πύκσιν ἐς τὸν πυθμένα βαδίζει τὸ πῦρον, ὀλέθριον συντόμως.

Phthysicorum, quibus, dum super aquam marinam spuunt, ad vasis fundum secedit pus, breui letale est. HIPPOCR. Coac. Praen.

s) Ἄι ἀποχρέμψεις αἱ ἐν τοῖσι πυρετοῖσι τοῖσι μὴ διαλείπουσιν αἱ πελιδναὶ καὶ αἱματώδεις καὶ χολώδεις πάσαι κακαί.

Screatus in febribus non remittentibus liuidi, sanguinei, biliosi, omnes mali. HIPPOCR. Aph. Sect. IV.

Τὸ πῦρον, λευκὸν καὶ γλίχρον καὶ σρογγύλον ἀλυσιτελές, κικκὸν δὲ καὶ τὸ χλωρὸν ἐὸν κάρτα.

Pus album, tenax, rotundum, haud proficuum, malum etiam, viride valde existens. HIPPOCR. Prognost.

Τὸ μέλαν δεινότερον, κακὸν δὲ ἦν μηδὲν ἀνακαταίρηται; μήτε προκὰ ὁ πλεύμων, ἀλλὰ πλήρης ἐὼν, ζέει ἐν τῷ φάρυγγι.

Nigrum funestius, malum etiam, si nihil expurgetur, nec proficit abinde pulmo, sed plenus existens vritur ad vsque fauces. HIPPOCR. Prognost.

quae omnia non tam metum faciunt, quam certam desperationem t).

Non autem tantum, quae intra pulmones abscedunt, sputo eiiciuntur, sed etiam, quod admirabile est, quae foris, intra pleuram inque thoracis cauo, viam ad asperae arteriae fines, a natura datam, habent, qua eiici possint. Quod ad pleuram attinet, illius dolor inflammatorius et febrilis hominem iugulat, nisi sputis, ab initio sanguineis, hinc purulentis soluatur. Idem fieri oportet, membrana, quae pulmonem cingit, inflammata, siquidem difficile est, propter membranarum communionem, accensa pleura, saluam manere pulmonum superficiem; hinc duo isti morbi acuti ita semper sunt apud HIPPOCRATEM et GALENUM, vt simul nominentur vbique. Est adeoque etiam communis vtrique morbo ad salutem via, *sputum*, cuius virtutes in eo consistunt, vt paucis ab inuasionem morbi diebus appareat, facile sit u), striis sanguineis raris ex
Z 4
flauo

t) Τὰ μείζονα πάντα ἰώντων μᾶνοι θεοί.

Maiora omnia medicantur soli dii. ARETAEVUS *De Signis et Causis Diuturni Morbi*. II.

u) Πτύελον χρη' ἐπὶ πᾶσι τοῖσι ἀλγήμασι τοῖσι περὶ τὸν πνεύμονα καὶ τὰς πλευράς ταχέως ἀποπτύεσθαι καὶ ἐυπετέως.

Sputum oportet in omnibus doloribus circa pulmonem et pleuras cito exspui, et facile. GAL. *De Crisib.* I. 5. p. 382. T. VIII.

Τὸ πτύελον εἰ πολλῶ ὕπερον μετὰ τὴν ἀρχὴν τῆς ὀδύνης ἀναπτύοιτο, ξανθὸν ἔὸν ἢ πολὺν βῆχα παρέχον καὶ μὴ ἰχυρῶς ζυμμεμιγμένον, κάκιον γίνεται.

Sputum, si longo post principium doloris tempore eiicitur, flauum existens aut magnam tussim exhibens, nec exquisitè mixtum, peius est. HIPPOCR. *Prognost.*

Πτύελον δ' ἐν τῆς πλευριτίσι τρίτον μὲν ἀρχόμενον πεπαίνεσθαι καὶ πτύεσθαι, θάσσεως ποιεῖ τὰς ἀπολύσεις, ὕπερον δὲ, βραδυτέρας.

Sputum in pleuritidibus inchoante tertio die coqui et eiici, celeriores facit solutiones; tardius, tardiores. HIPPOCR. *Coac. Praenot.*

flauo intertextum *), dolorem soluat y). Damnantur pleuritides sine sputo, aut illo parum officioso, quod dolorem haud extinguat z). Qua autem via pleurae sanguis ad bronchia deueniat, vt spui possit, scite et adposite enarrat GALENVS d).

Eadem

x) Ἄιματι ζυμμεμιγμένον μὴ πολλῶ πτύελον ζυμῶν ἐν τοῖσι περιπλευμονικοῖσι περιεσηκός, καὶ κάρτα ὠφελεία, ἑβδομαίῳ δὲ εἶντι καὶ παλαιότερῳ, ἥσσον ἀσφαλές.

Sanguine mixtum non multo sputum in peripneumoniis conducibile, et valde iuuat; septimum autem diem agenti et adolescenti morbo minus exquisitum. HIPPOCR. Prognost.

y) Τὰ δὲ παύοντα ὀδύνην πάντων ἀμείνω ἀναπτύόμενα.

Sputa dolorem sedantia omnium optima. HIPPOCR. Prognost.

z) Ἄι ξηραὶ τῶν πλευριτίδων καὶ ἄπτυσοι χαλεπώτατοι.

Siccae pleuritides et sine sputo, difficillimae. HIPPOCR. Coac. Praen.

Πάντα τὰ πτύελα πονηρὰ εἶσιν, ἐκίσα ἂν τὴν ὀδύνην μὴ σκύει.

Omnia sputa mala, quae dolorem haud sedant. HIPPOCR. Prognost.

a) GALENVS longam disputationem exorsus de via puris atque sanguinis ex cauo thoracis et pleura ad pulmones, ERASISTRATVM arguens, quod ille ab arteriis accipi et ad pulmones transferri sanguinem et pus voluerit, arteriam etiam bronchiale, tunc haud incognitam, ab hoc negotio excludens, tandem ita sentit:

Τὸ παραγιγνόμενον ἐκ τῶν πλευρῶν πῦον εἰς τὴν κατὰ βράχιον φλέβα, πρότερον μὲν ἐπὶ τὴν καρδίαν ἀφίκεται, δεύτερον δὲ εἰς τὴν φλέβα, τὴν ἀπ' αὐτῆς εἰς τὸν πνεύμονα φερομένην, εἶτα τὸ τρίτον ἐκ ταύτης εἰς τὰς ἐν ἐκείνῳ τραχείας ἀρτηρίας: Τὸ περιεχόμενον αἷμα κατὰ τὴν ἐν τῇ βράχει φλέβα πρὸς τὴν καρδίαν ἀναφέρεσθαι πέφυκεν, κατὰ τὴν καρδίαν ὡτὸς τῆ δεξιᾶς ἢ φλέψ ταύτης ἀρχομένη, ἅμα ἑαυτῆς κομίζει αἷμα τὰ κατὰ τὰς ὑπὸ πλευρὰς μόρια πάντα τῆ δυνάμεως τρέφον, ἔ γὰρ δὴ τάγε κατὰ τὰς ὑψηλὰς αὐτῆς τέτταρας· οἱ γὰρ ἐκάστη τρέφεσθαι φλέβες ἀπὸ τῆς εἰς τὰς σφραγὰς ἀναφερομένης πεφύκασιν ἐν τῷ μεταξύ τόπῳ καρδίας τοῦ καὶ κλειδῶν.

Tran-

Eadem puris in thoracis cauum effusi via esse potest ^{b)}).

Praeterea *translatoria* quaedam est *materies*, quae, relicto, per quod purgari opportunum erat, colatorio, ad os aut pulmones diuertit, hinc *spuito critico* depellitur. Labor iste, licet aliquando rheumatis titulo insigniatur ^{c)}, qua voce *fluxiones ad extrema* rectius designantur ^{d)}; frequentius tamen ab antiquis *catarrhus* dicitur, qui in stillicidio acris

Z 5

vel

Traufiens ex pleuris pus in eam, quae iuxta spinam est, venam, primum quidem ad cor venit, deinde in vas sanguiferum, quod ab illo in pulmones fertur, hinc tertio ex hoc vase in asperae arteriae ramos. Sanguis in pleura effusus per eam, quae ad dorsum est, venam (sine pari dictam) duci natus est ad cor auris dextrae; Haec vena incipiens secum affert sanguinem, qui interiacentes octo costis partes et omnia thoracis loca nutrit, neutiquam autem quatuor illa costarum superiorum interstitia; Quae enim illas nutriunt venae, ab illa, quae ad iugulares fert, oriuntur, in medio inter cor et claviculas loco. GAL. *De Locis Affect.* V. 3. p. 482. seq. T. VII.

b) Ὁ ἀποχεόμενος εἰς τὰ κενὰ τῆς θώρακος ἰχώρ μεταλαμβάνόμενος εἰς τὰς τραχείας τῆς πνεύμονος ἀρτηρίας, ἀναπτύσσεται μετὰ βήχους.

Effusus in vacua thoracis, ichor, susceptus in tracheas pulmonis arterias, exspuitur cum tussi. GAL. *De Locis Affect.* V. 1. cit.

c) Ρευματιζομένοις παρίδμια, κοιλίη κατενεχθεῖσα πλείω, λίσσεται τὰς ζηράς ἐν ὀδοντοφυίᾳ βήχους.

Ad fauces *rheuma* habentibus alius fluens abundantius, soluit, in dentitione, tusses. HIPPOCR. *De Dentitione.*

d) Κατάρροιοι λέγονται οἱ ἐκ τῆς κεφαλῆς εἰς τὸν πνεύμονα, διὰ φάρυγγος καὶ ἀρτηρίας γινόμενοι, ἀλλὰ πάντα τὰ καταφερόμενα εἰς τὰ μέρια, ῥέματα.

Catarrhi dicuntur, quae a capite ad pulmones per fauces et asperam arteriam fiunt (fluxiones); Quae autem ad artus feruntur omnia, *rheumata*. GAL. *Comm.* III. in *Aphorism.* HIPPOCR.

vel viscidi humoris per nares *e*) et glandulas faucium consistit. Saepe alterutrum euenit, seorsim nares stillant, seorsim palati et tracheae ostiola, quod singularibus indicitur nominibus *f*); saepe, quod naribus fluere coepit, in fauces erumpit *g*). Saluberrimus istius sputi effectus, vti in vulgus notus est, ita ratione comprobatur. Licet enim, veluti veteribus visum est, immediata ex capitis penetralibus ad fauces via haud sit *h*); stat tamen cum

e) Τὸ διὰ τῶν ρινῶν ἐκκρινόμενον ὑγρὸν, λεπτὸν καὶ ἀπίπτον ὀνομάζουσαν εἰσάσασιν πάντες οἱ παλαιοὶ ἰατροὶ, καθάπερ τὸ δι' ὑπερώας τοῦτο; κατάρρην.

Quod naribus excernitur, humidum, tenue, cruidum, vocare solent omnes antiqui medici, vti etiam, si quid simile per palatum, *catarrhum*. GAL. *Comm. in Prognost.* HIPPOCR.

f) Κατάρρην ὀνομάζομεν, ἐπειδὴν εἰς τὸ σῶμα καταρρέη τὸ περιττώμα, κορύζαν δὲ, ἐπειδὴν εἰς τὰς ρινὰς, ὃ δὲ βράγχος ἐπὶ καταρρῶσι γίνεται, διαβραχέσις τῆς φάρυγγος, εἰ δὲ εἰς τὸν γαργαρεῶνα κατασηήψῃ τὸ βέϋμα, ἢ τοι τὴν ἐν αὐτῷ καλεσμένην σαφυλὴν ἐγέννησεν, ἢ ἄλλως εἰς ὄγκον ἤγειρεν αὐτὸν, εἰ δὲ εἰς τὰς ἐκατέρωθεν ἀντικειμένους ἀδελήλους ἀδένους ἐν τῷ πέρατι τῆς σώματος ἀντιάδας, εἰ δὲ εἰς τὰ τέτων ἐχόμενα περιόσμια.

CATARRHVM vocamus, si ad os defluat abundans humor; CORYZAM autem, si ad nares; at BRANCHVS fluxionibus fit, destillante pharynge, siue ad vuulam redundet fluxio, et ita dictum *vuulae descensum* genuerit, aut alio modo eandem in tumorem extulerit, siue in illas, quae sibi vtrinque ex opposito sitae sunt, glandulas in fine oris, *tonsillas*, aut illud, quod ab illis occupatur, velum palati. GAL. *De Sympt. Causs.* II. 4. p. 72. T. VII.

g) Κατάρρῆος εἰς ὑγρῶν ποσσῶν καταφορὰ διὰ τῶν τρημάτων τῆς ὑπερώας πολλὴ διὰ τῶν μυζητήρων.

Catarrhus est multorum humorum descensus per foramina palati multus ex naribus. *Auctor Defin.* GAL. n. 252. p. 262. T. II.

h) Φάρυγξ ὑποδοχομένη τὰς ἐκ κεφαλῆς καταρρέοντας χυμὰς.

Pha-

cum circuli legibus, fensoriis bene esse, si glandulae oris acre vel viscidum emungunt; hinc totus homo, veluti est in febribus catarrhalibus, emunctoriis hisce haud parum proficit.

Enimvero *ad pulmones* etiam, licet minus officiose ⁱ), transferuntur acria atque viscida, dum per asperae arteriae intima *critica* fit *euacuatio*, nec raro nasi, faucium, pulmonum emunctoria simul, corporis salutem criticis stillicidiis, critica sternutatione, procurant ^k).

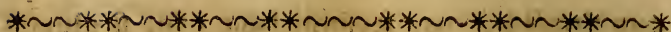
Pharynx accipit, ex capite defluentes, humores.
GAL. *Comm. II. in Arbor.* HIPPOCR.

i) Ἐμπυοὶ γίνονται, ὅταν ἐλάσσον ἀποχρέμπτωνται, ἢ ἐπιρροῆ εἰς τὸν πλεύμονα· τῆτο γὰρ τὸ ἐν τῷ πλεύμονι συνιστάμενόν τε καὶ ἐπιρροῆον, πῦον γίνεται.

Purulenti fiunt, quando parum screant, aut fluxio fit ad pulmones; Illud enim, quod in pulmone consistit et superinfluit, pus fit. HIPPOCR. *De Locis in Homine.*

k) Ὅτι γε μὴν πταρμοὶ ταῖς κηρύσαις ἔπονται τὰ πολλα, καὶ μὲν δὴ καὶ σείοντες σφοδρῶς ὅλον τὸν θώρακα, λυμναίνονται τε καὶ τὸν πνεύμονα· σωτηρίαν σημαίνουσι, καὶ θανατώδης, ὅσον ἐπὶ τοῖς ἄλλοις σημεῖσι, ἢ νόσος ὑπάρχῃ πέψεως δὲ καὶ εἰσὶ γνωρίσματα καὶ βρώμης τῆς κατὰ τὸ ἐγκέφαλον ἀποκριτικῆς δυνάμεως.

Sternutationes coryzas sequuntur plerumque, moventes quidem valde totum thoracem, et affligentes pulmones. Salutem indicant, etiamsi letalis, quantum ad alia signa, morbus existit. Coctionis enim sunt signa et roboris separatricis a cerebro virtutis.
GAL. *Comment. in Prognost.* HIPPOCR.

ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΙΑΣ ΤΗΡΑΡΙΑΕ

SPECIMEN XVII.

DE

ΗΑΕΜΟΡΡΗΑΓΙΙΣ: CRITICIS.

Cruenta veluti morborum medela est saepissime; ita spontaneo sanguinis fluxu haud pauci et valent, et conualescunt. Illi quidem ordinatis sanguinis effusionibus propterea salutem lucrantur, quoniam grauissimos morbos a plethora vel aestu, qui plethorae par est ^{a)}, orituros, sic redimunt ^{b)}, hi autem morborum variorum, et quae illos sequuntur, symptomatum leuamen abinde accipiunt tunc, quando aegritudinis ratio in sanguinis copia consistit, quae conuenientiore sibi, quo imminui possit, modum *haemorrhagiis* haud inuenit, utpote quae ex natura humoris, intra sua vasa compressi ^{c)}, non

a) Τὸ αἷμα ταρασσεται καὶ θερμαίνεται.

Sanguis exaestuatur et calet. HIPPOCR. *De Nat. Puer.*

b) Οἷς ἂν συνήθης κένωσις αἵματος ἐπιχρηται, τότε οὗτοι ἔσονται νοσήματα πληθωρικά, ὅθεν αὐτῶν πρὸς ἐκείνα τὰ μέρη τῆς σώματος, ὅσα πλησιέστερα εἰσὶ τῶν ἐπιχρημένων ἐκρούσεων.

Quibus consueta euacuatio sanguinis obstruitur, illis erunt morbi plethorici, illo ad istas partes fluente corporis, quae obstructis fluxibus sunt propiores. GALEN. *Comm. III. in III. Prorrhet.* HIPPOCR.

Τὰ τεταγμένοιισι χρόνοιισι αἰμορραγέοντα, μὴ αἰμορραγήσαντα ἐπιληπτικὰ τελευτᾷ.

Qui statis temporibus sanguinem fundere debent, nisi fundant, epileptici finiunt. HIPPOCR. *Prorrhet. I.*

c) Πιεζόμενον τὸ αἷμα πολὺ γενόμενον ἀναρρήγνυται τὰς πόρας.

Compressus sanguis, multus factus, perumpit vasa. HIPPOCR. *De Flatib.*

non potest non consequi, vt, nisi hoc beneficio subleuetur cor aliqua circumducendi sanguinis parte, vel opprimi illud, vel sanguinem in vasa indebita, aliquo errore loci, quem haud ignorauit antiquitas^{d)}, conuehi, hinc statum aliquem inflammatorium oriri oporteat. Id quod quando verendum est, ne fiat, fluxiones sanguineae salutis causa excitantur, quod bene cedit tam acute aegrotantibus, quam morbo eiusmodi longo, cuius forma in plethora constituitur, correptis. Quod ad acutas affectiones attinet, haemorrhagiae tam morbis ipsis, quam eorum symptomatis salubriter euenire solent. Febres maxime hoc sibi a natura datum habent, vt, postquam sanguis alicubi conuenienter fluxit, aestus sese remittat, et symptomata mitescant. Febris quidem ipsa, quaecunque sit, solis haemorrhagiis raro sedatur, licet maiorem forte illis gratiam referat; (nam intercurrunt omnibus euacuationes etiam aliae magis solemnes et perpetuae, sudor, vrina turbida, quaedam etiam, saltim sub certis conditionibus, salubres, diarrhoea^{e)}, vomitus; nollem tamen omnino

no

d) Ἡ εἰς τ' ἄλλα μέρη μεταρρέσις τῆς αἵματος διὰ τῶν ἀνατομικῶν. διὸ καὶ χρῆσις τῆς ἀνατομῆς εἰς εἰς διάγνωσιν τῆς τοιαύτης κοινωρίας.

In alias partes transfluxio sanguinis, propter mutuum vasorum nexum. Quapropter anatome opus est ad communicationis huius dignotionem. GAL. *Method. Med.* XIII. 21. p. 313. T. X.

e) Τὰ δὲ ὄξεια κρίνεται, αἵματος ἐκ ῥινῶν ῥυέντος ἐν κρισίμῳ καὶ ἰθρῶτος πολλῆ γενόμενα καὶ ἔρη πυώδους καὶ ὑαλώδους γενόμενα, ὑπόσυσιν χρυσὴν ἔχοντος καὶ ἀδρῶς γενόμενα, καὶ ἀποσήματος ἀξιολόγου καὶ κοιλίης μυξώδους καὶ αἱματώδους καὶ ἐξαπίνης καταρροαγείσης καὶ ἐμέτων ἔ μοχθηρῶν κατὰ κρίσιν.

Febres acutae iudicantur, sanguine ex naribus fluente, die critico, et sudore multo, et vrina puri similiae vitreae facta, sedimentum optimum habente illudque copiosum, et abscessu fide digno, et aluo mucosa aut

fan-

no in dubium vocare, febrem aliquam tempestiua haemorrhagia iuxta principium ita mansuescere posse, vt alia euacuatione porro haud opus sit, veluti HIPPOCRATES *f*) vidit. Quamuis autem narium *g*), vteri et haemorrhoidum sanguinem natura vbique malit; non tamen ita legibus adstricta est, vt locis etiam minus commodis sanguis salubriter haud fluat *b*), veluti inter morbos beneficos haemoptysin aliasque fluxiones sanguinis proxime enarrabo. Oportet autem *haemorrhagias*, vti alias quas-cumque euacuationes *criticas*, si hunc titulum tueri volunt, virtutibus pollere istis, quae excretionem aliquam ornant, effectu, qui in euphoria aegroti, aliqua certe, consistit commodo, maturitate, quae ad legitimum morbi tempus refertur, et sufficiente copia:

sanguinea et subito commota, et vomitibus non laboriosis prope ad crisis HIPPOCR. *Coac. Praen.*

f) Ἐν τῇ καταστάσει ταύτῃ ἐπὶ σημείων μάλιστα τεσσάρων διασώζονται, οἷσι γὰρ ἦν ἢ διὰ ρινῶν ἀιμορραγέσαι, ἢ κατὰ κύστιν ἔξω ποδῶν καὶ ποδῶν ὑπόστασι καὶ καλὴν ἔχοντα ἔλθοι, ἢ κατὰ κοιλίην ταραχώδεα χολώδεα ἐπικαίρωσ, ἢ δυσεντερικοὶ γενοίατο. Πολλοῖσι δὲ ξυνέπιπτε ὕφ' ἐνὸς κρίνεσθαι.

In ista constitutione epidemica, signis maxime quatuor conualuerunt. Quibusdam enim aut illud erat, vt sanguis ex naribus flueret, aut ex vesica urinae multae et copiosum sedimentum et bonum habentes, aut per aluum tumultuosa biliosa tempestiue veniebant, aut dysenterici fiebant. Multis tamen accidit, vt ab vno horum solo iudicarentur. HIPPOCR. *De Morb. Vulg. I.*

g) Haemorrhagia narium plerumque κατ' ἐξοχήν *Haemorrhagia* dicitur.

Ἀιμορραγίας ὁ Ἱπποκράτης καλεῖ ἄνευ τῶ προδέναι τὸ μέρος, ἐξ ἧ κινῆται τὸ αἷμα, τὰς ἐκ τῶν μυκτῆρων ἀποτελεστένας.

Haemorrhagias HIPPOCRATES vocat sine additione loci, ex quo mouetur sanguis, illas, quae ex narium fiunt. GAL. *Comm. I. in Epid. I.*

h) Ἐν πυρετοῖσιν ἀιμορραγήσαντες ὀνομαζέσθαι.

In febribus sanguinem dimittunt vndecunque demum. HIPPOCR. *Coac. Praenot.*

copia: Quodsi enim ista defunt, magno aegrorum incommodo sanguis fluet ⁱ). Copiosum sanguinis fluxum febres ardentes volunt, eumque vel statim a principio, vel aliquo illorum dierum, quos experientia magnam in conficiendis morbis acutis vim habere docuit ^k). Vti enim status inflammatorius viscerum hoc ipso auertitur, vel praefens mitigatur, totius morbi vis frangitur, et reliquis euacuationibus, mitescente aestu, sudori, urinae turbidae, via sternitur; ita haemorrhagia symptomatis quibusdam, dolori aurium ^l), surditati febrili,

- i) Τὰ κρίσιμα μὴ κρίνοντα τὰ μὲν θανατώδεια, τὰ δὲ δύσκριτα, τὰ προκρινόμενα, ἢν ἀμῶς κριθῆ, ὑποσφοαί, ἢν δὲ μὴ, ἀκρίσιας. γένοιτο δ' ἂν καὶ ὀλέθρια· τὰ μὴ μικρὰ, ὅσα κρίσιμα σημεῖα γινόμενα, τὰ αὐτὰ ταῦτα μὴ γινόμενα, δύσκριτα.

Quae iudicare solent, si non iudicent, aut letalia sunt, aut in longum trahunt; Quae ante diem fluunt, si cruda fluunt, aut reciduae, aut si minus, crises nullae. Possunt etiam perniciofa fieri: Quae non parum fluunt, cum ceteroquin signa decretoria sint, si talia nunc non sint, in longum trahunt. HIPPOCR. *Epid.* II.

- k) Ἀιμορραγίας λαυροὶ ἐκ ῥινῶν, ῥύονται ποδῶ.

Copiosae haemorrhagiae e naribus saluant plerumque. HIPPOCR. *Epid.* II.

Ἀεὶ ἐν ἀρχῆσι μεγάλας αἰμορραγίας.

In principiis magnae haemorrhagiae. HIPPOCR. *Coac.* Praenot.

Damnat tamen quarto die factas, passim HIPPOCRATES.

Ἀεὶ αἰμορραγίας τεταρταΐας δύσκριτοι.

Haemorrhagiae, quae quarto die fiunt, difficulter iudicant. HIPPOCR. *Epid.* II.

Ἀιμορραγίας τεταρταΐας ἔλυτικά.

Haemorrhagiae, quae quarto die fiunt, non soluunt. Id. *De Crisib.*

- l) Ὅτις πόνος σύντονος μετὰ πυρετῆ ὀξείας κτένεα παροφρονήσαντας μὴ ῥυέντος ποδῶ ἢ πύξ ἐκ τῆ ἀπὸς καὶ ἐκ ῥινῶν αἵματος.

li^m), capitis doloribusⁿ), vertigini^o), spinae doloribus et asthma^p) praesentaneum affert solatium. Quare etiam a symptomatum istorum praesentia ad futuram haemorrhagiam concludere HIPPOCRATES^q) solebat. Veluti autem optimam quamvis excre-

Auris dolor continuus cum febre acuta occidit, accedente delirio, nisi fluat multum puris ex auribus aut sanguinis ex naribus. HIPP. Coac. Praenot.

m) Ἡ μετ' αἰμορραγίαν κώφωσις, κακὸν αἵματος διαχώρησις κώφωσιν λῦει.

Post haemorrhagiam surditas, malum; Sanguinis excretio surditatem soluit. GAL. Comm. III. in HIPP. Prorrh. III.

n) Κεφαλαλγίη ἐν ὄξει, μὴ ρυέντος αἵματος ἐκ ρινῶν ἐς φρενιτικὸν περιίταται.

Dolor capitis in febre acuta, non fluente sanguine ex naribus, in delirium abit. HIPP. Coac. Praen.

o) Τὰ σκοτώδεα ἐξ ἀρχῆς, αἰμορροίη ρινὸς λῦει.

Vertiginem ab initio fluor sanguinis ex naribus soluit. HIPP. Ib.

p) Ῥάχιος διαστροφὴν καὶ δύσπνοιαν αἵματος ρύσις λῦει.

Spinae contorsionem et difficilem respirationem, sanguinis fluxus soluit. HIPP. Ib.

q) Τραχήλις ὀδυνώδεα, ὄμματα ἐξέρυθρα, αἰμορραγικά.

Cervicis dolores, rubentes oculi, haemorrhagiam praedicunt. HIPP. Prorrh. I.

Παραλόγως ἀγρυπνήσοντα αἰμορραγήσαν οἴομαι.

Qui praeter causam vigilat, sanguinis fluxus habiturum, arbitror. HIPP. Ib.

Κεφαλῆς πόνος σύντονος αἵματος ρύσιν, ἢ πῦον ἐκ ρινὸς ἢ ἀποστῆσις ἐς τὰ κάτω σημαίνει.

Capitis dolor continuus, sanguinis fluxum aut pus ex naribus, aut abcessus ad inferiora significat. HIPP. Coac. Praenot.

Ἵσφυί ἐπωδύω καρδιαλγικά προσιόντα σημεῖα αἰμορραγώδεα εἶμαι.

Lumborum dolori dolores prope os ventriculi accedentes signa haemorrhagiae esse puto. HIPPOCR. Prorrh. I.

excretionem maligna symptomata vitiant; ita parum promittunt haemorrhagiae, quas summa comitatur debilitas, vti illam sudores tenues et frigidi significant r). Nec quidquam commodi secum adferre possunt imbecillae illae atque defectuosae sanguinis fluxiones e naribus, quas vbiq̄ue damnat antiquitas s), vtpote quibus maxima contra cor resistentia, huius autem debile robur, aut organi sanguinem fundentis ineptitudo significantur. Non tamen omne *sanguinis stillicidium* tenue perniciosum esse puto, laudatque HIPPOCRATES t) illud, quod

Ἐξέροδρα αἰμορραγικά.

Rubentes oculi haemorrhagiam indicant. HIPPOCR. Coac. Praenot.

Ἐχώδρα αἰμορραγικά.

Sonitus aurium haemorrhagiam indicat. HIPPOCR. Prorrh. I.

Ἐι τὰς χεῖρας ἐπὶ τὰς ῥίνας φέροισιν, ὡς κνώμενοι, τηνικαῦτα μὲν ἐπέτι μέλλον, ἀλλ' ἤδη ῥέον ὄψα τὸ αἷμα.

Si manus naribus admouent, veluti vellicantes, tunc non forte futurum est, sed iam videbis, fluere sanguinem. GAL. ap. GLAVCON. Therap. I. 15. p. 359. seq. T. X.

r) Ἐκ ῥινῶν μικροῖς ἰδρῶσιν περιψυχόμενα, μοχθηρά.

Qui ex naribus fluit sanguis, si simul adfit frigus vbiq̄ue, malum. HIPPOCR. Prorrh. I.

Ἄι μετ' ἐφιδρώσεως αἰμορραγίας κακῆθαι εἰσίν.

Cum sudatiuncula haemorrhagiae, maligni moris sunt. GAL. Comm. III. in HIPPOCR. Prorrh. III.

s) Μυκτήρ ἀποσάζων, ὀλέθριον.

Nasus sanguinis stillas fundens, exitiale. HIPPOCR. Prorrh. I.

Ἦοις ἀν' ἀπὸ ῥινῶν ἐπὶ κωφώσει καὶ νωθροῖη μικρὰ ἢ ἀπόσαξις, ἔχει τι δύσκολον.

Quibus e naribus, cum surditate et somnolentia, parua est sanguinis destillatio, difficile quid habet. HIPPOCR. Ibid.

t) Ἦοισιν ἀρχομένοισιν πυρέσσων αἵματος σάξις ἐκ ῥινῶν, πταρμῆ γεγονόμην, λευκὴν ὑπόσασιν τὸ ἔρον ἶχα, λύσιν ἐν τῇ ἐξιδόμῃ σημαίνει.

quod propter coryzam febribus catarrhalibus ab initio adest. Licet autem fatius sit sanguinem fundi, quam stillare; potest tamen veluti omnium, ita et huius excretionis excessus esse et nociua hypercrisis ^{u)}, maxime si singultus ^{x)} aliaque sinistra accedant symptomata, aut fluxus iste febrī nihil detrahat, pluribusque de locis simul contingat ^{y)}. Efficacior illa merito censetur haemorrhagia, quae vires aegroti haud frangit, cui bonitatis notae et illa addenda est, si proximo ad partem affectam loco celebratur. Pertinent adeoque huc ea, quae de *sputo cruento* morbis thoracicis salubri, alibi a me scripta sunt; Praestantius illud, si parcum. Aliquando tamen *sinceri*, si per vasa transfudat, *sanguinis*
ex

Quibus, cum febrē incipiunt, sanguinis stillicidium ex naso, sternutatione facta, sedimentum autem album vrina habet, solutionem septimo die significat.
 HIPPOCRATES. *Coac. Praenot.*

u) Δαῦρα, βίαια, πολλαῖ ἐνέκτα, ἔτοιμαι εἰς σπασμὸς προσάγεταί.

Copiosa, impetuosa et multa quibus fluunt, apta sunt ad conuulsiones deduci. HIPPOCRATES. *Prorrh. III.*

Exponit GALIENUS. *Comm. III. in b. l.*

Βαρυνομένη τῷ πλήθει τῆ ἁίματος ἢ φύσις ὥρμησε μὲν ἐπὶ τὴν ἀπόκρισιν αὐτῆ, κρατῆσαι δὲ τῆ συμμέτρῳ μὴ δυναθῆσα τὴν κάλυμμένην ὑπέκκρισιν ἐργάσατο.

Grauata multitudine sanguinis natura impetum quidem fecit ad apocrisin (separationem), sed ipsum modum seruare haud valens, hypercrisin sic dictam (immoderatam excretionem) effecit.

x) Ἐπὶ ἁίματος ῥύσα πολλαῖ ἢ λυγμοῖς ἢ σπασμὸς, κακόν.

Post sanguinis fluxum multum, aut singultus, aut conuulsio, malum. HIPPOCRATES. *Coac. Praen.*

y) Ὅτι δ' ἂν αἰμορραγίῃ πολλὰ ἄνω καὶ κάτω καὶ πυρετὸς ἐπιγένηται, ὕδατος ἐμπληθῆναι πολλαῖ ἐλπίδες τῆτον.

Cui autem plurimus sanguis fluxerit desuper et infra, et febris superueniat, aquis repleti, multa est suspicio.
 HIPPOCRATES. *Prorrh. II.*

ex pulmonibus eiectio ^{a)}), vti morbus est ex illis, qui casu bene cedunt, iuuat; nam inflammationem pulmonum sedat. Cum autem et alia ratione sanguis exspui possit ^{a)}), proinde in spuma sanguinis ore reiecti ^{b)}) signum sputi pulmonici ponitur. Sic etiam aliquando beneficae sunt, et ad illorum morborum tam acutorum, quam longorum, quorum τόποι πεπονησότες partesque affectae in abdomine sunt, solatium haud parum conferunt, quae deiectionibus cruentis celebrantur, haemorrhagiae, nisi ab erosivis intestinorum villis oriantur, quae ominosae maxime ^{c)}). Proficua semper illa est, quae vasis, eum in finem a natura instructis, vt sanguinem euomere

A a 2

possint,

z) Όταν ἔλκος ἐν πνεύμονι γίνεται βυγέτος ἀγγείας, καὶ τότε πτύσειν αἵματος, ἀλλὰ καὶ τὸ κατὰ τινὰς τῶν περιπνευμονικῶν ἐπιφανιόμενον αἷμα παντελῶς ὀλίγον, ὅμοιον γίνεται τῇ κατὰ διαπήδησιν ὀνομαζομένη πρὸς τῶν ἰατρῶν αἵματος πτύσει.

Quando vlcus in pulmonibus fit, rupto vase, tunc sputant sanguinem; sed et illud, quod in quibusdam peripneumonicorum apparet, omnino paruum, simile fit illi, quae per diapedesin (transitum per parietes vasis, illaeso illo,) a medicis appellatur, sanguinis sputationi. GAL. Comment. II. in Prognest. HIPPOCR.

a) Ὡν δ' ἐμπύπλωται αἵματος ἢ φάρυγγε, ἔτε βηχὸς ἐχέσθης, ἔτε ἐμέοντι, τότε κατιδῆν εἰς τὰς ῥίνας καὶ τὴν φάρυγγα, ἢ ἔλκος τι ἔχον φανεῖται.

Quibus sanguine repletur pharynx, nec tussi praesente, si aeger nec vomat, his introspiciendae sunt nares et pharynx, an vlcus habere deprehendantur. HIPPOCR. Prorrh. II.

b) Ὅσοι αἷμα ἀφρώδες πτύσει, τετέοισιν ἐκ τῶ πλεύμονος ἢ ἀναγωγὴ γίνεται.

Qui sanguinem spumofum spuunt, illis ex pulmonibus eductio fit. HIPPOCR. Aphor. Sect. V.

Ὅσοι ἀφρώδες αἷμα ἐμέεσι ἀπὸ τῶ πλεύμονος ἐμέεσι.

Qui spumofum sanguinem vomunt, a pulmonibus vomunt. HIPPOCR. Coac. Praenot.

c) Ἐν ὀξείσι κακὸν τὸ αἱματώδες διαχώρημα.

In acutis mala sanguinolenta deiectio. HIPPOCR. Ib.

possint ^d), celebratur. Aperiuntur adeoque non tantum sanitatis tuendae causa venarum haemorrhoidalium oscula ^e), et malo consilio, si fluxus illorum solemnis est, opprimuntur ^f), sed etiam morbis acutis ^g) aequae ac tardis ^h) profunt, quorum apparitio-

d) Ἡ φύσις ἀνασομάσασα φλέβας τῶν κατὰ τὴν ἔδραν ἀγγείων, διέκρινε χυμὸν αἵματι μεμιγμένον.

Natura aperiens venas ex vasis ad anum positis, expellit mucum sanguini immixtum. GAL. *De Atra Bile*, c. 4. p. 169. T. III.

Μελαγχολικὸν αἷμα τὰς κιστὰς ἐργάζεταί.

Melancholicus sanguis varices ani facit. GAL. *Ibid.* p. 170.

e) Ὅτι αἰμορροΐδας ἔχοντες ἔτε πλευρίτιδι ἔτε περιπνευμονίῃ ἔτε φαγεδαίνῃ ἔτε δοθίσειν ἔτε τερμίνδοισιν ἀλίσκονταί.

Qui haemorrhoidas habent, nec pleuritide, nec peripneumonia, nec ulceribus, nec furunculis, neque tuberculis a cicere dictis, capiuntur. HIPPOCR. *De Humor.*

f) Τῷ ἐθέντι χρονίως αἰμορροΐδας, εἰ μὴ μία φυλαχθῆ, κίνδυνος ὑδρωπα ἐπιγενέσθαι ἢ φθίσειν.

Cui haemorrhoides diuturnae curantur, nisi vna ex his feruetur aperta, periculum est, hydropem superuenire aut phthisin. HIPPOCR. *Aphor. Sect. VI. 12.*

g) Κωματώδεις, κοπιώδεις, κεκωφωμέναι, κοιλίης κατερρωγύης ἐρυθρὰ διελθόντα περὶ κρίσιν, ὠφελεία.

Somnolentos, languidos, surdastros, aluo fluente, si rubra exeant circa crisin, prodest. HIPPOCR. *Coac. Praenot.*

Ἐν ὀξείσι κώφωσις κακὸν αἵματος διαχώρησις κώφωσιν λύει.

In acutis surditas, mala: Sanguinis deiectio surditatem soluit. HIPPOCR. *Prorrh. I.*

Ἀποπληκτικοῖσιν αἰμορροΐδες ἐπιγενόμεναι χρήσιμον.

Apoplecticis haemorrhoides superuenientes, vtile. HIPPOCR. *Coac. Praen.*

h) Τοῖσι μαινομένοισι, κιστῶν ἢ αἰμορροΐδων ἐπιγενομένων, μανίης λύσις.

Furiosis, varicibus ani aut haemorrhoidibus superuenientibus, furoris solutio. HIPPOCR. *Aphor. Sect. VI. 21.*

Μελαγχολίας ἥδη γεγενημένης ἴαμα μέγιστον ἐστὶν αἰμορροΐς, μελλάσης ἔσεσθαι γὰρ πύλωμα.

ritionem lumborum maxime dolor, accedente aegri memoria, eundem sensum, anteaquam fluxus oboriretur, aliquando fuisse ⁱ) praenuntiant. Omnium fluxionum sanguinearum illa naturae censetur convenientior, quae feminis, veluti naturalis contra plethoram et morbificos illius effectus medicina, data est, *catameniorum* scilicet et *lochiorum purgatio*, cui GALENVS ^k) lactis prouentum, tanquam salubrem

A a 3

brem

Melancholia iam facta, magna medicina est haemorrhoidis, futurae autem impedimentum. GAL. *Comm. IV. in Aphor.* HIPPOCR.

i) Τα ἐν ὄσφύϊ ἀλγήματα ἀιμορροϊκά.

Lumborum dolores haemorrhoidum fluxum praenuntiant. HIPPOCR. *Coac. Praenot.*

Ἐν ὄσφύϊ ἐπωδύνῃ καρδιαλγικὰ προσελθόντα σημεῖα ἀιμορροῦδα ἢ καὶ προγεγεννημένα.

Lumbis dolentibus accedens cardialgia, signa sunt haemorrhoidum, maxime si illae iam antè adfuerint. HIPPOCR. *lb.*

Ὀδυνωμένων ὄσφυν καὶ καρδιαλγέντων προσδοκῶν χροὴ δι' ἀιμορροϊδῶν κενώσεως. Πρόγνωσις ἐκ τῶ γυνῶναι, καὶ πρόδεν αὐτῷ γεγονέναι δι' ἀιμορροϊδῶν κένωσιν.

Lumbis dolentibus et iuxta os ventriculi dolentibus, expectatio esse debet, in haemorrhoidum euacuatione. Praecognitio ex eo, quod constet, et ante, illi factam esse per haemorrhoidas excretionem. GAL. *Comm. III. in Prorrh.* HIPPOCR.

k) Τῶ ἀίματος ἔδει τὸ θῆλυ γένος, πλήθος ὑποτρέφον, ἴαμα φυσικὸν ἔχεν τῶ πλήθους τὴν κένωσιν. ἐν μὲν τῷ ἢ τῆς φύσεως ἔργον, ἕτερον δὲ ἢ μετὰ τόκον κλῆρασις, καὶ τοι καὶ ἢ κύνει αὐτῇ κένωσις, ἦν ἐκ τῶ τῆς μήτρας ἀίματος τὸ κινούμενον τρέφεται: Καὶ ἢ μετὰ τὴν κύνει δὲ τῶ γάλακτος ἐν μαστοῖς γένεσις, ἢ μικρὰ κένωσις, ἔδ' αὐτῇ τῷ πλήθει. μία γὰρ ἀμφοτέρων ἢ ἐστὶ καταμηνίων τε καὶ γάλακτος.

Sanguinis oportet muliebris sexus plenitudinem nutriens, tanquam medicinam naturalem habere fluxum. Hoc unum est naturae opus, alterum, a partu purgatio; nam et grauiditas ipsa est quaedam euacuatio, siquidem ex matricis sanguine foetus nutritur: Et quae post

brem sanguinis diminutionem, adiungit, quandoquidem tantum sit in lac absumi sanguinem, quantum est, fluere. Veluti enim ex mensium obstructione infinita fere mala penes feminas oriuntur; ita vnica hac euacuatione salutem illae tunc impetrant. Nec minus officiosa illa est intra febres acutas, veluti saluberrimum eius effectum ^{l)}, et feminarum singularem propterea in superandis morbis felicitatem, depraedicat HIPPOCRATES ^{m)}, et signa, quibus, eam fore, percipi possit, declarat ⁿ⁾. Non autem ita huic fluxui addictae sunt mulieres,

post grauiditatem est lactis in mammis generatio, non parua euacuatio et ipsa est plenitudinis; vna enim substantia mensium et lactis. GAL. *De Venae. ad ERASISTRATVM*, c. 5. p. 398. T. X.

^{l)} Όσαι θηλάζουν, & καθαίρωνται, καὶ ἦν θηλαζέση γυναῖκι δι' ὑστερῶν ὁρμήσει τὸ αἷμα, σβέννυται τὸ γάλα.

Quae lactant, non purgentur vtero, et si lactanti feminae per vterum ruat sanguis, extinguitur lac. GAL. *Ibid.* *)

*) Haec regula non omni exceptione maior est. Saepe enim vidimus feminas lactantes et tamen menstruatas. Ex quo etiam, aliter ac medici vulgo praecipere solent, nullas molestias infans sensit, nisi menstrua ipsa largius profluerent. G.

l) Τὰ ἀχλυώδεα, γυναικῶν συχνῶν ἐπιφανέντων, λύεται.

Vertigines, muliebri fluxu copiosius apparente, solvuntur. HIPP. *Coac. Praenot.*

Γυναικὶ αἷμα ἐμεῖση, τῶν καταμηνίων ῥαγέντων, λύσει.

Feminae sanguinem vomenti, mensibus fluentibus, solutio. HIPP. *Aph. Sect. V.*

m) *Ἦν τὰ γυναικῶν δαφυλῶς ἐπιφανίη, διὰ τριῶν ἐσώζοντα, καὶ ἀδελίαν οἶδα ἀπολαμμένην, ἧσι τέτων τι καλῶς γένοιτο.

Cum fluxus muliebrium copiosus appareret, per illa saluae euaserunt, nec vllam vidi periisse, si quibus illorum quid bene euenisset. HIPP. *Epid. I.*

n) Τὰ ἠχώδεα αἰμηρῶσσι καὶ τὰ γυναικῶν καταβιβάζει, ἄλλως τε καὶ ἦν κατὰ ῥάχιν καῦμα παραπολεθῆν.

lieres, vt aliis salubriter vti propterea nequeant, quin accidit haud raro, quo defectum mensium suppleat narium haemorrhagia ^u), quandoque cruenta alui deiectio ^p), quamuis illud ex morbo tunc fieri putem. Ad lochiorum fluxum quod attinet, vt ille puerperis, si sincerus fuerit, ad vitam sanam consequendam magnum adfert auxilium ^q); ita, si illa ex obstructione reuiuiscunt, morbos, quos oppressa fecerant, salubriter expediunt, hinc fluxus critici honorem tuentur.

Sonitus aurium fluxus sanguineos indicat, et muliebria eruptura, veluti etiam, si ad spinam iunctim aestus sequatur. HIPPOCR. *Coac. Praenot.*

o) Γυναικὶ τῶν καταμηνίων ἐκλαπόντων αἷμα ἐκ τῶν ῥινῶν ῥυῖσθαι, ἀγαθόν.

Feminae, mensibus emanentibus, sanguinem e naribus fluere, bonum. HIPPOCR. *Aphor. Sect. V.*

p) Ἡ δὲ ἔδρας αἵματος ῥύσις ἀγαθὴ ταῖς ἔλαψιν καταμηνίων ἔχουσι γυναῖξίν.

Sanguinis per anum fluxus bonus mensium emanationem habentibus feminis. GAL. *Comment. V. ad Aphor.*
HIPPOCR.

q) Χωρεῖ δὲ τὰ λοχῆα τῇ ὑγιεῖ γυναικὶ ἰκανόν, ἕστα ἐπὶ ἐλάσσονα, μέχρις ἂν παύηται. χωρεῖ δὲ, ὅσον αἷμα ἀπὸ ἐσθίων ἢν ὑγιεῖ ἢ γυνὴ ἢ καὶ μέλαι υἱαίναν.

Scedunt autem lochia sanae feminae abundanter, deinde sensim pauciora, donec quiescant. Scedunt autem, vti sanguis victimarum, si sana fuerit femina, et sanitatem consecutura est. HIPPOCR. *De Morb. Mulier. I.*

ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΙΑΣ ΤΗΡΑΡΙΑΕ
SPECIMEN XVIII.
DE MORBIS CRITICIS.

Veluti calamitates emungunt malam mentem; ita morbi quidam faeces impuras euerrunt de corpore, et sanitatem procurant, illa, quae ante morbum erat, firmiorem, et faciles hilariter viuendi modos homini reddunt. Proinde laudantur aegritudines haud sane paucae, illae cum primis, quae in turpis materiae excretionem exeunt. Merenter ita laudat HIPPOCRATES ^{a)} morbos, qui pueris salubriter eueniunt, fordida cutis vlcera, aurium fluxum purulentum, narium mucosas fluxiones et saliuae profluuium. Nec minus officiosae sunt febres intermittentes, et pro cruciatibus, quos aegrotis, dum durant, facessunt, optimam sanitatem rependunt. Magno propterea in honore haberi vult quartanam HIPPOCRATES, tum quod sua natura salubris sit, tum quod morbos, quibus superuenit,

- a) Ὁκόσοισι μὲν παιδίοισιν ἔχουσιν ἔξανθία ἔλκεα ἐς τὴν κεφαλὴν καὶ ἐς τὰ ἄκρα καὶ ἐς τὸν ἄλλοῦν χρωῶτα, καὶ σιαλῶδεα γένηται καὶ μυζήρορα, ταῦτα μὲν ἀήιστα διάγει προϊέσης τῆς ἡλικίας.

Quibus, cum infantes essent, efflorescunt vlcera in capite inque auribus, et in reliqua cute, et saliuae sputatores fiunt, et narium mucum fundunt, illi quidem commode viuunt, succrescente aetate. HIPPOCR. *De Morbo Sacro.*

Καὶ τὰ ἔτω καθαρθέντα ἐκ ἐπίληπτα γίνεται, ὁκόσω δὲ καθαρά ἐσι, καὶ μὴδ' ἔλκος μὴδὲν μῆτε μύξα μῆτε σίαλον προέρχεται μὴδὲν, τοῖσι τοιαῖτοισι ἐπικίνδυνόν ἐσι ἀλίσκεσθαι ὑπὸ ταύτης τῆς νόσου.

uenit, soluat ^{b)}). Quamuis autem et illae aegritudines, quae imminentes homini afflictiones praeuertunt, *criticae* appellari possint, in quantum causas, in grauius malum exituras, circumcidunt, quae in re, quandoquidem a similitudine cum iudicis officio ^{c)} *crisis* dicitur, illud ipsum fit, quod iudices agunt, qui ita decernunt, ne nouae lites, caussa perfunctorie acta, subnascantur; sensu tamen in scholis recepto, cum ille euentus tantum *criticus* dicatur, qui praesentem morbum, quocumque demum modo, conuertit, aegritudines saltim illas crisis praestare, recte dicimus, quae statui cuidam praeternaturali accedunt, eumque mutant: Id quod duplici modo accidere potest, vt morbus prior, in alium sua natura diuersum, transeat, morbumque soluat ^{d)}), veluti variae atque variae eiusmodi conuersiones esse solent ^{e)}), quae singularem medicorum

A a 5 curam

Et qui ita purgantur, epileptici haud fiunt; Qui autem mundi sunt, vt nec vllum vlcus illis, nec mucus narium, nec saliuua vlla procedat, his periculum est, ne hoc morbo capiantur. GAL. *De Morbo Sacro*.

b) Ἀσφαλές αὐτὸς δὲ πάντων καὶ πυρετῶν ῥήσις καὶ μακρότατος ὁ τεταρταῖος, ἔ γάρ μόνον αὐτὸς ἀφ' ἑαυτῶ, κἄλλὰ καὶ νοσημάτων μεγάλων ἀπὸ τῶν ῥύεται.

Optima omnium februm est, et facillima, et longissima, quartana. Non autem ipsa in se ipsa talis est, sed et a magnis aliis morbis liberat. HIPPOCR. *Epidem. I.*

c) Ἡ κατὰ τὰ νοσήματα κρίσις ἀπὸ τῶν ἐν τοῖς δικαστηρίοις μετανήκεται.

Quae in morbis fit crisis, ab illis, quae in dicasteriis fiunt, translata est. GAL. *Comm. III. in HIPPOCR. Progn.*

d) Μεταπίπτειν εἰς ἕτερόν τι γένος τῶν νόσων.

In aliud genus morborum translabi. GAL. *Method. Med. IX.*

e) Πολυτροπία, πολυαχιδία νοσημάτων.

Versuties multiuaria est morborum. HIPPOCR. *De Dieta.*

cūram atque sollicitudinem exigunt f), vtque caussa morbi saltim migret, et, relicta fede priore, eademque sanata, ad aliam transferatur, et nouus veluti morbus fiat z). Cum autem, vti alibi a me scriptum est, crisis optimo, dum sanitatem facit, significatu semper haud accipiatur, sed sinistri etiam euentus hoc nomine designentur, meum esse arbitror, illud primo loco indicare, quid mali morborum ex alio in alium conuersiones secum adferant: Deinde μεταπτώσεως istius virtutes enarrabo. Male sua natura vergunt, nihil certe priori morbo adferunt, vnde salus sperari possit, mutationes in peius factae. Aut enim grauius leuiori malo substituitur, id quod plerumque regiminis et curae neglectu accidit h), quando crises deliquium patiuntur i), veluti febres eph-

f) Δᾶ ἐπισκέπτεσθαι τὰς μεταβολὰς, ἐξ ὧν εἰς οἷα γίνεσθαι.

Inspiciendae sunt conuersiones morborum, ex quibus, in quos fiant. GAL. De Morb. Temporib. II. 2. p. 254. T. VII.

g) Ὅσα κοινῶν ταῖς φύσεσιν, ἐνὶ περιλαμβανόμενα γίνεσθαι, καὶ διὰ τῶν εἰς ἄλλα μεταπίπτειν δυνάμενα.

Quaecunque naturalibus nexibus communicant, dum ab vno morbi genere dimanant, propterea in aliud delabi possunt. GAL. Meth. Med. IX. 1. p. 202. T. X.

h) Τὸ νόσημα γίνεσθαι ἐκ πυρετῶν καὶ κακοθεραπείας.

Morbis fit ex febribus ob prauam medicationem. HIP P. De Affectionib.

Ἐν μεταπτώσεως τῶν ὀξείων νοσημάτων ἐκτικὸς ἐπιγίνεσθαι, ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ: μὴ θεραπευομένων καλῶς τῶν καυσωδῶν πυρετῶν, οἱ μαρτυροῦνται ἐπιγίνονται ἐκτικοί.

Ex translapsu acutorum morborum hecticae febres superueniunt, vt plurimum non rite percuratis ardentibus. Lentae febres fiunt hecticae.

i) Τὰ μὲν ἀπλῶς καὶ πρῶτως ἐστὶν ὀξεία, τὰ δὲ ἐκ μεταπτώσεως.

Febres vel simpliciter et primario sunt acutae, vel ex conuersione.

Μετάπτωσης ἐν ταῖς ἐπιπέσει κρίσει γίνεσθαι τῶν ὀξείων νοσημάτων, ἐκ εἰς ταῦτα μόνον, ἀλλὰ καὶ τῶν χρονίων ἐντα, καὶ μάλιστα

ephemerae in acutas ^{k)}, intermittentes in acutas abeunt ^{l)}, ex acutis longi fiunt ^{m)}; Vel morbus fuco obducitur, nec curatur, pro extincta inflammatione latens scirrhus inducitur ⁿ⁾, male curata febris frequente reditu in tabem desinit ^{o)}; Aut mala materies a partibus,

μάλις αὖς μαρασμὸν, καὶ τεταρταῖον, καὶ φθῶν, καὶ ὕδρωπις.

Conuersio fit, deficientibus crisi- bus acutorum morborum, non in consimiles tantum, sed etiam in quosdam longos, maxime autem in marcorem et quartanam, et phtisim, et hydropas. GAL. *Comm. I. in HIPPOCR. Prognost.*

k) Ἐκ τῶν ἐφημέρων πυρετῶν ἢ μετέσσυσις εἰς τὰς ὀξείας γίνεται.

Ex ephemeris febribus, conuersio in acutas fit. GAL. *Method. Med. VIII. 8. p. 197.*

Μεταπίπτασιν εἰς τὰς ὀξείας οἱ ἐφήμεροι.

Delabuntur in acutas ephemerae. GAL. *Ib.*

l) Ὅι χαμερινοὶ τεταρταῖοι πυρετοὶ ἐπισπείως μεδίσανται εἰς τὰς ὀξείας νόσους.

Hiemales quartanae facile conuertuntur in acutas. HIPPOCR. *Coacae Praenot.*

m) Ὑδρωπιες ἐκ τῶν ὀξείων ὀλέθριοι.

Hydropes ex acutis, perniciosi. HIPPOCR. *Ib.*

Ὅι ὕδρωπιες οἱ ἐκ τῶν ὀξείων νεσημάτων πάντες κακοί.

Hydropes ex acutis morbis omnes mali. HIPPOCR. *Progn.*

n) Πausaméne τε πυρετῆ σκοπεῖσθαι χρῆ, μή τις σιρρῶδης φλεγμονὴ γίνηται. Πολλὰκις γὰρ ἄωθεν ἔτιω συμβαίνειν, ὅταν τῶν ἐργασαμένων αὐτὴν χυμῶν, τὸ μὲν λεπτομερέστερον διαπνευδῆ, τὸ δὲ παχὺ ἔτι καὶ γλιγορὸν ἐν αὐταῖς ἐμπλασθῆ ταῖς κατὰ λεπτὸν ἐυρυχωρίαις τῶν ἔτιω παθόντων σωμάτων.

Extincta febre, circumspiciendum est, ne scirrhus quaedam inflammatio fiat. Saepe enim solet ita accideré, quando, qui illam faciunt humorum, quod tenuius est, difflatum fuerit, crassum autem et glutinosum illis infigatur viis, quae saltim tenuibus succis factis late patent in corporibus ita affectis. GAL. *Comm. I. in HIPPOCR. Progn.*

o) Τοῖσι πολλὰκις ὑποτροπιαδεῖσιν, ἢν ἐξάμηνον ὑπερβάλλωσιν, ἰσχυραδὴ φθίσις ἐπισπείως γίνεται.

Saepe

tibus, morbum impune laturis, ad partes, quae eundem impatienter ob texturae indolem ferunt, migrat, vt nihil commodi, quin praesentaneum vitae periculum, ex ista mutatione proueniat. Sic malignum semper est, malos succos ad summas partes rapi *p*). Quod ita etiam est cum sordibus cutaneis ad viscera conuersis *q*), vt morbo taedioso periculo plenus alius substituatur. Quod si autem mitiorem *crisi* significatum tribuere, et illud, quod in morbo bene cedit, *iudicatum* appellare velis, habiturus es morbos haud sane paucos, qui priorem, cui superueniunt, statum, a natura alienum, soluere, et salutem procurare possint. Id quod quando euenit, vt morbus morbum soluat, haud sane eandem istius euentus rationem esse deprehendas.

Saepe reuertentibus febribus, si sex menses excurrant, tabes dorsalis facile fit. HIPPOCRATES. *Coac. Praenot.*

p) Ἐπὶ τὴν κεφαλὴν γίνεσθαι τὴν ῥοπὴν τῶν χυμῶν.

Ad caput fit raptus humorum. GALENUS. *Comm. III. in Prorrh. III.* HIPPOCRATES.

Ῥοπή εἰς καρδίαν.

Raptus ad cor. GALENUS. *Comm. I. in Aphor.* HIPPOCRATES.

Ταῦτα δ' ἔστιν, ἔρυσος, ὄγκος παρὰ φύσιν, ὑγρότης ὀφθαλμῶν, ἀχλυῶδες ὄραϊν, παρ' ἑσ' ἐπανάστασις.

Talia sunt, rubor, tumor praeter naturam, oculorum mador, obscurum videre, prope aurem exfurgere. GALENUS. *Ibid.*

Ἐξ ὀσφύος εἰς τράχηλον καὶ κεφαλὴν ἀναδιδόντα, παραλύσαντα.

Ex lumbis in collum et caput redundantia, paralyfin facere possunt. HIPPOCRATES. *Prorrh. I.*

Ἐἰς κεφαλὴν ἀναδρομῶντες χυμοὶ θερμοὶ μὲν ὄντες καὶ λεπτοὶ παραφροσύνας καὶ ἀιμορραγίας φέρουσιν.

In caput recurrentes succi calidi quidem existentes et tennes, desipientias et haemorrhagias afferunt. GALENUS. *Comm. III. in III. Prorrh.* HIPPOCRATES.

q) Ἐμπνοὶ γίνονται νέοι ἔόντες, ἐξ ἀποσκήψιος ἢ σύριγγος ἢ ἀπ' ἀλλ. κ τινὸς τῶν τοιούτων ἢ ἐκ παλινδρομείης ἀποσάσιος.

Ulcerosi fiunt, iuuenes dum sunt, ex translatione puris, aut fistula, aut ex retrocessione abscessuum. HIPPOCRATES. *Prorrh. II.*

das. Aut enim morbus omnino nouus superuenit, qui ex natura prioris haud est, vti, si febris induta aegritudinem soluat ^r); aut materia morbifica a parte ad partem migrat ^s), hinc in tantum morbus prior, superueniente nouo, solutus fuisse dicitur, in quantum pars haud facile destruenda, hinc ignobilior dicta ^t), impetum mali sustinet, et translata ad se causam accipit atque tenet, vt facilius destruendae alii, hinc nobiliori dictae, bene sit. Id quod veluti quotidie, magno aegrotorum commodo, euenit; ita sub hac conditione salubre est, vt secessus malignae materiae ad partes fiat, propius ad corporis extrema positas, vt his facultas turbidum expellendi simul insit, vtque translatio sit, morbi naturae apta, solemnis, omnique modo absoluta et cum perfecta partis antea affectae libertate coniuncta ^u). Si a primarum viarum morbis exem-

pla

r) Γυναικί ὑπὸ σπασμῶ πιεζομένη ἐκ τόκου πυρετὸν ἐπιγενέσθαι, ἀγαθόν.

Feminae spasmis correptae post partum, febrem superuenire, bonum. HIP P. *De Morbis I.*

Ἀποπληκτικοῖσιν ἢ πυρετὸς ἐπιγένηται, λύσις.

Apoplecticis si febris superueniat, Lysis. HIP P. *Coac. Praenot.*

s) Ἀπὸ σπλάγχχου ἐπὶ σπλάγχχον ἢ μετὰ βύσιν γίνεται.

Ex viscere ad viscus transitus fit. GAL. *Comm. III. in III. Provrh.* HIP P.

t) Νοσήματα, τῆς φύσεως ἀποτιθεμένης ἑκαστὸν τε τὸ περιττὸν εἰς ἀκρύτερα μέρη, γίνονται.

Morbi, natura deponente vnumquodque, quod (a morbo priori) superest, in ignobiliores partes, fiunt. GAL. *De Causs. Morb. c. 6. p. 23. T. VII.*

u) Ἀποσάσεις χρησαίαι κάτω τῆς νόσου οἷον ὀσφύος βάρεια ἐκ τῶν ἄνω, ἄρισται δὲ μάλιστ' αἰ κάτω καὶ αἰ κατωτάτῳ καὶ προσωτάτῳ ἀπὸ τῆς νόσου, καὶ αἰ κατ' ἔκρου, καὶ ἀθρόως ῥεύσασθαι καὶ μὴ ἡμιθρόπως καὶ μὴ ἀναξίως τῆς περιβολῆς τῆς νόσου.

Secessus optimi, qui deorsum in morbo fiunt, veluti grauitas lumborum, descensu ex superioribus facto. Optima omnino, quae deorsum, et quantum fieri potest

test

pla capienda sunt, soluuntur vomitus alui secessibus, aliquando tamen et vomitus diarrhoeam sistit *). In remotis etiam viis nihil minus solemne est, secessus ex visceribus vel toto homine ad cutem fieri salubriter. Opportunum omnino est, bilem, quae intra hepar inflammationem motura erat, ad peripheriam cutis deferri †), si, motibus criticis praeuiis, nec tumultuario motu ac praecocius res ita cedat.

Nec

test deorsum, et remotissime a loco in morbis affecto, et illae, quae ad effluxum fiunt, et confertim fluentes, nec semiplene, nec indecenter ad consuetum morbi decursum. HIPPOCRATES. *Epid. II.*

Χώραν δὲ ἕκαστα διαπρήσσεται εἰς ἤντινα εἰσέλθῃ καὶ δέξεται τὰ προσπίπτοντα, ἔ γὰρ δύναται τὸ ὁμότροπον ἐν τοῖσι ἀσύμφοροις χωρίοισιν ἐμμέναν.

Regionem singula postulant, in quam ingrediantur, et illata recipiantur. Non enim, quod paria sibi colatoria postulat, potest incompetentibus locis immanere. HIPPOCRATES. *De Victus Ratione I.*

Ἐἰς ἀσύμφορα χωρία ῥοπαὶ τῶν χυμῶν.

Ad incompetentes locos lapsus humorum. GALENUS. *Comm. I. in Aphorism. HIPPOCRATES.*

κ) Ἐπὶ διάρροιας ἐχομένῳ μακρῆς ἀπὸ τ' αὐτομάτε ἐμετος ἐπιγενόμενος, λύει τὴν διάρροϊαν.

A diarrhoea longa detento, sponte vomitus superueniens soluit diarrhoeam. HIPPOCRATES. *Aphor. Sect. VI. 15.*

Διαρροίη δὲ ἐχομένῳ ἰσχυρῇ ὁ ἐμετος, ἀγαθόν.

Diarrhoea detento valida, vomitus, bonum. HIPPOCRATES. *De Morbis I.*

γ) Ἰκτερός πρὸ μὲν τῆς ἐβδόμης ἡμέρης ἐπιγενόμενος κακόν, ἐβδόμη δὲ καὶ ἑνάτη καὶ ἑνδεκαταίη καὶ τεσσαρεσκαίδεκαταίη, κρισίμου, μὴ σκληρύνων ὑποχόνδρια, ἢν δὲ μὴ, ἐνδοιασόν.

Icterus ante septimum diem superueniens, malum; septimo autem, et nono, et vndecimo, et decimo quarto, criticum est, nisi indurata ab eo sint hypochondria; Si secus, suspectum. HIPPOCRATES. *Coac. Praenot.*

Πυρέσσοντι μὲν καὶ χολῶντι ἐν καιρῷ σκεδασθῆσα ἔξω ἢ χολῆ, ἀγαθόν. ὑπὸ τὸ δέρμα δὲ κεχυμένη καὶ ἐσκεδασμένη εὐπετέστερα ἔχουσι τὴν ἔχοντι καὶ τῷ ἰωμένῳ ἡδμή.

Febrien-

Nec minus salutare, in cutem efflorescere ^{z)}, ibidemque figi ^{a)} malam materiam, ipsaque vlcera sic bene cedunt, si fluere haud desinunt ^{b)}; male, si desiccantur ^{c)}. Sunt praeterea morbi, in fluxu quodam positi, qui, vti vel nouus et inconsuetus est, vel solemnis, et secundum naturam praefens ^{d)}, nunc tamen auctus aegritudines alias soluit. Nec vno quidem modo morbosae eiusmodi fluxiones bene cedunt. Aut enim in destillatione aliqua viscida et serosa, ex contextibus glandulosis facta ^{e)} aegritudo salubris consistit, aut ipsi vasorum sanguiferorum apices purpuram fundunt, vt non tam symptoma fluxus ille tunc sit, quam morbus vere

nouus,

Febrienti quidem et bilioso in tempore propulsa exitus bilis, bonum. Sub cute effusa et diffusa, facilius ferri quidem illi, qui habet, est, et medenti, curari. HIPPOCR. *De Morbis* 1.

z) Ἀποσάσεις ἐτέρων ἄκρος.

Secessus in cutem aliorum morborum sunt curatio. HIPPOCR. *De Humoribus*.

a) Ἀποσηριζομένη τῷ νοσήματος ἢ παλινδρομήσει ἢ ἀπίσασις.

Firmiter radicato morbo, non retrofugiet abscessus. HIPPOCR. *Proorrh.* 1.

b) Ἐλκος δὲ, ἢν τε καὶ προγεγονὸς τύχη ἔχοι, ἢν τε καὶ ἐν τῇ νέσφ γένηται καταμανθάνειν χρὴ, ἢν γὰρ μέλαινα ἀπόπλυσαι ὁ ἄνθρωπος, πρὸ τῷ θανάτῳ πελιδνὸν τε καὶ ξηρὸν ἔσαι ἢ ὠχρὸν τε καὶ ξηρὸν.

Vlcus autem, vtrum quis tale ante morbum habeat, an intra morbum factum sit, discere oportet. Si enim interiturus est homo, ante mortem liuidum et ficcum erit, et fuscum, et aridum. HIPPOCR. *Prognost.*

c) Ἐλκος πέλιον καὶ ξηρὸν ἢ χλωρὸν γινόμενον, θανάσιμον.

Vlcus liuidum, ficcum aut viride, letiferum. HIPPOCR. *Coac. Praenot.*

d) Ρεύματα ἃ διαρρεῖν ἔωθεν ἐκάστοισι δι' ὧν ἔξοδοι δίδονται.

Fluxiones, quae defluere solent omnibus (organis), per quae euacuationes fieri concessum est. HIPPOCR. *De Arte*.

e) Ἐς τὰς ἀδένους ἢ ῥοή γίνεται.

Ad glandulas fluxio fit, HIPPOCR. *De Glandulis*.

nouus, priorem finiens, aut habituofum quid circa carnum tendines *f*) offiumque perioftia figitur; quod a vitalibus organis, circa quae decubuerat, nunc recedens, salutem facere potest. Quod ad illos fluxus attinet, qui sano homini folemnes haud funt, inque morbo euenientes, boni quid fecum adferunt, primo loco nominandus erit *aurium fluxus*, qui furditates capitisque dolores ac febres, fi quae illis accedunt, mitigat *g*). Nec *lacrumae* extra oculum tranquillam vitam agentibus fluunt. Quare, vti varii morbi circa *humores oculum ungentes* fiunt; ita falubres effe poffunt. Lemae *b*) ophthalmiam finiunt *i*), dum tenuis rodensque humor, ad leges puris, febre coquitur *k*), ipfaque illacru-

f) Ἄς ἀδένες τὸ ἐπιρρέομενον ἐκδεχόμεναι.

Glandulae id, quod defluit, excipiunt. HIPPOCR. Ib.

g) Ἐἰς τὰς ἀδέναις καὶ τὰς σάρκας ἀφικνεῖται τὰ ρεύματα.

Ad glandulas et carnes fecedunt fluxiones. GAL. De Venaefect.

h) Καὶ ἢν μὲν ῥαγῆ κατὰ τὰς ῥίνας ἢ κατὰ τὰ ὦτα ὕδωρ ἢ βλέννα, ἀπαλλάσσεται τῆς νόσου.

Et fi destillauerit per nares et aurem aqua vel mucus, mutatio fit morbi. HIPPOCR. De Vitis Ratione, Prooem.

Ῥευματιζόμενοι τὰ ὦτα, ποτὲ μὲν ἰχωρί λεπτῶ καὶ ὑγρῶ, ποτὲ δὲ οἶον πυώδη τε καὶ δυσώδη.

Fluxionibus ad aurem correpti, aliquando ichore tenui et madido, aliquando veluti purulento et foetido. GAL. Comm. I. in Epid. VI.

i) Ἄς περὶ τὰς κανθὰς τῶν ὀφθαλμῶν πεπηγυῖαι συστάσαι ἢ ἐκρέασαι τῶν ὀφθαλμῶν ἀκαθαρσίαι.

Circa angulos oculi compactae res aut effluentes ex oculis impuritates. HESYCH. in Voce λῆμα.

Λευκὸν ὑγρὸν τὸ ἐν ὀφθαλμοῖς συναγόμενον.

Album humidum in oculis collectum. VARINVS ad Vocem λῆμα.

k) Ὅσα ἐπὶ τὰς ὀφθαλμὰς τρέπεται τῶν ρευμάτων, ὡς ἰχυραὶ καὶ παντοίας δριμύτητας ἔχοντα: Ἐλκοῖ μὲν βλίφαρα, κατεδίαι

illacrumatio vlcusculis, intra albuginem natis, proficua est ^l). Solemnior narium est excretio pituitosa, suisque vſibus destinata et perennis; auctior inter morbos stat beneficos, et organis sensoriiis, reuellendo, quod circum illa decumbit, prodest ^m). Nec minus fluxiones reliquae, quae in destillatione feri acrioris ad palatum et asperae arteriae glandulosam tunicam eueniunt, priores morbos, maxime illos,

δὲ ἐνίων γνώδας τε καὶ τὰ ὑπὸ τοῖσιν ὀφθαλμοῖς, ἐφ' ᾧ τε ἂν ἐπιρροῇ, ῥήγνυσί τε καὶ διεθία τὸν ἀμφὶ τὴν ὄψιν χιτῶνα, ὀδύνας τε καὶ καῦμα καὶ φλογμὸς ἔχατος κατέχεα μέχρι τινός, μέχρις ἂν τὰ ρεύματα περῶν καὶ γένηται παχύτερα καὶ λήμη ἀπ' αὐτέων ἔη.

Quaecunque e fluxionibus ad oculos conuertuntur, veluti validam varianque acredinem habentes, erodunt quidem palpebras, exedunt autem quorundam genas, et locos, qui sub oculis sunt. Vbi defluunt, rumpunt et destruunt tunicam, quae pupillae circumest, dolores autem et ardor, et aestus fumus habet ad certum tempus, donec fluxiones coquantur, et fiant densiores, et lema abinde fit. HIPPOCR. *De Prisca Medicina.*

l) Ἐν ταῖς ὀφθαλμικαῖς ἐν ἀρχῇ μὲν ἀπορροῖα πολὺ καὶ λεπτόν, ἀπεπτον ἱκανῶς, ἐφεξῆς δὲ ἔλαττόν τι καὶ παχύτερον, ὡσεὶ καὶ κολλᾶσθαι τὰ βλέφαρα κοιμηθέντων ὑπὸ τῆς γενομένης λήμης.

In ophthalmiis, in principio quidem fluit tenue, crudum copiose, deinde vero minus et crassius, vt etiam glutinet palpebras dormientium a facta lema. GALIENUS. *De Tot. Morb. Tempor. c. 3. p. 306. T. VII.*

Ὁφθαλμοὶ λημῶντες ἄριστα ἀπαλλάττεσιν.

Oculi lemis affecti bene cedunt. HIPPOCR. *Prorrh. II.*

Ὅταν δ' ἄρ' ἠπηγέμων, δακρύαν τῷ ὀφθαλμῷ ἀρήγει.

Si vlcus albugineae est, illacrumare prodest. HIPPOCR. *De Loc. in Homine.*

in) Βλέννας ἐν τοῖσι ῥισὶ γινόμεναι (κεφαλαλγίην λύσει).

Mucositates narium dolores capitis soluent. HIPPOCR. *Prorrh. II.*

Ἄφελέσι τε καὶ πταρμοῖ, καὶ βλένναι ἐν τοῖσι ῥισὶ γινόμενοι.

Proficiunt sternutationes et fluxus mucosi in naribus facti. HIPPOCR. *Ib.*

illos, qui caput affligunt, saepe soluuntⁿ⁾, vt mucos vteri, eosque, qui ano effluunt^{o)}, aegrisque proficui sunt, nunc non attingam. Singularis illa est affectionum conditio, qua res quaedam satis haud definienda in corpore humano circumuehitur, et veluti migrat, atque de loco in locum concedit, vt, quando sensus doloris plus vel minus grauis, acuti, lancinantis, vel alius diuersimode ab aegrotis percepti, aliqua in parte obortus est, subito ille dispareat, et in remota alia parte persentiscatur, cum loci paullo ante affecti leuamine. Hanc morborum mutationem, dum a nouo oborto alio vetustior solatium accipit, optime animaduenterunt, proque tenui scientiarum in re anatomica apparatu, nisi quantum ad rationes mechanicas et leges, quibus illud fiat, certe, quantum ad effectus, scite exposuerunt veteres medici. *Rheumatismum* nomine id omne indictum fuit, quod, cum haecenus nobilio-

ribus

n) Κοινὸν μὲν ὑπάρχει τοῖς πάθεσι, περιττωματικὴν ἐκ τῆς κεφαλῆς ὑγρότητα παρὰ τὰ ὑποκείμενα φέρεσθαι μόρια, ταύτης κατὰ μὲν τὰς μυκτῆρας ἐνσκηπτέσης, κορύζα τὸ πάθος προσαγορεύεται, κατὰ δὲ φάρυγγα καὶ τὴν ὑπερώαν ἀπλῶς κατάρραξ, ἐπιδάην δὲ καὶ τὸν λάουγγα καὶ τὴν τραχεῖαν ἀρτηρίαν ἐνεχθῆναι, ὡσεὶ καὶ τὸν ἐνδον ὑπαλάφοντα ταύτην ὑμῖνα τραχυνοθῆναι, βραγχώδης ἢ φωνὴ γίνεται, καλῶσι δὲ βράγχον τε τὸ πάθος καὶ ἀρτηριακόν.

Hoc commune est in morbis, superfluum ex capite humiditatem in subiacentes partes deferri. Hac ad nares destillante, CORYZA affectus dicitur; iuxta pharyngem aut palatum, simpliciter CATARRHVS: Quando autem ad laryngem et asperam arteriam illata est, vt, quae intus hanc inungit, membrana exasperetur, clangosa vox fit, BRANCHVS malum appellatur, vel *Arteriacus morbus*. PAVLL. III. c. 8.

Βλεννώδης γυναικίης.

Mucosae feminae. HIPPOCR. De Carn.

Βλέννας ἴσιν ἐκ τῶν ὑστέρων.

Muci eunt ex vteris. HIPPOCR. De Morb. Mulier. I.

o) Μυξώδης κοιλίης.

Mucosa aluus. HIPPOCR. Coac. Praen.

ribus partibus infensum esset, benefice et salubriter ad extrema concedit ^p). Quamuis autem hac nostra aetate paullo confidentius de isto naturae opere eloqui possimus, dum aliam viam, qua humores, dolorem inferentes, hac illucue disiici possint, quam, quae legibus circuli sanguinis omniumque humorum fit, haud nouimus, nihilque propterea *rheuma* sit aliud, quam serum sanguinis, suos limites transgressum, minimisque vasis, quae circa perioestia sunt, arteriarum propaginibus lymphaticis inditum, vt serosam abinde inflammationem necessum sit consequi; tamen propterea hoc ipso nihil dicitur, quod, quantum ad locum affectum, prius haud dictum sit, nec de salubritate euentus dubitatum vnquam fuit. Febres potissimum bene cedere obseruauit HIPPOCRATES ^q), si dolores ad artuum extrema oboriuntur ^r). Hos adeoque in parte, ad quam, beneficio

Bb 2

ficio

p) Τοῖς αὐτομάτως κόποις, ἐνὶ λόγῳ τὰ ρεύματα, εἰς ἄρθρα κατασκήπτειν συμβέβηκε.

Doloribus sponte natis, qui vno verbo rheumata, ad artus deponi concessum est. GALEN. *Comm. IV. in Aphor. HIPP.*

Κατασκήπτα εἰς ἄρθρα τὸ περιτόν.

Ad artus concedit, quod superfluum est. GAL. *Ib.*

q) Ἐν μακροῖς πυρετοῖσι εἰς ἄρθρα πόνοι ἐγγίνονται καὶ ἦν γένωνται ἐκ ἀχρησίου.

In magnis febribus ad artus dolores fiunt, et si fiant, haud inutiles. HIPPOCRATES. *Coac. Praenot.*

r) Ὅτι τῶν περιειμένων τοῖς ὀστέοις ὀρέμενον πόνοι βύθιοι τ' εἰσὶν, τῶν δ' ἐστὶν διὰ βάθους τῆς σώματος ἐπιφέροντες ἀίδησιν, αὐτῶν δὲ τῶν ὀστέων ἐπάγασιν φαντασίας ὡς ὀδυνωμένων, ὀνομάζονται γὰρ αὐτὰς ὀσοκίπας οἱ πλεῖστοι. καὶ γίνονται τὰ ποῦλα μὲν ἐπὶ γυμνασίοις, εἶν ὅτε δὲ καὶ διὰ ψύξιν ἢ πλῆθος.

Dolores membranarum, quae ossibus circumfunt, profundi sunt, hoc est, dum in profunditate corporis sensum inferunt, ipsorum ossium inducunt, ac si dolerent, opinionem. Appellant adeoque illos, *ossium dolores prementes*, plurimi. Et fiunt vt plurimum, post exercitia; aliquando post refrigerium, aut humorum copiam. GALEN. *Comm. IV. in Aphor. HIPP.*

ficio naturae moti, semel compulsi fuerunt, seruari oportet. Est enim aliquid in istorum dolorum indole, quod satis intelligi nequit, volubilitatis, mobilitatis atque inconstantiae, ut illi variis de causis moueri, intus compelli, hinc ad nobiliores partes, vel illas, quas iam ante occupauerant, reuerti, vel ad alias concedere soleant; id quod quando accidit, malo sane omine accidere deprehenditur. Sequuntur enim isti humorum decubitus naturam exanthematum; quae si retrocedant, nisi mortem, statum certe, quam, qui prior erat, periculosiorem inducunt, nec expeditius cutis papulae vel maculae a causis, febrem infirmantibus vel transpirationem coërcentibus, subterfugiunt, quam dolores isti critici cedunt, si quid erroris vel in regimine, maxime ab admissio incautius frigore, vel in cura ipsa, incompetentem purgantium aliorumue euacuantium vsu, commissum est. Id quod, qua ratione fiat, quo quid aufugere, partem sanam et dolore destitutam subito praestare, ad aliam transferri, ibidemque radicari possit, exponere quidem nunc longum foret; Alia tamen istius euentus ratio esse nequit, quam quod venae sorbentes minimae, quae arteriarum lymphaticarum sunt propagines, illud acre, mordens, quod iuxta periostia confedit, in se recipiant, quo cordi reddita, hinc disiecta iterum materies, uti casus fert, illabatur partibus plerumque aliis, quam quae prius affectae erant^{s)}, veluti, si turbidus

s) Hanc morborum mutationem *decubitus humorum* nominari receptum est: Graeci ἀποσκήματα appellant, dum humores, relicta vna parte, ad alteram transeunt.

Ἀποσκήματα εἰσὶν διαθέσεις ἐκείναι, ὅταν χυμοὶ τινες ἐνοχλῶντες πρότερον ἐτέρῳ μορίῳ, καταλιπόντες ἐκεῖνο, εἰς ἕτερον μετασῶσιν

Decubitus sunt istae dispositiones, quando humores quidam, in alia parte tumultuantes, illam relinquentes, in aliam transferuntur. GAL. ad GLAUCONEM II. 4. p. 374. T. X.

dus humor, qui ad crus, aut pedem, aut genu t), decubuerat, retro vertatur, quod παλινδρομεῖν Graecis dicitur u). Satius propterea est, antiquos x), qui iam aliqua in parte defixi et veluti domestici facti sunt, dolores feruari, et minori malo maius redimi, quod ἀποσηρίζειν, firmare, fulcire morbum, Graecis appellatur y). Dubia sane semper res est ἀμφοτερίζειν z) illud, quando dolores vagi, incerto sane euentu, magnoque metu, ne in ista malignorum humorum migratione ad vitalia viscera morbus conuertatur, in corpore circumeunt; Solent tamen aliquando morbi, quando alternant, ad connexas partes concedere, quod tutius est: veluti, quod HIPPOCRATI a) forte incognitum haud fuit, si venereum virus ad testiculos diuertat.

t) Ἐἰς γόνυ φέρεται τὸ ρεῦμα.

Ad genu fertur rheuma. GAL. Ib.

u) Ὁ κατασκήπτων εἰς τὸν μηρὸν χυμὸς, παλινδρομήσας ἄλλο τι μέρος ὑποδέχεται.

Decumbens ad crus humor hinc reccurrens, aliam partem inuadit. GAL. Comm. II. in II. Prorrh. HIPP.

x) Παλαιὸν ρεῦμα ἐν τῷ μολίῳ.

Antiqua fluxio in parte. GAL. ad GLAVCON. Theorap. II. 2. p. 370.

y) Χωλὸν δὲ γενέσθαι τὸ ἄρθρον, ἐς ὃ ἀπεσηρίζεν, ἀναγκαῖον εἶναι, ἣν ἄρα καὶ περιγίνηται ὁ ἄνθρωπος.

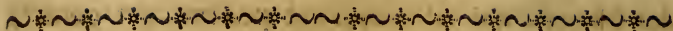
Obstipum fieri articulum, in quem morbus secessit ibique inradicatus fuit, necessum est, siquidem superstes esse velit homo. HIPP. Prorrh. II.

z) Ἀμφοτερίζειν, ἄνω ἢ κάτω ῥέπειν.

Huc illuc ferri, sursum deorsum rapi. GAL. Comm. II. in Prognost. HIPP.

a) Μεταστάσεις, ἀποστάσεις εἰς ὄρχιας.

Translatio, secessus ad testiculos. HIPP. De Vict. Acucutorum.

ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΙΑΣ ΤΗΡΑΡΙΑΕ

SPECIMEN XIX.

DE INDICATIONE FORMANDA.

Non defuisse arbitror, qui, cum scriptiones meas academicas super antiquorum de curatione sententiis legerent, parum illas ad therapiam attinere putauerint, cum illis nihil quidquam consilii, quod ad curandos morbos faciat, insit, omnes de mutationibus agant, quae aegrotis, decurrente morbo, eueniunt. Enimuero, uti qui aedes construunt, fundamenta ante iaciunt ^{a)}; ita, stabilitis ante principiis, praeludendum mihi ad viam medendi, nunc secundum conceptus generales instruendam, fuit. Quod agendum quando in me suscipio, velim sciant, qui me legunt, non famae, sed discipulorum causa, sententias has antiquorum a me colligi atque disponi. Ex quo medicus morbi curam suscipit, illud sibi agendum intelligit, ut actiones impeditas aut prorsus ablatas ^{b)}, expulsa vel correcta, quae eandem

a) Χρήσται τὰ θεμέλια τοῖς οἰκοδομήσασιν ἰσχυρὰ προκαταβεβλήσθαι καὶ τὴν τρόπον τοῖς σκάφουσιν, εἰ μέλλει τι τῶν ἐπ' αὐτῆς οἰκοδομημένων τε καὶ πηγνυμένων ἀσφαλὲς γενέσθαι.

Oportet, arbitror, aedes struentibus fundamenta firma poni, et carinae sustentaculum nauibus, si quidem, quod struendum compingendumque est, absolute fieri debet. GAL. *Method. Med.* XI. 1. pag. 248. T. X.

b) Νόσος ἢ παρὰ φύσιν κατασκευὴ τῆς σώματος καὶ αἰτία τῆς βεβλήσθαι τὴν ἐνεργεῖαν: ἢ συντόμως, νόσος ἐστὶ διάθεσις παρὰ φύσιν ἐνεργείας ἐμποδιστικῆς.

dem cohibet, caussa ^{c)}, auferat, quod THERAPIA ^{d)} dicitur, cuius veram rationem atque viam si quis bene callet ^{e)}, medicus est, qui multa quidem suo ingenio, plura tamen ad spontaneorum naturae ^{f)} motuum leges facit, cumque caussae mor-

Bb 4 borum

Morbus est praeternaturalis corporis constitutio et caussa, qua actio laeditur. Vel breuius: Morbus est dispositio praeter naturam actionem impediens. GAL. *De Morb. Different.* c. 1. p. 32. T. VII.

Ἡ νόσος ἢ ἐνεργείας ἢ κατασκευῆς ἐστὶ βλάβη.

Morbus aut actionis, aut organi est laesio. GAL. *Ib.*

c) Ὑγιάν ἐκπορίζεσθαι τοῖς νεοσηκῶσι σώμασι, τετίσι, τὰς κατὰ φύσιν ἐνεργείας τῶν μορίων, ἀπερ βεβλαμμένας τύχοιεν, ἐπανορθῶσαι.

Sanitatem conciliare aegrotantibus corporibus, est, actiones naturae congruas partium, si laesae fuerint, restituere. GAL. *Metb. Med.* I. 5. p. 13. T. X.

d) Θεραπεία ἢ ἀνοίξεις τῶν ποιόντων τὰς νόσους αἰτιῶν.

Therapia est ablatio facientium morbos caussarum. GAL. *Comm. II. in Aphor.* HIPPOCR.

e) Ὁ τὴν ὁδὸν ἀπάσαν ἐπιστάμενος τῆς θεραπείας ἄχρι τῆς τυχεῖν τῆς σκοπῆς, μόνος ἔστω ἐστὶν ὁ γινώσκων ἰατρία.

Viam omnem intelligens therapiae, donec fine potiat, solus ille est, qui sciat mederi. GAL. *Metb. Med.* VI. 1. p. 121.

f) Χρὴ ἐπισήμονα τῶν φύσεως ἔργων εἶναι τὸν ἰατρὸν.

Oportet naturae operum conscium esse medicum.

AETIVS *Tetrabibl. Tract.* V. 2.

Συνεργεῖν δὲ δεῖ τῇ φύσει πρὸς σωτηρίαν ἀγωνιζομένην, πρὸς τὴν νόσον: ἔτις γὰρ ἡ φύσις σύμμαχον λαβῆσα τὸν ἰατρὸν τὰ δέοντα ποιῶντα, αὐτὸν τε τὸν ἄρρωστον παιθήμιον, καὶ μηδὲν ἐν τῇ διαίτῃ ἀμαρτάνοντα, περιγένοιτο ἀν τῆς νόσου: Συνεργεῖς δὲ εἶναι χρὴ καὶ τὰς ὑπερήτας καὶ τὰς ἔξωθεν πρὸς τὸ μηδὲν ὑπεναντίον τοῖς καλῶς πραττομένοις γίνεσθαι.

Cooperari naturae, ad salutem magna contentione in morbo eunti, (medicum) decet. Ita enim natura, commilitonem adsciscens medicum, quae oportet facientem, ipsum autem aegrotum obsequiosum et in regimine haud peccantem, poterit eluctari morbo. Operis etiam socios esse decet famulos et adstantes, ne quid contrarium fiat recte agentibus. AETIVS *Tetrabibl. I. Tract.* 1. cap. 2.

borum quam plurimae in abscondito positae sint, earum cognitionem, quod omnium primum est, coniectura, sapienter secundum artis regulas instituta, consequitur g). Neutiquam vero circa coniecturas haereat ille, qui artem recte facturus est, sed ad demonstrationis evidentiam, quae h) signorum, sensibus obuiorum, perspicuitate oritur, adspiret, ut, veluti vult GALENVS, ita verum declaratumque sit, quod morbum facit, eumque sanat, veluti illud est i): *Aequalibus aequale si addas, quod supererit, manet aequale.* Quapropter proluxa meditatione opus est k), quo inueniatur auxilium l), quod morbos et cum illis symptomata excindit m): cuius inue-

g) Στοχαστικῶς, ἐκ ἀτέχνως, εἰς τὸ πόρρω τῆς ἀληθείας.

Coniecturaliter, non praeter artem, nec procul a veritate. GAL. *Comm. I. in Aphor.* HIPPOCR.

h) Ἀρχαὶ πάσης ἀποδείξεως εἰσὶ, τὰ πρὸς ἀιδησίην τε καὶ νόησιν ἐναργῶς φαινόμενα.

Principia omnis demonstrationis sunt, quae ad sensum et intellectum clare patent. GAL. *Method. Med. I. 4. p. 12. T. X.*

i) Ἐὰν ἴσα ἴσοις προσθετῆ, καὶ τὰ ὅλα ἴσα γίνεται· καὶ εἰάν ἀπὸ ἴσων ἴσα ἀφαιρεθῆ, καὶ τὰ λοιπὰ ἴσα εἰσίν.

Si aequalia aequalibus addantur, et omnia erunt aequalia, et si ab aequalibus aequalia auferas, et reliqua aequalia erunt. GAL. *Method. Med. I. ib.*

k) Ἐκ πλείονος χρόνου προβεβηκεῖται πρὸς ἕκαστα.

Longo ante tempore meditari. HIPPOCR. *Praenot.*

l) Συμβιβάζειν τὰς σκοπὰς τῇ χρήσει τῶν βοηθημάτων.

Dirigere intentiones ad usum medicamentorum. GAL. *De Constit. Med.*

m) Πρῶτον δὲ καὶ μάλιστα τῆτο σπευδάζειν τὰς ἰατρὰς, καὶ τῆτο χεδὸν αὐτῶν ἔργον ὑπάρχειν ἴδιον, ἐκκόπτειν τὰς νόσους, ἅμα τέτοις καὶ τὰλλα συμπτώματα συναναιρεῖται.

Primario et maxime hoc sedulo agendum est medicis, et hoc omnino opus eorum proprium esto, excindere morbos, cum quibus etiam reliqua symptomata auferuntur. GAL. *Method. Med. II. 7. p. 43. T. X.*

inueniendi ratio, mentis veluti per varias operationes processio, et meditationis ordinatae sequela *indicatio* appellatur ⁿ). Hac ad artem recte laudabiliterque faciendam manu veluti ducimur ^o), dum ex vna eademque generali meditatione sensim ad eam deducimur, quae medicamenti inuentionem parit ^p). Ordo ille, quo cogitamus, methodus est ac veluti via, qua a cognitis rebus ad abscondita, quousque mens ire potest, principia, quibus caussae morborum insunt, delabimur ^q). Nec sane aliter fieri potest,

Bb 5

test,

Ἡ μὲν ἰασις ἀναίρεσις ἐστὶ τῶν διαθέσεων, ἀκολυθῆ δ' αὐτῇ ἢ τῶν συμπτωμάτων ἀναίρεσις.

Curatio est ablatio morbosarum dispositionum; Sequitur autem eam et symptomatum ablatio. GAL. Ib. XI. 3. p. 250.

n) Τὴν οἷον ἐμφρασιν ἀκολυθίας ἐνδείξιν λέγομεν.

Veluti aliquem consequentiae impetum dicimus indicationem. GAL. Meth. Med. VI.

o) Ἡ τῶν ἐυρηθέντων ἐνδείξις ἐποδήγει τὰς θεραπείας ποιῆσθαι.

Inueniendorum indicatio viam monstrat, qua curatio facienda est. GAL. Ib.

p) Ὅσοις ἀκριβῶς βέλεται συστήσασθαι τὴν θεραπευτικὴν μέθοδον, ἀρξάσθαι μὲν αὐτὸν ἀπὸ τῶν πρώτων ἐνδείξεων χρῆ, μεταβῆναι δὲ ἐντεῦθεν ἐπὶ τὰς μετεξῆς.

Qui curiose instituere vult methodum medendi, incipiendum illi est a primis indicationibus; Transeundum abinde est ad eas, quae consequuntur. GAL. Ib.

II. 7. p. 43.

q) Ὅσοι λόγον ἡγεμόνα τῆς ἐυρέσεως ἐποιήσαντο καὶ τάξιν, οὐδὲν τε μίαν τὴν ἐπὶ τὸ τέλος ἄγξαν ὑπέθεντο, τέτοις ἀναγκαῖον μὲν, ἀπὸ πρώτης τινὸς ἀρξάμενοις ὁμολογημένε πᾶσιν ἀνθρώποις, ἕως ἤδη μετιέναι πρὸς τὰ λοιπά. ἕως οἶμαι καὶ πὶ τῶν τὴν ἰατρικὴν τέχνην ἐπιδεικνυμένων ὁπίοντων εἰς πρώτας τινὰς ἀναποδάκτες προτάσεις καὶ ἐξ ἑαυτῶν πιστὰς, ἀνάγεσθαι χρῆναι πάντας.

Qui rationem ducem inuentionis fecerunt, et ordinem, et viam vnam, quae ad finem ducit, instituunt, illis necessum est, ab vniuersali quodam incipientibus, agnito ab omnibus, transire ad reliqua. Sic arbitror etiam ab illis, quae in medica arte demonstratae sunt, ad summas quasdam haud porro demonstrabiles, et ex

fe

test, quam quo illi, qui artem optima aliqua via didicerunt^r), ordinate etiam eandem facturi sint^r), habetque rationis, quae in concinna idearum conductione et compositione consistit, vsus ad fidem faciendam illis, quae salutis causa inveniuntur^r), efficaciam sane singularem, dum neglectum sui ars cogitandi, quae in demonstrabilium et probabilium scientia consistit, ignorantia earum rerum vendicat, quae in morborum cura paullo altioris sunt indaginis^u). Est enim *Indicatio* nil quidquam aliud, quam ratio-

se ipsis fide dignas propositiones adscendendum esse omnibus. GAL. Ib. I. 4. p. 11. sequ.

Ἐκ τῶν καθόλου τῶν γένους ἀρημένων εὐρίσκων τὰ κατὰ μέρος.

Ex illis, quae in genere dicta sunt, inuenire ea, quae in specie. GAL. Ib. VII. 4. p. 157.

Ἀρχιτέον ἀπὸ τῶν ἐναργέστατα φαινομένων.

Incipiendum ab illis, quae omnium clarissime apparent GAL. *De Differ. Februum* II.

Τοῖς ἐναργῶς φαινομένοις χρῆσθαι, εἰς τὴν τῶν ἀδήλων πίσιν.

Clare apparentibus vtendum ad fidem faciendam illis, quae in obscuro latent. GAL. *De Venae Sect. ad Erasistrataeos Romae*.

γ) Ἄπαντα σὺν ἀποδείξει καὶ μεθόδῳ μανθάνειν.

Omnia cum demonstratione et methodo discenda. GAL. *De Constitut. Medic.*

δ) Γυμνάζειν τὸν λογισμὸν εἰς τὰ τῆς τέχνης ἔργα.

Ratiocinium exercendum ad artis operas. GAL. *De Locis Affect.* II.

ε) Τῶν ἐνυῶν τὸ ζητούμενον αἱ λογικαὶ μέθοδοι τὴν δύναμιν ἔχουσι, τὸ πισώσασθαι τὰ κλιῶς εὐρημένα.

In detegendo quaesito, rationales methodi eam vim habent, vt illis, quae bene reperta sunt, fides habeatur. GAL. *Metb. Med.* I. 5. p. 14.

υ) Ἀγνοῆσαι αὐτὰς συνέβη, διὰ τὸ μὴ γεγυμνάσθαι πρότερον ἐν ταῖς λογικαῖς μεθόδοις, ἐξ ὧν γνωρίζεται τε καὶ διακρίνεται τῶν ἀποδεικτικῶν λημμάτων τὰ πιθανὰ, ἐδὲν δὲ ἀληθῆς ἐστὶν εὐρεῖν, ἔτ' ἀποδείξαι δυνάμενοι.

Illos oportet ignorare, qui antea exercitati haud fuerunt in methodo logica, ex qua discitur et iudicatur de

ratiocinium et eius, quod tam generalius, quam specialius dictum verum est, necessaria sequela, qua ad finem obtinendum idonea seliguntur remedia *): Et veluti in syllogismis conficiendis, quod vniuersalius verum est, conclusionem, nisi ad rem, quae in quaestionem adducta fuit, subsumtum fuerit, haud efficit; ita etiam in syllogismis istis practicis, quos indicationes appellamus, nulla vnquam generalis propositio ad inueniendum auxilium quidquam sola valet †). Sed opus est, quo vnus cuiusque aegroti singularis indoles, morbi que, vti in singulis variant, mores, eorum varia tempora ‡), in minore, quae

ad

de illis, quae inter demonstratiuas propositiones fide sunt digniores, vtpote qui verum nec inuenire, nec demonstrare possint. GAL. *De Different. Februum* I. 3. p. 109. T. VII.

κ) Ἐν ταῖς μεθόδοις τινὲ συνισαμέναις τέχναις, ἀρχὴ τῆς συστάσεως ἢ τῆ τέλους ἐστὶν ἔννοια.

In artibus, aliqua methodo constantibus, principium instituti est, finis contemplatio. GALEN. *Method. Med.* I. ib.

γ) Ὅστος ἀν ἄριστος ἰατρός ἔσθι, τῶν κατὰ μέρος ἀπάντων νοσημάτων ὁ μέθοδόν τινα περιστάμενος, ἐξ ἧς διαγνωστικὸς μὲν τῶν φύσεων ἔσταιτο, σοχαστικὸς δὲ τῶν ἐκάστης ἰδίων ἰαμάτων, τὸ δὲ οἰεῖσθαι, κοινὴν τινὰ πάντων ἀνθρώπων εἶναι θεραπείαν, ἐσχάτως ἡλιθίον ἐστὶ ὡσπερ οἱ ἀναιδητότατοι νομίζουσι μεθοδικοί.

Ille demum optimus medicus erit, qui omnibus in specie morbis methodum aliquam adornare nouit, ex qua et naturarum possit esse demonstrator, et accommodatorum vnicuique medicamentorum inuentor; arbitrari autem, communem esse ad omnes homines therapiam, extreme friuolum est, vti stupidi putant methodici. GAL. *Meth. Med.* III. I. p. 54. T. X.

ζ) Προστεκμαρτέα καὶ ἡ ἰσχὺς καὶ ὁ τρόπος τῆ νοσήματος ἐκάστη, καὶ τῆς φύσεως τῆ ἀνθρώπου καὶ τῆ ἔθους τῆς διαίτης.

Insuper animaduertenda est vis et vicissitudo cuiusuis morbi et naturae hominis, et consuetudo regiminis. HIPPOCR. *De Vitu Acutorum*.

Ὅποσα ἐκάστω καὶ ἐφ' ὧσιν νοσήμασι καὶ ὁπότε, τῆ νοσήματος ἡλικίαν, αἰδέαν, διαίταν, (σιεπτέον).

Quae

ad conclusionem proxima est, *propositione* recte explicentur. Quodsi enim in minimis, quae auxilii selectum indicant, circumstantiis negligentior fuerit medicus, graui cum periculo aegrotantium offendet. Quare ad optimam rationem curandae aegritudinis negotiosa requiritur circumspectio, meditatio amplissima ^{a)}, et signorum sapiens intelligentia, quo coniectura secundum artis regulas rite instituitur ^{b)}. In quo tamen negotio soli demonstrationi confidendum haud est, omnium minime illi, quae arbitrariis, ex longinquo accersitis, nouis et difficilibus intellectu principiis nititur ^{c)}, sed experientiae, quae obseruationum fide constat, illi scilicet probae et legitimae, quae cum ratione stat, neuti- quam feruili et mercenariae ^{d)}, aliquid largiendum est,

Quae singulis (accidunt) et quibus in morbis, et vnde, et morbi aetatem, procedendi modum, regimen, (considerandum). HIPPOCR. *Epid.* III.

Ἡ διάγνωσις τῶν παθῶν ἀναγκαῖα πρὸς τὴν θεραπείαν ἐστίν.

Dignotio morborum necessaria ad therapiam est.

GAL. *Comm.* I. in *Librum HIPPOCR. De Diaeta Sana.*

- a) Πράγματα, περὶ ὧν ὁ λόγος εὐρίσκειν, ἔτις σπαδάσειν, ὡς μηδὲν ἐξ αὐτῶν διαλάθει, σύμπαντα γὰρ ταῦτα παρασκευαστικά πρὸς τὴν θεραπευτικὴν ἐστὶ μέθοδον.

Negotiorum, de quibus agitur, ita cura habenda est, vt nihil eius, quod ad illa attinet, sit ignotum; Haec enim omnia praeparatoria sunt ad therapeutice methodum. GAL. *De Tumor. praeter naturam.*

- b) Ἐπισημονικὴ διάγνωσις, τεχνικὸς σοχασμὸς.

Scientifica dignotio, artificialis coniectura. GAL. *De Locis Affectis* II.

- c) Μοχθηρὰς ἀποδείξει παραλογομέντες, ἔ μόνον ἔδὲν ἐξευρίσκεισι χρῆσόν, ἀλλὰ καὶ τὰ διὰ τῆς ἐμπειρίας ἐγνωσμένα διαφθεύουσι.

Operosis demonstrationibus in conclusione falsi, non tantum nihil inueniunt bonum, sed et ea, quae per experientiam nota sunt, corrumpunt. GAL. *Meth. Med.* II. 1. p. 28. sequ.

- d) Ἀτεχνόν τι καὶ ἄλογον ἢ πῆρα, καὶ τύχης ἀγαθῆς δεόμενον.

est, vtpote quæ ad eliciendas conclusiones et indicationes formandas, dum medicamentorum aliorumque auxiliorum robur docet, plurimum confert e). Est enim indicationis effectus auxiliorum, quorum scientia haud infimam medicinae partem constituit f), et in opportuna remediorum ad partes morbo affectas applicatione consistit, administratio, quæ tamen, nisi ex corporis humani tam sani, quam aegroti cognitione curiosissima, institui haud potest. Vnde apparet, qua ratione omnes artis disciplinae in vna indicatione, quæ meditationis finis est, conspirent s). Quæ cum ita sese habeant, vt medicinae peritia via sit atque methodus, qua auxilia, causis morborum opposita, per ratiocinium inveniuntur h), naturæ sane, vti omnis conclusionis categoricæ, ita etiam indicationis, per rationem inuentæ, consentaneum est, lento veluti gradu et praeuia collectione omnium *indicantium* perfici. At, veluti in formandis syllogismis hypotheticis positio quæ-

Illiberale et irrationale quid, experiri velle, et bona fortuna indigens. GAL. *Method. Med.* I. cit.

e) 'Ευρίσκεται δὲ καὶ τῆς πείρης τὸ ἀκόλμητον.

Inuenitur autem etiam per experientiam, quod necessum est consequi. GAL. *Ib.* II.

f) 'Ευρίσκειν ἕλκυσ βοηθημάτων ἔ μικρόν ἐστὶ μέρειον τῆς τέχνης.

Inuenire materiem auxiliorum, non minimum est artis. GAL. *De Constit. Med.*

g) Ἡ τῆς θεραπευτικῆς τέχνης σύστασις εἰς δύο κεφάλαια (διίησι), εἰς τε τὴν γνῶσιν τῶν σωμάτων οἷς προσάγεται τὰ βοηθήματα, καὶ αὐτὴν τῶν βοηθημάτων φύσιν.

Artis curandi ambitum in duo capita (diuidunt), in cognitionem corporum, quibus applicantur auxilia, et ipsam auxiliorum naturam. GAL. *Ib.*

h) 'Οδὸς εἰς τὴν τῶν ἰαμάτων ἔννευσιν.

Via ad medicamentorum inuentionem. GAL. *De Locis Affectis* II.

Ἡ τῶν βοηθημάτων εὐρετικὴ μέθοδος.

Auxiliorum inuentrix methodus. GALEN. *Method. Med.* XI.

quaedam vera esse supponitur, vt; hac stante, illud consequi oporteat, quod intendimus; ita etiam in empirica concludendi forma esse solet, quo, quod iterum atque iterum compertum est ⁱ⁾, in meditationis negotio primum fit. Enimvero meretur suas laudes ista conclusiones medicas performandi ratio, tum, si commodam vnicuique homini, vt ille pharmacum fert, medicationem instruimus ^{k)}, tum si ab illo proficimus, quod casu bene cedit ^{l)}. Quare amica quidem nobis sit *ratio*, amica tamen et *experientia* ^{m)}, cum modo haec, modo illa, illa sapientius,

i) Ἡ τήρησις γίνεται ἐπὶ τισὶ πλησάνει καὶ τὸ αὐτὸ ἀπηνητήσιον.
 Observatio fit, quibusdam eodem modo obuiam factis. GAL. De Optima Secta.

Τῆς ἐμπειρίας αἰδὸς ἐστὶ, τὸ μιμητικὸν, ὅταν τῶν ὠφελυσάντων ἢ βλαψάντων ὀτιῶν, ἢ φύσει ἢ τύχῃ ἢ αὐτοχεδίως, αὐδὶς ἐπὶ τῶν αὐτῶν παθῶν εἰς πείρων ἄγοιτο.

Empiriae indoles in imitatione ponitur, quando ex iuuantibus et nocentibus, quodcunque demum, siue natura, siue casu, siue sponte tale fuerit, in similibus morbis iterum ad experimentum ducitur. GAL. De Sectis.

k) Ἀπὸ τῆς ἐμπειρίας ἐκ τῆς ἰδίας ἐκείσε τριβῆς καὶ γυμνασίας εἰσφέρουσαί τι χρῆ, πρὸς τὴν τῶν δικαίων τῷ κάμνοντι φαρμάκων ἔυρεσιν.

Ab experientia, ex vnus cuiusque proprio vsu et exercitio inferendum aliquid est ad familiarium aegrotanti medicamentorum inuentionem. GAL. Meth. Med. III. 1. p. 54. T. X.

l) Ὅου μὲν ἐκ προαιρέσεως ἡμετέρας (ὠφέλειαν φέρων) ἀλλὰ κατὰ τινα συντυχίαν, οἷον συνέβη, πεσόντα τινα ἢ πληγέντα ἢ ἄλλως πως τραπέντα, αἷμα ρυῖνας, καὶ πιῖν ἐν νόσῳ, χαρισάμενον τῇ ἐπιθυμίᾳ, ψυχρὸν ὕδωρ ἢ οἶνον ἢ τοιαῦτον ἄλλο.

Non quidem nostra semper voluntate fit, quod quidpiam vtilitatem afferat, sed aliquo casu, vti euenit, alicui, post lapsum, aut afflicto alicui. aut alia ratione vulnerato, sanguinem fluere, aut bibere aliquem in morbo, indulgentem cupiditati, frigidam, aut vinum, aut vinum, aut aliquid simile. GAL. De Sectis.

m) Ἐπιχειρῶντες ὀτιῶν ἐξευρίσκων λογικῶς, ἀλλ' ἅμα μὲν ἀποχωρῶν

tius, haec securius, auxilium adferat ⁿ), illa excogitet, haec applicet. Satius omnino est, vtramque illam animi facultatem in curandae sanitatis negotio adhibere ^o), inter quam, ne vni soli quidquam ad formandas indicationes tribuatur, amica intercedit conspiratio et veluti copula, *analogismus*, qui in fidei ante visorum obseruatione morborumque similitudine omnino perspecta ^p) consistit, dum *manifesta* accipit, eademque matura cogitatione perficit et elaborat ^q). Vehementer autem culpandi sunt, qui nuda factorum a se memoria, quod crudi empirici est, ad id, quod effici in medicina oportet,

χωρεῖν τῆς ἐμπειρίας, ὡς γεγυμνασμένοις τὸν λογισμὸν, ἀμα δ' ἀγυμνάστis ὄντας, ἐν αὐτῷ σφίλλοντάς μάλιστα.

Qui suscipiunt, quodcumque demum, excogitare ad rationem, si simul discedant ab experientia, veluti, qui rationem saltim exercere voluerint, ceteroquin haud exercitati, in ista re vehementer errant. GAL. *Metb. Med. I. 4. p. 13.*

n) Τινὰ μὲν ἐκ μόνης τῆς πείρας ζυρηται φάρμακα, τινὰ δὲ ἐκ μόνῃ τῷ λόγῳ, τινὰ δ' ἐξ ἀμφοτέρων.

Quaedam ex sola experientia inueniuntur medicamenta, quaedam ex sola ratione, quaedam ex vtraque. GAL. *Ib. XIII. 17. p. 310. sequ.*

o) Τῷ πισύσασθαι τὰ καλῶς ζυρημένα δύο ἐστὶν ἅπασιν ἀνθρώποις κριτήρια, λόγος καὶ ἐμπειρία.

Ad fidem recte inuentis faciendam duae sunt hominibus iudicandi regulae, ratio et experientia. GAL. *Metb. Med. I. 3. p. 10.*

p) Χρήσιμα θεωρήματα, ἀναλογισμὸς, τήρησις, ἱστορία, ὁμοίᾳ μετάβασις.

Vtiles scientiarum fontes, comparatio, obseruatio, descriptio, translatio a similibus. GALEN. *De Optima Secta.*

q) Ὁ ἀναλογισμὸς ἄρχεται μὲν ἀπὸ τῶν φαινομένων, λήγει δὲ ἐπὶ τὰ διὰ παντὸς ἀδήλα.

Comparatio similitum oritur a cognitis, desinit autem in principiis omnino absconditis. GAL. *De Sectis.*

tet, concludunt ^r), et cum vitae humanae periculo ^s) experimenta instituunt. Illis quidem indicatione haud opus est, utpote qui, inconsulta ratione, agant ^t). Neque vero nostra tantum aetate ita res geritur, quo sint, qui otiosam illam et ab omni sapientia remotam artis normam adsciscant, sed etiam propius ad artis origines ista hominum, qui sine mente facerent, faece maculata medicina fuit, cum essent, qui indicationibus vsi, essent etiam, qui illis destituti agerent ^u), denique essent, qui indicationibus, generalius captis, ipsis empiricis peiores, ingenio

r) Ὅτι ἐμπειρικοὶ φαίνονται λέγειν τὰ ταῖς αἰδησεῖν ὑποπίπτοντα, γινώσκουσαι δὲ τὰ μνημονεύόμενα.

Empirici assumenda esse dicunt sensibus obuia, et mente tenenda ea, quae memoria repetuntur. GAL. *Meth. Med.* I. 4. p. 12. T. X.

s) Ἐπ' ἀνθρώπου σώματος παρᾶσαι τῶν ἀπειράτων, ἐκ ἀσφαλῆς, εἰς ὄλεθρον ὅλας τῆς ζωῆς τῆς κακῆς πέρας τελευτήσης.

In humano corpore experiri nondum explorata, haud liberale, in perniciem totius corporis inani tentamine exeunte. GAL. *Comm. I. in Aph.* HIPPOCR.

t) Χωρὶς ἐνδείξεως λογικῆς ἀπὸ τῆς ἐμπειρίας μόνης ὁμολογᾶσι θεραπεύειν.

Sine indicatione rationali, per tentamina sola putant curam aegrorum suscipi oportere. GAL. *Meth. Med.* IV. 3. p. 83.

u) Δύο εἰσὶν πρώται τῆς ἰητρικῆς αἰρέσεις, ἡ μὲν ἑτέρα διὰ πέρας ἴατα πρὸς τὴν τῶν ἰαμάτων εὐρεσίαν, ἡ δ' ἑτέρα δι' ἐνδείξεως: καὶ ὀνόματά γε ταῖς αἰρέσεσιν ἔθεντο ἐμπειρικὴν τε καὶ λογικὴν, καλᾶν δ' εἰσὶν εἰδισμένοι τὴν ἐμπειρικὴν, τηρητικὴν τε καὶ μνημονευτικὴν, τὴν δὲ λογικὴν, δογματικὴν καὶ ἀναλογικὴν.

—Duae sunt primariae medicinae sectae, altera per tentamina procedens ad medicamentorum inuentionem, altera per indicationem, et nomen quidem his sectis indiderunt, EMPIRICAЕ et LOGICAЕ; Empiricam quidem etiam appellare solent OBSERVATRICEM et MEMORIALEM, rationalem autem, DOCTRINALEM et COMPARATIVAM. GALEN. *De Sectis.*

genio prorsus destituerentur *). Est ergo indicatio, auxilii vsu comprobati, *quod est experientiae*, selecti et circumstantiis accommodati, *quod est rationis*, inuentio *). Huius conclusionis practicae quaedam veluti elementa sunt, positiones scilicet et sententiae, quae ad causam morbi solam respiciunt, et τῶν ἐνδεικνυμένων, *indicantium*, nomine veniunt *): Quae si ex indole alicuius causae, morbos plures congeneres facientis, fluunt, *indicationes generales* a); Si autem a propriis vniuscuiusque morbi moribus desumptae sunt, *indicationes speciales* b) constituunt. Enimvero, cum a causa morbi simul ad circumstantias alias morbum definientes aduertendus sit animus, si quid praeter morbi causam est, quod medicum ad agendum excitat, et consilium eius quodammodo mutat, τὸ συνενδεικνύμενον, *coindicans*,

x) Ὅτι μεθοδικοὶ καλέμενοι, κοινῇ καὶ καθόλου τιθέμενοι· καὶ διῆ καὶ καλῶσι κοινότητος δύο, ἐνδείκνυνται καὶ τινα τρίτην μικτήν, ὀνόματα δὲ αὐταῖς, εἰγνώσιν καὶ ῥύσιν, εἴθετο, καὶ πᾶν νόσημα φασὶν σεγνὸν ἢ ῥωδὸς εἶναι ἢ ἐξ ἀμφοῖν ἐπιπλεγμένον, ἐνδείξιν δὲ τῆ ἀμφέροντος ἐπὶ μὲν τῶν σεγνῶν τὴν χάλασιν, ἐπὶ δὲ τῶν ῥωδῶν τὴν σάλσιν εἶναι.

Methodici sic dicti communibus et generalibus sententiis innituntur. Vniuersales quidem duas adducunt, et aliquam tertiam mixtam allegant, et omnem morbum inquit strictum vel laxum esse, aut ex utroque complicatum: Indicationem autem eius, quod fieri conducit, in strictis quidem esse laxationem, in laxis autem adstrictionem. GAL. Ib.

y) Ἐνδείξις τῶν βοηθημάτων.

Indicatio auxiliorum. GAL. *Meth. Med. II.*

z) Ἡ ἰδέα τῶν βοηθημάτων ἐκ τῆς τῆ πάθους φύσεως εὐρίσκεται.

Conceptus de auxiliis ex morbi natura inuenitur.

GAL. *Meth. Med. XIII.*

a) Ἡ διὰ τῶν καθόλου μέθοδος.

Vniuersalis methodus. GAL. *De Locis Affect. IV.*

b) Ὅτι καὶ ἐκάστῃ νόσηματος ἐνδείξις.

Ad singulos morbos indicatio. GALEN. *Meth. Med.*

XIII.

dicans c), dicitur, veluti, si vires aegroti, aetas, tempus, regio, consuetudo d), sedes caussae in partibus e), symptoma f), etiam ad formandam indicationem concurrant. Fit etiam saepissime, ut vna vel altera istarum circumstantiarum eo medicum redigat, ut deserenda sit prior, licet caussae morbi accommodata omnino censeatur sententia. Id quod non in cura tantum morborum, sed in vniuersa etiam vita hominum contingit, ut

- - - quae te scire credas, nescias,
Et quae tibi putaris prima, in experiundo
repudies g).

Nouum illud consilium *contraindicationis* titulo denotatur h). Vexatissima omnino est ille malorum concursus, cum medicus saepe, morbo, an symptomatici, et cui ex pluribus primo loco medendum sit, nescit i). Nullum autem superest dubium, illud symptoma

c) Συνενδεικνόμενα.

Coindicantia. GAL. *Meth. Med.* L. cit.

d) Συνενδεικνόμενα, δύναμις καὶ φύσις, καὶ ἡλικία, καὶ ὥρα, καὶ χώρα, καὶ ἔθνος.

Coindicant, vis vitae, natura, annus, regio, et consuetudo. GAL. *Ib.*

e) Ἡ παρὰ τῆς δέσεως τῶν μορίων ἔνδειξις.

A situ partium Indicatio. GAL. ad GLAVCON. *Therap.* II. 4. p. 373. T. X.

f) Ἐν συμπέτοιεν τινὲς ἑτέροι οἷον σκιαὶ τινε παρακολοῦνται, ἢ νοσήματα καλέσομεν αἰτῶν συμπτωματα.

Si coincident quaedam aliae constitutiones, veluti umbrae corpus sequentes, non morbos vocabimus, sed symptomata. GAL. *De Symp. Differ.* c. i. p. 32. T. VII.

g) TERENCEIUS Adelp. Act. 5. Scen. 4. v. 3. seq.

h) Ἐνδειξις τῶν ἐναντίων.

Indicatio contrariorum. GAL. *Meth. Med.* VIII.

Ἐνδειξις ἐναντικμένη καὶ ἀντιποῦττα.

Indicatio contraria et reluctans. GAL. *Ib.* IX.

i) Διαθέσεων ἐπιπλοκόμενων οὐσῶν ἢ τριῶν, καὶ μάλιστ' ὅταν ἐναντιωτάτων αἰτῶν δέονται βοηθημάτων, τὴν ἀδικίαν τῆς θεραπείας ἐφ' ἐκείνης αὐτῶν ἔνδειξιν λαβεῖν, ἢ τινὰ τε χρὴ πρώτην

ptoma illumue morbum superuenientem primam medentis curam postulare, a quo, utpote magis urgente, maius metuendum est periculum ^{k)}, dum illud, quod obstat, quo prior voluntas exerceri possit, *contraindicans* ^{l)} appellatur. Quare vel nouo et a prius mente concepto consilio prorsus discedendum est, vel, uti GALENVS ^{m)} vult, mixta adhibenda sunt auxilia. Sunt etiam aliae indicationum differentiae, uti ad diuersum hominis sani, aegri conualescentisue statum et curationis finem, ut morbus sanetur, vel certe trahatur, attinent, vel, uti morbi varia tempora, et effectus varius medicamento producendus, diuersum consilium postulant.

τῶν ἀλλῶν ἢ μᾶλλον, ἢν τινα δ' ἦττον ἢ δευτέραν ἢ τρίτην ἰασοῦσαι.

Dispositionibus complicatis duabus vel tribus, et maxime sibi inuicem contraria postulantibus auxilia, domestica vnus cuiusque illarum indicatio perpendenda est, qualem oporteat reliquis prius aut plus, qualem etiam minus et secundo aut tertio loco, curari. GAL. *Meth. Med.* X. 1. p. 223. T. X.

k) Ἐν δύο ποτὲ συμπτώματα ἐναντία παρακολοθεῖν, σκέπτεσθαι χρῆ, ὁπότερον αὐτῶν ἰχυρότερόν ἐστιν. ὡσαύτως δὲ καὶ εἰ νοσήματα δύο περὶ τὸν αὐτὸν ἀνδρῶπον εἴη, μαχομένης τῆς ἐνδείξεως ποιέμενα.

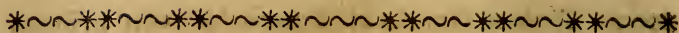
Si duo quandoque symptomata contraria consequuntur, dispiciendum est, quodnam eorum sit fortius; similiter etiam, si duo morbi in eodem homine sunt, pugnantes indicationes facientes. GAL. ad GLAVCON. *Therap.* I. 15. p. 359. T. X.

l) Τὸ ἀντιδεικνύμενον λέγῃσιν ἐνδείκνυσθαι μὲν τὸ συμφέρον, μὴ ἐπιτρέπειν δὲ πράττειν.

Contraindicans dicunt, indicari quidem utile, sed non permitti, ut fiat. GAL. *De Optima Secta.*

m) Ἐπιπλεομένων ἀλλήλαις ἐναντιῶν ἐνδείξεων ἐπιπεπλέχθαι χρῆ καὶ τὸ φάρμακον.

Complicatis contrariis indicationibus complicari etiam oportet pharmaca. GAL. *Meth. Med.* XIII. 22. p. 314.

ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΙΑΣ ΤΗΡΑΡΙΑΕ

SPECIMEN XX.

DE INDICATIONIBVS COMMVNIBVS.

*Medicinam finiunt, vt quasi viam quandam, quam μέθοδον
Graeci nominant, eorumque, quae in morbis communia
sunt, contemplatricem esse contendunt. AVREL. CORN.
CELSVS De Re Medica. Libr. I. Praef. p. 15.*

Veluti varii sunt fines, versus quos medicus in negotio naturae intra morbos curando prospicit; ita ab illorum diuersitate, indicationes ipsae variant, vt aliae sint *proparasceuasticae* ^{a)}, quibus, quod ab initio morbi factu opus est, consulitur; aliae habeantur *vitales* ^{b)}, quibus virtus ad superandas aegritudines necessaria adiuuatur, aliis *euacuationum*

a) Πολλά προγενέσθαι δε, καὶ προοδοποιήσασθαι καὶ προκατασκευάσασθαι ῥάδιον ἐς ἴασιν τὸ σῶμα, καὶ τῆς ἀπάσης ἕξεως. Φροντίσασθαι, κενῶντα, καὶ ἰσχυραίνοντα, καὶ, οἷς χρῆν, τρέφοντα, ἐς ὅσον χρῆσιμον.

Multa ab initio fieri oportet et viam sterni et praeparari ad faciliorem sanationem corpus, et totius habitus curam gerere, mouendo et extenuando, et quibus fas est, nutriendo, in quantum vtile. LVCIANVS in *Abdicato*.

b) Ῥύμην ἐντιθέσθαι τοῖς ἀρρώστῳσιν περὶ τὴν ἐνεργειάν.

Robur indere infirmis ad actionem. GALEN. *Method. Med. II.*

Ἡ ἀπὸ τῆς δυνάμεως ἔνδειξις.

Ad virtutem augendam indicatio. GAL. *Ib. IX.*

tionum caussa institutis c), nonnullis etiam ideo, quod ad exempla plus, quam ad rationem componuntur d), empiricis ac, quandoquidem morbo fucum faciunt, labem autem, ceu pallio, obuelant, palliatiuis e) compellatis; ita maximum omnino discrimen illis intercedit indicationibus, quae vel κατ' ὄλθ, communes, sunt, vel κατ' ἴδιον, ad singulos morbos partemque ab illis affectam diriguntur. Non contemnenda omnino est Methodicorum, vti CELSVS f) istius sectae placita describit, sententia,

Cc 3

fi

c) Ἡ τῆς κενώσεως ἐνδείξις.

Euacuationis indicatio. GALEN. ad GLAVCON. Therap. I.

d) Ἐνδείξις τῆ συμφέροντος καὶ βλάπτοντος.

Indicatio a iuantibus et nocentibus. GAL. De Sectis ad Introduct. c. 4. p. 288. T. II.

e) Τὸ μὲν πάθος ἐθεραπεύθη, ὁ δὲ ἄνθρωπος ἀπέθανε, ὅπερ ὁσημέρας ὄραϊς γιγνόμενον ὑπὸ τῶν πλείστων.

Morbus quidem curatus, sed homo moritur, id quod quotidie vides fieri penes plurimos. GAL. ad GLAVCON. Therap. II.

Ἦν μὴ πάμπαν ἀπαλλάσσειν τῶν νοσημάτων τὰς κάμνοντας, τὸ τὰς σφοδρότητας τῶν νοσημάτων ἀμβλύνειν.

Ni penitus leuari morbis aegroti possint, illud certe agendum, vt asperitas morborum obtundatur. GAL. Introduct. siue Medicus.

f) Quidam medici seculi nostri, sub auctore THEMISONE, contendunt, nullius caussae notitiam quicquam ad curationes pertinere, satisque esse, quaedam communia morborum intueri. AVREL. CORNEL. CELSVS De Re Medica L. I. Praefat. p. 15. *)

*) Sectae Methodicae olim non incelebris et etiamnum non spernendae placita, praeter historiae medicæ scriptores, doctè ac fuse descripserunt PROSPER ALPINVS L. De Medicina Methodica, Lugd. Bat. 1719. 4. et WERLHOF Diff. De Medicina Sectae methodicae veteris, eiusque vsu et abusu, Helmst. 1733. rec. in Opp. P. I. p. 3. sequ. G.

Τὰ κατ' ὄλθ.

Leges communes. GAL. Comm. III. in HIPPOCR. De Vitu Acut.

si recte illam capias, medicinam communium et ad omnes simul morbos pertinentium legum, quibus, quod factu opus est, imperatur, esse scientiam. Quamuis enim *vix vlla praecepta perpetua medicinalis ars recipit* g), nihilque in regulis artis nostrae ita perpetuum habetur, vt non aegroti singularis quaedam conditio aliaque superuenientia noui quid semper secum adferant, quapropter scite admodum *rei domesticae* h) *penes aegros cura*, a GALENO medicina dicitur; sunt tamen conceptus quidam generales i), a quibus, vt in omni scientia, ita etiam in arte salutari, cogitationum ad inuenienda auxilia directarum seu indicationum primordia capiuntur, a quibus ad singulorum morborum indicationes speciales

g) Ἐνδείξις ἰαμάτων, ἰδία ἐκάστω.

Indicatio curationum vnicuique propria. GAL. *Metb. Med. II*

Ὅπου ἐφαρμόζει πᾶσι τοῖς νόσοις ἡ αὐτὴ ἀγωγή τῆς θεραπείας.

Non conuenit omnibus morbis eadem curationis conductio. GAL. *Comm. I. in HIPPOCR. De Morbis Acutis*, et CELSVS *De Re Medica* L. I. Praef. p. 8.

h) Ἡ περὶ τὸν νοσέοντα οἰκονομία.

Oeconomia rerum, quae aegrotis infunt. HIPPOCR. *Epid. VI.*

i) Ὅσως ἀκριβῶς βέλεται συστήσασθαι τὴν θεραπευτικὴν μέθοδον, ἀρχάσθαι μὲν αὐτὸν ἀπὸ τῶν πρώτων ἐνδείξεων χεῖρ, μεταβῆναι δὲ ἐντεῦθεν ἐπὶ τὰς ἐφεξῆς, εἴτ' αὖθις ἐπὶ τὰς ἐπ' ἐκείνων ἐχομένας, καὶ τῆτο ποιῆντα μὴ πάνσοδαι, πρὶν ἐφικέσθαι τὸ τέλος αὐτῶν. τέλος δ' ἐστὶ τῆς προκαμένης πραγματείας, ἐξεύρεσθαι ἐκάστω τῶν νοσημάτων ἰάματα: τίς ἐν ἀρχῇ τῆς ἐπὶ τῆτο φερέσης ὁδῶ; τῆ νοσήματος ἢ γνώσις.

Quicumque exquisite methodum curandi instituere vult, eum a primis indicationibus principium capere oportet, et ab his ad eas, quae sequuntur, digredi, et ab his ad istas, quae propiores sunt, et ita facientem non quiescere, donec ad finem earum peruenerit. Finis autem propositi effectus est, ad vnumquemque morbum inuenire remedia; Quale autem est principium viae, quae illuc ducit? Morbi cognitio. GAL. *Metb. Med. II. 7. p. 43. T. X.*

ciales plana via esse potest k). Haec sunt ista artis principia, quae, tanquam firma atque stabilita, assumi possunt, et a quibus deflectere neminem fas est l), veluti illa ex natura istius negotii fluunt, quod medicus agendum in se suscepit. Cum autem, quidquid praeter naturam accidit, vel morbus sit eiusque causa, vel symptoma, quid illorum curandum prae ceteris sit, scire refert m). Ad morbos accommodanda sunt auxilia n), quorum causa subiecta o), symptomata sua sponte cessabunt. Oportet autem

Cc 4

ad

k) Καθ' ἑκαστον νόσημα διδασκαλία.

De singulis morbis doctrina. GALEN. *Comm. III. in HIPPOCR. De Victu Acutor.*

l) Πάντα κατὰ λόγον ποιέοντι, καὶ μὴ γενομένων τῶν κατὰ λόγον, μὴ μεταβαίαν ἐφ' ἕτερον, μένοντος τῆ δόξαντος ἀπ' ἀρχῆς.

Omnia secundum rationem facienti, quamvis ad intentionem res non succedant, non discedendum ad alia, firma manente principiorum sententia. HIPPOCR. *Aphor. Sect. II. 52. p. 76. T. I.*

m) Ἄπανα διάθεσις σώματος ἐξισταμένη τῆ κατὰ φύσιν, ἥτοι νόσημά ἐστι, ἢ αἰτία νοσήματος, ἢ σύμπτωμα νοσήματος, ἕπερ ἔνιοι τῶν ἰατρῶν ἐπιγένημα καλεῖσιν.

Omnis dispositio corporis ab eo, quod secundum naturam est, discedens, aut morbus est, aut causa morbi, aut symptoma morbi, quod quidam medici EPIGENEMA dicunt. GALEN. *De Sympt. Differ. II. c. I. p. 30. T. VII.*

n) Σκοπὸς αὐτῆ τῆ βοηθήματος, ἢ τῆ πάθος φύσις.

Finis auxilii est morbi indoles. GALEN. *Comm. IV. in HIPPOCR. De Diact. Acut.*

o) Ἡ τάξις τῆς θεραπείας, τῇ τάξει τῶν αἰτιῶν ὁμολογᾷ.

Ordo therapiae ordini causarum aequus est. GALEN. *Metb. Med. VII.*

Ὅυχ ὅσον τ' ἐστὶ τελείως ἰαθῆναι διάθεσιν ἐδερμίαν, ἔτι μινέσης τῆς ἐργαζομένης αὐτὴν αἰτίας.

Non possibile est perfecte curari dispositionem morbi ullam, manente, quae eam facit, causa. GALEN. *lb.*

Κατὰ τὴν ἐργαζομένην ἑκαστον αἰτίαν χρῆ σκοπῶν.

Ad causam uniuscuiusque morbi efficientem oportet respicere. GALEN. *ad GLAUCON. Therap. I.*

ad *proximam morbi causam* medicando procedere; *Remotiorum* enim consideratio ad sanitatem tuendam P) et ad minimos morbos, quibus nemo, etiam recte, vti videtur, valentium, omnino destituitur, opprimendos Q) quidem multum valet, ad sanationem autem parum facit, nec ad indicationem formandam quidquam confert R), vti nec subtilius cogitatae causae boni quid in medium consulunt S). Aliquando tamen, relicta morbi cura, ad symptoma, si vrget, aduertendus est animus T), vel, *si mixtum vitium est, occurrendum vehementiori malo U)*. Quod, quando ita agimus, si iuuare haud possimus, non nocuisse fatis est *). *Neque alia spes in malis*

magnis

P) Τῶν ὑγιαίνοντων φυλάτταν ὑγιαῖνον τὸ σῶμα κατὰ τὴν ἀρχαῖαν κράσιν, καὶ τούτην αἰεὶ βελτίω ποιᾶν.

Sanorum custodiendum est corpus in pristina miscella, illamque semper meliorem reddi fas est. GAL. *Meth. Med.* VIII.

Q) Ἀσπικείας προσδέξασθαι δόγμα ἀναγκαῖον ἐστὶ, μηδενὸς ἀριστῶς ἔχοντος ἀπάσας τὰς ἐνεργείας.

Status perpetui morbofi assumenda est opinio, nemine optimas quasuis actiones habente. GAL. *Ars Medica*, c. 2. p. 198. T. II.

R) Ὅυδὲν τῶν προκαταρξάντων αἰτιῶν πρὸς ἔνδεξιμν Θεραπείας ἐστὶ χρήσιμον.

Nulla ex remotioribus causis ad indicationem curatiuam utilis est. GAL. *Meth. Med.* IV.

S) Σοφιστικά, τὰ μηδὲν εἰς τὸ βέλτιον ἰατρῆεσιν συντελεῖντα.

Subtiliora, ad meliorem curam nil conferentia. GAL. *Comm. I. in Proorrh* HIPPOCR.

T) Ἀναγκασόμεθα, τὴν ἀγωγὴν τῆς Θεραπείας, ἢν ἐξ ἀρχῆς ἐνεσησάμεθα, μεταβαλόντες ἐν τῷ παρόντι, πρῶτον ἐκκόψαι τὸ σύμπτωμα.

Oportet nos aliquando methodum medendi, quam ab initio instituebamus, relinquentes, nunc primum excindere symptoma. GAL. *Meth. Med.* XI. 11. p. 257. T. X.

U) CELSVS *De Re Medica* L. I. Praef. p. 15.

X) Ἀσκήν περὶ τὰ νοσήματα δύο, ἢ ὠφελείαν, ἢ μὴ βλάβησαν.

Duo circa morbos facienda sunt: iuuare aut non nocere. HIPPOCR. *Epid.* 1. Sect. 2. p. 662. T. I.

magnis est quam ut impetum morbi trahendo aliquis effugiat, porrigaturque in id tempus, quod curationi locum praeslet ¹⁾. Non autem tantum id, quod ante pedes est, perspicimus, sed etiam auertere tentamus id, quod intra morbos superuenit, et malum grauat ²⁾. Temporis scilicet, quod morbi durationem et decursum circumscribit, hinc aetatum, quibus morbi inuadunt, adolefcunt et finiunt, ratio habenda est quam curiosissime, vt opportuna adhibeantur auxilia ^{a)}, quae, licet saepe exigua, iuant, quia tempestiua ^{b)}, dum maxima quaeuis nihil commodi adferunt, quin nocent, quod data sunt, quo tempore dari fas haud est ^{c)}. Quamuis

Cc 5

enim

y) CELSVS *De Re Med.* II.

z) Τὸ ἤδη γεγονός ἰητέον, τὸ δὲ ἐσόμενον κωλυτέον.

Quod iam factum est, illi medendum: quod futurum est, impediendum. GAL. *Method. Med.* XIII.

Παρά τοῖς νοσήσειν τάτε παρεόντα καὶ τὰ προγεγονότα, καὶ τὰ μέλλοντα ἔσεσθαι, σκεπτέον.

Penes aegrotantes praesentia, et praeterita, et futura cognoscenda. HIPPOCRATES, *Prognost.* §. I. p. 447. T. I.

Τὸν ἰητρὸν δοκέει μοι ἀριστον εἶναι, πρόνοιον ἐπιτηδεύειν.

Illum arbitror optimum medicum esse, qui providentia vitur. HIPPOCRATES, *Prognost.* ib.

a) Ἐισὶ δὲ ἐπιτηδέιοι χρόνοι, ἐν οἷς τὰ μὲν ἀπαιτῶντα τὴν παράληψιν τῆ βουθῆματος πάρεσι, τῶν δὲ κωλυόντων ἔδεν ἐσι.

Sunt autem opportuna tempora, quibus ea, quae auxilii administrationem postulant, adsunt, nihil autem eorum adest, quod impedit. GALENUS, *De Optima Secta.*

Τὲς καιρὸς τῆς προσαγωγῆς τῶν βοηθημάτων τηρητέον.

Tempora applicationis auxiliorum sunt seruanda. GAL. *Ib.*

b) Ἐν καιρῷ καὶ ψυχρὸν ὕδωρ ποδῶν ἀκίς ὠφελῆ.

In tempore et frigida saepe iuuat. GALENUS, *Method. Mel.* I.

c) Διὰ τὴν ἀκαιρίαν τῆς χρήσεως, ἔ μόνον ἔδεν ὠφελῆσι, ἀλλὰ καὶ προσβλάπτεισι.

Propter intempestiuitatem vsus, non tantum nihil iuuat, sed etiam insuper laedunt. GAL. *Ib.* III.

enim in expeditionis celeritate maxima ad curandos morbos efficacia ponitur d), et, *quo celerius tempestates corripunt, eo maturius auxilium, etiam cum aliqua temeritate, capiendum est e)*; fatius tamen quandoque putandum, tempus infumi laboribus, quos nimia festinatio corrumpere f). Est enim quaedam eorum, quae intra morbos perfici a medico debent, series et negotiorum successio. Ab inuasionem saepe magni morbi minima re opprimuntur g). Valentior etiam medicatio principii morborum,

d) Τὸν παρόντα καιρὸν ἐν ἀφετίῳ. καὶ γὰρ ἀσχερὸν, παρόντι μὲν μὴ χρῆσθαι, παρελθόντος δὲ αὐτῆ μεμνήσθαι.

Praesens tempus non praetermittendum; Nam turpe, praesente haud uti, et praeteriti meminisse. ISOCR. *Paneg.* p. 174.

Ἐν ᾧ ἂν τις ἀφελήσῃ, ἐν καιρῷ ᾧφέλησεν.

Si quis aliqua re prodesse cupit, tempestiue iuuet. HIPPOCR. *De Victus Ratione.*

Τέχνης μὲν πάσης ἀλλότριον ἀναβολή, ἰητρικῆς δὲ πάνυ, ἐν ἣ ψυχῆς κίνδυνος ἢ ὑπέροψις.

Ab omni quidem arte aliena est dilatio, a medica autem prorsus, in qua animae periculum productio. HIPPOCR. *Ep. ad CRATEIVAM*, p. 930. T. II.

e) CELSUS. *De Re Medica* II.

f) Ἐν πλείονι χρόνῳ θεραπεύσασθαι βέλτιον, ἢ τὰς σπένδοντας ἀνδρείως ἀποθανεῖν.

Longius tempus curae impendere, melius, quam celerius progressos, mascule occidere. GAL. *Method. Med.* XII. 1. p. 275. T. X.

Ἄνεσις χρόνῳ.

Medicatio tempore fit. HIPPOCR. *Praecept.*

g) Τὰ αἷτια, ὅταν μὲν ἤδη πως ἢ κατὰ τὸ σῶμα, μικρὰ τ' ἔσσι καὶ ἀρχόμενα, κωλύειν αὐτὰ δὲ μείζω γενέσθαι, καὶ τῶν ἐσὶν ἢ προφυλακῆ.

Causas, quando paullo ante inductae corpori, vel cum adhuc paruae sunt et incipiunt, impedire, ne fiant maiores, oportet: Haec est prophylaxis. GAL. *Method. Med.* XIII. 2. p. 295.

Κωλύετω κατὰ τὴν πρώτην γένεσιν τὸ νόσημα, ὡς μηδὲ δυσίατον ἢ ἀνίατον, ἀυξηθὲν, γενέσθαι.

Impe.

borum, cum vires suppetunt, est conuenientior ^b). Quamuis autem res ita sese habeat, quo prope ad morborum principia paullo confidentius agere medicus possit, spe fretus, fore, vt recens paruumque malum generoso consilio in ipsis natalibus opprimatur ⁱ); non tamen lex ista inducere vllum debet, vt vehementius irruat, et causas vrgeat, cum morbus duci velit ^k), non instigari ^l). Multo minus illo, quod in morbo summum dicitur, tempore, mouendum quid est impetuosius, aut innouandum, sed, si vllibi expectatione quid efficitur, tunc, cum summa naturae contentio adest, modesta morbi ad finem suum conductio temerario consilio quouis plus est ^m). Scilicet in omnibus negotiis, sanitatis

Impediat medicus, prope ad natales, morbum, ne vel curatu difficilis, vel insanabilis, auctus fiat. GAL. Ib. VIII.

b) Κατὰ τὰς ἀρχὰς τῶν νοσημάτων ἡ δύναμις ἐκαθήρηται, καὶ διὰ τῆτο ἐκ ἐμποδίζει τὴν τῶν βοηθημάτων παράληψιν.

Iuxta principia morborum vis vitae nondum ablata est, et propterea medicamento vsus haud impedit. GAL. De Optima Secla.

i) Ἰώμεθα τὸ ἤδη γεγὸς, καὶ ὀλίγον ἤ.

Curamus recens malum tunc, cum paruum adhuc est. GAL. Meth. Med. VIII.

k) Κατ' ἀρχὰς μετρίως καὶ πραέως ἄγειν.

Ad principia moderate et mansuete ducere. GAL. ad GLAUCON. Therap. I.

l) Τὰ ἐκκριόμενα δι' ἐρεθισμὸν ἀκαιρον ἢ πλημμελῆ κίνησιν ἐπεγείρονται τὴν δύναμιν, ἢ δι' ἀνασώμωσιν, ἢ ῥῆξιν, ἢ διάβρωσιν ὀργάνου τινός.

Excreta, instigatione intempestiua, aut copiosiore euacuatione, irritant vim vitae, aut apertis vasorum osculis, aut ruptione, aut erosione alicuius visceris. GAL. De Caus. Symp. III. 3. p. 89. T. VII.

m) Τὰ κρινόμενα καὶ τὰ κεραιόμενα, ἀρτίως μὴ κινεῖν, μηδὲ νεωτεροποιεῖν, μήτε φαρμακείησι, μήτ' ἄλλοις ἐρεθισμοῖσι, ὁπλ' ἐάν.

tis restituendae caussa susceptis, motuum spontaneorum legibus sese accommodare medentes debent, ne sese ingerant, et praepostera sedulitate sollicitent, quod expectare satius fuerat ^{u)}). Quamuis enim rustica illa expectatione, qua otiosum euentus in morbis spectatorem medicus sese gerit, nihil sit indecentius ^{o)}); nocent tamen semper arbitraria tentamina. Natura morbos sanat ^{p)}), illa scilicet vitae vis ^{q)}), quae, datis sibi a creatore facultatibus vsa, adiuta tamen medico, legum vitalium gnaro ^{r)}), causas

Humores iudicandi, vel iudicati vehementius non mouendi, nec innouandum quidpiam, nec pharmacis, nec aliis instigationibus, sed relinquendi. HIPPOCR. *Aph. Sect. I. 20. p. 71. T. I.*

n) Τὰ αὐτόματα ἀφελέει.

Quae sponte fiunt, iuuant. HIPPOCR. *De Humor.*

o) Μὴ τὸ αὐτόματον παραμένειν.

Spontaneum haud expectandum. GALEN. *De Optima Secta.*

p) Νόσων φύσις ἰητροί.

Morborum, naturae, medicae. HIPPOCR. *Epid. VI. Sect. 5. p. 809. T. I.*

q) Φύσις, πᾶσα δύναμις διοικῶσα τὸ σῶμα.

Natura est omnis vis corpus inhabitans. GAL. *De Causis. Sympt. II.*

r) Ἡ δύναμις ἀντιτέτακται τῆ νόσῳ, καθάπερ τις ἀνταγωνιστὴς, καὶ πρόκειται γὰρ τῷ ἰατρῷ βοηθεῖν ταύτῃ καὶ συναγωνίζεσθαι τρόπῳ παντί.

Vis vitae opponitur morbo, veluti aliquis antagonista, et conuenit medico illam iuuare, et cum eadem commilitare omni modo. GAL. *Metb. Med. XI. 3. p. 249. T. X.*

Βάλεται μὲν ἡ φύσις τὸ λυπεῖν ἀπώταδας, μὴ δυναμένη δὲ ἐπιθῆναι τῷ ἔργῳ τὸ τέλος ὑπ' ἀρρώστιας, ἡμῶν βοηθῶν δάται.

Vult quidem natura, quod affligit, depellere, non autem valens imponere operi finem propter infirmitatem, auxilio nostro indiget. GALEN. *De Vena Sectione.*

fas morborum mutat aut expellit ^s). Huius actiones prouida imitatione sapienter adsequitur minister eius ^t), qui in consiliis, cuique homini accommodandis, et secundum vnuscuiusque idiosyncrasiam attemperandis, illis scilicet indicationibus, quae κατ' ἀνθρώπον dicuntur, agendi normam ab ipso saepe aegroto ^u) accipit, et, si quae illi, vti quotidie fieri solet, noua accidunt, a receptis morbi moribus aliena, in suos vsus conuertit, si opportuna fuerint. Haec est illa *fortuna*, cui aliquid largiendum esse GALENVS ^x) imperat. Sunt tamen certi fines

s) Πειράται αὐτὴ ἡ φύσις, ἑαυταῖς χρωμένῃ δυνάμεσι, ὁμοίῳ τοῖς τρεφομένοις ὅσον ἂν ἐγχωρεῖ γενέσθαι χρῆσόν, ἐκκρίνειν δὲ τὸ μὴ τοῖσιν.

Tentat semper natura, propriis vsa viribus, assimilare nutriendis, quidquid ita comparatum est, vt vtile esse possit; expellere autem, quod ita non est. GAL. De Different. Febr.

t) Μιμητὴν εἶναι (χρῆ) τὸν ἰατρὸν ἔ τῆς φύσεως μόνον, ἀλλὰ καὶ κινήων, ὅσα αὐτόματα ὠφελεῖ.

Imitatore esse oportet medicum non naturae tantum, sed et eorum, quae sponte euenientia profunt. GAL. Method. Med. IV.

u) Ἄυτὸς ὁ κάμνων ἡμᾶς διδάξει τῆς ἐαυτῆ φύσεως ἐμπέρως ἔχων.

Ipse aegrotans nos docebit, suae ipsius naturae conscius. GAL. Ib. X.

x) Φύσις καὶ τέχνη, καὶ τύχη, πρότερα τῶν βοηθημάτων ἐστὶν ὑγίαις αἰτία.

Natura, et ars, et fortuna, primariae sunt auxiliorum ad sanitatem caussae. GALEN. Ib. XI. 1. p. 248. T. X. *)

*) Multa apud veteres et recentiores prostant testimonia, vnde pateat, quantum in medicina acceptum referendum sit fortunae. Cf. si placet, HIPPOCR. L. De Arte, §. 5. p. 3. seq. et L. De Loc. in Hom. §. 58. p. 399. T. I. ed. Lind. et nostram Diss. De Fortuna et Prudent. med. Jen. 1776. Prudentis medici est, hac ita vti, vt cedat in commodum aegri et gloriam sui. Neglectus eius haud raro fecit infelices medicos, etiam si doctissimos. G.

fines et indicationes communes, qui ad omnes homines, eodem morbo oppressos, pertinent, in conceptibus quibusdam generalioribus ponuntur, et indolem suam in oppositione aduersus causas, seu contrarietatibus constitutam habent 7). Hae sunt istae *regulae practicae*, a quibus cogitandi intra morbos principium capitur 8), quorum exempla ex antiquae medicinae thesauris depromam.

Quidquid sui copia nocet, euacuetur; quod defectu sui morbum facit, suppleatur. Tenuis homo implere sese debet, plenus extenuare, calidus refrigerare, frigidus calefacere, madens siccare, siccus madefacere 9). Si quid ex his mixtum est, mixta consi-

y) Τὰ δ' ἐναντία τῶν ἐναντίων ἐστὶν ἰάματα.

Contraria contrariorum sunt medicamenta. GAL.

De Sectis.

Τὰ ἀντικείμενα ἀπλήλων ὑπάρχει ἰάματα. τὸ μὲν γὰρ πλῆθος ἢ κένωσις ἰαται, τὴν δὲ ἐνδοειαν αἰ τροφαί, καὶ ὅλως μὲν, τὸ ὑπερβύλλον ἢ ἀφαίρεσις, τὸ δ' ἐλλείπον, ἢ πρόσθεσις.

Opposita sunt medicamenta inuicem; Nam plenitudinem euacuatio curat, indigentiam nutritio, et in genere, abundantiam ablatio, defectum appositio. GAL.

Meth. Med. XIV.

Ἰαταί χρηθὶ διὰ τῶν ἐναντίων, τὴν πύκνωσιν τοῖς ἀραιῶσι, τὴν δὲ πύκνωσιν τοῖς χέεσι, τὸ δὲ πλῆθος τοῖς κενῶσι.

Mederi oportet per contraria, infarctum rarefacientibus, lentorem diluentibus, copiam euacuantibus. GAL.

Ib. XI. 1. p. 248.

z) Τὰ εἰς τὴν ἰατρικὴν τέχνην παραγγέλματα, δι' ὧν ἐστὶν ἕνα τεχνικόν, ἀπ' ἀρχῆς ἀενοπτέον.

Artis medicae praecepta, per quae licet arti conuenienter sese gerere, a principio sunt perspicienda.

HIPP. De Medicó, §. 2. p. 45. T. I.

a) CELSVS De Re Medica I. 3. p. 28.

Τὸ ὑπερβύλλον καθαίρειν.

Quod grauat, purgandum. GAL. De Constitut. Medicinac.

Πληρῶν τὰ πεπενωμένα.

Vacua replenda. GAL. Ib.

consilia postulat ^{b)}. *Si quid educitur, conueniente organo, et illo, quod natura vult, debitoque tempore educatur* ^{c)}, *aut ab illegitimo colatorio ad decens ablegetur* ^{d)}. *Humores errantes e diuerticulis ad viam duci fas est* ^{e)}. *Quod male mixtum est, conuertatur;*

Ὅποσα πλησμονὴ τίτει νοσήματα, κένωσις ἴηται· ὅποσα δ' ἀπὸ κενώσεως γίνεται νοσήματα, πλησμονὴ ἴηται· ὅποσα δ' ἀπὸ ταλαιπωρίας γίνεται, ἀνάπαυσις ἴηται· ὅποσα δ' ἀργίᾳ νοσήματα τίτει, ταλαιπωρίῃ ἴηται.

Quosunque morbos plenitudo parit, euacuatio sanat; qui a vacuitate fiunt morbi, repletio sanat; qui a laboribus fiunt, quies sanat; quos autem morbos quies parit, labor sanat. HIPPOCR. *De Natura Hominis*.

Ἐι μὲν γὰρ ἔψυκται, θερμαντέον· εἰ δ' ὑγρῆται, ξηραντέον· εἰ ἀμέτρως τεθέρματα, ψυκτέον· εἰ δ' ἐξήραται, ὑγρῆτέον· ἔτσι μὲν ἀπλοὶ τρόποι τῆς ἰάσεως.

Si quid refrigeratum est, calefaciendum; Si humectatum, desiccandum; Si immoderate calefactum, refrigerandum; Si desiccatum, humectandum. Hi sunt simplices conceptus curationis. GAL. *Metb. Med. II.* 7. p. 43. T. X.

b) Τὴν θερμὴν δυσκρασίαν ψυκτέον ἐς, τὴν δὲ ψυχρὰν θερμαντέον. ἔτω δὲ ὑγρὴ μὲν τὴν ὑγρὰν ξηραντέον, τὴν δὲ ξηρὰν ὑγρῆτέον. εἰ δὲ κατὰ συζυγίαν τινὰ εἴη γεγεννημένη, μιγνύειν ἀμφοτέρας τὰς σκοπὰς.

Calida intemperies frigefacienda est, frigida calefacienda. Sic humida desiccanda, sicca humectanda: Si autem ex combinatione quaedam orta est, miscendi erunt diuersi fines. GAL. *Ib. VII.* 10. p. 172.

c) Τὸ μὲν λεπτὸν ῥεῦμα πιεχύνειν, τὸ δὲ πολὺ κενῶν, τὴν δὲ ὀρμὴν τῆς φύσεως, ἣν ἐν καιρῷ γένηται, δέχεσθαι.

Quod nimium est, euacuetur, et impetus naturae, si in tempore fiat, pro agendi norma accipiatur. GAL. *De Sectis*.

d) Παραχετεύειν, ὅταν χυμὸς τις, δεόμενος κενώσεως, μὴ κατ' ὄρεον χωρίον ὀρμήσει.

Deriuandum, si humor aliquis euacuationis indigus per illud, quo oportet, colatorium haud defluat. GALLEN. *Comm. II. in Epid. VI.* HIPPOCR.

e) Ἀντισπᾶν τὰς κακῶς ἐπὶ τι μόνιον ὀρμήσαντας χυμὸς.

Reuellendi sunt, qui male ad aliquam partem delati sunt, humores. GAL. *L. cit.*

tur f); quod tenue est, inspissetur g); quod spissum, incidatur et extenuetur h); quod subsistit, moueatur i); quod fluxu morbum facit, coërceatur k); quod laxum, stringatur; quod strictum est, laxetur.

f) Ἀε ἀλοιώσεις διὰ τῶν ἐναντίων.

Conuersiones fiant per contraria GAL. *Constit. Med.*

Σκοπὸς τῆς ἰάσεως διττός, ἀλοιώσις τε καὶ κένωσις.

Fines curationis duo, alterare et euacuare. GAL. *Ars Medica.*

g) Τὸ λεπτὸν παχύνειν.

Quod tenue, incrassandum. GAL. *De Sectis.*

h) Τὰ πεπυκνωμένα πρὸς τὸ ἐναντίον ἐπιστρέφειν.

Craffa in contrarium conuertenda GALEN. *Constit. Med.*

Ἐκφράττει τὰς σενὰς διεξόδου, ἀποθρῖπτει τὸ προπλαττόμενον γλίχρον ἐκ τῶν χυμῶν τοῖς ἀγγείοις, τέμνει δὲ καὶ λεπτύνει τὰ παχέα τῶν ὑγρῶν.

Ab infarctu liberandae sunt angustae viae, et defaecandae sunt a glutinoso, de humoribus ad minima uasa compulso; Incidenda et attenuanda sunt, quae spissa in humoribus GAL. *Ib.*

i) Τὰς ἐμφράξεις ἐκφράττειν.

Infarctus extricare. GAL. *Ib.*

Χαλαρῶν τὰ πεπίλημένα καὶ ἀραιῶν τὰ πεπυκνωμένα.

Laxare oppleta et attenuare craffa GALEN. *Method. Med. XI.*

Στενῶνται καὶ ἀνευρίονται παρὰ τὴν κατὰ φύσιν συμμετρίαν ἐνίοτε μὲν ἀγγείων τινῶν ἢ μορίων ἀιδητὰ σώμια, πολλακίς δὲ λόγῳ θεωρητὰ, κατὰ τε τὸ δέρμα καὶ τῷ βάρει, καὶ χρὴ τὰ μὲν πεπυκνωμένα διοίγειν καὶ ἀραιῶν, μετρίως ἐκθερμαίνοντά, τὰ δὲ ἀναπεπταμένα συνάγειν, σίφοντά τε καὶ ψύχοντά.

Angustantur et vicissim dilatantur. praeter naturalem mensuram, mox vasorum quorundam aut partium oscula sensibus obuia, mox saltim ea, quae ratione contemplari possumus; tam in cutis superficie, quam in profundo, et oportet obstructa aperire et rarefacere, leuiter aestum augendo; aperta autem contrahere, stringendo et refrigerando. GALEN. *Comm. II. in VI. Epid. HIPPOCR.*

k) Τὰς ἀναστοιώσεις συνάγειν.

Aperta vasorum oscula sunt contrahenda. GALEN. *Constit. Med.*

tur ^l). Sicca humectentur ^m), humida desiccantur ⁿ). Concreta vasorum oscula aperiantur ^o). Soluta et laxa compingantur ^p). Quae corrupta sunt et aliena, aut superflua, auferantur ^q). Quae exciderunt, in sedem compellantur ^r). Quod diuisum est,

unia-

l) Χαλῆν τὰ στενά, σέλειν τὰ βόδη.

Laxanda sunt angusta, contrahenda laxa. GALEN. *Introductio seu Medicus.*

m) Ξηρότης δεομένη ὑγράνσεως.

Siccitas indiget humectatione. GALEN. *Method. Med. VII.*

Νοτίδα χρῆσιν ἐνθάναί τοῖς στεροῖς τῆ ζῆα μέροις.

Vaporem subtilem optimum indere solidis corporis partibus GAL. *Ib X.*

Ὅσα ἐν τῷ τετραχύνθαι παρὰ φύσιν ἔχει, τὴν κατὰ φύσιν αὐτοῖς ἀντειστακτέον λειότητα.

Quaecunque sese eo, quod aspera sint, praeter naturam habent, illis ea, qualis secundum naturam esse debet, inducenda est laeuitas. GAL. *Ars Medica.*

n) Ὅσα τῷ λεία γενέσθαι παρὰ φύσιν ἔχει, τὴν κατὰ φύσιν αὐτοῖς ἀντειστακτέον τραχύτητα.

Quaecunque eo, quod laeua sint, sese praeter naturam habent, illis ea, quae secundum naturam esse debet, inducenda est asperitas. GAL. *Ib.*

o) Ἀνεῖναι καὶ χαλαῖσαι καὶ ἀνευρῖναι συνισηκότας πόρους, ὅπερ ἡ τῶν ἐνκράτων ὑδάτων ἐργάζεται ποιότης.

Remittere, relaxare et aperire contractos poros, id quod aquarum bene mixtarum efficit qualitas. GAL. *Method. Med. VII.*

p) Συντάνοντα λύειν καὶ τὰ λελυμένα συντάνειν.

Cohaerentia (praeter naturam) soluere, soluta combinare. HIPPOCRATES. *De Natura Hom.*

q) Τὸ διεφθαρμένον, ἀβότριον, ἐνδείκνυται τὴν ἀρσίν.

Corruptum, alienum, indicat ablationem. GALEN. *Method. Med. IX.*

Ἀνελεῖν τὸ περιττόν.

Illud, quod superfluum est, auferre. GAL. *Ib. III.*

r) Μεταθάναί εἰς τὴν οἰκίαν χώραν τὸ ὑπαλαχός.

In propriam sedem compellere, quod secessit. GALEN. *Ib.*

uniatur et glutinetur ^s). *Quod tumidum est, indito partibus robore, discutiat* ^t).

Inest sua eiusmodi consiliis generalius conceptis virtus. Quamuis enim illis saltim fines, versus quos prospicimus, describantur, et longe adhuc ab auxilii quaesiti inuentione absit, qui ista καὶ ὅλα dicta haud ignorat; habent tamen indicationes communes illud facultatis, vt processum mentis, quem cogitando illa seruat, forment atque inchoent, quo denique, facta ex propositionibus istis curiosius elaboratis atque perfectis ad aegroti singulares conditiones subsumptione, ad id, quod factu opus est, concludatur.

Ἐν τοῖς κατὰ διάπλασιν (νοσήμασι), αἰς τὰ κατὰ φύσιν ἐπαναγαγεῖν χήματα.

In morbis a situ laeso, formae secundum naturam reddendae sunt. GAL. *De Constit. Med.*

s) Ἐν τῷ τὴν ἐνώσειν λελύομαι, κόλλησιν ἐργάζεσθαι τῶν κεχωρισμένων.

Tunc, quando vnio laesa est, glutinatio separatarum partium procuranda. GAL. *Ib.*

Κατάξαντα χρή διαπλάττειν αὐτῆς ὁρθῶς, αἶτα παρῶν.

Fracta oportet recte iterum componere, deinde calum inducere. GAL. *Ars Medica.*

Ἡ τῆς συνεχείας λύσις, ἐνώσεως, ἢ δὲ τῆς ἐσίας ἀπώλεια, γενέσεως χηρίζει.

Continui laesio, vnionis, substantiae iactura, restitutionis deperditi indiget. GAL. *Ib.*

t) Τῶν σωμάτων αὐτῶν εἰς ὄγκον τινὰ ἀρθέντων, ἀποκλείεσθαι τε καὶ σενοχωρεῖσθαι τὰς πόρους συμβαίνει.

Corporibus, in tumorem aliquem elatis, constringi compingique poros oportet. GAL. *De Diff. Morb.*

sequendae praesidia, quae ante rationem experientia, propria vel aliena, subministrantur, si illam sollicita casuum similium comparatio, quam *analogiam* vocant, sustinet atque fulcit. Haec est illa *Indicatio specifica*, quae tollit causam morbi, simpliciter applicando tale quid, quod quis solo usu valere novit c). Huius causam perorat CELSVS^d: *Multis verba superesse, deesse medendi scientiam. — Saepe causas patere, neque ex his patere medicinam. — A certis et exploratis petendum esse praesidium, id est, his, quae experientia in ipsis curationibus docuerit, sicut in omnibus ceteris artibus: Nam ne agricolam quidem aut gubernatorem disputatione, sed usu fieri. — Non a quaestionibus deductam esse medicinam, sed ab experimentis. — Repertis iam remediis, homines de rationibus eorum differere coepisse. — quia non interfit, quid morbum faciat, sed quid tollat: Morbos non eloquentia, sed remediis curari.*

§. II.

INDICATIO DOGMATICA
PRAESTANTIOR.

Quamvis autem ab eo, quod iuuit nocuitque, ad inveniendae remedia prona via sit, neminemque indicationibus empiricis debitam laudem derogare oporteat, si diligentes homines notant, quod plerumque melius respondet, deinde aegrotantibus praecipiunt, tententurque remedia similia illis, quae vicino malo saepe succurrerunt e); securius tamen in tanto, quod ad vitam hominis attinet, negotio, est, certis stabilitisque principiis f) innixum, vel inuenire reme-

c) BOERHAAVE *Instit Aph.* §. 1154.d) CELSVS *De Re Medica* Lib. I. Praef. p. 8. seq.e) CELSVS *ibid.*

f) Λογικὸς ἐπισκέψουσαι.

remedia noua, saepe plebeia ac domestica, vel ex cognitis praestantius, vti aegri morbique conditio id secum adfert, seligere hinc prudenter ac circumspecte applicare. Recte igitur; *qui rationalem medicinam proficientur, haud posse credunt eum scire, quomodo morbos curare conueniat, qui, unde hi sint, ignoret s*). Nihil sane, nisi conuictio et euidencia subscribit, valere apud bonum virum potest auctoritas *b*). Argumenta valent, veluti illa magno studio conquisita sunt, vt constet, quid effici par sit, quo caussa morbi circumcidatur, mutetur, profusque auferatur. Nil quidquam in arduis eiusmodi rebus temerario aliquo ausu suscipiendum est, nec per peccata discendum, sed maturo vbique iudicio via quaerenda est, qua per cognitatas sententias ad incognita et quaesita salutis consilia deueniri possit *i*).

Dd 3

§. III.

Iuxta rationem dispiciendum. GALEN. *De Different. Morbor.* I.

g) CELSVS *ibid.* p. 4.

h) Φίλος μὲν ὁ Πλάτων, φίλη δὲ καὶ ἡ ἀλήθεια.

Amicus quidem PLATO, amica tamen et veritas. ALEXAND. TRALL. V. 4. p. 245. ed. Basil. 1556.

i) Ὅθενός ἐν, εἰκῆ, εἰδ' ὡς ἔτυχε γινόμενα, ἐπὶ τοῖς κατὰ φύσιν ενεργημένοις πράγμασι, & δίκαιον, ἀγνωσμένων τῶν λόγων, ἐφ' οἷς δὴ ταῦτα γίνεται, δι' ἀμαρτίας δὴ τινος καὶ ἀκαιρίας κατατιᾶσθαι τῶν γενομένων, ἀλλ' ἀπὸ τῶν ἐγνωσμένων κατὰ τὰ μὴ ἐγνωσμένα χωρεῖν, καὶ τὴν αὐτῶν ποιᾶσθαι συζήτησιν.

Non aequum est, temere ignoratis rationibus, iuxta quas res fiunt, per peccata et intempestiuum vsum eorum, quae fiunt, causas inducere, sed a cognitis etiam ad haud cognita procedendum, et eorum examen instituendum. ACTVAR. *De Spirit. Anim.* I. Prooem. p. 7. ed. FISCH.

§. III.

DE INDICANTIVM INDOLE.

Quod indicat, indicando debet esse clarius ^k). *Petenda sunt*, ait CELSVS ^l), *noua consilia, non a latentibus rebus, (illae enim dubiae et incertae sunt), sed ab his, quae explorari possunt, id est, euidentibus causis, uti illae per signa haud ambigua sese produnt. Cuius enim rei haud est certa notitia, eius opinio certum reperire remedium haud poterit. Non autem ubique sperandum est, eam fore indicantium perspicuitatem, ut clare videre medicus et manu prehendere veritatem possit, veluti in paruis morbis a manifesta aliqua causa ortis fieri solet, ut etiam illi aliquid percipiant, qui artem haud callent: Sed illud est sapere, id rationale est, inter multa similia genera et morborum, et remediorum cogitare, quo potissimum medicamento sit utendum ^m), et tunc quidem maxime consilio opus est, si anceps instituti operis euentus vacillat ⁿ). At abhorrent hunc laborem empirici, noluntque tanto constare labore inueniendam auxilium ^o), hinc fortunam experiri, quam certi quidpiam resciscere malunt, nec, nisi*
subin-

k) Τεκμαιρόμεθα τοῖς παρῶσιν τ' ἀφανές.

Indicamus manifestis obscura. EURIPID. in *Oenomaos*.

l) CELSVS *ibid.* p. 13. et 14.

m) CELSVS *ibid.* p. 14.

n) Βελευόμεθα περὶ τῶν ἐφ' ἡμῶν καὶ δυναμένων γενέσθαι, καὶ ἀδῆλως ἐχόντων τὸ τέλος, τετέστι δὲ ἡμῶν δυναμένων καὶ ἄτως καὶ ἄλλως γενέσθαι.

Consultamus de iis, quae in nobis sunt posita, et per nos fieri possunt, et exitum habent incertum, i. e. quae sic et aliter nostra opera euenire possunt NEMESIUS *De Nat. Hom.* c. 34. p. 251. ed. Oxon.

o) Μήτε γινώσκουσι τὴν ἀληθῆ θεωρίαν, αἰδῶνται τε νῦν ἄρξασθαι.
 Nec sciunt veram theoriam: pudet autem, nunc incipere. GALEN. *Method. Med.* VIII.

subinde aliorum salute, aliorum interitu, pernicioſa discernunt a ſalutaribus p). Quo ſapientius agunt ſuaeque ſcientiae magis proſpiciunt fidi naturae miniſtri, ſi non euidentes tantum morborum conditiones perſpicere, inueniendi remedii cauſſa, contendunt, ſed etiam obſcuras ſeſtantur. Veluti autem omnis intelligendi facultas ab illis orditur conceptibus, qui ſenſibus patent, aut memoria ante perceptorum animo ſiſtuntur; ita etiam medicus ab illis, quae coram percipit, aut quorum retro actorum comminſcitur, cogitandi et auxilium quaeritum inueniendi opportunitatem accipit, deinde cauſſas rimatur abſconditas, ſi illarum ſcientiam ad indicationem neceſſariam eſſe perſpicit. Nocet enim haud raro alta ſapientia, dum manifeſta ſpernimus indicantia, et ea ſeſtamur, *quorum incomprehenſibilis natura eſt; Non poſſe vero comprehendere, patet ex eorum, qui de his diſputarunt, diſcordia, quum de iſta re nec inter ſapientiae profeſſores, neque inter ipſos medicos conueniat* q). Incipiat ergo medicus ſtatim a ſuo ad, infirmum introitu, ſenſibus obuia quaeuis, *actionem aegri laeſam* r), *partis affectae conditionem* s), *ſenſum mali, veluti ille vel ubique eſt, vel alicubi, cognoscere.* Haec prima indicationis materies, hoc generale eius argumentum

D d 4 eſto,

p) CELSVS *ibid.* p. 9.

q) CELSVS *ibid.* p. 8.

r) Ἀναγκαῖον ἀρχεῖσθαι ἀπὸ τῆς τῆς βεβλαμμένης ἐνεργείας ὀργάνου, ζητῶν δ' ἐφεξῆς ὅς τις ὁ τρόπος αὐτῶ τῆς βλάβης ἐστίν.

Neceſſum eſt incipere ab organo laeſae actionis, quaerere deinde, qualis illi laeſionis modus fit. GAL. *De Locis Affect.* I.

s) Ἀπὸ τῆς βεβλαμμένης ἐνεργείας καὶ τῆς πεπονθότου μοῦρῃς ἐνδείξις γίνεται.

A laeſa actione et parte affecta, indicatio fit. GAL. *LENVS* *Ib.*

esto ^t), cum morbus ipse, *quam actionis cuiusvis* ^u)
ex organo vitiatō labes ^x), nihil quidquam sit aliud.
 Ita GALENVS ^y) suam medendi rationem, nisi me
 omnia

t) Πρώτη μὲν ἐνδειξις ἀπὸ τῆς τῷ πεπονθότος τόπῳ κράσεως ἐστὶ
 Δευτέρα δὲ ἀπὸ τῷ κοινὸν ἔναυ τὸ ἔργον ἀπασι τοῖς τῷ ζῶε μορίοις,
 ἢ κοινήν τὴν δυνάμιν χορηγεῖν, καὶ τρίτη παρὰ τῆς διαπλάσεως
 αὐτῆ, καὶ τετάρτη παρὰ τῆς θέσεως, ἧς μέρος ἐστὶν ἢ πρὸς τὰ
 πλησιάζοντα τῷ ζῶε μόρια κοινωμία: καὶ πρὸς τέτοις ἀπασι τὸ
 τῆς αἰδήσεως ποσόν.

Prima quidem indicatio ab affecti loci temperie est:
 Altera ab eo est, (quod intelligatur) rem omnibus cor-
 poris partibus communem esse, et communibus viribus
 agi oportere: Tertia a structura, et quarta a situ, cu-
 ius pars est, cum vicinis communio, et super haec
 omnia, etiam sensionis modus. GAL. Method. Med.
 VII. 13. p. 176. T. X.

u) Διαίρεσι τὰς κατὰ τὸ ζῶον δυνάμεις, καὶ τὰς μὲν λέγκει ψυ-
 χικὰς, τὰς δὲ φυσικὰς καὶ τὰς δὲ ζωτικὰς. καὶ ψυχικὰς μὲν
 τὰς κατὰ προαιρέσειν, φυσικὰς δὲ καὶ ζωτικὰς τὰς ἀπροαιρέτας.
 καὶ ἐστὶ ψυχικαὴ μὲν δύο, ἢ τε κατ' ὄρμην κίνησις, καὶ αἰδή-
 σις. φυσικαὴ δὲ καὶ ζωτικαὴ αἰ ἐκ' ἐφ' ἡμῖν, ἀλλὰ καὶ ἐκόντων
 καὶ ἀκόντων γινόμεναί.

Distinguunt animalis actiones, et earum alias qui-
 dem appellant animales, alias naturales, alias vitales.
 Animales quidem, quae sunt ex electione et consilio;
 naturales et vitales illas, quae sine arbitrio; et sunt
 animales duae, et ad impetum motus, et sensus; na-
 turales autem et vitales, quae non in nostra potesta-
 te sunt, sed quae et volentibus et inuitis fiunt.
 NEMESIUS De Natura Hom. c. 26. p. 212.

x) Νόσος ἢ ἐνεργείας ἐστὶν ἢ κατασκευῆς τῶν ὀργάνων βλάβη.

Morbus aut actionis est, aut structurae organorum
 labes GAL. De Different. Morbor. I.

y) Ἐζήτησα, τίος τόπῳ πεπονθότος ἢ τίος αὐτῷ συμπάχοντος
 ἢ τῆς ἐνεργείας ἐγένετο βλάβη, καὶ πάσας ἑμαυτὸν εὐρηκένας τὸ
 μέρος, ἐφεξῆς ἐζήτησα τὴν διάθεσιν αὐτῆ, καὶ τέτων εὐθὺς
 ἀμφοτέρων ἔλαβον ἐνδειξιν ὅλα τῆς θεραπείας γένεσ, εἰς τε
 τὸ ποσόν καὶ τὸ ποιὸν τῶν βοηθημάτων καὶ τὴν τῶν ἐπιτηδείων
 ὑλῶν εὐρεσιν, ἐπισκοπάμενος ἅμα τοῖσδε, τὴν ἡλικίαν καὶ τὴν
 φύσιν τῆ κάμνοντος, ὥραν τε καὶ χῶραν.

Quae-

omnia fallunt, recte instruxit, et CELSVS ²⁾ subscribit: *Neque enim, ait, cum dolor intus incidit, scire, quid doleat, eum, qui qua parte quoduis viscus intestinumue sit, haud cognouerit, neque curarid, quod uegrum est, posse ab eo, qui, quid sit, ignoret, aptiusque extrinsecus imponi remedia, comperitis interiorum sedibus et figuris.* Oportet sane medicum, causas et ex his fluentia salutis consilia rimentem, haud ignorare situm partium, earumque fabricam ac nexum et conspirationem ³⁾, de quibus ex omni antiquitate multa excitari a me nunc possent, nisi, cum ex *natura solidi* haec sint, *indicationi solida mutanti* quaedam relinquenda esse censerem. Post haec et alia considerari, quae ad causas nondum attinent, oportet; *Quae ex pluribus afflictionibus alterius satelles sit atque symptoma* ⁴⁾,

D d 5

quae

Quaesui, cuius partis affectae, aut cuius cum illa consentientis actionis laesio esset, cumque mihi persuasisset, inuentum esse locum, deinde quaesui eius dispositionem, et ex his statim duobus accepi indicationem totius curandi modi, quoad quantum et quale medicamentorum, hinc et necessarii apparatus inuentionem, considerans simul aetatem, et naturam infirmi, anni etiam tempus et regionem. GAL. *De Locis Affect. III.*

2) CELSVS Praef. L. I.

a) *Ἐἰς τὴν ἐπιδέξιον χρῆσιν τῶν βοηθημάτων ἀναγκαῖον ἐπίσασθαι τὴν ἐπίαν ἀκριβῶς τῆ ἰσχυρομένη μορῆ καὶ τὴν διάπλασιν καὶ τὴν θέσιν.*

Ad dexterrimum auxiliorum usum, necessarium est, accurate substantiam curandae partis, et structuram, et situm nosse. GAL. *Constit. Artis.*

b) *Τὸ σύμπτωμα προσαγορεύεται γενικῶς μὲν ἅπαν ὅτι περ ἂν συμβεβῆκα τῷ ζῷο παρὰ φύσιν. κατ' ἑτέραν δὲ τινα καὶ οἷαν ἰδικωτέραν ἔνοιαν, ἀφαιρεθέντων τῶν τε νοσημάτων καὶ τῶν αἰτιῶν, τὸ λοιπὸν πάντα τὰ παρὰ φύσιν ὀνομάζεται συμπτώματα.*

SYMPTOMA quidem in genere appellatur omne, quidquid homini praeter naturam accidit; Alio tamen

et

quae casu accedat ^c). Haec enim indicantia praestantissimas indicationes eliciunt, *medicamenta symptomatibus opponi haud debere, cum, ablato morbo, cessare illa sponte oporteat* ^d), *respiciendum tamen ad illa tunc esse, si urgent, novisque de causis exsurgunt* ^e). Ita etiam morborum tempora singularem medendi ordinem et remediorum selectum aliquem indicant ^f), tandemque propria hominis textura, aetas,

et veluti domestico magis sensu, si demas morbos et causas, quae reliqua sunt omnia praeter naturam, appellantur SYMPTOMATA. GAL. *De Causis Sympt.* III. 1. p. 85. T. VII.

Ἐι συμπίπτουσιν τινὲς ταῖς νόσοις ἑτέραι διαθέσεις ὅσιν σκιᾷ τινες παρακολυθεῖσθαι, ταύτας ἔ νοσήματα καλέσωμεν, ἀλλὰ συμπτώματα.

Si accidant quaedam morbis aliae dispositiones, umbrae instar sequentes, has non morbos vocabimus, sed SYMPTOMATA.

Τῇ πρωτοπαθείᾳ δευτεροπαθεία ἢ ὑστεροπαθεία ἀντίκειται.

Protopathiae deuteropathia aut hyfteropathia opponitur. GAL. *De Locis Affect.* I.

Τὸ νόσημα αἰτία τῶ συμπτώματος.

Morbus causa symptomatis. GALEN. *De Morb. Different.* I.

c) Συμπτώματα οἰκῶά τε καὶ ἴδια καλέω, τὰ δὲ μὴτ' οἰκῶά, μὴτ' ἴδια, συμπίπτοντα κατὰ τινα τύχην.

SYMPTOMATA vocentur illa, quae domestica sunt et propria; Quae autem nec domestica sunt, nec propria, SYMPIPTONTA (accidentia casu aliquo). GAL. *Metb. Med.* I. 8. p. 22. T. X.

d) Ἀχρησα παντάπασιν ἐστὶ πρὸς θεραπείαν τὰ συμπτώματα, ἀναιρεμένων γὰρ τῶν παθῶν συναναρθῶται καὶ τὰ συμπτώματα.

Inutilia omnino ad curam symptomata; Nam, ablati morbis, simul auferuntur etiam symptomata. GAL. *De Optima Secta.*

e) Ὑπεναντιῶσθαι τοῖς ἀπὸ τῶν αἰτιῶν ἐπιφερομένοις συμπτώμασι.

Obuiam eundum est, per suas causas illatis symptomatis. GAL. *ib.*

f) Πέποντα φαρμακένειν καὶ κινέειν, μὴ ὡμά μὴδ' ἐν ἀρχῆσιν, ἢν μὴ ὄργῳ. τὰ δὲ πλεῖστα ἐκ ὄργῳ.

aetas, solum, annus, aliquid noui ad consilia adferunt &). *Neque ignorari oportet, ait CELSVS* ^{b)}, *quae sit aegri natura, validi nerui, an infirmi, frequens aduersa valetudo, an rara, eaque quum est, uehe-*

Costa pharmacis pellenda sunt, nec cruda mouenda, nec in principio, nisi turgeant. Plurima vero non turgent. HIPPOCR. Aphor. Sect. I. 22. p. 71. T. I.

Ἐν τοῖσιν ὀξείσι πάθεσι ὀλιγάκις καὶ ἐν ἀρχῇσι τῆσι φαρμακείῃσι χρῆεσθαι, καὶ τὰτο προεξευκρινήσαντας ποιέειν.

In acutis morbis raro, nec nisi in principio, medicamentis heroicis utendum, et illud maturo ante iudicio pensitantibus faciendum. HIPPOCR. Aphor. Sect. I. 24. p. 72. Addit GALENVS:

Κίνδυνος ἔ μικρὸς ἐν ὀξείῃ νοσήματι κακῶς φαρμακεῦσας.

Non paruum periculum, in acuto morbo intempestiue pharmacis uti.

Ὅποτ' ἐν φαρμακείῃσιν, διαφυλ' ἵτταν τὰς παροξυσμὰς τῶν πυρετῶν ὅπως μηδέποτε προσοίσης ἔόντων μηδὲ μεθ' ὄντων ἔσσεσθαι ἀλλ' ἀ ληγόντων.

Si pharmaca daturus es, obseruandae sunt exacerbationes febrium, ne quidquam offeras, illis vel subsistentibus, vel futuris, sed finientibus. HIPPOCR. De Vita Acutor.

g) Τοσαῦται διαφορὰ πεφύκασιν ἁίματος τὴν σύμμετρον ἐκπεφυγυῖαι κρᾶσιν, ἀνίενται δὲ καὶ ἐπιτένονται, ἡλικίαις τε καὶ ἡραῖς, καὶ διαίταις, καὶ τοῖς ἐπικρατήσασιν χυμοῖς, καὶ τόποις τε καὶ ἔθ'η, καὶ μύρια ἕτερα τῶν ἀλλοιοῦσι πῶς ἐκ ἄν τις διηθῆ δικαίως, ὡς ἔ μόνον ἔ πᾶσι τὰυτό τυγχάνει τὸ κῆμα, ἀλλ' ἔδὲ δυοῖν ἐφεξῆς ἀνθρώποι, ὅπε γε μηδὲ τὰυτόν τῶ αὐτῶ καὶ ἐνὶ τῶ ἀριθμῶ ἀνθρώπῳ παραμένει, ὑπὸ συχῶν αἰτίων μεταβαλλόμενον.

Tantae sanguinis natae sunt differentiae, quae aequalem effugiunt miscelam, ut vel laxiora sint corpora, vel stringantur, aetatibus, temporibus anni, victu, succisque abinde exsuperantibus. Hinc loci, et mores, et mille alia aliquid mutant. Deberetne quis recte arbitrari, non tantum omnibus eundem sanguinem haud contingere, sed nec duobus abinde hominibus. Quare nec vnus omni homini conuenit, a frequentibus causis mutato. ACTVAR. De Spirit. Anim. I. 14.

p. 43.

h) CELSVS Lib. I. Praef.

vehemens esse soleat, an leuis, breuis, an longa, quod is vitae genus sit sequutus, laboriosum, an quietum, cum luxu, an cum frugalitate; Ex his enim similibusque saepe noua curandi ratio ducenda.

§. IV.

DE CAUSSA VT INDICANTE PROXIMO i).

Quando aliquid tempore aut ordine prius, considerari simul in cura morborum oportere diximus, non propterea aliquid antiquius magis necessarium et curae aegrotantium gerendae plus accommodatum illo, vt ad causam respiciatur ^k), esse voluimus. Licet enim minimis morborum circumstantiis aequanda sint consilia; causis tamen opponenda illa sunt quam maxime, cum simillimi, si faciem videas, morbi, quod dispar causa est, disparem curationem postulent ^l). Quamuis autem causarum quae-

i) Ἀπὸ τῶν αἰτίων τὰ ἐνδεικνύοντα.

A causis indicantia.

k) Τὰ βοηθήματα ὑπενατιῶνται ἔ τοῖς γιγνομένοις, ἀλλὰ τοῖς ποιῶσιν.

Auxilia opponuntur non illis, quae facta sunt, sed illis, quae faciunt. GAL. *De Optima Sect.*

Κάλλιστον ἔστω ἐντροπίῳ τὰ νοσούμενα διὰ τῶν τὰς νόσους ποιούντων.

Optimum, bene ordinare morbos secundum illa, quae fecerunt. HIPPOCRATES. *De Locis in Homine.*

Τῶν αὐτῶν περιεσηκότων αἰτίων, ἀνάγκη τὰ αὐτὰ ἐπεθεῖν.

Iisdem causis praesentibus, oportet eadem fieri. NEMESIUS *De Nat. Hominis* c. 35. p. 261.

Ἄιτίαν ἐκκόπτειν πρότερον, ἢ τὸ ἔστω ἦσαν ἐπὶ τὸ γεγονός. ἢ αὐτῶ νόσημα.

Causa circueidenda est prius, sic accedendum ad morbum, qui abinde factus est. GAL. *Ars Medica.*

l) Ὅσις ἰαθεῖται μέλαι, τὴν αἰτίαν ἐκκόπτειν προσήκει.

Qui curaturus est, causam excindere conuenit. GAL. *Metb. Med.* II. 1. p. 28.

quaedam sit copula ^{m)}), series et ordinata successio, quarum nulla medentis perspicaciam effugere debet, cum etiam *remotiores* illae, προκαταρκτικαί ⁿ⁾), quibus absentibus, morbus manet, ad indicationem saepe aliquid conferant ^{o)}); ad *propiores* tamen, quas συνοχὰς et cum ipso effectu coniunctas vocant, quan-

Περὶ τὴν διαφορὰν τῆς αἰτίας διαφορὰς θεραπείας οἱ ἄνθρωποι δέονται.

Secundum differentias causae, diuersa cura hominibus indiget. GAL. *De Optima Secta*.

Ἀυτῶν ὄντων παθῶν, διαφερόντων δὲ τῶν αἰτιῶν, ἔ τῆ αὐτῆς θεραπείας χρώμεθα.

Similibus existentibus morbis, diuersis autem causis, non eadem curandi ratione utimur. GAL. *Ib*.

m) Συναίτιον ἐστὶν, ὃ σὺν ἐτέρων δύναμιν ἴσῃ ἔχον, ποιῶν τὸ ἀποτέλεσμα.

Causa sociata est, quae cum aliis aequalis virtutis, producit effectum. GAL. *Definition. n. 159. pag. 251. T. II.*

n) Ἄιτιον ἐστὶν, ὃ ποιῶν τι ἐν τῷ σώματι ἐστὶ δὲ τὸ μὲν προκαταρκτικόν, τὸ δὲ συνεκτικόν, τὸ δὲ προηγμένον: Προκαταρκτικὸν μὲν ἐν ἐστὶν, ὃ ποιῶσαν τὸ ἀποτέλεσμα κεχώρισται, ὡς ὁ δακὼν κύων, καὶ ὁ πλήξας σκόρπιος, καὶ ἡ ἀπὸ τῆ ἡλίου ἐγκαυσίς ἢ τὸν πυρετὸν ἐργαζομένη. Συνεκτικὸν δὲ, ὃ παρὸν παρῆσαν μὲν φυλάττει τὴν νόσον, ἀνααιρῶμενον δὲ συναναιρῶν, ὡς ὁ ἐν κύσει λίθος. Προηγμένον αἰτιὸν ἐστὶ τὸ ὑπὸ τῆ προκαταρκτικῆ ἢ τοι κατασκευαζόμενον, ἢ συνεργόμενον, ἢ προηγμένον τῆ συνεκτικῆ.

Causa est, quae aliquid in corpore producit. Est autem alia quidem REMOTA, alia CONTINENS, alia ANTECEDENS. REMOTA est, quae producto effectu cedit, vti mordens canis et pungens scorpius, et vntio a sole, quae febrem facit. CONTINENS autem, quae praesens praesentem morbum sustinet; ablata autem simul aufert, vti in vesica calculus. ANTECEDENS causa est, quae a remota vel comparatur, vel adiuuatur, continendamque antecedit. AVCTOR *Defin. GAL. Ib.*

o) Τὰς ἀφορμὰς, ἐπὶ ὅθεν ἤρξατο κάμνειν, σκεπτέον.

Causas, a quibus quis incepit aegrotare, considerandum. HIPPOCR. *Epid. II.*

quandoquidem his demum ablatiſ p) vel correctis morbus ceſſat, aduertendus eſt animus, ſiue paullo magis ab effectu ſuo diſtent, quas προηγεμένους et antecedentes q) appellant, ſiue ita coniunctae ſint, vt inter illas ipſamque actionis laeſionem nihil intercedat amplius, vtraſque vel introductas, vel ſponte intus genitas r). Ex omnibus his praeferendae omnino illae ad indicationem formandam ſunt, quas *prophaſes* s) appellare ſolent, cauſſae ſcilicet limato iudicio exquisitae; manifeſtae, at ſincerae, ſiue nouae, ſiue ex antiquo aliquo morbo ſuperſtites fuerint t). Plus illae valent arbitrariis iſtis, curioſius ſaepe, quam verius excogitatis, quae in minimis corporum elementis conquiruntur, cum in omnibus eius-

p) Ἐυλυτον πάθος ὃ ἐυθύς ἅμα τῷ δράσαντι χωριζέντι πέπανται.

Solui facile malum, quod ſtatim cum illo, quod facit, remoto quieſcit. GAL. De Locis Affect. I.

q) Τὰς κατ' αὐτὸ τὸ ζῶον διαδέσσει αἰτίας ὀνομάζουσι προηγεμένους νοσημάτων, τὰ δ' ἐξωθεν προſπίπτοντα καὶ ἀλλοιῶντα καὶ μεταβάλλοντα μεγάλως τὸ σῶμα, προκατάρχοντά τε καὶ προκαταρκτηκά.

Ipfas in animali diſpoſitiones, cauſſas nominant morborum ANTECEDENTES; illas autem, quae foris accidunt, et corpus valde mutant et conuertunt, PRIMAS et REMOTAS. GAL. De Cauſſ. Morb.

r) Ἐυμετάβλητον ἡμῶν τὸ σῶμα καὶ ῥαδίως ἀλλοιούμενον, ἐχ' ὑπὸ τῶν ἐξωθεν αἰτιῶν μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐξ ἑαυτῆ.

Mutabile corpus et facile conuertendum non ab externis tantum cauſſis, ſed etiam ex ſe ipſo. GAL. Ib.

s) Φανερός αἰτίας ὀνομάζει προφάσεις.

Manifeſtas cauſſas HIPPOCRATES appellat PROPHASES (res in aprico poſitas). GAL. Comm. IV. in HIPPOCR. De Viſtu Acutor.

t) Πολλὰκις ὑπὸ νοσήματος γίγνεται νόσημα.

Saepe a morbo morbus fit. GAL. De Differ. Morb. I.

Καθ' ἕτερον μὲν λόγον ἐστὶ νόσημα, καθ' ἕτερον δὲ αἰτία νοσήματος.

Ex vna ratione morbus eſt, ex alia cauſſa morbi, GAL. ibid.

eiusmodi cogitationibus in utramque partem differi possit u).

§. V.

DE INDICATIONE A MINIMIS IN HOMINE.

Haec autem licet ita sese habeant, ut in definiendis corporum elementis clare admodum haud videamus, et arbitrariae sint haud paucae, quae in ista doctrina adoptantur, sententiae; ratio tamen dicitur, ex minimis inter se copulatis *) et sensim in organa excrescentibus constare hominem, cum mutationes, quas quotidie subimus, deperditi restauratio, et medicamentorum effectus, *unum* in textura sua sibi que similem illum haud esse, clare doceant †). Proinde sicubi causae evidentes haud ad-
sunt,

u) CELSVS *Lib. I. Praefat. p. 10.*

x) Το σμικρότατον επαναφέρει προς την ομοειδήν, έκασον προς την εαυτῆ.

Minimum accedit pro sua similitudine, vnum quodque ad sui simile. HIPPOCR. *De Locis in Homine.*

y) Προς τὰς ἐν μόνον λέγοντας εἶναι σοιχεῖον, ἀρτέσει τὰ περὶ Ἰπποκράτους εἰρημένα: Ἐι ἐν ἦν ὁ ἄνθρωπος, εἰδέποτε ἂν ἀλγήσειεν: ἐδέ γὰρ ἂν ἦν, ἐφ' ἧ ἀλγήσειεν ἐν ἐόν, εἰ δὲ καὶ ἤλγειν, ἐν ἂν ἦν τὸ εἴμενον. Δεῖ γὰρ τὸ μέλλον ἀλγεῖν ἐν μεταβολῇ γενέσθαι μετ' αἰοδήσεως: εἰ δὲ ἐν μόνον ἢ τὸ σοιχεῖον, ἐκ ἦν, εἰς ὃ μεταβληθεῖν cet.

Illis, qui vnum saltim elementum esse dicunt, sufficiant ab HIPPOCRATE dicta: Si vnum esset homo, non doleret, neque esset, quo doleret; *unum* si foret, et si etiam doleret, vnum saltim esset, quod medetur. Oportet enim, quod dolere debet, in mutatione aliqua cum sensu consistere; Si autem vnum esset elementum, non esset, in quod conuerti posset. NEMESIVS *De Natura Hominis Cap. 5. p. 131.* HIPPOCRATEM excitans. Sed HIPPOCRATES L. *De Nat. Hom. §. 2. p. 265. T. I.* aliter habet:

Ἐι ἐν ἦν ὁ ἄνθρωπος, εἰδέποτε ἂν ἤλγειν, ἐδέ γὰρ ἦν ὑπὸ τῆ ἀλγήσειεν, ἐν ἐόν· εἰ ἂν καὶ ἀλγήσει, ἀνάγκη καὶ τὸ εἴμενον ἐν εἶναι, νυνὶ δὲ παλλᾶ.

Si

funt, inque partibus sensui patentibus haud reperiuntur, oportet sane ad minima procedere medicum *), inque istis latibulis hostem quam sagacissime indagare. Nec sane in vlla, quae organi cuiusdam actionem impedit a), inuestiganda caussa progredi cum successu poterimus, nisi ad elementa, quae illud faciunt, descendere velimus b). Ita enim comparata sunt ista minima, quae ὁμοιομερέα et *similiaria* c) appellantur, vt conuerti d), patique quidquam possint, proinde etiam *morbos* quosdam *simpliciores*, qui magis compositorum veluti elementa sunt,

Si vnum esset homo, nunquam doleret; Non enim esset, a quo doleret, vnum si foret, et si etiam doleret, opus esset, et id, quod medetur, vnum esse: Nunc autem multa sunt. *)

*) Incredibilis est huius loci apud auctores discrepantia. Omnium optime consentit cum HIPPOCRATES NEMESIUS; praeterquam quod pro ὑπὸ τῆς leg. ἐφ' ἧς; at vero MACROBIUS Saturnal. VII 5. leg. εἰ ἐν ἧν ὁ ἄνθρωπος ἐκ ἀνῆλγεεν ἀλγῆ δὲ, ἐκ ἄρα ἐν ἐστὶ. Interim quaecumque lectio vera sit, tamen sensus liquet. G.

z) Ἀπὸ τῶν ἀπλῶν καὶ ὁμοιομερῶν τῆς ζωῆς μορίων ἀρχαῖσθαι, ἅτ' αὐτοῖς ἐστὶ τὰ σύνδετά τε καὶ ὀργανικὰ μεταβαίνειν.

A simplicibus et similaribus corporis partibus incipiendum, hinc iterum ad composita et organica trans-eundum. GAL. De Causs. Morbor.

a) Ὅσα ὄργανον ἐμποδίζουσιν, αἰτίαι νοσημάτων.

Quae organon impediunt, caussae morborum. GAL. De Morb. Different.

b) Χωρὶς γνῶναι τὰ στοιχεῖα τῆς σώματος, ἐξ ὧν πρῶτον γέγονεν, ἀμήχανον ἐξευρεῖν τὰ νοσήματα

Sine cognitione elementorum corporis, ex quibus primum uatum est, impossibile inuenire morbos. GAL. Meth. Med. II.

c) Ἀπλά καὶ πρῶτα νοσήματα καὶ διοπεῖ στοιχεῖα τῶν ἀπλῶν.

Simplices et primi morbi, et veluti elementa aliorum. GAL. De Differ. Morbor.

d) Ἀυτὰ τὰ στοιχεῖα τῶν ἡμετέρων σωμάτων ἀλλοιοῦσθαι καὶ πάσχειν πέφυκεν

Ipsa elementa corporum nostrorum mutari et pati nata sunt. GAL. Ib.

sunt, esse oportet, nec facile quispiam recentium est, quin ad mentem veterum morbos in *similares* ac *dissimilares* diuidendos putet e). Quamuis autem, si subtilius philosophari quis vellet, ultra fibram et paruum fluidi vitalis globulum cogitando excedere possimus; parum tamen istae minutiae ad artem et ad formandas indicationes conferunt, cum nihil in se recipiant, veluti elementi natura hoc secum adfert, ob materiae subtilitatem pati quidquam haud posse f). Ad illa tamen minima respicimus, quae extensi quidpiam habent g), et quorum natura in eo posita est, vt vel misceri inter se, vel agere in se mutuo possint h), in qua facultate vitae leges vnice

e) Νοσήματα ἀπλά ηἢ σύνθετα.

Morbi simplices et compositi. GAL. *De Causs. Morb.*

Διττόν πε γένος ἔσται νοσημάτων, ἕτερον μὲν ἐν τοῖς ὁμοιομερέσι σώμασιν, ἕτερον δὲ ἐν τοῖς ὅλοις ὀργανοῖς.

Duplex erit morborum genus, alterum in similibus corporibus, alterum in vniuersis organis. GAL. *Metb. Med. II. 6. p. 41.*

f) Ἀπαθῶν ὑποκειμένων τῶν πρώτων στοιχείων, ἐν τῇ συνθέσει μόνῃ τὰ παθήματα.

Cum passioni haud subiaceant prima elementa, in compositione sola morbi. GAL. *De Differ. Morb.*

g) Ὁμοιομερὸν πρὸς αἰδησιν.

Similares partes ad sensum. GAL. *ib.*

Τὸ σώματος τὸ σμικρότατον πάντα ἔχει ὅσα περὶ ηἢ τὸ μέγιστον.

Corporis minimum omnia habet, quae etiam maximum. HIPPOCRATES. *De Loc. in Homine.*

h) Τὰ στοιχεία πάσχειν ὑποτιθέμενα ηἢ δρᾶν εἰς ἀλλήλια ηἢ κεράννυθαι.

Elementa pati facta sunt, et agere in se inuicem, et misceri. GAL. *Differ. Morb.*

Λέγουσι δὲ οἱ στωϊκοί, τῶν στοιχείων τὰ μὲν εἶναι δραστικά, τὰ δὲ παθητικά.

Perhibent Stoici, elementorum alia esse actiua, alia passiuua. NEMESIUS *De Natura Hominis Cap. 5. p. 127.*

vnice ponuntur. Quodsi ergo animam, materiae expertem, proinde nec propriis, nisi quos a corpore habet, morbis obnoxiamⁱ⁾, nec medicamentis, nisi quae in corpus agunt, mutabilem, demas, ad duo summa capita, id, quod minimum in homine est, reuertitur; Aut enim solida sunt, quae humores tenent, aut vicissim solidis humores continentur. His causae morborum insunt, nec tertium quodpiam est, quod sua natura ab his discrepet, neque vnum sit vel alterum, cum etiam spiritus^{k)} fluidorum indolem teneant, et eorum legibus moueantur. Id quod vt clare intelligatur, vtque constet, solidisne, an fluidis res morbum faciens insit, quandoquidem, vtrum huc, an illuc in formanda indicatione aduertendus sit animus, magna saepe oboritur dubitatio, ex mali sensu eiusque pertinacia signum pathognomonicum capitur. *Si qui enim solidis inradicantur morbi, firmiter haerent, et virtuti vitali auxiliisque illi accommodatis, docente HIPPOCRATE^{l)}, resistunt pertinacius, dum causae fluidis inditae mobiles sunt et circumductae.*

§. VI.

i) Καθ' αὐτὴν ἀπαθῆς ἡ ψυχὴ πέφυκεν, ἐπικοινωνῶν δὲ τῶν ἐν ἡμῖν παθῶν διὰ τῆ ἐν ἡμῖν ψυχικῆ πνεύματος, ὡσπερ ὄχημά τε τῆτο ἔχουσα, καὶ δι' αὐτῆ τὰς ἐαυτῆς ἐπιτελεῖ ἐνεργείας.

In se ipsa pati nescia anima nata est; Percipit, qui in nobis sunt, morbos per illum animale, qui in nobis est, spiritum, habens illum, veluti vehiculum quoddam, et per illum suas perficit actiones. ACTVAR. *De Spirit. Animal. I. 5. p. 18.*

k) Τὰς αἰτίας ἢ ἐν τῷ πνεύματι θετέον ἢ ἐν τοῖς ὑγροῖς ἢ ἐν τοῖς στερεοῖς.

Causae vel in spiritu ponendae, vel in fluidis, vel in solidis GAL *Method. Med. XIII.*

l) Τὸ ἐν τῷ ξηρῷ νόσημα πῆγνυται τε καὶ ἐ διακίναται, τὸ δ' ἐν τῷ ὑγρῷ, διαρρέει καὶ τῆ σώματος ἄλλο τ' ἄλλο μάλιστα ἔχει, καὶ ἀεὶ μεταλλάσσον, ἀνάγκυσιν ποιεῖ καὶ θάσσον παύεται ὡς τε ἐ πεπηγός.

§. VI.

DE INDICATIONE, AD SOLIDVMNE
AN FLVIDVM DIRIGI DEBEAT,
DV BIA.

Cum autem alternis legibus haec duo inter se vniantur, et tantum sibi tribuant, quantum a se inuicem accipiunt ^m), in ambiguo sane in reliquis, quam quibus manu medemur, morbis plerisque manet, an ex natura solidorum vnice considerata bona indicatio consequi possit. Cum enim medicamenta, etiamsi ad fibram directa sint, aliter eandem haud feriant, quam vti illa suis, tum reliquis, tum maxime nerueis perflua est humoribus; cum etiam, nisi virtute fibrae animatae adiuta, medicamenta, humores supplere, educere aut conuertere haud valeant, adeoque ad *ισόρροπον* et aequam lancem disposita in homine sint elementa, agantque in se et ab inuicem mutantur; sane anceps est, an ita in excogitandis auxiliis animo comprehendere solida vel liquida medentes possint, vt vnum sine altero intelligatur.

E e 2

§. VII.

In *solido* morbus figitur, nec quiescit; Qui autem in *fluido*, circumfluit, et corpus aliter aliterque plerumque afficit, et semper locum mutans cessat, et citius cessat, vtpote non fixus. HIPPOCR. De *Loc. in Homine*.

m) Το δὲ σῶμα αὐτὸ ἑαυτῷ τῶν τῶν ἐς ἡ καὶ ἐκ τῶν αὐτῶν συγκινῆται.

Corpus autem sibi ipsi ipsum est, et sui similibus vna mouetur. HIPPOCR. *Ib.*

Ἐμοὶ δοκεῖ ἀρχὴ μὲν ἐδεμία εἶναι τῷ σώματος, ἀλλὰ πάντα ὁμοίως ἀρχὴ καὶ ὁμοίως τελευτῆ, κύκλον γὰρ γραφέντος ἀρχὴ ἐχ' εὐρέδη.

Mihi videtur principium nullum esse in corpore, sed omnia simul principium et simul finis. Circulum enim scribenti, principium haud inuenitur. HIPPOCR. *Ib.*

§. VII.

DE INDICATIONE A FLVIDIS.

Latius tamen patet conceptus de fluidis, morbum facientibus. Non enim tantum, si ad originem ipsorum solidorum, eorundemque, iuxta quas enutriuntur, leges respicias, ad fluidumⁿ⁾, quodcunque illud sit, illa reuertuntur, sed etiam mutationes, quibus corpora subiacent, fluxu perpetuo et insensibili minimarum rerum excretionem celebrantur^{o)}, ut propterea in omni, quae valere docet, scientia nihil quidquam vel dici, vel effici possit, quod, licet solidorum virtutibus sustinendis agendisque destinetur, ex natura fluidorum haud sit, inque selectu materiae, quae optimos succos vitales praestare potest, consistat. Sunt sane per vniuersam morborum doctrinam infinita, quae fluidi morbum facientis immensam latitudinem explicare possunt, exempla, ita quidem, ut illis etiam aegritudinibus, quae formam in solidorum labe positam habent, et auxiliis manu

n) Χυμοὶ οἱ ἐν ἡμῶν, στοιχεῖα πρῶτα ποιεῖσιν.

Humores qui in nobis, elementa prima faciunt.

ACTVAR. I. 6. p. 19.

o) Τὸ σῶμα ῥέει ἀεὶ καὶ μεταβαλλόμενον ἐν ἀκαριαίῳ χρόνῳ.

Corpus semper fluit, et mutatur indefinito tempore.

GAL. Comm. I. in Aph. HIPPOCR.

Ἐπεὶ δὲ ἐκ σώματος ἔστιν ὁ ἄνθρωπος, πᾶν δὲ σῶμα ἐκ τῶν τεσσάρων στοιχείων συνέστηκεν, ἀνάγκη τέτοις τοῖς πάθεσιν περιπίπτειν αὐτὸν, οἷς καὶ τὰ στοιχεῖα, τομῇ καὶ μεταβολῇ καὶ ῥέουσι, ἅπερ ἐστὶ μόνος τῷ σώματος.

Cum ex corpore homo sit, omne autem corpus ex quatuor elementis constet, opus est, illi accidere eadem mala, quae et elementis, diuisionem, mutationem et fluxum, quae sunt folius corporis. NEMESIUS De Natura Homin. Cap. 1. p. 17.

Καθ' ἑκάστην ἡμέραν ἀπορρέει καὶ διαφρορεῖται πάμπολυ τῆς τῷ σώματος ἔστιας.

Omni die fluit et transpiratur multum ex corporis substantia. GAL. Method. Med. XIV.

manu allatis curantur p), sine remediorum, quae ad humores attinent, vsu nihil quidquam salubriter consuli possit.

§. VIII.

DE INDICATIONIBVS AD CAVSAS, QVAE DE VTROQVE HABENT.

Cum ergo difficile sit, animo ita tenere ac diuidere causas morborum, quae inter solidorum ac fluidorum labem mediae sunt, vt, quid de alterutro plus vel minus sit, describi possit, oportet sane indicationes ita perfici, vt auxilia vtrinque militantia inueniantur. Valde autem vereor, vt possit vllum inueniri, quod, si morbis organicis, in labe viscerum positis, opportunum est, vim in corrigendis ducendisque fluidis positam haud habeat. Ne autem *indicatio solida mutans* sua priuetur suppellectili, illas causas nunc tangendas puto, quae, dum solida mutant, fluidae tamen sunt, et legibus fluido scriptis in statum naturali similem conuertuntur, dum, quidquid vnionem laesam, destructionem continui, rigiditatem, laxitatem, aequalitatem sublatam, situm partium abolitum, aliosque conceptus, ex natura solidi potissimum fluentes, pro forma agnoscit, ab hac nostra tractatione alienum est.

E e 3

Sunt

p) Ἀμήχανόν ἐστι τοῖς μερικοῖς χρώμενον βοηθήμασιν ὠφελῆσαι τι, μὴ τὸ ὅλον σῶμα πρῶτον ἀπέριττον ἐργασάμενον.

Impossibile est, auxiliis partialibus vtentem proficere, nisi ante totum corpus immunditiae vacuum effecerit. ALEX. TRALL. XI. I.

Ἐπαδάπτων τὴν τάξιν τῶν βοηθημάτων καὶ πρότερον χρώμενος τῷ τῆ πεπονθότος μέρως, πρὶν ἂν τὸ σύμπαν σῶμα παρασκευάσαι, ὑπερβολὴν ἀμαθείας ἔχα.

Inuertens ordinem auxiliorum, prius vtens medicamento parti dolenti applicato, ante quam totum corpus praeparauerit, excessum incitiae habet. GALEN. *Metb. Med.* IV.

Sunt autem conceptus eiusmodi ancipites haud pauci. Quicquid traiectum humorum per viscera, illis tamen integris, necdum destructis, inuoluit; quidquid transitum per minima vasa impeditum; quidquid humores in peregrina vasa, illaesis tamen iisdem; quidquid minimi vasis, illaeso illo, extremum osculum amplitudine auctum inuoluit, inter humorum solidique statum praeternaturalem medium est, et de utroque tenet. Possitne *infarctus*, licet simul tunc adsit vasorum inertia, succis mobilibus, intelligi q). Adest quidem varia iuxta fines eorum angustia; est tamen etiam haud parum, nisi omne dixerim, quaerendum in fluidi contenti crassitie, copia, lentore et motu, ad minima vasa praecipiti, vnde febris est tandemque putredo r). Accusandae sunt vasorum, *si inflammatum quid est*, angustiae; plus tamen causae in sanguinis, peregrina vasa subeuntis, errore tunc ponitur, vnde illius quietem, hinc aestum atque febrem oporteat subsequi s). Possitne transfundi sponteque sua elabi in pulmonum t) alia-

q) Ἐμφραξίς νόσημά ἐστι, οἱ δὲ χυμοὶ αἰτιοὶ τῆ νοσήματος.

Infarctus morbus est; at humores, causae morbi. GAL. De Diff. Morb.

r) Πλήθος χυμῶν, καὶ πάχος καὶ γλιχορότης, ἔμφραξις τε καὶ ἐπίχεσις, καὶ σήψις καὶ πυρετός.

Copia humorum, et crassities, et viscositas, infarctus et constrictio, et putredo, et febris. GAL. Meth. Med. XI.

Κατὰ τὰ πέρατα τῶν ἀγγείων ἡ στέγνωσις γίγνεται ἂν διὰ πάχος ἢ πλήθος ἢ γλιχορότητα τῶν περιεχομένων ἐν αὐτοῖς χυμῶν ἀδρυνώτερον βευσάντων ἐπὶ τὴν ἔξω φεράν.

Prope fines vasorum angustia fit per crassitiem, et copiam, et viscositatem contentorum in illis succorum confertim fluentium propter impulsum retro. GALEN. Meth. Med. XI.

s) Ἐξ ἐπιβροῆς αἵματος πᾶσα φλεγμονὴ γιγνομένη.

Ex superfluxu sanguinis omnis inflammatio. GAL. De Loc. Affect. II.

t) Μετάχυσις τῆ αἵματος εἰς τὰ τῆ πνεύμονος ἀγγεία.

aliarumque partium cellulas sanguis, vel osculis vasorum egredi, nisi tenuis esset, acris"), aut motore suo, a tergo irruente, vehementius compelleretur, licet aliquid violentiae, vasorum solido illatae, tunc semper intersit x). Quamuis ergo in formanda, iuxta istarum caussarum rationes, indicatione ad vasa robore donanda, vt transprimere vel retinere possint, aliquid redeat; non tamen secuta ubique est ista, quae solidum vnice respicit, hinc roborantium et adstringentium vsus docet, auxilii significatio. Saepe nocent medicamenta, fibrae vnice addicta, quae succos, in extrema proiectos, reprimunt y), multoque ad naturam morbi, cuius causae circumducuntur, magis adpositum est, *medicamentis uti*, quae ab indole succorum indicantur.

E e 4

§. IX.

Transfusio sanguinis in pulmonum vasa. GAL. De Plethor.

u) Ἡ ἀνασώμωσις ὑπὸ τῶν ἐρεθιζόντων τὰ σώματα τῶν ἀγγείων.
Dilatatio osculorum in vasis minimis ab irritantibus oscula vasorum. GAL. De Causs. Symptom.

x) Κατὰ ἀνασώμωσιν τε καὶ τὴν καλεσμένην διαπήδησιν αἰμορραγίαι γίνονται, — ἦτοι κατὰ τὸ πέρας ἀνασωμασμένων τῶν ἀγγείων, ἢ τῆ χιτῶνος αὐτῶν διαιρεθέντος, ἢ, ὡς ἂν τις εἴποι, διηθημένου ἢ διήρημένου: Ὁ μὲν ἔν χιτῶν διαιρέται τιτρωσκόμενος τε καὶ φλάμενος καὶ ῥηγνύμενος καὶ διαβιβρωσκόμενος, ἀνασώμωσις τε γίνεται διὰ τε ἀτονίαν ἀγγείων καὶ πλῆθος αἵματος.

Per anastomosis et sic dictam diapedesin, fluxiones sanguinis fiunt, siue vasis ad finem apertis aut tunica eorum distenta et veluti cribrata vel sudoris modo transmissa. Tunica ergo diuellitur vulnerata aut confusa, aut rupta, aut erosa; anastomosis autem fit vel atonia vasis, vel copia sanguinis. GAL. Meth. Med. V. 2. p. 105. T. X.

y) Μὴ τὰ ἐκκεχυμένα εἶσω ἀπολαμβάναν.

Quae secesserunt, intus ne recipito. HIPPOCR. De Humor.

§. IX.

DE INDICATIONE AD FLVIDI INDOLEM SOLA.

Quicquid enim inuoluit fluidi cuiusdam, siue quiescentis, siue circumducti miscelam ^{a)}), vitae legibus inimicam, copiam, vasorum capacitate maiorem vel inferiorem, circuli leges infractas, vt succi quidam, quorsum ferri haud par est, sursum, deorsum, ad collateralia vasa, ferantur ^{a)}), ad rationes fluidi solius exigitur. Haec omnia licet illum latere haud possint, qui leges motuum, iuxta quas humores vitales circumeunt, haud ignorat, dum istae conditiones per effectus suos sese clare manifestant; non tamen desunt luculenta omnino signa, quae statum motumque humorum, ab eo, quod esse debent, alienorum, satis superque declarant: Quae quidem ita clare ab HIPPOCRATE ^{b)}) excitantur,

vt

z) Πολλά εἰσι ἐν τῷ σώματι ἔοντα, ἃ ἰκόταν ὑπὲρ ἀλλήλων παρὰ φύσιν θερμαίνηται τε καὶ ψύχεται, καὶ ξηραίνηται, νέσσει τίκται, ὡσεὶ πολλά μὲν ἰδέαι νοσήματος, πολλὰ δὲ καὶ ἢ ἴησις αὐτέων ἐστίν.

Quae iuxta se inuicem incaluerunt aut friguerunt, aut desiccantur, morbos pariunt, vt multae species morbi dentur, varia autem etiam curatio eorum sit. HIPP. *De Natura Homin.*

a) Πλήρωσις, ἀναρρόπιη, καταρρόπιη, ὑπερβολή, ἔκτασις, παροχέτευσις ἐς κεφαλὴν, ἐς τὰ πλάγια, ἀντίσπασις ἐν τοῖσι ἀνω ἐπὶ τοῖσι κάτω.

Plenitudo, sursum elatio, deorsum compulsio, exsuperantia, defectus, redundantia ad caput, ad latera, in contrarium motus ex superioribus ad ima. HIPP. *De Humor.* §. 1. p. 316. T. I.

b) Σημεῖα ταῦτα: ὀσμὴ χρωτὸς, σώματος, διαχωρήματος, ὠτὸς, φύσις, ἔρων, ἔλκεος, ἰδρωτὸς, πτυάλαι, ρίνος, χρωὶς ἀλμυρὸς, ἢ πτύαλον, ἢ ρίσις, ἢ δάκρυον, ἢ ἄλλοι χυμοί. πάντη ὅμοια, τὰ ὠφελέοντα καὶ βλάπτοντα, ἐνύπνια, ὅτι ἂν ἐκκρίνηται ἐκ τῶν ἔρων, χροῖσις ἀπάλλαξις, πνεύματος μινύθησις, ἐκ φυμάτων, ἐξανθημάτων.

Signa

vt aliquid aliud, post co i verba, a me adduci haud oporteat. Postquam autem de liquidorum errantium quantitate, qualitate vel motu, medico per signa constitit, spontanea quaedam sequela eius est, quod adhiberi, vt vitium expungatur, conuenit: versabor in ista materie paullo laxius, et ita me geram, vt succos, intra intestina haerentes, primum examini subiiciam, deinde et illos, qui per vasa circumducuntur, attingam.

§. X.

DE INDICATIONE EX PRIMARVM VIARVM FLVIDIS.

Quae succos nutrientes ex alimentis conficiunt, viscera chylopoetica, et quae sub *primarum viarum* nomine GALENO c) iam innotuisse arbitror, morborum sibi propriorum causam et materiem accipiunt, dum optimis illis succis domesticis, quos ad officium gerendum adesse oportet, desti-

Ee 5 tuun-

Signa haec: odores corporis, oris, faecum, aurium, flatuum, vrinae, vlceris, sudoris, salivae, narium, cutis salsa, aut sputum, aut narium mucus, aut lacruma, aut alii succi omnes. Similiter iuuantia et nocentia, insomnia, quod excernitur vrinis, coloris mutatio, respirationis difficultas, ex abscessibus, exanthematibus. HIPPOCR. Ib. §. 3. p. 317.

c) Τα ἐν ταῖς πρώταις φλεψὶ περιττώματα ταῖς ὑψηλῶταῖς ἐκκαθαίρειν.

Quae in primis venis sunt inquinamenta, secessibus purganda. GAL. *Const. Artis.* *)

*) Ex quo patet, temere a multis adferri auctorem ac inuentorem nominis, *primarum et secundarum viarum*, WILLISIVM; Id quod profecto non adfirmassent, si vltcrius in legendo processissent. Ego enim facile possem, si huius loci esset, multis comprobare, plurima recentiorum scriptorum nomina, causas et origines morborum, remedia cet. a veteribus dudum tradita esse. G.

tuuntur, pessimos autem vel sponte nascentes habent, vel ex ingestis^{d)} effectos; deinde malam rem de se ad sanguinem mittunt, ut pauci sint ex morbis, illis maxime, qui in longum trahuntur, quin ex faburra humorum, quos ventriculus atque intestina mala fortuna colligunt, vel nascantur, vel iisdem sustineantur; proinde, quae primarum viarum fluida respicit, indicatio optimorum consiliorum, remotis etiam viis salubrium, fons sit atque origo. Arbitror autem, domesticas intestinorum aerumnas ante significandas esse, uti illae ex fluidorum morbofo statu eueniunt. Deserit officium *stomachus*, cuius vitium est *resolutio*, cum cibi non tenax est^{e)}, quae illius *κακοπραγία*, mox *idiopathica*, mox vicino visceri, saepe hepatis, tribuenda, et *sympathetica*^{f)} est, mox a virium, siquidem et ille ex natura fluidi est, defectu^{g)}, mox ab alimentis quam ut digeri possint, durioribus et nimis cupide sumtis^{h)} prouenit. Licet enim pauci sint, quin gulo-
fitatis

d) Caussae externae morborum ad quatuor classes referuntur a GALENO *De Sanit. Tuenda* l. ut sint προσφερόμενα, πραττόμενα, περιέχοντα καὶ ἐκκρινόμενα, ingestae, gestae, ambientes, egestae.

e) CELSVS IV. 5. p. 207.

f) Κακοπραγία ἥπατος καὶ γαστροῦ.

Mala actio hepatis et ventriculi. GALEN. *Metb. Med.* XI.

g) Γέροντες πρὶν γεράσαι, ῥαδίως βλάπτονται ὑπὸ σμικρῶν αἰτιῶν, καὶ πέτταν ἐδύνανται καλῶς: καλεῖται ὁ τοιοῦτος μαρasmus, ἐκ νόσῃ γῆρας.

Qui senes fiunt, antequam fenescant, laeduntur a paruis caussis, et coquere haud possunt bene; vocatur hic marasmus, senectus ex morbo. GAL. *Ib.* VII. 6. p. 167. T. X.

h) Ἦτοι δὲ κατὰ τινα δυσκρασίαν, ἢ χυμῶν τινῶν ἐμπεπλασμένων, ἢ γαστρὸς νοσῆ, αἴτε πέψεις ἀτελεῖς ᾧδε.

Siue ob aliquam malam temperiem, siue ideo, quod fucci quidam firmiter inhaerent, ventriculus aegrotat,
et

fitatis poenam luant, et a voluptate dolorem lucenturⁱ⁾; imbecillis tamen, quorum in numero maxima pars urbanorum, omnesque paene cupidi literarum sunt, observatio maior necessaria est, ut quod vel corporis, vel loci, vel studii ratio detraxit, cura restituat^{k)}. Philosophos quidem laxius quandoque vivere PLATO^{l)} cupit: Verendum tamen vehementer est, ne illis, aliisque vni vitae generi deditis, male ita consultum sit. Mitiora suadet diaeta. Exercitia, quantum per vitae rationem illis licet, haud negligent, temperent sibi a ciborum copia^{m)}, ἀδυσίαν,

et coctiones imperfectae abinde. ACTVAR. Spir. Anim. I. 6. p. 19.

Κακός σόμαχα, ὡς καὶ δηγμὸν ἐμποιοῦν, ὅταν πλείονα βρωθῆ.

Ventriculum ita offendunt alimenta, ut morificationem inducant, si plura deuorata fuerint. AETIVS Tetrabibl. I. Libr. II. c. 655.

i) Κακοπαθεῖν σόμα τῆς γαστρῆς.

Male affectum ventriculi OS. GAL. Comm. II. in HIPPOCR. De Vitu Acutor.

k) CELSVS De Re Medica I. 2. p. 21.

l) Ἡ περιττὴ ἐπιμέλεια τῆ σώματος, πρὸς οἰκονομίαν, πρὸς στρατείαν καὶ πρὸς ἐδραίαις ἐν πόλει ἀρχαῖς δύσκολος, ὅτι καὶ πρὸς μαθήσεις ἄστυασεν καὶ ἐννοήσεις τε καὶ μελέταν πρὸς ἑαυτὸν χαλεπή, κεφαλῆς τινὰς αἰεὶ διατάσεις καὶ ἰλίγγυς ὑποπτέυσσα, ὡςτε, ὅπη αὐτῆ, ἀρετῆ ἀσκῆσαι καὶ δοκιμάζειν πάντῃ ἐμπόδιος, κάμναι γὰρ οἰεῖται ποιεῖ αἰεὶ καὶ ὀδυνώμενον.

Superflua corporis cura, ad rem familiarem, ad militiam, ad collegiorum in vrbe principatus, difficile quid, vti etiam ad scientias quascunque demum et cognitiones et sui ipsius conductionem incommoda, utpote quae capitis quasdam semper suspicatur tensiones, vertiginem metuens, ut, vbicunque ea est, virtutem exerceri et probari, impedimento fit. Aegrotantis enim et dolentis semper speciem facit. PLAT. De Rep. III. p. 440.

m) Μὴ γυμνάσιον ἡμέληται, μὴ πλείω καὶ πολὺ τροφῆ σιτία συνεχῶς προσενήνεται.

Exercitium haud negligatur, nec plures et vberius nutrientes cibi continue offerantur. GAL. De Plethora.

ψίαν, quae potus odium est, fugiant ⁿ), sint, quae lubricare possint aluumque lenire, alimenta ^o), abstineant a flatulentis ^p), a cibo aut opus faciant, aut ambulent ^q), nec noctem insomnem ducant ^r), et quamvis, quae palato grata, eadem etiam sint ventriculo ^s), diffidant tamen appetentiae ^t), sciantque, vitam sine morbis omni voluptate plus ^u) esse, ipsos-

n) Ὅλα πᾶσαι διαίται ζυμφέρασι.

Omnis diaeta humida conuenit. GALEN. *Method. Med.* IV.

Τῷ δὲ ποτῷ δαψιλῆ χρῆσθαι.

Potu tenui vtendum. PAVLL. I. 43.

o) Τροφαὶ φαρμακώδεις.

Alimenta purgantis vim habentia. AETIVS *Tetrabibl.* I. Libr. 2.

p) Ὅσπρια πάντα φουσώδεια, τετίοισι μὴ χρῆεσθαι εἰ μὴ μετὰ σιτίων.

Legumina omnia flatulenta: his non vtendum, nisi secundis mensis. HIPPOCR. *De Victu Acutor.*

Τροφή ἔυχυμος, ἔυπεπτος ἕσα καὶ μάλιθα ἄφυσος.

Cibus boni succi, qui digestu sit facilis, et flatus haud gignat. ACTVAR. *De Spir. Anim.* I. 6. p. 19.

Ἐυσόμαχα καὶ ῥωσικὰ, μακροτέρας ἐψήσεως ἐκ ἀνέχοντα.

Stomacho grata et roborantia longiorem coctionem haud ferentia. AETIVS *Tetrabibl.* I. Libr. II. c. 654.

q) Τὰς πόνους τῶν σιτίων ἡγάδα.

Labor cibum praecedat. HIPPOCR.

r) Ἀγρυπνίη ἐν τοῖσι σιτίοισι βλάπτει.

Vigiliae post cibos nocent. HIPPOCR.

s) Ἡ γλῶττα τέτοις μάλλον χαίρει τῶν χυμῶν, ὧν ἂν ἡ κοιλία δέηται.

Lingua illis maxime gaudet succis, quibus venter indiget. GAL. *De Causs. Symptom.* I.

t) Ἄλογος ὄρεξις ἐπισκοτᾶ τὴν κατὰ φύσιν ἡμῶν, καὶ ἀπλανᾶ τῶν ἀρμοζόντων ὄρεξιν.

Ratione destituta cupiditas obnubilat naturalem nobis et rectam conuenientium appetentiam. ACTVAR. *De Spirit. Anim.* I. c. p. 20.

u) Ὑγιανὴ, πραγματεία τῶν σιτίων, οἷς κεχρησθῆναι δεόν, καὶ ἂ παραφυλακτικόν, ὡς ἂν ἐπόμενος ταύτῃ ἀμεινόν τε διάγη, καὶ τὰς μελετωμένας ἀποδιοπομπῇ νόσας.

ipfosque ab ordinato vitae genere augeri spiritus *). Post diaetae leges, si therapiam audire vis, ab illa etiam habiturus es, quae imbecillum stomachum consolantur. *Si plus est, quam quod concoqui possit, periclitari, ne corrumpatur, non oportet; Si vero corruptum est, nihil commodius est, quam id, qua via primum expelli potest, eicere* †). Quod si opportunum haud est, et vires id nolunt, siquidem super hoc negotio *indicatio euacuatoria* consuli debet, accipi debent, quae roborant, et fibras ventriculi stabiliunt ‡). Neque vero tantum suum ventriculus officium deserit, sed etiam secus, quam par est, facit. Vitiosa quandoque sedulitate praestantissimos, copia autem nocentes succos perficit, quos ad sanguinem prouectos excretionibus solemnibus obicem ponere §), et foecundam illam aegritudinum parentem, *plenitudinem*, excitare oportet; quam, nisi appetentiam castigare velint gulae dediti, euacuato licet sanguine, coërcere nunquam pote-

Sanitatis doctrina est alimentorum declaratio, quibus vti opus sit, a quibus cauendum, vt, qui illam sequitur, exinde vitam rectius ducat, et metuendos ablegget procul morbos. ACTVARIVS Ib. II. 17. p. 121.

x) Διάιτα ἰσονομίαν χαριζομένη πᾶσι τοῖς ἐν ἡμῶν πνεύμασι.

Regimen bonum aequos motus largitur spiritibus nostris. ACTVAR. Ib.

y) CELSVS I. 3.

z) Ἐπιφέρει τὴν ἐμφυτον θερμασίαν ὁ σύμμετρος οἶνος, ὡς ἀνὸς δικαιοσύνη τροφή.

Auget insitum calorem mediocris vini vsus, veluti domestica nutritio. GAL. De Causs. Morb. II.

Ἐπιφέρει τὴν ἐμφυτον θερμασίαν ὁ σύμμετρος οἶνος.

Quae appetitum excitant. AET. I. sup. cit.

a) Παχυχύμων ἐδεσμάτων ἕστια δυσδιάπνευσόν τε τὸ σῶμα κατασπενάζει καὶ ἐμφράξεις ἐργάζεται.

Compactioris sacci ciborum substantia difficulter transpirare corpus facit, et infarctus procurat. GAL. De Euch. et Cacoch.

poterunt ^{b)}). Longius tamen a sanitatis legibus discedit stomachus, si malos succos, nil quidquam similitudinis cum *minimo nutriendo* habentes, excoerit, quos varios inesse homini optime nouit HIPPOCRATES ^{c)}), acidos, falsos, austeros, pituitosos, nulli etiam classi addictos, et specie ludentes haud facile definienda, a quibus amplissima morborum caterua, quorum pars ipsa intestina affligit, pars toti homini exitialis est, procedit ^{d)}). Prae ceteris inimica

b) Ἐι τις ὑγιαίνων ἔτι καὶ μηδὲν μηδέπω βεβλαμμένος ἐν τῇ πλεθωρικῇ γένοιτο συνδρομῇ τῆτον ἐκ ἀνάγκη φλεβοτομῆν, ἀλλ' ἀρκῆ τῶ μὲν ἀσιτία τῶ δ' ὀλιγοσιτία.

Si quis sanus adhuc et nondum vlla in re laesus, in plethorico versetur confluxu, huic non opus est venam secari, sed sufficit, mox abstinencia plenaria, mox parcus ciborum vsus. GAL. *Metb. Med.* IV.

c) Ἐνι γὰρ ἀνθρώπῳ καὶ πικρὸν καὶ ἀλμυρὸν καὶ γλυκὺ καὶ ὀξύ καὶ σφυφὸν καὶ πλαδαρὸν καὶ ἄλλα μυρία παντοίας δυνάμειας ἔχοντα, μεμιγμένα καὶ κεκρημένα ἀδύηλοισιν.

Est enim in homine et amarum, et falsum, et dulce, et acidum, et austerum, et insipidum, et mille alia varias potentias habentia, mixta et contexta inter se. HIPPOCR. *De Prisca Medicina* §. 24. p. 27. T. I.

d) Καθ' ὅσον ἂν διαφύγοιεν τὴν ταύτης ὁμαλίαν τὰ προσαγόμενα, κατὰ τοσῶτον αἰὸς καὶ τὴν πέψιν αὐτῶν διημαρτηθεῖσαι· εἰ δὲ καὶ πάνυ μοχθηροὶ εἴεν οἱ ἐγκαθήμενοι χυμοὶ, μίξες καὶ αἱ ἀπεψία, καὶ τὰ συνεδρέοντα συμπτώματα φαίνεται. Γνοίης δ' ἂν τῆτο τῶ τε βάρει τῆς γαστρὸς καὶ τῶν λοιπῶν σπλάγχων, εἶδ' ὅτε δὲ καὶ ταῖς ἐμφαινόμεναις τῇ γλώττῃ ποιότησι τεκμαιρόμενος. ὀξύτητες γὰρ καὶ σφυφότητες, ἀλυώτητες τε καὶ πικρότητες, καὶ ἀνώμαλοι ἀηδία, καὶ παραπλήσιοι ἐρυγαί, ἰχθυώδεις τε καὶ ἰλυώδεις, καὶ βρωμώδεις, καὶ ἀδόκοτοι ποιότητων αἰοδήσεις περὶ τὸν ἄνθρωπον. δήξας τε τῆ γαστρὸς σόματος, καὶ νυγμοὶ, καὶ βάρη, καὶ τινα παραπλήσια συμπτώματα, ἃ δὴ τὰς ἐπικρατῆντας ὡδε χυμὸς σημαίνει. Ὅσα δὲ βάρη κεφαλῆς ἐντεῦθεν ἀναφαίνεται, καὶ ἴλιγγοι, καὶ ἀγρυπνία, καὶ ὕπνοι μᾶλλον τῆ δέοντος, ἤχοί τε περὶ τὴν κεφαλὴν καὶ μᾶλλον τὰ ὦτα, σκοτόδινοί τε, καὶ θορυβώδεις καὶ κωματώδεις ὕπνοι, καὶ ἀδόκοτα ἐνίπνια.

mica saluti est *bilis* tam *atra* illa, quam acidam esse GAL. NVS e) docet, quam quaeuis alia, flaua, porracea, mixta f), quo humore, *si stomachus bile vitiosus est* g), non facile alius plus magisque vel ventrem turbat, et varias nunc haud adducendas calamitates illi mouet h), vel morborum germina toto cor-

In quantum ab aequalitate recedunt *ingesta*, in tantum opus est, et coctionem eorum peccare: Si autem prauī etiam *innascentes* succi fuerint, maiores etiam difficultates coctionis et concurrentia symptomata comparebunt. Intelligas autem hoc ex grauitate ventris et reliquorum intestinorum, aliquando etiam apparentibus in lingua qualitatibus indicaberis; Aciditates enim et acerbitates, falsugines et amaritudines inconsumptae, nauseae et similes ructus rancidi, stercorei, foetidi, et variarum qualitatū sensiones in homine, mortificationes etiam circa os ventriculi, et singultus, et pondus, et similia symptomata, quae praedominantes humores significant. Quantae praeterea grauitates capitis exinde oriuntur, et vertigines et vigiliae, et iusto protractiores somni, soni circa caput, et maxime aures, tenebrae oculis offusae, turbulenti stupidique somni et varia insomnia etc. ACTVAR. *De Spir. Anim.* II. 2. p. 65 sequ.

e) Πικροχόλαι φύσιες αἱ τὸν πικρὸν γεννώσασιν χυμὸν.

Biliofae naturae, amarum gignentes succum.

Τὴν μέλαιναν χολὴν αὐτὴν ὅζῳ εἶναι ζυμβέβηκεν.

Atram bilem ipsam acidam esse conuenit. GALEN.

Comm. III. in HIPPOCR. *De Victu Acut.*

f) Τὰς χολὰς μετὰ προδήκης ὀνομάζουσι, ἰώδη καλῶντες ἢ μέλαιναν ἢ ἐρυθρὰν ἢ πρασοεδῆ.

Biles cum additamento appellant, viridem nominantes, aut nigram, aut rufam, aut prasinam. GAL. Comm. in HIPPOCR. *De Natura Hum.*

g) CELSVS IV. 5.

h) Χολῆς ἐπικρατέσεως, ἀλγὴν ἐδ' ὅτε κεφαλῆς καὶ σώματος πικρότητες, καὶ σκοτόδινοι, καὶ δίσψαι, καὶ ποτῆ μὲν ὄρεξις, τροφῆς δ' ἔ.

Bile praedominante, dolor quandoque capitis et oris amaror, et vertigines, et fitis, et potus desiderium, nec cibi. ACTVAR. *De Spir. Anim.* II. 12. p. 110.

corpore, siue sponte nascatur, siue ex hepate ⁱ⁾ infusa sit, disseminat. Quamuis autem, si saburra humorum, quaecunq̄ue sit, in primis viis luxuriat, ipsi motus spontanei ^{k)} euacuandos hos indicent, nihilque ad scopum propius euacuantium vsu esse videatur; prudentia tamen opus est, quandoquidem causae, propter quas moueri acerbius aegrotum haud decet, adsunt saepissime ^{l)}. Proinde fatius est, ab alimentis, quae impuros hos succos faciunt vel fouent, abstinere, et diuersis vti, quae vim illos conuertendi possident ^{m)}. De medicamentis autem, quae singulis destinata sunt, instituti ratio, vt nunc agam, secum haud adfert.

§. XI.

DE INDICATIONE MUTANTE FLUIDA CIRCUMDUCTA, QUALITATE VITIOSA.

Sanguinis dotes nouis subinde facultatibus augentur, si praestantissimae virtutis succus et defaecata

i) Ἡ γαστήρ συγκαίεται οἷς ἢ ἐξ ἥπατος εἰς αὐτὴν καταβρέεσα χολή τὸ μὲν ἐπιπολάζον ἔρχηκεν.

Venter vritur, quibus ex hepate in illum defluens bilis, abundantiam acceperit. GAL. *Comm. II. in HIPPOCR. De Vitu Acutor.*

k) Διάφορα τὰ χρώματα πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν φαινόμενα ἐπὶ ταῖς ἀναδρομαῖς τῆς χολῆς φαίνεται καὶ ἐπισημαίνει τὴν δι' ἐμέτε καύτης ἐνίστη ἐκκρίσιν.

Varii colores ob oculos apparent in effusionibus bilis, et indicant per vomitum eius quandoque expulsionem. ACTVAR. *ib.*

l) Ἀκριβείας δέεται πλείονος ὅπως μὴ τι βλάψαιμεν ἰατροῖς βοηθήμασι χρησάμενοι.

Peripicacia multa opus est, ne noxam inferamus, validis auxiliis vsu GAL. *Meth. Med. X.*

m) Φυλάττεσθαι δὲ καὶ τὴν ποικιλίαν τῶν τροφῶν ἀμενον, καὶ μάλλον ἐὰν ἐξ ἐναντιῶν εἰσὶ δυνάμεων.

Seruare varietatem ciborum fatius est, et maxime, si ex contrariis sint eorum virtutes. PAVLL. *I. ογ. περὶ τῶν ἐν τῇ τροφῇ δυνάμεων.*

cata materies cordi adducitur; hinc admirabilis humorum nutrientium concordia est, et sensus tranquillitatis, in quo sanitas consistit, nascitur. Quotiescunque autem peregrinae sordes, quae stare in consortio cum fluidis domesticis et naturae amicis nequeunt, ex primis viis ad sanguinem transeunt, fieri sane aliter nequit, quam ut intestina oriatur seditio, nullo societatis vinculo fluidorum minima teneantur, discedant a se inuicem, crudaque sua ac indigesta mole cordis vim longe superent, eius motui resistent, morbosque inducant, pro intemperie, plus magisque perniciosos ⁿ). Non tamen ad vitia primarum viarum omne redit, quidquid intra sanguinem male gestum est, cum, his innoxiiis, tamen vel diuersis viis morborum semina sese passim insinuent, vel sponte ob viscerum, quae sanguinem elaborant ac perficiunt ^o), defectum, et laesam abinde haematofin ^p) humores nascantur, ipsis, intra quae

n) Χρη ἀκριβῶς εἶναι κεκραμμένους ποιότητι καὶ ἴσως ποσότητι τὰς χυμῶς, ἵν' ὑγεία τε διαμένη καὶ μὴ ἔσσι ἐπαναλεύσηται.

Oportet folicite mixtos esse qualitate, et aequales quantitate, succos, ut sanitas et maneat, et non existens restituatur. *Fragmentum quoddam GALENO adscriptum in L. De Humor.*

Προσίζεα τὸ σύμφορον τῶ συμφόρῳ· τὸ δὲ ἀσύμφορον πολεμῆ καὶ μάχεται καὶ διαλλάσσει ἀπ' ἀλλήλων.

Adhaeret conueniens conuenienti, inconueniens autem colluctatur, et pugnat, et ab inuicem discedit. *HIPP. De Vict. Rat. I.*

o) Ἐνῆσα ἐκάσῳ τῶν σπλάγγων δύναμις, ὅπως ἐπὶ τῶ ἀκριβέστερον ἕκαστος τῶν προληφθέντων χυμῶν τῶ προσλαμβάνοντι ἐξωμοιωθῆ.

Inest unicuique visceri vis, ut quam curiosissime, quisque acceptorum ante succorum, recens adducto aequetur. *ACTVAR. I. 6. p. 20.*

p) Ἀποτυχία τῆ τῆς αἱματώσεως ἔργα.

Defectus in sanguificationis negotio. *GAL. Comm. in HIPP. Progn.*

quae circumeunt, solidis exitiales. Horum noxas ad tria summa capita referre licet. Aut enim textura sua et qualitate ab eo, quod secundum naturam esse debebant, recedunt, aut copia mox excedunt, mox deficiunt, aut tandem motu ita peccant, ut vel a suis solidis haud contineantur, fluantque, quorum haud par est, vel intra illa tardius eant, et aliquando prorsus subsistant ?); Saepe etiam, quod impurum, cum illo, quod copia auctum est, concurrat 7). Quod ad malam sanguinis temperiem attinet, licet illa ad certa capita reuocari possit, ut adsit quaedam humorum illuies serosa, sanguinis raritas, pituitosus terrenusque lentor et acredo 8); infinita tamen vixque definienda corruptelae istius est series, *aliquando etiam morbus abinde nouus* 9); Quapropter latiore cacochymiae, uti GALENVS 10) vult, termino omnes varietates, quae hic obueniunt, complecti fatius est, quam acidos, alcalicos, saponaceos aliosque humores noxios sanguini tribuere, quorum existentiam probare et discrimen, quid de illis

q) Ποιότησι ἢ ποσότησι λυμναίνονται αἱ τροφαί, τὰ δ' ὄργανα ἢ δυσκοσιὰ ἄλλοις ἢ ἐμπεπλασμένως ἔχουσι χυμοὺς τινάς.

Qualitatibus et quantitibus vitiantur succi nutrientes; organa autem aut incontinentia capiuntur, aut infarctos habent succos quosdam. ACTVAR. L. cit.

r) Ἀκίθαρτα καὶ περιττωματικὰ σώματα.

Impura et superfluitates habentia corpora. GALEN. De Causis Morb. II.

s) Ἄιμα ὑγρῶδέστερον ἢ δριμύ καὶ δάκνον.

Sanguis serosior, acrior et mordens. GAL. De Eucachymia et Cacochymia.

t) CELSVS De Re Medica I. Praef. p. 5.

u) Κακοχυμία τὰ τ' ἐρυσιπέλατα καὶ οἱ ἔρπητες, κάρκινι, λέπρα, ψώρα, ἀρθρίτιδες, ποδάγρα, κακόχρῳαι, αἱ δ' ἐπίμικτοι διὰ πλασίων χυμῶν διαθέσεις.

Ad cacochymiam, erysipelata, herpetes, cancri, leprae, psorae, arthritides, podagrae, pallores, et mixtae ex multis succis dispositiones. GALEN. De Eucachymia et Cacochymia.

illis plus vel magis insit, statuere, admodum est difficile. Est aliquando malorum succorum congeries, quam, si inueterata fuit, *Graeci cachexiam appellant*, monente CELSO *), *ubi malus corporis habitus est, ideoque omnia alimenta corrumpuntur; quod fere fit, cum longo morbo vitiata corpora, etiamsi illo vacant, refectioem tamen non accipiunt, aut cum malis medicamentis corpus affectum est cet.* Quod si tamen singulae sanguinis impuritates adducendae sunt, illae nominari et ad stabiliendam indicationem accipi debent, quae sese per sua signa manifestant. Quando *salsa saliva est* *) et oris amarulentia, quam saliva secum attulit *), de sanguinis falsugine et bilis infusae inquinamentis, neminem fore arbitror, qui dubitet, eoque minus, si obseruata alia, quae de excretis deque corporis habitu sumi solent, accesserint. Quando *foetor excretorum*, ipsarum partium in sordidum liquamen destructio, adest a), *si per assiduas pustulas aut ulcera summa cutis exasperatur* b), organa ipsa purulentia absumuntur c), possitne aliquis

Ff. 2 dubi-

x) CELSVS III. 22. p. 167.

y) Ένοι τῆ σιάλα φασίν ὡσπερ ἄλμης οἰδάνεσαι.

Quidam salivae dicunt se veluti aliquam falsuginem percipere. GAL. *Meth. Med.* V.

z) Στόμα ἐκπιερόμενον.

Os amarulentum. HIPPOCR. *Epid.* I.

Αἷμα πικρόχολον.

Sanguis bile mixtus. GALEN. *De Euchymia et Caechymia.*

a) Ἡ φύσις τῆς σηπεδόνος, ἢ μεταβολή τῆ σώματος ἐπὶ φθοράν.

Natura putredinis est, mutatio corporis in corruptelam. GAL. *Meth. Med.* II.

b) CELSVS Ib.

Ἐπερ χυμῶ τινὶ κνισμῶδα, ἐπάρσιες τινὲς ἰονδαδες γίνονται.

A succo quodam feruido tumores, vasorum instar, fiunt. THEOPHR. *De Sudorib.*

c) Πτύσματα περιπνευμονικῶν τε καὶ πλευριτικῶν καὶ πύον ἐν ἔλκεσι.

Spu-

dubitare, putredinis haec omnia esse argumenta? Si subitaneae mutationes eueniunt, quae destructionem solidorum, a suis humoribus factam, inuoluunt, possetne aliquis anceps haerere, an corrosiuum acre adsit, quale mox sponte nascitur, dum liquida ipsa veneni naturam acquirunt ^{d)}, mox varia ratione, esu, commercio cum impuris, alioque modo per cutem introducitur ^{e)}? Serosam, et, quae sero spissior est, pituitosam intemperiem ^{f)} succos inquinasse, quotusquisque est, qui non percipit, si homo, concepta inter cutem aqua, tumet aut pallet, quod non tam plenitudinis aut abundantiae conceptum inuoluit, quam sanguinis, in liquamen degenerantis, et haematoseos laesae est comprobatio ^{g)}? Quae cum ita sint, vt humores vitales natiuam deserant indolem, degenerentque in aliam, quae cum vita

et

Spūta peripneumonicorum et pleuriticorum, et pus in vlceribus. GAL. *Comm. in Prognost.* HIPPOCR.

d) Ὅτι ἐν τῷ σώματι χυμοὶ εἰς φαρμακώδεις ποιότητας ἐκτετραπέται.

Succi in corpore in venenosam qualitatem conuertuntur. GAL. *De Euchymia et Cacoehymia.*

e) Διὰ μυκήτων ἐδωδῆν, ἀποθανόντες ἐνιοὶ διὰ κοινείων ἢ καρδῆκων, πολυειδέας ἐλκώσεις ἐγένοντο.

Post fungorum esum, cum etiam quidam per cicutas et aconita interirent, varia vlcera enata sunt. GAL. *Ib.*

Τὰ ὅλα τῶ γενεῖ παρα φύσιν, οἷα τε τὰ δηλητήρια καὶ οἱ τοῦ τῶν ἰσβολῶν ζώων.

Quae toto genere a natura absunt, vti venenata et succi animalium, morsu vel ictu nocentium. GALEN. *Constit. Med.*

f) Φλέγματος ἢ τῶν ὑγρῶν ὀρρώδῶν μετὸν σῶμα.

Pituita et humoribus serosis plena corpora. GAL. *Method. Med. XIII.*

g) Ὑδρώπων ἀπάντων ἢ κοινὴ γένεσις ἀποτυχία τῆς αἱματώσεως ἐργε γίνεται.

Hydropis omnis communis ortus, error in sanguificationis negotio est. GAL. *Comm. in Progn.* HIPPOCR.

et fanitate stare nequit, necessum sane est, vt meditationes, quae medentem ad quaesitum auxilium ducunt, secundum indolem humoris, qui praeualet, componantur. Sunt adeoque aliae indicationes, generalius conceptae, quae ad omnem cacochymiam eiusque species singulas in vniuersum diriguntur. Quando liquida, quorum textura et materies vbique vitata fuit, euacuando corrigi nequeunt, conuertenda, et reddendae illis dotes sunt, quas adesse oportet, vt nutriant *h*). Praeit natura et consilium spontaneo illo motu, qui *coctio* dicitur; suggerit, dum illa, suis viribus vsa, sanguinem rarum compingere, spissum soluere atque concidere, acrem, putridum, virulentum defaecare, vel, quod vitae inimicum est, excitatis euacuationibus, de sanguine proiicere, aut ad extrema transferre intendit *i*).

Ff 3

illa,

h) Τὸ μὲν περιττὸν ἅπαν ἐκκενῆν προσήμα, τὸ ἐπελθεῖν δυνάμενον ἄς τὸ κατὰ φύσιν, ἀλλοιῆν δὲ διὰ τῶν ἐναντίων, τὸ μὲν παχύ καὶ γλίχρον λεπτόνοντα, τὸ δὲ λεπτὸν παχύνοντα, κοινῇ δ' ἀμφω πέπτοντα, τὰ δηλητήρια ἀλλοιῶντα καὶ κενῆντα.

Omne superfluum euacuari fas est, quod in statum naturalem reuerti potest, per contraria mutari, crassum et viscidum attempuando, tenue inspissando, et vtrumque iugiter coquendo, acria mutando vel euacuando. *GAL. Constit. Med.*

i) Πάντα ἀλμυρά τε καὶ ὑγρά, καὶ δριμύα ἀφία, καὶ ἐν τοῖσι τατέοισι ἔρρωται τὰ νοσήματα. ὅταν δὲ παχύτερα καὶ περαιτέρω γένηται, καὶ πάσης δριμύτητος ἀπηλαγμένα, τότε ἤδη καὶ οἱ πυρετοὶ λύνονται, καὶ τ' ἄλλα τὰ λυπέοντα τὸν ἄνθρωπον.

Omnia, primum quidem falsa et aquosa, et acria remittunt, et ita curantur morbi. Cum enim crassiora et coctiora fiunt, et omnis acredinis expertia, tunc et febres soluuntur, et alia, quae hominem affligunt. *HIPP. De Prisca Medicina, §. 33. p. 33. T. I.*

Ἄι πίψεις παχύνουσιν ἐχ' ἕρα μόνον, ἀλλὰ καὶ διαχωρήματα κατὰ γαστέρα καὶ πτύσματα περιπνευμονικοῖς τε καὶ πλευριτικοῖς καὶ φλέγματα ἐν κατάρροοις καὶ κορύζαις, καὶ λήμας ἐν ἐφθαλμιαῖς καὶ πῦον ἐν ἔλκεσιν.

Coctio.

illa, si leuis est intemperies, sola *coctione*, mutando acre aut impurum, totum conualescendi negotium perficit ^k). Oportet adeoque ministrum magistrae suae, naturae, se parem gerere, sanguini per dictam *ἐπίκρασιν* ^l) res inducere, quae acre demulcere ac eluere possint ^m), deliquescentes sanguinis globulos, inducto vnionis vinculo, firmiter ligare ⁿ), visceribus, per quae transiendus sanguis est, apertis, et vigori suo restitutis; Quod quibus medicamentis effici oporteat, ad scriptionem hanc, quae circa indicationes vnice versatur, nihil nunc attinet.

§. XII.

Coctiones condensant non vrinas tantum, sed et excrementa alui, et sputa peripneumonicorum ac pleuriticorum, et serum in fluxionibus et coryzis, et lemas in ophthalmiis, et pus in vlceribus. GAL. *Comm. in Progn.* HIPPOCR.

Ἔῴσα διὰ χυμῶν δριμύτητος καὶ ἀκησσίας γίνονται, ἀποκαθίστανται κρηδέντα καὶ πεφθέντα.

Quaecunque propter succorum acridinem et cruditatem fiunt, restituuntur commixta atque cocta. HIPPOCR. *De Prisca Medicina*, Ib.

k) Δι' ἐκκρίσεως, δι' ἀποσάσεως, ἢ μόνης πέψεως ἰᾶσθαι.

Aut euacuatione, aut translatione, aut sola *coctione* curantur morbi. GAL. *Comment. in Prognost.* HIPPOCR.

l) Καλᾶται ἐπίκρασις ὑπὸ τῶν ἰατρῶν ἢ θεραπεία τῆς κακοχυμίας.

Vocatur *epicrasis* a medicis cura *cacochymiae*. GAL. *Meth. Med.* IX.

m) Τὸ καθάριαι τὰς κακοχυμίας, τὸ δ' ἐπιπεράσαι.

Purgare *cacochymias*, est, per *epicrasin* curare. GAL. *Comm.* IV. in HIPPOCR. *De Dieta Acut.*

n) Τὰ ἐναντία συνάπτεσθαι ἀλλήλοις ἐκ ἡδύνατο, μὴ μέσε τινὸς δεσμῶ τεταγμένε τῷ συνδέοντος αὐτά.

Contraria combinari inuicem non poterant, si non esset medium quoddam vinculum, adaptatum illis, quae cohaerere fas est. NEMES. *De Natura Homin.* c. 5. p. 114. seq.

§. XII.

DE INDICATIONE MUTANTE
FLUIDORVM QVANTITATEM.

Duo sunt, quae homini circa vasorum plenitudinem euenire possunt solentque, alterum, vt illis copia optimorum succorum, quam ferre possunt, maior insit o), alterum, vt humoribus circumducendis et nutritionis caussa applicandis ex parte destituantur, vnde languorem et substantiae ipsius decrementum consequi oporteat p). *Si plenior aliquis et speciosior, et coloratior factus est, suspecta habere bona sua debet q).* Non enim tantum morbi species in ipsa repletione habetur r), sed etiam caussae plurimum in succis etiam praestantissimis est, cur morbos induci sit necessarium, siquidem adesse tunc par est vasorum inertiam, vtpote quae distenta agere in contentos humores nequeunt s). Virtus ipsa vitalis circumducendorum liquidorum mole opprimitur, dum copia humorum mouenda cordis facultates superat, adestque tensionis, ruptionis et infarctus va-

Ff 4

forum

o) Πολλὰς τεθησαυρομένους ἔχοντες χυμὸς.

Multos veluti thesauro collectos habentes succos.

ACTVAR. *De Spirit. Anim.* II. 2. p. 65.

p) Ἀπέριττον καὶ ὑπόξηρον σῶμα.

Abundantia vacuum et subaridum corpus. Id. ibid.

q) CELSVS *De Re Medica* II. 2. p. 48.

r) Ἐἰς πολυσαρκίην ἐκτετράπεται τοσάντην τὸ σῶμα, ὥστε μηδὲ βαδίζαν ἀλίπως δύνασθαι.

In carnis copiam conuertitur talem corpus, vt ne progredi quidem sine tristitia possit. GALEN. *Method. Med.* XIV.

s) Ἀπολήψεις φλεβῶν αἰ πληρώσεις τῶν φλεβῶν ὑπὸ πλήθους γινόμεναι.

Inertia vasorum ob plenitudines vasorum a copia factas. GALEN. *Comm. IV. in HIPPOCR. De Victu Acut.*

Ἄε φλέβες ἐν ὄγκῳ μείζονι καὶ τεταμέναι ὄντες.

Vasa tumentia et distenta. ALEX. TRALL. I. 15.

forum periculum †). Haud tamen vna extat *plethorae* acceptio; Alia enim *ad vires* est, si cor imbecillum, sanguinem haud sane multum, ob debilitatem commode haud mouet ac circumducit; alia *ad vasa* dicitur, dum, corde etiam valido, vasa tamen tenendo ac subigendo sanguini haud sufficiunt †). Licet autem venae sectione ad imminuendam plethoram nihil sit efficacius, tum maxime, si grauius quid imminet *); plus tamen hac valet abstinentia †) et mo-

t) Το πλήθος τοσῶτον γινόμενον, ὡς ἦτοι βερύουεν τὴν δύναμιν, ἢ τάναν, ἢ ῥήσσαν, ἢ ἐμφρότταν τὰς τε ἀρτηρίας καὶ τὰς φλέβας.

Plenitudo tanta existens, vt et vim vitae grauet, vel distendat, vel rumpat, vel infarciat arterias et venas. GALEN. *Meth. Med.* IX.

Ἐπίχσις τῆς ἐκκρίσεως, τὰσις ὅλα τῆ σώματος ἢ τινῶν μορίων, ὅνος τε πρὸς τὰς κινήσεις, ἀτονία τε περὶ τὰς ἐνεργείας, καὶ βάρυς ἀιδήσις.

Tensio totius corporis aut quarundam partium, lentor ad motus, roboris defectus circa actiones, et grauitatis sensus. GAL. *De Plethora.*

υ) Το πλήθος διπλῶς γίνεται, ὡς πρὸς τὴν δύναμιν, ὡς πρὸς τὴν εὐρυχωρίαν τῶν περιεχόντων τὰς χυμῶς ἀγγείων.

Plenitudo duplici modo fit, veluti ad vires, et veluti ad capacitatem continentium succos vasorum. GALEN. *De Venae Sectione ad Erasistrataeos Romae.* *)

Πλήθος ὡς πρὸς τὴν δύναμιν ἢ ὡς πρὸς τὰ ἀγγεία.

Plethora vti ad vires, vel vti ad vasa. GALEN. *De Plethora.*

*) Quidam nostrorum hanc veterem plethorae diuisionem reiiciendam putarunt; quae satis vera et firma est, modo rite intelligatur et definiatur. G.

χ) Ἐι τὸ πλήθος ἐργάζεται τὴν ῥῆξιν, ἐκκενώσας τὸ ἐργαζόμενον, κωλύσας τὸ ἐσόμενον.

Si plethora ruptionem effectura est, euacuando impediens, ne fiat. GAL. *De Venae Sectione.*

γ) Τῆ πλήθους ἰσσις ὀλιγοσιτία ἢ ἀσιτία παντελής.

Plethorae cura, parcior victus aut plena abstinentia. GAL. *De Alimentis.*

Ἡ διαίτα λεπτή τῶν κενωτικῶν βοηθημάτων συγκλείεται.

Diaeta tenuis in numero euacuantium remediorum est. GAL. *De Venae Sect.*

motus *), vt aliqua ex parte excusandus sit ERASISTRATVS, quando, imminuendi sanguinis causa, τὴν λιμοκτονίαν, προταρσίχευσιν, ἀσιτίαν διατριταίαν, *confectionem inedia, emaciationem, famem triduanam*, induxit, nisi in morbis acutis illa abusus fuisset ^{a)}; Pauperioris autem succi homines ^{b)}, quos auctae excretiones variae morbique graues ^{c)}, vel longa inedia ^{d)} confecerunt, vel quibus spontaneo naturae lapsu, dum consenescent, aliquando etiam praecoci senectia, extremorum vasorum apices deficcantur, illi etiam, quibus ex morbo pinguedo

Ff 5

deli-

z) Ἰχθὸν ἐργαζόμενα τὸ σῶμα, ὀξεία γυμνάσια, ἢ λεπτόνισσα διαίτα, φάρμακα λεπτόνοντα.

Extenuant corpus acriora exercitia, diaeta tenuis, et medicamenta extenuantia. GAL. *ibid*

a) Μαῦσας τὸ πλήθος Ἐρασίστρατος βελόμενος, ἐπὶ τῆς ἀσιτίας ἀφίκετο, προδήλως καταίας ἕσας, εἴπερ ἡ φλεβοτομίη παρὲλθῃτο, καὶ ἦν ἐν ἀκαρῆ χρόνῳ ῥᾶσον ἦν ἐκκενώσας τὸ περιττὸν τῆς αἵματος.

Imminuere plethoram volens ERASISTRATVS, inediae auxilium inuenit, omnino vanae, siquidem venaesectio omissa est, qua, opportuno tempore, facilius erat vbertatem sanguinis euacuare. GAL. *De Venae Sectione ad Erasistrataeos.*

b) Ἀχροὶ καὶ λαφαίμοι.

Decolores et sanguine destituti. HIPPOCRATES. *De Victu Acut. Exponit* GALENVS τὰς ἐνδεῖς ἔχοντες αἷμα, qui pauperioris sunt sanguinis.

c) Ὁ πυρετὸς ἐκβόσκειται τὴν οἰκίαν, ἰκμάδα τῶν μορίων ὑφ' ἧς τρέφεται.

Febris depascit domesticam humiditatem partium, qua nutriuntur. GAL. *Metb. Med. X.*

d) Κενναγγεία, κένωσις ἀγγείων ὅπως ἔστιν γεγονυῖα, εἴτε δι' ἐκκρίσιν προδήλον, εἴτε διαφόρησιν καὶ διὰ λιμαγγίαν.

Vasorum vacuitas: Depletio vasorum quaeuis, siue manifesta quadam euacuatione facta sit, siue sudore, siue inedia diuturna. GAL. *Comm. in HIPPOCRATES. De Victu Acut.*

deliquescit, et caro extenuatur ^{d)}), auxilium *ab indicatione vitali*, quae vires nutriendo augere docet, petant. Demulcendae his fibrae sunt, nouis subinde fluidis ad sanguinem deuectis victuque opimo ^{e)}), ab austeris abstineant ^{f)}), potuque vtantur, qui consistit, manet, nec statim diffluit ^{g)}).

§. XIII.

d) Ξηρά δυσκρασία, ἐν τῷ τὰ τῆς σφύραϊς ἰσίας τῶν ὁμοιομερῶν σαμάτων γεγενῆσθαι, οἷον τὸ γῆρας, ξηροτέρα: Ἐτέρα ἐστὶν ἡ ξηρότης τῶν ἐκ τῆς ὑγροπαγῆς ἰσίας συνεσῶτων, ὅποῖον ἐστὶ πιμελὴ καὶ σὰρξ, ἐκτακέντων.

Sicca intemperies in eo consistit, quod solida compages simularium, veluti fenectus est, humido sit vacua. Alia ficcitas est, eorum, quae ex substantia de fluidis compacta coeunt, qualis est pinguedo et carotabe absumptorum. GAL. *Method. Med.* VII. 6. p. 166.

e) Ἀποπέμψαι πρὸς ὑδάτων χοῆσιν αὐτοφυῶν.

Dimittere ad aquarum vsum sponte nascentium. GALLEN. *Method. Med.* VII.

Ἰγραινώση τροφῆ, πληρῆν τῆς οἰκίας ὑγρότητος ἕκασον τῶν μορίων.

Humectante victu, implere domestica lubricitate, singulas partes. GAL. Ib.

Οἱ λιπυροὶ χυμοὶ τὸ τετραχυσμένον ἐκλιαίνουσι.

Pingues succi aridum deliniunt. GALEN. *De Causs. Symp.* I.

Ἐυχυμα αἵματος ἀρίστου γεννητικά.

Boni succi alimenta, quae optimum sanguinem generant. AET. *Tetrabibl.* I. Libr. 2.

Πολύτροφα, τροφιμώτατα σαρκῆντα τὴν ἔξιν ἐπιτήδεια πρὸς τὴν ἀνάδοσιν καὶ θρέψιν.

Quae plurimum nutriunt, ex nutrientibus praestantiora, habitum carne replent, necessaria sunt ad refectiorem et emaciatorum curam. AETIVS Ib.

f) Τὰ αὐστηρὰ ἐδέσματα καὶ πόματα βλάπτουσι ἐσχάτως τὰς ξηρότητας.

Austeri cibi et potus extreme laedunt ficcitates. GALLEN. *Method. Med.* VII.

g) Πόματα βραδύπορώτερα, ἢ εἰς ἔρησιν ἔκατατρέχα.

Potus tardius procedens, qui ad mictum non decurrit. HIPPOCR. *De Victu Acut.*

§. XIII.

DE INDICATIONE MUTANTE
HVMORVM MOTVS.

Cum duplex sit humorum motus, alius *immanens*, quem *circulatorium* vocant, alius *extra vasa procedens*; ille autem denuo vel sit *intestinus*, vel *progressivus*: erunt sane totidem caussae, quae morborum varias rationes constituunt, ad quas componenda est indicatio. Motus humorum progressivus vel imminuitur, vel augetur. Imminuitur quidem mox solius humoris vitio, si ille, quod non ignoravit HIPPOCRATES ^{b)}, circumire propter crassitiam nequit, et *manantia corpuscula per inuisibilia foramina subsistendo iter claudunt* ⁱ⁾, mox propter impedimenta, quae solidis insunt minimis, in quibus humor offendit ^{k)}. Ipsa adeoque ratio, quid opus sit, dicitur, postquam vel in hepate ^{l)}, vel in alio viscere, propter sanguinis crassitiam, substituisse quidpiam per sua signa cognoscitur. Non quidem negligenda erunt euacuantia ^{m)}; plus tamen virtutis est

h) Βραδυπορώτερά ἐστι καὶ ἐκ ἐγκυκλίεσται καὶ ἐπιπολάζουσα περὶ ὑποχονδρίων.

Tardiora ad motum sunt, nec circumeunt, et subsistunt ad hypochondria. HIPPOCR. Ib.

i) CELSVS De Re Medica Libr. I. Praef. p. 5.

k) Ἐμπεπλασμένος καὶ ὡς ἂν ἔποι τις ἐσφρηνομένος ὁ λυπῶν χυμός.

Impactus, et, vt ita quis dicat, incuneatus affligens humor. GAL. De Causs. Sympt. V.

l) Ἐι γλίχρων τινῶν ἢ παχέων χυμῶν ἐμφραξις ἐν τοῖς πέρασι τῶν κατὰ τὰ σιμά τῆ ἥπατος εἴη φλεβῶν, ἐμπυδιθήσεται ἢ ἀνάδοσις.

Si viscidorum aut crassiorum humorum infarctus in finibus venarum, quae simam hepatis partem subeunt, fuerit, impiedietur nutritio. GAL. Meth. Med. II.

m) Ἐὰν ἐδελησωμεν τοῖς ἐκφρακτικῶις βοηθήμασι χρῆσθαι, ἀνευ τῆ προκεινῶσαι τὸ πλήθος, εἰ μόνον εἶδεν ἀνύσομεν, ἀλλὰ μείζονα τὴν διάθεσιν ἐργασόμεθα.

est in illis, quae tenaces succos solvunt, illisque fluorem conciliantⁿ), simulque diuidunt aliqua acedine et viarum, quibus purgari illos oportet, oscula aperiunt^o). Alio autem tempore augetur motus ille circulatorius, mox iunctim cum motu humorum intestino, cuius augmentum caloris rationes sistit, mox solus, qui tamen calorem, *veluti celer febre inhorrescentium pulsus docet*, gignere nequit, sed oportet minimos globulos sanguinis, interfuso neruorum fluido, commoueri, vt aeger incalescat; At vterque tam circulatorius, quam ille intestinus humorum motus imbecillus est, si a viscido intercurrente, vel a re specificè noxia, veluti venenorum narcoticorum effectus docet^p), hinc a defectu optimi neruorum spiritus, minimi sanguinis globuli compinguntur, quo fit, vt, attritu molecularum inter se ablato, aeger frigeat. Quodsi ergo causa adest, quae vtrumque humorum motum excitat, of-

fen-

Si voluerimus aperitiuis auxiliis vti, sine praemissa plenitudinis euacuatione, non tantum nihil efficiemus, sed etiam maiorem hanc morbosam dispositionem faciemus. GAL. *Metb. Med.* XIII.

n) Τὰ παχῆς τε καὶ γλιχρὰς χυμὸς ἐργάσῃ λεπτὸς τε καὶ ρυτὸς.

Craffos et viscidos humores effice tenues et fluxiles.

GAL. *Ib* II.

o) Τὰ τῆς λειτουργίης δυνάμει, ἐκφράττει τὰς γενὰς διεξόδους καὶ ἀπορροῦπτει τὰ προσπλαττόμενα γλίσχρα, τέμνει δὲ τὰ παχέα.

Quae attenuantem vim habent, aperiunt angustas vias et defaecant inhaerentia viscida, incidunt autem craffa. AETIVS *Tetrabl.* I. L. 2.

Ὀλιγότροφα αἵματος λεπτοτέρη γεννητικὰ.

Parum nutrientia, tenuem sanguinem gignentia. AETIVS *Ib*

p) Ἄ κτάνει τῷ σφοδρῷ τῆς ψύξεως, οἷον μήκων καὶ μανδραγόρα καὶ ἰοσκύαμος καὶ κώνιαον, κάρυς τε καὶ κώματα καὶ ἀποπληξίας ἐργάζεται.

Quae interficiunt frigore, vti papauer, mandragora, hyoscyamus, cicuta, caros et comata, et apoplexiam faciunt. GAL. *De Causs. Morb.* II.

fendit sanguis in vasa, suis humoribus haud peruia, extendit illorum tunicas cum dolore, quod inflammationis est ^q), destruit etiam illas, manente tamen vita, quod est purulentiae ^r), tandemque cum morte partis prorsus delet, quod est sphaceli ^s). Quae omnia, licet ex natura fluidorum sola haud sint, sed solidorum labem simul inuoluant; ita tamen sese gerunt, vt conceptus ille, qui indicationes parit, ad rationes fluidi plus accedat ^t). Quod ad

q) Θερμότερα γίνονται σφῶν αὐτῶν (οἱ χυμοὶ) ἢ ἐκ κινήσεως τινὸς ἀυξομένη τῆ θερμῆ, ἢ ἐκ σηπεδόνος, ἢ ἐξ ὀμιλίας ἑτέρας θερμότερα σώματος, ἢ ἐκ στεγνώσεως.

Calidiora fiunt se ipsis (fluida) aut motu quodam, vnde calor auctus, aut ex putredine, aut ex commercio cum corpore calidiore, aut ex attritu inter vias augustas. GAL. Ib.

Ἀυξάνεται αἱ φλεγμοναί, τῶν θερμανθέντων χυμῶν ἐπιβρόντων αὐταῖς, διατένεται δ' οἱ χιτῶνες τῶν ἀγγείων, μὴ γέγοντες τὸ πλήθος ἐν τῇ χύσει πνευματωθέν.

Augentur inflammationes, si incalescentes succi illis a tergo irruunt, distenduntur autem tunicae vasorum, non ferentes copiam, quae in attenuatione aërea facta est. GAL. Meth. Med. X.

Ἀνάγκη χωρίον ὑπερεμπιμπλάμενον ὀδύνην τε καὶ πόνον παρέχειν.

Necessum est, ultra modum repletam partem dolorem et afflictionem praebere. HIPPOCR. De Natura Homini.

r) Τὸ κατὰ φλεγμονὴν αἷμα εἰς πύον μεταβάλλειν.

Ab inflammatione sanguis in pus conuertitur. GAL. Comm. II. in HIPPOCR. De Victu Acutor.

s) Στεγνώθησῶν ἀρτηριῶν ὑπὸ πλήθους αἵματος ἢ τινῶν ἐμφρογμάτων ἐν τοῖς σώμασιν αὐτῶν γενομένων, ὡς μηδαμῆ διαπνεύσαι, σβεδῆσαι μὲν ἀνάγκη τὸ θερμὸν, νεκρωθῆναι δὲ τὸ διατεθέν ἔτω σῶμα.

Obturatis a plethora sanguinis arteriis, aut thrombis quibusdam iuxta oscula earum factis, vt disici non possint, necessum est extingui calidum, et emori ita constitutum corpus. GAL. De Causf. Morb II.

t) Ἐπὶ τῶν ἀρχομένων φλεγμονῶν τοῖς ψύχσει καὶ σφῶσι χρησίον, ὅταν μὴ παχὺ τὸ ἐπιβρόν ἢ σφοδρᾶς τε τῆς ἐν τῷ φλεγμαίνοντι μορίῳ σφηνώσεως γενομένης ἔτ' ἐδ' οἷον τοῖς ἀποκρομένοις χρῆσθαι, ἀλλ' ἐπὶ τὸ διαφορεῖν ἴνα καίρος.

ad motum extra vasa attinet, duo solent euenire, quae diuersum morbi argumentum sistunt. Aut enim humores, errore loci, peregrina vasa subeunt, quod rheumatis est ^{u)}, ex cuius indole consequitur, *figendum illud esse, si mobile fuerit; transpiratione abigendum, si fixum parti inhaeret ^{x)}; si colatorio cuidam vicinum, illuc transducendum ^{y)}*; aut per colatoria, si de spontaneis fluxibus sermo est, effunduntur, id quod, per quascumque demum partes excretioni humorum destinatas eueniat, mox causam plus in solido, si propter paralytin ^{z)} contingit, mox plus in fluido positam habet, si acredo humo-

In principio inflammationum, refrigerantibus et adstringentibus vtendum, si id, quod superinfluit, crasum haud est; Si autem valida est in parte inflammata obstructio, non porro apocrusticis vtendum, sed tempus est, vt ad sudorem eatur. GAL. *Method. Med.* XIII.

Ἀποτρέπεσθαι δὲ καὶ ἀποσυρφέεσθαι τὸ αἷμα πρὸς ἕτερα μόρια, προχετεύσει καὶ ἀντισπάσει: προχετεύεται μὲν ἔν εἰς τὰς πλησίον τόπους, ἀντισπάται δὲ ἐπὶ τὰς ἀντικειμένης, οἷον τῶ δι' ὑπεράσας κενκμένῳ διὰ ῥινῶν μὲν ἢ προχετεύσει, κάτω δὲ ἢ ἀντίσπασις.

Auerti et abstrahi sanguinem oportet ad alias partes, deriuatione et reuulsione; Deriuatur ergo ad vicinos locos, reuellitur autem versus oppositos. Exempli causa, si id, quod per palatum mouendum est, per nares fluit, deriuatio; Si autem per anum ducitur, reuulsio. GAL. *Ib. Libr.* III.

u) Ἐἰς ἄρθρα ἀφίσαται.

Ad artus discedere. HIPPOCR. *Epidem.* VI.

x) Χρὴ ἐπὶ πάντων τῶν ρευματιζομένων ἀνυσεῖσθαι μὲν τὸ φερόμενον, διαφορῆσαι δὲ τὸ ἐνσκήψαι.

In omnibus morbis rheumaticis illud, quod adhuc circumducitur, est relinquendum; quod figitur, sudore abigendum. ALEX. TRALLIAN. *IV.* I.

y) Κατὰ ῥῆζιν μετοχετεύειν ἐρῥίνοις.

Catarrhum deriuare errhinis. ACTVAR. *De Spir. Anim.* II.

z) Συνεχῆς ἐκκρίσεις γίνονται δι' ἀτονίαν ἢ δῆξιν.

Continui fluxus fiunt per atoniam aut acredinem humorum. GAL. *De Causis. Symptr.*

humorum eorumque plethora vel aestus occurrunt. Quapropter indicationes etiam vtrinque pendent, vt ad coërcendas haemorrhagias aliasque fluxiones mox incrassantibus ^{a)} opus sit, si tenuis humor est, mox euacuantibus ac deriuantibus, si nobiles partes sanguinis implet, ibique sistitur ^{b)}, aut copia vrget, mox stringentibus, si vasorum adest laxitas ^{c)}. Nemo autem ingenio adeo inops fuerit, vt sibi, si quid praeter mores et sani corporis institutum fluit, coërcendum subito esse putet, siquidem in fluxibus, tum illis periodicis ac consuetis, quodammodo auētis ^{d)}, tum in multis aliis haud solemnibus, sanguineis ^{e)} aequae ac

fero-

a) Ἀιμορραγία εἰς διὰ λεπτότητα γίγνεται ποτὲ τῷ αἵματι, ὑπὸ τῆς παχυνδύσης διαίτας θεραπευθήσεται.

Haemorrhagia, si aliquando propter tenuitatem sit, diaeta incrassante curabitur. GAL. *Metb. Med. V.*

b) Ἀποσρέφειν τὸ αἷμα πρὸς ἕτερα μόρια προχετεύσει τε καὶ ἀποστράσει.

Auertere sanguinem ad alias partes, deriuatione et reuulsione. GAL. *Ib.*

Πληθὸς αἵματος ἐπὶ κεφαλὴν ἀναφερομένης.

Plethora sanguinis ad caput delati. GAL. *Comm. II.* in HIPPOCR. *De Victu Acutor.*

Τὸ κατ' ἑκάστον μόριον πληθὸς, οἷον τὸ κατ' ἥπαρ, ἢ καρδίαν, ἢ νεφρός.

Ad singulas partes plethora, ad hepar, aut cor, aut renes. GAL. *De Plethora.*

c) Ἐπιχειρῆσαι τὸ αἷμα, ἢ διὰ φλεβοτομίας μετοχεύσαντα, καὶ μάστιγα ἐπὶ τῶν νεῶν, ἢ διὰ ὀξύκρατος σήσαντα, ἢ ἀποσιτίως μειώσαντα.

Contineri oportet sanguinem, aut per venae sectiones transuehendo, maxime si morbus recens est, aut oxycrato sistendo, aut abstinentia imminuendo. GAL. *Introd. s. Medicus.*

d) Γυναικὶ αἷμα ἐμέσῃ τῶν καταμηνίων ραγέντων, λύσις.

Feminae sanguinem vomenti, mensibus largiter effusis, solutio HIPPOCR. *Aphor. Sect. V. 32. p. 93. T. I.*

e) Κεφαλὴν πονέοντι καὶ περιωδυνέοντι πύον ἢ ὕδωρ, ἢ αἷμα ῥυέν κατὰ τὰς ῥίνας, ἢ κατὰ τὸ σῶμα, ἢ κατὰ τὰ ὦτα, λύσις τὸ νόσημα.

Caput

ferosis f) pro morborum conditione et naturae arbitrio g), salus est saepissime. Proinde legibus nullis, nisi generalius scriptis, addicendus est animus, siquidem ex circumstantiarum varietate noua saepe capienda sunt consilia, uti legislatoribus h), qui pro peccatorum nouitate nouum quid semper fanciunt, ita et medentibus.

Caput dolenti et vehementer dolenti, aut pus, aut aqua, aut sanguis fluens ex naribus, aut ad os, aut per aures, soluit morbum. HIPPOCR. Aphor. Sect. VI. 10. p. 98.

Ἄποσοι αἷμα ἐμέσσω, ἢν μὲν ἀνευ πυρετῆ, σωτήριον. εἰ δὲ ζῆν πυρετῶ, κακόν.

Quicumque sanguinem vomunt, dummodo sine febre fuerit, salutare. Cum febre autem malum. HIPPOCR. Aphor. Sect. VII. 37. p. 105.

Τοῖσι μελαγχολικοῖσι καὶ τοῖσι νεφριτικοῖσι αἰμορροΐδες ἐπιγενόμεναι, ἀγαθόν.

Melancholicis et rene inflammatis haemorrhoides superuenientes, bonum. HIPPOCR. Aphor. Sect. VI. 11. p. 99.

f) Ἦν ὑπὸ λευκῆ φλέγματος ἐχομένῳ διάρροια ἐπιγένηται ἰχυρῆ, λύει τὴν νόσον.

Si leucophlegmatia detento fluxus alui superuenit validus, soluit morbum. HIPPOCR. Aph. Sect. VII. 29. p. 104.

g) Ἄ δεῖ ἄγειν, ὅπερ ἂν μάλιστα βέλτη ἢ φύσις, τάυτῃ ἄγειν, διὰ τῶν συμφερόντων χωρίων.

Quorsum natura magis vergit, per conuenientes regiones. HIPPOCR. Sect. 1. Aph. 21. p. 71.

h) Νόμος εἴη ἂν δύναιτο τό τε ἄριστον τό τε δικαιότατον ἀκριβῶς ἅμα πᾶσι προλαβῶν, τὸ βέλτιον ἐπιτάτταν, αἱ γὰρ ἀνομοιοτήτες τῶν ἀνθρώπων καὶ τῶν πράξεων, καὶ τὸ μηδέποτε μηδέν, ὡς ἐπέειν ἔπος, ἡσυχίαν ἄγειν, τῶν ἀνθρωπίνων, ἐδὲν ἐῶσω ἀπλῆν ἐν ἐδενί περὶ ἀπάντων καὶ ἐπὶ πάντα τὸν χρόνον ἀποφαίνεσθαι τέχνην ἐδ' ἡντινῆν.

Lex nequit, quod optimum est et iustissimum, sincere comprehendendo, semper ita, ut operae pretium est, praecipere, quando hominum actionumque dissimilitudo, et, quod, ut vno verbo omnia dicantur, nihil constans maneat in rebus humanis, nihil finunt simplex in ulla re inter omnes omnique tempore conspici, in ulla vnquam arte.

ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΙΑΣ ΤΗΡΑΡΙΑΕ

SPECIMEN XXII.

QVO

INDICATIO MUTANS SOLIDA

SISTITVR.

Cum duo sint sanitatis momenta, quorum alterum in motoris efficacia, alterum in organorum aptitudine ponitur ^{a)}, morborum etiam conceptus summi eodem reuertuntur. Quamuis autem ad vtramque hanc aegritudinis ideam in quamplurimis exemplis fluidorum rationes multum valent, et indicationes secundum illas componendae sunt; fit tamen etiam, vt in morbis numero haud inferioribus malorum forma, caussa eorum proxima, ad quam in cura respiciendum est, hinc auxiliorum destinatio, versus solida plus, quam versus humores his contentos, prospiciat. Oportet adeoque, siue *robur agendi*, siue *organi fabrica* a statu naturali deflectat, ad solidorum indolem animo saepe reuerti, *mox* eorum minima cogitando amplecti ^{b)}, illa nempe, quae iam compositi quidpiam habent,

a) Τυγείαν ἐν δυοῖν τάτοις ζητέον, ἢ ἐν ταῖς κατὰ φύσιν ἐνεργείαις, ἢ ἐν ταῖς κατὰ φύσιν παρασκευαῖς τῶν ὀργάνων.

Sanitas in his duobus quaerenda, in accommodatis naturae potentiis, inque organorum accommodata naturae constitutione. GAL. *De Morb. Differentiis* c. 2. p. I. T. VII.

b) Ἐκασον τῶν ὀργανικῶν μορίων ἐκ τινῶν ἐτέρων ἀπλῶν ὡς πρὸς τὴν αἰσθησὶν σύγκεται, κακείνων ἕκασον ἐκ τῶν πρώτων σοιχείων.

habent, siquidem ex subtiliore ista circa fibrillas et prima corporum elementa contemplatione nil quidquam utilitatis est ^{c)}, *mox* singularem vniuscuiusque visceris fabricam, intra quam causa actionis laesae fedet, secum perpendere medentes. Tunc autem maxime ad minima solida animum aduertimus, si sine aliqua meditatione, ad quodque organon directa, morbos, ad totum hominem vel plura simul organa redundantes, contemplamur. Quodsi autem singulare visceris aliusue organi malum est, ex omnium, quae illud faciunt, vasorum aliarumque conditionum circumstantiis causam, et, quod illi par est, medicamento efficaciam metimur. Fibra adeoque minima, quae, quousque illam mente assequi possumus, nervi filamentum extremum est, fluidi sui, quod spiritus, inopia saepe flaccet, et *atoniae* aut imbecillitatis et fibrae laxae conceptus, qui grauissimorum saepe morborum idea est, effingit ^{d)}. Propterea composita ex fibris nerueis vasa minima, ex his maiuscula, tandemque maiora, laxantur, hinc ^{e)} effecta ex his viscera et instrumenta, vti vasorum sunt congeries, fluidis suis transprimendis parum idonea ^{f)} deficiunt. Si quis in

his Quaelibet organicarum partium ex quibusdam simplicibus, ad sensum tamen, componitur, et harum singula ex primis elementis. GAL. Ib. c. 3. p. 3.

c) Τα στοιχεία τῶν ἡμετέρων σωματῶν πάσῃν πέφυκεν, τὰ δὲ άτομα καὶ ἄνυσμα ἐξ ἀπαθῶν τινῶν σύγκεται.

Elementa nostrorum corporum pati posse, nata sunt, indiuisibilia autem et incomposita ex passionis expertibus quibusdam componuntur. GAL. Ib.

d) Ἡ ἀτονία, τῆς ἐνεργείας ἀβήρωσια.

Toni defectus, in facultate imbecillitas. GAL. Ib.

e) Νόσημα ἐυρύτητος. Ἀμετρία τῶν πόρων.

Morbus latitudinis: Mensurae excessus in meatibus.

GAL. Ib.

f) Γαστρὸς ἀτονία καὶ φλεβῶν καὶ ἀρτηρίας καὶ μύος καὶ παντὸς ὀργάνου ζωτικῆ τε καὶ ψυχικῆ.

his omnibus fluidi ideam dominari putet, disputationi locum habiturus est, cogitatione tamen de *solido imbecillo, fluidis transprimendis haud idoneo*, vbicunque infirmitas est, semper praëualitura. Sapienter adeoque neruorum cognitionem in diiudicandis medicamentorum, quae tonum firman̄t, rationibus et applicandi modo GALENVS 2) postulat, quo, cum opus sit, partibus laxatis medicamenta foris admoueri b), intellectis neruorum originibus i), iuxta illorum primordia applicetur pharmacum, vel, si illud trans integumenta ire posse neges, fons certe spirituum communis frictione excitari ad neruèi succi influxum possit. Hac ratione GALENVS crus k) manuumque digitos l), admoto spinae vnguinè, persanauit, vt alia, quae neruos firmant m), et minimis illorum apicibus robur inge-

Gg 2 nerant,

Ventriculi atonia, et venarum, et arteriarum, et musculorum, et omnis organi vitalis ac animalis. GAL. Ib.

g) Κατὰ τὴν τῶν νεύρων ἀνατομὴν γυμνασάδω.

In neruorum dissectione exercitatus esto. GAL. De Loc. Affect. I.

h) Βοηθήματα τοῖς πεπονθόσι μορίοις προσφέρεσθαι.

Auxilia affectis partibus adponere. GAL. Ib.

i) Ἐπίσασθαι τίνι χερὶ μορίῳ προσφέρειν τὰ βοηθήματα.

Sciendum, cui parti applicanda sint auxilia. GAL. Ib. L. II.

k) Τινὲς ἅμα ἄμφω τὰ σκέλη κατὰ βραχὺ παραλυόμενοι διὰ τῶν κατ' ὄσφιν ἐπιτιθέμενων φαρμάκων ἐπένω τῷ χερὶ κατ' ὃ τὰ τῶν σκελῶν ἀποφύεται νεῦρα τῶ νοτιαῖς μυελῶ, ἐθεραπεύθησαν.

Quidam, vtroque crure subito soluti, ad lumbos adpositis pharmacis illo in loco, vbi nerui crurales oriuntur ex medulla spinali, persanati sunt. GAL. Ib.

l) Ὅτι τῆς χειρὸς δάκτυλοι διὰ τῶν ἐπιτιθεμένων τῇ βράχει φαρμάκων, θεραπεύονται.

Manus digiti, impositis spinae pharmacis, curati fuerunt. GAL. Ib. Libr. I.

m) Σφίγγειν, σκληρύνειν τὰ σώματα, τὰς πόρους αὐτῶν συνάγειν καὶ πυκνῆν.

Compingere, indurare corpora, meatus illorum coagere et densare. GAL. Meth. Med. VII.

nerant, ne *indicationi vitali* sua praeripiatur materies, nunc non attingam. Augeri quidem nervorum robur eo vsque, vt plenitudine illorum ex optimo spiritu orta, morbi fiant, haud posse arbitror. Hoc autem etiamsi haud fuerit; caussae tamen plurimum est, ex qua, nervorum minima stringi, hinc vasorum apices angustari, et ab illorum constrictione, quam spasmus vocant, reluctancia humorum erga cor oriri possint, si sanguine distenta vasa ipsorum nervorum fuerint ⁿ), si spontanea, quae per aetatem fit, fluidi fuga corpora compingantur ^o), et fibra obrigescat, tandemque *vel* a caussis externis ^p) apices vasorum halantium aliaque liquida fecernentium adstringantur, vt manere morbumque inducere, quod pelli debuit, oporteat, *vel* lenta crassorum congestione minima vasa in solidi indo-

n) Ἡ πληθωρικὴ διάθεσις εἰς τὰ νεῦρα ἀφίσταται.

Plethorica dispositio ad nervos redundat. GAL. *De Differ. Morb.*

o) Τῆς στεγνώσεως διαφορὰ διττὴ, συνίησις τε τῆ σώματος εἰς αὐτὸ πανταχόθεν καὶ αὐτῶν τῶν πόρων ἔμφραξις.

Angustiae viarum duplex differentia, concretio corporis in se ipsum vbique, et ipsorum meatuum infarctus. GAL. *lb.*

Τῶν κενεμένων δ' αὐτῶν τῶν πόρων τὰ μὲν ὑγρά καὶ θερμά καὶ λεπτὰ διαφορεῖται τάχιςα, τὰ δὲ παχέα καὶ γλιχρὰ δυσδιαφόρητα εἶσι.

Euacuatis meatibus, humida et calida, et tenuia exhalant, compacta autem et viscida exhalari nequeunt. GAL. *Metb. Med. IX.*

p) Ῥιγώσας τις ἀμέτρως καὶ νηζόμενος ἐν ὕδατι συπτηριώδη ἢ τινος τοιαύτης ἐτέρας μετέχοντι δυνάμει, ἐστέγνωσέ τε καὶ ἐπύκνωσε τὸ δέρμα καὶ ταῖς διαπνοαῖς ἔνδον καθ' ἑαυτὸν αἰ δ' εἰ τύχοιεν ἔσση καπνώδεις, ἀθροισθεῖσαι πυρετὸν ἐγέννησαν.

Horrens aliquis, aut balneo vsus ex aqua atramentosa et eiusmodi similem facultatem habente, coëgit et obturavit cutem, et intrinsecas *cauorum* exhalationes cohibuit, quae fumosae, vti congestae nunc sunt, febrem fecerunt. GAL. *De Morb. Different.*

indolem conuertantur^q). Id quod variis modis effici potuit, siue morbi male cedentes suam in minimis materiem reliquerint, siue ab humorum indole *immeabilitas*, quae morborum quam plurimorum mater est, proueniat^r). Hanc si quis ad fluidorum vitia referendam simul esse censeat, ego non repugno. Sunt enim alii quoque summi quidam de morbo conceptus, qui, dum humorum vitia inuoluunt, ad solida tamen plus magisque attinent, si quidem illorum destructionem secum afferunt. Talis febrium inflammatorii^s) putridique generis^t)

Gg 3

idea

q) Νοσήματα εμφράξα γλίχρων παχέων συνισάμενα.

Morbi infarctu glutinosorum crassorum consistentes.

GAL. Ib.

r) (Τὰ ρέυματα) ἦν καὶ περαιτέρω χωρήσασι καὶ μέχρις αὐτῶν τῶν σπλάγχχνων ἀφίκωνται καὶ ὡς σπριχθῶσι, χείρον μὲν τ' ἀνείη τὸ πάθος: μάλιστα δὲ ἦν οἱ παχύτεροί τε καὶ γεωδέτεροι ὡς ἐναπελημμένοι ὡς χυμοί. Ἐντεῦθεν γὰρ τὸ ὑποχονδριακὸν ἔτι καλέμενον πάθος ἀρχεται ἀναφύεσθαι, χείρας καὶ σφοδρότερας τὰς ἀδυναμίας ἐμποιῶν, βάρους ἐγκαιμένε περι τὰ σπλάγχχνα, καὶ ὑπνοὶ δὲ θορυβώδεις ὡς, καὶ ἐνύπνια ἀγρία ὡς ἐπὶ μελαγχολίας μεθωμένης.

Si autem (rheumata) vltterius progrediantur et ad ipsa vsque viscera procedant, ibidemque figantur, peius quidem hoc malum fuerit, maxime si crassiores magisque terreni humores illuc translati fuerint; Abhinc sic dictum hypochondriacum malum incipit nasci, pessimos difficillimosque angores efficiens, pondere circa viscera imposito, et fomni turbulenti et insomnia fera, ipsa melancholia imminente. A C T V A R. De Spirit. Anim. II.

s) Φλεγμονιώδης διάθεσις.

Inflammatoria dispositio. GAL. De Differ. Morb.

t) Ὑγρῶν μοχθηρίῳ διαβιβρώσκων πεφυκυῖα.

Fluidorum difficultates, erodere posse, natae. GAL. De Causs. Morb. II.

Τὰ δάκνοντα καὶ διαβιβρώσκοντα μετὰ θερμότητος ἰχυρῶς δριμέα.

Mordentes et depascentes cum calore valido acres succi. A E T I V S Tetrabibl. I. Lib. 1. Prooem.

idea sistitur, dum utroque modo ipsa solidorum elementa corrumpuntur et euertuntur^{u)}. Quamuis autem in his omnibus alia, quam quae iuxta leges fluidorum agunt, medicamenta requiri haud possint; sunt tamen nihilo fecius, quae ad rationes solidorum redeunt, indicationes haud paucae. Desiccatae partes inducto fluido mollescant^{x)}, aperiatur transpirationis iter^{y)}, et quod acredine destructum est, addito, quod glutinare possit, restituatur^{z)}.

Morborum quidem *singulis visceribus addictorum* declaratio nil minus a minimorum solidorum, et, quae ex illis contexta sunt, vasorum subtilium contemplatione pendet, dum, si quid illis praeter naturam accidit, in eo similiter positum est, ut vasa concrecant, suis humoribus haud sint peruia^{a)}, a vicino tumore premantur, in sese contrahantur et rigescant^{b)}, laxentur etiam, mox in osculis, mox
in

Διεφθαρμένον αἷμα, ἀναβιβρώσκον καὶ ἐλκῆν τὸ σῶμα.

Corruptus sanguis depascens et exulcerans corpus.

GAL. *Meth. Med.* IV.

u) Νοσήματα ἐκπτώσεως τῶν σοιχείων.

Morbi, qui elementa destruant. GAL. *De Different.*

Morb. I.

x) Χυμῶς ἐνδύσασθαι τοῖς στεροῖς μέραις.

Succos indere solidis partibus. GAL. *Meth. Med.* IX.

y) Ἀραιῶσαι τε τὸ δέρμα καὶ κενῶσαι ποτὰ τῶν ἐμπροσθεν ὑπὸ αὐτῆ κατατεχομένων.

Extenuare cutem et euacuare multa, ante intra illam detenta GAL. *Ib.* X.

z) Ὅσα διὰ χυμῶν δριμύτητος καὶ ἀκρησίας γίνονται, ἀποκαθίσανται κρηδέντα καὶ πεφδέντα.

Qui morbi succorum acredine et intemperie fiunt, restituuntur mixta et cocta. HIP. *De Prisca Medicina.*

a) Σύμφυσις, σενοχωρία, ἐμφραξις, θλίψις, συνίξησις.

Concretio, vasorum angustia, infarctus, pressio, contractio parietum vasis. GAL. *De Causf. Morb.* c. 7. p. 26. T. II.

b) Τινὲς παρὰ φύσιν βλασθήματος ἢ καὶ σκίρρα συσάντος, ἢ φλεγμονῆς, ἢ ἀποσήματος ἐν αὐτοῖς τῶν ὀργάνων τοῖς σώμασι, κα-

πατα

in pariete c), mox destruantur penitus ab ulcere d), mox, eodem fanato, coalescant inter se e), fluidisque transmittendis hoc ipso imparia efficiantur f). Plus tamen ad inueniendum applicandumque morbis singularibus remedium confert, ut totius visceris compages et textura illi propria mente teneantur. Quandoque in cauis eorum aliquid peregrini haeret, quod vel tota natura alienum g), vel ex re vitali conuersum est; quod, si acre fuerit, demulcendum; si putridum, coquendum, bonisque succis perfundendum; si inflammatum, per indicationem euacuatoriam deplendum aut reuellendum; si la-

Gg 4

xum,

στατα τῷ παρὰ φύσιν ὄγκῳ τὴν ἐντὸς κοιλότητα καταλαμβάνοντος, ἢ στενωχώρα γίνεται.

Ex crescentia quaedam praeter naturam aut scirrho coeunte, aut inflammatorio tumore, aut abscessu in ipsis organorum corporibus, ipso deinde tumore praeter naturam, internam cauitatem occupante, fit angustia. GAL. Ib.

c) Ἀνασφύωσις ἀγγείων μικρῶν.

Dilatatio vasorum minimorum. GAL. De Symptom. Causs.

d) Ἐξ ἀναβρώσεως αἰμορραγία.

Ex erosione, fluxus sanguinis. GAL. Meth. Med. V.

e) Ἐλκωθείσης τῆς ἐνδον ἐπιφανείας κῆρατα ζυμφόντων ἀπλήλους τῶν ἠλκωμένων ἢ διαφορὰ γίνεται τῆς κατὰ φύσιν διαπλάσεως.

Erosa interna superficie, deinde coalescentibus inuicem erosis, corruptio fit naturalis constitutionis. GAL. De Causs. Morb. II. l. cit.

f) Σκιρρώδης διάθεσις.

Scirrhusa dispositio. GAL. De Different. Morb.

g) Κατὰ τὸν ἀριθμὸν διττῶν διαφορῶν τῶν νοσημάτων γενήσονται, ἢ ἐλλείποντος τινὸς μέρους, ἢ περιττεύοντος τῶν περιττευόντων τὰ μὲν ἐκ τῶν γένεσι ἐστὶ τῶν κατὰ φύσιν, ὡς εἰ καὶ τῶν γένοιο ἕκτος δάκτυλος ἕνια δὲ ὅλα τῶν γένεσι παρὰ φύσιν ἐστὶ, ὡς ἔλλειψιδες τε καὶ ἀσκάριδες.

Quoad numerum, duae differentiae morborum fient, aut deficiente aliqua parte, aut abundante: Eorum, quae abundant, quaedam cognata sunt, ut si cui sex-

xum, stringendum ^{b)} esto. Haec quidem consilia ex natura fluidorum sunt; iuuant tamen solida, veluti etiam humoribus plus medemur, quam solidis, si viscera pro peculiari sua fabrica, pulmonum ²⁾, hepatis ac splenis exemplo ^{k)}, impactis succis, tumet, aut cum vicino alio viscere, praeter quam fieri oportet, connascuntur ^{l)}, inque officio suo gerendo deficiunt ^{m)}. Ex istis meditationibus, ad vnumquodque viscus relatis, veluti illorum labes iudiciosa ex signis cognitione ⁿ⁾ discitur, indicationes, ad partem affectam directae et locales dictae, fluunt,

tus effert digitus, quaedam toto genere a natura absunt, veluti vermes et ascarides. GAL. Ib. c. 8. p. 10.

h) Ἡ διαπήδησις ὑπὸ τῶν ψυχόντων καὶ συμφόντων θεραπευθήσεται.

Parietum vasis diductio, vt humores transfluant, refrigerantibus et adstringentibus curabitur. GAL. *Method. Meds.* V.

i) Κορίσκονται τῶ φλέγματος οἱ πνεύμονες, καὶ τὸ πῦον τῆτο διαδία τὲς πνεύμονους.

Implentur pituita pulmones, et pus hos exest pulmones. HIPPOCR. *De Glandulis*, §. 10. p. 420. T. I.

k) Ὑδρωψ, σπλὴν μέγας, ἥπατος πόνος.

Hydrops, splen magnus, iecinoris dolor. DIOCL. CARYSTIVS Epist. Prophyl. ad ANTIGON. Regem, apud PAVLLVM.

l) Νοσήματα συμφύσει τινί.

Morbi ex concretionem aliqua. GAL. *De Differ. Morb.*

m) Σπλὴν μέγας, ἐν ἥπατι κακοπραξία.

Splen magnus, hepatis actio praua. GAL. *Method. Med.* IV.

n) Τῆ τῶν ἐκκρινόμενων ἰδέα γινώσκειται τὸ πεπονθὸς μόριον.

Eorum, quae excernuntur specie, cognoscitur pars affecta. GAL. *De Locis Affect.* II.

Ὅπως ἂν τις εὐρίσκει τὰ πεπονθότα μέρη τῆ τῶν πόνων διαφορᾶ προσέχει τὸν νῦν.

Vt quis inueniat partes morbo affectas, ad dolorum differentias aduertere debet animum. GAL. Ib.

fluunt ^o), quae, ignorato visceris affecti situ, nexu cum vicinis ^p), stabilimento ^q), aliisque conditionibus, ex anatome petendis, difficulter inveniuntur. Maximum sane curationis momentum eo redit, ut medentes, utrum in illa, quae sensum mali habet, parte caussa morbi sedeat, an ex consensu dolor et actionum laesio sit ^r), clare perspiciant; quod nisi fiat, nihil intelligunt. Plurimum enim interest, scire, utrum ex idiopathia et partis substantia, aut contentis afflictio orta sit, an vero ex sympathia et

G g 5 con-

o) Ἡ κατὰ μέρος τῶν βοηθημάτων χρῆσις τὴν παρὰ τῆς θέσεως τῆς πεπονθότος μορῆς προσλαμβάνει ἐνδεαζίν.

Auxiliorum alicui parti applicandorum usus, a situ loci patientis indicationem accipit. GAL. *De Constit. Medic.*

Διαγινώσκειν τὰ κατὰ τὰς τόπους πάθη, διότι καὶ τὴν θεραπείαν ὑπαλλάττεται συμβαίνει κατὰ τὰς διαφορὰς αὐτῶν.

Cognoscendi sunt certis locis addicti morbi, quia curationem mutare conuenit secundum eorum differentias. GAL. *De Loc. Affect. I.*

Μερικὰ βοηθήματα.

Parti applicanda auxilia. ALEX. TRALL. I. I.

p) Νοσήματα τῆς κατὰ φύσιν ἐξαλλαττομένης πρὸς ἄλλα μορίων κοινωνίας.

Morbi ex conuerso naturali partium inter se nexu. GAL. *De Differ. Morb.*

q) Ἡ πρὸς τὰ παρακείμενα μόρια κοινωνία διαφθείρεται, συμφύτων τινῶν ἀλλήλοις ἐδέοντως ἢ τινὸς ἀρτήματος ἢ δεσμῶ χαλαθέντος.

Nexus cum vicinis corrumpitur, connascentibus ad inuicem quibusdam, vel sustentaculo quodam aut ligamento laxato. GAL. *De Causs. Morb. c. 7. pag. 26. T. VII.*

r) Διορίσωμεν τὰ κατὰ συμπάθειαν ἑτέρω μορῆς γινόμενα πάθη, τῶν κατὰ ἰδιοπάθειαν.

Distinguamus, qui per consensum cum alia parte fiunt, morbos, ab illis, qui ex substantia eius sunt. GAL. *De Locis Affect.*

consensu, a communione vasorum ¹⁾ ac propinquitate ²⁾ orto, peregrinum malum in sede sua saepe haud percipiendum et quietum, alicubi ita sentiatur, ac si esset domesticum, veluti, si caput ob ventriculi saburram dolet ³⁾, quandoquidem hac meditatione, dum interea empiricus ad sensum aegri vnice respicit, rationalis medicus ad fontem mali procedit, illumque a fordibus liberat.

Puriores et simpliciores indicationes, solidis addictas, nec tantum, quantum in reliquis est, ad fluida directas, habet ars, quae manu medetur, si numero ⁴⁾ quid plus vel minus est, volumine ⁵⁾ abundat vel deficit, a forma, quae natiua partibus est,

s) Ὅτι τῶν νεύρων ἀποφύσεις συμπάχασιν.

Neruorum communicationes. GALEN. *Comm. II. in Protrb. HIPPI. II.*

t) Τὰ πάντα, συμπαδῶντα ἀλλήλοις, ἢ τῷ γαστριᾶν, ἢ τῷ κοινω-
νίαν ἔχον μεγάλην κατὰ τὰ ἀγγεία καὶ νεῦρα, πάχαι.

Omnia, quae inter se consentiunt, aut eo, quod prope accumbant, aut eo, quod communicationem habeant magnam per vasa et neruos, patiuntur. GAL. *Comment. II. in Prognost. HIPPI.*

u) Τῶ δὲ σώματος τὰ μέληα ἕκαστα, τὸ ἕτερον τῷ ἑτέρῳ, ὅπου τῶν
ἐνθα καὶ ἐνθα ὁρμήσαι, νῆσον παραντίκα ποιῆσαι, ἢ κοιλίῃ τῇ
κεφαλῇ.

Corporis autem membra singula, alterum alteri, dum huc vel illuc morbus fertur, aegritudinem statim communicant, ventriculus capiti. HIPPI. *De Locis in Homine.*

x) Κατὰ τὸν ἀριθμὸν τῶν ἀπλῶν μορίων διττῆς διαφορᾶς τῶν νοση-
μάτων γενήσονται, ἢ ἐλάττωτος τινὸς μέρους ἢ περιττεύοντος.

Ad numerum partium singularium, duplex differentia morborum est, aut deficiente aliqua parte, aut abundante. GAL. *De Differ. Morb. c. 8. p. 10.*

y) Τῶν ὀργάνων νοσήματα, κατὰ τὸ μέγεθος ἢ μείζον ἢ ἡδὲ γένοιτο
ἢ αὐτῶν ἐλάττω ἀποτελεσθεῖν.

Organorum morbi magnitudine, si quod maius sit, et iterum tenuius euadat. GAL. *Ib.*

est, discedit ^a), si compressum ^a), quid est vel laxatum ^b), aut ex sede sua lapsum ^c), si quid solutum est et continuum esse desit ^d), si quid luxatum, fractum ^e), sectum, punctum, contusum ^f), ipsa
vita

z) Ἡ προσήκεσα μορφή τῶν μορίων διαφθείρεται.

Conueniens parti forma corrumpitur. GAL. Ib.

a) Στενοχωρούμενα ὑπὸ τίνος τῶν περιεσπόμενων, ἐμπιπτόντων αὐτοῖς καὶ θλαβόντων.

Angustata, a quadam re earum, quae circumiacent, illabentium et comprimantium. GAL. Ib.

Τὰ προσπίπτοντα ἔξωθεν φάρμακα τε καὶ ὕδατα φαρμακωδῆ καὶ ψυχρὰ, καὶ αὐτὸ τὸ περιέχον, ἦτοι στέγνωσιν, ἢ μάνωσιν ἀμετρον ἐναπεργάζεσθαι δύνησεται τῷ μορίῳ. Καὶ τινες βίαιοι δεσμοὶ νεκρώσασί τε καὶ καταψύξασί τὸ μέρος.

Quae extus accidunt, venena, aquae medicatae et frigidae, et ipse, qui nos ambit, aër, vasorum constrictiōnem et extenuationem mensura maiorem efficere possunt parti, vti etiam vincula fortia, quae enecant et refrigerant membrum. GAL. De Caus. Morb. c. 7. pag. 26.

b) Σύνδεσμος χαλαρῆς ἢ συνταρῆς.

Ligamentum articuli laxatum aut adstrictum. GAL. De Differ. Morb.

c) Ἡ διαφθορὰ τῆς κατὰ φύσιν διαπλάσεως.

Corruptela naturalis partium inter se nexus. GAL. De Caus. Morb.

d) Ἐνώσεως λύσις.

Unionis laesio. GAL. De Differ. Morb.

Δυσκωσία τῆς συνεχείας τῶν μορίων διαίρεσις, λύσις ἐνώσεως.

Continui laesiones: in partibus diuulsiō, solutio unionis. GAL. Ib.

e) Τῆς συνδέσεως τῆς κατὰ φύσιν ὑπαλλοττομένης νοσήματα, παρὰ μὲν τὴν θέσιν ἐν τοῖς ἐξουδρῆσεσι καὶ παρουδρῆσεσι καὶ ταῖς ἐντεροκοίλαις καὶ ἐπιπλοκοίλαις.

Compositionis, quae secundum naturam est, mutatae morbi, quantum ad nexum, in luxationibus ac subluxationibus, herniis intestinalibus et omentalibus.

GAL. Ib.

f) Ἀναγκοῖον, ἦτοι ῥῆξιν ἢ θλάσιν ἢ διάβρωσιν, εἶναι τὴν διάθεσιν ἐν τῷ διακεῖσθαι τὸ συνεχές, ἢ μὲν ῥῆξις ἐκ τάσεως τίνος, ἢ δὲ θλάσις ἐκ βάρους, ἢ δὲ διάβρωσις ἐκ δακνῶδους γίνεται ποιότητος.

Neces-

vita 3) priuatum, putri carne b) malaque intra folliculum collecta materie i) impletum est. Omnes enim, quae exinde fluunt, indicationes ad solidi naturam vnice redire, quilibet facile perspicit, cum in istis morborum caussis remouendis manus et medicina efficacior plus omni internorum medicamentorum vsu valeat. Mixti magis sunt, et de effectu fluidorum in solida haud parum habent indicationes chirurgicae illae, quae nouam deperditae aut corruptae partis nutritionem, aut circumducendi humoris motum languidum excitandum inuoluunt. Solida quidem chirurgus vnit, si vulnus aequat k), fracturam componit; nunquam autem vel sanguinis fluxum sistet, nisi ipsius sanguinis grumus ora vasorum dissecta claudat l), vel nouam carnem generabit

Necessarium, aut ruptionem, aut fracturam, aut erosionem esse illam constitutionem, qua continuum soluitur; ruptio quidem ex tensione quadam; fractura ex pondere, erosio autem ex mordente quadam conditione. GALEN. *Method. Med.* XIII.

g) Νέκρωσις ἐκ καταψύξεως ἀμέτρος.

Partis mors ex frigore magno. GALEN. *De Causs. Morb.*

Κάταγμα καὶ τερηδὼν, τῆς ἐν ὀστέῳ συνεχείας διαρκυμένης.

Fractura et caries, morbi sunt continui ossium soluti. GAL. lb.

h) Ἐπαυξήσεις τῶν μορίων ἐν τοῖς ὑπερσαρκῶσιν ἔλκεσιν.

Augmentum partium in luxuriantibus putri carne vlceribus. GAL. *De Differ. Morb.*

Ἡ ἐπὶ πλεόν ἄυξησις. GAL. lb.

i) Μελικηρίδες, ἀθηρώματα, καὶ σεατώματα.

Melicerides, atheromata, steatomata. GAL. lb.

k) Ὅταν μᾶλλον τὸ τραῦμα, προσαγωγή τῶν διεσῶτων μορίων.

Si maius vulnus, adductio distantium partium. GAL. *Ars Medica.*

l) Ἐμφραγήσεται τὸ σῶμιον ὑπὸ θρόμβου.

Obturabitur osculum vasorum grumo sanguinis. GAL. *Method. Med.* V.

bit ^m) et cicatricem inducet, nisi vlcere puriore effe-
cto, optimisque succis enutrito ⁿ). Possitne artifex
vlcus aridum, putri ^o) carne plenum, eadem etiam
absumpta ^p), replere et ad cicatricem ducere ^q), nisi
concurrat eorum vsus, quae sanguinis acredinem ^r)
vlcerosam eluunt? Nulli tumores, nisi quibus fer-
rum medetur, externis auxiliis sanantur. Siue enim
indolens tumor sit ^s), mollisne, an durior, quan-
doquidem eius indoles ad humorum extra vasa erro-
rem et eorum, quamcunque demum, impuritatem
reuertitur ^t), siue inflammatorius atque dolens; in
omni-

m) Λυθιάσης τῆς συνεχέας, ὃ μὲν τῆς ἰάσεως σκοπὸς ἕνωσις· ἐν
δὲ τοῖς σαρκώδεσι, κόλλησις ἴασις ἐστίν.

Soluta continuitate, curae quidem finis, vnio; at
carnium glutinatio, curae est complementum. GAL.
Ars Medica.

n) Ἡ τῆς ἰάσεως τάξις ἀπὸ τῆς ἰάσεως τῆ ῥυπῆ τὴν ἀρχὴν ἔχει, τῷ
μῆτε κολληθῆναι, μῆτε σαρκωθῆναι δύνασθαι, πρὶν καθαρὸν γενέσθαι.

Curae ordo incipit a sordium expurgatione; nam
nec glutinari, nec caro induci potest ante, quam pu-
rum vlcus fiat. GAL. *Method. Med. IV.*

Ἡ καθύμειαν ἢ ἀνατρέφειν.

Aut purgare vlcus aut nutrire. GAL. *De Constit. Med.*

o) Ἐλκος πελιδνὸν τε καὶ ξηρὸν ἢ ὠχρὸν τε καὶ ξηρὸν.

Vlcus liuidum et siccum, aut luridum et siccum.
HIPPOCR. *Prognost.*

p) Τμητικαῖς θεραπεύειν ὑπερσαρκίαν ἄμετρον, λεπτόναι τὲ τὰς
χυμὰς ἰκανῶς καὶ κενῶσαι.

Incidentibus curare carnem putrem, humores autem
extenuare et purgare. GAL. *ibid.*

q) Ἄπισα κοιλότης παρὰ φύσιν ἐνδείκνυται τὴν πλήρωσιν.

Omnis sinus praeter naturam, indicat repletionem.
GAL. *Meth. Med. III.*

Τὸ ἔλκος εἰς ἐλὴν ἀχθεῖναι δεῖται.

Vlcus ad cicatricem ducendum. GAL. *Meth. Med. V.*

r) Ἐλκώδης διάθεσις.

Vlcerosa dispositio. GAL. *De Diff. Morb.*

s) Ουσία διδισχομένη.

Substantiae tumor. GAL. *Ib.*

t) Ἐυρύτης παρὰ φύσιν τῆ σώματος εἰς πᾶν μέρος ἕκτασις, αὐτῶν δὲ
πύρων ἀναπέταί τις ἔσα, ἐκπτώσει τῶν σοιχείων καὶ ἐνήσης εἰς αὐ-

omnibus, talibus auxiliis opus est, quae fluida ipsa mutare possint. Qui enim chirurgiam solam super his negotiis consulunt, nec humores commouent, sua culpa ex inflammatis, nisi, aucta febre, pus factum est ^{u)}, scirrhus ^{x)}, ex scirrhis sphacelum aut insanabile vlcus ^{y)}, fluens vel occultum ^{z)}, sunt effecturi. Adeo certum est, in cura morborum nihil solum esse posse, sed totius hominis nexum ^{a)} simul ad inuenienda auxilia conuocari oportere.

τὰ τινὸς ἑστίας, ὄγκος περὶ τοῖς σώμασιν ἐργάζεται, ἐρυσιπέλατα καὶ φλεγμονὰς καὶ οἰδήματα καὶ φύματα καὶ φύγεθλα καὶ χοιράδας.

Latitudo corporis praeter naturam, in omnem partem extensio, ipsorum meatuum diductio quaedam est, elementorum elapsu de natura sua, et quadam re in illorum intercapedines effluente, tumores circa corpora fiunt, erysipelata, tumores inflammatorii, oedemata, ossiumque tumores et strumae. GAL. De Morb. Diff.

u) Ἐπὶ τοῖς σφοδρῶτάτοις σφυγμοῖς ἐκπυσιάζεται τὰ φλεγμαινόμενα μόρια.

A fortibus pulsibus in pus inflammatae partes conuertuntur. GAL. De Locis Affectis II.

x) Σκίρροι τὰ ποδῶν ὑπὸ τῶν ἰατρῶν ἐργάζεται, συφάντων καὶ ψυζάντων σφοδρῶς ἐρυσιπέλατά τε καὶ φλεγμονὰς.

Scirrhi saepe ab ipsis medicis efficiuntur, adstringentibus et refrigerantibus valde erysipelata et tumores inflammatorios. GAL. ad GLAUCON. Therap. II.

y) Ὅσῳ σκίρρομένη τε καὶ φλεγμαινέσθῃ καὶ σφαιελίσεσθῃ καὶ διαπύσθησθῃ.

Substantia indurata et inflammata, hinc sphacelo tacta vel in pus conuersa. GAL. De Differ. Morb.

z) Ὀνομάζεσθαι τὰς ἐξαρτένας ἀδένας βεβῶνας· εἰ δὲ σκίρροδες ἔσθῃ ἢ αὐτῶν φλεγμονὴ γένοιτο, δυσίατός τε ἐστὶ καὶ καλεῖται χοιράς.

Appellant tumefactas glandulas bubones; Si autem induruerint simulque inflammatae fuerint, cancer occultus appellantur. GAL. Meth. Med. XIII.

a) Ἀρχὴ δὲ πάντων μὲν καὶ τελευτὴ πάντων μία, καὶ ἡ αὐτὴ τελευτὴ καὶ ἀρχή.

Principium omnium vnum et finis vnus, et idem finis et origo. HIPPOCR. De Locis in Homine.

ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΙΑΣ ΤΗΡΑΡΙΑΕ
SPECIMEN XXIII.
DE INDICATIONE VITALI.

Inanis medentium labor est et vana contentio, qua vel mutare causas morborum, vel easdem depellere intendunt, nisi vim vitae et sufficiens cordis penes aegrotantem robur aestiment ^{a)}, ad illius valorem medicamenta ponderent ^{b)}, ipsamque illam virtutem tenuem, superstitem ^{c)}, auxiliis iuvent, (et

a) Μέγισον μὲν ἐν ἀξίωμα τὸ τῶν δυνάμεων εἶναι. αὐτὸ γὰρ τὸ ζῆν ἡμῖν ἐκ τῆς τέτων ὑπάρχει φυλακῆς. - ἡ δύναμις ἐν ἀπάντων πρῶτον φυλακτέα τοῖς ἀνθρώποις εἶναι, ἐκ τῆς μήτε κενεῖσθαι τὴν εἴαν, μήτ' ἀπλοῖσθαι τὸ σῶμα ἀλλοίωσιν, ὅση πλησιάσει τῇ φθορᾷ.

Maximum in cura momentum illud est, quod vires aegroti concernit. Ipsa enim vita ex harum est observatione. Vis vitae ergo in omnibus primum est consideranda; qua sit, ut nihil neque euacuetur, neque inuertatur aliqua mutatione, nisi in quantum quid corruptioni proximum est. GAL. Method. Med. IX. 13. p. 216. T. X.

b) Ἐβωσαν καθ' ἑκάστον ἄρρωστον εὐθέως ἀπὸ πρώτης ἡμέρας δεσποιοὶ, ἢ τε τῆς νοσήματος ἀκμῆ, ἢ τε τῆς κάμνοντος δύναμις.

Penes unumquemque aegrotum statim a primo die indicationes sint, altera, morbi status, altera, aegroti vis vitae. GAL. Ib. X. 1. p. 223.

Παρά τῆς δυνάμεως τὴν τῶν βοηθημάτων παράληψιν ἐκκρίνειν.

De virtute, medicamentorum selectum desumere. GALEN. De Optima Secta.

c) Τὸ καταλειπόμενον τῆς δυνάμεως παντελῶς μικρὸν καὶ ἀμυδροῦ.

Quod superstes est virtutis vitalis, admodum parcum et debile. GALEN. ad GLAYCON. Therap. II.

et ad agendum excitent ^d). Haec enim omni arte plus est ^e), dum impetu suo, causae resistantiam superante, quod conuerti potest, nouis ad vitam dotibus instruit, quod *coquere* est ^f), illud autem, quod tota abludit specie, et cicurari nequit, temporibus ad hoc negotium requisitis, sensu rei interitum minantis ad motus criticos ^g) excitata, deiicit atque euacuat ^b), dum, vt illud efficere, et corporis sui, quod regit, securitati prospicere possit, diuinis facultatibus et sensu necessitatum haud dubitato praeditus est, ille, qui neruis aduehitur, et naturae, quam dicunt, primaria pars censetur, spiritus animalis ⁱ). Propterea, cum viscerum determinata

d) Ῥωννῶσαι τὴν δύναμιν, ὅπως ἀντιοχεῖν τῷ νοσήματι δυναθῆ.

Roborare vim vitae, quo in contrarium niti morbo possit. GALEN. *Method. Med.* XI. 2. p. 249.

e) Ἡ τῆς φύσεως δύναμις ἰχυροτέρα ἐστὶ πρὸς τὸ πράττειν, ἀπάσης τέχνης βέλτιον.

Naturae vis fortior est, ad agendum omni arte melius. GAL. *Comm. V. in Epid.* HIPPOCR. VI.

f) Πεπεμμένα τὰ κρατηθέντα ὑπὸ τῆς φύσεως, ἀπέπτα δὲ τὰ μὴ κρατηθέντα.

Costa sunt ea, quae a natura superata sunt; cruda autem, quae nondum subacta. GALEN. *Comm. II. in Hipp.* *De Victu Acutor.*

g) Πολλὰκις ἡ φύσις, ἥπερ διοικᾷ τὸ ζῶον, ὀρμῇ σφοδροτέρα χρησαμένη τὸ περιττὸν ἅπαν ἐκένωσε δι' αὐτῆ, καθάπερ ἐκθλίψασα καὶ ἀπωσαμένη.

Saepe natura, quae corpus regit, impetu maiore vsa, omne, quod superfluum est, euacuat sponte, veluti elidens et protrudens. GAL. *De Sectis.*

h) Ἡ τῆς φύσεως δύναμις, ἣν ἀποκρητικὴν ὀνομάζομεν, ἐνεργεῖ δ' αὐτῇ κατ' ἐκείνας τὰς καιρὰς ἐν οἷς ἀν' αἰδηται λυπᾶντος τινός.

Naturae vis, quam excretoriam appellamus, ipsa agit circa ista tempora, in quibus intelligit, se ab aliqua re affligi. GAL. *Method. Med.* XIII.

i) Ἐν ἡμῖν θεῖον καὶ νοερὸν πνεῦμα, ὃ δὴ διαλάμπων ἐπὶ τῷ ψυχικῷ τάτῳ καὶ κινητικῷ πνεύματι τὰς ἐν ἡμῖν ἀναπληροῦ ἐνεργίας.

minata virtus ad id, quod noxium est, depellendum requiratur ^k), maneatque fluidis solidisque impactae res turbidae quaeuis ^l), nisi illas superior morbo cordis facultas excutiat, fieri sane oportet, quo deiectae aegrorum vires ad opus salutis causa recte faciendum excitentur atque augeantur ^m). Id quod ut efficiatur, aequum est, quo *indicatio vitalis* talia medentibus vel pharmaca, vel auxilia suggerat, quae tum adiciere aliquid, ex quo similis deperditae res fiat ⁿ), tum demere aliquid, quod vi-

ribus

In nobis diuinus aliquis et intelligens spiritus, qui irradians animali et motum facienti spiritui, actiones, quae intra nos fiunt, expedit. ACTVAR. *De Spiritu Animal. I. Prooem. p. 1. **

*) Nituntur haec omnia perantiqua doctrina *de indicationibus*, quam quidam nuperrime riferunt. Male. Nam etiamnum vera et certa est, modo medicus rite obseruare morbos sciat. In eo tamen discedendum ab **HEBENSTREITIO** censeo, quod istam mutationem spiritibus animalibus attribuat. Naturae enim vitaeque vis sola irritabilitate Halleriana cernitur. Tolle nervos, supererit vita; at vero tolle vim istam musculorum insitam, et vita euanesceat illico. G. H.

k) Μορίων δυνάμειος ἰσχύσεως ἀνάμειτα, ὡς ὠθεῖν δυνάμειος τὸ περὶ ἰσχυρὸν ἀφ' ἑαυτῆς.

Viscerum robore indigemus, quo depelli per illud superflui humores possint. GAL. *Meth. Med. XIII.*

l) Πρῶτον καὶ μέγιστον ἐστὶ σημεῖον τὸ χωρὶς κρίσεως τεθνήσκειν, ἢ ἀβήρωσια ἐσχάτη τῆς δυνάμειος: ἔ γάρ ἐπεγέρεται πρὸς διαμάχην.

Primum et maximum est signum, fore, quo aeger ante, quam crisis fit, moriatur, summa roboris debilitas; Non enim excitatur ad luctam. AET. *Tetrabibl. I. Tract. 5.*

m) Ἐπεγείρω τὴν αἰδήσιν καὶ τὴν κίνησιν τῶν λελυμένων ἐχόντων αὐτάς.

Excitare sensum et motum illis, qui solum vtrumque habent. GAL. *Comm. II. in Epid. HIPPOCR. VI.*

n) Φάρμακον εἰς ὁμοίαν τοῖς σώμασιν ἡμῶν ἀφικνήμενον κρᾶσιν.

ribus plus est ^o), tum in motum concitare, quod torpet ²), possit.

Veluti autem causæ, quæ vim vitæ frangunt, variæ sunt: ita consilium, quo sustinenda illa est, haud minus variat. Sunt, qui, præter morbum debiles, ad actiones peragendas flaccent. *Nimum defatigato pene febris est* ⁴): hunc quies et modesta leuat cibatio ⁵): Alii minores, senes alii, imbecilli suapte natura, diætæ solius legibus valentiores fiunt; His pharmaca nihil tribuunt, nihil etiam demant ⁶), nisi morbus iubet: Illi tamen, qui spontaneo lapsu, et annorum, quos vivere datum est, decursu infirmantur, morbi speciem habent, cum senectus ipsa morbus sit ⁷), et successiva ad mortem

(* I. §. 1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11. 12. 13. 14. 15. 16. 17. 18. 19. 20. 21. 22. 23. 24. 25. 26. 27. 28. 29. 30. 31. 32. 33. 34. 35. 36. 37. 38. 39. 40. 41. 42. 43. 44. 45. 46. 47. 48. 49. 50. 51. 52. 53. 54. 55. 56. 57. 58. 59. 60. 61. 62. 63. 64. 65. 66. 67. 68. 69. 70. 71. 72. 73. 74. 75. 76. 77. 78. 79. 80. 81. 82. 83. 84. 85. 86. 87. 88. 89. 90. 91. 92. 93. 94. 95. 96. 97. 98. 99. 100. 101. 102. 103. 104. 105. 106. 107. 108. 109. 110. 111. 112. 113. 114. 115. 116. 117. 118. 119. 120. 121. 122. 123. 124. 125. 126. 127. 128. 129. 130. 131. 132. 133. 134. 135. 136. 137. 138. 139. 140. 141. 142. 143. 144. 145. 146. 147. 148. 149. 150. 151. 152. 153. 154. 155. 156. 157. 158. 159. 160. 161. 162. 163. 164. 165. 166. 167. 168. 169. 170. 171. 172. 173. 174. 175. 176. 177. 178. 179. 180. 181. 182. 183. 184. 185. 186. 187. 188. 189. 190. 191. 192. 193. 194. 195. 196. 197. 198. 199. 200. 201. 202. 203. 204. 205. 206. 207. 208. 209. 210. 211. 212. 213. 214. 215. 216. 217. 218. 219. 220. 221. 222. 223. 224. 225. 226. 227. 228. 229. 230. 231. 232. 233. 234. 235. 236. 237. 238. 239. 240. 241. 242. 243. 244. 245. 246. 247. 248. 249. 250. 251. 252. 253. 254. 255. 256. 257. 258. 259. 260. 261. 262. 263. 264. 265. 266. 267. 268. 269. 270. 271. 272. 273. 274. 275. 276. 277. 278. 279. 280. 281. 282. 283. 284. 285. 286. 287. 288. 289. 290. 291. 292. 293. 294. 295. 296. 297. 298. 299. 300. 301. 302. 303. 304. 305. 306. 307. 308. 309. 310. 311. 312. 313. 314. 315. 316. 317. 318. 319. 320. 321. 322. 323. 324. 325. 326. 327. 328. 329. 330. 331. 332. 333. 334. 335. 336. 337. 338. 339. 340. 341. 342. 343. 344. 345. 346. 347. 348. 349. 350. 351. 352. 353. 354. 355. 356. 357. 358. 359. 360. 361. 362. 363. 364. 365. 366. 367. 368. 369. 370. 371. 372. 373. 374. 375. 376. 377. 378. 379. 380. 381. 382. 383. 384. 385. 386. 387. 388. 389. 390. 391. 392. 393. 394. 395. 396. 397. 398. 399. 400. 401. 402. 403. 404. 405. 406. 407. 408. 409. 410. 411. 412. 413. 414. 415. 416. 417. 418. 419. 420. 421. 422. 423. 424. 425. 426. 427. 428. 429. 430. 431. 432. 433. 434. 435. 436. 437. 438. 439. 440. 441. 442. 443. 444. 445. 446. 447. 448. 449. 450. 451. 452. 453. 454. 455. 456. 457. 458. 459. 460. 461. 462. 463. 464. 465. 466. 467. 468. 469. 470. 471. 472. 473. 474. 475. 476. 477. 478. 479. 480. 481. 482. 483. 484. 485. 486. 487. 488. 489. 490. 491. 492. 493. 494. 495. 496. 497. 498. 499. 500. 501. 502. 503. 504. 505. 506. 507. 508. 509. 510. 511. 512. 513. 514. 515. 516. 517. 518. 519. 520. 521. 522. 523. 524. 525. 526. 527. 528. 529. 530. 531. 532. 533. 534. 535. 536. 537. 538. 539. 540. 541. 542. 543. 544. 545. 546. 547. 548. 549. 550. 551. 552. 553. 554. 555. 556. 557. 558. 559. 560. 561. 562. 563. 564. 565. 566. 567. 568. 569. 570. 571. 572. 573. 574. 575. 576. 577. 578. 579. 580. 581. 582. 583. 584. 585. 586. 587. 588. 589. 590. 591. 592. 593. 594. 595. 596. 597. 598. 599. 600. 601. 602. 603. 604. 605. 606. 607. 608. 609. 610. 611. 612. 613. 614. 615. 616. 617. 618. 619. 620. 621. 622. 623. 624. 625. 626. 627. 628. 629. 630. 631. 632. 633. 634. 635. 636. 637. 638. 639. 640. 641. 642. 643. 644. 645. 646. 647. 648. 649. 650. 651. 652. 653. 654. 655. 656. 657. 658. 659. 660. 661. 662. 663. 664. 665. 666. 667. 668. 669. 670. 671. 672. 673. 674. 675. 676. 677. 678. 679. 680. 681. 682. 683. 684. 685. 686. 687. 688. 689. 690. 691. 692. 693. 694. 695. 696. 697. 698. 699. 700. 701. 702. 703. 704. 705. 706. 707. 708. 709. 710. 711. 712. 713. 714. 715. 716. 717. 718. 719. 720. 721. 722. 723. 724. 725. 726. 727. 728. 729. 730. 731. 732. 733. 734. 735. 736. 737. 738. 739. 740. 741. 742. 743. 744. 745. 746. 747. 748. 749. 750. 751. 752. 753. 754. 755. 756. 757. 758. 759. 760. 761. 762. 763. 764. 765. 766. 767. 768. 769. 770. 771. 772. 773. 774. 775. 776. 777. 778. 779. 780. 781. 782. 783. 784. 785. 786. 787. 788. 789. 790. 791. 792. 793. 794. 795. 796. 797. 798. 799. 800. 801. 802. 803. 804. 805. 806. 807. 808. 809. 810. 811. 812. 813. 814. 815. 816. 817. 818. 819. 820. 821. 822. 823. 824. 825. 826. 827. 828. 829. 830. 831. 832. 833. 834. 835. 836. 837. 838. 839. 840. 841. 842. 843. 844. 845. 846. 847. 848. 849. 850. 851. 852. 853. 854. 855. 856. 857. 858. 859. 860. 861. 862. 863. 864. 865. 866. 867. 868. 869. 870. 871. 872. 873. 874. 875. 876. 877. 878. 879. 880. 881. 882. 883. 884. 885. 886. 887. 888. 889. 890. 891. 892. 893. 894. 895. 896. 897. 898. 899. 900. 901. 902. 903. 904. 905. 906. 907. 908. 909. 910. 911. 912. 913. 914. 915. 916. 917. 918. 919. 920. 921. 922. 923. 924. 925. 926. 927. 928. 929. 930. 931. 932. 933. 934. 935. 936. 937. 938. 939. 940. 941. 942. 943. 944. 945. 946. 947. 948. 949. 950. 951. 952. 953. 954. 955. 956. 957. 958. 959. 960. 961. 962. 963. 964. 965. 966. 967. 968. 969. 970. 971. 972. 973. 974. 975. 976. 977. 978. 979. 980. 981. 982. 983. 984. 985. 986. 987. 988. 989. 990. 991. 992. 993. 994. 995. 996. 997. 998. 999. 1000.

Medicamentum ad similem corporibus nostris texturam deductum valens. CAETIVS Tetrabibl. I. Lib. I. Prooem.

ο) Διατρέξω φάρμακον, ἐπιστάτην τε τέχνην, καὶ αἰρόντας, ἐν ἀδύω ἰδίᾳ πηχρὰ κύντας, ἀτε καὶ ἀνθράκων τῶν.

eupesti Medicos appellamus, qui sciunt artem purgandi, extenuandi, simul tamen laugendi corpora. PLATO in Politico.

Ἡ κατὰ τὴν δύναμιν ἀθρόως, ὅταν ἐπὶ μηδεμίᾳ φανερᾷ κενύσει γένηται, πλήθος ἐνδένονται βαρῶν.

Debilitas roboris, si, nulla præcedente manifesta bulli euacuatione, facta sit, indicat copiam humorum grauiantem. GAL. Comm. II. in HIPPOCR. Prorb. II.

ρ) Ἀνάστροφός τε καὶ ῥῶσις ἐστὶν ἐν κινήσει καὶ τροφῶν συμμετρῶν γιγνομένη.

Restauratio et corroboratio fit commotionibus et citationibus modestis. GALEN. Constit. Artis.

σ) CELSVS De Re. Med. I. 3.

τ) Ἐπὶ τῆς βελίης συνέχειν καὶ λεπτῶς διατεῖν.

Se in lectulo detinere, et leniter cibare. GALEN. De Diebus Critic. I.

ς) Ἀθρόως κενύσεις ἐδὲ γέροντες ἐδὲ οἱ παῖδες ἀλύτως φέρουσιν.

Euacuationes frequentes, nec senes, nec pueri impune ferunt. GAL. ad GLAVCON. Therap. I.

ζ) Ἢδη δεινὸν πάθειν δοκῶ, διότι μὴ γέρων ἐγενομένη Φαλυκρὸς μὲν τὴν κεφαλὴν, τὴν δὲ ὄψιν ἐρρύτιδιωμένως, κυφὸς, καὶ τὰ γόνα.

via *), quae, si naturalis est, lenta roboris solutione inducitur. Si quid indicatio vitalis hic consilio valet, illud est, senectutem, quam non annis, sed viribus metimur, cum detineri nequeat, ne praecox sit, impedire *): Id quod illi doctrinae diaeteticae parti, quae *senum culturam docet* y), relinquitur.

Hh 2

γόνατα γωθης καὶ ὅλως ὑπὸ τῆς χρόνης σαφρός· ὡ μάταιε, τί σοι χρῆσθόν εἶναι δοκᾷ περὶ τὸν βίον, ἔ μηκέτι μεδέξομαι;

Nunc triste quid pati videor, quod senex non factus, sum caluus capillitio, visu debilis, curuus, genibus flexus, et vbique per tempus patris: Stulte, quid tibi in vita praestans esse videtur, qua quis nunquam recte perfruitur? LVCIAN. *De Luciu.*

υ) Γῆρας, λανθάνουσα τῶν παρακμυζόντων ἐπὶ τὸν θάνατον ὁδός.

Senectus, inopinata decrescens aetatis hominis ad mortem via. GAL. *De Marasmo* c. 2. p. 179.

κ) Κωλύσαι τὸ γῆρας ἀδύνατον, ἐπιχᾶν δὲ τὸ τάχος αὐτῆς δύνατόν· Senectutem impossibile est impedire, eius autem praetocem accessum continere licet. GALEN. *Ib.* c. 5. p. 185. T. VII.

γ) Τὸ γηροκομικὸν ὀνομαζόμενον μέρος τῆς ἰατρικῆς.

Illa, quae culturam senum tractat, medicinae pars. GAL. *Ib.*

Δίαιτα γερόντων.

Diaeta senum. PAVLL.

Ἀνακομίζειν καὶ γηροτροφᾶν τὴν πρεσβυτικὴν ἀδένειαν.

Restaurare et diaeta senibus conueniente nutrire decrepitam infirmitatem. GALEN. *Meth. Med.* X.

Diaetam ad senectutem breuiter tradit GALENVS: Καθαρόν καὶ ἀπέριττον αἰεὶ τὸ σῶμα φυλάττεσθαι· καὶ σοι δυὸ μὲν ἤδη σκοπέες τὰς κατὰ δίαιταν ὑγιεινὴν ὁ λόγος ὑφηγήσατο, τὸν μὲν ἕτερον ἀναπλήρωσιν τῶν κενεμένων, τὸν δὲ ἕτερον ἀπόκρισιν τῶν περιττωμάτων, ὃ γὰρ δὴ τρίτος, ἃ περὶ τῆς μὴ ταχύγηρου γίνεσθαι τὸ ζῶον, ἐξ ἀνάγκης ἐπεταί τοῖς εἰρημένοις.

Purum et excrementis vacuum corpus seruandum; Nam tibi duo fines ad diaetam valentium ratio suppeditat, alterum repletionem euacuatorum, alterum secretionem excrementitiorum; Nam tertius finis, ne senio confectum subito fiat animal, per necessitatem ex dietis consequitur.

quitur. A quibus si recesseris, sunt praeterea, quibus ad negotium conualescendi recte gerendum, vires in morbis deficiunt, ut medicum de illis restituendis ante, quam de quocunque alio consilio, cogitare oporteat. Plerisque, dum morbus viget, maxime, si acutus fuerit, robur imbecillum est, quo si quis se ad pharniacorum restaurantium usum duci pateretur, falsus foret. Satius tunc est, abstinere ^{a)}, quam febrem regimine calido accendere. Nocent in summo febrium statu ea, quae reficiunt ^{b)}; Vix vini parum, aqua temperatum, secure datur ^{b)}; cum illud, quod ATHENAEVS ^{c)} iam vidit, vasorum fines vrat atque mordeat. Nec tamen aegro cupienti deneganda sunt cardiaca. Inter adula-

z) Κατὰ τὰς ἀκροῦς ἰσχυρὰ μὲν τὰ αἶτια, ἀδυνῆς δὲ ἡ δύναμις, διὰ τῆτο ἡσυχίαν ἄγει.

In summo morborum statu, valentes sunt caussae, debilis autem vitae vis, propterea desistendum a phar-
MACIS. GAL. *De Optima Secta.*

a) Ὅσα σφοδρῶς θερμαίνει καταλύει τὴν δύναμιν καὶ τὸν πυρετὸν συναυξάνει.

Quae vehementer calefaciunt, soluunt vitae vim, et febrem adaugent. GAL. *De Venae Sectione Therap.*

Αἱ ἀναλήψεις αἱ ἐν τῷ ἐσχάτῳ ἔβου, σφαιραῖ.

Refectiones in summo morbi statu institutae, difficiles. GAL. *Comm. I. in Aphorism.* HIPPOCR.

b) Ὅινος, πρὶν μὲν πέττεσθαι τὸ νόσημα, παντάπασιν ἀγορευ, ἀρξάμενος δὲ πέττεσθαι, λεπτόν καὶ ὑδαρῆ καὶ ὀλίγον τὴν πρώτην δίδου.

Vino, anteaquam coqui materies morbi incipit, omnino abstinere; Dum autem coqui inceperit, vinum tenue, aquosum et parum eius, prima, qua coctionis signa apparent, die dare. GAL. *ad GLAUCON. Therap. I.*

c) Μὴ ἀκέραιον ἀναδίδου τὴν τῷ ὄινος δύναμιν, μήτε τοῖς πέ-
ρασι τῶν ἀγγείων προσπίπτουσα ἐπιδάκνη.

Sine aqua mixtam non dare vini vim, ne finibus va-
sorum illapsa illa mordeat. ATHENAEVS *Deipnosoph.*
II. 6.

adulationem ^{d)} et tyrannidem ^{e)} media est misericordia. Oportet etiam dari, si morbo accedit debilitas, et virium desertionem pulsus debilis arguit ^{f)}: Tunc ex vino panem dari GALENVS ^{g)} consulit. Si qui autem sunt, qui, longis morbis detenti, deficiunt viribus, et carnibus extenuantur, quod *ex morbo est senescere* ^{h)}, vel quibus alia morbi ratio, quam quod summa adsit virium deiectio, nulla apparet, dum solida quaevis minima ex neruorum

d) Κόλιανός, ἔστι τὸ χαρίζεσθαι τῷ νοσῶντι.
Adulatoris est gratificari aegro. GALEN. *Method. Med.* XII.

e) Οἱ παλαιοὶ ἰατροὶ ἀσκληπιάδαι τῶν νοσούντων ἤξιον ἄρχεν, ὡς στρατηγοὶ στρατηγεμένων καὶ βασιλεῖς ὑπηκόων, ἐκ ἀρχεῖσθαι καὶ δεσπίζεσθαι κατὰ πᾶρ Γέται καὶ Φρύγες καὶ Θράκες.

Veteres medici Asclepiadae aegrotis imperare sibi arrogabant, vti belli duces militibus, reges subiectis, non decet imperare ac dominari ad instar Getarum, Phrygum et Thracum. GALEN. *Method. Med.* I. 1. p. 2. T. X.

f) Προσέχειν τὴν δύναμιν τῆ κάμωντος, ἀπτόμενον τῶν ἀντὶ ἀρτηριῶν.

Attendere ad vim aegroti, explorando eius arterias. GAL. *De Venae Sectione Therapeut.* c. 10. p. 438. T. X.

Σφυγμὸς ἀρρώστιαν δυνάμειος ἐνδεικνύμενος.

Pulsus debilitatem virium indicat. GAL. *Comm.* II. in *Progn.* HIPPOCR.

g) Ἐδ' ὅτε ἐξαιφνης μεταβάλλουσιν εἰς ἀρρώστιαν ἢ ἀνωμαλίαν ἢ μικρότητα οἱ σφυγμοί. Καθ' ὃν καιρὸν ἄριστον ἐξ οἴνου κεκραμμένα δίδοναι προσήκει.

Fit quandoque, quo decidunt in debilitatem et inaequalitatem aut paruitatem pulsus. Quo tempore panem ex vino aqua temperato dare conuenit. GALEN. *Method. Med.* XII.

h) Μαρανθίντες ἐν νόσοις.

Qui a morbo extenuantur. GALEN. *Comm.* III. in *Epid.* HIPPOCR. VI.

vitiō infirmata sunt ⁱ⁾), fluidorum autem adest penuria ⁱⁱ⁾ illis, (THEOPHRASTI ⁱⁱⁱ⁾) consilio excitanda ad vegetiores motus vita est, ommissis vacuantibus, omnique efficaciori medicina alia. Convalescentibus, a morbo adhuc infirmis, plus omni pharmaco dietae leges valent. Quamvis enim ad reficiendos aegros adstringentium usus cum motu, ex ALEXANDRI TRALLIANI ⁱⁱⁱⁱ⁾) consilio, haud parum conferat; minus tamen illis fidendum esse experientia docet. Securius est, ex fonte diaetetico, prouti aegri appetentia fert, haurire medicamina. Offerendi sunt ventriculo, quos ille facile subigere possit, cibi ^{v)}), et sine luxurie ^{vi)}) optimi succi ingerendi effoe-

i) Ατομία γαστρὸς καὶ φλεβῶς καὶ ἀρτηρίας καὶ παντὸς ὀργάνου ζωτικῆς τε καὶ φυσικῆς.

Infirmitas ventriculi, venae, arteriae, omnisque organi vitalis et naturalis. GAL. De Different. Morb.

k) Ἀεὶ πᾶρα λόγον κενεαγγιχθὲν ἀδυναμία, ἐκ ἐκείνης κενευγείης, κακόν.

Defectus virium a vaporum vacuitate, cum nihil fluxerit, malum. HIPPOCR. Prorrh. II.

l) Συνεγκαλεῖσθαι, κινεῖν τε, τὴν ὀρμὴν.

Convocare, movendo, vitae impetum. THEOPHRAST. De Sudoribus.

m) Τὸ νοσήματος ἤδη μείωσιν ἀληφῶτος, τὰ αὐτοφύη τῶν θερμῶν ὑδάτων πρὸς τελείαν ἀπαλλαγὴν μεταλαμβάνειν καὶ μάλιστα ὅσα μετέχει μετρίως σφύρας. Καὶ τὰ γυμνάσια τέτοις ἀφελιμότητα καὶ αἰῶρα καὶ πλῆς καὶ ἀποδημία μακρὰ.

Morbo (chronico) iam diminutionem fumente, nativas aquas calidas, ad perfectam absolutionem, capere decet, eas maxime, quae parum quid de adstringente habent. Et exercitia his utilissima, et montanus incolatus, et navigatio, et diuturna peregrinatio. ALEX TRALLIANVS VII. 5.

n) Στηρίζαν τὴν δυνάμιν εὐδομάχοις τρέφαις.

Obfirmare vim alimentis stomachum haud grauantibus. GAL. Comm. in HIPPOCR. Progn.

o) Μὴ χαρίζαν τρεῖς κάμναι πρὸς ἡδονήν.

Non

effoeto per morbum sanguini p); quod deest, lenta cibatione supplendum q): Id quod, qua via efficiendum sit, ornate scriptum est a veteribus t). Praeterea singularum partium quaedam est infirmitas, uti, *stomachi vitium resolutio, id est, cum cibi non satis* H h 4 *tenax*

Non indulgendum est aegrotis ad voluptatem. GAL.

Comm. IV. in VI. Epid. HIPPOCR.

p) Ἐνθάτωι τὰς χυμὰς.

Indere succos. HIPPOCR. Epid. VI. Exponit GALENUS

Comment. ad hunc locum:

Ἐνθάτωι, πᾶσι ἐστὶν γενῆσαι τὰς λέπτους χυμὰς διὰ τῶν ἰδιομένων καὶ πινομένων, ἐκλεγόμενοι τὰς προσήκουσας ποσότητας καὶ ποιότητας αὐτῶν, φροντίζοντες, ὅπως πεφθῆ τε καὶ ἀναδοθῆ καὶ προστεθῆ τοῖς σώμασι.

Indere, hoc est, generare deficientes succos, esculentis ac potulentis, eligentes ea, quae sunt convenientis quantitatis et qualitatis, curantes, ut et recte digerantur, et ad sanguinem bene deducantur, et recte corporibus applicentur.

q) Τὰ ἀτροφῆντα προσδέσεως δάται.

Quae emaciantur, repletionis indigent. GAL. *ibid.*

r) Ἀνατρέφειν λελεπτυσμένους.

Enutrire extenuatos. PAVLL. I. c. 58.

Ἀνατρέφειν τὰς κατιχωθέντας.

Enutrire marcidos. *ibid.*

Διαίτη πικίνσα.

Diaeta faginata. AP. RVFVM EPHESES. De Vesicae Renumque Affectibus.

Μαλακῶς ἀνατρέβειν ἐφ' ἑκάστη ἡμέρᾳ καὶ τρέφειν, κατ' ἀρχὰς μὲν γάλακτι καὶ βοφῆμασι πτισάνης, καὶ ἀμυλίοις καὶ τῷ πλυτῷ ἀλεύρω ἐν γάλακτι ἐφθῶ καὶ ἰδρίοις, καταδρόπτων εἰς ζωμὸν ὄρνιδος λιπαρὸν.

Molliter perfricare vnaquaque die et nutrire, ab initio quidem lacte et sorbitionibus ptisanæ, et farinatis, et farina lota lacti incocta, et placentis, interendo illas iusculis gallinarum pinguium.

tenax est *), vel virtutis, quae intestina *) circum-
 agit, extenuatio, aut artuum macilentia, quae a
 paralyfi *). Oportet adeoque allici spiritus, et re-
 simili, ex qua noui resurgere possint, augeri; Quod
 qua ratione effici possit, vt incalescant nouo igne
 artus, spirituum desertione flaccentes, PAVLLVS *)
 docet.

s) Stomachi vitium resolutio, id est, cum cibi non tenax
 est. CELSVS *De Re Medica* IV. 5. p. 207.

t) Ἐντέριον ἔχει τὰ ἑυτερά περισταλτικὴν.
 Intestina facultatem habent peristalticam. GALEN.
Comm. III. in HIPPOCR. De Victu Acutor.

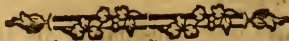
u) Τὰ κατιχνωθέντα μόρια.
 Extenuati artus. *ibid.* PAVLL. I. 58.

x) Θερμαίνειν τὸ σῶμα μετρίως χρὴ τρίψαι χρωμέναις τῇ διὰ συν-
 δόγων, κάππετα δὲ ἑλαίαις τρίβειν γυμναῖς ταῖς χερσίν, ἄχρις ἂν
 θερμάνθῃ καλῶς καὶ μαλαχθῇ τὸ σῶμα, ἐπανθήσαι δὲ
 ἔρυσθός ἐνανθὲς καὶ εἰς ὄγκον ἀχθῆναι.

Calefacere corpus modeste oportet frictionibus, vsos
 sindonibus; hinc oleo demulcere, nudis manibus, do-
 nec incalescat bene et mollescat corpus, ruborem au-
 tem inducere floridum, et ad tumorem excitare.
 PAVLL. I. cap. *De frictione instituenda.*

Ῥωνῶναι τὴν ἐν τῷ μορίῳ δύναμιν, ἐπισπάσαι δὲ τὸ αἷμα δι-
 φιλὲς τρίψεσι τε χρωμέναις μετρίαις ἐπιτηδέαις τε κινήσει, ταῦ-
 τά τε ποιεῖν μέχρις ἂν ἔρυσθρον γεγόμενον τὸ μόριον μετεωροῖθῃ
 ἀνατρίβειν αὐτὸ καὶ τινὶ φαρμάκῳ θερμαίνοντι.

Obfirmare virtutem, quae parti inest, et allicere
 sanguinem tenuem, frictionibus vtentes et motibus, et
 haec eo vsque agere, donec rubra facta pars eleuetur;
 hinc perfricare illam aliquo medicamento calido.
 PAVLL. I. cap. vñ, vθ.

ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΙΑΣ ΤΗΡΑΡΙΑΕ

SPECIMEN XXIV.

DE

INDICATIONE EVACVATORIA.

Quotiescunque per signa cognoscitur, inesse homini rem, quae affligit, educenda illa est, si sponte secedere abnuat, aptis auxiliis. Videtur autem ex fluidorum potissimum natura esse id, quod euacuari debet, vt propterea, quandoquidem plerique morbi vitia humorum in se complectuntur, generalior reliquis indicationibus sit *euacuatoria* ^a). Nullus tamen facile fluxus est, quin cum fluidis solida etiam ex parte haud abripiat ^b). Quamuis autem illud maxime educendum sit, quod dotibus vitalibus penitus ita destituitur, vt coqui, inuerti et cum reliquis succis vitae aptis consortium inire haud possit ^c); plus tamen et familiari iure ad humorum copiam, tam eam, quae in toto, quam illam, quae in partibus est, pertinet euacuatio ^d), cuius necessitatem tam sano, quam aegroto homini esse, signa

Hh 5 indi-

a) Τὸ κεφάλαιον τῆς θεραπείας ποιὸν ἐστὶν ἡ κένωσις τῶν λυγῆντος χυμῶν.

Caput therapiae commune est euacuatio affligentis humoris. GAL. *Method. Med.* XIII.

b) Ἀπορροή τῆς ἄστυας ἐκ τῆς ἀφροδισιατικῆς ὁρμῆς (ἢ Effluxus substantiae. GAL. *De Sanit. Tuenda* I.

c) Τὸ περὶ θῆνας γίνεται ἐκ τῶν περὶ θῆνας τε ἀπλήλοισι καὶ συνεψηθῆνας.

Coqui fit eo, quod quid miscetur inuicem, et vna ebullit. HIP. *De Prisca Medicina*, S. 35. p. 34. T. I.

d) Ἐκκενωσέτω τὸ πλῆθος.

Quod abundat, euacuandum. GAL. *Method. Med.* V.

indicant, quae ex tensione et languore citra causam manifestam desumuntur e), quamuis, qualis ea esse debeat, statim haud intelligatur. Iisdem saepe viis et illa depelluntur liquida, quae circumferuntur in toto homine, et illa, quae in parte quiescunt, quandoquidem, quod GALENUM f) haud latuit, interfusi etiam cauis humores ad sanguinem redire possunt, quod ἀντισπᾶσαι est, aut *reuellere* g), hinc emunctoriis communibus applicari. Aliquando tamen propiorem exitus viam in propinquo aliquo colatorio fluida viscerum domestica inueniunt, et illuc sponte feruntur, illuc etiam conuocari per medicamenta solent. Proinde secundum leges, quas ratio et experientia, per obseruata de iuuantibus et nocentibus, scripsit, inuenienda sunt organa, per quae certi humores educi debent h). In hoc tamen

selectu

e) Τοῖς τὰ συνήθη πράττειν, ἤτοι δὲ τῶν κυρίων τι μορίων καὶ σύμπαν τὸ σῶμα βαρυνόμενοις ἢ τεινομένοις, ἀναγκαῖα μὲν ἔστιν ἡ κενώσεις.

Illis, cum consueta negotia adhuc celebrant, quibus nihilominus in principalibus partibus et toto corpore grauitas est, aut tensio, necessaria est euacuatio. GAL. *De Venae Sectione* c. 62. p. 434. T. X.

f) Ἐπαδὴ τὸ πάθος ἦν ἐν τῷ πεπληρωμένῳ τὸ μέρος ἀμέτρως, εἰς τὰς μετὰ τὴν χώρας τὰς κενὰς, ἀναγκαῖον ἦδη παλινδρομήσαν ἐκκενωθῆναι τὸ περιτόν.

Si morbus in eo est, quod pars quaedam praeter mensuram repleatur in cauis interiacentibus, necessum sane, id, quod effluxit, retrouerti, et hinc euacuari. GAL. *Ars Medica*.

g) Ξηρῆναι, ὑγρῆναι, ἀντισπᾶσαι.

Siccare, humectare, reuellere. HIPPOCR. *De Humorib.*

h) Ἐν πάσαις γε μὴν κενώσειςι τετιθεὶς σκοπεῖν (κατ' Ἰπποκράτην), ὡς, ἦν, οἷα δὲ καδαίρεσθαι, καδαίρονται, συμφέρει τε καὶ εὐφόρως φέρει, ἦν δὲ μὴ τέχνητιον, ἀλλ' ἔχει ἀκριβὲς τεχνήριον ἐν τε ταῖς αὐτομάτοις κενώσειςι καὶ ταῖς ἀπὸ τῆς τέχνης γινόμεναις.

In omnibus euacuationibus illud secundum HIPPOCRATEM spectandum est, quomodo, an, et an ea,

quae

selectu locorum, per quos quales humores ducendi sint, haud raro magna consuetudinis et singularis hominum texturae est efficacia. Quare non ex medicorum tantum arbitrio, sed ex aegrorum etiam, tam reminiscencia ^{h)} eius, quod commodum in simili casu fuit, quam consuetudine, si illa praesenti morbo respondet, sumenda sunt, seligendi, quo quid euacuandum est, organi consilia ^{k)}. Conditiones, sub quibus euacuatio, in genere omnis, institui potest, habentur variae, nec, nisi positis his, quidpiam, quod sponte sua fluere abnuat, mouendum ducendumque fuerit. Fas est, adesse aegroti robur sufficiens, siquidem, etiamsi forent, quae exinanitionem postulare possent, momenta, non licet, nisi temerarius esse velis, humores ducere, si vires aegri fractae sunt, vel aetas haud respondet ^{l)}. Fieri quidem potest, quo vel ex ipsa plenitudine, vel

quae purgari oportet, purgentur, an et illud conueniat, et aegri bene abinde se habeant, vt, sin minus, contrarium statuendum sit. Hoc habet securum signum et spontanearum euacuationum, et earum, quae arte fiunt. *ACTVAR. De Spirit. Animal. II. 14. p. 115.* (

i) Ἀνάμνησις τῆς κενώσεως.

Recordatio euacuationis. *GAL. De Plethora.*

k) Ἐπιτήδειος τῶν πρὸς βίον χρῆσῶν καὶ ἀναγκαίων καθάρσεων.

Consuetudo vtilium et necessariarum ad vitam euacuationum. *HIPP. De Decenti Habitu.*

Χαίροσιν αἱ φύσεις αἰ τοῖς ἔθεισι.

Gaudent naturae semper consuetis. *GAL. ibid.*

Κενώσεων ἐξάδας ἀδελῶς κενωτέον.

Euacuandum secundum euacuationum solennitates intrepide. *GAL. ad GLAUCON. Therap. I.*

l) Ἐπισκέπτεται πρῶτον, εἰ δάτοι κενώσεως τὸ πᾶν σῶμα, καὶ ἐν-
ροῖς δεόμενον, ἐφεξῆς σκέπτεται τὴν ἰσχυρίαν τῆς κενώσεως, εἰ δύνα-
ται κενῶσαι ἀδελῶς ἐπιτήδειον, ἐφεξῆς σκέπτεται τὴν ἡλικίαν.

Considera primum, an indigeat euacuatione totum corpus, et, si indigere deprehenderit, abinde dispice vim aegroti, an euacuationem magnam ferre possit; deinde inspice aetatem. *GAL. Meth. Med. XII.*

vel a materiae ad nobile viscus decubitu adfit debilitas, vt summa necessitas, licet infirmitas contrarium suadere possit, euacuationem aliquam exigat, proinde *satius sit, anceps auxilium experiri, quam nullum^m*; neminem tamen, nulla vigente necessitate, ad euacuationes quasuis praecipiti passu contendere decetⁿ), sed, si vera adest virium prostratio, ad augmentum illarum plus, quam ad deriuandos succos, aduertendus est animus^o). Eo autem confidentior in ducendis fluidis, qua via aptum visum est, fueris, quo plus respondet virtutis sufficientia^p).

Licet autem in magnis malis magna etiam medicina opus

m) *CELSVS De Re Medica II.*

Ὅσῳ ἀμενόν ἐστι τῆ χωρὶς ἐλπίδος ἀπολέσθαι βεβαίως, τὸ σὺν ἐλπίδι χρηστῇ δρασάμεντά τι καὶ κινδυνεῦσαι, τοσάτω τὸ μετὰ μεγάλων βοηθημάτων ἀγωνίσασθαι τῆ μηδὲν πρᾶξι βέλτιον.

Quo melius est, cum sine spe pereundum sit, cum bona spe magnum facinus instituendo, etiam cum periculo tentare aliquid; Eo, magnis auxiliis configere, illo, quod nihil agendum suscipitur, melius est. *GAL. Meth. Med. X.*

n) Βέλτιόν ἐστι φυλάττεσθαι τὰς ἀδρόας κινήσεις, εἰ μὴ τις ἀνάγκη μεγάλη κελεύει.

Melius est cauere a magnis euacuationibus, nisi magna necessitas iubeat. *GAL. De Venae Sectione, c. 12. p. 442.*

ο) Ἄσθενῆς μὲν ὅλε τῆ σώματος ὄντος, θεραπεία εἰ κένωσιν ἔχει, ἀλλὰ τῆ παντὸς σώματος τὴν ῥῶσιν.

Infirmitate existente toto corpore, cura non euacuationem habet, sed totius corporis confortationem. *GAL. Ibid.*

p) Ἐυρώσων ἑσῶν τῶν δυνάμεων θαρρῶν χρῶ τοῖς κενωτικοῖς βοηθήμασιν, ἅπερ ἐκ τῆς κατὰ τὴν νόσον ἐλήφθη διαθέσεως, ἀρρώσوترῶν δὲ γεγεννημένων, εὐλαβῶς μεταχειρίζε τὰ κενωτικά.

Quando firmæ sunt aegroti vires, confidenter vttere euacuantibus auxiliis, quæ morbi conditioni respondent; Debiles autem si fuerint, caute manum ad euacuantia adhibe. *GAL. Meth. Med.*

fit ?); in omnibus tamen negotiis, a medico salutis humanae causa gerendis, aureum illud, *ne quid nimis*, suprema lex esto^r). Proinde, si quid educendum est, si quae medicamenta et auxilia, immi- nuendi peccantis fluidi causa, seliguntur, hoc agen- dum magno studio est, ne aegrotis illud, sine quo morbi cursum absolvere haud possunt, praesidium, quod in virium integritate ponitur, eripiatur. Cum fluidis immodestius ductis pars vitae semper perit^r), hinc spontanei naturae motus, ad quos totum con- ualescendi negotium maxima ex parte redit, vel

Q) Ἐἰς δὲ τὰ ἔλαττα νεσήματα καὶ ἔλαττα θεραπεύαι, ἐς ἀκριβεῆν κράτισται.

Ad summos morbos, summae curationes; ad excel- lentiam, optimaе. HIP.P. Sect. I. Aph. 6. p. 69. T. I.

r) Πλεονάζεσι ἐν τῇ χρήσει τῶν Φαρμάκων οἱ δ' ἀκαίρως καὶ ἀμέτρως χρώμενοι, διαφθεύουσιν τὰς κάμνοντας: ὡσπερ ἐν ἐν ἀπάσαις ταῖς κατ' ὄλον τὸν βίον ἔξεσί τε καὶ πράξεσιν, ἔτω πάντ' αὐτὰ τὸ μηδὲν ἄγαν αἰρετέον, ὅρον ἔχοντα τὴν ὑφέλειαν τῆ κάμνοντος.

Excedunt in usu euacuantium, hi intempestive, illi immoderatus videntes, aegrosque corrumpunt. Sicut ergo in omnibus per totam vitam negotiis et rebus ge- rendis, ita et hic haud nimis instigandum est, finem habendo vtilitatem aegri. GAL. Meth. Med. XII.

Τὸ κατὰ πολὺ καὶ ἐξαπίνης κενῶν σφαλερόν, καὶ πᾶν τὸ πολὺ τῇ φύσει πολέμιον.

Multum et celeriter euacuare, difficile, et omne ni- mium naturae inimicum. HIP.P. Epid. VII. Addit GAL. in Comm II:

Τὸ πολὺ πᾶν, ὡς ἂν φθεῖρον τὴν συμμετρίαν, διαλυτικόν ἐστι.

Omne nimium, veluti laedens aequilibrium, solu- tium est.

s) Βλάπτει τὴν δύναμιν κένωσις ἀμετρος.

Laedit vim vitae immoderata euacuatio. GAL. Meth. Med. XII.

Κενωτικὰ βοηθήματα, ὅταν ἀμετρώτερον αὐτοῖς τις χρῆσαι- το, βλάπτοντα.

Euacuantia auxilia, si quis illis immoderatus vti vellet, nocentia. GAL. Ib. IX.

flaccescunt, vel pēnitus opprimuntur. Proinde euacuationes magnae suspectae semper manent 3), tunc maxime, si vel ex morbo aliquo praecedente vires deficient 4), vel aetas magna auxilia detrectet, aegrique constitutio imbecilla talia nolit 5), vel morbi totius indoles in debilitate posita sit 6), vel alia, quae euacuationem dissuadere possint, symptomatica 7) adfuerint. Est enim *sanitatem facere*, quod PLATO 8) nouit, nihil quidquam aliud, quam illud, quo viuimus, inter principia corpus nostrum constituentia existens aequilibrium, vel integram seruare, vel restituere. Veluti ergo nihil eius experiendum in morbis est, cuius minimus error maximum

t) Κενώσεις αἰ εἰς τὸ ἔσχατον ἀγασαι, σφαλέραι.

Euacuationes ad extremum ducentes, difficiles. GAL.

Comm. I. in Aphor. HIPPOCR.

υ) Τὰς αἰμορροαγίας & Φέρονται οἱ προεξηραμένοι.

Ante deficcati non ferunt fluxiones sanguinis. GAL.

Comm. II. in II. Prorrh. HIPPOCR.

κ) Γίνεσθαι χρὴ τὴν ἐνδειξιν τῆς μέτρος τῶν βοηθημάτων ἐκ τῆς γυν κρᾶσεως ὡσπερ γε καὶ τῆς ἡλικίας.

Fieri oportet indicationem modi auxiliorum, ex praesentibus constitutionibus, vti etiam ex aetate. GAL.

Metb. Med. XI.

γ) Δὲ δὲ ὀλιγάκις ὀξέσει πολλαὰ ἀγειν.

Oportet autem raro in acutis multa duci. HIPPOCR. De Humor.

z) Σύμπτωμα καλυπτικὸν ἀφροῦς κινήσεως.

Symptoma, magnam euacuationem impediens. GAL.

ad GLAUCON. Therap. I.

a) Ἐστὶ τὸ μὲν ὑγίαιον ποιεῖν τὰ ἐν τῷ σώματι κατὰ φύσιν κατεσάναι, κρατῆν δὲ καὶ κρατῆσθαι ὑπ' ἀλλήλοις, τὸ δὲ νόσον, πικρὰ φύσιν ἀρχαίαν καὶ ἀρχεσθαι ἄλλο ὑπ' ἄλλου.

Sanitatem praestare, est, ea, quae corpus faciunt, ad naturam recte ordinare, vt omnia aequaliter sese subigant, et inuicem subigantur; morbum autem facere, est, si res corpus facientes praeter naturam in se inuicem agant, inuicemque subigantur. PLATO De Republica IV. p. 455.

mum malum secum adferre posset ^b); ita potissimum circa euacuationes instituendas prouidum decet esse medicum, vt, si vires aegri magnas effusiones humorum nolint; morbus tamen educi fluida imperet, moderamen iustum seruetur in omnibus ^c). Cum autem, si semel medicus ad euacuandum per rationes inductus est, satius sit, quantum duci oportet, duxisse gnauiter, quam humores mouisse, nec tamen promouisse ^d); cum tamen etiam periculum simul subsit, ne virtus hominis, necessaria licet euacuatione, extenuetur, et ad magnos conatus, quibus per morbum adhuc opus est, inepta efficiatur; proinde media quaedam via eligenda est, suadetque

AL-

b) Ἐπὶ τῶν καμνόντων βοηθήματα μὴ προσφέρειν ὧν ἡ ἀποτυχία μεγίστην ἐπιφέρει βλάβην.

Super aegrotantibus non tentanda sunt auxilia, quorum error maximam noxam affert. GAL. *Comm. III. in*

I. Epidem. HIPPOCR.

Δρασίμα βοηθήματα, ἐν οἷς, ἐὰν παραφθάσῃ τι σμίκρον, ἡ βλάβη μεγίστη δι' αὐτὸ γίνεται τοῖς νοσῶσιν.

Efficaciora auxilia, in quibus, si parum quid erratum est, maxima per illud noxa fit aegrotantibus. GAL.

De Venae Sect. aduers. ERASISTRATEOS Romae de-
gent. c. I. p. 409. T. X.

c) Συμμέτρως κενῶν.

Intra modos euacuandum. GAL. *Comm. I. in HIPPOCR.*
De Morbis Acut.

Ταῖς κενώσεσι μετρίως καὶ εὐλαβῶς χρῆστέον.

Euacuantibus modeste et intelligenter vtendum. GAL.
ad GLAUCON. Therap. I.

Ὅου χερὶ παρὰ φύσιν ἐρεθίζειν.

Praeter naturam haud instigandum. GALEN. *Method. Med. XI.*

d) Ἀγνοῶντα ὅπως ἔχει φύσεως ὁ ἄνθρωπος, κίνδυνος ἢ ἐδ' ὅλως κινῆσαι τὴν κάταρσιν, ἢ κινῆσαι μὲν, & μὴν ἐκτανῶς πεκενωῶσαι.

Nescienti, quomodo propria vniuscuiusque hominis natura comparata, periculum est; ne vel profus haud moueat euacuationem, vel moueat quidem, sed non sufficienter depleat. GAL. *Comm. I. in HIPPOCR. De Morbis Acut.*

ALEXANDER TRALLIANVS e) successiuam euacuandi rationem, vt, quod vna vice educi sine periculo nequit, repetitis, at modestis, educationibus absoluatur. Neminem autem ingenio suo ita indulgere decet, vt sibi integrum esse putet, organa, per quae quid subducendum est, feligere, aut arte nouos aliosque, quam qui corpori per naturam insunt, fluxionum fontes excitare posse. Cordis, vitae principio adiuti, res est, humores ad locos instituto fauentes et materiae volumini appositos, per motus istos, quos criticos appellant, compellere f). Suis enim singula emunctoria fluidis accommodata sunt §), nec tantum solennes illae, quae etiam sanis vigent, euacuationes eadem, qua, cum homo valeret, lege in caussas morbificas agunt, sed sunt etiam loci, qui, intra morbum saltim, fluida deiiciunt, sanis quiescunt b). Omnia autem colatoria,

e) Ἐλθεῖ ἐπὶ τὰ κατὰ μικρὸν ἰχυρότερον καθάρσει δυνάμενα: δεῖ δὲ μὴ ὑφ' ἐν τῷτο ποιεῖν, ὡς μὴ καταβληθῆναι τὴν δύναμιν: βέλτιον ἐστὶ κατὰ μικρὸν καὶ ἀσφαλῶς κενῶσαι ἢ σπευδόμενα καὶ θόρυβόμενα ἅμα τῇ νόσῳ συναλεῖν καὶ τὸν κείμενοντα.

Ad ea perueniendum est, quae sensim, valentius tamen, euacuare poterunt. Oportet autem illud non vna vice peragere, ne deiiciatur virtus. Satius est successiue et sufficienter euacuasse, quam festinantem et tumultuantem vna cum morbo ipsum occidere aegrotantem. ALEX. TRALL. VIII. 2.

f) Τὰ λυπᾶντα τῷ βίαιῳ σεισμῷ καὶ κλονῷ ὠθέμενα φέρεται πάντη πρὸς τὰς εἰκοντάς τόπους, τὰ μὲν εἰς τὴν ἄνω, τὰ δὲ εἰς τὴν κάτω γαστέρα, τὰ δ' ἐπὶ τὸ δέρμα πρὸς τὰ κτῆος.

Res affligentes valido motu et tumultu propulsaeferuntur passim ad conuenientes locos, quaedam ad superiorem, quaedam ad imum ventrem, quaedam ad cutem extrorsum. GAL. De Causs. Sympt.

g) Πνεύματα διαρρεῖν ἔωθεν ἐκάσσοισιν δι' ὧν ἐξοδοὶ δίδονται.

Fluxiones fluere solent singulis, qua exitus dantur.

HIPP. De Arte

h) Ρόοι δὲ ἀπὸ κεφαλῆς ἕως ἀποκρίσεως δι' ὠτων, δι' ὀφθαλμῶν, διὰ ῥινῶν, καὶ ἄλλοι δι' ὑπερώης ἐς φάρυγγα, ἐς σόμαχον.

Fluxio-

toria, praeter quod humores circumductos in se recipere possint, illud habent, quod caussis vel intra se reconditis, vel intra correspondentia viscera positus, plus et magis, quam remotis a se locis, faueant ⁱ). Opus adeoque est, vt illuc, quorsum humores sua sponte et naturae morborum conuenienter feruntur, medici indicatio collineet ^k), ita tamen, vt sibi relictum illud esse intelligat: *Declinandae sunt humorum euacuationes, qui fluxu nocent* ^l).

Quodsi etiam aptum morbo emunctorium fuerit, multum tamen interest, quo tempore fluat id, quod fluxu suo morbum soluit. Suis enim temporibus, quod alibi a me scriptum est, additi sunt *fluxus* intra morbos *critici*. Illi scilicet, qui id, quod male mixtum est, et cum vita stare nequit, aufe-

Fluxiones ex capite, excretionis causa, per aures, per oculos, per nares, aliae per palatum, ad pharyngem, ad stomachum. HIPPOCR. *De Glandulis*, §. 8. pag. 418. T. I.

i) Τὸ τῆς ἐκκρίσεως χωρίον ἐπ' αὐτὸ τὸ πεπονθὸς ποδηγᾶ.

Excretionis organon ad partem affectam ducit. GAL. *De Constit. Med.*

k) Ἀπτεᾶ, ἣ ῥέπει διὰ τῶν συμφερόντων χωρίων.

Pellenda sunt, quorsum inclinant. HIPPOCR. *De Humor.* §. 3. p. 319. T. I.

Σύμμαχον ἔχειν εἰς τὸ τῆς ὀλκῆς εὐπετέστερον, τὴν τῶν πλεοναζόντων ὑγρῶν κίνησιν.

Commilitantem habere, ad deriuationis commoditatem, spontaneum abundantium humorum motum. GAL. *De Cris. I.*

Ἄ δ' αἰ ἀγεν, ὅπη ἂν μάλιστα τῶν συμφερόντων χωρίων, ταῦτα ἀγεν.

Si quae ducenda sunt, illuc, vbi conuenientes maxime loci sunt, ducenda sunt. HIPPOCR. *De Humoribus*, §. 3. p. 319. T. I.

l) Δεῖ ἐκκλίπειν τῶν βλαπτόντων κρίσιν.

Declinare nocentium fluxus. GAL. *De Optima Secta.*

aufferunt, tunc demum fiunt, quando materia sanguini intime admixta, mobilis nunc reddita, diuortium, vi vitae excussa, facit. Quapropter arbitrariis euacuationibus opus istud naturae turbandum haud est ^{m)}, nec ab initio mouendum, quod ex lege morbi serius fluit ⁿ⁾, multo minus eo tempore, dum summo conatu natura aliquid agere intendit, quod in statu morborum acutorum ^{o)} inque paroxysmis intermittentium ^{p)} fieri solet. Illi autem morbi, qui a plenitudine vasorum aut humorum quiete oriuntur, maturam euacuationem, quae ferior noxia foret, postulant: Proinde, si quid demendum tunc est, integris aegri viribus, inque ipsis morborum primordiis dematur, vt, si particula humorum subducta est, reliquum coqui conuertique commodius possit ^{q)}. Quod quando ita est, vt

eua-

m) Τὰ κρινόμενα καὶ τὰ κενριμένα ἀρτίως μὴ κινῶν, μηδὲ νεωτεροποιῶν, μηδὲ Φαρμακίησι, μήτ' ἄλλοιςιν ἐρεθισμοῖσιν.

Quae in eo sunt, vt iudicentur, quaeque iudicata perfecte sunt, non mouere, neque innouare quidpiam, nec euacuantibus, nec aliis incitamentis. HIPPOCR. Aphor. Sect. I. 20. p. 71. T. I.

n) Κινῶν μὴ ὠρὰ μὴδὲ ἐν ἀρχῆσιν ἢ μὴ ὄργῃ.

Cruda non mouere, nec in principiis quidem, nisi sponte impetum faciant. HIPPOCR. De Humor. Ib.

o) Ὅυδὲ οἶόν τε παρὰ καιρὸν ἔτε σφοδρότητας κενευγείας ποιῶσιν ἔτε ἀκμαζόντων τῶν νοσημάτων καὶ ἐν Φλεγμασίᾳ ἐόντων προσφύραν.

Nec licet praeter tempus, nec vehementes euacuationes facere, nec adolescentibus morbis et in aestu constitutis quidpiam offerre. HIPPOCR. De Vict. Acut.

p) Τοῖσιν ἐν τῆσι περιόδοις παροξυνομένοις μὴδὲν δίδοναι, μηδὲ ἀναγκάζειν ἀφαιρῆσαι πρὸ τῶν κρίσεων.

Illis, qui intra periodicos morbos exacerbantur, nihil dandum, nec magna contentione auferendum quid est, ante fluxiones criticas. HIPPOCR. Aphor. Sect. I. 19. pag. 71.

q) Ἀρχομένων τῶν νόσων ἢ τι δοκῆ κινῶν, κίνα, ἀκμαζουσῶν δὲ, ἤσυχὴν ἄγειν βέλτιόν ἐστι.

Inci-

euacuandum sit passim in morbis, sub quibus conditionibus, praeterquam quod virium, temporis et spontanei nisus naturae ratio habenda est, porro educendum aliquid sit, spectandum est quam curiosissime. Ante quam quid moueatur, funditus evertendum et ex nexu cum bonis soluendum illud est^r). Diluantur humores, quo in transfluxu per emunctoria sua ne offendant^s); quod autem de optima re simul effluxit, restituitur^t). Eadem, qua omnes in genere euacuationes dirigimus, providentia singulae etiam, per vim optimae indicationis euacuatoriae, regendae sunt. Aliquando *sanguinem* ipsum, aliquando eius *serum*, et, quod illo

Ii 2 com-

Incipientibus morbis, si quid mouendum videtur esse, moue; adolescentibus autem, quietem agere satius est. HIPPOCR. Sect. II. 29. p. 74.

Addit GAL. ἡ χρηὴ νεκρατημένους ἐγχαρῆν, ἀλλ' ἀφίστασαι. Non fas est, iam confectorum curam suscipere, sed abstinere.

Ἐν ἀρχῇ κενῆν, ὅπως ἐλάττονα τὴν ὕλην γινομένην, ῥᾶον ἢ φύσις δυναθῆι πέψαι.

In principio euacuandum, vt imminutam materiem facilius natura coquere possit.

Ἐν τοῖσιν ὀξέσιν πάθεισιν ὀλιγάκις καὶ ἐν ἀρχῆσι τῆσι φαρμακίῃσι χρῆεσθαι.

In acutis morbis parum et ab initio euacuantibus vtendum. GAL. De Cris. I.

r) Ἀποφράτταν καὶ καθαίρειν.

Exsoluere, et purgare. ACTVAR. De Spirit. Anim. II. 4. p. 71.

s) Λεπτυντικῆς τε καὶ τμητικῆς ὄντα δυνάμειως ὡς καὶ τὰς παχῆς χυμὰς τέμνειν καὶ τὰς ὁδὰς δι' ὧν ἐκκενῆνται, διοίγειν καὶ ἀνασομεῖν.

Quae attenuantis et incidentis sunt virtutis, vt crudi humores diuidantur, et viae, per quas euacuatur, aperiantur, et vasorum intra illas oscula dilatentur. GAL. Comm. I. in HIPPOCR. De Diaeta Acuter.

t) Ἐκκενῆν τὸ μοχθῆρον, κατὰ βραχὺ δ' ἀντ' αὐτῆ τὸ χρῆσθον ἐντιθένας.

Euacuare turbidum, statim autem post, eius loco, optimum indere. GAL. Meth. Med. IX.

compactius est, *phlegma*, determinatis organis, si, veluti dictum est, spontanei fluxus haud sufficient, ipse autem locus, quo duci oportet, recte indicatus est, prolicimus, mox *formatis* a natura *viis* vsi, quarum oscula aperimus, mox *nouas* formantes, quae emunctorii suppletorii, si legitimae fluere detrectant, vices gerere possint. Quod ad *sanguinem* attinet, quamvis satius videri possit, esse, si ille per ordinata organa, vteri scilicet os et haemorrhoidum ora, in morbis fluit, longa tamen nimis, vrgente malo, ista expectatio est, nec secura medicamenta dantur, quae fluxus istos morbo conuenienter excitare valeant. Proinde, cum intellectum sit, sanguinem, magnis motibus concitatum, saepe vasorum ora, nobilioribus cauis respondentia, aperire cum periculo, licet illud vtcunque bene cedat^{u)}, haud expectatis fluxibus istis spontaneis, sanguinem, venis sectis, educi iussit necessitas. Periculosa sane est expectatio ista, inque magnum vel vitae, vel grauioris morbi periculum saepe aegrotos suos adducunt *haemophobi* medentes, veluti illos GALENVS *) appellat. Haud sane indulgere fas

u) Ἐάν αἷμα πολὺ κατ' ὀντιναῖν τρόπον ἐκκριθῆ, σωτηρίας ἔχειν ἐλπιδά.

Si sanguis copiosus quocunque modo euacuetur, salutis fiduciam habere possumus. GAL. *Comm. IV. in HIPPOCR. De Vitu Acut.*

x) Ἴατροὶ αἰμοφόβοι.

Medici, qui sanguinem metuunt. GAL. *De Venae Sectione Therapeut.*

GALENVS *Meth. Med. IX. 5. p. 210. T. X.* medicos, qui in vena secanda timidiores erant, appellat αἰμοφόβους, illosque, qui frigidae vsu haud admittebant, ὑδροφόβους.

Πολλὰς ἐθεάσω δεδιότας ἀγυμνάσας ἰατροὺς, τὰς μὲν αἰμοφόβους, τὰς δὲ ὑδροφόβους.

Multos videas meticulosos et parum exercitatos medicos, qui vel sanguinem, vel aquam metuunt.

fas est feminis virisque, si, quae salutis seruandae causa concessae illis sunt, *menstruorum* quidem solennius, *haemorrhoidum* autem parum constanter, fluxiones, deficiunt, et hominem defectu suo angunt torquentque y). Hinc venae sectio inter *haemagoga* praestantissimum vbique est auxilium, tam sanitatis tuendae, quam morborum curandorum gratia. Quantum ad prophylacticam sanguinis ex vena missionem, siquidem illam multi vano futuri metu vitra saepe, quam ratio suadet, celebrant, tam opus est prudente indicatione valentibus, quam aegrotis, si heroica ista medicina naturae convenienter celebrari debet. Educendus sanguis ex vena est illis, quibus ob sanguinis copiam, vi cordis superiorem, vel propter impedimentum aliquod, quo fit, vt per vnum alterumue viscus transiici ille oportune nequeat, morbus imminet, si aetas et robur sufficiens, fieri hoc permittunt z). Si enim illi,

li 3

cui

y) Γυναίκα τῆς ἐμμήνης καθάρσεως ἐπηλαμμένης ἐπὶ θάνατον ἐπώδηγεν δι τῆς φλεβοτομίας ἐχθροί.

Feminam, cui menstrua obstructa erant, ad mortem deduxerunt venae sectionis inimici. GAL. *De Venae Sectione ad Erasistrataeos Romae*, c. 1. p. 407. T. X.

Ἐξ ἀιμορροΐδος ὅσον ἐπιφανείσης σκοτώδεια ἐλθόντα παραπληγικόν: λύε φλεβοτομία.

Ex haemorrhoidibus leuiter apparentibus si vertiginosa superueniunt, paraplegiae metus est; Soluit venae sectio. HIPPOCR. *Coac. Praenot.*

z) Φλέβα τέμνειν ὅταν ἦτοι τὰ τῆς ἡλικίας ἢ τὰ τῆς δυνάμεως μὴ κωλύει, καθιθεΐσα γὰρ ἢ διοικῆσα τὰ σώματα ἡμῶν φύσις ἀποτιθεμένη τὸ βαρῦνον αὐτὴν, οἷον πῆρ τι φορτίον, ἐπιπρατήσῃ αὐτῆς λοιπῆ ῥαδίως.

Venam fecare, si momenta ex aetate et robore vitali desumenda, haud impediunt. Nam subleuata, quae corpus nostrum regit, natura, dum ita deponit id, quod illam, veluti pondus quoddam, grauat, reliquum sanguinem tunc facilius subigit. GAL. *Metb. Med XI.*

Κενῶν αἱματος, οἷς διὰ πλεΐστας αἱματος ὁ κίνδυνος.

Eua-

cui sanguinis plurimum circumducitur, particulam eius ex vena subtrahis, sanguinem arteriosum pro-uocabis, vt liberius venas subire possit, quod GAL-LENO ^{a)} intellectum est plenissime, qui propterea ex venarum plenitudine et habitu corporis, robo-ris teste, illo scilicet, qui est ex carne compacta et modeste plena, ad necessitatem venae sectionis, ob-seruatis simul et aliis plenitudinis signis ^{b)}, conclu-dit. Minus tamen necessaria est *mulieribus* venae sectio, siquidem illis, quae fluere oportet, debito ordine et quantitate fluunt. Haud etiam temere, nisi quid vrget ^{c)}, *praegnanties* sanguine mulctari de-bent, quandoquidem his ipse foetus, quando nu-tritur, partem sanguinis absomit, multo minus *la-stantibus* sanguinem duci fas est ^{d)}. Quae cum ita sint,

Euacuare sanguinem, quibus ob plethoram pericu-lum est. GAL. *De Venae Sectione*.

a) Χρή κενώσαι τὸ πλῆθος, ὅτι δέξασθαι πάλιν εἰς ἑαυτὰς αἱ φλέβες ἔχ' ἂν δύναιντο τὸ αἷμα μετὰ τυγχάνεσθαι καὶ διατετα-mέναι.

Oportet euacuare copiam, quia recipere in se venae non possunt sanguinem (arteriosum) plenae cum sint et extensae. GAL. Ib.

b) Τὰς μεγάλας ἔχοντας τὰς φλέβας ἰχνὲς τε μετρίως καὶ μὴ λευκὰς μὴ δ' ἀπαλοσάρκεις ἀφειδέτερον κενώσας.

Illos, qui magnas habent venas, tenues mediocri-ter, nec exalbidos, nec carnem teneram habentes, maiore fiducia euacuabis. GAL. Ib.

Προσώπῳ ἐρυθρήματι πλῆθος αἱματικὸν ἐνδείκνυται.

Faciei rubor copiam sanguinis indicat. GAL. *Comm. IV. in HIPPOCR. De Vitiu Acutorum*.

c) Ἀιμορῶν γὰρ τμητέον φλέβα.

Quibus sanguis fluit, vena secanda. GAL. *De Venae Sectione*.

d) Γυναῖκας ἀπάσας ἐφ' ἐκάσῳ μηνί (ἢ φύσις) κενῶν τὸ περιττὸν ἀποχέουσα τῷ αἵματι, ἐν μὲν τέτοις τῆς φύσεως ἔργον, ἕτερον δὲ ἢ μετὰ τόκον κάθαρσις: καὶ τοῦ καὶ ἢ κήσις αὐτὴ κένωσις εἶναι: Ἐκ τῷ τῆς μήτρας αἵματι τὸ κυήμενον τρέφεται, καὶ ἢ μετὰ

sint, vt magna sollicitudine ponderanda sint, quae valentibus venae sectionem suadere possint, momenta, quo maiore cura opus est tunc, cum corpus iam morbo afflictum est, conditiones omnes, sub quibus venam secare oportet, recte perpendere. Quam primum ergo animum ad educendum aegrotis sanguinem aduertimus, in vniuersum quidem conuenienter et ad morbum apposite cogitandum est, singulari tamen modo, quo tempore, qua mensura, qua vena, sanguis mittendus sit, dispiciendum e). Finis, quem medici, trahendo sanguinem ex venis, intendunt, aut ille est, vt sanguinis copia imminuatur, quae *venae sectio est euacuatoria*, aut ille, vt impetus ad partem maior frangatur, arterioso

Ii 4

fan-

μετὰ τὴν κήσιν δὲ τῆ γάλακτος ἐν μισοῖς γίνεσις ἔ σμικρὰ κέ νωσις ἔδ' αὐτῇ τῆ πλήθους.

Feminas omnes, singulo mense, natura purgat, superfluum effundens sanguinis; Alterum quidem hoc natura opus est, alterum autem, post partum purgatio. Enimvero et ipsa grauiditas quaedam euacuatio est. Ex vteri sanguine foetura nutritur, et post grauiditatem lactis in mammis generatio, nec ipsa quidem parua est copiae sanguinis euacuatio. GAL. *De Venae Sectione*, c. 11. p. 440.

e) GALENVS quatuor vult obseruari tunc, cum vena secanda est. *De Venae Sectione ad Erasistrataeos Romae*, c. 4. p. 414. sequ.

Τὸν καιρὸν, ἐν ᾧ χρὴ μάλιστα ποιῆσαι τὰς φλεβοτομίας.

Tempus, quo magis conuenit venae sectiones instituire.

Τὸ μέτρον τῆς κενώσεως, πότερον ἅπαζ ἢ πολλὰκις ἀφαιρῶν προσήκει, ἢ ταχέως κενῶν.

Mensuram euacuationis, num semel, an multoties auferre conueniat, an celeriter euacuare.

Τέμνειν καθ' ἑάσον τῶν πεπονθότων μερῶν τὰς ἰδίας φλέβας.

Secare eam, quae vnique parti affectae propria est, venam.

Χρησάσαι προσηκόντως τῷ βοηθήματι.

Conuenienter vti auxilio.

fanguine in vulneratam venam introeunte celerius, quae *reuulsoria* f). Deinde, pro morborum differentiis, quorum formam venae sectio mutat, alia aliaque eius est vtilitas. Aliquando, vena secta, magni fluxus fanguinei continentur g); alio tempore inflammationes, hac ipsa, nisi criticae sunt, et febrem soluunt, veluti, si cutis inflammata est, mitigantur; quiescens in parte fanguis, fluente de vena fanguine, absorbetur bibulis vasis h); dolores magni comprimuntur i). Omnes propterea morbi acuti k) alii-

f) Ἡ φλεβοτομία χρήσιμος ὡς ἐν τι τῶν κενωτικῶν βοηθημάτων, ἐν ἑτέροις δ' ὡς ἀντισπαστικὸν ἢ προχετευτικὸν ὅταν ὁρμὴν χυμῶν σφοδροτέραν ἦτοι γε εἰς τὸναντίον ἀντισπᾶσωμεν δι' αὐτῆς ἢ προχετεύσωμεν εἰς τὰ πλάγια, δεῖται δ' αἰεὶ δυνάμειος ἰχυρᾶς ἐξαρπάσεως τῷ ποσῷ τῆς κατ' αὐτὴν κενώσεως.

Venae sectio vtilis est, tanquam vna ex auxiliis euacuantibus, in aliis tanquam reuellens et mouens, dum impetum maiorem humorum in contrarium per illam deriuamus in latus. Semper autem opus est valida vi, sufficiente quantitati illi, quam euacuare cupimus. GAL. *Meth. Med.* IX.

g) Πολλῶν ἀνεπιχώσεως αἰμορροαγέντων τεμόντες φλέβα τὴν αἰμορροαγίαν ἐσήσαμεν.

Multis incontinenter fanguineos fluxus habentibus, venam secando, haemorrhagiam fistimus. GAL. *De Venae Sectione*.

h) Κενῶσαι το περιττὸν αἷμα τῆ φλεγμαίνοντος μορίσ.

Euacuare superfluum sanguinem inflammatae partis. GAL. *Meth. Med.* XIII.

i) Ὅσοισιν ὀδύνας γίνονται ἐξαπίνης περὶ τὴν νόθα πλευρὴν, τέτοισι λύσις φλεβοτομίῃ καὶ κάθαρσις κάτω.

Quibus dolores fiunt derepente ad costas spurias, illis solutio venae sectio. HIPPOCR. *De Crif.* §. II. pag. 446. T. I.

k) Τὰ δὲ ὀξεία πάθεα φλεβοτομήσεσι ἢ ἰχυρὸν φαίνεται τὸ νόσημα καὶ οἱ ἔχοντες ἀκμάζουσι τῇ ἡλικίᾳ καὶ ῥώμῃ παρῆ αὐτέισιν.

In acutis morbis venam secabis, si magnus ille morbus appareat, quique illum habent, sint aetate prouectiores, et robur illis adsit. GALEN. *Comm.* IV. in HIPPOCR. *De Vitu Acutorum*.

aliique magni ^l), qui vel derepente inuadunt, vel asperiora secum adferunt symptomata, si vis vitae superest, venae sectionem postulant, tunc maxime, si ab oppresso aliquo fluxu solenni sanguis circa vitalia viscera congeritur ^m). Veluti autem in omnibus negotiis arduisque consiliis, ita etiam in administranda heroica isthac euacuatione temporis ratio habenda est quam curiosissime. *Valentibus* etiam, qui imminuendae plenitudinis causa sanguinem mittunt, tempus aliud alio plus fauet. Cum enim per hiemem ob desidem vitam humores augeri oportuerit, praeterea etiam morborum, ineunte vere, magna propter aëris mutationes repentinas adsit oportunitas, hac potissimum anni aetate venam aperiri fas est ⁿ), licet nulla necessitati lex scripta sit, et

li 5 annus

l) 'Ει ἰσχυρὸν εἴη τὸ νόσημα καὶ ῥώμῃ δυνάμειος ἐκ ἐστίν ὅσις ἀν-
 -τι εὐφλεβοτομήσα.

Si validus fuerit morbus, et vis roboris, non est, quin venam secuerit. GAL. *Meth. Med.* IV.

Σκοποὶ φλεβοτομίας μέγεθος νοσήματος καὶ ῥώμῃ τῆ κά-
 μνοντος.

Fines venae sectionis, magnitudo morbi et virtus aegroti. GAL. *De Venae Sectione Therapeutico*, c. 13. p. 442. T. X.

m) Τὰ ἐκ ῥινῶν λάβρα βίη ἀποληφθέντα ἐστίν, ὅτε σπασμὸν ἐπι-
 καλεῖται, φλεβοτομὴ λύει.

Quae ex naribus solenniter fluunt subito deficientia, si quando spasmus inducunt, soluit venae sectio. HIPR. *Coac. Praenot.*

Χρηστέον φλεβοτομίας ἢ περιπνευμονικός τις εἴη ἢ συναγκικῶς
 πνιγόμενος τύχη, ἢ ἐξ ἐπιχέσεως ἐμμήνης καθάρσεως ἢ αἱμαθ-
 ροῦδος ἐπὶ θώρακα αἰδητῶς τὸ πλεονάζον αἷμα.

Vtendum est venae sectione, si quis pulmone inflam-
 matus fuerit, aut synanche suffocatus fiat, siue ex
 menstruae purgationis retentione, siue haemorrhoida-
 lis sanguis ad thoracem propellatur. GAL. *De Venae
 Sectione ad Erasistrataeos Romae*, c. 1. p. 407. sequ.

n) Φλεβοτομῆν χρὴ κατὰ τὴν ἀρχὴν τῆ ἥρας.

Venam secare oportet prope ad veris initium. GAL. *De Venae Sectione Therapeutico*, c. 7. p. 435.

annus sanguinem missuris, si recte indicata per rationes euacuatio est, vbique pateat. Maiore ad tempus destinatione medicus sanguinem in *morborum acutorum* cura mitti iubet, siquidem τὸ προλαμβάνειν καὶ ὑπερίξειν ο), *praeocius agere, aut sero rem instituere*, nullibi plus, quam in hac consultatione, nocet. Tunc ergo mittendus sanguis, si res praeterea id exigat, est, quando prope ad principia morbus statuitur, et vires aegroti sufficiunt p). Subducta enim sanguinis particula, reliquae, si quae ad negotium naturae intra morbum pertinent, euacuationes criticae succedunt commodius q). Non tamen ita huic legi sese addicere debet medicus, vt sibi post primū diem nihil licere putet; sed illuc vsque sanguinem ducere licet, quo vsque inflammationes id postulant, vires haud contradicunt, et spontanea quaedam euacuatio salubrior alia haud occur-

o) GALENVS *De Cris. I.*

p) Ἄπαντας τὰς πυρέττοντας ἐν ἀρχῇ μὲν φλεβοτομήσας, εἰάν ἰχυροὶ τὴν δύναμιν ὦσι.

Omnibus febricitantibus ab initio morbi sanguinem mittes ex vena, si valentes robore fuerint. GAL. *Meth. Med. XIV.*

Περὶ τὰς ἀρχὰς τῶν ἀρρώστων καὶ τὰς τῶν φλεγμονῶν ἀφαιρέσιον ἂν εἴη πᾶσαν προσφορὰν ῥοφημάτων, χρῆστέον δὲ φλεβοτομίᾳ.

Circa principia morborum et inflammationum auferenda est omnis forbitionum oblatio; vtendum autem venae sectione. GAL. *De Venae Sectione ad Erasistrataeos Romae.*

q) Χρὴ σπένδειν ἀφαιρεῖν τὸ αἷμα ὅπως ἢ τῶν ἀγγείων φύσις ἐν τῷ διαπνεῖσθαι τε καὶ ῥιπίζεσθαι, τὴν φυσικὴν ἐγκράτειαν φυλάττεσα, κατὰ τὸν ἐξ ἀρχῆς τρόπον ἐπικρατῆ τῶν χυμῶν.

Festinandum est, quo sanguis auferatur, vt vasorum natura, dum transpirando et sordes eiiciendo, debitam resistantiam seruat, illo, qui statim ab initio morbi institutus est, modo, humoribus sit superior. GALEN. *Meth. Med. IX.*

occurrit *). At eodem etiam, quo venam secari consultum est, die, multum interest, quo *tempore* secetur, non horarum †), sed circumstantiarum ratione habita, siquidem deferuescere debet febris antea, quam sanguis ducitur ‡). Quo *vase* autem vulnerato sanguinem fluere fatius sit, non levis est quaestio. *Scarificationem* laudat ALEXANDER in pleuritis §) cura, super partem dolentem, nec rationes,

Γ) Φλεβοτομίαν ἐν ἀρχῇ μὲν κρίνουσιν οἱ νεώτεροι μέχρι τῆς τρίτης, οἱ δὲ πάλαιοι καὶ μετὰ τὴν τρίτην παραλαμβάνουσιν, εἰς τὰ τῆς δυνάμεως ὑφεσῆκει καὶ τὸ νόσημα ἀπαιτῆται.

Venae sectionem in principio quidem necessariam iudicant recentiores vsque ad tertium diem, sed veteres etiam ultra tertium extendunt, si vires subsistunt, et morbus postulat. GAL. *Introd. seu Medicus.*

δ) Γελοῖον ὅπερ οἱ ποῖλοι πράττειν ἀπὸ τῆς δευτέρας ὥρας ἡμέρας ἄχρι ἐῖς ἢ εἴ ἀφαιρῶντες μόνον αἵματος, ἐν ἄλλῳ δ' ἐδενὶ χρόνῳ.

Ridiculum illud, quod multi agunt, dum a secunda, ex quo sol ortus est, hora ad quintam vel sextam vsque, sanguinem saltem mittunt, praeterea nullo tempore. GAL. *De Venae Sectione Therapeut. c. 12. p. 441. T. X.*

ε) Φλεβοτομῆν ἐν τοῖς τῶν παροξυσμῶν διαλείμμασι.

Venam secamus in paroxysmorum remissionibus. GAL. *Ib.*

Ἐν αὐτῇ ἐκάνῃ τῇ ἡμέρᾳ, καθ' ἣν φλεβοτομῶμεν, ἐπιτηρῆσαι χρὴ τὴν παρακμὴν τῶν πυρετῶν.

In illo ipso die, quo venam secamus, obseruandum est paroxysmi febrilis decrementum. GAL. *Ib.*

ϛ) Ἐιδέναι δὲ δεῖ, ὅτι ποῖλος, μάλιστα ἐφ' ὧν μήτε πᾶν πλήθος ἐν ταῖς φλεβί φαίνοιτο πλεονάζον αἵματος, ὠφέλησε τὸ κατασχάσαι καλῶς ὀξυτάτῃ σμήλῃ τὸν τόπον. Δεῖ δὲ καὶ σικύοις χρῆσασθαι μετὰ τὴν τομὴν, ἵσπε ἐκ βάδεις ἐκλυθῆναι τὸ περιεχόμενον.

Sciendum autem, multos, maxime illos, in quorum venis abundans adeo sanguinis quantitas haud apparet, iuuissie scarificationem in loco affecto, acutiore scalpello bene institutam. Oportet autem cucurbitis post sectionem uti, quo ex profundo quiescens sanguis educatur. ALEX. TRALLIANVS V. I.

nes, cur ita arbitratus sit, illi defunt, vt imitatione dignum hoc institutum propterea esse videatur, quandoquidem, quae concisa cute fauciantur arteriae; eiusdem, qui pleurae ramos dat, trunci sint progenies. Quod ad *venas* attinet, quas vulneramus, licet parum referre videatur, quamcunque pertundas, siquidem velocitas circuli humorum eundem ab omnibus effectum, dum sanguis pari ratione vbique imminuitur, promittit; haud tamen leue momentum est in selectu venarum positum, dum, quo propior *ad partem affectam* vena secta fuit, eo velocior arteriosi sanguinis a tergo irruentis accessio, et quae illam sequitur, a parte inflammata reuulsio est, quam optionem venarum salubrem exemplis *GALENVS* *) obfirmat. Qui magnos illos velocesque effectus, quos ex sanguinis missione consequi oportet, cordis et vasorum actionem in fluida, horum autem determinatam illis resistentiam, hinc momentaneas, easque ponderosas mutationes, subducta purpurae vitalis parte, in corpore aegrotantis factas, recte aestimat, ille tam in re ipsa instituenda, quam in expedi-

pedi-

x) Τῶν ἐγγυτάτων τε καὶ κοινῶν τῷ πεπονθότι μορίῳ φλεβῶν κένωσις ἀρίστη τε καὶ βίαιη.

Proximarum et communium affectae parti venarum euacuatio optima et facillima. *GAL. Constit. Artis.*

Ἐκενώσω τὸ ἐσφηνωμένον ἐν τῷ πεπονθότι μορίῳ; κενωθήσεσθαι δὲ ἀρίστον τῆτο διὰ τῶν συνημμένων φλεβῶν. ἔτω δὲ καὶ τὰ κατὰ τὰς ὀφθαλμοὺς σκιερῶδη λεύκανα τῶν φλεγμονῶν, ἢ παρὰ τὸν μέγαν κανθὸν φλέψ ἐνίησι διαιρημένη, καθάπερ γε τὸ τῆς κεφαλῆς βάρη καὶ τὰς διὰ πλήθος ὀδύνας χειροκινῶν ἐν αὐτῇ κερρίζαν εἰώθε σαφῶς ἢ ἐν τῷ μετώπῳ φλέψ τμηθεῖσα.

Euacuandus est incuneatus parti affectae sanguis; euacuari autem poterit optime per connexas venas. Sic, si quae in oculis de inflammatione relictae sunt, iuuabit vena ad maiorem oculi angulum sita et dissecta, sicut etiam capitis grauitas, et diuturni eius per plenitudinem facti dolores leuari solent manifeste, si vena in fronte secta fuit. *GAL. De Venae Sectione Therap.*

peditionis modo, qui ad quantitatem subducendi liquidi attinet, erit prouidentior. Vix autem vnquam ad pondus et bilancem aestimare copiam ducendi sanguinis licet, sed, quod plus vel minus in arduo isthoc negotio est ^γ), ad circumstantiarum existimationem vnice reuertitur. Ad virium, resistentiae humorum contra cor, et huius, veluti in actione sua vitae leges excedit, rationes ponderanda sunt omnia ^z). Donec arteriosus sanguis, a tergo in venam fauciatam ruens, manifestior rubentiorque ^α) compareat, sanguis ex vena fluat: si magnus dolor compescendus est, si interest, vt pulsus arteriarum sit quam placidissimus, veluti in nobiliorum viscerum inflammationibus, fatiusque fuerit, sanguinem quiescentem placide a bibulis venis forberi, quam magno impetu dispelli, etiam vltra, quam vires ferunt, et ad animi vsque, veluti HIPPOCRATES ^β) vult, deliquium sanguis dimittatur, aut repetatur euacuatio ^ε). Cum autem vnumquodque

γ) Ἀφαιροῦστέον τὸ αἷματος κατὰ τὴν ἕξιν καὶ τὴν ἡλικίαν διαλογιζόμενος τὸ πλεόν καὶ τὸ ἔλασσον.

Auferendum aliquid de sanguine est, secundum habitum et aetatem, ratiocinando super illud, quod plus vel minus est. HIPPOCR. *De Victu Acutor.*

z) Ἀφαιρᾶν αἷματος ἀνάλογον τῆδε δυνάμει καὶ τῷ μεγέθει τῆς ἐμφράξεως, ἔνδειξις δὲ τῆ ποσῆ τῆς ἐμφράξεως ἐν τῷ μεγέθει ἕσται τὸ κατὰ τὸν πύρετόν.

Auferenda est pars sanguinis conuenienter ad vires et magnitudinem infarctus; Significatio autem, quantum quid infarctum sit, ex magnitudine febris esto. GAL. *Meth. Med.* VIII.

a) Ἀφαιρᾶν τὸ αἷματος ἕως ἀν ἐρυθρότερον ποδῶ ῥοῆν.

Auferenda est pars sanguinis, donec longe rubentior fluat. HIPPOCR. *De Diaeta Acutor.*

β) Ἦν ἐξὺ ἢ τὸ ἀλγημα, ἀγαγῖν πρὸς λειποθυμίαν.

Si acutus fuerit dolor, ducendus ad deliquium animi vsque sanguis est. HIPPOCR. *lb.*

ε) Ἐπαφαίρεισσι.

que consilium eo plura, quo arduum magis est, argumenta, quae contrarium suadere possint, inueniat, proinde etiam in isto, quod de secanda vena in difficili et ancipiti morbo capitur, indicatio euacuatoria suas *contraindicationes* inuenit. Si plethora haud adest, in morbis debilibus ^{d)}, si sanguis viscidus et ad magnos motus iners esse per signa intelligitur, si propterea serosi generis morbus fuerit, veluti hydrops aut quodcunque aliud oedema, temerarium est, sanguinem ducere ^{e)}. Noluit obesis sanguinem duci GALENVS, nec tenuibus ^{f)}. Illi enim

Iterata venae sectio. GAL. *De Venae Sectione ad Erasistrataeos Romae.*

d) Τὴν φλεβοτομίαν μὴ παράσης τῆς πληθωρικῆς συνδρομῆς διακαίον ἐστὶ παραλαμβάνειν.

Venae sectionem, non praesente plethorico ad partes confluxu, iustum est intermittere. GALEN. *Metb. Med. IV.*

e) Ἐὶ δὲ μὴ πληθὸς εἴη τὸ τὴν ἔμφραξιν ἐργασάμενον, ἀλλὰ γλίχροι καὶ παχῆς χυμοὶ, ἔ δὲ φλεβοτομῶν, ἀλλὰ κεχρησθῶσι τισὶ μᾶλλον ἀποζέμασι τοῖς λεπτότερον ἀνευ τῆ φερμαίνειν δυναμένοις.

Si copia sanguinis haud adest quae infarctum faciat, sed viscidi et crassi humores, non decet venas secare, sed magis vtendum decoctis, attenuare et calefacere valentibus. ALEX. TRALLIANVS XII. I.

Φέρει κίνδυνον καὶ ἐπὶ τῶν ἀλλῶν ἢ ἀκαιρος φλεβοτομία, ἐπὶ δὲ ὑδρῶπος ἐστὶ ὅτε καὶ θάνατον.

Periculum affert, vti in aliis, intempestiua venae sectio, ita et in hydropo aliquando et mortem. ALEX. TRALL. VIII. 2.

Μηδὲν ἀφελᾶν αἵματος ἐν τρόμοις ὡσπερ ἐστὶ ἐν ὑδέροις ἐστὶ ἀλλῶ ψυχρῶ πάθει ἐδενί.

Nihil sanguini demendum est in tremoribus, vti nec in hydropibus, aut vlllo morbo frigido. GAL. *De Venae Sectione.*

f) Ὅσοι παχῆς ὑπερβαλλόντως ἢ ἰχνοὶ, καὶ τέτων τὰς φλέβας τέμνειν φυλακτέον.

Quotquot crassi ultra modum sunt, aut tenues, illis, ne venae secantur; cauendum. GAL. *ad GLAVCON. Therap. I.*

enim quo pinguiōres, eo propterea robustiores ob flaccidam fibram haud sunt; hi, si maxime ex antiquo morbo debiles sunt *g*), sanguinis iacturam haud ferunt. In vniuersum, vti in quorumuis magnorum auxiliorum, ita in venae sectionum administrationibus virium ratio habenda est, vt satius sit, ex sanguinis copia aliquod subire periculum, quam, motore cordis, qui spiritus est, per missionem sanguinis fracto, circuli leges omnino turbare *h*). Saepe etiam aetas diuersum suadet, vt nec pueros, nec senes sanguine mulctandos esse, antiquitas *i*) censuerit. Nulli tamen aetati parcendum, et, subductis rationibus, sanguis mittendus, si necessitas exigit, et vires ferunt *k*). Eadem prouidentia tenuior sanguis-

g) Προκαταλυθῆσα δύναμις ἐν ταῖς φλεβοτομίαις ἔωθεν καταπίπτειν εἰς ἕχατον, ὡς μηκέτι αὐτὴν ἀνακτήσασθαι δύνηθῆναι.

Ante iam soluta vis vitae, in venae sectionibus ad extremum excidere solet, vt nunquam restitui tunc possit. GAL. *De Venae Sect. Therap.*

h) Ἡ μὲν διάθεσις ὑπαγορεύει τὴν φλεβοτομίαν, ἢ δ' ἀρρώστια τῆς δυνάμεως κωλύει.

Ratio quidem morbi subinnuit venae sectionem, sed debilitas virtutis impedit. GAL. *Ib.*

Μᾶλλον ἀπέχεσθαι προτίθει τῆ καταλύσαι τὴν δύναμιν ἢ τῆ κενῶσαι τὸ πλεονάζον αἷμα.

Satius est abstinere, ne vis vitae soluatur, quam euacuare, etiam si sanguinis multum est. GAL. *Comm. I. in Hipp. De Morbis Acut.*

i) Ὅτι πρεσβύται μὴδ' ὅλως φλεβοτομῶντες ἄλλοις χρεώνται κενωτικοῖς βοηθήμασιν ἐν μακροτέρῳ χρόνῳ ταύτων τῇ φλεβοτομίᾳ δυναμένοις ἐργάζεσθαι.

Senes neutiquam venam fecent, sed aliis vtantur euacuantibus auxiliis, longiore tempore, id ipsum quod venae sectio effectura erat, facere valentibus. GAL. *De Venae Sectione ad Erasistrataeos Romae.*

k) Ὅτι οὐδὲ τὰς παῖδας φλεβοτομήσεις ἄχρι τεσσαρεσκαίδεκαετῶς ἡλικίας, εἰδὲ μὴν τὰς γεγηρακότας, καὶ μάλιστα δυνάμεως ἀδενῆς ὑποκειμένης: δυνάμεως δὲ ἰχυρῆς ὑποκειμένης καὶ τῆς χρέας κατεπειγέτης καὶ τὰς ἐβδομηκονταετῶς φλεβοτομήσεις.

Nec

sanguinis pars, *serum*, et cum illo, quod liquido vitali inest, acre, falsum, putridum ^{l)}, *cute* vel *renibus* depellitur, cum vna vtrunque sit materies ^{m)}. Quod ad cutis in eiiciendis morborum caussis officium attinet, veluti illa sanitatem tuetur, si halitibus et fero sanguinis, in vapores imperceptibiles soluto, peruia est, res nocentes intra se haud facile recipit ⁿ⁾, impuram autem materiem, salutis caussa eiectam, bene tenet et desiccatur ^{o)}; ita per naturae leges

Nec pueris venam secabis vsque ad decimum quartum annum, nec senibus, maxime si parua vis adest: Quodsi autem vis fortis adest, et necessitas id exigit, etiam septuagenario sanguinem duces. AET. *Tetrab. I. Serm. III. ex GALENO.*

l) Ἰδρῶς ἀλμυρὸς, ἢ ὀξὺς, ἢ κακῶδης.

Sudor falsus, acris, foetidus. THEOPHR. *De Sudoribus.*

m) Τὸ κρῆστατον τῆ ἀίματος ἐν μὲν τῇ ὑποστάσει τῆ κατὰ τὴν κύστιν ἔχρον, ἐν δὲ τῇ σαρκὶ ἰδρῶς καλεῖται.

Leuissima sanguinis pars in eo, quod ad vesicam secedit, vrina, in carne autem sudor vocatur. THEOPHRAST. *Ib.*

n) Ἰπποκράτης περὶ τῶν ἀπὸ τροφῆς ἐν ἡμῖν ἐπ' ἀφελείας τε καὶ βλάβῃ γινομένων διδάσκων, ἐπ' ἄλλοις πολλοῖς καὶ τῷ ἐγγραφέν: ἀραιότης σώματος εἰς διαπνοήν, οἷς πλεῖστον ἀφαιρέεται, ὑγιαινότερον, οἷς δ' ἔλαστρον, νοσερότερον, βέλτιον ἢ ἐκατέρως πεφυλάχθαι τὰς ὑπερβολὰς καὶ μὴ εἰς τοσούτον πυκνὸν τὸ δέρμα παρασκευάζειν ὡς κωλίαν διαπνεῖσθαι καλῶς, μηδ' ἔτιως ἀραιὸν, ὡς ὑπὸ παντὸς τῆ αἰτίας τῶν ἐξωθεν αὐτῷ προσπιπτόντων βλάβεσθαι ἐτοιμῶς.

HIPPOCRATES de illis, quae ab alimentis intra nos, vel vtiliter vel nocenter fiunt, docens, post alia multa et hoc scripsit: Raritas corporis, quibus multum aufert, salubrius; quibus parum, morbosius; Praestantius adeoque, vtrosque euitare excessus, nec in tantum cutim operire, vt impediatur transpirare, nec ita rarefacere, vt ab omni causa earum, quae ab extra accidunt, laedi possit. GAL. *De Ratione Victus I.*

o) Οὐσίσοισι μὲν παιδίοισιν ἔχουσιν ἐξανθῆει ἔλκεα εἰς τὴν κεφαλὴν καὶ εἰς τὰ ἔατα, καὶ εἰς τὸν ἄλλον χροῖτα, καὶ σιαλῶδες γένηται,

leges illi similiter datum est, mox tenui halitu, si subtilior res est, quae morbum facit P), mox madi-
do rore, si quid maius in morbo magisque resistens
fuerit, sanguinem defaecare Q). In quamplurimis
scilicet morbis salubrior est GALENO R) dicta αέρω-
σις, et subtilior sanguinis in vapores solutio, quae
diluentium vsu procuratur S), vt desiccati vasorum
api-

ται, καὶ μυζορροία, ταῦτα μὲν ῥήματα διάγει προέξσης τῆς ἡλικίης.
ἐν ταῦτα γὰρ ἀφίει καὶ καθαίρεται τὸ φλέγμα, καὶ τὰ ἔτω
καθαρίζεται ἐκ ἐπιληπτα γίνεται ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ. ὁκίσα δὲ κα-
θαρά ἐσι, καὶ μηδ' ἔλκος προέρχεται μηδὲν, τοῖσι τοιούτοιςιν
ἐπικίνδυνόν ἐσι ἀλίσκεσθαι.

Et quibuscunque, cum infantes essent, efflorescunt
ulcera in capite et ad aures, et alibi in cute, vel quā
salivam aut mucum fundunt, hi quidem facillime vi-
vunt procedente aetate; Abinde enim abiicitur et pur-
gatur phlegma, et, qui ita purgantur infantuli, epi-
leptici haud fiunt vt plurimum. Quotquot autem puri
sunt, nec quidquam ulceris illis exit, hisce periculum
est, corripit. HIPPOCR. De Morb. Sacro, §. 7. p. 332.
T. II.

P) Διὰ τῆτο βραχυτέρον ἔσται τὸ πυρετῶδες θερμόν, ὡς διαχωρῶν
αὐτὸ διαπνεῖν εἰς τέκτος, ἅπερ εἶεν αἱ ἐμφράξεις βραχέαι

In tantum brevis erit febrilis calor, in quantum se-
cedere transpirando poterit, siquidem infarctus parui
fuerint. GAL. Meth. Med. VIII.

Q) Ἐκκενωθήσεται τὸ μὲν φανερώς τε καὶ αἰσθητῶς, τὸ δὲ εἰς
ἀτμὰς λεπτυδέν.

Euacuabitur, aliud quidem manifeste et ad sensum,
aliud autem in halitus extenuatum. GAL. Ars Medica.

R) Ἀέρωσις, λεπτοποίησις τῆ ἁίματος ἢ εἰς ἀτμὰς λύσις.

In aëri rem similem extenuatio sanguinis, aut in va-
pores solutio. GAL. Meth. Med. II.

S) Φάρμακα λεπτινέσης δυνάμεως, ὅπως ἀνασομῶνται μὲν αἱ ὁδοί,
τέμνωνται δὲ τὰ δι' αὐτῶν ὁδοιπορήσειν μέλλοντα.

Medicamenta solutiuae virtutis, vt aperiantur viae;
incidantur autem ea, quae per illas exitura sunt. GAL.
Method. Med. XIII.

apices t) lubricentur. Efficacior tamen cordis impetu, si ante, quod diluere possit, datum est, cum sudoribus materies morbi decedit, dummodo illi a virium defectu et syncope haud sint, sed a caloris vitalis augmento excitentur u). Sed *modus* etiam esto in illis. Quidquid intensius calet, sudorem vult x), nec vlla, si sine sudoribus fuerit, febris recte iudicatur y), obluētantibus cordi fluidis et anxietatem inducentibus rebus illis z), quas euacuari fas est: Quidquid autem crassius est, quam quo transpirari per cutem possit, abigi magnis sudoribus nequit a), nisi coctum aut emotum funditus febre est;

t) Ξηρότης ἢ κατὰ τὰς μικρὰς ἀρτηρίας καὶ φλέβας τὰς ἰδίαις ἐκὰς τῶν μορίων συνισαμένη.

Siccitas, quae iuxta minimas arterias et venas, vnicuique partium proprias, constituitur. GALEN. *Method. Med.*

u) Κατανοεῖν δὲ χρὴ τὸ σύνολον τῶν ἰδρώτων. Γίνονται γὰρ οἱ μὲν δι' ἐκλύσειν σωμαίων, οἱ δὲ διὰ συντοσίην φλεγμονῆς.

Recte percipiendum est totum sudorum negotium; Alii enim per solutionem corporum fiunt, alii autem intensiore caloris gradu. HIPPOCRATES. *Prognost.*

x) Ἡ ἀπὸ φλεγμονῆς ἐνδείξις, διαφορήσεις, ἐκκενῆσα θεωρητοῖς πόροις.

A calore magno, indicatio, sudor, poris ad sensum patentibus euacuans. GAL. *Method. Med. XIII.*

Ἐν τῷ διαφορεῖν ἴσται τὸ γεγονός ἤδη τῆς φλεγμονῆς.

Sudando curatur illud, quod incalescendo factum est.

GALEN. *Ib.*

y) Ἄνιδρος πυρετὸς ἀκριτος.

Sine sudore febris haud iudicatur. HIPPOCRATES. *De Vict. Acut.*

z) Ἀλυσμοὶ ἀνιδρῶντες.

Qui haud sudant, angores habent. HIPPOCRATES. *Coac. Praenot.*

a) Φυλάττεσθαι χρὴ τὸ γλισχρὸν κατὰ τὸν φλεγμονώδη καὶ τὸν ἐλκώδη κόπον, ὡς ἂν κωλύον διαφορεῖσθαι τὰ περιττώματα.

Cautè tractandum est glutinosum illud, in inflammatoriis et ulcerosis affectibus, utpote qui transfudari impuram rem haud sinunt. GAL. *De Sanit. Tuenda XII.*

est ^{b)}; hinc a sudorificis malos mores et pessimam acquirit falluginem ^{c)}. Quod ad *serum sanguinis* attinet, vrinis vna cum materia morbi quavis purgandum, vix vlla aegritudo est, cui illae haud respondeant, quas adeoque, vt sincere et coctae fluere possint, euacuantibus aliis interpellere nefas est ^{d)}. At *primas vias euacuari*, arduum magis suisque addictum limitibus. Laudat vomitoria HIPPOCRATES ^{e)}, si necessitatem signa suadent, itidemque

Kk 2

RV-

b) Τὴν ἔμφραξιν μάλλον ἐπιτένχει, τοῖς διαφορητικοῖς πρὸ τῆς πέψεως ἢ κενώσεως κεχρημένοι βοηθήμασιν.

Infarctum magis intendunt sudoriferis ante coctionem aut euacuationem vsurpatis auxiliis. ALEX. TRALLIANVS XII. I. p. 679.

c) Ἄλμυρόν γίνεται, διότι τὸ ἀλλότριον ἐκκρίνεται ἐξανηλωμένῳ τῷ γλυκυτάτῳ καὶ κρυστάτῳ.

Salsum fit, quia, quod euacuari haud debebat, expulsum est, ablata dulcissima et leuissima parte. THEOPHRAST. *De Sudoribus*.

d) Ἦν τι κινήσεις κατὰ κοιλίην, τὸ ἔζρον ἔπεκαίνεται, ἀλλ' ἀνιδρὸς τε καὶ ἀκριτος ὁ πυρετὸς ἐπὶ πολὺν χρόνον ἔσται.

Si quid aluo moues, vrina haud coquitur, sed sine sudore, et neutiquam indicata febris diu erit. GAL. *Comm. IV. in HIPP. De Dieta Acut.*

e) Ἀπυρέτω ἔόντι ἀποσιτή καὶ καρδιαγμοὶ καὶ σκυτόδινος καὶ σόμα ἐπικιχόμενον ἄνω φαρμακείης δειδάσθαι σημαίνει.

Si quis sine febre fuerit, et appetentia defecerit, et oris ventriculi superioris dolor adfuerit, et vertigo, et oris amarulentia, per superiora purgationem indicari significat. GALEN. *Comm. in HIPP. De Vitu Acutor.*

HIPPOCRATES vbique, dum περὶ φαρμάκων, περὶ τῶν φαρμακένεδαθαι scribit, purgantia pharmaca, tam ἄνω, quam κάτω, his innuit, teste GALENO. Τὸ καθαιρέδαθαι δὲ τῶν φαρμακένεδαθαι συμβαίνει ἐς ταύτων, ὥσπερ γε καὶ φαρμακένειν ἐν τῷ καθαιρέσει.

Καθαίρεδαθαι, quod est purgari, et φαρμακένεδαθαι, quod est medicamento purgante uti, idem significant, uti et φαρμακένειν et καθαιρέσειν. GAL. *Comm. IV. in Libr. HIPP. De Vitu Acut.*

R V F V S f) non ventriculi saltim repletionibus, sed etiam aliorum viscerum infarctibus accommodata ea esse asserit, providentiam tamen ubique suadet. Veneno quid simile illa pharmaca habent, laeduntque tabidos, tenues homines, aliquando etiam plenos, hinc illos, quibus intestinum excidit, aut praegnantes. Rarius certe illis antiquitas vsa est, frequentius purgantibus, nec illis quidem, nisi provide et sapienter. *Valentes homines purgari*, negotiosum nimis est AETIO, g); saepe noxium, tunc maxime, si acriora dantur pharmaca h), aut illis dantur, quos pur-

f) Μὴ σφόδρα ταλαιπωρῶντο τοῖς ἐμέτοις (οἱ κάμνοντες) μήτε ἄγαν ἐμπλήσας κέλευε ἐξεμεῖν καὶ τῶν ἐμετηρίων σιτίων προσάξας, ταῦτα δὲ ἐστὶ τὰ πικρὰ καὶ γλυκεῖα. ἔ μόνον δὲ πρὸς τὰς πλησμονὰς ἐπαινῶ τὰς ἐμέτους, ἀλλὰ μοι δοκεῖ τολμήσας τις φαρμὰ ἐξεμεῖν, ταχὺ ἂν καὶ ἔλκος ἐν νεφροῖς καὶ ἄλλην τινὰ ἐντέρων λίσσῃ βλάβην.

Ne nimium excrucientur vomitibus aegroti, nec nimium replendo iube vt vomant, aut alimenta offer quae vomitoriam vim habent. Talia sunt pinguia et dulcia. Non autem tantum ad repletiones tollendas laudo vomitus, sed videtur mihi, aliquem, qui audet frequentius vomere, subito aliquod vlcus renum vel aliam intestinorum noxam soluturum. R V F V S EPHES.

De Vesicae Renumque Affectib. cap. 6.

g) Τὰς ὑγιεινῶς ἔχοντας τὰ σώματα ἐργῶδες καθαιρεῖν.

Qui bene valentia habent corpora, illos negotiosum est et superuacaneum, purgare. AET. *Tetrabl.* I. Serm. III. c. 23.

h) Μέγας ὁ κίνδυνος ἐπὶ φαρμάκων καθαιρόντων δόσειν, ἢ μὴ κινεῖσθαι τὴν κάθαρσιν, ἢ μὴ ῥαδίως ἐκκριθῆναι τὸ συρῶν ἐς τὴν κοιλίαν, ἢ μετὰ πόνων καὶ δόξεων καὶ εὐφῶν καὶ καταψίξεως καὶ ἀσφυξίας καὶ λειποθυμίας ἐκκρίνεσθαι, ἢ ταραχθῆναι μὲν ὅλον τὸ σῶμα σφοδρῶς, ὀλίγον δὲ κενωθῆναι, ἢ ὑπερκενωθῆναι.

Maximum periculum est in purgantium medicamentorum exhibitionibus, siue non moueatur purgatio, siue haud facile euacuetur, quod ad aluum confluit, aut cum dolore et mortificatione, et torminibus, et frigibus, et pulsus defectu, et animi deliquio eiiciatur, aut

purgari iniquum est ⁱ). Multo magis morborum rationem haberi oportet, ne quis alium mouendo offendat, et praestantiorē euacuationem aliam aegroto surripiat ^k). Proinde, vti in omnibus negotiis, salutis causa gerendis, ita et in pharmacorum administratione, ad *temporum* opportunitates respiciendum est quam curiosissime ^l). Deinde morborum, qui purgantia haud ferant, indoles discenda plenius, quos HIPPOCRATES ^m) eleganter nominat.

Kk 3

nat.

aut totum quidem corpus perculsum fit, parum autem secedat, aut vltra, quam par est, euacuetur. GAL. De Venae Sectione c. 12. p. 441.

i) Ὅσα μὲν θηλάσκειν ἐκκαθαίρονται, καὶ ἢ θηλαζέσθω γυναικὶ δι' ὑπερῶν ὁρμήσει τὸ αἷμα, σβέννεται τὸ γάλα.

Quae lactant, ne purgentur; Si enim lactanti feminae per vteros effluat sanguis, extinguitur lac. GALLEN. lb.

k) Ὅτι τὰ λεπτὰ κενῶντες ῥεύματα, αἰτίοι μᾶλλον βλάβης ἢ ὠφελείας γίνονται, παχυτέρας ἐτι καὶ ξηροτέρας, καὶ δυσδιαφορήτους ἐργαζόμενοι τὰς χυμῆς.

Qui rheumata in tenuissima re posita euacuant, causae fiunt plus noxae, quam vtilitatis, dum crassiores, et ficciores, et transpiratu difficiliiores succos faciunt. ALEX. TRALL. XI. i. p. 613.

l) Μέγιστόν ἐστι παρατηρεῖν καὶ φυλάσσειν ὡσπερ ἐν τοῖς ὀξέσι καὶ ἐν τοῖς μακροῖσιν ἀρρώσθημασι, καὶ τὰς ἐπιτάσεις τῶν πυρετῶν καὶ τὰς ἀνέσιαις, ὡσεὶ τὰς καιρὸς διαφυλάτταν.

Maximum momentum est, obseruare et custodire, veluti in acutis, ita et in diuturnis morbis, et augmenta febrium, et remissiones, et tempus studiose custodire. HIPPOCRATES. De Diact. Acut.

m) Ἀνεπιτηδέως φαρμακευόμενοι, οἱ κεφαλαλγικοὶ ἐκ γυμνασίων ἢ δρόμων ἢ ποριῶν ἢ κνηγεσίων ἢ ἄλλα τινοὺς πόνους ἀκαίρους, ἢ ἐξ ἀφροδισίων: οἱ ἄχρσοι, οἱ βρυγχαλῆες, οἱ σπληνηώδεις, οἱ λάφαιμοι, οἱ πνευματώδεις καὶ ξηρὰ βήσσοντες, οἱ φρεσώδεις, οἱ φλεβῶν ἀπολήψεις, οἱ τεταμένοι ὑποχόνδρια, πλεῦρα, καὶ οἱ ἀπονεναρκαμένοι, καὶ ἀμαυρὰ βλέποντες, καὶ οἷς ἦχοι τῶν ἐάτων ἐμπίπτουσι, αἰμορροῦντες ἐκ ῥινῶν ἢ κατ' ἔδραν σφοδρῶς, ἢ ἐν ἐμφυσήμασι ἔοντες, εἰ πόνος αὐτοῖς ἐπιτρέχει σφοδρὸς καὶ μὴ ἐπικρατέωσι: τῶν τοιούτων μηδένα φαρμακεύειν, κίνδυνόν τε γάρ

nat. Tentanda certe sunt mitissima in difficilis rei argumento, in quo experiri difficile fuerit ⁿ). Quo propius autem ad partem affectam colatorium est, eo efficacius salubriusque materiem mali ducet. Quam commoda est tussis pulmone infarcto, quem tamen non tam excitare acribus, quod semper noxium, quam mitibus ac dulcibus medicamentis deliniri, fas est ^o)! Quantum fauet salivae fluxus et mucosa oris nariumque excretio partibus, ad ista emun-

γὰρ ἔχεις καὶ ἔδεν ὀνήσεις: τὰς τε ἀπὸ τὰυτομάτε ἀπαλλάξιας καὶ κρίσιας ἀφαιρήσεις.

Inconuenienter purgati sunt, qui capite dolent post exercitia aut cursus, aut itinera, aut venationes, aut alios intempestiuos labores, aut a venere; Decolores, tussiculosi, splenetici, sanguine destituti, pulmonici, sicca tussientes, flatulenti, venis deficientes, hypochondriis aut pleura infarcti, languidi et hebetes, et ad aurem tinnientes, ex naribus vel ano valde sanguinem fundentes, aut flatuosis tumoribus tentati, si dolor illos vehemens inuadit, nec robore polleant; Horum neminem purgabis, periculum enim habebis et nihil lucraberis, et spontaneas mutationes et euacuationes auferes. HIPPOCR. *lib.*

n) Τῶν νοσημάτων ὧν μὴ ἐπίσητάί τις, φάρμακον πίσσα μὴ ἰχυρὸν, ἢν δὲ ῥῶον φέροι, δέδεικται ὁδός.

In morbis, quos quis non recte nouit, suadeat pharmacum haud validum; Tunc enim, si facile ferunt, via monstrata est. HIPPOCR. *De Locis in Homine.*

Τὴν γαστέρα ὑπάγοντα, σαλτικὰ τῆς γαστρὸς: τὰ σπλάγχνα ἀλύτως διακαθαίροντα: ἰγρότητι ἐρεθίζοντα πρὸς ἐκκρίσιν.

Quae ventrem soluunt, laxantia ventrem; quae intestina sine afflictione subpurgant, humiditate excitantia ad secessum. AETIUS. *Tetrabl. I. Lib. II. οση.*

o) Ἐκλεπτοῖς ἀνακαθαίρεσθαι.

Eclegmate pulmones purgari oportet. HIPPOCR. *De ratione Vitae Acutor.* Exponit GALENUS:

Κενῶσθαι διὰ πτυσμάτων.

Euacuare sputis.

Τὸν θώρακα καὶ πνεύμονα διὰ πτυσμάτων ἐκκαθαίρειν.

Thoracem et pulmones sputis euacuare. GALEN. *Comit. IV. in HIPPOCR. De Vitae Acutor.*

emunctoria prope fitis p)! Praeter autem quam quod destinata suis humoribus et perpetua dantur organa, quae a medentibus, si res id exigit, aperiuntur, necessitas etiam nouas vias, quibus caussae morborum educi possint, praeunte natura, effingere docuit. Exinde, quod sua sponte pessimae res ad extrema deuoluuntur q), *indicatio reuulsoria* nata est r), quae doloribus, ruboribus, vulneribus, vlceribus, ad extrema excitatis, quod ad nobilissima organa discessurum erat, auocat s). Doloribus dolori medicinam parant artifices: Eleganter hoc PLATO t) transfert ad rem publicam. Vt de mul-

Kk 4

tis

p) Διὰ τὸν ἐγκέφαλον πεπλησμένον ὑγρῶν, γίνεται πτυελισμὸς, ἐξ ὧν συρρέει τι καὶ εἰς τὸ σῶμα, παραπλησίως τῷ κατὰ τὰς φλεγμαίνοντας ὀφθαλμὰς δακρύῳ.

Propter cerebrum humoribus plenum fit saluatio, ex quibus quid ad os confluit, similiter ac in oculis inflammatis lacrymae. GAL. *Comm. I. in Prorrh.* HIPPOCRATES.

PAVLLVS *De caput vacuantibus, pituitam educentibus, atque naso inditis ac unctis* L. I. ait: τὰς ἐν τῇ κεφαλῇ χυμὰς διὰ τῶν πτεσμάτων κενῶμεν, humores capitis spuito educimus.

q) Νοσήματα, τῆς φύσεως ἀποτιθεμένης ἕκαστο τὸ περιττὸν εἰς ἀκυρότερα μέρη, γίνονται.

Morbi, natura deponente omne impurum ad ignobiliores partes, fiunt. GALEN. *De Causs. Morb.*

r) Ἐνδειξις ἢ πρὸς τὸναντίον ἐπισπᾶν.

Indicatio reuulsionis ad contrarias partes. GALEN. *Method. Med. XIII.*

s) Τὰς εἰς τὰ κυριότατα φερέσους ἐκροὰς ἀποτρέφομεν, ἐρεθίζομεν δὲ τὰς εἰς μὴ κυριότατα.

Ad principes partes delatas fluxiones auertemus, excitabimus autem illas, quae ad partes minus nobiles. GALEN. *Ars Medica.*

t) Κατ' ὄλε, ὡσπερ ἐν ἰατρικῇ τὸ χρήσιμον, καὶ δίκαιον, καὶ γελοῖος ὁ φάσκων ἀδικον εἶναι τῶν ἰχθίων πονέντων καίειν τὸν ἀντίχαρα.

In vniuersum, veluti in medicina, quod vtile, idem et aequum est, risuque dignus, iniustum esse putans, coxa dolentibus pedem vrere. PLATO *in GORGIA,* P. 293.

tis exemplis, paucis vtar, cucurbitularum tam siccarum, quam quae praemissa scarificatione administrantur, vsum, non dolorum saltim, sed etiam fluxionum atque inflammationum caussa GALENVS *) commendat. Solidae etiam partes purgantur a for-
dibus, quae medicina cathaeresis est *); Saepe etiam illae, si pondere nocent et volumine, extenuantur †): quod sub alta carne latet putridum pus, educendum quantocyus ‡).

υ) Τὰς ὀδύνας τῆς κεφαλῆς τὰς δ' ἀρχομένας καὶ τὰς ἀκμαζέσας ἢ ἐπ' ἰγίς ἀντίσπασις διὰ συκίας, ἐνίστε μὲν αὐτῆς μόνῃς, ἐνίστε δὲ καὶ μετὰ ἀμυχῶν γιγνομένης, κερτίζεα.

Dolores capitis tam incipientes, quam prouectiores, quae ad spinam cucurbitulis fit reuulsio, aliquando sola, aliquando cum scarificatione, leuat. GAL. *De Reuulsione, Cucurbitis et Scarificatione*, c. 3. p. 454. T. X.

Σικῦα δύναται τὴν ὕλην κενῶσαι, ὀδύνην λύσαι, φλεγμονὴν μειῶσαι, λαποθυμίας ἀπαλλάξαι, τὰ ἐκ τῶν βαθέων μεταφέρων ρεύματα, καὶ αἱμορροαγίας ἐπιχεῖν.

Cucurbitae possunt materiam morbificam purgare, dolorem soluere, inflammationem imminuere, animi deliquium mutare, fluxiones in profundo sitas transferre, et haemorrhagias continere.

κ) Τὸ τῆς καθαιρέσεως ὄνομα μᾶλλον ἐπὶ τῶν στερεῶν λέγεται.

Cathaereseos nomen magis de solidis dicitur. GAL. *Comm. ad HIPPOCR. Epid. VI.*

γ) Ἡ καθαιρέσις δρόμοισι, πάλησιν ποδῶϊσι, περιπάτοισι ταχέσι.

Ablatio superflui corporis habitus, cursibus, palae-
stris multis, obambulationibus festinanter factis. HIPPOCR. *Epid. VI. Sect. 3. p. 803. T. I.*

ζ) Ἐπελὸν ἔλκος.

Vlcus sub cicatrice latens. HIPPOCR. *De Medico.*

ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΙΑΣ ΤΗΡΑΡΙΑΕ
SPECIMEN XXV.

DE

INDICATIONE MITIGATORIA.

Postquam ita morbus inualuit, vt subigendis eius cauffis, quandoquidem illae vel visceribus alte insident, vel virtute vitali maiores sunt, medicina par esse haud possit ^{a)}, deserendus quidem aeger haud est, veluti HIPPOCRATES ^{b)} aliique veterum medicorum ^{c)} voluisse viderentur, et impietatis

Kk 5

- a) Τὰ μείζονα πάντα ἰώνται μᾶνοι θεοί. ἢ γὰρ ἐν σπλάγχνω καιρίῳ νόσημα φωλεῦσαν ἔτρεψε εἰς καχεξίην τὸ πᾶν, ἀσινὲς ἔδειν, ἔξ ἑπερ καὶ σμικρὴ τῆ φύσει γίνονται ἂν ἐπιικρῖη.

Magnos morbos foli curant dii. Si enim in viscere principe morbus latens omne in cachexiam conuertit, nihil sincerum est, ex quo et minimum naturae fieri possit auxilium. ARETAEVS *De Signis et Cauffis Morborum Diut.* II. I.

Ὅταν ἔν τι πάθῃ ἄνθρωπος κακόν, ὃ κρεῖσσόν ἐστὶ τῶν ἐν τῆ ἱητρικῇ ὀργάνων ἐδὲ προσδοκᾶσθαι δᾶ ὑπὸ ἱατρικῆς κρατηθεῖναι ἂν.

Si homo quid patitur mali, quod maius est medicinae auxiliis, non sperari oportet illud a medicina superatum iri. HIPPOCRATES *De Arte.*

- b) Ὅουκ ἐυδιορθώτοισι δικαίως ἐκ ἐγχαρείεν τοῖσι νόσοισι.
Non ordinatis decenter manus haud admouenda est morbis. HIPPOCRATES lb.

- c) Τοῖσι κεκρατημένοισι ἐκέτι ἐγχαρείεν, ζυνάχθεσθαι μᾶνον ἢ δε ἐστὶ τῆ ἱητρῆ μεγάλης συμφορῆς.

Morbo victos haud aggredi, ingemiscendum saltim; et haec magna est medici infelicitas. ARETAEVS lb. I. 6.

tis notam non effugerent, nisi illud, ἐκ ἐγχειρῆσιν τῆς κερρατημένους, Morbo confecti haud sunt tangendi, veluti capiendum sit, sapienter interpretatus fuisset medicorum per Graeciam vindex, PLATO d); sed consiliis tamen iuuandus aeger est, si auxilia defunt, regundusque, cum saepe, licet vix quidquam in medicina est, in natura tamen aliquid spei sit e). Propterea, praeterquam quod aegrotum sanare intendat medicus, si illum finem se assecuturum desperet, vel proxime sanare nequeat, alia, quae prope absunt, et veluti secundaria, sibi agenda sumit, vt morbum, quem sanare nequit, certe impediatur, quo minus porro crescat f); si nec illud possit, ne noceat g), efficiaturque, ne occidisse, nisi serauerit b), videatur; hinc, quod praestabilius ignaua expectatione est, licet illa ignara temeritate censenda sit esse potior i), vt tristem morbi sensum, si

d) Τὰ δ' ἔσω διὰ παντός νεοσηκότα σώματα ἐκ ἐπιχειρῆσιν, διαίταις πατὰ μικρὸν ἀπαντλῆντα καὶ ἐπιχέοντα.

Quae autem intus penitus morbida sunt corpora, non sunt attingenda, regimine tamen opus est, vt sensum illis vel auferatur quidpiam, vel infundatur. PLATO De Republ. III. p. 441.

e) CELSVS De Re Medica, II. 8. p. 73.

f) Τῆς αὐτῆς ζυνέσιός ἐστιν ἡσπερ τὸ εἰδέναι τῶν νόσων τὰ αἷτια καὶ τὸ θεραπεύειν αὐτάς, ἐπίσασθαι πᾶσι τῆσι θεραπεύησι αἱ κωλύεισι τὰ νοσήματα μεγαλύνεσθαι.

Eiusdem scientiae est, qualis est, morborum causas nosse, eosque curare, illorum medicamentorum peritum esse, quae impediunt morbos grandescere. HIPPOCRATES De Arte.

g) Ἀσπῆν περὶ τὰ νοσήματα δύο, ὠφελείαν ἢ μὴ βλάπτειν.

Duo circa morbos exercenda sunt, iuuare, vel certe, non nocere. HIPPOCRATES Epid. I. Sect. 2. p. 662. T. I.

h) CELSVS De Re Medica, L. I. Praefat. p. 14.

i) Ἦττον ἀκός ἐστι σφάλλεσθαι τὰς μὴδ' ὄλως ἐγχειρῆστας οἷς ἐκ ἴσασιν, τῶν πρῶτων ἢ μὴ γινώσκουσιν.

Minus fieri potest, quo errent, qui nihil omnino attingunt.

si per naturam morbi fieri potest, obtundat, symptomata mansuefaciat, doloresque consopiat ^k). Ad istos fines quando prospiciunt medentes, ex *iudicationis palliativae*, quae et *mitigatoria* dicitur, rationibus agunt. Fuit adeo, si LAERTIVM ^l) in *Vita PLATONIS* recte capio, singularis penes antiquos medendi ratio, et separata a reliquis medicinae pars, *auxiliatrix* dicta, quae, qua ratione quam expeditissime morbi, suffocatis eorum sensionibus afflictivis, praeter quam quod causa simul auferenda fuerat, extinguendi essent, docebat. Quos quidem consiliorum modos, quibus, manente causa ^m), sensus saltim mali obtunditur, qui laudaturus sit, neminem bonum fore arbitror, et vitiosa omnino est valdeque noxia palliativa ista, quae latenti malo pallium dat, et ὑπερλον ἔλκος, *malum sub cicatrice pus*, alit, curatio, empiricis saltim commoda, dum illi compendium medicationis valentibus quaerunt

tingunt eorum, quae nesciunt, quam illi, qui faciunt, quae ignorant. GALENVS EX PLATONE *De V. nae Sectione ad Erasistrataeos Romae.*

k) Τὸ θεραπεύειν διττὸν ἐστὶ, ἐν μὲν, τὸ πάντα πράττειν, ὡς ὑγιᾶς ἀποφῦναι τὸ πεπονθὸς μέρος: ἕτερον δὲ, τὸ προνοῶντα τὴν ἀρμόττουσαν τῷ πόσει πρόνοιαν, ὅπερ ἐστὶ παραγορᾶν καὶ πρᾶναι.

Mederi duplex est, alterum quidem, omnia facere, ut sana fiat affecta pars: alterum autem, adhibita conueniente morbis circumspectione, solari et mansuefacere. GAL. *Comm. in Libr. VI. Aph.* 38.

l) Ἡ βοηθητικὴ, διὰ τῆς βοηθῆσαι ὡς τὸ παραχοῆμα ἀπαλλάττει τὰς ἀλγηδύνας.

Auxiliatrix medicinae pars, propterea quod ex tempore iuuat, et dolores extinguat. DIOG. LAERTIVS in *Vita PLATONIS*, ubi, inter medicinae partes, *pharmaceuticam, chirurgicam, diætetickam, nosognomonickam*, quintam facit eam, quae celeriter medetur doloribus.

m) Χωρὶς σημεῖων ἤτοι ἐκκρίσεως ἢ πέψιος.

Sine signis vel excretionis, vel coctionis. GALEN. *Comm. II. in II. Proorrh. HIPR.*

runt pharmacis ⁿ⁾), et lucrum ita famamque affectant, eorum, quae abhinc euentura sint serius, parum solliciti. Neutiquam illa est *indicationis palliatiuae* significatio, vt medicum oporteat, caussis neglectis, illisque nondum commotis vel expulsis, velum obducere, parum illas attendere, sed externam aegritudinis formam tantum inuertere, vt fatis, si hoc effecerit, fecisse videatur; sed illud est salubriter morbos palliare, illorum, si diurni sunt, nec mora sua nocent, decursui indulgere, et sinere, vt per suas aetates sponte decedant, adeoque cunctando rem restituere, interea ab efficaciore medicina abstinere, morbum, cuius caussae violentius excitatae ferociunt, trahere, eiusque taedium lenire ac mitigare. Rectius propterea dicunt, qui *mitigatoriam* hanc *indicationem* appellant, cum *palliare* nec sincera fatis et probatae latinitatis vox sit, nec quidquam aliud, quam rem apertam astute ac insidiosè celare ac dissimulare, significet, vt, si ita capias, *indicatio palliatiua* nihil quidquam boni in medium consulere possit.

Indicatio adeoque *mitigatoria*, generalius concepta, est consilium, ex morbi indole probe considerata fluens, quo grauis morbus trahitur, eiusque symptomata vrgentia sopiuntur, mors differitur ^{o)}), et lenis, sensionibus, quae eam praecedunt, mollitis, efficitur ^{p)}). Licet enim, quod alterum
huius

n) 'Οι διὰ συντόμων ἰδῶν ἐπὶ τὸ τέλος ἰόντες: αἱ σύντομα δ' ὁδοὶ διὰ τῶν ἰχυρῶν δύνάμιν ἐχόντων γίνονται Φαρμάκων.

Qui compendiaris viis ad finem contendunt; compendiariae autem viae per medicamenta vehementem efficaciam habentia fiunt. GAL. *Meth. Med.* XIV.

o) 'Εἰς τὸ τάχος τῆ ὀλέθρου πρακτέα ἐμποδισικά.

Quae fiunt celeritatis interitus impediendae caussa. ARETAEVUS *De Curat. Acut.* I. 5.

p) Ταρῆσαι τὰς ἀνθρώπους ἐ τὰ πράγματα, ἀλλὰ τὰ περὶ τῶν πραγμάτων δόγματα, οἷον ὁ θάνατος ἐδὲν δεινόν, ἀλλὰ τὸ δόγμα τὸ περὶ τῆ θανάτου, ἐκάθη τὸ θανόν ἐσίν. Ter-

huius indicationis finem, in iudiciosa spontanei morborum decursus expectatione positum, concernit, desidem rerum, quae, durante morbo, eueniunt, spectatorem agere medicum haud oporteat, passimque in morbis, *tum maxime, si celerius tempestates corripunt, maturius, etiam cum quadam temeritate, auxilia rapienda sint* ^{q)}, et nulli negotio plus, quam illi, quod sanitatis causa geritur, noceat procrastinatio ^{r)}: Licet etiam spontaneum illud in morbis ^{s)}, quod nihil quidquam, quam *vis vitae in causam agens*, esse potest ^{t)}, medicorum solertiam
 non

Terrent homines non res, sed de rebus opinio, vti mors nihil crudele habet, sed opinio de morte, illud crudele est. ΕΠΙCΤΕΤ. *Enchirid.* cap. 10. pag. 18. ed. WOLF.

q) CELSVS III. 7. p. 134.

r) Τέχνης μὲν πάσης ἀλλότριον ἢ μεταβολή: ἰητρικῆς δὲ πάνυ, ἐν ἣ ψυχῆς κίνδυνος ἢ ὑπέροψσις.

Ab omni quidem arte aliena est dilatio, a medica autem maxime, in qua, animae periculum, procrastinatio. HIPPOCRATES. *Epist. ad CRATEVAM*, p. 930. T. II.

Ἐπὶ πάντων τῶν νοσημάτων ἐστὶν ἡ ἀναβολὴ κακὸν πάνυ.

In omnibus morbis dilatio malum omnino est. ALEXANDER TRALL. VII. 1. p. 286.

s) Τὸ μὲν αὐτόματον ἑδὲν φαίνεται, εἶον ἐλεγχόμενον. πᾶν γὰρ τὸ γινόμενον, διὰ τι ἀνευρίσκειτ' ἂν γινόμενον, καὶ ἐν τῷ διὰ τι τὸ δὲ αὐτόματον ἔ φαίνεται εἶσιν ἔχσαν ἐδεμίην.

Spontaneum illud, nihil esse apparet, confutatam siquidem est; nam quidquid fit, propter aliquid inuenietur fieri, et propterea, quod sine causa nihil est, spontaneum illud existentiam aliquam habere haud videtur. HIPPOCRATES. *De Arte* §. 9. p. 5. T. I.

t) Τὰ ἀπὸ αὐτομάτης ἀνευ φανεῶς αἰτίας, τῶν ἐστὶ, μηδὲ μὲν αἰτίας ἀπὸ τῶ ἰατρῶ γινομένης, ἀλλὰ προγονία φύσεως.

Quae sponte fieri dicuntur, ea sunt, quae sine manifesta causa, id est, vlla causa, ad medicum redeunte, sed prouidentia naturae. GALENO interprete, *Comm. in HIPPOCRATES. Epid.* VI. Aph. 15. 17.

Ἀυτοματῶς λύεται τὰ νοσήματα.

Sponte soluuntur morbi. HIPPOCRATES. *De Dieta Acute*.

non excludat, nec vnquam quisquam, se sponte absque medici opera conualuisse, ita audacter asserere possit, veluti HIPPOCRATES^{u)} *pro arte* adducit, vt, nulla omnino opera vsus, conualuerit, siquidem sola quies et abstinentia ipsaque a phar-
 macis feriatio, actio ad sanitatem tunc fuerit praestan-
 tissima; Licet denique caeco fato, vti recte COVS
 exponit, nihil in morborum decursibus eueniat, sed
 quidquid euenit, necessum sit euenisse vel propter
 auxiliorum efficaciam, *quod bona fortuna est*, vel
 causae resistentiam insuperabilem, *quod mala fortu-
 na*^{*}), propterea etiam sine consiliis aegroto adesse
 medicum haud oporteat: est tamen in officio medi-
 ci, erga aegrotantes gerendo, admirabilis quaedam
prudencia, quae inter laborem et otium media in-
 tercedit, motusque naturae perspicit, et, si opus
 est, regit, sed sine superflua medicamentorum su-
 pplementi et proprii ingenii ostentatione^{v)}, absque
 seruili

u) Πολλή γὰρ ἀνάγκη καὶ τὰς μὴ χρωμένους ἰητροῖσιν, νοσήσαντάς
 τε καὶ ὑγιαθέντας, εἰδέναι, ὅτι ἢ δρώντες τι ἢ μὴ δρώντες
 ὑγιάνθησαν ἢ ἀσιτήν ἢ ποτῶ πλείονι ἢ ἡσυχίῃ ὑγιάνθησαν.

Multa enim necessitas, et illos, qui medicis haud
 vtuntur, siue aegrotos, siue conualescentes, nosse,
 quod, siue quid fecerint, siue nihil fecerint, conualue-
 rint tamen, aut inedia, aut potu multo, aut quiete.
 HIPPOCRATES. *De Arte*.

x) Καὶ Φασὶν οἱ τὰ χεῖρα λέγοντες, τὰς ἀλισκομένους ὑπὸ τῶν νο-
 σημάτων καὶ τὰς ἀποφύγοντας αὐτὰ τύχῃ ἀποφύγαν καὶ ἔ-
 δια τὴν τέχνην· ἐγὼ δὲ ἀκ ἀποσερέω εἰς αὐτὸς τὴν τύχην ἔργε
 εἰδένος, ἡγεύμαι δὲ τοῖσι μὲν κακῶς θεραπευομένοισι νοσήμασι τὰ
 πολλὰ τὴν ἀτυχίην ἐπεῖδαι, τοῖσι δὲ εὖ τὴν εὐτυχίην.

Et, inquit illi, qui pessima quaeuis de arte di-
 cunt, illos, qui intereunt morbis aut effugiunt illis,
 fortuna effugere, non autem arte. Ego equidem For-
 tunam nec ipse abnego vlllo modo, arbitror autem,
 male curatos malam fortunam sequi, bene autem cu-
 ratos bonam. HIPPOCRATES. *De Arte* §. 5. p. 3. T. I.

y) Μηδὲν περίεργον ποίειν, μηδὲ μετὰ φαντασίας.

feruili recentis sectae studio ^{a)}), et rerum, quae placidos naturae motus exasperant, vsu, solius indicationis mitigatoriae legibus, quae, morbis ipsi intactis, et ideo, quod salutare sunt, haud tangendis, eorum malos mores auxiliis corrigit, et aegros, quos iuuare nequit, consolatur.

Duo adeoque sunt, in quibus indicationis mitigatoriae cardo vertitur, alterum *omittendum*, ne quid praecipitantius agendum suscipiatur ^{a)}), alterum *efficiendum*, vt, relicta interea morbi cura, symptomatis acrioribus prospiciatur. Et hoc quidem vt fiat, in morbis haud sane paucis opus est, illis maxime, qui a spontaneo naturae motu proueniunt, suntque necessarii et ineuitabiles; deinde in illis, quorum cura ad vim vitae, quae natura est, vnice redit, cuius motus expectandi medico sunt, non prouocandi, nec euacuationes, a morbi indole alienas, excitet, tandemque in illis, quos manere aliquantulum oportet, vtpote salutare, nec praecocius opprimendos. Est aliquis hominis status inter opti-

Nihil superuacanei faciendum, nec ex imaginatione propria. HIPPOCR. *De Decenti Ornatu*.

z) Μη νεωτεροποιᾶν, μήτε Φαρμακίησι, μητ' ἄλλοις ἐρεθισμοῖσιν.

Nihil nouandum, nec pharmacis, nec aliis instigationibus. HIPPOCR. I. *Aphor.* 20.

a) Ὅσπερ ἐν ἀπάσαις ταῖς κατ' ὄλον τὸν βίον ἐξέσι τε καὶ πράξουσιν, ἔτω κἀνταῦθα τὸ μηδὲν ἄγαν ἀριστερόν, ὅρον ἔχοντα τὴν ὠφέλειαν τῆ κάμωντος.

Veluti in omnibus per totam vitam rebus gerendis atque negotiis, ita etiam nunc nihil instigandum, sed omnia ad vtilitatem aegroti componenda. GAL. *Meth. Med.* XII.

Μὴ ἐρεθίζαν, μήτε κινᾶν, ἀλλ' ἔστω ἀποπατασῆναι.

Non instigandum, nec mouendum, sed intermittendum. THEOPHR. *De Sudor*.

optimam vergentemque sanitatem medius ^{b)}, non quidem medicamentis tangendus ^{c)}, cum effecturus medicus sit, si acrius, vbi minimum quid mali est, sollicitat pharmacis, quo eorum inepto vsu moueantur, quae quiescere satius fuerat, auctiore effecto viscerum sanguinisque motu. Hac potissimum indicatione *cultura senum* constat, quorum incommodis ^{d)}, a lapsu virium et fibra rigescente ortis, mederi velle, absurdum foret, dum impedire, ne quid in regimine istius aetatis delinquatur, sufficit. Sunt

b) Ῥασιώνη μέσον ἡδυναθείας καὶ κακοκυθείας.

Robur vtcunque sufficiens, inter iucundum tristemque sensum medium. PLUTARCHVS *Præcept. Sanit.*

c) Ἡ περιττὴ ἐπιμέλεια τῆς σώματος ἀρετῇ ἀσκηθῆσαι καὶ δοκιμῆσαι πάντῃ ἐμπόδιος· κἀμνεῖν γὰρ ὄψεσθαι ποιῆσαι αἰεὶ καὶ ὀδυνώμενον.

Superflua cura corporis, virtutem exerceri et comprobari posse, impedimento est; Efficit enim, vt quis se semper morbo laborare, et dolere putet. PLATO *De Republ.* III. p. 440.

d) Τοῖσι πρεσβύτησι δύσπνοια καὶ κατάρροοι βηχώδεις, τραγγαρίαι, ἰσχυρίαι, ἀρθρων πόνος, νεφρίτιδες, ἴλιγγοι, καχεξίαι, ζυσμοὶ τῆς σώματος ὄλε, ἀγρυνίαι, ἀμβλυωπία, γλαυκώσιες, βαρηκοΐαι.

Senibus difficultates spirandi et catarrhi tufficulosi, vrinæ difficultates, et incontinentiæ, articulorum dolores, nephritides, vertigines, cachexiæ, prurigines corporis totius, peruigilium, visus imbecillitas, obscuritates humorum oculi, auditus difficilis. HIPPOCR. *Aphor.* III. 31. p. 82. T. I.

Τὸν δὲ τῆς γῆρας μαρασμὸν ἀδύνατον δῆπε καταλῦσαι, βοηθῆσαι δὲ, ὡς ἐπὶ πλεῖστον ἐκταθεῖναι, δυνατόν.

Senectutis marcorem impossibile est soluere, iuuare autem, vt, ad summum illa aetas euehatur, possibile. GAL. *De Marasmo*, c. 5. p. 183. T. VII.

Κατὰλῦσαι μὲν τὸ γῆρας, ἀδύνατον· ἐπιχεῖν δὲ τὸ τάχος αὐτῆς, δυνατόν.

Impedire quidem senectutem, impossibile; continere autem celerem eius decursum, possibile. GAL. lb.

Sunt praeterea incorrigibiles morbi e), veluti, quae ex ulcere pulmonum est, *tubercula*, quos, cum curari nequeunt, traxisse satis est f). Eadem indicatione inducimur, quo a magnis ausibus abstinemus, si causae morborum, eorumque sedes per signa sua nondum constant, oportetque expectari, donec, qua via causae secessum facturae sint, intelligatur plenius g); oportet etiam mitius cum aegroto agi, si diu decubuit, viribusque cecidit h). Quemadmodum

e) Ἀνεπανόρθωτος βλάβη.

Incorrigibilis noxa. GAL. *Comm. II. in Hipp. De Victu Acut.*

f) Ἀνακομίζαν καὶ οἷον γρηστροφᾶν τὴν πρεσβυτικὴν τῶν φθισικῶν ἀδένεια, ὡς, ἔ μόνον εἰς μῆνας, ἀλλὰ καὶ εἰς ἔτη διαφυλάξαι ζῶντας.

Restaurare, et, veluti ad culturae fenum leges, nutrire infirmitatem phthificorum veluti senilem, ita vt non per menses tantum, sed et per annos superstites feruari possint. GAL. *Metb. Med. I.*

g) Τῶν νοσημάτων ὧν μὴ ἐπίσηταί τις φάρμακον πίσσα μὴ ἰχθυρὸν, ἣν δὲ ῥᾶον γένηται, δέδεικται ὁδός.

In morbis, quos quis haud percipit, pharmacum suadendum haud generosum; Si enim res clarior fit, tunc via commonstrata est. HIPPOCRATES *De Locis in Homiue.*

h) Ὅτι περὶ τῆσι ἀρχῆσι, ὁκότε ἀδενεσάτη ἐσὶν ἢ νᾶσος, ὁ ἰητρός ἐκ ἐνίσταται, ἣν χρόνῳ κρατυνθῆ, ἀνόητος ἢ μελέτη.

Si in principio, vbi imbecillus maxime morbus, medicus haud instat, vbi progressu temporis ille inualuerit, vana est curatio. ARETAEVS *De Curat. Diuturn. I. 12.*

Τίνες οἱ σκοποὶ? Μέγα νόσημα, ῥώμη τῆς δυνάμεως, ἐπεὶ δὲ προκαταλύεται, τῷ χρόνῳ προϊόντος, ἢ δύναμις, διὰ τᾶτο ὁ καιρὸς ἀναίρεται τῷ πλήθει τῶν ἡμερῶν, φαίνεται δὲ καταλυμένη πυρὶ ἢ δύναιμι, ἀφεζώμεθα.

Quorsum respicit medicus? Ad morbi magnitudinem et robur virtutis; Si autem ante exfoluitur, progressu tempore, virtus, simulque tempus abit, dierum numero, hinc penitus dissoluta vis est, abstinemus. GAL. *De Venaesect. c. 9. p. 438. T. X.*

dum enim, qui tranquillum mare nauigant, etiam si omnibus velis contendant, nihil quidquam incurrunt periculi, turbido autem procellis aequore, minima in re offendere possunt; ita etiam, ait Cōvs²), paullo

Τῶν δὲ νοσημάτων ἢν τις ἰχύνοντος μὲν τῆ ἀλγέοντος παραλαμβάνεται, τῆ δὲ νοσήματος ἀδενέως, ἐνταῦθα μὲν ἰχυροτέρῳ διαρσεύοντα τῶ φαρμάκῳ τῆ νοσήματος χρῆσθαι ὡσε, καὶ ἦντε τῆ ὑγιαίνοντος ἢν ἀπάγειν σὺν τῷ ἀδενέοντι· ἐπὶ δὲ τὸ νόσημα ἰχυρότερον, τὸν δὲ νοσέοντα ἀδενέα λάβης, ἀδενέσι τοῖς φαρμάκοισιν, ἐντρέπίζαν.

Morborum si quis, valente illo, qui affligitur, ingruit, ipso morbo imbecillo, tunc quidem fortiore confidenter ad morbum medicamine vti fas est, etiam si de sanis partibus cum morbida re aliquid decedat. Si autem morbum vehementiorem, aegrotum autem imbecillum habeas, medicamentis indulgendum. HIPPOCRATES. *De Locis in Homine.*

Ego ubique, si satis virium est, validiora; Si parum, imbecilliora auxilia praefero. CELSVS III. 24. p. 176.

- i) Πολλοὶ τῶν ἰητρῶν ταῦτά μοι δοκεῖ τοῖσι κακοῖσι κυβερνήταις πάχαι, καὶ γὰρ ἐκάνοι, ὅταν ἐν γαλήνῃ κυβερνῶντες ἀμαρτάνουσιν, ἔ καταφανέες εἰσὶν, ὅταν δὲ αὐτὲς κατάχῃ ἀνεμὸς τε μέγας καὶ χαμῶν, φανερώς ἤδη πᾶσιν ἀνθρώποισι δι' ἀγνωσίην καὶ ἀμαρτίην δηλοῖ εἰσὶν ἀπολέσαντες τὴν ναῦν: ἔτω δὲ καὶ οἱ κακοὶ τε καὶ πλεῖστοι ἰητροὶ, ὅταν μὲν θεραπεύσωσιν ἀνθρώπους μηδὲν δεινὸν ἔχοντας, ἔς ἔς ἂν καὶ τὰ μέγιστα ἀμαρτάνων ἐδὲν δεινὸν ἐργάσασατο, (πολλὰ δὲ τὰ τοιαῦτα νοσήματα, καὶ πολὺ πλέον τῶν δεινῶν ἀνθρώποισι συμβαίνει), ἐν μὲν δὴ τοῖσι τοιαύτοις ἀμαρτάνοντες ἔ καταφανέες εἰσὶν τοῖσι ιδιώτησιν, ὅταν δὲ τύχῃσι μεγάλῳ καὶ ἰχυρῷ καὶ ἐπισφαλῇ νοσήματι, τότε σφέων τὰ ἀμαρτήματα καὶ ἡ τέχνη πᾶσι ἰπιφανῆς ἐστὶ.

Multi medicorum id ipsum videntur, quod mali nauium gubernatores, pati. Quando sereno coelo nauigantes peccant, nihil deliquisse apparent; Quando autem illos inuadit ventus magnus et procella, manifeste nunc omnibus hominibus, propter incitiam et errorem apparent, pessumdedisse nauem. Ita etiam mali plerique medici, si medentur hominibus nullo morbo difficili afflictis, et in quibus etiam quis valde errans haud delinqueret, (eiusmodi autem morbi plures et saepius, quam alii difficiles, hominibus eueniunt) si in eius-

paullo confidentius agere possunt medici, si ordinatus morbus est, quam, si magnus ille fuerit, et nulli legi adscriptus. Multo minus tentandum quidpiam est, nisi leuaminis causa, penes illos, quos certo *morituros* per signa liquet^k). Praeterea etiam ab opere vacuos esse vult medicos GALENVS^l), si *motus critici* vigent, quos accipere, et, vti sunt, seruare, quam augere, fatius est; itidemque PLATO^m) monet, morbos, qui sponte cessuri sunt, medicamentis tangendos haud esse, quantumque, si qui praeter tempus opprimuntur, periculum enasci possit, declaratⁿ). Quantum autem sit, quod circa intempestiuam morborum, quibus superatis salus est, oppressionem delinquant medentes, quotus-

L1 2

quis-

eiusmodi peccent, non apparent peccasse illis, qui artem nesciunt; Si autem fortiantur magnum et ancipitem morbum, tunc illorum peccata et ars omnibus innotescit. HIPPOCR. *De Arte*.

k) Προλέγων τὸν θάνατον ἀνεγκλητὸν φυλάττεισιν σεαυτὸν μηδενὶ βοήθειᾳ γενναίῳ χρώμενος.

Dum mortem praedicis, inculpatum te seruaueris, si heroico medicamento nullo fueris vsus. GAL. *Method. Med.* XII.

l) Ἐν ἡμέρᾳ κρίσιμῳ πάυσασθαι καὶ μεθ' ἰδρώτος ἢ τινὸς ἄλλης τῶν ἔτω κοινόντων.

In die iudicatorio quiescendum, siue post sudores, siue aliud, quod hoc die abscedit. GAL. *Comm.* II. in I. *Epid.*

m) Τὰ νοσήματα, ὅσα μὴ μεγάλας ἔχουσιν κινδύνους, ἐκ ἐρεθισέων φαρμακείαις.

Morbi, qui magnum periculum non habent, non sunt irritandi pharmacis. PLATO in TIMAEΟ, p. 551.

n) Τὰ νοσήματα, ὅταν τις παρὰ τὴν ἐμαρμένην τῶ χρόνῳ φέρῃ φαρμακείαις, ἅμα ἐκ μικρῶν μεγάλα, καὶ ποῖα ἐξ ὀλίγων νοσήματα φιλεῖ γίνεσθαι.

Morbus, si quis praeter constitutam temporis rationem corrumpit medicamentis, simul ex paruis magnos, et ex paucis multos morbos moris est fieri. PLATO *Ibid.*

quisque est, qui ignorat? Hos GALENVS 9) taxat, quod morbum quidem auferant, aegrotantem autem vna cum morbo extinguant. Veluti ergo *vitiosa ista indicatio palliativa* male aegrotis consulit ita maxime nocet, si febres opprimendas suadet P), quas

9) Διὰ τὴν τῶν ἰατρῶν ἀμαθείαν εἰς τὰς μαρασμώδεις ἐπιπτώσασαι πυρετός.

Propter medicorum ignorantiam in tabidas incidunt febres. GAL. *Meth. Med. I.*

Σκαιῶ μὲν ἀνδρὸς ἔργον εἰς ἅμα τῷ νοσήματι καὶ τὴν ζωὴν ἀφελέσθαι.

Friuli viri res est, simul cum morbo et vitam auferre. GAL. *Ib. XII.*

P) Ὅτι πυρετοὶ λύσας ἐλλειπῆς ποιησάμενοι μετὰ ταῦτα πάλιν ὑποσφραξίσιν καὶ δευτέραν ἔκκρισιν ἐξ ἀποσκήμματος ἔχουσι, τελείαν τὴν λύσιν.

Febres solutiones inconstantes facientes, deinde iterum reuertuntur, et aliam excretionem, quacunque re, quae abscedit ad extrema vel cutim, habent, hinc solutionem perfectam. GAL. *Comm. I. in Epid. VI.*

HIPP.

Ὅσοις ἴσιν δ' ἂν οἱ πυρετοὶ παύονται μῆτε σημεῖων γινομένων λυτηρίων, μῆτε ἐν ἡμέρησι κρίσεμυσιν, ὑποσφραξίσιν προσδέχονται καὶ τετέοισιν.

Quibus febres quiescunt nec signis solutiuis factis, nec in diebus criticis, reuersionem expectari illis fas est. HIPP. *Praenot.*

Ὅσοις πυρετοὶ παύονται, μὴ σημεῖων γενομένων λυτηρίων, ὑποσφραξίσιν πυρετός.

Quibus febres quiescunt signis solutiuis haud factis, reuersio febris. HIPP. *De Dieb. Crit.*

Ἀλόγως ῥασιωνῆσαι λέγοιτ' ἂν, ὅσα μὴ μετὰ σημεῖων λυτηρίων.

Sine ratione conualescere dicuntur, quae sine signis solutiuis (curantur). GAL. *Comm. III. in Progn. HIPP.*

Ἀλόγως λυόμενα, τὰ γεγόμενα μὲν ἔμην κατ' ἀξίαν τῶ νοσήματος.

Sine ratione soluta, quae quidem fiunt, sed non ex morbi dignitate. GAL. *Comm. II. in Hipp. Proverb.*

Ἀλόγως ἀπύρετοι γεγόμενοι, ὅσα ἂν ἄμεινον ἔχον δόξωσι, τοιαύτη τὴν νόσον ὀλεθριώτερον ἔχουσι.

Sine

quas aegri, quod diuturnae sint, difficulter ferunt, suaque morositate medentes eo saepe adigunt, ut delinquere contra leges optimae medendi rationis, quam querimonias infirmorum ferre malint. At *prudens mitigatoria* illis, qui diuturnis detinentur febribus, expectationem imperat, victum ordinat, modeste causas mouet, interquiescit etiam, et medicamentis parcat^{q)}, tum maxime, si febres ordinatae haud sunt, quas laceffere periculosum est^{r)}. Non enim arti tribuendum est, quod febres pertinacius haerent, sed causarum resistantiae^{s)}. Proinde febris, si iudicata legitimis euacuationibus spontaneis nondum est, tarda quidem erit, exitialis

Ll 3 nun-

Sine ratione febris quibus decedit, quanto se melius esse putauerint, eo perniciosum magis morbum habent.

GAL. *Comm. II. in III. Epid.*

Εὐδοκίμησα μὲν γὰρ ἐν ἀρχῇ τὸ φάρμακον, ἀνύκτων δ' ἐργάσατο τὸ λάβανον τῆς διαθέσεως.

Placebit quidem ab initio medicamentum, sed insanabile efficiet, quod reliquum est dispositionis. GAL. *Meth. Med. XIV.*

Τῶν εὐφόντων φαρμάκων ἡ δύναμις ἐχ' ἰκανὴ τὸ πᾶν ἐργάσασθαι, συνάγεσθαι καὶ σφίγγεσθαι καὶ οἰοῦναι πιεῖσθαι καὶ θλίβεσθαι τὰ σώματα.

Adstringentium medicamentorum vis non apta ad omne efficiendum, contrahit, stringit, et veluti oppilat et compingit corpora. GAL. *Ib. L. XIII.*

q) Οὐ φέρουσιν αἱ φύσεις τὰς ἀθρόας ἀποδιώσεις, φυλάττειν δ' ἐν ταύτῃ κατὰ τὰς ἀναγκαίας ἀχολίας.

Non ferunt naturae frequentes mutationes, seruandae in hac re sunt necessariae intermissiones pharmacorum. GAL. *Ars Medic.*

r) Τὸς ἀκαταστάτες τῶν πυρετῶν ἕαν' μέχρις ἀν' κατασῶσιν.

Inconstantes febres relinquendae sunt, donec constiterint. HIPPOCR. *Diaeta Acutor.*

s) Τῆς βραδύτητος ἐχ' ἡ τέχνη ἀλλ' ἡ φύσις αἰτιή ἢ τῶν σωμάτων.

Tarditatis non ars, sed natura corporum causa est. HIPPOCR. *De Arte.*

nunquam ^t). *Quartana neminem iugulat, sed si ex ea facta quotidiana est, in malis aeger est* ^u). Immo haud raro euenit, quo ex febre salus sit certissima. *Intenditur saepe febris, et maior ortus calor simul et priora mala tollit, et spem remissionis in ea curatione ostendit* ^x). Ita etiam est cum aliis morbis, salutis causa factis, sanguinis aliisque fluxibus, quos, si benefici sunt, opprimere neminem decet ^y). Ad caus-

t) Αἰ ἐν πυρετοῖσιν ἀκρισίᾳ, χρόνος μὲν ἐμποιέεισιν, ἀτὰρ ἐχὲ ὄλεθρον

Euacuationum criticarum defectus in febribus tarditatem quidem affert, sed non perniciem. HIPP. *Corac. Praenot.*

u) CELSVS *De Re Medica* III. 15. p. 146.

Τῆς τεταρταίης κατ' ἀρχὰς μετρίως καὶ πρῶτως ἄγειν χρῆ-
μῆτε φάρμακόν τι τῶν ἰχυρῶν μηδὲν προσφέροντες, μῆτε κένωσιν.

Quartanas ab initio mediocriter et blande ducere oportet, nec medicamentorum quidquam ex acrioribus exhibentes, nec euacuationem. GAL. *ad GLAVCON. Therap. I.*

Ὅσοι δὲ κατ' ἀρχὰς τῶν τοιούτων τι φαρμάκων ἔδοσαν, ἢ ὅλως πρὸ τῆς ἀκμῆς, ἀπλῆν μὲν ὄντα τὸν τεταρταῖον διπλῆν πολλαίης ἐποίησαν

Quotquot autem secundum initia harum medicamentum efficacius dederant, aut in genere ante quam febris ad summum deuecta erat, simplex cum esset quartana, duplicem saepe effecerunt. GAL. *Ib.*

x) CELSVS III. 9. p. 137.

γ) Αἰμορροῖδα πρὸ τῆς καιρῆς μὴ σπεύδαν ἰᾶσθαι, μὴ ὅλως ὄντα ποιῆσαι: Καὶ ἐγὼγε πολλὰς οἶδα μελαγχολήσαντας καὶ ἄλλως ἐκμανέντας ἐπὶ τοιούταις κενώσεσιν ἰατρῶν ἀμαθείας κωλύσασαι, οἱ δὲ τινες αὐτῶν πλευρίτισι καὶ νεφρίτισιν ἐάλωσαν, ἄλλοι δὲ αἵματος ἤμεσαν ἐκ γαστρὸς ἢ ἐκ θώρακος ἀνέβηζον ἢ παράληγαις ἢ ὑδῆροις ἀπώδυντο.

Haemorrhoidas maturius curare, ne properes, nec, si haud adsunt, moueas: Multos vidi, tristes et furentes, eiusmodi euacuationibus inciticia medicorum oppressis, quidam nephritide correpti fuerunt, alii sanguinem vomuerunt ex ventriculo, aut ex thorace tussierunt, et paraplegiis ac hydropibus interierunt. GAL. *De Venae Sect. c. 19. p. 448. sequ. T. X.*

causas respiciendum ubique est^{z)}, mitigatis interea, donec illae cedant, nocentibus symptomatis.

Vti ergo *indicatio mitigatoria*, generalius concepta, morbis prudenter trahendis, acrioribus autem symptomatis compescendis, dicata est; ita specialius sumta doloribus opponitur, estque illa *paregorica*, a qua miserrimi aegrotantes inter varios, quos a morbis, vti symptomata, habent, cruciati- bus celerrimam, si per rationes, in contrarium militantes, fieri possit, opem efflagitant. Quod si autem in vita communi inque negotiis domesticis ita est, vt *omnia prius experiri consilio, quam armis, sapientem deceat* a), dum saepe

*Stat contra ratio, et secretam gannit in aurem,
Ne liceat facere id, quod quis vitiabit agendo* b).

Quo pluris est, in experimentis, quae male capta repeti nequeunt, dum illa rem salutis humanae in decliui positam concernunt, modo aliquo, qui inter temeritatem et negligentiam medius est^{c)}, ad agendum procedere.

Fit autem quam saepissime, vt inducias cum morbo pacisci medicus nequeat. Proinde, si aegritudo acerbiora symptomata, quibus stantibus aeger superesse haud potest, secum adfert, *mitigatoria* consulenda est *indicatio*, fatiusque est, medicamen-

LI 4

tum

z) Ἀδύνατον γὰρ εἶναι εὐρεῖν τὴν θεραπεύαν, τὴν αἰτίαν μὴ διεγνω-
κότας.

Impossibile est inuenire medicationem, causa haud cognita. ALEX. TRALL. VII. 5.

a) TERENCE in *Eunucho*.

b) PERSIUS *Satyra* V.

c) *Omnis actio vacare debet temeritate et negligentia.* CICE-
RO. *Offic.* I.

tum generosum experiri, quam nullum aut parum efficax. Oportet symptoma opprimi, quod maxime vrget, quodque sua natura aegrotantem in vitae periculum adducit. Sint in exemplo dolores. Hos, si vagi sunt, si artus affligunt, nec vitale aliudue viscus ex nobilioribus tangunt, si febrem soluunt, nemo ex sapientibus fuerit, qui mitigare, nullo habito ad causam morbumque primarium respectu, audeat. Damnant antiqui medicamentorum vsum, quae dolores obtundunt d), nec, nisi si illi summi sunt,

d) Παραυτικά τελείως ανώδουνοι γίνονται πίνοντες τι τῶν ναρκωτικῶν φαρμάκων, αυξάνεται δὲ αὐτοῖς ἡ διάθεσις παντοίως, ὅτι τε γὰρ χιτῶνες τῶν ἐντέρων πυκνότεροι καὶ δυσδιαπνευστότεροι γίνονται τῇ ψυχρότητι τῶν φαρμάκων, ὁ τε χυμὸς παχύτερος καὶ δυσκινητότερος, ἀχρὶς ἂν ὁ ἀνθρώπος ἀνίατος γενόμενος εἰς καχεξίαν τε τῆ παντὸς σώματος ἀφίκηται καὶ ποδῶ χρόνῳ κακοπαθήσας ἀποθάνῃ.

Statim quidem perfecte doloribus soluuntur, qui aliquid ex illis, quae sopiunt, pharmacis, bibunt, sed ipsa morbi causa his augetur omni modo; nam tunicae intestinorum oppilantur, et difficulter transpirant ob frigus medicamentorum. Et ipse succus crassior fit immobiliorque, donec homo incurabilis fiat, inque cachexiam totius corporis deueniat, et postquam diu conflictatus est, tandem moriatur. GAL. Meth. Med. XII.

Τὰ ναρκωτικὰ τῶν φαρμάκων ὅσα καὶ δι' ὅπως καὶ ὑποκλύματι τὴν σύνθεσιν ἔχουσι, εἰ δὲ σπικάζουσι, εἰ, ὡς ἔτυχε, προσφέρουσι, πυκνωμένων γὰρ τῶν πόρων διὰ τὴν ἐκ τῶν ναρκωτικῶν φαρμάκων ψύξιν καὶ παχυνομένων τῶν περιττωμάτων, ἀναγκαῖόν ἐστι καὶ τὴν ὅλην διάθεσιν ἐπαύξεισθαι μᾶλλον καὶ δυσδιαφόρητον γενέσθαι.

Quae inter pharinaca sopiunt, quaeque ex opio aut hyoscyamo compositionem habent, non debent frequentius copiosiusue capi, nec, vti obueniunt, exhiberi; condensatis enim per medicamentorum sopientium frigus poris, et excernendis compactis, necessum est, totam dispositionem plus augeri, et solutu difficilem reddi. ALEX. TRALL. IX. I.

sunt, sopiri volunt^e); si dolor viscera, quorum textura de nervis plurimum habet, vehementer affligit, quae, metus et periculum est, ne in gangraenam, si acerbius dolent, delabantur. Vt ergo dolor cesset, non quidem obtundendus aegroti sensus est, sed febris aliquantulum mitiganda, et inflammationi, dolorum causae, subtrahendum aliquid est auxiliis, quae de parte dolente quidpiam abripiunt. Haec enim legitima sunt paregorica, quae tum dolori leuamen adferunt, tum maxime doloris causam educunt vel mutant. Ita pleuriticorum dolores mitigare HIPPOCRATES^f) docet; vetat autem illos, quae extrema affligunt, opprimendum, quid mali ex illorum relapsu ad nobiliora viscera nasci possit, disertè monet^g). Similiter

L1 5

GALE-

e) Ναρκῶσαι μόνως τὰς σφοδρὰς ὀδύνας γίνεται ποτε χρήσιμον.

Sopire solos vehementes dolores quandoque utile est. GAL. *Comm. II. in Epid. HIPP. VI.*

f) Ἐὰν περὶ τὴν νόσον πλευρὴν περισκελέες αἱ ὀδύνας γίνονται, τοις τέτοις λύσις φλεβοτομὴ καὶ κάθαρσις κάτω, ἔγὰρ λαμβάνει πύρετος ἄδυνατόντων τῶν χωρίων.

Si circa costas spurias circumcirca dolores sunt, his solutio venaesectio, et per inferiora purgatio; laxatis enim ita his partibus, febris haud corripit. HIPP. *De Iudic. §. 11. p. 446. T. I.*

Τῆς ὀδύνης τῆ πλευρῆς ζυνοχέως ἐξέσης καὶ πρὸς τὰ θερμάσματα μὴ χαλῶσης καὶ τῆ πτυέλᾳ μὴ ἀνιόντος, ἀλλὰ καταγλιχρανομένη ἀπέπτως, ἢ μὴ λύση τις τὴν ὀδύνην, ἢ κοιλίην μαλθάξας, ἢ φλέβα ταμῶν, ἢ ὀκότερον ἂν τετέων ζυμφέρας, τὰς δὲ πτισάνας διδῆς, ταχέως οἱ θάνατοι τῶν τοιούτων γίνονται.

Dolor laterum continuus quando est, et ad fomenta haud remittens, sputo haud educto, sed cum cruditate viscido, nisi dolorem quis soluat, aut aluum emolliens, aut venam secans, aut aliquid aliud eorum, quae fieri opus est, faciens, et ptisanas dans, subito mortés horum fiunt. HIPP. *De Victu Acut.*

g) Τὰ ἐξ ὀσφύος εἰς τράχηλον καὶ κεφαλὴν ἀναδιδόντα, κακόν.

Quae

GALENVS ^{b)} medicamentorum, quae dolores leuant, indolem in oppositione erga dolorum causas quaerit, nec alius, quam qui erga res affligentes directus est, *indicationis mitigatoriae* finis, penes medicum sapientem esse potest. Quae somnum conciliant, siue *medicamenta* fuerint, eaque mitissima, siue *regimen, quies, securitas, silentium*, vti **CELSVS** ⁱ⁾ consulit, mitigant efficacius, et *somno* ad motus spirituum componendos aestusque sanguinis compescendos, adeoque ad mitiganda varia, quae affligunt, symptomata nihil esse potest praestantius ^{k)}.

Quae ex lumbis ad caput redundant, malum. **HIPP. Prorrh.**

Ἐξ ὀσφύος ἀλγήματος ἀναδρομὴ εἰς κεφαλὴν (κακόν).

Ex lumbis dolorum recursus ad caput, malum. **HIPP. Coac. Praenot.**

h) Ὅδυνας ὀφθαλμῶν ἀκρητοποσίη ἢ λατρὸν ἢ πυρίη ἢ φλεβοτομή λύει.

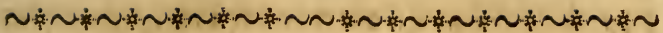
Dolores oculorum aquae meracioris potus, aut balneum, aut fotus, aut venae sectio soluit. **GAL. Meth. Med. III.**

i) **Lib. IV. 4.**

k) Ὁ ὕπνος πολλὰ δύναται δρᾶν ἀγαθὰ, ὀδύνην πυρηγορεῖται, κόπτος δὲ παραμυθεῖται, καὶ τῶν συντεταμένων χάλασιν ἀπεργάζεται καὶ ψυχικῶν τε πάθων λήθην ἱκανὸς ἐμποιεῖσαι καὶ παρακοπτικὸν λογισμὸν ἐπανορθώσασθαι.

Somnus multa praestare bona potest, dolorem consolatur, lassitudinem leuat, strictorum laxationem efficit, affectuum animae obliuionem inducere aptus, et rationem corruptam restituere. **PAVLLVS I. de Somno.**

ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΙΑΣ ΤΗΡΑΡΙΑΕ
SPECIMEN XXVI.

DE

COGNOSCENDIS MEDICAMEN-
TORVM FACVLTATIBVS.

Ex indicatione quacunque iuxta morborum indolem, quam multi communem, singuli propriam habent, iuxta etiam domesticas ac peculiare vnius cuiusque aegroti necessitates effecta, in contrariam partem diu multumque cogitata et seuerioris iudicii lance ponderata, illud, quod effici oportet, vt causa morbi cedat muteturue, consequitur. Quantum ille labor sit, vt animus medentis in deliberatione circa quaesitum auxilium recte versetur, hactenus a me scriptum fuit. Quo plus enim meditationis in ista est ingenii occupatione, eo propius ad veram sapientiam ^{a)} itur, quae praesidiorum, quibus ad praefixum sibi finem quis duci vult, est inuentio, dum optio praestantioris consilii et selectus efficacioris remedii inter multa alia prudentia ^{b)} recte appellatur. *Id ipsum rationale est, inter multa similia genera et morborum et remediorum cogitare, quo potissimum medicamento sit vtendum ^{c)}.* Curiosissimam adeoque rerum iuuantium atque nocentium scientiam artis exercitium postulat ^{d)}. Cum autem
tot

a) Nihil est ratione diuinius, quae, quum adoleuit atque perfecta est, nominatur recte sapientia. CIC. De Legibus II.

b) Prudentia est rerum experendarum scientia. CIC. Offic. I.

c) CELSVS De Re Medicin. Libr. I. Praef. p. 14.

d) Τὴν φύσιν τῶν βοηθημάτων καὶ τὴν χρείαν, ἣν παρέχεται, μὴ ἀγνοεῖν.

tot tantaque sint, quae sanitatis causa vbiq̄ue prostant, *medicamenta* *), quorum pleraque vel ostentationis gratia e), vel lucri studio, vel voluptatis ergo f), luxuriosius, quam vtilius adferuntur; ideo de selectu eius, quod inter multa praestantius, cogitandum est serio. Pauca iuuant, eaque maiore cum studio quaesita et vsu magis comprobata, quibus insit, postquam corpori admota fuerunt, statum eius morbosum in naturalem aut illi proximum conuertendi facultas efficacior g), siue illa auferendo agant, siue supplendo iuuent h), siue mutando morbosarum partium schemata, profint i). Ea sane est opti-

Naturam auxiliorum et vsum, quem praestant, non nescire. GAL. *De Optima Sect.*

*) Res medicamentaria veterum ita comparata est, vt parum commodi exinde speres. Multa enim simplicia sunt dubia, plura obsoleta, pauca etiamnum salutaria, compositiones vero nimis portentosae. Hinc malle attendas inter legendum praecepta medendi, quae passim adferunt veteres, et morbi naturae consentanea, et magnis magistris digna, medicamenta ipsa apud recentiores quaeras. G.

e) Περιεργασία γνώσεως ἢ περιωφέλεια.

Molesta sedulitas, actio praeter vtilitatem. GAL. *Comm. IV. in HIPPOCR. De Vict. Acut.*

f) Τὰ ξυνήθηα ἐς ἡδονὴν καὶ ποικιλίην φάρμακα ἀπέτω.

Quae composita ad voluptatem et varietatem sunt pharmaca, absint. ARETAEVS *De Curat. Acut. I. 10.*

g) Βοηθημάτων ὕλαι εἰσὶν, ἕσα προσαγόμενα τῷ σώματι, τὰς διαθέσεις εἰς τὸ κατὰ φύσιν ἐπανάγει.

Auxiliorum materiae sunt, quaecunque corpori admotae morbosas eius constitutiones in id, quod naturae conueniens est, reducunt. GAL. *De Const. Med.*

h) Τὴν θεραπείαν ποιέεισθαι ποτὲ μὲν ἀφαιρέοντα, ποτὲ δὲ προστιθέντα.

Curationes fiunt mox auferendo, mox addendo. HIPPOCR. *De Natura Hominis.*

i) Μετασηματιζόμενα ἢ μεταπισίμενα.

Quae in aliam, quam quae prius erat, formam conuertuntur, aut tota inuertuntur. HIPPOCR. *De Decenti Habitu.*

optimorum etiam auxiliorum, siue manu, siue vi-
ctu, siue pharmacis medeamur ^k). vbertas et varie-
tas, vt vtendum sit saltim paucissimis, illisque ratio-
ne et vsu magis obfirmatis ^l). Vt autem, quod in
vnaquaque medicamentorum classe praestantissimum
est, eligi praeoptarique possit, opus omnino est,
signa nosse, quae efficacissimarum rerum ad sanita-
tem tuendam atque restituendam necessariarum, vir-
tutes denuntiant. Quamuis enim plurima sunt ex
pharmacis, quorum effectum sola experientia do-
cuit, *et a certis potius atque exploratis petendum est
praesidium, id est, iis, quae experientia in ipsis cu-
rationibus docuit, — primo quidem remedia explo-
randa summa cura fuerunt, nunc vero iam explora-
ta sunt, neque vlla aut noua genera morborum repe-
riuntur, aut noua desideratur medicina, vt non, si
etiam incidat mali genus aliquod ignotum, protinus
visurus sit medicus, cui morbo id proximum sit ^m)*;
Quamuis ergo de cognoscendis medicamentorum
facultatibus, quando nemo medentium, nisi com-
pertis atque securis, ac saepius comprobatis, vti-
tur, inanis videatur esse quaestio; haud tamen suffi-
cit sola experimentorum notitia, sed a consiliis vbi-
que incipiendum, *et necessarium est animaduertere,
cur hoc medicamento potius, quam illo quis vtatur,
siquidem et noua saepe incidunt genera morborum, in*
qui-

k) Μετὰ χειρουργίης ἰώμενα, ἃ δὲ βοηθούμενα θεραπεύονται ἢ
διαιτώμενα.

Quae manu sanantur, quae iuuantur, curationibus
vel diaeta. HIPPOCR. Ib.

l) Οὐκ εἰς πολλὰς καὶ ἀσαφεῖς σκοπὰς, ἀλλ' εἰς ὀλίγας τε καὶ
σαφεῖς ἀπάσαν ἀνάγειν τὴν ἀσκησιν.

Non versus multos incertosque fines, sed ad paucos
certosque, vniuersum artis dirigere exercitium. GAL.
De Crisib. II.

Μηδὲν περιέργως, μηδὲν μετὰ φαντασίας.

Nihil operosius, nihil inani studio. HIPPOCR. Praecept.

m) CELSVS L. cit. p. 8. seq.

quibus nihil adhuc usus ostendit ⁿ). Oportet adeo vnumquemque eorum, qui artem faciunt, maxime autem illos, qui eam docent, per signa euidentia nosse, an medicamentum quaesitum sua textura tale sit, quod causam morbi tollere vel mutare possit. Etiam si enim contemptui habenda semper haud sint *vulgaria*, nullo iudicio inuenta ^o), cum etiam multa casu iuuent ^p), nec leue sit efficaciae signum, iuuisse ^q); Etiam si quoque saepius, licet non admodum laudabiliter, abinde, quod nocuerint, medicamentorum facultates intelligantur, dum multa his profunt, quae illis nocent ^r), vt propterea ad vniuscuiusque aegroti et aliarum morbi circumstantiarum rationes mutanda sint medicamenta ^s), nec semper

n) CELSVS *ibid.* p. 5.

o) Μὴ ὀκνέειν δὲ παρὰ ἰδιώτων ἱσορέειν, ἣν τι δοκῆ συμφέρειν.

Non negligendum a plebeiis discere, si quid illis vtile visum est. HIPPOCRATES. *Praenot.*

p) Μιμητὴν ἔνασι τῶν αὐτομάτως ὠφελησάντων.

Imitatore esse casu iuuantium. GALIENUS. *Method. Med.* II.

q) Θεασάμενος προφανῶς ὠφεληθέντα τὸν ἄνθρωπον, ἐγνωκένας βεβχίως, ἥτις ἐστὶ διάθεσις.

Vbi vides manifeste adiutum fuisse hominem, cognoscere possis manifeste, qualis sit medicamenti ad morbum aptitudo. GALIENUS. *De Loc. Affect.* I.

r) Οὐδέν ἐστιν ἧσσον τὰ ἀμαρτηθέντα, τῶν ὠφελησάντων, μαρτύρια τῆ τέχνης.

Non minus, quae nocent, quam quae profunt, artis sunt testimonium. HIPPOCRATES. *De Arte.*

s) Ἐκ τῆς ἐκείσε τριβῆς καὶ γυμνασίας εἰσφέρεισθαι τι χρὴ πρὸς τὴν τῶν δικαίων τῶ κάμνοντι Φαρμάκων.

Ex sua quisque experientia et exercitatione concludere aliquid debet ad inuenienda domestica aegroti remedia. GALIENUS. *Method. Med.* XIII.

Nunquam ita quisquam bene subducta ratione ad vitam
fuit,

Quin res, aetas, usus, semper aliquid adportet noui,
Aliquid moneat, vt ea, quae te scire credas, nescias,
Et quae tibi putaueris prima, in experiundo repudies.

TERENTIUS. *Adelphi.*

per ab eorum sensibilibus qualitatibus ad effectus necessitatem concludi possit, quandoquidem etiam efficacissima haud pauca sunt remedia, quae virtutes suas aliquo externo signo haud quidquam docent^t); Sunt tamen pleraque pharmaca, vti illa diuinus creator pro infinita sua sapientia contexuit, ita comparata, vt, siue intelligibile quid sensuue apprehendendum in se habeant, siue sint ἄποια, nullisque ad sensum facultatibus praedita, vtroque tamen modo, quid de se sperari possit, significant. GALENVS^u), praeter auditum, sensus reliquos omnes facultatum in medicamentis constituit arbitros. Et ita quidem comparatum cum pharmacis ac alimentis omnino est, vt, veluti his cognoscendis sensus adaptati sunt^x), ita etiam illa, vtrum destructura corpus, an illi profutura sint, aliquem sensum simplicibus mixtisue impressio-

t) Ἀσαφῆ πρὸς αἰδησιν φάρμακα.

Obscura ad sensum remedia. AET. *Tetrabibl.* I. Libr. I. Prooem.

u) Τῶν φυτῶν αἰδητὴ ἢ φύσις, ὁποῖον ἐστὶν ἕκασον, ἀπτομένῳ καὶ γενομένῳ, καὶ ὁσμωμένῳ, καὶ βλέποντι.

Plantarum sensibilis est indoles, qualis vnaquaeque sit, dum tangitur, gustatur, olfacitur et adspicitur. GAL. in HIPPOCR. *De Natura Comm.* I.

x) Ἐνια τῶν τροφῶν μὲν ἐδεμίαν ἐπίσημον ἐμφαίνα ποιότητα καὶ ὁσμὴν καὶ γεῦσιν ἃ δὴ καὶ ἄποια καὶ ὑδατῶδη προσαγορεύεσι, ἔνια δὲ σύψιν ἔχει σαφεσάτην ἢ γλυκύτητα σύμφυτον ἢ δριμύτητα, καθάπερ γε ἀλμυρότερα τέ τινα φαίνεται καὶ πικρότητος ἔνια σαφῶς μετέχοντα: Πρόδηλον ἔν, ὅτι τὰ τοιαῦτα τὴν αὐτὴν ἔχει δύναμιν ἐκάνοις τῶν φαρμάκων οἷς ὁμοίωται κατὰ τὸν χυμὸν.

Quaedam ex alimentis nullam manifestam produnt qualitatem, ad olfactum vel gustum, quae propterea etiam fatua aut aquea appellant; quaedam autem austeritatem habent omnino manifestam vel dulcedinem connatam, vel acredinem, veluti etiam falsuginem aliquam exhibent; quaedam etiam amaritudinis quid manifeste habent. Clarum adeoque, haec eandem habere virtutem, quam illa medicamenta, quibus, quoad succos, comparantur. GAL. *De Aliment. Facult.* I.

pressionibus feriant ^γ). Est adeoque lex haec perpetua, quae coniecturas de viribus medicamento haud parum illustrat: *Quae saporibus et odoribus conueniunt, conueniunt etiam virtutibus* ^z). Maxime autem *saporum* admirabilis quaedam est in significandis corporum medicamentosorum viribus efficacia, dum *odoribus* etiamtribuendum nonnihil est ^a). Mechanice, impetu aliquo in solida, hinc in fluida facto, medicamenta quandoquidem agunt, quandoquidem etiam linguae superficies villis, ad leges villorum, qui in ventriculum finiuntur, contextis sternitur; proinde modus, quo medicamenta actura sunt in viscerum vasorumque parietes, sese iam in lingua exserere potest, dum illam medicamenta degustata feriunt, et determinata aliqua ratione vellcant. Eadem enim lege, qua humorum, qui intra ventriculum sunt, sapes sese linguae imprimunt ^b), pote-

γ) Φαρμάκων ποιότητες απλὰι καὶ συμπλεγμέναι.

Pharmacorum qualitates simplices et complicatae.

ACTVAR. *De Spirit. Animal.* II 4.

z) Τὰ τὰς ὁμοίαις ἔχοντα χυλὰς ἢ ὁσμάς, πάντα τὰς αὐτὰς ἔχει δυνάμεις.

Similes sapes et odores habentia omnia eadem habent virtutes.

a) Τὴν δύναμιν ἢ γεῦσις ἐνδείκνυται τὰ ποτὰ, συνεπιμαρτυρίας βραχέα καὶ τῆς ὁσμῆς.

Virtutem medicamenti gustus indicat, testimonium insuper exhibente aliquantulum olfactu. AETIVS *Tetra-bibl.* I. Lib. 1. Prooem.

b) Γλῶττα δὲ σπανιώτατ' ἀν' αὐτὴ κατ' αὐτὴν ἔτω διατεθείη, ὡς ἀλλοκότων ποιητότων αἰσθέσασθαι. ἀὰ δὲ τῶν ποιότητων τῶν κατὰ τὸ σῶμα τῆς γαστρὸς χυμῶν, συνεπαιδάνεσθαι, τῆ ὑπαλέφοντος αὐτὴν χιτῶνος μέχρις αὐτῆς γαστρὸς διαβαίνοντος. πικρῶν ἂν καὶ ἀλυκῶν, ὀξυδῶν τε καὶ στυφινῶν καὶ ἔτι γλυκίων λαμβάνει αἰσθησιν, ἐδ' ὅτε καὶ τινος ἀλλοιότης καὶ ἀβρότητα ποιότητος, κατὰ τὰς ποιότητας δηλαδὴ τῶν ἐπὶ σώματος τῆς γαστρὸς ἐνσηψάντων χυμῶν.

Lingua perquam subtiliter in se ita disposita est, vt possit variarum rerum qualitates persentiscere, et semper

poterunt etiam medicamentorum sapores docere, quid intra ventriculum sint effectura. *Dulcium saporum*, et qui his affines sunt, *pinguium*, modos agendi eleganter exponit AETIVS ^c), dum illorum facultatem in grato aliquo glutine, linguam demulcente, ponit, eo sapidiorum, quo exasperata magis lingua est. Proinde, si quid acre alicubi in humoribus, erosum in solidis est, si quid desiccatum, tunc dulcia, glutinosa, pinguia, oleosa salubriter natura percipit. Tussim solantur, acre catarrhosum mitigant atque mouent ^d), calorem augent, si acre simul insit igneum ^e). Farinata, si sunt ex cerealibus,

për humorum qualitates, quae ad os ventriculi sunt, vna percipere, inducente illam tunica ad ipsum vsque ventriculum descendente. Amarorum adeoque et salforum, et acidorum, et austerorum, aliquando etiam dulcium, sensum percipit, vti et aliam quamcunque non satis definiendam qualitatem, succorum nempe circa os ventriculi collectorum. ACTVAR. *De Spirit. Animal.* I. 12, p. 36.

c) Ὅσα δ' ἂν ὑπαλείφει τε καὶ ἀναπληροῖ καὶ καθίσησι τὰ τετραχυσμένα καὶ οἷον διαβεβρωμένα τῆς γλώττης μόρια, ταῦτα μετ' ἐναργῆς ἡδονῆς ψάυνοντα, γλυκέα ὀνομάζεται, χωρὶς δὲ τῆς ἐναργῆς ἡδονῆς, λιπαρὰ προσαγορεύεται.

Quaecunque inungunt, et explent, et demulcent exasperatas, et veluti erosas linguae partes, haec, quia efficacius cum voluptate percipiuntur, dulcia appellantur; Si autem efficacior voluptatis sensus absit, pinguia vocantur. AETIVS *Terrabibl.* I. Lib. I. Prooen.

d) Ἐρεθιστικῆς βηχὸς, γλυκέσι δὲ χρῆσαι καὶ χλιαροῖς, καὶ ὅσα ἐνανάγωγα τὰ καταβρέυσαντα ὑγρὰ ποιεῖν εἴωθε; μὴ σηριχθίην ἂν τὸ καταβρέυσαν ὑγρὸν καὶ τι χεῖρον ἐπαγάγοι.

Si tussis stimulat, dulcibus conuenit vti, et glutinosis, et quaecunque eductu faciles catarrhosos humores reddere solent, ne obfirmetur destillans fluidum, et peius quid inducat. ACTVAR. *De Spirit. Animal.* II. 15. p. 119.

e) Τὰ γλυκέα καὶ τὰ δριμύτα καὶ τὰ ἀλυκά καὶ τὰ πικρὰ καὶ τὰ αἰσθητὰ θερμαίνειν πέφυκε.

Hebenstr. Palaeol.

Mm

Dul.

bus, et mucaginosa f), aluum lubricant s), sitim delent h), nutriunt i). Haud tamen omnibus bene cedunt sapes isti, sed sunt haud pauci, qui propter suam, qua ab aliis discrepant, idiosyncrasiam pinguia, dulcia, ipsumque lac difficulter ferunt k), vt, prout vbique, ita etiam in horum saporum administratio-
ne,

Dulcia et acria, et falsa, et amara, et austerata, calesfacere nata sunt. HIPPOCR. *De Diaeta* II.

Γλυκὺς οἶνος καὶ μελιειδής, ἄμφο ἀνακομιστικοί.

Dulce vinum et melli simile, restauratorium. HIPPOCR. *De Affectione*.

f) Μετρίως γλυκία, ὡς δ' ἄλλοι τινές, ὑδατώδεια, οἷος ἐστὶν ὁ τε πυρῶν τε καὶ κριθῶν καὶ ἄλλων ποθῶν τῶν συμμέτρως γλυκίων χυλός.

Moderate dulcia, et, vti alii vocant, aquosa, qualis est tritici, et hordei, et aliorum moderate dulcium succus. AETIVS *Tetrabibl.* I. Lib. I. Prooem.

g) Ἀρκῆ ὁ χυλός μῆνος πτισάνης, ἱκανῆς ὑπάγειν ῥηίδως τὴν κοιλίην.

Sufficit ptisanæ mucus, aptae, subducere facile aluum. ARETAEVS *De Curat. Acut.* I. 110.

h) Τὸ τῆς πτισάνης γλίχρασμα ἀδίφον.

Ptisanæ mucilago sitim extinguit. HIPPOCR. *De Victu Acut.*

i) Ὁκόσοι ταχείης προθέσεως δέονται, ὑγρὸν ἴαμα ἐς ἀνάληψιν κράτισον.

Qui celeris appositionis sunt indigi, illis humidum medicamentum ad refectionem optimum. HIPPOCR. *De Alimentis*.

Ἰγρή τροφή ἐυμετάβλητος.

Humidum alimentum facile in nutritionem vertitur. HIPPOCR. *Ib.*

k) Τὰ λιπαρὰ καὶ τὰ πίονα, καὶ τὰ τυρώδεια, καὶ μελιτώδεια, ὄξυρευγμίην ὡς μάλις παρέχει καὶ χολέρην, καὶ σρόφον, καὶ φύσαν, καὶ πλησμονήν.

Oleosa et pinguia, et caseosa, et mellita, ructuositatem acidam plerumque excitant, et choleram, et tormina, et flatus, et plenitudinem. HIPPOCR. *De Morbis*.

ne, ad singulos aegrotos subducenda sit ratio. Habet cum dulci et saporis et effectus similitudinem illud, quod *ex dulci acescit* ^{l)}. Si quae autem penitus *acescunt*, cum *austeris* eodem modo linguam afficiunt ^{m)}; similiter, ac illa, stringunt ⁿ⁾; praeterea pro sua textura, dum vasorum actionem coercent, frigus adferunt ^{o)}; acriora autem si sunt, destruunt et solidorum compagem soluunt ^{p)}. Si quae medicamenta characterem austeri, quod linguam crispat atque condensat, organo gustus imprimunt; eandem agendi potentiam habitura sunt vbique, etiamsi ad minima corporis elementa virtute cordis appulsa fuerint, multo autem magis tubum intestinorum stringere atque angustare, et tubulos eorum stillantes continere poterunt ^{q)}: Augebunt etiam fibrarum robur, si accedit igneum. Proinde *vina*

M m 2

auste-

l) Ὄξυμέλι ἀνάγωγόν τε πτύελα καὶ ἄδιφον.

Oxymel et sputum educit, et sitim delet. HIPPOCR. *De Victu Acut.*

m) Ὅταν τὸ πλησιάζον τῇ γλώσσῃ σῶμα σφοδρῶς ξηραίνῃ καὶ συνάγῃ καὶ τραχύνη, σφυφὸν τὸ τοιαῦτον ὀνομάζεται.

Quando id, quod linguae accedit corpus, valde ficcat, constipat et exasperat, austerum hoc dicitur. AET. *Tetrabibl. I. Lib. I. Prooem.*

n) Ὄξος ἴσησι δὲ μᾶλλον ἢ διαχωρεῖα.

Aridum constipat magis aluum, quam laxat. HIPPOCR. *De Diaeta II.*

o) Ὄξος ψυκτικόν.

Acidum refrigerat. HIPPOCR. *ibid.*

p) Τὰ ὀξέα λεπτύνει, δῆζιν ἐμποίοντα.

Acida dissoluunt, morsum inferentia. HIPPOCR. *De Affect.*

q) Ὅποσα σφυφὰ καὶ ἀυσηρά, εὔσιμα.

Quae acerbata et austera, fluxus sistunt. HIPPOCR. *De Diaeta II.*

austera et continent, et firmant r), hoc vno incommoda, quod sanguini pertinacius inhaereant, nec secedant facile s). Proinde, si quid stringendum est, securius stringitur re terrena, minimorum tubulorum ostia, faciente t). Quod enim austerum simul et acre est, rodit, vt veneni naturam assequantur, quae in hoc sapore summa sunt u). Idea *salsi* pungitium quid habet, quod vias, excretionibus destinatas, aperiat *), ipsos humores rebelles moueat v); proinde *aquas salsas* HIPPOCRATES *) variis morbis vtilis esse dixit. *Amara* linguam fere vulnerant, eamque grauitertangunt, et, si

r) Ὅι αὐσηροὶ οἶνοι εἰς ἰχθὺν καὶ ξηρασίαν ἐπιτίθειοι.

Austera vina ad robur et deficcanda fluida, sunt idonea. HIPPOCRATES. *De Affect.*

s) Τῶν οἴνων οἱ μέλανες καὶ αὐσηροὶ ξηρότεροι ἔ διαχωρεῖται ἔτε ἔρεται.

Ex vinis rubra et austera sicciora, nec alio secedunt, nec vrinis. HIPPOCRATES. *De Dieta II.*

t) Γῶδες τὸ ξηραῖνον ἀδήκτως.

Terrenum sine morso deficcet. AETIUS. *Tetrabibl. I. Lib. I. Prooem.*

υ) Τὸ τῶν μυκητῶν ἐδωδῆς, ἐνίοι μὲν ἀπέθανον, ἐνίοι δὲ ἐγγὺς ἦγον θανάτου διαβροχίαις ἢ χολέροιαις ἀλόντες ἢ πνιγῆσαι κινδυνεύοντες.

Fungorum, quos strangulatorios vocant, esu quidam moriebantur, quidam prope ad mortem veniebant, diarrhoeis aut cholericis affecti, aut de strangulatu periclitantes. GALIENUS. *De Euchym. et Cacoehym.*

ξ) Τὰ ἀλμυρὰ διαχωρεῖ καὶ ἔρεται.

Salsa aluum et vrinam mouent. HIPPOCRATES. *De Affect.*

υ) Ῥύπτοντα καὶ ἀποπλύνοντα ἀλικά.

Mundificantia atque detergentia, salsa. AETIUS. *Tetrabibl. I. Lib. I. Prooem.*

z) Ὅδατα ἀλικά ἐνίοις νοσήμασι ἐπιτίθειοι.

Aquae salsae quibusdam morbis necessariae. HIPPOCRATES. *De Aere, Aquis et Locis.*

si summa fuerint, rodunt^{a)}; Saepe venena sunt, certe vermibus, intestinorum incolis, quos necant^{b)}. Propterea mundificant putridum hac sua acredine amara, et naturae amica sunt, quod bilem sapore referunt, quae benefica est visceribus; hinc illa mucos extenuant atque depellunt^{c)}. Quod grato sapore acre est, itidemque *fragrans*, vim vitae auget, et post alias vias eas quoque aperit, quibus vrina ducitur: Quod autem *acerrimum* et destructiuum est, vt tolerari lingua nequeat, venenum est internis partibus, externis medicina, si callus fuerit, quem exedere oportet^{d)}. Sed molliora organa acre haud ferunt^{e)}. *Tactu* explorari posse medicamentorum quorundam facultates GALENVS supra voluit; nec quidquam impedit ita fieri, ad illa maxime quod attinet medicamenta, quae ipsi tactus organo, *cuti*, applicantur. Calida cutim laxant, frigida stringunt,

Mm 3

a) ῥύπτοντα μετὰ τῆ τραχύναν ἀνιαρῶς, πικρὰ προσαγορεύεται.

Detergentia, simul grauius exasperantia, amara vocantur. AET. *Tetrabibl.* I. Lib. I. Prooem.

b) Τὰ πικρὰ ἐδάμῳσ σκώληκός τε καὶ ἄλλα ζῶα γεννᾷ.

Intra res amaras nunquam nascuntur vermes aut alia animalcula. AET. *Ib.*

c) Ῥίπταν πέφυκεν ἅπαν τὸ πικρὸν καὶ καταδράσαν καὶ τέμναν τὲς γλίχρας καὶ παχῆς χυμῆς.

Mundificare posse natum est amarum, et attenuare, et incidere mucosos crassosque humores. AET. *Ib.*

d) Ὀκότα δριμέα καὶ ἐυώδεα, ἐρέεται.

Quae acria simulque fragrantia, vrinam mouent. HIPPOCR. *De Diaeta.*

Ἦν σκυροθῶσιν, ἄρειον τὰ δριμέα προστιθένας· ὀδάζονται γὰρ λεπτά καὶ πυρώδη ἔόντα τὸν σκῦρον διαχέει.

Si callus est, conuenit adponere acria; mordent enim, penetrantia cum sint, et ignea, et callum fundunt. HIPPOCR. *De Morb. Mulier.*

e) Προστίθεται ὅσα μὴ ὀδάζεται.

Apponenda, quae haud mordent. HIPPOCR. *Ib.* Lib. II.

gunt f), et, si his utendum est, intra gradus vitalitatis manere debent g). *Frictiones*, impulsu in solida, fundunt mucos; proinde in numero eorum sunt merenter, quibus viscida conciduntur h). De *olfactu*, virium alimenti aequae ac medicamenti iudice, nullum superest dubium, siquidem *suaueolentia* quaeuis celerrima refectione, plus alio pharmaco, restaurant aegros i), *foetida* hystericas excitant k). An *visui* etiam aliquid relictum est, quo ille virium in medicamento facultates diiudicet, veluti GALENVS supra retulit? Est sane; Penes HIPPOCRATEM l) crescendi, florendi fructificandique modus, plantarum vires, nunc etiam curiosior methodus, in plurimis

f) Τὰ ἀμέτρως χαλῶντα, λίνα, τὰ ὑπερβάλλοντος ψύχοντα σβέννυσι τὸ ἔμφυτον θερμόν.

Ultra mensuram cutim laxantia, habitum corporis soluunt, abundanter frigefacientia delent innatum calidum. GAL. ad GLAVCON. Therap. II.

g) Τὰ αἰσθητῶς ψύχοντα ἔμὴ ἤδη νεκρῶντα.

Ad sensum frigefacientia, nec tamen vitam extinguentia. AET. Tetrabibl. I. Lib. I. Prooem.

h) Θρίψεται καὶ χρίσματι μετρίως θερμαίνεσσι καὶ πόμασι τέμνειν τὸ πάχος τῶν χυμῶν.

Frictionibus et vnctionibus modeste calefacientibus et potionibus incidenda humorum crassities. GALEN. De Venae Sect. Therap.

i) Ὅσοι ταχυτέρας προθέσεως δεύονται, δι' ὀσφύσεως.

Qui celerrima refectione indigent, per olfactum. HIPPOCR. De Aliment.

k) Πρὸς τὰς ῥίνας (τῶν γυναικῶν) ἀέραν τὸν κάστορα.

Naribus feminarum obiice castoreum. HIPPOCR. De Mul. Morb. II.

Ita legi vult FOESIVS Oecon. HIPPOCR. sub Voce ἀέραν, p. 6.

l) Ὅσπριαί πάντα φυσιώδεια καὶ ὠμά καὶ ἐψάα καὶ πεφρυγμένα ἢ βαβρυγμένα καὶ χλωρά.

Leguminosa omnia flatulenta, et cruda, et cocta, et frixa, et macerata, et viridia. HIPPOCR. De Diaca.

rimis exemplis, characteribus florum, virtutes plantarum designat, vel certe ordinat, si illae vsu ante inuentae fuerunt ^m). Saepe omnium sensuum in vnus vel alimenti, vel medicamenti virtutem explorandam quaedam est conspiratio. Vide, quam curiose aquarum salubrium ac nocentium facultates ⁿ),

M m 4

vinom

m) CICERO *De Diuinatione I.* *Mirari licet, quae sint animaduersa a medicis herbarum genera, quae radicum, ad morsum bestiarum, ad oculorum morbos, ad vulnera, quorum vim atque naturam ratio nunquam explicauit. Vtilitatis et ars est, et inuentor comprobatus.*

n) Ἄριστα τὰ ὕδατα ὁκόσα ἐκ μετεώρων χωρίων ῥέει.

Optimae aquae, quae ex sublimibus regionibus fluunt. HIPPOCRATES. *De Aëre, Aquis et Locis.*

Ἐὐδάτα ὁμβρία κερφότατα καὶ γλυκώτατά ἐσι καὶ λεπτότατα καὶ λαμπρότατα.

Pluiales aquae et leuissimae, et dulcissimae, et tenuissimae, et lucidissimae. HIPPOCRATES. *Ib.*

Ἐὐδαρ τὸ τῆ γενέσει συνηρμοσμένον καὶ τὸ ἐκ τῆς πέρας τῶν ἐνοικέντων μαρτυρούμενον, ἄριστον ἠγχιτέον: τὸ γὰρ ταχέως ἐκθερμαινόμενον τε καὶ ψυχόμενον καὶ βραδίως ἐψῆν κρέας τε καὶ ἄλλα πάντα, καὶ τὰ σιτία ἐν τῆ γαστρὶ πέπτει: Ὅσα δὲ τῶν ὑδάτων σύψιν ἢ ἀλμυρίδα ἢ νιτροδίαν ἢ παχύτητα ἢ ἄλλω τι παρεμφαίνει γενομένοις, πονηρά. καὶ τὰ δύσσομα καὶ ὅσα ἐπίπαγον ἔχει, καὶ ὑπόσασιν δυσώδη καὶ σερραὶν καὶ ὅσα προσπῆγνυται τοῖς χαλκίοις λιθώδως, καὶ ὅσα βδέλλας τρέφει ἢ τοιαῦτα τινὰ μοχθηρὰ ζῶα, καὶ τὰ σάσιμα καὶ τὰ ἐλώδη καὶ τὰ ἐν μετάλλοις.

Aqua gustui apta et vsu incolarum comprobata, optima censenda. Quae enim cito et calescit, et frigescit, et carnes aequae ac alias res molliter coquit, alimenta etiam in ventriculo coquit. Quaecunque autem aquae austerum quid, aut falsum, aut nitrosum, aut crassitiem, aut aliquid aliud gustantibus subindicant, malae, vti et graeolentes aquae, et quae in superficie concrementum habent, aut sedimentum foetidum ac solidum, et quae ahenis lapidis instar adhaerent, et quae hirudines alunt, aut eiusmodi alias nocentes bestiolas, et stagnantes, et lacustres, et quae ex metallorum cuniculis. AET. *Tetrab. I. Serm. III. Cap. 165. ex RVFO.*

vinorum praestantiam.^o), aëris salubritatem ^P), per
signa

Τό ἄριστον ὕδωρ ἀποιότατόν ἐστι καὶ κατὰ γεῦσιν, καὶ κατ' ὄσμην, τάχιστα δὲ θερμαίνεται, τάχιστα ψύχεται, καλὰ δὲ καὶ ὅσα θέραι μὲν ψυχρότερα, χειμῶνος δὲ θερμότερα, τινὲς δὲ καὶ σαθρῶ δοκιμάζουσι, τὰ κῆφα νομίζοντες ἕνα κριτῶν. Καθότατα φησὶν Ἰπποκράτης τὰ ὄμβρια, αὐτῶν δὲ τῶν ὄμβριων ὑδάτων τὸ θερμόν, τὸ λαίλαπιδος ἄμερόν ἐστι τὸ βροντιαῖον, τὰ δὲ ἀπὸ κρυάδων καὶ χιόνος πονηρότατα.

Optima aqua ea, quae qualitatum maxime expers, et quoad saporem, et quoad odorem, cito autem calefit et cito frigescit. Bona etiam, quae aestate frigidior, hieme tepida. Quidam etiam lance examinant, leuiioresque putant praestantiores. Leuissimae, ait HIPPOCRATES, pluuiiales, et ex pluuiialibus aestiuuae, procellosa melior tonitrualis; quae autem ex glacie et niue, pessima. PAVLL. De Re Medica I. v. De Aquis.

- o) Ἐν τῇ τῶν ὄινων δοκιμασίᾳ κατὰ μὲν τὴν σύστασιν ἀεὶ τὸν λεπτότατον αἰρεῖσθαι, κατὰ δὲ τὴν χροίαν τὸν ξανθόν θερμότερος μὲν ὁ ξανθός, ἥμισυ δὲ θερμὸς ὁ λευκός. ἐν μὲν τῷ μεγιστον ἀγαθόν ἐξ ὄινος, τὸ θερμαίνεσθαι πάντα τὰ μέρη, δεύτερον δὲ τὸ δι' ἔρωιν καθαίρεσθαι τὸν ὄρθρον τῆς αἵματος, διὸ καὶ κάλλιστος ὄινος ὅς ἀνταῦτ' ἐργάζεται μάλιστα, τοῖστος δ' ἐστὶν ὁ τῇ συστάσει μὲν λεπτός, ἔρα γὰρ τῷτοι κινῆσι, τῇ χροίᾳ δὲ ξανθός. Ὅσοι τῶν ξανθῶν παχῆς εἰσὶν, αἱμά τε γεννώσιν ἔτοι καὶ τρέφουσι τὸ σῶμα, διὸ γένοιτ' ἂν ποτὲ καὶ αὐτοὶ χρήσιμοι τοῖς γέροισι, τῶν δὲ ἐπιπλέον ἐν τῇ γαστρὶ μερόντων ὄινων εἰς ποτ' εἰς οἰκείος, ἔτοι μὲν πάντες λευκοί, μέλανες δ' ἄλλοι καὶ παχῆς, ὅσοι εὐφρασι.

In exploratione vinorum, quoad consistentiam, illud feligatur, quod tenuissimum; quoad colorem, flauum. Calidissimum quidem flauum, at parum calet album. Vnum quidem maximum bonum hoc ex vino tali prouenit; calefieri partes omnes, alterum, vrinis purgari ferum sanguinis; proinde et praestantissimum illud, quod haec facit plus aliis. Tale erit consistentia tenue; hoc enim vrinas mouet, colore autem flauum. Quaecunque inter flaua opaca sunt, sanguinem generant, et corpus nutriunt. Hinc et conducunt senibus. Eorum autem, quae plus diutiusque in ventre manent, vinorum nullum familiare sit et frequentis vsus. Talia sunt omnia albida, nigra, et alia crassa, quae adstringunt. GAL. De Aliment. Facult. V.

- P) Ἄριστον δὲ ἄρα λέγω τὸν ἀκριβῶς καθαρὸν, ἢ δ' ἂν τοῖστος,
ὁ μνη-

figura externa, ad sensus reuertentia, exposuerit antiquitas, et nihil omnium, quaecunque ore capiuntur, aut hominem ambiunt, admitti voluerit, nisi illud naturae aequum esset ^q), et experimentorum fide constitisset.

ὁ μηδὲ λιμναῖος, ὁ μήτε ἑλῶν ἀναθυμιάσεως ἐπιθολᾶμενος, μήτε ἐκ βαράθρα θηλητήριον αὔραν ἀποπνέοντος. ἄτως δὲ καὶ ὅσις ἐκ τινὸς ὀχετῆς τῶν καθαιρόντων ἢ μεγάλην τὴν πόλιν, ἢ πολυάνθρωπον στρατόπεδον ἐπιθολᾶται, μοχθηρὸς ἰκανῶς ἐστὶ, μοχθηρὸς τε, ὅς ἂν ἐκ τινὸς σηπεδῖνος ἢ ζῶων ἢ κόπρου μιαινῆται, ὡσπερ καὶ ὅσις ἐν κόιλῳ χωρὶς πανταχόθεν ὑψηλοῖς ὄρεσι περιεχομένῳ μηδεμίαν πνοὴν δέχεται, πνηγῶδης γάρ, ὅτε καὶ σηπεδωνῶδης, ἀνάλογον τοῖς ἀποκεκλειμένοις ἐν οἴκοις τισίν.

Optimum aërem appello, omnino purum. Erit autem talis, qui nec palustris, nec lacuum foetoribus infectus est, nec ex specu, noxiam auram spirante. Ille etiam, qui ab aliqua fossa earum, quae purgant vel magnam urbem, vel viam lapidibus fratham et hominibus frequentem, corrumpitur, nocuius erit; Nocuius etiam, qui ex putredine vel animalium vel stercoreum vitiatur, vti etiam, qui ex caua regione vndique altis montibus circumdata nullam ventilationem accipit; Suffocatiuus enim hic et putridus, similis illi, qui in domibus praeccluditur. GAL. *De San. I.*

q) Βέλτισον δὲ ἐστὶ τὸ προσωτάτω τῆ ἀνεπιτηδεία ἀπέχον.

Optimum, quod remotissime ab eo, quod humanae naturae haud conuenit, abest. HIPPOCR. *De Prisca Medicina.*

ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΙΑΣ ΤΗΡΑΡΙΑΕ
SPECIMEN XXVII.
DE FONTE AVXILIORVM DIAE-
TETICO.

Omnis vitae ratio legibus conuenienter instituta atque transacta, diaeta est et certus quidam agendorum ordo ^{a)}; maxime autem caussarum, quibus valemus ac conualefcimus, concinnum regimen *diaeta* est ^{b)}. Neque enim illud tantum est homines regere, illos a nocentibus rebus interdicerere, salubrium autem vsum illis imperare ^{c)}, sed illud etiam, mor-

- a) Έναςαι χροή ποιέειν ορθώς, και όκόσα ταχέως έργα, ταχέως, και όκόσα καθαρίως, καθαρίως, και όκόσα ανωδύνως διαχαρίζε-
σαι, ως ανωδυνότατα ποιέειν, και τ' άλλα πάντα τα τοιαύτοτρο-
πα διαφερόντως των πέλας επί το βέλτιον ποιέειν.

Omnia facere oportet recte; quae celeriter perficienda sunt opera, celeriter; quae cum munditie, concinne; quae placide suscipienda, sine dolore, et omnia alia, quae aliter aliterque se habent, optimo modo peragere. HIPPOCRATES. *De Victu Acut.*

*Vt quisque rem procurat suam,
Sic ei procedit.*

PLAUTVS in *Perseo.*

Nullum numen abest, si sit prudentia.

IUVENALIS Sat. X.

- b) Διαιτητικόν μέρος ή είδος της ιατρικής το περί την διαίταν των τε υγιαινόντων και των νοσόντων.

Diaetetica medicinae pars, illa, quae vitam sanorum ac aegrotantium ordinat. *Auctor Defin. GAL. n. II. p. 234. T. II.*

- c) Τυρανική πραγματεία των σιτιών, ως καχρηθαι δεόν, και ά παραφυλακτικόν, ως αν επόμενος ταύτη άμεινόν τε διάγη, και τας μελετωμένους αποδικρομηή γήσας.

Sani-

morborum causas mature opprimere, morbum per sua tempora prouide ducere, hinc imbecillos ex morbo homines reficere. Est adeoque diaeta fons auxiliorum amplissimus, et tam totius medicinae, in ambitu suo consideratae, quam efficacioris illius, quae sanat, pars nobilissima ^d). Quamuis enim PLATONI ^e) fides habenda non sit, qui solo regi-

Sanitati conueniens alimentorum applicatio, quibus uti opus fit, et a quibus cauendum, ut, qui illam sequitur, exinde vitam rectius ducat, et metuendos ableget procul morbos. ACTVAR. *De Spirit. Animal.* II. 17. p. 121. seq.

Δίαιτα ἰσονομίην χαρίζομένη πᾶσι τοῖς ἐν ὑμῶν πνεύμασι.

Regimen bonum aequos motus largitur spiritibus nostris. ACTVAR. *De Spirit. Animal.* II. 17. p. 122.

- d) Διαίρειται δὲ καὶ τὸ ὑγιανὸν μέρος τῆς ἰατρικῆς εἰς τε τὸ συντηρητικὸν ὑγείας, καὶ εἰς τὸ προφυλακτικὸν τῶν νόσων, καὶ εἰς τὸ ἀναληπτικὸν τῶν νόσων. τὸ δὲ θεραπευτικὸν ὁμοίως καὶ αὐτὸ εἰς τρία διαίρειται, εἰς τε δίαιταν, καὶ χειρουργίαν, καὶ φαρμακείαν.

Diuiditur sanitati seruandae dedicata medicinae pars, in sanitatis conseruatoriam, morborum prophylacticam, et restauratoriam post morbos. Curatoria autem similiter et illa in tres partes diuiditur, in illam, quae regimine, eam, quae manu, et illam, quae pharmacis sanat. GAL. *Isagoge seu Medicus*, c. 7. p. 365. T. II.

Isdem temporibus in tres partes medicina diducta est, ut una esset, quae victu; altera, quae medicamentis; tertia, quae manu mederetur: primam διαιτητικὴν, secundam φαρμακευτικὴν, tertiam χειρουργικὴν Graeci nominauerunt. CELSVS *Libr. I. Praef.* p. 3.

- e) Τρόπος τῆς περὶ τὰ νοσήματα ζυσάσεως ἐστὶ, ὅταν τις παρὰ τὴν ἀμαρμένην τῆ χρόνῃ φθέρῃ φαρμακίας, ἀμα ἐκ μικρῶν μεγάλα, καὶ πολλὰ ἐξ ὀλίγων νοσήματα φιλεῖ γίνεσθαι. Διὸ παιδαγωγεῖν δεῖ διαίταις πάντα τὰ τοιαῦτα, καθ' ὅσον ἂν ᾖ τῆ χολῆ, ἀλλ' ἔ φαρμακεύοντας κακὸν δύσκολον ἐρεδισίον.

Est aliqua circa morbos constitutionis conuersio, si quis praeter id quod tempori consonum est, medicamentis corrumpat; Tunc enim tam ex paruis magni, quam ex paucis multi morbi fieri solent. Propterea velu-

regimine ducendos per morbum quemuis aegros esse autumat, sed manu aut pharmacis vtendum sit saepissime *f*); ea tamen est illius medendi rationis, qua rerum, aegrotis familiarium, fruitione caussae morborum auferuntur *g*), praestantia, vt vel illa sola ordinatae et mansuetae aegritudines conficiantur *h*), vel etiam, si ferocius malum est, primarium curationis momentum in ordinanda aegrotantium vita non aliter ponatur, quam imbecillos infantes corporis molli fotu, quiete et blando motu, plus quam crudo victu, ad aetatis robur transuehimus, aut veluti satius est, magnas lites amica compositione suffocare, quam acri disputatione producere *i*).

Si

veluti infantium aliqua conductione per bonum regimen omnes illi, vti cuique opportunitas est, agendi sunt, nec medicamentis graue malum irritandum. PLATO in TIMAEO p. 551.

f) Πάντες οἱ νοσῶντες ὑπὸ διαίτης μόνης ἔθεραπεύονται διὰ τὸ ποῦδ' ἐς δαΐδα καὶ χειρουργίας καὶ Φαρμακείας.

Omnes aegroti sola diaeta non curantur, cum multi indigeant ea, quae manu vel pharmacis curat, medicina. GAL. Comm. I. in HIPPOCR. De Diaeta Acutor.

g) Ἡ διὰ τῶν συνήθων ὕλων ἀγωγή τῆς θεραπείας ὀνομάζεται διαίτα.

Familiarium aegroti rerum administratio diaeta dicitur. GAL. L. cit.

Ἡ διαιτητικὴ διὰ τῶν διαιτητῶν ἀπαλλάττει τὰς ἀρρώστιας.

Diaetetica, vitae bono regimine, morbos mutat. DIOG. LAERT. in Vita PLATON.

h) Ἰατροὶν δὲ πρὸς μὴ δεομένοις μὲν σώμασι Φαρμάκων, ἀλλὰ διαίτη ἐθελόντων ὑπανέειν, καὶ Φαυλότερον ἐχειρῆεν ἠγάμεθα εἶναι. Ὑπὸν δὲ δὴ καὶ Φαρμακείαν δὲν, ἴσμεν, ὅτι ἀνδραπότερον δὲ τῶν ἰατρῶν.

Medicum, si corpora pharmacis haud egent, sed bono ordini obsequi volunt, etiam viliorem sufficere putamus. Cum vero pharmacis opus est, scimus, praestantiorem quendam medicum requiri. PLATO De Republ. V. p. 460.

i) Ἐάν, ἢν τροφήν καὶ τιθέειν τῷ παιδὸς προσέπομεν, μιμῆται τις, τὸ σῶμα μάλιστα μὲν μηδέποτε ἡσυχίαν ἄγειν ἐσθ', κινῶ

vā

Si latiore significatu diaetam accipimus, erit illa solemnum, quae morbis accidere possunt, mutationum scientia, obseruatio atque directio, minus solemnum et proinde grauiorum praecautio aut correctio, veluti vult HIPPOCRATES^k). Si autem angustiore magisque recepto inter plures sensu hanc disciplinam capimus, erit illa caussarum, aegroto, etiam cum sanus est, familiarium, secundum artis regulas facta dispositio^l); omniumque, quae, praeter pharmaca, infirmo prodesse vel obesse possunt,

ναί τε καὶ σασμὲς τινὰς ἀεὶ ἐμποιῶν αὐτῷ διὰ παντός τὰ ἐντός καὶ ἐκτός ἀμύνεται παθήματα καὶ μέγη, καὶ ζυγγενείας εἰς τὰ ζῆν κατακοσμεῖ πρὸς ἄλληλα, καὶ ἐχθρὸν περὶ ἐχθρὸν τεταμῆνον εἴσα πολέμου ἐντίκνειν τῷ σώματι καὶ νόσος, ἀλλὰ φίλον παρὰ φίλον τιδὲν ὑγίαιαν ἀπεργαζομένην παρέξει.

Si, quam infantium culturam et molli victu nutritionem appellamus, imitatus aliquis fuerit, quietum quidem corpus agere nunquam permittet, mouebit autem et internas concussiones semper inferet, et externas internis accommodabit affectiones partesque, et res sibi finiles ita ad inuicem ordinabit, ne inimicus cum inimico commissus intestina bella fieri sinat, sed amicus amico iuxta positus completam sanitatem faciat. PLATO IN TIMAEO, ib.

- k) Τῆς διαιτητικῆς ἐστὶ μέγιστον, παρατηρεῖν καὶ φυλάσσειν ὡς περὶ ἐν τοῖς ὕξεσι καὶ ἐν τοῖσι μακροῖσι ἀρρώσθημασι, καὶ τὰς ἐπιτάσεις τῶν πυρετῶν καὶ τὰς ἀνέσεις, ὡς τὰς καιρὰς διαπεφυλάχθαι.

Diaeteticas maximum illud est, obseruare et custodire, veluti in acutis, ita etiam in longis morbis, augmenta et remissiones febrium, ita vt temporum ratio habeatur quam curiosissime. HIPPOCRATES. *De Victu Acutorum.*

- l) Ἄπαν τὸ γένος τῆς ὕλης τῶν βοηθημάτων ἐν προσφερομένοις καὶ ποικιμένοις καὶ κενεμένοις καὶ τοῖς ἐξωθεν προσπίπτεισι κῆται.

Omne genus materiae iuuantium, in assumptis, rebus gerendis, egestis, illisque, quae extrinsecus accidunt, consistit. GALIENUS. *De Constitut. Medicinae.*

Τὰς οἰκείας ἐκείσῃ τροφῆς καὶ κινήσεως ἀποδίδοναι.

Vnicuique aegroto familiaris nutritio motusque redatur. PLATO IN TIMAEO, ib.

funt, prudens obseruatio, cuius pars ad medentes ^m), pars ad ipsum aegrotantem, pars denique ad illos, qui aegroto assistunt, familiares vel domesticos, reuertitur ⁿ). Medicum prae ceteris rerum illarum, quarum peccatis spontanei naturae motus turbantur, decet esse peritissimum. In minimis maximus saepe error est ^o), eoque curiosius vita tam sani, quam aegroti ac conualescentis hominis ^p) ordinanda est, quo minus omnia omnibus vel profunt, vel nocent ^q). Quapropter sedulo atque frequenter inspiciendus aeger ^r), blandoque coërcendus

m) Όπόσα έργα δίκηει, καλῶς ἔλασα χρῆ ποιέειν καὶ ὀρθῶς.

Quaecunque conuenit facere, bene facere oportet, et recte. HIPPOCR. *De Victu Acut.*

Τῆ βελτίστῃ ἐπισήμῃ ὡς ἐνὶ ἐκάστῳ χρῆσθαι καὶ πρὸς τίνα.

Medicina est scientia selectiorum, sicut vnumquemque in singulis, et propter quid, vti fas est. PLATO in ALCIBIAD. II. p. 39.

n) Δὲ μόνον ἑωυτὸν τὸν ἰητρὸν παρέχειν τὰ θέοντα ποιέοντα, ἀλλὰ καὶ τὸν νοσέοντα, καὶ τὰς παρέοντας, καὶ τὰ ἐξωθεν.

Oportet non tantum se ipsum exhibere medicum, quae conueniunt faciendo, sed et aegrotantem, et adstantes, et quae circum sunt. HIPPOCR. *Sect. I. Aphor. I.* pag. 68.

o) Ἄπιστος ἢ κρίσις, καὶ τι μικρὸν ἀμαρτάνοντος τῆ κάμνοντος ὑποσρέψει πάλιν τὸ νόσημα.

Infidelis erit iudicatio, et, minimum quid peccante aegroto, reuertetur morbus. GAL. *De Dieb. Crit. I.*

p) Βίος καὶ ὑγιαίνουντι, καὶ ἐκ νέου ἀνατρεφόμενῳ, καὶ κάμνοντι.

Vita triplex est, sani, conualescentis et aegroti. HIPPOCR. *De Veteri Medicina.*

q) Ἀδύνατον πᾶσιν κἀντα ἢ πλείοσι συγχωρῆσαι.

Impossibile est omnia omnibus aut pluribus prodesse. GAL. *De Optima Secta.*

r) Ἐσὸν χρῆο πυκνῶ, ἐπισκέπτεο ἐπιμελέσερον.

Ingressu vttere frequenti, inspicere curiosius. HIPPOCR. *De Decent. Ornat.* §. 10. p. 58. T. I.

Inter Virtutes medici HIPPOCRATI sunt προσεδρία, ἐπιμέλεια, ὑπαργία, ἐτοιμασίη.

us est imperio ^γ). Licet enim obsequi infirmos medentium oporteat consiliis; morosioribus tamen esse haud licet ^δ), quibus *gratiosorum* ^υ) nomen omni tempore datum est, salutis consiliariis. Taxat medicorum sui temporis rusticitatem GALENVS ^κ). Plus tamen acri imperio nocet assentatio,

Frequens accessio, cura, inferuendi studium, expeditum consilium. *Ibid.*

s) Τὸ τυραννικὸν τῶν ἰατρῶν ἀνελευθέρων ἐπίταγμα, νόμος ἀκρατος.

Tyrannis quaedam est medicorum illiberalium praeceptio, lex feruillis. PLATO *De Legibus* II.

Ἡμερέμενον ἀεὶ παρασκευάζων τὸν κάμνοντα εἰς ἡσυχίαν ἄγειν.

Mansuetum decet seruare aegrotum, et ad quietem componere. *ibid.*

t) Ὁ νοσῶν ἐν παιδείᾳ ἔσω σοὶ τὰ πάντα καὶ μηδὲν ὑπ' ἀκολασίας ἀμαρτανέτω.

Aeger tibi obsequiosus sit in omnibus, sed nihil etiam peccetur morositate. GAL. *De Diebus Crit.* I.

υ) Ἄι τοῖσι κάμνεσι χάριτες, τῆσι ἐπιθυμίῃσι ἐπεῖθαι τὸν ἰητρὸν μὴ μεγάλα βλάπτει, ἢ μὴ κάρτα ἀφελούτων ὄρεξις ἦκει.

Exhibendae sunt aegrotis gratiae. Desideriis largiendum est aliquid non multum nocentibus, nisi minime vtilium appetentia accedat. ARETAEVS *Curat. Diut.* II. 6.

Ἄι τοῖσι κάμνεσι χάριτες, ἀ μὴ μεγάλα βλάπτει ἢ ἐυανάληπτα.

Indulgendae aegrotis sunt gratiae, si multum non noceant, et potius aegrum reficiant. HIPPOCR. *Epid.* VI.

Ἐυεπίη χρώμενοι, χάριτας διατιθέμενοι.

Blandiloquio vtendum, ad gratiam compositis. HIPPOCR. *De Decente Ornatu.*

κ) Τῶν νοσάντων ἡξίαν ἄρχαι ὡς στρατηγοὶ στρατηγεμένων καὶ βασιλεῖς ὑπηκόων: ἐκ ἀρχεῖσθαι καὶ δεσπόζεσθαι ὡσπερ Γέται καὶ Φρύγες καὶ Θράκες.

Imperare aegrotis volunt, vti duces bellici militibus, et reges subditis: Non seuerius agendum aut heriliter iubendum, vti Getis, et Phrygibus, et Thracibus in moribus est. GAL. *Method. Med.* I.

tio ʸ), cum sint ex aegrotis haud pauci, qui non, quod vtile est, curant, sed quod iacundum ʳ). Si ad ea respicimus, quae in vniuersum omnibus intra quosuis morbos prodesse vel nocere, facta vel omissa, possunt, generalior illa lex erit: *Quae sanis, eadem, eoque plus, nocebunt aegrotantibus* ^{a)}: *Quae sanis familiaria, eadem et aegrotantibus* ^{b)}, *nisi morbi ratio diuersum quid secum adferat* ^{c)}. Sed per

Παραγγέλμασιν ἔπι κροῖς χρῆσθαι.

Admonitionibus amarulentis haud vtendum. HIPPOCRATES. Praecept.

ʸ) Omnia assentari in quaestum, nocet multo vberius. TERENCE. in Eunuchis.

Κόλακός ἐστι τὸ χαριζέσθαι τῷ νοσῶντι.

Adulatoris est, indulgere aegrotis. GALENUS. Meth. Med. XII.

ʳ) Ἐθέλοντες τὰ πρὸς τὴν νέσον ἡδέα μᾶλλον ἢ τὰ πρὸς ὑγίαν προσδέχεσθαι.

Malunt ea, quae ad morbum nutriendum, quam quae ad sanitatem consequendam apta sunt, accipere. HIPPOCRATES. De Arte.

a) Διαφυλάτταν τὰς αἰτίας ἀπάσας, ὅσαι τὴν ὑγίαν αὐτὴν διαφθεῖραι δυνήσονται, ψύξιν, ἐγκαυσιν, κόπον, ἀπεψίαν, μέθην, ἀγρυπνίαν, λύπας, ὀργὰς, θυμὸν, ὅσα τ' ἄλλα ταῦτα.

Obseruare causas quasuis, quae ipsam sanitatem corrumpere possent, frigus, calorem, defatigationem, crudorum esum, ebrietatem, vigilias, tristitiam, iram et alia similia. GALENUS. Constit. Med.

b) Χρὴ δὲ καὶ τὰ μαθήματα ποιέεσθαι ἐν τῇ διαίτῃ τῶν ἀνθρώπων ἐπι ὑγιαίνοντων ὡς ζυμῶν ἐν τέτων νεστέοις.

Oportet discere ex illo, quod sani seruauerant, regime, qualia illis opportuna in morbis futura sint. HIPPOCRATES. De Diaeta Acut.

c) Ἡ τοῖς ὑγιαίνουσι φαίνεται διαφέροντα μεγάλα τὰ τοῖα ἢ τοῖα διατήματα, πῶς ἐχέει καὶ ἐν γε τῇσι νέσοις διαφέρει μεγάλα;

Si sanis multum interest differentiae, hocne, an illo vitae genere uti velint, quomodo in morbis non plurimum interesset discriminis? HIPPOCRATES. Ib.

Τὰ διατήματα ἐστὶν αἰτία ἕκαστα ἐνάσσειν καὶ τὴν θεραπείην χρῆσι ποιέεσθαι ἐναντιόμενον τῇ προφάσει τῆς νέσου καὶ ἐκ τῶν διατημάτων μεταβάλλειν.

per singulas specialius, quae corpus aegri mutare possunt, causas procedendum, videndumque est, qualis rerum, quas non naturales vocant, in aegrotantem effectus esse possint. Veluti valentibus animi tranquillitas ad corporis sanitatem multum confert ^d); ita mentis securitas corpus in morbis fanat ^e). Mira quaedam *perturbationum animi* est in corpus efficacia ^f), veluti vicissim corporis afflictiones mentem vario modo turbant ac pervertunt ^g). Oportet adeoque, quibus vnquam fieri potest, modis excuti aegrotantium animis illas idearum, quibus

Vitae rationes totidem singulis caussae sunt, et curam facere oportet, cognitae morbi caussae oppositam; Quare et saepe vitae ratio mutanda est in aliam. HIP P. *De Natura Hominis.*

d) Ψυχὴ ἀγαθὴ τῇ αὐτῆς ἀρετῇ σῶμα παρέχει (ὡς δῖόν τε) βέλτιστον.

Anima bona, sua virtute corpus efficit, quousque potest, optimum. PLATO *De Republ.* III. p. 434.

e) Ψυχὴ σῶμα θεραπεύει.

Anima corpus sanat. PLATO *Ib.*

f) Ὁξύθυμὴ ἀνασπᾷ καρδίην καὶ πνεύμονα ἐς ἑωυτὰ, ἢ δ' εὐθυμίη ἀφίει καρδίην.

Ira cor et pulmones in se contrahit ac torquet, at tranquillitas cor laxat. HIP P. *Epid.* VI.

Ὅμοια ἐν μερίμνῃ ἀνθρώποισι γίνεται, ἢ ψυχὴ ἀπὸ τέτων θερμαίνεται, πονεῖα καὶ λεπτύνει τοὺς σάρκας καὶ κενεῖ τὸν ἀνθρώπον.

Quaecunque calamitose hominibus fiunt, anima ab his incalescit, laborat, extenuat carnes, et flaccidum reddit hominem. HIP P. *De Diaeta Sanorum.*

Ἐκ τῶν φυσικῶν πάθων ἢ ὀξύθυμία χυμὸς εἰς τὴν πανταχόθεν κίνησιν ἐξορμᾷ.

Ex animi affectibus, ira humores in motus vbique excitat. GAL. *De Sanit. Tuenda* IV.

g) Νοσήματα περὶ ψυχὴν διὰ σώματος ἔξιν.

Morbi animae a determinato corporis habitu. PLATO *in TIMAEO*, p. 551.

Ἡ ψυχὴ διὰ σῶμα ποδὴν ἔχει κακίαν.

Anima per corpus multa mala habet. PLATO *Ib.*

bus affliguntur, imagines ^{h)}, persuasionebus, solatiis, immo et fraudibus, siquidem innocenter mentiri medicos posse PLATO ⁱ⁾ lege fanciuit. Illis maxime, quibus febre mens aegrotat, *quies* ^{k)} prodest, atque obscuritas ^{l)}, arcendumque penitus, quidquid visu vel auditu infirmos percellere posset ^{m)}. Inuitandi ad *somnum* illi sunt molli strepitu ⁿ⁾. Est enim in minutis eiusmodi rebus, dici nequit, quanta ad consopiosos aegrotos efficacia.

Si

h) Ἦν μὲν τι τατέων, ἀφροδισίων, λύπης, φροντίδων, ἀγρυπνιῶν, ἔχη αἰτιον, πρὸς τῆτο ποιέεσθαι τὴν θεραπεύαν.

Si quid illorum est, amatoria res, tristitia, cura, vigiliae, quod caussa fit morborum, curam illuc oportet dirigi. HIPPE. *De Victu Acut.*

i) Ψεῦδος ἀνθρώποις χρήσιμον ὡς ἐν φαρμάκῃς εἶδει, δῆλον ὅτι τό γε τοῖστω ἰατροῖς δοτέον, ἰδιώταις δὲ ἔχ ἀπτέον.

Mendacium hominibus salutare, veluti pharmaci speciem habens, manifestum, hoc medicis saltim dandum esse, priuatis haud largiendum. PLATO *De Republ.* III. p. 443.

k) Ἠσυχίην ἀγαν κελεύειν αὐτὸν νοσέοντα καὶ τὰς ἐπὶ τῆς οἰκείης ἀπαντας.

Quietem vt agant, iube tam aegrotos, quam omnes, qui in domo sunt. ARETAEVS *Curat. Acut.* I. I.

l) Κατακλίειν ἐς ζοφερά οἰκήματα.

Obscuriore statione decumbendum. HIPPE. *De Victu Acutorum.*

m) Φρίκη καὶ ῥίγος γιγνόμενον διὰ τῶν ἐμπληττόντων τε καὶ φοβέντων τὴν ψυχὴν, ἥτοι ἀκροσμάτων ἢ θεαμάτων.

Horror et frigus fit rebus, quae percellunt, terroremque incutiunt animae, siue auditu, siue visu. GAL. *De Sanit. Tuenda* IV.

Ἐρεθιστικὸν τοιχογραφίη.

Irritant aegros pictae in pariete imagines. ARETAEVS *Curat. Acut.* I. I.

n) Ἦπνε ἀγωγὰ, αἰγιαλῶν ἤχοι, καὶ κυμάτων κτύποι, ἀνέμων δὲ βόμβος, ἢ ψαλμὸς λύρης, μύθων προσωμιλία.

Fluctuum murmur, litorum sonitus, ventorum bombus, modulatio lyrae, confabulationum vsus. ARETAEVS *Ib.*

Si ab animi cultura ad rerum, quae ad corpus attinent, administrationem discedimus, cum varia sint, quae recte ordinata causas morborum depellunt, tum *motus* est totius corporis vel partium, qui lentos humores soluit, solida minima roborat, ut in tardarum passionum curationibus haud paucis sine frequente et cum aliqua contentione suscepta musculorum actione proficere medentes, etiamsi praestantissima pharmaca data sunt, haud possint. Illae maxime aegritudines, quae in viscerum ad actiones suas perficiendas debilitate consistunt, nisi acutus morbus est, *motum* postulant ^o), uti uniuscuiusque vires aliaeque conditiones eundem vel concitatio-rem, vel remissio-rem exigunt ^p). Uti enim in omnibus rebus, salutis humanae causa agendis, ita et in his modus aliquis est, intra quem agitationem

N n 2

corpo-

o) ῥαθυμίη ὑγραίνει καὶ ἀδενὲς τὸ σῶμα ποιεῖα, πόνος δὲ ξηραίνει καὶ τὸ σῶμα ἰχυρὸν ποιεῖα.

Otium humectat et infirmum corpus facit; labor ficcat, et corpus robustum facit. HIPPOCR. *De Diaeta* II.

Τὸ δὲ γυμνάσιον δυσπαδῆ τε παρασκευάζει τὰ ὀργανικὰ μέρη καὶ ἔυτονα πρὸς τὰς ἐνεργείας.

Exercitium imnotas atque solidas reddit partes organicas, et suis actionibus obeundis idoneas. AET. *Tetrab. I. Serm. c. 2.*

Πόνος τοῖσιν ἄρθροισι καὶ σαρκὶ σίτος.

Labor articulis et carnibus alimentum. HIPPOCR. *Epid. VI.*

Κινημένε τῷ ἀνθρώπῳ θερμαίνεται καὶ τὸ σῶμα καὶ τὰ σιτία.

Commoto homine, incalescunt et corpus eius, et alimenta. HIPPOCR. *De Ratione Victus* II.

p) Ταχῆα κίνησις τὴν θερμασίαν ἐπὶ πλεῖον ἀυξάνουσα τῆκα τὸ σῶμα, κατὰ δὲ τὰς βραχείας κινήσεις ἢ σύμμετρος θερμασία καὶ τὴν αἱμάτωσιν καὶ τὴν θρέψιν ἐργάζεται βελτίονα.

Concitatior motus calorem plus mouet, et corpus extenuat, sed breuibus motibus moderatus calor et sanguificationem, et nutritionem meliorem efficit. GAL. *Comm. in HIPPOCR. De Diaeta Sanorum.*

corporis consistere oportet ^q). Laudat equitatum AETIVS ^r), rusticationem et itinera HIPPOCRATES ^s), eoque salubriores semper corporum motus sunt, quo liberior aëris fruitio vna iungitur ^t). Literatis, qui *suae spontis non sunt, ut nullis legibus obligare se possint, possint etiam varium habere vitae genus, modo ruri esse, modo in vrbe, saepiusque in agro, uti CELSVS ^u) vult, intermissae propter civiles aliasque necessitates exercitationis loco esse potest clara lectio ^x)*, cuius praestantiam ad soluendas vario-

q) *Exercitationis finis debet esse sudor aut certe lassitudo, quae citra defatigationem fit. CELSVS De Re Medica I. 2. pag. 23.*

^v Ορος τῆς σφοδρότητος τῆ γυμνασίαι, ἢ τῆς ἀναπνοῆς ἐπὶ τὸ ταχύτερον ἀλλοίωσις.

Terminus, quousque exercitium intendi oportet, est respirationis in celerius mutatio. AETIVS *Tetrabibl. I. Serm. III. cap. 2.*

r) Ἐχα τὶ χρήσιμον ἢ ἵππυσία ἐπὶ τῶν ἰχνόντων, τοιοῦ γὰρ ὑπὲρ πάντα τὰ γυμνάσια καὶ πνεῦμα καὶ σῶμα, μάλιστα δὲ σῶμαχον, θώρακι δὲ κάμισον τὸ γυμνάσιον τῆτο.

Habet aliquid utilitatis in extenuatis equitatus; Roborat enim plus, quam alia exercitia, et animam, et corpus, maxime ventriculum; Thoraci autem pessimum est hoc exercitium. AETIVS *Ib. c. 7.*

s) Γῆν μεταμέβειν σύμφορον ἐπὶ τοῖσι μακροῖσι νεσήμεσιν.

Locum mutare convenit in morbis diuturnis. HIPPOCRATES *Epid. VI.*

t) Περίπατος ἕωςθεν, ἐπὶ τῆς κοιλίης ἐκκρίσει, ἔμπνοος καὶ ἔνφορος, ἄριστα δὲ καὶ ἢ ἐπὶ τῷ δείπνῳ. Ἀποδημίη ἐς θερμότερον ἀπὸ ψυχρῶν καὶ ἀπὸ ὑγρῶν εἰς θερμότερον, ζύμφορος δὲ πλεῖς, καὶ ἐν θαλάσσει ἐξαγωγή τῆ βίαι.

Obambulatio mane, postquam alvus deiecta est, et pulmones et corpus bene habet; Optima etiam a prandio. Peregrinatio ad calentiores prouincias ex frigidis et humidis ad sicciores. Conducit etiam nauigatio et vita in mari transacta. ARETAEVS *De Cur. Diut. I. P. 2. de Cephal.*

u) *De Re Medica I. 1. p. 20.*

x) *Ibid. I. 2. p. 23.*

variorum morborum causas AETIVS y) collaudat. Sunt autem haud pauci, quos motus laedit, quies vel fanat, vel demulcet. Tussientibus sanguinem *quietem, securitatem, silentium*, antiqui consulunt z).

Aëris praeterea in morbis omnibus curam decet esse exquisitissimam. Siue enim diurnus, siue acutus morbus est, ad anni tempora et aëris, quae illis familiares sunt, mutationes componenda sunt aegrotantium corpora a). Vti enim *frigus* ambien-

N n 3 tis

y) Γυμνάσιον ἐστὶ θώρακος καὶ τῶν φωνητικῶν ὀργάνων ἢ ἀναφώνησις, καὶ πρὸς γὰρ τὰ τῆς φυσικῆς δερμασίας, καθάρσιον καὶ λεπτύνσιον καὶ τονῶσιον τὰ τε τῆς σώματος μέτρα σερὰ καὶ ἔντονα καὶ δυσπαθῆ κατασκευάζονται.

Exercitium thoracis et instrumentorum vocalium est vociferatio; Nam, praeterquam quod calorem naturalem auget, purgat et extenuat, et roborat solidas corporis partes, et firma ac solutu difficilia reddit. AET. *Tetrabibl. I. Serim. III. c. 3.*

z) CELSVS IV. 4. n. 5. p. 204. seq.

Τοῖσι πνευμόνοισι ἐργεταί βοῆς, ὀζυθυμίας.

Pulmone affectis interdicenda est vociferatio, ira. HIPPOCR. *Epid. VI.*

Κατακεκλιῖσθαι πλεῖστον χρόνον ἐπὶ τὰ αὐτὰ καρτερόντα, καὶ ὡς ἤκιστα ῥιπτάζαν.

Decumbendum diu eodem corporis situ, constanter, et quam minime voluendum corpus est. HIPPOCR. *De Vita Acutor.*

Ὁρθιον γῆμα, ἡσυχία λαλεῖν, ψυχῆς ἀταραξία, εὐθυμία.

Rectus corporis situs, quieta locutio, securitas, hilaritas. ARETAEVS *De Curationibus Acut. II. 2.*

a) Ἐναντιῶσθαι τοῖσι καθισαμένοιισι καὶ θάλπεισι καὶ χαμῶσι.

Obuiam eundem instantibus caloribus et frigoribus. HIPPOCR. *De Diaet. Salubr. I.*

Ἡέρος ἀιφνιδίῃ ταραχῇ φυλακτιῇ.

Aëris subita mutatio vitanda. HIPPOCR. *Epid. VI.*

Κατακεκλιῖσθαι χρῆ τὸν νοσέοντα ἐν ὄκῳ ἐνμέτρῳ ἐνκρήτῳ, χαμῶνος μὲν ἐν ἀλέῃ, θέρμεος δὲ ἐν ψύχει νοτέρῳ.

Decumbere aegrotus debet in statione moderata, per hiemem in tepida, in frigidiuscula et humida, si aestas est. ARETAEVS *Curat. Acut. I. 1.*

tis aegrotos aëris nocentissimum est ^{b)}); ita calore haud minus offenduntur illi, qui ex febre iam ardent ^{c)}), quibus adeoque, ne sudoribus extenuentur ^{d)}), aut humores illis computrescant ^{e)}), innouandus aër subinde est, tunc maxime, si sirius vrit;

Id

b) Τὸ ψυχρὸν πολέμιον ὀστέοις, ὀδῶσι, νέρυοις, ἐγκεφάλῳ, νοτιαίῳ μυελῶ.

Frigus inimicum est ossibus, dentibus, tendinibus, cerebro, spinali medullae. HIPPOCR. Aph. Sect. V. 18. p. 91. T. I.

Frigus inimicum est seni, tenni, vulneri, praecordiis, intestinis, vesicae, auribus, coxis, scapulis, naturalibus, ossibus, dentibus, nervis, vulvae, cerebro. CELSVS De Re Medica I. 9. p. 39.

Βλάπτεται ὁ ἄνθρωπος ἂν τις αἰφνίδιος ἐν τῷ περιέχοντι γίνουτο πρὸς τὸ ψυχρὸν μεταβολή.

Laeditur homo, si subitanea in ambiente aëre fit in frigus mutatio. GAL. Comm. III. in Libr. HIPPOCR. De Vita Acutorum.

Οἱ ἀθενῆντες ἔ φέρουσι τὴν ὀμιλίαν τῷ ψυχρῷ ἀβλαφῶς.

Infirmi commercium cum frigido aëre impune haud ferunt. GAL. Ib.

c) Τὸ θερμὸν βλάπτει ταῦτα πλεονάκεις χρεομένοις, σαρκῶν ἐκθήλυσιν, νέρυων ἀκράτειν, γνώμης ἀρρώσειν, αἰμορρογίας, λαποδυμίαν.

Calidum nocet, si saepius admissum est, producit enim carniū mollitiem, neruorum (tendinum aut musculorum) impotentiam, mentis stuporem, fluxiones sanguinis, animi defectiones. HIPPOCR. Aph. Sect. V. 16. p. 91.

Si nimius est calor, corpus effeminat, neruos emollit, stomachum soluit. CELSVS I. 9. p. 40.

d) Ἢ τις διαπνοίη πλείω, ἂς ξηρὸν ῥαδίως τὸ νόσημα ὑπαχθήσεται.

Si quis transpiret plus, morbus facile in statum corporis ficcum deducetur. GAL. De Cauffis.

e) Ἐ Αἷμα διαφθαρέν ἢ συσσαιπέν ἀπὸ τινὸς νόσου θερμότητος.

Sanguis corrumpitur et putrescit a spurio calore, ACTVAR. De Spirit. Animal. II. 3. p. 69.

Id quod, qua ratione et domi f), et foris g), si epidemicum malum est, effici oporteat, antiqui exponunt.

Etiamsi autem rerum non naturalium, quas recensui, peccata aegros vehementer affligunt; ma-

Nn 4

ior

f) Τὸν ἀέρα μεταβάλλει ἐπὶ τὸ ψυχρότερον· εἴ ἔν θέρους ἤν ἐν οἰκίῳ καταγαίῳ κατακείδω καὶ ῥαντίζέδω τὸ ἔδαφος ὕδατι πολλῷ ψυχρῷ, ὡς τε διὰ τῆς ψυχρότερον ἀποτελέσαι τὸν ἀέρα, ἐπιβρέτω δὲ καὶ ὕδωρ ἐξ ἐτέρων ἀγγείων ἄς ἕτερα: ὁ γὰρ μέτριος τῆ ὕδατος φόφος καὶ ὕπνον προκαλεῖται: ἔτι δὲ κάλλιον μεταβάλλει τὸν ἀέρα, ὡς τε μὴ μόνον ἐμφύχειν, ἀλλὰ καὶ ῥαννίσαι δύνασθαι τὸ σῶμα, εἰάν ἐπὶ τὸ ἔδαφος ἐπιβρέψῃς τινὰ τῶν ἐμφυχόντων, ἢ ῥόδα ἢ ἔλικας ἀμπέλες.

Aër in frigidius quid conuertatur: Si ergo aestas fuerit, in statione, quae ad superficiem soli est, decumbat aeger, et conspergatur pavementum frigida multa, ut abinde frigidior euadat aër; Defluat autem aqua ex vasis in vasa; nam moderatum aquae murmur somnum prouocabit. Pulchrius mutabis aërem, ut non tantum frigescat, sed et corroborare possit corpus, si pavementum conspergatur frigefacientibus, aut rosis, aut pampinea fronde. ALEX. TRALLIANVS XII. I.

g) Ὅι ἰατροὶ πρὸς τὰ λοιμικὰ πάθη βοηθεῖν δοκῶσι φλόγα πολλὴν ποιῶντες ὡς λεπτύνουσι τὸν ἀέρα, λεπτότερον δὲ βέλτιον, εἰάν ἐυώδη ξύλα καίωσιν.

Medici ad pestilenciales morbos auxilium ferre putant, si rogos incendunt, sicque aërem attenuant; attenuant autem melius, si odorifera ligna accendant. PLVTARCHVS De Isid. et Osiride.

Ὅι κατὰ τὴν πόλιν, κελυόντων, μύρε ἐυωδεσάτε τὰς δὲ ἀσφύσεις καὶ τὰ ὠτα ἐνεπίμπλασαν, θυμιάμασι τε καὶ ἀρώμασι συνεχῶς ἐχρῶντο, φασκόντων τινῶν τὴν ἐνωδίαν φθάσασαν ἐμπιμπλῆσαι τὰς πόρες τῶν αἰσθήσεων, καὶ κωλύειν δέχεσθαι τὸ φθινῶδες τῆ ἀέρος.

Qui in vrbe, iussi, aromate fragrantissimo et nares et aures implebant; thuribus autem et aromatibus continuo utebantur, erantque qui afferebant, fragrantis odores praeuenire, et aditus sensoriorum impedire posse, ne recipiant in se corruptiuum illud aëris. HERODIANVS Libr. I. De Peste Romana COMMODI tempore.

ior tamen noxa ex illis est, quae ore accipiuntur, quorum adeoque ordo, ad rationes aegrotantium, disponendus est, cum eadem omnibus nec noceant, nec profint ^b). Omnibus tamen communis lex est, in morborum exacerbationibus nutrienda corpora haud esse ⁱ). *Neque vlla res magis iuuat laborantes, quam tempestiua abstinentia* ^k). Quamuis enim illis assentiendum haud est, qui inedia conficere morbos tam acutos, quam longos intendunt, quod λιμοκτονέειν antiquis dictum est, ita seueris, vt et potu aegrotos interdicerent ^l), quod tamen praecceptum ad artem inedia curandi, quam λιμοκτονίην appel-

h) Προστεκμαρτέα δὴ καὶ ἰχὺς καὶ ὁ τρόπος τῆ νοσήματος ἐκάσσοι καὶ τῆς φύσιος τῆ τε ἀνθρώπου καὶ τῆ ἔθεος καὶ τῆς διαίτης τῆ κάμωντος, ἔ μόνον σιτίων, ἀλλὰ καὶ τῶν ποτῶν.

Consideranda sunt, robur et morbi modus, in singulis, et naturae hominis, et consuetudinis, et vitae generis aegroti, non tantum quod cibos, sed etiam quod potum concernit. HIPP. *De Victu Acut.*

Ἰδέαι τροφῆς ποδῶν καὶ κατὰ χώρην καὶ ἔθισμόν.

Victus rationes multae et secundum regiones, et consuetudinem. HIPP. *De Alimentis.*

i) Ὅποτεν ἀκμάζει τὸ νόσημα, τότε τῇ λεπτότάτῃ διαίτῃ ἀναγκαῖον χρῆσθαι.

Quando in augmento morbus est, tenui victu vti necessarium. HIPP. *Aph. Sect. I. 8. p. 69. T. I.*

Ἐν τοῖσι παροξυσμοῖσιν ὑποπέλειται χρῆ τὸ προσιδένομα γὰρ βλάβης, καὶ ὁκόσοι κατὰ περίοδος παροξύνεται, ἐν τύτῃ παροξυσμοῖσι ὑποπέλειται χρῆ.

In exacerbationibus subtrahendus cibis est; dare enim aliquid, noxa est, et, qui ordinatis vicibus exacerbantur, in his nutrirī aegros haud fas est. HIPP. *Aphor. Sect. I. 11. p. 70.*

k) CELSVS II. 16. p. 92.

l) Ἡ λιμοκτονίη μάλιστὰ μὲν ἀσιτίαν παντελῆ σημαίνει, εἰ δ' ἔ, ἀλλὰ τὴν γε ἐπὶ τοῖς πόμασι μόνον διαίταν.

Ars fame curandi, quam λιμοκτονίην vocant, plerumque omnimodam inēdiam significat; Sin minus, certe illam, quae in potus tantum vsū consistit, diaetam. GAL. *Comm. in HIPP. De Victu Acutorum.*

appellant, haud pertinuisse, HIPPOCRATES *) auctor est; parcius tamen cibandum est, in morbis omnibus, dum vigent, etiam illis, qui appetentiam superesse sinunt^m), et maxime illis, qui a copia optimi sanguinis oriunturⁿ). Sunt, quae cibi loco stare possunt, *potulenta* ex farinatis, eaque, vti casus fert, vel tenuius, vel meracius cocta^o), ipsumque

Nn 5

que

*) Λιμοκτονίην καὶ ὕδατοποσίην, inedia et aquae potum, coniungit. HIPPOCR. *De Victu Acutorum*.

m) Τροφαί ἐς τὸ εἶναι μόνον.

Alimenta ad esse tantum. HIPPOCR. *De Alimentis*.

Ὀλιγοσιτέειν ὡς μάλιχα, καὶ ὕδωρ ζυμφέρει πᾶσι τοῖς ἔλκεσι, μᾶλλον δὲ τοῖσι νεωτέροισι παλαιωτέρων καὶ ὅτι ἄλλο φλεγμῶν ἐλκος ἢ μέλαι.

Parcius cibari et aqua vti conuenit in vlceribus; plus tamen recentibus, quam vetustis, et quidquid aliud vel iam inflammatum est, vel erit. HIPPOCR. *in Mochlico*.

n) Ἄιμα δὲ τῷ πλήθει μὲν ἀδικῶν νόθους τε καὶ ὑπνάδεις, ἀποσίτας τε καὶ ἀδίφες ποιεῖ, ἔσθ' ὅτε δὲ καὶ ἀλόγως ἰδρῆντας. Καὶ ὀλιγοτρόφους δὲ οἱ τε σιτίοις χαίρουσι μᾶλλον, ἔς κενὸν τῆ ἀιματος ἄμενον. Πᾶν γὰρ τὸ πολὺ, φασί, τῇ φύσει πολέμιον.

Sanguis multitudine sui aegro iniuriam affert, torpidos et somnolentos, et inappetentes, et siti vacuos reddit, aliquando et praeter rationem sudantes. Hi parum nutrientibus gaudent cibis. Quibus tamen sanguinem subducere est melius: Omne enim nimium aiunt naturae inimicum. ACTVARIUS *De Spirit. Animal. II. 3. p. 69.*

o) Ptifanam, quae et cibi et potus loco esset, variam coqui iussit HIPPOCRATES.

Πτισάνη παχέη πτισάνης χυλός· πτίσανα ἀδίηθτος.

Ptifana crassa. Ptifanae succus: ptifana haud transcolata.

Δι' ὀθονίς διήθτος πτισάνης χυλός.

Per findonem traiectus ptifanae succus. HIPPOCR. *De Diaeta Acutorum*.

Τὸ γὰρ γλίχρασμα αὐτέης λείον καὶ ζυνεχὲς καὶ προσήνεις ἐστὶ καὶ ὀλιγοθῆρον καὶ πλακταρὸν μετρίως καὶ ἀδίφον καὶ ἐυκλυτον.

que zythum ^p), si qui sunt, qui illi adsueverunt, cum mutationes subitaneae in omnibus non sint securae ^q). Consulendus ipse aeger in potus selectu ^r) est, neque omnibus, omnibusque in morbis, frigida prodest, potusque tenuis, febribus quidem utilis, si ardentes illae sunt et simplices ^t), inflammatoriis noxius, cum difficulter iterum secedat, utpote qui sit ignauus, nullaque facultate vim vitae augendi instructus ^t). Sed *calida* extenuat.

Nam lentor eius leuis est et continuus, et suavis, et lubricus, et mediocriter tumidus, et sitim leniens, et bene eluens.

Γεύματα, Potus omnium tenuissimus. HIPPOCRATES. De Diaeta Acutorum.

p) COLYMELLA zythi, in suo carmine meminit, Aegypti inuentum:

*Iam sifer, assyrioque venit quae semine radix,
Sectaue praebetur madido sociata lupino,
Ut pelusiaci proritet pocula Zythi.*

q) Πάντα ἐξαπίνης, μείζω πολλῶ τῆ μετρίῳ, μεταβαλλόμενα ἐπὶ τὰ καὶ ἐπὶ τὰ, βλάβεται.

Omnia subito, multo plus quam moderatum est, mutare velle ex hoc in illud, nocet. HIPPOCRATES. De Victu Acutorum.

r) Μισητὰ ποτήματα: HIPPOCRATES. De Decenti Habitu, diffuadet.

s) Ἄν ὑγρὰ διαταί πᾶσι τοῖς πυρεταίνουσιν ζυμφοροῦσι. HIPPOCRATES. Sect. I. 16.

Cibus autem febricitantibus humidus est aptissimus, vertente CELSO De Re Medica, II. 7.

Τῆ πυρετῆ τὸ ὕδωρ ἐναντιώτατόν ἐστι, τῆ φύσει ψύχον τε καὶ ὑγραίνον τὸ σῶμα, καὶ φαίνονται σβεννύμενοι πυρετοὶ ὑπ' αὐτῆ παραχρηῖμα δοθέντος ἐν καιρῶ.

Febri frigida maxime contraria est, natura frigefaciens et humectans corpus, suntque ex febribus, quae ab illa, si opportune data est, subito extinguuntur. GALIENUS. Comm. I. in Libr. HIPPOCRATES. De Victu Acutorum.

t) Τῶν πομάτων ὅσα μὲν ὑδαρέα, βραδυπορώτερα ἐστὶ καὶ ἐγκυκλέεται, καὶ ἐπιπολάζουσι περὶ ὑποχόνδρια, καὶ αἰς ἐρησίαν ἔκκατατρέχουσι.

Potuum

nuat ⁿ). Ceteroquin frigida, si sincera est ^x), alium emollit atque lubricat ^y), cumque aegroti vbi- que potulentorum, quam esculentorum appetentio- res sint, illisque minus, quam his farciuntur ^z), re- ficiuntur potu celerius ^a), maxime vinoso, nisi aet- stus est cum inflammatorio viscerum statu ^b). Debi- libus enim, nulla est ratio, cur *vini* modicum exhi- beri

Potuum quotquot aquosi sunt, difficulter pertranseunt, et circumeunt sine excretionem, et regurgitant ad vis- cera imi ventris, et per vrinas non excedunt. HIPPOCR. *De Victu Acutorum.*

Τὸ ψυχρὸν ποτὸν πυκνώσει τὴν φλεγμονήν, ὅταν ἐπὶ φλεγ- μονῆς πυρέττωσιν, ἀπέπτας δὲ ἐργάζεται φύξις τὰς χυμῶς.

Frigida epota constipabit inflammationem, si inflam- mati feбриunt, crudosque facit refrigerio succos. GAL. *Comm. I. in Libr. HIPPOCR. De Victu Acutorum.*

u) Ἰδῶρ πόμα θερμὸν ἰχναίνει.

Aquae calidae potus extenuat. HIPPOCR. *De Victu San. II.*

x) Ἄριστα τὰ ὕδατα, ὁπόσα ἐκ μετεώρων χωρίων ῥέει.

Optimae aquae, quae ex sublimibus regionibus fluunt. HIPPOCR. *De Aëre, Aquis et Locis.*

Ἵδατα ὄμβρια κερφότατα καὶ γλυκύτατα ἐστὶ καὶ λεπτότατα καὶ λαμπρότατα.

Pluiales aquae et leuissimae, et dulcissimae, et tenuissimae, et lucidissimae. HIPPOCR. *Ib.*

y) Ὀπόσων καιλίαι σκληραὶ εἰσι, τετίοισι μὲν τὰ γλυκύτατα ζυμώφει ὕδατα καὶ κερφότατα καὶ λαμπρότατα.

Quibus alui durae sunt, his dulces conueniunt aquae, et leuissimae, et maxime pellucidae. HIPPOCR. *Ib.*

z) Ῥᾶον πληρᾶσθαι ποτῶ ἢ σιτίς.

Facilius repleri potu, quam cibo. HIPPOCR. *Secl. II. Aph. II.*

a) Ἵγρὸν ἴαμα εἰς ἀνάληψιν δυνάμειος κράτιστον.

Humida medicatio in refectionem virium, optima. HIPPOCR. *De Alimentis.*

b) Ἵπεπτύσαντι ἐν ταύτησι τῆσι νέσοισι κερηβαρίην ἰχυρὴν ἢ φρενῶν ἀψίν, πάνταπασιν ὄνικε ἀποχετέον, ὕδατι δὲ ἐν τῶ τοιῶνδε χρῆστέον.

Si suspicio in his morbis est validae capitis grauitatis aut delirii, vbi- que vino abstinentum, aqua autem vten- dum. HIPPOCR. *De Diaeta in Acut.*

beri nequeat, si tenue est ^c). *Vina dulcia* sputum, *acidula* vrinas, plus aliis, mouent ^d), *fulua* autem et *rufa*, vti difficulter permeant, ita fluxus sistunt efficaciter ^e). Quod ad *solida alimenta* attinet, licet illorum in acutis vsus nullus sit, cum tamen omnino deneganda haud sint his, qui cupiunt, et, quantum plenitudo, tantum etiam noceat vacuitas ^f); proinde seligenda erunt succi pleniora ^g) et coctu facilia. Quod itidem curandum sedulo est,

c) Οἶνος ὀλιγοφόρος καὶ λεπτός.

Vinum, paucam aquam ferens, ipsum inde aquosum ac tenue. GALEN. *Comm. III. in Libr. HIPPOCR. De Diaeta Acutor.*

d) Ὁ γλυκὺς οἶνος ἥσσον διαιρητικός τὸ ἐπίπαν τῆ οἰνώδους λευκῆ, πτυέλαι δὲ μᾶλλον ἀναγωγός ἐστι τῆ ἑτέρας ὁ γλυκὺς: ὁ δὲ λευκὸς οἶνος οἰνώδης ἐς κύσειν μᾶλλον πύριμος ἐὼν τῆ ἑτέρας καὶ διαιρητικός καὶ κατάρρητικός ἀεὶ πολλὰ προσωφελέει ἐν τοῖς ὀξέσι νόσοισι.

Dulce vinum minus est vrinam mouens acidiusculo (quod proprie vinosum est) sed sputum magis educit reliquis, dulce, album vinum acidulum ad vesicam facilius excedit reliquis, et vrinas aliosque fluxus magis mouet, hinc semper plus vtile est in acutis febribus. HIPPOCR. *De Victu Acutor.*

e) Κερρῶ δὲ οἴνω, καὶ μέλανι αὐστηρῶ ἐν ταύτησι τῆσι νόσοισιν ἐς τὰδε ἀν χρήσιμος ἂ καρηβαρῆ μὲν μὴ ἐνείη μηδὲ φρενῶν αἴψις μηδὲ τὸ πτόελον κωλύοιτο τῆς ἀνόδου μηδὲ τὸ ἔρον ἰχόοιτο, καὶ διαχωρήματα πλαδιωρότερα καὶ ζυματουδέστερα εἶη.

Fuluum vinum autem atque nigrum austerum in ipsis illis morbis ad eadem erit vtile, nisi capitis dolor adsit, nec delirium, nec sputum cohibeatur in exitu, nec vrina contineatur, et aluinae excretionēs fuerint fluidiores et acriores. HIPPOCR. *De Victu Acutor.*

f) Ἀρκίαι κατ' ἀρχαῖς δίδοναι μὴ παλὺ, μηδὲ ὑπέρπαχυ, ἀλλ' ὀκόσον ἐνεκεν τῆ εἶθεος ἐνείναι τε καὶ κενευγάειν μὴ γίνεσθαι ποδῆν.

Sufficit ab initio dare nec multum, nec vltra quam par est solidum, sed tantillum consuetudinis causa intrmittere, ne vacuitas fiat omnino. HIPPOCR. *Ib.*

g) Χυμὸς ἐνδέναι τοῖς σερροῖς.

Succos indere solidis partibus. GALEN. *Metb. Med. IX.*

est ^h), si qui ex morbo reficiendi sunt ⁱ). His enim subitae repletiones nocent quam maxime ^k), nec consueto statim, quo ante vsi fuerant, victu nutriri possunt, vtpote cui paulatim adfuescendum ^l). Incipiendumque ab illis est, quae sub paruo volumine magnam nutriendi vim habent ^m). Denique in ipsis alimentis medicamentorum facultas est ⁿ). Vt enim illa non attingam, quorum saporēs vim medicam produnt, et quae pharmaci plus, quam alimenti habent, suoque loco seruanda sunt; illa sane res cibaria, quae nutrit, sanat etiam, maxime si tenuis est; inducit enim nouas carnes ^o), antiqua replet vlcera.

h) Τροφή εὐχυμος, εὐπεπτος ἔσσα καὶ μάλιστ' ἀφυσος.

Cibus boni succi, qui digestu sit facilis, et flatus haud gignat. ACTVAR. De Spir. Anim. I. 6. p. 19.

Ἐυσόμαχα καὶ ῥώσικα, μικροτέρας ἐψήσεως ἐκ ἀνέχοντα.

Stomacho grata et roborantia longiorem coctionem haud ferentia. AET. Tetrabibl. I. 2. 654.

i) Τὸ σῶμα κομίσαι.

Corpus reficere. HIPPOCR. De Victus Rat. III.

Σιτίοισι διακομίζεν μαλθακοῖσιν ἐξ ὀλίγης ἀρχόμενος.

Mollibus, sensim incipiendo, cibus reficiendus aeger est. HIPPOCR. De Morbis II.

k) Ἄι πληρώσεις αἰ εἰς τὸ ἕχατον ἀφισγόμεναι, σφαλεραί.

Repletiones ad summum prouectae, malae. HIPPOCR. Aph. Sect. I. α.

l) Προσάγειν ἐστὶν, *sensim adducere*, aut *sensim nutrire*. HIPPOCR. De Victus Ratione III.

Καθίσταται τὴν διαίτην εἰς τὸ σύνηδες κατὰ μικρόν.

Restituere victum ad consuetum paulatim. HIPPOCR. Ib.

m) Δύναμις τροφῆς κρέσσων ἢ ὄγκος.

Vis alimenti volumine eius maior. HIPPOCR. De Aliment.

n) Ἐν τροφῇ φαρμακία, ἄριστον.

In alimento medicina optima. HIPPOCR. Ib.

o) Τροφαί, αἰ ῥώννυσσι καὶ σαρκῶ καὶ ὁμοιοῦ τὰ ἐν ἐκάστοισιν κατὰ φύσιν τὴν ἐκάστη καὶ τὴν ἐξ ἀρχῆς δύναμιν.

Alimenta, quae roborant et carnem inducunt, et adaequantur singulis secundum vnus cuiusque indolem et principii eius robur. HIPPOCR. Ib.

cera ²). Talia sunt farinata ²), ipsumque lac ³), eiusque serum ⁴). Quotusquisque autem est, quin, quibus morbis medicamenta isthaec diaetetica salubria esse possint, haud intelligat? Proderunt enim tabidis alioque modo extenuatis, fibram habentibus rigidam, senibus et a grauiore morbo virium def-

p) Τὰ γλυκίαι, καὶ τὰ πύονα καὶ τὰ λιπαρὰ πληρωτικά.

Dulcia, et pinguia, et glutinosa replent. HIPPOCR. De Ratione Victus II.

q) Σιμίδαλις καὶ χόνδρος ἐφθός ἰχυρὰ καὶ τρώφιμα.

Similago et alica cocta valida sunt et ad nutriendum apta. HIPPOCR. Ib.

r) Γάλακτι μὲν ἔχ' ὡς ποτῶ χρησέον, ἀλλ' ὡς σιτίῳ δύνανται ἐμβριθῆ καὶ πολύτροφον ἔχοντι.

Lacte non vt potu vtendum, sed vt cibo, vim incrassantem et nutrientem habente. PLINY. Praec. Sanit.

Τὸ τῶν βοῶν γάλα παχύτατόν τε ἐστὶ καὶ λιπαρώτατον θρέψαι τε καὶ τὰ μέρη ὑπελθῆν ἀγαθόν.

Vaccarum lac crassissimum est et pinguissimum, nutriendis, dum penetrat, partibus aptum. AET. Tetrab. I. Serm. 2. c. 87.

Κάπριον τὸ γάλα αἰγίον, λεπτότερον καὶ ὀρρώδεςτερον.

Praestantius lac caprillum, tenuius et serosius. GALIEN. De Sanit. Tuenda V.

Τὸ γάλα ὄνειον ἦκισα μετέχα τῆ λιπαρῆ χυμῆ, διὸ καὶ σπανίως ἐτυρώθη τινὶ κατὰ γαστέρα.

Lac asininum minimum habet pinguis succi, propterea etiam rarius in caseum vertitur alicui in ventriculo. AET. Tetrab. I. Serm. 2. c. 87.

s) Τὸ γάλα ὅταν ἀναζέσῃ, ἐπιθρῆαινε δὲς ἢ τρεῖς ὄξυμέλιτι ἢ μελικράτῳ: ἔτω γὰρ ποιῶντι διακριθήσετα παραχρῆμα ὁ τυρός τῆ ὀρῆς, διακριθέντος δὲ δέηται τὸν ὄρρον διὰ ῥάκη.

Vbi lac efferbuerit, insperge bis vel ter oxymel aut melicratum. Ita enim facienti separabitur statim caseus a sero; Separato autem serum transiiciatur per linteum. AET. Tetrab. I. Serm. 2. c. 96.

Ὁ ὄρρος ῥυπτικὴν ἔχει δύνανται, ὑπαγωγῆς γαστρὸς ἕνεκα παραλαμβάνεται πινόμενός τε καὶ διὰ κλυσῆρων ἐνιέμενος, περιπλύνει γὰρ καὶ ῥύπτει ἀόηκτως τὰς ἐν τοῖς ἐντέροις δριμύτητας.

Serum lactis purgantem habet vim, subducendae alui causa assumitur, potum aequae ac clystere iniectum; Alluit enim et euacuat sine morso intestinorum acredines. AET. Ib.

defectione laborantibus *). Praeterquam autem, quod alimenta, si optimi succi fuerint, nutriendo sanguinis acredinem inuertunt **), aut tenues humores condensant *), sunt etiam ex illis haud pauca, quae alios, eosdemque nobilissimos effectus in corpore humano edunt. Laudanda propterea est veterum in contemplandis *alimentorum* virtutibus, veluti sanare possunt, industria †). Celebratissima ANTONII MVSAE, AVGVSTI CAESARIS medici et liberti, fama est, quod, narrante PLINIO ‡), prudentia eius diuus AVGVSTVS lactuca conseruatus in aegritudine fertur. Est enim in succosis eiusmodi plantis mira aestus febriles demulcendi aluumque leniendi efficacia §), possentque, si de singulis eorum,

t) Τὸ ὀρρώδες τῆ γάλακτος λεπτύνει πάχος χυμῶν.

Serofa lactis pars attenuat crassitiem humorum.

ΑΕΤ. *Tetr. I. Serm. 2. ο γ ἡ.*

υ) Τρόφιμα ἐνχύμα αἵματος γεννητικά.

Nutrientia, boni succi sanguinem generantia. PAVLL.

I. c. σ γ'.

χ) Τὰ πινόμενα ἔσω κραταῖα ἐν αἵματος ἀναγωγῇ, δυνατὰ ποιῆσαι πύγον: ἐν φαρμακῶ τροφῇ.

Potus in sanguinis sputo fit crassius, cohaesionem facere valens. In medicina simul sit alimentum. ΑΕΤ. *De Curat. Acut. II. c. 2.*

γ) Περὶ τῶν ἐν ταῖς τροφαῖς δυνάμεων.

De virtutibus medicamentosis alimentorum. PAVLL.

I. c. σ γ'.

z) C. PLINIVS SECVNDVS *Hist. Natural. XIX. 8. **)

*) Cf. CHRIST. ROSE *Diff. De AVGVSTO contraria medicina curato*, Lips. 1741. Inter veterum merita haud vltimum est attenda victus obseruatio, qua effecerunt, vt morbo nulla ex alimentis materia accederet, regiminis cura maxima, ne quid aeger delinqueret; denique lectulorum et stragulorum finitio, vt, quod cuique affectioni proprium genus sit, curate describerent. Vid. Ill. TRILLERI *Clinotechnia Medica*, Francof. 1774. 4. opus profecto dignum tanto sene ac classicum. G.

a) Θριδακίνη καὶ τὸ ἴντυβον ψυχρῆς καὶ ὑγρᾶς κρᾶσεως, ψύχρα, ὑγρᾶίνα, γαστέρα ὑπάγα.

eorum, quae aiunt, simulque medentur, agere instituti ratio secum adferret, multa adduci, quae plus corporis vitales succos mouendo, quam nutriendo profunt, nec ignobiliora propterea sunt pharmaca, quod paratu sunt facilia et simpliciora, hinc naturae magis amica, in quibus error adeo facilis haud fuerit ^{b)}). Nec vllum praeterea materiae, quam medicam vocant, caput est, in quo aliquid culinarium rerum, quod medicamento loco esse possit, haud inueniatur. *Raphanos crudos medici suadent ad colligenda acria viscerum dandos cum sale ieiunis esse, atque ita vomitionibus praeparant meatum.* Tradunt et praecordiis necessarium hunc succum, quando *phthisin non alio potuisse depelli compertum est* ^{c)}). Si ea volumus, quae lentos humores incidere possint ^{d)}, inter herbas et radices, quorum vsus domesticus est, inueniemus praestantissimas, acri

Portulaca et intybus, frigidae atque humidae facultatis, restinguit aestus, humectat, aluum subducit.
PAVLL. I. c. 74.

b) Τῶν ἀπλῶν φαρμάκων παράδοσις τῆς τῶν ποικίλων ἀποδεκτότερα πέφυκεν, ἔ μόνον διὰ τὸ εὐπαρακολέθητον, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ εὐπόρισον, καὶ διὰ τὴν δύναμιν φανεράν, ἀπελελυμένην καὶ ἀνεκίμικτον.

Simplicium medicamentorum exhibitio, illa compositis assumptu securior est, non solum, quod suos effectus subito edat, sed quod paratu sit facilis, et ob virtutem manifestam, expeditam et simplicem. DIOSC. *Parabil.* in Prooem.

c) PLINIVS *Hist. Nat.* XIX. 5.

d) De alimentis, veluti sanant, ita habet PAVLLVS I. c. σγ'. Χρῆ, ἀπὲρ τι ἄλλο, τὰς ἐν ταῖς τροφαῖς ἐπίσασθαι δυνάμεις: Τὰ μὲν ἐν τῆς λεπτινέσης δυνάμειως ἐκφράττει τὰς διεξόδους καὶ ἀπορρίπτεται τὰ προσπλαττόμενα γλίχρα, τέμνει δὲ καὶ λεπτῖνα τὰ παχέα.

Oportet, si quid aliud, facultates alimentorum nosse: Quae incidunt, deoppilant exitus, et eluunt ea, quae tenacius inhaeserunt, mucida diuidunt, et attenuant crassa.

acri scilicet sapore praeditas radices e). *Non Indicum piper quaerendum, quaeque trans maria petimus f)*: *Expedita res et parata semper, acetaria, facilis concoqui*. Vis aluum laxantia, en tibi ficus g)! en fructus horaeos, ipsumque mel h)! Ad mouendas vrinas plantae ex felinorum gente, aut capparis, multum valent i). Constipant cydonia k). Possent exempla adduci his plura, quae dignitatem fontis medicamentorum therapeutici vindicare valerent, nisi satius foret, ex alimentis ea, quibus *medica tantum natura est l)*, fonti pharmaceutico adiudicare. Eo autem plus sciunt ad leges machinae accommodanda esse auxilia illi, qui in contemplatione structurae ac fabricae corporis humani sunt frequentius.

e) Κρόμμυον καὶ σκόρδον καὶ πρᾶσον λεπτύνει, καὶ τέμνει τὰς παχῆς. χυμῶς.

Porrum, cepa, allium, attenuant et incidunt crudos succos. PAVLL. Ib. 05'.

f) PLINIVS *Hist. Nat.* XIX. 4.

g) Τὰ σῦκα γαστρός ὑπαντικὰ, δισρητικὰ τε καὶ νεφρῶν ἐκκαθαρτικὰ.

Ficus aluum subducunt, vrinas pellunt, et renes purgant. PAVLL. I. πᾶ'.

h) Τὸ μέλι ὑπάγει γαστέρα.

Mel subducit ventrem. PAVLL. I. ης'.

i) Κάππαρις ἐύρορετός τε καὶ τῶν κατ' ἥπαρ τε καὶ σπλῆνα ἐκκαθαρτικὴ, χρῆστέον δὲ αὐτῇ δι' ὄξυελαίς.

Capparis appetitum auget, hepar et lienem purgat, si cum oleo ex aceto fumatur. *Ibid.*

Σέλινον καὶ ἱπποσέλινον καὶ σίον καὶ σμύρνον πάντα δισρητικὰ ἔσι.

Selinum, Apium, Sifarum, Smyrnum, (Oreoselinum,) omnia vrinam mouent PAVLL. I. cap. 08'.

k) Ῥωσικὰ σομάχεα καὶ γαστρός ἐφευκτικὰ, τὰ κυδῶνια.

Confortantia stomachi et ventris fluxus continentia, cydonia. PAVLL. l. c. πᾶ'.

l) PLINIVS *Hist. Nat.* XIX. 5.

ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΙΑΣ ΤΗΡΑΡΙΑΕ
SPECIMEN XXVIII.

DE

FONTE AVXILIORVM THERA-
PEVTICO MEDICO

DE QVE

FLVENTIBVS EX ILLO MEDICAMENTIS
PRIMAS VIAS PVRGANTIBVS.

Quamuis, optimo caussarum externarum regimine instituto, morbi per suas aetates duci possint, effiçique consiliis atque auxiliis ex fonte diaetico desumptis, vt motus naturae, ad salutem consequendam necessarij, recte procedant; nec pauci sint, qui solo *ingestorum gestorumque* bono ordine conualescunt; securius tamen est, aliquantulum instigare spontanea ad salutem directa molimina, causasque mutare, iuuantibus rebus, quae, termino latam significationem habente, appellantur AVXILIA. Non enim sola pharmaci vox id omne haurit, quod a medicis, educendarum mutandarumque morbi caussarum gratia, perficitur, sed varia sunt, quae solo manuum exercitio, ad aegroti vtilitatem conferuntur ^{a)}, veluti sudores frictione ^{b)}, vomitus plu-

a) Ἄπαν τὸ γένος τῆς ὕλης τῶν βοηθημάτων ἐν προσφερομένοις, καὶ ποικιμένοις, καὶ τοῖς ἐξωθεν προσπίπτουσιν, κατὰ.

Omne genus materiae auxiliorum in oblati et factis et extus admotis ponitur. GAL. De Constit. Med.

b) Τῶν ἰδρωτικῶν ἐστὶ, ἐπιφάνειαν ἐντόνωσ διατριβομένη.

Inter sudorifica illud est, si superficies corporis fortiter perfricetur. PAVLL. I. μγ.

plumula, fauces irritante c), prolicimus, et si quid aliud est, quod sola industria, sine medicamentorum usu, prodest, vt *auxilia* fortiora, quibus externis corporis affectibus medemur, nunc non attingam, quandoquidem de illis nunc sermo est, quae ad *internorum morborum* curationes referuntur. *Omni* enim tempore pharmaca vel ad medicos, vel ad *chirurgos* pertinere dicta sunt d), de quibus adeoque seorsim singulis agendum mihi, sistendusque ante omnia ille medicamentorum apparatus est, qui, siue ad hominis interiora deueniat, siue illius superficiei applicetur e), aegritudines, internas dictas, id est, a causis latentibus productas, sanare valet, nisi vis morbi medicamento maior fuerit. Sunt autem *pharmaca* quaeuis res, quae id, quod copia malaque temperie nocet, auferre, quod deficit, restituere, vel materie sua, vel facultatibus, ex materiae textura fluentibus, potest f). Huius et cognitione, et ratione vtendi instructus esto medicus g). Recte

O o 2

enim

c) Καταματτευόμενος πτερῶν, ἐμεέτω.

Plumia irritans gulam, vomat. HIPPOCR. *De Affect.*

d) Ἡ Φαρμακεία διττὴ ἐστίν, ἢ μὲν πρὸς τὰ ἔντος πάθη, ἢ δὲ πρὸς τὰ ἔκτος, ἧς ἕκ ἄνευ συντελεῖται τὰ κατὰ χειρουργίαν.

Pharmacia duplex est, illa quidem ad morbos internos, illa autem ad externos, sine quibus chirurgicae expeditiones haud perficiuntur. GALIEN. *Isagoge seu Medicus*, c. 8. p. 367. T. II.

e) Ἐπὶ τῷ πέπονθότος μορίῳ ἐπιτιθέμενα ἐπιτήδεια φάρμακα.

Afflictae parti imposita conuenientia pharmaca. GALIEN. *De Locis Affect.* IV.

f) Ἰητρικὴ ἐστὶ πρόδοσις καὶ ἀφαίρεσις, ἀφαίρεσις μὲν τῶν ὑπερβαλλόντων, πρόδοσις δὲ τῶν ἐλασσόντων.

Mederi consistit in appositione et ablatione: Ablatione quidem superfluarum rerum, additione autem deficientium. HIPPOCR. *De Flatibus* §. 3. p. 401. T. I.

g) Ἐἰς δύο κεφαλὰς τὰ βοηθήματα ἀναγομένα, εἰς τε τὴν γνώσιν τῶν σωματίων οἷς προσάγεται τὰ βοηθήματα, καὶ ἀντὶν τῶν βοηθημάτων χρῆσιν.

In

enim atque sapienter admodum DIOSCORIDES ^{b)} materiae medicae studium cum totius artis disciplinae quibuslibet coniungi oportere scripsit. Maxime illi, qui ex multis, id quod praestantissimum, efficacissimum et reliquis securius est, seligere medicamentum vult ⁱ⁾, opus est, ut modos medicamentorum agendi in corpora penitus perspectos habeat, dum

In duo capita colliguntur auxilia, quorum alterum cognitionem corporis, cui auxilium admouetur, alterum ipsum auxiliorum usum continet. GAL. *De Const. Medicin.*

Τὰς δυνάμεις τῶν Φαρμάκων ἐπιγνώσασθαι πρὸς τὸ χρῆσασθαι αὐτοῖς ἀγαθὸς τε δημιουργὸς γίνεσθαι τῶν συνδέτων.

Virtutes pharmacorum noscendae sunt, ut illis uti, et boni artifices componendi ad morbi indolem medicamenti esse possimus. GAL. *De Simpl. Med. Fac. I.*

Πρῶτον δὲ δεῖ τὴν φύσιν τῶν βοηθημάτων καὶ ἅτα τὴν χρείαν, ἢν παρέχεται, μὴ ἀγνοεῖν.

Primum quidem naturam auxiliorum, deinde usum ignorare haud oportet. GAL. *De Opt. Med. Philos.*

Ἰασις ἐν δυοῖν τέτοιον προερχομένη γίνεται, τῆδε τῆς ὕλης εὐπορίας καὶ τῆ τούτης ἐπιδεξίᾳ χρῆσι.

Curatio in his duobus consistit, in materiae facili inuentione inque illius dextro usu. GAL. *Metb. Med. VI.*

h) Ὅτι γε μὲν ἀναγκαῖος ὑπάρχει ὁ περὶ Φαρμάκων λόγος, παντὶ σα δῆλον· συνεξευγμένους ὅλη τῆ τέχνη, καὶ τὴν ἀπ' αὐτῆς συμμαχίαν ἀήττητον παντὶ μέρει παρεχόμενος. καὶ διότι δύναται ἀνξέσθαι κατὰ τε τὰς σκευασίας, καὶ τὰς μίξεις, καὶ τὰς ἐπὶ τῶν παθῶν πειρασμούς.

Quod doctrina de medicamentis utilis et expedita fit, unicuique manifestum; cum vniuersa arte coniugatam, et per hoc eius commilitium se efficacem omni parti praebet; adeoque et augeri poterit secundum corporis conditiones, et temperies, et experimenta in morbis capta. DIOSC. *De Mat. Med. I. Prooem. p. 3. ed. SARACEN.*

i) Ἀεὶ κρᾶτισον ἐστὶ τ' ἀσφαλέςατον.

Optimum, quod maxime securum. PVBL. SYR.

Πάντων ἐκλέγεσθαι αἰὰ τὸ βέλτισον.

Ex omnibus seligendum est optimum. HIPPOCR. *De Veteri Medicina.*

dum *alia* aequa vi in totum hominem agunt ^k), *alia* autem proxime ad partem affectam suas vires edunt, quo scilicet ad vitae leges illud omne aestimari possit, quidquid pharmacorum optima indicatione inuentum est, ut nec viribus hominis illa superiora sint eundemque affligant, neque vero sint imbecilla, irritare valentia, sed nihil perficere ^l), in quorum delectu ita sese gerere medicus debet, ne vel meticulosus sibi que parum confidens, vrgenti malo debile opponat auxilium ^m), vel, nimia temeritate delatus, medicinam tentet ambiguam, in qua sub paruo errore magna noxa oriri possit ⁿ). Ut adeo

O o 3 de

k) Δύναμις ἀφικνέεται καὶ ἐς ὀστέον, καὶ πάντι τὰ μέρη αὐτῆ, καὶ ἐς νεῦρον, καὶ ἐς φλέβα, καὶ ἐς ἀρτηρίην, καὶ ἐς μῦν, καὶ ἐς ὑμένα, καὶ σάρκα, καὶ πιμελήν, καὶ αἷμα, καὶ φλέγμα, καὶ μύελον, καὶ ἐγκέφαλον, καὶ νωτιαῖον, καὶ τὰ ἐντάδι διὰ πάντι τὰ μέρη αὐτῶν, καὶ πνεῦμα, καὶ ὑγρασίην: ὡς τριχας, καὶ ἐς ὄνυχια καὶ τὴν ἐσχάτην ἐνδοθεν ἐπιφάνειαν ἀφικνέεται.

Efficacia peruenit ad os et omnes eius partes, et in tendinem, et in venam, et in arteriam, et in muscolum, et in membranam, et carnem, et pinguedinem, et sanguinem, et pituitam, et medullam, et cerebrum, et medullam spinalem, et omnes vbiuis partes horum, et ad spiritum, et ad humores, in capillos inque summam viscerum internam superficiem peruenit. HIPPOCR. *De Aliment.* §. 2. p. 593. T. I.

l) Χρὴ ἐν τοσάυτῃ δίδοσθαι συμμετρίαν ποσότητος, πάσας τὰς δυνάμεις, ὡς μήτε τῷ πλήθει βλάβηται τὸ σῶμα, μήτε δι' ὀλιγοτήτα νικᾶσθαι.

Oportet in eiusmodi dari mensura quantitatis omnia medicamina, ne vel multitudine laedant corpus, vel ob paucitatem superari se patiantur. GAL. *Simpl. Med. Facult. V.*

m) Ἰσχυρότερα βοηθήματα.

Fortiora auxilia. PAVLL. *De Re Med.* III. μέ.

Δράσαντάς τι καὶ κινδυνεύσας, οἷς μὲν ἑτέρα ἔχ' ὑπάρχου τῆς σωτηρίας ὁδός.

Efficiendum aliquid etiam cum periculo est, si quibus nulla alia ad sanitatem via est. GAL. *Metb. Med.* X.

n) Δραστικὰ βοηθήματα, ἐν οἷσι, εἰ παροφθαίη τι μικρὸν, ἢ βλάβη μεγίστη δι' αὐτὰ γίνεται τοῖς νοσῶσιν.

de medicamento ad vsum propositi viribus securi esse possint medentes, *cognitis* vtendum est auxiliis, nec illis, quos artificum vaniloquentia, vt lucrum ex credulitate hominum caperent, speciosis insigniuit titulis ^o). *Sola naturae*, ait PLINIVS ^p), *placuerat esse remedia paratu facilia ac sine impendio, ex quibus viuimus; Postea fraudes hominum et ingeniorum capturae officinas inuenere istas, in quibus sua cuique homini venalis promittitur vita, statim compositiones et mixturae inexplicabiles decantantur, Arabia atque India in remedio aestimatur, vlcerique paruo medicina e rubro mari imputatur, cum remedia vera quotidie pauperrimus quisque coenet. Illis quandoque vtendum, quae simpliciora sunt, viribusque sibi natura, non arte datis, superbiunt, et ideo,*

Draffica (efficaciora) auxilia, in quibus, si neglectum quid in parua re est, noxa maxima per illa fit aegrotantibus. GAL. *De Venae Sectione.*

o) Κάκιστα συγκείμενα Φάρμακα.

Pessima sunt composita pharmaca. GAL. *De Simpl. Med. Facult.*

Περὶ συνθέτων Φαρμάκων ἐκ ἀβασανίσως πισεύαν ἄπιστοι τοῖς συγγράμμασι.

Circa composita medicamenta sine examine haud credendum omnibus conscriptionibus. GAL. *lb.*

Οἱ μὲν ἑτέροις πισεύουσιν, οἱ δ' ἐκόντες ἄλλως ἐξαπατῶσιν.

Sunt, qui aliis credunt, sunt, qui ex proposito aliis imponunt. GAL. *lb.*

Τὸ δὲ εἶθ' ἐν τεχνικῶς, μὴ ποιηθὲν δὲ, μεθόδε ἀτέχνη δεικτικόν, τὸ γὰρ οἰεῖσθαι μὲν, μὴ πρῆσσειν δὲ, καὶ ἀτεχνῆς σημεῖον.

Speciose dictum, nec re ipsa comprobatum, curationis modum arte vacuum indicat; nam affectare opinionem, nec perficere, ignorantiae argumentum est. HIPPOCR. *De Decente Habitu.*

Κακῶς ἀναμιγνύουσιν ἅπαντα, παιδαῖς φύσσει ἀρόττων ἐπιτεχνήσασθαι βεβλόμενοι Φάρμακον.

Male miscent omnia, multis naturis conueniens conficere volentes pharmacum. GAL. *Metb. Med. III.*

f) PLINIVS *Hist. Nat. XXIV. I.*

ideo, quod *paratu sunt facilia*, εὐπόριστα dicuntur 1), operosis medicamentorum elaborationibus, multis parasangis praeferenda 2); de quibus quandoquidem ad antiquorum mentem agere constitutum mihi est, oportet etiam me ad illorum doctrinam scriptionis capita ordinare. Sane, cum illis indicatio omnis vel ad *euacuationem*, vel ad *mutationem* directa sit 3), duo etiam, quae de *euacuantibus* atque *alterantibus* inscribuntur, nunc apud omnes materiae medicae summa recepta sunt capita, licet titulos fere totidem materia medica acceperit, quot effectus singula pharmaca vel praestant, vel praestare perhibentur 4).

Oo 4

Vt

q) Ἡ τῶν ἀπλῶν φαρμάκων παραίδοσις τῆς τῶν ποικίλων ἀποδεκτέρας πέφυκεν, ἔ μόνον διὰ τὸ εὐπαρακιλέθητον, ἀλλὰ καὶ διὰ τὸ εὐπόρισον, καὶ διὰ τὸ αὐτῶν τῶν προσφερομένων ἐκάστῃ τὴν δύναμιν φανεράν ὑπάρχειν τοῖς προσφερομένοις καὶ χρωμένοις, ἀπολελυμένην καὶ ἀνεπίμικτον ἑτέρῳ γένει ὑπάρχουσαν.

Simplicium medicamentorum exhibitio, illa variorum, est acceptior, non tantum propter effectuum promptitudinem, sed etiam comparationis facilitatem, et propterea, quod singulorum ex eiusmodi oblati virtus cognita sit et exhibentibus, et vtentibus, vtpote quae sui iuris, nec mixta ex diuersis generibus est. DIOSCORID. *De Paratu Facilibus Pharmacis*, Prooem. p. 1. ed. SARACEN.

r) Μηδὲν περιέργως ποιεῖν, μηδὲ μετὰ φαντασίης.

Nihil superuacaneo labore faciendum, nihil imaginaria sapientia. HIPPOCR. *De Decente Ornatu*.

Πολλὰ πρὸς περιεργίην (ιάσεως) φαίνονται γενημένα.

Multae (curationes) superuacaneo labore perficiuntur. *Ibid*.

s) Ἐνδειξις, ἀλλοίωσις τε καὶ κένωσις ἐστίν.

Indicatio, mutatio vel euacuatio est. GALEN. *Ars Medica*.

t) Τὰ φάρμακα ἐν τῶν ἔργων, ἃ πέφυκα ὁρᾶν, ἐλέχθη δυνάμεις ἔχειν, ἐν ἑαυτοῖς, ἀραιωτικὰς, καὶ πυκνωτικὰς, καὶ μαλακτικὰς τε καὶ σκληρυντικὰς, ἐμπλαστικὰς τε καὶ ῥυπτικὰς, ἐλκτικὰς τε καὶ ἀποκρηστικὰς, ἔτι τε πρὸς τέτοις χαλαστικὰς, συντακτικὰς, ἀνασομωτικὰς, συνκκτικὰς, παχυντικὰς, λεπυντικὰς,

Vt ab illis exordiar, quae humores, corrigi nescios, aut illos; in quorum correctione medicus nimis longus foret, educunt, pharmacis u) quidem et optimos quos-

κὰς, ἀνωδύνας, ὀδυνηράς, πεπτικές, ἐκπυητικές, διαφορητικές, ἰδρωτικές, καρωτικές, ναρκωτικές, ὑπνωτικές, ἐνστατικές, σηπτικές, κausικές, διαβρωτικές, ἐχαρωτικές, χυτικές, πηλητικές, κωκοχύμους ἐπιπερασικές, καθαρτικές, σαλτικές, τραχυνώσας, λειαινώσας, ἐκφρακτικές, καὶ ἐμφρακτικές, καὶ πορρωτέρω προϊόντων ἔτι καὶ οἷον κατὰ μέρος ἐφ' ἐκάστῳ τῶν ἐργῶν ἰνομαζόντων, ἐρητικές, ἐμετικές, ὑπακτικές, λαπακτικές, ἐρρίνους, ἀποφλεγματικές ἐρρίνων ἀγωγὰς, καὶ ἐπιχετικές, ὡσαύτως δὲ καὶ γάλακτος καὶ σπέρματος ἢτοι γεννητικές ἢ σβεστικές ἢ προκλητικές ἢ ἐπιχετικές, ἔτι δὲ μᾶλλον, ὅταν ἥπατικές τινὰς ἢ σπληνικές ἢ ὠτικές, ἢ ὀφθαλμικές, ἢ ὀδοντικές, ἰχθυαδικὰς, ἢ νεφριτικές, ἢ ποδαγρικὰς, ἢ ἀρθριτικές ἢ πλευριτικές, βηχικές, ἢ λιθονδριπτικές, ὀνομάζωσι δυνάμεις.

Medicamenta ex factis, quae praestare nata sunt, dicta fuerunt habere virtutes in se attenuantes, incrasfantes, emollientes, compingentes, lenientes, purgantes, educentes, reuellent, relaxantes, roborantes, aperitiuas, adstringentes, inspissantes, diluentes, dolorem sedantes vel facientes, digestiuas, suppurantes, sudorificas, aquam ducentes, somniferas, stupefactiuas, confopientes, tumores extollentes, rodentes, vrentes, carnem absumentes, crustam excitantes vstione, crassa fundentes, obstruentes, prauam humorum crasin corrigentes, (epicerafticas,) fluxum sistentes, cutem reddentes asperam vel leuem, deobstruentes, infarciētes, et si in longum excedas et veluti singulam effectuum particulam nominare velis, vrinam mouentes, vomitorias, aluum subducentes vel emollientes, nasum emungentes, fluxus hos sistentes, lac aut semen generantes vel extinguentes, libidinem prouocantes vel comprimētes, praeterea iecorarias, lienem mundificantes, auri, oculis, dentibus salubres, pro lumbagine aut renum doloribus, ad pedis, articulorum, pleurae dolores, tussim sedantes, calculum attenuantes, virtutes nominare posses. GALEN. De Med. Fac. V.

u) Φάρμακα κενῶντα τὸ περιττόν.

Medicamenta superfluum euacuantia. GALEN. De Simpl. Med. Facult. I.

quosuis succos educimus, si mole sua grauant *); verum id, proprio sensu, *purgare* est, nocentes succos educere †), hinc, quae illud efficere sua textura possunt medicamenta, *euacuantia* appellantur, quorum vis in determinata, quam natura sibi datam habent, acredine et organa excitandi efficacia consistit; non tamen illa, quae ad singulos succos directa sit, sed illa, quae sequaces tantum educat, quicumque et quocumque in loco fuerint, relictis illis, qui maiore stimulo mouendi sunt ‡). Ita, quae vrinas, eadem et menses mouent §), estque effectuum, quae pharmacis intercedit, vicissitudo perpetua, vt certis locis aut humoribus nullum destinatum esse dici possit. Quamuis autem, quo rebelles ac pertinaces magis humores in morbis sunt, eo valentius pharmacum requiri videatur ¶); magna tamen vbique inque omnium euacuantium vsu adhibenda est cautio,

O o 5 ne

x) Ὀνομάζω δὲ κένωσιν τῶν ἐκείνων, ὅταν ὑπερβάλλῃ τῷ πλήθει, κάθαρσιν δὲ, τῶν ἀποτρύων κατὰ ποιότητα.

Appello *euacuationem* illorum, quando copia excedunt, *purgationem* autem eorum, quae qualitate peregrina sunt. GAL. *Comm. ad Aph.* 17. *Libr. II.*

y) Κάθαρσις ἐστὶν ἢ τῶν λυπέντων κατὰ ποιότητα κένωσις.

Purgatio est eorum, quae sua qualitate affligunt, excretio. GAL. *Comm. ad Lib. I. Aph.* 2.

z) Τὸ φάρμακον πρῶτον μὲν ἄγει, ὃ ἂν αὐτῷ κατὰ φύσιν μάλιστ' ἢ, ἔπειτα καὶ τ' ἄλλα.

Pharmacum primum ducit, quod suae naturae aequum est, deinde et alia. HIPPOCR. *De Natura Hom.*

a) Τὰ διζρητικά πάντα καταμηνίων ἀγωγὰ.

Quae vrinas mouent, omnia menses ducunt. PAVLL. *De Re Med.* I. μζ.

b) Τοῖς δρασκευαῖς χρώμεθα, ἢ πρὸς τὸ μεταγαγῆν τὴν ὑλὴν, ἢ πρὸς τὸ μοχλεῦσαι διάφθειν ἐσκιρῶμένην, ἢ πρὸς τὸ ἐξαγαγῆν τὸ σῶμα τὸ ἐνοχλῆν ὑγρὸν.

Efficacioribus (quae drastica dicuntur) vtimur aut ad transuehendam aliorum materiam, aut ad impactam fortius rem valenter mouendam, aut ad educendum subito fluidum, quod corpus valde affligit. PAVLL. VII. 4.

ne vtamur efficacioribus, at minus securis c). Id quod, velut vbique fieri consultum, ita maxime circa *selectum* optimum pharmacorum, primas vias, ventriculum puta atque intestina, euacuantium, obseruandum est. At in nullo alio euacuante plus discriminis, quam in illo, quod ventriculum conuellit d), vomitumque mouet, occurrit, quandoquidem, paruo errore, ex medicina venenum fieri potest. Obsistunt etiam, quo minus vomitorium dari possit e), varia, obesitas f), hernia, thoracis mala

- c) Ἄπαντα κενωτικά, ὅταν τις ἀμετρώτερον αὐτοῖς χρήσαιο, βλάπτοντα τὴν δύναμιν.

Omnia euacuantia, si quis illis sine modo vtatur, laedunt vim vitae. GAL. *Method. Med.* IX.

Τῶν ἰσχυρῶν Φαρμάκων τὰ πλεῖστα ἔλκοῦ τὸν σῶμαχον.

Valentiorum pharmacorum plurima vulnerant ventriculum. HIPPOCR. *De Sterilit.*

Μέγας ὁ κίνδυνος ἐπὶ Φαρμάκων καθαιρόντων δόσεσιν.

Magnum periculum in euacuantium pharmacorum determinatis, quantum singula vice capi oporteat, mensuris seu dosibus. GAL. *De Venae Sect. ad Erasistrataeos.*

- d) Ἐμετοποιῆσαι τὴν ἄνω κοιλίην.

Ad vomitus superiora versus excitare ventriculum.

HIPPOCR. *Progn.*

- e) Ἐμετικῶς δὲ Φαρμάκοις ἕτε ὑγιαίνεσθαι ἐπιτρεπτέον, ἕτε τοῖς ὀξείωσι νόσοις χρήσασθαι, ἀλλ' ἐπὶ τῶν χρονίων διαδέσεωσι, καὶ μοχλίωσι ἰσχυρῶσι δεομένων, ἐναντιῶνται δὲ πύσεσιν αἵματος, καὶ κακοσομαχῶσι, καὶ πνιγμένοις.

Vomitum excitantibus pharmacis nec valentibus, nec acuto morbo correptis vti permittendum, sed tunc, cum longae aegritudines sunt magnoque impetu mouendi humores fuerint; Contraria autem vomitoria sunt, sanguinis sputo et imbecillo laborantibus ventriculo, et anhelosis. PAVLL. VI. 10.

- f) Τὰς ἰσχυρὰς καὶ ἐνημέας ἄνω Φαρμακεύειν.

Graciliores, hinc ad vomitum faciliores, ad euacuationem, quae sursum fit, commouere. HIPPOCR. *Apb. Sect.* IV. 6. p. 82. T. I.

Τὰς δὲ δυσμετέας καὶ μέσως ἐνσάρκως κάτω.

Qui ad vomitum difficulter mouentur, ideo, quod carnosiores sint, deorsum euacuandi. HIPPOCR. *Ib.*

mala conformatio, aetas, grauiditas, alia. Singularis tamen medicamenti est, si debita cautione adhibetur, vtilitas, variorumque morborum, maxime illorum, quorum caussa in primarum viarum vitiiis ponitur, curatio hoc optime perficitur g). Mu- niendus pingui re h) ventriculus est, si medicamen- tum

g) Πολλά τε καὶ ποικίλα ἄνω ἐξεμέμενα πολλῶν μελετωμένων νοσημάτων ἀπαλλάττει τὰς ἐξεμέσαντας.

Multa et varia per os eiecta multorum metuendorum morborum periculum auferunt, si vomitorio mature quis vtatur. ACTVAR. *De Spirit. Animal.* II. 16. p. 120.

³ Ἦν δὲ τεταρταῖος λαμβάνη, Φάρμακα δίδοναι ἄνω.

Si quartana inuaserit, medicamentum, quod sursum purgat, exhibeto. HIPPOCR. *De Affect.*

Κεφαλαλγία διὰ χολώδη χυμὸν, ἐμεθέντος ἐκείνου, παύεται παραχρῆμα.

Capitis dolor a bilioso humore, hoc per vomitum reiecto, quiescit subito. GAL. *De Locis Affect.* I.

³ Ἐμέτοισι χορῆσαι (ἐν τῇ τῶν ἐπιμηνίων ἄεσει) πρὸ τῶν ἡμερέων, ὧν μεμνηθῆναι τὰ ἐπιμήνια γίνεσθαι.

Vomitoriis vtendum (in obstructione mensium) ante dies, quibus notum est menses fluere debere. HIPPOCR. *De Morb. Mul.* I.

h) Βραδυπόντων δὲ τῶν ἐμέτων, μελίκρατος δόντα πιᾶν, ἀναγκάζει ἐμῆν, σπαραττομένων δὲ αὐτῶν ἢ καὶ σπωμένων, ὑδρέλαιον δίδοναι πιᾶν.

Tardantibus vomitibus, necessitas vomendi potu ex melle mixto facienda est, sique nauseant, et magnis ventriculi doloribus torquentur, bibenda detur cum oleo aqua. PAVLL. VII. 4.

Πρὸς τὰς ἐλεβεόρους, τοῖσι μὲν μὴ ῥηϊδίως ἄνω καθαιρομένοισι πρὸ τῆς πόσιος προὔγραίνεν τὰ σώματα.

Helleborum, ad vomitum vsuris, nec sursum facile purgandis, ante potum lubricanda sunt corpora. HIPPOCR. *Apb. Sect.* IV. 13. p. 83.

³ Ὅ, τε ἔμετος ἔως εὐπετέστερος γίνεται, ἢν ἐσὶν τι ὑγρόν.

Sic facile procedet vomitus, si aliquid humidi antea ingressum est. HIPPOCR. *De Affect.*

³ Ἐμέτε λύσις, ὕδωρ θερμὸν δίδοναι πίνειν καὶ ἐμέτω.

Vomitus solutio, calidam aquam bibendam dare, et vomat. HIPPOCR. *Epid.* II. Sect. V. p. 707. T. I.

tum datur, magnaue circumſpectione atque ſolici-
tudine concilianda illi eſt potu pinguium vomendi
facilitas, cum periculofa quandoque effectus inepti
vomitorii eſſe poſſint ac ſoleant ⁱ). Curta medica-
mentorum, quae vomitum cierent, medicis ex
HIPPOCRATIS ſchola ſuppelleſis erat, et vteban-
tur illi potiffimum elleboro, (noſtro albo ^k), an alio,
dubium), forti ſane medicina, ipſiſque veteribus
ſuſpecta ^l). Bibebant ergo, vt ſecurius vomerent,
tepidam, quod erat, *ſyrmaiſmo* vti ^m) aliſque mi-
tiori-

Συνεργᾶ τοῖς ἐμέτοις τὰ πίονα τῶν κρεῶν.

Adiuuat vomitus pingue carnis iuſculum. PAVLL.

i) Σπασμὸς ἐξ ἑλεβοροῦ, θανάσιμον.

Conuulſio ex helleboro letalis. HIPPOCR. *Apb.* Sect. V.

i. p. 90.

k) Πρὸς τὰς ἑλεβοροῦς, ἄνω κατὰίρεσθαι.

Per helleboros furſum purgari. HIPPOCR. *Apb.* 13. Lib.

IV. p. 83. Explicat GALENVS:

Οἱ ἑλεβορον εἰληφότες λευκὸν δηλονότι τῶτον γὰρ ἀπλῶς
εἰώθασι ὀνομάζειν ἐλλέβορον.

Qui helleborum ſumpſerunt, album ſcilicet; hunc
enim ſimpliciter ſolebant appellare helleborum.

Ἐλεβορῶ κατὰίρειν ἄνω.

Helleboro purgare deſuper. HIPPOCR. *De Affect.*

l) Τῶν ἑλεβοροῦ τὸν φλινὸν κόψαντες καὶ σήσαντες μετὰ μελιχρά-
τε ἢ μέλιτι ἐφθῶ.

Hellebori ſaltim corticem tundentes et per cribrum
transiicientes, mellis potu aut melle cocto miſcere.

GALENIUS Libr. VI. cap. 12.

Eundem modum, vomitorium ex elleboro praepa-
randi, adducit PAVLLVS VII. I. et CONSTANTI-
NVS in *Geoponico*.

Ὅτε τὴν συκὴν φυτεύσεις, ἔμβαλλε εἰς ἄκρας τὰς ῥίζας ἐλ-
λέβορον μέλανα κεκομμένον ὁμῶς τιθυμάλας, καὶ ἔξωσ τὰ συκὰ
μαλακτικὰ γαστρός.

Si ficum plantaueris, infere in extremas radices hel-
leborum nigrum, cum eſula conciſum, et habebis fi-
cus aluum emollientes.

m) Ἐμετοποιῶσθαι ἄνευ πλησμονῆς ἄνευ φαρμακείας. Χρήσιμοι εἰ-
νίσεις ἐμετοί, ὅς καλῶσι τινὲς *ſyrmaiſμός*.

Vomi-

tioribus auxiliis euerrebant ventriculos, illis scilicet, quae non acredine, sed repletione stomachum mouerent. Nihilo mitiora illis antiquorum vomitoriis, nostra sunt, si ab Ipecacuanha recesseris, habentque singula veneni quidpiam, vt exquisito regimine ad euertendas eorum noxas opus sit. Clementius cum homine agunt, quae *aluuum* mouent pharmaca *): Stimulos enim habent, ventriculi tunicae villosae haud sensibiles, illamque nihil quidquam mouentes, sed tenuium intestinorum crustae villosae tantum graues, vt ab illis determinatum motus peristaltici augmentum, quod excutiendis de canali alimentorum liquidis sufficit, excitetur. Spontanei intra morbos euentus °), cum ventris deiectiones salubres esse docerent, euacuantium aluo pharmacorum vtilitatem et necessitatem comprobauerunt, vτρο-

Vomitus tibi moue, sine ebrietate, sine medicina. Optimi ieiuni vomitus, qui SYRMAISMI dicuntur. DIOCL. CARYST. *Epist. Prophyl. ad ANTIGON. Regem.* Erat autem SYRMAISMVS.

Ἐπιπίνοντα ὕδωρ χλιαρὸν ἕτως ἐμῶν.

Bibendo aquam tepidam vomere. *ibid.*

Ὅσοςαι ὀδύνας μὲν πρὸς τὰ ὑποχόνδρια καὶ τὴν καρδίαν, μελίχροτον ὕδαρὸς ποιῶν ὅσον τρεῖς κοτύλας ὄξος παραχέου, δὴς πῖαν χλιαρὸν καὶ ἐπιχῶν ὀλίγον χρόνον ζυνδαλφθεῖς πυρὶ καὶ ἑματίουσι, ἐμέτω.

Quotiescunque dolores ad hypochondria et os ventriculi superius, aquosum mellis potum elaborans, tres acetii cotylas superfunde, daque, vt bibat tepidum, seque contineat aliquantulum, stragulis et igne calefcens, vomat. HIPPOCR. *De Affection.*

η) Κατωτερικὸν Φάρμακον.

Ventrem deiciens medicamentum. HIPPOCR. *Epid. V.*

ο) Ἐνίοτε καθαιρόμενοι, ἢ αὐτόματοι, ἢ ἀπὸ φαρμάκου, ἢ ἐν καιρῷ τι αὐτέων γένηται, φανερώς καὶ τῶν πόνων καὶ τῆς θερμῆς ἀπαλλάσσονται.

Aliquando purgati siue sponte, siue pharmacis, si tale quid in tempore factum est, manifeste et doloribus et calore leuantur, HIPPOCR. *De Prisca Medicina.*

utpote quae non intestina tantum, sed et respondentia illis viscera imi ventris, hepar ^{P)} et pancreas, liberant. Nocent tamen intempestiua ^{Q)}. In tempore data, febrium intermittentium ^{R)}, hydropis ac cachexiae ^{S)} securum sunt auxilium. Neque vero minor in horum administratione adhibenda est prudentia. Nocent enim vehementiora, quorum vsus antiquitas abhorruit ^{T)}. Quamuis enim duriores

P) Ἐκκενῶσθαι μὲν δὴ καὶ χυμὸν τῆς ἥπατος ὅσον ἀφραΐζεται κατ' αὐτὸ τῆς τε πικροχόλε χυμῆς καὶ τῶν ἐκ τῆς φλεγμονῆς ἰχώρων. Τῆτο δὲ ἐκ ἂν γένοιτο χωρὶς τῆς διαρροῦν τεσσάρων μὲν τὸ κατὰ τὸ σπλάγχνον ἀγγείων, τὸν δὲ ἄς τὴν νῆσιν καθήκοντα πόρον ἀνασομῶσθαι.

Euacuari nempe oportet, quidquid intra hepar colligitur et biliosi humoris, et corruptorum ex aliqua inflammatione succorum. Hoc autem fieri nequit, nisi vasa ipsius visceris euacuentur, et qui ad ieiunum ducit, canalis aperiat. GAL. *Metb. Med.* XIII.

Q) Ἦν τις ἐπιτεταραγμένῳ ἐόντι ἐτι μᾶλλον ταραξῆ, φάρμακον ἐμβάλων, ἐ δαῦμά ἐσι ἐκ τῶν τοιούτων ἀπολέσθαι τὸν ἄνθρωπον.

Si quis intra motus criticos versantem porro turbet, purgante illi medicamento dato, mirum non est, abinde hominem corrumpi. HIPPOCR. *De Morb.* IV.

R) Κάτω δέναι ἐν αὐτῇ τῇ λήψα, ἣν δὲ πρὸς ταῦτα μὴ παύεται, δέναι τῶν πυρετῶν τὰ φάρμακα.

Deorsum ducens dare medicamentum sub ipsa accessione, sique abhinc non consopiat, contra febrem dare pharmaca. HIPPOCR. *De Affect.*

S) Φάρμακα πιπίσκειν κάτω, ἐφ' ὧν ὕδωρ καὶ φλέγμα καθαίρεται. Medicamenta deorsum euacuantia dare, quae aquam et pituitam purgent. HIPPOCR. *L. cit.*

T) Πολλοὶ ἀπάδιδυτο ὑπερκαθαρθέντες.

Multi perierunt, ultra modum purgati. HIPPOCR. *De Morb.* IV.

Ἄι δὲ περὶ τὴν κάτω κοιλίαν ἐκταράξαις διὰ φαρμακείας, φθέρουσαι καὶ τήρασαι τὰ ὑποκείμενα, πλείονα ποίῃσι περιέττωσιν ἢ ἐξάγασιν.

Inmodicae imae alui per purgantia conturbationes, corrumpunt et absumunt subiectas partes, et plusibili succi

res alui efficaciorē medicinam postulare videantur^{u)}; parcendum tamen ubique est tenerrimae intestinorum fabricae, satiusque fuerit, victu potuque^{x)} tenui ventres ante emollire. Licet porro sint ex humoribus, qui violentius duci velint, oporteatque, ad mentem veterum, singulis, prout pertinentes vel mobiles magis fuerint, singularia accommodari remedia^{y)}; ad aetates tamen, sexum, corporis

fucci faciunt, quam educunt. FLVTARCH. *De Praecept. Sanit.*

Ἐπὶ ὑπερκαθάρσει σπασμὸς ἢ λυγμὸς ἐπιγενόμενος, καινόν.

Super vehementi purgatione conuulsio aut singultus accedens, malum. HIPPOCR. *Arbor. Sect. V. 4.*

Προνοητέον δὲ καὶ τῶν ἐπ' ὠφελείᾳ διδόμενων, ἐπιφερόντων δὲ κίνδυνον πολλάκις ἔχ ἦντων τῶν ἄλλων φαρμάκων, ὅποια εἰσὶν τὰ προκείμενα, λέγω δὴ, ἐκτέβροτος λευκός, θασπία, ἐλατήριον, ἀγαρικόν τὸ μέλαν, πνιγμὸν γὰρ ἐπιφέρει ἢ ὑπερκαθάρσει.

Intelligendum autem, qualia purgantia cum circumspeditione danda sint, et periculum non minus aliis acrioribus medicamentis afferant, qualia sunt sequentia, scilicet, helleborus albus, thapsia, elaterium, agaricus niger; nam vel suffocationem, vel immoderatam purgationem afferunt. PAVLL. *De Re Med. V. ζε'.*

u) Γαστέρες ἀντεχόμεναι καὶ τῆσι φαρμακῆσι ἔχ ὑπηκῆσαι.

Ventres resistentes et pharmacis haud obsequiosii. HIPPOCR. *Epid. IV.*

x) Ἐν τοῖσι καθαρμοῖσι, σιτίσι χρέεδα μιλθακοῖσι καὶ ὑποχωρητικοῖσι.

In purgationibus, cibis vtendum mollibus et vim alium laxandi habentibus. HIPPOCR. *De Morb. Mulier. II.*

Ἐἰς παράσειν ἀγαγεῖν τὰ ὑγρά καὶ πρὸς ἔκκρισιν εἶτοιμάζειν.

Ad promptum obsequium ducere humores, et ad excretionem praeparare. Sic explicat EROTIANVS in Gloss. HIPPOCR. ad Voc. ὀργίσασθαι, p. 129. T. II. *Veheementer irritari.*

y) Τῶσι χολώδεσι τὰ, ὑφ' ὧν χολὴ καθαίρεται, φλεγματοῦδεσι τὰ, ὑφ' ὧν φλέγμα, μελαγχολώδεσι, ὑφ' ὧν μέλαινα χολή, ὑδροπιῶσι δὲ τὰ ὑφ' ὧν ὕδωρ.

Biliosis ea, a quibus bilis purgatur, pituitosis ea, a qui-

poris singularem statum, vires, morbi indolem, ita respiciendum in selectu purgantis medicamenti ubique est, vt certae cuidam classi pharmacorum certos humores dedicare haud possimus. Verum quidem est, *aquas hydropicorum*, si per vires licet, valentioribus ducendas esse pharmacis ^{z)}, itidemque pituitam: Attamen, nisi viribus aegri penitus perspectis, temere tentandum nihil est, cum sint, qui tenui medicina commoueri possint efficacius ^{a)}. Laudat antiquitas rheum ^{b)}, aloen,

a quibus pituita, atram bilem habentibus illa, a quibus atra bilis, aqua tumidis ea, a quibus aqua. HIP. *De Affect.*

z) Ἰσθμὸς κενόϊ, κόκκος γνίδιος, εὐφόρβιον, κνίκη σπέρμα, ἀμμωνιακὰ θυμιάμα.

Aquas purgat coccognidium, euphorbium, cnici semen, ammoniaci thus. PAVLL. VII. δ.

Ῥίζα ἀκταίως ἐν οἴνῳ, σκίλλα ὀπτῆ μετὰ μέλιτος ὡς ἐκλεγμα διδομένη.

Ebuli radix in vino, scilla tosta cum melle sub linctus specie data. Ib. III. μη'.

Praeterea leguntur passim apud Graecos, ἐλέβορος μέλας, elleborus niger, σκαμμωνία, τιθύμαλλον, conuoluiulus purgans, scammonia dictus atque esula, de quibus refert GALENVS, *De Virtute Aliment.* III. Καὶν ἀγὸς ἢ τινὸς ἀλλῆς ζώης νεμηθέντος σκαμμωνίαν ἢ τιθύμαλλον, προσενέγκηται γάλα, ῥυήσεται πάντως ἢ γαστήρ. Et si caprae aut alicuius alius animalis, pasti scammonia et tithymallo, lac offeratur, fluet omnino aluus. Hinc, κολοκυνθίδος ἐντερεῶν, colocynthidis pulpa, ἐλατήριον, elaterium.

a) Τινὲς δ' ὑπὸ βραχείᾳ φαρμάκῃ πόσει δαψιλῶς καθαίρονται.

Quidam a tenuis pharmaci vsu commode purgantur. GAL. *Comm. I. in Hipp. De Vict. Acut.*

b) Dubium non est, rheum DIOSCORIDIS *Mat. Med.* III. 2. p. 171. ed. SARRAC. nostras esse, respondet patria, γεννᾶται ἐν τοῖς περὶ βόσφορον τόποις, gignitur in locis trans bosphorum, respondet color, διαμακροθῆν, ξοχορον καὶ προκίζον, cum masticatur, flauum et croco simile, *) respondet virtus.

*) Respondet etiam nota bonitatis, ἐστὶ κράτιστον τὸ ἀτερηδόμισον, optimum est, quod teredines non sensit. G.

aloen ^c), scillae acetum ^d), ammoniacae-ferulae lacrumas ^e), succos vegetabiles dulces, mannam, quae drosomeli veterum ^f), ipsumque mel,

Ποιᾶ δὲ πινόμενον πρὸς ἐμπνευματώσας, σομάχε ἀτονίαν, ἄλγημα παντοῖον, σπᾶσματα, σπληνικὰς, ἥπατικὰς, νεφριτικὰς, σροφεμένους, καὶ τὰ περὶ κύσιν. καὶ θώρακα, καὶ ὑποχονδρίων ἐντάσας, καὶ τὰ περὶ ὑστέραν πύλην, ἰχτιάδας, αἵματος πτύσας, ἄδματα, λυγμὰς, δυσεντερίας, κοιλιακὰς διαδέσας καὶ θηρίων δῆγματα. κ. τ. λ.

Facit autem, epotum ad flatulentiam, imbecillitatem stomachi, quemcunque dolorem, spasmos, affectus splenicos, hepaticos, nephriticos, et torminosos, et ad morbos circa vesicam, thoracem, hypochondriorum tensiones, et circa vterum affectus, lumbagines, sputa sanguinis, anhelitus, singultus, dysenterias, dispositiones coeliacas, vermium morsus cet. DIOSCOR. *ibid.*

c) Περὶ πικρᾶς καλεμένης.

De dicta amara medicina.

Τὸ γὰρ φάρμακον τῆτο ἅμα τῷ ἐκφράττειν, ἔχει καὶ τὸ ῥωγνύειν τὰ σπλάγχνα δυνάμενον.

Medicina haec vna cum virtute aperiendi habet id, quod viscera roborare possit. ALEXAND. VIII. 2.

d) Σκιλλητικὸν ὄζος καθαρτικὸν τῆ σώματος βοήθημα, τὰ σκύβαλα καὶ ἄρα ἐνέκμητα καὶ ἐνανάγωγα ποιᾶ: Οἶνος σκιλλητικὸς λεπτύνει τὰς χυμὰς καὶ ἐξαιρέτως τὸ φλέγμα.

Scilliticum acetum, purgans corporis auxilium, faeces et vrinas mobiles ducibilesque reddit. Vinum scilliticum attenuat succos, et eminentius pituitam. GAL. *De Medicament. Paratu Facilibus II.*

e) Ἀμμονιακὸν, ὁπὸς νάρθηκος, μαλακτικῆς ἐστὶ δυνάμει.

Ammoniacum, ferulae succus, emollientis virtutis est. GAL. *De Simpl. Med. Fac. VI.*

f) Γίνεται ἐπὶ τοῖς φύλλοις τῶν φυτῶν, δένδρων, θάμνων, ἐρηθῆν, ὡς ὑπὸ τῶν γεωργῶν λέγεσθαι, παιζόντων, ὃ Ζεὺς ἐξέρεξε μέλι, οἷ, ἐπιτανῶντες ἐπὶ γῆς δέρματα καὶ σείοντες τὰ δένδρα, δέχονται τὸ ἀποβέρον ἀπ' αὐτῶν καὶ χύτρας καὶ κεράμια πληρῶσι τῆ μέλιτος, ὀνομάζουσι δ' αὐτὸ δροσόμελι καὶ ἀερόμελι.

mel *g*), fructus dulces, ficus *b*), dactylos *i*). Lactis vsus veteribus frequens fuit, quibus, et aluum lenire, et humores corrigere, quod *per epicrasin purgare* est, dicitur *k*). *Salium* quoque *natiuorum*, quae amarificant, effectus haud ignorauerunt *l*). Sed aluum excitare purgantibus velle, opportunum vbi- que in morbis haud est, suntque, quae illud fieri haud permittunt, conditiones, aegrotantium infir- mitas,

Nascitur in foliis plantarum, arborum, fruticum, inuentum, ita, vt agricolae per iocum dicant, Iupiter mel pluit, qui extendentes supra terram pelles, et concutientes arbores, accipiunt defluens ex illis, et ollas ac fictilia implent hoc melle, et appellant illud roscidum mel aut mel aëreum. GALEN. *De Facult. Alim.* III.

g) Μέλι ὑγραίνει καὶ διαχωρεῖ τοῖσι χολώδεσιν.

Mel humectat, et aluum subducit biliosis. HIPPOCRATES. *De Diaet.* II.

h) Σῦκον χλωρὸν ὑγραίνει καὶ διαχωρεῖ καὶ θερμαίνει.

Ficus recens humectat, et aluum mouet, et calefacit. HIPPOCRATES. *Ib.*

i) Δάκτυλοι, Φοινικοβάλανοι, Φοίνικες.

Dactyli, palmulae. GALIENUS. *De Alim. Facult.* II.

k) Ἐπίκρασις, *Vitiosi succi curatio*. Τὸ μὲν ἔν γάλα τὸ ὄνειον καθάρειν δύναται καὶ ἐπιπεραννύουσι. Lac asininum purgare aluum valet, simulque humores corrigere. GALIENUS. *Comm. in HIPPOCRATES. IV. De Victu Acut.* Hinc ἐπιπερασικὰ iudicamenta, quae aluum mouent, simulque vitia humorum eluunt.

l) Θαλάττια οἶνα πρὸς κοιλίας ὑπαγωγὴν.

Vina marinis aquis temperata, ad alui solutionem. DIOSCORIDUS. *Mat. Med.* V. 9. p. 326. ed. SARRACENI.

Τὰ ἀλμυρὰ διαχωρεῖ καὶ διακρίσει.

Salsa et aluum et vrinas mouent. HIPPOCRATES. *De Affect.*

Ἄλλες διὰ τὴν ἀναμεμιγμένην αὐτοῖς πικρότητα ῥυπτικώτεροι καὶ διαφορητικώτεροι.

Sales, propter admixtam sibi amaritudinem, purgandi et sudores simul mouendi facultates habent. GALIENUS. *De Simpl. Med. Facultat.* IV.

Ἐμβάλλειν ἄλας τῷ ὕδατι.

Salibus miscendae aquae. GALIENUS. *Ib.* I.

mitas, nobiliorisque, quae morbum solutura est, excretionis vigor. Hinc *clyster* inuentus est, quo medicamentum imo ventri iniicitur, vt durae faeces emolliantur, ac flatibus via aperiatur, qui primarius huius pharmaci scopus est ^{m)}: Et singulares sane huius auxilii in variis morbis, non illis tantum, qui faeces induratas habent ⁿ⁾, sed illis etiam, quorum caussa in aliquo imi ventris viscere sedet ^{o)}, est vtilitas, possuntque varii dolores, qui ex tensione intestinorum propter flatum ac cruda stercora, ex renum etiam vitio ^{p)}, nascuntur, hac medicina

Pp 2

con-

m) Ὅτι ἀδθενῆς ὡν ὁ σῶμαχος ἐκ ἐπιδέχεται τὰ διὰ σώματος ὑπεκτικὰ, τοῖς κλύσμασι χρῆσθαι.

Quorum cum debilis sit ventriculus, haud facile recipit ore data, quae ventrem subducunt, remedia, vten- dum clysmatibus. PAVLL. I. μδ'.

n) Κοιλίας ἀπολελαμμένας, μικρὰ δὲ μέλανα, σφυρατώδεα, πρὸς ἀνάγκην χαλῶσαι.

Aluos adstrictas et nigram caprinis stercoribus similem faecem emittentes, cum malum vrget, atque necessum est relaxare. HIPPOCR. *Proorrh.* Haec GALENVS sic explicat:

Πρὸς ἀνάγκην, πραγματεύεσθαι τι τὸν ἰατρὸν ἢ διὰ κλυση- ροῦ ἢ διὰ βαλάνου· τὸ γὰρ, πρὸς ἀνάγκην, τοιῶτόν τι σημαίνει.

Aliquid moliri debet medicus vel clystere, vel suppositorio; Nam τὸ πρὸς ἀνάγκην HIPPOCRATIS, illud significat.

o) Πολύ ἐν τῷ κλυσηρι τὸ τῆς ἀνασπάσεως, πρὸς τὸ μὴ μόνον τὰ κατὰ τὴν γαστέρα καὶ τὸ μεστέριον ἐκκενῆν, ἀλλὰ καὶ τὰ σιμὰ τῆς ἥπατος.

Multum in clystere reuulsoriae virtutis est, siquidem non ea tantum, quae in ventre sunt, sed et meseraeum, et simam hepatis partem euacuat. GALEN. *De Const. Med.* II.

p) Παρηγορῶνται τοῖς χαλαστικοῖς ἐνέμασιν οἱ κωλικοὶ παροξυσμοὶ μᾶλλον τῶν νεφριτικῶν.

Con-

confopiri, cuius tamen vsus esse debet parcissimus²). Acria incoquenda illi haud sunt, cum intestinum talia ferre haud possit, et ad istam medicinam dulce, oleosum, iurulentum, sufficit¹). Audacior paullo, immisso

Confopiuntur lenientibus clysteribus insultus colici, magis quam renales. GAL. *De Loc. Affect.* VI.

Γαστρός κλύσμασι ὑπηκέσης ἀνιέται τὰ λυπῆντα.

Quamprimum clysmatibus obsequiosa aluus est, remittunt sese partes dolentes. ACTVAR. *De Spirit. Animal.* II. 15. p. 120.

Κλύσματι θερμὸν ἐνιέναι, ἢ μαλαχὴν ἐν ὕδατι ἐψήσας ἢ λίνα σπέρμα, ἢ βυκίερας, τέτων τινὶ ὑποκλύζειν μετ' ἐλαίᾳ καὶ τέτω τὸ ἱκανὸν προσμίσγων, πλῆθος δὲ ἐνιέναι μὴ πολὺ, ὡς μὴ πιέζη τὸς νεφροὺς τὰ πληρώματα τῶ ἐντέροι.

Clysmate immittenda est calida, coquendo maluam aqua vel lini semen et foenum graecum, cum his aliquo, vna cum oleo, cuius quantum satis, admiscendum est, eluenda subtus aluus est, nec nimium eius iniici debet, ne plenitudo intestini renes affligat. RVFFVS EPHE S. *De Vesicae Renumque Affect.* Cap. 4.

q) Μὴ συνεχῶς τοῖς κλύσμασι χρέεσθαι, ἵνα μὴ τέτοις ἢ φύσει ἐρεθιζομένη τῆς αὐτομάτῃ ἐκκρίσει ἑκλάθῃται.

Non continuo clysteribus vtendum, ne natura irritata spontaneae excretionis obliuiscatur. PAVLL.

r) Ἐτοιμον ἔσω τὸ κλύσμα μὴ πάνυ τῶν θερμαντικῶν, ἀλλὰ τῶν διαλυόντων τὰς κόπρες καὶ τηκόντων.

In promptu sit clyster, non omnino ex calefacientibus, sed faeces diluentibus ac liquefacientibus. HIPPOCRATES. *De Morb.* III.

Ἐκ μέλιτος καὶ ὕδατος ἐλαίᾳ τε βραχέος συντιθέμενον κλύσμα.

Ex melle et aqua cum tantillo olei compositum clyisma. GAL. *De Method. Med.* VIII.

HIPPOCRATES in acutarum febrium cura ita proponit: ποτῶ δὲ χρέεσθαι, μελιμυρῆτι ὕδατι καὶ βοφίματι, χυλῶ πτισάνης ἄς ἐσπέραν, κοιλίην δ' ὑπαγε κατ' ἀρχὰς κλυσμῶν, φάρμακα δὲ μὴ πρόσταγε.

Potu vtendum, qui ex aqua et melle mixtus est, et forbitione ptisanæ, vesperi, aluum aperi ab initio clystere, sed purgantia haud exhibeto. HIPPOCRATES. *De Vict. Acut.*

immisso follibus ^{s)}, vel vtriculis ^{t)} aëre, fuisse videtur antiquitas, nisi morbi grauitate certoque vitae periculo illud consilium excusari posset; In desuetudinem certe deuenit *ventosum clyisma*, cum metus sit, ne venti intus compulsi vis intestina vehementer excruciet. Saepe, desidendi conatum excitare *suppositoriis*, consultum est, fatiusque penes infantem esse, quo his, quam clysmate, aluus folicite-
tur, HIPPOCRATES ^{u)} existimat. Tunc etiam

Pp 3

expe-

s) Φύσαν χαλκευτικὴν ἐσιέναι καὶ φυσᾶν ἐς τὴν κοιλίην, ἵνα δια-
σῆσθαι τὴνδε κοιλίην καὶ τὴν τῷ ἐντέροις σύσυσιν, αἰτὰ πάλιν
ἐξελῶν τὴν φύσαν, κλύσαι.

Follem fabrilem immittere et inflare ventrem, vt ventrem distendas, et intestini contracturam, deinde iterum educens follem, clysterem immittito. HIPP. De Morbis III.

t) Ἐπιπέσει ὅταν λάβῃ, ἢ γαστήρ σκληρὴ γίνεται καὶ διαχωρεῖται
ἐδὲν καὶ ὀδύνη κάτω πᾶσαν τὴν κοιλίην ἔχει καὶ πυρετός καὶ δί-
ψα, ἐνίοτε δὲ ὑπὸ πόνου ἐμέει καὶ χολήν. Τῆτον χρὴ διύγραι-
νειν καὶ ἐξωθεῖν καὶ ἐξωθεῖν, λέειν δὲ πολλῶν καὶ θερμῶν, καὶ πί-
νειν ὅσα τὴν τε κοιλίην κινεῖα καὶ τὸ ἔρον ὑπάγει, καὶ ὑποκλύ-
ζειν, ἢν δέχεται ἢν δὲ μὴ δέχεται τὸ κλύσμα, ἀυλίσκον
προσθήσας πρὸς ποδωῶνα ἀσπία, φυσήσας ἐπιέναι τὴν φύσαν πολλήν
καὶ ἐπειδὴν ἀρδῆ τὸ ἐντερον ὑπὸ τῆς φύσης καὶ ἢ γαστήρ, ἐξελῶν
τὸν ἀυλίσκον ἐπιέναι παραχρῆμα κλύσμα.

Ileus quando aegrum inuasit, aluus dura fit, et nihil decedit, et dolor infra, omnem ventrem occupat, et febris, et fitis; aliquando etiam prae dolore vomit bilem. Hunc oportet plurimum madefacere, et ab extra, et ab intra, et lauare multa ac calida, et bibenda illi sunt, quae aluum mouent, ac vrinas ducunt; et clyisma subdere, si recipit: Nisi autem recipiat clysterem, tubulum indito ad ostium vtriculi, hinc sufflando immittendus est aër multus, et si distentum sic erit et intestinum a flatu, et venter, educto tubulo clyster iniiciendus subito. HIPP. De Affect.

u) Ἦν μὲν ἰσχυρὴ καὶ ἀκμαῖα ἡλικία, κλύσσαν ἢν δὲ ἀδενέστερος
ἢ, βαλάνω προσχρήσασθαι.

Si validus fit et aetate prouectior, clystere aluus eluenda est; Si autem debilior fit, supposito (quod glan-

glan-

expedit illis vti, quando faex dura ante ostium est *), vel anus ipse vitium in se habet, quod leniri oportet †), aut acri stimulo excitandus aeger est ‡). Est etiam in *externis* quibusdam *auxiliis* aluum molliendi virtus praestantissima. *Balnea*, abdomini circumfusa, aluum, si ex spasmo adstricta est, hoc confopito, aperiunt †). Si a scybalis, aluo expurgandis, recessero, sunt praeterea et alia intra intestinum, quae manere nequeunt. Purgantur adeoque

glandem vocant), vtendum. HIPPOCR. *De Victu Morb. Acut.*

κ) Βαλάνοις χρώμεθα, ποτέ δι' ἀδένειαν τῶν καμνόντων μὴ δυναμένων χρῆσθαι κλύσμασι, ποτέ δὲ διὰ τὸ πρὸς τὸ ἀπευδυσμένον τὰ σκύβαλα ἕναι καὶ μὴ δῆσθαι κλύσματος, μάλιστα ἐπὶ πυρετῶν σφοδρῶν καὶ διακαῶν, ἐφ' ὧν ἐπὶ βλάβης ἐστὶν ἢ τῶν κλυσμῶν χρῆσις.

Glandibus utimur, aliquando ob infirmitatem aegrotantium non valentium vti clysteribus, aliquando etiam ideo, quod prope ad rectum faeces constituantur, adeoque clysmate haud opus sit, maxime in febribus magnis atque ardentibus, in quibus noxius clysmatum usus foret. AETIVS *Tetrabibl.* III. ρζ'.

γ) Γίνεται προσδετῶν χρεία ποιλάνις, ἐπὶ τῶν βραγάδας ἔχόντων ἢ κονδυλώματα.

Suppositoriorum necessitas est penes illos, qui fissuras habent et tubercula. AETIVS *Tetrabibl.* I. Lib. 3.

ζ) Χρώμεθα καὶ βαλάνοις ποιλάνις, σκυβάλων χάριν ἐκκρίσεως, πλάσσεται δὲ βαλάνια ἐκ ῥητίνης τερεβινθίνης καὶ νίτρος καὶ κόκκος κνιδίς συμμέτρως, δόξεις γὰρ ἕγείρα, διὸ χρηστὸν τῶν μέρεσιν ἐλαίῳ, ἔτι δὲ τὸ πύρεθρον ἢ πέπερι παραπλέκεται καὶ ἀρμόζει παραλυτικῶσι καὶ ἐστὶν ἐπιτήδειον παρήσεισιν αἰδοίς.

Utimur glandibus saepe, faecum excernendarum causa, componuntur autem glandes ex resina therebinthi et nitro, et cocci gnidii mediocri parte; nam morsus excitat: propterea adiicienda olei pars est, aliquando et pyrethrum, et piper admiscetur, et conuenit paralyticis, et conducibile est pudendorum laxitate afflictis PAVLL. I. μέ'.

α) Καὶ τὸ ἐγκαθίξεσθαι (τὰς κωλικὰς) κάλλιστον ἐστὶ βοήθημα.

In balneo federe colicos, optimum auxilium. ALEX. TRALL. IX. I.

que *flatus*, eiiciuntur *vermes*. Ad *flatus* quod at-
tinet, nisi a victu, de quo illi exsurgunt, aeger ab-
stineat ^{b)}, sine effectu tentabit ea, quibus recentius
nomen *carminatiuorum* inditum est ^{c)}, pharmaca,
quae aromate acri aut aliqua virtute, spasmos sopien-
te, gaudent, aut ventriculum corroborant ^{d)}. Sa-
tius est, ad causas respicere, et acria diluendo ^{e)}
flatuositatem auferre. *Vermes* autem fugare velle,
non levis forte res est. Irritati nocent, mortem

P P 4

suam

b) Ὅσπρια πάντα φυσώδεα.

Leguminosa omnia flatulenta. HIP P. *De Vict. Morb. Acut.*

Τὰ λιπαρὰ καὶ τὰ πύονα καὶ τὰ τυρώδεα καὶ μελιτώδεα,
ἔξυρεγμῖν ὡς μάλιτα παρέχα καὶ χολέρον καὶ εἶσρον καὶ φύ-
σαν καὶ πλησμονήν.

Glutinosa, et pinguis, et caseosa, et mellita, ructus
acidus plerumque praestant, et cholerae, et tormina,
et flatus, et plenitudinem. HIP P. *De Morbis.*

c) Φυσῶν καταρρηκτικά.

Flatus depellentia. HIP P. *De Victu Morb. Acut.*

d) Λεπτύνειν τὰ πνεύματα διὰ τῶν θερμαινόντων φαρμάκων προσ-
ήκα κυμίνε καὶ σελίνε, καὶ σπονδυλίε καὶ δάυκε, ὠφέλειε
δὲ καὶ τὸ κασόριον: σικύα δὲ ἐυμαγέθης, περιλαμβάνεσα τὸν
ὄμφαλον ἀθρόως, ποδάκις ἀπαλάττε τὸ σύμπτωμα: Τὰς διὰ
παχύτητα γινομένης πνευματώσεως οἶνος πινόμενος ἀκρατέστερος
ὀνίνησιν.

Attenuare flatus calefacientibus remediis decet, cu-
mini, apii, pastinacae, dauci seminibus. Conducit et
castoreum: Cucurbitula magna umbilicum amplexa te-
naciter, saepe hunc morbum soluit. A pituita factos fla-
tus vinum meracius consopit. PAVLL. *De Re Med.* III. λή.

Ὅσα τῶν σιτίων ἢ φύσαν ἢ καῦμα ἢ δῆξιν ἢ πλησμονήν ἢ
εἶσρον παρέχα, οἶνος ἐπιπνόμενος ἀκρητος ἀπαλάττεσα τῶν
τοιούτων.

Quicumque cibi flatus, ventriculi ardorem, morsum
et repletionem aut tormina praebent, superpotum me-
racius vinum haec mutat. HIP P. *De Morbis.*

Σκόροδον θεραπευτικὸν Φυσῶν.

Allium flatus sanat. GAL. *De Victu Acut.*

e) Ψυχρῶ ὕδατι τὸν σόμαχον αἰθόμενον ἐμφύζα.

Frigida aqua ventriculum tumidum refrigerare. ARE-
TAEVS *De Cura Acut.* II. 4.

suam moribus vindicant, deinde etiam occisi computrescunt *f*). Proinde istis, quae vermes iugulant, iuncta debent esse purgantia *g*). Ipsa natura vermibus bilem opposuit *h*): Quare similia sapore *i*) medicamenta vermes enecant; hinc graueolentia, acria, aspera *k*). Consulit PAVLLVS *l*) vermes subditis ventri dulcibus allicere atque deducere. Verum cum varia sint vermium genera *m*), ad illam etiam differentiam respiciendum in cura aliquantulum est.

Sunt

f) Ἐι δὲ αἱ ἔλμινθες σαπίσαι κατὰ τὸ βάθος μὴ ἐκκρίνονται, ἀλλὰ μᾶλλον ἀναδυμύσεις ἐργάζονται, δὲ ὑπεξάγειν αὐτάς.

Si vermes putrescentes in cauo abdominis non euacuantur, pessimos creant halitus, oportet ergo illos subducere. PAVLL. IV. ηζ'.

g) Ἐλμίνθων κενωτικά.

Quae vermes euacuant. AETIVS *Tetrabibl.* I. Libr. 3. ρνς'.

h) Φθαρτικά τῶν ἔλμινθων χολώδη μάλιστα περιττώματα.

Quae vermes destruunt, sunt maxime excretiones biliosae. PAVLL. L. cit.

i) Τὸ πικρὸν τὰς ἔλμινθας ἀναιρεῖ.

Amarum vermes enecat. PAVLL. Ib.

Σκιλλιτικὸν ὄζος, *acetum scilliticum*, contra vermes consulit PAVLL. Ib.

k) Τὰ πρὸς ἔλμινθας, τὸ διὰ κέρατος ἐλαφίης, καὶ ἡδύσμη, καὶ πεπέρεως.

Contra vermes medicina: de cornu cerui, et mentha, et pipere. GAL. *Introd.* seu *Medicus*.

Χαμαιμήλης ἀφέψημα: Ἐλαφίης τῶ κέρατος εἶνημα.

Chamaemeli decoctum, cornu ceruini rasura. PAVLL. L. cit.

l) Πρὸς τὴν γλυκύτητα τῆς μέλιτος αἱ ἔλμινθες ὑποβιβάζονται κάτω.

Ad dulcedinem mellis vermes deorsum compelluntur. PAVLL. Ib.

m) Τρεῖς αἰσι ἄκασαι τῶν ἔλμινθων αἱ διαφοραί, μία μὲν ἢ τῆς σρογγύλης, ἑτέρα ἢ τῆς πλαταίας, καὶ τρίτη, ἣν ἀσκαρίδα προσυγορεύουσιν.

Tres sunt vermium differentiae, vna rotundorum, altera latorum, tertia eorum, quos ascaridas appellant. Ib.

Sunt quidam ex illis, quos *ascaridas* appellant; Hi ostio intestini recti adsident, intra glandularum mucipararum lacunas absconditi, et taediosum, cum desidendi desiderio, pruritus excitant: Quos, immissis intestino amaris, melle, pinguibus, destruimus ⁿ).

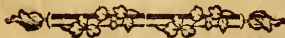
In his aliisque omnibus, efficaciore medicina in homine perficiendis, opus omnino est, quo medentes, antequam magnum aliquod facinus agendum in se suscipiunt, an, amica veluti aliqua compositione, hoc negotium confici possit, semper circumspiciant, seduloque caueant, ne, quod molliter et secure effici potest, magna aliqua cum contentione perficiatur.

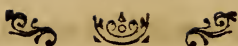
η) Ἄσκαριδες εἶδος εἰσιν ἐλμίνθων σκώληξιν παραπλήσιον συνισάμεναι περὶ τὰ ἔσχατα τῆ ἀπευδυσμένης καὶ τὰ πρῶτα τῆ σφιγκτήρος, ἐπιφέρουσαι τῶν τόπων τῶν κνησμὸν ἰσχυρόν: Κενωτέον ἐν αὐταῖς, ἐπὶ μὲν τῶν νηπίων, βαλάνοις διὰ μέλιτος μετὰ μετρίων ἄλλων ἢ νίτρος, ἐπὶ δὲ τῶν τελευτωτέρων, ἀφελήματι κενταυρίας ἢ ἀψιδίς, μετὰ δὲ τὰ κλύσματα ὑποχριστέον τὸ ἀπευδυσμένον ἀκακίᾳ.

Ascarides species sunt vermium, caseorum vermiculis similes, constituti ad extrema recti, ad initium sphincteris, partibus his fortem inferentes pruritus. Evacuandi sunt, apud infantulos, glandibus ex melle cum tantillo salium et nitri, penes adultos autem, centaurii et absinthii decoctis in clysmate, hinc iuniperum rectum acaciae succo gummate, quod nunc arabicum,) est. Ib. η'.

Ἄσκαριδας κτένει ἀξέγγιον παλαιὸν εἰς τὸν δακτύλιον καθιέμενον ἀντὶ βαλάνης.

Ascaridas occidit pinguedo vetusta, in intestinum rectum demissa, loco glandis. DIOSC. *De Euporistis* II. 68. p. 98. ed. SARACEN.

ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΙΑΣ ΤΗΡΑΡΙΑΕ

SPECIMEN XXIX.

DE

FONTE MEDICAMENTORVM

REMOTAS VIAS PVRGAN-

TIVM.

§. I.

DE VIIS POST PRIMAS ALIIS, QVAE
EVACVATIONIBVS APTAE SVNT.

Qui circumuehuntur humores corporis aegroti, varias, quibus euacuari possint, vias inueniunt, tam illas, quae natura datae sunt, quam novas, quas aperire docuit vel ingenium, vel casus, vel necessitas. Saepe enim, vbi morbus vrget, expectari nequeunt excretiones spontaneae, vtpote in quibus serum nimis auxilium futurum est, ideoque praeuertit naturam ars, et insolitos fluidis parat exitus. Igitur canales liquidorum deductorii *vel suapte sponte patent, vel manu perficiuntur*. Sunt enim corporis emunctoria in morbis vel *naturalia, vel artificialia*, dum felix artificum temeritas salutem aegrotis ex vulnere vel vlcere procurare docuit. Neutiquam autem eadem humorum, qui sponte in morbis fluunt, et perpetua quaedam lex est, neque illis tantum, quibus sani purgamur, secessibus morbi deiicitur materies. Non satis est, sanguinem consuetis locis dimittere, sudare, lotia fun-

fundere, aliquando nares emungere, sputare etiam, aut pulmonis purgamentum screeare; sed admirabilis cum in opere suo natura est, ideoque ad certam aliquam agendi normam sese vbique illa haud adstringit, verum insolitis ceteroquin locis, illis maxime, quae sedi caussarum morbificarum respondent, cum aliqua etiam aegrotantium calamitate, peccaminosos succos ^{a)} aliquando educit. Adeoque *spontaneae*, quae intra morbos eueniunt, euacuationes vel *solemnes* sunt, vel in *solemnia*, vbi illae defecerint, locum *surrogantur*. Praeterea, si ipsam materiem in morbis, salutis caussa purgandam, respicias, alia ea est atque alia: Siquidem mox *sincerus* et *floridus sanguis*, mox varii, qui ab illo surgunt, humores euacuantur, suntque liquidis morbofis, correctionem respuentibus, addictae viae, secundum haec, quae dicta sunt, variae; *Sanguini* vterus tantum mulieris; (etenim nec in narium, nec in haemorrhoidum fluxu perpetuum quid est) *sanguinis sero limpidiori* cutis, dum sudat vel halat; hinc renes, qui sales cum re terrena atque pingui deiiciunt; *mucoribus* autem saliuales glandulae, tunica narium pituitaria, atque illa, quae vias respirationis succingit, destinantur. Deinde quod secedere nequit, sub varia specie, mox ad contextus, qui extremis intersunt articulis, mox ad glandularum folliculos transfertur, ibidemque, relicto nobiliore viscere, conquiescit. Variis istis per euacuationem conualescendi modis animum si aduertimus, sique nobiscum perpendimus, qua ratione secessus, post

prima-

a) Δέρματος, αγγείων, εποχονδρίων, άρθρων, ὀμματος, σωματος, χημάτων, ἕπνων, ὅσα κρίνει.

Cute, secessu ad extrema, ad partes sub costis fitas, ad articulos, oculorum illacrumatione, ore, per totum corporis habitum, iis etiam, quae dormientibus fluunt, sunt, quae iudicentur. HIPPE, *De Humoribus* §. 3. p. 318. T. I.

primarum viarum diuerticula, reliquos arte adiuuare vel instaurare, atque illos illegales, qui hominem plus affligunt, quam iuuant, substitutis genuinis morbique naturae respondentibus, corrigere ^{b)} debeamus, officium medici, quod ille deficientibus naturae moliminibus praestat, eo redire intelligimus, quo sanguinem per auxilia *haemagoga*, serum autem, et si quid illo plus consistit, per *diaphoretica*, *diuretica*, *salagoga*, *ptarmica* atque *bechica*, si correctioni locus relictus porro haud est, educat, tandemque in auersam ab afflicta partem noxium humorem, id quod euacuationis speciem omnino sistit, auertat per *antispastica*. Hoc schemate euacuantium, ad remotas vias attinentium, idea sistitur.

§. II.

DE HAEMAGOGIS PER VVLNVS.

Etiamsi securius est ac legi naturae conuenientius, sanguinem per vias in morbis purgari, quibus ille educitur valentibus; Etiamsi quoque sanguinis, quae cordi resistit, copia lento aliquo decremento per victum tenuem motumque corporis liberaliorem absumi sensim possit ^{c)}; ea tamen in morbis veli-

b) Ὁμαλῖναι τὰς ἀνωμαλίας.

In rectum reducere atque aequare erroneum.

c) Οἷς συνήθεις διὰ μυκτήρων ἢ ἀιμορροΐδων αἷμα φέρεσθαι ἔωθεν, ἀλόγως ὡδὲ τῷ αἵματος ἐπιχεθέντος, ἢ τὰς συνήθεις ἀνασομῶν προσήκα πύρις, ἢ χάσει φλεβῶν τὸ πλεονάζον κενῶν, εἰ μὴ πᾶσι γε πλείοσι γυμνασίῳ ἀναλίσκομένε τῷ περιττῷ ἢ τροφαῖς ἐλάττωσι κολαζομένη εἰ κατεπήγᾳ τῶν κενώσεων χρεία.

Quibus solemne est, per nares aut venarum ora, quae haemorrhoidas vocant, sanguinem consuetum ferri, vbi circa istas vias praeter rationem sanguis continetur, aut meatus sanguini solemnes aperiri, aut incisionibus venarum, quod abundat, vacuari conuenit, nisi forte, exercitiis ablato superfluo, aut illo per tenues victus exinanito, haud adest euacuationis necessitas. ACTVAR. *De Spirit. Anim.* II. 15. p. 121.

locibus est sanguinis, erga cor nitentis, vasa vehementer distendentis et effusiones incongruas minitantis copia, et, vbi febris accessit, in vtroque motu, tam intestino, quam progressiuo, petulantia, vt illius particulam, vena secta, vel vulnufculis in cute factis, subtrahi oporteat quam celerrime, vtpote qua sanguinis educatione ad robur, vasis a tensione humorum laxatis, reddendum ^{d)}, adeoque ad nouum sanguini quiescenti motum imprimendum, qui, sanguine arterioso erga venam sectam ^{e)} fortius delato, nunc consequitur, proinde ad *antispasim* seu *reuulsionem* a parte affecta conciliandam ^{f)} nihil potest esse efficacius.

§. III.

DE INDICATIONE AD VENAE SECTIONEM.

Plurimum autem, quod Venae sectionem debito tempore rectoque modo administrandam concernit, interest, quo, qui artem exercet, per vim opti-

d) Χρήσπεύειν ἀφαιρῆν τῷ αἵματος ὕπως ἢ τῶν ἀγγείων φύσις ἐν τῷ διαπνεύσει τε καὶ ῥιπίσει τὴν φυσικὴν ἐνκράτειν φυλάττεισα κατὰ τὸν ἐξ ἀρχῆς τρόπον ἐπικρατῆ τῶν χυμῶν.

Festinandum est, quo sanguis auferatur, vt vasorum vis natia, transpirando et sordes eiiciendo, debitum robur feruet, et, id quod statim a primordio morbi faciendum est, humoribus suis reddatur superior. GAL. *Method. Med.* IX.

e) Κενόμεναι αἱ φλέβες ῥᾶον παραδέχονται τὸ παρεμπεμπτικὸς αἷμα εἰς τὰς ἀρτηρίας.

Euacuatae, per sectionem, venae facilius in se recipiunt propulsum in arterias sanguinem. GAL. *De Venae Sect. ad Erasistratacos.*

f) Ἀντισπασμῶ βοηθήματι χρώμενος ἐκ ἰδίου δρασιμώτερον ἀντιπάσεως, φλεβοτομία.

Reuulsorio auxilio vsurus, non noueris efficacius ad reuulsionem, venae sectione. GAL. lb.

optimae indicationis ³) euacuatoriae, sanguinis educendi necessitatem et vsum, hinc illius, si praeter institutum missus fuit, damna recte perspiciat. Igitur, quicumque morbus ex sanguinea vasorum plenitudine oriundus vel imminet, vel inchoat, maxime si inflammatoriae fuerit indolis ^b), siue celer sit, siue tardus; quicumque etiam, ex utroque hoc morborum genere, a solemnis alicuius fluxionis sanguineae impedimento ⁱ) originem traxit, sanguinem educi imperat, idque eo peragendum est confidentius, quo vel aetate prouectior, vel viribus locupletior aegrotus fuerit ^k). Igitur a morborum acutorum primordio, cum vires constant ^l), cumque

g) Conf. Specimen XXIV. De Indicatione Euacuatoria.

h) Ἐι μὲν ἔν αἰματικόν σοι φανέῃ τὸ τὴν φλεγμονὴν ἐργασάμενον αἷτιον, τέμνεν χρὴ τὴν φλέβα

Si sanguinea caussa est, quae inflammationem effectura videbitur, venam secari oportet. ALEX. TRALL. II. 1.

i) Διακοῦν τὴν φλέβα μάλιστα περὶ αἰμορροΐδων ἐπιχομένων καὶ γυναικείας κατάρσιος.

Diuidenda vena est, maxime cum haemorrhoides et muliebris purgatio oppressae sunt. GAL. De Venae Sectione c. 11. p. 440. T. X.

k) Ἐι δὲ καὶ ὁ νοσῶν ἀκμάζων τὴν ἡλικίαν καὶ ἡ δύναμις ἐρῶμένη φαίνοιτο, καὶ πλείονος ἀφαιρῶν (τῷ αἵματος) δὲ διαρρέντως.

Si insuper aegrotus aetate prouectior fuerit, et vis vitae valida appareat, etiam aliquantulum plus sanguinis confidenter auferendum est. ALEX. TRALL VII 1.

l) Ἐπαντας τὰς πυρέττοντας ἐν ἀρχῇ μὲν φλεβοτομήσεις, ἐὰν ἰαυροὶ τὴν δύναμιν ὡσεὶ

Omnibus febrientibus ab initio morbi sanguinem mitas ex vena, si valentes robore fuerint. GAL. Method. Med XIV.

Φλεβοτομίαν ἐν ἀρχῇ μὲν κρίνουσιν οἱ νεώτεροι μέχρι τῆς τρίτης, οἱ δὲ παλαιοὶ καὶ μετὰ τὴν τρίτην παραλαμβάνουσιν, ἐὰν τὰ τῆς δυνάμεως ἰφesia καὶ τὸ νόσημα ἀπαιτῶ.

Venaesectionem quidem recentiores ab initio febris ad tertium vsque diem institui debere arguunt; Sed vete-

que excretiones criticae, quatenus illae morbum solvere possunt, nondum vigent, sanguinis matura, saepe larga, et ex amplo vulnere ^m) instituenda est euacuatio.

§. IV.

DE VENAE INCIDENDAE SELECTV.

Non desunt, qui perinde esse putent, quacunque vena incisa sanguis fluat; neque ob circuli sanguinis velocitatem multum adeo interest, num propiorem parti afflictae, vbi reuellendum quid est, an remotiorem ab illa venam inciderimus, si *vel* optio haud datur, atque illa ex multis capienda vena est, quam ferire commode possumus, *vel* deplendi animo, cum causa nullibi fixa haeret, ad hoc negotium gerendum destinamur. Enimuero leges hydraulicae docent, impetuosius celeriusque sanguinem arteriosum a tergo irruere, eoque efficacius a venis deglutiri quiescentem in minimis arteriis sanguinem, si vena parti affectae propior, quae arterias, afflicto loco respondentes, fluxu suo concitare potest, vulneratur ⁿ).

§. V.

veteres illam etiam post tertium diem fuscipiunt, si robur constat, et morbus respondet. GAL. *Introduct. seu Medicus.*

m) Φλέβες αί ταχέως εκκενῶσαι τὸ πλῆθος.

Venae cito euacuent plenitudinem. GAL. *De Venae Sectione*, c. 10. p. 439.

n) Ἰατρῶν τινὲς εἰδέν διαφέρειν φάσκεισιν ὁποίαν ἂν τις ἐθέλοι τέμνειν φλέβα, κενῶσαι γὰρ ἐξ ἐκείνης ὁμοτίμως τὸ πᾶν: Τινὲς δὲ πάμπολλα ἠγάμενοι καὶ παρὰ τὰτα γίνεσθαι διαφορὰν· ἐνίας μὲν γὰρ αὐτῶν ἴσταν, ἐνίας δὲ ἐν χρόνῳ πλείονι τὸ πεπονθὸς μέρος εκκενῶν.

Ex medicis quidam nihil differre dicunt, quamcunque quis venam secare voluerit; Ex vnaquaque enim aequaliter omnem euacuari sanguinem. Quidam autem omnino putant differentiam constitui; Quasdam enim

§. V.

DE HIRVDINVM VSV AD EXTRA-
HENDVM SANGVINEM.

Primaevi mortales, suis haud raro damnis edo-
cti, nocentes res in vsus humanos conuertere didi-
cerunt;

enim venas celerius, quasdam autem tardius affectam
partem euacuare. GALEN. *De Venae Sectione.*

Τὰς ὁμοίας φλέβας ἐπὶ τῶν ἀνωτέρων μερῶν τῆ Ἰώρακος
παχόντων (τέμνειν χρῆ) ὅσα κατωτέρω τῶν ἐστὶ, ταῖς ἐπ'
ἰγνύων τε καὶ σφυρῶν ὑπακέσιν.

Venas ad humerum, partibus desuper ad thoracem
positis afflictis, secari oportet: Si quae his inferiores
sunt, ad poplitem et malleolos positis venis obediunt.
GAL. *Ib. c. 19. p. 448.*

(Ἐν τοῖς τῆ Ἰώρακος παθήμασι) ζυμφέρει τὴν φλέβα ἀπο-
χάσαι τὴν ἐν τῇ χειρὶ τὴν σπληνὴν καλεομένην ἢ τὴν ἥπατικὴν.

In thoracis affectibus conuenit venam secare, quae
ad manum est, licnarem dictam aut hepaticam. HIPPOCR.
De Morbis II.

Ἐνδειξαμένης τῆς ἐπιχέσιος καὶ τῆς ἐπὶ μήτραν ῥοπῆς, τὴν
κένωσιν, τὴν παρὰ σφύραν τέμνειν φλέβα.

Vbi indicatio a retentione aut aliqua erga vterum
humorum destinatione ad euacuationem defumitur, il-
lam, quae ad malleolum est, venam secari oportet.
GAL. *De Venae Sectione ad Erasiltratacos.*

Ἄι τῆς μήτρας φλεγμοναί, ὑπὸ τῶν ἐν τοῖς σκέλεσι φλεβῶν
τεμνομένων ὠφελεῖται.

Vteri inflammationes, a sectis in cruribus venis,
iuuantur. GALEN. *De Venae Sectione.*

Ἄν ἄποτε καὶ ἄποτε ὀδύνη καὶ σκοτοδινη ἐμπίπτει ἐς τὴν
κεφαλὴν, ὠφελεῖ, ἢν αἷμα ἀφαιρεθῇ ἀπὸ μυκτῆρων ἢ ἀπὸ τῆς
φλαβὸς τῆς ἐν τῷ μετώπῳ.

Si alio alioque modo dolor et vertigo in caput incidit,
prodest, si sanguis ex naribus vel ex venis ad frontem
auferatur. HIPPOCR. *De Affectibus.*

Τὰς φλέβας τὰς ὑπὸ τῇ γλώσση ἀποχᾶν.

Venae sub lingua quandoque incidendae sunt. HIPPOCR.
De Morbis II.

Τὰς τυφλωθείσας ἀιμορροΐδας ἀνασομᾶν.

Aperiendae sunt haemorrhoides coecae. GALEN.
De Simpl. Med. Facult.

cerunt; atque hoc cum *sanguisugis*, quas etiam *hirudines* appellant, animalculis palustribus, ita omnino contigit, vt, cum illas proboscidem suam in cutem hominis atque animalium abdere et sanguinem de vulnuscule ducere posse intelligeretur, qua ratione brutis animantibus saepe venenum sunt ^o), putaretur etiam, sanguinem, in aliqua corporis parte quiescentem ^p), exfugere illas posse vtiliter, et euentus quidem experimento respondit, omnisque antiquitas sanguisugis ad varios fines vsa est, veluti PLINIVS ²) docet: *Diuersus hirudinum, quas sanguisugas appellant, ad extrahendum sanguinem vsus est. Quippe eadem ratio earum, quae cucurbitularum medicinalium, ad corpora leuanda sanguine,*
Spira-

o) *Magnam etiam saepe perniciem affert hirudo hausta cum aqua; ea adhaerens faucibus sanguinem ducit, et incremento suo transitum cibis praecludit.* COLVMELLA VI. 18.

Cruciatum in potu maximum sentiunt animalia, hausta hirudine, quam sanguisugam vulgo appellari coepisse aduerto. Haec, ubi in ipso animae canali se fixit, intolerando afficit dolore. C. PLINIVS SECVNDVS *Nat. Hist.* VII. 10.

Βδέλλας δὲ τὰς καταποθείσας σὺν τῷ ὕδατι καὶ προσφουρένας τῇ παταπόσει, διαγνώσῃ μὲν ἐν τῷ ὄν ἐκμύζοντας κοιλίας τὸ σῶμα καὶ δάκνεται, ἐνίοτε δὲ καὶ αἷμα πύξιν ἀνδρῶν ἀναχρημπύμενοι, τῷ βρόγχῳ προσφουεῖσῶν τῶν βδέλλων.

Hirudines autem cum aqua epotas et oesophago adhaerentes cognoscas ex eo, quod ventriculi os veluti fugatur et mordeatur, aliquando etiam sanguinem spuunt floridum screando, cum fistulae respirationis capiti, quod bronchum vocant, hirudines adhaeserunt. PAVLL. V. λξ.

p) *Ἄι βδέλλα εἰ τὸ ἐν τῷ βάρει ἔλκυσιν αἷμα, ἀλλ' αὐτὸ τὸ προσκείμενον τῇ σαρκὶ εἰσμύζουσιν. χρώμεθα δὲ αὐταῖς ἀντίσι κλύων.*

Hirudines ex profundo sanguinem haud ducunt, sed saltim illum, qui carni proximus est, insugunt. Vt mur autem illis loco cucurbitularum. GAL. *De Sanguisugis* c. 1. p. 454. T. X.

q) *Hist. Nat.* XXII. 10.

spiramenta laxanda, iudicatur; sed vitium, quod, admissae semel, desiderium faciunt circa eadem tempora anni semper eiusdem medicinae. Multi quoque podagris admittendas censuere. Decidunt satietate, aut pondere ipso sanguinis detractae, aut sale adspersae. Aliquando tamen affixa relinquunt capita, quae caussa vulnera insanabilia facit, et multos interimit, sicut MESSALINVM ex consularibus patriciis, cum ad genua admisisset. Inferunt virus, maximeque rufae ita formidantur. Ergo sugentium inferiora forficibus praecidunt, ac veluti siphonibus defluit sanguis, paullatimque morientium capita se contrahunt, nec relinquuntur. Magna hodiernum sanguisugarum est in educendo sanguine, qui intra tumentes venarum haemorrhoidalium externarum varices haeret, celebritas, atque illa medicina, etiamsi morbum non sanat, leuat tamen eundem et consolatur.

§. VI.

DE SCARIFICATIONE VTI DEPLETORIO SANGVINIS AVXILIO.

Cutem frequentibus concidere vulnusculis, et vasa vtriusque generis cutanea tam arterias, quam venas, sane exiguas, discindere, atque ex illis, admoda, quam lampadis igniculus aëre vacuavit, cucurbitula, sanguinem ducere, est *scarificare*, exemplo medicinae ex arbore in hominem translato. His enim, docente PLINIO^{r)}, *succo emisso, quaedam veluti detractio fit sanguinis, et scarificatio quaedam in remediis est, macie corticis ex aegritudine adstringente se, iustoque plus vitalia arborum comprimente: Exactam falcis aciem utraque manu imprimentes, perpetuis incisuris deducunt, et veluti cutem laxant. Magnaque ex parte similis hominum medi-*

r) *Hist. Nat. XVII. 26.*

medicina et arborum est. Etiam si autem aliqua sanguinis sui parte ^{s)} leuare hominem, concisa cute, possumus; vera tamen istius medicinae vtilitas in propinquitate vulnerum ad partem, cui mederi in animo est, ponitur, cum vel ab inflammata parte aliquid, secundum collateralium vasorum leges, reuocamus, et resistentiam, cordi natam, subducta prope sanguinis parte, tollimus, vel limites, ultra quos putredo gangraenosa serpere haud possit, recente vulnere figimus, vel venenum ex morsu animalis rabidi, ne ad cor procedere possit, dissectis vasis, coërcemus, et particularem locorum plethoram scarificatione ^{t)} imminuimus, si, quae sub palpebris est, pelliculam vulneramus ^{u)}, quo ophthalmiae

Qq 2

s) Ὁκόσον ἂν ἐκ φλεβὸς πολλὸν ἐκρῆ, τόσον διὰ τῶν σκυυῶν ἀφαιρέειν αἷμα.

Quantum ex vena fluit, tantum sanguinis per cucurbitulas auferendum. ARET. *De Curatione Morborum Diuturn.* I. 3. p. 118. ed. BOERH.

t) Ἐγχαράζομεν μέρη τῆ σώματος ἢτοι φλεγμαίνοντα, ἢ τεταμένα, ἢ ἐπιδύνας ἔχοντα, ἢ ρευματιοθέντα, ἢδη εἰσὶν εἰληφθῆτος τῆ ρευματισμῆ, ἢ δοιμείας ὕλης παρακαμμένης, ἢ ἰώδης δυσνάμειως ἐξωθεν ἐμπεισάσης, ἢ βελόμενοι μεταγαγαῖν ἐξ ἐτέρων μερῶν εἰς ἄλλο τὴν ὕλην, αἰμορροϊδῶν ἐπιρροειῶν ἐγχαράσσωμεν σκέλη. ὠφελᾶ δὲ ἡ ἐγχαράξις καὶ ὀφθαλμῶν χρονίως ρευματιζομένων.

Scarificamus partes corporis, siue inflammatas, siue spasmo tactas, siue dolore afflictas, aut fluxione tentatas, aut fixo rheumate affectas, aut acri materie prope decumbente, aut venenata facultate aliqua forinsecus illapsa, aut vbi ex aliis locis in alium materiem transducere volumus; vbi haemorrhoides oppressae sunt, crura scarificabimus. Iuuat etiam scarificatio oculos diuturno rheumate afflictos. GALEN. *De Hirudin. Cucurb. Scarificatione* c. 4. p. 455. T. X.

u) Totam hanc chirurgiam ex antiquitate omni erudite exposuit vir immortalis memoriae IO. ZACHARIAS PLATNERVS *Diff. De Scarificatione Oculorum*, Lips. 1728. *),

*) Prae

miae medeamur, si gingiuas, vti PLINIVS *) vult, aliasque partes, ex plethora dolentes, cruentamus, estque tam toti homini, quam variis eius partibus auxilium euacuans, scarificatio.

§. VII.

DE SANGVINE PER ARTERIAS
SECTAS VACVANDO.

Etiam si haud desint argumenta, quae sanguinis per arteriam sectam mittendi excellentiam dubiam reddere poterant, siquidem beneficium, quod ex arteriotome resultat, aliud, quam quod ex vena secta provenit, esse vix potest; non tamen rationibus destitutus est GALENVS †), cum arteriam se-

cari

*) Prae ceteris vero docte, vt solet, Ill. TRILLERVS in Exerc. VI. De Scarificat. et Visione Oculor. ab HIPPOCRATE descripta, p. 463. et Exerc. VII. De Scarif. Oculor. Historia, Antiquit. et Origine, p. 485. T. I. Opusc.

x) Dentium dolores sedantur, ossibus draconis marini scarificatis gingiuis; pastinacae quoque radio scarificare gingiuas, est in dolore vtilissimum. Hist. Nat. XXXII. 7.

y) Οὕτω δὴ καὶ τὰς κατὰ τὰς προτάφους ἀρτηρίας, καὶ τὰς τῶν ὠτῶν ὀπίθεν ἕδος ἐστὶ τοῖς ἰατροῖς διαίρειν, τοῖς μὲν ἐν τοῖς προτάφοις, ἐπὶ τοῖς ἐν ὀφθαλμοῖς ρεύμασιν, τὰς δὲ ὀπίθεν τῶν ὠτῶν ἐπὶ σιοτωματικοῖς μάλιστα, καὶ ὅσοι χρονίως ἀλγῆμασι κεφαλῆς θερμῶς κάμνῃσι. ἤδη δὲ καὶ δι' ἄλλα πάθη περὶ τὴν κεφαλὴν συνιστάμενα χρόνια κέχρηται τινες ἀρτηριατομῖα τῶν ὠτῶν ὀπίθεν. — Ἄλλὰ διὰ τὸ δυσεπίχατον τῆς ἀρτηρίας ἔτολμῶσιν οἱ ἰατροὶ διαίρειν τὰς ἀρτηρίας· τὰς μὲν ἐν ἀξιολόγῃς κατὰ τὸ μέγεθος ἀρτηρίας διὰ ταῦτα φεύγῃσι οἱ ἰατροὶ. — Ἡμῖν ὠφθησαν ἔμικράν ὠφέλειαν ἐπιφέρειν μετὰ καὶ τῆ συνελῆθαι χωρὶς ἀνευρίσματος, καὶ μὲν τοι, καὶ ἐν μέζων ἀρτηρία συνελῆται, καὶ αὐτῇ χωρὶς ἀνευρίσματος διαίραιθῆσα πᾶσα. GAL. De Curatione per Venae Sectionem c. 22. et 23. p. 450. sequ. T. X. vbi etiam, qua ratione, per infomnium monitus, coxae dolores, secta arteria digitali curauert, describit.

Ita

cari praecipit. Extinguuntur enim, praeciso arteriae ramo aliquo, omnes furculi, qui ad partem inflammata tendunt; Igitur pulsus arteriosus intra afflicta partem deletur, atque abhinc inflammationum rationes minuuntur. Secuerunt autem veteres varias corporis arterias. Illas enim, quae ad tempora sub cute procedunt, *oculorum causa*; eas, quae post aurem iacent, *vertiginis curandae* ergo; istas denique, quae ad latus digitorum adscendunt, *ob coxae dolores*, disseccari siveuisse Pergamenus, adducto loco, memoriae tradidit, atque, quid noxae ex aliqua arteria male secta evenire possit, scite, velut vbiq; exponit. Arteriae, ad tempora sitae, nunc quoque aliquando non tam aperiuntur, quam toto vase praefecantur, reliquis arteriotomes exemplis *) desuetudine deletis, nisi quod obstetrices, cum recens natis umbilicalem funem praescindunt, vtramque arteriam chordae umbilicalis disseccant, a magistris,

Qq 3

stris,

Ita etiam illas, quae ad tempora sunt, arterias, et quae post aurem, moris est penes medicos incidere, et illas quidem, quae prope tempora sunt, in oculorum fluxionibus, illas autem, quae post aurem, in vertiginosis, atque illis maxime, qui diuturnis capitis doloribus calidis laborant. Similiter etiam ob alios affectus, qui circa caput consistunt, diuturnos, vtuntur quidam arteriotomia post aures. Sed ob difficilem arteriae compressionem non audent medici disseccare arterias, et consideratius magnas quidem arterias propterea fugiunt medici; Sed nobis visae sunt non parvam utilitatem praestitisse, cum etiam cicatricem acceperint, sine aneurismate, etiam si enim maior esset arteria, tamen sine aneurismate consolidata fuit, cum tota discinderetur.

Z) Τὰς ἐκύτερωθεν τῆς ῥινὸς πρὸς τοῖσι κωνδοῖσι ἐκκόπτειν τὰς ἀρτηρίας.

Quae vtrinque ad oculorum angulos sitae sunt, diuidere arterias; ARETAEVS in cura vertiginosorum praecipit, *De Curatione Morbor. Tard. I. 3. p. 118. ed. BOERH.*

stris, ita faciendum esse, edoctae, adeoque, vbi infantuli magno partus labore vehementer compressi fuerunt, aliquantulum sanguinis diffluere illis sinunt, et arteriotomen celebrant nascentibus.

§. VIII.

DE HAEMAGOGIS PHARMACIS.

Quae haecenus adducta fuerunt auxilia, promptissima sunt, et sanguinem educunt subito, cum sint mechanica. Verum haud ita facile est, obstructos sanguinis fontes referare, atque vel vteros, si sanguinem haud fundunt, vel venarum, quae sedi prope sunt, ora recludere, in quo vtroque fluxu, maxima semper foret sanitatis procurandae, si pharmacis parere vellet, opportunitas. Etiam si ergo, quam plurima sint, quae et veteribus, et recentioribus, sanguinem ducere posse visa fuerunt, remedia; vana tamen sunt, nisi causam, quae alia est atque alia, concernant. Neutiquam autem quidquam de medicamentis, *mensium fluxum* mouere valentibus, dici potest, quin et illi profuturum sit, cui solemnis *haemorrhoidum* fluxio deest. Proinde ARETAEVS, grauis auctor, vtrumque istum sanguineum fluxum, veluti eosdem effectus morbosos producit, eadem etiam medicina sanandum, atque ad causas potissimum respiciendum esse praecipit ^{a)}. Sane, si clyste-

- a) De Melancholia agens: *De Curatione Morborum Diurn.* I. 5. p. 125. ed. BOERH. ita habet:

Ἦν ἐπιχέσει γυναικῶν καταμηνίων ἢ ἀνδρῶν αἰμορροΐδων ῥόα ἢ νῆσος παρῆ, ἐρεθίζου τὰ χωρία· ἦν δὲ μέλλη καὶ μὴ ἦκη, ἄλλη πη τῷ αἵματι μεταδύεντος, ἐπισπέρουσα δὲ ἢ νῆσος, κενώσας ποιεῖσαι, ἡγεόμενον ἀπὸ τῶν σφυρῶν. κῆν μὴ ἐς ὅσον χρῆ ἐντεῦθεν ἀφέλης, καὶ τὴν ἐπ' ἀγκῶνι τάμεναι φλέβα, μεταρῦ δὲ τριῶν ἢ τεσσάρων ἡμερῶν ἀναδρέψιος τὴν ἐρεθὴν τὸ κατὰ τῆριν πιπίσκων, ἕπατα σικύην τοῖσι μέσοισι προσβάλλων.

clysterum vsus, qui ad haemorrhoidum fluxum propius attinet, illiusque vias patefacit vel emollit, excipias, reliqua medicamenta in vtramque partem prospicient, et tam mensium fluxionem mouebunt, quam prouocabunt haemorrhoidas, atque illa, si genuina sunt, totidem modis, quot ipsae obstructionum causae variant, discrepabunt a se inuicem. Etiam si ergo egregia, quae sub certis conditionibus iuuare poterunt, pharmaca pro aperiendis sanguinis fontibus tradiderit nobis antiquitas, quorum alia, amaritudine sua, lentos et hinc parum obsequiosos humores attenuant, alia aromate suo acrique stimulo robur cordis et vasorum augent, alia oppressa spasmis vasorum vterinorum oscula laxant, alia denique ipsi matricis ostio leues induunt stimulos, illudque sollicitant aut demulcent ^{b)}: Quorum omnium

Qq 4 adm-

Si ex retentione mensium muliebrium, aut virorum haemorrhoidalibus fluxus, morbus adfuerit, irritandae sunt singulae partes. Si autem fluxio imminet, nec procedit et ad aliam partem sanguis transluit, euacuationes fieri oportet incipiendo ab venae sectione ad talum, postea cubitaeae vena secanda est, et intermediis tribus vel quatuor diebus quieti datis, Hiera, purgans potandum, atque inde cucurbitula medio ventri applicanda est.

b) Άγαι δὲ ἔμμηνα καὶ λόχια ἐπιανῶς σελίνα ρίζα, πετροσέλινον, πράσιον χυλὸς καὶ τὸ πράσιον ἐδιόμενον, σαφυλίνης ἀγροῖς σπέρμα μῦδιον δὲ ἄγαι ἀγαρικόν, ἄγαι σπέρμα μετὰ γλήχωνος ἢ πεπύρεως, ἀριστολοχίας ρίζα, ἀνθεμίδος φύλλα, ἑλενίς ἀφέψημα, ἔρεβίνθος ἐδιόμενος, κάσσια, καρδάμων ἐπιτεταμένως δὲ ἄγαι ἀμμωνιακόν, σαγαπηνόν, θηλυπτέριδος ρίζα, χαλβάνη, κασόριον μετὰ γλήχωνος, χαμαίδρους ἀφέψημα, γῆς ἔντερα ζῆρά πινόμενα.

Menses autem et lochia conuenienter ducit felini radix petroselinon, allii succus ipsamque allium comestum, dauci filuestris semen. Plus autem ducit agaricus, viticis semen cum pulegio aut pipere, aristolochiae radix, chamaemeli folia, helenii decoctum, cicer comestus, cas-

lia,

adminiculis etiam ad *lochiam* pellenda, et *secundinas* educendas ^{c)} veteres vsi sunt. Neutiquam tamen in formulas medicamentorum, neglecto caussarum respectu, iurasse censendi sunt veteres; HIPPOCRATES ^{d)} certe ad generales medicamentorum facultates respexit, cum sanguinis fluxiones purgantibus alium pharmacis, atque illis, quae vrinas cient, restituere praecipit, et ARETAEVS ^{e)}, quando

cache-
sia, cardamomum; Efficacius ducunt, ammoniacum, sagapenum, filicis radix, galbanum, castoreum cum pulegio, chamaedryos decoctum, intestina terrae (lumbri), si desiccata bibuntur. DIOSC. *Parabil.* II. c. 75. et 76. p. 100. ed. SARAC.

Κύμινον αιθιοπικόν ὅσον τρισὶ δακτύλοισι καὶ τῷ ἀνήσκῃ καὶ τῷ σεσέλευς πέντε ἢ ἕξ, γλυκυσίδης χειραμύδος ἡμισυ τῆς ῥίζης ἢ καὶ τῷ σπέρματι.

Cuminum aethiopicum pugillos tres, anisi, feseleos, quinque vel sex, paeoniae vel radices, vel feminis, (concham) vnciam dimidiam. HIPPOCRATES *De Morb. Mul.* I.

Πυριῶν ἐκ τῶν μαράθρων, ἕκαστα ἐκ τῶν θυμιαμάτων.

Fomenta ex foeniculo, deinde thuribus parare. HIPPOCRATES *De Morb. Mul.* I.

Ἐστὴς καθαίρειν φαρμάκοισιν ἀδήκτοισι, προδέτοισιν.

Vteros purgare, medicamentis suppositoriis haud valde mordentibus. HIPPOCRATES *De Mul. Morb.* I.

c) Ἐστὴρον ἐκβάλλειν δυνάμενα: κύμινον αιθιοπικόν καὶ σεσέλι μασσαλιωτικόν σὺν οἴνῳ, κασόριον, σαγάπηνον, μίνθη, πήγανον, κορίανον, δίκταμνος, μελάνθιον, κρόκος.

Quae secundinas expellere possint, sunt, cuminum aethiopicum et fefeli maffiliense cum vino, castoreum, sagapenum, mentha, ruta, coriandrum, dictamnus, nigella, crocus. HIPPOCRATES *Ib.*

d) Ὅταν τὰ λοχεῖα κρυθῶν.

Cum opprimuntur lochia.

Φάρμακον πίνειν χοληγόνον, καὶ ἀνησὺν ἀρήγαι καὶ ὅσα εἰς ἔρησιν.

Pharmacum bibere, quod bilem ducit, et anisum iuvat, et quaecunque ad vrinae fluxum sunt commoda. HIPPOCRATES *Ib.*

Cantharides ad pellenda lochia HIPPOCRATES *Ib.* consulit.

e) Αἱμορροΐδων ῥόα ἐπίχεσις, γυμνασίων ἀργίη, μεγάλων πόνων ῥαθυμίη.

cachexiae cauffas in fluxionum fanguinis folemnium defectioe, inque motus corporum inertia ponit, motu etiam corporis ad conualefcendum maxime opus eſſe ſimul innuit, atque ille ipſe, poſtquam oppreſſas fanguinis fluxiones inter melancholiae cauffas numeravit, cardiaca, quae vires ſtabiliunt, aquas maxime ſponte calentes, ad curationem proponit f): Cui medendi viae et rationi quid addi porro poſſit, ſane haud apparet.

§. IX.

DE EVACVANTIBVS SEROSA LIQVIDA, SPECIATIM DIAPHORETICIS.

In omni corporis animati ſuperficie minimarum arteriarum apparatus aliquis in minimos finitur apices, ex quibus tenuis, etiam ſano, abſcedit ſubinde halitus g), qui auſtior auſtiorque vi cordis at-

Qq 5

que

Haemorrhoidum fluxus retentio, exercitiorum inertia, magnorum laborum defectio. ARETAEVS *De Cauſſ. et Sign. Morbor. Diuturn* I. 6. p. 31 ed. BOERH.

f) Ἐς ἀνάληψιν ἄγειν. Ἦν ἐς ἀνάπλασιν ſαρκῶν καὶ δυνάμειος ἤκη, ξυνᾶπηλάθη πάντα τῆς νέεα τὰ ἴχνια: δύναιμις μὲν γὰρ φύσιος ὑγείαν τίττει, ἀδένεια δὲ νέεον ἀπίτω ἐν ἐς ἀνάληψιν ὁ νοσέων, πεφυκόσι δερμοῖσι: ἀγαθὸν μὲν γὰρ ὑγρασίη: ἄλειμμα ἅμα τρίψεως εὐκφεῖς.

Ad reſtaurationem virium ducendus aeger eſt. Si ad reſtitutionem carniū et virium peruenerit, omnia morbi veſtigia extinguentur: Virtus enim naturae ſanitatem parit, debilitas morbum, adeoque, reſectionis cauſſa, ad thermas ſponte naſcentes abeat. Optimum enim eſt, bene perlui: Vnguentum pingue cum molli frictioe. ARETAEVS *De Curat. Morb. Diut.* I. 7. p. 125. ſequ.

g) Ὁ ἀτμὸς ὑγρὸν ἐστὶ λεπτοχυμένον.

Halitus fluidum eſt in ſubtiles moleculas ſolutum. GAL. *De Simpl. Medic. Facultat.* I.

(De

que arteriarum in madorem tandemque sudorem ^{h)} erumpit. Proinde, cum ubique *sudoribus* via pateat, imo et internae viscerum atque tuborum superficie transpirare, tandemque sudare datum sit, ideoque medicamenta, quae sudoribus ducendis idonea sunt, totum mouent hominem, possuntque *euacuantia generaliora* dici, cum reliqua emunctoria certis addicta tantum sint humoribus, qui sensim, ubi organo suo adplicati fuerunt, illius singulari textura, iunctim cum vi cordis atque arteriarum, separantur et eiiciuntur, restituendae salutis gratia. Neutiquam autem vna eademque est sudores in morbis salubriter mouendi ratio, neque veteres materiam sudorificorum medicam sine aliquo selectu respectuue erga causas, tempora morbi, ipsos morbos atque homines applicuerunt, sed, vario modo progressi, summa fidelitate istud negotium sunt executi. Nouerant enim, non quemuis morbum, etiam si illi transpiratio mitis salutaris est, magnos ferre

(De euacuationibus ferosis conf. Specimen XXIV.

De Indicatione Euacuatoria.)

Ἀτμῶδες ἐν τοῖς τῶν ζῶων σώμασι ἐμάθουμεν ἐν χυμῶν διεγμαινόμενον ἡρέμα γίνεσθαι.

Halituosum in animalium corporibus nouimus ex succis calefactis sensim gigni. GAL. *Method. Med.* XIV.

Ἀτμῶδες διαπνοαὶ τῆ σώματος.

Halituosae corporis transpirationes. GAL. *De Medic. Facult.* III.

Πολλὰί ἀρτηρίαὶ ἀναπομπῆνται εἰς τὰς πόρους τῆ δέρματος καὶ εἰς τὴν αὐτῆ ἐπιφανείαν, εἰς δὲ τὰς τῶν πόρων κατατρήσεις.

Multae arteriae aperiuntur in cutis vias, et in eius superficiem, inque pororum minimos meatus. GAL. *Ib.* *Libr.* I.

Ἐκπνοον καὶ ἔσπνοον τὸ σῶμα πᾶν, ὡς Ἰπποκράτης ἔλεγεν.

Ex se diffilare et in se recipere aliquid corpus, HIPPOCRATES dixit. GAL. *Ib.*

h) Ἀτμίζοντα, διαφρονητικὰ, ἰδρωτικὰ.

Halitum, madorem, sudorem mouentia, distinguit a se inuicem GALENVS, *De Facult. Med.* V.

ferre sudores; atque haud paucos illis exasperari ⁱ). Nec latuit illos, esse inter aegrotos, qui sudorifica haud ferunt, cum cutem habeant inperspirabilem ^k), quibus adeo subueniendum sit emollientibus, aestum restinguentibus, diluentibus, et si morbus fert, balneis atque frictionibus ^l): quae omnia diuerso respectu *sudorificorum* nomen tuentur. Etenim opus esse, quo impedimenta sudoris, quae varia sunt et inter se valde discrepantia, auferantur, vt quis com-
mode sudare possit, adeoque diaphoretica ex vna eadem-

i) Διαφορηθέντος, ἅπαντος τῆ λεπτομερῆς, ὁμοίον τι πήξα λιθάδα τὸ λοιπὸν λήφεται, καὶ γὰρ ἐν καὶ τῶν ἐν ταῖς ἀρθριτικῇ πύρων ἢ γένεσις ἐξ ὑγροῦ παχέως ἐστὶ καὶ γλίσχυρα μὴ κατὰ βραχὺ διαφορηθέντος, ἀλλ' ἀδρόως ξηρανθέντος ὑπὸ βιαίων φαρμάκων.

Per sudores dissipata omni re subtili, aliquid consistentiae lapideae simile, quod reliquum est, assumet, adeoque tophorum in arthritide origo ex humido graui et glutinoso non sensim diffilato, sed impetuose deficcato per valida medicamenta, gignitur. GAL. *Method. Med.* XIV.

Πιμελῆς καὶ σαρκὸς μέρος διαπνέεται εἰς τέκτος.

Pinguedinis et carnis pars extus diffilatur. GALEN. *De Med. Facult.* II.

k) Δέρματα δυσδιάπνευστα.

Cutes inperspirabiles. GAL. *Method. Med.* IX.

l) Ἀναστομάτικῆς δυνάμεως χαλαστικὸν τι φάρμακον ἢ μαλακτικὸν ἢ ὑγρατικὸν ἢ φλεγμονῆς λυτικόν.

Aperitiuae virtutis, quod relaxat, pharmacum, quod emollit, quod humectat, quod aestum soluit. GALEN. *Medic. Facult.* III.

Ἵσα τὸν ἐπιπολῆς ἀφαιρᾶ ῥύπον τῆ δέρματος αὐτῆ, ῥυπτὶ καὶ προσαγορεύεται.

Quaecunque ex superficie fordes cutis auferunt ipsius, rhyptica (mundificantia) dicuntur. GALEN. *De Facult. Med.* V.

Ἀλειφόμενα δὲ ἐξωθεν κινεῖ ἰδρωτῆας.

Vnctiones externae sudores mouent. AETIVS *Terribil.* I. Lib. 3.

Ἐγνω δυσδιάφορητον εἶναι τὴν χολῆν, ἐκέλευσα τῶ κάμνοντι χρεῖσθαι θερμῶς ὕδασιν αὐτοφνέσιν διαφορητικοῖς.

Cum

eademque materie ^m) esse haud posse recte perspexerunt. Pro illa adeo caussarum, quae sudores fieri haud sinunt, diuersitate apud veteres leguntur, quae, viscidum mutando, fiunt diaphoretica, scilicet *incidentia, lixiuiosa, amara* ⁿ) atque *aromatica* calida, quae vim vitae augent ^o), et hac ratione excretion-
nes

Cum intelligerem, bilem ad sudores difficilem esse, iussi aegrotantes, vt calidis vterentur aquis sponte nascentibus, sudorificis. GAL. De Locis Affect. V.

m) Ἐπεί τοίνυν ἡ κώλυσις τῆς διαπνοῆς ἀργάζεται τὴν σῆψιν, ἀναίρετέον αὐτήν, ἀλλ', ἐπεί πολυειδῶς ἐγίγνετο, καὶ πυκνωμένων τῶν πόρων, καὶ πηλεμένων τῶν σωμάτων, καὶ διὰ πλῆθος καὶ πάχος καὶ γλιχρότητα, τῶν χυμῶν ἐμφραττομένων, ἐκείνην τῶν ἀρημένων διαδέσεων ἰσθῶσαι χρῆ διὰ τῶν ἐναντίων, τὴν μὲν πύκνωσιν τοῖς ἀραιῶσι, τὴν δὲ πύκνωσιν τοῖς χέεσι, τὸ δὲ πλῆθος τοῖς κενῶσι.

Cum ergo impedimentum sudoris putredinem effecturum est, auferatur illud, quod, quoniam multiuarium nascitur, poris in se contractis, et materie obstructis, et ob copiam crassitiem et lentorem humorum vasa oppilantium, quamque dictarum dispositionum curare oportet per contraria, adstrictionem relaxantibus, obstructionem soluentibus, et humorum copiam euacuantibus. GAL. Meth. Med. XI.

n) Ἀραιωτικά καὶ ἀνασρωματικά, ὅσα ῥύπτειν καὶ τέμνειν, ἐμφράττειν καὶ διαλύειν ἐφάμεν.

Incidentia et aperientia, quae sordes incidunt, extricant et diuidunt, dicimus. GAL. De Facult. Med. V.

Λιτριώδη καὶ πικρὰ ἐκκαθαίρειν δυνάμενα τὰς πόρους πάντας.

Lixiuiosa et amara, expurgare valent vias omnes.

GAL. Ib.

o) Ὅσα θερμαίνει, ἐκκενοῖ τῷ λυίῳ εἰς ἀτμὸς τὸ περιεχόμενον ὑγρὸν ἐν τοῖς θερμαινόμενοις σώμασι.

Quae calefaciunt, euacuant, soluendo in vapores contentum intra corpora incalescentia liquidum. GAL.

LEN. Ib.

Κινῶντα ἰδρωῦντας· Σμυρνίε σπέρμα μετ' ὄινω, ὅπως σιλφίε ἀγρίε καὶ ἡμέρα μέλιτι ἐφθῶ περιχρίόμενος καὶ καταπινόμενος, πηγάνε ἀγρίε καὶ ἡμέρα σπέρμα σὺν ὄινω, ἀριστολοχίε ῥίζη σὺν ὄινω, σμύριη, πέπερι σὺν ὄινω, ὑποσελίε σπέρμα, καλαμίνθης ἀπόζεμα: Πενταφύλλε ῥίζη σὺν ὄινω.

Quae

nes omnes iuuant, cum primis autem sudationem, quae virtutis vitalis primarius in morbis, maxime acutis, effectus esse solet, expediunt. At acres ^{p)} et putridos ^{q)} succos irritare, verebantur, habebantque temporis in febre rationem quam curiosissime; cauebant enim, ne illam exasperarent sudoriferis ^{r)}).

§. X.

DE PARTICVLARIBVS, QVAE SERVM SANGVINIS EVACVANT, MEDICAMENTIS, SINGVLARITER DIVRETICIS.

Ceteri humores pellucidi, (hac enim idea omnes fisti posse arbitror, quotquot post sanguinem floridum de corpore humano abscedunt) singularibus separantur organis, atque ex illis vberior, ac in morbis frequentior, inque illis iudicandis efficacior vrina est. Illa enim in se recipit id, quod intra cutis vias, si illuc translatum est, haeret atque putre-

Quae sudores mouent: Angelicae semen cum vino, filiphii siluestris et domestici succus, melle cocto oblitus et comestus, rutae siluestris et domesticae semen cum vino, aristolochiae radix cum vino, myrrha, piper cum vino, hypofelini semen, calaminthae decoctum, pentaphylli radices succus cum vino. DIOSCOR. *Parabil.* II. 23. p. 73. ed. SARACEN.

p) Το διαπνεόμενον δακνώδες καὶ δριμύ.

Sudor mordax et acer. GAL. *Meth. Med.* VIII.

q) Σηπεδωνώδεις δυσκρατίας ἐκ τῶν ἰδρωτῶν ἐνεσι τεκμαίρεται δυσωδῶν.

Putridam dispositionem ex sudoribus licet intelligere foetidis. GAL. *lb.*

r) Κατὰ τὰς ἀκμαῖς ἀδήκτως διαφορεῖν, κατὰ δὲ τὰς ἐπίδησεις ἀποκρίεσθαι τε ἅμα καὶ διαφορεῖν.

In summo statu sine vehementia sudores moueantur, si febris augetur, restinguendus ex parte aestus, ex parte sudor mouendus est. GAL. *De Simpl. Med. Facult.*

putrescit, cuius adeoque fluxum vel restituere, vel augere intendimus medicamentis, quae *diuretica* s) appellantur. Horum autem facultates ita versus renes directae vnice haud sunt, vt, praeter haec organa, alia tangere nequeant, sed ita agunt diuretica pleraque, vt humores quosuis sua penetrandi facultate diuidant, quo possint minimis omnium emunctoriorum sese accommodare arteriis. Ergo, quidquid ex medicamentis tenue est ac diuidendis liquidis aptum, tam sudores mouet, quam vrinas prolific^{s)}, vti ea, quae ex acido dulcescunt, tam sputa ducunt, quam vrinas ^{u)} eliciunt. Ad generales sane medicamentorum facultates vbique respexerunt veteres dogmatici, cum nec in vlla aliqua pharmacorum classe, neque in hac, qua diuretica continentur, quidquam salutare esse posse, quin modus agendi in propatulo esset, seruili ac empirica credulitate arbitrarentur. Igitur, ad mentem illorum, diuretica vel *aequa vi agunt* in totum hominem, suaque acredine humores ita incidunt ^{x)}, vt necessum sit renibus fece-

s) Τα διυρητικά ὀνομαζόμενα φάρμακα ἐπ' ἔρα προτρέποντα τὴν περισίαν.

Diuretica dicta medicamenta ea sunt, quae in lotia propellunt humorum abundantiam. GAL. *Meth. Med.* XI.

t) λεπτομερέως (ύλας) διυρητικῆς καὶ ἀπλῶς εἰπεῖν τμητικῆς, διαφορητικῆς.

Tenuis materia et vrinas mouet, et, generalius loquendo, incidit, et sudores quoque prouocat. GAL. *De Facult. Med.* IV.

u) Τὸ μελίκρητον πνεύμονος μαλθακτικόν ἐστὶ καὶ πτυέλων ἀναγωγὸν μετρίως καὶ βηχὸς παρηγορικόν καὶ ἔρητικόν.

Melicratum pulmones emollit, et mediocriter sputum educit, et tussim solatur, et vrinas mouet. HIPPOCR. *De Diaeta* II.

x) Ὅσῃσα δὲ δριμέα καὶ ἐυώδεια, ἐρέεται.

Quae acria et odorata, vrinam prouocant. HIPPOCR. *Ib.*

Ἐπαδὸν πλέονα ἔρῃσιν κινῆσαι βεληθῶμεν, τοῖς δριμυτέροις χρῆστέον, καὶ μαῖλον δευμαίνεσθαι. ἐστὶ δὲ ταῦτα, σελίνα σπέρμα

fecedere, quod arteriis cutaneis haud respondet, et sudoribus aptum minus est, vel *propius ad impedimenta diriguntur*, quae renibus ac vesicae insunt, efficiuntque, quo minus tubuli vriniferi lotia in se recipere, et ad vesicam transferre, quo minus etiam vesica receptum in se lotium reiicere possit. Quae aequa vi, virtute circuli, per totum diuidantur hominem pharmaca, in tantum diuretica fiunt, in quantum diluunt, aut dolores sopiunt; qui saepe consensus lege vias vrinarias suis liquidis inperuias reddunt. Hoc ad dolores respectu HIPPOCRATES et GALENVS ^{γ)} etiam diureticis annumerant ea, quae spasmos et varios, qui vrinis impedimentum adferre possunt, dolores consopire valent. Similiter diuretica fiunt ista medicamina, quae in pituitis diuidendis singularem praestare possunt operam; Inter quae primum locum habent *cantharides*,
a qui-

μα καὶ πετροσελίνα καὶ μυράθρον καὶ δαύκιν καὶ ἀγριοσελίνα καὶ σμυρνίς, καὶ δὴ καὶ τὸ σέσελι καὶ τὸ ἀμμὶ καὶ τὸ φῶ καὶ τὸ μέρον, ἀσαρόν τε καὶ ἀκόρον, ὑφ' ὧν ἔλεπτύνεται μόνον, ἀλλὰ καὶ χεῖται τὸ αἶμα.

Si vrinas copiosiores mouere voluerimus, acrioribus vtendum est pharmacis, maxime autem calefacientibus Eiusmodi sunt, felini semen, et petroselini, et foeniculi, et dauci, et felini filuestris, et angelicae, et ammi, et valeriana, et meum, et asarum, et acorus, a quibus non tantum attenuatur, sed et funditur sanguis. GALEN. *De Med. Facult.*

γ) Τὴν κύσιν διυγραίνειν ποτοῖσιν, ἐφ' ὧν τὸ ἔξρον ὡς πλεῖστον διαχεῖται, δίδοναι δὲ καὶ τῶν διυρητικῶν φαρμάκων παύοντα τῆς ὀδύνης.

Vesica humectanda est potibus, quibus vrina valde redditur diluta; Super his danda sunt ex diureticis pharmacis illa, quae dolores sopiunt. HIPPOCR. *De Affect.*

GALENVS *De Compos. Med. ad Locos X.* diureticis annumerat λινοςπέρμα, μήκωνος λευκῆ σπέρμα, ἀμύγδαλα, κρόκον, σικίς σπέρματα, ἀφρονίτρον.

Lini semen, papaueris albi semen, nitrum spumeum (seu natium).

a quibus, etiamsi venenum esse videri ob summum feruorem possent, haud abstinuit vetustas, illisque prouide parcaque dosi et sub largo vehiculo ^{z)} vsa est. Prope ab his absunt plantae, acri ac mordaci succo praeditae, eoque vel volatili, vt *allia*, *ce-pae* ^{a)}, vel amaro, quae simul et calculosam materiem expurgant renibus ^{b)}. Inter has praeualet *scilla*, quam, educendis hydropicorum aquis et vrinæ mouendae commodam, omnis laudat antiquitas ^{c)}. Nec minor fuit *gummatum acrium purgantium*

z) Διδόναι δὲ κανθαρίδας ἀνευ πτερῶν καὶ κεφαλῆς τέσσαρας τριβίων καὶ διὰς ὄνω λευκῶ, ἡμικοτυλίω, ἥδη δὲ καὶ μέλι παραχέαι ὀλίγον.

Dandae sunt cantharides sine alis et capite, quatuor, terendo et soluendo illas vino albo, ad cotylen dimidiam, et affundendo illis aliquantulum mellis. HIPPOCRATES. *De Internis Affection.*

Πόμα ὑδροπιῶντι: κανθαρίδας τρεῖς, ἀφελῶν τὴν κεφαλὴν ἐκάστης καὶ πόδας καὶ πτέρω, τρεῖς ἐν τρισὶ κιάδοις ὕδατος τὰ σώματα. Ὅταν δὲ πονῆ ὁ πίνων, θερμῶ βραχέδω.

Hydropici bibant cantharidas, auferendo illis caput, pedes et alas, terendoque in tribus aquae cyathis illarum corpora. Cum autem dolorem abinde habet, qui potabit, calidam superbibat aquam. HIPPOCRATES. *De Victu Acutorum.*

a) Σκόροδον ἐρητικόν.

Allium vrinæ mouet. HIPPOCRATES. *Ib.*

Κρόμμυα θέρμια, Cepae assatae, inter illa apud DIOSCORIDEM. *Parabil.* II. 63. p. 95. quae hydropicos iuuant.

b) Τοῖς λιθιῶσιν ἀρήγοντα δυνάμειος δέται τῆς τέμνειν καὶ ῥύπτειν πεφουκίας ἐστὶ δὲ τοιαῦτα χεδὸν ἀπαντα πικρά.

Calculo affectis salutaria facultatibus indigent, quae incidere et diuidere possunt Haec autem sunt fere omnia amara. GALIENUS. *De Compos Medic. ad Locos X.*

c) Τὰς ὑδροπικὰς ἀφελῆ ὄζος σκίλλινον καταγοφόμενον.

Hydropicos iuuat acetum scillinum absorptum. DIOSCORIDEM. *Parabil.* loc. cit. c. 63. p. 95.

Σκίλλη ἐφθῆ σὺν ὀξυμέλιτι.

Scilla cocta cum oxymelle. DIOSCORIDEM. *ibid.*

Scillae coctae vsus ad vrinam ciendam tribus obolis cum melle et aceto potae. PLINIUS. *Hist. Nat.* XX. 9.

tium atque resinarum quarundam, quibus balsamis nomen est, in prouocandis vrinis celebritas atque vsus etiamnum inter nostros superstitis frequentia^d), veluci et acida vbique laudantur, quae ex melle et aqua, itidemque ex melle et aceto, aut melle et vino^e), praeparabantur, pharmaca, quibus prae reliquis calculum frangendi potestas attributa est. *Saliuum* etiam falsorum mira est in ducendis lotiis efficacia; hinc salem marinum et aquas marinas, vino tem-

d) Χάλβανον, ὀποβάλαμον.

Galbanum, opobalsamum. GALEN. *De Medicament. Compos. ad Locos*, VII.

Χαλβάνην καὶ τὸ Ἡρακλεωτικόν, καὶ ἑπτήνην τερμινθίνην διατήζας ἐν ὕδατι, ἕτα ὅταν κατασῆ τὸ ὕδωρ, ἠθήσας καὶ κεράσας μελικράτῳ ἢ ὄινῳ.

Galbanum et panacis heracleotici succum (opopanaxem), et resinam terebinthinae, aqua solues, deinde, vbi soluta haec fuerint, percolata misce cum melicrato et vino. RVFFVS EPHESIUS *De Vesicae Renumque Affectibus*, Cap. 10.

Στροβίλα ἐκλακτον, *Strobilorum pini electuarium*, commendat GAL. *Comm. IV. in HIPPOCR. De Victu Acut.* et *πιτυίδας κεκομμένας, summitates pini, idem De Compos. Medic. ad Locos* commendat inter diuretica.

e) Ὀυρητικῶν πρᾶύτερα, τό τε τῶ σικύε σπέρμα μετὰ μέλιτος καὶ τῶν φοινίκων τὸ ἀφέψημα, καὶ ἴρις μετὰ μέλιτος καὶ αὐτὸ μέλι, καὶ μελικράτον.

Vreticorum mitiora, peponis semen cum melle, et ficuum decoctum, et iridis radix cum melle, et ipsum mel, et mel aqua temperatum. RVFFVS EPHESIUS *De Vesicae Renumque Affectibus* c. X.

Ὀινόμελι διυρητικόν, ἀγρώσεως ἀφέψημα.

Vinum cum melle, et graminis decoctum. GAL. *De Facile Parabilib.*

Aquam, inquit PLINIUS, ad tertias partes decoquunt, et tertiam mellis veteris addiiciunt; deinde quadraginta diebus canis ortu in sole habent. Alii ita diffusum decimo die obturant. Hoc vocatur hydromel, et vetustate saporem vini assequitur.

temperatas, antiqui f) collaudant. Sed parum fiduciae superest, *calculus renium*, si eo vsque accreuit, ut vrinarum fluxum impediat, dissolui vnquam posse, quinimo dissuadent eorum, quae vehementer pellunt, pharmacorum vsus veteres, noluntque nisi illis vti remediis, quae dolores sopiunt atque inflammationes mitigant g). Si quae autem ad vesicam

f) *Acetum melle temperatur; oxymel hoc vocarunt; mellis decem libris, aceti veteris heminis quinque, salis marini libra, aquae pluuiae sextarius quinque sufferuefactis decies, non elutris, atque ita inueteratis.* PLIN. XIV. 17.

Τὰ ἀλμυρὰ διαρέα. HIPPOCRATES. *De Affectibus.*

Οἶνον τετραλυσσομένον, vinum aquae marinae mixtum, commendat DIOSCORIDES *Mat. Med.* V. 9. p. 326. Et respectu salis marini λίθος ἐν σπόγγις εὐρισκόμενος, *Lapis in spongiis repertus*, inter diuretica a GALENO *De Med. ad Locos* L. X. relatus est.

g) Τὰ τῶν ἐκ νεφροῦ λίθων θρυπτικά.

Lapidem in renibus frangentia GAL. *ad GLAUCON. Therap.* II.

Τὸς λίθους κωλύει συστῆναι καὶ τὸς ἤδη γεγονότας θρύπτει ἢ ἐκκρίνει ὄξυμελι μετὰ τινος τῶν ἀπλαστέων διαρηκτικῶν, ἀδιάντη, σελίνης, ἀγρώσεως ἀφεψήματος: Καὶ μετὰ βαλνείον πρὸ τῶν οἴνων ὕδωρ εὐκρατεν πινέτωσαν.

Lapides in renibus consistere impedit, et iam factos comminuit atque eiicit oxymeli cum quibusdam simplicioribus diureticis, adianti, felini, graminis decoctis: Post balneum, loco vini, aqua vino satis temperata bibatur. PAVLL. III. μέ.

Μέγας εὐρεθεὶς ὁ λίθος σφηνεταί σφόδρα βίᾳ ἐλκόμενος καὶ κίνδυνον ἔσθ' ὅτε ἐξ ἀλγηδόνων προσφέρει.

Magnus inuentus calculus infigitur plus, si violenter ducitur, et aliquando ex doloribus periculum affert. GAL. *De Renum Morbis.*

Νεφρική δύναμις τόσαι, ὅσα νεφροὶ πάχονται, ὠφελεῖσιν: Τινὲς μὲν γὰρ τῶν λιθιῶντας νεφρῶν ὀνίνησιν, ἕναι δὲ τὸς φλεγμονώδεις τε καὶ ἐλκώδεις, ἅπερ καὶ πρὸς τὴν κύσιν ὁμοίως πάχισαν ἀρμόττεσιν: Πρὸς μὲν γὰρ τὸς φλεγμονώδεις καὶ ἐλκώδεις διαθέσεις παρηγορικῶν δεόνται φαρμάκων.

Renibus commoda remedia tot modis, quot ipsi renes affliguntur, iuuant. Quaedam renes calculo affectos

cam eiusque cauum attinent vrinarum impedimenta, artificibus relinquenda sunt, qui manu medeantur^{h)}).

§. XI.

DE IIS, QVAE SPVTA EDVCVNT,
REMEDIIIS.

Quae prope ad asperae arteriae fines ponuntur, morborum caussae, vel si quid ex tunica bronchiis succincta defluit catarrhi specie, vel si qua intra folliculos aut tubercula nascitur, aut intra succinctam costis membranam, aut in ipso thoracis cauo haeret materies, etiamsi illa aliquando resorpta per alia quoque emunctoria decedere soleat; proxima tamen via ad pulmones vergit, atque illius actione contentiosa, quam tussim appellant, educitur. Hac

Rr 2

igi-

ctos solantur, quaedam eos, vbi inflammati sunt vel exulcerati, quae etiam vesicae eodem modo afflictæ conueniunt. Nam ad inflammatas et vlcerosas dispositiones anodynum requiritur remedium. GAL. *De Compos. Med. ad Locos*, X.

Venaesectionem consulit calculosis et mitiora laxantia PAVLLVS III. με. Διὰ φλεβοτομίας καὶ καθάρσεως κενόδωσαν.

Πυριᾶν ἐν τοῖς ὀνομαζομένοις καθίσμασι διὰ ἀλθέας, λινοσπέρμυ, ἀνήθε καὶ τῶν ὁμοίων ὕδατι καλῶς ἐψημένων καὶ ἐλαίῳ γλυκῆ ἐπιχρισμένων.

Fouendi sunt in sic dictis infessibus ex althea, lini femine, anetho et similibus, aqua bene coctis et oleo dulci perfusis. GAL. *De Renum Morbis*.

h) Τὰς ἐν κύσει δὲ λίθου τοῖς ἰχυροτέροις κατεργάσῃ βοηθήμασιν.

Lapides vesicae efficaciori medicina curabis PAVLLVS Loc. cit.

Τὰς ἐν κύσει λίθον ἔχοντας τέμνειν, οἷς δ' ἐποχὴ ἔσται, διὰ τὸ πλεῖθος, ἐνοχλᾶ, περιτανομένης τῆς κύσεως καὶ συστέλλεσθαι μὴ δυναμένης διὰ καθαρῆος κομίζεσθαι τὸ ἔσρον.

Qui in vesica lapidem habent, secentur, quibus retentio vrinae est, ob copiam extensa vesica, seque contrahere haud valente, vrina per catheterem educenda est. GAL. *Introd. s. Medicus*.

igitur via, versus quam semel propendet humor, ducendus est ⁱ⁾ per remedia, quae quod tussim mouent, *bechica* ^{k)} appellantur; non tantum ita dicta, quod tussim exasperent, sed etiam, quod molliant eandem et faciliorem reddant ^{l)}. Qualiscunque ergo ille est humor, quem asperae arteriae fines in se recipiunt, pituita, pus, aliaque vetusta materies, etiamsi ille per sic dicta *arteriaca remedia* aliquantum instigari possit ^{m)}; respuit tamen validos motus, et morbus his exasperatur. Lubricandae magis erunt viae, inductis sanguini liquidis, pinguibus, dulcibus, oleosis, quae funditus emouere et blande demulcere acredinem, eamque rodendi facultate priuare, sicque educere malam rem possint, quod HIPPOCRATIS ⁿ⁾ est consilium, vt mirum sit, potuisse inter-

i) Τὰ νοσήματα, ἢ πελασάτω πέφυκεν, ἐξαγαγῆν.

Morbos, quo proxime fieri potest, educere. HIPPOCR. *De Locis in Homine*.

k) Βηχικά τὰ κατὰ θώρακι καὶ πνεύμονα διὰ βηχῶν ἐκκένοντα.

Bechica sunt ea, quae in thorace et pulmonibus haerentia euacuant. GAL. *Method. Med.* XI.

l) Τὰ βηχικά διττῶς ὠνόμασαι, τὰ μὲν τῷ ποιῆν βῆχας, τὰ δὲ τῷ παύειν μίνον.

Bechica duplici sensu nominantur, alia inde, quod tussim faciant, alia, quod illam mitigent. GAL. *De Simpl. Med. Facult.* V.

m) Ἀρτηριακά πρὸς φθισικὰς καὶ ἐμπυϊκὰς καὶ βῆχας παλαιὰς: Σκίλλης χυλὸς, γλυκυρρίζη, μέλι, κρόκος, λίβανον, σμύρνη.

Arteriaca, phthificis et vlcerosis, et tussibus inueteratis: scillae succus, glycyrrhiza, mel, crocus, olibanon, thus. GAL. *De Compos. Med. ad Locos*, VII.

n) Ὅπως δὲ τὸ σάλιον ἐκ τῆ πλεύμονος ἀνακαθαίρη τὸ πῦον, δίδοναι φάρμακα ποτὰ, οἷσιν πλεύμων ὑγραίνεται καὶ καθαίρεται τὸ πῦον ἀνω.

Vt sputum pus pulmonis euacuet, danda sunt pharmaca potabilia, quibus pulmo humectatur, sic pus sursum purgabitur. HIPPOCR. *De Affectionibus*.

interpretes *coo* consilium *de vomitorio peripneumonicis dando* °) affingere. Enimvero ubi febris abest, et materies resistit, hinc tussis filet, vel mouendo humori haud sufficit, paullo acrioribus vti remediis nihil impedit P),

Rr 3

§. XII.

° Ἄφελᾶ σαφίδος ἢ σάροξ ἐδοιομένη, ἀρτηρίας (πάθος) καὶ βῆχας.

Iuuat vuae caro comesta asperae arteriae affectus et tussis. DIOSC. *Mat. Med.* V. 4. p. 324. et SARACEN.

° Ὁ βρόμος ὑγραίνεται καὶ ψύχεται ἐδοιόμενος καὶ ῥόφημα γενόμενος.

Auena humectat et refrigerat comesta, et sorbitio facta. HIPPOCR. *De Diact.* II.

Γάλα ὄρειον πινόμενον, *Lac asfininum bibendum*, inter dyspnoeae, asthmatis, ac orthopnoeae auxilia proponit DIOSCORIDES *Parabil.* II. 39. p. 81.

ο) ° Ἦν δὲ μὴ δύνηται κατὰ λόγον πτύειν, τῶν ἀναγόντων φαρμάκων διδόναι.

Nisi possit aeger, quantum satis est, exspuere, danda sunt pharmaca ex iis, quae educunt. HIPPOCR. *De Morb.* III. Male ergo capiunt mentem *Coi illi, qui vertunt, danda sunt vomitoria.*

Τοῖς ἐμπύοις ἐπανόχρεμψιν ποιέεσθαι καὶ βῆχα ποιέειν.

Vlcerosis scretatus promouendus, et tussis excitanda est. HIPPOCR. *De Locis in Homine.*

ρ) Τὸ μελίκερον πνεύμονος μαλθακτικόν ἐστὶ καὶ πτυέλαι ἀναγωγὸν μετρίως καὶ βηχὸς παρηγορικόν.

Mulfum ex aqua et melle pulmones emollit, et sputum educit modeste, et tussim solatur. HIPPOCR. *De Diacta Acut.*

° Ὄξι μέλι πτυάλαι ἀναγωγὸν καὶ ἔμπνοόν ἐστιν.

Acetum cum melle sputum educit, et respirationem liberam praestat. HIPPOCR. *De Diacta* II.

Περιπνευμονίης ἐκλακτον χαλβάνη καὶ κόκκαλος ἐν μέλιτι ἄττικῷ.

Electuarium in peripneumonia: galbanum et pineae nux, cum melle attico. HIPPOCR. *De Diacta Acut.*

§. XII.

DE IIS, QVAE MUCORES EDVCVNT,
MEDICAMENTIS.

Humores lentos, ex organis cerebro propioribus fluentes ^{q)}, si quae ducerent remedia, *apophlegmatizonta*, ipsaque medicandi ratio, *apophlegmatismus*, appellabantur veteribus ^{r)}. Quorum eadem, quam quae purgantibus, est ratio. Vti enim haec lacunas glandularum intestinalium muciparas, ita illa fontes *muci* in naribus, *saliuae* in ore, sua acredine ad excernendos humores compellunt, vt propterea, quae nasi mucores proliciunt, *pharmaca purgantia narium* ^{s)} recte dicantur. Horum in eo consistit efficacia, vt, qui in cryptis mucosis narium pertinacius haerent, humores fundantur, applicata internae illius tunicae re acri, quae mordet et actionem tubulorum halantium, in caua nasi ^{t)} patientium, excitat. Omnium mitissima atque ea tantum vult HIPPOCRATES ^{u)}, quae nares lubri-

care

q) Μύξα, ἀποπόθημα τῆ ἐγκεφάλου, ὡσε κεφίξεναι τὸ ἡγμένον τῆς ψυχῆς μέρος.

Mucus narium, purgamentum cerebri, vt alleuetur praecipuum animae instrumentum. *Auctor Defin. Med. apud GALENUM.*

r) Ἀποφλεγματισμὸς tam de iis, quae naribus, quam de illis, quae ore mucum ducunt, praedicat DIOSCORIDES, *Parabil. I. 4.*

s) Καθαρτικὸν διὰ μυκτήρων.

Medicamentum, quod per nares purgat. *GAL. De Medic. paratu facilib.*

t) Ἐν καταρροϊκοῖς πάθει, βλένης τε καὶ κορύζης ἐμπικλασῶν τὰς ἡθμοειδῆς πόροις.

In catarrhosis affectibus, vbi mucor et coryza implent cribrosi offis meatus. *ACTVAR. De Spirit. Anim. I. 13. p. 41.*

u) Ἔλκεν τὴν ἀτμίδα ἐς τὸ σῶμα καὶ τὰς ῥίνας.

Adducere vapores in os et nares. *HIPP. De Natura Mulier.*

care possint. Efficaciori tamen quandoque medicina et cōvs, et reliqui medici graeci vsi sunt, atque illa, quae, cum acrior est, neruorum quoque papillas, in tunicam pituitariam desinentes, vexat grauius, efficitque, vt, conuulsis per consensum thoracis musculis, inspiratus profunde aër, deinde magna cum contentione explosus, pulmonum erga cor nisu efficiat, quo necessum sit, sanguinem venosum, ex cerebro totoque capite per venas iugulares ad cor reuertentem, ad tempus sisti, arteriosum autem eodem tempore vehementius per carotidas earumque ramos ad cerebrum aliaque capitis organa compelli, vt propterea illi effato HIPPOCRATIS *) haud desit ratio, quo sternutatione cerebrum calefieri, id est, eius actionem increbescere, et illud humectari, id est, ventriculorum, quae in illis sunt, liquida proluci asseuerauit. Cum ergo magna capitis medicina putaretur esse sternutatio †), atque alios etiam effectus ab ista, quae sternutando fit, thoracis contentione antiqui medici sibi promitterent, singultus solutionem ‡), affectuum hystericorum solatium,

Rr 4

tium,

x) Πταρμός γίνεται ἐκ τῆς κεφαλῆς, διαθερμαινομένη τῇ ἐγκεφάλῳ, ἢ διυγραίνομένη τῇ ἐν τῇ κεφαλῇ κενῷ.

Sternutatio fit, ex capite, calefacto cerebro, et humectato, quod in capite est, cauo. Aphor. VII. 51. p. 106. T. I.

y) Πταρμοὶ μέγιστον ἴαμα κεφαλῆς.

Sternutatio magna capitis medicina. GAL. De Causis. Symptom.

Ἰερὸν ἐνόμιζον τὴν κεφαλὴν: ὅπῃλον ἐκ τῆ καὶ καὶ αὐτῆς ὀμνύσαν, καὶ τὰς γινομένας ὑπ' αὐτῆς πταρμούς προσκυνοῦν τὰς ἱερούς.

Sacrum putabant esse caput: Hoc manifestum exinde est, quod per illud iurarent, et eius sternutamenta adorarent sacrificuli. ATHEN. Deipnos. II.

z) Ὑπὸ λυγμῷ ἐχομένῳ πταρμοὶ ἐπιγενόμενοι λύσει τὸν λυγμόν.

A singultu detento sternutationes superuenientes soluunt singultum. HIPPOCRATIS. Aphor. VI. 13. p. 99.

tium, partus procurationem ^{a)}); variis vsi sunt pharmacis, quae nasum vellicarent acerbius, tam illis, quae sub classe remediorum aluos purgantium sistuntur ^{b)}), quam acrioribus aromaticis, quorum eadem est, si ore tenentur, saluam ducendi efficacia; cumque fluxus illius spontaneus in variis morbis salutaris esset, necessitas artifices ad inuenienda remedia, quibus *salua* duci posset, inuitauit. Et antiqui quidem, aromatibus inter dentes et in ore conceptis, hoc effecerunt ^{c)}); sed longe efficacior re-

cen-

a) Γυναικὶ ὑπὸ ὑστερικῶν ἐνοχλημένη, ἢ δυστοκία, πταρμὸς ἐπιγεγόμενος, ἀγαθόν.

Mulieri passionibus hysteris vexatae aut partum difficilem expertae superueuiens sternutatio, bonum. HIPPOCR. Aphor. V. 35. p. 93. T. I.

Ἐς ὑσέρων ἐκπτώσιας πταρμικὸν ἐπιτιθᾶς ἐπιλαμβάνων τὰς μυκτῆρας καὶ τὸ σῶμα.

Ad secundinarum expulsiones, sternutatorium ingrens, os atque nares comprimito. HIPPOCR. Aphor. V. 49. p. 95.

b) Ἀποφλεγματισμοὶ ῥινέγχυτοι: Κεφαλῆς καθαρτικά, ἔρβινα, κύμινον, πέπερι, ζιγγίβερι, εὐφώρβιον, κυκλάμινον.

Arophlegmatismi naribus infundendi, caput purgantia, cuminum, piper, zingiberi, euphorbium, cyclamen. GAL. De Compos. Med. ad Locos, III.

Πταρμικά: Κυκλαμίνης ῥίζη, σικύς ἀγρία ῥίζη, ἴρις, ἑλλέβορος λευκός, κασόριον, σάμφυχον, πέπερι, σταφίς ἀγρία, μελάνθιον, ἑλατήριον.

Sternutatoria: Cyclaminis radix, cucumeris filuestris radix, iris, helleborus albus, castoreum, maiorana, piper, staphis agria, melanthion, elaterium. DIOSCOR. Parabil. I. 3. p. 3. ed. SARACEN.

c) Πταρμικά ἐγχεόμενα τοῖς ῥίσιν σὺν μέλιτι καθαίρει καὶ διὰ σώματος ὠφελίμως, χρώμεθα δὲ αὐτοῖς ἐπὶ τῶν κεχρονισμένων κεφαλαλγιῶν, καὶ πρὸς μηδὲν τῶν ἄλλων βοηθημάτων ὑπακρότων.

Sternutatoria infusa naribus cum melle purgant per os vtiliter: Vtimur autem illis in antiquis capitis doloribus, nulli alii medicinae obsequiosis. DIOSCOR. Parabil. Loc. cit.

centium medicina ex hydrargyro est, qua salia funditur, quam, vtpote antiquis ignotam, meam nunc haud facio. Praeterea *lacrimas*, vbi oculi aurent, prouocare AETIVS^{d)}, GALENVS autem modus docet, quibus *pus* aliasue fordes *ex auribus* duci e) oporteat. In quibus omnibus recte administrandis magna vbique adhibenda est circumspectio, cum nulla auxilia aegros in morbis celeribus plus offendant euacuantibus f).

Ἄποφλεγματισμοὶ ἐκ ἀνωφελῶς ἐπὶ τῶν χρονίων κεφαλαλγόντων παραλαμβάνεται: Ἐπιτηδεύοντα δὲ διαμασσομένων τῶν: Δαφνοειδῆς σπέρματος, κρίθου, καρδάμου καρπῶ, μασίχης, νάπυος, πεπέρεως στρογγύλης καὶ μακροῦ.

Arophlegmatismi non sine vtilitate ab illis capiuntur, qui antiquo dolore capitis laborant; iuuant autem manducatis his, laureolae semine, aniso, carthami semine, mastiche, sinapi, pipere rotundo et longo. DIOSCOR. Ib. c. 4.

d) Ἀποδακρυτικά, ὀφθαλμῶν καθαρτικά, οἷς χρώμεθα ἐπὶ τῶν χρονίως ἐξηραμμένων ὀμμάτων: μέλι, ἔλαιον.

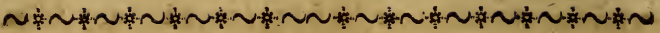
Quae lacrimas prouocant medicamenta, oculos purgantia, quibus vtimur, si vetusta oculorum ariditas est: Mel et oleum. AETIVS *Tetrabibl.* I. Lib. 3. ρλγ.

e) Ἐγκλύζαν οἶνω κεκραμένῳ ἢ ὑδρομέλιτι πρὸς τὰς διαθέσεις τὰς ἐν τοῖς ἀκκυστικοῖς πόροις καὶ πρὸς ὠτα πυρρόοντα, πρὸς τὸ ῥύπον ἐξελεῖν.

Iniiciendum est vinum aqua temperatum, aut mel aqua dilutum, si quid in meatu auditorio malae dispositionis est, vti et ad aures pure manantes et ad fordes educendas. GAL. *De Med. paratu facil.*

f) Πρόσφατον κλύζον διὰ τῆς κοινῆς καὶ ἀπεριέργης θεραπείας ἀγωγῆς.

Morbus recens communi aliqua et non nimis operosa conductione regatur. DIOSCOR. *Medic. Parabil.* Praef. p. 1.

ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΙΑΣ ΤΗΡΑΡΙΑΕ

SPECIMEN XXX.

DE ANTISPASTICIS.

Quando materies morborum, quae suis applicanda erat emunctoriis, vario modo errat, atque incompetentibus prorumpit meatibus, vel, etiam si solennes vias seruat, per illas fertur effusius; cum denique illa in peregrina vasa irruit, atque in illis quiescit, adeoque morbi communem illam, quae singulis data est, ἀγωγὴν ^{a)} et consuetas euacuationum leges deserunt; tunc artis est, liquida purganda vel ad debitos locos reuocare, vel nouam, si legitima deficit, euacuationem excitare, vel excitata noua, siue naturalis sit, siue artificialis, incongruam et effusiozem reprimere; cui medicinae ἀντισπαστικός, in contraria abductionis seu reuulsionis, nomen dedit antiquitas ^{b)}. Huius autem actionis varius modus est. Si enim aliquid, cum violentius fluit, aut in locum incompetentem ruit, reprimitur, opus est ἀποκρῆσθαι, ab vno loco in varia dispellere, dissipare et discutere ^{c)}; id quod, aucta loci afflicti transpira-

a) Κοινὴ ἀγωγή τῆς νόσου. Communis morborum procedendi ratio. DIOSC. Medic. Parabil. I. Praef. pag. 1. ed. SARACEN.

b) Ἀντισπαστικὸν ἢ μὴ, ἢ δᾶ, ῥέπει, ἢ δέ, ὅπη δᾶ, τετέοισι δᾶ σομῆν οἷως ἕκαστα ῥέπει.

In contrariam partem ducere, si materies, quorsum non debet, fertur. Si autem, quorsum decet, his aperiendae viae sunt, ad quas quaeque propendet materies. HIPPOCR. Epid. VI.

c) Τὸ Φλεγμαῖνον ἀποκρῆστικὸν εἰς τὰ πλησιάζοντα μέρη.

Quod inflammatum est, disiciendum in vicinas partes. GAL. Meth. Med. III.

spiratione, et calore ipso aliquantulum restincto, perficitur ^d). Si quid autem in profundo est, quod oportet versus corporis superficiem duci, etiam si facius est, illud medicamentis, totum sanguinem mouentibus et diaphoreticis, promouere; prolicitur tamen *έλκτικαῖς*, *helcticis* atque *επισπαστικαῖς*, aut eiusmodi medicamentis, quae raram cutem reddunt, quibus etiam *poroticis* ^e) nomen est, externae superficiei applicandis. Vbi autem aliquid fugit, suaque fuga noxium est, vti sunt tubercula et id genus alia exanthemata, prolicitur illud atque figitur, quibus medicamentis *metasyncriticis* et *metaporopoieticis* ^f) nomen est, non quod alia medicamenti mate-
ries

d) Ἀποκρούμενα τὰ ζυνεζάγοντα τῷ θερμῷ νοτὶδα πολλήν.

Quae reprimunt, ea sunt, quae cum calore halitum multum educunt. GAL. *Fac. Med.* V.

e) Ἐπισπᾶσαι καὶ διαφορεῖν, ποροποιεῖν.

In summam cutem aliquid ducere, transpirabilem eam reddere, poros aperire. GAL. *De Simpl. Med. Facult.* V.

Ἐλκτικά, ὅσα τὰ κατὰ τὸ βάθος ἐπισπῶνται σφοδρότερον ἀποκρυστικά δὲ, ὅσα πρὸς τὸ βάθος ἀπελάυνται τὰς πλησιάζον-
τας χυμῆς. Ἐλκτα τὸ θερμὸν, ἀποκρῆα τὸ ψυχρὸν.

HELCTICA (eductoria) medicamenta sunt; quae, quod in profundo est, ad summum locum euocant efficacius; APOCRVSTICA autem, quae versus profunda reprimunt, et vicinos humores discutunt. Educt calidum, reprimunt frigidum. GAL. *Ib.*

f) Μετασυγκριτικά βηθημάτα: Τὰ διὰ πάυος ἢ θαψίας καὶ τῶν ὁμοίων αὐτοῖς φαρμάκων.

METASYNCRITICA auxilia, quae per sinapi fiunt, aut thapsiam, aut consimilia illi pharmaca. AETIVS *Tetrabibl. Libr. III.*

Μετασυγκριτικά, μεταποροποιητικά.

Quae, quod retrocessit, restitunt, et poros iterum reddunt peruios. GAL. *De Simpl. Med.* VII.

Sic de *thapsia*, feroci et mordente radice, habet DIOSCORIDES: κέκτηται δὲ καὶ μετασυγκριτικὴν δύναμιν ὅ τε ὀπὸς καὶ ἡ ῥίζα, πάντων μάλιστα τῶν ἰσοδυναμάντων, ὅπε

ries haec sit, (sunt enim omnia ista acria, ac cutim affligunt) sed quod varius finis est, versus quem pharmaca isthaec diriguntur. Vniuersa tamen aliqua significatione, *antispastica* a graecis medicis capi, atque omnia medicamenta ita compelliari, quae noua aliqua euacuatione veterem extinguunt, legimus s). Hoc sensu venae sectio ex omnibus antispasticis fortissimum dicitur auxilium ^{b)}, quo immodestas sanguinis fluxiones quasuis comprimimus. Singulari autem aliquo significato *antispastica* ea sunt, quae, sano loco applicata, cui vel cum parte afflicta per communionem vasorum consensus propinqua est, vel qui, etiamsi distat, recipiendis in se humoribus aptus est, illum vellicant acerbius, vt, quantum humoris, excitata artificiali inflammatione vel fluxione, in diuersam partem abiit, tantum in parte affecta deficiat. Hoc sensu GALENVS ⁱ⁾ accepit *antispastica*, omniaque illa remedia hac notione amplexus est, quae, cum sanae regioni applicantur, aegrotam iuuant. Horum omnium communis
idea

τι δὲ ἐκ βάδους ἐλκῶσαι ἢ μεταποροποιῆσαι, καὶ λέπρας ἀφίσησι, Φύματι δὲ ῥήττα.

Possidet autem vim ad diuersas partes abducendi et succus, et radix plus omnibus aequiualentibus, vbi aliquid ex profundo euacuandum est. Lepras restituit, tubercula prouocat. *Mat. Med.* IV. 157. p. 302.

g) Ἐἰς ἔρα ἰδρωῦτος ἀντισπασίας, καὶ τὰ ἔρα πρὸς ἰδρωῦτος, καὶ διαχωρήσεις γαστρὸς.

Vrinis excitatis sudores extingues, vrinas fudoribus et alui excretionibus. *GAL. De Sanguisugis et Reuulsione* c. 2. p. 454. T. X.

h) Ἡ φλεβοτομία τῶν ἀντισπασικῶν ἰχυρότατον.

Venaesectio ex omnibus reuellentibus fortissimum est auxilium.

i) Τὰς σφοδρότατας ἐπιβροῦς ἀντισπασικοῖς βοηθήμασι κωλύομεν ἀδρόως κατασκήπτειν

Vehementiores fluxiones, in contrariam partem abducentibus remediis impedimus, ne profundius inhaereant et figantur. *GAL. De Sanguisugis et Reuulsione* lb.

idea in eo sistitur, quod possint aliquam corporis regionem, inducta illi laxitate, ad recipiendam in se materiem morbificam, nobiliori alicui parti onerosam, disponere. Discrepant autem pharmaca haec singula agendi modo. Morsu aut rosione hoc perficiunt negotium *septica*, atque a morbida parte, quod in illa decubuit, reuellunt. Attritu agunt *frictiones*, siue sint simpliciores, *linteis strigilibusque* peractae, eo efficaciores ad reuellendum, quo acerbiores fuerint ^{k)}, siue vna cum acriorum remediorum vsu, quae cutem *rubefacere* possint, applicentur ^{l)}. Sane laudari satis frictionum vsus ad reuocandos in auersam partem malos succos nequit, cum istae perspirabilem cutem reddant, partes robovent, neruorum torporem excutiant, et tam disiiciant, quam auocent ^{m)}. Maiore aliqua contentione de-

dola-

k) Strigilium et strigilecularum applicandi modos, vide apud HIERON. MERCVRIALEM, *Artis Gymnasticae* I. 8. p. 32. sequ. *Strigilis* autem instrumentum erat balneatorium, ad fricandum corpus, sudores eliciendos et fordes abstergendos aptum, APVLEI. in *Floridis* c. I. Hoc vehementius vsus esse OCTAVIVM CAESAREM AVGVSTVM, SVETONIVS tradit in *Vita AVGVSTI*, c. 80.

l) Τρίψεις τῶν ἀντικειμένων μερῶν καὶ μάλιστα διὰ Φαρμάκων Δερμαίνοντων, τῶν ἀνασπαστικῶν ἐς ἰ βοηθημάτων.

Frictiones oppositarum partium, maxime vna cum remediis calidioribus, ex ordine auxiliorum sunt reuellentium. GAL. *Meth. Med.* V.

CELSVS *De Re Medica* VI. 7. p. 371. *Medicamentum per strigilem instillare*, id est, cutem cum pharmaco perfricare.

m) Δεομένοις μὲν κενώσιος, μὴ φέρει δὲ κενωτικὰ βοηθήματα, ἔδεμία ἄλλη κένωσις, πλὴν ἢ τῆς διατρίψιος, καὶ γὰρ πρὸς αὐτῶν ἀμύττεσθαι τὸ δέρμα, Δερμαίνεσθαι τε ὁμῶς αὐτὸ, διαφορῆσθαι δεομένε τῷ κἀμνοντος.

Illis, qui aliqua euacuatione indigent, nec euacuantia ferunt auxilia, nulla alia euacuatio commodior illa, quae fit frictione: Illorum enim cutis hac medicina rarefcit, et simul incalescit, si aeger sudoribus indiget. GAL. *Meth. Med.* XII.

dolatur cutis, rubetque intensius, atque hoc ipso humores a parte afflictā reuocantur efficacius. si *cucurbitulae* illi applicantur *siccae*, quarum in arte, ad varios fines consequendos, magna fuit, estque adhuc, vtilitas ⁿ). Quae cutem vexant acredine pharmaca, artificiali inflammatione et noua, veterem et spontaneam sanant, id quod, qua ratione fieri possit, illi sciunt, qui vasorum collateralium leges haud ignorant. Sic cutem ceruicis rubefacimus, vt partibus variis, in capite sitis, ipsique bene sit cerebro ^o). Aliquando etiam remotiores partes rubefecerunt veteres reuellendi studio ^p). Hunc in finem, post *thapsiae* radicem, *sinapismo* ^q), (non autem ita fre-

- p) Χρεία τῶν σικνίων, ἢ κινήσαι ἢ ἐκμοχλῆσαι τὸ φλεγμοῦνον, ἢ πρὸς τὸ ἐκτὸς ἐπισπάσαι.

Vtilitas cucurbitularum, mouendo et funditus evertendo inflammatum, aut illud ad externas partes auocando. GAL. *De Hirudin. Scarificat. Reuuls.* c. 3. p. 454.

Σικνίαι δύνανται ὀδύνην λύσαι, φλεγμονὰς μαιῶσαι, λαποδυμίας ἀπαλλάξαι, καὶ ἀιμορροῦν ἐπιχεῖν.

Cucurbitulae possunt dolorem soluere, inflammationes minuere, lipothymias mutare, et fluxiones sanguinis sistere. GAL. *Ib.*

- o) Ἐξω τῆ κεφαλῆ ποιῆν ἀντίσπασιν σιναπισμῶ.

Ex caluaria reuulsionem facere sinapismo. GAL. *De Locis Affect.* II.

- p) Ἀντισπᾶ δὲ καὶ τὰ δριμέα φάρμακα, ἐπιτιθέμενα, τὰς ἐπὶ κεφαλὴν καὶ σπλάγχνα ῥοπαῖς τῶν χυμῶν. καὶ ἀπλῶς, τὴν ἀντίσπασιν ποιητέον ἐπὶ μὲν τοῖς ἀνω ῥέκτοι χυμοῖς εἰς τὰ κάτω, ἐπὶ δὲ τοῖς εἰς τὰ κάτω τέναντιον, καὶ ἐπὶ μὲν ταῖς ἔσω ῥοπαῖς, ἔξω.

In auersam partem ducunt acria medicamenta, vbi imposita fuerint, decubitus humorum capiti et visceribus illapsos. In vniuersum reuulsionem facimus, vbi humores sursum confluant, medicamento infra applicato: Si autem deorsum vergunt, contrarium, et, si quid ad interiora relabitur, ad externa ducatur. GAL. *De Sanguif. et Reuulsione* c. 2. p. 454

- q) Σιναπισμῶ σικνίη: Δύο μέρη τῆ νάπτου πρὸς ἓν τῶν ἰχθύων.

Sina-

frequenter), *cantharidibus*, quos ALEXANDER TRALLIANVS^{r)} excitat, vtebantur, atque illam, quod rubefaceret, medicinam, φοινιγμὸν appellabant^{s)}. Veluti autem *antispastica* ea erant, quae in contrarium ducerent, pharmaca; sic, quae ipsi parti affectae, euacuationis causa, applicabantur, *epispastica*^{t)} dicta fuerunt, a quibus prope absunt *helctica*, quae functione administrabantur, auxilia, cum, superpositis cucurbitulis, vel applicato ore, venena vulnerumque sordes sugerentur, vel, qui vene-

Sinapismi praeparatio: duae partes sinapios ad vnam partem ficuum. PAVLLVS VII.

- r) Οἶδα τινὰ τῷ νάπτῳ μόνον χρώμενον ἐν τοῖς μεγίστοις παροξυσμοῖς καὶ ἀνώδυνον γινόμενον, ἐπεμίννε τε αὐτῷ ποδάκις ἰχάδων καὶ ὄξυς, καὶ ἀνακόπτων αὐτὰ καὶ ἐμπλαστῶδες ποιῶν, ἕτως ἐπετίθα τὸ φάρμακον· Καὶ ἄλλον ὁμοίως ἐθεασάμην κεχρημένον τῷ διὰ κανθαρίδων φαρμάκῳ καὶ ἠνχαρίσῃ τὰ μέγιστα, βήννημένῃς γὰρ τῆς γινόμενης ὑπὸ τῆς φαρμάκου φλυκταίνης, ὑγρὸν ἐξεκρίνετο πολὺ, καὶ τέτε συμβαίνοντος ἐφασκεν ὠφελῆσαι τὰ μέγιστα: Ἐγὼ δὲ ἐκ ἐπαινῶ τὰ τοιαῦτα τῶν φαρμάκων, ἐξυτμίζεσι γὰρ τὸ λεπτὸν μόνον, τὸ δὲ παχὺ καὶ γεῶδες καταλιμπάνεσι.

Noui quendam, solo sinapios vsu in maximis accessionibus omni dolore vacuum fuisse; Admiscebat autem saepe carycas et aceta, et concidens et miscens isthaec, emplastri configurabat speciem, sic imponebat pharmacum: et alium similiter vidi, illo, quod cantharidibus constat, remedio vtentem, et abinde valde profecit. Cum enim vesica, quae a pharinaco excitata erat, rupta esset, liquidi multum excretum est, et exinde se valde adiutum esse profitebatur. Ego vero non laudo ista; dissipant enim tenue solum, crudum autem et terrenum relinquunt. ALEX. TRALL. XI. I.

- s) Φοινιγμὸς est cutis rubificatio, aut coloris rubri per medicamenta excitatio: *Partium rubor* AVRELIANO Tard. Pass. L. 5. c. 1. et *cutis rubor* c. 2. dicitur, ἀπὸ τῆς φοινίσσεθαι, quod est, puniceo colore infici, rubore suffundi.

- t) Ἐμπλαστρα διαφορητικὰ καὶ ἐπισπαστικά.

Emplastra diaphoretica et epispastica. GAL. De Compos. Med. Secundum Locos, VI.

venenum cum vulnere conceperat, locus vreretur, aliisque acribus pharmacis in escharam conuertetur^{u)}). Illum etiam, qui *per vlcera* arte inducta celebratur, sanandi modum haud ignorauit antiquitas, atque crudelius omnino^{x)}, quam nunc fit, in isthoc negotio progressa fuit, veluti legere apud CELSUM^{y)} licet, qui, post alias pituitae oculorum medicinas, incisa capitis cute institutas, illam etiam describit, *cum inter frontem atque verticem candens ferrum admouetur, ipsumque os aduritur.*

u) Κενοῖ μὲν πάντα τὰ ἔλκοντα σφοδρῶς ὡσπερ αἱ τε σικυῖαι καὶ τινὰ τῶν κοίλων κεράτων, οἷς, ὡς σικυῖαις, ἐνίαι χρωῶνται. τινὲς δὲ καὶ δι' αὐτῆ τῆ σῶματος ἔλκυσσι τὸν ἰὸν, αὐτοὶ προσπίπτοντες τῷ πεπονθότι μορίῳ καὶ περιλαμβάνοντες αὐτὸ τοῖς χεῖλεσιν: Ἐχεταιί γε μὴν καὶ τῆ προσηρημένε σκοπῆ τὸ καυτήριον, ὅσα τε φάρμακα παραπλησίως τοῖς καυτηρίοις ἐχάρας ἐργάζεται. Ταῦτα μὲν ἐν ἐκκενοῖ πάντα τὴν εἶσαν ὅλην τῆ λυπῆντος.

Euacuant ea omnia, quae fortiter trahunt, vt cucurbitulae, et quaedam excauata cornua, quibus, tanquam cucurbitulis, quidam vtuntur. Quidam autem et per ipsum os exfugunt venenum, cum laesae parti accumbunt, eamque labiis comprehendunt. Hunc scopum etiam attingunt cauterium et omnia pharmaca, quae pariter, vti cauteria, escharas faciunt. Haec igitur omnia euacuant totam rei nocentis substantiam. GAL. Meth. Med. XIII.

Conf. IO. BENI. BOEHMERI Differt. De Psyllorum, Marforum et Ophiogenum aduersus serpentes eorumque ictus virtute. Lips. 1745.

x) A saeuitie secandi vrendique transfisse (medici) nomen in carnificem, et in taedium artem omnesque medicos Romae, auctor est PLINIVS Hist. Nat. XXIX. 1.

y) De Re Medica VII. 7. no. 15.

ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΙΑΣ ΤΗΡΑΡΙΑΕ
SPECIMEN XXXI.
DE ALTERANTIBVS.

Qui materiem rerum iuuantium ad duo summa, *euacuantium* atque *alterantium*, capita reuocauerunt, generali aliqua notione, medicamenti *alterantis* titulum amplexi sunt ^{a)}, veluti ille vnus cuiusvis partis vel solidae, vel fluidae, ex praua aliqua diathesi in statum naturali similem conuertendae, varios modos comprehendit ^{b)}. Possset autem subnasci dubium, an pharmacorum effectus, qui in complemento humorum vitalium, vbi defecerunt, consistit ^{c)}, mutare aliquid recte dicatur, cum illa nihil conferant, quo texturam liquidorum innouare dici possint. Quoniam autem in vniuersum, si ab euacuantibus recesseris, reliqua medicamenta hac idea conueniunt, qua causam aliquam morbi, euacuationis legibus haud obsequentem, mutant ^{d)}; sub

alte-

a) Τῶν Φαρμάκων ἢ φύσις διττὴ, τῶν μὲν ἀλλοιόντων, τῶν δὲ ἐκκενόντων.

Pharmacorum natura duplex, *alterantium* et *euacuantium*. GAL. *De Simpl. Med. Facult. V.*

b) Ἀλλοιῶσαι, ἄλλον ἐξ ἄλλου γίνεσαι.

Alterare est, aliud ex alio fieri. HESYCHIUS.

c) Ἱητρικὴ ἐστὶ πρόθεσις ἢ ἀφαίρεσις, ἀφαίρεσις μὲν τῶν ὑπερβαλόντων, πρόθεσις δὲ τῶν ἐλλειπόντων.

Ars medica est appositio et ablatio: Ablatio *abundantium*, appositio autem *deficientium*. HIPPOCRATES. *De Flatibus*, §. 3. p. 401. T. I.

d) Τὴν δυναστεύσαν αἰτίαν ἀπομάχεσθαι, ὡς δυνατόν.

Praeualens causa, vt poterit, expugnanda. GAL. *De Diff. Febr. cap. 4.*

alterantium titulo stare omnia auxilia possunt, quae fluxionem haud inuoluunt, licet, diuersa omnino agendi ratione, a se inuicem discrepent, vt quaedam ex illis fluxiones contineant; quaedam, contrarietatis lege e), liquida corrupta ad priorem, a qua recesserunt, integritatis speciem reducant, quibus alterantibus proprie ita dictis nomen est, quaedam succos vitales deperditos, surrogatis similibus, restituant, aut illorum motus languidos excitent, quod *analepticorum* est; quaedam denique ita agant, vt fluidorum atque solidorum illa, quae sensum tristem doloris adfert, dispositio mutetur, quod praestant *anodyna*.

Veteres medici, quorum quaedam apud nos est auctoritas, medicamenta, sub titulis adductis contenta, ita seruiliter haud vsurpauerunt, vt illa ad literam acciperent, fluxus subito sisterent, infirmis calida pharmaca darent, doloris sensum auferrent, sed ad causam et finem, quem morbi saepe intendunt, prospicientes, natura duce vsi, ad rationis exquisitae normam seligebant salutis instrumenta f).

Igitur, quod ad *adstringentia* attinet g), diuersis, cum fluxus sistere intenderent, textura modoque agendi pharmacis vsi sunt, proprio quidem aliquo significato, quidquid austerum esset h), *adstringentia*.

e) Τὰ ἐναντία τῶν ἐναντίων ἐστὶν ἰάματα.

Contraria contrariorum cura. HIPPOCRATES. *De Flatibus Ib.*

f) Πάσης ἐυρέσεως καὶ ἀποδείξεως ἀρχὴ τὰ πρὸς αἰδησίην τε καὶ νόησιν ἐστὶν.

Omnis medicamentorum inuentionis principium, ea sunt, quae in sensum et intellectum veniunt. GALIENUS. *De Simpl. Med. Fac. I.*

g) Στιγνωτικά, συνάγοντα, κλείοντα, σφίγγοντα.

Constipantia, continentia, claudentia, meatus oppilantia. GALIENUS. passim.

h) Ὀκίσα δὲ ἐστὶ στυφνὴ καὶ ἀυσηρὰ, εἰσίσια.

Quae

stringere arbitrati, sed et illud vasa continere putantes, quod esset *frigidum* ⁱ⁾, *siccum*, *rarum*, ac propterea, cum humida inforbet ^{k)}, *adstringitorium* quodque *glutinaret*, et acere obtunderet. Sub *prior* igitur adstringentium, quae austera sunt, classe, continentur succi vegetabiles, *Cydoniorum*, *Myrti*, *Mespilorum* ^{l)}, *Vuae immaturae* ^{m)}, *Lycii* ⁿ⁾, *Rhois* ^{o)},

S s 2

Balau-

Quae acerba et austera, humores sistunt. HIPPOCR. De *Diaeta* II.

Τὸ σύφον συνάγειν καὶ πιλᾶν καὶ πυκνῆν καὶ παχύνην καὶ ξηραίνειν πέφυκεν.

Austerum contrahere, obstruere, infarcire et incrassare posse, natum est. PAVLL. VII. α.

i) Ἡ διαπήδησις ὑπὸ τῶν ψυχόντων καὶ συφόντων θεραπευθήσεται.

Parietum vasis diductio, quam *diapedesin* dicunt, refrigerantibus et adstringentibus curabitur. GAL. *Meth. Med.* V.

k) Ὅσα ξηραίνα, ἀναπίνοντα τὰς ὑγρότητας, ὅταν ἐν πόροις τισὶ ὑπάρχωσι.

Quae ficcant, inforbent humiditates, quae meatibus exilibus insunt. GAL. De *Facult. Med.* V.

l) Στύφοντα μήλα καὶ μάλισα τὰ κυδώνια, μύρτων καὶ μεσπίλων ἀφέψημα.

Mala austera, maxime cydonia, myrti fructus et mespilorum decoctum. GAL. *Meth. Med.* V.

Μήλα κυδώνια, ἣν ἡ κοιλίη λελυμμένη ἦ, ἐν πυρετῷ κausάδα.

Mala cydonia, si alius soluta est, in febre ardente. HIPPOCR. De *Morb.* III.

m) Τὸ ὀμφάκιον πίνεται πρὸς αἵματος πτύσιν τὴν πρόσφατον καὶ κατὰ ῥῆξιν γενομένην, ὕδαρῶ δὲ δεῖ χρῆσθαι λίαν καὶ ὀλίγω.

Omphacium contra sanguinis sputum recens, et rptione aliqua factum, bibitur, sed opus est parco uti et valde diluto. DIOSCOR. *Mat. Med.* V. 6. p. 325. ed.

SARACEN.

n) Τὸ λίκιον σύφον μετὰ πικρίας, δύναμιν ἔχει συπτικὴν.

Lycium austerum cum amaritudine, vim habet adstringentem. DIOSCOR. *Ib.*

o) Ῥῆς ἐπὶ τὰ ὄφα, καρπὸς τῆς καλεσμένης βυρσοδεφικῆς ῥοῆς, ἣτις ὠνομάσθη ἐκ τῆς τῆς βυρσοδέφας αὐτῆ χρῆσθαι εἰς τὴν σύψιν τῶν δερμάτων, δυσεντερίας ἔψημα καὶ πόμα.

Rhois

Balaustii florum ^{p)}; Sub altero *terreorum* ordine, *Corallia* ^{q)}, *Rubrica Sinopica* ^{r)}, *Haematitae lapis* ^{s)}, *Cornuque ceruinum vstum* ^{t)} collocabantur. Nec inferior *glutinantium anodynorumque* hunc in finem vsus erat, veluti postea dicam; Quod enim specialem eorum, quae sanguinem tenere possunt, administrationem ^{u)} atque illa vulnerum remedia concernit, dicere nunc nihil attinet; Ad artem referenda illa sunt, quae manu medetur.

Medicamenta quod concernit, quorum est, humorum temperiem morbosam inuertere, primarum viarum vitia ita correxere veteres, vt, habita vnus-cuius-

Rhois obsoniorum fructus, quae etiam coriaria dicitur, ideo, quod coriarii illa ad induranda vtuntur coria: Decoctum et potus in dysenteria. **DIOSCOR.** Ib. c. 34. p. 337.

p) Βαλαύσιον ἀνδρος δύναμιν ἔχει συπτικὴν τοιαύτην πρὸς ἃ καὶ ἡ ὑπόκυσσις καὶ ὁ κύτινος.

Balaustiorum flores vim habent adstringentem talem, qualem et hypocystis, et cytinus. **DIOSC.** Ib.

q) Τὸ κοράλλιον πρὸς αἵματος ἀναγωγὰς ἰκανῶς ἐνεργεῖ.

Corallium in sanguinis sputo bene agit. **DIOSCOR.** Ib. V. 139. p. 382.

r) Κοιλιακῆς συμφέροντα, χυλὸς ἀνδράχνης, ἀνακίς, ὑποκυσίς, ἀρογλώσση χυλὸς, βαλαύσιον, μέλιτος συνωπική.

Fluxionē coeliaca laborantibus conducunt portulacae, acaciae, hypocystidis, plantaginis succus, balaustia, rubrica sinopica. **DIOSC.** *Euporist.* II. 49. p. 86.

s) Λίθος ὁ αἱματίτης, σφραγίς ἢ λεμνία.

Lapis haematites, sigillata terra lemnia. **GALEN.** *Metb. Med.* V.

t) Κέρας ἐλάφιασιν, τροφερόν, κεκαυμένον. *Cornu ceruinum tenerum vstum.* **GAL.** *De Facile Parabilib.* inter medicamenta πρὸς διάρροϊαν γαστρὸς, ad ventris fluxum.

u) Ἐφεικτικὰ αἱμορραγίας.

Quae haemorrhagias sedant. **ALEX. TRALL.** II. c. 7.

Θεσμοὶ τῶν κώλων καὶ σικίας ἐπὶ τῶν ὑποχονδρίων.

Vincula artubus circumiecta, cucurbitulae hypochondriis admotae. **GAL.** *Metb. Med.* I.

cuiusvis ratione *), singulis humoribus singula opponerent auxilia, acris rodentibus et fluxus magnos concitantibus *oleosa* γ), *pinguia* ζ), *gummosa* α), *farinata* β), *diluentia* c); lentis et viscidis *amara* d),

S s 3

acria,

κ) Ἐτερα ἐτέροισι ζύμφορα.

Varia variis vtilia. HIPPOCRATES. *De Flatibus* L. cit.

γ) Ἐλαιόν ἐστι ἐυκοίλιον καὶ μαλακτικόν, ἀμβλύνον δὲ τὰς τῶν ἐλκόντων φαρμάκων δυνάμεις· δίδεται δὲ καὶ πρὸς τὰ θανάσιμα, συνεχῶς πινόμενον καὶ ἐξεμέμενον.

Oleum aluo gratum est, emolliens, obtundens corrosiuorum pharmacorum vires; datur etiam contra letalia venena, si magna copia bibitur et euomitur. DIOSCOR. *Mat. Med.* I. 30. p. 23.

ζ) Στεάτων δύναμις: Ἐγκλύζεται μετὰ πτισάνης χυλῶ, καὶ τοῖς κανθαρίδας πεπωκῶσι ὠφελίμως δίδεται.

Pinguitudinum virtus: Sub clysmatis specie exhibentur cum ptisanæ succo et illis, qui cantharidas potauerunt, vtiliter datur. DIOSCOR. *Mat. Med.* II. 95. p. 115.

α) Ἀκακίης κόμμι, δύναμιν ἔχει συπτικὴν, ἀμβλυτικὴν δριμέων φαρμάκων.

Acaciae gummi vim habet adstringentem, obtundentem acria pharmaca. DIOSCOR. *Mat. Med.* I. 133. p. 68.

β) Τὰς δυσεντερικὰς ὑποκλύζαν χυλοῖς πτισάνης λεπτοῖς καὶ γάλακτι, καὶ τὰ δαμα, χυλοῖς πυρρῶν καὶ εἰς ὕδωρ καθίζαν θερμῶν.

Dysentericis succos ptisanæ tenues subdere aut lac, ceterum fotu calefacere, et aquae calidae infundere. RVFFVS EPHESES. *De Vesicae Renumque Affectib.*

γ) Δυσεντερικῶν ὀξυποτήσαντι καὶ γαλακτοποτήσαντι ἐν γάλακτι πεπωρωμένῳ, μετριώτερα τὰ ἀλγήματα.

Dysenterico serum lactis et lac ipsum bibenti, ex lacte, quod immerfis candentibus lapillis decoctum est, leuiiores dolores fiunt. HIPPOCRATES. *De Affect.*

δ) Τὸ πικρὸν διαρρέπτει καὶ λεπτύνει καὶ τέμνει τὸ πάχος τῶν χυμῶν.

Amarum depurat et attenuat, et incidit lentorem humorum. PAVLL. VII. I.

acria e), aliquando *salsa f)*, habita simul ratione optimi regiminis *g)*, sine quo nec pituitosi, nec dyspepsia acida laborantes atque flatuosi *h)*, quidquam proficiunt. Constipatam ex austero succo aluum habentes, quos purgantium atque physagogorum vsus laesurus erat, aqua sanabant *i)*; Nec quidquam deprehensum est *k)*, biliosos, post vsum molliter laxantium, humectante diaeta, iuuare posse efficacius.

Cum sanguis in sua, quae vitam sanam efficit, temperie erraret *l)*, variis, vti materies differret, cum

e) Τὸ δριμύ λεπτύνει καὶ καθαίρει.

Acre attenuat et purgat. PAVLL. Ib.

f) Νιτροῦδος ἐξέως ἀλυκὰ ἀνευ πιερότητος τραχέα Φίλα μᾶλλον ἡμῖν φαντάζεται.

Nitrosa, falsa sine amaritudine, nobis gratiora esse videntur. GAL. De Simpl. Med. Fac. I.

Ἄλλες ἐν τῆς θαλάττης καὶ πολλαχόρθε τῆς γῆς ἐξ ὑδάτων ἔλαφρῶν ἀλμυρῶν ἀναζηρανθέντων γεννώμενοι, καὶ ἐπὶ τέτοις ὁ δριμυτός, ῥύπτει μᾶλλον ἢ εὐφραν τε καὶ συνάγει πεφυκότες.

Sales marini aut vbique locorum, aut ex aquis leuiter falsis deficcatis facti, et super his sal fossilis, abstergere nati sunt. GAL. Ib. IV.

g) Φλεγματοῦδες ζυμφέρα ξηραίνοντα καὶ ἰχναίνοντα σιτίοισι καὶ πατοῖσι καὶ γυμνασίοισι καὶ περιπάτοισι.

Pituitam habentibus conueniunt deficcantia et extenuantia, cibo, potu, exercitiis, deambulationibus. HIPPOCR. De Affect.

h) Λαχάνων καὶ ὀξέων πάντων ἀπεχέτω καὶ τῶν δριμύτων καὶ ὅσα φύσαν παρέχα.

Ab oleribus et acidis omnibus abstineant et acribus, et illis, quae flatus faciunt. HIPPOCR. Ib.

i) Ὅμοσων αἱ κοιλίαι σκληραὶ εἰσιν, τετέψιν ὑδάτα μὲν τὰ γλυκύτερα ζυμφέρα καὶ κερφότατα καὶ λαμπρότατα.

Quibus ventres constipantur, illis dulcissimae conueniunt, et leuissimae, et lucidissimae aquae. HIPPOCR. De Aëre, Aquis et Locis.

k) Ὅμοσοι δὲ χολώδες, διυγραίνοντα τῇ διαίτῃ.

Biliosis ea, quae ex victu sunt, humectantia. HIPPOCR. De Affect.

l) Ἐι (αἷμα) ἐπ' ἄλλο τραπήν εἶδος, καὶ τῆς οἰκίας ἐκκαίη ποιότητες.

cum qua rem habebant, consiliis vsi sunt. Rebelles succos, qui minimos infarcirent tubulos, expurgabant medicamento potabili, tenui, calido ^m), hinc falsis atque amaris, quorum illa humores discinderent, haec vasa roborarent ⁿ). Accessit totius *artis gymnasticae* auxilium, veluti infra est. Acre sanguinis, cum illud ex febre esset, obtundebant *ptisana* quacumuis, maxime illa, quae esset ex *hordeo mundo* ^o),

Ss 4 meli-

Si sanguis in aliam speciem conuertitur, et familiarem texturam deserit. ACTVAR. *De Spirit. Anim.* II. 3. p. 69.

- η) Κεχροῖδαί πόματι τῷ θερμῷ, μάλιστα ὕδατι: Δυνατὸν γὰρ ἐστὶ τὸτο τὸ πόμα τὸ μὲν ἀποπλῦναι καὶ ἀπορροῖσαι καὶ ὠθῆσαι περὶ τὴν κάτω γαστέρα, καὶ ἀναδοθῆναι, παρασκευάσαι καὶ πρᾶναι καὶ χυμῶσαι τὰς πόρους.

Vtendum potu calido, maxime aqua: Potus enim ille potest abluere, et eiicere, et percolare circa inum ventrem, et nutrire, praeparare, consopire et laxare meatus. ALEX. TRALL. *De Febribus.*

- η) Ἐμφρακτικὰ, τῶν πόρων καθαρτικὰ, ῥυπτικὰ, διαρρηκτικὰ τῶν μαζόνων πόρων, εἰς βύμην τῶν ἀγγείων ὠφελῆντα νιτροῦ καὶ πικρὰ.

Poros expurgantia, abstergentia maiorum meatuum, purificantia, ad robur vasorum vtilia, *nitrosa* et *amara*. GAL. *De Simpl. Med. Facult.* V.

Τὰ πικρὰ δριμύτη καὶ θερμὰ σφοδρῶς, τῷ σώματος ἄσω λαβόμενα ῥύπτει τε καὶ διακαθαίρουν καὶ τὴν ἐν ταῖς φλεβί χυμῶν παχύτητα τέμνουν, ὅθεν ἐπιμήνιά τε κινῶσι καὶ ταῖς ἐκ θώρακος τε καὶ πνεύμονος ἀναγωγαῖς τῷ πύξ συναίρονται, καὶ ὅλως, εἴ τι παχὺ φλέγμα περιεχόμενον ἐν αὐτοῖς ἢτε πύον ἢτ' ἄλλο τοιοῦτον εἴη, διακαθαίρουν.

Amara, acria, et valde calida, cum in corpore suscepta sunt, mundificant et expurgant humorum in venis lentorem, vnde et menses mouent, et puris eductionibus ex thorace et pectore conducunt, et in vniuersum, si quid pituitae in illis fuerit, aut pus, aut aliud quid simile, perpurgant. GALEN. *Ib.* IV.

- ο) *Ptisanae* vox sola, semper τὴν κροθίνην, *hordeaceam*, designat; si aliam volunt, addunt, vnde factam velint: Est enim mox *πρισάνη πυρίνη*, *triticea ptisana*, mox *χονδροπρισάνη*, ex *auena*, mox *φλοκοπρισάνη*, ex *lente*. *Hordeaceam* adeoque praefert HIPPOCRATES.

melicrato p), *aqua citrata* q). Audaciores potabant gelidam r), nihilque illo tempore ad frangendas febris acutae vires humida diaeta visum fuit esse efficacius s). At in aestu diuturno, qui vel ex acedine humorum quavis, vel ex illa ulcerosa immunditie esset, cum absconditum in aliquo viscere pus, maxime illud, quod pulmones deuorat, sanguinem inquinaret, omnium veterum in lactis serique lactis vsus est consensus, HIPPOCRATE t) auctore, quem

Τὰς πτισάνιας χρῆν ἐκ κριθῶν τῶν βελτίστων ἕλαι καὶ κόλλι-
σα ἐψηθῆναι.

Ptisianam oportet ex hordeo optimo esse, et optime coqui. HIPPOCRATE. *De Vitu Acut.*

Ἦν δὲ διψώδεις σφίδρα ἕωσι, τῆ κριθῆς ὕδατος.

Si fiticulosi valde fuerint, hordeacea aqua vtendum.

HIPPOCRATE. *Ib.*

p) Ἦν πολλὴ δίψα ἄη, μελικρήτω καὶ ὕδατι χρέεσθαι.

Si multa fitis fuerit, melicrato cum aqua vtendum.

HIPPOCRATE. *De Vitu Morb. Acut.*

q) Βραδύτερόν ἐστὶν ὕδωρ, διὰ τῆτ' αὐτῷ μῆγνυσαι τὸ ὄζος, οἷον ὄχημα τῆς πάντη φορᾶς γεννησόμενον, ἕτω δὲ, κὰν μετ' ὄνα πολλῆ, ἀδιψότερον τὸ ὕδωρ ὑπάρχει.

Ignauior aqua est; Igitur acidum illi admiscendum est, stimuli loco illi futurum, quo progredi quaqua- uersum possit, cumque vino mixta bibitur, ad restinguendam fitim eadem est aptior. GALIENUS. *De Simpl. Med. Facult. I.*

r) Non potare niuem, sed aquam potare rigentem

De niue, commenta est ingeniosa fitis.

MARTIALIS. L. XIV. Epigr. 117.

s) Ἄι ὑγραὶ διαίται πᾶσι τοῖσι πυρεταίνεσι ζυμφέρεσι.

Humidae diaetae omnibus febricitantibus conueniunt. HIPPOCRATE. *Sect. I. Aph. 16. p. 71.*

Τροφὴ ὑγρὴ πᾶσι τοῖσι πυρεταίνεσι.

Alimentum humidum omnibus febricitantibus. ARETAEUS. *De Curat. Acut. I. 1.*

t) Γάλα διδόναι κεφαλαλγέσι, κακόν· κακόν δὲ καὶ πυρεταίνεσι, καὶ οἷσιν ὑποχόνδρια μετέωρα διαβαρβορίζονται, καὶ τοῖσι διψώδεσιν. κακόν δὲ καὶ οἷσιν χολώδεσσι αἱ ὑποχωρήσεις καὶ ἐν τοῖσι ἔξῃσι πυρετοῖσι ἔσσι, καὶ οἷσιν αἵματος πολλῆ διαχώρησις γέγο-
γεν.

quem sequuntur reliqui. Pariter *dulcibus* *) et *gummosis* *) vsi sunt veteres, vt humorum acredinem

Ss 5

obtun-

γεν. ἀρμόζα δὲ τοῖς φθινώδεσι, μὴ λίην πολλῶ πυρέσσασσι, διδόνασι καὶ ἐν πυρετοῖσι μακροῖσι καὶ βληχροῖσι, μηδενὸς τῶν προσηρημένων σημεῖων παρόντος, παρά λόγον δὲ ἐκτετηκόσιν.

Lac dare iis, qui capite dolent, malum; Malum etiam febrientibus, et quibus hypochondria flatibus eleuantur, et siticulosis; Malum etiam, quibus biliosae deiectiones; et quibus multae deiectiones fanguineae factae sunt. Conuenit autem tabidis ex pulmone, cum non admodum febriunt, et in febribus diuturnis ac obscuris, si nihil ex praecedentibus adest, cumque illi sine manifesta causa contabescunt. HIPPOCR. *Arbor.* V. 64. p. 97.

Ἄρθρίτις ὅταν ἔχῃ, ὄρρον ἐφθόν καὶ ὄνεον γάλα.

Cum arthritis est, serum coctum et afini lac. HIPPOCR.

De Affect.

Γάλα ὄνεον καὶ ἵππειον πρὸς τὴν κάταρσιν τῶν ἐλκῶν συμφέρεται, τὸ δὲ ὑποχωρῆσαν τῆ γάλακτος; Τῆτο δὲ τῶν ἄλλων ἐλκῶν τῶν ἄσω κάλλισον φάρμακον, τοῖς δὲ χαλεποῖς ἰχῶρσιν ἔυμενέσατον, καὶ ταχὺ ἀνατρέφον τὸ σῶμα: Μάλισα δὲ ἐν νοσήμασι συντηητικοῖς: Ὅτι δὲ τάχιςα εἰς ἐνεξίαν καταστήσῃ τὸν ἀνδρῶπον.

Lac afininum et equinum ad depuranda inferuit vlcera, et quod a lacte secedit, serum. Hoc reliquorum vlcerum internorum optimum remedium, et acris humoribus valde commodum, cito reficiens corpus, maxime in morbis colliquatiuis, vbi homo celeriter bono habitui restituendus est. RVFFVS EPHESIVS

De Vesicae Renumque Affectibus, cap. 12.

Φθισικοῖς ἀρμόζα γάλα γυναικεῖον θηλαζόμενον, ἢ αἰγειον, ἢ προβάτειον, ἢ βόειον.

Phthificis conuenit lac muliebre recens suctum, aut caprillum, aut ouillum, aut bouillum. DIOSC. *Parabib.* II. 39. p. 81.

υ) Τῆς γλυκυρρίζης χύλισμα ποιῆ πρὸς τραχύτητα ἀρτηρίας, ἀδιψίον τέ ἐστὶν ἀποχυλιζόμενον.

Glycyrrhizae succus conducit ad asperitudines arteriae; Sitim sedat, vbi sub potus specie capitur. DIOSC. *Mat. Med.* III. 7. p. 174.

χ) Τραγάκανθα, δάκρυον τῆς ρίζης ἀποτμηθείσης, δύναμιν ἔχει ὁμοίαν κόμμι, παρεμπλαστικήν, πρὸς βήχας καὶ πρὸς τὰς περὶ ἀρτηρίαν τραχύτητας.

Tra-

obtunderent. Qua in re sine curiosissimo vitae ordine nihil perfici posse cum perspicerent, consultum esse duxerunt, acidorum 1) omniumque acrium alimentorum vel pharmacorum usum prohibere.

Ad vires conciliandas, arte gymnastica et dietae regulis plerumque vsi sunt, medicamentis rarius. Igitur, cum morbus id ferret, *motu* 2), *frictionibus* 3), *balneis* 4), fibram obfirmabant debilem, atque illos, qui ex morbo imbecilles essent, eadem ratione corroborabant; id quod ἀνάκτησις 5), ἀνόληψις,

Tragacantha, lacruma ex praecisa fruticis huius radice, vim habet similem Gommi demulcentem, ad tusses, et ad arteriae aspritudines. DIOSCOR. Ib. c. 23. p. 180.

y) Τὰ ὀξέα λεπτόνα, δῆξιν ἐμποιόντα.

Acria extenuant, mordendo. HIPPOCRAT. De Affectib.

z) Ἐς κινήσιας ἄγειν αἰώσης καὶ τρίψιος καὶ λατρῶν ὅπως ἐκ τῆ νεκρώσεως ἐνταδεῖη καὶ ἀγαστραφείη τὸ ζώπυρον.

Ad motus gestationis et frictionis et balneorum adigendus aeger est, vt vis vitae ex suo veterno excitetur et expergefiat. ARETAEVVS De Curat. Acut. II. 3.

a) Ἀνάτριψις, frictionis exercendae ratio salutis caussa, antiquae artis gymnasticae pars haud minima. HIPPOCRAT. L. De Arte: πολλῶν μὲν ἐμπειριον εἶναι δεῖ τὸν ἰατρὸν, ἀτὰρ δὴ καὶ ἀνατρίψιος. Cum multorum aliorum experientiam esse oportet medicum, tum etiam frictionum modos callere. Est enim in frictione vis soluendi. Ita HIPPOCRATES De Officin. ἀνάτριψις δύναται λύσαι. Frictio potest dissolvere.

b) Emicant, inquit PLINIVS L. XXXI. 2. benigne passimque in plurimis terris, alibi frigidae, alibi calidae aquae, aliae sulphuris, aliae aluminis, aliae salis, aliae nitri, aliae bituminis, nonnullae etiam acidae salsaeque mistae: vapore quoque ipso aliquae prosunt; tum generatim nervis prosunt pedibus aut coxendicibus, aliae luxatis fractisue. Molliant alios, sanant ulcera, auribusque priuatim medentur.

c) Ἀνάκτησις, Virium reparatio, quae motu fit et exercitiis, secundum artis gymnasticae praecepta, vt HIPPOCRATES docet Libr. De Veteri Medicina. Ἐτι γὰρ καὶ ὅν δὲ τῶν γυμνασίων τε καὶ ἀνακτησίων ἐπιμελέμενοι. Quapropter etiam nunc exercitiis iidem et refectionibus praesunt.

ληψις ^{d)}), ἀνάκομιδὴ ^{e)}), ἀποθεραπεία ^{f)}) tunc dictum est. At, cum ex liquidorum vitalium defensione esset debilitas, in victu ordinando restaurandorum aegrorum rationes quaerebant, cuius mendendi viae, qua debiles reficiendi sint, imaginem, *gerocomica* seu *diaeta senum*, vti illa veteres vsi sunt, exhibet ^{g)}). Siue ergo in toto, siue in parte, augen-

d) Ἀναλαμβάνειν, *Ex morbo vires colligere: οἱ ἐκ μακρῶν ἀναλαμβάνοντες, qui ex morbis magnis paulatim ad sese redeunt.* HIPPOCR. Coac. Praenot. ἐκ νόσων ἀνιστάμενοι, *Ex morbis resurgentes.* Si quae his dantur medicamenta, dicuntur ἀναληπτικά, ipsa conualescentium cura ἀνάληψις audit.

e) Ἀνακομίζειν, *reficere ac restaurare aegros, eosque ex morbo recreare,* HIPPOCRAT. de Morbis II. exponit GALENVS, ἀνατρέφεσθαι, *pastu refici.* Inde ἀνακομιδὴ, *tempus illud denotat, quod, fanitas, an morbus sit, dubium est, cum aegri conualescunt, languore superstitite.* Hinc πρὸς ἰχὺν καὶ ἀνακομιδὴν φάρμακα, HIPPOCRAT. De Morbis. *Medicamenta ad robur et restaurationem, τροφή ἐς ἰχὺν καὶ κομιδὴν ζυμφορώτερος, Cibus ad robur et refectionem utilior.*

f) Ἀποθεραπεία erat eorum *refectio*, qui exercitiis ultra modum defatigati languerent; ad aegrotos hanc notionem transfert HIPPOCRATES, ἀποθεραπήσασιν τὸν νοσέοντα, *Refocillare aegrotum.* Praenot.

g) Δίαιτα γερόντων: ἐπανόρθωσις διὰ τῶν ὑγραίνοντων τε καὶ θερμαίνοντων γίνεται, τοιαῦτα δ' ἐστὶ λαιρὰ θερμὰ γλυκέων ὑδάτων, καὶ οἶνε χρηστῇ πόσει, ὅσαί τε τῶν τροφῶν ὑγραίνουσι τε καὶ θερμαίνουσι, δίδουσι δὲ τροφήν ὀλίγην μὲν, πολλὰκις δὲ, προφερέτωσαν δὲ τῶν ἐνχυρωτάτων καὶ δυσφάρτων, οἷον ὄρνιν ἐξ ἀπλῆ ζωμῆ, ἐν μὲν ἂν τῷτο μέγιστον ἀγαθὸν ἐξ οἶνε τοῖς γέροισι γίνεται, τὸ θερμαίνεσθαι πάντα αὐτῶν τὰ μύρια, δεύτερον δὲ, τὸ δὲ ἔργον καθεύδειν.

Diaeta senum; sanatio fit humectantium et calidorum recto vsu. Talia sunt, balnea calida ex aquis dulcibus, et vini optimi potio, et quaecumque ex alimentis humectant et calefaciunt. Cibis parcus saepius exhibendus, qui succi plenissimus atque incorruptibilis, vti gallina meracius cocta. Vnum ergo maximum bonum senibus

augenda essent liquida, veluti, cum lac aut semen deficeret, alimentis plus, medicamentis aliquid largiebantur ^b). Neque enim ignota illis fuit *vinorum*, pro aegri et morborum conditionibus seligendorum ⁱ), efficacia ^k). Nouerant etiam *aromatum* totius-

bus ex vino est, quo calefiant omnes illorum partes, alterum, vrinis purgari. AET. *Tetrab. I. Serm. IV. cap. 30.*

h) Γάλακτος καὶ σπέρματος ποιητικῆς δυνάμεις εἰσὶν ἐν φαρμάκοις, ἐπειδὴν τὰς φλεγματικὰς χυμὰς ἐκθερμαίνοντες εἰς αἷμα μεταβάλλωμεν, ἐν τροφαῖς δὲ, ἐπειδὴν ἔυχυμοὶ τε καὶ ἰγροὶ μετρίως ᾧσιν.

Lactis et spermatis augendi efficacia est in *pharmacis*, quando pituitosos humores calefaciendo, illos in sanguinem conuertimus: In *cibus* autem, si succulenti et mediocriter humidi fuerint. GAL. *De Simpl. Med. Facult. V.*

i) Ἐπισκέπτεσθαι δὲ χρὴ πρὸ πάντων ὁποῖά τις τῆ κάμνοντός ἐστι φύσις, εἰ μὲν γὰρ ἀδενής τὴν κεφαλὴν εἴη καὶ ῥαδίως ὑπὸ τῶν θερμῶν οἴνων πληρόμενος, ἐπὶ τὰς ἥττον θερμὰς ἐρχεσθαι μᾶλλον χρὴ.

Ante omnia dispiciendum, qualis sit aegroti natura; Si enim capite fuerit infirmior, et a calidis vinis facilius replendus, ad minus calentia procedere satius est. GAL. *Meth. Med. XIV.*

k) DIOSC. *Mat. Med. V. 9. p. 326.* Ἐκ τῆς γεύσεως. *Character vini ex gustu.*

Ὁ μὲν γὰρ γλυκὺς οἶνος ἀδρομερής τε ἐστὶ καὶ δυσδιάπνευστος, σομάχος πνευματωτικὸς, ὁ δὲ ἀνσηρὸς ἐρηκτικότερος, ὁ δὲ στυφνὸς ἐυθεράτατος πρὸς ἀνάδοσιν σιτίων, ὁ δὲ ἀπαλὸς ἥττον ἀπτεται τῆ νευρώδης.

Dulce vinum compactum est et inperspirabile, ventriculum flatibus implet; subacidum vrinis mouet; austerum commodissimum ad nutritionem; quod ex his tenuius est, neruos minus tangit.

Οἶνοι εἰ μὲν παλαιοὶ νέρων βλαπτικοὶ καὶ τῶν λοιπῶν αἰσθητηρίων, πρὸς δὲ γεῦσιν ἠδίονες, ὅθεν ἐπὶ τῶν ἀδενῆς τι μέρος ἐχόντων ἔνδον παρατητέην.

Vetusta vina neruos et sensoria laedunt, gustu gratiora; Igitur partem aliquam intus infirmam habentibus conducibilia. DIOSCOR. *lb. c. 7. p. 325.*

tiusque regiminis calidi vires ^{l)}), tam ad *internos*, quam etiam ad *externos* vsus, cum paralytici ^{m)}) aut soporosi ⁿ⁾) excitandi essent, neque incognitae illis viae fuerunt, quibus subtilis aromatum omnisque materiae analepticae *halitus* per cutem ad interiora procedit ^{o)}). Quo in casu ad excitandos infirmos efficaciore quoque medicina vsi fuerunt ^{p)}).

Reme-

l) Ευκάρδιον, ευσόμαχον.

Quod cordi vel stomacho prodest. GAL. in *Exegetsi Vocum* HIPPOCR.

Δύναμις θερμαντική.

Vis calefaciens. DIOSCORID. *Mat. Med.* I. 5. p. 7.

Κασσία δημητική ἐν τῇ γεύσει καὶ σύφεσα, μετὰ πολλῆς πυρώσεως ἀρωματίζεσθαι, δινίζεσθαι τῇ ὀσμῇ.

Cassia, mordax gustu, adstringit, cum multo feruore aromatica, et vinum odore spirat. DIOSCORID. *Mat. Med.* Ib. c. 12. p. 11. seq.

Δύναμιν δὲ ἔχει τὸ κιννάμωμον θερμαντικὴν, ἐρητικὴν, μαλακτικὴν, πεπτικὴν, ἄγχα δὲ καὶ ἐμμηνα.

Vim habet omne cinnamomum calefacientem, vrinas ducit, emollit, coquit, menses agit. DIOSCORID. Ib. c. 13.

(Eadem illius est sententia de amomo, costo, calamo, aliisque aromatibus, eorundemque vim agendi in aromatica acredine ponit.)

m) Κατ' ἐκείνου τῆς δάχτυλος μέρος ἐπιθεῖναι τὸ φάρμακον, ὃ τὴν ἀρχὴν ἔχει (τῆ γευρῶ) τῆ πάχοντος μορῆς.

Secundum illam spinæ partem pharmacum imponendum, in qua nerui afflictæ partis origo est. GAL. *De Locis Affect.* I.

n) Ὀκίσσοι ταχείης προσθέσιος δέονται, ὑγρὸν ἴαμα εἰς ἀνάληψιν δυνάμιος, ὀκίσσοι δ' ἐπι ταχυτέρης, δι' ὀσφρησίας.

Qui celeri refectioe indigent, humida medicina ad refectioem; qui celeriore, per odoratum. HIPPOCR. *De Alimentis*, §. 11. p. 598. T. I.

o) Ἐξωθεν τροφή ἐκ τῆς ἐσχάτης ἐπιφανείης ἐνδοτάτω ἀφινέεται.

Extus nutrimentum summis superficiebus applicatum ad interna procedit. HIPPOCR. Ib.

p) Συνίσις προσφέρειν ἐν κάρσι καὶ ληθάρσι καὶ κόμωσι.

Cucurbitulae admouendae sunt in caris, lethargis et comatibus. GAL. *Meth. Med.* III.

Remediis dolorum prouide utebantur, caussam mali euertere, quam eius sensum, manente caussa, tantum abolere, putantes esse fatius 2). Non tamen ab anodynis alieni omnino fuerunt, si casus id secum adferret 3). Est enim illorum haud parua utilitas illis, qui recte vti norunt 4). Cumque illa, quae obliuionem doloris faciunt, et quorum vim agendi in aliqua resistentia cerebro facta ARISTOTELES 5) ponit,

q) Τὴν αἰτίαν αὐτὴν ἐκκόψαι, δι' ἣν ἀλγῆσιν.

Ipsa caussa excindenda est, propter quam dolent. GAL. Ib. XIV.

Τὰ τῶ τὴν διάθεσιν ἰᾶσθαι παύοντα τὰς ὀδύνας ἐκ αὐτῶν ἐν λόγῳ ἀνάδυνα, ἕνεκα τῆς κενῶσαι καὶ διαφορεῖν καὶ ἀραιῶσαι καὶ λεπτύναι καὶ συμπέσαι καὶ ὁμαλῖναι πᾶν ἔσον ἐν τοῖς ὀδυνώμενοις μορίοις ἢ χυλῶν δριμέων, ἢ γλίχρων, ἢ παχέων, ἢ ἐμπεφραγμένων, καθάπερ τὰ διαπυητικὰ προσαγορευόμενα.

Ea, quae ita dolorem sedant, vt dispositionem ad dolores mutant, proprie non sunt anodyna, propterea quod vel euacuent, vel sudorem moueant, vel attenuent, vel diluant, aut coquant, aut aequent omne id, quidquid in partibus dolentibus humorum est, vel acrium, vel spissorum, aut crassorum, aut infarctorum, veluti sic dicta pus mouentia. GAL. De Simpl. Med. Fac. v'.

r) Πραίνομεν τὸ τῶν ἀλγημάτων σφοδρὸν, ἐπεὶ ἔτε ἀναίρειν ὅσον τε ἐστὶ τὰς τῶν ἀλγημάτων αἰτίας ἔτ' ἀμβλύναν τὰς σφοδρότητας.

Quod nimium in dolore est, sopimus, cum nec causas dolorum auferre, nec eorum magnitudines obtundere licet. *ibid.*

s) Νάρκη μετρίῃ ὀδύνης λυτικὴ.

Mediocris stupor dolorem soluit. HIPPOCRATES. De Morb. Mulier.

Ἰπνος φύσει πέφυκεν ψύχειν.

Sua natura somnus refrigerandi caussa factus est. HIPPOCRATES. De Flatibus.

Ὅσα ἕπνον ποιεῖ, ἀτρεμῖν τῶ αἵματι παρέχει.

Quae somnum conciliant, ea sanguini quietem procurant. HIPPOCRATES. De Affect.

t) Τὸ αἰτίον τῆς καθεύδαν ἢ ὑπὸ τῆς σωματώδους τῆς ἀναφερομένης ἀντιπερίστασις ἐπὶ τὸ πρῶτον αἰσθητήριον.

Causa

ponit, varia sint, *efficaciora*, quae *anodyna*; *mitiora*, quae *paregorica* ^{u)}), igitur mitioribus, *frigida* ^{x)}), *nitro* ^{y)}), *aceto* ^{z)}), *feminibus*, *dulci lacte praegnantibus* ^{u)}), frequentius, efficacioribus autem, vli sunt rarius. In doloribus, quorum caussa esset ex vtero, consopendis, magna fides habita fuit *castoreo* ^{b)}) ob fragrantiam ^{c)}). *Crocum* intus frequenter sumtum fuisse, haud legi ^{d)}); sed papaueris succus coctus, quem

Caussa somni est, a re graui facta primario sensorio resistentia. ARISTOTEL. *De Somn. et Vigil.* III.

u) Ἀνώδυνα, παρηγορικά, πραιυντικά.

Dolorem sedantia, eundem lenientia et mitigantia.

GAL. *De Simpl. Med. Facult.* V.

x) Πρὸς καῦσον ὕδωρ ἐραίνιον αὐτὸ καὶ αὐτό.

Coelestis aqua simplex ad febrem ardentem. HIPPOCR. *De Morb.* III.

Τὸ ἰδατώδες ψυχρὸν παχύνει καὶ συνίστησι καὶ συνάγει καὶ νεκροῖ.

Aquae frigus increffat et condensat, et compingit. PAVLL. VII. I.

y) Τὸ Νίτρον σφόδρα πένει, καυσοδήκτες ἴαται.

Nitrum tormina consopit, aestu afflictos sanat. DIOSCOR. *Mat. Med.* V.

z) PLINIVS *Hist. Nat.* XIV. 20. *Aceti requiritiae inest virtus magnos ad vsus, et sine queis vita mitior degi non possit. Et Libr. XXXIII. I. Vini etiam virium transit, in remedia. Aceto enim summa vis est in refrigerando, non tamen minor in discutiendo.*

a) Τὰ ἀμύγδαλα ἐδιόμενά ἐσιν ἀνώδυνα.

Amygdalae comestae, sunt anodynae. DIOSC. *Mat. Med.* I. 176. p. 83.

b) Τὰς ἀφ' ὑστέρων κεφαλαλγίας κασόριον πένει.

Capitis ex vtero dolores castoreum sedat. HIPPOCR. *Epid.* VII.

c) Τὰ ἐυωδέστερα, τραγίζοντα τῇ ὀσμῇ, καρδιωγμοῖς καὶ ἐμπνευματικμένοις.

Fragrantiora, hircum olentia, doloribus ad ventriculi os et flatuosif proficiunt. DIOSC. *Mat. Med.* I. 6. p. 8. sequ.

d) Κρόκος ἐρυσιπελατώδεις φλεγμονὰς πραιύνα καταχρίόμενος.

Crocus erysipelaceas inflammationes mitigat, inunctus. DIOSC. *ib.*

quem *meconium* vocant, inter vsitatiora fuit remedia ^{e)}, *opio* scilicet, quod succus, ex vulnerato papaueris capite fluens, et efficax medicina est ^{f)}, clementius ^{g)}. Haud enim res vlla noxia est, sed vtendi modus nocet ^{h)}. Igitur, vrgente aliquo fluxu, quem diu ferre aegrotus ob debilitatem haud poterat, veluti in hyperemesi, quae vomitus est frequentia ⁱ⁾, cho-

e) Μήκων ροιάς: ὠνόμασαι δὲ διὰ τὸ ταχέως τὸ ἄνθος ἀποβάλλειν, φύεται ἐν ἀρέραις.

Papauer rhoeas, ab eo dictum, quod flores cito deiciat, in agris nascitur. DIOSCOR. Ib. IV. 64. p. 265.

Sed etiam *bortense papauer* ita dictum fuisse, idem DIOSCORIDES habet c. sequ.

Ἐπὶ ἐνίων δὲ ροιάς καὶ αὐτῆ, διὰ τὸ εἶν ἐξ αὐτῆς τὸν ὀπὸν.

A quibusdam etiam rhoeas ideo dicitur, quod opium ex illo fluat.

Τῆς μήκωνος ροιάδος κεφάλια πέντε ἢ 5' μετ' ὄινκ κυάθων τριῶν ἐψήσας ὡς εἰς β' ἀγαγεῖν, πότιζε εἰς ἄν βέλη ὑπνώσας.

Papaueris rhoeados capita quinque vel sex cum tribus vini cyathis coquens et ad duo reducens, propina, quibus somnum conciliaturus es.

f) Ὁ δὲ ὀπὸς ψύχων ἐπιπλέον καὶ παχύνων ληφθεὶς βραχὺς ὅσον ὄροβος, ἀνώδυνος ἐστὶ καὶ πεπτικὸς, βοηθῶν βηξί καὶ κοιλιακαῖς διαθέσει, πλείων δὲ ποδῶν βλάπτει ποιῶν ληθαργικὰ καὶ ἀναίρει.

Opium autem plus refrigerat, parua quantitate sumptum, pisi pondere, anodynum est, coctionem promouet, tussibus et ad alui fluxum prodest dispositis; maiore autem quantitate sumptum nocet, letalem inducit somnum, et occidit. DIOSC. Ib. IV. 65. p. 266.

g) Μηνώναον ἀδρανέστερον τῷ ὀπίω.

Papaueris succus pressus, illo sponte fluente, qui opium, mitior. DIOSC. ibid.

h) Ὅσα τῶν φαρμάκων ὀδύνης ἕνεκα δίδονται, ἀκίνδυνά ἐστιν ἅπαντα προσφέρειν, εἰὰν κατὰ τὰ γεγραμμένα προσφέρειν.

Quae remedia doloris caussa dantur, sine periculo sunt, si lege praescripta dantur. HIPPOCR. *De Affect.*

i) Μὴ πᾶναι τὸν ἔμετον, ἣν δὲ ἀσθενὴς ἢ ὁ ταῦτα πάσχων, ὕπνε φάρμακον δίδοναι.

Vomitus non est sopiendus; Si autem debilis est, qui isthaec patitur, somniferum medicamentum dato. HIPPOCR. *De Locis in Homine.*

cholera ^k), nocturna spermatis effusione ^l), anodyna cōvs imperat; sed opio prudenter vtendum esse, ALEXANDER TRALLIANVS ^m) suadet.

Haud raro externo auxilio internarum partium cruciatus solabantur, idque vel *efficaciorē medicina*, quae, inducto nouo dolore, antiquum sedaret ⁿ), scarificatione, cucurbitulis ^o), vel *mollī partium externarum frictione* ^p) *fotūque*, qui causam doloris inter-

Ἔπνε φάρμακον ἐμετηρίσας δίδοναι.

A vomitu medicamentum somniferum dare. HIPPOCR. Ib.

k) Τῇ χολέρῃ συμφέρεται, ἣν μὲν ὀδύνην ἔχει, τὰ ἀνώδυνα.

Cholerae, si dolorem habet, conueniunt anodyna.

HIPPOCR. De Affect.

l) Στρυχνος ψύχει καὶ ἐξονεώσσει ἐκ ἐξ.

Solanum refrigerat, nec finit in somno pollui. HIPPOCR.

De Diaeta II.

m) Καὶ τινὲς ὀπίς τοῖς βελιμιῶσιν ἐπιδεδώκασιν μετὰ ὕδατος ψυχρῆς, ἐπὶ τὸ κατασβέσαι τὸ ὑπερβάλλον θερμὸν, ἀλλὰ καὶ τὰ τοιαῦτα φεύγειν ὑμῶν παλαιῶν.

Quidam infatiabili fame, quam bulimum vocant, correptis opium cum frigida dederunt, aestus nimii sopiendi causa, sed moneo, quo haec fugiatis. ALEX. TRALL. VII. 6.

n) Δύο πόνων ἅμα γινομένων μὴ κατὰ τὸν αὐτὸν τόπον, ὁ σφοδρότερος ἀμαυροῖ τὸν ἕτερον.

Cum duo simul dolores sunt, non in eodem loco, is qui vehementior, obscurat alterum. HIPPOCR. Aphor. II. 46. p. 76. T. I.

o) Ἐὶ δὲ μὴ πρᾶννοῖτο ἡ ὀδύνη, συνίας προσβάλλων τῇ τε ἀλλῇ ὀσφύϊ καὶ ὑπὸ τὰς κενεῶνας ἀποχάζειν τε καὶ ἀφέλκειν τὸ αἷματος.

Si dolor haud sedatur, cucurbitula alteri femori ad-mouenda, et sub lumbis scarificandum, et sanguis detrahendus est. RVFFVS EPHES. De Vesicae Renūque Affect.

p) Ταῖς μείζουσι ὀδύνας ἐπαφῆ μαλακῆ καὶ πρᾶξι καὶ λεία φέρεται τινὰ παραμυθίαν ἔσμικρῶν.

Magnis doloribus blanda contrectatio, et mollis, et leuis, solatium aliquod haud leue affert. GALEN. De Caus. Symp. I.

Ὀδύνας ὀφθαλμῶν ἀκρητοποσίη, ἢ λειτρον, ἢ πυρίη, ἢ φλεβοτομίη, ἢ φαρμακίη λύει.

interni leuare possent, veluti res vel necessitas id exigeret, humido²), sicco¹), fumoso³), erantque remedia vnicuique parti propria, qualia, cum dens dolet, ea sunt, quae ore tenentur⁴); cum auris, quae illi infunduntur⁵); cum venter, quae balnei specie applicantur. Saepe autem ex arte, quae manu medetur, vnicum dolorum est remedium; id quod, quomodo a veteribus effectum sit, scribam proxime.

Dolores oculorum, aut meracioris vini potatio, aut balneum, aut fotus, aut venaesectio, aut purgatio solatur. HIPP. Aphor. VI. 31. p. 100. T. I.

- q) Σπόγγους πυριᾶν καὶ εἰς θερμὸν ἐγκαθίζεν, συνεψημένων τε τῶ ὕδατι τῆς τε μήκωνος, καὶ τῆς ἀνθέμιδος καὶ τῆς καλάμης καὶ τῆς χοίνης, πρότερον δὲ καὶ κύσιος πληρῶντα ἐλαίῃς καὶ ὕδατος παρακλίναν καὶ τ' ἄλλα λιπαρῶς πυριᾶν.

Fouendus (locus dolens) est spongiis, infidendum aquae calidae, coctae cum papauere et chamaemelo, et calamo, et iunco odorato, primum autem vesica implenda est oleo et aqua, et supine iacendum, et fotibus vtendum pinguibus. RVFFVS EPHEM. L. cit. cap. 5.

Ὁδύνης καὶ κατὰ πλευρῆν καὶ στήθεα καὶ παράφρενον παρηγορικὸν ἐστὶ λᾶτρον.

Doloris, iuxta latus vel pectus, vel diaphragma, leuamentum est balneum. HIPP. De Victu Acut.

- r) Πυρήν δὲ ξηρήν, ἄλας, κέγχρους πεφριγμένους ἐν ἀρνείοισιν μαρσιπίοισιν.

Fomenta ficca, fales, milii grana tosta, in laneis marsupiiis. HIPP. Ib.

- s) Ὅταν πνίγῳσιν αἱ ὑσέροι, ὑποθυμιᾶν χρὴ τὰ κικώδεια πάντα, ἄσφαλτον, θάρον, κέρας, ἐκλύχνιον, καστόριον.

Cum vteri suffocantur, graueolentibus suffumigandum est, asphalto, sulphure, cornu, lampade, castorio. HIPP. De Morb. Mul. II.

- t) Ὁδόντος ἀλγήματα ὠφελέα, διαμασσόμενα.

Dentium doloribus conducunt ea, quae masticantur. HIPP. De Affectibus.

- u) Καστορία φάρμακον ἀλγημα πρᾶνται ἐνσαζόμενον τοῖς ὠσίν.

Castorii medicamentum dolorem sedat, auribus instillatum. GAL. Meth. Med. XII.

Τὸ λᾶτρον τῶν ὀδόντων παρηγορικόν.

Balneum dolorum solutiuum. HIPP. De Victu Acutor.

seorsim agam, et qualis illorum penes veteres vsus fuerit, exponam. Neutiquam autem ita cum morbis, corporis superficiei propioribus, comparatum est, quo illi solo externorum vsu sanentur, sed chirurgia vbique deficit, nisi medicamentis, ad totum hominem pertinentibus, internis dictis, ipsoque victu ^{d)} fuerit adiuta. Sic, sine potionibus vulnerariis vulnera sanari haud posse, HIPPOCRATES ^{e)}, nec sine victu exquisitiori ossa ferruminari, GALENVS ^{f)} scribunt. Ego vero ab internis pharmacis, quorum vsu artifex, cum externa curat, subleuari possit, nunc abstinebo, illisque, quae manu tractari solent, inhaerebo vnice.

Prima artem faciendi necessitas *vulneribus* sine dubio induc̄ta fuit; adeoque, qua medicina ad illa sananda veteres vsi sint, primo loco tradam. In vniuersum, glutinanda sunt vulnera ^{g)}; sed longa, donec ad illum scopum accedere possis, via est, et ordinata aliqua phaenomenorum successione in isto nego-

d) Id ante omnia scire conuenit, quod omnes medicinae partes ita connexae sunt, vt ex toto separari non possint, sed ab eo nomen trahant, a quo plurimum petunt. Ergo, vt illa, quae victu curat, aliquando medicamentum adhibet, sic illa, quae praecipue medicamentis pugnat, adhibere etiam rationem victus debet, quae multum admodum in omnibus malis corporis proficit. CELSVS Libr. V. Praefat. p. 241.

e) Τὰ Φάρμακα, ὅσα ποτὰ πρὸς τὰ τραύματα προσφέρεται, μανθάνειν χρή.

Medicamenta, quae pro potu ad vulnera asseruantur, discenda sunt. HIPP. *De Affect.*

f) Τροφής ὅσα δὲ περίττωμα πρὸς τὴν τῆς πάσης γέννησιν ὑποβεβλήσθαι.

Ossi nutriendo sufficientem materiem, ad calli originem, suppeditari oportet. GAL. *Ars Medica.*

g) Λυθείας τῆς συνεχείας, ὃ μὲν τῆς ἰάσεως σκοπὸς, ἐνώπιον ἐν δὲ τοῖς σαρκώδεσι, κόλλησις ἴασις ἐστίν.

Soluta continuitate, curae quidem finis vnio, speciatim autem, in carnis partibus, glutinatio cura est. GAL. *Ars Medica.*

negotio natura procedit, suumque iter quinque distinctis veluti stadiis absoluit. Vnumquodque enim vulnus, nisi minimum est, per αἱμάτωσιν, sanguinis profluuium, φλόγωσιν, inflammationem, πύωσιν, suppurationem, σάρκωσιν, nouae carnis ortum, ad ἐπέλωσιν et cicatricis elaborationem progreditur. Sub hisce diuersis temporibus diuersa medendi est ratio. Medicamenta, quae statim, ex quo vulnus factum est, adhibentur, veteribus dicuntur ἔναιμα, eo fine proposita, quo, nisi conducibilius foret, sanguinem aliquantum plus fluere, nisi etiam, propter ea, quae subsunt, vulnus claudi haud posset, subito et haemorrhagia sisteretur, et inflammatio, quaeque illam sequitur, suppuratio imminueretur, celerique progressu ad cicatricem vulnus perduceretur^b). Illis etiam, epipastis, nomen erat, ideo appellatis, quod, extincta inflammatione, pus fieri haud sinerentⁱ).

T t 3

Haec

b) Ἐναιμον dicitur medicamentum, quod vulneri imponitur, cum adhuc cruentum est. Exponit GALENVS *Comm. in Libr. HIPPOCR. De Fract.*

Ἐναιμον φάρμακον τὸ κωλύον διαπεῖν καὶ ἀναζηραῖνον.

Enaemum pharmacum, quod suppurationem cohibet et exsiccat. HIPPOCR. *De Vulner.*

Ex emplastris nulla maiorem usum praestant, quam quae cruentis protinus vulneribus iniiciuntur; ἔναιμα Graeci vocant; Haec enim reprimunt inflammationem, nisi magna vis eam cogit, atque illius quoque impetum minuunt, et glutinant vulnera, quae id patiuntur, et cicatricem iisdem inducunt. CELS. *Libr. V. 19. p. 260.*

i) Ἐπιπασά καὶ καταπασά, ἀπὸ τῆς ἐπιπάσσειν: μόλιβδον, σποδόν, λεπίδα χαλκῆς, στυπτηρίαν, ἀριστολοχίαν.

Quae vulneris suppurationem impediunt, cum sicca insperguntur; inter quae HIPPOCRATES nominat plumbum, spodium, squamam aeris, alumen, aristolochiam.

Ἐνθά ἀποτρέπεα τὰ νεότερωτα διαπυύσθεσθαι ἢ ὄξει ἀπονήσας ἢ οἶνω ἀποσπογγίσας.

Deficcantia, recentia vulnera impediunt suppurare, aut aceto lauans, aut spongia, quae vinum recepit, eluens. HIPPOCR. *De Vulnerib.*

Haec austera sunt ^{k)}, et ex efficacioribus *acetum* ^{l)}, nisi securius, vino uti ^{m)}, cauendumque est, *ne nimis valenter retenta in vulnere materia magnam inflammationem postea moueat. Quae res efficit, ut neque rodentibus medicamentis, neque adurentibus, et ob id ipsum crustam inducentibus sit utendum* ⁿ⁾. Aliquando simplici aqua uti praestabilius visum est, siue leuis plaga esset ^{o)}, siue vulnus federet in articulo ^{p)}. Ex quo sanguis fluere desineret, proximum fuit, *vulneris oras eleganter componere* ^{q)}, quod, nisi efficaciori medicina opus esset, cerato effectum fuit ^{r)}. Postea fouebant vulnus cataplasmate,

k) Στροφιὸν ἅπαν τὸ τοῖστον ὀνομάζεται, ὅπερ ἐστὶ ἐπιτεταμένως αὐστηρόν.

Adstringens omne illud appellatur, quod est intensius acerbum. AETIVS *Tetrab. I. Libr. 1. Praef.*

l) Τὸ ὄξος ἐπέχει τὰς αἱμορρογίας.

Acetum fluxus sanguinis sistit. GAL. *De Simpl. Med. Fac. Libr. I.*

Linamenta aceto madefacienda sunt; id vehemens ad sanguinem supprimendum est. CELSVS *Libr. V. 26. n. 21. pag. 290.*

m) Σπλήνας ὀνηρῆς, Splenia vino imbuta, in deliganda fractura cum vulnere consulit HIPPOCRATES. *De Vuln.*

Omni vulnere primo imponenda est spongia ex aceto expressa; Si sustinere quis aceti vim non potest, vino utendum est. CELSVS *L. cit. n. 26. p. 293.*

n) CELSVS *ibidem n. 21. p. 290.*

o) *Leuis plaga iuuatur etiam, si ex aqua frigida expressa spongia imponitur.* CELSVS *V. 26. n. 26. p. 293.*

p) Ἐλθεα ζύμπαντα ἐ χρητέγχειν πλὴν ὀίνῳ, ἢ μὴ ἐν ἄρθρῳ εἶη.

Vulnera omnia non sunt imbuenda, nisi vino, nisi forte in articulo fuerint. HIPPOCRATES. *De Vulnere.*

q) Συμφύσαι τε καὶ κολλῆσαι τὰς διηρημένους σάρκας, ὡς εἰς τὴν ἀρχαίαν ἐνωσιν ἀχθῆναι τὸ μύριον.

Adunare, glutinare diuisas carnes, in pristinam formam partem reducere. HIPPOCRATES. *Ib.*

r) Κηρωτὴ πισηρῆ, Ceratum ex pice. HIPPOCRATES. *De Fractur.*

te, si dolor vrgeret ^γ), sique grauis inflammatio esset. Neque verò ignorabant, suos inflammationibus vulnerum modos esse oportere. *Nimis intumescere vulnus, periculosum; nihil intumescere, periculosissimum est; Illud indicium est magnae inflammationis, hoc emortui corporis ^δ)*. Compescenda adeoque inflammatio penitus haud fuit, sed sinenda, quoad illius ad pus coquendum opus erat, vtpote quod sine inflammatione effici nequit ^ε). Etiam si enim fortassis ex vulneribus minora quaedam sint, quae sine pure glutinentur; plerorumque tamen est, per suppurationis tempus rite procedere ^ς), quod prope ad finem inflammationis incidit. Est autem *pus* bonum in vulnere, *si sanies non multa, modice crassa, subrubicunda aut subalbida ^ζ)* gignitur, oportetque febrem persistere, donec illa materies, ex qua noua caro fit ^η), penitus elaboretur. Illud perficiunt ea, *quae carnem alere aut vlcus implere dicuntur ^θ)*. Fieri autem quandoque solet, quo na-

T t 4

tura

ς) Ἐμπλάσματα πρηγορῶν καὶ δριμύτητος ἀμβλύων.

Imposita medicina dolores mitigare et acedines obtundere. GAL. De Simpl. Med. Facult. I.

t) CELSVS L. cit. n. 26. p. 295.

υ) Φλεγμαίνει ἔλκει τότε, ὅταν διαπυῆσαι μέλλα, διαπυῆ δέ, ἀλλοικμένῃ τῷ αἵματι καὶ θερμανθέντος, ἕως σαπέν.

Vulnera inflammantur tunc, cum in eo sunt, vt pus concipiant; suppurant autem, cum sanguis mutatur, et incalescendo putrescit.

χ) Πασσαμένης φλεγμονῆς τῇ πνοοποιῶ καὶ σαρκωτικῇ θεραπεύειν ἀγωγῇ.

Quiescente inflammatione, suppuratoria et incarnante methodo curandum est. PAVLL. VI. αδ'.

γ) CELSVS L. cit.

ζ) Πῦον τροφή ἔλκειος.

Pus alimentum vulneris. HIPPOCR. De Aliment.

θ) Carnem alit et vlcus implet resina pinea, mel, cera, butyrum, CELSVS V. 14. p. 247.

Gluti-

tura in suo opere deficiat, et pro pure malam coquat saniem, quae sit *multa, nimis tenuis, liuida aut pallida, aut nigra, aut glutinosa, aut mali odoris, aut quae ipsum ulcus aut iunctam, ei cutem erodat.* Igitur, quae putrescere humores non sinunt, pharmaca inmittenda sunt ^{b)}, laudatque HIPPOCRATES ^{c)} myrrham, quae vino soluta est, quod vnicum auxilium omnibus reliquis plus est. At ab omni medicina abstinendum est, ex qua putredo oriri possit ^{d)}. Cum autem, interueniente glutine, quod optima vasorum dissectorum lymphæ est, carnes

Glutinant vulnus myrrha, thus, gummi, præcipueque acanthinum, psyllium, tragacantha, cardamomum, bulbi, lini semen, nasturtium, oui album, gluten, ichthyocolle, mel coctum. CELSVS *lib. c. 2. p. 242.*

b) Φάρμακον ῥυπτικὸν ἢν ῥύπος ἐπιτραφῆ τοῖς ἔλκεσι.

Medicamentum depuratiuum, si immundities vulnus occupat. GAL. *Ars Medica.*

c) Σμύρναν τὴν σακτὴν καὶ ἄλλως ὡς βελτίστην τρίψας λείην, καὶ δίδου τῷ ὄνι τῷ αὐτῷ παρεγχέοντα κατ' ὀλίγον, ἔπειτα ἔψαν αὐτὴν ἐφ' ἑαυτῆς τὴν σμύρναν, ζῦν τῷ ὄνι ἀνακινέοντα, χρῆσαι δὲ τέτω τῷ φαρμάκῳ πρὸς πεπαλαιωμένα ἔλκεα καὶ πρὸς τὰ νεότερωτα.

Myrrham stillaticiam et alioquin quam optimam leuiter tritam diluere oportet, vino eidem paullatim affuso, deinde ipsam myrrham per se coquere cum vino, agitando, illoque medicamento vti ad vulnera, cum vetusta fiunt, atque etiam ad illa, quae recens inflicta sunt. HIPPOCRATES *De Vulneribus.*

d) Ἐλαιὸν δὲ καὶ ὅσα μαλθακώδεα ἢ ἐλαιώδεα ἐστὶ φάρμακα ἐξυμφέρεα ἔλκεσι, ἢν μὴ πάνυ ἤδη πρὸς υγιάνην τείνη, εἰ δὲ τοῖσι νεοτρώτοισιν ἔλκεσιν ἐξυμφέρεα ἔλαιον εἰδὲ μαλθακώδεα εἰδὲ σεαυώδεα φάρμακα, ἄλλως δὲ, ὅτι ἂν δέηται ἔλκος πλείονος κατάρσιος.

Oleum et omnia, quae emolliunt, aut oleosa sunt medicamenta, non conueniunt vulneribus, nisi omnino iam ad sanitatem vergant, neque recentibus vulneribus oleum aut mollientia aut saponata medicamenta conueniunt, nisi vulnus vberiori purgatione indiget. HIPPOCRATES *lib.*

nes vniuntur, fieri omnino potest, quo siccius iusto vulneris sit habitus, eiusque orae exarescant, calore ultra, quam natura vulnerum fert, aucto; adeoque emollienda illa, aestumque extinguendum esse, HIPPOCRATES e) consulit. Sic sensim ad cicatricem vulnus procedit, quam, si humidius illud est, procurant *epulotica* dicta, quae leniter desiccant, pharmaca f).

Sed sine vulnere oriri inflammatio aliqua sponte solet. Hanc in vniuersum *erysipelas* veteres appellant g), eamque, nisi ex arthritide aut febre esset, quam *sacrum ignem* CELSVS vocat, eiusque *medicamentum fortissimum febrem vnius diei esse* scribit h), vel reprimebant, vel, cum non possent, in pus excoquebant, *illudque* sub ipso morbi primordio i), hoc autem, cum inflammatum solui non

T t 5

posset,

e) Φάρμακα μαλθακώδεα, ἃ καὶ ἐλας καλὰς ποιεῖ: Ἐλαιον λευκόν, ῥητίνης ὀλίγον, κηρόν, γέαρ συὸς παλαιόν: Ἐλαιον παραχέειν καὶ παραπέσσειν τὸν μύλιβδον σὺν τῷ σποδιῷ.

Pharmaca emollientia, quae etiam optimas cicatrices faciunt, oleum album, resinae parum, cera, vetustum suis lardum, affundendo oleum atque immiscendo plumbum cum spodio. HIPP. *De Vulnerib.*

f) Ὅσα χωρὶς τῆς σύφου ἀδήκτως ζηραίνει, καὶ ταῦτα εἰς ἑλὴν ἄγα: σμύρνα, λιθάργυρος, καὶ, εἰ καυθεῖη, ὄσρεον.

Quae, sine adstrictione, sine morficatione, desiccant, eadem ad vlcus ducunt, myrrha, lithargyrium, ostreum, quod vltum est. PAVLL. IV. μέ'.

Ζηραιόντων καὶ συφόντων ἀδήκτως ἔσται χρεία φαρμάκων εἰς τὰς ἐπελώσεις.

Desiccantibus et adstringentibus leniter opus erit remediis ad cicatricum formationes. GAL. *Ars Medica.*

g) Id autem, quod *erysipelas* vocari dixi, non solum vulnere superuenire, sed sine hoc quoque oriri consuevit. CELSVS V. 26. n. 33. p. 302.

h) CELSVS Ib. c. 28. n. 4. p. 321.

i) Πρὸς τὰς ἐν ἀρχῇ φλεγμοναῖς παντὸς μέρους ἀρμόζει μετὰ ἀλφίτε λαῖα καταπλασσόμενα, αἰέζων, ἀνδράχνη, κορίανον, ἰεφύλλα, ἄλευρον κριθῖνον, κ. τ. λ.

Ad

posset, perficiebant, licet haud raro eueniat, quo tumor, ruptioni proximus visus, resorpta materia^k), discutatur. Satius tamen est, excoqui in pus inflammata, cum materies semel mota est^l), quam reprimi; id quod non posset non esse perniciosissimum. Igitur artis statores hunc in finem vsi sunt illis, quae sanguinem in pus vertere possent, reme-

Ad inflammationem omnis loci, ab initio, cum farina, subtiliter misceantur semperuiuum, portulaca, coriandrum, folia folia, farina hordeacea. DIOSC. *Fac. Parab.* l. 145. p. 38. ed. SARACEN.

Cerussam et cimoliam cretam inter reprimentia, cum erysipelas curandum est, proponit CELSVS *lib. c. 26. n. 33. p. 302.*

k) Πολλὰ τῶν δοκούντων ἐκπύεσθαι, ἀναπίνεται ποτὲ καὶ μηδὲν τις καταπλάσσει.

Multa tubercula, cum videantur suppurari, resorbentur aliquando, etiam si quis emollientibus vsus haud fuerit. HIPPOCR. *De Artic.*

Ἐμπλαστικά, καθάπερ ἄμυλον καὶ τὰ πλεῖστα τῶν ἀκριβοῦς πεπλυμένων μεταλλικῶν, πάμφουξ, ψιμμύδιον, καδμία, κερωλίαι, σάμιος ἀσήρ.

Emplastica, quae discutiendi causa imponuntur, farina tenuis et pleraque metallicorum, si exquisitè lota sunt, pompholyx, cerussa, cadmia, cimolia, asfer famius. AETIVS *Tetrabibl. I. Lib. I. Prooem.*

Φύματα τεχνικώτατον ὑπαληθέα, ἢ δύναδας, διαλύειν, καὶ τὰς συστάσεις αὐτῶν κλύειν.

Abscessus intercipi artificiosissimum est, si possibile est illos solui, et consistentiam illorum impediri. HIPPOCR. *De Medico.*

l) Ἐὰν πρὸς τὰ διαφορᾶν δυνάμενα τῶν φαρμάκων καὶ τῶν καταπλασμάτων μηδὲν ὄγκος ἀξιόλογον μείζμενος φαίνοιτο, ἀλλὰ καὶ τὰ τῆς οὐδύνης ἐπιμέναι, μεταβαίνειν λοιπὸν ἀνάγκη ἡμᾶς ἐπὶ τὰ διαπύσειαν δυνάμενα.

Si post vsum eorum, quae discutere possunt, medicamentorum et cataplasmatum, tumor notabiliter imminutus haud esse videatur, et, quae ad dolorem attinent, manent, transeundum nobis, quoad reliqua, est ad ea, quae pus mouere possunt. ALEX. TRALL. *IV. 2.*

remediis ^m), et, cum maturuiffet, incidendum magis, quam spontaneae ruptioni relinquendum putabant esse tuberculum ⁿ). Illum ergo in reprimentium vfu modum feruabant vbique, quo ab illis abstinerent, cum suppuratio euitari porro non posset ^o).

Discu-

m) Τὰ ἐκπέψαι δυνάμενα.

Quae coquere possunt. HIPPOCR. Ib.

Συμπεπτικὸν καταπίσσμα.

Cataplafma pus coquens. PAVLL. VI. λδʹ.

Τὸ θερμὸν ἐκπυητικὸν δέρμα μαλαίσατα, ἰχναίνα, ἀνώδυνον.

Calidum pus mouet, cutem emollit, extenuat, dolores sopit. HIPPOCR. Aph. V. 22.

Ἵσα πεπαίνεσθαι δεῖ, κατακεκλιῶσθαι δεῖ.

Occludenda sunt, quae in pus conuerti debent. HIPPOCR. De Fract.

Ἐς ἀσκήον ἢ ἐς βοείην κύσιν ὕδωρ.

In vtre vel vesica bubula aqua (in cura empyematis).

HIPPOCR. De Morb. II.

Συμπέττα καὶ πυοποιᾷ πύρινον ἄλευρον ἢ χόνδρος ἢ ἄρτος μετὰ τερεβινθίνης καταπλασσομένα, κηρός, κροκός, λιβανωτός, σύραξ, χαλβάνη, σμύρνα, λάδανον, πίσσα, ῥητίνη, μασίχη.

Concoquit et pus facit farina triticea, alica aut panis; si cum terebinthina miscentur, cera, crocus, thus, styrax, galbanum, myrrha, ladanum, pix, resina, mastiche. PAVLL. IV. λθʹ.

Τὸ φύμα σέβαν εἰς τὸν ἐπιφανῆ τόπον.

Tuberculum in summum cutis locum educendum, seu penitus emolliendum est. HIPPOCR. De Medico.

n) Πίσσαν πανομοίως τὸ φύμα καὶ μήτε διαιρᾶν πρότερον, μήτε αὐτόματον εἶν βραγῆσαι.

Aequaliter coquendum est tuberculum, nec ante aperendum, neque tamen finendum, vt sponte rumpatur. HIPPOCR. Ib.

o) Ἐν τετέησι δὲ χρῆ τῶ ψυχρῶ χρέεσθαι, ὀπίσαι φλεγμοναί ἢ ἐπιφλογίσματα ἐς τὸ ἐρυθρὸν καὶ ὑψαιμον ῥέποντα· καὶ ἐρυσίπελας τὸ μὴ ἐλκώμενον ὠφιλᾶ, ἐπὶ τὸ γε ἐλκόμενον βλάπτει.

In illis oportet refrigerante vti, in quibus siue profunda est inflammatio, siue superficialis, ad rubrum et sanguineum color tendit. Et vbi erysipelas est haud suppurandum, iuuat; Sin vero suppurandum, nocet. HIPPOCR. Aphor. V. 23.

Discutiebant etiam collisa aut vexata ^{p)}. Nec minus induratis superdabant discutientia, atque illis, qui folliculo continebantur tumoribus ^{q)}; cauebant tamen ab acrioribus ^{r)}. Discutientium quoque haud infimus vsus erat, cum viscera suis liquidis imperuia mollienda essent ^{s)}. Alia *adustos* corporis locos curandi est ratio. Quidquid enim, siue igne, siue quacunque re acri, qualis ignis est, destruyente ^{t)}, tantum est, aequiparatur mortuo, nisi leuior ambustio fuerit. Igitur *diuidi*, secundum CELSVM ^{u)}, *haec cura-*

p) Vbi quid collisum est, malicorium ex vino coquere iubet CELSVS V. 26. n. 35.

q) Χοιράδας διαφορεῖ σκίλλα ὀπτῆ σὺν κηρωτῇ, σύραξ μαλαχθεῖς, ἐρισμημον κ. τ. λ.

Strumas discutit squilla cocta cum cerato, styrax emollitus, erisimum. DIOSC. *Medicam. Fac. Parab. I.* 154. p. 41.

Μελικηρίδας διαφορεῖ μελίλωτον καταπλασσόμενον σὺν ἀλεύρω τηλίω καὶ πυρίνῳ.

Meliceridas discutit melilotum farina mixtum foeni graeci et triticea. DIOSC. *Ib. c.* 156. p. 42.

r) Ἐπὶ τῶν σκιρρόωδων διαθέσεων ἔδεν τῶν ἰσχυρῶς θερμαινόντων ἢ ζηραινόντων φαρμάκων ἀρμόττει, μόνα δ' ὅσα μετὰ τῆ μαλάτταν ἱκανὰ διαφορεῖν ἐστὶ, οἷον ἐλάφιος μυελὸς καὶ σέαρ αἰγαιον, ἀμμωνιακόν, θυμιάμα, βδέλλιον.

In scirrho similibus dispositionibus nullum ex illis, quae vehementer calefaciunt aut deficcant, medicamentis conuenit; ea tantum, quae, praeterquam quod emolliunt, apta sunt ad discutiendum, axungia cerui, medulla et pinguedo caprilla, ammoniacum, thus, bdellium. GAL. *Metb. Med. XIV.*

s) Ἐγκαθίσματα ἀποξέννυται ἐπὶ τῶν περὶ τὴν κύσιν διαθέσεων: ἀνδεις, δάφνη, κάλαμος ἀρωματίτης.

Infessus coquuntur in malis vesicae dispositionibus, chamaemelum, laurus, calamus aromaticus. DIOSC. *L. cit. II.* 198.

t) Ἡ διὰ φαρμάκων καύσις.

Vstio, quae medicamento fit. PAVLL. VI. I.

u) *Adusta optime curantur foliis aut linguae caninae, aut betae in vino olcoque decoctis, quorum quodlibet protinus*

curatio potest in ea, quae leniter reprimunt, cum inflammatio est, et pustulas prohibent, cum summam desiccant pelliculam, inter quae plumbi recrementum, cerussa, lithargyrium atque vitellus est. Alia sunt, quae crustam, cum illa ex adusta cute nascitur, molliunt. Non tamen illam praecocius emolliri aut abduci decet. Est enim illa, nouae carnis sub tenui cicatricula nascentis, operculum *), sed relinquenda est, donec vicina caro sanetur, ipsaque eschara sponte moueatur. Cum autem pus sub crusta clauditur, praeter ea, quae scalpellis peragenda sunt, vt puri via pandatur, oportet crustam emolliri medicamentis, quae λιπαρά dicuntur CELSO, atque eadem quoque ἀπεχαραωτικά y) appellantur.

Veluti

nus impositum ad sanationem perducet. CELSVS V. 28. P. 316.

Προίκανσα ἐν ἀρχῇ ὠφελῆ, εἰ παραχρημά τις χρήσαιτο, μὴ δὲ φλυκταίνεσθαι: Κιμωλία μεθ' ὕδατος καταχρηθεῖσα, μέλανον γραφικόν, συμπτηρία σὺν ὕδατι, κόμμι μετὰ τῆ λευκῆ τῶν ὠν.

Ignē adustis ab initio conducit, si statim quis inungat, ne in pustulas eleuentur, cimolia terra cum aqua in vnguentum mixta, atramentum scriptorium, alumen cum aqua, gummi cum albumine ouorum. DIOSC. Fac. Parab. I. 179.

x) Ἡ ἐχάρα γίνεται οἷον ἐπίθεμά τι τῶν ἀιμορροαγόντων σωμάτων, οἷον ὑπόλειμμα τῆς καύσιος, πῶμα τῶν ὑποκειμένων.

Eschara quasi integumentum fit corporum sanguinolentorum, veluti vftionis residuum, subiacentium operculum. GAL. De Simpl. Med. Fac. I.

y) Ἀπεχαραωτικά, medicamenta, quae crustas a viuo resoluunt. CELSVS ibid. et L. V. 27. n. 33.

Ὅταν δὲ φαίνηται πεπάνουσα τὸ σηπόμενον ὕπως ἀποπέση θάπτον ἢ ἐχάρα καὶ χωρίζῃ ἀπὸ τῶν ὑγιεινῶν, τῶν ἀπλῶν φαρμάκων μετὰ μέλιτος χρῆσθαι, ἴρις, ἢ ἕλκα ἀριστολοχίας ἢ ἀκόρε.

Cum autem apparet conquieuisse, quod purulentum est, vt eo citius eschara decidat, et a sanis recedat, simpli-

Veluti ignis, ita auctus vitae calor, cum quid ad vsque *gangraenam*, quae inflammationis summa est, processit, cutem et partes illi substratas deuorant, oportetque similiter escharam nasci, si curationi locus est. Verum sanari nequeunt partes, quas gangraena destruxit, nisi efficacior medicina accesserit, et cruentum fiat, quod computruit. Similiter *carcinus*, qui vlcus depascens est, cum bonum pus ex inflammatione fieri haud potuit, cruentam sanationem postulat, de qua, quid arbitrati sint veteres, alio loco dicam.

Cum malus humor carnes aut ossa depascitur, si vlcus est aut *caries*, si etiam *fungus* aut caro luxurians ex vulnere vel vlcere nascitur, vel cutem *herpes* exasperat, vel si dura, in vlcere patente aut clauso et sinuoso, pellicula gignitur, quam *callum* appellant, acribus, quae κατὰ δαίτην ἀποκαταστασὶς appellantur, pharmacis, post ferrum, omnis vsa est antiquitas, nisi fatius esset, relinquere vetusta vlcera, quae desiccari mortiferum esset *). Cetera, in quibus caro hebes et minus firma, orae autem et fundus callo indurarentur, in vulnus vertebant scalpello vel pharmacis, quae leniter exedunt a). Desiccantibus vsi sunt

simpliciori medicina vtendum: cum melle, iris aut radix aristolochiae, aut acori. GALEN. Therap. ad GLAUC.

z) *Chironium vlcus* appellatur, quod et magnum est, et habet oras duras, callosas, tumentes. Exit sanies non multa, sed tenuis, odor malus, neque in vlcere, neque in eius tumore vlla est inflammatio, dolor modicus est; nihil serpit, ideoque nullum periculum adfert, sed non facile sanescit. CELSVS V. 28. n. 5.

a) Ad putrem carnem continendam, ne vltra serpat, eamque leniter exedendam, laudat CELSVS Ib. c. 22. n. 2. p. 272. alumen scissile, sandaracham, quod auri-

sunt veteres, cum summam cutem herpes deuoraret, additis lenientibus ^{b)}, atque illorum quoque aliquis vsus erat, cum caro laxa ex vulnere cresceret ^{c)}, et fungi instar protuberaret ^{d)}. Iisdem pharmacis cutis expurgabant vitia ^{e)}. Illis *smecticis* nomen est, ita dictis, cum id, quod exasperatum est, per-

auripigmentum nostris est, cum chalcitide, quae nostris vitriolum.

Πρὸς τὰ ἀκάθαρτα καὶ σηπόμενα συμφέρει τὰ δριμύτα καὶ ὅσα δῆξιν παρεχόμενα καθαίρει.

Ad impura et putrida conducunt acria, et quotquot morsum inducendo purgant. HIPPOCR. *De Affect.*

Τὰ ὑπερσαρκέοντα καθαίρει καὶ κοιλάνει καὶ ἐδάκνει, ὅξος ὀξύτατον λευκὸν, μέλι, συπτυρίη, χολῆς ὀλίγον.

Carnem luxuriantem purgat et excauat, nec tamen mordet, acetum acerrimum album, mel, alumen, parum bilis. HIPPOCR. *De Vulnerib.*

b) Πρὸς ἔρπητας λίγη σπέρμα ἐψῆστος ἐν οἴνῳ καὶ ἐλαιῷ καὶ λεάναις, ἐπιτίθει, ἢ τὴν κίμωνιαν εὐρύχνη χυλῶ διας: πρὸς τὸν φλυκταϊνώδη ἔρπητα σκορίαν μολίβδα ἐν οἴνῳ αὐστηρῶ.

Ad herpetas, lini semen coquens in vino et oleo, et in unguentum conuertens, impone, aut cimoliam terram solani succo perfunde. Ad herpetem vesicularem plumbi scoriae in vino austero. PAVLL. IV. κ'.

e) Τὰ ἔλκεα, ὅσα μὴ καλῶς καθαυθέντα ἄρξεται βλασάναι, ταῦτα ὑπερσαρκέει μάστιγα.

Vulnera, quae, cum minus recte purgata sunt, excrescere incipiunt, magis carne luxuriant. HIPPOCR. *De Vulnerib.*

Inter medicamenta, quibus aridis vtimur ad carnem supercrescentem exedendam, CELSVS V. 22. n. 2. p. 272. refert *squamam aeris, aeruginem.*

d) Λεπίδος χαλκῆ καὶ μάννης ἴσα ποιᾷ πρὸς τὰ ὑπερφυζανόμενα καὶ μύκησιν ὅμοια.

Squamae aeris et mannae aequales partes conducunt ad luxuriantem carnem et fungi similem. PAVLL. IV. μγ'.

e) Ἄρει τὰς ἐφελίδας χάλβανον σὺν ὄξει.

Aufert ephelidas galbanum cum aceto. DIOSCOR. *Medicam. Fac. Parab.* I. 121. p. 31.

perpoliunt et laeuigant f), veluti ex acrioribus, si quae radices pilorum adurerent, et turpem auferrent hirsutiem, *psilothra* appellata sunt g).

Aliqua medicamenta externa, cauis corporum immissa, singulare abinde nomen acceperunt, non quod noua res esset, sed, quod alia esset medicamentum ad vsus externos applicandi ratio. Naribus, cum ex aliquo stupore suscitandi essent aegroti, admouebantur *ἐγερτικά* h), *ξινέγχυτα* i); cum sanguis

f) Σμηκτικά ἔλων: Ὅσα τῶν σμηκτικῶν πέφυκεν ἔλας ἀποσμήχαι, ταῦτα καὶ τύλας ἀποσμήχαι.

Cicatricem polientia: Quae inter smectica, cicatrices absumere, callos etiam consumere, nata sunt. ALEX. TRALL. II. 5.

Σμήχαι τὰς ὀδόντας ἀριστολοχίας ῥίζη, ἐλάφα κέρως κεκαυμένον, μιγνυμένης ὀλίγον μασίχης, ἄλας λευκοί.

Perpoliunt dentes, aristolochiae radix, cerui cornu vstum, admixta particula mastichis, sales albi. DIOSC. Ib. c. 76. p. 20.

g) Ψίλωθρα, ἀφανιστικά τριχῶν, ὄνισκοι κατοικίδιοι, σφαιρέμενοι σανδαράχη.

Psilothra, quae crines delent, aselli domestici yna cum sandaracha in pastillos mixti. DIOSC.

h) Ἐγερτικὴν ἔχει δυνάμιν ἐπὶ ληθαργικῶν ταῖς ῥίσι προσαγόμενα, ἐλέβορος λευκός, σίνηπι, πέπερι, κασόριον, πήγανον, ἀβρότανον.

Excitandi vim, cum aliqui lethargici sunt, habent naribus admota helleborus albus, sinapi, piper, castorium, ruta, abrotanon. DIOSC. De Medic. Facil. Partub. I. 14. p. 4.

Ἰποθυμιώμενα ἐγείρει, κασόριον, λίθος γαγάτης: ἀνακαλάται τὰς ἐπιλήπτας σίνηπι μετ' ὄξος ὀσφραϊνόμενον.

Suffita excitant, castorium, gagates: reuocat epilepticos sinapi cum aceto, olfactui admotum. DIOSC. Ib. c. 19. 20. p. 6. sequ.

i) Ξινέγχυτα, quae naribus infunduntur. CELS. VI. 7. p. 376.

e naribus fluens compescendus esset, dabantur ἔνθεντα^k); auris, cum fordibus repleta esset, elota fuit auriculario clystere^l), atque omnis medicina, quae ore suscipitur, in vniuersum, *σοματικὴ* dicta est, speciatim illa, quae inflammatis conueniret^m); quibus etiam *gargarismis* nomen estⁿ), cum aeger sibi ipse decoctum in imam faucium partem dimittit, veluti *διάκλυσμοι* sunt, cum leniter syringa conceptum liquorem ori minister iniicit^o). *Si dens*
exe-

k) Ἐνθεντα, *medicamenta, quae naribus indita haemorrhagiam compescunt*, HIPPOCR. τὰ ἐνθενθέντα, *Epid. IV.*

l) Κολλύριον quamuis rem, quae cauis, curationis causa, immittitur, significat. Τῶν μητρίων κολλύριον. HIPPOCR. *Morb. Mul. I.* Κολλύρια βαλανοειδῆ πρὸς ὤτα, *Collyria balani specie ad aurem.*

Auricularius clyster ad ea, quae in aurem inciderunt. CELS. VI. 8. n. 9. p. 378. Ὠτέγχυτα, *Auribus infundenda. ib.*

m) Καλεῖται μὲν ἰδίως σοματικά, τὰ πρὸς σαφυλάς, παρίθμια, καὶ πάσας τὰς ἐν τῷ σώματι γινομένας ἐξαίφνης φλεγμονὰς ἀρμόττοντα.

Proprie STOMATICA *medicamenta appellatur ea, quae vuulam et tonsillas omnesque derepente in ore ortas inflammationes attinent.* GAL. *De Compos. Med. ad Loc. VI.*

n) Ἀναγαργαρίζειν μελίκρητον ὕδαρες.

Os eluendum melle aquis mixto. HIPPOCR. *De Morbis II.*

Ἀναγαργαρίζειν ἐν τῷ σικίῳ, ἐπὴν δὲ διάπνον γένηται, τάμναν.

Decocto ficuum os perluere, cumque abscessus maturuit, eum aperire. HIPPOCR. *De Morb. I.*

o) Ἀναγαργαρίζειν, εἰάν δύνηται, ἢν δὲ μὴ, διακλύζεσθαι, ἀναζέσαι σίκα καὶ ἀποζέσαι ἐς ὕδαρ.

Sibi aeger os eluat, si potest; Sin minus, iniectionibus vtatur, coquens ficum et aquae incoquens. HIPPOCR. *Ib. II.*

exesus esset, ex CELSI consilio, miscebant pyrethrum, piper, papaueris lacrimas; Manducabant etiam aromata, quibus tunc masticatorius nomen est p). Aphthis infantium opponebant adstringentia subacria q), vt de clysteribus, pro vario scopo instructis, atque singulariter illis, quibus os vteri emollire, lochiorum fordes prouocare, et spasmos istius visceris compescere, olim moris erat r), nunc nihil addam.

Τὰς δυσωδίας τῆς σώματος ἀπαλλάττει ἀγαλλόχη ἀπόβρεγμα ἢ ἀπόζεμα διακλυζόμενον.

Foetores oris mutat ligni agallochi infusum aut decoctum, pro iniectiōe. DIOSC. *Medic. Fac. Parab. I.* 84. p. 20.

p) Σμύρνη, χρίνη ἄνθος ἢ κινάμωμον διαμασσόμενα.

Myrrha, schoenanthus, (iunci odorati flos,) cinamomum, manducata. DIOSC. *ibid.*

q) Ἄι ἀφθαί βραδίως παυομέναι, εἰάν μετρίως εὐφῆ τις τὸ σῶμα τῆ βρέφους.

Aphthae facile compescuntur, cum quis mediocriter os infantis adstringit. GAL. *Comm. III. in Libr. III. Epid.* HIPPOCR.

r) Πρόσθετα ἐνώδεα πρὸς τὴν μῆτραν.

Vteri ostio admota, odore grata. HIPPOCR. *Epid. V.*

Μητρέγχυτα, *Iniectiōes vterinae.*

ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΙΑΣ ΤΗΡΑΡΙΑΕ

SPECIMEN XXXIII.

DE CHIRVRGIA PARTIVM
MOLLIVM.

Efficacior medicina, quae manu fanat, quam propterea *chirurgiam* appellant, a veteribus magno studio exculpta, ab illis aliquando crudelius exercitata ^{a)}, nunc tot tantisque experimentis aucta, non tamen propterea, quoniam cultior nunc est, illius veteris obliuionem, si grati sumus ^{b)}, in-

Uu 2

ductu-

a) Propter vrendi secandique saeuitiam, vulnerariorum nomen in carnifices transiisse, contumeliosius forte, quam verius scripsit **PLINIVS** *Hist. Nat.* XXIX. 1. Liberaliores certe fuerunt vstionum vfu Veteres: **Hydropicos** **HIPPOCRATES** καλεσθαι *Aphor. Sect. VI.* 27. *vri*, **IDEM**que haemorrhoidum tumores vrendos, *L. De Haemorrh.* qui ob λέξιιν ηρη τάξιιν procul dubio genuinus est, imperat, et dolorum remedium in vstione ponit.

Ἐι δὲ ἐς ἐν τι χωρίον κατασηρίξη ἡ ὀδύνη, ηρη εἷη, ηρη τοῖσι φαρμάκοισι μὴ ἐλαύνηται, κῆυσαι, καδ' ὀκοῖον ἀν τυγχάνη εἶσα ἡ ὀδύνη.

Si autem in vnam partem infigatur dolor et persistat, et medicamentis non moueatur, vrere, vbicunque dolor fuerit. **HIPP.** *De Affect.*

CELSVS tamen, *De Re Med.* VII. Praef. p. 406. Chirurgum vult esse *immisericordem*.

b) Ὅου μόνον χάριν ἔχαν δίκαιον τέτοις, ὧν ἀν κοινωῆσαι τίς ταῖς δόξαις, ἀλλὰ ηρη τοῖσι ἐπιπολαιότερον ἀποφνηαμένοις· ηρη γάρ ηρη εἶτοι συμφιλάδονται τι· τὴν γάρ ἔξιιν προήσκησαν ἡμῶν· εἰ μὲν γάρ **Τιμόθεος** ἐκ ἀν ἐγένετο, πολλὴν ἀν μελοποιίαν ἐκ εἶχομεν· εἰ δὲ μὴ **Φρύνης**, **Τιμόθεος** ἐκ ἀν ἐγένετο. Τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον ηρη τῶν περὶ τῆς ἀληθείας ἀποφνηαμένων· παρὰ μὲν γάρ ἐνίαν παραλήφαμέν τινας δόξας, οἱ δὲ τῆ γενέσθαι τέτοις αἰτιοι γεγόνασιν.

Non

ductura, in duo summa discedit capita, quorum alterum *mollium*, alterum *duriorum* corporis humani partium calamitates exponit. Hinc ^{c)} aliqua, tanquam excellentiora, maioriq̄ studio tractanda, *ad efficaciorē chirurgiam* pertinentia, singulari capite, quod de *operationibus* inscribitur, sistuntur: Sunt autem *aliqua*, quae ad negotia ista, a chirurgo, *corporis humani gnaro, cui manus ex usu agilis est* ^{d)}, gerenda in vniuersum spectant, *instrumentorum* scilicet, ad artem exercendam vtilium ac necessariorum, exquisita supellex, fusus nunc haud explicanda ^{e)}; *alia* autem vniuscuiusque aegritudinis, quam

Non tantum gratias referri fas est illis, quorum quis opinionibus acquiescere possit, sed his etiam, qui superficialius exposuerunt; Nam et hi aliquid conferunt; etenim habitum nostrum praeliminari opera exercuerunt. Nisi enim TIMOTHEVS fuisset, multum melodiae nequaquam habuissemus: Nisi autem PHERYNES, TIMOTHEVS haud extitisset. Eodem modo res sese habet cum illis, qui de veritate commentati sunt. Nam ab aliquibus praeaccepimus aliquas sententias, illi autem, quo hi esse potuerint, causae fuerunt. ARISTOTELES *Metaphysic.* II. I.

- c) Ὁ περὶ τῶν χειρουργημένων λόγος διχῆ διαιρεῖται: εἰς τε τὰ κατὰ σάρκα χειριζόμενα καὶ εἰς τὰ τῶν ὀστέων.

De illis, quae manu perficiuntur, doctrina in duas partes diuiditur: In ea, quae in carnibus manu fiunt, et ea, quae ad ossa pertinent. PAVLL. VI. I.

- d) Ἐυχαρίη, ὅταν τις τάμνων ἢ καίων μήτε νεῦρον τάμνη ἢ κούνη, μήτε φλέβα.

Agilitas manus, cum aliquis secans aut vrens, nec tendinem secat, nec vrit, nec vas sanguiferum. HIPPOCRATES *De Morb.* I.

Τὸ γὰρ ἔθος τῆσι χειρὶ κάλλιπον διδασκαλιῶν.

Vsus manibus optimus magister est. HIPPOCRATES *De Flatibus.*

- e) Πρὸς τὸ ἄρμενον, ὃ ἂν ἔχη ἕκαστος καὶ πρὸς τὸ ἔργον ὃ ἂν ἐπιτελέσῃται θελῶν σχηματίζονται αἱ χεῖρες.

quam *machinationibus* et manu sanari oportet, singularem indolem concernunt. Vulnera simplicia, cum illa abunde sanguinem profudissent; (id quod inflammationis mitigandae *f*) caussa fieri oportet),

Uu 3 quie.

Ad apparatus, quo quisque indiget, et ad id, quod quisque agere intendit, accommodandae manus sunt.

HIPP. *De Fracturis.*

Ἐπίδεσις ποικιλοτάτη καὶ πλείους σκεπάροντες ἔχουσα.

Deligatio varia et multas circumvolutiones habens.

HIPP. *De Arte.*

Ἐρμάσματα, σφρίγματα.

Ligamenta, fulcimenta. HIPP. *De Officina Med.*

Μοτὸς, μοτόν, Latine *penicillus* aut *penicillum* et *linamentum*, est linteum carptum aut simile aliquid, quod vulneribus aut vlceribus inditur, aut ficcum, aut medicamentis, quae ἔμμοτα dicuntur, oblitum, ad dilatandum, ficcandum, detergendum, exedendum, sanguinem fistendum, pus educendum, potissimum ad caua vlcerum carne implenda. Μοτὰ enim dicuntur τὰ ἐπιτιθέμενα τοῖς κοίλοις τραύμασιν ὀδύνην, πρὸς ἀναπλήρωσιν τῆς σαρκὸς, Lintea, quae cauis vulneribus (id est, vlceribus) imponuntur, ut curne impleantur, apud FAVORINVM. Sunt autem τῶν μοτῶν quinque differentiae, σρεπτὸς, linamentum tortile, ξυσὸς, rasile, τιλτὸς, concertum, ἐδλυχνιωτὸς, quod ex ellychnio fieret, seu materia ad funiculos lucernarum apta. GALENVS *Metb. Med.* XIII. 4. Apud CELSVM VII. 28. p. 489. λήμισκος est linamentum in longum explicitum.

Ἡρωῶδες, μὴ πεπιέχθαι. Fasciae sint stabiles, non autem appressae.

Ἐνοχοὶ δεσμοὶ, Vincula firma. HIPPOCR. *De Arte.* Ἐνοχώτατον χῆμα, deligatio stabilis.

Ἀνάληψις, omnis vincula partibus laevis applicandi ratio, HIPPOCR. *De Offic. Med.*

Μαχαίρια ὀξέα, πλατέα. Scalpelli acuti, cultellati. Ράμματα, βελόνας, κ. τ. λ. Fila, acus, et reliqua. HIPPOCR. *De Medico.*

f) Ἐλκει νεοτρώτω παντὶ, πλὴν ἐν κοιλίῃ, ξυμφέροι ἐκ τῶ τρώματος αἷμα ῥυθῆναι ἀντίνα, πλέον ἢ ἔλασσον, φλεγμῆναι γὰρ ἦσσον αὐτὸ τὸ ἔλκος καὶ τὰ περιέχοντα.

quiete ^g) et sicca deligatione, sine villo turundarum vsu ^h) sanare HIPPOCRATES iussit. Summam tamen vulneris oram linamentis carptis tegere ⁱ), quo scilicet omnis aëri aditus praecluderetur, imperavit. Cum autem profundum vulnus est, atque vel grauior sanguinis fluxus est, quam qui sua sponte sisti possit, vel orae illius hiant, vel aliqua arteria tota aut dimidia sui parte dissecta fuit, valentioribus auxiliis vti, arteriam hiantem praecidere vulnusque leuiter comprimere, PAVLLVS ^k), oras autem eius futu-

Vulneri omni recenti, praeter illud in ventre, con-
ducit, ex vulnere sanguinem fluere statim, plus vel
minus; minus enim inflammatur ipsum vulnus. HIPP.
De Vulneribus.

g) Ἐν τῷ ἔλκεα ἡσυχίη καὶ ἀσφάλεια ζυμφερα μάλιστα.

In vulnere quies et securitas conducit maxime. HIP-
POCR. Ib.

h) Ὅυδὲ καταπλάσσειν εἰδὲ μοτῶ τὴν ἴησιν ποιεῖσθαι.

Neque humida imponere, nec turundis sanationem
facere. HIPP. Ib.

Πάσης δὲ μοτώσιος ἀπέχεσθαι χρή.

Ab omni turundarum vsu abstinendum. HIPP. *De
Arte.*

i) Ἄχνη, lintei ramentum, ex quo penicilli vulnerarii. Ἄχνη
ὀθωνίς HIPPOCR. Mochl. exponit EROTIANVS in
Glossar. p. 114. T. II. per ζύσμα, ἐξ ἧς γίνεται μοτὸς ὁ
καλέμενος ζυσμός. RASA MATERIES, ex qua fit tu-
runda, dicta rasilis.

k) Ἐπὶ τῶν αἰμορροαγόντων μορίων ἀντίκω ἐπίβαλλε τὸν δάκτυλον
σμικρῶ ὄντος τῆς ἀγγείας τινὶ τῶν ἰσχυαίων χρησέον, μέγας δὲ
ὄντος αὐτῆς, διαπέρα ἀγκίστρω τὸ ἀγγεῖον, ἀνάτανέ τε καὶ περι-
εστρεψε, εἰ δὲ ἀρτηρία, διακόψω τὸ ἀγγεῖον, ἐφέξῃς τὸ αἷμα.

Super partes sanguinem fundentes statim applica di-
gitum; Si ex minimis aliquod vas est, sanguinem
sistentibus medicamentis vtendum; Cum autem ma-
gnum id est, hamulum experire, tene et subliga: Si
autem arteria, difsecans vas, continebis sanguinem.
L. cit.

futura continere ^{l)}), cum cerata, quae priori loco tentanda sunt, carnem non satis firmant, GALENVS consulit. Etiam si autem eadem omnibus vulneribus per suppurationem ad nouam carnem via sit ^{m)}); singularia tamen aliqua momenta circa vulnerum sanandorum modos, veluti loco ac parte affecta discrepant, obueniunt, quae studiose obseruata a veteribus fuerunt. Cum enim cauum vulnus esset, quod lato haud pateret ostio, et tam sanguinis grumum, quam forte teli partem clauderet, dilatandum aut nouo vulnere ampliandum illud fuit ⁿ⁾), quod ideo maxime fieri oportere, vt intestina refundi possint, CELSVS exponit; qui, cum modos enarrat, quibus ventris vulnera curanda sint, vniuersam Graecorum chirurgiam super hoc argumento exhaustit ^{o)}).

Uu 4

PAVL-

l) Ῥάμμα, filum. Ἄμμα καὶ ῥάμμα, nodus et filum.

Ῥάμμα καλεῖται τὸ διὰ τρήματος τῆς βελόνης διηρημένον, ἕνεκα τῆς συνάγειν ἀδελήλους τὰ μέρια τῆς διατετμημένῃ σώματος. Acia vocatur filum per acus foramen transiectum, eo fine, quo ad inuicem adducantur orae partis dissectae. GALEN. *Comm. in HIPPOCR. Libr. De Offic. Med.*

Θήξιν, ἀπὸ τῆς θήγῃ καὶ διαπείρῃ, ab acuo et acu transfigo: κατὰ θήξιν θεραπεία, *Vulnerum curatio per suturas*, cum acu orae vulnere adunantur; Ἀγκτηριασμός, *sutura per fibulas*: συσσάρκωσις, *sutura sicca*. GAL. *Lib. II. ad Locos.*

m) Ἀνάγκη τὰς σάρκας κοπέντας σαπέσας καὶ πύον γενομένας ἐκτακῆναι, ἔπειτα βλασάνειν νέας σάρκας.

Necessum, carnes dissectas putrefactas et in pus conuersas deliquescere, et deinde nouas carnes vegetare. HIPPOCR. *De Vulner.*

n) Ἐπανατάμνειν τὸ κοιλόν: Μαζρόν ποιεῖν τὸ ἔλκος.

Cauum aperire, dilatare vulnus. HIPPOCR. *Ib.*

Ἦν ὑπὸ βαθύῃ σαρκὶ τὸ ἔλκος εἶναι, τὸ δὲ τοιῦτον ἂν τις τάρμη πρὸς μήλην, ἣν ἐνδέχεται εὔροον.

Si sub profunda carne vulnus fuerit, illud quidem incidendum est ad specillum; tale autem ad manus fit, quod est inductu facile, flexile. HIPPOCR. *Ib.*

o) Gastroraphia descripta a CELSO. VII. 16.

Si angustius vulnus est, vt intestina commode refundantur, incidendum est, donec satis pateat. *Ibid.*

PAVLLVS certe in nulla re ad difficilem isthanc curationem spectante deficit, et tam gastroraphiam, quam enteroraphiam, eadem, qua illae nunc quoque celebrantur, dexteritate vel exercuit, vel certe descripsit P): Cui si ea addas, quae iam HIPPOCRATES de subligando et succidendo omento, cum illud ex vulnere propendet, monuit Q), nihil eorum, quae ad hoc negotium gerendum pertinent, Graecos ignorasse arbitror. Eadem industria in exercenda vulnerum capitis deligatione, arduo sane negotio, vti illi sunt; Qua de re etiamsi alibi dicturus sum, illud tamen reticere nunc nequeo R), quod ab HIPPOCRATE de sicca vulnerum illorum deligatione adductum est. Qui mechanicas phaenomenorum corporis expositiones penes HIPPOCRATEM quaerunt, possent omnino ideam illam, qua contusiones exponit, laudare, cum, *nauseabundis* propter plenitudinem vasis, humores in spatium, quod inter illa medium est, *euomi* scribit S), et sanationis

- p) Ἀρκτέον ἀπὸ τῆ δέρματος ἔξωθεν ἔσω διείραντες τὴν βελόνην, ἕως ἂν τὸ δέσμα καὶ τὸν μὺν ὅλον διεξέλθῃ τὸ παρακείμενον ὑπερβαίνοντα περιτόναιον.

Incipiendum a cute est, ab externis ad interna transuehendo acum, donec omnem musculum penetrauerit, qui prope adiacens peritoneum supergreditur. PAVLL. VI. vβ'.

Τὸ ἔντερον ῥαφὴν μετρίως προσέδειν ἄχρι περ ἀκριβῶς ῥαφῆ.

Intestinum, quo sui possit, parum protrahendum est, donec follicite fuerit sutum. PAVLL. Ib.

- q) Ἦν ἐπίπλοον ἐκπέσῃ, ἀνάγκη ἀποσαπῆναι.

Cum omentum procidit, oportet illud suppurando absumi. HIPPOCR. Aph. VI. 58.

- r) Ἐλκος ἐν τῇ κεφαλῇ εἰ χρηὴ τέγγαν ἐδενί, ἐδὲ οἶνω, ἄλλως ἤκιστα.

Vulnus in capite non fas est madefacere vlla re, nec vino, ad minimum nulla alia re. HIPPOCR. De Vuln. Cap.

- s) Φλεβῶν αἰμορροῶν πελιώσιες, ναυσιώσιες καὶ γαγγραινώσιες ὑπὸ τῆς πιέξεως. Venarum sanguinem vehementium liuores, effusio.

tionis modos in vulnufculis, quibus contufum incidi oportet ^t), inque bona fuppuratione ^u) ponit. Laudat PAVLLVS friftiones ^x), fi fpes eft, fanguinem reduci poffe. Vexata enim aequantur mortuis, vt veluti id, quod gangraena extinguitum eft, incidi oportet ^y); ita quoque id, quod contufum fuit, cum vita deftituatur, feparandum inque vulnus ^z) con-

U u 5 uer-

fufiones, (cum illae veluti naufcabundae fuum fanguinem euomunt,) et corruptiones ex fphacelo, ob contufionem. HIPPOCRATES. *De Fractur.*

Φλέβια ἐκχυμῶνται, ἀμφιθλαδίσης τῆς σαρκός.

Minimae venae fuum emittunt fanguinem, cum caro fubfracta feu contufa eft. HIPPOCRATES. *Ib.*

Ἐκχυμώματα τῶν φλεβῶν καὶ τὰ μελάσματα.

Extrauafationes venarum et nigredines. *Ibid.*

t) Ὅσα κατωτέρω τῶν ὀρίων τῶ μελασμῶ ἐσὶν, ταῦτα, ὅταν ἤδη τεθνήκη καὶ ἀναλγέα ἦ, ἀφαιρέειν.

Quae intra terminos nigredinis funt, illa, cum iam demortua funt omnique fenfu deftituta, auferenda. HIPPOCRATES. *Ibid.*

u) Ἀνάγκη τὰς σάρκας τὰς φλαδέσας πύον γίνεσθαι.

Opus eft, quo contufae carnes in pus vertantur. HIPPOCRATES. *De Vuln. Cap.*

x) Ἀποσχίζειν τὰ ἐκχυμώματα, καὶ ἀνατριῖσαι.

Scarificare ecchymofes et perfricare. PAVLLVS IV. κθ. λ.

y) Γαγγραινας, τὰς διὰ μέγεθος φλεγμονῆς νεκρώσας τάχιστα χρὴ περικόπτειν, καὶ ὅ φαύλα τῶ πλησιάζοντος ὑγιῆς.

Gangraenas, quae funt partium, ob fummum inflammationis ftatum, mortis, qua attingunt proximam regionem fanam, ftatim oportet. incidere. GALIENUS. *Therap. ad GLAUCON. II. II. p. 388. T. X.*

Περὶ γαγγραινας καὶ σφαιέλας:

De gangraena et fphacelo.

Τὸ δέρμα διαρῆν πολλαῖς καὶ βαθύταις ἀμοχαῖς ὡφελῆ δὲ δερμῶν πικρῶν ἀφέψημα.

Cutem incidere, multis et profundis incifionibus; conducit autem calidarum amararum herbarum decoctum. PAVLLVS IV. ιθ.

z) Ὅσα σφαιελίδια ἐλκῶσαι καὶ ὑγιῶσαι.

Quaecunq; fphacelata funt, in vulnus conuertere, et fanare. HIPPOCRATES. *Epid. II. Sect. 3.*

uertendum fit, quo sub crustae nascentis, quam *escharam* vocant, velo ^{a)} noua caro vegetare possit, vti quoque concidenda sunt malae notae vulnera, cum illa sphaceli signa ostendunt ^{b)}. Circa *abscessus* sanandos nihil aliud in vsu nunc est, nec fieri quidquam ex natura morbi huius potest, quam quod veteres consulunt, vt, quae summa cute eminent vel inter carnes sunt, apostemata emollita, quando in fastigium penitus elata sunt ^{c)}, vel spontè soluantur, vel, ne nimia cutis iactura fiat, incidantur, postquam, quod subest, penitus maturuit. Oportet autem aliquando abscessus crudos, ne illi indurescant, neque pus latens sinuosum vlcus excitet, maturius aperiri et pus educi ^{d)}. Proxima enim

ab

a) Κάλλιον τὰς ἐσχάραις μέναν, καθάπερ τι πῦμα τοῖς ἀγγείοις.

Melius est crustam, quam escharam dicunt, manere, veluti quoddam vasorum operculum. PAVLLVS IV. 77.

b) Τὰ περιέχοντα τὸ ἔλκος ἰδῶν μέλαινα ὑποπέλια.

Quae circa vulnus sunt, nigra et subliuida, inspicienda. HIPPOCR. *De Vulneribus*.

Ἐλκος ἀχρὸν ἐξ ἧς ἰχώρ ῥέει σμικρὸν καὶ τὸ φλεγμαῖνον ἐκτέθνηκεν καὶ γλιοχρῶδες γίνεται.

Vulnus decolor, ex quo ichor fluit tenuis, inflammatio autem extincta est, quodque flaccidum fit. HIPPOCR. *De Cap. Vulneribus*.

c) Διαπυήματα εἰς ὄζυ ἀποκυρτέμενα.

Abscessus in acutum fastigiati. HIPPOCR. *Prognost.*

d) Τὰ πλησίον τῆς δακτυλίας ἀποσήματα πρὸ τῆς τελείας πεπάνσεως ὠμοστομῆν Ἰπποκράτης παρακαλεῖται τὸν εἰς διάτρησιν ὑποδύομενος φόβον.

Quae intestino recto propinqua sunt apostemata ante perfectam coctionem, cruda secari oportere HIPPOCRATES iubet, metu in suspicionem adductus, ne illud perforetur. PAVLL. VI. 34.

Ὅταν ἀθροισθῇ ἐν τῷ γλατῷ αἷμα πλησίον τῆς ἐδρῆς, σηπόμενον, νέμεται εἰς τὰ μαλθακά, ἐς ἃν τὸ φύμα ῥήξῃ καὶ κἄτω εἰς τὸν ἀρχὸν διασπῆ, ἣν δὲ τῆτο γένηται συριγγᾶται καὶ ἰχιορῆτα.

Cum

ab abscessu ad vlcus via est, et quamuis, quae summa cute repunt, vicinamque carnem deuorant *vlcera*^{c)}, sine apostemate nasci quandoque soleant; non tamen minus, quam reliqua ex inflammato, in malum pus verso, fiunt. Omnia in vulnus conuerti fas^{f)}, et pus mouendum est linamentis medicamento imbutis^{g)}. Sinuosa autem vlcera, quas *syringas* Graeci^{h)}, Latini *fistulas* appellant, etiam si illorum curatio turundis ac iniectioibus trahi possitⁱ⁾, nisi explorata specillis^{k)} et dissecta fuerint,

Cum collectus sanguis fuerit, prope ad anum, in pus conuersus depascitur mollia, aliquando tuberculum rumpitur, et deorsum in intestinum rectum suppurando descendit; Cum autem hoc fit, in fistulam conuertitur, et acres succos, quos ichores vocant, fundit.

HIPP. *De Fistulis*.

e) Ἐδιόμενα ἔλκεα, ὅπη ἂν φαγέδαινα ἐνέη, καὶ ἰχυρότατά τε νέμεται καὶ ἰδία.

Vlcera exedentia, cum serpigo inest, et vehementer depascuntur, et vorant. HIPP. *De Vulneribus*.

f) Τῶν ἐλκῶν τὰ κυκλωτέρα ἢν ὑπόκοιλα ἢ, ἐν κύκλῳ πάντη ἐπιτάμιαν χορὴ τὰ ἀφεσεῶτα, ἢ πάντα, ἢ τὰ ἡμίσεια τῶ κύκλου κατὰ μῆκος τῆς φύσεως τῶ ἀνθρώπου.

Ex vlceribus lata, si subcaua fuerint, circumcirca incidenda, quae in illis callosa sunt, vel vbique, vel dimidia totius ambitus parte, pro viribus naturae hominis.

HIPP. *Ib.*

g) Ἐμπυοὶ μοτοὶ, οἱ σρεπτοὶ, ἢ λήμνισκοι.

Linamenta, quibus pus mouetur, contorta aut in longum explicata. GAL. *Exegef. Voc. Obsol.* HIPP. sub hac voc. p. 89. T. II.

h) Τὰ ἔλκεα εἰς βιάδος, ταῦτά ἐσι τὰ συριγγώδη καὶ ὅσα ὑπελά ἐσι καὶ ἐνδοθεν κοιλασμένα.

Vlcera profunda, ea sunt, quae in angustum tubum procedunt, et quibus sub cicatrice pus est, et intus excauata sunt. HIPP. *De Fistulis*.

i) Καθητήρ dicitur omne linamentum, vlceri alte demissum: μωτῶν ἀμολίνῳ καθητήρι, ad pus deducere, transueto crudo filo, quod catheter dicitur. HIPP. *De Morb. Mul. II.*

k) Μήλη, Instrumentum explorando vulnere ac sinui apertum:

rint ^{l)}), non sanantur. Si autem profundus sinus est, quo ferrum descendere non potest, collyrium demitti oportet ^{m)}). Circa tumores, vti varii sunt, variis veteres, prorsus ad recentiorum mentem, vsi sunt auxiliis. Illos ex ferro natos, cum alia ad sanitatem via haud esset, minutis concidebant vulnusculis, quod *scarificare* dicitur ⁿ⁾); Illos, qui ex materie, intra folliculum congesta, proueniunt ^{o)}), vti et illos, qui ex carne laxa vegetant, quos *sarcomata* dicimus ^{p)}),

subse-

τῆ μήλῃ σκέπτεσθαι, *specillo explorare*. HIPPOCRATES. *De Vuln.*, Cap. Μήλῃ ἐντετμημένη, *specillum sulcatum*. HIPPOCRATES. *De Morbis* II. σπαδομήλῃ, *specillum latum*. GALIENUS. *Comm. II. in HIPPOCRATES. De Art.*

l) Ἐς τὸ σῶμα τῆς σύριγγος μολύβδιον ἐντιθέναι, ὅπως μὴ ζυμώσῃται, κλύσαν δὲ ὑγίης δὲ εἶ γίνεται, ἢν μὴ τμηθῆ.

In ostium fistulae specillum indere plumbeum, ne conuascatur, et lotione perfundere; neque vero sanatur, nisi secta fuerit. HIPPOCRATES. *De Fistulis*.

Intus sinus exitum habeat, ne quis humor intus subsidat. CELSUS VII. 2. p. 409.

m) CELSUS. Ib.

n) Ἐν τῷ ὕδρῳ, ἢν τὸ ὄδημα κηδεθήνῃ ἐν τῇ ὄρχῃ καὶ τοῖσι μηροῖσι, καὶ τῆσι κνήμησι, καταχεῖν χρὴ ὀξύτατῳ μαχαίριῳ πολλὰ πυκνὰ, καὶ ταχὺ ὑγίεια ποιήσῃς.

In hydrope, cum tumor in scroto aut femoribus, aut in suris subfiterit, scarificare oportet acutissimo scalpello, crebris vulnusculis, et subito sanum praestabis. HIPPOCRATES. *De Affectibus*.

Περὶ σεατωμάτων καὶ ἀθερωμάτων καὶ μελικερίδων.

De steatomatibus, atheromatibus et meliceridibus.

o) Παραφυλάτταν τὸ τηρῶσθαι τὸν ὑμένα, καὶ τὸ μοῖραν αὐτῆ παραλιπεῖν, ὅτι παλιγενεσίας αἰτία γίνεται.

Curandum, quo educatur folliculus, et ne particula eius relinquatur; nam noui tumoris ortus causa fiet. PAVLLUS. VI. 25.

p) Βελόνῃ λαβόντες λίνον διπλῆν ἔχουσαν, διαπέρωμεν τὸ σάρκωμα καὶ σηθλίῳ ἐπέμωμεν, καὶ τὰ χεῖλη διασήσαντες διαμοτώσωμεν.

Acum accipientes, quae duplicatum linum vehit, illam trans tumorem carnosum vehemus, et scalpello excidemus, et labia vulneris puluillis replebimus.

Περικύψαι ἀριβῶς τὸ πεπονθὸς, αἷς μηδεμίαν ἀπολείπεσθαι εἶσαν· εἴσον ἐκχυθῆναι τὸ αἷμα καὶ μὴ ταχέως ἐπιχεῖν.

Exciscin-

subsecabant; Id quod, quamvis crudele est, lenta tamen illa, quae per deligationem fit, separatione expeditius est atque securius. Eadem fuit *anthracas*, ex demortua carne prope ad ani oram germinantes, ferro sanandi ratio ^q). Neque enim misericordia digni videbantur esse, qui ex turpi causa morbum contraxissent ^r). Intestinum de sede lapsum, quo modo reponendum firmandumque sit ^s), quo artificio lotium duci ^t), et carunculam vrethrae deleri ^u) oporteat, veteribus haud fuit ignoratum.

Exciscindenda autem penitus morbosa pars est, ne quidquam relinquatur. Sine etiam effundi sanguinem, nec illum subito comprime. PAVLL. lb. με.

q) De *sycosi*, *ficatione*, *mariscis* seu *condylomatibus*, quae circa ani marginem externum, deque tuberculis, ^{διον συκαμίνε κωπός}, *instar fici fructus*, intelligendus est HIPPOCRATES, cum haemorrhoidas excindi iubet, L. De Haemorrhoid. CÆLSVS VI. 6. adurente medicamento haemorrhoidum capitula consumit.

r) Caeduntur tumidae, medico vidente, mariscae. IVVENAL. Sat. II. 13.

s) 'Οκόταν ἀρχὸς ἐκπίπτῃ, ὕδατι θερμῷ περιπλύναι σίδαια, καὶ συμπηρίαν τρίψαι ἐν οἴνῳ καταχέαι τῆ ἀρχῆ, ἔπειτα ῥάκια ἐμβαλεῖν καὶ τὰς μὴρὰς ζυνοῦσαι ἡμέρας τρεῖς, καὶ νηστεύτω.

Cum intestinum rectum exciderit, aqua calida *malis* perfundatur *corium*, cumque alumen vino solueris, intestinum perfunde; inde oportet te linthea iniicere, et femora colligare per tres dies; Aeger autem ieiunet. HIPP. De Fistul.

"Ἐπειτα ὑποτέναι τὴν ταινίην διὰ μέσων τῶν σκελέων, ἀναδῆσαι περὶ τὸν ὀμφαλον, ὅταν δὲ ἀφουδέη, τὰ σκέλεα ἐκτανύτω, ἔτω γὰρ ἡμισα ἐκπίπτει ἢ ἔδρη.

Tunc subnectens fasciam trans femora ductam, illam circa umbilicum firma; Cum autem illi desidendum est, crura distendat; Sic quam minime excidet anus. HIPP. lb.

t) 'Εἰς κύσιν ἀυλίσκον καθιέναι.

In vesicam demittere canaliculum. HIPP. De Morb. I.

u) 'Οκόσοισιν ἐν τῇ ἐρήθρη φύμα φύεται, τετέοισι, διακνήσαντος καὶ ἐκτραγέντος, λύσις.

Quibus in vrethra tuberculum nascitur, his, quando illud in pus conuersum ruptumque est, solutio. HIPP. Aph. IV. 82.

ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΙΑΣ ΤΗΡΑΡΙΑΕ

SPECIMEN XXXIV.

DE CHIRURGIA OSSIVM.

Sententias veterum super morborum curationibus colligenti opus est illorum *de morbis ossium* placita similiter sistere, vt, quanta maiorum nostrorum in perspiciendis rebus omnibus, ad medicinam, quae manu fanat, pertinentibus, fuerit industria, hoc etiam respectu compareat. Graecorum scripta euoluentibus vbique occurrit, morbos ossium ab illis vel ad substantiam, vel ad vnionem, vel ad actionem laesam referri, illosque sub titulis *τερηδῶνος, cariei, ῥήγματος, fracturae, ἐξαρθρήματος, luxationis, et ἀγκύλης, quae articularum vitiosa est concretio, fisti*. Hos **COVS** in classes concinne admodum redegit, quando *ὀστέον ἀφρσηκός, os abscedens*, et *ὀστέον ἀπόσπασιν, abscessum et substantiae destructionem in osse*, deinde autem *ὀστέον διεσηκός, os disiunctum^a*, *διωυλsum*, nominat, siue ex luxato, siue ex fracto, siue ex vulnere ossis ^b) haec mutatio euenerit. De teredine ossium ^c), quae latinis *caries* est, aliqua mihi monenda sunt ab initio. Haec ossibus laxis

ac

a) *In Coac. Praenot. et alibi.*

b) *Ὅσσι ἀνατμηθεῖσι διεσηκός ἐυρεθῆ τὸ ὀστέον, ἀπόσπνται.*

Quibus vulneratis os diductum inuenitur, pereunt.

HIPP. Ibid.

c) *Τερηδῶν ἐσιν ὀσῶ κατάτρησις ἀπὸ φθορῶς. τὸ δὲ ὄνομα τῷ πάθει ἀπὸ τῶν συμβεβηκότων τρημάτων, διωνεί τις τερηδῶν ἔσα.*

Teredo est ossis perforatio a putredine. Nomen morbo est a foraminibus vna euenientibus, ac si arrosio aliqua vermibus esset, qui teredo dicitur. *Auctor De fin. GAL. n. 395. p. 273. T. II.*

ac raris ^{d)} plus, minus illis, quae solidiora sunt, euenit, estque ea verum offis vicus, quod vel ex tuberculis, quos ἐξοχαὶς ὀσάδες GALENVS appellat ^{e)}, sponte vel ex inflammata offium membrana ^{f)}, itidemque ex illa abducta et osse denudato ob vim externam ^{g)} oritur. Etiam si enim GALENVS τὸ ἔλκος, *ulcus* puta, de mollibus saltem corporis humani partibus praedicet ^{h)}; nihil tamen est, arbitrator, quod impediatur, quo minus etiam caries *ulcus offium* dici possit, quod ita ab veteribus quoque scriptum esse deprehendo ⁱ⁾. Ab ipsa saepe natiuitate, malitia humorum, viciantur ossa infantium. Illorum ossa tubiformia in epiphysibus intumescunt primum, deinde offium quoque tubi flectuntur, tandemque ad spinam totumque corporis habitum malus humor procedit; quod morbi genus *rbachitidem morbumque anglicum* primus quidem appellauit GLISSONIUS ^{k)}; falsus tamen est, quando illum Graecis ignoratum fuisse scribit, penes quos eius vestigia

d) HIPPOCRATES ossa rara et laxa συραγγώδεα appellat. Haec facilius excuantur ab ulcere, quam illa, quae σκληρότατα καὶ σφυφνότατα, duriora et magis compacta sunt. Hac voce deinde vtitur *Epidem.* V. §. 18. p. 782. T. I. cum de osse abscedente scribit, ὅσέα κατὰ μικρὸν συραγγώδεα ἐξήει. *Ossa sensim, veluti fistulis excauata, procedebant.*

e) *Libr. De Tumoribus praeter naturam.*

f) Ὄσειον πυρετώδες.

Os febrile vel inflammatum. HIPPOCR. *De Vuln. Cap.*

g) Ὄσειψ ἐψιλωμένῳ κίνδυνός ἐστι μᾶλλον ἐπίπουρον γίνεσθαι.

Osse nudato periculum est, ne illud facilius in pus vertatur. HIPPOCR. *ib.*

h) Ἐλκος, συνεχέως λύσις κατὰ τὰ σαρκώδη πάντα.

Ulcus, continuitatis laesio in omnibus partibus carnosus.

i) Ἀπόσασις ὀσέει. Pus in osse natum. *Aphor. Lib. VII. 79.*

Ἀποσατικά ὀσέα, Ossa cum pure educta. *L. De Fracturis.*

k) *De Rbachitide, Lond. 1650. 12.*

stigia passim sparsimque descripta inuenias ^{l)}, cuius quoque chirurgiam eleganter et prorsus ad rigorem mechanisimi GALENVS ^{m)} tradit. Proxima ab offis tuber-

- 1) Ἵβοι πρὸ τῆς ἡβης. Ante pubertatem gibberosi HIPPOCRATES Aph. L. VI. 46. Abinde tot tantaeque staturarum noxae a Graecis descripta.

Λόρδωσις, εἰς τὸ πρόσω τῆς ῥάχως διαστροφή.

Lordosis, prominulum pectus, cum spina antrorsum flectitur. GAL. Comm. III. in HIPPOCRATES De Arte.

Λορδοὶ τὴν ἀυχένα, Ceruice ad guttur inclinati, quos ἐξεβρίγχεσι, eminente gutture homines, appellat HIPPOCRATES De Arte. Exponit GALENVS τὰς ἐξέχοντα εἰς τὰ πρόσω τὸν βρύγχον ἔχοντας, Eos, qui eminentes antrorsum guttur habent: ἐξεχέγλετο διὰ τὴν ἕκτασιν τῶν ἄρθρων, Prominentibus natibus, ideo quod articuli emineant. Σκολίωσις, τῆς ῥάχως διαστροφὴ εἰς τὸ πλάγια, Obliquatio, spinae in latus flexura. GAL. Comm. III. in HIPPOCRATES De Arte. Ἡ φοξὴ κεφαλῆ, προμηκεσέρας τῆ δέοντος ἔχεσα τὰς ἐξοχὰς, Acuminatum caput, prominentiores iusto habens eminentias. Tale erat THERSITAE caput apud HOMERVM, Φοξὸς ἔην κεφαλὴν, Acutus erat capite. Iliad. II. 2.

Ἰθυκίφη ἢ ῥάχισ. Spina ex recto gibberosa. HIPPOCRATES De Articulis.

Ἰθυλόρδη ἢ ῥάχισ. Spina in directum repanda. ID. De Articulis. et in Mochlico. Ὀπισθοκύφωσις, Spina retroflexa. GAL. Comm. III. in HIPPOCRATES De Articulis. *)

- *) Plura ad hanc spectantia controuersiam v. in nostris Antiquit. Morbor. Sect. II. n. 6. p. 141. sequ.

m) Ἐξώνυον αὐτῶ τὰ κατὰ τῆ θώρακος ἅπαντα, μέχοι τῶν ἰχίων, ζώνη συμμέτρως πλατεία, ἔτω παραβάλλων. ὡς ἐρηρῆσθαι μὲν ἀλύπιως, μήτε δὲ χαλερὸν ἀπολιπεῖν τι, μήτε πεπίεσθαι. γυμνάσια δὲ, τὰ τε δι' ὅλων τῶν χειρῶν ἐπιτηθευμένα καὶ τὰς καλεσμένας ὑπὸ τῶν φωνασκῶν ἀναφωνήσεις, παρελάμβανον· ἐφ' ἑκατέροις δὲ κατάληψιν πνεύματος ἐκέλευον ποιῆσθαι· γίγνεται δ' αὕτη, σφιδρῶς μὲν θλιβόντων ἡμῶν ἐκ παντὸς μέρους τὸν θώρακα, τὴν δὲ ἐκπνοὴν κατεχόντων, ὡς ἐπέχεσθαι πᾶν ἔνδον τὸ πνεῦμα ὅσω γὰρ ἀν' αἴη πλείων θλιβόμενος αἴηρ, τοσάτω μᾶλλον ὁ θώραξ ἐυρίνεται διατεινόμενος.

Succingebam illi omnia, quae circum thoracem sunt, vsque ad ischia fascia mediocriter lata, quam ita ordinabam, quo posset quidem sine incommodo stringi,

hec

tuberculo ad cariem et ossium putredinemⁿ⁾ via est. Namque occultare sese diu malignus humor nequit, sed os deuorat subito, atque, quando periosteum destructum est, in molles quoque partes procedit easque corrumpit. Abhinc vetusta vlcera, quae sanari, nisi, cum os morbidum a sana parte recessit, nequeunt. Igitur veluti *in illa mala putrida*, quam HIPPOCRATES^{o)} sanauit, os scalpendum roden- dumque, atque caro, quae desuper nascitur, laxa atque fungosa^{p)} destruenda est; id quod, qua ratione efficiendum, et cariosi ossis sanatio instituenda sit, COVS^{q)} exposuit quam curiosissime, cui CEL- SVS

nec tamen laxa aut caduca illa fluctuaret, nec valde premeret. Deinde exercitia, quae manu fiunt, et illa, quae ab exclamationibus dicuntur, praecipiebam: Ex altera parte retentionem spiritus fieri imperabam, quae fit, quando vbique thoracem valide comprimimus, ex- spirationem autem cohibemus, quo omnis spiritus intus contineatur. Quanto enim plus aër intus compressus est, eo plus thorax dilatatur distentus. GAL. *De Tuenda Sanitate V.*

n) Τα ὀστέα σεσάρκισαι, *Ossa computruerunt*, HIPPOCR. *De Fracturis, et Epid. V.* ὀστέα σαρκὰ γενόμενα, *Ossa putrida facta.*

o) Ἐξετμήθη κύκλος σαρκός, *Ambitus putridus (ossis) exsectus est*, postquam os exaruiisset. Ita enim capienda illa verba sunt, οἰδέεσσα σαρκὴ ἐγένετο ξηρῇ σηπεδόνι, *Malae os intumescens cariosum factum est arida putredine.* HIPPOCR. *Epid. V. 1. p. 767.*

p) Σάρξ σαρκὰ μυδάσσα καὶ σηπομένη, *Caro putrida, laxa et corrupta.* GAL. *Comment. II. in HIPPOCR. De Fracturis II.*

q) Ὅσέον, ὅτι δὴ ἀποσῆνας δὲ, ἀφίσταται ἐπὶ πολὺ, ἕξαιμον γινόμενον· τάχιστα δ' ἂν ἀποσαίη, ἢ τις, τὸ ἔλκος ὡς τάχιστα καθάρσας, ξηραίνονται· τὸ γὰρ, τάχιστα ἀποξηρανθὲν καὶ ἀποσρα- κός, ἀφίσταται ἀπὸ τῶ ἄλλω ὀστέε τῶ ἐνοαίμω τε καὶ ζῶντος ἀν- τέε, ἕξαιμόν τε γενόμενον καὶ ξηρόν. ὑποφύεται δὲ ἐκ τῆς δι- πλόης τῶ ὀστέε ὑγιέος, ἣν ἢ ἀνωθεν μοῖρα τῶ ὀστέε μένη σφακε- λίση. ἄτω δ' ἂν τάχιστα ἢ τε σάρξ ὑποφύοιτο, καὶ βλασάνοι,
Hebenstr. Palaeol. Xx καὶ

svs r) subscribit. Os autem putrescere intelligimus, cum illud asperum nigrumque esse, specillo per sinum vlceris admisso, percipitur s). Neque aliam curationem admittunt *ossa*, quibus ob causas violentas periosteum abductum fuit t), quaeque ita *fracta* sunt, vt adunari non possint u). Igitur educendae

καὶ τὰ ὅσέα ἐπανίαι, εἴ τις τὸ ἔλκος ὡς τὰ χίσα διάπυον ποιήσας καθαρόν ποιήσεται.

Os cum fecedere vult, abscedit plerumque, cum aridum et sanguine vacuum fuit redditum. Subito autem abscedet, si quis illud, vlcere quantocyus repurgato, desiccauerit. Quodsi enim illud subito desiccatum est, tunc crusta arida ab altero osse, quod sanguine plenum viuumque est, recedit. Renascitur autem illud ex diploë ossis sani, cum superficies ossis sola siderata est. Tunc etiam celerius caro subnascetur, et crescet, et super ossa procedet, si vlcus ipsum subito in bonum pus conuertitur, et purum efficitur. HIPPOCR. *De Vulner. Capit.*

r) Totum id cauum vsque ad os excidendum, osque ferramento adurendum est vehementius; Quodsi iam carie vexatum est, quo crassior huic squama abscedat; quidam adurentia imponunt, vt atramentum sutorium, vel chalcitidem, vel aeruginem. CELSVS VII. 7.

s) HIPPOCRATES *De Cap. Vulneribus*, vbi de osse per inflammationem corrupto et vitiato scribit, *περχνόν γίνεται*, *Nigrum fit os*; Exponit EROTIANVS in *Glossar.* p. 130. T. II. μέλαν, *nigrum*; HESYCHIUS μέλανόν καὶ ποικίλον, *nigrum et varium*. Neque male significaret vox, cum legendum foret, *περχνόν*, *asperum*, conf. FOESSII *Oecon.* HIPPOCR. *sub hac voce*, p. 334. siquidem inter cariei signa non vltimum est nigredo et asperitas.

t) Ἐπὶ ὅσέα φιλώσει ἐρυσιπέλας, κακόν.

Cum os denudatum est, atque accedit erysipelas, malum. HIPPOCR. *Apb.* VII. 19. p. 104. T. I.

Ἄπὸ τῆ ἀρχαίᾳ τραύματος σεσάπρισαι ἐνια τῶν ὀστέων.

Ex antiquo vulnere quaedam ossa putrescunt. HIPPOCR. *De Fracturis.*

u) Ὅσοσα δὲ κατηγορήθη ἐμπροσθεῖν, ταῦτα αὐτὰ ἀδένας χρεή, ὅτι ἀποσίσεται, καὶ ὅσα τελείως ἐφιλώθη τῶν σαρκῶν.

cendae erunt offis testae *), vel sinendae, vbi sub alta carne latent, donec sponte sua suppurationis lege solvantur y). Huic naturae negotio parem se gerere chirurgum oportet, vt apertum feruetur vulneris ostium, ne a pure abscondito os vitium capiat z). Igitur puri via pandenda est, et frequentem a) ac laxam b) deligationem esse decet. Si quod autem os eo vsque exesum a carie est, vt seruari nequeat, si possit, educatur, aut vratur c), alio-

XX 2

ue

De quibus desperandum est, restitui in locum posse, de illis scire oportet, quod sint abscessura, vti et illa, quae carnibus nudata sunt. HIPPOCR. Ib.

x) Παραχίδες ὀστέων, *Offium fragmenta.* HIPPOCR. *De Fracturis.*

Ἀποσάσεις παραχίδων ὀστέων, *Separatio testarum ex osse.* Ibid.

y) Ἦν μέλλει δάσει ἀποσάσεις ἔσεσθαι, πύον συχνὸν ἔσται ἐν τῷ ἔλκεως καὶ ὀργῶν.

Cum os abscessurum est, frequens pus profluit ex ulcere, et impetum facit. HIPPOCR. Ib.

z) Φυλάσσεισθαι δὲ χρὴ, ὅπως μὴ τι κακὸν ἀπολάβῃ τὸ ὄστέον, ἀπὸ τῆς σαρκὸς, ἣν κακῶς ἠτηρένηται· ὀστέω γὰρ καὶ πεπερισμένῳ καὶ ἄλλως ἐπιλωμένῳ, κίνδυνός ἐστι μᾶλλον ὑπόπνου γίνεσθαι

Cauendum est, ne in malam partem abeat os, a carne, si illa male curata fuit. Cum enim os vel in minutas partes fractum, vel certe periosteo denudatum est, periculum imminet, ne pus absconditum increbescat. HIPPOCR. *De Vulner. Capit.*

a) Ἐυαπόρρητα ποιέειν, φυλάττονται τὰς ὑπορήξεις, μεμνημένον, ὅτι οἱ τόποι ἔσονται, ἐν τοῖσιν αὐτοῖσιν στήμασιν πολλὸν χρόνον κάμμενοι, ἐκτρίμματα δυσάκεστα ποιέουσι.

Ad effluxum accommodare vulnera, seruando vias, quibus pus effluere possit. Cum enim sub eadem deligationis specie loci diu iacent, insanabiles erosiones faciunt. HIPPOCR. *De Fract.*

b) Ὅσοις μὲν ἐν λεπτῶν πᾶν ὄστέον ἀποσάσει, ἐδεμιῆς μεγάλης μεταβολῆς δεόνται, ἀλλὰ χαλαρωτέρως ἐπίδειν, ὡς μὴ ἀπολαμβάνηται τὸ πύον, ἀλλ' εὐαπόρρητον ἦ.

Quibus tenuium magis offium secessus fiunt, magna mutatione haud indigent, sed laxius deligandum est, ne retineatur pus, sed ad effluxum sit facile. HIPPOCR. Ib.

c) Ὅσα περὶ ὀδόντας γίνονται ἀλγήματα, ἣν μὲν βεβρωμένος ἦ, καὶ

ue modo eius vitium per cataeretica abstergetur. De *luxatis ossibus*, cum illa ex sede sua depelluntur ^{d)}, aliqua in vniuersum allaturus, intelligo, luxationes mox simplices, mox cum vulnere complicatas, a veteribus adduci ^{e)}; nec minus animaduersam ab illis esse illam, qua os vel totum elabitur, vel aliquantulum saltem emouetur, diuersitatem ^{f)}; veluti quoque, ossa haud raro sua sponte elabi, haud ignorauerunt ^{g)}. Ita HIPPOCRATES de cruris osse habet, eiusque articulum aliquando laxum a causa interna vidit, vt et excideret, et facile iterum compelli posset. Nec minus illi ad habitum corpo-

καὶ κινέηται, ἐξαλείπειν, ἣν δὲ μὴ βέβρωται, μηδὲ κινέηται, κινύσαντα ἀποξηρῆναι· ὠφέλεια δὲ καὶ διαμικσθήματα.

Qui circa dentes fiunt, dolores, si dens erofus est, et fluctuat, educendus; Sin autem erofus haud est, vrendo deficcetur. Conducunt autem et masticatoria. HIPPOCR. *De Affectib.*

d) Σχῆμα, laxari, quod nunc *luxari* dicitur, ἐκ τῆς κατὰ φύσιν θέσεως εἰς ἑτέραν ἀδρόως μεδίδιασθαι, ex situ secundum naturam in alium subito conuerti HIPP. *De Arte.*

e) Ἐκπτώματα, τῶν ὀσῶν ἐκ τῆς ἰδίας χώρας μεταστάσεις ἀνευ τῆ κατεαγῆναι γινομένης.

Elapsus, ossium ex propria sede excessus sine fractura facti. GAL. *Comm. I. in HIPP. De Fracturis.*

Ἐξαρθρήματα ἕλκος ποιησάμενα.

Luxationes vulnus facientes. HIPP. *Mochl.*

f) Ὀλιθήματα, exponente GALENO, *Comm. III. in III. De Fract.* dicuntur HIPPOCRATI *integrae ossium luxationes*, διακινήματα vero paruae et veluti emotiones, vti etiam CELSVS habet *De Re Medica VIII. 14.* cui ὀλιθήματα dicuntur, cum ossa toto loco emota sunt, διακινήματα vero, vbi paullum excesserunt.

g) Ἐκβάματα, ἐξίσχια ἄρθρα.

Articuli elapsi et laxi, fluctuantes. HIPPOCRAT. *in Mochlico.*

Τὸ ἰχίον ἐξίσταται καὶ πάλιν ἐμπίπτει.

Coxa excidit, et iterum relabitur. HIPP. *Aph. Libr. VI. 59. 60.*

corporis, luxationis cognoscendae ac curandae gratia, respexerunt ^{h)}), et nihil temere moliendum, cum os restituendum suo loco est ⁱ⁾), sed suspensa manu vbiq̄ue agendum ^{k)}), et ad hominem atq̄ue singulares vnuscuusque articuli conditiones respiciendum esse ^{l)}) suaferunt, nisi cum validae carnes, quae articulum comprehendunt, diducendae erant, quas oportebat magno nisu ^{m)}) superari. Qua de re

XX 3

deque

h) Διαφέρει μὲν τι καὶ χέσις τῆ σώματος· τοῖσι μὲν γὰρ ἔν ἔχασι τὸ γυῖον, καὶ σεσαρκωμένοισι ἐκπίπτει τε ἥσσον, ἐμπίπτει δὲ χαλεπότερον· ὅταν δὲ αὐτοὶ σφῶν αὐτῶν λεπτότεροι καὶ ἀσαρκότεροι ἔωσι, τότε ἐκπίπτει τε μᾶλλον, ἐμπίπτει δὲ ῥᾶον.

Differt etiam aliquid habitus corporis. Illis enim, quibus valentius membrum est, et carnosius, minus excidit, et difficilius reponitur; Cum autem illi sua natura tenuiores et macilentiores fuerint, tunc facilius excidit, et facilius reponitur. HIPPOCR. *De Fracturis*.

i) Ἐἰς τὴν ἀρχαίαν φύσιν διαρθρώσασθαι.

In pristinam naturam restituere articulos. HIPPOCR. *De Arte*.

k) Τὸ ἄρθρον διακινεῖν, μὴ βίη, ἀλλὰ τσαῖτον, ὅσον ἀνωδύνης κινήσεται.

Articulum mouere, non vi, sed in tantum, in quantum ille sine dolore moueri potest. HIPPOCR. *De Fractur*.

l) Φύσεις φυσίων μέγα διαφέρουσιν ἐς τὸ ῥηιδίως ἐμπίπτειν τὰ ἐκπίπτοντα. Διενέγκοι μὲν γὰρ κοτύλη κοτύλης, ἢ μὲν ἐνυκέρβατος ἔῃσα, ἢ δὲ ἥσσον· πλείον δὲ διαφέρει καὶ τῶν νευρῶν ὁ σύνδεσμος, τοῖσι μὲν ἐπιδοσίαι ἔχων, τοῖσι δὲ ζυγτεταμένος ἔών.

Naturae a naturis valde discrepant, vt facilius compellantur elapsa; Nam et acetabulum ab acetabulo differt, cum aliud fit superciliofum, alterum minus; Multum etiam differt ligamentorum nexus, vtpote qui in his fit remissior, in illis strictior. HIPPOCR. *De Artic*.

m) Διαναγκασμός, Membri per vim facta restitutio. HIPPOCR. *De Arte*.

Μοχλία ἐστὶ μεταγωγὴ ὅσῃ ἢ ὅσῶν ἐκ τῆ παρα φύσιν τόπε εἰς τὸν κατὰ φύσιν.

Resti-

deque variis machinationibus, quibus articulos veste, scala, appenso pondere, retropellere moris erat, legi merentur HIPPOCRATIS libri, qui *Mochlicus* illi dicitur, quique *de arte et de articulis* inscriptus est. *Fracturarum* ⁿ⁾ amplissima est penes HIPPOCRATEM eiusque commentatores recensio; quibus tribuendus suus honor est, quod in ista chirurgiae parte perfunctorie egerint neutiquam, atque ita in isthoc negotio gerendo progressi fuerint, quo gloriari de novis sententiis, quarum vestigia penes veteres haud legas, recentiores vix possint. Non ossa tantum, sed *cartilagine*s quoque *frangi* et difficulter sanari, *COVS* indicat ^{o)}, cuius fracturae species in ossibus iuniorum est, cum capita illorum secedunt, hinc difficulter conferruminantur. *Ossa* autem ipsa *fracta* quod concernit, qua ratione illa sub variis conditionibus et speciem, et curam variam habeant, expositum legimus ab HIPPOCRATE. qui de ossibus fractis cum vulnere, de illis in fragmenta solutis, fragmentisque ex vulnere prominentibus ^{p)}, de ossibus iuxta capita fractis, exemplo

Restitutio ossis, quae veste fit, est reductio ossis aut ossium ex loco praeter naturam in illum, qui secundum naturam est. *Auct. Defn. GAL. n. 477. pag. 281. T. II.*

n) Κάταγμα συνεχείας λύσις ἐν ὀσῶ καλῶται.

Fractura, unionis laesio in osse dicitur. *GAL. Meth. Med. VI. 5.*

o) Χόνδρος ὅσῃν μιμᾶται καὶ δυσυποκατάστατος ἔσται δοκᾶ ἐς τὸ ἀρχαῖον σχῆμα.

Cartilago os imitatur, et videtur in pristinam formam reduci haud posse. *Auct. Introd. GALEN.*

p) Τὰ ὀσέα κατέγηεν μηδὲ ἄλλοι ἐλκος ἐγένετο· ἔλκος μὲν ἐγένετο, τὰ δ' ὀσέα κατεηγότα ἐκ ἐξίχα.

Ossa fracta sunt, nec vulnus factum est; Vulnus quidem factum est, sed ossa fracta haud eminent.

plo femoris 9), magno studio exposuit; Cuius industriam secutus GALENVS, de ossibus fissis, oblique aut transuersim fractis 10), deque variis illa vniendi modis, plurima adiecit, in quibus omnibus magistrum suum expressit, penes quem optima de vniendis, firmandis conferruminandisque ossibus consilia leguntur 11), vt nihil quoque eorum intermissum sit, quod ad *deligationem* spectat, ex quibus, vti amplissima sunt, vnicum saltem prouidentiae exemplum, qua ille pedem fractum arcula custodire,

Xx 4

pul-

Ὁ τρόπος τῆς κατήξεως τοῦτου, ὡς παραχίδας ὀστέων ἐξέσας ἐπιδόξας εἶναι.

Talis fracturae modus, vt fragmenta ossium subesse suspicari possis. HIPPOCRAT. *De Fracturis*.

Ἀποπρίαν ὀστέον ἐξίχον καὶ θραύον τι τῶν σαρκίων καὶ δυσαιδησίην παρέχον.

Serra demere os, quod ex vulnere prominet, et aliquas carnes vulnerans, et dolorem excitans. HIPPOCRAT. *Ib.*

q) Ἐξίχιον ἀναγκάζεσθαι εἶναι καὶ κατὰ τὴν ἐγγύην συγκόμπεσθαι.

Eo adigi, vt femur extra coxam sit, et versus poplitem incuruetur. HIPPOCRAT. *in Mochlico*.

r) Ῥωγμὴ ὀστέου, διακοπή ἐπιπόλαιος, εὐδαῖα, καὶ ἤτοι σενή, ἤτοι πλατῆα.

Fissura, ossis solutio superficialis recta, et vel angusta, vel lata. *Auct. Defin. GALENI* n. 317. p. 267. T. II.

Καυληθὸν ῥήγνυσαι, ἀποκαυλιθῆναι.

Caulis instar transuersim frangi. GAL. *Comm. II. in HIPPOCRAT. De Arte*.

s) Πάρεξις, διάτασις, διάπλασις.

Ossium fractorum exploratio, extensio, adaequatio. HIPPOCRAT. *De Officina Medici*.

Ὅταν ἱκανῶς καταταθῆ (τὸ ὀστέον) ῥηίδιον ἤδη καθορθῶσαι.

Cum recte extensum os est, facile etiam est, illud adaequari. HIPPOCRAT. *De Fractur.*

puluinar calcaneo substernere ³⁾, et fracturam cum vulnere deligare ⁴⁾ docuit, adducere mihi nunc liceat. Singularem prae ceteris operam in tradendis *vulnerum capitis* curationibus diuus senex praestitit; Quarum quidem mentionem facturus nunc haud eram, cum ad illa expedienda efficacior chirurgia, de qua proxime aliqua traditurus sum, requiratur, nisi instituti praesentis ratio, quando cadaver in vsus medicinae forensis dissectandum nunc est, vt de diuersis ossium caluariae laesionibus aliqua breuiter exponam, postulare. Multum enim interest, vt, cum vulneratus defunctus atque illius sanguis a iudice vindicandus est, circa illas, an sanari potuerint, medi-

- t) Σωλήν, Solen, Canalis, Siphon, instrumentum rotundum, oblongum, cauum, in quod membrum fractum conicitur, vt contineatur, ex tiliae cortice. CELSVS VIII, 10. PAVLLVS VI, 106.

Πτέρνης δὲ ἄκρης κάρτα χρηὴ ἐπιμαλέεσθαι, ὡς εὐθέως ἔχει καὶ ἐν τοῖσι κατὰ κνήμην καὶ ἐν τοῖσι κατὰ μηρὸν κατήγμασι.

Extremi calcanei curam gerere valde opus est, vt recte sit collocatus, et in illis tibiae, et in illis femoris fracturis. HIPPOCRATES. Ib.

Δοκῆ ἂν ἐν ὁμοίῳ ὁ σωλήν ὁ περιέχων πρὸς τὸν πόδα ἀπὸ τῆ ἰχθῆ ὡφελέειν ὑποτιθέμενος, καὶ ἄλλως κατ' ἰγνύην ταινίην χαλαρῶς περιβάλλαν, ζῆν τῷ σωλήνι, ὡσπερ τὰ παιδία ἐν τοῖσι κοίτησι σπαργανῶται.

Videtur igitur similiter solen circumiectus prodesse, cum a coxa ad pedem protensus est; praecipue circa poplitem taenia laxius circumducenda vna cum solene est, veluti infantes in incunabulis fasciis comprehenduntur. HIPPOCRATES. Ib.

- υ) Ἀνάγκη τῷ ἐπιθεομένῳ τὸ ὄϊδος ἐξαίρεσθαι ἐς αὐτὸ τὸ ἔλκος ὀιδῆσαι ἂν καὶ ἀχρῆσαι, δακρυῶδες καὶ ἀνεκπύητον ὅσπερ δὲ, μὴ μέλλοντα ἀποσῆναι, ἀποσατικά γενέσθαι· σφυγμῶδες τε καὶ πυρετῶδες τὸ ἔλκος ἂν εἴη.

medicus dispiciat. Fissurae scilicet caluariae latentem habent malitiam, et fero *), ineuitabili tamen euentu, occidunt, cum ad basin caluariae vel ultra futuras y) progrediuntur, et sine vehemente contusione z), quae sanguinis supra cerebrum effusi, hinc mortis, caussa fit, esse nequeunt. Sanari etiam haud potuerunt, quibus in alio, quam qui ictum passus est, loco os laesum est, quod mali genus *contrafissuram* appellant a). Deinde euenit, vt, et-

XX 5

iamsi

Opus est, quo illi, qui vehementer deligatus est, tumor extollatur in ipso vulnere. Intumescet sane illud, et decolor fiet, et tenuem ichorem plorabit, nec bonum pus exhibebit, et ossa, quae secessura non erant, mobilia reddentur; pulsatorium et febrile ipsum vulnus erit. HIPPOCR. Ib.

- x) Ἰδέαι δὲ ῥωγμῶν τοῖαι γίνονται καὶ γὰρ λεπτότερά τε καὶ λεπταὶ πάνυ, ὥστε ἔ καταφανέες γίνονται ἐνιαυτῶν τῶν ῥωγμῶν, ἕτε αὐτίκα μετὰ τὴν τραῦσιν, ἕτε ἐν τῆσιν ἡμέρησιν, ἐν ἧσιν ἂν καὶ πόνων ὄφελος, αἷτιον γένοιτο τῷ θανάτῳ τῷ ἀνθρώπῳ.

Rimarum autem formae eiusmodi sunt: Etenim et tenuiores sunt, et tenuissimae, adeo, vt aliquae ex iis conspicuae haud sint, neque statim a laesione, neque in illis diebus, in quibus dolorum incrementum, causae fiunt mortis homini. HIPPOCR. *De Vulneribus Cap.*

- y) ῥωγμῶν ἐνιαυτῶν ἕκασ ἐῖσαι.

Aliquae ex rimis longius excurrentes. HIPPOCR. Ib.

- z) ῥωγμῆ καὶ φλαῦσιν προσγίνεσθαι ἀναγκαῖον.

Fissurae contusionem accedere necesse est. IDEM ib.

- a) Ὅστέον τι τραῦσεται ἄλλη τῆς κεφαλῆς, ἢ ἢ τὸ ἔλκος ἔχει ἀνθρώπος, καὶ ταύτην τὴν συμφορὴν, ὅταν γένηται, ἔκ ἂν ἔχοις ὠφελῆσαι εἰδέν.

Os laeditur in alia capitis, quam vbi vulnus homo habet, parte, et hanc calamitatem, cum accidit, nihil habes, quo leuare possis. IDEM ibid.

iam si ossa caluariae illaesa manserint, moueatur tamen et contremiscat cerebrum ^{b)}, quod non potest non euenisse letaliter. Sunt tamen ex fracturis caluariae haud paucae, quae sanationem admittunt, quibus exponendis angustia paginae non respondet; qua autem de re plura coram cadauere dicendi deque letalitate vulnerum perorandi, oportunitas futura est, qua efficiam, vt et HIPPOCRATIS et THEMIDOS filii habere discendi argumentum possint.

Hic laesionis modus ἀπήχημα seu ἀπόχημα, Resonitus, PAVLLO VI. 9. dicitur; estque inter octo illas species, quibus calua frangitur. Hae sunt apud GALENUM *Meth. Med.* VI. 6. et PAVLLVM l. c. sequentes: ῥωγμή, tenuis fissura; ἐκκοπή, cum excisa pars ossis est; ἐγγίσωμα vel ἐγγέσωμα, cum portio ossis os supergreditur; ἐκπίεσμα, cum portio ossis effracta est; καμάρωσις, cum os in fornicis speciem depressum est; ἀπιστευαρτισμός, cum fictim pars ossis ablata est; θλάσμα, cum lato hiatus ossa diuiduntur; ἀπήχημα, cum in opposita parte os finditur. HIPPOCRATES *De Vuln. Cap.* addit φλάσιν, contusionem superficiale, ἔσφλασιν, contusionem, quae totius ossis est, ἔθρον, teli impressum vestigium. *).

*) Cf. Si placet Auct. Definit. GAL. n. 316. sequ. vbi omnes istae formae bene explicantur, addita admonitione, quosdam non admittere θλάσμα, et ἀπήχημα fissurae subiicere. G.

b) Σαδῆνας τὸν ἐγκέφαλον. Ex violento casu moueri cerebrum. HIPPOCR. *Coac. Praenot.*

ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΙΑΣ ΤΗΡΑΡΙΑΕ

SPECIMEN XXXV.

CHIRVRGIAM EFFICACIOREM
EORVM

QVAE AVFERENDA VEL REPO-
NENDA SVNT
S I S T E N S.

Efficacioris, quae cum aliqua temeritate fanat, ve-
luti illa apud veteres exculta fuit, chirurgiae
monumenta tradituro opus est, vt breuitati, quam
angustia fcriptionis academicae postulat, ftudeam.
Primo igitur loco de auferendis, atque illis, vel
quae *secundum naturam*, vel quae *praeter naturam*
infunt, historica enarratione eorum, quae maiori-
bus nostris visa fuerunt, exponam. Foetus *secun-
dum naturam* inest: quae auferuntur reliqua, *prae-
ter illam* sunt. Etiamfi autem nascituri regimen
omne sub artis obstetriciae ambitu contineatur; at-
tamen, cum facilem partum procurare non tam ar-
tis, quam naturae opus fit, omiffis, quae ad illum
attinent, veterum sententiis, quid de *partu difficili
ac laborioso* regendo illi proposuerint, edifferam.
Difficilis partus ille est, qui impedimenta manus
ministerio remouenda habet ^{a)}, *laboriosus* vero ille,
cum

a) Γενικά γένη σχημάτων, οἷς τὰ ἔμβρυα γεννῶνται, κατὰ κεφα-
λήν, κατὰ πόδας, ἢτε διπλῶμενον, ἐνίοτε διπλωθὲν τῶν πο-
δῶν μετὰ τῶν γενάτων, ἐνίοτε καθιζομένη ὁμοίως.

Ordinatae species positionum, sub quibus foetus
nascuntur, ad caput, ad pedes, aut complicatus, du-
plica-

cum ferramentis opus est, dici posset. Pariendi difficultas aliquando in matre ^{b)}, aliquando in foetu est, quando ille vel volumine corporis partisue cuiusdam ^{c)}, vel situ, a naturali positione

plicatis ad genua pedibus, aliquando sedenti similis. MOSCHION. *Extat cum Gynaeciorum Comment. Basil. 1586. 4.*

Ἦν μὲν ἐπικρατήσῃ ἢ ἐπὶ τὴν κεφαλὴν ῥοπή, ἐπιθίως τίττει ἢ γυνή, ἢν δὲ πλάγιον, ἢ ἐπὶ πόδας χωρήσῃ, τῆτο γὰρ ἔτω πολλακίς, ἢν ἔτως ἢ ῥοπή τύχη, χαλεπῶς τέξεται ἢ γυνή.

Si conuersio in caput locum obtinet, facilius parit femina; cum autem obliquo modo in pedes processerit, illud enim ita saepius; Si ita conuersio fit, difficulter femina pariet. HIPPOCRATES. *De Nat. Pueri.*

b) Difficultates partus, ex matre, breuiter amplexus est antiquus auctor MOSCHION.

Ἐὶ τὸ σῶμα τῆς μητρὸς στενότερον ἢ, ἢ ἐκ μέρους κεκλεισμένον, ἢ τις ἀιμορραγία εἴη, ἢ ἐν τῇ κύσει λίθος, ἢ ἐν τῷ κόλπῳ τῶν κόπρων ἐπίχρσις εἴη.

Si os vteri angustissimum est, aut ex parte clausum, si qua haemorrhagia fuerit, aut in vesica calculus, aut in colo stercoreum retentio fuerit.

c) Ὅταν τῆ ἐμβρυὸς φυσικῶς μεγίστη κεφαλὴ, ἢ ὅλον τὸ σῶμα τῆς γαστρὸς μᾶζον, ἢ ὑδροπικόν ἢ κυρτόν, ἢ πεφουσημένον, ἢ τῇ θέσει παρὰ φύσιν ὄν, ἢ ὀπίσθεν τὴν κεφαλὴν ἐμπήξῃ, ἢ πλάγιον ἑαυτὸ ἀπορρίπτει, ἐνίστε τὴν μίαν χεῖρα ἔξω ἐπαναθίδει, ἢ μικρὰν κεφαλὴν ἔχει, καὶ διὰ τῆτο τὸ σῶμα ἐκτανθῆναι εὐδυναται, ἢ πλεονεξίᾳ τῶν μερῶν, καὶ αὐτὰ τὰ ἐμβρυα τέσσαρά ἢ πέντε εἰσίν.

Cum embryoni maius, per eius naturam, caput est, aut cum totum corpus matrice maius, aut hydropicum, aut male configuratum, aut inflatum, aut constitutum in aliqua praeter naturam positione, cum retro caput inclauauit, aut illud in obliquum obiicit, aliquando alteram manum exferit. Cum etiam minus eius caput est, et propterea os vteri extendi nequit, aut cum numerus partium excedit, et ipsi foetus quatuor vel quinque sunt. *Idem.*

Τὸ κλύμενον εἰ ὑπερμέγεδες ἢ, ἢ ἀδροκέφαλον, ἢ τερασικόν, ἢ διὰ τὸ παρὰ φύσιν ἔχειν τὸ σχῆμα.

tione ^d) alienus est. Propterea artis est, illam, quae secundum naturam est, directionem nascituro reddere ^e), molliterque ^f), si caput remotius est, quam vt adduci possit, pedes inuestigare et comprehendere ^g). Qui hac ratione nascerentur, *Agrippas* appellari, *PLINIVS* ^b) auctor est. Id quoque in partu difficile omnino est, inuolucra foetus, quibus *secundinis* nomen est, fundo matricis adhaerescere; has magis expectandas, quam vi educendas ⁱ), cauendumque esse, ne funiculus euellatur,

Foetus si vltra consuetum magnus fuerit, aut capitosus, aut prodigiosus, aut situm praeternaturalem habens. *PAVLL. IV. 05'.*

d) Πρῶτον κατὰ φύσιν τοῖς τικτομένοις χῆμα, τὸ ἐπὶ τὴν κεφαλὴν ἀπαρέγκλητον, δεύτερον δὲ, τὸ ἐπὶ πόδας ἀπαρέγκλητον: τὰ δὲ παρὰ ταῦτα πάντα χήματα παρὰ φύσιν εἰσὶν.

Primus secundum naturam nasciturus fitus est, cum in caput recta procedunt, alter ille, qui recta in pedes; reliqui, post hos fitus, praeter naturam sunt. *PAVLL. Ib.*

e) Παρὰ φύσιν διαχηματιζέμενος τῷ ἐμβρύῳ, τὸν κατὰ φύσιν ἀποδίδουσι χηματισμόν.

Foetu situm praeternaturalem habente, ille, qui secundum naturam, reddendus fitus est. *PAVLL. Ib.*

f) Ψάλλοντα, ὅπως ἂν ψάυῃ, μὴ ὀδύνην παρέχεν.

Cum palpandum est, vbicunque palpaueris, dolorem ne moueto. *HIPP. De Morb. I.*

g) Medici propositum est, vt infantem manu dirigat, vel in caput, vel etiam in pedes, si forte aliter compositus est, ac si nihil aliud est, manus vel pes apprehensus, corpus rectius reddit: nam manus in caput, pectus in pedes vertet. *CELSVS VII. 29. p. 490.* In pedes conuersus infans non difficulter extrahitur. *Ibid.*

h) In pedes procedere nascentem, contra naturam est, quo argumento eos appellauerunt *Agrippas*, vt aegre partos. *C. PLINIVS Natur. Histor. VII. 8.*

i) Ἡ γυνὴ μελαιδανθῆσα ἐκβάλλει τὸ χορίον σεσηπὸς καὶ ὑγιαίνεται.

Femina, si rite procurata fuerit, eiicit secundinam putridam, et sanescit. *HIPP. De Morb. Mul. I.*

tur^k), antiquitas censuit. Cum autem viuus nasci *infans* nequit, expectata eius morte, *diuidendus* est, vt per partes educi possit, cuius artificii modos HIPPOCRATES^l) et PAVLLVS AEGINETA^m), penes

Περὶ χορῆς ἐκλείψεως: εἰ προσπεφυκὸς εἴη τῷ τῆς ὑστέρας πυθμένι, μὴ ἐπ' εὐθείας τένειν, διὰ τὸν τῆς προπτώσιος φόβον, μηδὲ μετὰ βίας ἰχυρῶς· εἰ δὲ μὴ κομιδῆ, ἔκ προσήκοντα ταράττεσθαι, μεθ' ἡμέρας γὰρ ὀλίγας μυθεῖσθαι καὶ διαλυόμενον εἰς ἰχώρας, ἐκπίπτει.

De secundina relicta: Si adnata ad vteri fundum fuerit, in rectum ne ducito, propter metum prolapsus, neque magna cum vi; Etiam si autem non sequatur, non conuenit percelli; post paucos enim dies, putrida atque soluta in ichoras, effluet. PAVLL. VI. οἰ.

k) Ἦν βραγῆ βίη ὁ ὀμφαλος, ἢ ἀμαθὴ ὑποτάμη ἢ ὀμφαλοτόμος.

Si violenter abrumpatur funiculus, vel imperite illum subsecet obitetrax. HIPPOCR. L. cit.

l) Τὸν ὤμον περισάρκισον, καὶ ἄφελε κατὰ τὸ ἄρθρον τὴν κεφαλὴν, ἢν μὲν δύνασαι κατὰ φύσιν ἔξω ὤσαι· ἢν δὲ μὴ, ζυμφλάσας, καὶ ἔτως ὑπεξαγαγεῖν ἔξω τὸ ἔμβρυον.

Humero circumcirca deme carnes et caput eius aufer ex articulo, si potes faciliter educere; Sin minus, frangendus ille, et ita educendus foetus est. HIPPOCR. De Foetus Exsect. §. 1. 2 p. 662, T. II.

Τὰ ὅστια ἔλκειν ὀσεόλκῳ ἢ τῷ ἐλκυστῆρι παρὰ τὴν κληίδα καταθέντα.

Offa educenda sunt instrumento, quod ab ossibus educendis dicitur, aut vnco, qui iuxta clauiculas defigendus est. HIPPOCR. De Morbis Mul I.

m) Ζητῶν, πᾶ καταπαρτέον τὸν ἐμβρυελκόν· ἐπιτήδαιοι δὲ πρὸς κατάπαρσιν τόποι, τῶν μὲν ἐπὶ κεφαλῇ καταφερομένων, ὀφθαλμοὶ καὶ ὕιον καὶ σῶμα, ἀνδρεῶν τε καὶ αἱ κλείδες καὶ οἱ παρά τὰς πλευράς καὶ ὑποχόνδριον τόποι· τῶν δὲ ἐπὶ τὰς πόδας, τὰ ὑπὲρ τῆς ἕβης ὀσᾶ καὶ μεσοπλεύρια· τὸν ἐμβρυελκὸν τῇ δεξιᾷ χειρὶ κατέχων, τὴν ἀμπελην τοῖς δακτύλοις ἐγκρούσαντα.

Ἐὶ δὲ, μέζονος τῆ κεφαλῆς τυγχάνοντος, ἢ σφηνωσις γένοιτο, ὑδροκεφάλῳ μὲν ὄντος τῆ ἐμβρυῶ, πολυπηκῶ σπαθίῳ ἢ καρδιᾷ, ἢ σκολοπομαχαιρίῳ κρυπτομένῳ κατὰ τὰς δακτύλους, τὸ κρανίδιον διαλεῖν· εἰ κατὰ τὸν θύρακκα ἢ σφηνωσις γένηται, τὰς κλείδας ἀφαιρεῖν δέ· εἰ δὲ τὸ ἐπιγάστριον ἐμπεφυσημένον εἴη, κενεῖν αὐτὸ σὺν αὐτοῖς τοῖς ἐντοσθίοις.

penes quos ferramentorum, quibus tunc vti moris erat, nomina quoque leguntur ⁿ⁾, exposuerunt. De illis vero, qui *utero excisi* fuerunt, aliqua apud PLINIVM ^{o)} et TERTVLLIANVM ^{p)} extant. Vindicanda quoque veterum est industria, quam illi circa *peregrinas res* in cauis collectas ex medio tollendas, atque vel calculos excindendos, vel tumores, sub quibus mala materies est, subsecandos, vel callos vlcerum sinuosorum sectione extinguendos, vel humores denique in ventrem effusos, per vulnus educendos, collocauerunt. Quod ad *calculos* extrahendi artificium attinet, maiores quidem nostri vesicae lapides aliter, quam inciso summo vrethrae loco,

Quaerendus locus est, in quem vncus, quo foetus ducitur, defigi possit. Commodi autem ad applicationem loci in illis quidem, qui in caput decliues sunt, oculi, et ceruix, et os, et mentum, et clauiculae, et qui ad costas et hypochondria sunt loci: Penes illos autem, quibus pedes prope sunt, quae super pubem sunt, ossa, et, qui inter latera sunt, loci. Vncum dextra manu teneto, eiusque aciem inter digitos abscondito. Cum autem grande caput est, aut eius inclauatio facta fuit, vel hydrocephalos infans est, spatula ancipiti, aut specillo, aut scalpello abscondito inter digitos, caluaria aperienda est. Si thorace inclauatio facta est, clauiculae aperiendae sunt; cum autem venter intumuit, euacuandus ille vna cum intestinis est. PAVLL. VI. *περι Ἐμβρυολογίας καὶ Ἐμβρυοτομίας.*
 ε. ο. δ.

n) *Ἐμβρυοθλάσσης*, Instrumentum confringendis foetuum ossibus aptum, dicitur *Πέσγον* HIPPOCRATI secundum GAL. in *Exeg. Obsol. Voc.* p. 99. T. II.

Ἐλκυσηρ, Instrumentum ferreum extrahendo foetui accommodatum, *Ἐμβρυολογίας* PAVLLO. Dicitur etiam *ὄνοξ*, a forma, HIPPOCR. L. *De Superfoetatione* §. 5. p. 647. et *ἰχθύν* ab asperitate, qualis in cute squatinae piscis est, L. *De Exsect. Foet.* §. 1. p. 662. T. II.

o) *Hist. Natural.* VII. 9.

p) L. *De Anima*: Possumus illos quoque recordari, qui, exsecto matris utero, vivi aërem hausserunt.

loco, quo illa vesicae collum attingit, eduxisse haud existimantur; nec negandum est, *urethrae lithotomiam* frequenter exercitatum olim fuisse, quam **ARETAEVS** ^{q)} describit. Cum autem studiose illa legimus, quae **CELSVS** ^{r)} habet, si locum ab illo indictum, quando *super vesicae cervicem* et *iuxta anum* incidendum esse statuit, cum praeterea ad illa animum aduertimus, quae apud **PAVLLVM** ^{s)} extant,

q) Ἦν δὲ λίθων ἔμφραξις ἐπίσχη τὴν ἄρρησιν, ἢ δὲ τῷ ὄργάνῳ τῷ κοκκοειδέει ὡς αὖ τὸν λίθον, ἢ δὲ ἄγειν τὸ ἔρον, ἢ μὴ ἔωσι φλεγμοναί· ἐπὶ γὰρ φλεγμονῆσι ἔτε ὁ πόρος δέχεται τὸ ὄργανον, πρὸς δὲ τιτρώσκονται τῷ καθετήρι. Ἦν δὲ ἄπορος μὲν ἦ ἢ τῶνδε ἰητροία, θνήσκῃ δὲ ὀδύνησι ἄνθρωπος, τάμνει τὴν ὑποκάτω τῆς βάλανος τρεχάδα καὶ τὸν τῆς κυσίδος τραχήλον ἐς τε τὴν τῶν λίθων ἔκπτωσιν.

Cum autem infarctus calculorum urinae fluxum cohibet, tum per instrumentum, quod catheter dicitur, retropellendus calculus, tum vrina ducenda est, nisi inflammationes praesto fuerint; Nam sub inflammationibus neque canalis instrumentum recipit, et insuper vulnerantur cathetere. Cum autem sine successu adhibita haec medicina fuerit, homo autem prae doloribus moritur, eam, quae sub glande est, fistulam et vesicae collum incidito, donec calculus educi possit. **ARETAEVS** *De Curat. Acut.* II. 9. p. 110. seq. ed. **BOERH.**

r) *Iuxta anum incidi cutis plaga lunata, usque ad cervicem vesicae, debet cornibus ad coxas spectantibus paulatim, deinde ea parte, qua strictior ima plaga est, etiamnum sub cute altera, transversa plaga facienda est, qua cervix aperiatur, donec iter urinae pateat sic, ut plaga paullo maior, quam calculus, sit: Si exiguus, digitis sinistrae in anum demissis, ab altera parte propelli, ab altera protrahi potest. Si maior, iniiciendus ei a superiore parte uncus est. Libr. VII. 26.*

s) Μεταξὺ τῆς ἔδρας καὶ τῶν διδύμων, μὴ κατὰ μέσση δὲ τῆ περιαιαί, ἀλλ' ἐπὶ θάτερα πρὸς τῷ ἀριστερῷ πυγαίῳ, λοξὴν τὴν διαίρεσιν ἐμβλαῶμεν· ἐὸδ' ὅτε διὰ τῆς ἐπερείσεως τῶν κατὰ τὴν ἔδραν δακτύλων, ἅμα τῆς τομῆς, καὶ χωρὶς ἀναβολῆς, χαριέντως ὁ λίθος ἐκπηδῶ, εἰ δὲ μὴ ἐκπηδήσῃ, τῇ διὰ τῆ λιθελκῆ ἀναβολῇ τῆτον ἐξέλωμεν.

tant, et quae apud EBNSINAM ^{t)} leguntur, priscis medicis recentiores calculum secandi modos haud incognitos fuisse, merito suspicamur. Quodsi etiam, quali opera veteres in auferendis *tumoribus* ex scirrho natis atque illis, quos singularis tunica comprehendit ^{u)}, vfi sunt, recte perspiciamus, nihil sane in ista chirurgia desiderari posse videmus, siquidem cum *illos*, tum *hos* ^{x)} prouide, cauendo, ne maiora vasa laederentur, totos, ne quid superesset, vnde nouus morbus nasceretur, subsecandos imperauerunt, potestque id, quod PAVLLVS ^{y)} de choeradibus

Inter sedem et testiculos, neutiquam autem in medio perinaei loco, sed vltra, propius ad clunes sinistras, curuam incisionem faciamus. Aliquando fit, quo, elatis, qui in anum immittuntur, digitis, sub ipsa sectione, et sine mora, sponte lapis exsiliat; Nisi autem exsiliat, immisso lithulco, (forcipe ad trahendos calculos) illum educimus. PAVLL. VI. ζ'.

t) *Studendum, vt cadat scissura in collum vesicae. Fac scissuram tendentem ad transversum: Remoueatur calculus a commissura.* EBNSINA L. III. c. 7.

u) Ἀδερῶματα καὶ σκατώματα, καὶ μελικηρίδας, ὅσα δ' ἄλλα τοιαῦτα, ὡς τὸ πολὺ χιτῶν τις ὑμενώδης περιέχει.

Qui a *farinacea*, vel *lardi* aut *mellis* similitudinem habente materie, dicuntur tumores, et, si qui alii sunt, vtplurimum illos tunica membranacea comprehendit. GAL. *De Tumor. praeter natur.* cap. 5.

x) Tumores tunicatos, atheromata, steatomata, meliceridas, hytatidas in oculis, chalazia palpebrarum, encathidas, quae angulo oculi insident, tubercula, gingiuarum epulidas, vti scalpello fanari debeant, tradit PAVLL. VI. ιδ'. ις'. ιζ'.

y) Κακοήθεις καὶ καρκινώδεις χαιράδες ἔ πάνυ χειρουργίας ὑψηλαί. Τὰς ἐνθήδεις χειρουργητέον τόνδε τὸν τρόπον· τὰς μὲν ἐπιπολαιίας καὶ πρὸς τὸ δέρμα ἐρηθσας, ἀπλῆ διατρέσει χρησάμενοι τῶν ἐπικειμένων ἀπολύσωμεν σωμαίων, τὰ δὲ χεῖλη τὸ δέρμα τοῖς ἀγκύρισι διατείναντες ἐξυμενίσκωμεν, τὰς δὲ μείζονας ἀγκύρισι καταπέραντες, μετεφρίσωμεν καὶ ὁμοίως ὑποδέροντες, πανταχόθεν τῶν κατεχόντων αὐτὰ σωμαίων ἐλευθερώσωμεν, φεύγοντες

dibus extirpandis proposuit, ad quosuis tumores eradicandos transferri. Etiam si autem de *amputandorum artuum*, quos sphacelus destruxit, rationibus, multa apud veteres haud legantur; illius tamen artificii mentionem diserte CELSVS iniicit, quando *miserum, sed unicum auxilium esse*, scribit ²⁾, *ut cetera pars corporis tuta sit, membrum, quod paulatim emoritur, abscindi*. Id quoque in homine peregrinum est, cum ex quiescente intra venas arteriasque maiores sanguine, atque ex mucos, intra glandulosarum tunicarum folliculos collecto, tumor putris oritur, quem, cum, salva vita, superare haud possit, subsecandum amouendumque esse veteres haud ignorauerunt. Sanguis in *vena* quiescens *varix* est, in *arteria*, *aneurysma* dicitur: vtriusque chirurgiam maiores nostri tradiderunt, quando varices, tam hos, qui ad imum pedem

τὰς ἀρτηρίας καὶ τὰ νεύρα ἃ δὲ τι διακεῖται ἀγγεῖον ἐπισκοτίζου
τῷ ἔργῳ, βρόχῳ διαλάβωμεν αὐτό.

Malignae et carcinomaticae strumae chirurgiae haud obsequuntur. Illis saltem manu medemur, quae boni moris sunt, hac ratione. Superficiales et prope ad cutem positas, simplici incisione vsi, a contiguis liberamus corporibus, labia autem, quoad cutem, hamulis distendentes, membranas educimus. Maiores hamulis transfixas eleuamus, et similiter vbique a comprehendentibus illas corporibus liberamus, fugientes arterias et neruos; cum autem aliquod vas dissectum laborem impedit, nodo illud amplectimur. PAVLL. VI. λέ.

Ἐἰ δὲ τι τοιαῦτο καταλειφθήη, σηπτικοῖς φαρμάκοις ἐκδιπασθῆν τὸ ἐγκατάλειμμα.

Cum autem aliquid relictum est, septicis residuam partem medicamentis absumimus. *Ibid.* λς'.

2) Lib. V. c. 35. sub fin.

*Cuncta prius tentanda, sed immedicabile vulnus
Ense rescindendum est, ne pars sincera trabatur.*

○VID. *Metam. Lib. I. Fab. 8.*

dem sunt ^{a)}), quam illos, qui ad ani ostium sedent, vri vel subsecari ^{b)}), *ramicem* autem vna cum teste succidi ^{c)}); deinde tumorem, qui ex *dilatata* vel *rupta* arteria nascitur, diuerso modo ligari atque praescindi oportere ^{d)}); consultum ducunt, a qua chirur-

Y y 2

gia

a) Ὅκα κισσοί εἰσι ἐπ' ἀντικνημῖα, ἔ χρη τὰ τοιαῦτα ἀποκρῖαν ἐδαμῶς, ὡς γάρ ἐπὶ τὸ πολὺ ἔλκεα μεγάλα γίνεται ἐκ τῶν χασμάτων, ἀλλὰ χρη τὸν κισσὸν ἀποκεντέαν, ἀλλοτε καὶ ἄλλοτε.

Vbi varix ad furas est, non licet illa mala adstringere vlla ratione; Nam vt plurimum magna fiunt vlcera, postquam ruptus est, sed varicem puncturis hinc inde perforare oportet. HIPPOCR. *De Vulner.*

b) De vrendis excindendisque haemorrhoidibus HIPPOCR. *De Haemorrhoidib.* quem HIPPOCRATIS esse λέξις καὶ τάξις, oratio et orationis ordo, docent.

GALENVS, circa finem L. XIII. *Methodi Medendi*, quando varices caeduntur, quid factu opus sit, probat. Quomodo varices excindendi sint, PAVLLVS docet L. VI. 82. HIPPOCRATES, *De Medico*, in varicibus fieri debere τομὰς στενάς, angustas incisiones, imperat.

c) De ramicis curatione, CELSVS VII. 22. *Venae et arteriae ad inguen lino deligandae, et, infra vinculum, abscindendae sunt.*

d) Τὰ διὰ ἀνασώμασιν ἀνευρύσματα καὶ τὰ διὰ ῥήξιν: Εἰ κατ' ἀνευρισμὸν ὁ ὄγκος ἐγένετο, γυμνώσωμεν τὴν ἀρτηρίαν καὶ τῇ τῆς βελόνης διαγωγῇ, τῇ δὲ διὰ τῶν δύο βρόχων ἀπολινώσει χρησάμενοι, νύζαντες πρότερον φλεβοτόμῳ μεταξὺ τῆς ἀρτηρίας, καὶ ἐνώσαντες τὸ περιεχόμενον, τῇ πυσοπιῷ χρησόμεθα θεραπεύειν ἄχρι ἀποπτύσιος τῶν βρόχων· εἰ δὲ κατὰ ῥήξιν ἐγένετο τὸ ἀνεύρημα, δύο ῥάμμοσιν ἀπολινώσει, τῇδε καὶ καὶ τὸν ὄγκον.

De aneurysmatibus, quae dilatatione, atque illis, quae ruptura fiunt: Si per dilatationem tumor factus est, denudemus arteriam, et, transductione acus, atque illa, quae duobus nodis fit, subligatione vsu, subsecantes primo per instrumentum, quo vena secatur, inter arteriam, et, quod circum est, adducentes, suppurante medicina vtimur, donec nodi decidant; Vbi autem

tem

gia illa *polypi narium* subsectio parum discrepat ^e). Quodsi *ulcerum* quoque *sinuosorum* chirurgiam, qualis inter Graecos fuit, inspicimus, vti illi, abscessum mature aperiendum esse, ne fistula fiat ^f), vti deinde sinum ulceris inuestigari ^g), inque vulnus conuerti oportere ^h), scribunt; possetne in arte aliquid esse,

tem per ruptionem aneurysma factum est, duabus acibus filo armatis subligamus tumorem desuper et infra.
PAULL. VI. λζ.

e) Ἐν ἐν τῇ ῥινὶ πόλυπος ἐγγένηται, ἐξαιρέεται βρόχω, διελευμένος ἐς τὸ σῶμα ἐκ τῆς ῥινός, οἱ δὲ καὶ φαρμάκοισιν ἐκσῆπονται.

Cum in naribus polypus ortus est, aufertur laqueo, ad os ex naso euulsus: Sunt autem, qui medicamentis absumentur. HIPPOCR. *De Affect.*

f) Τὸ φύμα τάμναι ὡς τάχιστα ὤμῶν, πρὶν ἢ διαπυῆσαι εἰς τὸν ἀρχόν.

Tuberculum subito incidito, priusquam in rectum suppurando procedat. HIPPOCR. *De Fistul.*

g) Κατοπτῆρι κατιδέειν τὸ βεβρωμένον τῷ ἀρχῶ.

Speculo inuestigandum, vtrum in rectum vlcus descenderit. HIPPOCR. *Ib.*

h) Ὀμόλινον πεντάπλευρον συμβάλλειν καὶ ζυμπεριλαβεῖν ἰσπίην τρίχα, ἔπατα ποιησάμενος μῆλην κασσιτερίην ἐπ' ἄκρον τετραμήνην, ἐνείρας ἐς τὴν μῆλην τὴν ἀρχὴν τῷ ὀμόλινο συμβεβλημένε, κατιδέειν τὴν μῆλην ἐς τὴν σύριγγα καὶ ἅμα τῆς ἀριστερῆς χειρὸς τὸν δάκτυλον τὸν λιχανὸν κατιδέειν ἐς τὴν ἔδρην, ἣν δὲ φάσις ἢ μῆλη τῷ δακτύλῳ, ἄγαν ἐξω τῷ δακτύλῳ, ἀποκάμψας τῆς μῆλης τὸ ἄκρον.

Linum crudum quintuplex committe, et illis crinem equinum circumliga, deinde specillum de stanno, quod in summo foramen habet, efficiens, primordium lini per specillum transiicito, in se contortum, postmodo specillum in fistulam demittito, simulque sinistrae manus minimum digitum in sedem immittito, cumque specillum digitum attigerit, illud digito educ, summum specilli locum inflectens. HIPPOCR. *Ib.*

Ἐὰν δὲ μὴ διαβεβρώκη ἢ σύριγγι, προμηλώσας μῆλην, τέμνε, ὥς ἂν διέλθῃ.

esse, quod ignoratum hac in re sit veteribus? Ut-
que ad eam quoque efficacioris chirurgiae partem
nunc accedam, quae ad *humores in cauis collectos*
attinet, atque *vel lentem oculi obscuratam, quam cata-*
raetam dicunt, deprimitⁱ), vel pus sub cornea edu-
cit^k); quae etiam effusae in thoracem purulentiae^l),

Y y 3

vel

Si vtrunque peresa fistula haud est, praemisso specil-
lo, seca, quousque illud peruenerit. HIPPOCR. lb.

i) Suffusionis curam CELSVS tradit L. VII. 7. n. 14. p.
434. *Acus admouenda est aut acuta, aut certe non nimis*
tenuis, eaque demittenda sed recta est per summas duas tuni-
cas medio loco inter nigrum oculi et angulum temporis propio-
rem, e regione mediae suffusionis, sic, ne qua vena laedatur, —
inclinanda acus ad ipsam suffusionem est, leniterque ibi verti
et paullatim deduci infra regionem pupillae debet; Vbi dein-
de eam transit, vehementius imprimi, ut inferiori parti in-
fidat. Si haesit, curatio expleta est: Si subinde redit, ea-
dem acu magis concidenda et in plures partes dissipanda est,
quae singulae et facilius conduntur, et minus late officiant.

k) *Περὶ ὑποπύκ ὀφθαλμῶν: τὸ πῦον κενεῖσθαι, διελόντες τὸν κερα-*
τοσπῆν, μικρὸν ὑπεράνω τῆς χωρίκ, καὶ ὁ συμψύοντα πρὸς ἀλ-
λήλκς ἅπαντες οἱ χιτῶνες.

De Hypopio oculi: Pus educendum est, vulnerando
corneam, aliquantulum supra locum, in quo ad inui-
cem conascuntur omnes tunicae. PAVLL. VI.

l) *Ἐμπυον ἔοντα διασείοντα γινώσκων.*

Pus in thorace esse, aegrum concutiendo, intelli-
ges. HIPPOCR. De Morb. I.

Πλευρᾶ φύμα: ἐπὶ τὸ ἀλγέον ἐκ ἀνέχεται κατακείμενος, ἐπὶ
δὲ τὸ ὑγιές, ἀπὸ, ἐπὴν κατακλίνη, δοκέει οἷον περὶ λίθος ἐκ-
κρέμασθαι καὶ ἐξοιδεῖα, τῆτον τάμναν ἢ καίαν.

Lateris abscessus: Super partem dolentem non tolera-
re potest, cum in illam decubuit; potest autem, si in
sanam partem: sed cum supinus est, videtur illi aliquid
lapidis instar pendere, et intumescit locus; Hunc se-
cato vel vrito. HIPPOCR. De Morb. II.

Μετὰ δὲ τὴν τομὴν ἢ τὴν κάυσιν τῷ μοτῷ ἐκ τῆς ὀμολίνης
χρῶν, καὶ ἐξίη κατ' ὀλίγον τὸ πῦον.

Post

vel aquis, abdomen ^m) aut scrotum ⁿ) replentibus, viam vulnere pandit; nihil sane maiores nostri, vt recte facerent, in se desiderari passi fuerunt. Denique etiam illius chirurgiae efficacioris memoria repetenda est, qua veteres ad *restituendas* suis sedibus *partes* vsi fuerunt ^o). Exempli loco sit caluariae, cum illa fracta depressaue esset, restitutio, vel fragmentorum eius educio, vel peregrini quoque humoris

Post sectionem aut vstionem turunda ex lino crudo vtitor, et pus sensim prodibit. HIPPOCRATES. *De Morb.* III.

^{Εμμοτον γίνεσθαι} HIPPOCRATES. passim. Vertit CELSUS, *sub linamentis sanescere*, L. VII. 13. p. 447.

- m) Ὅστροπιώδεα ταμῶν, ἀφ᾿ ἄνω τῆ ὕδατος, τέμνεται δὲ παρὰ τὸν ὀμφαλον, ἢ ὀπίσθεν κατὰ τὴν λαγόναν διαφύγξει καὶ ἐντεῦθεν ὀλίγοι.

Hydropicum incidendo, aquam emittito; Inciditur autem iuxta umbilicum atque aliquantum retro ad lumbos. Sed pauci abinde euadunt. HIPPOCRATES. *De Affectib.*

Vno impetu perrumpunt nostri; An taxandi veteres, qui per vulnus tubulum demittebant?

Μικρὸν ἀνωτέρω τῆς πρώτης τομῆς διέλομεν τὸ περιτόναιον ἄχρι κενεμβατήσεως τῆ ὀργάνου, μετὰ δὲ τῆτο χαλκῆν καλαμίσκον διὰ τε τῆς τῆ ἐπιγαστρὸς καὶ τῆς τῆ περιτοναίης διακρίσεως καθίσωμεν καὶ δι' αὐτῆ τὸ ὑγρὸν κομισόμεθα.

Paullulum supra primum vulnus peritonaeum diuidimus, donec instrumentum nullibi offendant (in vacuum vsque locum); deinde cannulam aeneam, per epigastrii et peritonaei vulnus, demittimus, et, per illam, aquas educimus. PAVLLUS. VI. η'.

- n) Ἦν φλέγμα λευκὸν ἔχη τὴν ὄχνην, ἀποτύπταν, ἐπὴν πύμπληται.

Cum album phlegma scrotum occupat, perforandum, si repletum est. HIPPOCRATES. *De Morbis.*

- o) Ἦν δὲ τι κινήθῃ ἐκ τῆς χώρας, ἀναγκάζαν μὲν χρῆ ἐς τὴν ἑωυτῆ χώραν ἔκασον, καὶ ἰητρέυσαν.

Si quid ex sua fede depulsum est, vi illud in suam iterum sedem compellendum est, et sanandum. HIPPOCRATES. *De Fract.*

moris sub calua effusi deriuatio p), cuius excissio, quae modiolò peragitur, frequentius forte illis, quam nostris temporibus, exercitata fuit q). Huius operationis necessitate, per signa r) intellecta, intra triduum s) excindebatur de caluaria illud os,

Y y 4

quod

p) Ταμόντα κατὰ τὸ βρέγμα, ἐπανυδαίροντα, ἐκπρίσοντα, τὸ ὀστέον ἀφελόντα, τὸν ἕδρωπα ἰηδαί.

Incidendo verticem, cutem abducendo, excindendo, os educendo, hydropem fanare. HIPPOCR. *De Diaeta*.

q) GALENVS scribit, se sexcentos nouisse eorum, quibus Romae perforata fuerint capita. *De Simpl. Med. Fac. X.*

r) Ἦν ὁ τραυμαῖς καρωθῆ καὶ σκότος περιχυθῆ καὶ δῖνος ἦ, καὶ πῆσι.

Si vulneratus vel soporosus fit, vel umbra oculis circumfusa, vel vertigo fit, et cadat. HIPPOCR. *De Vulnerib. Cap.*

Τὰ δ' ἀπορέυμενα, πότερον ἐρῶγεν, ἢ ἔ, κρίνειν δὲ διαμασᾶσαι διδόντα ἐφ' ἑκατέρην τὴν σιαγόνα ἀνδέρικον ἢ νάρθηκα, καὶ προσέχαν κελύειν, ἢ τι ψοφᾶν αὐτῷ δοκέη τὸ ὀστέον.

Si in dubio est, fractura adfit, nec ne, iudicare oportet; ad mandendum indere alterutri maxillae asphodeli caulem vel ferulam, et iubere, vt animum aduertat, an fufurrare illi os videatur. HIPPOCR. *Praenot.*

CELSVS in rima occulta, ex HIPPOCRATE, confulit, atramentum super os fundere, deinde os radere; L. VIII. 4. Ita enim Couis: *De Vuln. Cap.* Ἦν τὸ ὀστέον ἐρῶγεν καὶ πεφλασμένον ἦ, τὸ μὲν ἄλλο ἔσαι ὀστέον λευκὸν, ζυόμενον, ἢ δὲ ῥωγμῆ καὶ ἢ φλάσις ἔσαι μέλαινα, Si os fractum fissumque est, totum os derasum album erit, fractura autem et occulta rima, nigra.

s) Ἦν δοκέη ἐς πρίσιν ἀφήκειν ἢ τραῦσις τῷ ὀστέῳ, κρίνειν καὶ καὶ τὰς τρεῖς ἡμέρας μὴ ὑπερβάλλειν ἀπρίωτον. HIPPOCR. *De Vuln. Cap.* Quod ita vertit CELSVS L. VIII. 2. p. 509. Si ossis capitis excidendi necessitas est, non sunt audiendi, qui, osse nudato, diem tertium expectant, vt tunc excidant; ante inflammationem tutius omnia pertractantur. Itaque, quantum fieri potest, eodem momento, et cutis incidenda est, et os detegendum, et omni vitio liberandum.

quod fracto esset propius^t), locusque, qui a futuris abesset longius, deligebatur^u). Postmodo, incisa cute, altero die^x); per caluariam summa cum prouidentia^y) orbiculus ferreus ducebatur. Alterum

t) Ὅπη δοκέη παχύτατον εἶναι τὸ ὄστέον, εἰς τῆτο ἀεὶ ἐνσηρίζαν τὸν πρίονα, θαμινὰ σκοπέμενος καὶ παρῶνδαι ἀνακινέων τὸ ὄστέον ἀναβαλλέειν.

Vbi crassissimum videtur os esse, in illo loco semper infigenda est terebra, frequenter inspiciendo tentandoque, an mouendo os restituere possis. HIPPOCR. *De Vuln. Cap.*

υ) Ὅυ χρηὴ αὐτάς τὰς ῥαφίς πρίον, ἀλλ', ἀποχωρήσαντα, ἐν τῷ πλησίον ὄσέω τὴν πρίον ποιέειδαι.

Non oportet ipsas futuras excindi, sed discedendo in illud os, quod prope est, perforationem facito. HIPPOCR. *De Vuln. Cap.*

CELSVS L. VIII. 4. p. 516. *Plaga si manu facienda est, ea sepe commodissima est, quae duabus transversis lineis literae X. figuram accipit.*

κ) Τάμοντα χρηὴ ἀνασῆλαι τὴν σάρκα ἀπὸ τῶ ὄστέε, ἔπατα διαμοτῶσαι πᾶν ἔλκος μοτῶ ὅς τις ἀν' ἐυρύτατον τὸ ἔλκος παρῆξαι, ὡς τὴν ὑπεραίαν.

Secantem oportet carnem ab offe diuidere, et puluillis tegere totum vulnus, vt vulnus fiat in alterum diem maxime patens. HIPPOCR. *De Cap. Vuln.*

γ) Πρίοντα δὲ χρηὴ πυκνὰ ἐξαιρέειν τὸν πρίονα, τῆς θερμασίας ἕνεκα τῶ ὄστέε, καὶ ὕδατι ψυχρῷ ἐναποβάπτειν.

Cum ferram orbicularem circumagis, illam saepius educito, ne incalescat os, atque illam frigidae immergito. HIPPOCR. *Ibid.*

Θαμινὰ δὲ ἐξαιρέειν τὸν πρίονα σκοπέειδαι καὶ ἄλλως καὶ τὴ μῆλη περιῆξαι, κατὰ τὴν ὁδὸν τῶ πρίονος.

Subinde modiolus eximendus, videndumque est, tum aliter, tum specillo circa viam orbiculi ducto. HIPPOCR. *ib.*

Ἦν δὲ τρυκᾶνω χρηὴς, πρὸς δὲ τὴν μῆνιγγα μὴ ἀφικνέειδαι, ἀλλ' ἐπιλιπᾶν τῶ ὄστέε λεπτόν.

Cum trypano vsurus es, ad meningem ne accedito, sed lamina interna tenuis relinquenda. HIPPOCR. *ibid.*

Ἄλλὰ χρηὴ πρίοντα, ἐπειδὴν ὀλίγα πᾶν δ' εἴη διαπεκρίειδαι, καὶ ἤδη κινέεται τὸ ὄστέον, παύσαιδαι πρίοντα καὶ εἶναι ἐπὶ τὸ αὐτόματον ἀποσῆναι τὸ ὄστέον.

rum exemplum industriae veterum circa chirurgiam efficaciorum partium, ex sede motarum, illud esto, quod in *reprimendis intestinis*, cum elapsa sunt, ponitur. In hoc argumento circa omnia recte versati sunt veteres, nisi, quod PAVLLVS succidendum velit testiculum ^{a)}; laudandus tamen eo, quod modos, quibus intestinum, si forte adnatum est, solui oportet, exposuit ^{b)}. At CELSVS parcit testiculo ^{b)}, et, quid de omento, cum illud vna descendit, statui oporteat ^{c)}, sapienter tradit. Ne autem in minimis defecisse maiores nostri videantur, inspiciamus aliquantulum operas, quas in corrigendo partium oculi malo situ posuerunt; ecquid est, quod nostris his temporibus circa sanationem *lagophthalmi* ^{d)},

Υ υ 5

ancy-

Sed oportet secantem, cum parum abest, quin penitus diffectum os sit, atque os iam mouetur, secando abstinere, et finire, vt os sponte abscedat. HIPPOCRATES. *ibid.*

z) Ξυναποφέροντες δηλαδή καὶ τὸν δίδυμον, *Auferentes simul testiculum. Libr. VI. ζέ.*

a) Τυφλαγνίσω η κοπαρίω τὰς ὑμένας καὶ τὴν πιμελὴν ὑποδέροντες, σμήλη διατέμνωμεν, γυμνωθέντος δὲ πανταχόθεν τῆς περιτοναίης, καθιέντες τὸν λιχανὸν δάκτυλον, τὴν ὀπίθιαν ἀπολύσωμεν πρόσφυσιν.

Scalpello, cuius acies testata est, vel nouacula, integumenta et pinguitudinem remouentes, lanceola incidimus, cumque peritoneum vbique apertum est, immisso minimo digito, quod retro forte concretum est, soluimus. *Ibid.*

b) Libr. VII. 20. p. 464. seq. de Intestini in scrotum deuoluti curatione.

c) *Ex omento, si quid nigri et emortui est, forfice excidi debet; Si quid integrum est, leniter super intestina reduci.* CELSUS. VII. 16.

d) Περὶ λαγοφθάλμων: πάχος ἰκανὸν ἔχον τὸ βλέφαρον, εἴη, αὐτὴν τὴν εὐλὴν διελόντα, καὶ διασήταντα τὰ χείλη διὰ μοτῆ, μὴ τοῖς ἄγων ξηραίνεσσι χρῆσθαι, ἀλλὰ τοῖς χαλασικωτέροις λιπασμασιν.

De

ancycloblephari e), *staphylomatis f)*, *ectropii z)*, diuerforumque aliorum oculi morborum, quos adducere nunc velle longum foret, arte fit, quod a veteribus magna cum laude non peractum sit similiter?

De palpebrae superioris vitio, quod oculus leporinus dicitur. Si palpebra fatis crassitudinis habet, ipsam cicatricem incidendo, et dilatando eius labia, puluillis interpositis, admodum siccantibus neutiquam, sed vnguentis plus laxantibus vtendum. PAVLL. VI. 1.

e) Περὶ συμφυῶν βλεφάρων: Τὴν πρόσφυσιν ἀπολύειν, φυλαττόμενον, μὴ τραυθῆ ὁ κερατοειδής.

De palpebris connascentibus. Adhaesionem soluito, cauendo, ne cornea vulneretur. PAVLL. VI. 1e.

f) Περὶ σταφυλωμάτων. Σταφύλωμα κύρωσις ἐστὶ τῆς κερατοειδὸς χιτῶνος σὺν τῷ ἄκροσθῆ.

De Staphylomatibus. Tumor est cornea tunicae ex vuea. PAVLL. VI.

g) Ἐκτρόπιον διὰ χάλαζιν, φλεγμονῆς προηγησαμένης: βελόνην λίνον διπλὴν ἔχουσαν διαπέρωμεν, ἔτα, τὸ λίνον προσάψαντες, ἀνατείνομεν τὸ σάρκωμα καὶ αὐτὸ σμηλίῳ ἐκτέμνομεν.

Inuersa palpebra per laxitatem, ex praecedente inflammatione: Acum, quae duplex filum habet, transuehimus, linoque in se contorto extollimus carnem, et illam scalpello subsecamus. PAVLL. VI. 1b.

D. JOH. ERN. HEBENSTREITII
ORDO MORBORVM
CAVSSALIS.

DE JON ENIM POKSTRETTI

ORDO MORTUORUM

CAVALLIS

ORDO MORBORVM CAVSSALIS.

SPECIMEN PRIMVM.

DE METHODO MORBOS ORDINANTE.

Ἀδελφεία παθήματα, dicuntur consimiles et germanae affectio-
nes, quaeque inter sese cognationem habent. HIPPOCR.
L. I. De Morbis Mulierum: ἡ ἀδελφεία ἐστὶν ἐτέροισιν
παθήματα, qui sese alii ad alios, ut fratres, referunt
morbi. HIPPOCR. L. De Fracturis, exponit GALE-
NVS, in Exegesi, ἃ ὁμοίωται καὶ κοινωθεῖ, καὶ συγγένειαν
ἔχει: Qui similes sunt, communes affectus, et qui cognatio-
nem habent.

Non tantum in omnibus eruditionis partibus, sed
in vulgaribus etiam scientiis, inque ipsa vita
communi, receptum ac peruulgatum est, similitu-
dines referre ad se inuicem, et formas, quae pares
in animo cogitantis motus excitant, intra eundem
constituere ordinem. Arduum sane omnino nego-
tium, nec sine subsidio artis, quae meditari docet,
facile exsequendum, illud est, quod in norma et
regula inuenienda, secundum quam rerum compa-
randarum conuenientiae aestimari debent, ponitur.
Illa autem similitudinum aequatio in sublimioribus
scientiis definitu admodum est difficilis, quoniam,
prouti

prouti quisque arbitrariam aliquam paritatis effigiem mente concepit, ita quoque vnusquisque se aliter aliterque classes materiae digerendae ordinare posse arbitratur, vtpote cum non tantum τὸ ταύτων, *id, quod vere idem est*, sed etiam, ὅ τι ἂν ταύτων εἶναι δοκεῖ, *id, quod idem unicuique videtur*, ex PHILOSOPHI praecepto, *simile*, id est, vni ac eidem cogitationi intra animum mouendae par esse dicitur. Haec quoque ratio est, qua factum fuit, vt in disponendis idearum aequae ac corporum seriebus, inter eruditos consentiant paucissimi, singulis alio alioque intuitu id, quod ordinandum inque classes genera ac species disiiciendum est, considerantibus. Oporteret autem circa stabiliendas formarum similitudines consensionem inter omnes eidem alicui arti vel disciplinae addictos admirabilem esse atque perpetuam, si de natura methodi, qua sparsae conceptuum et notionum imagines in fasciculos aliquos colliguntur, inter illos constaret, sique illam omnes, quae natura atque indoles boni ordinis est, cognitioni caussarum ^{a)}, *in quibus ipsa rei substantia ponitur*, superstruerent. Felices mathematicos, inter quos non nisi stolidus et artis nescius de similitudine rerum ambigit vel disceptat, quando numeros, lineas, aliasque figuras sensum definientes, hinc gnomonas, amusses, libras, bilances, pondera aliaque

a) Τὸ εἰδέναι, καὶ ἐπίστασθαι, συμβαίνει περὶ πάσας τὰς μεθόδους, ὧν αἰσὶν ἀρχαὶ, καὶ αἰτία, καὶ στοιχεῖα, ἐκ τῶν ταῦτα γινώσκων.

In omni methodo, ea scire et cognoscere conuenit, quae aliarum rerum sunt principia et caussae et elementa, vnde illae cognoscantur. ARISTOTELES *Phys. Aufcult. Libr. I. c. 1.*

Ἄφ' ὧν τι συμβαίνει γίνεσθαι τὰ καθ' ἕκαστα, περὶ ὧν ἀπορῶσι, πρὸς ταῦτα ἀνάγειν περατέον.

Singula, de quibus quaestio anceps instituitur, ad ea ipsa reducere tentandum, a quibus oriri contigit. THEOPHR. *L. De Vertigine, ab initio.*

que comparationum certa atque indubitata auxilia, quibus inniti atque ab illis fulciri possit, habet ^{b)}). In nulla autem arte de aestimandis rerum atque notionum similitudinibus plus dubitationis, incertitudinis et inconstantiae, quam in illa est, quae sanitatem promittit ^{c)}), ideo quod plerumque, quae inter se comparandae et ad vnam ideam reuocandae sunt, corporis mutationum causae *obscurae et incomprehensibilis* ^{d)}) naturae esse deprehenduntur, neque, nisi per effectus luculentos, quos *prophases* Graeci dicunt, cognoscuntur ^{e)}). Id causae est, quod plerique, quando morborum summos ordines stabiliunt, simplicissimos quosuis conceptus praeoptent, hinc actiones hominis laesas laesarumque circumstantias varias pro generibus accipiant, per singulas corporis partes procedant, et earum affectiones laxo ordine enumerent, nullum tamen, ex quo vna cum cognitione morbi indicatio quoque peti possit, diuisionis momentum adoptent. Aliter autem, et, quantum arbitror, doctius, hinc ad inuenienda auxilia conuenientius, suos morborum ordines instituerunt veteres dogmatici, quibus *circa causas formasque*

b) Ὁ μὲν γὰρ κίρκινος γράφει τὸν κύκλον, ὃ δὲ πῆχυς διαγράφει τὸ μήκος, καθάπερ ὁ ζυγὸς τὰ βάρη.

Circinus circuitum describit, vna definit magnitudinem, vti bilanx pondus. GALEN. *De Optimo Medico Philosopho*.

c) *Sanitatem aegris medicina promittit.* CELSVS *De Re Medica, Praef.*

d) Veluti Empiricis visum est, apud CELSVM, *Ib.*

e) Ὀνομάζα ὃ Ἱπποκράτης ἐπίστε φανεροὺς τὰς αἰτίας προφάσεις.

Appellat quandoque HIPPOCRATES manifestas causas prophases. GAL. *Comm. I. in L. I. Epid.*

Euidentes causas has appellant, in quibus quaerunt, initiumne morbi calor attulerit, an frigus, fames, an sarietas, et quae sunt similia, CELSVS *I. cit.*

masque absconditas, quas ideo, quod rationi haud sufficienter patent, ἀνυπέυθυνας f), *cognitioni sensuali haud subiectas*, Graeci appellant, versari, in illis genus morbi constituere, iucundum, hinc ad artem exercendam deprehensum fuit esse expeditissimum; aliter quam in empiricorum scholis tunc factum est, qui leuissimas quasuis morbi varietates satis esse putabant, vt nouus morbus esse diceretur, in quo tamen praeter nomen nihil noui esset saepissime g). Duae scilicet, veluti in omnibus rerum ac idearum cognitionibus, ita quoque in artis salutaris meditationibus, super morborum ordinibus institui solitis, obueniunt methodi, quarum altera dispergit, series discerpit, easque in minimas diuellit particulas, hinc *analytica*, altera autem colligit, et ad summos aliquos conceptus, eosque pauciores, genera scilicet media et infima, quae, ob subordinationem gradualem, ὑπάλληλα dicuntur, reuocat, et proinde *synthetica*

f) Τὰ ἀνυπέυθυνα τῆς τέχνης.

Principia artis, quae demonstrationi haud subsunt.
HIPPOCR. in Praecept.

g) Τὰς μὲν τοι πολυτροπίαις τὰς ἐν ἐκάσῃσι τῶν νόσων καὶ τὴν πολυχροδίην αὐτέων ἐκ ἡγνόων ἔνοιαι, τὰς δὲ ἀριθμῶς ἐκάσῃ τῶν νοσημάτων σάφα φράζαν ἐθέλοντες, ἐκ ὕδῶς ἔγραψαν. Μὴ γὰρ καὶ ἐκ ἐναριθμητῶν αἴη, ἢ τατέω τις σημανάται τὴν τῶν καμνόντων νόσον τὸ ἕτερον τῷ ἑτέρῳ διαφέρειν, καὶ μὴ τῷ τὸν νόσημα δοκῆσαι εἶναι, ἢ μὴ τῷ τὸν ὄνομα ἔχει. Ἐμοὶ δ' ἀνδράσι μὲν πάσῃ ἐν τῇ τέχνῃ προσέχειν νόον.

Varietates, quae in singulis morbis sunt, et differentias eorum haud nesciuerunt quidam, numeros autem singulorum morborum clare exponere volentes, non recte scripserunt. Neque vero hoc esset recte numerare, si quis putaret, morbum alium ab alio propterea differre, nec eundem morbum esse videri, nisi vnum idemque nomen haberet. Mihi autem videtur ad totam artem vno intuitu animum aduertiri oportere.
HIPPOCR. De Victu Acut.

thetica appellatur ^{b)}). Illa, quae disiicit atque dispergit, etiamsi videtur esse vulgatio, ab eruditione tamen minime abest, quin suam in notionum inferiorum numero, inque doctrinae claritate ac perspicuitate positam habet excellentiam, vtpote quae est historica et singulorum morborum, sine respectu ad similitudines caussales, momenta in vsum scholarum singulariter exponit, ideoque non leuem, quoniam singulis morbis, specie diuersis, totidem tribui oportet nomina, prodit scientiam, et memoriae aliquam amplitudinem postulat. Haec autem, quae colligit, videtur quidem, quoniam breuitati studet, arguere ignauiam, quae compendiis fauet; habet autem tanto plus semper ingenii, quanti plus est, genera recte ponere, et ex cognitis perfectis absolutissimisque specierum similitudinibus eadem definire, quodque maximum omnino momentum studii illius est, quo *συγγενείας*, *cognationes* et germanas veluti morborum coniunctiones discimus, habet illud vsum in arte ipsa exercenda longe praestantissimum. Ipsa enim medendi ratio ²⁾, quae instrumentorum pro assequendo fine necessariorum iudiciosa est inuentio et applicatio, similitudinibus rite definitis, secundum quas paria de paribus asseri, ne-

b) Κατιόντας εἰς τὰ εἰδικώτατα, ἀνάγκη διαιρῆντας, διὰ πλήθους ἵεναι, ἀνιόντας δὲ εἰς τὰ γενικώτατα, ἀνάγκη συναίρειν τὸ πλῆθος εἰς ἓν.

Ad species infimas progressuros oportet, diuidendo, per multitudinem procedere, adscensuris autem ad summa genera opus est colligere multitudinem in vnum. PORPHYR. *Instit.* c. 1.

i) Μέθοδος, ὁδὸς τῶν ὁρθῶς ἐχόντων δοκιμάσια, καὶ τῶν μὴ ἐχόντων ἐλεγχος.

Methodus, via, qua illa, quae recte sese ad inuicem habent, comprobantur, quae minus recte, confutantur. HIPPOCR. *Epid.* L. VI. Sect. 3.

negari ac decerni debent, innititur vnice; neque vero, rationales, ὁμοτέχνος ^{k)}, id est, artem secundum adaequata principia tractantes medicos nos esse gloriabimur, quando ad literam morbos sanare, quae proxima ad empiriam via est, voluerimus ^{l)}. In morborum autem similitudine et mutua illorum ad se inuicem relatione definienda eodem modo haud progressi sunt, qui priscis temporibus artis fundamenta iecerunt, et omnes quidem sectae in eo conspirant, quod aegritudines ad aliqua genera reuocandas esse sentiant ^{m)}; verum eadem comparationis

k) Ἱητρὸς ἀγαθὸς ὁμοτέχνος.

Medicus bonus, qui artem aequaliter exercet.

l) Ὑπὲρ τῶν ὀνομάτων ὡς τάχιστα συντίθεσθαι πρὸς ἀπλήγας, ἐπὶ δὲ τὰ πράγματα σπέυδειν αὐτὰ, καὶ χρονίζεν ἐν αὐτοῖς.

Circa nomina celeriter conueniendum inuicem, sed in ipsa re desudandum et in illa diu haerendum. GAL. *De Differ. Morb.* L. VIII. c. 1.

Ὅμοια δ' ἐγώγε καὶ τὰ ὀνόματα αὐτῆς (τῆς τέχνης) διὰ τὰ ἴδια λαβεῖν ἄλογον γάρ, ἀπὸ τῶν ὀνομάτων τὰ ἴδια ἡγήσασθαι βλαβάνειν, καὶ ἀδύνατον τὰ μὲν γὰρ ὀνόματα φύσιος νομοτεθῆματά ἐσι, τὰ δὲ ἴδια ἔ νομοτεθῆματα, ἀλλὰ βλαβήματα.

Arbitror autem, et nomina artis illius a formis accipienda esse; Irrationale enim, a nominibus formas primas petendas esse, putare et impossibile. Nam nomina naturae leges saltim explicant, formae autem non tam exponunt naturae leges, quam ex illa progerminant. HIPPOCR. *De Arte*.

Κατὰ τὸ πρᾶγμα καὶ μὴ κατὰ τὸ ἄνομα τὰς συλλογισμὰς ποιεῖν.

Ad rem, non ad nomen, conclusiones formandae. ARISTOT. *Topic.* L. I. c. 14.

m) Ὁμογνωμῆσι εἰ μεθωδικοί τοῖς λογικοῖς, καθ' ὅσον ὄντοια ἐξ ἐνδείξεως τὸ συμφέρον λαμβάνεσθαι.

Consentiunt methodici rationalibus in quantum putant, ex conclusione practica, quae indicatio est, conueniens auxilium peti debere. GAL. *De Optima Secta*.

tionis morborum ad se inuicem instituendae ratio penes omnes haud extitit. Experientia sola edocti et propterea empirici dicti, abiurata omni sapientia et caussarum absconditarum erudita cognitione, *euidentes saltim caussas, vt necessarias, amplectebantur, obscurarum vero caussarum et naturalium actionum quaeestionem superuacuum esse contendebant* n), hinc falsa aliqua similitudine morbos ita comparabant, veluti illi aliquam, externis suis apparitionibus, inter se paritatem ostenderent, qui comparationis modus, ἐπιλογισμός, *demonstratio a posteriori*, dictus est, inque paritate effectuum foris apparentium, sine vlllo respectu ad caussas iudicio comprehendendas et aestimandas, consistebat o). Illi adeoque, vti leuiter sentiebant, non poterant quoque non leuiter agere; quodsi in expeditionis celeritate gloriolam affectantes fluxus, in quibus tamen sanitas est, sisterent, vlcera critica desiccarent celeriter, miseros extenuarent drasticis, inflammatis ex metastasi refrigerium darent, dolores delerent, febres velo obducerent, tumores, propulsis ad interiora liquidis, disiicerent, parum studiosi, quanto maior aegrotantium exin futura esset calamitas, quandoquidem aliquos, licet in dissimili casu, ita sanatos fuisse, aut ipsi vidissent, aut ab aliis percepissent p).

ZZ 2

Pro-

n) CELSVS l. c.

o) Ἐπιλογισμός ὁ φαινόμενος λόγος, *demonstratio a posteriori, seu ratio a manifestis desumpta, empiricorum, veluti ἀναλογισμός dogmaticorum, erat symbolum. GAL. De Sectis.*

Ἐπιλογισμός ἐστὶ σύγκρισις καὶ κατάληψις αἰτίων ὠφελέντων ὁμοιώτησι.

Rationalis comparatio morborum est iudiciosa cognitio et assumptio caussarum, quae vtilis sunt ad inueniendas similitudines. GAL. lb.

p) Si incidit aliquod morborum genus, quod nouum est, proxi-
mus visurus est medicus, cui morbo id proximum sit, tenta-
turus-

Propius ad scopum ferire visi sunt istorum temporum medici, qui sese methodicos gloriosiore quam veriore nomine, ideo, quod morbos ad summa aliqua genera reuocabant, appellauerunt q). Et gratiae quidem illis habendae sunt, quod instituerint agere id, quod deinde a dogmaticis, eruditis et artem cogitandi recte callentibus, medicinae instauratoribus, HIPPOCRATE et GALENO, elaboratum fuit plenius. Postquam enim empiricorum, quorum secta non poterat non esse antiquissima, fraudes intellectae essent a plurimis, fuerunt aliqui, qui morbos omnes ad paucas similitudines reduci, et mediocri propterea auxiliorum apparatu, eadem lege, plurimos sanari posse arbitrarentur. In alium autem illi, atque in eum errorem delapsi sunt, qui τὰ γένη ὑπερβαίνειν, *intermedia genera praeterire et a summo statim genere definitionem speciei capere* r) appellatur, cum, ad paucissimas familias aliquas morbos reuocari, eosque, tribus notionibus, *stricti, laxi et mixti* s), omnes comprehendi, aut, veluti apud HIPPOCRATEM legitur, cui methodicos coaeuos fuisse proinde constat, *in positione aut priua-*

turusque remedia similia illis, quae vicino malo saepe succurrerunt, et per eius similitudinem opem reperiturus. CELSVS lb.

q) Methodici satis esse contendunt quaedam communia morborum intueri, et quidem horum tria genera esse, unum adstrictum, alterum fluens, tertium mixtum. CELSVS lb.

r) ARISTOTELES Topicor. L. IV.

s) Quidam methodici seculi nostri, sub auctore THEMISONE contendunt, nullius causae notitiam quicquam ad curationes pertinere, satisque esse quaedam communia morborum intueri, et quidem horum tria esse, unum adstrictum, alterum fluens, tertium mixtum. Cognito igitur eo, quod ex his est, si corpus adstrictum est, digerendum esse, si profluvio laborat, continendum, si mixtum vitium habet, occurrendum subinde vehementiori malo. CELS. lb.

privatione t) sisti posse autumarent. Quanto sapientiores esse putandi sunt a dogmate dicti medici, qui quidem eadem, qua methodici, ratione in communitatibus, quas κοινότητος appellant, inque convenientia caussarum proximarum ipsiusque formae, similitudines et συγγενείας morborum quaerunt, verum in generibus constituendis fertiliores omnino sunt, et totidem conceptus genericos, in quos veluti in fasciculos quosdam conuolui ac combinari morbi possent, inuenerunt, quot caussarum proximarum et formarum diuersitates per naturam existerent. Hi veri sunt limites, intra quos si qui consistunt morbi, dicuntur omnino cognati atque congeneres, et vna eademque aliqua generali lege, per multas alias specialiores deinde magis explicanda, tanquam indicatione aliqua communi, sanari possunt. Medium autem vnionis, quo congeneres isti morbi, aliqua veluti cognatione iunguntur, atque, vt germani dici possint, hoc ipso efficitur, est τὸ ἴδιον u), propria scilicet et domestica vnius cuiusque rerum ordinis conditio, quam in omnibus speciebus ad aliquod genus referendis inueniri oportet, veluti omnium rheumatum natura in acri lymphā, de vasis in cavitates vel prope membranas effusa, omnis inflammationis indoles in quiete sanguinis ad minimas arterias, cum pulsu aucto, ponitur, vt, quando omnes horum morborum species eodem reuertuntur,

ZZ 3

tur,

t) Ἰητρικὴ ἐστὶ πρόδεις καὶ ἀφαίρεσις, ἀφαίρεσις μὲν τῶν ὑπερβαλλόντων, πρόδεις δὲ τῶν ἔλλειπόντων.

Ars medica est appositio et ablatio, ablatio quidem superfluum, appositio autem deficientium. HIPPOCRATES.
De Flatibus.

u) Ἰδίος ἐστὶ, μόνῳ καὶ παντὶ καὶ ἀεὶ προσῆνα.

Proprii est, soli, vni, et semper ineffe. PORPHYRUS.
Instit. c. 14.

tur *), idem quoque, subductis quibusdam rationibus, de illis praedicari oporteat. Quantae autem utilitatis sit, morbos ad summa, eaque genuina, genera reuocare, quotusquisque est rationalium medicorum, quin clare perspiciat? Non enim tantum ista, quae methodo fit, morborum sub communibus notionibus comprehensio ad eruditionem confert plurimum, sed et artem facturo perquam est utilis, utpote cum, sine generis positione, nec definitio γ), nec indicatio ζ), prouti ad finem consequendum necessaria est, inueniri possit. Non enim tantum subinde noua nascuntur morborum genera^{a)}, (id quod vnus luis gallicae, purpurae et variolarum exemplis

κ) Δεῖ τὰ ἴσα τῶν ἴσων κατηγορεῖσθαι.

Oportet familia praedicari de similibus. PORPHYR. Ib. c. 1.

γ) Τότε διόμεθα γνώσκων ἕκαστον, ὅταν τὰ αἰτία γνωρίσωμεν τὰ πρῶτα, καὶ ἀρχαῖς τὰς πρώτας, καὶ μέχρι τῶν στοιχείων.

Tunc videbimur cognoscere vnumquoduis, cum causas perspexerimus proximas et prima initia, usque ad elementa. ARISTOTELES *Auscultationum Phys.* L. I. c. 1.

Χρήσιμος πρὸς τὰς ὁρισμὸς ἢ τῆ ὁμοίᾳ θεωρία.

Utilis ad definitiones cognitio similitudinis. ARISTOT. *Top.* L. I. c. 14.

δ) Ἐν δὲ τι ἐστὶ, τί ποτε τὸ αἰτιον ἐστὶ τῶν νόσων καὶ τίς ἀρχὴ καὶ πηγὴ γίνεται τῶν ἐν τῷ σώματι κακῶν. Ἦν γὰρ τις εἰδήνη τὴν αἰτίαν τῆ νόσῳματος, οἷος τ' ἂν εἶη προσφέρειν τὰ ζυμφερόντα.

Vnum quoddam est scire necessarium, qualis causa fit et qualis origo et fons sit malorum, quae sunt in corpore. Si enim quis nouerit causam morbi, ille par futurus est offerre ea, quae conueniunt. HIPPOCRATES *De Flatibus.*

α) Saepe noua incidunt genera morborum, in quibus nihil adhuc usus ostendit, ut ideo necessarium sit, animaduertere, vnde ea coeperint. CELSVS l. c.

plis constare potest, licet hi morbi sui similes superioribus seculis fortasse inuenerint, et proinde a veteribus ignorati haud fuisse multis videantur,) sed tanta quoque saepissime est calamitatum, vel συν-
 χρένων ^{b)} eodemque tempore, at ex diuersa causa, vel συναστίων atque ex eadem causa sensim prodeuntium, in eodem morbo frequentia, vt, nisi ad vnum conceptum omnes illos reducere valerent medentes, omnia nescirent, penitusque caecutirent. Neminem autem arbitrari fas est, fore, quo, qui generales notiones morborum intelligit, idem quoque optimas indicationes ad hominem, cum quo rem habet, sit efformaturus. Veluti enim illum, qui viam regiam nouit, oportet quoque haud ignorare diuerticula, et itineris impedimenta perspicere, ita methodum, quae ex intellectis communibus morborum congenerum affectionibus resultat, adiuuari oportet ab indicatione aliqua inferiore ac speciali ^{c)}, quae ab aegroti idiosyncrasia, aetate, constitutione, tempore, atque ab aliis morborum accidentibus, vti

Zz 4

illi

b) Διαδοχὰ νοσημάτων καὶ ἀποστάσεις, βήξις, πταρμοί, λυγμοί, πνεύματα, ἐρέυξιας, Φύσας, αἰμορροαγίας, αἰμορροΐδες, ἐκ τῶν καὶ ὅσα διὰ τῶν, σκεπτέον.

Sunt aliquae confluentiae morborum et mutuae origines, tussis, sternutationes, singultus, difficiles spirationes, ructus, flatus, sanguinis fluxiones, haemorrhoides: Si qua horum ex se inuicem aut propter se inuicem facta sint, inspiciendum. HIPPOCR. *De Morbis Vulgaribus* L. I.

c) A communi morbi contemplatione ad propriam medicina descendit, atque in hac quoque rursus alia proprietatis notitia saepe necessaria est, quia eadem non omnibus, etiam in similibus casibus, opitulatur. CELSUS *ibid.*

Ἐκ τῶν καθόλου, ἐπὶ τὰ καθ' ἕνασον δεῖ προΐεναι.

Ex illis, quae in vniuersum dicuntur, ad ea, quae de singulis, procedendum. ARISTOT. *Phys. Auscult.* L. I. c. 1.

illi sunt *fixi, periodici, mali boniue moris*, desumuntur. Etiam si autem ordo, quo quilibet ad digerendam seriem aliquam rerum, in sola erudita cognitione naturam positam habentium, vsurus est, sit liberrimus, possitque vnusquisque, fundamento alicui diuisionis arbitrario, dummodo contignationes respondeant, systematis sui superstruere aediculam ^{d)}; aliter tamen cum artibus, in sola scientia haud subsistentibus, et ad faciendum intentis, maxime autem cum illa, quae vitam humanam procurat, comparatum est. Parum refert, malene philosophatus aliquis fuerit, an pessime; neminem interrimunt sophismata; at in illa arte, cuius peccata redimi nequeunt, in qua inter vitam et mortem ambigitur saepissime, noxae errorum sunt irreparabiles. Quapropter in salutari isthac disciplina, vt illa nomen hoc mereatur, demonstrationibus rationibusque opus est, iisque claris ac euidentiis, ne, quod empiricorum est, quando illi *experimenta per mortes faciunt, et animas hominum negotiantur* ^{e)}, vaga meditatione in varias sententias abripiamur, et casui fortuito relinquamus, an, veluti in tesserarum lusu fit, euentus voto sit responsurus. Quando igitur rationalium medicorum nomen non tam affectaturi, quam vere consecuturi sumus, oportet nos ex natura hominis sani et vita debili aegrotantium penitus perspectis firmas adoptare regulas, atque effectus, qui praeter naturam eueniunt, ad suas causas proximas, inter quas et effectum ipsum porro nihil intercedit, reuocare, crudam autem, quae obseruationibus solis nititur, philosophiam plebi medi-

d) Πρὸς τὴν ὑποτεθεῖσαν ἀρχὴν τὰ θεωρήματα ἀναφέρεται.

Ad illud, quod quilibet praeoptat, principium, sententiae referuntur. GAL. *De Optima Secta.*

e) C. PLINIUS *Hist. Nat. XIX. I.*

medicorum relinquere f). Etiamſi enim et illi, qui ratione in comparandis ad ſe inuicem aegritudinibus vtuntur, clare ſemper haud videant; neutiquam tamen principiorum vitium illud eſt, ſed eorum, qui artem ſimilitudines aeſtimandi ignorant g). Eſt autem aliquid in mente eruditi, quod ἀκολουθία, ſe-
quelarum, vti vna ex altera non poteſt non pronò alueo fluere, *perceptio* dicitur h), et ad veritatem i) ducit certiffime, vtpote quae in conſenſu partium alicuius ſyſtematis inter ſe, earumque cum toto ſuo ponitur k). Quodſi vero, ſola eruditionis ſcholaſticae aliqua affectatione ducti, morborum ordines inſtruere vellemus, nulli ſane foremus, eſſemusque militibus ſimiles, qui, pictos phalangum ordines

ZZ 5

intu-

f) Τέχνης τὰς ἀρχὰς μὴ φανεραὶ εἶναι τοῖς ἰδιώταις προσηκα.

Artis principia non manifeſta eſſe, vulgaribus conuenit. GAL. *De Optima Secta*.

Θεωρήματα, ἀναλογισμὸς, Principia, aequalium a priori facta comparatio, rationalium, at τήρησις, obſeruatio, ἰσογία, nominalis expoſitio, empiricorum eſt ſymbolum. GAL. Ib.

g) Ἡ τέχνη ἐκ ἀπὸ τῶν θεωρημάτων σοφιαστικὴ λέγεται, (τᾶυτα γὰρ ἴσεται,) ἀλλ' ἀπὸ τῆς πράξεως καὶ τῆς τῶν ἰατρευόντων ἐνεργείας.

Ars non a poſitionibus ſuis, (illae enim debent eſſe ſtabiles,) ſed ab exercitio, et eorum, qui artem faciunt, modo vtendi, coniecturalis dicitur. GAL. Ib.

h) Θεωρήματα κατ' ἀκολουθίαν ἐυρεθέντα ἀρχὴ συστάσεως τέχνης.

Positiones, quae per ſequeſtam aliquam inueniuntur, primordium ſunt artis conſtituendae. GAL. Ib.

i) Ἡ ἐπ' ἀλήθειαν ἄγχοσα ὁδὸς

Via, quae ad veritatem ducit. GALEN. *De Conſtit. Medicinae*.

k) Ἀληθὲς κρίνεται τῇ τῆ λόγῃ συμφωνίᾳ.

Verum iudicatur a conuenientia cum ratione. GAL. *De Optima Secta*.

intuiti, aperto Marte nondum dimicauerunt. Propterea, cum morbos ad suos ordines, quos, relatione ad τὸ ἴδιον facta, communes habent, reuocamus, istud in mente semper tenendum est, ad quem usum isthaec collectio idearum, nomine discrepantium, re ipsa autem similium, prospiciat. Est autem ille, *indicationis alicuius communis, quae multis aegritudinibus, titulo dispere utentibus, respondeat, inuentio*¹⁾, cuius excellentia in breuitate, et, quae illi iuncta esse debet, sufficientia methodi ipsius, qua facimus, sistitur, ne fortasse alia pleuriticis, pneumonicis alia, alia phreniticis, similique inflammatorio, quoad generalia pari, morbo laborantibus, diuersa medendi ratio adhibenda esse videatur.

- 1) Ἡ μέθοδος γνῶσις τῶν φαινομένων κοινοτήτων συμφάτων καὶ ἀπολέθων τῶ τῆς ἰατρικῆς τέλει.

Methodus est cognitio comprobatarum communitatum, quae medicae artis vltimo fini respondent. GAL. De Secta ad Introducendos.

Τὰ ἐνδέκνυθαι δυνάμενα.

Quae ad indicationem formandam conferre possunt. GAL. De Optima Secta.

Ἐκαστον τῶν θεωρημάτων δεῖ χρησίμον εἶναι καὶ ἀναγκαῖον.

Vnamquamvis positionem oportet esse vtilem et necessariam. GALEN. lb.

SPECIMEN ALTERVM

DE

GENERE MORBORVM AD ARTIS
VSVM CONSTITVENDO.

Natura, quae optima praestantissimarum conualescendi legum magistra est, morbos ipsa in genera coëgit, quando singulos suis, per quos materia morbosa deiici decet, locis adstrinxit, vt, quamdiu ordinati illi sunt et regulares ^{a)}, omnes, quotquot aliquo cognationis nexu, propter causarum vel sedis aut partis affectae similitudinem iunguntur, eadem euacuatione aut aliqua non absimili sanari oporteat ^{b)}, et, quodsi per omnem aegritudinum seriem cogitando procedimus, nemo facile futurus est, quin clare videat, ob curationis analogiam aliquam non posse non status praeternaturales, etiam-

a) Ὅρθον, quod in morbis *rectum* et secundum consuetas et receptas leges, quibus conualescere plurimi solent, ordinatum est, (HIPPOCR. *Epid.* L. VI.) cui opponitur τὸ μὴ ὀρθόν, id, quod minime *rectum* est: Πλανώδευ EROTIANO dicuntur, τὰ μὴ κατὰ τάξιν γινόμενα, quae recepto ordine haud fiunt: Πλάνητες πυρετοὶ, οἱ μὴ κατὰ τάξιν φοιτῶντες, Erraticae febres, quae secundum legem receptam haud procedunt; ἄ ἀτάκτως, ἀκρίτως, πεπλανημένως διατέλει, quae sine ordine aut debitis iudiciis, et errabundo schemate contingunt. HIPPOCR. *Epid.* L. I.

b) Τὰ ἐν ταῖς πρώταις φλεβί περιττώματα τοῖς ὑψηλῶταῖς ἐκκαθαίρονται, τὰ δ' ἐν ταῖς ἀπῶταις, δι' ἔρων τὰ ὑδατώδη καὶ λεπτά, διὰ καθάρσεως τὰ χολώδευ ἐγχωρεῖ δὲ καὶ τὰ λεπτά τοῖς ὑψηλῶταῖς ἐκκαθαίρονται.

Quae in primis viis sunt superfluitates, aluo purgantur; quae in reliquis, per vrinas quidem aquosae et tenues, per sedem biliosae; Enimvero et per aluum tenuia purgari conuenit. GAL. *De Constit. Medic.*

etiam si nomina in scholis diuersa fortiti fuerint, ad sua genera reuocari, vt propterea methodo *synthetica*, prae illa *analytica* c), ad artem faciendam et optima salutis consilia inuenienda nihil conducibilius et naturae legi conuenientius esse diciue possit. Etiam si enim nulla lex tam firma est, vt illa omnibus vel in republica, vel isthac nostra corporis ciuitate mutationibus, quotquot illarum a tempore, loco, persona aliisque contingentibus prouenire solent, respondeat, a quorum scilicet confluxu tanta saepissime oritur phaenomenorum varietas, vt, ad quos conceptus, quorum eodem tempore plures sese offerunt, morbus referri, et a quibus cogitandi initium duci oporteat, ad quem propterea scopum consilia ipsa regenda sint, ambigant etiam sapientissimi d), et recte omnino GALENVS senserit, quando, respectu ad contingentia habito, morborum inter se similitudinem omnino nullam esse pronuntiat e). Est tamen in omni aegritudinum concursu inque illa disparitate ab accidentibus, *idiosyncrasia*, *aetate*, *tempore*, *duratione* et similibus delimita, semper aliquis conceptus dominans et κύριος, cuius respectu reliqui inferiores sunt, ἀκυρότεροι et improprii, ex quo genus summum definiri potest, vt, si etiam

c) Διαίρητικόν, τὸ καθ' ἕκαστον, συλληπτικὸν δὲ καὶ ἐνοποιὸν, τὸ κοινόν.

Methodus disiunctiua vnumquodque contemplatur, collectiua autem vnit et multis communis est. PORPHYR. *Instit.* cap. 2.

d) Ἄθροισμα τῶν συμπτωμάτων, ὃ συνδρομεῖν καλεῖν εἰσὶν ἀθροισμένοι.

Aggregatio symptomatum, quam concursum etiam appellare solent. GAL. *De Sectis ad Introducendos.*

e) Ἀδύνατον, ἐν ἅπαντι τῷ βίῳ, μὴ ὅτι πλείοσιν, ἀλλὰ καὶ δύο ἀξιώσοις πάντα ὁμοίως συμβαίνειν.

Impossibile, in omni vita practica, non dicam pluribus, sed nec duobus aegrotis, omnia similiter euenire. GAL. *De Optima Secta.*

iam eueniat, quo mixtae morbi formae sint, quas habemus plurimas, et ex quibus difforme et hybridum illud hypochondriorum morbi genus vnum retulisse satis est *f*); medicus tamen cogitandi legibus satis instructus communitates *g*), in quibus haec omnia conspirant, facile fit inuenturus, inferioribus, quae ab accidente aliquo procedunt, ideis non omnino superhabitis et dominantis cogitationi ad latus omnino ponendis. Veluti ergo in omni, quacumuis demum, scientia, *genus* illa notio est, ad quam ideae, siue concreatæ, siue abstractæ, et vel sensibus obuiæ, vel mente saltim percipiendæ, vera, nec apparente similitudine aliqua reuertuntur *h*), sicuti etiam similitudines vbique, illa relatione, *quae specierum singularum ad se inuicem, omnium autem ad genus est comparatio*, aestimamus *i*), atque id demum, vti vox ipsa sonat *k*), species est, quod suo aequum est generi, vtpote quod omnem aequalium rerum multitudinem in se complectitur *l*). Ita quoque,

f) Ποικίλλοντα ὑποχόνδρια, dicuntur *hypochondria variantia*, quaeque subinde varias sustinent affectiones et in contrarias transmutantur. HIPPOCR. in *Prorrh. et Coac. Praenotionibus*. Exponit GALENVS, τὰ συνεχῆς ἐπὶ τὰναντία συμπτώματα τὰς μεταβολὰς ποιεῖμενα, *Quae perpetuas in contraria symptomata mutationes sustinent.*

g) Τὰ κατ' ὅλα καὶ κοινά.

Quae omnibus conueniunt et communia sunt. ARISTOT. *De Part. Anim.* L. I. c. 4.

h) Γένος λέγεται, ἢ τινῶν ἐχόντων πῶς πρὸς ἓν τι καὶ πρὸς ἀλλήλων ἄλλοις.

Genus dicitur quarundam rerum ad vnum aliquod, et earum inter sese comparatio. PORPHYR. *Instit.*

i) Γένος λέγεται, ὃ ὑποτάσσεται τῷ αἴδι.

Genus dicitur, cui subordinantur species. PORPHYR. *Ib.*

k) Τὸ αἶδος κατ' ὁμοιότητα ἐξηγούμενον.

Species a similitudine dicitur. PORPHYR. *Ib.*

l) Ἀρχὴ τις ἐστὶ τὸ τοιαῦτον γένος τῶν ὑφ' αὐτὸ, καὶ δοκεῖ τὸ πλῆθος περιέχειν πᾶν τὸ ὑφ' αὐτό.

Nam

que, quam mixtus variansque aliquis morbus fuerit, habiturus tamen semper est, vel respectu causae, vel loci et sedis intuitu, (nam et hae notiones genus ^m) dici possunt), communem aliquam, in qua germanos alios morbos offensurus est, veluti stirpem atque originem, de qua aequalia cogitari atque consuli oportet ⁿ), et a qua diuelli haud debet ^o); non aliter, ac in corporum naturalium familiis ordinandis plantarumque ac animalium classibus digerendis vsu venit, quo, si quid ex his essentiali caractere aliquo, quocumvis denique, conuenit, inter se quoque et cum suo genere conuenire perhibeatur ^p). Habet autem genus suas virtutes, quarum praesentia efficit, vt genuinum et rite constitutum esse censeatur: Opus enim est, quo vitio nimiae latitudinis illud haud laboret, sitque angustissimum ^q). Summa quidem genera τὰ γενικώτατα dicta, lata esse pos-

Nam summus aliquis conceptus genus eiusmodi est eorum, quae illi subsunt, et putatur, omnem, quae infra est, comprehendere multitudinem. ΠΟΡΡΗ. lb. m) Γένος λέγεται καὶ ἄλλως ἢ ἐκάστῃ τῆς γενέσεως ἀρχῇ, εἴτε ἀπὸ τῆς τεκόντος, εἴτε ἀπὸ τῆς τόπῃ, ἐν ᾗ τις γέγονεν.

Genus etiam alio modo dicitur, vnius cuiusvis rei, quoad originem, principium, siue ab eo, qui genuit, siue a loco, in quo quid ortum est. ΠΟΡΡΗΥΡ. lb.

n) Κοινὸν τὸ κατὰ πλείων κατηγορεῖται.

Commune est, quod de pluribus praedicatur. ΠΟΡΡΗΥΡ. lb. c. 6.

o) Οὐδὲν τῶν ὁμογενέων διασπασέον.

Nullum eorum, quae congenera sunt, diuellendum. ΑΡΙΣΤΟΤ. De Part. Anim. L. I. c. 2.

p) Τὰ ζῶα ἐὰν ὁμοιότητα ἔχῃ, ὡρίσται τὰ γένη τοῖς χήμασι τῶν μορίων καὶ τῆς σώματος ὅλης.

Animalia, si qua similitudinem habent, definiuntur forma partium totiusque corporis. ΑΡΙΣΤΟΤ. lb. c. 3.

q) Τὰ γένη, ὅσα ἔχῃ μίαν φύσιν κοινὴν καὶ εἶδη ἐν αὐτοῖς ἐπὶ πολὺ διεσῶτα.

Genera, quaecumque vnam naturam communem et species non multum distantes habent. ΑΡΙΣΤ. lb. c. 4.

possunt; verum, vbi genus illud conficitur, quod definitionem sistit, quae ἀπὸ τῆ ὅρις, a limitibus, quantum possibile fuerit, angustis, nomen habet, necessarium vehementer est, ne illud porro genera ὑπέλληλα aut media, aut quidquam aliud, quam species, sub se comprehendat. Quantum laxitatis est in illis methodicorum generibus, *stricti, laxi*? Quanta generis, quod *dyscrasiam* malosque humores omnes sub se continet, est ignauia et ad effingendas indicationes, ex quibus quaesitum auxilium statim fluat, ineptitudo? Deinde id quoque opus est, vt generi et speciebus, si quae illi subsunt, perpetua intercedat relatio^r). Sit exemplum generis optimi in illa idea positum, quae *fluxiones spontaneas ex vasis integris, eorumque minimis ostiis, in peregrina vasa, inque caua cum febre factas, id est, rheumata, in quorum numero inflammationes etiam aliquae ex spuris sunt*, colligit^s). Quam apte omnes, quae huic generi subsunt, species in illo summo conceptu, etiam curae ipsius intuitu, conspirant, euacuantium, post illa, quae lenes sudores mouere possunt, noxae, diluentium vsus, frigoris cautio. Habet illud genus in sese omnes boni ordinis notas, adest κοινότης, *universalitas*, quae ad species quasuis attinet, *acreliquidum, ultra suos motum limites*; insunt differentiae

Γ) Σκεπτόμεν τὰ ἐν αὐτῷ τῷ γένει ὄντα, ἃ τι ἅπασιν ὑπάρχει τούτων.

Videndum est, an ea, quae sub eodem genere sunt, in omnibus sint eadem. ARISTOT. Top. L. I.

Σ) Sub vna *ρευμάτων* notione HIPPOCRATES amplexus est, κίρυσαν, ὅταν τὸ ρεῦμα κινηθῇ διὰ τῶν ῥινῶν, et ophthalmiam, ὅταν τὰ ρεύματα ἐπὶ τὰς ὀφθαλμοὺς τρέπεται, cum *destillationes ad oculum vertuntur*, hinc febriles morbos varios: ὅσα ἐς τὸν Φάρυγγα, ἀφ' ὧν βράγχοι γίνονται, κυνάγχαι, ἐρυσιπέλατα, περιπλευμονίαι, quae in pharyngem, unde raucedines fiunt, anginae, faucium erysipelata peripneumoniae: Πάντα ταῦτα ἀλμυρά τε καὶ ἰγρὰ, καὶ ὀσμυρὰ, omnia haec, *salsa et humida, et acris*. HIPPOCR. De Prisca Medic.

tiae singularum specierum, cum et sanguis in erysipelate, et lymphæ in reliquis, atque illa vel ad membranas, vel ad tubos, destillare ex febre soleant. Exinde optima rheumatis definitio t) plurimum idearum sparsarum in vnam compaginatio"), earumque per διαφορὰν εἰδοποιητικὴν, differentiam, quae unicuique propria est, in specialiores conceptus, ex idea fluxionis desumptas, distributio x). Id quod quando effecturi sumus, quo collectos sub generalibus nimis actionum laesarum notionibus aegroti hominis status in genera, angustiores limites habentia, compingamus, oportet nos de materia, titulis genericis inueniendis apta, cogitare, vt, quid illud sit, in quo dispersi per systemata auctorum morbi arctius conspirent, inque familias, intuitu alicuius relationis mutuae, sese componant, intelligatur plenius. Sunt autem duae prae ceteris notae characteristicae, omni aeuo a dogmaticis ad concinnandos morborum ordines vsurpatae, caussa proxima, qua posita res ponitur, ablata tollitur y), et

t) Κατηγοριῶν διδασκαλία εἰς τὴν τῶν ὀρισμῶν ἀπόδοσιν, καὶ ὕλως εἰς τὰ περὶ διαρέσεως καὶ ἀποδείξεως χρησίμη.

Doctrina de iis, quae in vniuersum praedicantur, ad definitionum compositionem, et, in vniuersum, ad discrimen rerum ponendum atque ad demonstrationem vtilis. PORPHYR. *Instit.*

υ) Ὅροι δὲ ὀλίγων πολλὰ διδάσκων δύναται.

Definitiones, veluti scientiarum compendia et termini, in paucis multum docere possunt. GAL. *Defin. Med.*

x) Διαρισμός ἐστὶ πράγματος, ὡς καθόλου λεγομένου, μὴ ὄντος δὲ καθόλου, κατὰ πρόθεσιν (τῆς διαφορᾶς) εἰς τὸ καθόλου διαγωγή.

Distinctio est, rei, in vniuersum dictae, nec tamen vniuersalis, adiecta diuidendi formula, in omnem sui ambitum diductio. GAL. *Ib*

y) Δὲ δὲ δήπερ ταῦτα αἰτία ἐκάστω ἡγήσασθαι. ὧν παρεόντων μὲν τοιῦτον τρόπον ἀνάγκη γίνεσθαι, μεταβαλλόντων δὲ πάνεσθαι.

Illae demum caussae vnius cuiusvis rei esse putandae sunt, quibus praesentibus aliquid hoc modo fieri oportet, mutatis autem, desinere. HIPPOCR. *De Prisca Medic.*

et locus affectus. Vtraque cum inueniendis indicationibus, et quod exinde consequitur, generibus in vsum artis constituendis aptissima est, tum maxime caussarum proximarum est, genus recte definire posse ^z). Etiam si enim partem affectam in omnibus vbique morbis generis loco adoptare nemo possit, quandoquidem, si ab illis recedimus, qui solidis vnice addicti sunt ^a), atque in illis vel perpetuam aliquam sedem habent, vel inuicem in illis figuntur iterumque ab illis retro fugiunt, reliqui sane, humoribus magis addicti, ad aliquem locum affectum referri omnino haud poterunt; magnum tamen momentum in colligendis atque ad vnum conceptum reuocandis aegritudinum notionibus solidarum consideratio habet, in quas fluidasque partes corpus humanum diuidere iam vsu receptum fuit apud veteres ^b); tunc autem maxime, quando conceptus de morbo mechanicum quid, *solidi laesi, angusti, laxi, stricti, rei luxuriantis*, et similes notiones inuoluunt, non potest non generalis idea ad vnam vel alteram mutationum earum, quae solidis primo loco eueniunt, recurrere ^c). Parum tamen ad proximum

genus,

z) Τὰ αἷτια τὴν θεραπείαν ἐνδείκνυται.

Caussae, quid factu opus sit, indicant. GAL. De Optima Secta.

a) Ἐνδείξεις ἀπὸ τῶν τύπων, διὰ τὸ τινὰς μόνες πάχων ἐκῆνο τὸ νόσημα.

Indicatio a locis tunc desumitur, si aliqui ex illis solidi aliquem morbum habent. GAL. De Locis Affect.

Ἄιδητόν ἔχοντες τὸν πεπονθότα τύπον, ἐλευθέρους, ἀπόσημα ἔχοντες, φλεγμαιίνοντες.

Quibus ad sensum locus aliquis afflictus est, vlcero si, apostema habentes, inflammati. GAL. Ib. L. V.

b) Τὰ ἔχοντα καὶ τὰ ὀρμηθέντα, Solidae, et, quae in illas impetum faciunt, fluidae hominis partes, apud HIPPOCRATEM Epid. Libr. VI. Sect. 8. Aph. 19. existunt.

c) Exemplo sit ἐνώσεως λύσις, summum genus, quod sub se comprehendit media genera, τρωΐσιν, ἑῆξι, κάταγμα, δια-

Hebenstr. Ord. Morb.

Aaa

genus, ex quo indicatio ipsa fluit, simularium contemplationes ^{d)} conferunt, vtpote quae laxos nimis ordines sistunt, et delineant quidem, at non definiunt. Quantum enim fieri potest, characteres generici desumendi sunt ab iis, quae sunt notiora ^{e)}, eo magis, cum in pathologia speciali, ad quam potissimum τῶν ὁμογενῶν theoria spectat, de *similari*, nisi simul ad *organicam* attendas, cogitari haud possit ^{f)}. Quamvis autem caussa aliqua in solidis haerens genera morborum recte definit, hoc tamen mente tenendum est firmiter, a sensu aegroti ad partem affectam concludi neutiquam posse; vitium igitur in se habent generum constitutiones a singulis organis desumptae, veluti, cum affectus *stomachicos*, *hepaticos*, *renales*, aliqui colligunt; siquidem ille, qui patitur, et in quo sensum mali aeger habet, locus morbi sedes haud vbique est: Saepe caussa circumducta et mobilis, dolores aliaque mala

ad διαπήδησιν, διέσρωσιν, *vulnus*, *ruptum*, *fractum*, quod per raros fluit parietes, *ulcere exesum*; sequuntur abhinc singulorum species. Similiter στενοχωρία, *viarum angustia*, genus est, sub qua idea σύμφυσις, *coalitio*, συνίησις, *collapsus*, patentibus in collateralia vasa viis, θλίψις, *pressio ob vicinum tumorem*, ἔμφραξις ἀπὸ παροεδῆς σώματος, *infarctus a calcario aliquo corpore*, collocantur.

d) De minimis solidorum fibris iam aliqua apud veteres extant. Ίνες, *fibrae*, EROTIANO exponuntur, αἱ συντεθεικαὶ τῶν νέυρων κτηδόνες, *minima quae nervos componunt, stamina*. HIPPOCRATES. *De Corde*, habet κτηδόνας τῆς σερειῆς τῆς καρδίας, *minimas solidarum cordis partium fibras*.

e) Τὰ ἀπειρα εἶν.

Quae scientia comprehendi nequeunt, linquenda. PORPHYR. *Instit.* L. II.

Ἀπόδειξις ἐκ τῶν ἡμῶν γωριμωτέρων.

Demonstratio fit ab illis, quae nobis sunt magis cognita. ARISTOT. *Analyt. Poster.* L. I.

f) Ἐμὰ τὰ ὁμοιομερῆ γίνεται καὶ ὀργανικά.

Similaria, et ex his composita dissimilaria seu organica, conceptu vnum sunt. ARISTOT. *De Gener. Animal.* L. II. c. I.

ad aliquam partem referri posse visa, excitat *g*), saepe ex consensu pars dolet *h*), estque ad dignoscenda morborum genera, *idiopathiam* a *sympathia* distinguere, res omnino utilis et perquam necessariaⁱ). Fit denique, quo ex utroque morbus fit, dubiumque maneat, vtrum plus alicui parti solidae, an plus humoribus per illam motis, caussa mali attribui debeat aut possit. Sunt propterea aliqui morborum summi conceptus inter pathologos recepti, qui genus sane dici nequeunt, quandoquidem dispares omnino cogitationes de caussis ac sede caussarum vna comprehendunt. Febris genus esse nequit *k*), quam aliquando nec attendimus, nec metuimus, quin augemus. Nec dolor genus est *l*). Dyspnoea casus colligit dissimillimos^m). Multo minus id, quod

Aaa 2

ex

- g*) Ὁσφύϊ ἐπωδύνη καρδιαλγικὰ προσιόντα σημεῖα αἰμορραγώδευ.
Lumbi dolentes, dolor ad ostium superius ventriculī, signum sunt fluxus sanguinei, qui ano fit. HIP. Praedict. L. I.
- h*) Στομαχικαὶ διαθέσεις τὸ ἐγκέφαλον εἰς συμπάθειαν ἄγχει.
Stomachi mala dispositio cerebrum in consensum ducit. GAL. Constit. Medic.
- i*) Πάχα ἢ κεφαλή, ὅταν συμπαθεῖ τῇ γαστρὶ, νοσᾷ δὲ, ὅταν ἰδιοπαθεῖ.
Patitur caput, quando consentit cum ventre, aegrotat autem, cum ex se ipso afficitur. GAL. De Loc. Aff. I. c. I.
Τὰ κατὰ συμπάθειαν ἐτέρω μορίῳ γινόμενα πάθη.
Qui ex consensu cum alia parte oriuntur, morbi. GAL. Ib.
- k*) Πυρετὸς ἐνεδρέυει πᾶσι τοῖσι ἄλλοισι νοσήμασι, μάλιστα δὲ φλεγμονῇ.
Febris insidiatur omnibus morbis, maxime inflammationi. HIP. De Flatibus.
- l*) Ἀλγηδόνες γίνεταί ἀπὸ χολῆς· γίνεταί δὲ καὶ ἀπὸ τῆς αἵματος καὶ ὀδύνης παραπλήσιοι ἀπὸ πάντων τῶν νοσημάτων.
Dolores fiunt a bile; fiunt etiam ex sanguine; et dolores omnibus morbis haud procul absunt. HIP. De Indicat.
- m*) Δύσπνοια, κοιλίας, πνεύματος, ἥπατος, διαφραγματος, ἢ τινος ἐτέρω τύπε πάχοντίς ἐστὶ σύμπτωμα. Diffi-

ex morbo aliquo priore, tanquam causa sua natum est, et, manente eodem, abesse potest, genus recte definitⁿ⁾, eritque saltem aliqua circumstantia; utque illa, quae hactenus a me prolata fuerunt, colligam, genus proximum morbi illud est, quod et eundem definit strictius, et indicationi proximae medicamentum quaesitum pariturae sufficit. Etiam si autem ad inuenienda morborum auxilia illud sit primum, quo genus a specie proximum recte definiatur, nondum tamen, cum hoc ita effectum fuit, totius aegritudinis ambitus patet; animus ad omnia contingentia aduertendus est sedulo, utpote quae, nisi morbum faciunt, eum tamen vehementer mutant, et ad specialiores indicationem, qua illa generalis illustratur, conferunt plurimum. Sunt autem eiusmodi accessoriae morborum circumstantiae sane plurimae, atque ex multis illae prae reliquis notari merentur, quae consilium medentis mutare quodam modo possunt^{o)}, id scilicet, quod accidit, deinde tempus morbi varium, eiusdemque duratio, malitia vel bonitas, ordo atque error, hinc anni tempus, regio, ipsiusque aegroti aetas vel temperies, quae circumstantiae, nisi genus, generis tamen differentias definiunt, et consilia medentium in omnes partes, quod sapientis prouidique artificis est, possunt vertere. Ab hisce morborum discriminibus, quae genus non quidem statuunt, illud tamen illustrent, specialiores desumuntur differentiae.

Quod

Difficultas respirandi, ventris, flatuum, hepatis, septi, aut alius cuiusdam loci patientis, symptoma est.

GAL. *De Optima Secta.*

n) Ἡ ἀποδεικτικὴ ἐπιστήμη ἐξ ἀναγκάων, τὰ δὲ συμβεβηκότα ἐκ ἀναγκῶν.

Scientia demonstratiua ex necessariis; at ea, quae contingunt, haud necessaria. ARISTOT. *Analyt. Poster.* Lib. I. cap. 6.

o) Ἐναντικὸν τῷ ἐναντίῳ.

Indicatio contrarii. GAL. *De Optima Secta.*

Quod ad *symptomata* attinet, etiamsi illud lato significatu de omnibus, quae sano homini contingunt, mutationibus accipi solet ^p), est tamen strictiore sensu illud, quod, manente morbo, abesse potest ^q), atque ex illo, tanquam causa sua, nascitur; quapropter etiam, utpote cum haud est perpetuum, ad generis constituendi modos ne quidquam conferre potest ^r). Interea tamen symptomata tam ad causam et sedem morbi primarii intelligendam ^s), *veluti ophthalmia cum deliriis notat phrenitidem*, quam ad motus naturae, cuius respectu vel critica sunt et bona, vel vrgentia et mala, percipiendos ^t), deinde ad indicationem efformandam ^u) conferunt insigniter.

p) Σύμπτωμα πᾶν, ὅ τι περ ἂν συμπίπτει τῷ ζῳῷ παρὰ φύσιν.
Symptoma, quidquid animali praeter naturam accidit. GAL. De Sympt. L. III.

q) Συμβεβηκός, ὃ γίνεται καὶ ἀπογίνεται χωρὶς τῆς τῆ ὑποκειμένης φθορᾶς.

Accidens, quod aesse et abesse potest, sine rei corruptione. PORPHYR. Instit.

r) Συμβεβηκός ἔτε γένος ἐστὶ, ἔτε διαφορὰ (εἰδοποιητικὴ), ἔτε εἶδος.

Quod accidit, nec genus est, nec differentia (specifica), nec species. PORPHYR. Instit. c. 5.

s) Δηλωτικὰ τῶν αἰτιῶν συμπτώματα.

Symptomata causas manifestant. GAL. De Opt. Secta.

t) Ὁ λογικὸς τὴν ἐυχρησίαν καὶ τὴν ἀχρησίαν τῶν συμπτωμάτων εἰδώς.

Rationalis medicus ille est, qui symptomata, an salubria et iuuantia, an mortosa et nocentia sint, nouit. GAL. Ib.

u) Λόγε χρεῖα, τῆ διακρίνοντος, ἐφ' οἷς δὲ συμπτώμασι τὴν θεραπεῖαν ποιῆν.

Ratione opus est, quo discernatur, quibus symptomatibus medicina facienda sit. GAL. De Sectis.

Ἀναιρεμένων τῶν πάθων συναναίρῶνται καὶ τὰ συμπτώματα.

Ablatis morbis vna auferuntur quoque symptomata. GAL. De Optima Secta.

SPECIMEN TERTIVM.

DE CHARACTERE AD GENERA
MORBORVM CONSTITVENDA
OPTIMO.

Non vna extat ratio, propter quam opportunum, utile ac necessarium est, morbos nomine discrepantes, inque systematibus auctorum singulari descriptione recenseri solitos, in fasciculos colligere, illosque, veluti caussa proxima, et, quae abinde pendet, curatione conueniunt, ad certa quaedam genera conuocare. Non enim in littera aut voce aegritudinum similitudo quaerenda est, sed illi demum status praeternaturales sub vno conceptu stabunt, quos character aliquis essentialis, adeoque perpetuus. sine quo morbus esse nequit, et illo deleto vna tollitur, inuicem iungit et aliquo veluti familiari consanguinitatis et affinitatis nexu combinat, etiamsi illi diuersas corporis partes affligant, variasque actiones offendant. In ista scilicet malorum corporis, secundum caussarum suarum communionem, collectione et mutua eorum ad se inuicem relatione singulare illud artificium ponitur, quo vitia quam plurima, etiamsi illa specie externa eadem esse haud videantur, communi tamen methodo aliqua sanare valemus. Et posset quidem istud commendationis argumentum pro systematica medicina collaudanda satis esse, quando illius beneficio artem longam sub aliquo compendio. et, quae sparsa ac diffusa sunt, vno conspectu sistimus, possetque sola epitomes illius opportunitas vnumquemque ad praeoptandam synthe-

syntheticam aegritudinum contemplationem pelli-
 cere, etiam si eruditioni, cuius tamen haud parum
 in idearum similium comparatione ponitur, tribuere
 nihil vellemus. Enimvero cum vtile ac necessarium,
 tum etiam honestum est et sapiente viro dignum,
 compaginare conceptus rerum, quas congeneres
 esse signorum consensio commonstrat; atque eo ma-
 gis istas ideas ad se inuicem referri fas est, quo cer-
 tius ex earum mutua ad se inuicem relatione vera
 medendi methodus, quae similium morborum com-
 munitatis curatio est, consequitur. In isthac scilicet
 malorum corporis familiaritate, eorundemque sub
 summis quibusdam ordinibus collectione, therapiae
 generalis, quae *similium affectionum erudita ad se in-
 uicem comparatio, et sanationis ad plures morbos, se-
 de ac actione laesa dispares, una pertinentis inuentio
 est*, natura sistitur, cuius doctrinae synopticae ne-
 cessitatem innumeri errores arguunt, qui ex igno-
 rata similitudine affectuum sola sua externa specie
 discrepantium, atque ex falsa comparatione aegritu-
 dinum apparentem aliquam cognationem habent-
 tium, resultant, quando sola experientia edocti me-
 dici, *mox* singulis actionibus laesis singula medica-
 menta, alia quidem ventriculo, alia vero iecinori
 vel lieni, matrici etiam alia, dedicata esse arbitran-
 tur, quorum tamen viscerum vitia, veluti illa ab
 vna causa proficiscuntur, communi medicina aufer-
 ri possunt, si comparationis aut analogiae artem cal-
 lemus, *mox* eadem sanatione compescere intendunt
 morbos externa specie tantum similes, *febres, dolo-
 res, fluxiones*, quorum tamen causae, et quod ab-
 inde pendet regimen, secundum differentias causa-
 les, toto coelo discrepant. Etiam si igitur therapiae
 speciali, quae *notiones genericas discerpit, et totidem
 artis titulos, quot diuersae aegrotantium sensiones
 sunt, constituit*, suus honor habendus sit, plus tamen

eruditae meditationis, plus prouidentiae et perspicaciae, plus expeditionis, quodsi aegritudines oppido rariae, mixtae et subinde etiam nouae obueniunt, generalis infirmitatum contemplatio habere potest, utpote qua efficitur, ut momentum curationis, a quo salus aegroti, urgente malo, pendet, inueniatur subito, et a circumstantiis leuioribus, ad sanationem proxime haud facientibus, distinguatur, utpote ex qua illa quoque enascitur opportunitas, ut omni tempore salutare consilium statui possit, etiamsi morbus adhuc circa initia haeret, sedes autem mali nondum liquet, et inter symptomata, quale ex pluribus primo loco curandum sit, ambigitur; in quibus omnibus offendunt illi, qui morborum historias analytica methodo perceperunt, mutationes autem, quae in corporibus aegrotantium derrepente et sine lege ac ordine haud raro eueniunt, ad generalia sanationum praecepta aestimare nesciunt. Quanto sapientiores inque extricandis difficillimarum curationum nodis feliciores illi sunt, qui in isto intra humanum corpus turbine ^{a)}, quando certa notio, quae morbum definiat, statui nequit, causas proximas indagare, nec ad litteram, sed ad intellectum sanare didicerunt; qua in re non possunt non proficere illi, qui id, quod in morbis, externa tantum specie apparenter discrepantibus, simile est, eodem modo vertitur, non ignorant. Sunt enim varia corporis mala, quae, etiamsi diuersis insint partibus, diuersasque actiones opprimant, eadem tamen lege reguntur. Eiusmodi actiones ἀδελφεία

παθή-

a) Ἀκατάστατοι πυρετοὶ, ἐφ' ὧν μηδὲν ἐστὶ καθεστηκὸς καὶ βέβαιον, μὴ διασύζοντες ἰδέαν μίαν ἀκριβῶς.

Instabiles febres, in quibus nihil perpetuum et firmum est, quae nullam certam speciem seruant. GAL. *Comm. IV. in HIPPOCR. Libr. de Victu in morbis acutis.*

παθήματα ^{b)}, *germanas passiones*, Graeci appellant, eadem scilicet causa proxima, tanquam communi matre, genitas. Vt autem earundem cognationem, et quae ab illa pendet, curationis similitudinem recte percipiamus, oportet nos signorum aut characterum, quibus dispaes visi affectus se causali nexu iungi ostendunt, esse studiosissimos. Eiusmodi signa, quae certae alicui morborum familiae propria sunt, ὁμολογέοντα ^{c)}, *consentanea*, dici legimus, talia scilicet, quae aliquam veluti consensionem inter pathemata diuersae sedis stabiliunt, et gentilitium aliquem characterem constituunt, quo genera, ad proliciendam bonam indicationem apta, ordinari, ipsique morbi, quos therapia specialis sparsum et sub laxioribus seriebus tradit, breui aliquo schemate sisti possint. Est igitur boni characteris virtus in eo posita, quo id, quod natura idem est ^{d)}, quodque ex eodem fonte scaturit, atque iisdem auxiliis tollitur, ad vnam ideam reuocare, quodque alienum est ac veluti spurium, in diuersa capita ablegare possimus, certique ponantur limites, intra quos verae contineantur similitudines; id quod *definire* dicitur. Est enim definitio idearum, quae in supremo aliquo genere conspirant, ad se inuicem comparatio, et in

A a a 5 ali-

b) Ἀδελφεὰ παθήματα dicuntur *consimiles* et *germanae affectiones*, quaeque inter se cognationem habent. HIPPOCR. Lib. 1. De Morbis Mulierum: Πολλαχῆ δὲ ἠδελφίαι τὰ ἕτερα τοῖσιν ἑτέροισιν, Saepe morbi morbis sunt similes. HIPPOCR. Libr. De Fracturis, vbi ἠδελφίαι, *germanum esse*, expronit GALENVS ὁμοῖσθαι, ὁμοῖσθαι, κοινωνεῖν, συγγένειαν ἔχειν, *aequari, iure familiae iungi, conspirare, congenere esse.*

c) Ὁμολογεῖν, ἀρμόττειν, συμφωνεῖν, in morbis id est, quod eidem stirpi addictum est. Τῆτο σημειῶν ταυτοῖσι ὁμολογεῖν ἐστὶ, Hoc signum his morbis familiare est. HIPPOCR. Prorrh. L. 2.

d) Ἡ ὑπάρχει τι ταυτὸν, ταυτὴ ὁμοία ἐστὶ.

Si quid idem est, tunc similitudo est. ARISTOT. Topic. Libr. I. c. 14.

aliquam dicendorum summam collectio, secundum quam id, quod de vna, idem etiam de altera affirmetur vel negetur e). Propterea characteres, quibus ad circumscribendos morborum ordines utimur, aliquam habere oportet latitudinem, quae varias vnius familiae stirpes contineat, differentialibus aliis ac subordinatis signis a se inuicem postea distinguendas f). Proinde, ut character bonus sit, quo ille omnibus speciebus sub aliquo genere morborum comprehensus respondeat, requiritur. At vitium est in omni morborum genere, si character eius nimia latitudine patet, nocetque conceptuum laxitas, quoniam ab illis proxima ad indicationem via non est. Haec ratio est, quod mutationes, in similibus factae, bonum genus, quoniam illa ideae nimis amplae sunt, haud constituent, siquidem istis abstractis meditationibus causa proxima haud sistitur, nec quaesitum remedium prono alueo ex illis fluit g). Prae ceteris autem ad indolem boni characteris generici id exigitur, quo ille per essentiam insit et totam

e) "Οροι δι' ὀλίγων πολλὰ διδάσκειν δύνανται.

Definitio paucis multa docere potest. *Auctor Defin.*

GALENI.

"Ορος ἐστὶ λόγος δηλωτικὸς, ποῖον ἐστὶ ἐκείνο, καὶ ἔστιν ὁ λόγος.

Definitio sermo est, ostendens, quid illud sit, de quo agitur. *Ibid.*

f) Διαρισμὸς ἐστὶ πράγματος, ὡς καθ' ὅλα λεγομένης, κατὰ πρόθεσιν περιαιγωγῆς.

Distributio seu distinctio est rei, in vniuersum praedicatae, addita differentia, in partes diuisio. *Ibid.*

Διαφορὰ εἰδοποιή.

Differentia specifica. PORPHYR. Lib. II.

"Ἴδιον διαφορᾶς, ὅτι αὕτη μὲν ἐπὶ πλείων ἐίδων λέγεται.

Differentiae proprium est, de pluribus speciebus dici. PORPHYR. *Instit.* c. 12.

g) Ἐν τῇ συνθέσει μόνη τὰ καθήματα.

In compositione sola morbus, GAL. *De Morb. Differ.* Lib. I.

tam morbi naturam hauriat, nec, nisi perfanato morbo, euanescat. Mutabiles enim illae conditiones, quae non vt caussa, sed tantum vti circumstantia vel occasio, concurrunt, veluti est, senem vel puerum, marem vel feminam esse, signum genericum valide constituere haud poterunt. Optandum foret, quo inter virtutes boni characteris nominari quoque possit euidencia: allaborandum certe eo omnibus modis est, vt id, quod signi loco esse debet, sensibus, quousque illud fieri potest, reddatur perceptibile; et sunt quidem in vna quauis morborum familia satis manifestae significationes, quae aliquam eorum ad se inuicem relationem produnt, in febribus caloris pulsuumque mutationes, in tumoribus aequalitatis ^{b)}, in morbis, iacturam substantiae inuoluentibus, vnionis laesio ⁱ⁾. Nec minus videntur ad se inuicem referri posse, quae eandem aliquam actionem debilitant vel auferunt, vel eidem alicui parti inhaerent, infirmitates, possuntque istae classium inscriptiones vtilis esse, simplicem morborum historiam, sine vilo ad medicamenti inuentionem respectu habito, tradituris. Enimuero artem facientibus alio signo characteristico opus est, illo scilicet, quo quaesitum remedium, quod pluribus conge-

h) *Μείωσις τῆς μεγέθους.*

Decrementum voluminis. GALEN. *De Differ. Morb.*
Libr. I.

Διάπλασις ἐμποδιῶσα.

Situs laesus. GAL. *Ibid.*

Ἀυξησίς τις ἄμετρος.

Augmentum praeter mensuram. *Ibid.*

Τὸ φύσει λαῖον τραχυδέον.

Quod natura laeue est, asperum. *Ibid.*

i) *Ἐνώσεως λύσις, διαφθορὰ ἐνώσεως, συνεχείας λύσις.*

Vnionis laesio, iactura vnionis, continui solutio.

GAL. *Ib. L. II. c. 1.*

Τρωῖσις, ῥήξις, διάβρωσις.

Vulnus, ruptio, erosio. GAL. *Ib. L. III. c. 5.*

congeneribus morbis vtile esse possit, vna indicatur ^k). Igitur ad summas statuum praeternaturalium ideas hauriendas caussa proxima nihil potest esse efficacius. Habet enim illa omnes adductas boni characteris virtutes, vniuersalitatem, perpetuitatem, optimi consilii inuentionem, etiamsi illi haud raro desit euidencia, quam sagax coniectura, secundum effectus cognitos instituenda, supplere potest. Ad hanc vbique respexerunt veteres, veluti, cum synopsin morborum proxime traditurus sum, ostendi posse arbitror, atque illi in morborum definitionibus tradendis, non tam actionem laesam, quam conditionem ^l), sub qua actio mutata fuit, respiciunt. Etiamsi enim locus affectus et sedes morbi, et organum, cuius actio laesa est, ad genericam infirmitatum contemplationem haud parum conferat, quando, vtrum mutatio aliqua, in extremis vasorum apicibus ^m) inque genere neruoso aut lymphae viis facta sit, haud raro dispicimus, siquidem et plerique conceptus morborum, quibus manu medemur, ad ideam sedis partisque affectae reuertuntur. Vniuersalis tamen character ille, qui a locis desumitur, dici nequit, ideo, quod aegritudines in ea, quae patitur, parte semper haud sedent, sed consensus tantum lege illi traduntur ⁿ). Praeterea, quan-

k) Τῆς αὐτῆς ἀγωγῆς νόσος appellat HIPPOCRATES illos morbos, qui eadem conductione, etiamsi dispares sint, expediuntur. *Epidem. Lib. VII.*

l) Ἡ νόσος κατασκευή τις παρὰ φύσιν, ὑφ' ἧς ἐνέργεια βλάπτεται. Morbus est conditio aliqua praeter naturam, sub qua actio laeditur. *Auctor Definit. GALENI.*

m) Παχέων καὶ γλίχρων ἐμφραξίς ἐν τοῖς πέρασι τῶν ἀγγείων. Spissorum et mucidorum infarctus in finibus vasorum. *GAL. De Locis Affectis L. V.*

n) Πάχει ἢ κεφαλῇ, ὅταν συμπαθεῖ τῇ γαστρὶ, νοσᾷ δ' ὅταν ἰδιοπαθεῖ.

quando de organo affecto agitur, non tam de illo, quam de caussa intra illud abscondita, aut ad illud transuecta, aut per illud mota, dispicitur. Quodsi ergo euictum est, summa malorum corporis (nam animus nude acceptus censurae medicorum non subest) genera, eaque ad artem faciendam vtilia, e caussis proximis peti oportere, confectum quoque esse arbitror, characterem genericum illum, qui a caussis effectum proxime antecedentibus petitur, esse optimum, vtpote qui omnibus corporis mutationibus, sub diuerso quoque tempore consideratis, respondet. Nec obstat multas aegritudines in priuatione poni, atque vel a motoris ^o), vel ab humorum vitalium ^p) parsimonia aut inertia proficisci, vt propterea caussam aliquam malorum semper adesse oportere haud videatur, siquidem et in priuatione consistere aliquae ex caussis possunt ^q). Multo minus

Patitur caput, quando consentit ventri, aegrotat autem, cum caussam morbi in se ipso habet. GAL. Ib. Lib. I. c. 1.

Πρὸς ἄλλα τῶν μορίων κοινωνία.

Partium inutua consensio. GAL. De Morb. Differ. Lib. I.

o) Σβέννυσις τῆ θερμῆ καὶ νέκρωσις.

Extinctio caloris et vitae priuatio. GAL. Ib. Lib. 2. cap. 3.

p) Στερητικὴ τῆς τροφῆς, ἀτροφία.

Priuatio nutritionis, atrophia. GAL. Ib. L. 3. c. 4.

q) Ἐπ' ἐνίων ἀναγκαῖον καὶ ἀποφάσει (χρῆσται) τὸν ὀριζόμενον, οἷόν ἐστι τῶν σερήσεων· τυφλὸν γὰρ τὸ μὴ ἔχον ὄψιν, ὃ τε πέφυκεν ἔχειν: Διαφέρει δ' ἐδὲν ἀποφάσει διελεῖν τὸ γένος ἢ καταφάσει.

In quibusdam vtile est et negatiua vti illum, qui definiturus est, sicut est in illis, quorum natura in defectu ponitur. Caecum enim est, quod aciem haud habet, habere autem natum est: Differt autem nihil, negando aut affirmando genus discernere. ARISTOT. Top. Lib. VI. c. 3.

nus inconstantia morborum, eorumque sub variis durationis suae temporibus diuersitas, vel eorundem mixtio, et symptomatum aut pathematum, a diuersa caussa, eodem tempore, incidentium concursus ^{r)}), systematis methodici ordinem infringere poterit. Etiam si enim facies et cura aegritudinum sub diuersa statione alia sit atque alia, vulnus, cum sanatur, in abscessum, vlcus in vulnus vertatur, atque ex morbis haud pauci in aliud schema transmuentur ^{s)}), vel noui quoque aliqui obuenire quandoque possint ^{t)}); Etiam si quoque res ita sese habeat, quo in curationibus plus saepe ad symptomata, quam ad morbum respici oporteat, vt propterea nulla fere lex sit, quae, quod in eodem morbo factu vbique opus est, praecipiat, videaturque nec ordini, nec generum enumerationibus locum concedi posse, nec characteres dari perpetuos, qui, non dicam paucioribus morbis, sed ne vni quidem, constanter inhaereant, quando indiuiduorum disparitas perpetuum quid in morbis esse haud finit; tantum tamen abest, vt istae malorum corporis ἀλλοιοτροπαι, et polyo versatiliores inconstantiae characterum, quibus similia similibus addicuntur, generalitatem infringant, vt potius in tanta caligine, luce, quae caussarum cognitione accenditur, plus atque magis opus esse, euidenter exinde compareat. Sit enim ita, quo morbi immutata fuerit facies,

r) Ἄθροισμα τῶν συμπτωμάτων, ὃ συνδρομὴν καλεῖν εἰθισμένοι εἰσιν.

Collectio symptomatum, quam syndromen vocare solent. GAL. *De Sectis ad Introducendos.*

s) Νόσος ἄλλος ἐξ ἄλλου γινόμενος, Morbus alius ex alio factus, transfiguratus, μεταχηματιζόμενος. HESYCHIUS sub voce ἀλλοιᾶσαι, in aliam speciem verti.

t) Noua morborum genera, in quibus vsus nihil adhuc ostendit. CELSVS *De Re Medica, Praef.*

cies, quid inde est argumenti, propter quod bona methodus, et ordo causalis subsistere non possit? Nouus ille morbus, ex veteri factus, nunc secundum legem illius, ad quam transfugit, morborum familiae curabitur, habebitque semper bonus causarum indagator gnomonem, amussim, regulam, quibus uti ad pathemata mixta, suis capitibus adiudicanda, possit. Ne autem quis circa causas proximas, quas generis, indicationem producentis, characterem optimum esse diximus, ambigat, scire fas est, non eas forte proximas dici, quae parti ipsi, in qua mali sensio est, insunt, sed veteres ὁμοειδίην^{u)}, *familiaritatem* illam morborum prae ceteris valde urgent, quae a communione partium oritur; nec omnes causae, quae proxime ad effectum sunt, (possunt enim plures vna adesse,) genus aequaliter definiunt, sed illa tantum classem indicit, quae ex pluribus est valentior^{x)}, et quae momentum ipsius curationis tradit, debentque propterea in generibus morborum definiendis medici esse exquisitissimi, siqui-

u) Ὅμοειδίην, *gentilitas et cognatio*, equidem morborum paritatem quamuis, quae a causarum communione pendere posset, significat, singulariter tamen accipitur ab HIPPOCRATE de partibus consensus lege inter se iunctis, et suas affectiones sibi inuicem tradentibus. Τῆτο δ' ὁποῖον ἂν τι πάθῃ τὸ σμικρότατον, ἀναφέρεται πρὸς τὴν ὁμοειδίην, ἕκαστον πρὸς τὴν ἑωυτῆ, ἢν τι κακόν, ἢν τι ἀγαθόν. *Etiamsi minima pars fuerit, si quid illa patitur, transfert, secundum familiaritatem, singula, ad eam, quae ipsi cognata est, siue bonum, siue malum id fuerit. De Loc. in Hom.*

x) Ἀιτιῇ ἰσχυρᾷ, *caussa praeualens et fortis*, dicitur HIPPOCRATI, quae sua praesentia morbum facit, absentia sua eundem tollit. Δεῖ δὲ δῆπως τᾶντα αἰτία ἐκείνα ἡγᾶσθαι, τῶν παρεόντων μὲν τὸ τῆτον τρόπον ἀνάγκη γίνεσθαι, μεταβαλλόντων δὲ, εἰς ἄλλην κοῆσιν πᾶναι. *Haec siquidem oportet cuiusque morbi causas arbitrari, quibus quidem praesentibus, istam mutationem fieri oportuit, in aliam autem temperaturam mutatis, quiescere. De Vet. Medic.*

siquidem minima res, quae essentiam causae proximaem mutat, genus quoque et curationem abinde pendentem, conuertere potest .y).

Isthanc morbos in classes et genera redigendi peritiam illi demum sibi acquirere possunt, qui partium corporis humani mutuas consensiones et generales causarum affectiones, omni studio sibi reddiderunt cognitae. Hisce enim adminiculis suffulti, curationis modos, qui pluribus aegritudinum speciebus communes intercedunt, inuenire poterunt faciliter, poteruntque, cum recta conscientia, sub artis secundum leges probatas exercitio, boni et rationalis medici famam lucrari certissime.

y) Qui, sub summo comparationis causarum rigore, iidem morbi sunt, ἀκριβέες, genuini, veri, dicuntur. Τριταίος ἀκριβής, ὡς ἂν τις ἄποι γνήσιος, Febris tertiana exquisita, veluti si aliquis diceret, legitima. GAL. Lib. I. ad Glauc. Sic Erysipelas GALENO Lib. XIV. Meth. Med. ἀκριβές illud dicitur, quod febrem exquisitam comitem habet, cuius respectu aliud est ἐν ἀκριβές, ἀλλ' ἤδη πως φλεγμονῶδες, haud exquisitum, quod debilia inflammationis signa habet. ibid. Eiusmodi morbi affines dicuntur et in curatione haud parum discrepant, cum causa proxima eadem prorsus haud sit; id quod Graeci, praefixa τῆ παρα, quae spurium quid notat, particula, significare solent. Ὅχι ἀπλῶς, ἀλλὰ παρακείμενον καὶ πλησιάζον, non aliquid simpliciter tale, sed quod propius est, et vicinum. Sic vbique occurrunt, παρακυνάγχι, παραφροσύνη, παραποληξία, et similes, non congeneres, sed tantum affines morbi.

SPECIMEN QVARTVM.

DE NOTIONIBVS SIMPLICIBVS
AD CONSTITVENDOS MORBORVM
ORDINES EX SOLIDORVM
INDOLE.

Postquam de constituendi generis infimi, quod statim suas species sub se contineret, deque boni characteris hunc in finem necessarij rationibus, in praecedentibus prolusionibus aliqua commentatus essem, cogitanti mihi, qua ratione dispersi per pathologiam specialem morbi colligi ad se inuicem et ita ordinari possent, quo vnus sit intuitus aegritudinum, eandem indicationem exigentium, variae obuenerunt difficultates, propter quas hoc ita facile fieri haud posse intellexi. Veluti enim nulla, etiam in rebus, eandem semper faciem habentibus, in genera et classes redigendis, lex tam firma tamque stabilis reperitur, vt illa, si quando methodus aliqua erigenda est, omnibus exemplis apte respondeat, veluti ordinum in regno vegetabili et animali inque omni rerum fossilium ambitu conditores suo magno incommodo experiuntur, vt materiem sui systematis vbique obsequiosam haud inueniant, sed variae species, in diuersum genus propendentes, vbique occurrant; Ita multo minus effectus morborum non tantum in semet ipsis, sed etiam fere in singulis indiuiduis dispares et mira varietatum discordia ludentes, sese, veluti ad amissim, regulam ac circinum componi inque familias et classes constanti aliqua ratione

tione componi sinunt, adeo, vt de generibus inter illos constituendis fere desperandum sit, nisi pro ordinis fundamento caussa proxima, inter quam et morbum porro nulla alia est, ponatur, reliquae autem circumstantiae, quam variae etiam illae esse possint, a definitione excludantur. Etiam si autem conditionem, quae aegritudinem proxime efficit, pro caractere genuino classium constituendarum accipere velis; non tamen admodum frequentes sunt notiones eiusmodi simplices tamque ab omni mixtione alienae, quibus opus est, vt species habeas, ad suum genus vnice, nec forte etiam ad aliquod aliud vna referendas; sed plerique tituli generales, quos nunc habemus, ita sese gerunt, vt multiplicem respectum ad causas plures, in eundem effectum conspirantes, ostendant, inter quas, quae proxima dici possit, non statim liquet. Eiusmodi notiones mixtae sunt, et ad genera quidem superiora stabilienda conferunt, infimum autem genus, a quo statim species nominari incipiant, definire nequeunt ideo, quod sunt laxae, et nouas semper meditationes ac diuisiones postulant, eamque ob causam illum finem haud assequuntur, qui in indicatione aliqua, ad omne exemplum extendenda, ponitur. Ita enim comparata debet esse inscriptio, qua integram aliquam pathematum seriem significare atque vnam et eandem medendi rationem illi dedicare volumus, quo, qui semel assumptus est titulus, quo id, quod semel agnitum est, indicans, sine aliorum concursu, naturam omnium suarum specierum, quacumuis in parte corporis illae sedeant, quamcumuis actionem laedant, exhauriat. Talis conceptus ille est, quem nobis, *vas, toto suo lumine orbatum, error loci* et similes aliae morborum plurium notae generales, non tamen generaliores vel generalissimae, exhibent. Abiiciendus tamen etiam in his fere est

animus, nec confidendum, fore, quo vlla notio simplex inueniatur, si effectus morbi cum morbis ipsis confunderemus; Nullus enim ex omnibus est, quin sua secum ferat symptomata, quae aliquando priores quoque curas postulant. Namque, si in antea adductis simplicium cogitationum proximam causam definiendum exemplis persistendum est, ambigit animus, plusne ad resistantiam, cordi ob transitum humoris per sua viscera impeditum ortam, quam ad ipsum impedimentum respici oporteat, plusne opus sit, sequelam morbi et effectus eius, veluti bilis moram in hepate duro aut molimina haemorrhoidalia abinde orta, in morbi definitionem admittere. Qua in re si ambigere voluerimus, et nisi illud momentum, in quo processus cogitationis desinit, pro obiecto nostrae curae ad medicamentum inueniendum agnoscere velimus, empiricorum, qui symptomaticam indicationem causali priorem semper faciunt, ignominiam non sumus euitaturi. Namque nullum cogitationis argumentum principium aliquod esse poterit, quamdiu discerpi in varias ideas novas potest. Qua de causa multi conceptus, qui diuersos nomine morbos comprehendunt, et illis satis generale medicamentum pariunt, nondum tamen ita comparati sunt, vt opus sit in illis subsistere et vltra meditando haud procedere. De *febris* nihil moneo, quas in plerisque pulsuum celeriorum effectibus plus symptomata, quam morbum, id est, proximae causae effectum ipsum, saepe non morbum, sed morbi medicinam esse, nouimus. *Spasmus* nondum est extrema notio, sed diuersas alias ante se ideas, exinanitionem nunc, postmodo ἐρεθισμὸν ceu stimulum, agnoscit. *Debilitas* commodam aliquam ideam sistit, quae multas variarum actionum laesiones exhaurit, sed simplicitatis notam, qua ad principium opus est, omnino haud habet; Namque

in partes eundem de nouo est, et, quam varia huius adynamiae causa sit, an liquidi vitalis cuiusdam iactura, an mouendorum moles, an iter spiritibus ad partes abituris praeclusum, dispiciendum; siquidem sub hisce conditionibus, tota sua natura, proinde etiam ipsa quaesita indicatione discrepantibus, debilis aeger esse solet. Eiusmodi notiones tale genus non exhibent, quod porro nunc nihil aliud, quam similes omnino species sistat. Et genus quidem ponunt iam satis arctum, at non arctissimum. Sunt quidem minus latae et generales, quam illae *methodicorum CELSI*, quibus *strictum et laxum, aut quod utrinque medium esset*, nominasse satis erat; sed non sunt simplices satis, quo curiosus causarum indagator in illis sibi subsistendum esse putare possit. Huic non satisfaciet *fluxionis auctae* idea, licet optima ceteroquin sit; namque mixta est, mox ad debilitatem, mox ad robur auctum, mox ad continui laesionem reuertens. Quamdiu ergo conceptus aliquis in alios se ipso angustiores resolui potest, nondum erit quaesita simplex notio, ad familias morborum eadem methodo sanandorum constituendas apta. Quousque autem in ista idearum diuisione procedendum sit, scire omnino est necessarium. Habet enim illa suos limites, quos esse arbitror illos, quando sub continuata meditatione porro, praeter τὸ ὑψος et sublime, quod ad artem exercendam conferre quidquam possit, inuenire nihil licet. Subsiste, si metastasin, quae ad corporis ambitum tendit, pro principio quaesito ad familiam exanthematum constituendam assumseris, eaque putridum quid esse posueris, de cetero, qualis istius materiae textura sit, parum sollicitus. Age igitur, videamus, an eiusmodi notiones simplices inueniantur, in quibus medicus acquiescere possit, possitque illas, in morbis, etiamsi nomine, actione laesa

laesa et parte affecta discrepantibus, dummodo vnus infimi generis species sint, inueniendi medicamenti ad similes aegritudines quasuis sese extendentis gratia, proponere. Tales intendebat HIPPOCRATES, quando κατὰ φύσιν τὰς ιδέας κεχωρισθαι, *ideas morborum secundum vnius cuiusuis indolem diuidendas et separandas esse*, iubet, vt, etiamsi nomina eorum sint multiuaria, in aliquo tamen paritatis symbolo conuenire illi eademque methodo procurari possint ^a). Aliquae autem earum ex illis mutationibus praeter naturam, quae circa partes corporis solidas oriuntur, peti possunt, atque ita sese gerunt, vt, cum porro sint indiuisibiles, in earum contemplatione ad morbos similes ordinandos et in singularem aliquem veluti fasciculum colligendos medicus subsistere nunc possit. Reliquae ad *humores*. De illis primo loco agam, necessarium haud esse arbitratus, quo moneam, cum hoc in scholis receptum et vsu peruulgatum sit, quando solidae partes seorsim nunc adducuntur, eas ideo separatim nominari nunc, quandoquidem, etiamsi fluida ab

Bbb 3

illis

a) Vtramque methodum morbos ordinandi, et *analyticam*, et *syntheticam*, eleganter ita exponit HIPPOCRATES L. *De natura humana*:

Τετέων μὲν πρῶτον κατὰ νόμον τὰ ὀνόματα διαρίθαι, καὶ ἔπειτα κατὰ φύσιν τὰς ιδέας κεχωρισθαι.

Ex his primum est, secundum legem, nomina diuidere, vt nulli morbo idem nomen sit; (*en methodum analyticam.*) deinde autem secundum vnius cuiusque naturam ideas separatim considerare. (*en syntheticam, quae rem respicit, non nomina.*)

Ita quoque capienda sunt, quae habentur L. *De Arte*: Νομοτετήματα τῆς φύσεως ὀνόματα. Ex natura rei morbis imponenda sunt nomina. Et paullo post eleganter et argute: Τὰ δὲ ἄδεια ἔνομοτετήματα, ἔδδ' ἔβλασθήματα. *Noziones de morbis non sunt positiones aliquae alicui veluti legi addictae stabili ac perpetuae, sed veluti germina medi-*

illis ex toto separari cogitando nequeunt, in generis ultimi definitionem solae admittuntur. Oportet autem aliquas notiones, quae primo intuitu ex solidorum indole esse videntur, statim ablegari ad conceptus genericos, quos nobis mutationes, in humoribus praeter naturam occurrentes, sistunt. Namque etiamsi *debilitas* ad rationes solidorum referri possit, organi agentis scilicet imperfectionem ita inuoluens, vt eius minimus nisus erga mouenda hanc notionem exhaurire posse censeatur istam rem ex solius machinae lege considerantibus; etiamsi etiam *nisus maior solidi*, quam ille requiritur, quo fluida moueantur, et *robur auctum* sub censuram solidi cadere non minus possit; id quod si ita sese haberet, multae aegritudines, ex capite *de liquidis morbosis* transfugae, in morborum a *mutato solido* ortorum castra abiturae sunt: Attamen, cum et virium defectio, et earum morbosum augmentum, ad motorem plus, quam organon motus attineat, et vtrumque ex spirituum lege aestimari oporteat; nihil quidquam causae est, propter quam id, quod liquidorum vitalium res est, solis vasis aut illis excellentiori modo tribui debeat. Nec anastomosis, veluti eam pathologi accipiunt, seu vitiosa extremi vasorum ostii apertura, transmittens retinenda liquida, etiamsi hoc ita sese habere videatur, ex indole mutati solidi recte explicatur, cum debilitatis sit species. Ab his igitur si discessero, notiones variae ex natura mutati solidi, atque illae simplicissimae, ad classes morborum infimas instruendas poterunt inueniri. Veluti ergo in synopsi quacumuis angustissimas notiones, hinc angustissima oportet esse genera, quae porro nihil quidquam aliud, quam species sub se comprehendant et methodum medendi constituent per omnes istas species perpetuam, licet eandem symptomatum, quae tamen genus non

mutant, contemplatio in accidentibus, quodammodo mutare possit: Ita quoque nunc, quando eiusmodi ideae ex solidorum indole petendae sunt, inueniendae erunt inscriptiones et summi tituli, debito significandi valore gaudentes. Nondum autem ipsa illa quaesita genera nunc propono, sed materiam saltim colligo et ordino, ex qua illa deinde construi possint, ita scilicet comparata, vt non tantum varias *partium internarum* affectiones in sese recipere, sed et illos morbos, quibus *manu medemur*, et hos quidem prae ceteris, ordinare possint. Et primo quidem loco occurrit illa notio, quae *corpora viua, in corpore viuo* nata, velut illa morborum causas sua praesentia sistunt, in sese continet. Hanc ideam HIPPOCRATES iam habuit, eamque ego nunc, tanquam certae morborum familiae symbolum, assumo. Sunt autem *viua corpora* in homine aliqua *secundum naturam*, foetus puta, cuius impedimenta illi, quo minus nasci commode possit, posita, in vno conspectu constituta, si a symptomatibus recedas, manuum operam et totius artis obstetriciae praesidium postulant; aliqua *praeter naturam* b) illis innutriuntur, *vermes* puta, quos, diuerso in corporis loco natos, mox ex ouulo muscae, viuum carnem appetentis, sub cute inque vlcere genitos, mox tubo alimentoso quacunq̄ue de causa

Bbb 4

inna-

b) Τα ὄλα τῶ γενεῖ παρὰ φύσιν ἐσάμενα, ἔλμινθές τε καὶ ἀσκαρίδες.

Quae in corpore per se subsistunt, et tota natura aliena sunt. GAL. De Causf. Morb. I.

Δρακόντια inter Aegyptios describit PAVLL. Lib. IV. cap. 59: κατὰπερ ἔλμινθώδη τινὰ ζῶα ὑπὸ τῶ δέρματι συνίσάμενα καὶ κινέμενα. Veluti vermicularia quaedam animalia sub cute nata et sese mouentia.

Τίκτηται πολλακίς ἐν τῇ κεφαλῇ φθειρῶν πλῆθος.

Nascitur saepe pediculorum multitudo in capite. ORIBAS. Lib. IV. ad EVNAPIVM.

innascentes, variarum afflictionum, nunc in vnum genus conuocandarum, auctores, et vna medicina, veneno scilicet, quod tamen homini venenum non fit, e medio tollendos. Hos igitur morbos *animatos* c) dici, nihil impedit, quandoquidem causam, sua propria vita gaudentem et in homine genitam, agnoscunt. Horum respectu reliquae causae morborum erunt *inanimae*, cum nulla earum suo proprio motore ad nocendum compellatur, sed vel *defectione*, vel *praesentia* sua, in rationibus mechanicis, physicis, chemicis, noceat. Quodsi igitur ex defectionis idea aliquod singulare genus morborum, ad solidorum legem aestimandorum, nunc constituendum est, illi occurrunt, qui in iactura partis cuiusdam earum, quae reliquis ad vitam minus conferunt, consistunt, nec tam sanari, quam saltem leuari supplementis possunt: Haec in vniuersum *κολοβώματα* Graecis d), *curta* Latinis e) dicta fuerunt. Quodsi autem notiones genericas, quae in praesentia *alicuius rei praeter naturam* constitutae sunt, mecum perpendo, pro mea imaginationis facultate, quam vlli legem esse nollem, conceptus oriri intelligo, quos ad species morborum solidi colligendas non omnino ineptos esse puto, vtpote qui etiam methodum sanandi multis aegritudinibus, nomine et parte affecta ceteroquin disparibus, communem stabilire possint. Primo loco mutationes illae sese offerunt, quae ad *unionem* et *continuitatem* partium attinent. Aliquando illa morbosa est et partes vnit, quas discretas esse oportebat; Hanc notionem *prospophysin* nominabo *vitiosam*, quandoquidem Graecos hac voce, quando malas partium cohaesiones inducunt,

c) Τὸ ἄνιστον morbus animatus HIPPOCRATI eleganter dicitur, exponente GALENO.

d) GALENVS *Method. Med.* Lib. XIV.

e) CELSVS Lib. VII. c. 9.

cunt, vfos esse lego. Sub hac notione stabunt ἀγκύλαι omnes, quo nomine *concretionem articuli* CELSVS appellavit, licet inter illas aliqua fit diuerfitas, quae tamen methodum medendi non mutat; id quod mihi fatis est, vt morbi aliqui congeneres dicantur, etiamsi in aliquibus circumstantiis ceteroquin discrepent f). Haec notio colligit *palpebras connascentes*, quas ἀγκυλοβλέφαρον g), *linguam suae sedi tenacius infixam*, quod ἀγκυλόγλωσσον h) appellant, aliasque adhaesiones fatis multas, *intestinorum, calculi, placentae uterinae*, vna cum viarum clausuris, quos natura patentes esse voluit i), quibus etiam

Bbb 5

iam

f) Distinguit recte omnino *rigiditatem articuli* in varias species vetustas, vt illa propterea genus constituere haud posse videatur, quandoquidem *alia ex cicatrice* est, cum CELSVS L. V. cap. 18. ἀγκύλας recenti cicatrice contractos articulos vocat; *alia ex vitiosa articuli repletionem*, alia *ex rigiditate tendinum* oritur, veluti PAVLLVS habet, cum L. IV. cap. 55. τὰς τῶν ἄρθρων κοτυλάς διὰ σφήνωσιν ἢ νευριτικὴν τινὰ τᾶσιν γινομένας, *articulorum rigiditates*, ab intus concretis aut a tendinum tensione factas, nominat.

g) Προσφύεται καὶ τὰ βλέφαρα τῷ λευκῷ ἢ τῷ μέλανι.

Cohaerescunt palpebrae cum albo oculi aut cum pupilla. GAL. in *Introd. seu Medico*.

Interdum inter se palpebrae coalescunt, aperiri que non potest oculus, cui malo solet etiam illud accedere, vt palpebrae cum albo oculi cohaerescant. CELSVS L. VII. c. 7.

h) Ἀγκυλόγλωσσοι, quibus lingua adhaeret; Hos *μογιλάας*, seu qui difficulter eloquantur, Graeci appellant. AETIVS L. VIII. c. 38.

i) Πολλοῖς ἐκ γενετῆς ὁ βάλανος ἐ τέτρηται, ἀλλ' ὑπὸ τῷ κυνὶ καλεμένῳ τὸ τρήμα ἐστὶ.

Multis ex natiuitate glans haud est perforata, sed sub sic dicto fraenulo perforatio est. PAVLL. L. VI. cap. 54.

Solet euenire vel a primo natali die protinus, vel postea facta exulceratione, deinde per cicatricem aure repleta, vt foramen in ea nullum sit, ideoque audiendi vsu careat. CELSVS L. VII. c. 8.

iam vna indicatio omnibus satisfacit, vt continuitas ista soluenda sit pharmacis mollientibus et manu experta. Ex opposito autem *vnio partium*, quas vno nexu iunctas esse oportebat, soluitur; nec facile quispiam erit, qui circa huius notionis valorem, quatenus illa vulnera et fracturas iungit, ambigat. Etiam si enim multa sint, quae ad amissam vnionem isthanc recuperandam fieri oporteat, solutorum compositio, deligatio, inflammationum regimen, et si quid aliud est, quod vel ad vulneris, vel fracturae curationem attinet, quae duo commode ad se inuicem comparari possunt, attamen, cum ad vtriusque laesionis et mollium, et durarum corporis nostri partium definitionem nihil hac idea possit esse propinquius, illas etiam abinde aliquod familiaritatis et cognationis ius accipere, autumo. Differt autem a vulnere id, quod *collisum* est, adeo, vt, etiam si forte *vexata* vulnus clausum et occultum dici possint, quandoquidem sanguinem fundunt, notio tamen istius mutationis ita comparata sit, quo sanandi methodum omnino discrepantem secum afferat. Namque non hiant vasa collisa, sed, tanquam valde infirmata et plerumque demortua, sanguinem per suos parietes in circumfusum sibi contextum cellulolum transcolari sinunt ^k). A vulnere tamen non discrepat effusus de incisa arteria maiori sub cutem sanguis; id quod *aneurysma spurium* appellant ^l).

Nec

k) Ἐκχᾶται αἷμα φλεβὸς καὶ ἀρτηρίας τῆ χιτῶνος τῶν ἀγγείων διαρηθέντος, ἢ, ὡς μὲν τις ἀποι, διδραμένε, ὁ χιτῶν διαιρεῖται θλώμενος καὶ ῥηγνύμενος.

Effunditur sanguis ex vena et arteria, cum tunica vasorum rarefcit, et, vt ita quis dicat, colo similis redditur, vt humor specie sudoris transfluat, siquidem illa contusa vel rupta fuit. GALEN. *Metb. Med. Libr. V. cap. 2.*

l) Spurium aneurysma inducit PAVLLVS, vt illi eius indolem omnino coguitam fuisse, iudicari possit:

Γίνε-

Nec minus vulnus esse possunt *auulsa*, siquidem et vasa diuisa, et liquidorum de vase, quod cuique parti proprium est, fluxionem ista notio inuoluit. Hic conceptus auulsum de trunco suo caput offis iunioris explicat ^m), et abortum definit, cuius idea in auulsa de fundo matricis placenta ponitur. Non autem tantum vulnere aut fractura, sed etiam iactura suae substantiae per malos succos vnio laeditur. Proinde noua aliqua notione opus est, quae *morbos solidi ex putredine* aut destructione, quam Graeci *διαφθοράν* ⁿ) appellant, natos complectitur. Est enim putredo, quamuis illa idea ad mutationis, in corpore viuo ortae, tam liquida, quam solida legibus vitae orbata attineat, in aliquo complexu sumta, partium quarumuis in liquamen acre, quod locos etiam, sub quibus est, depascitur, conuersio. Vt autem conceptus ille, qui ampla satis latitudine morbos varios non omnino similes comprehendit, ad sua genera inferiora propius dirigatur, opus omnino est, quo ille in aliquot ideas, quibus constat, alias dirimatur. Namque vel ex *coctione bo-*

na

Γίνεται τε καὶ τραχιάσις, ἐπειδὴν εἰς ἔλκην μὲν ἀφίκεται τὸ ἐπικείμενον αὐτῇ δέρμα, μένη δὲ τὸ τῆς ἀρτηρίας, μήτε συμφύσεσις, μήτε σαρκί φραχθείσις.

Fit quoque aneurysma, cum vulnerata arteria est, cum quidem in cicatricem peruenit illi incumbens cutis, mansit autem aliquid in arteria, quod nec concreuit, nec carne clausum est.

m) Ἀποσπάσματα, *auulsa* significant. GALENVS L. De Constitutione Artis. Ita HIPPOCRATES habet ἀποσπάσματα, *auulsa* ab offibus, seu capitum abruptiones in iunioribus offibus. L. Officin. Med.

n) GALENVS *διαφθοράν*, *corruptionem*, pro genere assumit, partium scilicet mortem in toto viuo, sub hoc titulo comprehendens, *διαφθοράν*, διὰ καύσιος, σήψιος, addit νέκρωσιν ἐκ φύσιος. *Corruptio per vstionem, vrentium medicamentorum usum, vitae partis abolitionem ex frigore.*

na^o) partes quaedam suae substantiae iacturam patiuntur, cum illae translatitium aliquem succum per febrem in se receperunt. Haec notio est *abscessus* P), vel ex *necrosi* seu putrilagine destructiua, sanos quoque locos inuadente, illae corrumpuntur. Haec *putredo* aliquando acuta est, et, ex valida inflammatione orta, celeriter progreditur, ac partem, quam semel inuasit, nisi limites illi arte ponantur, subito absumit, *gangraena* 1) scilicet et *sphacelus* 2), cuius vtriusque discrimen in diuerso malitiae gradu ponitur 3); nec impedit, *siccum* dari *sphacelum* 4), qualis ille a frigore et ex debilitate est, et qualis e febre quandoque oritur 5); Namque et ille putredinis notas in se habet, vti partes succis nutrientibus orbat,

o) Πεπασμός κρίσις ἅμα καὶ ἀποσυσία.

Coctio, et separatio morbidi, et eius est eiectio. HIPPOCR. *Epidem.* L. VI. Sect. 3. Aphor. 7.

p) Ἐκφυθῆναι ἀντὶ τῆς φθαρῆναι, *suppurari pro corrumpi*, positum apud HIPPOCRATEM esse, scribit GALENVS *ad Libr. VI. Aphorism.* 20.

Ἀπόσημα ἐστὶ φθορά. PAVLLVS *Libr. IV. c. 18.*

q) Γάγγραινα νέκρωσις μορίων ἀδύνατος ἰσθῶσαι ἐπὶ μεγέθει φλεγμονῆς.

Gangraena mors partium medelam excludens. GAL. *Comm. in Aphorism.* HIPPOCR. L. VII. Sect. 7. 50.

r) Τὴν ὅλην τῆς ἕσθιας ἐκῆκε μορίε φθοράν ὀνομάζουσιν οἱ παλαιοὶ σφάκελον.

Totius substantiae singulae partis corruptionem veteres appellant sphacelum. GAL. *Comm. II. in HIPPOCR. De Fractur.*

s) Praecipue autem sphacelum appellant, quando os vna corruptum fuit. Φθαρόμενον δὲ ὅλης αὐτῆς ἕσθιας ὁσέον σφάκελον ἐπιφέρει. *Corruptum tota substantia os sphacelum affert.* GALENVS *ibid.*

t) Σηπηδὼν ξηρή.

Arida putredo. HIPPOCR. *Epidem.* L. I.

u) Integros articulos peste affectis desiccatos lapsosque esse, aegris hoc modo seruatis, et THUCYDIDES obseruauit, et HIPPOCRATES L. III. *Epid.* asseruit.

orbat, easque hoc modo interficit *). Alio autem tempore lenta aliqua putredine partes confici nouimus, quae idea omnem διάβρωσιν et ἔλκωσιν, omnem erosionem, a quacunque materia destruyente, siue sponte in homine orta, siue foris inducta, amplectitur. Quodsi autem inter has partium ex putredine corruptelas aliquod discrimen statuendum est, alias ex illis, non aliter, ac in gangraena, nullos habere limites, nisi quos ars nouo vulnere et noua atque bona inflammatione ponit, sed in sanas partes progredi obseruatum est, quarum aliae *mollia*, aliae *dura*, sub cariei inscriptione, organa γ) deuastant, atque iterum *aliae* in superficie procedunt z), in quorum numero sunt *herpetae*, *aphthae*, *pityriases*, aut cuticula furfurum ritu desiccata, inter quas tamen exanthemata reliqua collocari non sinit singularis eorum ad febrem relatio, propter quam illis propior inter humorum morbos locus est; Aliae autem

x) Sic ad φθοράν, defluuium capillorum refert GALENVS L. De Remediis Parabil. c. 6. ὅταν ἐνδείξ τῆ τρεφοντος ὑγρῆ ἀφαιρομένης, φθόρεται, Quando prae indigentia, ablato illis succo nutriente, corrumpuntur. Ideoque ad putredinem siccam referenda erunt omnia capillorum vitia, alopecia, ophiasis, in palpebris madarosis, ptilosis, milphosis.

Μαδάρωσις δὲ ἢ μίλφωσις τῶν τῆ βλεφάρου τριχῶν ἀπόπτωσις.

Madarosis et milphosis pilorum e palpebris lapsus.

PAVLL. L. III. c. 22.

y) Τερηδὼν ἔστι, ὅση κατὰ τρησις ἀπὸ φθορᾶς.

Caries est ossis perforatio ex corruptione. *Auct. Definitionum GAL.*

z) Τὰ ἀποσύματα (ἢ) τὰ ἐπικάυματα ἐπιπολῆς.

Abrasae cutis partes et superficies eius adusta.

Ἐπιπολῆς ἔλκωσις ἐν τῷ σώματι γινομένη, ἃς ἀφθᾶς καλεῖται.

Ulcera superficialia in ore, quae aphthae vocantur.

GAL. De Medic. Secundum Locos.

tem ex illis corruptelis ad profundos locos descendunt, omne scilicet, quod a deuorando dictum est, vitium^a). Sed quibusdam callus, ne celeriter progrediantur, pro custode est^b), siue lata ea sint vlcera, siue angusto tubo progrediantur, quod ἀποσυριγγεσθαι, *in fistulam excavari*, dicitur. His omnibus vulnus pro medicina est^c); his medicamenta paranda sunt, quae putredinem progredi auerique non sinunt. Noua aliqua notio satis simplex, vt resolui porro nequeat, sub *excrementiae* aut vitiosae partium nutritionis, quam Graeci βλάβημα^d) appellant, titulo sistitur, cum malus humor vasa sine lege extendit. Etiam si autem ad hanc ideam vere omnia tubercula, in cute nata, Graecos retulisse legam; putris tamen potissimum caro, ex vlceribus atque ex ipsis quoque ossibus nascens^e), hinc duri nodi,

a) Φαγέδαινα, ἔλκος ἀναβιβρώσπων.

Phagedaena vlcus depascens. GAL. L. *Definition.*

Ἐρπητα ἐδιόμενον Graeci vocant, quia celeriter serpendo usque ad ossa corpus vorat. CELSVS L. V. c. 28. Minimus cutis et superficialis cancer est ἔρπησις κερχρίας, miliaris herpes, HIPPOCRATI ita dictus.

Omnis cancer non tantum id corrumpit, quod occupat, sed etiam serpit. CELSVS L. VI. c. 26.

b) Interdum vetustas vlcus occupat, induciturque illi callus. CELSVS L. V. c. 26.

c) Ὅσα σφαικελίζα, ἀπολαβόντα τὴν φλέβα, ἐλκῶσαι καὶ ὑγιῶσαι.

Quae corrupta sunt, praecisis venis, vlcerare et sanare. HIPPOCR. *Epidem.* L. II.

d) Ἐλκεια, ὅσα μὴ καλῶς καθαρθέντα καὶ ἐς τὸ δέον, ἀρξεται βλασάνειν.

Vlcera, minus recte et debito modo purgata, in malam carnem excrescere incipiunt. GALEN. *Method. Med.* IV.

e) Σάρξ δι' ἑλκωσιν ἐπιτραφέσσα.

Caro super vlcus enutrita. GALEN. *De Locis Affectis* Libr. I.

nodis, ex cute veluti vegetantes f), cum ossium poris ac articularum nodis g), omnisque caro mala, ad gingiuas b) et alibi, atque in ipsa quoque matrice i) nascens, sub hac notione comprehendi poterunt; quibus omnibus eandem quoque sanandi methodum esse, chirurgia docet. Sunt et alia *tumorum* genera, quae diuersa a priore notio explicat. Namque ex illis *aliqui ex vase maiori tumefactio* ac distento, quod *ἀνέυρσις* in vniuersum k) dicitur, *alii*

f) Omne tuberculum, quod in cute sponte a caussis internis natum, at sine febre, est, φύμα dicunt, ἀπὸ τῶν ἐν τῇ γῆ φουμένων, ab illa, quae iisdem atque de terra vegetantibus intercedit, similitudine.

g) Ἐπιπρωμάτα τῶν ἄρθρων. HIPPOCR. *Prorrh.* Expofuit CELSVS L. II. c. 8. Super articulos ex callo turbercula oriuntur.

h) Ἐπυλίς, ὑπερσάρκωμα κατὰ τὸ ἐσώτατον ἰγομφίον. Epulis, excrescentia carnis est ad interiores alueolos dentium. PAVLLVS L. III. c. 26.

i) Σκίρρος ἀντίτυπος ὄγκος καὶ ἀνώδυνος. Tumor renitens et indolens. GAL. *Comment. IV. in HIPPOCR. L. De Ratione Vitae Acut.* ὄγκος μετὰ σκληρίας καὶ βάρους, καὶ δυσκινησίας τε καὶ δυσαισθησίας. Tumor cum duritia, grauitate et stupore. *Auct. Definit. GAL.*

Ἐπυλίς ἢ ἀδιάπλαστος σὰρξ τις μαλακὴ δεχομένη τὴν τῆς κνήματος ἰδέαν.

Informis caro mollis adsumens foetus speciem. GAL. L. *aduersus Lycum.*

k) Ἀνέυρσις, *vasorum* quorumuis est dilatatio. Hanc vocem GALENVS, tanquam genus, ponit in definitione varicis venarum. Κίρσις ἐστὶ ἀνέυρσις τῶν φλεβῶν. *Varix est dilatatio venarum.*

Ἄρτηρίς ἀνασφωδίσσης τὸ πάθος ἀνέυρσις καλεῖται.

Cum arteria dilatata est, morbus aneurysina vocatur. GAL. *De Tumoribus*, c. 11.

Τὰ τὸν δίδυμον τρίφοντα ἀγγεῖα εἰάν κίρσωθῆ, κίρσοκλήλην τὸ πάθος προσαγορεύεται.

vero ex *folliculo glandulae* vel pinguedinis vitiosa materia repleto, hinc distento ^{l)}, nascuntur; quibus igitur singulares sui sunt limites, quando reliquos *inflammatoriae* aut *serosae* prosapiae ad notiones liquidi morbofi referendos esse, quilibet, vti arbitror, facile perspicit. Ab his si discessero, supererunt adhuc aliquae *morborum* ad solida prae ceteris referendorum collectiones, quas forma *staturae humanae* mutata definit ^{m)}, cum *pumilos distortos, valgos, varos, gibberosos*, atque illos etiam, quos natura notauit ⁿ⁾, consideramus, atque ab illis misericordiae magis, quam artis argumentum desumimus, quandoquidem adiuuari illi auxiliis vel consiliis nequeunt. Plus utilitatis in illa morborum contemplatione est, qui ideo, quod suam in *lapsu*

Quae testiculum nutriunt vasa, si aliquando varicosa reddita fuerint, cirrocelen aut herniam varicosam morbum appellant. PAVLLVS L. VI. c. 64.

Βρογχοκήλη, ὄγκος ἀνευρυσματώδης.

Bronchocele seu asperae arteriae expansio, tumor est aneurysmati similis. PAVLL. L. VI. c. 38.

- l) Collectio humorum sub cystide GALENO singulare genus constituit. Ἀθερώματα, καὶ σκατώματα, καὶ μελικηρίδες, ὅσα ἄλλα ταῦτα τινὲς μὲν ἐν τοῖς ἀποσήμασι τίθενται, τινὲς δ' εἰς ἕτερον γένος. Atheromata, steatomata et meliceridas, et similes tumores alii quidem inter abscessus ponunt, alii autem ad aliud genus transferunt. De Tumor. praet. nat. c. 5.

Γαγγλίον συσροφὴ τις νέρου.

Ganglion, materiae sub tendinibus collectio. ACTVARIVS L. II. de diagnosi morborum.

- m) Σκολιαινέσθαι, obliquari, ap. HIPPOCR. L. De Arte, et διαστρέφεισθαι εἰς ἕντινῶν τρόπον, quocumque modo a forma naturali deflectere, exponente GALENO.

- n) Ἀλλοίωσις τῶν κατὰ φύσιν χρωμάτων ἄλφος καὶ λευκή.

Mutatio colorum secundum naturam, albus et leuc. GAL. De Morb. Differ. II.

psu^o) de sedibus naturalibus indolem positam habent, cognatione aliqua inter se iunguntur, et simili modo, quoad communem methodum, sanantur, quales sunt *herniae* verae, cum intestini recti, vesicae vrinariae, et muliebrum descensu, quorum choroideae lapsus ex vulnere corneae vna referendus est p). Viscerum denique mutata in cauis suis positio, cum os vteri sub puerperio obliquatum q) est, vel intestini portio altera alteram subit, hinc humorum, quos claros esse oportebat, *ablata pelluciditas* r), fasciculos morborum, licet tenues, possunt conficere.

o) Colligit HIPPOCRATES L. *De Morb. I.* morbos, qui in partium excessu de sedibus suis consistunt, ὅτι ἐν τῷ σώματι ἐκπέση ἐκ τῆς φύσεως, quidquid in corpore de sede sua lapsus est, nec tantum luxatos articulos, sed alias quoque partium emotiones, hac voce notavit, veluti ὑγρῶν ἐκπτώσις, vterorum elapsus. *Aphor. Sect. V. 49.*

p) Πρόπτωσης τῆς βραχοειδῆς χιτῶνος ἐκ διαβρώσεως ἢ ῥήξεως τῆς κερατοειδῆς γινομένη.

Elapsus tunicae vuae ex foramine corneae, quod rosione vel rptione factum est. PAVLL. L. III. c. 22.

q) Τὸ σῶμα ἐκ ὀρθόν ἐστὶ τῆς μήτρας, ἀλλὰ ἰδνῆται.

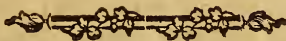
Os vteri non rectum est, sed obliquatur. HIPPOCR. *De Morb. Mulier. I.*

r) Γλαύκωμα, τῆς κρυσταλλοειδῆς ὑγρῆς μεταβολὴ εἰς τὸ γλαυκόν.

Glaucoma humoris crystallini in caesium colorem est conuersio. PAVLL. L. V. c. 22.

Ἰπόχυμα, ὑγρῶν πατέγγχυσιν πηγνυμένων μεταξὺ τῆς κερατοειδῆς καὶ τῆς κρυσταλλοειδῆς.

Suffusio, humorum interfusio, spiffescentium inter corneam et crystallinum. PAVLL. *ibid.*

SPECIMEN QVINTVM,
SISTENS
NOTIONES MORBORVM
SIMPLICES,
EX RATIONIBVS FLVIDORVM.

Animus est, simplices notiones pro constituen-
dis morborum generibus angustissimis nihil
quidquam aliud, quam species simillimas, vna me-
thodo curandas, sub se habentibus, quatenus illae
ex *humoris morbosi indole* excellentiore modo
fluunt, proponere. Experiar fortunam, an possim
in isthoc tentamine ita proficere, quo inueniantur
characteres eiusmodi, qui ad colligendas aegritu-
dines, eadem de caussa proxima natas, significatio-
nis satis habeant, qua in re si quid asperum et re-
belle, et praeoptatae sententiae parum obsequio-
sum offendero, non sane mirabor, quandoquidem,
cum morbos organicos, sua natura mixtos, in men-
te habeam, in isthoc argumento haud videtur cogi-
tatio vlla inueniri posse, quae omnibus mutationi-
bus, in aliqua aegritudine obuientibus, factura
sit satis. Veluti enim diuersarum caussarum et sym-
ptomatum variantium concursus veteres methodi-
cos vehementer exercuit ^{a)}, quo suas communita-
tes vniuersales omnino efficere, et ad omnia, quae
in morbis occurrunt, phaenomena illas extendere
haud possent, ita quoque nunc, quae morborum

ΞΥΓΚΛΗ-

a) Συνδρομή, τῶν συμπτωμάτων ἄθροισμα.

Concursus, collectio symptomatum. GAL. *Method. Med.* L. II.

Ξυγκληρίαν ^{b)}, quam veteres fere omnes compendii causa in mente habuerunt, sine ordinis lapsu defini-ri ad vnguem non sinant, difficultates sese obiiciunt quam plurimae; namque, ne quid dissimulem, *stabiles morborum ordines* esse haud permittunt nouarum subinde aegritudinum ex priore ortus, vt symptomata, quando vrgent, morbis protopathicis saepe pluris aestimanda sint, et medentes, si quando eodem tempore diuersae notiones occurrunt, *debilitas cum spasms*, veluti in febribus malignis, *obstructum cum fluxibus*, veluti in vomitu ictericorum, quid primo loco nominandum, ex duobus vel pluribus pathematibus synchronis sit, haud raro ambigant. Illam simplicitatem quoque difficulter assequimur, qua opus est, vt vna et sola cogitatio multos morbos, actione laesa discrepantes, hauriat, quandoquidem pleraeque ideae genericae ita comparatae sunt, vt porro solui in alias cogitationes possint. Sit *spasmus* generis nota. Videbis illum nihil minus, quam simplicem meditationem inuoluerre, cum, respectu causae suae, possit esse varius, mox ex vacuitate, mox iterum ex motoris impetu solo acriue stimulo proueniens. *Fluxiones morborum* genus statuunt. Has quoque diuersa de causa nasci, quod CELSVS iam perspexit ^{c)}, comperies, quando aliae ex continui solutione, et illa quoque diuersa, aliae ex laxo vasis extremo osculo, ob debilitatem, aliae ex humore resoluto, aliae ex plenitudine, ex motoris impetu aliae proueniunt.

Ccc 2

Quae

- b) Ξυγκληρία παθημάτων, Morborum inter se commercium, consortium et affinitas. HIPPOCRATES L. VI. Epidem. Sect. 7. Aph. 7.
- c) Saepe feminae, quibus sanguis per menstrua non respondet, hunc exspuunt, auctoresque fuerunt, vel exesa aliqua parte, sanguinem exire, vel rupto, vel ore alicuius venae patefacto. Primam διάβρωσιν, secundam ἑνηχοχασμὸν, tertiam ἀνατόμωσιν appellant. CELSVS De Medic. L. IV. 4.

Quae omnia autem, etiamsi ita sese habeant, nondum tamen, isthanc notionum puritatem, quae morbos, eiusdem methodi medendi participes, colligere valeant, obtineri posse despero, quando, quod ad symptomata attinet, illa, si ita comparata sunt, ut primas curas postulent, porro non sunt secundarium quid, sed haberi omnino pro prima cogitatione, ad suum singulare genus tunc referenda, debent. Relinque notionem inflammati, si *putredinis* idea concurrat, aut utramque, si par illarum ad morbum respectus est, combina, veluti in gangraena d). Nec te moueant symptomata, etiamsi ista diuersam notionem, ab illa, quae in morbo primario est, inuoluant. Namque, nisi vrgent, ne attendi quidem merentur, siquidem, ablato illo priore morbo, cuius comites sunt, sponte cessant. Multo minus refert, aliquas notiones, adhuc satis compositas, veluti *spasnum*, *fluxionem*, quandoque ut genus assumendas esse, quandoquidem illae de nouo in suas inferiores ideas cogitando resolui poterunt. Scilicet, nec *spasmus* sine explicatione, qualis ille nunc sit, nec *fluxio* sine definitione, qualis ex multis nunc occurrat, simplicitatem notionis quaesitam in se habere poterit; habebit autem illam, si spasnum ex vacuitate vel stimulo, vel motoris impetu, si fluxionem ex debilitate vel continui laesione nominabis. Nollem *febrem* pro genere infimo ponere, discordes morbos varios, si hoc ita facerem, sub vno collecturus symbolo; nec animi impotentiam aut *deliria*, nec τὰς ἀρροίας, *fluxuum defectiones*, nec dolores, nec asthmata, nec quemcunque alium conceptum, ex sola actionum laesione definiendum, vtpote qui omnes diuersum erga varias causas respectum

d) Μεταξὺ τῆ σφακέλα καὶ τῆς μεγάλης φλεγμονῆς γάγγραινα.

Inter sphacelum et magnam inflammationem media gangraena. GAL. Comment. in Libr. HIPPOCR. De Arte.

spectum habent, in generum inferiorum definitionem admitto. Quodsi igitur experimenta nunc circa notiones eiusmodi genericas, quibus morbi similes colligi possint, a me instituenda, et illae potissimum ad examen reuocandae sunt, quae *ex humorum indole* consequuntur, primo loco sese offert *virium vitalium defectio* et *adynamia*, quae, si debita illius in suas varietates discretio accedit, morbos a se ortos distincte explicat. Quodsi enim debilitas morbosa ea est motoris conditio, qua ille massae liquidorum mouendae et organis, ceteroquin sanis, ad suas actiones instigandis, motibus autem istis, qui ad causas morbi superandas requiruntur, instituendis haud sufficit; si etiam, varia de causa discrepante, eandem oboriri nouimus, quando vel materies mouens seu liquidum nerueum deest, vel sine iactura liquidi cuiusdam vitalis ex sola humorum inertia illa occurrit ^e), vel ex itinere spirituum ad partes impedito eadem oritur ^f), vel ex spasmō, cor adstringente, veluti in subitaneis animi defectio- nibus accidere solet ^g), prouenit: sub istis sane conditionibus variantibus, ad diuersa genera *morbos debiles* ablegari aequum est. Illi non morbus erunt, sed morbi symptoma, si vires, euacuationibus auctis, vel defectu alimoniae, vel longo morbo exhaustae sunt: Haec *debilitas* erit *symptomatica*, suo

Ccc 3

prima-

e) Ἄι παρὰ λόγον κενεαγγικὸν ἀδυναμίας, *Debilitates, sine iactura liquidi*, HIPPOCR. in *Coac. Praenot. et Prorrhēt.* Οἱ παρὰ λόγῳ, κενεαγγίης μὴ ἐξέσης, ἀδύνατοι, qui, *sine manifesta causa, vacuitate vasorum non praesente, infirmi sunt.* HIPPOCR. *Coac. Praenot.*

f) Χυμὸς ἐμποδίζων τὰς διεξόδους τῆς ψυχικῆς πνεύματος.

Humor impediens spiritus physici viam. GAL. *De Loc. Affect. L. III.*

g) Ἀψυχᾶν, λεπιδυρεῖν, *animo linqui, πρόστασις πρὸς τὴν καρδίαν, consistentiam humorum circa cor appellat* HIPPOCR. *L. II. De Morbis.*

primario morbo accedens, nec genus constituet, vti nec illa, quae ex spasms, vasa maiora derepente strangulantibus, oboritur, vel illa, quae ex humorum inertia, eorumque erga motorem nifu orta est, illa scilicet *febrilis virium defectio*, in quibus natura malignarum febrium ponitur; namque apparens ista est prostratio, soli mouendorum liquidorum vel copiae, vel mixtioni debita. Quibus igitur ad sua genera ablegatis, vnica illa superest, quae ex via spirituum ad partes praepedita oritur, impotentia, ex qua motus sensusque abolitio vel infirmitas nascitur. Sub hac notione simplici, quae ex impedimento, fluxuris ad partes spiritibus posito, surgit, colligi morbi poterunt omnes illi, qui motus sensusque defectiorem aliquam vel omnem ex liquidi neruei accessu cohibito inuoluunt. Huic conceptui voces, plenum significandi valorem habentes, a veteribus dedicatas lego, ἀτονίαν ^{h)}, νάρκωσιν ⁱ⁾, μώρωσιν ^{k)}, cum cerebrum, per senectutem induratum, spiritus haud prouehit. Hac notione agnita, quae variorum similibus morborum indolem explicat,

h) Ἀτονία φλεβῶς καὶ ἀρτηρίας, καὶ μύος, καὶ παντὸς ἀπλῶς ὀργάνου ζωτικῆ τε καὶ ψυχικῆ.

Impotentia venae, et arteriae, et musculi, et omnis in vniuersum organi vitalis et naturalis. GALEN. *De Diff. Morb. I.*

i) Νάρκωσις vti genus vbique assumitur. Νάρκωσις, αἰδοήσεως θλίψις, stupor, sensuum oppressio. EROTIANVS. Νάρκωσις γνώμης, vertit CELSVS, quod mentem hebetat, L. II. c. . . Νάρκωσις κοιλίας, ἢ περὶ τὸ πέπταν τὰς τροφὰς ἀρρώστια, Segnitie, ventriculi circa cocturam alimentorum infirmitas. Νάρκωσις καὶ φύξις, Torpores et refrigeria. Conf. FOESII *Oeconom* HIPPOCR. sub hac voce.

k) Τὰ μεμωρωμένα, τὰ ἀναίδητα

Stupidae partes, sensu destitutae. *Exeg. GALENI sub hac voce.*

Μώρωσις τοῖς ἀπογηραῖν λεγομένοις.

Fatuitas illis, qui ex senectute deficiunt. GALEN. *Comment. in HIPPOCR. Coac. Praenot.*

cat, porro, totum corpus ^{l)}, an dimidia eius pars ^{m)}, an singula organa, intestina ⁿ⁾, cauorum sphincteres ^{o)}, oculi ^{p)}, dentium aut linguae ^{q)} neruus soluantur, nihil refert. Etiam si quoque torpor, qui somni speciem sistit, sub diuerso ad causas respectu, aliam semper aliamque notionem secum afferat, quae methodum medendi haud parum mutare possit, quando *ille*, qui pulsus debilem comitem

Ccc 4

habet,

- l) Τῆς κοινῆς ἀρχῆς τῶν νέρων παύσεως, ἀποπληξία τὸ πάθος καλεῖται.

Quando commune principium neruorum patitur, apoplexia est. PAVLL. L. III. 18.

Ἀποπληξία διὰ παντελῆ σέρησιν τῆς ἐπιζήσεως δυνάμεως τοῖς νέρους.

Apoplexia, propter plenam priuationem influentis per neruos virtutis. GAL. *Comment. in Aphorism.* HIPPOCR. L. II. Aphor. 43.

- m) Ἐι δὲ κατὰ θάτερον μέρος ἢ ἐμφραξις γένηται, ἡμιπληγία καὶ παράλυσις ὀνομάζεται.

Si in alterutra saltem parte infarctus est, hemiplegiam et paralyfin appellant. PAVLL. L. III. 18.

Ἀπόπληκτοι τὰ δεξιὰ ἢ τὰ ἀριστερά.

Quibus dextra aut sinistra pars resoluta est. HIPPOCR. *Coac. Praenot.*

- n) Ὅταν ἐν τάχα ἢ τῶν ἐδιομένων διαχώρησις γένηται τοιούτων, οἷα κατεπόδη, λαεντερίαν ὀνομάξουσιν τὸ νόσημα. γίνεται μὲν ἐν ἐπὶ τῆς καθεντικῆς δυνάμεως ἀβρώσια.

Cum celeriter, quae comesta sunt, ita, veluti deglutita fuerunt, de aluo secedunt, laeuitatem intestinorum hunc morbum appellant; Fit autem ex infirmitate retentricis facultatis. GALEN. *Comm. ad HIPPOCR. Aph.* L. 12.

- o) Παραλυθεῖς μὲν ἀυσίς κενώσεως τῶν ἔρων αἰτιον γίνεται.

Resolutus sphincter seu musculus inuoluntariae lotii excretionis causa fit. GAL. *De Loc. Affect.* L. I.

- p) CELSVS, id, quod mydriasi Graeci dicunt, non multum a resolutione neruorum distare, scribit, L. VI. 6.

- q) Ὀδόντων νάρκωσις.

Dentium stupor. HESYCH. sub voce αἰμωδιᾶν.

Ἀποπληξίη γλώττης.

Syderatio linguae. HIPPOCR. *Coac. Praenot.*

habet, ad humorum lentorem in toto corpore, siue ex veneno ^r), siue ex febrili liquidorum inertia ortum, attinet, *ille* autem, quo inuadente, pulsus durus aut magnus est, decubitus materiae cuiusdam super cerebrum, indicat ^s), atque *ille*, qui hominem in statu, sub quo deprehensus fuit, immobilem rigidumque tenet, *catochus* vel *catalepsis* dictus, ad spasmos, ex irritamento, vti pulsus magnus similiter docet, natos, respicit ^t), atque *ille* denique, qui inane dormiendi desiderium in se comprehendit, seu *coma vigil*, ad irritamenta cerebri ipsamque refertur phrenitidem ^u). Attamen et *coma*, et si illud malum pertinax est, *lethargus*, siue ex febre haec mala sint, siue ex decubitu humoris super cerebrum, si pulsus vna magnus tardus vel celer adest, ab apoplexia, quantum ad artis exercitium, nihil differunt, et eandem medendi methodum admittunt. Quamuis etiam *leipothymia*, atque, si malum contumax est, *leipopsychia* et *syncope* cum *ecstasi*, et *illa minima submersorum vita*, peculiare genus constituere videantur, cuius notio ἀσφυξία esse posset, fatius

f) Καρῶδες, καρβαρικὸν ἢ καρωτικόν. EROTIANVS IN HIPPOCRATIS VOCES, *somniferum, quod caput grauat, seu carum inducit*, veluti de mandragorae malis scribit DIOSCORIDES L. IV. cap. 76.

s) Coma et carum et lethargum promiscue nominat GALENVS: "Ὅταν ὑπὸ φλέγματος ὁ ἐγκέφαλος ὑγρανθῇ καὶ ψυχθῇ. τὸ κατὰ τὰς ληθαργικὰς διαθέσεις ἔσται κῶμα, καὶ καλεῖν ἔξεσι τῷ βελομένῳ καὶ τῷ το κάρων.

Quando ex pituita cerebrum humectatum refrigeratumque fuerit, ex soporosis affectibus coma erit; licebit autem, si cui ita videtur, illum appellare carum. *Comm. II. in I. Prorrhēt. HIPPOCR. Sect. 29.*

t) Ὁ τῶν κατόχων σφυγμὸς ἐ μὴν ἀδενῆς, ἐδὲ μαλακός.

Catoche detentorum pulsus, non debilis aut mollis. *GALEN. De Causs. Pulsuum L. I. c. 16.*

u) Κῶμα ἐχ' ὑπνώδες, μετὰ πόνων ἀγρυπνοί.

Somnus vigil, cum aegri ex doloribus vigilant. *HIPPOCR. Epid. Lib. III. in stat. pestil.*

fatius tamen est, easdem, ob causae dissimilitudinem, ad diuersa, *κενεαγγείας* et *spasmi*, referre capita, quandoquidem, hoc diuerso respectu, cura quoque differt, vt illi, qui ex vasorum tortura linquantur, venae sectione, reliqui autem hac medicina subleuari neutiquam possint; qua conceptuum mixtorum dispersione denique, vt notio simplex obtineatur, efficitur. Hac eadem abstractionis lege *febres* in diuersa capita abeunt, quod LVCIANVS *) iam perspexit, vt fere nulla ex illis simplicitatis notam habeat praeter eas, quae in circulo sanguinis solo aucto y vel impedito consistunt, e quibus illam *synochon non putridam* appellant. Illa scilicet simplicitatis notam propterea habet, quod praeter humorum **) auctum circuitum et orgasmum abinde natum, causa suspecta adest nulla, sine vlla humorum aut viscerum labe, solius liquidi neruei motu impetuosiore aut optimorum fluidorum copia calor excitatur, ideoque *sola lysi*, sine euacuationibus criticis, certe illis haud notabilibus, febrile negotium absoluitur, eademque cum suis speciebus,

Ccc 5

conti-

x) Το ὄιδαι πάντα πυρετόν, ἢ πᾶσαν φθόνην, ἢ περιπνευμονίην, ἢ μανίαν, μίαν καὶ τὴν αὐτὴν ἔσαν τῶ γενεᾷ ὁμοίαν ἐπὶ παντός ἐναι σώματος, & σωφρονέντων καὶ λελογισμένων, ἐδὲ τὰ τοιαῦτα ἐξητηκότων ἐστὶν ἀνθρώπων.

Proinde, si quis existimet, quamlibet febrim, aut quamlibet tabem, aut peripneumoniam, aut insaniam, quolibet in corpore vnam eandemque esse genere, is non videtur ponendus inter sobrios, neque doctos, neque inter eos, qui in rebus eiusmodi elaborarunt. LVCIANVS in *Abdicato*.

y) BOERHAAV. *Aphorism.* 55. 76.

z) Ὀργᾶν, impetuose ferri, euolui, extricari, ad excretionem praeparari. Vox est passim vsitata, quando calores febri- les soli, sine suspecta causa, inducuntur; hinc *orgasmus*, *feruor humorum*, quem et ζέσις dicunt.

Ὀργᾶν, ὀργάσασθαι, ἀναμίξαι, συγκεράσαι. GALENVS in Exegeſi ad HIPPOCR. *Ebullire, efferueſcere, misceri, subigi.*

continente scilicet *simplici* et *causodea*, sub roboris vitalis excellentia, sanatur methodo, quando ceteroquin in reliquis febribus omnibus nihil constans est et perpetuum. Similiter suos seruant ordines *febres* illae acutae et celeres, quae ex resistantia erga cor, per humores, errore loci in vasa indebita^{a)} progressos, vi vitae excitantur, quas *inflammatorias* sanguinei generis et veras, ipsam autem inflammationem stabilem et permanentem dici, notum est, siue illae sint tempore priores, siue solidarum partium laesionibus superueniant, sintque symptomati-cae. Omnibus enim his eadem mali forma est, quando sanguis ruber ultra suos excedit limites, et in serosa vasa, se minora, compellitur, vasis tamen integris; vel quando ille, his ruptis, in spatia, vasis intermedia, quae propterea *parenchyma*^{b)} vocata sunt, diuagatur. Sub illa notione comprehenduntur, *phrenitides*, *ophthalmiæ*, *anginae sanguineae*, *peripneumoniae*, *pleuritides*, *hepatitides*, *ileus ex inflammatione natus*, *dysenteria sub primo suo stadio*. Namque nouum non est, secundum hanc causalem aegritudinum contemplationem, eundem mor-

- a) Ἐὰν ἐκχυθῆ ποτε τῆς οἰκίας κοιλότητος τὸ αἷμα καὶ εἰς ἐτέραν κοιλότητα ἤντιναῶν ἀφίκηται, μένειν αἵματι τῆσδε παντάπασιν ἀμήχανον, κατὰ Φλεγμονῶν μὲν, κατὰ μικρὰ διασπαρομένη τῆ αἵματος, εἰς τὰς λόγῳ θεωρηταῖς ἐν τοῖς μυσὶ κοιλότητας, ἐπὶ τε τῶν ἐκχυμώσεων εἰς τὰς περικαμένης χώρας τοῖς ἀγγείοις ἐκχεομένα.

Quando sanguis ex consueto vase in peregrinum vas quodcunque effusus est, manere in eodem omnino nequit, sanguine quidem sub inflammationibus in minima vasa, iudicio saltim assequenda, quae sunt in musculis, disperso, eodem autem, sub contusionibus, in circumiectas vasis regiones effuso.

- b) Παρέκχυσις τῆ αἵματος, ἐκχύμωσις. Effusio sanguinis, quae vel sponte sub inflammationibus, vel vi sub contusionibus, accidit. Eleganter discrimen hoc ita exprimit GALENVS *Comm. in HIPPOCR. Epid. Lib. VI.*

morbum alio sub initiis, alio sub summo statu, alio demum prope finem respectu, ad diuersa referri capita. Sub hac idea sistuntur omnium in vniuersum viscerum infarctus sanguinei, quacunque de causa facti, quos eadem methodo sanari oportere in confesso est, ideo, quod, subductis rationibus ad cuiusque partis indolem, in essentialibus conueniunt. Namque eadem illis omnibus signa sunt pathognomonica ^{c)}, nisi, quod aliqua viscera, cum inflammata sunt, pulsus durum, veluti hepar et pulmo, haud agnoscant, et quod aliquae etiam ex inflammationibus clandestinis et subdolis tumore destituantur ^{d)}. Omnibus tamen eadem via est, qua vel soluitur et in gratiam cum reliquis liquidis sanis vertitur, vel in pus mutatur materies, vel putredine, mox celeri, quae gangraena, vel lenta, quae vlcus et cancer est, pars, in quam humor congestus fuit, absimitur. Opus autem omnino erat, quo in generis definitione adderetur, *permanentis idea*, siquidem in ea parte, cui semel inhaeserunt istae inflammationes, persistunt illae, nec migrant, vel, relictis sedibus prioribus, ad alias abripiuntur, suntue fugaces, qui character mobilitatis et inconstantiae, inflammationibus, ex translato in cutem humore natis, proprius est, easque distinguit. Etiam si autem characterem inflammationis essentialem non minus inuoluant rubores varii corporis, ex diuersis febribus, maxime autem acutis, nati, et in summa cutis ora apparentes ^{e)}, quando sanguis in areas

c) Ὀδὴν σφυγματώδης καὶ θερμὴ μετ' ἐρυθρήματος.

Dolor pulsatorius et calidus cum rubore. GAL. L. De Tumoribus.

d) Φλόγῳσις, εἰ καὶ χωρὶς ὄγκου. Inflammatio, etiam si sine tumore. GALEN. Comment. ad HIPPOCR. Aphor. Lib. V. Aph. 65.

e) Ἐξανθίζοντα εἰς τὴν χροίην νοσήματα.

Qui in cutem efflorescunt, morbi. HIPPOCR. L. De Arte.

areas maiores vel minores collectus fuit, et calor adest, pro febris indole maior vel minor, et vna dolor vel certe pruritus f), pro ratione exanthematum maior, et, cum lata ea sunt, vix notabilis g); quamuis exanthemata ideo ad febres inflammatorias vna referri possent, quoniam aliqua ex illis, veluti inflammationes, vel discutiuntur, vel in pus abeunt, vel in gangraenam vertuntur, vt propterea nouum genus constituere posse aut debere haud videantur; quamuis etiam inflammationum istarum cutanearum, ex metastasi ortarum, ea saepe cum vera et fixa inflammatione intercedat affinitas, quod pulsus durus sit et aestus exquisitus cum siti et deliriis, vt propterea eadem saepe methodo medendi opus sit, et, sub eruptionis maxime initio, sanguinem ducendi et altum quoque referandi iniungatur necessitas; (id quod tam sub variolarum, quam morbillorum primo stadio vsu venit quam frequentissime;) singularis tamen isthaec macularum et papularum indoles, qua fugaces sunt, et regressu suo nocent, propter quam etiam singulari methodo medendi in illorum regimine opus est, non potest non separatum, sub quo illae collocandae sint, constituere ordinem, intra cuius limites exanthemata, ex febribus acutis nascentia, qualiacunque illa sint, a minimo purpurae vrticatae exemplo ad vsque anthracem et bubonem pestilentialem poni possunt. Qua in re quidem et reliquae, quotquot earum super cutem viribus vitae excutiuntur efflorescentiae, quas ob diurnitatem *chronicas* dicimus, conueniunt, eo, quod offendi repellentibus et maligna metastasi ad vitalia relabi pos-

f) Ἐν τῷ δέρματι ἰχῶρες ἐγκαταλαμβανόμενοι κνησμὸν ποιεῖντες.
In cutem recepti humores prurimum facientes. HIP-
POCR. L. II. *Epidem.*

g) Τὰ πλατεῖα ἐξανθήματα ἔ πάνυ κνησιμώδεα.
Lata exanthemata non omnino pruriginosa. HIP-
L. VI. *Aph.* 9.

possint ^{b)}); discrepant tamen illae febre, quae exigua et ad sensum quandoque nulla est, vt propterea singulare genus stabiliendum sit, quo contineantur *exanthemata chronica*, aliqua similiter curationis communione inter se iuncta, quocunque illa, *scabiei, lichenum, furfurum, achorum, herpetum*, ad vsque *lepram* et *elephantiasin*, nomine veniant. Namque his omnibus, nec vlceribus quidem exclusis, quae ex vetustate domestica, et, tanquam mitius malum, necessaria saepe fiunt, communis quoque origo est, sanguis scilicet, quem in vniuersum impurum, specialiori tamen titulo putridum, virulentum ⁱ⁾ et mordacem appellare possumus. Hisce morbis eodem respectu ad translationem humoris vitiosi, ex febre natam, affines sunt *congestiones serosae febriles*, quas, quoniam cum inflammationibus sanguineis forma conueniunt, vtpote cum similiter humor vltra sua vasa debita fusus, hinc tumor, dolor, aliquando etiam rubor, illis adsit, *inflammationes serosas* appellare solemus. Proinde notio *translati humoris ad extrema* ^{k)}, sub quocunque demum schemate singula-

h) Μή τὰ ἐκκεχυμωμένα εἰς τὸ εἶσω ἀπολαμβάνειν, ἀλλὰ τὰς ἐφ' ὁδὸς ξηραίνειν.

Quae ex vasis fusa sunt, ne retro vertas; sed aditus exsiccato. HIPPOCRATES. *De Humoribus*.

i) Ἰχωροειδὲς αἷμα μετὰ τινὸς ἰώδους καὶ κακοήθους διαδέσεως δακνῶδες καὶ διαβρωτικόν.

Sanguis corruptus, cum virulenta et maligna qualitate, mordax et corrosiuus. GALIENUS. *Comm. in HIPPOCRATES. Epid. L. VI. Sect. 2. Aph. 9.*

PLATO in *Timaeo* ἰχῶρα τῆς μελαίνης χολῆς ὀξείας τε ἄγριον, *humorem atrabiliarium acidum, acrem, inducit.*

k) Ἀποσκήμματα, διαδέσεις ἐκείνας, ὅταν χυμοὶ τινες, ἐνοχλῶντες πρότερον ἐν ἐτέρω μορίῳ, καταλιπόντες ἐκείνου, εἰς ἕτερον μετασῶσιν.

Decubitus, illae dispositiones, quando humores quidam, affligentes antea aliud membrum, illo relicto, in aliud transeunt. GALIENUS. *L. II. ad Glauconem.*

gularem morborum fasciculum constituere potest, quo contineantur *arthritides* cum suis speciebus, et *rheumata*, vna cum tumoribus aliis, ex febre natis, qualescunque illi sint, qui in acri sero, ad periostea et tendines translato atque inuicem resorpto, constant, quales quoque sunt illae *glandularum* pone aurem aut aliarum quarumuis *intumescentiae*, quibus vna medendi methodus satisfacit omnibus, quando euitanda sunt ea, quae relapsui proscripae materiae fauere possent, ea autem, quae febrem sustinent et certo modo augment, et, quod eiectum est, in sua sede stabiliunt, in vsum trahuntur. Quodsi nunc ad reliquos humores, quos a solidis interea separare cogitando licet ¹⁾, transeo, et eorum mutationes eousque, donec simplex notio, congeneres morbos vniens, inueniatur, discerno, in confesso est, eos vel *quantitate*, copia scilicet et defectione, vel *mixtione* sua, ita praeter naturam sese habere, quo ex istarum circumstantiarum varietate infima genera morborum, quibus mox species subsunt, constitui possint. *Plethora*, quae optimorum etiam liquidorum copia est, vasorum suorum capacitatem superans eaque in statum violentiae coniiciens, plurimum sane morborum, nomine et partibus affectis discrepantium, indolem clare exponit, ad quam notionem,

Ἀπόκρισις τῶν λυπάντων καὶ μεταγωγὴ εἰς ἑτέρας ἀπαθῆς τόποις.

Separatio eorum, quae aegrum affligunt, eorumque translatio in alios locos morbo vacuos. GAL. *De Optima Secta*.

Ἐπάρματα παρ' ἑς.

Translata ad auris glandulam morbosa liquida. HIPPOCR. *Coac. Praen.*

- 1) Τὰ ἴχοντα σώματα, *continentia corpora*, quibus partes solidae indicantur, τὰ ἐπιχόμενα, quae in nobis continentur, et per τὰ ὀρμᾶντα, *per principium mouens*, circumaguntur, quod diferte est apud HIPPOCRATEM, praecipue *Epid. Lib. VI. Sect. 8. Aphor. 19.*

nem, nutritionis excessum, obesitatem scilicet et natam abhinc humorum inertiam ^{m)}, hinc dolores, ex distentis vasis et vbertate succorum prouenientes, vasa autem ipsa distenta, eademque rupta ⁿ⁾ aut in extremis suis dilatata osculis, vnde effusiones in caua nobiliora, veluti illa cerebri ^{o)}, oriantur, nec minus aliae mutationes quam plurimae huc referri possunt. Magnum etiam et luculentum significandi valorem in morbis ad sua genera redigendis habet *νεωαγγείας* seu *vasorum vacuitatis* notio. Etiam si enim satis simplex illa esse haud videatur, quandoquidem variis de causis oritur, atque vel ex simultanea humorum, per euacuationes auctas, iactura, vel ex lenta eorundem per famem, per morbos aut per senectutem consumptione, succorum vitalium penuria inducta fuit; nihil tamen impedit, eam pro prima ad inueniendum medicamentum cogitatione assumi posse, quandoquidem effectu debilitatis et refectionis modo vbique conueniunt. Adeoque omne id, quod *siccum* ^{p)} in morbis dicitur, omnis ex liquidi vitalis defectu debilitas ^{q)} et superficialium omnium,

m) Πλησμονή, πλείων τροφή τῆς τῷ σώματος φύσεως.

Abundantia, est plus alimenti, quam quo corporis natura indiget. GALEN. *Comm. ad HIPPOCR. Aphor.*

Sect. II. 4

Ἵπερπαχέες, ἄρθρον δὲ κατάδηλον ἔδεν, ἔδδὲ φλέψ.

Ultra modum crassi, quibus nec articulus, nec vena apparet. HIPPOCR. *De Aëre, Aquis et Locis.*

n) Τὸ αἷμα πολὺ γινόμενον διαρρήγνυσι τὰς πόρας.

Sanguinis copia vias suas rumpit. HIPPOCR. *De Flat.*

o) Ἵπερμερήσαντα τὰ φλέβια τὰ περὶ τὸν κέφαλον.

Vasa sanguinem in caput euomentia. HIPPOCR. *Lib. II. De Morbis.*

p) Ξηρώδεις, Qui prae siccitate et defectu humorum debiles sunt, HIPPOCR. *Ξηρώδεις δύσπνοοι, qui prae siccitate difficulter spirant, et ξηροὶ dicuntur passim, qui ex defectu liquidi alium haud exonerant. FOESIVS sub hac voce.*

q) Γῆρας ἐκ νόσου, Senectus ex morbo. GALEN. *Lib. I. De Praesagiis ex Pulsibus.*

omnium, oris, ventriculi, intestinorum, ariditas r) et particularium humorum defectio, sine scirrho organi, ex vniuersali liquidi penuria nascens, hac meditatione explicari, et indicatio ad isthanc quoque normam componi poterit. Quodsi deinde ad *humorum cohaesionem* mutatam et ad minimorum, quae in illis sunt, ablatam soliditatem respicimus, singularis aliqua occurrit, quae in resolutione et tenuitate eorum consistit, mutatio, plurimorum morborum indolem commode definiens. haec *colliquatio* s) dicitur, possuntque ad eandem referri *fluxiones* illae, quae ex tenuitate sola liquidi t) definiuntur, siue illae extra corpus, siue ad contextus cellulosos et caua corporum contingant. Namque omnis *hydrops* et variae eius species, cum tumor mollis est u), et quando ille vti morbus primarius consideratur, cumque, saluis visceribus, contingit, qualis est ille

ex

r) *Συγκεκαυμένα διαχωρήματα, alui recrementa exusta.* HIPPOCRATES. *Epidem. Lib. III. Aegr. 2.*

s) *Σύντηξις κατ' ἔκραν, et ῥύσις, methodicorum distiones, cum corpora ex fluxibus deficiunt.*

Σύντηξις διὰ πυρετὸν καιομένη, τηκομένης τῆς πιμαλῆς.

Colliquatio per febrem malignam, colliquefcente pinguedine. GALIENUS. *Comm. in HIPPOCRATES. L. De Victu in Morbis Acutis.*

t) *Διόρρωσις, ἢ εἰς τὸ ὀρρῶδες καὶ ὑδατῶδες μεταβολή.*

Solutio sanguinis in aquam, Conuersio in serosam et aquosam substantiam. GALIENUS. *in Exeg. Voc. HIPPOCRATES.*

Ὄτεταν ἡ χολή κινήθησα εἰς τὰς φλέβας καὶ εἰς τὸ αἷμα ἀπέλθη, διεκίνησε καὶ διόρησε τὸ αἷμα ἐκ τῆς αἰσθητικῆς συστάσεως καὶ κινήσεως.

Cum commota bilis in venas et in sanguinem ingreifa est, mouit et in serum conuertit sanguinem ex solita sua compage. HIPPOCRATES. *De Morbis Lib. I.*

u) *Ὀιδήματα μαλθακὰ καὶ ἀνώδυνα, καὶ τῷ δακτύλῳ ὑπέκοντα.*

Tumores molles dolore vacui et digito obsequiosii. HIPPOCRATES. *in Progn. et Coac. Praenot.*

ex haemorrhagia *) vel ex scorbutica humorum resolutione, vel ex bonae bilis, vtpote humorum vinculi, defectu proueniens, hac notione caussali explicantur, nec minus quidem et reliqui hydropes, ex labe viscerum orti, hanc resoluti sanguinis ideam in se habent; at parum vtiliter, cum in istorum cura ad viscus vnum alterumue ex illis, quae sanguinem compingunt, laesum, cuius actio deficiens nunc humores solutos esse sinit, vti sunt pulmonum vel hepatis vitia, respiciendum sit, adeoque exundationes istas ad suos morbos primarios referri oporteat. Nec quidquam impedit, hac meditatione morbos aliquos, congeneres ceteroquin visos, a se inuicem segregari, *leucophlegmatiam* puta, quae, pituitae in contextus cellulosos †) ex lentore humorum, quem speciali titulo nunc *cachexiam* ‡) dicunt, est effusio, siquidem illa toto genere ab hydropes vero, qui resoluti sanguinis effectus est, discrepat, et singularem aliquam, quoad caussam proximam, incidentium vsu curandi methodum postulat. Ad isthanc colliquationis notionem referuntur *fluxus* varii tam sanguinei, quam serosi, quos propterea *colliquatiuos* vocamus, quae idea, mixta quidem, quando illi intercurrit debilitatis consideratio, ita tamen comparata est, quo resolutio liquidi in isthac cogitatione

x) Ἐξ αἰμορραγιῶν ἐξυδερξῆσαι.

Ex fluxione sanguinis in hydropem delabi. HIPPOCRATES Lib. VI. Epid. Sect. 9. Aph. 9.

y) Ὅταν φλέγμα συστῇ μεσηγὺ τῆς σαρκὸς καὶ τῆς δέρματος.

Cum pituita subsistit inter carnem et cutem. HIPPOCRATES L. I. De Morbis.

z) Graeci *cachexiam* vocant, ubi malus corporis habitus est, ideoque alia omnia alimenta corrumpuntur. CELSUS Lib. III. cap. 22. Sed PAVLLVS τὴν ἀρχὴν τῶν ὑδρωπικῶν παθῶν, principium affectuum hydropicorum esse scribit L. III. cap. 22.

tatione primas partes teneat. Namque et sudores colliquatiui, et diabetes ^{a)} atque alui colliquatio ^{b)}, et salivæ fluxio ^{c)}, et omnis hæmorrhagia, nullo motoris impetu, saluis vasis, contingens, hanc classem subeunt quam commodissime, inque illam non minus reuocari possunt humores in aërem resoluti, *tympanias*, quem *hydropem siccum* vocant, et *em-pneumatofes* ^{d)} seu *emphysemata*, quæ supersunt, si ab illis, quæ ex aëre, per vulnus cutem subeunte, oriuntur, abiueris. Maior est illius generis ambitus, cuius nota in lentore humorum, siue pituitosi, siue atrabilarii illi sint, ponitur, utpote quo omnes mutationes, a quocumvis obstructo prouenientes, comprehenduntur. Quanta enim illius notionis latitudo sit, dici satis nequit, quando plerique morbi chronici, suam in humorum per sua viscera progressu impedito indolem positam habentes, *febres* scilicet *intermittentes*, si ab illis continuæ typum habentibus recesseris, et omnes, quæ ad hepar referuntur, mutationes, quibus bilis effluxus ad debitos locos impeditur ^{e)}, ad indebitos autem di-

rigi-

a) Ὑδρον ἐξυδατῆμενον λίπος ἔχον τι. HIPPOCR. in Coac. Praenot. *Vrina aquosa aliquid pinguedinis habens. Et alibi, ἕρπον λευκὸν καὶ καταχερόμενον διαφανές, urina alba, quæ pellucida funditur.*

b) Λιπαρὰ διαχωρήματα.

Pingua excrementa. HIPPOCR. Epid. stat. pestil. Aegr. I.

c) Σιαλοχόοι HIPPOCRATI dicuntur L. II. Epid. qui multam saliuam ore concipiunt.

d) Ἀνεμῶδες, ἐμπνευματῶδες, inflari, aëre turgescere. GALLEN. in Exegesi Voc. HIPPOCR.

Τῆς μήτρας ἐμπνευμάτωσις.

Vteri inflatio. PAVLL. L. III. c. 70.

Ἄνεμος ἐν τῆσι μήτρησι.

Flatus in matrice. HIPPOCR. De Morbis Mulier. L. II.

e) Χόνδροι ἐμπλάττων τὰ κατὰ τὸ ἥπαρ ἀγγεῖα καὶ μάλιστα τὰ πέρατ' αὐτῶν, κωλίσκει τὴν τε χολὴν εἰς τὸ ἐντέρον ἐπιέναι

Carti-

rigitur *f*), atque omnes ventris ex malo hypochondriaco contorsiones, hinc *haemorrhoidum* falsa molimina et *hystericae passionis* varii lusus, deinde *mentis alienationes* ex chronicis omnes, obstructo cuidam visceri tribuendae, atque etiam *fluxionum defectiones* *g*) pleraeque, et, si ab illis, quas spasmus aut humorum defectio aut debilitas inducit, recesseris, omnes etiam istae, quas *calculus* in bilis et lotii viis affert, sub isthac classe continentur, et vna methodo medendi, subductis rationibus ad partium singularum fabricam, componuntur. Quodsi denique et ista humorum vitia, quae *acredinis* notam in se comprehendunt, veluti illae notiones quaedam morborum internorum genera stabilire possunt; sub censuram reuoco, isthanc ideam, nimiae ceteroquin latitudinis vitio laborantem, in particulas discerpendam esse intelligo. Ideoque meditati mihi, quot modis inimicus aliquis humor, partibus solidis perniciem intendens, (namque hoc acre est,) in suis variare effectibus possit, diuersae sese liquidorum destruentium imagines offerunt. Horum aliqua vel foris inducta, vel ex inflammatione nata, putrida dicuntur, et vti venenum agunt, atque ex illis quaedam celerrima expeditione suam exercent virulentiam; haec *synochi putridae* *b*) eiusque specie-

D d d 2

rum,

Cartilago implens hepatis vasa, potissimum autem eorum fines, impedit, quo minus bilis ad intestinum abire possit. GALEN. *Method. Med.* L. XIII.

f) Όταν η χολή εις τὰς φλέβας και τὰ άρθρα κατασπείρη.

Quando bilis in venas et articulos transgressa fuerit. HIPPOCR. *De Affect.*

g) Στέγνωσις, vna ex tribus methodicorum communitatibus, GALENO dicitur L. *De Optima Secta*, η βλαφή τῶν πόρων, ἐφ' ἣ κωλύεται διαφορεῖσθαι τὰ περιττώματα, *Laesio minimarum viarum corporis, qua humores exsuperantes transire prohibentur.*

h) Ἀλλοιόμενον τὸ αἷμα και δερμανθέν, ἕως σαπὸν γένηται.

Cor-

rum, ad vsque *pestem*, idea est. Namque inflammationis magnitudo et velocitas tanta tunc est, vt ad eandem medicus, etiam ob debilitatem illi admixtam, primo loco respicere non possit; qua de caussa non tam inflammatio ipsa, quam celerrimus eius effectus, *putredo*, mente tenendus est, et ab illo definiri istae aegritudines poterunt, in quarum numero quoque *dysenteria*, sub altero suo stadio est, si sub priori inflammatio deleri haud potuit ⁱ). Huc etiam referendae sunt *febres ex* inducta sanguini *matéria putrifica* nascentes, qualem in venenis velocibus, per vulnus illatis, inque absorpto ichore vlcerum vel exanthematum offendimus. Alia autem liquida putrifica, agendo tarde procedunt, quandoquidem in folliculo aliquo, certis inclusa limitibus, haerent, et primo quidem partem, cui insunt, deinde, emissis in sanguinem ichoribus, totum quoque hominem, lenta veluti morte, cum *febris* similiter *lentis*, inter longam et frequentem symptomatium seriem conficiunt. Hoc in visceribus, *purulentum* ^k) dicitur, et varii morbi suam ab hac acredine sensim

Corruptus sanguis eousque incalescens donec putridus fiat. HIPPOCRATES L. De Vlceribus.

Όταν σηπεδών ανάπτει τήν πυρώδη θερμασίαν.

Cum putredo febrilem aestum accendit. GALIENUS Comment. ad HIPPOCRATES L. VII. Aph. 42.

i) Δυσεντερία έλκωσις έντέρων μετά φλεγμονής.

Dysenteria erosio intestinorum cum inflammatione. Defin. GALENI.

k) Διάπυον, purulentum; Διάπυον ήπαρ, purulentum hepar. HIPPOCRATES L. VII. Epid. Aphor. 45.

Έμπύημα quamcunque suppurationem notat. HIPPOCRATES L. V. Aph. 8. ές έμπύημα μεδίσαδα, in abscessum transire. CAELIO AVRELIANO TARDIUS Pass. L. V. c. 8. έμπύματα vomicae seu internae puris collectiones dicuntur.

fenfim depafcente, veluti hoc, cum de morborum solidorum fynopfi cauffali fcriberem, a me iam ex parte expositum fuit, notionem genericam indifcuntur. A putrida acredine cum difceffero, alia feſe oftendit, quae, ex diuerſorum *ſalium mixtione* orta, mox irritat, mox deſtruit. Potelt ideoque aliquis morborum ordo ab acredine vel alia quacumuis re atque ipſis quoque *vermibus* ^{l)} definiri, quae, ſuo in fibras irritabiles agens ſtimulo, conuocato in locum irritatum vna ſpiritu, variorum praeter naturam motuum, cauffam fiſtit, quod *ſpaſmos* ^{m)} dicimus. Summus huius notionis ſignificandi valor eſt, qui non tantum violentos muſculorum voluntati ſubiacentium motus, tenſiuos, aut cum tenſione et laxitate variantes, (id eſt conuulſiuos,) ſed et mutationes alias, nomine et aſtione laeſa variantes, in excretionum mox augmento, mox impedimento, inque organorum aſtione aliis, mox auſtis, mox oppreſſis poſitas, apte explicat. Namque veluti ſpaſinus, pro gradu ſuae tenſionis, differt,

Ddd 3

ita

^a Απόλλυδαυ διὰ πύξ, τῆ πλέυμονος ſαπρῆ γεγονυμένη.

Ex purulencia mori, pulmone purulento et putrido facto. HIPPOCRATES L. I. De Morbis.

l) Ἐρεθισμός, quoduis irritamentum. Ita GALENUS Comm. II. in HIPPOCRATES L. De Ratione Viſtus in Morbis Acutis:

Δῆξις ὑπὸ δριμέων χυμῶν ἤτοι κατ' ἐντέρον, ἢ κατὰ γαστέρα, καὶ ὄργη, καὶ λύπη, καὶ τινες ἔλμυνδες, καὶ κνήσις τῆ δέξιματος, ἢ καὶ μορίων τινῶν.

Morſus ab acribus humoribus, ſiue in inteſtinis, ſiue in ventriculo, ſiue ira, ſiue triſtitia, et aliqui vermes et pruritus cutis aut quarundam partium.

m) Σπαςμός ἐſτι περὶ νεύροις καὶ μυσὶ γινόμενον πάθος μετὰ τῆ ἀνευ προαιρέſεως ἔλκεοδαυ, ποτὲ μὲν ὅλον τὸ σῶμα, ποτὲ δὲ μέρους.

Spaſmus eſt affectus in neruis et muſculis contingens, cum tractione ſine voluntate, mox totius corporis, mox partis. Auctor Defini. GALENI.

ita in confesso est, eundem mox expeditiones viscerum et vasorum accelerare, mox cohibere posse. Hinc magna huius vocis, in definiendis morbis variis, est frequentia. Namque *singultus* ⁿ⁾, *vomitus*, *hypochondriorum tensionis* ^{o)}, *flatuum impeditorum* ^{p)}, *palpitationis cordis* et sub alio respectu *asphyxiae*, uti in *leipothymiis*, *ab irritamento ortis*, varii quoque *doloris*, hinc *frigoris febrilis* idea, ut alia non commemorem, hac notione commode poterunt explicari, a qua parum discrepat ea, quae morbos ex acredine, solidas partes destruyente aut earundem destructionem intendente, colligit, cogitatio. Haec enim, effectus venenorum, vel inductorum ^{q)}, vel sponte nascentium, *acidi* ^{r)} scilicet, in

n) *Αυγμοί, στομάχε σπασμός δι' ἄμετρον κένωσιν ἢ πλήρωσιν.*

Singultus, ventriculi spasmus, propter euacuacionem nimiam vel plenitudinem. GALEN. Comm. IV. in HIPPOCR. L. De Ratione Victus in Morbis Acutis.

o) *Σύντασις ὑποχονδρίων, Hypochondriorum constrictio. HIPPOCR. L. I. Epid.*

p) *Ἔοσα φύσαν καὶ ἀνειλήμματα ἐνεργάζονται ἐν τῷ σώματι.*

Quae flatus eorundemque ad superiora reuolutiones efficiunt. HIPPOCR. De Veteri Medicina.

Διαχωρέα δὲ εἶδεν, ἀλλὰ ἀποστέγνωται.

Nihil fecedit, sed spasmō retinetur. HIPPOCR. L. De Victu in Morbis Acutis.

q) *Δηλητήρια, medicamenta pernicioſa, GALEN. Comm. VI. in Lib. VI. Epid. HIPPOCR.*

r) *Ἔοισιν ὀξύτητες προσίστανται δριμύς τε καὶ ἰώδες, οἷα λήσσαι καὶ δήξιες σπλάγχμων καὶ θώρακος.*

Quibus acidae acredines et aeruginosae, quales furores, et morficationes viscerum imi ventris et thoracis. HIPPOCR. De Prisca Medicina.

Ἐμῆαι λάπην ὀξείην, καὶ τὸ ἔμεσμα, ἣν ἐκχέει χαμαὶ, ξύει τὴν γῆν, ὥσπερ ὄξος ἐπιχέοντι καὶ τὰς ὀδόντας αἰμοδιᾶ.

Vomit

in solas tamen primas vias agentis, et *bilis*, cuius noxae vniuersales magis sunt ¹⁾, vna cum plurimis dolorum caussis, in vnam colligit familiam.

Eo autem maiorem haec morborum synopsis vtilitatem habitura est, quo maior semper eorundem est in suis speciebus atque in singulis etiam indiuiduis varietas, vt mensura aliqua propterea opus sit, secundum quam caussarum proximarum intuitu vnicuius mutationi, veluti primariam vel secundariam considerationem postulare visa est, debitam prouidentiam tribuere possimus.

Vomit amurcam acidam, et vomitu reiecta materies, si effusa humi est, rodit instar aceti, et dentes stupefacit. HIPP. *De Morbis Internis*.

ς) Χολέρα δριμέων χυμῶν ἐκ τῆς διαφθορᾶς τῶν ἐδηδεσμένων γεννηθέντων γίνεται.

Cholera ex acribus succis per corruptionem ex edulibus contingit.

Ἰώδεια ἐμέσματα, *virosi vomitus*. HIPP. *Prorrhēt.*

Πικροχόλας appellat HIPPOCRATES L. *De Ratione Victus in Morbis Acutis*, eos, qui bile abundant. Exponit GALENVS, ἀδριζομένης τῆς χολῆς κατὰ τὸν σόμαχον, cum *bilis in ventriculo colligitur*, et πικρὸς appellat, amarulentos, quibus bilis in os confluit.

Ὅταν τις πικρότης ἀποχυθῆ, ἢν δὴ χολὴν ξανθὴν καλοῦμεν, οἷαι ἄσαι, ἢ καῦμα, ἢ ἀδυναμία.

Cum amarulentia effusa est, quam bilem flauam appellamus, quales anxietates, et aestus, et defectiones virium? HIPP. *De Prisca Medicina*.

SPECIMEN SEXTVM,
S I S T E N S
LIMITES GENERVM MORBI.

Nemo eorum, qui de morbis eorundemque curationibus vt scriberent, animum aduerterunt, fuit vnquam, quin aliquam eorum seriem stabiliendam et scriptionis filum hoc ipso dirigendum sibi esse fuerit arbitratus. Sed methodus, qua plerique vsi fuerunt, laxior est, quam vt bona dici possit. Multi enim, vel ista vulgari morbos diuidendi ratione, qua illi secundum actionis laesae seriem, vel aegriensionem ac externam formam digeruntur, vsi fuerunt. Aliis secundum partium affectarum numerum, ordines pathematum instituere visum est, nec defuerunt, qui vel aetatis, vel sexus, vel anni tempestatum, vel vitae generis, quo quisque aegrotantium vsus est, rationem habendam esse putarent, quos excitare nunc longum foret, quorum quidem vel cogitandi, vel scribendi modos meum non est, vel inquirere, vel vellicare, quos tamen ad indolem genuinae methodi practicae commentari noluisse, sed morborum saltim historiam ordinare voluisse, in confesso est, quandoquidem methodus, ad auxilium inueniendum commoda, angustissimos classium limites postulat, et germanas amat similitudines, quas characterum solis speciebus communium paritas stabilire potest. Veluti enim veteres, qui vel animalium, vel vegetabilium classes laxis notionibus amplexi fuerunt, a recentioribus, familias rerum creatarum ad vsque species restringentibus, nunc damnantur, quandoquidem, qui, animalia viupara et ouipara, pennata, bipeda, quadrupeda, plan-

plantas autem, arbores, frutices, suffrutices et herbas dixisse, sufficere sibi putabant, amplius et spatiosius, quam doctrinae et claritas, et quaesita definitio postulat, commentati esse recte visi sunt. Ita quoque, qui circulis maximis sua morborum circumscripserunt genera, definitionem, ex qua communis congenerum affectuum curatio sequeretur, conuenienter suggerere haud potuerunt. Hoc intellexit THOMAS SYDENHAM ^{a)}, quando *unaquaeque*, ait, *morborum, non minus, quam animalium et vegetabilium species, affectiones sibi proprias ac pariter uniuocas ab essentia sua promanantes sortita est.* Eadem enim est omnium et quarumuis cogitationum ratio, vt, cum in notionibus sparsis colligendis versamur, atque vel meditationum, vel laborum compendia intendimus, illae, pro diuersa comparationis norma, mox laxius, mox strictius coëant ad se inuicem, et aliqua veluti cohaesionis lege iungantur. Vti enim in corporum aggregatorum mixtione fit, vt, quo simpliciora elementa sunt, eo, cum vinculum competens accessit, firmiori nexu iungantur; ita quoque idearum similibus, si debita accedit aestimatio, aliqua naturalis ad se inuicem est propensio, nec desinunt illae maiorem semper maioremque in partes diuisionem appetere, donec discerpi porro nequeant; In qua crisi quando versantur, vltimum genus constituunt, quod porro, praeter species, nihil quidquam sub se habet aliud. Ad istam notionum simplicitatem omnes, qui methodos strictissimas condiderunt, sibi adspirandum esse senserunt; quod nisi fecissent, multa sane genera media, diuisionem vltiorem admittentia, indiuisa reliquissent, cum tamen *naturalis instinctus doceat, nosse prima, proxima, et vltimo minutissima,*

D d d 5

sitque

a) THOMAE SYDENHAM Opuscula omnia. Amstelæd. 1738. 8. Sect. II. Cap. 2. p. 82.

fitque filum ariadnaeum systema, sine quo non tantum botanica et omnis historiae naturalis cognitio, sed et pathologia chaos est ^{b)}. Adeoque, quot diuersae rerum vel notionum formae sunt, tot quoque diuersas numerari oportet species, quas, cum porro, praeter varietates, nihil quidquam aliud contineant, vltius diuidere, operosius quam vtilius foret negotium, siquidem subsistendum denique in aliqua meditatione est, habentque genera vltima minimos circulos porro non angustandos, nisi molestae sedulitatis notas incurrere methodicus velit. Quousque autem in subdiuidendis notionum mixtarum conceptibus pergendum, et, vbi denique subsistendum sit, scire refert. Quousque cogitationes nostrae in aliqua concretorum vel in aliqua affectionum corporum serie, coniunctas adhuc esse ostendunt notiones, ipsa essentia discrepantes, discernendus ordo porro est in tot particulas, quot adsunt perpetuae discriminis notae; quousque rei herbariae doctores in plantis, si quis illas obiter intuitus fuit, similibus visis, adesse intelligunt vel minimam circumstantiam variantem, eamque, in omnibus indiuiduis ad examen reuocatis, in parte primaria perpetuam esse comperiunt, se naturali impetu ad vberiore diuisionem ferri percipiunt, sentiuntque nondum euolutum esse genus infimum illud, quod affectant. Non aliter comparatum est cum morbis, ad extremas notiones deducendis, in quorum expositione quando versamur, volumusque similes omnes corporis affectiones ad vnum caput reuocare, eadem indicatione omnibus, vti congeneres sunt, satisfacturi, desistendum sane nobis est neutiquam, donec inuentum sit genus vltimum, quod solas sub se continet species, quae sunt, *conuenientia morborum indiui-*

b) CAROLI LINNAEI Philosophia botanica. Stockholm. 1751. 8. P. 98.

diuiduorum vel eorum similitudo, quae sub se nihil, praeter indiuiduos morbos, continet ^{c)}. Quamdiu morbos sub illa classium latitudine contemplamur, qua illi adhuc porro in genera summa et media diuidi possunt, qualis erat illa veterum methodicorum *νομομαχία* i. e. *communitas stricti et laxi, aut illius, quod ex utroque est*, et quamdiu pro speciebus habemus morbos, qui vere sunt genera, suis scilicet essentialibus characteribus adhuc discreta, errores in praxi euitare sane non poterimus, aegritudines, tota natura discrepantes, eadem methodo tunc pertractaturi. Sensit hoc malum pravae similitudinum aestimationis GEORGIUS BAGLIVIVS ^{d)}, et rem phthiseos exemplo illustrat. *Nisi, ait, phthisin unius speciei a phthisi alterius sedulo distinxeris, sed medendi methodum et remedia unius praepostere adhibueris phthisi alterius speciei fere remotissimae, in euidentem perniciem conicies aegrotantem aut magno tui dedecore curationem haud perficies*. Adducit grauis ille auctor et alia exempla errorum, ex nimia generum amplitudine oriundorum, quales sunt, qui, morborum conuenientiam ex solius actionis laesione iudicantes, mox asthmata. mox affectus soporosos, sine respectu ad causas singulas, eadem methodo perstringunt, quos oportebat isthaec genera laxa porro diuidere, et singulis speciebus singularem medicinam parare. Hinc recte monet SAUVAGES ^{e)}, *tot stabiliendas esse species cuiusuis generis morbi, quot sunt causae constantes*. Parui quidem facienda non sunt genera morborum superiora et ampliora,

quo-

c) *Conf. Pathologia methodica, seu de cognoscendis morbis, Auctore Fr. de SAUVAGES, Amstelæd. 1752. 8.* qui similiter morborum classes ad leges methodi plantarum et animalium instituendas esse censet p. 194.

d) GEORGII BAGLIVII Opera omnia medico-practica. Prax. Med. Libr. II. Cap. IX.

e) Pathologia Methodica p. 268.

quorum characteres, a sensu aegroti, actione laesa, parte affecta aut forma externa petuntur, quando *febres, dolores, debilitates, motus tonicos, clonicos, sopores, excretionum impedimenta aliaque aegritudinum schemata, quae causam non explicant*, adducimus, iisdemque suas subordinamus species; namque eiusmodi conceptus, etiamsi quaesitam indicationem specialem haud pariunt, pariunt tamen notitiam, et, nisi therapiae, certe historiae famulantur. Enim vero, si vltimum artis scopum, qui est medendi methodus, ad multas species congeneres vno respectu pertinens, intendimus, veluti SCHNEIDERVS f) *sudores superficierum internarum, catarrhum membranae pituitariae anterioris et posterioris, branchum, aliaque stillicidia feri febrilia*, sub eodem sistit intuitu; opus omnino est, quo statuum morborum contemplationes ad causas eorum proximas vsque continuemus, etiamsi illae sensibus semper haud occurrant. Namque hac in re methodus pathologica strictior et angustior ab illa rei herbariae et aliarum rerum naturalium differt, quod signa characteristica generum, quae morbos definiunt, a latentibus elementorum mutationibus, sensuum ministerio non statim vsurpandis, haud raro pendeant, quando rerum naturalium ordines per signa manifesta et sensibus obuia constare debent. Ita THOMAS SYDENHAM, de ordinibus morborum constituendis scribens g): *Eam nobis arrogamus licentiam, quam nemo facile botanico concesserit, a quo in describenda plantarum historia sensuum requirimus testimonium*

f) CONRADVS VICTOR SCHNEIDERVS *Libr. V.* De catarrhorum diaeta et speciebus, de coryza seu catarrho membranae pituitariae anterioris, catarrho membranae pituitariae posterioris, brancho, hoc est, raucitate, seu de catarrho gutturis, catarrho suffocatio, ac de curatione illorum. *Wittenbergae 1682. 4.*

g) Opuscul. Sect. I. Cap. 11. p. 13.

monium ac fidem, non rationis commentationem, quantumlibet illa polleat atque reliquis antecellat. Ideoque ad causas, et quidem proximas, vt quaesita genera morborum infima inueniantur; aduertendus est animus, siquidem ordo causalis solus genuinam morbos et ordinandi et curandi methodum sistit. Consentientes habeo medicorum principes recentiorum quoque temporum, etiamsi a veteribus, quorum sententias in superioribus recitavi specimenibus, recessero. Illi enim parum fiduciae in forma morborum externa sola, licet ea penitus excludenda non sit, plus autem auctoritatis in causarum proximarum scrutinio ad genera morborum causalia constituenda collocant, vtque aliquem ex illis nunc excitem, qui propius ad tempora nostra vixit, FRIDERICVS HOFMANNVS ^{b)}, *pathologiae synopsis, proximam quorumuis morborum causam amplecti oportere* asserit, cuius quoque ordinis causalis necessitatem, praeter superius adductos, SYDENHAMIVM et BAGLIVIVM, alii persenserunt. Namque inter primos haud dubitanter fuit PROSPER ALPINVS ⁱ⁾, qui, veterum methodicorum placita plus atque magis digerens, *de medicina methodica L. XIII.* ordines morborum, solo ad causas intuitu, digessit, et quidem, veluti in omnium scientiarum primordiis fieri solet, non admodum constanter, at tamen vtiliter. Eadem ratione vsus FRANCISCVS *de le BOE SYLVIVS* ^{k)} sua morborum genera ad causas direxit, quorum aliquos *spirituum animalium in cerebro et cerebello generationi laesae*, alios *spiri-*

h) FRID. HOFFMANNI Opera omnia in sex Tomos distributa. Tom. I. Sect. I. Cap. IV. p. 299.

i) PROSPERI ALPINI De Medicina Methodica Libri XIII. Lugd. Batau. 1719. 4.

k) FRANCISCI *de le BOE SYLVII* Idea Praxeos Medicinae, Francof. 1671. 8. Libr. I. c. 41. sqq.

*Spirituum animalium per nervos laeso motui, quosdam bilis generationi laesae aut eius retentioni et motui ad intestinum laeso, eiusdemque cum sanguine mixtioni laesae, lymphae glandulosae per vasa lymphatica motui laeso, tribuit, atque hoc ipso, quantum honorem causae proximae in definiendis vltimis morborum generibus habuerit, ostendit. Eodem respectu ad causas, nervosi generis morbos collegit THOMAS WILLISIVS ^{l)}, et passionem hypochondriacam, hystericae, omnibusque morbis, ab imaginatione laesa vulgo dictis, ex convulsionis et spasmii rationibus eosdem definiens, ad latus iunxit. Morbos a vermibus omnes ad vnum caput reuocavit RIVINVS ^{m)}, a putredine PALMERIVS ⁿ⁾, a causa venerea, vt vnum ex omnibus aphrodisiacorum auctoribus nominem, ASTRVCIVS ^{o)}, a congestionibus STAHLIVS ^{p)}. Longus enim forem, si omnes, qui in seriebus morborum constituendis ad causam proximam respiciendum sibi esse putauerint, recensere nunc vellem. Quorum igitur, atque vna omnium veterum auctoritatibus suffultus, ordinem morborum causalem stabilire decreui, non equidem, quod nouum quid hoc ipso me allaturum sperem, vtpote qui, a quibus profecerim, haud reticeo, nec nesciam, omnes, qui causas morborum generali scriptione recensuerunt, *grauissimos viros*, BOERHAVIVM, GORTERVVM, LVDWIGIVM,*

- l) THOMAE WILLISII Pathologiae Cerebri et Nervosi Generis Specimen, Oxonii 1667. 4.
 m) D. AUG. QUIR. RIVINI *Dissert. De Morbis animatis*, rec. in Coll. *Dissert. Lipsi.* 1710. 4.
 n) IVLII PALMERII *Constantini, Medici Parisiensis, De Morbis Contagiosis Libri VII. Parisiis* 1578. 4.
 o) IOANNES ASTRVC *De Morbis Venereis Libri VII. Lut. Parisi.* 1736. 4.
 p) Morbos congestionis collegit GEORG. STAHLIVS *Pathol. Specialis Part. II. Sect. II. Hal.* 1708. 4.

GIVM, ad genealogiam morborum, veluti HOFFMANNVS ^{q)} eam ita appellat, praeludere; vt propterea eorundem meditationibus vtenti mihi, difficile haud sit futurum, caussis singulis suos effectus, qui ipsi morbi sunt, subordinare, et, exempli causa, quiescenti *sanguini*, per febrem moto, *inflammationes veras*, sero autem, *spurias* addicere, *debiles morbos* alios, ex iactura liquidi vitalis, alios ex praestructo motori itinere, definire et eousque diuidendo procedere, donec enumerandae saltim supersint species, *pleuritis*, *peripneumonia*, *phrenitis*, quod inflammationes sanguinei generis, *rheuma* autem et *arthritis*, quod spurias concernit, vtpote in quibus sanandis maxima pro caussali discrimine intercedit diuersitas. In hisce vltimis conceptibus subsistendum est, et veluti varietates specierum in historia plantarum numerum non augent, ita nec specierum in morbis varietates, *podagra*, *chiragra*, *gonagra*, *tinea*, *scabies*, numerum morborum augere aut methodum medendi variare possunt. Neutiquam vero est, quod quis mihi obiiciat, hoc ad causas proximas respectu, morborum genera augeri immaniter. Namque tantum abest, vt hoc cuidam naturae scrutatori vitio vertendum sit, vt potius in laudem illi cedat; res et notiones eo vsque, donec omne characterum essentialium discrimen penitus aboletur, a se inuicem discerpere. Scilicet hoc demum industria est, non ablandiri ignauiae et conceptus rerum imminuere, si illi per naturam tamen adsunt; sed eruditi viri est, minima quaeuis momenta, si differentia aliqua realis in illis latet, quae et consilium mutare posset, penitus euoluere, et, auctis etiam, si opus est, generibus, species imminuere; Id quod veluti laudabiliter a LINNAEO aliisque oculatioribus rei herbariae scrutatoribus effectum

q) Oper. Tom. I. Sect. I. Cap. IV. p. 299.

fectum est, ita quoque in methodo medendi non, nisi vtiliter, id perfici posse arbitror. Hoc etiam aliquis mihi haud immerenter et speciose obiiciat, quod simplicitas generis alicuius infimi porro in noua genera haud diuidendi, et non nisi species sub se habentis, haud semper obtineri possit, et causas saepe ita inter se intricatas haud raro esse, vt illae quidem cogitando, ipsa autem re a se inuicem discerni et curando pertractari possint neutiquam. *Exempla morborum mixti characteris* proponit GVILIELMVS MVSGRAVE^{r)}, quando arthriticam materiam, *cachecticae, atrabiliariae, scorbuticae, illi venereae dictae, atque illi, quae sub exanthematum nomine in cutem finit, immixtam*, ideoque varias arthritidis species, totidem modis discrepantes, at valde omnino mixtas, sistit. Scorbuticam acrimoniam venereae mixtam similiter haud raro offendimus, cacochymia plethorae alte immerisa saepe ita est, vt, cui ex alterutra notione primas partes in definiendo morbi genere tribuere possis, nescias; id quod fere vbique ita occurrit, vt ex morborum generibus, quae simplices et simillimas species contineant, sint paucissima. Quae cum ita sese habeant, desperandum fere est, fore vnquam, quo pura aegritudinum genera stabiliri possint: Id quod hoc modo etiam euenire, in regnis naturae perspicimus. Etiam si enim illa in concretis suis, maxime organicis, ordinandis summam, quanta vnquam esse potest, simplicitatem intendat, vnde laudatus BAGLIVIVS^{s)} ad istas naturae leges morbos quoque ad vsque species a se inuicem secerni oportere statuit. *Illud, inquit, inter praecipua artis nostrae desideria merito reponimus, vt scilicet singuli quique*

r) GVIL. MVSGRAVE De Arthritide Symptomata, *Dissertatio. Geneuae 1715. 4.*

s) l. c.

quique morbi in species distinguantur, et singularum specierum proponantur signa characteristica nec non methodus cuiuslibet opportuna et stabilis, eadem potissimum ratione, qua id factum videmus a botanicis, qui sub generali nomine cuiusvis plantae, vt cardui plures huius species comprehendunt. Attamen euenire frequenter, et in rebus creatis, et in morbis solet, quo genera aliqua sint mixta, diuersis characteribus insignita, ad necessariam simplicitatem haud reducenda. *Natura sociat et coniungit lapides et plantas, plantas et animalia*, cuius generum mixtionis exempla LINNAEVS ^{t)} excitat. Non aliter in morborum similibus ad similes relationibus euitari nequit, quo conceptus mixti occurrant, penitus haud enodandi. Neutiquam tamen est, quo quis metuat, ne, hac mixtione conceptuum in pathologia saepius occurrente, simplicitas generum, ad methodos curandi exquisitiores adeo necessaria, penitus intercipiatur ac tollatur. Posset enim, si volupe illi esset, aliquis methodicus genera ambigua constituere et anomalias seorsim recensere, si quando morbi quoddam genus obueneret, quod veluti hermaphroditicum esset et varios conspectus sisteret, vt adsint vna *motus aucti cum debilitate, veluti in febris malignis, spasmi et paralyse, veluti in conuulsionibus, solutio nerui cum inspissato humore, veluti saepe fit in cataracta iuncta paralyse nerui optici, bilis et pituita, veluti in chlorosi.* Sed non opus est, quo efugium illud quis quaerat. Veluti enim in arte gemmaria, cuius ordines laudatus MUSGRAVE ⁿ⁾ ad methodum pathologicam morborum applicat, nihil tam mixtum est, vt non vnus et alter conceptus praeualeat, vt, licet sint *sardoniches, chalcodony-*

t) Philosophia Botanica p. 97.

n) l. c. in praefatione.

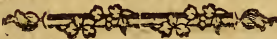
donyches, sardachatae, et similes pretiosiores lapides, ex diuerso strato materiae opacae vel diaphanae aggregati, possint tamen illi vel plus ad *sardam*, vel plus ad *onychem* referri; Et veluti, quando ex ordinibus glebarum metalliferarum aliquae, diuersi metalli fibram in se continentes, occurrunt, non tamen propterea de earum genere infimo definiendo desperandum est, si quidem, si limatum accesserit iudicium, arte docimastica suffultum, vnumquodque, quod in massa praeualet, ad suam classem referri poterit faciliter, reliquis aggregatis, quae in eadem massa continentur, similiter ad suos ordines reuocatis. Non aliter comparatum est cum morborum analysi, vt, si quando vel caussarum adest syndrome, vel symptomata ex morbo primario consequentia adsunt plura, consultum sit, eam, quae ex pluribus caussis et euidentior est, et magis vrget, seligere, atque ab illa praedominantem notionem et genus constituere atque indicationem hinc conficere, vtpote qua in re, huius artificii logici, quo morborum conceptus ad extremam simplicitatem ducuntur, consistit vtilitas. Omnia scilicet symptomata, tanquam peculiare morbos, considerari opus est. Hoc intellexit BAGLIVIVS^{x)}: *Morbus quisque, inquit, quantum ludere soleat sub persona alterius morbi, speciei fere remotissimae, quotidie obseruamus in praxi*; et postquam grauis ille auctor exempla varia morborum mixtorum, maxime *hysteriae* et *lais gallicae*, adduxit, *magnae vtilitatis fore, concludit, vt morbi in tot species diuidantur, quot sunt morbi principales aut caussae, a quibus fouentur.* Subscribit huic sententiae ARCHIBALDVSPITCARNIVS^{y)}. *Eundem morbum saepe ad plura genera*

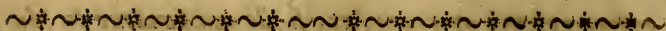
x) Prax. Lib. II. c. IX.

y) ARCHIBALDI PITCARNII *Dissertationes Medicac, Edimburgi 1713.* in *Dissertatione De Diuisione Morborum,*

genera referri oportere, et, si ille componatur ex pluribus symptomatibus diuersi generis, posse illum ad illud genus referri, quo pertinet symptoma urgentissimum. Veluti autem inethodi analyticae est, in minimos conceptus, quo vsque per bonum ordinem licet, mixtas notiones discernere, et his species subordinare similes; ita tamen eo allaborandum vna est, quo conceptus isti extremi sint euidentes, inque natura rei fundamentum habeant positum, et ad inueniendum medicamentumprehendantur esse apti. Fugiendae, ait GORTERVVS²⁾, omnes in museo excogitatae et ad ornamentum quasi artis inuentae, ex cerebri commentis deductae hypotheses: Praecepta autem certissima praeceos, in purissimorum auctorum descripta libris, aut in aegrotantibus obseruata, siue canones, quos ipsa dictauit natura, quibus facilis euadit morbi cognitio, et cita, tuta iucundaque curatio acquirenda et excolenda.

2) IOANNES DE GORTER, Orat. De Dirigendo Studio in medicinae praxi. Extat cum eiusdem de secretionem humorum, ex solidorum fabrica praecipue et humorum indole demonstrata, Libello, Lugd. Batav. 1735. 8.

SPECIMEN SEPTIMUM.

DE

INCERTO MORBORVM GENERE.

Quod illis accidit, qui herbas, vel animalia, vel fossilia in ordines sunt redacturi, vt inueniant corpora, quae legibus methodi denegant obsequium, quandoquidem illa de diuersis generibus aliquid habent, neutri autem penitus sunt addicta, quam ob rem opus sit, illa in medio relinquere, et affinia, vel anomala, vel pseudonyma vocare; id quoque illis euenit, qui effectus caussarum hominem destruentium, seu morbos, ad synopsin aliquam conuocare, et diuersas nomine, actione laesa, parte affecta, aegritudines, ad generaliores formulas redigere penes se constitutum habent. Namque et hi non tantum eandem, quae historiae naturalis conditoribus obuenerit, sed etiam longe maiorem difficultatem obuersari sibi intelligunt, cum volunt excogitare terminos communes, aliquam latitudinem habentes, quorum notionibus multae aegritudines, quas therapia specialis singulariter exponit, hauriri valeant, adeoque communis aliqua sanandi methodus, pro omnibus istis, quae causam communem agnoscunt, morbis inueniri possit. In quorum numero cum me quoque esse profitear, et tentauerim haecenus, possemne familias stabilire istarum mutationum, quae tranquillitatis humanae fruitionem intercipiunt ac laedunt, non possum sane dissimulare, me magis, quam alii, proficere in istis *communitatum*

rum contemplationibus haud potuisse, visumque propterea opus esse, quo, in quibus defecerim, ingenue profitear. Etiam si enim haud pauca morborum genera ostendi possint, omnino pura et ad vnam causam, quae curae medicae obiectum primum esse debet, referenda, vti sunt illa sanitatis offendicula, quae a sanguinis rubri impedimento ac stasi seu *inflammatione*, vel a feri quiete in minimis arteriolarum suarum ostiis seu *rheumatismo* proveniunt, quarum notionum varia exempla *specimine quarto et quinto* fuerunt proposita; Sunt tamen causarum aliqui complexus, estque admirabilis quaedam illarum mixtio, in quam plurimis effectibus, vt, a qua potissimum origine morbus primario ducendus, quale igitur genus illi tribuendum sit, ignoretur penitus, et mixtam, vti ipsum genus mixtum est, medendi methodum stabiliri oporteat. Ita, exempli causa, acidum pituitae viscidae tenaciter inhaeret in aliqua mali hypochondriaci specie, quam ingeniose nuper cum aliis causarum concursibus in isthoc malo ambiguo obuiis, FRACASSINI exposuit ^{a)}. Alibi scorbuto luis gallicae virus insidet. Deinde contrariae causae haud raro eundem effectum producant, vti tam a plethora, quam ab inanitione, spasmus ac cordis palpitatio, ab aestu ac summo inflammationis statu aequae ac a frigore exquisito gangraena et sphacelus oriri solent. Quae cum ita sint, quo, in generum definitionibus, eadem felicitate progredi vbique non valeamus, desperandum videbitur esse, an vnquam methodus medendi generalior stabiliri, aliqua cum fiducia, hinc

E e e 3

mor-

a) Naturae morbi hypochondriaci eiusque curationis mechanica inuestigatio, Auctore ANTONIO FRACASSINI, Medico Veronensi. Veronae MDCCLVI. 4. Part. 2. Cap. 4.

morborum ordines aliqua cum securitate definiri possint. Interea tamen summa est *communitatum* seu conceptuum generalium, quibus varii morbi, nomine diuersi, in fasciculos colliguntur, dignitas et mira eorundem vtilitas, sine quibus si essemus, et si totidem, quot morbi in systematibus nominantur, quoque ediscendae forent methodi, et inexhaustum discendorum ambitum, et securitatem contra errores nullam, ob aegritudinum differentias indiuiduales sumus habituri. Quam saepe diuersi schematis febres ab eadem causa proueniunt, cum dantur etiam intermittentes ex plethora? *Nulla*, ait IOANNES FREINDIVS^{b)}, *in quacunque aetate comparuit febris, ubi ita constanter inuicem respondeant notae, ut, quas in vno homine colligatas inuenieris, eadem pariter in altero conueniant, nec tamen non ideo eodem illum morbo affixi dixeris.* Inuicem febres eiusdem schematis a diuersa saepe causa procedunt: *Febres continuae*, ait SYDENHAM^{c)}, *ita toto, quod aiunt, coelo differunt, ut qua methodo, currente anno, aegrotos liberaueris, eadem ipsa, anno iam vergente, forsitan e medio tollas.* Adeo certum est. *vix vlla perpetua praecepta medicinalem artem recipere^{d)}*, quamdiu circa propria vniuscuiusuis morbi, veluti in scholis illa nominantur, haerere volumus. Licet enim et horum non leuis consideratio esse debeat; et *communibus* caussarum, multas diuersas aegritudines producere valentium, *cognitionibus contenti nec antiqui quidem medici fuerint, atque*

b) IOANNES FREIND De Febribus Comment. I. Ex-
tat cum eius operibus, Parisiis 1735. 4.

c) THOMAS SYDENHAM Praxis Medica Vniuersalis,
seu Opuscula vniuersa de Morbis Epid. cap. II. ab initio.

d) A. CORN. CELSVS De Medicina Praef. L. I.

que vetustissimus auctor, HIPPOCRATES, *mederi oportere et communia et propria intuentem, scripserit*, veluti CELSVS testatus est e). Quamuis igitur in solius generis positione, vti si scias, apoplexias et paralyfes et totam affectuum soporosorum familiam, ab impedito spirituum per neruos motu, tanquam causa sua generali, pendere, morborum istorum negotia non conficiuntur, *sed quasdam obseruationes, nouae res*, quae in singula persona occurrunt, *et corporum genera, et sexus, et aetates, et tempora anni desiderant*; Prima tamen curationum stamina et cogitationes primiceriae super morbis ducuntur a *communitatibus*, tanquam totidem characteribus, genera morborum definientibus, *siquidem, vt habet SYDENHAM, haud minus sese adstringit natura metodo in morbis producendis et maturandis, quam in plantis, sive etiam animalibus*. Opus itaque est, quo notionum istarum generalium dignitatem quouis modo vindicemus, et dubitationes, quae circa illarum euentiam oriri forte ex characteribus eorum variante possent, diluamus, atque easdem ad simplicitatem, quantam habere possunt, reuocare annitamur. Igitur ante omnia haud ignorari oportet, qualia ea sint, quae genus morborum mutare haud possint, deinde, quomodo dubii generum characteres euoluendi sint, est perspicendum. Mutare scilicet genus nequit circumstantia aut differentia aliqua ex illis, quae per accidens adesse dicuntur, aut quae sine causae proximae actionem laedentis mutatione adesse et abesse possunt, quales sunt omnes illae, quae a duratione, modo grassandi, aetate, sexu, aut conditionibus ab aegrotorum idiosyncrasia pendentibus, desumuntur, vtpote cum secundariae isthaec morbos definiendi rationes quae-

Eee 4 sitam

e) *Ibid.*

fitam indicationem primariam producere nequeant, pariantque saltem aliquam ex illis, quae secundo loco exercentur, veluti, exempli causa, ad haemorrhagiae genus definiendum, vtrum scilicet illa sit ex laxitate vasis vltimi, coërcentis liquida, an ex aucto robore, an vero ex rupto vel eroso vase prouenerit, nihil confert locus, vnde sanguis fluat, vel aetas, cui fluat, aut morbus, in quo, siquidem diuersis istis fluxionum speciebus, non, nisi ex adductarum causarum proximarum rationibus, genus debito modo constitui, et medicina rite parari potest: At circumstantiae morborum secundariae, sane omnino haud contemnendae, non nisi tantum ad generis morbi mutationem conferunt, quantum ad plantae generis color et plenitudo floris, folium, locus natalis, statura duratio. Multo minus, quo morbus suum genus deserat, possunt efficere ea, quae casu fiunt, si forte varia symptomata, a causis introductis nascentia, et quae ceteroquin inseparabiles morbi comites haud sunt, nouum illi schema tribuunt, vel consueta morbi externa forma mutata abinde fuit. Quam saepe fit, quo exanthemata, maxime illa rubra, quae sub febribus continuis catarthalibus erumpere solent, imponant medicis, quo, vtrum morbillos, an petechias, an aliquid, quod de utroque tenet, febris eduxerit, non omnino illis constet, siquidem constitutio epidemica, cui in speciebus febrium mutandis iisdemque admirabili modo miscendis, saepe confundendis, multum omnino tribuendum est, consuetam illam, quam ceteroquin in continuis seruare natura solet, legem aliqua ex parte interuertit. *Casus oppido rari, ait SYDENHAM, ad morborum historiam proprie non pertinent, quemadmodum in descriptione salviae erucarum morsus inter signa discriminantia istius plantae*

tae neutiquam refertur f). Etiamfi autem res ita sese habeat, quo ea tantum morbi conditio, quae a caussis, ipsum effectum proxime antecedentibus atque ab illo inseparabilibus, pendet, et qua ablata, morbus ipse cessat, genus et petendam abinde indicationem primiceram producere possit; potest tamen omnino euenire, quo caussa haec mota, viribus vitae quodammodo mutata, atque ex loco in locum translata, genus morbi conuertat, vt illud propterea hoc etiam modo dubium et mutabile dici possit. Namque inconsuetum haud est, ex finiente morbo priore, continuato tramite, et statim, sine vlllo interuallo, nouum oriri, a priori diuersum, atque hac ratione variantes caussas, sub diuerso alicuius aegritudinis tempore, discrepantes omnino effectus edere. Nemo ignorat, vulnus, cuius genus sub initio erat *fluxio ex ruptis*, vnde fluxum coërentia remedia postularentur, mox aliud genus adsciscere, illud scilicet, quod est ex stasi liquidi in vasis, dolore et spasmo contractis, seu inflammatio, cui similiter nunc remedia, isti notioni genericae conuenientia, paranda sunt, scilicet antiphlogistica. Deinde desciscit vulnus de nouo, fitque aliud genus, quam ante erat, liquidem nunc caussa proxima alia et noua adest, destruens solida, siue pus, cui et noua febris, quam suppuratoriam dicunt, accedit, atque et hic, vna cum genere mutato, methodus mutanda vtendumque est antisepticis, quae rodenti vim demunt materiae, ex grumo sanguineo atque vna ex ramentis solidorum factae. Eadem mutatio ac *metaschematismus* similis in aliis morbis occurrit. Sic *febris variolaris secundaria*, ex stimulo purulentiae nata, nouum genus morbi fit, ab illo priori inflammatorio omnino diuersum, sub

Eee 5

cuius

f) THOMAS SYDENHAM l. c. Praef.

cuius vigore illis potissimum, quae putredinem cohibent, auxiliis utendum est. Et, si isthanc rem in aliis quoque morborum, quos propterea *aggregatos* appellant, exemplis nobiscum perpendimus, illud sane frequenter omnino euenire, quo, veluti caussae in vna eademque aegritudine in aliud schema mutantur, vel nouae accedunt, sic quoque genus afflictionis aliud et curationem aliam esse oporteat, sumus perspecturi. Qua de re eleganter proposuit HIPPOCRATES, atque illa morborum auctaria in malis numerari scribit *ε*), multaue super hoc argumento apud BAGLIVIVM, *de morborum successioneibus* capite *h*), legi possunt. Ab hac vnus generis in

g) Ἐπιγίνονται τοῖς πάθεσιν ἕτερα πάθη τε καὶ συμπτώματα, ὅσα τῷ αὐτῷ πάθει λόγον ἀνζανομένε συμβαίνειν ἴσθαι.

Superueniunt morbis alii morbi; et symptomata, ad rationes, quibus prior morbus augetur, accedere solent. GALENVS *Comment. ad HIPPOCR. Aph. L. VI. Aph. 8.*

Τῶν νόσημάτων ὅτι ἂν ἕτερον ἐφ' ἑτέρῳ γένηται, ὡς τὰ πολλά ἀποκτείνει· ὅταν γὰρ ἀδενῆ τῷ σώματι ὄντι ὑπὸ τῆς παρῆσης νέου ἑτέρῳ νέου ἐπιγένηται, προαπόλλυται ὑπὸ ἀδενείας, πρὶν ἢ τὴν ἑτέραν νέου τὴν ὑτέραν γινομένην τελευτήσῃ.

Ex morbis, si quis alius alii superuenit, ut plurimum occidit; cum enim, debili corpori existenti a praesente morbo, alius morbus accedit, destruitur aeger prae debilitate, prius, ac alter morbus, qui vltimus est, finitus fuit. HIPPOCR. *L. De Affect.*

h) GEORGIUS BAGLIVIVS, *Operum omnium Specimine trium Librorum de Fibra motrice, Cap. 1.* Vbi praeclarus auctor prorsus ad mentem veterum de morbi vnus in alium transitu exponit. Has mutationes, quando, vna caussa extincta, altera nascitur, et morbi schema mutat, Graeci *διαδέξιας* vocant. Ita ARBETAEVS, *L. De Curat. Morborum Acutorum, Cap. 2.*: Ἦν δὲ μὴ ἐκ διαδέξιας νέου, ἀλλ' ἐξ ἑωυτῆς ἀρχεται ὁ λήθαργος. Quodsi autem non ex successione morbi, sed ex se ipso veterinus nascitur.

in aliud conuersione quoque fit, quod morbi aliqui, vnâ cum genere suo, externam quoque mutant speciem, siquidem caussa, per vim vitae superiorem conuersa, atque a partibus, quibus haecenus inhaeserat, reuulsa, sub diuersa mixtione, veluti degener, nouum characterem genericum sistit, cum nunc ad alios locos translata est, hinc diuersos a priori effectus edit, eosdemque suae nouae indoli, quam nunc accepit, consentaneos; id quod *metastasin* dici notum est ⁱ⁾. Nemo quidem *symptomata, inseparabilia* dicta, nouum morbum esse dixerit, et propterea genera aegritudinum vbique confusa esse arbitrabitur; namque sunt illa morbus ipse; vti calorem aut debilitatem a febre separare non possumus. Quodsi autem nouae calamitates alicui veteri superueniunt, et tales quidem, quae vera sunt symptomata, id est, necessario haud adsunt, tunc vero omnes vti nouus morbus, ex noua caussa, adeoque et ex diuerso genere natus, considerari merebuntur. Hoc modo spasmi intercedentes febribus nouum morborum genus sunt, quodsi illi ex alia, quam quae ipsius febris est, caussa germinant, veluti, si forte ex relapsu materiae criticae errantis, vel acri stimulo rei sponte natae vel introductae, prouenerint; quales morbos alios nouos, noua de caussa ortos, et nouo proinde generi subditos, prioribus frequenter accedere nouimus, vt propterea morborum genera ad vnitatem ac simplicitatem reducere, difficile omnino sit, nisi de singulis istis mutationibus, sub vno morbi complexu

CON-

i) Κυρίως ὀνομάζονται μεταστάσεις, πάθος, ὅταν ἐξ ἑτέρου μέρους εἰς ἕτερον μετέρχονται.

Proprie nominantur metastases affectiones, quando illae ex altera parte in alteram transeunt. GALENVS *Comment. in HIPPOCR. Aphor. Lib. V. Aph. 7.*

contentis, seorsim cogitemus atque hoc modo dubitationem, quod genera morborum confusa sint, diluamus. Saepe quoque numero, sua natura, causae morborum proximae ita inuicem mixtae sunt, vt ex toto, ne cogitando quidem, separari possint, siquidem sui in effectus executione semper sunt socii. Ita bilis pituitae mixta, quam φλέγμα ὑπόχολον appellat HIPPOCRATES ^{k)}, vna est in chlorosi puellarum; Acidum sub velo pituitae latet: Hoc ὀξύφλεγμασίαιν passim AETIVS vocat; robur mechanicum vna est cum debilitate physica, veluti in spasms ex vasorum inanitione contingentibus. Id quod cum ita sese habere methodici intelligerent, suis communitatibus genus mixtum addiderunt ^{l)}, et PROSPER ALPINVS, qui isthanc veterum, morbos ad genera conuocandi, methodum vberius exposuit, morbos ex adstricto et laxo mixtos dari, exemplis docet ^{m)}: *Quis ignorat, feбри aliquando lienteriam, aliquando diarrhoeam, aliquando dysenteriam vel sanguinis profluuium ex naribus, aut ex ventre, aut ex utero, aut ex haemorrhoidibus exiens, coniungi, et aliquando syncopen aut sudorem immodicum, vel colliquationem, qui morbi laxi sunt, accedere?* Quam ob rem etiam GALENVS, in *L. De Compositionibus Medicamentorum*, pharmaca, quae et laxare et adstringere possunt, vna proposuit, quorum plura, tam quae natura, quam qua arte elaborata fuerunt, vere prostant, veluti et ipsius opii virtute diaphoretica, vim tonicam supponen-

k) In L. De Morbis I. et II. passim.

l) Methodici tria morborum genera esse contendunt, vnum adstrictum, alterum fluens, tertium mixtum. CELSVS De Medicina Praefat. L. I.

m) PROSPER ALPINVS De Medicina Methodica, Lib. 2. cap. 3.

ponente, hinc ex corticis peruuiani facultate, qua et roborat, et aestum febrilem delet, plenius potest intelligi. Quae cum ita sint, quo causae, diuersae indolis, adeoque diuersis medicamentis expugnandae, sub vno humorum circumduktorum inuolucro sint absconditae, nec fortasse tantum, deleta vna, succedat altera, veluti ante dictum fuit, sed vno eodemque actu omnes, quotquot earum vno tempore concurrunt, aegrotum affligant, et effectus, ab isthac mixtione pendentes, producant, cumque isthaec causarum, aequalem ad morbos relationem habentium, syndrome frequenter, et dicerem, in plerisque morbis, occurrant, sane de genere simplici et vniformi fere desperandum esset, nisi et illud, quod mixtum est, ambiguo aliquo, vel cacochymiae, vel spasmi, etiamsi ille tam ex debilitate, quam ex robore natus occurrit, nomine expediri. Hac ratione quoque medemur vagis quibusdam aliis notionibus, quibus aliquando ad morborum genera definienda vtimur, et de quibus per signa ad sensus deduci certi nihil potest, sed coniecturalis saltim earundem per effectus est notitia. Quando enim sensus motusque defectiones et debilitates, ex nulla liquidorum vitalium iactura ortas, tanquam genus, inducimus, tunc obstructos nervos arguimus, etiamsi, qua materia obstructe torpor ille inductus fuerit, certo affirmari semper haud possit, nisi illud est, quod pulsus languidus *pituitosam* ac *frigidam*, uti in comate, idem durus *inflammatoriam* et *calidam*, veluti in apoplexia sanguinea, *causam* indicare valeat ⁿ). Similiter, si quando morborum

chro-

n) Νωθρόν, quod torpescit aut torpore laborat: Νωθροὶ σφυγμοὶ, pulsus lenti in lethargo, vt signo obstructi nerui, quando pulsus apoplecticis durus est, tanquam signum

chronicorum genera caussalia exquisite exponere haud possumus, ad obstructions imi ventris, etiamsi, quale viscus obstructum nunc sit, aut qua de caussa obstruente hoc ita euenerit, omnino haud constet, recurrimus, et, infarctus ^o) vago termino, hypochondria ^p) accusamus. Et satius quidem est aliquam generis notionem habere, quam nullam. Namque sunt omnino ex morbis aliqui, quorum genus caussale omnino ignoratur, illi scilicet, quos, nulla de caussa cognita, introducta vel sero nata, sed ab habitu per naturam indito ^q) ortos nouimus, quibus si quod tamen genus tribuendum est, aliud esse

signum inflammati cerebri, vt propterea, et venaesectionis intuitu, aliquam inter vtrumque morbum esse oporteat differentiam, siquidem sanguinem ducere non securum est sopore tactis. Est autem et stupor ex inflammato cerebro, *ωθρότης ἐν φρενητικοῖς, stupor in phreneticis.* HIPPOCR. in *Prorrh. et Coac. Praenot.*

o) *Συντονίη κατὰ τὰς φλέβους, πύκνωσις, δι' ἣν κωλύεται εἶναι, ἢ τὴν συντονίην εἶναι φησὶν. ἴσως τὴν πύκνωσιν ἕτως ὀνομάζομεν.*

l. Compagimentum: condensatio secundum venas, per quam aliquid fluere impeditur, quam et *συντονίην* esse dicunt, et quam, eodem modo, nos condensationem dicimus. GALEN. *Comment. IV. in HIPPOCRATIS Lib. De Rat. Victus in Morbis Acutis.*

p) *Παιδίλοντα ὑποχόνδρια* nominat HIPPOCRATES, in *Prorrheticis et Coac. Praenot.* quidquid morborum chronicorum est, quod ad imum ventrem attinet, inque spasticis eiusdem contorsionibus ponitur. Variantia *ὑποχόνδρια*, quae subinde varias sustinent affectiones, et indefinita habent pathemata, vti exponit GALENVS.

q) *Συγγενὲς νόσημα, morbus connatus*, cuius caussa a priori reddi nequit, vtpote in ipsis corporis elementis quaerenda. Eiusmodi aeger connatum malum habens, *ὁ ζυγγογυὲς* dicitur HIPPOCRATI, *connatas habens aegritudines*, veluti epilepsiam, tabem, podagram. *Prorrh. Lib. II.*

esse nequit, quam tale, quod indicationis bonae fiduciam facere vtcunque potest, naturalis forte imbecillitas a neruorum laxa compage, vel occulta aliqua cacochymia liquidorum, quam, qualis esse possit, ex effectibus declaramus, et materias aliquas abinde dictas, *variolosas, podagricas*, pro genere assumimus, nomine quidem secundum arbitrium indito, notione tamen a reliquis distincta, hinc ad genus constituendum haud inepta. Etiam si autem hae dubitationes non leuem morborum genealogiae causali difficultatem obiicere possint, praecipue quando causae in aliquo morbo plures occurrunt, propter quas illi, maxime autem febres, in eodem schemate haud persistunt ^{r)}, et quas ex toto separare haud possumus; Attamen, cum ex multis causis semper vna sit valentior, quam fortem atque eam appellat HIPPOCRATES, cuius praesentia morbum facit, absentia tollit ^{s)}, ab ea potissimum morbi genus definiri ita aequum est, vti vbiuis, in omni rerum definitione, sub signorum plurium concursu,

r) Πυρετοὶ πεπλανημένως καὶ ἀκρίτως ἐκλείποντες.

Febres erroneae et sine indicatione desinentes. HIPPOCR. *Epid.* Lib. I. Sect. I.

Ἵσσαι ἐξ ὄρων εἰς οἷα διαδοχαὶ νοσημάτων.

Ex quibus morbis aliae morborum successiones fiunt. HIPPOCR. *Epid.* Lib. I. Sect. III.

Τρόποι καὶ καταστάσεις.

Formae et constitutiones morborum. HIPPOCR. *Epid.* Lib. I. Sect. III.

s) Ἄιτιν ἰχυρὴν, *Causa fortis, praeualens.* HIPPOCR. Lib. De Ratione Victus. Et De Antiqua Medicina: Δὲ δὲ οἷα ταῦτα αἰτία ἐκάστω εἶναι, ὧν παρόντων μὲν τοῖσιν τρόπον ἀνάγκη γίνεσθαι, μεταβαλλόντων δὲ εἰς ἄλλην κοῆσιν, παύεσθαι. Illae demum unius cuiusque rei causae sunt, quibus praesentibus necessum est rem ita sese habere, in aliam autem temperaturam mutatis, quiescere.

curfu, a potiōri fit denominatio, quam legem Logica praecipit t). Opus autem omnino est, quo morbos, quos secundum therapiae generalis praeccepta pertractare cupimus, ex aequo metiamur, ne ex falsa eorum similitudine ad temeraria aut leuia consilia suscipienda inducamur u). Ex isthac, caute tamen discenda, legum generalium cognitione, magnas non possunt non vtilitates percipere illi, quibus, artem facturis, experientia nondum fauet, possuntque illi, quod vsui deest, regularum sup- plere valoribus.

t) Κατὰ νόμον τὰ ὀνόματα διαρίθωσι φημι, καὶ ἐδενὶ αὐτέων τὸ αὐτὸ ὄνομα εἶναι, ἔπειτα κατὰ φύσιν τὰς ἰδέας κερχωρίθωσι.

Ad legem nomina distincta esse debere affirmo, ita, vt nihil eorum, quae sunt, vnum idemque nomen habere possit; sed notiones ipsa natura differre debent. HIPPOCRATES. *De Natura Humana.*

u) Ἀγαθοῖσι δὲ ἰατροῖσιν αἱ ὁμοιότητες πλάνας καὶ ἀπορίας τίκτεσι.

Optimis etiam medicis similitudines errores et dubitationes pariunt. HIPPOCRATES. *Epid. Lib. VI. Sect. 8.*

INDEX

R. E. R. V. M. M. E. M. O. R. A. B. I. L. I. V. M.

A.

- A***bscessus*, qui salubris 346. qualis esse debeat ib. qui pessimus 347
- Abstinentia*, senibus proficua 133. maxime commendabilis in febrium exacerbatione 568. durior, ab veteribus imperata, negligenda ib.
- Acrisia*, quid in morbis denotet 227
- Ακριτον*, quid ap. veteres significet 228. periculosum semper est ib.
- Αδελφεια παιδηματα*, quae 717
- Adstringentia*, quae ap. veteres 642. exempla quaedam 643
- Aer*, in morbis non negligendus 565. nocet frigidus ac calidus 566
- Aetas*, eius vires variae 31. pueri generare non possunt ib. senes generare desinunt ib. incerti aetatis senilis fines ib. feminae parere desinunt post menstruorum cessationem 32. aetatum cura magistratui proposita 44
- Alimenta*, solida in acutis morbis non danda 572. succosa et liquida praeferenda ib. maxime in conualescentibus ex morbo 573. ab lenioribus semper incipiendum ib. medicamentosa saepe sunt ib. quatenam illa 574. farinata, lac, serum, tabidis proficua ib. et senibus, graui morbo confectis ib. in hoc negotio paullo attentiores veteres 575. quatenam secundum indicationes eligenda 576. laxantia 577. diuretica ib. constipantia ib.
- Alterantia*, quae vulgo appellentur 641. quae proprie talia 642. diuersae eorum species ib. non superstitiose adhibita a veteribus sunt ib. quae in morbis primarum viarum 644 seq. ad rebelles humores 647. ad acrimonias 647. 649. ad febres commendabilis aqua frigida 648. ad pus serum et lac ib. ad vires ars gymnastica ib.
- Hebenstr. Palaeol.* Fff *Ampu-*

- Amputatio*, incognita veteribus et intentata non fuit 706
Analogismus, quid 399. solus non sufficit ad curandos morbos ib.
Antispastica, quae 634 seq. reuulsionis varius modus ib. dispellunt ab vno loco in varia materiam ib. ducunt ad superficiem 635. proliciunt intus reuerfa ib. quaenam secundum veteres ita nominanda 636. in his fortissimum venaesectio ib. quaenam proprie sic appellanda 636 seq. diuersa pharmacis agendi ratio est 637. septica ib. frictions ib. rubefacientia ib.
Apoplegmatisimus, quid ap. veteres 630
Apoplegmatizonta, quae remedia sic dicenda 630. mucum euacuant ib. mitissima praeferenda ib. posthaec adhibenda acriora 631. sternutatione iuuant ib. quibus in morbis profint ib. quaenam ap. veteres memorentur 632
Αποσκηματα, quid ap. veteres denotent 388
Arteriarum sectio, an probanda 612. eius vtilitas 613. quas fecerint veteres, et in quibus morbis ib. hodie temporalis aliquando infecatur ib.
Atonia, caussa tabis et praecocis senii 116. alimentis et medicamentis aptis tollenda ib. grauissimorum morborum auctor 466. hinc roborantia iuuant 467 seq.
Auditus, in morbis signum 273
Auxilia, quae 578. diaetetica v. Diaeta. naturalia et artificialia 602. spontanea, sollemnina, surrogata 603. sequuntur destinata organa ib. haemagoga varia 604. chirurgica 659 seq.

B.

- Balneum*, eius vsus 132. ad senectutis vim impediendam ib. ad aluum molliendam 598
Bilis atra, saluti inimica 447. est acidae indolis ib.

C.

- Cacochymia*, quae secundum Galenum 450. inueterata dicitur cachexia 451. eius species 451 seq. indicatio generalis 453
Calculus, renum diureticis non dissoluitur 626. falsum est, veteres tantum inciso vrethrae collo calculum eduxisse 703 seq. frequenter olim exsectus 704
Calor, vnde 295
Calor vitalis, ap. veteres est anima 205. negatur ib. irritabilitati respondet ib. in corde ponendus 206
Caries, v. Chirurgia.
Castrati, generare non possunt 32

- Catarrhus*, qui ap. antiquos 361. variae eius sedes 362. salutaris ib. etiam pulmones infestat 363. saepe criticus ib.
- Causa morbi*, est indicans proximum 428. species 429. remotior ib. propior ib. continens ib. antecedens, consequens 430. prophases prae ceteris indicationi faciendae inferuiunt ib.
- Chirurgia*, a veteribus egregie culta 675. tractat partes molles et duras 676. vulnera, quomodo tractanda 677 seq. attendendus locus et pars affecta 679. cauum vulnus ib. tractat ossa 686. in hac chirurgiae parte praeclari veteres ib. in classes redegerunt ossium morbos ib. vnde ossium vitia 687. caries, quomodo curanda 689. signa cariei 690. ossa fracta, quomodo curanda 990. 694. puri via pandenda 691. ossa luxata, quomodo reponenda 692 seq. in fracturis bene versati sunt veteres 694. cartilaginee fractae, quomodo sanandae ib. vulnera capitis praeclare descripta ab *Hipp.* 696. letalitatibus gradus 697
- Chirurgus*, eius apparatus duplex 659. internis remediis carere non potest 660. in vulnerum cura, quid facere debeat ib. hic quasi quinque stadia 661. quae in quoque stadio facienda ib. *επιπαστα* primum a veteribus adhibita ib. epipasta, quae, ib. quaenam prae ceteris applicata 662. debet vulneris oras componere ib. cataplasmata superimponere 663. inflammationem minuere, non suppressere ib. pus bonum elicere ib. saniem purgare 664. abstinere a medicina, quando licet ib. epulotica applicare 665. quid faciendum in inflammatione sine vulnere ib. quando discutendum 668. debet curare adusta ib. gangraenam et carcinum 670. cariem, fungum, callum, herpetem ib. ad cutis vitia uti smeeticis et psilothris 671. cauis medicamenta iniicere 672. naribus ib. auribus 673. ori et faucibus ib. quae bonum chirurgum faciant 676
- Cibi*, ex carne contrarii pituitosis 102. noxii qualitate sua 103. detrahendi debilibus 104. commendandi parciores 105. ex arbitrio hominis vel medici ib. non sumendi sine appetitu ib. post exinanitum ventriculum 106. modus tamen seruandus ib. delectus pro re nata ib. simplicissimi optimi 107. praeferendi, qui sine artis coquinariae lenociniis ib.
- Clyster*, cur inuentus 595. in quibus morbis utilis ib. sine acris coquendus est 596. audacior eius in vsu antiquitas

- tas 597. clyster ventosus, quis, ib. ad haemorrhoides commendabilis 615. ad spasmos et lochia 674
- Coctio*, quid 214. 215. 216. 480. sine viribus vitae nulla 214. vnde eius nomen deductum 215. efficitur solidorum in humores actione valida 216. a Galeno optime descripta ib. quid coqui secundum veteres debeat 217. prima coctio, quae, ib. quae secunda 218. ferosi morbi aliquando etiam coctio ib. quidam morbi curati sola coctione, sine excretionem ib. coctionis effectus effluxio quaedam 219
- Coindicans*, quid 401
- Contraindicans*, quid 402. 403
- Consultationes medicae*, ap. antiquos memorantur 22. fiant cum peritis et consentientibus circa principia artis 23. quinam vitandi ib.
- Conualescendi actio*, cur sub imagine luctae ap. veteres sistatur 204. hic imprimis obseruanda indicatio vitalis 484. diaeta omni pharmaco praestantior 486. quaenam adhibenda ib.
- Conuulsio*, in morbis ominosa 274
- Cordis motus*, secundum morborum tempora varius 278. est fons signorum vberimus 279. in longis et acutis morbis ib. criseos instantis optimus index 288
- Crisis*, est sequela coctionis 220. an euacuatio, morbum frangens, sic appellanda 221. 377. quaenam ap. antiquos ib. vagus in definiendo Galenus ib. quatuor eius modos affert 222. non solum ad acutos, verum et longos attinet ib. quomodo differat a lysi ib. quid ad crisin requiratur 223. vnde diuersitas 224. formae criseos ib. perfecta crisis bona 225. in quo consistat 225. 237. his dotibus carent acrisia, dyscrisia, procrisis 227. quid acrisia ib. crisis imperfecta et deficiens, quae 229. praecox, 230. quid medicus ad crisin conferre debeat 230 seq. ingenium et ratio experientiam temperet 234. viae multae, at aptae 239. neque vero certae ac definitae 240. cur, ib. cur praestabilius, per aptas vias materiam eiici ib. in febribus tantum non semper plures viae patent 241. saepe insolitae 242. a metastasi crisis imperfecta vel perniciosa 258
- Critica Symptomata*, v. Symptomata.
- Critici Morbi*, v. Morbi.
- Critici Motus*, qui 236. 238. quae requirantur ad expulsionem materiae morbificae 238. viae diuersae, at semper aptae 239. maiores sunt motus ad crisin 246. grauiores,

- res, si sanguis vel viscidum alicubi vehementer haereat
246 seq. sunt et a plethora 247. hinc metastasis intuta
248. augentur motus instante separatione materiae mor-
bosae a sana 252. hinc perturbatio critica ib. euenit haec
maxime in exacerbatione 253. motus critici necessario
requiruntur ad excretionem 256. vehementes vel mites
sunt 258
- Cucurbitulae*, in doloribus, fluxionibus et inflammatione
commodae 520. siccae applicandae ad reuocandos humo-
res a parte afflicta 638
- Cutis*, excretiones criticae per eam factae. v. Sudor. est cutis
commodissima via ad sordes et materiam peccantem expel-
lendam 334. per hanc plurimi morbi deflagrant 335.
sanis etiam proficua transpiratione vel sudore est 512 seq.
vim medicamenti sensus docet 549

D.

- Delirium*, est inter symptomata febris grauia 268. ante
criticam euacuationem non suspecta ib. magis suspecta, quae
cum debilitate ib.
- Dens*, quae in morbis indicet 277
- Destillatio narium*, benefica est 385. morbos faucium et ca-
pitis tollit ib. diuersitas eius a catarrho et broncho 386
- Diabetes*, febrilis semper pertimesci debet 328
- Diaeta*, quae 554. nobilissimus auxiliorum fons 555 seq.
etiam in morbis 556. sensu latiori et angustiiori, quae
557. ad medicum, aegrum et familiares attinet 558. par-
tes medici hac in re, quatenam 558 seq.
- Diaeta prophylactica*, quae 78. 91. est longe praestantissi-
ma 79. senectutem et longaeuitatem procurat 80. accom-
modanda est aetati, sexui, moribus, consuetudini 83.
caussis incipientium morborum ib. ingestis gestis, extrin-
secus afficientibus 84. iubet naturae conuenienter viuere
85. nec tamen rigorosius 86. mollitiem et luxuriam fu-
gere ib. aequaliter viuere ib. prudenter vti rebus non
naturalibus ib. quaeri debet in sanitate ancipiti 95
- Diaeta prophylactica ad morbos primarum viarum*, quae 95 seq.
tenuis praeferenda purgantibus 104. fugienda laxitas et
siccitas ventriculi ac prauitas humorum 108. fugiendae
alui ductiones ib. fugienda alimenta sicca et austeria 111
- Diaeta prophylactica ad morbos secundarum viarum*, quae 112 seq.
medicus debet curare ib. dispositiones frangere 113. tur-
bas humorum sedare ib.

- Diarrhoea*, critica quae 302 seq. et 312. hac plurimi morbi acuti et longi iudicantur 303. est quasi praestantior ceteris euacuationibus ib. alternat saepe cum vomitu critico 310. mitior et optabilior est ib. quare adeo salutaris ib. tollit morbos serofos ib. ophthalmiam 311. febres, quae ex abdomine dimanant ib. intermittentes 312. nocet phthificis, debilibus ib. iuuat in febribus epidemicis post praegressam turbationem ventris ib. certus dies, quo eneniat critica, nullus 313. signa diarrhoeae bonae ib. malae 314. signa ex fecum colore ac forma 315
- Diaphoretica*, sunt generalia medicamenta dicenda 618. delectum fecerunt veteres ib. quando danda 619. non apta cuius sunt ib. diuersa pro causarum diuersitate 620. quando non exhibenda 621
- Dies decretorii*, in febribus continuis vere omnes sunt 190. alii tamen magis ib. hinc attendenda dierum successio 283. non seuerius assumendi 282. multa faciunt aestimationem necessariam 283. natura aliorum euentuum vel excretionum naturalium ib. dies, ad rationes quaternarii et septenarii numerati, sollemniores 284. rationes, cur alternis diebus omnia exacerbentur et iudicentur ib. qui dies secundum *Hipp.* critici 284 seq. datur tamen quidam dissensus circa numeros 285. quas dies veteres dicant *κυριας, αρτιας, περιττας, θεωρητας, επιδηλεις* 287. attendenda in definiendo dierum discrimine symptomatum grauitas 288. qui dies criticus futurus ib. motus cordis optimus temporis index ib.
- Dispositiones ad morbum*, in quo consistant 115. frangendae sunt 113
- Diuinum Hippocratis*, quid 156 seq.
- Diuresis*, critica quae 316 seq. facile ac crebro per vrinam vacuatur materia peccans ib. quid sit vrina 317. febres potissimum hac iudicantur ib. in hac consideranda consistentia et color 318. fluendi modus, sensus aegri, tempus ib. quae sit vrina tenuis, pellucida, cocta, subturbida, opaca ib. nubecula, quando apparere debeat 319. pinguis, quid denotet ib. quid sit enacorema, sedimentum 320. haec non semper ordine quodam definito incidunt 321. vnde haec orientur ib. ista conualescendi ratio non adeo tuta ib. vrina succera, quid significet ib. praestat, vrinam sensim coqui 322. sediuenti formae ib. album ib. lateritium 323. ordine quodam apparent, interdum praecocius ib. fuluum feбри intermittenti est ib. vrina

- vrina clara, turbida, quid indicent 324. sedimentum est materia peccans ib. debetur viribus cordis ac febris 325. in vrosopia nihil certi ac firmi 326. malae vrinae ib. nigra 327. aquosa in acutis ib. immista, pinguis, araneae telis similia, quid designent 328. quid stillae, inciscio aegro 329. arena 330. vrina pinguis ib. squamulae ib. furfures, fila, carunculae ib. vrina sanae similis 332. non licet medico, emunctorium pro lubitu deligere 333
- Diuretica*, non sunt specifica 622. veterum de diureticorum actione placita ib. huc retulerunt cantharides 623. acres plantas 624. gummata ib. acida 625. salia ib. calculo renium soluendo, an diuretica 626
- Dolor*, ad extrema in febribus bonus 387. facile hinc inde pellitur 388. interdum est criticus 388. antiquus tolerandus 389. vagus semper intutus ib. remedia eius prouide adhibuerunt veteres 654. attamen et anodyna ib. mitiora efficacioribus praetulerunt 655. dederunt in morbis vteri castoreum ib. rarius crocum ib. frequentissime opium 656. efficacior medicina ad dolorem veterem nouo abigendum 657. fetus ib.
- Dyscrisia*, quae in morbis acutis 227. 228
- Δυσκρίσια*, quae 228

E.

- Εναιμα*, quae 661. quando a veteribus adhibita ib.
- Enaeorema*, v. Diuresis.
- Επιγενημα*, quid 259
- Epilepsia*, febrilis plerumque periculosa, raro innocens 274
- Epipasta*, quae 661
- Epispastica*, quae 635
- Eruditi*, infirmis annumerandi 117. laeduntur a quiete ac laxitate corporis 118. commodos experiuntur animi et corporis motus ib. abstinentiam ib. laxamentum aliquod 119. obambulationem ib. rusticationem, equitationem ib. iuuat academicos *αναφωρησις* ib. gratus somnus 121. vitanda plethora et spissitudo humorum ib. gulosi non sint 443. quae obseruanda iis ib. prodest clara lectio et mutatio loci 564
- Erysipelas*, quando bonum 342. malum 343. quid vniuerse significet ap. veteres 665. medendi via ib.
- Euphoria*, in morbis suspecta 236
- Euacuatio*, saepe a violentia morbi est 241. symptomatica, non critica 242. saepe ex viis insolitis ib. plerumque male cedit 243. est euacuationum vicissitudo in conualescenti-

- fcentibus 244. optabilis, quae morbo respondet ib. pauca non decernit ib. relinquit humores morbosos 245. vnde cognoscatur critica euacuatio ib. difficilis factu est ib. facienda in plethora 248. vaga et instabilis, per metastasin in locum legitimae surrogata, saepe morbum soluit 251. multi magni morbi sine notabili vacuatione conuertuntur 258. euacuatio, salutis causa suscepta, bene attendenda 303. eius virtutes et signa, quae, ib. euacuatio serosa, quae 617
Exacerbatio, critica cuique morbo sollempnis 258
Exanthemata, per sudorem proiciuntur 341. eruptio diuersa 342. variae species 343
- F.
- Facies*, aegri est inspicienda 275. quid significet hilaris ib. Hippocratica ib. vnde dicta ib.
Febris, eius tempora propria 177 seq. optime definierunt veteres ib. communia morborum tempora huc etiam pertinent ib. maxime spectanda propria 178. habent febres paroxysmos ib. hinc arripienda curandi opportunitas ib. natura febris, an pulsu aucto contineatur ib. iam ita veteres asseruerunt ib. est enim clarissimus febris index ib. valet plurimum ad constituendum febris initium 179. communia signa reliquorum febris temporum non satis certa 179. aliqua tamen signa augmenti 180. status ib. decrementi ib. tempus *πυροζυγτικον* 181. febris duplici sensu exacerbatur 182. febris continens, quam diu duret 183 seq. raro prius soluuntur, sed infeliciter 184. hinc dictae peracutae 185. febris continua, quae, ib. mitior est ib. duplex est 186 seq. benignior febris aestimatur ex tempore remissionis 187. febris quotidiana continua, quae, ib. febris continuae duratio diuersa 188. ephemera, quae, ib. huc pertinet pestilentia ib. ephemera benigna catarthalis, quae 189. febres polyemerae, quae, ib. continuae non ex diebus, sed nobilitate ac renitentia causarum aestimandae 199 seq. febris marasmodes s. hectica vespertinae inuasionis et nocturnae exacerbationis tempus seruant 191. febres suauiores, quae cum apyrexia ib. hinc etiam intermittentes ib. periodicae, quae 192. intermittentes non semper septenis paroxysmis finiuntur ib. a frigore incipiunt 193. meliores, quae cum tremore magno, quam quae leni horrore incidunt ib. diuersa est intermissio 194. interuallum magnum facit tardiores exsolutionem ib. signa febris longae, et grauis 194. principi-

- cipiū intermissionis caloris finis 195. inuasiones duplici modo variant, anteuertendo aut ferius incidendo 195. haec metuenda ib. febres irregulares, quae 196. caute medicamentis aggrediendae ib. formae harum irregularium variae 197. his annumerandae complicatae ib. hae saepe necessariae ex machinae legibus 198. sunt dicendae illegitimae ib. prae ceteris sunt ex classe intermittentium ib. hinc ancipites ib. saepe similes continuarum 199. pessimae continuae intermittentibus mistae ib. huc referendae febres hemitritaeae 200. sumuntur duplici sensu ap. veteres ib. earum typus periculosissimus 201. febris lenta, marasmodea, vnde 247
- Fetus*, ei prospicere magistratus debet 37. non corrupendus medicamentis ib. vitalis esse immaturus non potest 38. debilis praecox est ib. raro superstes ib. immaturi signa 39. doctrina *Hipp.* de fetu septimestri et octimestri 39. dubius decimestris, vndecimestris 40. fallax signum similitudo cum parentibus ib. ex vtero caedi debet 43. in vtero praeseruari ab iniuria 124. post partum nutrici sanae dari ib.
- Flatus*, curantur optime abstinentia a victu flatulento 599. secundum causas ib. minus parent carminatiuis ib.
- Fortuna*, medici quae 413. bona vel mala, quae 526
- Fractura*, v. Chirurgia.
- Frictio*, eius vtilitas 133. tabidos iuuat ib. viscidum tollit 550. formae variae ap. veteres 637. maxime laudanda ad reuocandos in auersam partem malos humores ib.
- Frigus*, vnde 296

G.

- Genae*, earum signa ex colore 276
- Gerocomica*, quid 130. ad prophylaxin morborum pertinet ib. diaeta continetur ib. non medicamentis ib. quae hic obseruanda 483. in quo consistat 528
- Gratiosi*, cur dicantur medici 18
- Grauidae*, e numero debilium sunt 123. accurato victu opus habent ib.
- Grauiditas*, simulata vel dissimulata 35. eius iura ib. remotiora ib. propiora 37
- Gymnastice*, in quo consistebat ap. veteres 650. varia hinc nomina ib. commendabatur ad debilitatem tollendam 651. praelata alimenta, posthabita medicamenta 652. vini genera ib. aromata ib.

H.

- Haemagoga*, quae 604. per vulnus ib. per venae sectionem 605. per hirudines 608. per scarificationem 610. per arteriae sectionem 612. per pharmaca 614. haec causis accommodanda ib. profunt ad prolicienda menstrua et haemorrhoides ib. quae hic tradita medicamenta a veteribus 615. non satis certa, sed apta causis 616 seq.
- Haemoptysis*, interdum salutaris 371. maxime in morbis ab infimo ventre ib.
- Haemorrhagia*, saepe proficua in morbis a sanguine 364 seq. in acutis affectionibus salutaris 365. in febribus ib. sed hae sola haemorrhagia non sedantur ib. mansuescunt febres, si ab initio incidit 366. loca quae apta sunt ib. critica, quae dicenda ib. copiosa in febre ardente esse debet 367. symptomata multis in morbis solatio est ib. mala, quae 369. malae ut plurimum stillae sanguinis ib. interdum tamen utiles ib. noxia haemorrhagia nimia 370. optima, quae loco affecto proxima ib.
- Haemorrhoides*, saepe criticae, saepe symptomatae 372. medicamenta veterum non satis certa 615
- Helctica*, quae 635. quomodo olim applicata 639
- Hermaphroditi*, non dantur 33
- Hiems*, omnibus morbis inimica 144. maxime longis ib.
- Hippocrates*, artis medicae inventor et auctor imitandus 17. diuinum eius, quid 156. optime descripsit signa mali euentus et phaenomena morborum acutorum 272. v. *Medici veteres*.
- Hirudines*, casu cognitae 609. quomodo adhibendae 609 seq.
- Horror*, quid in febre valeat 253. quid indicet 254. qualis horror, talis sudor in algida ib.
- Humores*, eorum vitia 450. salivialis falsus, quid indicet 451. fetidi ib. corrosivi et acidi, unde cognoscendi 452. unde ferosi, pituitosi ib. motus humorum duplex 459. huic aptanda indicatio ib. quando motus imbecillus 460. motus extra vasa 462
- Hygiene*, prima medicinae pars 51. duplici sensu sumitur ib. ad longaeuitatem ducit 80
- Hypospadiaci*, quinam 33

I.

- Indicantia*, quae 401. quae primum attendenda 403. eorum indoles 422. debent esse clara et perspicua ib. inuestigari obscura 423. incipere ab iis, quae sensibus obuia ib. vocari in subsidium debet anatome 425. consideranda sympto-

symptomata ib. hinc sumtae indicationes praestantissimae
 426. distinguenda morbi tempora, aetas, sexus 427.
 causa est indicans proximum 428. huic resistendum ib.
Indicatio, quomodo formanda 390 seq. quae hac in re ne-
 cessaria 391. 396. quid sit indicatio 393. 394. qua ratio-
 ne instituenda ib. eius effectus 397. ratio et experien-
 tia hic consentire debent 398 seq. empiricis deest 400.
 generalius capta est minus idonea ib. indicatio generalis
 vel specialis, quae 401. communis 404. parasceuaistica
 ib. vitalis ib. euacuatoria ib. empirica 405. palliativa s.
 mitigatoria ib. differt communis a singulari ib. quae sint
 ista communia 406 seq. cognitio causarum 408. his
 accommodanda indicatio ib. rarius symptomati ib. ratio
 habenda temporis morbi 409 seq. nocent arbitraria ten-
 tamina 412. utilis communis indicatio 418. experimen-
 talis haud contemnenda 419. specifica, quae 420. dog-
 matica praestantior ib. sumenda indicatio a minimis in
 homine 431 seq. haec in morbo non omittenda 432. mi-
 nima, quae extensi quid habent 433. indicatio dubia ad
 solidumne, an fluidum dirigi debeat 435. indicatio a fluidis
 436. late patet ib. auxilia ergo vtrinque militantia
 inuenienda 437. praecepta ad indicationem solida mu-
 tantem ib. sunt quodammodo instabilia 438. indicatio
 sola ad fluidi indolem 440. signa 441. indicatio ex pri-
 marum viarum fluidis ib. indicatio mutans fluida circum-
 ducta 445. qualitate vitiosa 448. noxa ab tali humore
 metuenda 449. indicatio generalis ad cacochymiam 453.
 mutans fluidorum quantitatem 455. indicatio vitalis in
 marcore confectis et vacuitate vasorum laborantibus 458.
 indicatio mutans humorum motus 459. ad morbos a
 spissitudine humorum ib. ad haemorrhagias et excretiones
 463. indicatio mutans solida 465 seq. quando minima
 solida sint attendenda 466. quae medicamenta danda in
 morbis viscerum 470 seq. maximum hic curationis mo-
 mentum 473. indicatio solidi maxime ad chirurgiam per-
 tinet 474 seq. interdum mixta est 476. indicatio vita-
 lis 479. haec omnium princeps ib. quae desideret 481.
 secundum causas instituenda 482 seq. in debilibus 482.
 senibus 483. conualescentibus 484. febribus acutis ib.
 in vigore febrium acutarum caute danda cardiaca ib. dan-
 da etiam in debilitate virium 485. in longis morbis cum
 infirmitate ib. indicatio euacuatoria 489 seq. generalior
 reliquis est ib. quo pertineat ib. organa apta sunt eligen-
 da

- da 490. non licet promiscue aperire 496. sed secundum rationem et experientiam 491. conditiones, sub quibus euacuatio instituenda, necessariae 491 seq. magnae vacuationes semper suspectae 494. hinc prouidus medicus esse debet 495. media via tutissima ib. successiue vacuandum 496. quo natura ducit, expellendum 496 seq. tempus morbi etiam obseruandum 497. matura vacuatio in morbis a plethora suadenda 498. resoluentia danda ante vacuationem 499. indicatio reuulsoria, quae 519. vbi profit ib. indicatio mitigatoria, quando formanda 521. 523. in quo consistat 524. 535. quatenam vere sit ib. duo eius momenta 527. saepe ferendum est ib. adhibenda in senibus 529. morbis incorrigibilibus ib. obscuris ib. debilitatis ib. morbis inordinatis 531. in moribundis ib. nihil moliendum sub tempore criseos ib. in morbo sponte cessuro ib. febris non supprimenda 532. in febre diuturna prodest prudens mitigatoria 533. cur, ib. prodest in fluxu sanguinis vel seri 534. indicatio paregorica, obest dolori 535. quando 536. symptomatis acerbioribus ib. paregorica medicamenta sedulo seligenda 537. necessaria hic cautio ib. somnum arcessunt 538. indicatio ad venae sectionem 605
- Inedia*, magna valentibus noxia 104. morbos non auertit ib.
- Infans*, eius cura per nutricem 125 seq. insequenti aetate 127. quomodo ad longaeuitatem educari debet ib.
- Infanticidium*, eius signa 42. hodie certiora, quam olim ib.
- Intemperantia*, auctor iudicis et medici 97. pauperes eam ignorant cum incolumitate ib. magis diuites experiuntur 97. efficit infarctus et repletionem 102. maxime in otiosis 103. ex cibis noxia, minus ex potulentis 107
- Intestina*, eorum plenitudo fugienda 98. disponunt ad morbos ib. victu conueniente corrigenda 100. non euacuantibus solis ib. sed euchymis alimentis 101
- Judicatio*, v. *Crisis*, *Morbus*.

L.

- Lacrumae*, quid in morbis portendant 272. in quibus morbis proficiunt 384. quando euocandae medicamentis 623
- Lemae*, quando proficiant 384
- Letalitas*, varii eius gradus 48. in vulneribus capitis 696 seq.
- Lingua*, bene in morbis inspicienda 277. signa eius ex dolore, colore, asperitate ib.

- Lochia*, puerperis proficua 375. interdum critica ib.
Loquela, periculum in morbo quando denotet 271
Lysis, quomodo differat à crisi 222. quae ita nominanda
 secundum Galenum 223. interdum eadem, quae crisis ib.
 solvuntur acuti et longi morbi 224. eius indoles in quo
 cernatur 258

M.

- Maculae*, quae in febribus bonae 343
Magistratus, habere debet sanitatis popularis curam 26. or-
 dinare victum ib. arcere morbos epidemicos 27. vocare
 in consilium medicos 30. fetus curam gerere 37. puni-
 re fetum corrumpentes ib. et occidentes 43. rationes
 habere aetatum 44. personarum, quoad mentem et cor-
 pus ib. venenorum 40. medicamentorum ab empiricis
 datorum ib. nosse praesidia explorandae veritatis 49. prae-
 ferre mitiora 50
Medicamenta, ab eorum inventore quid requiratur 16 seq.
 empirici exhibere non debent 49. facultates eorum pro-
 be cognoscendae sunt 539. a prudenti medico ib. im-
 mensa copia est 540. cum delectu adhibenda ib. pauca e
 multis eligenda ib. secundum experientiam et rationem
 541. vulgaria non semper contemnenda 542. signa boni
 medicamenti incerta 542. certa 543. ex odore ac sapore
 544. dulcia et pingua, quando danda 545. farinata ib.
 sapida nonnullis adversa, ideo fugienda 546. ex dulci
 accessentia 547. acida et austera ib. falsa 548. amara ib.
 fragrantia 549. acerrima ib. tactu et visu exploranda
 549. 650. vis suaevolentium 550. fetidorum ib. sensi-
 bus exploranda 551. modus medicamentorum agendi co-
 gnitus esse debet 580. sunt vniuersalia vel partialia 581.
 adhibenda cognita 582. praeferenda simpliciora ib. et pa-
 rabilia 583. medicamenta secundum veteres sunt euacu-
 antia vel alterantia ib. euacuantia, quae dicenda 585.
 non sunt certo loco destinata ib. caute danda fortiora 586.
 periculosa saepe vomitoria ib.
Medicamenta metasyncritica s. *metaporopoietica*, quae 635
Medici veteres, quae ignorarunt 3. eorum praecepta etiam-
 num vtilia 4. cum iudicio et sine famulatio adhibenda ib.
 eorum praestantia ib. maxime in therapia ib. fuere cauti
 in purgantium medicamentorum vsu 101. praeclari in
 febrium acutarum curatione 477. versatissimi in doctrina
 de metastasi materiae peccantis, in primis ferrosae 386.
 non adeo tuti duces in re medicamentaria 540. diligen-
 tes

- tes in contemplandis alimentorum virtutibus 575. excellentes in chirurgia 679 seq. tractatione vulnerum 680. abscessus 682. tumorum 684. carunculae vrethrae 685. exercitati in morbis ossium 686. in doctrina de fracturis nihil fecerunt reliqui 694. in vulnerum capitis observatione singularis Hippocrates 696. veteres industrii circa res peregrinas in cauis collectas 703. gnari recentiorum calculum secandi modorum 704 seq. in doctrina de tumoribus exactissimi 705. accurati in morbis oculorum et pectoris 709. 713. exercitatissimi in trepanatione 711. et repositione intestinorum 713. probe nouerunt, quid mechanismus ad solutionem morbi conferat 211. quoad vitia primarum viarum, singulis humoribus singula auxilia apposuerunt 645
- Medici Dogmatici*, eorum errores 12
- Medici Empirici*, eorum falsa concludendi ratio 12
- Medici Methodici*, in quo errarunt 12. eorum placita 405. definitio medicinae 406
- Medicina*, quid requirat a tyrone 7. non incerta est 8. infelix euentus non semper illi tribuendus 10. eius fundamentum cognitio causarum ib. nemo exercere eam debet, nisi doctus et probus 28. eius partes primae hygie-
ne ac therapeutice 51. ap. veteres singularis pars, auxiliatrix dicta 523
- Medicina forensis*, in hac praestant antiquis recentiores 25. inquit censuram morborum 46. noxas ab aggressoribus ib.
- Medicus*, sapientia elatus esse non debet 11. damna exinde metuenda ib. noua quaerit ib. non facile mutare debet medendi vias 12. nec esse seruiliter credulus ib. nihil dare medicamentis specificis vel auctoritati ib. ipse non curat morbos, sed natura 18. debet prospicere securitati publicae 25. nec spectator ignauus esse 212. interdum tamen cunctator prudens 213
- Medicus clinicus*, eius notio varia 25
- Medicus ocularius, dentarius, iatropiata*, in republica tolerandi 29
- Mens*, ad medicum non pertinet 96. ad prophylaxin requiritur ib. habet morbi opprimendi per diaetam consilium 97
- Menses*, iustus eorum numerus ad vitam fetus pertinet 38. enumeratio ap. veteres diuersa ib. conueniunt tamen inter se ib.

- Menstrua*, inordinata errorem mentis faciunt 44. salutaria sunt feminis in statu sano ac morboſo 373 ſeq. critica in febribus acutis 374. loco eorum interdum aliae haemorrhagiae incidunt 375
- Mente capti*, varii a variis cauſis 45. eorum formae ap. veteres memoratae ib.
- Metaptoſis*, quid in morbis ſecundum veteres denotet 229. periculofa ſemper eſt 229. 378. facit translationem materiae ad extrema, quando vis vitae debilis 230. abſceſſus et exanthemata critica, ſi valentior ib. quot modis noceat 378 ſeq.
- Metaſtaſis*, vnde in morbis oriatur 248. intuta ſemper eſt ib. admirabilis materiae metaſtaticae indoles et effectus 249. non eſt fortuita, ſed mechanicis rationibus fit ib. morbus hinc ſemper difficilior curatu 251. non culpanda, quae in arthritide fixa et vaga incidit ib. ex naturae lege facilis ad locum affectum vel remotum translatio vel depositio 386. ſequitur humoris decubitus naturam exanthematum 388. quaenam ratio retrocedentis materiae ib.
- Monſtra*, quae dicenda 41
- Morbi critici*, qui 376 ſeq. quo ſenſu ita nominandi 377. 380. dantur tales morbi haud pauci 380. varia exempla 382 ſeq. fluxu profunt 383 ſeq. exempla 384
- Morbus*, quid 46. qui talem ſimulant 47. eius prophylaxis 51 ſeq. qui ſecundum veteres ita nominandus 58. lente ut plurimum oritur 60. ſigna morbi imminentis 95. eius particula inſatiabilis edendi cupiditas 100. in primis viis naſcitur ib. hic euchymis tollendus 101. eius tempora obſeruanda 134 ſeq. primordia obſcura 146. 153. vnde initium capiendum 148. quatuor habet tempora 150. principium a ſenſibili actionum laeſione faciendum 152. ſignum eius in fortibus *op. Doſadia*, ib. ſed hoc fallax in ſubita inuaſione 153. cauſa morbi tunc cruda eſſe debet ib. incrementum, quando vocandum 154. 160. eius ſigna ib. hic exitus fallax 155. moriuntur in hoc debiles ib. ſtatus, quando vocandus 156. decrementum, quando eueniat 157. varia eius duratio 158. periculi expertes tunc aegri ſunt ib. vnde hoc ſub tempore mors 159. interdum tamen turbulentum eſt ib. ſigna aetatum morbi 160. vnde intelligas, ad ſummum iuiſſe morbum 161. neceſſariae cautiones in praedicendo exitu ib. ad rite internoscenda tempora valet ſymptomatum contemplatio 162. morborum duratio, quae, ib. illi accommodanda medici conſilia 163. acutus morbus, qui, ib. febres

- febres potissimum cito finiuntur 164. qui longus morbus
 165. qui complicatus 166. causae durationis morborum,
 quae, 166 seq. causae morbi brevis ib. morbus non peri-
 culosus, qui ab humoribus dimanat 169. causae morbi
 tardi 169. rectum in morbis, quid 171. typus et perio-
 dus, quae, ib. facit morbos regulares et irregulares 172.
 quae differentia inter utramque intercedat ib. quae ad bo-
 num euentum necessaria 173. febres prae ceteris morbis
 ordinate procedunt 174. falsum in morbis, quid, ib. vnde
 coniectandum 174 seq. morbus male ordinatus, qui 175.
 signa falsi ib. mutationes istae saepe spontaneae 176. in
 morbis nihil fit caeco impetu 210. spontaneum in morbis,
 quid 211. benignum, quid 213. morbus iudicatus, qui ap.
 veteres 221. morbo visceris, quae medicamenta adhi-
 benda 470
Mora, quae ap. veteres 677
Motus muscularis, facilis in aegro bonus 270. difficilis vel
 nullus, periculosus ib. varia eius genera 564
 N.
Natura, eius notio 67. 209. sine arte raro sufficit ib. ei vni-
 ce fidendum non est 68. morbos curat 209. 412. ei nec
 nimis, nec parum tribuendum 210. eius vis ad crisin effi-
 ciendam 235
Νεωτεροποιεῖν, medicorum exitiale 11
Nutrix, bonum lac habeat 124. signa eius 125. praestat ma-
 trem lactare 126. debilia ossa infantum non laedat ib. ce-
 tera eius officia 127
 O.
Obstetricia ars, feminarum est 30. heroica virorum ib. fe-
 minae erudiendae sunt 30
Oculus, multa in morbis signa praebet 272
Officium medici clinici, quale 3 seq. eius partes 17 seq. cura-
 re aegros, prospicere sanis ib. graciosus, indulgens, me-
 dius inter temeritatem et timiditatem esse 18. temerarius
 cum ratione ib. fiduciam excitare ib. blandus oratione 19.
 comis 20. consulere salutem aegrorum et famae suae 22.
 sententias conferre cum aliis doctoribus ib. sed pruden-
 ter 23. deum colere ac conscientiae curam habere 24
Officium medici forensis, in quo consistat 25 seq. quaestiones
 forenses debet diiudicare 30. quaenam illae ib.
Opium, frequentissime datum a veteribus 656. in fluxione
 ib. hyperemesi ib. cholera, pollutione 657. prudenter
 tamen ib.

Ordo morborum, caussalis optimus 717 seq. difficilis semper ordo morborum est ib. ob tectam rerum similitudinem 718. maxime in medicina 719. veteres ad caussas respexerunt ib. dantur duae methodi 720. analytica et synthetica ib. illa praestans 721. haec praestantior ib. medendi ratio huic innititur ib. diuersa ap. veteres comparationis morborum ad se inuicem instituendae ratio 723. empiricorum ib. methodicorum 724. dogmaticorum 725. morbi cognati, qui, ib. ratio cognationis est *το ιδιου* ib. vtilissima methodus morbos ad summa genera referendi 726. inde optima indicatio 727. peccata hic grauissima 728. ordo morborum ducendus non ex scholastica eruditione 729. analogia est attendenda 731. communitates inueniendae 733. quid requiratur ad summum genus 734 seq. tantum species comprehendat 735. perpetua generi et speciei intercedat relatio ib. duae notae characteristicae ad concinnandos morborum ordines, caussa proxima 736. et locus affectus 737. parum conferunt simularium contemplationes 738. nihil confert sensus aegri ib. necessaria est distinctio idiopathiae et sympathiae 739. genus dici nequit febris, dolor, dyspnoea ib. nec residuum morbi 740. genus proximum, quid, ib. circumstantiae accessoriae non negligendae 740. generis differentias specialiores definiunt ib. nec negligenda symptomata 741. peropportunum, morbos nomine discrepantes quasi coniungere in vnum 742. hinc quaerendus character essentialis ib. quo cognito, felix curatio 744. signa cuidam morborum familiae propria elicienda 745. debent characteres isti habere aliquam latitudinem 746. quid requiratur ad boni characteris generici indolem ib. optabilis hic etiam euidencia 747. prae ceteris eruenda caussa proxima 748. character, qui a locis sumitur, non generalis ib. magis, qui a caussis proximis 749. inconstantia morborum nihil contra probat 750. quae vere caussa proxima 751. quibus datum est, morbos in genera et classes redigere 752. difficultates methodi inueniendae 753 seq. extrema notio non est febris, spasmus, debilitas 755. non fluxio aucta 756. quousque hic procedendum ib. notiones solidi ablegandae ad conceptus genericos 758. primum genus corpora viua, in corpore viuo nata 759. sub his continentur fetus, vermes ib. hi morbi animati 760. ceterae caussae morborum inanimes ib. secundum genus defectus partium 760. prosphysis vitiosa ib. species eius 761. vnio partium 762. species ib. morbi so-

lidi ex putredine 763. formae eius ib. excrescentiae 766.
 formae eius ib. tumores 767. species eius ib. staturae
 forma mutata 768. species ib. lapsus de fede naturali 769.
 species eius ib. notiones morborum simplices ex fluidis
 770. stabiles morborum ordines esse non possunt 771.
 quid tunc obseruandum 772. primum genus adynamia 773.
 morbi a debilitate ad diuersa genera pertinent ib. sola ve-
 ra, quae a spiritibus impeditis 774. species eius 775 seq.
 febres ad diuersa capita pertinent 777. est synochus non
 putrida ib. febris inflammatoria 778. addenda in his per-
 manentis idea 779. febris exanthematica 780. singulare ge-
 nus exanthemata chronica 781. morbi metastatici ib. ple-
 thora 782. vacuitas vasorum 783. colliquatio 784. eius
 formae ib. lentor humorum 786. species eius ib. acredo
 787. species eius ib. spasmus 789. species eius 790. limi-
 tes generum morbi statuendi 792 seq. methodus plurimo-
 rum scriptorum nimis laxa ib. progrediendum est vsque
 ad vltimum genus 794. tot species morbi constituendae,
 quot caussae constantes 795. respectu ad caussas proximas
 habito, morborum genera non temere augenda 799. pura
 aegritudinum genera vix stabiliri possunt 800. sed hinc ni-
 hil metuendum 801. prima curationis stamina a commu-
 nitatibus 807

P.

Palpebrae, in morbis signa 272
Palpitatio, quid 290. ad pulsus refertur 291. quid significet ib.
Papulae, quae in febribus bonae vel malae 344
Paroxysmus, quid 138. 174. eius diuersitates in febribus va-
 riis 178. his quasi proprius est 181. habet sua quasi subdiuisa
 tempora 182. duplex est ib. variat in intermittentibus 194
Partus, difficilis quomodo describatur ab antiquis 699. diffi-
 cilis, quinam ib. qui laboriosus ib. caussae partus difficilis
 in matre vel fetu 700. quid tunc faciendum 701. secundinae
 exspectandae, non vi educendae ib. infans mortuus diui-
 dendus 702
Periodus, quid 171. quomodo differat a typo 172
Perturbatio critica, vnde oriatur 252. euenit maxime in ex-
 acerbatione 253. in febribus frequentior et vehementior 255.
 etiam in longis morbis est ib. varia pro triplici conuersio-
 nis morborum ratione ib. caussa perturbationis est acredo
 quaedarum humorum 257
Pharmaca, quae 579
Phar-

Pharmacopolae circumforanei, semper fuerunt 28. iis non licet artem exercere ib.

Phasis lunaris, in morbis attendenda 144 seq.

Phthisis, post purulenta sputa metuenda 356. his salutare sputum criticum, noxia deiectio 357. pessima in hac sputa, quae 358

Plethora, eius incommoda 455. morbi species est ib. causa plurimorum morborum ib. duplex est 456. remedia tollendae plethorae ib.

Potulenta, copia sua minus nocent, quam alimenta solida 107. delectum desiderant ib. consuetudini aliquid dandum 570. quando concedenda frigida vel calida ib.

Προεργνηνυσαι ap. Hipp. quid 219

Propages, ad formandam indicationem plurimum valent 430

Prophylaxis morborum, quae 51. 54. seiuncta apud veteres ab illa, quae sanitatem tuetur 55. hac de re clari veteres 54. statuentes medium inter sanitatem et morbum statum 55. pars eius ap. veteres *προφυλακτική* 58. 130. ancipitem vitae humanae conditionem curat ib. hinc phylaxis sanitati, prophylaxis morbo nascenti, therapia morbo nato tribuitur ib. duplex est prophylaxis 62. duae eius partes ib. continentur abstinencia et quiete 69. fit medicamentis, et quibus 70. alium ducentibus 73. minus vomitoriis ib. plus venaesectioe 75. aquis soteriis 76. ordinato victu 77. pars eius est, turbatas circuli humorum leges restituere 112. dispositiones frangere 113. vias excretionum apertas seruare 114

Prudentia, quae et qualis medico adhibenda 526

Prisana, quid proprie significet ap. veteres 647

Pulmones, eorum signa in prognosi prae ceteris attendenda 274. inflammati pulsum magnum et naturali similem faciunt 297

Pulsus, quid 289. certissimus febris index 178. eius initium denotat 179. attendendus in morbis longis 279. magis in morbis subito auctis ib. qualis tunc esse soleat ib. maxime abludit in febribus 280. vno paroxysmo deflagrantibus ib. quando vehementior vel remissior ib. in intermittentibus, qualis 281. venae, quando pulsum habeant 290. fidelis temporum morbi index 292. cautiones necessariae, antequam pulsus morbosus exploretur ib. quae huc transferranda ex statu sano 293. pulsus et respiratio synchrona ib. pulsus effectus et formae 296. febribus plethoricis qualis ib. pulsus pulmonis inflammati 297. scirrhi ib. spasmi ib. ominosus durus et deficiens ib. intermittens non semper perhorrescendus 299. nec debilis et paruus 300. asphyxia

- interdum mala ib. abnormia pulsus genera fere periculosa 301. v. Febris.
- Purgantia per epicrisin*, quid 594
- Purgantia*, non semper iuuant in morbis primarum viarum 100. nec si a viscido intra tunicas 101. reiiciuntur a Gale-
no nimis generalia 100. valent ad prauos humores edu-
cendos in robustis suis sub signis 103. multis alium tar-
dam contrahunt 104. non semper licet adhibere 236. quid
sit, purgare 237. frequenter his vsi veteres, etiamsi caute
516. valentibus non danda ib. caute in morbis 517. tem-
pus respiciendum ib. morbi indoles ib. mitissima praefe-
renda 518. efficacius ducunt, si in proximo sedes morbi
est ib. clementiora sunt vomitoriis 589. quae obsint vel
profint 590. quae cautiones obseruandae 591. delectus fa-
ciendus 592. ad aquas hydropicorum, quae, ib. quae ve-
teres commendarunt ib. lac, salia natua 594
- Putredo*, eius signa 451 seq. quid 763
- R.
- Rachitis*, veteribus non ignota 687 seq.
- Regulae practicae*, quaedam ex antiquis desumptae 414 seq.
- Respiratio*, eius celeritas synchrona pulsus magnitudini 293.
difficilis saepe est inter symptomata critica et salutaria 294.
quaenam sanitati apta ib. crises adiuuat 295
- Reuulsio*, v. Antispastica.
- Rheuma*, quid ap. veteres denotet 386. quid secundum re-
centiores 387. vere vterque consentit ib.
- Rubefacientia*, quando applicanda 638. ob reuulsionem in remo-
tioribus partibus ap. veteres ib. quaenam huc referenda ib.
- S.
- Saliua*, salutariter in morbis reiicitur 350 seq. cur proficit 351.
interdum symptoma morborum gastricorum est ib. inter-
dum critica 352. spontaneus eius fluor proficit in morbis
faucium et capitis ib. in febribus ib. variolis, dentitione,
affectibus soporosis, epilepsia 353. falsa, quid indicet 451
- Sanguis*, eius corruptelae variae fereque innumerae 450. prae-
stat, effluere eum per loca apta 500. venaesectione, vr-
gente fluxu et impetu, imminuendus ib. cunctatio hic
pessimi euentus ib. maxime in defectu menstruorum vel
haemorrhoidum 501
- Sanitas*, perfecta non datur 56. cur, ib. adest *ασυμμετεια* quae-
dam ib. in quibus reperitur 57. sanitas media, vnde con-
tingat 59. signa bonae ib. flaccae 64. ex actionibus ib.
caussis ib. non negligenter curanda 68. sanitas duplex est 82.
labans

- labans vtcunque sustinenda 90. gradus a Galeno distincti 92. debilis et interrupta non tuta 93. praecauenda secundum differentiam hominis ib. viae excretionum apertae seruandae 114. senum sanitas infirma 129. duo eius momenta 465. sanitatem facere, quid 494
- Sanitatis consiliiarii*, qui 5. quales sub artis incunabilis ib. eorum virtutes, quoad vitam honestam et morum suauitatem 17
- Sapor*, vim medicamendi prodit 544
- Scarificatio*, laudabilis in pleuritide 507. in dolore, fluxione, inflammatione 520. est depletorium sanguinis auxilium 610. vnde nomen deductum ib. iuuat propinquitas vulnere in loco affecto 611. quando instituenda ib.
- Sectarum studium*, pessimum 14. turpe est, alios vnice sequi ib. cum ratione sequi licet ib.
- Sedimentum* v. Diuresis.
- Senectus*, eius praesidia 81. 131 seq. requirit curiosissimam legum prophylacticarum obseruationem ib. incommoda 129. viribus, non annis metienda 131. vnde tardior vel citior ib. morbi species est 482. praecox impedienda 483
- Senex*, quid facere debeat 132. mollibus cibus et balneis vti ib. vinum vetus bibere 133. quieti se dare, interdum mouere ac fricari ib. mitius, ac iuuenis, aegrotat ex acutis, grauius in longis 144
- Sensuum defectus*, in morbis semper malus 272
- Serum*, quando euacuandum 512. cute ac renibus ib.
- Sialogoga*, quatenus ap. veteres 632. recentioribus praestantior mercurius 633
- Signa critica*, quae 258. 260. 263. confunduntur ap. Hipp. cum symptomatis ib. etiam iuuant 261. sumuntur ex habitu corporis 263. debent attendi a medico 264. saepe vnum bonum inter vrgentia symptomata spem facit ib. signa, sub quibus aeger de vita periclitatur 267. sunt accurate descripta ab antiquis 268. differentia inter symptomata et signa critica, quae 268
- Singultus*, tantum non semper in morbis suspectus 274
- Sopor*, in omnibus morbis ominosus 269
- Spontaneum*, in homine quid 211. in morbis 525
- Spuma*, in sanguine ore reiecto quid denotet 371
- Sputa*, eorum definitio 349. varia nomina ap. Graecos ib. ex variis instrumentis et locis dimanant ib. sunt critica nominanda ob effectum 350. varia, quae e pulmonibus educuntur 353. singula critica ib. sanis proficua ib. in

- morbis pectoris 354. tuberculis pulmonum 356. critica
 praecedere debet coctio 355. sputorum genera tria sunt 356.
 catarrhalia, cruenta, purulenta ib. purulenta valde sus-
 pecta ob phthisin ib. critica phthisicos iuuant 357. eorum
 sputa pessima, quae 358. per sputa liberatur pleura et tho-
 racis cauum 359. pleuritis et peripneumonia ib. quando
 et qualia salutaria ib. via sputorum in dolore laterum,
 quae 360. sequuntur saepe metastasin 361. in catarrho ib.
Steriles, vnde feminae 34. quaestiones forenses inde ortae 35
Stridor dentium, in pueris damnosus 274
Subsultus tendinum, in morbis ominosus 274
Sudor, optimum ad materiam peccantem euacuandam prae-
 sidium 334. plurimi morbi hoc iudicantur 335. quid ad
 sudorem criticum requiratur 336. quando expectandus
 bonus in acutis sudor 337. quinam bonus ib. praestat, to-
 tum sudare hominem 338. copiose ib. malus sudor, qui, ib.
 pessimum, sudorem deficere 339. malus frigidus ib. ste-
 rilis 340. fetidus ib. hic maxime suspectus 341. color et-
 iam attendendus ib. quid significet sanguineus ib. luteus
 ib. sudor exanthemata protrudit ib. caute euocandus 514.
 sudorifica vitanda 515
Suppositorium, quando adhibendum 597 seq.
Symptomata critica, quae 258. sunt salubria 259. insalubria
 260. dicuntur etiam signa critica ib. significant et iuuant
 261. qualia tunc esse debeant ib. quid sit symptoma 259.
 731. quid ap. veteres ib. quid secundum Hippocratem ib.
 bona symptomata esse debent in febre 261. quid requira-
 tur ad bonitatem 262. debent desinere post euacuationem
 263. ante crisin symptomata efferata 265. metuenda, quae
 robur vitae superant 267. differentia inter symptomata
 et signa critica, quae 268. symptomata mala ib. pessima,
 quae actiones vitales laedunt 274
Syrmaismus, quid ap. veteres fit 588

T.

- Tempus morbi*, attendendum curatissime 134 seq. maximi mo-
 menti est 136 seq. varius temporis in morbis significatus
 137. generatim duratio ib. paroxysmus 138. euentus 139.
 speciatim opportunitas quaedam agendi 139. tempori ac-
 commodanda consilia 140. in hoc consistit medici prouid-
 entia ib. omnia ex ordine agenda 141. attendenda vitae
 et annorum aetates 142 seq. phasis lunaris 144 seq. morbi
 decursus per sua tempora 146. habet quatuor tempora 150.
 addendum quintum, restauratorium ib. signa temporum
 mor-

morbi 160 seq. ex natura morbi repetenda ib. tempora februm propria 177. inuasionis vel morbi horas citant vel tardant 190

Therapia, quae dicatur 390 seq. generalis 743. specialis ib.

Tumores, curatissime descripti ab antiquis 705

Tussis, in morbis pectoris utilis 627. per bechica alleuanda 628. magis per lubricantia ib. quando acribus aggreganda 629

Typus morbi, quid 171. quomodo differat a periodo 172

V.

Venaesectio, instituenda urgente sanguine 500. in defectione menstruorum et haemorrhoidum 501. inter haemagoga auxilia praestantissimum ib. prophylactica, quando facienda ib. valentibus sub qua cautione propter tempus 505. minus necessaria mulieribus 502. praegnantibus ib. lactantibus ib. in morbo bene ponderanda momenta, antequam fit 503. finis venaesectionis, quinam, ib. varia pro morbi forma utilitas 504. necessaria in morbis acutis ib. temporis ratio hic habenda 505. maxime in acutis 506. sub initio ib. etiam serius, si opus, ib. quouis diei tempore, si opus 507. eligendum est vas ib. vena 508. praestabilior, quae propior ab loco affecto abest ib. quantitas mittendi sanguinis finienda ex circumstantiis 509. viribus 509. 511. aetate 511. ad animi deliquium vsque in magnis doloribus ab inflammatione ib. contraindicantia bene attendenda 510. quatenam illa sint ib. nulla venaesectio obesis et tenuibus ib. senibus et pueris nulla, citra necessitatem 511. quando vena secanda 606. saepe delectu venarum incidendarum opus est 607

Ventriculus, laesus 442. vnde, ib. imbecillo quae proficua 445. danda roborantia ib. fugienda plenitudo ib. biliosa excrementa 447. euacuantia profunt 448. caute tamen danda ib. praestat alimenta seligere ib.

Vermes, difficulter expelluntur 599. anthelmintica debent copulari cum purgantibus 600. quae huc valent medicamenta ib. in cura respiciendum ad vermium genera ib. ascaridibus, quae aduersa 601

Viae remotae, quae 112. his prospiciat medicus ib.

Vinum, suadendum pro temperiei diuersitate 108. veteres delectum fecerunt ib. nocet generosum infirmis et atonia aegris 116. etiam vegetis 117. iuuat moderatus vsus ib. austerum, quibus proficuum 548. debilibus tenue 572. vinorum genera, utilia ib.

- Viscidum*, in primis viis haerens non cedit animali diaetae 102. respuit sarcophagiam ib.
- Vitae vires*, instaurandae sunt 150. ap. veteres constituit peculiarem therapiae partem, αναχομίδην ib. iam culta haec doctrina ab antiquis medicis est 202. causa salubris morborum exitus 238. maxima, dum morbus vrget 203. modus agendi ib. a virium ratione et aegritudinis resistentia varia morbi duratio pendet 205. vis vitae, quid 206 seq. princeps causa spiritus nervis aduectus 207. vis vitae est natura 207. conferunt ad sanitatem reuocandam solida et fluida 208: ei soli negotium medicus relinquere non debet 212. ei non semper fidendum 213. sine viribus aeger raro eluctatur ib. cum his robusti saepe periclitantur 214
- Vlcera*, antiqua salubria 348. per vlcera arte facta curarunt veteres 640. accurate descripserunt sinuosa 708
- Voluptas*, sanitatis causa vitanda 96
- Vomitus*, multum confert ad morbos auerruncandos 304. qui morbi vomitu iudicentur ib. rarius bilis reiicitur 305. salutaris est in morbis biliosis 306. in febribus biliosis, intermittentibus ib. stat inter motus criticos 307. cur criticus dicendus ib. saepius non est criticus dicendus, et quando 308
- Vomitoria*, profunt in ventriculi sordibus et infarctu viscerum 516. quibus prohibenda ib. rarius data a veteribus medicis ib. contraindicantia, quae 586 seq. quando vtilissima 587. pauca nominantur apud veteres 588. quaenam illa ib.
- Vrina*, in quouis morbo salutariter effluit 515. v. Diuresis.
- Vulnus*, v. Chirurgia.
- Vultus*, maximi momenti est in prognosi formanda 276

F I N I S.

